

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

1

Wol

3152

F 12

~~653 C2~~

~~679 D107~~

HUGONIS GROTII
DE JURE

BELLI AC PACIS
LIBRI TRES,

Cum Annotatis AUCTORIS, nec non J. F. GRONOVII Notis,
& J. BARBEYRACII Animadversionibus;

COMMENTARIIS
INSUPER LOCUPLETISSIMIS

HENR. L. B. DE COCCEII
SACRÆ REGIÆ MAJESTATI BORUSSICÆ

QUONDAM A CONSILIIS SECRETIORIBUS,

Sub Titulo GROTII ILLUSTRATI antea editis, nunc ad calcem cujusque
Capitis adjectis :

INSERTIS QUOQUE OBSERVATIONIBUS

SAMUELIS L. B. DE COCCEII

HENRICI FILII, REGNI BORUSSICI CANCELLARII,
*Ministri statum intimi, & Aquila Borussica Equitis, Hereditarii in Wuffcken,
Repko, Kleift, Laas, cet.*

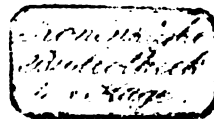
Adduntur tandem ipsius GROTII

DISSERTATIO DE MARI LIBERO,

Ac Libellus singularis

DE ÆQUITATE, INDULGENTIA, ET FACILITATE.

TOMUS QUARTUS.

LAUSANNE.

Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET, & Sociorum.

MDCCLII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSARÆ MAJESTATIS

HUGONIS GROTII
DE JURE BELLI AC PACIS
LIBRI TERTII

CAPUT V.

De rebus vastandis, eripiendisque.

- I. *Res hostium corrumpi, & rapi posse.* III. *Et religiosas: addita itidem cautione.*
II. *Etiā sacras: quod quomodo intelligendum.* IV. *Doli quatenus hic permitti.*

+ L. ¹ **N**ON ² esse contra naturam, spoliare eum, quem honestum est necare, + dixit ^a Cicero. + Quare mirum non est si jus gentium corrumpi, ac rapi permiserit res hostium, quos interficere permiserat. Polybius itaque historiarum ^b quinto, + jure belli comprehendi, ait, ut munitiones hostium, portus, urbes, viri, naves, + fructus, & si qua sunt similia, aut eripiantur, aut corrumpantur. Et apud Livium ^c legimus, *esse quaedam belli iura, quæ ut facere, ita pati sit fas: ² + sata exuri, dirui tecta, prædas hominum, pecorumque agi.* + Ipsas urbes totas dirutas, aut mœnia solo æquata, populationes agrorum, incendia singulis ferme paginis + apud historiarum scriptores invenias. Et notandum, + licere hæc & in deditos. *Oppidani, inquit ^d Tacitus, portis sponte patefactis se, suæque Romanis permisere, quod salutem ipsis tulit: Artaxatis ignis immisus.*

+ II. I. Neque + jus gentium merum, ³ + seposita officiorum aliorum consideratione, + de quibus dicemus infra, + sacra excipit, id est, quæ Deo, aut diis dicata sunt. + *Cum loca capta sunt ab hostibus, ^b 4 omnia desunt*

GROTII NOTÆ.

^a Non esse contra naturam, spoliare eum, quem honestum est necare] Suetonius Nerone XL. tanquam occasione nata spoliandis jure belli opulentissimarum provinciarum. Cyprianus de mortalitate: sic cum irruptione hostili civitas aliqua possessa est, omnes simul captivitas vastat (Pag. 159. Ed. Fell. Brem.)

^b Omnia desunt sacra esse] Tertullianus apologetico (Cap. 25.) Porro bella, & victoriæ, captivitas, & everfis plurimum urbibus constant: id negotium sine Deorum injuria non est; eadem strages manium, & templorum; pares cædes civium, & sacerdotum: nec dissimiles rapinæ sacrarum divitiarum, & profanarum. Tot igitur sacrilegia Romanorum, quot trophæa; tot de Diis, quot de

Tom. IV.

gentibus triumphis; tot manubiæ, quot manent adhuc simulacra captivorum deorum. Mox: & bene, quod si quid adversi urbibus accidit, eadem clades templorum, quæ & manium, fuerant. (Cap. 40.)

GRONOVII NOTÆ.

1 Non esse contra] Nam non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere. l. 21. D. de reg. jur.

2 Sata exuri] Frumenta in agris matura incendi.

3 Seposita officiorum] Si a jure gentium distinguantur, quæ tantum honesta sunt, non etiam debita.

4 Omnia desunt] Seneca Troad. 53. & quondam sacrum regni jacentis.

A

GRO-

^a L. cum *desinunt sacra esse*, ait ^a Pomponius Jurisconsultus. *Sacra Syracusanum victoria profana fecerat*, ait Cicero Verrina ^b quarta. *Causa hujus est*, ⁺ quod quæ sacra dicuntur, revera ⁵ non eripiuntur humanis usibus, ^c ⁺ sed publica sunt: ⁺ sacra autem nominantur a fine, cui destinata sunt. ⁺ Signum ejus, quod dico, est, quod cum quis populus alteri populo, aut regi se dedit, tum ⁺ etiam ea dedi, quæ divina dicuntur, ut ex formula apparet, quam citavimus ^c alibi ⁶ ex Livio: cui convenit illud in Amphitruone Plauti, (*Act. I. Scen. I. vers. 71.*)

Urbem, agrum, aras, focos, seque uti dederent.

Deinde (vers. 102.)

Deduntque se, divina, humanaque omnia.

^d L. 1. §. 2. Et ideo ⁺ Ulpianus ^d publicum jus etiam ⁷ in sacris, ait, consistere. Pausanias ^e Arcadicis ait, morem fuisse Græcis, barbarisque communem, ⁺ ut res sacræ arbitrii eorum fierent, qui urbes cepissent. Sic Jovis Hercæi simulacrum, Troja capta, concessum Sthenelo, multaque alia ejus moris exempla commemorat. Thucydides lib. IV. *τὸν νόμον τοῖς Ἑλλήσιν εἶναι, ὃν ἂν ἢ τὸ κράτος τῆς γῆς ἐκάστης, ἢν τε πλεονέχου, ἢν τε βραχυτέρας, τῶτων καὶ τὰ ἱερὰ αἰεὶ γίνεσθαι*

^g Ann. III. 71. *jus hoc apud Græcos esse, ut qui imperium obtineant in terra aliqua magna, aut parva, ^d eorum sint & templa.* A quo non discrepat illud apud ^g Tacitum: *cunctas ceremonias Italicis in oppidis, templaque, & numinum effigies, juris, atque imperii Romani esse.*

^h L. inter stipulationem, 83. §. sacrum, 5. ⁺ L. continuus, 137. §. cumquis. ⁶ D. de verb. oblig.

3. Quare & populus ipse, ⁺ mutata voluntate, potest ex sacro profanum facere: quod non obscure indicant Jurisconsulti Paulus, ^b & Venulejus: & temporum necessitate videmus res sacras ab his, qui sacraverant,

G R O T I I.

^c Sed publica sunt] *Marsilius Putavinus* in defensore pacis cap. V. p. 2. *Nicol. Boërius* decif. LXIX. num. 1. *Bossius* in crim. de foro competente num. 101. *Cothmannus* conf. 100. num. 30. ^d Eorum sint & templa] Ostendit hunc morem, & Polybii locus infra capite XII. §. 7.

G R O N O V I I.

⁵ Non eripiuntur humanis] Secernuntur quidem a commercio, & possessione, promiscuoque, & profano actu privatorum, manent tamen in usu hominum, & habentur, curanturque inter ea, quæ sunt universitatis, vel populi cujusque. Potest & alia dari causa ex superstitione veterum. Credebant enim, templa, & aras, & simulacra urbium captarum a diis esse deserta. Unde *Virgil. 2. Æneid. 351. Excessere omnes alytiæ, arasque relicti Dii, quibus imperium hoc*

steterat. Et *Curtius* refert, in obsidione Tyri civium cuidam per quietem Apollinis urbem deferentis speciem oblatam. Quum Titus Hierosolyma obsideret, auditam majorem humana vocem, excedere Deos, simul ingentem motum excedentium, e *Josepho Tacitus* tradit ⁵, histor. 13. Hinc apud *Statium* Bacchus Thebis suis metuens in concilio Deorum ait 7. *Thebaid. 178. quo sacra tamen, ritusque precepta Gentis abire jubes?* Quod ut certius fieret, Romani carmine soleuni ex obsecris ab se urbibus Deos evocabant, & Romæ illis ædem promittebant, ut notat *Servius* ad d. I. Exemplum apud *Liv. 5, 21. Adde Diodor. Sic. 13, 59. Plutarch. in Antonio p. 951.*

⁶ Ex Livio] Lib. 7, 31. & 26, 23.

⁷ In sacris ait] Quod in rebus divinis fas est, & rite fit, id partem esse publici juris; quamvis interdum distinguantur. *Ausonius: jus triplex, tabule, quod ter sanxere quaternæ.* (*E-dyll. XI.*)

G R O-

rant, e + in belli usus conversas, ut a Pericle + sub (aa) pollicitatione restituendi tantundem, (bb) a Magone in Hispania, a Romanis bello (cc) Mithridatico, a Sulla, (dd) Pompejo, Cæsare, (ee) atque aliis factum legimus. Apud Plutarchum a Tiberius Gracchus : ἱερὸν καὶ ἄσυλον ἔδιν ἕως ἐστίν, ὡς τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα. χρῆσθαι δὲ τούτοις καὶ κινῆν καὶ μεταφέρειν ὡς βέλεται τὸν δῆμον ἔδειξεν κεκώλυται. nihil tam sacrum, sanctumque est, quam quæ Deorum honori dicantur. Et his tamen uti populum, hæc transmovere nemo prohibet. § In controversiis Senecæ patris legimus : pro republica plerumque templa nudantur, & in usum stipendii § dona constanunt. Trebatius b jurisconsultus temporum Cæsaris ; § profanum, quod ex religioso, vel sacro in hominum usum, proprietatemque conversum est. + Hoc ergo gentium jure usus Germanicus in Marfos, narrante c Tacito : profana simul, & sacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanfana vocabant, solo æquantur. Pertinet huc illud Virgilia (Æneid. XII. 778.)

a Pag. 832. A.

b Apud Macr. Sat. III. c. 3.

c Ann. 1. a. 51.

— Colui vestros si semper honores ;
Quos contra Æneada bello fecere profanos.

Deorum donaria h capi a victoribus solere, notavit d Pausanias : & Cicerone VIII. c. 46.

G R O T I I.

e In belli usus conversas] Ut a Syraculis tempore Timoleontis, in cujus vita id habet Plutarchus (pag. 247. E.) Chii multam sibi a Mithridate indictam etiam e sacris vasis confiscant. Appianus Mithridatico, (pag. 201.) Plinius lib. XVII. cap. ultimo de Porcio Catone agens : idem arbores religiosas, lucosque succidi permisit, sacrificio prius facto : cujus rei rationem quoque eodem volumine tradidit. Sulla bello Mithridatico donaria ab Olympia, Epidauo, Delphis abstulit, Plutarcho narrante, (pag. 459.) & Appiano, (pag. 206.) idem pretium restituit. Diodorus Siculus in excerptis Peirescianis. (pag. 406.) Augustus ex templis thesauros accepit mutuos, Appiano docente civilium V. (pag. 678.) vasa sacra ab Agapete oppignorata tradit Cassiodorus XII, 20. Heraclius in gravi necessitate vasa ecclesie in nummos vertit, sed postea pretium reddidit, ut narrat Theophanes. Vide & Annam Comnenam libro V. (Cap. 1.) & libro VI. (Cap. 2.) Cromerum libro XXIII. (pag. 516. Edit. Basil.) orationem Laurentiani apud Bembum libro VI. Adde quæ infra dicentur capite XXI. §. 23. Neque locus Plutarchi de Syraculanis, neque Plinii de Cutone, satis ad rem faciunt. Vide Notam Gallicam. J. B.)

f In controversiis Senecæ] In excerptis IV, 4. g Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in hominum usum, proprietatemque conversum est] Servius ad Æneidos II. (vers. 713.) de Cereis templo : Æneas scit ante esse profanatum. Idem habet ad III. & ad IX. Æneidos & ad XII. Ad eclogam vero septimam : dona oblata

naminihus tamdiu sacra sunt, & dona possunt dici, quamdiu non fuerint profanata. (Ad vers. 31.)

h Capi a victoribus solere] Virgilius Æneidos V. (vers. 360.)

Neptuni sacro Danais de poste reflexam.

Plutarchus Fabio narrat, signum ab eo Herculis Tarenti captum, missumque in Capitolium : reliquos Deos Tarentinis relictos, ut iratos. (Pag. 187. C.) Huc spectat, & quod modo ex Tertulliano attulimus, & ejusdem hoc ad nationes II. Tot deinde de Diis, quot de gentibus triumpho : manent & simulacra captiva ; & utique sentiunt, quos non amant. (Cap. 17.)

G R O N O V I I.

§ Dona confluvunt] Florus 2, 6. Arma non erant : detracta sunt templis.

(aa) Vide hac de re THUCYDIDEM, Lib. II. Cap. 13. & DIODORUM SICULUM, Lib. XII. Cap. 40. J. B.

(bb) Refert hoc LIVIUS, Lib. XXXVIII. Cap. 36. J. B.

(cc) Habet ex APPIANO Alexandr. De Bell. Mithrid. pag. 185. Ed. H. Steph. J. B.

(dd) De Pompejo nihil apud Scriptores veteres reperio, nisi quæ habet Dion Cassius, initio Lib. XLI. At vide infra, pag. 174. Ed. H. Steph. Quod spectat Sullam, vide Notam Auctoris nostri. J. B.

(ee) Vide SURTON. Cæsar. Cap. 54. & ipsum CÆSAREM, Comm. de Bell. Civ. Lib. I. Cap. 6. J. B.

a In Verr. I, 21. *b Lib.* XXV. *c.* *jure sustulit.* + Sic Livius *b* templorum ornamenta, quæ Syraculis Marcellus Romam advexit, *parta*, ait, *belli jure.* C. Flaminius *c* pro M. Fulvio: *signa ablata*, & *cætera facta*, quæ *captis urbibus soleant.* *i* Fulvius quoque in oratione belli jus hoc ipsum *d* appellat. Et *9* Cæsar in oratione apud Sallustium *e* referens quæ victis solent accidere, ponit & *k* fana spoliari.

d Lib. XXXIX. *c.* *4.* *e Bell.* Catil. *e.* 50. *Ed.* *Wass.* *f. Deut.* VII, 5.

4. Illud tamen verum est, si quo in simulacro + numen aliquod inesse credatur, id violari, aut corrumpi nefas ab iis, qui in ea persuasione conveniunt: + & hoc sensu impietatis, aut + læsi etiam gentium juris accusantur interdum, qui talia commiserunt, + nimirum, ex talis opinionis positione. + Aliud est si hostes non idem sentiant: sicut Judæis non permisum tantum, + sed & *f* præceptum est, gentium simulacra abolere; + nam quod *10* sibi accipere vetantur, id eam causam habet, quo magis Hebræi superstitiones gentium detestarentur, impuritatis admoniti ipso contactus interdicto; non quasi alienis sacris parceretur, quomodo *1* Josephus exponit, *11* Romanis haud dubie blandiens; sicut & in expositione præcepti alterius, + de non nominandis gentium diis: quod ille ita explicat, quasi *12* illis obloqui vetarentur, cum revera + honoris causa, aut sine abominatione eos nominare lex non sineret. Sciebant quippe Hebræi, + Dei certissimo monitu, in simulacris illis non habitare aut Dei spiritum, + aut bonos angelos, + aut vim astrorum, ut deceptæ gentes existimabant, + sed pravos, & humano generi infestos dæmonas: ita ut recte dixerit *g* + *Tacitus* in *Judæorum institutis describendis*, *profana illis omnia*, quæ *apud nos sacra.* Non mirum ergo est, si templa profani cultus *b* + a Maccabæis incensa non semel legimus. Sic & Xerxes cum simulacra Græcorum corripit, + nihil fecit contra jus gentium, etsi multum id ad invidiam exagerant + Græci scriptores. *i* Nam *m* + Persæ non credebant, in simulacris esse ulla numina, + sed Deum esse Solem, + & portionem ejus aliquam *13* ignem. Lege Hebræa, ut idem *k* Tacitus recte, *templi limine præter sum Deo civ. cerdotes arcebantur.*

Dei lib. XVIII, *c.* 45.

5. At Pompejus, eodem auctore, *l* + *templum jure victoria ingressus est:* aut, ut Augustinus *m* rem eandem narrat, *non devotione supplicis, sed jure victoris:*

G R O T I I.

i Fulvius] Vide *Polybium* excerpto legationum 28.

k Fana spoliari] Vide *Cronerum* Libro XVII. (pag. 402.) de rebus Antiochenis Ecclesie captis a Chosroë, vide *Procopium* Persicorum II. (Cap. 9.)

l Josephus] Antiquæ historię IV, 8. §. 10. & libro adversus Appionem altero. (§. 33. *Edidit. Huls.*)

m Persæ non credebant in simulacris ulla esse numina] *Diogenes Laërtius* initio, τῶν δὲ ἑσάνων καταγινώσκων τὰς μάχας damnari simulacra a magis. (Lib. I. §. 6. Vide ibi Not. ÆGIDII MENAGII; & Clariss. CLEBICI Indicem

Philologic. in Historiam Philosophiæ Orientalis à STANLEJO, voce *Statuæ*. De Religione etiam Veterum Perlarum THOMAS HYDE, Anglus, librum eruditissimum edidit, ubi eos ab omni idololatriâ absolvere conatur. *J. B.*)

G R O N O V I I.

9 Cæsar] Cap. 51. bell. Catil.

10 Sibi accipere] Servare, non venerationis causa, sed quasi aliquod monumentum.

11 Romanis] Ut crederent Romani non adeo detestabiles ipsorum deos esse Judæis, quam revera erant.

12 Illis obloqui] Maledicere.

13 Ignem] *Bulenger. eolog.* ad Arnob. cap. 5.

G R O N O -

victoris: + bene ille, quod templo pepercit, & rebus templi, quanquam ut Cicero ^a diferte ait, ¹⁴ pudore, & obtrectatorum metu, + non religione: + male, quod ingressus est, quippe + contempto vero Deo, + quod & Chaldaeis exprobrant ^b Prophetæ: quam etiam ob causam quidam factum arbitrantur singulari Dei providentia, ut is, quem dixi, Pompejus + quasi in conspectu Judææ trucidaretur ad Casium Ægypti promontorium; at si spectes opinionem Romanorum, + nihil in eo factum contra jus gentium. Sic idem templum excidio datum a Tito, Josephus memorat, ^c additque, factum + τῷ τῷ πολέμῳ νόμῳ.

III. Quod de sacris diximus, + idem & de ¹⁵ religiosis intelligi debet; nam hæc quoque + non mortuorum sunt, + sed viventium, ¹⁶ sive populi alicujus, ¹⁷ sive familiæ. Quare + sicut sacra loca ab hostibus capta, + ita & religiosa talia esse desinere, scripsit dicto loco ^d Pomponius, & Paulus jurisconsultus: ^e sepulcra hostium religiosa nobis non sunt; + ideoque lapides inde sublatis in quemlibet usum convertere possumus. Quod ita tamen intelligendum, + ne ipsa mortuorum corpora male tractentur, quia id contra jus est hominum sepeliendorum, + quod jure gentium introductum, ^f alibi demonstravimus.

+ IV. Illud hic breviter repetam, + non vi sola res hostium hostibus eripi + ex jure gentium, + sed & dolos, + qui perfidia careant; permisso cenferi, + imo & ¹⁸ alienæ perfidiæ incitationem. Nimirum, ¹⁹ ad minora, & frequentia hæc delicta ita + connivere cœpit jus gentium, sicut leges civiles + ad ²⁰ meretricium, & + improba fœnora.

G R O N O V I I.

¹⁴ Pudore & obtrectatorum] Ne famam, quam habebat, innocentia, vel abstinentia, laderet, atque invidia ansam daret hoc nomine sibi obtrectandi, aut insultandi.

¹⁵ Religiosis] In quæ mortui inferuntur.

¹⁶ Sive populi] Ubi polyandria, vel publica cœmeteria sunt.

¹⁷ Sive familia] Ut olim apud Romanos, qui quisque in agris privatis, sibi, & suis lo-

cum sepulturæ fecerant.

¹⁸ Alienæ perfidiæ incitationem] Præmia posita illis, qui res hostium, quamvis perfide, interceptiant, & ad nos, aut in nostros fines deferunt.

¹⁹ Ad minora ita connivere] Nam ad majora, veluti vitæ licitationem, non connivit, cap. præced. n. 18.

²⁰ Meretricium] Sucton. Calig. 40. qui meretricium fecissent.

^a Pro Flacco, c. 28.

^b Dan. V, 22.

^c Bell. Jud. lib. VI. Cap. 4. §. 3. & Cap. VI. §. 2.

^d L. 36. D. de religiosis.

^e L. 4. D. de sepulc. viol.

^f L. II, c. 19.

HENRICI DE COCCEII
 COMMENTARIUS
 I N
 HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. V.

AUCTOR *hoc capite* agit de vastatione rerum hostilium, per quam intelligitur omne damnum hosti illatum, unde nullum nobis lucrum obvenit. In *sequenti capite* agitur de rerum hostilium captura, seu de præda, qua res hosti ablata nobis acquiruntur, adeoque *aliquid* transit in nostram utilitatem.

Vastare res hostiles eodem jure licet, quo occidere hostem; scilicet, quatenus ad reparationem juris nostri est necessarium. Necessarium autem videtur 1. si rebus hostilibus destructis magis adigatur hostis ad jus nostrum nobis tribuendum, quod vel vis resistendi in ipso fiat minor, vel in nobis vis adigendi major; ut si exutis fructibus, vel frumentariis igne consumtis, dedere hostis se teneretur: 2. si alia, & mitiori via jus nostrum defendi nequeat; ita enim urbs occupari nequit, nisi dirutis munimentis, & ædificiis.

Illicita ergo est vastatio rerum hostilium 1. si hostium vires non debilitantur; ut in vastatione rerum sterilium, templorum, rerum luxuriosarum, ut hortorum voluptuaria-
 2. Si hostis eo facto non vincitur, sed saltem læditur absque spe victoriæ; quo pertinent machinæ illæ bellicæ, quæ non expugnandis. & occupandis oppidis, & munimentis, sed evertendis eorum ædificiis adhibentur; vulgo *Bombardiren*, dicitur. 3. Si absque vastatione victoria, vel jus obtineri potest; tunc enim non est necessaria ad reparationem juris, eoque illicita. 4. In bello notorie injusto, vel temere suscepto; tunc enim necessitas non est a natura, sed ex vitio, & imbecillitate bellum gerentis. 5. Cum hostile territorium jam est in nostra potestate; victus enim desinit esse hostis. Unde excidia urbium p. s. improbantur: de Corintho Vide *Cic. l. 1, off. c.*

35. *Plin. l. 2, c. 2*: de Troja vide *Senec. in Troad. v. 273. 60*. Declaravit olim Rex Galliæ, non decere regem Christianum vastare urbem bombardis, nisi jure talionis; quo prætextu Bruxellam bombardis destruxit.

Additio.

» Ut systema Auctoris recte intelligatur, » repetenda est ejus distinctio inter licentiam, quæ 1. ex jure naturæ sociali, *Lib. 3, c. 2, §. 1*: 2. ex jure gentium voluntario in bello solenni, & publico, permittitur. *L. 3, c. 5, §. 1, n. 1.*

» *Jure naturæ sociali* licitum esse, ait; » vastare res hostiles, easque corrumpere, » si quis *justam belli causam* habet, & *quatenus id est necessarium ad juris nostri reparationem*; adeoque tantum *intra modum debiti, & pœnæ*. *Vid. §. 1. c. 12, §. 1. Add. l. 3, c. 1, §. 2. cap. 2, §. 1. cap. 5, §. 1. cap. 12, §. 1.* Ubi excipit » res subditorum innocentium, *ibid.* & res » sacras, ac religiosas. *L. 3, c. 5, §. 6, & 7. Cap. 12, §. 6, & 7.*

» *Jure gentium* res hostiles vastari posse, » ait, etiam ex *injusta causa*, & in infinitum; i. e. *ultra modum debiti, & pœnæ*, » *L. 3, c. 5, §. 1*: adeoque & res innocentium subditorum, & res sacræ, ac religio-
 » *ibid. §. 4, & 5.* Addit, inde non » oriri jus internum, sed tantum externum. » *L. 3, c. 1, §. 1. c. 10, §. 3.*

» Præterea rationes politicas suppeditat, » cur parcendum sit rebus, quæ nobis fructuosæ esse possunt, quæ hostibus inutiles, » aut mox nostræ futuræ sunt. *L. 3, c. 12, §. 3, n. 5.*

» Nos toties jam notavimus, non dari jus » gentium voluntarium, nec inter gentes » præter jus naturæ aliam regulam esse. Negamus autem, jure naturæ vastare res hostiles non licere, nisi ex *justa causa*, & tan-

» tantum intra modum debiti, & pœnæ. Cum
 » enim uterque sibi asserat justam esse cau-
 » sam, nec judex sit, qui de ea cognoscat;
 » aut neuter vastare res alterius poterit, aut
 » utrique id licebit: adeoque suspendi de-
 » bet judicium de causæ justitia, donec Deus
 » per ultimam victoriam rem decidat.

» Jure Naturæ igitur vastari res hostiles
 » possunt jure belli, idque in infinitum. Cum
 » enim 1. ex judicio nostræ civitatis hostis
 » injuria res nostras rapiat, vastet, cives
 » occidat &c; ipsa ratio nobis dicat, in
 » pœnam vicissim eorum res rapt, & vastari,
 » civesque eorum occidi posse. Sed &
 » 2. Res hostiles ex quo in nostram po-
 » testatem perveniunt, i. e. ex quo occupa-
 » pantur, nostræ fiunt, eoque a dispositio-
 » ne nostra dependent, ita ut eas perdere
 » pro lubitu possimus. L. 21, C. Mand.

» Plane igitur in disciplina juris naturalis
 » non quaritur de modo debiti, aut pœnæ,
 » (cujus rei rationes exposuimus supra cap.
 » 1, §. 1, nota quinta) nec an hostis vires in-
 » de minuantur, aut nostræ augeantur, ne-
 » dum quid perfectius, aut consultius sit.

A D §. I.

DIXIT Cicero] In genere hoc assertum
 verum non est. Nam cum nec occidere, nec
 vastare liceat, nisi ex sola necessitate repa-
 randi juris, contingere potest ut hostem in-
 terficere necessarium sit, vastare autem res
 hostiles non sit necessarium. Atque eo casu
 honestum esset natura necare hostem, non
 vero spoliare: i. e. pius quidem licebit,
 non vero minus.

Quare mirum non est si jus gentium cor-
 rumpi permiserit, quos interficere permise-
 rat] » Ex ipso loco Ciceronis apparet, va-
 » stationem, & cædem non demum ficto a-
 » liquo jure gentium voluntario, sed natu-
 » rali ratione permitti.

Jure belli comprehendendi] » Nam omnia
 » hæc tendunt ad reparationem juris nostri,
 » vel ad puniendum hostem.

Fructus] Si scilicet iis juvatur hostis. Un-
 de arbores frugiferas vastare licet, steriles
 non licet, nisi lignum hosti ad comburen-
 dum, aut ad extruenda munimenta sit ne-
 cessarium, vel si ad eundem usum ego illos
 adhibeam. Vid. infra l. 3, c. 12, §. 2.
 De frugum vastatione notandum est effatum
 Friderici apud Crus. Ann. Sued. l. 5. Lebm.

Chron. Spir. l. 7, c. 106.

Neque obstat lex divina in Deut. 20,
 v. 19, seq. quæ invertere rem videtur, dum
 non vult arbores frugiferas succidi, steri-
 les jubet. Resp. loquitur de arboribus fru-
 giferis Cananæorum, adeoque terræ, quam
 Israëlita occupare debebant, & cujus occu-
 pationem pronittebat Deus citra devastatio-
 nem; quæ proinde hoc casu non erat ne-
 cessaria.

Additio.

» Diximus, omnes arbores hostium suc-
 » cidi in pœnam posse: idque ex ipsa lege
 » divina modo allegata probatur, ubi steri-
 » les succidi possunt, etsi hostium vires in-
 » de non minuantur, nec nostræ augeantur.
 » Ratio autem cur frugifera succidi prohi-
 » beantur, singularis, & a B. Parente mo-
 » do allegata est. Vid. infr. c. 12, §. 2.

Sata exuri, dirui tecta] Modo ad de-
 fensionem juris sit necessarium.

Ipsæ urbes totas dirutas, aut mania solo
 aquata] In pœnam.

Apud historiarum scriptores] » Exempla
 » vide apud Sallust. Cat. 51. August. de Civ.
 » Dei 1, 7. §. 3, 27. Quintil. Inst. 8, 3.
 » Tesm. b.

Licere hæc & in deditos] Immo jure na-
 turæ dediti desinunt esse hostes: adeoque
 tota ratio belli in iis cessat. Neque gentes
 moratiores deditorum res vastasse, aut ra-
 puisse, legimus.

Additio.

» In deditis eadem est ratio, quæ in ho-
 » stibus captis: animadvertere in eos pos-
 » sumus tanquam in criminis reos.

Tacitus] Ann. l. 13, c. 41. At necessitas
 » requirebat ut eam diruerent; rationem
 » hanc assert Tacitus, quia nec teneri sine
 » valido prasidio, ob magnitudinem mœnium,
 » nec id nobis virium erat, quod firmando
 » prasidio, & capeffendo bello divideretur.

A D §. II.

QUERIT Auctor, an res sacræ hostium
 vastari possint? & jure gentium eas a jure
 vastandi exceptas non esse, ait. Nos in ge-
 nere asserimus, res sacras vastari non pos-
 se. Nam vel occupatæ illæ jam a nobis sunt,
 vel non sunt: priori casu jus vastandi ces-
 sat, quia necessitas cessat, ex qua sola jus
 vastandi obtinet; desinit enim esse res hosti-
 lis dum nostra fit, & sic nobis idem jus
 competit

competit in rem illam, quod antea victo competit, scilicet, jus utendi ad usus sacros. Posteriori casu itidem jus vastandi cessat, 1. quia Deo jus quæsitum est ex consecratione, quod nemo ei auferre potest. Quod ergo Deo sacrum est, omnibus quoque gentibus sacrum esse debet, quia communi notione vero Deo, quem & nos veneramus, dicatum est, licet in modo colendi error adsit. Hæc igitur res sacræ veneratione communi numinis tutæ esse debent. Vid. *infr. c. 12. §. 6.* Sed & 2. nihil hæc vastatio ad victoriam facit; adeoque deficit ratio, quæ vastandi licentiam permittit, scilicet, necessitas. Sane, neque hostium vires inde minuuntur, neque nostræ augentur. Alias 3. eandem facultatem concederemus hostibus in res nobis sacras: & illi jure talionis nostra quoque sacræ violare possent, quia æque confidunt suis, ac nos nostris facris. Neque inter hostes quæritur de religionis veritate, sed de jure in templa. Unde 4. merito facta ejusmodi improbari, passim videmus in historia profana. De sacrilegio Cambyfis vide *Justin. l. 1. c. 9.* Philippus ab omnibus damnatur quod in sacræ sævierit, idque ultra jus victoriæ factum esse, ait *Florus. l. 2. c. 7.* Unde sacrilegium id vocat *Diodorus, l. 16.* Add. *Justin. lib. 8. c. 16.* *Polyb. Hist. l. 5. c. 3.* & *infra c. 12. §. 6. & 7.*

Additio.

„ Nostram sententiam statim explicabimus.

Jus gentium merum], „ Non dari jus gentium merum, alibi probavimus. Vid. *diff. præm. IV. §. 29. seq.*

Seposta alicuius officiorum consideratione] „ I. e. sepolto eo, quod ex jure interno debetur.

De quibus dicemus infra], „ Nam Auctor quæ bellum gerentibus ex mero jure gentium concedit, eisdem ex legibus æqui, & boni iterum eripit capite *X. §. seq. & imprimis c. 10. §. 1. & c. 12. §. 6. seq.*

Sacræ excipit], „ Imo nec naturæ jure sacræ excipiuntur, sed æque vastari possunt. Res enim sacræ demum fiunt per consecrationem superioris adeoque lege Principis; occupata autem re illa ab hoste, definit lex consecrationis, utpote quæ victorem non obligat: adeoque locus iterum fit profanus, *l. 36. ff. Religios.* Uti igitur aliæ res profanæ vastari possunt, ita & res, quæ olim sacræ fuerunt.

Quæ Deo, aut Diis dicata sunt] „ Quæ auctoritate principis Deo, aut diis consecratæ sunt. Hinc res Deo auctoritate profanæ dicatæ manent profanæ. Vid. *diff. præm. XII. §. 231.*

Cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desunt esse sacræ], „ Verba hæc sunt legis *36. ff. Relig.* At Jctus non loquitur de jure gentium voluntario, sed de jure naturæ.

Quod quæ sacræ dicuntur revera non eripiuntur usibus humanis], „ Immo adeo eripiuntur usibus humanis, ut a jurisconsultis res nullius dicantur, quia in nullius bonis sunt. Hinc nec in commercio esse dicuntur; lege enim publica ad solos usus sacros destinata sunt. Vid. *B. Pær. diff. de Evocat. Sacror. Sect. 2. §. 1. usque ad §. 30.*

Sed publica sunt] „ Sensus videtur esse, quod ideo non sint erepta usibus humanis, quia publica sunt, i. e. quia usus eorum publicus est. At si dicendum quod res est, in sensu juris non possunt publica appellari; nam jure Romano publica duplici sensu vocantur, vel quia publica sunt jure gentium, vel quia publica sunt populi: *l. 14. ff. A. R. D.* Utroque sensu proprietas in nullius bonis est, sed usus, qui ex rei natura percipi potest, vel omnibus hominibus, vel omnibus civibus patet.

„ Cum vero res sacræ non quoad quoslibet usus, sed tantum quoad usus sacros civibus sint communes, adeoque de perceptione, seu de occupatione quæstio esse non possit, certissimum est, sacræ in sensu juris non posse dici publica. Atque hinc etiam in jure Romano publica, & sacræ invicem distinguuntur, & hæc non ad res publicas, sed ad res nullius referuntur.

Sacræ autem nominantur a fine, cui destinatae sunt] „ Adeoque peculiari nomine venire putat, non quasi usibus humanis sint exempta, (publica enim sunt, quorum usus ad populum pertinet) sed quia spectatim ad usus sacros sunt destinata. At ex eo ipso apparet, sacræ non esse publica, quia in rebus publicis usus omnibus patet: quilibet igitur habitare in loco sacro possit, arbores plantare, casas ponere &c.

Signum ejus, quod dico], „ Nimirum, quod quæ sacræ dicuntur, non eripiuntur humanis usibus.

Etiam

Etiam ea dedi, quæ divina dicuntur]
 » Quæ deditio effectu carere videtur, si usibus humanis essent exempta. At id non legitur; nam per dedicationem eorum, quæ divina dicuntur, non usus traditur, sed jus circa sacra, jus consecrandi, jus circa ritum disponendi, jus mutandi sacra &c.
 2 *Ulpianus publicum jus etiam in sacris, ait, consistere*] » At inde non sequitur, sacra esse publica; nam alia est quæstio. an sacra sint publica, i. e. an, usus rerum sacrarum omnibus sit communis (hoc enim sensu Auctor publica esse, dixit), quod negamus; alia, an sacra pertineant, ad jura publica, i. e. ad jura populi, quod affirmamus, quia sunt pars imperii: imperium autem versatur circa publica, & privata.
 » Bene notat B. Parens in Disputatione de evocatione Sacrorum *Secl. 2. §. 9. §. 10.*
 » dari quoque sacra privata, quæ itidem commercio hominum exempta sunt, scilicet, quoad usus profanos.

Ut enim (quæ sunt verba dicta Dissertationis) res profanæ sunt vel publicæ. vel privatæ, quarum illæ ad usus civiles, seu profanos omnium civium, seu totius civitatis, hæ ad singulorum pertinent: ita res sacræ quoque sunt vel publicæ, vel privatæ; quarum illæ ad usus sacros, seu divinos omnium, seu civitatis, hæ ad singulorum destinatæ sunt.

Estque hæc vulgatissima distinctio inter sacra publica, & privata. Ita in l. 9. §. 1, ff. ad L. Jul. Pecul. dicitur: *Sacrilegi sunt, qui publica sacra compilaverunt, at qui privata sacra tentaverunt, amplius, quam fures merentur.* Idque frequens est apud Livium, qui de Numa Rege ait: *Omnia publica, privataque sacra Pontificis scitis subjecit.* lib. 1, c. 20. Alibi vocat sacra publica, & gentilitia, lib. 5. cap. 32, id est, privatæ gentis, seu familiæ. Eodemque sensu, *religiones publicas, & privatas*, seu Gentis unius dict. cap. 52. Quin Deos publicos, & privatos, d. cap. 52. Item divinum publicum & suum, seu privatum, lib. 8, c. 10. ubi de forma devovendi se ait: *Ni moritur, neque suum, neque publicum divinum pure faciet.* Denique, *Dii penates quoque dicuntur publici, ac privati.* Ita Justinus lib. 8, c. 3, de Philippo ait: *Non Dii Penatibus publicis, privatisque pepercit.* Et Decius filius invehitur in Patricios, quod agent, *Plebejos publica sacra facere posse.*

Tom. IV.

cum privata faciant; & contendit, plebejos Deorum magis causa, quam sua id petere, ut quos privatim colunt, & publice colant. Liv. lib. 10, c. 7.

Hæc sacra privata frequentissima apud Romanos fuere. ac proprie Larium nomine venerunt; unde & locus his sacris dicitur Lararium dictum. *Æl. Lamprid. in vita Alexandri Sev. cap. 29, & 31.* Neque deficit exemplum apud Hebræos, uti patet ex historia Michæ, quæ refertur *Judic. 17. & 18.* Ita in primæva Ecclesia, seu tribus prioribus seculis, omnia sacra fuere privata, cum publica licita non essent sub Gentilibus Imp. Et talia sunt, de quibus agitur in Pace Osnabrug. art. 5, §. 31, & seqq. exercitium, scilicet, religionis privatum, quod iis in Romanæ Religionis territorio concessum est, qui id ante bellum habuerant; vel quod legatis Principum extraneorum permitti solet.

Ut res sacræ arbitrii eorum fierent, qui urbes cepissent] » Nam omnia jura publica, & privata, in victorem transeunt.

Mutata voluntate potest ex sacro profanum facere] Exposita vera, ac vernacula sacrorum, eorumque, quæ divini juris dicuntur, indole, naturalique ratione, ostensaque, sacra publica contineri imperio civili, eique adeo competere summum jus consecrandi etiam privata; in proclivi jam est statuere, quibus modis res sacræ a religione liberentur, fiantque adeo puræ, vacuæ, seu libera. Purus enim locus dicitur, qui neque sacer, neque religiosus, neque sanctus est, sed ab omnibus his nominibus vacuus, l. 2, §. 4, ff. de religios. & liberari religione sacris inde evocatis. d. l. 9, §. 2, ff. de R. Dio.

Primum igitur ædes quidem non definit esse sacra, etsi diruta sit. §. 8, in fin. de R. D. l. 6, §. 3. ff. eod. tit. Verum, totius tamen loci interitu sacra quoque extinguuntur, dubitandum non est: uti si chasmate, aluvione, aliisve modis perierit; cum sacrum esse nequeat quod non amplius extat, arg. l. 7, §. 5, in fin. ff. de acq. rer. dom. arg. l. 2, ff. de usufr. princip. Inst. eod. tit. arg. leg. 36, ff. de Religios. Publicatione vero non item; cum bonis alicujus ad fiscum delatis, non possit plus ad hunc transire, quam ille habuit, l. 20, pr. ff. de adq. rer. dom.

Deinde, præscriptione quoque immemorabili aboleri sacra, fatendum est, si vere sit

B

imme-

immemorialis, id est, cujus initii memoria non extat. Reliquæ vero præscriptiones, etsi centum, aut multo plurium annorum sint, nihil officient, quia quod divini plane juris est, nec præscriptione acquiri potest. *L. 9, ff. de usucap. d. §. 2, eod. l. juncto §. 2, de huc. stip. l. 1, §. 9, ff. de obl. et act. Et c.* semper tamen excepta præscriptione immemoriali, *l. 1, de præscr. in 6.* Rebus tamen Ecclesiæ 40. annorum præscriptionem obesse, excepta Romana, cui 100. demum anni opponuntur, vulgatissimum est; modo res soli sint. *Carpz. p. 2, const. 5, def. 1, et seq.*

Specialiter quoque receptum fuit, ut cum rem, sive locum sacrum religione liberare vellent, certis inde ritibus evocarent sacra; cujus rei mentio fit in *L. 9, §. 2. fin. ff. de R. D.* ubi hæc habentur: *Solent qui liberare eum locum religione volunt, sacra inde evocare.*

Fuit ergo Evocatio sacrorum nihil aliud, quam ritus solennis, quo locus sacer, aut divini juris, liberari religione, eoque profanus fieri solebat, *d. l. 9, §. 2.* Id tum maxime curæ ipsis fuisse cum urbes obsiderent, ex Servio refert Gronovius in *not. ad. Grot. de J. B. et P. Lib. 3, c. 5, §. 2, n. 1;* & pluribus explicat Macrobius *Saturnal. lib. 3, c. 9.* Solebant enim solenni carmine ex hostili urbe, quam occupantur armis erant, evocare Deos, iisque ædem, & sacra Romæ vovere.

Quem traxisse morem videntur ab obsidione Vejorum, potentissimæ urbis Etruriæ, cum qua Romanis continens per aliquot secula bellum fuit, quoadusque post decennalem obsidionem veluti altera Troja, Camilli pietate, virtute, ac felicitate capta, ac diruta, & non urbs saltem, sed & urbis memoria propè deleta fuit. Cujus funeri, cum exposita ejus magnitudine, gravi elogio, quasi lesu parentasset *L. Florus Hist. Rom. lib. 1, c. 12, f.* in hæc denique verba erumpit: *Laborat animalium fides, ut Vejos fuisse credamus.* Camillus igitur, cujus ut incredibilis fuit virtus in hostes, ita non minor pietas in Deos, & justitia in omnes, atque inde perpetua adeo felicitas, ut solus tum fortunæ Romanæ stator, & Romulus alter haberetur: cum ad obsidionem urbis tandem missus, atque jam in eo esset, ut eam ex cuniculo caperet, vocatis ad prædam civibus suis, decimaque ejus Apollini consecrata, hoc votum Juno-

ni fecit apud Livium *L. 5, c. 21: Te si mul Juno Regina, qua nunc Vejos colis, precor, ut nos victores in nostram, tuamque mox futuram urbem sequare, ubi Te, dignum amplitudine tua, templum accipiat.* Quam ambitioso deinde apparatu, miraculorum quoque fabulis (ut in religione ornanda nimium solenne est, ubi minime omnium decet, & eget) instructo, Romam deducta fuerit, pluribus refert Livius *lib. 5, c. 22.* Atque hic actus tam solennis, ac illustris, mori huic initium dedisse videtur.

Causa vero superstitionis sine dubio fuit, quod sua cuique urbi, ac populo sacra peculiaris, & propria numina fuerint, in quorum tutela locus, urbs, vel populus esset. Dii tutelares inde dicti. *Macrobius d. lib. 3, c. 9.* Quemadmodum variarum Gentium sacra, & quæ cuique maxime culta fuerint numina, memorat, ac pluribus exemplis perspicue illustrat *Cicero Orat. Verr. 4. pass.* Unde & Dii penates dicti sunt, quasi penes nos nati, sive quod penitus insident. *Cic. l. 2, de Nat. Deor.* Uti apud Virgilium *l. 2, Æneid. et pass.* & specialiter Dii penates patrii, *Cic. d. Verr. 4, c. 8.* Quo nomine Deos cuique proprios, & quasi indigenas, vocari constat. Qua ratione Æneas, quod Deos Trojanos secum veheret, Penatiger dicitur. *Ovid. Metam. 15, v. 450.*

*Hæc Helenam cecinisse Penatigero Ænea,
Mente memor refero.*

Adeo ut non tantum ad sacra publica, & Genti cuique peculiaris, sed & ad privata, & civibus, vel familiis propria, vox Penatium referatur. *Cic. pro Dom. c. 41.* ubi ita invehitur in *P. Clodium. Ista tua pulchra libertas, Deos penates, et familiares meos Lares expulit, ut a te ipsa tanquam in captivis sedibus collocaretur? Quid est sanctius, quid omni Religione munius, quam domus uniuscujusque civium? Hic ara sunt, hic foci, hic dii Penates, hic sacra, religiones, ceremonia, continentur. Et apud Terentium in *Phorm. A. 1. S. 5, f.* Senex, cum alius ad forum iret, ait: *At ego Deos Penateis hinc salutatum, domum divortor.**

Cum igitur sui cuique populo dii proprii, ac patrii, sive penates essent, fieri non potuit, quin si inter populos hostile odium, ac bellum exarsisset, etiam inter Deos eorum

rum penates, & tutelares, inimicitiae certamen esse, eosque singulos suis praesidio, auxilioque fore crederetur. Atque haec est pervagata ea gentium opinio, quam tanto artificio in scenam produxere divini Poetae. Homerus in bello Trojano per totam Iliada, & maxime libro 20, ubi Jupiter permittit Diis suis quemque partibus auxiliari; & Virgilius in bello Latino *sex libris posterioribus Aeneidos*: ubi Deos non minus, quam Duces Ducibus congressos finxerunt.

Summum igitur Romanis studium fuit, non tantum suos sibi Deos ante bellum placare, & sacris rite peractis civitati suae conciliare; sed & ipsos hostium Deos sibi propitios reddere, precibus eos ad se evocando, & templa, ac cultum Romae iis pollicendo. Unde in memorata Vejo-um expugnatione ait Livius d. c. 21: *Veientes & ab suis vatibus, & ab externis oraculis proditos, jam in partem praedae suae vocatos Deos (decima Appollini dicata) alios votis ex urbe sua evocatos hostium templa, novasque sedes spectasse &c.* Cui simile est quod apud Petronium Arbitrum in *fragm. Satyr.* picta excidii Trojani imago refert, Graecos Trojana numina contra Trojanos vocasse.

Contraque Troas Troia invocant sacra.

Accedit denique, quod ea quoque fuerit Romanorum in Deos reverentia, ut nefas habuerint, Deos, ut putabant, habere captivos. *Macrob. d. lib. 3. Saturnalium cap. 9.* Atque ideo eos carmine evocare conati sunt.

Neque ei adversatur, quod jure Romano indistincte locus ab hoste captus, ipso facto desinat esse sacer, ac religiosus; *l. 36. ff. de Relig.* neque adeo opus sit evocatione deorum. Etenim summopere cavendum est, ne duo isthaec jura commisceantur; alterum, quo solenni superstitione Dii evocati dicuntur ex loco, sive urbe capienda; alterum, quo urbe capta, & reportata victoria, ipso facto loca desinunt esse sacra, ac religiosa. *d. l. 36.* Huc pertinet quod Cicero *Verrin. 4. c. 55.* de M. Marcello dixit. Eum victoria omnia profana fecisse. Et ideo Roma e Gallorum manibus recuperata, fana omnia, quod ea hostes possedissent, restitui, expiarique oportuit. *Liv. l. 5, c. 50;* cujus sententiae causas deinceps evolvemus.

Prius fieri solet circumfesso loco, & eventu adhuc dubio, voto, ac spe urbis facilius capiundae, ne adversi sint Dii, sed novae religionis, novarumque sedium studio delinuti aut in oblidendum partes transeant,

aut obfessorum ne foveant. Posterius autem accidit expugnato jam, & occupato loco, sive cum certum saltem est captum iri; tum enim creditum est, Deos ultro excedere locis ab hoste devictis.

Ita Aeneas, capta jam, & fumante Troja, ac desperata salute, fociis ait: (*Virg. L. II. Aen. v. 350.*

— *Qua sit fortuna, videtis.
Excessere omnes, adytis, arisque relictis.
Di, quibus Imperium hoc steterat.* —

Quod & Petronius Arbitr ex tabula praedicta, quae Trojae halosin pictura referebat, ita expressit:

*Jacet sacerdos inter aras victima,
Plangitque terram; sic profanatis sacris,
Peritura Troja, perdidit primum Deos.*

Eaque potissima ratio fuit, qua Camillus populum detraxit a pertinacia deserendi Romam, & migrandi Vejos nuper captos, propalam testatus, se nefas ducere, desertam, ac relictam a Diis immortalibus urbem incolli. *Liv. l. 5, c. 30.* Ita Hierosolymis captis, inter prodigia, seu praesagia recensetur: *Festo Pentecostes noctu ex intimo templo auditum esse sacerdotibus motum, & strepitum quandam, & mox subitam vocem. Migremus hinc.* Joseph. de B. Jud. l. 7, c. 12. Quod idem quoque retulit Tacitus *Hist. lib. 5, c. 13.* *Auditam humana majorem vocem; excedere Deos: simul ingentem motum excedentium.* Adeo constans fuit gentium opinio, devicta loca deferi a Diis suis.

Duae vero causae sunt, cur credi oportuerit, loca ita ab hoste capta, viduata sacris, & derelicta a Numinibus suis intelligi. Id enim statui par erat, sive civitates victae propitiis Diis suis, sive iratis, aut infensis uti crederentur. Si enim hoc, ut offensos, vitii forte suis, Deos haberent; vel propter haec ipsa vitia, aut facinora, deseruisse populum existimandum fuerat, quod factis suis id meruissent. Ita Annibal cum Selinunte in Sicilia expugnasset, & Syracusani missis legatis eum monerent ut Deorum fanis abstineret, respondit, *Deos incolis infensos Selinunte jam excessisse.* Diod. Sicul. *Hist. l. 13, c. 59.* Et Cleopatra, victa cum Antonio, per Deos Romanos, non per suos, obtestatur, addita ratione: *Nostri enim nos prodiderunt.* Plutarch. in *Anton. c. 107.*

Sin prius, ut propitios, propensosque in populum Deos fuisse, eoque tutelam eorum suscepisse putetur; perinde dicendum fuit, Deos quoque, ut victos, cedere loco victoribus:

ribus: quod enim inter partes certamen est, idem quoque inter eos esse oportet, qui partes defendunt, earumque præsidium, ac tutelam recipiunt, sc. inter utriusque partis Deos tutelares, *supra b. Dissert.* Victa igitur parte, victos quoque, qui ab ea steterunt, Deos, parti victricis, ipsiusque adeo Diis victoribus tanquam certamine superioribus loco cedere necesse est. Quæ eleganter Virgilius depingit, cum de Pantho Phœbi Sacerdote ait: *Aneid.* II. v. 320.

Sacra manu, victosque Deos, parvumque nepotem

Ipsè trahit.

Et *Aneid.* I. v. 72.

Ilium in Italiam portans, victosque penates.

Ac iterum ipse *Aeneas d. l. I. v. 382.*

— — — *Raptos qui ex hoste Penatcis*
Classe vebo mecum. — — —

Unde Albani cum tres fratres Curiatios animarent ad fortiter pugnandum, aiunt, *Deos patrios nunc eorum intueri manus.* Liv. lib. I. c. 25. Et Camillus ita suorum animos in Gallos acuit, *quod pugnaturi sint in conspectu habentes furia Deum.* Liv. lib. 5, c. 49.

Unde & hoc est, quod studium quasi fingitur populi victi Deos suos servandi; & ipsum Deorum, alibi sedes quærendi. Idem *Aeneas* se ita monitum narrat ab Hectore, ab inferis sibi apparente: *Aneid.* lib. 2. v. 293.

Sacra, suosque tibi commendat Troja penates:

Hos cape fatorum comites; his æmania quære.

Et tum mox v. 296.

Sic ait, & manibus vittas, Vestamque potentem,

Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Et hos raptos ex hoste penates, ait, se classem secum vehere *loc. cit.*

Qua ratione Bacchus quoque, apud Jovem patrem intercedens pro Thebis, petit urbi parci, aut sacra saltem sua alibi restitui, apud Papin. Statium *Thebaid.* lib. 7. v. 178.

Cædo equidem: (victis Thebis) quo sacra tamen, ritusque perempta

Gentis abire jubes? — — —

Et mox de iisdem sacris:

Da sedem profugo!

Tanti visum fuisse Diis Gentilibus, creditum est, certam cultus, sacrorumque sedem habere inter homines.

Quin & id creditum fuisse videtur, posse victorem vel auferre eis Deos, sacra v. gr. evocando si velint, aut relinquere si eos ipsis iratos putarent. Uti de Romanis refertur, quod Tarento Herculis simulacrum Romam transfulerint, reliquos vero Deos tanquam Tarentinis iratos ipsis reliquerint. *Add. Liv. l. 27, c. 18.* Et hoc casu ergo non videntur desisse sacra. Ita Gentes cum Diis suis tanquam cum hominibus ipsis egere.

Hæc primum exponenda fuere, ut appareret, quæ præcipue causa esset juris illius Gentium saltem secundarii, communi populorum usu, consensuque comprobati, quo loca sacra ab hostibus capta desinunt esse sacra, & intelliguntur fieri profana. Cum enim sacrorum usus unice in Deorum cultu consistat, & Deorum causa, atque ad eorum cultum comparata illa sint, nihil sacri relinquitur Diis fugatis, vel fugientibus; nec cultus numinum intelligi potest sine numinibus.

Accedunt alia momenta. Idem enim consequens est ejus sententiæ, qua numina arbitrio civilis potestatis adsciscuntur, eisque templa pro lubitu dedicantur. Ea enim potestate victa, & subacta ab alio, cessant penitus omnia ejus arbitria, ac jura; & adeo, cum & dedicandi potestas, omnis perinde, ac reliqua imperii jura captivitate extincta fuerint cum ipsa civitate, dedicationes quoque extingui necesse est. Enim vero cum civitas illa Deos assumeret ut in tutela Deorum suorum esset, desinit tutela civitatis, cum civitas esse desinit, ut omnis tutela morte, aut interitu Clientis, cujus illa fuit propria; quod & relatorum natura pervincit. *arg. §. 3, quib. mod. tut. finit.* Denique, vel ideo aliter statui non potuit, quia captivitate omnia quasi vacua, etiam liberi homines in servitutem redacti, nullumque adeo pristini juris vestigium relictum fuit: qua ratione utitur Jurisconsultus in *d. l. 36*; & inde nec sepulchra hostium devictorum religiosa nobis dicuntur, *d. l. 36. l. 4, ff. Sep. violat.*

Hoc ergo tanquam jus commune Gentium, etiam jure Romano nostro relatum est in *d. l. 36, ff. de Religios.* Loca sacra ab hostibus capta, desinere esse sacra, ac religiosa, ac fieri profana. Et hinc marmora, monumenta eximi inde, & alienari, atque ad quosvis usus humanos transferri possunt, & cessat sepulchri violati actio: *d. l. 4, ff. de Sep. viol.* ita tamen ut si liberentur ab hoste,

hoste, perinde, ac omnia jura, postliminio restituantur, *d. l. 36.* Et hæc ita juris fuerit singularis, nec ad alios casus extensa; etenim si diruta, aut collapsa fuerit ædes, area tamen manet sacra, *l. 6, §. 3, ff. de Rer. div. §. 8, eod.* nec in commercium venit, *l. 73, pr. ff. de contr. emt.*

Adeo autem Romani consili sunt huic ritui evocandi Deos, ut inter occultissima eum habuerint, idque summa cura, ac studio egerint, ne quem ipsi haberent Deum tutelarem, seu in cujus tutela urbs esset, & ipsius urbis Latinum nomen vulgaretur: ut caverent, *ne quod sæpe adversus urbes hostium fecisse se noverant, idem ipsi quoque hostili evocatione paterentur, si tutela sua nomen divulgaretur, ut inquit Macrobius d. lib. 3, Saturnal. cap. 9.* ubi ait: *urbis nomen latinum* (forte quod formula sacra non nisi patria lingua, & vernacula concipienda fuit:) *doctissimis quoque ignoratum fuisse, nec Dei nomen certo proditum.*

Aliud vero ab evocatione sacrorum fuit devotio urbis, seu exercitus hostilis: etsi enim alterum ex altero inferri quodammodo queat, cum Deorum evocatio execrationem quandam continere videatur, & execratio votum, ut Dii eos derelinquant; tamen in se aliud est, Deos invitare ad inde migrandum, aliud, odium Deorum impre cari civitati: quemadmodum & diversum utriusque ritus carmen est, uti cujusque formulas exhibet Macrobius *d. c. 9.* Enimvero evocatio fuit Deorum tantum tutelarium; devotio autem fiebat per omnes Deos utriusque partis, uti tum ex memorata formula Macrobii, tum ex ea apparet, qua Decius se devovit apud Livium *lib. 8, c. 9.* Sed votum, ut Dii hosti terrorem injiciant, utraque formula comprehensum fuisse videtur. *Macrobius d. c. 9. & Liv. d. cap. 9.*

„ Ex his præmissis B. Parens concludit „ (*in d. D. de Evocat. Sacr.*), vastari loca „ sacra jure gentium posse, quanquam id „ nec inter Christianos, nec apud ipsos Romanos ubique receptum fuerit: ita enim „ pergit *Secl. 3, §. 4, usque ad §. 12.*

Id vero jam maxime dubium videri debet, num justum, ut & hostili occupatione deleatur loci religio? Id quidem jure Romano, quin & usu Gentium satis constat, ut explicatum id est, rationesque additæ, quod Numina cuique genti propria, ac peculiaris fuerint, quæ proinde aliis gentibus non fore sacra, sed profana. Verum ex his ipsis

rationibus apparet, contrarium inter Christianos, omnesque veri Dei cultores, tenendum esse. Cum enim cultus Deo vero, & omnipotenti debitus universalis, & omnium hominum, ac gentium communis sit, omnes, etiam hostes, ad illum obligantur, nec sine summa Numinis injuria illa, quæ ei dedicata sunt, ab ullo hominum profanari, & violari impune possunt. Hæc enim ubique divini juris, & illius Dei sunt, qui omnibus, & omnium æque Deus agnoscitur; qui colendus ab omnibus est, non profanandus: nec evocari è gente in gentem potest, cujus ubique Numen præfens esse fatemur: & cui proinde quicquid consecratum est, omnium gentium, ac hostium quoque judicio sacrum est.

Neque obstat alia ratio relata in *l. 36, ff. de Religios.* quod capta ab hoste terra, tota in servitutem ita redigatur, ut liberi homines quoque servi fiant: atque adeo omne territorium, & quicquid publice, privatimque in eo fuit devictorum, plenissimo jure cedat hostium prædæ, ut Scipio Africanus dicebat Masinissæ de Syphace victo: *Syphax P. R. auspiciis victus, captusque est: itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi R. est.* Liv. *l. 30, c. 14.*

Enimvero usum hunc Gentium excessisse modum juris naturalis, atque abusum quandam fuisse in hoc more Gentium, quo capti ita servi hostium fiebant, ut impune occidi potuerint, etsi in potestate essent, ostendimus in Disputatione *de jure victoria diverso a jure belli;* neque adeo id fas belli, aut victoriæ, sed nævum quandam fuisse, etsi Hebræi quoque eo usi fuerint, quippe quibus talionis jure id licitum, quin aliquando & speciali jussu divino ob scelera hostium injunctum erat. Atque adeo inter Christianos sensim mos ille abolitus est.

Sed & inter gentes ipsas tamen, & imprimis a Romanis, improbatæ sunt violationes templorum, & sacrorum etsi armis captorum, & pro sacrilegio habitæ; adeo ut Diodorus Siculus arguerit eo nomine Pœnos, tanquam peculiaris, & familiaris ipsorum moris, ac sceleris: *Adeo* (inquit versio) *crudeli impietate ceteris mortalibus hi Barbari* (scilicet Pœni, capto Selinuntio metuentes ne inclusi templis ea, ac una spem prædæ cremarent) *præcellabant, cum alii ne quid nefarie in Numen committant, confugientes ad templa impunitate donent:*

*Pani ratione contraria ab hostibus ideo sibi temperaverint, quo fana deorum sacrilegis manibus depradarentur. Lib. 13, c. 57. Inprimis autem improbatum id fuit, ubi sacra victoribus communia fuere. Dignum memoria est quod Livius de Fulvio Censore retulit, qui cum ædem Fortunæ Equestri Romæ vorisset, ejus exornandæ causa partem regularum marmorearum, quibus ædes Junonis in Brutis tecta erat, inde ablatas Romam misit, dissimulato sacrilegio. Sed re comperta ipse Censor accersitus, gravissima censura strictus, ac laceratus, tegulæ ex SCto reportatæ, & piacularia Junoni fieri, decretum fuit. Liv. lib. 42, c. 3. Ubi & argumentum a communionibus sacris, inter alia, in Senatus exprobratione ita habetur: *Eo factò obstringi religione populum R. ruinis templorum templa edificantem; tanquam non iidem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi, exornandique.* Etenim Juno & Romæ religiose colebatur, Vejis eo translata, ut supra dictum. Similiter Cambyfes quod occupata Ægypto fana dirui jussisset, & ad templum Jovis Ammonis expugnandum exercitum mississet, dicitur sacrilegia patrasse, cum contemptu religionis etiam adversus Deos grassatum fuisse, & exercitum tempestatibus, & arenarum molibus oppressum interiisse. *Justin. lib. 1, c. 9.* Alia exempla quam plurima, quibus idem ostenditur, accumulatur Grotius *de J. B. & P. lib. 3, c. 12, §. 6, 7.**

Unde dicendum videtur, etsi gentibus ea federit sententia, loca sacra ab hostibus capta fieri profana, ea tamen non obstant tantam remansisse Deorum reverentiam, ut quicquid in loca ipsis dicata hostiliter actum fuit, pro immani scelere, ac sacrilegio habuerint. In bello Phocensi novennali, quod quia ex causa vindicandi sacrilegii spoliato templo Delphico gerebatur, bellum sacrum dixere, Philippus contra Phocenses Dux electus juvit milites omnes laureas tanquam Apollinis insignia gerere, quibus conspectis, sine prælo, sola facinoris conscientia fusi, fugatique sunt; eaque res Philippo tantam gloriam peperisse dicitur, ut Diis proximus haberetur. *Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum, quod orbis viribus expiari debuit, solum qui piacula exigeret dignum existisse.* At cum ipse deinde, urbibus Græciæ subactis, fana quoque spoliare non dubitaret, neque sacris parceret, non minus ipsum, quam antea Phocenses, sa-

crilegii reum peregerunt: de quibus omnibus graviter Justinus *lib. 8, c. 3, & seqq.* Atque id plenius patet supra ex allegatis.

Quæ quidem non satis inter se convenire videntur, sacrilegium fieri in rebus, quæ profanæ sunt, nisi discrimen admissum fuerit inter ea, quæ communia, & utriusque parti sacra, & inter ea, quæ soli hosti sacra, nobis profana sunt. In his, si jus omne hostium victoria extinctum fuerit, nihil sacri, vel divini juris reliquum est; secus, ac in sacris communibus: abolita enim per occupationem bellicam consecratione hostili, relinquatur nostra; quia eadem numina, & quicquid adeo iis dicatum est, nobis quoque similiter sacra sunt, non profana. Quod discrimen etiam observat Grotius *de J. B. & P. l. 3, c. 12, §. 6.*

Nec movet exemplum Cambyfis, quem sacrilegii reum postulant. Auctores, quod sacra Ægyptia violaverit, quæ tamen ipsi ut Persæ sacra non fuere, quia Persæ solem unum Deum esse credunt. *Just. l. 1, c. 10. Curt. l. 4, c. 13.* Enimvero ad solem omnes Gentium Deos referri, erudite differit Macrobius *Sat. lib. 1, cap. 17, usque ad cap. 24.* Et Persis multos Deos fuisse, testatur Strabo *Geogr. lib. 15, c. 14.* Et agnoscit Darius, Deos Imperii Præsides memorando, apud ipsum Curtium *d. c. 13, & c. 14,* ubi precatur non solum per solem, & sacrum ignem, sed & per alios Deos patrios: idque probat Seldenus *de Diis Syr. Syntagm. 2, c. 8, p. 320;* etsi Justinus *d. loc. unum solem,* & Strabo quoque *d. lib. 15, cap. 11,* unum Martem iis coli, asserat. Agunt enim illi de cultu præcipuo. Sed nec Martis, nec Jovis aliud Numen esse, quam Solem, docet Macrobius *d. lib. 1, c. 20, & cap. 23.* Inprimis vero Jovis (cujus ædem quoque invasit Cambyfes) nomen Babylonis (quorum rex erat Cambyfes) sub nomine Belis cultum fuisse, pluribus exponit Seldenus *d. loc. cap. 1.* Notumque est illud, quod ex Orpheo affert Macrobius *d. l. 1, cap. 18.*

Εἰς θεὺς, εἰς ἄδης, εἰς Ἡλιόν, εἰς Διόνυσον.

Qua ratione dicendum quoque omnino erit, inter Christianos omnes cum omnia templa Deo vero, quem omnes colunt, sacra, dicataque sint, nunquam illa belli, victoriæve jure desinere esse sacra, neque adeo inter eos Jus illud Romanum allegari posse.

Alia.

Alia autem longe quæstio est, quid ille, cujus imperium est, in res sacras statuere, & maxime, an, & quatenus liberare eas a religione, & ad alios usus convertere possit; quæ foret quarta species liberandi res a religione. Equidem certa regula est, non posse ab eo destrui sacra, templa, &c; non quod non habeat in ea imperium æque, ac in publica profana; sed quia ea res excedit fines imperii: nam nec publica profana ipse vastare, & destruire potest; quia imperium constitutum est ad conservandum, & tuendum, non ad perdendum, neque in disceptationem id trahi potest.

Verum, cum ex hæcenus traditis constet, imperium summæ potestati æque competere in sacra, ac in profana; consequens est, eidem quoque intra fines imperii de utrisque statuendi facultatem, atque adeo omnia illa agendi jus esse, quæ ad tuendam Rempubl. in sacris, & profanis pertinere visum ipsi fuerit: his enim finibus omnis imperii, vel summæ potestatis ratio concluditur, & absolvitur; quæ quid aliud est, quam tutela civitatis? finisque ejus, quam salus, pax, & securitas populi? Quod ita LL. 12, tabb. expressum fuit, *Salus populi suprema lex esto.*

Ex his, quæ hæcenus, & in Sect. 2. exposita sunt plenius, hæc quasi consecraria oriuntur. Hinc enim recte inferitur, ubi de modo, vel ratione extrinseca cultus divini agitur, imperii, seu civilis potestatis esse de eo statuere; modo ne conditio cultus divini fiat deterior. Ita potest modum templorum pro re nata vel reducere, vel augere, vel alias immutare, si alius commodior, expeditior, vel melior exercitii facri modus sit, idque evidenti ratione appareat.

Qua de causa ita quoque id sancitum est in Pace Osnabr. art. 5, §. 30, ubi dicitur, jus reformandi cohærere Imperio Civili, seu, quod in Imperii Statibus idem, superioritati territoriali: adeoque non potestati Clericorum; hæc enim sola quæstio, de qua contentio erat, ibi deciditur: adeoque contra Clericos, non contra subditos; de his enim alia mox regula, seu norma subijcitur, §. 33. & seqq. de quo mox.

Ex eadem ratione sequitur, si agatur de abusibus sacrorum tollendis, id quoque arbitrium imperii, seu summæ potestatis esse. Ea enim est pars præcipua reformationis, ejusque complexu inprimis continetur. At-

que hæc reformationis in Imperio factæ causa pluribus in locis fuit, ut abusus in ecclesiis, & maxime in monasteriis inter clericos, & monachos tollerentur. Quod cum illi refractarii, ac rebelles, inexpiabile nefas, ac sacrilegium esse clamarent, immānem in se crudelitatem, sævitiamve exerceri calumniarentur, turbas ideo in Imperio cierent, aliosque in Principes suos animarent, jussi sunt officio cedere, quæ omnia ex actis publicis constant. Atque id jus Pace Osnabr. superioritati territoriali quasi postliminio vindicatum, eoque illi Reformatores absoluti sunt. Nullibi vero unquam subditi quoque prætextu reformationis ob religionis confessionem expulsi, aut male multati, aut conscientiæ coactæ, vel excruciatæ fuerunt, neque hoc pro jure reformationis habitum, aut sub eo comprehensum, vel intellectum fuit: unde perperam tale quid ex jure talionis defenditur, ut quidam faciunt. Vid. *Jus Publ. nostrum c. 18, §. 31.*

Id enim e contrario certum est, nullum esse imperium in conscientias, & omnium longissime id excedit fines potestatis humanæ. Etenim cum conscientia ne quidem sit in nostra ipsorum potestate, nedum in alterius esse concipi potest. Non est illa res voluntatis nostræ, quæ & nostro arbitrio mutari, & alterius parere potest; sed res intellectus, quem formare, aut necare, humanæ opis non est. Non magis itaque hominis est, conscientiam vel alterius cogere, vel propriam refingere, quam vel ipse statuire potest, vel alii statuendum injungere, bis bina esse centum, vel nivem esse atram. Philippus Arabs Christianus fuit, *Cuspin. in Philippo Arab. sed sacra Imperii, quod fere totum adhuc gentile erat, non mutavit. At mutavit Constantinus M. non coactis civibus, sed quia tum major pars jam erat Christiana.*

Thuanus, Vir ut eruditione, judicio, ac ingenio incredibili, ita fide, ac candore pari, provocans ad experientiam, & gesta temporum, quæ nemini uni magis comperita fuere, quam ipsi, ita in epistola nuncupatoria operibus suis præmissa scribit: *Experientia satis edocti sumus, ferrum, flammæ, exilia, proscriptiones, irritasse potius, quam sanasse morbum menti inhaerentem; ad quem proinde curandum non iis, quæ in corpus tantum penetrant, sed doctrina, & sedula institutione, quæ in animum leniter instilla-*

instillata descendit, opus esse: alia quippe omnia pro arbitrio civilis Magistratus, atque adeo Principis, sanciantur; sola religionum imperatur, sed ex præcepta veritatis opinione, accedente divini Numinis gratia, bene preparatis mentibus infunditur. Ad eam cruciatus nihil valent, quin obfirmant potius animos, quam frangunt, aut persuadent: quod de sua illa sapientia tam magnifice prædicavere Stoici, hoc nos multo iustius de religione dixerimus. Et in sequentibus prolixè rebus ipsis id commonstrat, tum ex Augustino rem præclare deducit, ex quo in Canones id relatum est: deinde ex more, & sententia primæ Ecclesiæ, quæ contenta fuit excludi hæreticos ab ecclesia, idem demonstrat, ostenditque, quam illa, & pii Episcopi, ac inter eos B. Martinus (quem Sulpitius Severus *ib. 2. Hist. Eccles. circa A. C. 386*, virum, dicit, planè Apostolis conferendum) inde abhorruerint, etiam in causa Priscilliani exitiabilis doctrinæ auctoris, & quantopere factum reliquorum Episcoporum detestati fuerint; idque ex relatione ipsius B. Ambrosii, cujus hæc verba exhibet: *Cum vero ex furialium istorum Episcoporum sententia, Maximus (tum Imperator) postea decrevisset, Tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam, & bona adimerent, idem B. Martinus apud eum tenuit, ut decretum revocaretur.* Deinde Sulpitium Severum *d. lib. 2, circa fin. suæ ætatis Episcoporum violentiam, secutaque inde in Ecclesia, & misera plebe Dei, calamitates deplorantem d. lib. 2, circa fin. exhibet, & inde agnoscit imaginem temporum pueritiæ suæ (sub Henrico III.).* Hinc laudat Ferdinandum I. ut sapientissimum Principem, qui pacem religionis sanciverit; tum incidit in ea, quæ contra Vallenenses, homines innocentes, simplices, & conscientia suæ tenaces, horrenda immanitate, & truculentissime acta fuere, pluraque alia lectu perdigna in eam rem affert vir pius, ac cordatus, & ingenuus, quibus vim a conscientia abesse debere evincit.

Nec potest quisquam aliter sentire, nisi immanissimos, & sævissimos primæ ecclesiæ persecutores, ac Tyrannos pari ratione abolvere velit, quorum in Martyres patrata omnia comprobare, quin laudibus extollere eos oporteret. Illi enim persecutores non minus persuasi de sua religione, ejusque ze-

lo accenti fuere, quin longe plus causæ ipsis fuit contra Christianos sæviendi, a quibus tota religione omnibusque castris distabant, cum Christianis inter se de cultu veri Dei conveniat, quin inter eos, qui 4. Conciliis Catholicis quæ veræ ac sinceræ ecclesiæ Catholicæ, post Dei verbum, unica norma, ac regula sunt, & jure habentur, (*vid. Nov. 115, c. 3, §. 14. & cap. 4, §. 8. junct. l. 7, §. 4. de Summ. Trin. Disp. nostra de jure circa Her. s. 9, & seq.*) subscribunt, lis magis sit de auctoritate hominis, vel humana, quam de cultu Dei; scilicet lis inter Imperium, & Sacerdotium, quæ factionibus Gibellinorum, & Guelphorum, ejusdem Religionis hominum, cruenta adeo, ac funesta fuit.

Sane, quam invisæ res ea sit ipsi sanctissimo Servatori, patet ex eo, quod tantopere abominatus fuit factum Phariseorum, eorumque studium, Profelythos, id est, socios religionis suæ, quærendi: cum tamen iis nec vis ulla fieret, & ab idololatrio illos volentes ad veri Dei cultum converterent. Quid ergo statueret de his, qui vero Deo ac Servatore imbutos, atque ad amissum veræ Ecclesiæ catholicæ, seu 4. Conciliorum formatos, sui commodi, non divini cultus causa, ad sua sacra, vi, ac martyriis, fusoque in immensum hominum, ac Christianorum sanguine, percellere tantopere laborant, & alias perpetuos hostes profitentur; ut nihil plane reliquum sibi fecerint, quo Phariseis, quo sævissimis Ecclesiæ persecutoribus irasci possint? Quæ non aliter, quam commendandæ pacis religiosæ causa, quæ Palladium Imperii est, dicta sunt. *Vid. Jus publ. nostrum d. c. 18, §. 28.* Persequemur jam reliquos modos liberandi res a religione.

Et si vero demonstratum jam sit, loca bellico capta inter Christianos, & veri Dei cultores, non fieri profana; at victoris tamen jam arbitrium est modum sacris statuere, adeoque & sua sacra, si velit, prioribus surrogare. Cum enim jure victoriæ destructo priore Imperio novum ipse armis quæsiverit, jam ipsius est statum publicum in sacris, profanisque formare, non abolendo cultum numinis, sed prout è re publica, vel divina visum fuerit, instituendo. Quæ res facit ut vel nova templa novis sacris extruere, vel veteribus illa inferre, aliquando etiam priora ad alios usus convertere queat; modo æque cultui divino ex victoris populæ

populi judicio prospectum sit. Ita enim & Romani evocatione sacrorum non abolevere cultum Deorum, sed vel eos transtulerunt in alias sedes, uti in suam urbem, vel suos iis substituerunt, vel hostibus, quibus ipsi infensi erant, Deos, quos ipsis iratos putabant, reliquerunt. Uti exempla supra allata testantur.

Unde plurimum interest inter victorem, & imperii successorem. Hic enim in idem imperium, eundemque Reipublicæ salvæ statum succedit; eumque adeo in sacris, profanisque tueri oportet: neque ex successione plus juris consequitur, quam fuit decessoris, de cujus jure reformandi, ejusque finibus dictum est supra, & dicitur adhuc deinceps.

Præterea dubitandum non est, quin summa potestas disponere quoque de rebus sacris possit, pro summis necessitatibus publicis: uti ad redimendam pacem, defensionem reipublicæ, &c. Cum enim sacra etiam in contentionem bellicam veniant, ob ea bella gerantur, ipsa pariter eventus armorum sequantur, & jure belli, & victoriæ amissa hostium fiant; longe magis equidem, quod armis potest, etiam pace, ac transactione fieri poterit: & quæ cum interitu civitatis peritura essent, pro conservatione ejus impendi. Neque sanctior ullius oblationis, votique usus intelligi potest, quam Rempubliam ab interitu defendi, pacem fessæ armis, & nutante Republica redimi, laborantem periculis civitatem servare, & ipsa suomet pretio sacra, quæ ipsa pars civitatis, & imperii sunt, asseri, atque ab exitio vindicari.

Ita sane in Republica, & Ecclesia quoque Judaica veteri fecerunt Reges etiam piissimi, ut cum immineret cervicibus hostis gravis, ac potens, qui non aliter propulsari videbatur posse, thesauros quoque Deo sacratos templo ablatos hosti, etsi idololatræ, obtulerunt: uti id patet exemplo Regum Judææ, Assa, 1 Reg. 15, v. 18. Joas, 2 Reg. 12, v. 18. Achas, 2 Reg. 16, v. 8. Hiskia, 2 Reg. 18, v. 15. &c. qui potentissimos tum Syriæ Reges hac pecunia sacra ab invasione, & obsidione urbis, & quasi a jugulis suis arcerunt, aut fœdere, ac pace sibi conciliarunt.

Idque est, quod notissimo quoque jure proditum est, rem sacram profanam fieri posse. Ita dicitur in l. 83, §. *sacram*. 5, ff. *de verb. obl.* ibi: *quomodo sacra profana fieri*

possint. Et mox: *Si rursus lege aliqua res sacra profana esse ceperit*. Item in l. 137, §. 6, *Eod. tit.* de re sacra dicitur, *quod jus hoc mutari, & id, quod nunc impossibile est* (ut res sacra, quæ divini juris, neque in commercio est, vendi queat), *postea possibile fieri*, adeoque profana. Quod idem dicitur in §. 2, *de Inut. stip.* nec dubii juris est. Atqui si res sacra profana fieri potest, certe non alia justior, & major causa est cur possit, quam Reipublicæ pax, atque tranquillitas. Cujus autem auctoritate fiet profana, & liberabitur a religione? Id additur in d. l. 83, §. 5, *vers.* *Nec revocantur*, scilicet, lege aliqua, adeoque a potestate civili, & legislatoria, cujus imperio id continetur, ut ostensum supra.

Atque ideo lege civili permissum est vasa quoque sacra vendi, oppignorari, solvique posse pro redemptione captivorum hominum privatorum, quin si non necessaria sint ad usum sacros, sed alia sufficiant, etiam ad æs alienum Ecclesiæ solvendum, causa cognita, ea alienari. *Nov.* 170, c. 10. Quod & jure Canonico asseritur, & a B. Ambrosio graviter defenditur in c. *Aurum* 70, *caus.* 12, q. 2. & inprimis ostenditur, majoris multo pietatis esse; ad optimos usus ea impendi, quam sterilia esse.

Sed nec unquam inter Gentes ambiguum fuit, de sacris disponere potestatem civilem posse. Plutarchus in Tib. Graccho c. 22. perbene inquit: *Tam sacrosanctum nihil est, quam quæ Diis dicata sunt donaria; nemo tamen unquam prohibuit populum his uti, hæc mutare, ea transferre, uti voluerit*. Idque pluribus exemplis, ac monumentis illustrat Grotius *de Jure Bell.* & *Pac. lib.* 3, c. 5, §. 1, n. 3. Ubi inter alia ad rem facit quod ex Seneca Patre asfert, qui ait: *Pro republica plerumque templa nudantur, & in usum stipendiorum dona constamus*. Et ex Trebatio Jurisconsulto: *Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in hominum usum, proprietatemque conversum est*. Idemque liquido probant formulæ illæ deditiois, quarum supra injecta est mentio, quibus quilibet populus sui juris sacra æque, ac profana, alii populo dedere consuevit. Uti populus Collatinus delubra, divina, humanaque omnia. *Liv. lib.* 1, c. 37. Populus Campanus urbem Capuam, agros, delubra Deum, divina, humanaque omnia. *Liv. lib.* 7, c. 31. Iterumque postquam desciverant. *Liv. lib.* 26, cap. 33. In eandem formulam convenit

venit Regi Thebano cum hostibus, qui dein-
de ex ea apud Plautum in *Amphytr. Act.*
I. Scen. 1.

*Deduntque se, divina, humanaque omnia, ur-
bem, & liberos.*

Atque hæc est, quæ proprie, voce hodie
inventæ, ac receptæ, *Secularisatio* dicitur;
de qua doctissimam Disputationem conscrip-
sit Marcus Rhode.

Quod si igitur de sacris, iisque rebus, quæ
divini plane juris sunt, id verum est, nemi-
ni in mentem venire potest, ut de rebus
aliis, seu terris ecclesiasticis, quæ Deo con-
secratæ non sunt, dabitur, quin ei, cujus
imperium est, intra ejus fines de iis statuen-
di potestas sit: quippe quæ nec sunt divini
juris, nisi quis dixerit, eo sensu esse, quo
& res sanctæ quodammodo divini juris di-
cuntur: neque extra commercium, nisi quia
publica sunt; scilicet Ecclesiæ, quæ est pars
Reipublicæ, ac Imperii. Hæc ergo bona Ec-
clesiastica ideo saltem alienari nequeunt,
quia publica sunt: nam nec publica profa-
nari possunt; non alia causa, quam quod
legibus publicis eorum alienatio interdicta
est, nec quod publicum, seu populi est,
alius invito populo alienare potest.

Unde id primum certissimum est, quibus
casibus ipsæ res sacræ, & divini plane ju-
ris, alienari possunt, multo magis res ec-
clesiasticas posse. Cum igitur demonstratum
jam sit, pacis publicæ causa terras cum om-
nibus sacris dedi posse; nihil dubii reman-
et, quin multo magis bona ecclesiastica
possint. Et cum imperium civile a natura
constitutum sit ad tuendam, & conservandam
republicam; non potest ambigi, quin re-
rum harum alienatio, si ad reipublicæ pa-
cem, & securitatem requiri visa fuerit, ra-
ta plane, ac valida sit. Enimvero notissi-
mum est, Imperium, seu Imperatores legi-
bus latis certum alienandi res ecclesiasticas
modum præscripsisse, & pro utilitate ec-
clesiæ alienationem earum causa cognita per-
mississe: ut patet ex *L. 17, c. de SS. Eccles.*
Nov. 120, c. 1, & seqq. Gudelii. de jure no-
viss. lib. 6, cap. 14. Cujus igitur rei faculta-
tem aliis lege permittere potuerunt, eamne
ipsi non habent? & quod pro utilitate ec-
clesiæ aliis permittere potuerunt, id ipsi pro
conservatione totius reipublicæ non possunt?
cujus publica salute omnium partium in sa-
cris, & profanis salus, & securitas compre-
hensa est.

Sane, cum salus, & pax reipublicæ sit
ultimus Imperii finis, summa rerum, com-
pendium omnium bonorum, ac fastigium
publicæ felicitatis, ac societatis, non pos-
sunt bona ecclesiastica justius, & sanctius,
aut ad usus magis pios impendi, quam re-
dimendæ pacis, & securitatis publicæ cau-
sa, si illam aliter obtineri non posse visum
fuerit: quod vel ex ipsius B. Ambrosii loco
jam ante ex *c. 70, caus. 12, qu. 2*, allato
intelligi potest.

Imo esto (quo tamen nihil vanius est),
non esse Imperio jus in res ecclesiasticas;
adhuc tamen bello orto arbitrium pacis de
omnibus, quæ intra fines Imperii sunt, &
quæ in contentionem armorum, & discrimen
belli venerunt, penes eum esse, cu-
jus est summa potestas, & jus belli, ac pa-
cis, nemo quisquam sobrius negavit.

Neque usum gentium exemplis, quorum
jam copiarum ante adductæ sunt, ulterius pro-
pugnare opus est. Omnium instar esse po-
test quod præ oculis omnium est, in bellis,
quæ inter Christianos, & Turcas gesta sunt,
uti plurima fuere pluribus retro seculis: et-
enim iis tot terræ, Principatus, Regna inte-
gra, cum omnibus sacris, vel armis ab in-
festissimo hoste extorta, vel pace, & trans-
actione ipsi cessa, atque in manus, & ditio-
nem tam impiæ religionis dedita fuere; ne-
que tamen ulli hominum in mentem venit,
summos Principes, inter quos bellum fuit,
non potuisse suo jure bellum ita, ut factum,
pace finire: & cum moto bello se, urbes,
agros, cives, templa, sacra, & divina, hu-
manaque omnia, totamque Rempublicam in
ambiguam adeo Martis aleam, eventuum pe-
ricula, armorumque discrimen conjicere,
ac bello de iis contendere fas fuerit; non
potuisse etiam eodem jure de iis transigere,
& pace tali tot malorum, calamitatum, mor-
tium, exitiorum, formas extinguere, eaque
a cervicibus suis, a capite, a Republica de-
pellere.

Unde nihil magis abhorreere potest a sensu
communi, quam famosa illa protestatio, quæ
extat apud Lunderpium *Tom. 6, contin. 2,*
lib. 3, cap. 7, fol. 423. & apud Limnæum
Add. 2, ad lib. 1, cap. 12, pag. 229. & ad
Capit. Ferdin. IV. art. 2. ac Roma emissa
fuit contra pacem Monasteriensis, & Os-
nabrugensis, qua pax conscientis reddita,
& potestas civilis in res ecclesiasticas, de
qua inde ab Henrico IV. per 6. secula lis
inter Imperium, ac Sacerdotium, funestis-
simis

finis motibus fervuerat, & qua partem dimidiam, eamque longe optimam Imperio detractam esse, teste Conringio, credebatur, postliminio restituta fuit.

Illud vero pactum erat, quo non terræ hostibus cessæ, sed legitimis dominis aut relictæ, aut restitutæ; non sacra hostibus data, sed sua Statibus, ac Civibus Imperii, uti ante bellum fuerant, servata; non abolitus veri Dei cultus, sed ad amissim divinæ legis, iudicio iusti terrarum magistratus, exactus; non evocata sacra, sed eodem legitimo iudicio emendata; denique bona publica usibus publicis, quibus exempta quidem videbantur, asserta, at sacris, & cultui divino nihilominus ita consultum, & prospectum fuit, ut sacris necessitatibus nihil penitus decesserit. Hanc vero curam, ac vigiliam incumbere summæ Imperii potestati, ut operam det ne cultus divini exercitium deficiat, sequeat, aut langueat: quibus vero modis, locis, &c. illud optime, & commodissime effici possit, ac debeat, iudicium esse ejus, cujus loci Imperium est, demonstratum jam fuit.

Quid vero causatur illa protestatio? Quatuor imprimis. 1. Septenarium Electorum numerum, sedis Romanæ auctoritate olim constitutum, sine ejus beneplacito non potuisse augeri. 2. Pacem de rebus Ecclesiasticis sine ejus auctoritate factam nullius momenti esse. 3. Offici ea animarum salutis; & 4. commodis, ac auctoritati sedis Romanæ &c.

Cæterum 1. quam illud figmentum pugnet cum certissimis historiarum monumentis, inter alios accuratissime demonstrat Onuphrius Panvinius *tract. de Comit. Imp. cap. 6, per tot.* & vel oculis exhibetur in jure nostro publico c. 10, 11, & 12. 2º. Hic error refutatus est tota Sectione 2, & 3. 3º. Cultus Dei, pace illa concessus, ad amissim quatuor Conciliorum vere Catholicorum formatus est, nec ab iis, adeoque ab Ecclesia vere Catholica, vel minimum recedit. Lis vero fuit de Jurisdictione, & Imperii jure in res Ecclesiasticas, adeoque de re, ac jure humano; & de abusibus quibusdam, quos præter quatuor illa Concilia irrepsisse, universalis omnium tum sententia fuit, a Sigismundo Imp. laudatissimo, ipsisque Conciliis agnita, reformatioque adeo decreta, sed a sede Rom. impedita. *Vid. Jus pubk. cap. 18. §. 25. & passim.* Utinam ergo non aliunde periclitaretur animarum salus! 4º.

Qui jure suo utitur, nemini injuriam facit, etsi adventitiis aliorum commodis id officere videatur, per text. eleg. in l. 24, §. f. & l. 26, ff. *damn. infect.* Nec sunt aliorum commoda, cum nullum eorum jus est. Auctoritas autem intra leges salva; ultra, nulla est. Adeo omni stipula leviora, ac vaniora sunt, quæ in conspectu terrarum orbis contra pacem tam sanctam, ac solemnem edita, ac jactata sunt.

Enimvero omnia posthabenda erant pacta tam necessaria, & quieti publicæ a bello civili funestissimo. Videri sane posset, 30 annorum cladibus expletam esse armorum crudelitatem; tot rivis fusi interim sanguinis humani, & Christiani, extinctam cædium sitim; tot incendiis, ac vastitatibus exfaturatam belli rabiem, ut jam non satietas eorum omnes cepisset, sed nausea, & abominatio. Neque plane vox hominis foret. dari bellorum causas, ac lites, de quibus inter Principes, & populos contenditur; quæ non possent fide interposita, ac pace facta, coalescere. Quæ sententia auctorem extra humanam societatem constitueret, *Liv. l. 6, c. 42. in fin.* hostemque humani generis faceret, cum quo nunquam posset nisi ejus internecone debellatum videri. Unde nunquam satis laudari potest summa illa pietas, religio, & magnanimitas Gloriosissimi Imperatoris, & Reum, ac Imperii Principum, de conscientiarum securitate pacifcentium, qui pacem illam sacrosanctam, ac inviolabilem, contra iniquas hujusmodi molitiones, & protestationes esse, & in ipsa pace jussurunt, ac Imperii Constitutionibus, & Capitulationibus sanciverunt. *Cap. D. Leopoldi art. 2, in fin.*

In belli usus conversas], Idque exemplis
» novioribus probat B. Parens in *d. disp.*
» *sect. 3, §. 25, usque ad §. 32.* Verba modo
» allegavimus.

Sub pollicitatione restituendi] » Tunc res
» sacre non alienantur, quia quantitas sa-
» cra manet.

Hoc ergo gentium jure usus Germanicus]
» Immo hoc nature jure usus est.

Tacito], *Annal. l. 1, c. 51.* Factum hoc
» explicavimus c. *præced. §. 9, n. 2.*

Sic Livius] » *Lib. 25, c. 40. & lib. 26, c.*
» *11. Marcell. 26, 29.*

Numeri aliquid inesse credatur] » Im-
» mo non potest id credi, quia res illa sa-
» cra facta est ex lege superioris, quæ lex
» cessat.

» cessat, ubi res illa in potestatem victoris
» transit.

Et hoc sensu impietatis] » Generosius est
» abstinere; at impietatis accusari nequeunt.

Lesi etiam gentium juris] » Intelligent
» jus naturæ. Nam gentium jus lædi non
» potest, quia tale non existit.

Nimirum, ex talis opinionis positione] » Nu-
» men scilicet aliquod inesse simulacro.

Aliud est si hostes non idem sentiant], A-
» deoque si res ipsis sacra non est.

Sed § præceptum est, gentium simulacra
abolere] » Verba in Deuteronomio c. 7, v.
» 5, & 25, hæc sunt. *Aras eorum subvertite,*
» *§ confringite statuas, lucosque succidite,*
» *§ sculpitilia comburite.* At licentia hæc
» non est ex jure aliquo gentium volunta-
» rio, sed ex ipso jure naturæ: inprimis
» cum accedat hic jussus, & auctoritas Dei.
» de cujus jure unice agitur, qui voluit res
» sub falsis notis sibi consecratas violari.

», Equidem merito miratur Seldenus *de*
Jur. Nat. l. 2, c. 13. contrariam huic a Jo-
» sepho asserti legem; ubi inter alias divinas
» leges hanc refert: *nemo blasphemet Deos,*
» *quos alie civitates Deos esse asstiment, nec*
» *spolianda sana peregrina, nec donarium Deo*
» *cuiquam dicatum auferendum;* cujus rei
» contra Appionem libro 2. hanc rationem
» affert, *quod Dei nomine indigiterentur.*
» Quia & Philo, Mosen vetuisse convitium
» in alienos Deos, tradit *l. 1, de Mon. §*
» *l. 3, de vita Mosis,* tum metu ne gentes
» vicissim vero Deo maledicant, tum ne quis
» discipulus Mosis adsuescat ullo modo apel-
» lationem Dei contemnere. At fictas has esse
» leges, & vel ex male intellectis Mosis le-
» gibus, vel ut Romanis blandiatur, Jose-
» phum hæc scripsisse, ait Seldenus *de J.*
» *N. l. 2, c. 13.* Sane, locutio illa genera-
» lis, *aliis non maledices,* intelligenda est de
» viris Principibus; atque Philonem quoque
» legem de Principibus populi intelligere,
» Rabbini recentiores docent. *Seld. d. l.*

Nam quod sibi accipere vetantur] » Du-
» bium Auctor hic removet, quod thesin
» ejus, *quasi alioris sacris parcendum sit,*
» labefactare videtur: opponi enim posset,
» prohibitum fuisse Judæis, aurum, & ar-
» gentum, ex quibus idola facta sunt, con-
» cupiscere, ita ut ex idolo nihil in domum
» inferre licuerit. *Daut. 7, v. 25, § 26,*
» idque, teste Josepho, ideo *quia alienis*
» *sacris parcendum esset.* Auctor respondet,
» prohibitum id non esse propter cultum

» natura his rebus debitum, sed ut a con-
» tactu abstinerent rei, quæ anathema erat:
» adeoque legem hanc mere fuisse ceremo-
» nialem, arbitratur. Rectius dicendum,
» Deum loqui de solis populis damnatis,
» eorumque sacris; his enim solis anathema
» imposuit, adeoque in his solis ipse con-
» tactus interdictus est.

Romanis haud dubie blandiens] » Vid.
» *Gron. b.* Nec mirum est, benevolentiam
» eum captare voluisse Romanorum, a qui-
» bus servatus, Romam deductus, beni-
» gneque habitus est, & qui ob ingenii
» gloriam statuam Romæ meruit.

De non nominandis gentium Diis] » Lex
» in Exodo 23, v. 13, ita se habet: *No-*
» *men Deorum, seu Dei aliorum, non me-*
» *moraberis; non audietur ex ore tuo.* Sel-
» denus *L. 2, c. 13,* statuit, legem illam
» intelligendam esse non de sola memora-
» tione idoli, (id enim illicitum non es-
» se, etsi nomen adhibeatur, quod aliquam
» divinitatem infert, *Seld. d. l. p. 269.*)
» sed de non ineunda cum gentili, dum
» idololatra est, societate, ne forte inde
» adigatur ille ad jurandum per suos Deos,
» & tu sic in causa sis ut velut Dii illi non
» solum memorentur. sed & habeantur. At
» hæc explicatio divinatoria est. Ex ipsa in-
» spectione legis apparet, eam loqui de ju-
» rejurando, quod fit per deastros: & ad-
» ditur, nomen externorum Deorum (ad
» firmandas promissiones, & asserendam ve-
» ritatem adhibitum) ex eorum ore audiri
» non debere. Ratio naturæ hæc est, quia
» jusjurandum est species cultus divini;
» Deus testis adhibetur veritatis, &c: hic
» autem cultus deastris tribui nequit. *Vid.*
» *supr. l. 2, c. 12, §.*

Honoris causa, aut sine abominatione eos
nominare lex non sineret] » Immo sola
» memoratio nominis non vetita erat, sed
» tunc, cum fiebat honoris causa, uti si
» adjuncto idoli nomine aliquid asserbatur:
» colere enim idola, jure naturæ prohibi-
» tum est.

Dei certissimo monitu] » Non opus erat
» monitu Dei; nam ex ratione naturali satis
» constat, Deum certo loco non includi.

In simulacris illis non habitare aut Dei
spiritum] » Nam lignum, vel materiam
» Deos esse, nec gentiles crediderunt, sed
» simulacris his Dei spiritum inesse, nuga-
» bantur.

Aut bonos angelos] » Quos Heroas anti-
» qui philosophi vocabant. *Aut*

Aut vim astrorum]” Astris enim vim
divinam inesse, Philosophi statuerunt.

Sed praeuos, & humano generi infestos da-
monas]” Quos proinde colere, cum per-
fectione divina pugnabat.

Tacitus]” Hist. l. 5, c. 4. Ipse id mox
(cap. 5.) explicat de Idolis: profanos in-
telligunt, qui Deum imagines mortalibus
materiis in species hominum effingant; sim-
ulum illud, & aeternum neque mutabile,
neque interiturum; igitur nulla simulacra
urbibus suis, nedum templis sunt.

A Maccabeis]” Ita enim Judas diruit
aras in civitate Azoth, & sculptilia Deo-
rum igne succendit. Jonathan quoque suc-
cendit Azoth, & civitates, quae erant in
circuitu ejus, & accepit spolia eorum, &
templum Dagon, & omnes, qui eo con-
fugerunt.

Nihil fecit contra jus gentium]” Hoc ve-
rum est, quia tale jus gentium non ex-
istit; at nec contra jus naturae peccavit,
quia res ipsi sacra non fuit.

Graci scriptores]” Add. Just. 2, 12.

Persae non credebant, in simulacris ulla
esse numina]” Antiqui Magi nulla admit-
tebant simulacra. Vid. Clem. Alex. in ad-
mon. ad Gent. l. 1, c. 181. Stanlejus
Hist. vet. phil. fol. 1131. Et temporibus
Herodoti id adhuc obtinuit. Herod. l. 1,
c. 181. Conf. Plin. l. 12, c. 1. Tem-
pore Artaxerxis autem Veneris Tanaidis
cultum introductum esse, ait Clemens d.
l. Sed & Strabo l. 15, f. 504, ait, Per-
sas Deorum imagines habuisse.

Sed Deum esse Solem]” De quo supra
l. 2, c. 20, §. 47.

Et portionem ejus aliquam ignem] Calo-
rem enim, seu ignem, causam rerum om-
nium esse, experientia docet: atque ideo
Deum ignem dixerunt philosophi. At causa
physica confundi non debet cum causa mo-
rali.

5 Templum jure victoria ingressus est]” A-
deoque templum victori sacrum non fuit.

Bene ille quod templo pepercit]” Plut. in
Pomp. & Joseph. ant. l. 14, c. 8. & de
bell. jud. l. 1, c. 5.

Non Religione]” Pietati ejus id tribuit
Josephus Antiq. l. 14, c. 8.

Male quod ingressus est]” Atqui tem-
plum ipsi sacrum non fuit.

Contento vero Deo]” Potius curiositatis
gratia: nam scire voluit, num Deorum
effigies colerent. Hinc Tacitus ait: Inde

vulgatum, intus nullam esse Deum effi-
giem, vacuum sedem, & inania arcania.

Hist. l. 5, c. 9.

Quod & Chaldaeis exprobrant Propheta]

Immo non exprobrant ingressum in tem-
plum, sed quod in honorem idolorum
suorum ex vasis ablatis biberint. Dan. c.
5, v. 23.

Quasi in conspectu Judae trucidaretur]
Longe admodum petita est haec conjectura.

Nihil in eo factum contra jus gentium]

Romani nec contra jus gentium id factum
crediderunt, quale ipsis cognitum non
fuit; nec contra jus naturae, quia Roma-
nis res ea sacra non fuit.

Τῶ τῆ πόλιος νόμος], I. e. belli jure: id
que eo magis, quod ex templo oppugna-
runt hostem. Unde non absque ratione
consilarii quidam Tito suadebant, diru-
endum esse templum, quod castellum es-
set. Joseph. de bell. jud. l. 7, c. 9. Titus
vero nec pugna captum se incensurum di-
cebat, nec pro hominibus anima carentia
ulciscenda esse. ibid.

A D §. III.

„ QUÆRI solet, an praescriptione im-
„ memoriali res desinat esse sacra. Affirmat
„ B. Parens in disp. de evocatione sacror. §. 3.
„ At alibi diximus, per praescriptionem im-
„ memorialem jure naturae nullum jus ac-
„ quiri in re aliena.

Idem & de religiosis intelligi debet], Ni-
mirum, ut vastari, & dirui jure Gentium
voluntario possint. Res religiosus fieri per
mortui illationem, diximus supra l. 2, c.
19, ubi simul demonstravimus, hanc reli-
gionem non natura inesse sepulchris, sed
lege civili: ex errore illo communi, quod
Manes circa illa loca quiescant, indeque
turbari non debeant. Religio igitur hic
oritur ex lege Principis, cujus effectus
cessat si locus ab hoste occupatur: adeo-
que destrui possunt sepulchra ut alia loca
profana.

Non mortuorum sunt], Mortui enim
nullius juris sunt capaces.

Sed viventium, sive populi alicujus, sive
familia], Naturam religiosarum rerum, ea-
rumque effectum, egregie explicavit B.
Parens in dissertatione de evocatione sacro-
rum sect. 2, §. 11, usque ad §. 20.

Pari ratione, ait, res religiosae quoque,
uti

uti sepulchra, divini juris, ac nullius dicuntur, l. 6, §. 2, ff. de rer. div. §. 7, eod. tit. quæ tamen & ipsa duplicia sunt, privata, & publica. Quin regulariter hæc privata fuere; & potuit unusquisque locum religiosum voluntate sua facere inferendo mortuum in locum suum, l. 2, §. 5, ff. de Relig. §. 9, de rer. div. Non dubium tamen est, fuisse & publica sepulchra, cum nec credibile sit, omnes habuisse omni tempore fundos proprios, ut inferre potuerint in locum suum: & plurima sepulchra in via Flaminia, via Latina, via Appia fuisse, & Augures, seu Pontifices locum sepulturæ assignare solere, refertur. Vid. Alex. ab Alex. Gen. dier. lib. 3. c. 2. in fin. Rosin. de Antiq. lib. 5. c. 39. Plut. in Tib. Gracch. c. 13.

Dicantur vero sepulchra quoque divini juris, vel hoc ipso, quod non sint juris humani, *supr.* §. 3. quia naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur, l. 4. ff. de relig. §. l. 4. C. sepulch. violat. illi quippe ultimo humanitatis officio debitus, atque adeo usibus hominum exemptus, cum mortuus in rebus humanis, & homo esse desierit. Sed & Numa Rex iusta funebria æque, ac sacra ad jus Pontificium retulit. Liv. lib. 1, c. 20. in f. Nec diffidentium, apud Romano^s olim accessisse superstitionem de Diis manibus.

Atque hæc utraque sacra, seu religiosa publica, & privata, perinde juribus, ac legibus civilibus reguntur, & constant, ac profana. Et sacra quidem privata sunt privatorum, perinde, ac dominia eorum profana; verum, ad solos usus sacros, non profanos. Unde & vindicare ea sibi possunt, & remediis petitoriis, & possessoriis, ad hos usus tueri l. 1, ff. ne quid in loco sacr. Uti Laban furti arguebat Jacobum, quod sacra sua abstulisse diceret. Gen. 31 v. 30. §. seq. Et quædam hæreditas quoque sacrorum gentilitiorum intelligitur. Cic. pro Dom. c. 13. §. Orat. Verrin. IV. circa princip. ubi de sacris gentis Clodiæ. Sed & Thesaurus in tali loco sacro inventus totus est inventoris, perinde, ac si in suo invenisset, §. thesaurus 39. in princ. de rer. div. cujus principium de locis propriis agit usque ad vers. At si quis in alieno. Cui consequens est, si alius invenerit, dimidium ad ipsam quasi dominum, & alterum tantum ad inventorem pertinere. arg. d. vers. At si quis.

Similiter in rebus religiosis, seu sepulchris privatis, quorum tuendi causa plura remedia

prodita sunt, cum petitoria, l. 2, §. 1, §. 2. l. 7, pr. l. 19. §. pass. ff. de Relig. tum possessoria, tot. tit. ff. de mort. inf. & alia, tot. tit. ff. sepul. viol. &c. Idemque jus thesauri est in sepulchris, quod modo in sacris privatis esse ostendimus, d. §. 39.

Unde componitur diffidium illud, quod acerrimum intercedere creditur inter d. §. 39. & l. 3, §. per. ff. de Jur. fisc. ubi thesaurus ab alio inventus cum fisco dividendus statuitur. Etenim ibi non nisi de fiscalibus, & publicis locis agitur: Uti tum arg. Rubrica, tum ex ipso textu apparet, qui diserte loquitur de thesauro reperto in locis fiscalibus, vel publicis, religiosive, aut in monumentis, item in Cæsaris possessione. Prædictum vero jam est, fuisse sepulchra quoque publica: sed & sæpe factum fuit, ut loca religiosa cum universitate bonorum vacantium, vel publicorum, ad fiscum pervenerint; in quibus hoc jus omnino obtinebit.

Adeo deinde privatorum sunt sepulchra, ut dividantur in hæreditaria, quæ quis sibi, & hæredibus suis; & familiaria, quæ sibi, & familiæ constituit. l. 5, l. 6, ff. de Relig. Unde & alienari inter vivos, & per legatum, seu fideicommissum relinqui, & cum hæreditate transferri possunt; atque adeo quoad usus suos nativos, seu religiosos, etiam in commercio esse videntur, uti profana quoad profanos.

Quemadmodum igitur sacra, & sepulchra privata quoad usus sacros, & religiosos, privatorum sunt, ita publica populi, seu summæ, quæ populum præsentat, potestatis, ejusque adeo Imperio, perinde, ut publica profana, seu secularia continentur. Et de locis sacris, ac religiosis non minus, quam de profanis, leges a potestate civili statuta, & jura condita fuere: uti ex utroque Codice, Theodosiano, & Justiniano, ex Capitularibus Caroli M. Ludovici I. &c. aliisque jam evictum est.

Hinc ce-to constat, quo sensu res sacra, & religiosa sint nullius, & extra commercium; scil. quoad usus humanos, seu profanos. Hoc enim est quod proprie dicitur esse in commercio, quod homines ad suos usus convertere, aut suæ utilitatis causa in alios transferre possunt. Ideo enim inter homines, & Gentes, commercia mutua fiunt, & jure gentium obtinent, ut suis usibus prospicere queant, quod ad sacra, & religiosa non pertinet, & quæ proinde merita

extra

extra hominum commercium, & sic quoad commerciorum potestatem, ususque hominum, nullius, sed divini juris esse dicuntur, quia hominibus quidem competunt, sed ad usus divinos, non humanos; & hominum quidem causa sunt, sed ut Deo iis serviant, non sibi: ut supra §. 8. dictum. Nam & res sanctæ quæ dicuntur, uti portæ, muri, &c. dicuntur esse nullius, & extra commercium, ac divini juris, §. 7. §. 10. de Rer. Div. l. 1, princ. l. 9, §. 3, & seqq. ff. eod. tit. etsi non tantum hominum causa sint, sed & ad usus humanos, quia tamen speciali sanctione pœnali, & sub insigniore pœna exemptæ sunt hominum potestati, hæctenus ne violari, neque homines iis ut rebus suis abuti quoque queant; unde notabiliter dicuntur quodammodo tantum esse divini juris, d. §. 7. d. l. 1. princ. voc. quodammodo: scil. quoad abutendi potestatem; & proinde hæctenus quoque tantum nullius in bonis sunt, lib. 8, princ. ff. de Rer. Div. Sanctum est, quod ab injuria hominum defensum, atque invictum est.

Eademque ratione publica proprie dicuntur quæ populi sunt, & profana; publica enim quasi populi, & quibusdam populi dicuntur: *Romæ. Jurispr. Memb. I, Disp. II, thes. 4, & pass.* (ubi semper ita scribitur, quod originem quidem veram indicat, at sequi non atinet) quia non tantum populo, sed & ad usus populares, non divinos, competunt. Possunt tamen & sacra publica dici, atque ita quoque dicuntur, prout supra jam expositum est; quia & ipsa toti populo competunt, sed ad usus divinos. Etenim omnia jura hominum sunt, & hominum causa; sed alia ad usus proprios, alia ad divinos, vel similes.

Additio.

„Diximus alibi, sepeliendi necessitatem, nullam a natura esse. Adeoque proprie in jus naturæ non peccatur si sepulcra violantur. At cum ferocissimi animi indicium sit in mortuos sævire, culpæ expertes; moratiores gentes hanc vindictam, utpote generosioribus animis indignam, merito improbant.

Sicut sacra loca ab hostibus capta], Vid. §. præced.

Ita & religiosa talia esse desinere], Nam victor legibus victi non tenetur: locus autem ille non nisi ex lege victi religiosus est. *dist. disp. S. 2, §. 13, seq.*

Ideoque lapides inde sublato in quemlibet usum convertere possumus], Idque Christianum, nos quoque fecisse destructis lucis gentium, ait *Aggenus Urbicus in Frontinum.*

Ne ipsa mortuorum corpora male tractentur], Quod jus humanitatis dicitur Jctis Romanis.

Quod jure gentium introductum], Tale jus gentium non existit. Supra exposuimus rationes, quæ civitates moverunt ut leges ferrent de condendis corporibus mortuorum: quæ rationes mere civiles sunt.

AD §. IV.

AUCTOR putat, jus Gentium connivere cœpisse etiam ad dolos, & mendacia, sicut leges civiles ad fornicationes, & fœnora. Verum 1º. dictum alibi est, non dari jus gentium, adeoque frustra de ejus conniventia queri. *Vid. Diss. Proæm. IV. §. 29.* 2º. Dictum quoque est, dolo, & mendacio in hostem semper uti licere, nisi res ipsa delictum inferat. *Diss. Proæm. XII. §. 521, n. 13.* Porro & 3º. dictum est, fornicationes nec jure naturæ, nec jure civili esse licitas, aut impunitas. *Diss. Proæm. XII., §. 141. §. 173, n. 4.* Denique 4º. dictum est, fœnus jure naturali improbum non dari. *Diss. Proæm. XII., §. 370.*

Non vi sola], I. e. non tantum armis. *Ex jure gentium*], Scil. voluntario; quale non existere, diximus. Rectius igitur id juri naturæ tribuitur.

Sed & dolo], Ex hypothese Auctoris, jure naturali is, qui justam causam habet, dolo in hostem uti potest (hinc hodieque in bellis minus solemnibus, ubi jus naturæ obtinet, simulare, & mentiri hosti licere, ait), modo perfidia non sit conjuncta. At in bello jure gentium solemnium, ubi uterque justam causam habere creditur, dolum illicitum esse, statuit, si is in actu positivo consistit, & verba, vel res adhibentur, quæ inter gentes placuerunt cum mutua obligatione. *Vid. l. 3, c. 1, §. 8, junct. §. 11.*

Qui perfidia careant], Si enim hosti fides data est, illa dolo elhdi nequit. *Vid. infra c. 19.*

Inimico & aliena perfidia incitationem], Auctor id tribuit juri gentium; nam jure naturæ aliud obtinere, docuit supra lib. 3, cap.

„ 3, cap. 1, §. 21. Quidquid enim alicui fa-
 „ cere non licet, ad id eum impellere,
 „ aut sollicitare non licet; & is, qui alteri
 „ peccandi causam dat, peccat & ipse.
 „ Grot. *ibid.*

„ *Connivere cepit jus gentium*], Rationem
 „ hic reddit, cur jure gentium liceat incita-
 „ re alienam perfidiam, quia scilicet fingit, jus
 „ gentium connivere ad minora, & frequen-
 „ tia hæc delicta. Vix credibile est, Aucto-
 „ rem serio hæc scripsisse. Quid non ex
 „ hujusmodi fictionibus statui inter gentes
 „ posset! Jus tale gentium non datur: adeo-
 „ que figmentum est, id ad quosdam actus
 „ connivere.

„ *Ad meretricium*] „ Fornicationem pu-
 „ gnare cum lege naturæ, probavimus *Diff.*
 „ *Proem. XII, §. 141, §. 173, n. 4.* Jus gen-
 „ tium connivere ad hoc delictum nequit,
 „ quia non existit. Nulla gens est, quæ non
 „ poenam in fornicationem statuatur, quia
 „ omni juris effectu conjunctiones tales de-
 „ stituuntur.

„ *Improba sænora*] „ Talia jure naturæ non
 „ dari, vidimus *l. 2, c. 12, §. 20. l. 2, c. 20,*
 „ §. 42. Usuræ igitur licite exiguntur, non ex
 „ conniventia juris gentium, sed ex disposi-
 „ tione juris naturæ.

C A P U T V I.

De jure acquirendi bello capta.

- I. Circa acquisitionem rerum bello captarum, quale jus naturæ.
- II. Quale jus gentium: cujus testimonia adduntur.
- III. Quando res mobilis capta censeatur ex gentium jure:
- IV. Quando agri.
- V. Res, que non sunt hostium, non acquiri bello.
- VI. Quid de rebus repertis in navibus hostium?
- VII. Jure gentium nostra fieri, que hostes nostri alii bello eripuerant, quod testimoniis probatur.
- VIII. Refellitur sententia statuens, res captas ab hostibus omnino singulorum capientium fieri.
- IX. Naturaliter & possessionem, & dominium per alium acquiri.
- X. Distinctio actuum bellicorum in publicos, & privatos.
- XI. Agros acquiri populo, aut ejus, cujus est bellum.
- XII. Res mobiles, & se moventes, actu privato captas, singulorum capientium fieri;
- XIII. Nisi lex civilis aliud statuatur.
- XIV. Captas actu publico fieri populi, aut ejus, cujus est bellum:
- XV. Arbitrium tamen in res tales aliquod solere imperatoribus concedi:
- XVI. Qui aut res referunt ad ærarium:
- XVII. Aut dividunt militi: & quomodo:
- XVIII. Aut directionem permittunt:
- XIX. Aut alii concedunt:
- XX. Aut factis partibus aliud, atque aliud statuunt; & quomodo.
- XXI. Peculatum circa prædam committi.
- XXII. Lege, aut alio voluntatis actu de jure hoc communi aliquid immutari posse.
- XXIII. Sic sociis prædam concedi:
- XXIV. Sæpe & subditis: quod variis exemplis terrestribus, & maritimis illustratur.
- XXV. Usus antedictorum.
- XXVI. An capta extra territorium utriusque partis bellantium acquirantur belli jure.
- XXVII. Jus hoc, quod diximus, quomodo belli solemniter sit proprium.

+ I. I. Præ-

+ I. I. **P**Ræter + quorundam actuum inter homines impunitatem, de qua egimus hactenus, + est & alius effectus bello solemnium ex jure gentium proprius. Ac jure naturæ quidem ¹ + bello justo ea nobis acquiruntur, ² + quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus, aut etiam quæ nocenti damnum inferunt ^b intra æquum pœnæ modum, + ut alibi dictum est. + Hoc jure Abrahamus de spoliis, quæ a quinque regibus acceperat, ^c + decimam Deo dedit, ut historiam, quæ exstat Gen. XIV, ^a explicat divinus Scriptor ad Hebræos VII. 4. Quo more Græci quoque, Carthaginienfes, & ^a ²⁰ Romani diis suis, ut ³ Apollini, ⁴ Herculi, ⁵ + Jovi Feretrio, decimam de præda sacraverunt. Jacobus autem Josephus præ fratribus præcipuum relinquens legatum, *do tibi*, inquit, *partem unam supra fratres tuos, quam + a manu Amorrhæi cepi gladio meo, & arcu meo*, Genes. XLVIII, 22. Quo in loco ^d + illud *cepi* prophetico loquendi genere + pro certo capiam sumi videtur, & Jacobo attribui, quod posteri ab ejus nomine dicti facturi erant, + quasi eadem esset progenitoris, & liberorum persona. Id enim rectius, quam cum Hebræis verba hæc trahere + ad illam expilationem Sicimorum, quæ jam ante a filiis Jacobi facta erat; + nam eam ut cum perfidia conjunctam Jacobus, pro sua pietate, semper improbavit, ut videre est Gen. XXXIV, 30. XLIX, 6.

2. + Probatum autem a Deo jus prædæ inter eos, quos dixi, ⁶ naturales terminos, aliis quoque locis apparet. Deus in lege sua, de civitate post pacem repudiatam expugnata loquens ^b sic ait: + *Omnia ejus spolia diripies tibi: & frueris præda hostium, quam tibi Deus dederit*. Rubenitæ, Gaditæ, & pars Manassitarum ^c dicuntur vicisse Ituræos, & eorum vicinos, + multamque prædam ab iis abstulisse, hac ratione addita, quod in bello Deum invocassent, & Deus eos propitius exaudiisset: quomodo & rex pius ^d Afa narratur, Deo invocato, de Æthiopicibus, injusto bello se lacessentibus, & victoriam, & prædam reportasse: quod eo magis notandum, + quia arma illa non ex speciali mandato, + sed ex communi jure fumebantur.

3. Josue

G R O N O V I I.

^a *Quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus*] Libro II, cap. VII. §. 2.

^b *Intra æquum pœnæ modum*] Libro II, c. 20.

^c *Decimam Deo dedit*] Et alimenta servis, & partem prædæ sociis. Vide Josephum in hac historia. (*Antiq. Jud. Lib. I. Cap. 10. §. 2. divis. Hudf.*) & quæ infra cap. XVI, 3.

^d *Illud cepi*] Chaldaeus interpretatur id factum precibus ad Deum, qui singulari quadam benevolentia Sicima, & Jacobo, & posteris ejus conservaverit.

G R O N O V I I.

¹ *Bello justo*] In quo justam causam habemus. **Tom. IV.**

² *Quæ aut paria*] Quæ aut tanti sunt, quanti æstimandum est, quod nobis ab hostibus debetur, & reddere per pacem noluerunt, non ultra; aut quibus acceptis tantum illis damni, dolorisque datur, quantum illi nobis dederunt, cum aliquo additamento pœnæ nomine. 2, 20. 32.

³ *Apollini*] Exemplum est apud Livium 5, 21. & 23.

⁴ *Herculi*] Justin. 18, 7.

⁵ *Jovi Feretrio decimam*] Non decimam Jovi Feretrio, sed spolia opima, hoc est, quæ dux duci hostium ab seipso interfecto manu sua detra-xisset, consecrare solebant. Florus 1, 1. & 12-
item 2, 4.

⁶ *Naturales terminos*] Quum non ultra debitum nobis, & accedentem pœnam condignam extenditur.

D

G R O-

3. Josue autem ^a eosdem, quos dixi, Rubenitas, Gaditas, & Manassitis partem ⁷ secundis omnibus prosequens: *participes*, inquit, *sitis prædæ hostium cum fratribus vestris*. Et David cum ad Senatores Hebræos mitteret parta de Amalecitis spolia, ⁸ pretium ^b dixit muneri: *ecce donum hoc esto vobis de prædâ hostium Domini*. Nimirum, ut Seneca dixit, ^c militaribus viris speciosissimum est divitem aliquem spoliis hostilibus facere. Exstant & divinæ leges ^d de prædâ dividenda Num. XXXI, 27. Et Philo ^e inter ⁹ diras legis esse, ait, ut ager ab hostibus demetatur, unde sequi

λιμὸν μὲν Φίλοις, ἐχθροῖς δὲ περισίαν, *in suos famem, copiam hostibus*.

II. I. Cæterum ⁺ jure gentium ⁺ non tantum is, qui ex justa causa bellum gerit, ⁺ sed & ¹⁰ quisvis ⁺ in bello solemnî, & ¹¹ sine fine, modoque, dominus fit eorum, quæ hosti eripit, ⁺ eo sensu, nimirum, ut a gentibus omnibus & ipse, ⁺ & ¹² qui ab eo titulum habent, in possessione rerum talium tuendi sint; ⁺ quod ¹³ dominium quoad effectus exter-

nos licet appellare. Cyrus ^e apud Xenophontem: νόμος ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰδιότος *lex est sempiterna inter homines, capta hostium urbe, eorundem res, atque pecunias victori cedere*. Plato ^f dixit: πάντα τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικούντων γίνεσθαι, *bona, quæ victus habuit, omnia victoris fieri*: qui & alibi ^g inter genera quasi naturalia acquisitionis statuit ¹⁴ πολεμικὴν, quam & ¹⁵ λησικὴν, ¹⁶ ἀγωνιστικὴν, ¹⁷ χειρωτικὴν ^g vocat. Assentientem hac in re habens eum, quem dixi, Xenophontem, apud quem ^h Euthydemum Socrates ¹⁸ interrogando eo perducit, ut spoliare non semper ⁺ injustum fateatur, ut si in hostem id fiat.

2. Sed ⁺ Aristotele ⁱ quoque auctore ὁ νόμος ὁμολογία τις ἐστίν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ πόλεμον κρατῆμενα τῶν κρατούντων εἶναι φασι, *lex velut pactum quoddam commune est, quo bello capta captientium sunt*. Eodem respicit dictum illud Antiphanis: ὅτι τοῖς πολεμίοις εὐχεσθαι διὰ τ' ἀγαθὰ παρεῖναι χωρὶς ἀνδρείας γίνεται γὰρ ὅπως ἔ τῶν ἐχόντων, ἀλλὰ τῶν κρατούντων *optandum ¹⁹ ut hostibus bona adsint sine virtute: sic enim sunt illa non eorum, qui habent, sed eorum, qui capiunt*. ^e Apud Plutarchum

in

GROTII.

^e Apud Plutarchum in vita Alexandri] Ibidem νικῶντος προσκατάδει καὶ τὰ τῶν πολεμίων vincentes etiam ea, quæ hostium sunt, sibi acquirere. (Pag. 684. A.)

GRONOVII.

7 Secundis omnibus prosequens] Sucton. Oct. 57.
8 Pretium dixit muneri] Donum ornavit verbis, ut loquitur Terentius. (Eunuch II. 1.)
9 Diras] Execrationes, detestationesque illorum, qui legem violarent.
10 Quisvis in bello solemnî] Sive inferat bellum, sive arceat, sive jure, sive injuria: modo belli gerendi facultatem habeat, ut populus liber, vel Rex, & id bellum sit indictum.
11 Sine fine, mologue] Non tantum, quatenus ei debetur, & quatenus damnum fecit.
12 Qui ab eo titulum] Qui sub ejus auspiciis militarunt, aut ejus dono, aut commercio, de prædâ partes acceperunt, non possunt, vel

domi, vel usquam gentium, tanquam malæ fidei possessores conveniri, aut res ab eis vindicari.

13 Dominium quoad] Nam dominii effectus in duobus fere consistit, ut liceat rem persequi, & sibi asserere; tum ut liceat de re pro arbitrio statuere. Bachov. ad §. 2. insit. de action.

14 Πολεμικὴν] Bellicam.

15 Λησικὴν] Piraticam, aut prædaticiam.

16 Ἀγωνιστικὴν] Certando paratam.

17 Χειρωτικὴν] Manuariam, vel manubialem.

18 Interrogando] Ut solebat, cum simularet se nihil scire, & doceri quæ doceret, percontando e discipulis elicere quod eos docere volebat.

19 Ut hostibus bona] Ut hostes sint opulenti, & ignavi. (Dictum istud non est Antiphanis, cui tribuit Auctor, sed Antisthenis, apud STOBÆUM, Sermon. LII. pag. 265. Vide & PLUTARCHUM, De fortun. Alexandr. Orat. II. pag. 336. A. Tom. II. Ed. Wechel. J. B.)

G R O -

Gaditas, & Manassis
nit, sitis præde ho-
Hebræos mitteret
ce donum hoc esto
c militaribus vi-
facere. Exstant &
Et Philo d in-
atur, unde sequi
gibus.

qui ex justa causa
+ sine fine, mo-
nimirum, ut a
bent, in possessio-
ad effectus exter-
πίτην ἀνδρῶν ἀδίδες
capiterna inter ho-
tori cedere. Plato
que victus habuit,
turalia acquisitio-
17 χειρωτικῶν
Xenophontem,
perducit, ut spo-
fiat.

ἐστὶν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ
lam commune est,
ud Antiphaneus :
ἄλλως δὲ τῶν ἐχθρῶν,
virtute : sic enim
pud Plutarchum
in

a, tanquam malæ fi-
ut res ab eis vindi-

am dominii effectus
liceat rem persequi,
eat de re pro arbi-
§. 2. instit. de action.

, aut prædaticiam.
lo paratam.
am, vel manubiale.
ebat, cum simularet
e doceret, percontat-
eos docere volebat.
hostes sint opulenti,
non est Antiphaneus,
non est Antiphaneus,
titiphaneus, apud S T O-
pag. 265. Vide &
Orat. Alexandr. J. B.)
Ed. Wechel. G R O-

in vita a Alexandri 20 τὰ τῶν ἡττωμένων εἶναι τε δεῖ εἶ. προσκυβερνῆσαι τὴν κρατύνου-
ea, quæ victi fuerant, + esse, & appellari debent victoris. Idem alibi :
τὰ τῶν ἡττωμένων ἐν ταῖς μάχαις ἀγαθὰ, τοῖς νικῶσιν ἄλλα πρόκειται quæ verba sunt ex
Xenophonte secundo b de Cyri institutione. Philippus in epistola c ad A-
thenienses : πάντες τὰς πόλεις οἰκῶμεν ἢ τῶν προγόνων παραδόντων, ἢ κατὰ πόλεμον κύριοι καταστάντες.
omnes tenemus oppida a majoribus relicta, aut possessa belli jure. Æschines : d
εἰ μὲν πρὸς ἡμᾶς πολεμήσας δοριάλωτον τὴν πόλιν εἴλες, κυρίως ἔχεις τῷ τῷ πολέμῳ νόμῳ κτησάμενθ.
si bello in nos suscepto armis cepisti urbem, jure eam possides belli lege.

3. Marcellus apud Livium e, quæ ademit Syracusanis, f ademisse se,
ait, belli jure. Romani legati f Philippo de Thraciæ, & aliis civitatibus
dicebant, si Philippus bello cepisset, eas præmium victoriæ belli jure ha-
biturum : & s Masinissa quem agrum pater suus Carthaginensibus bello
ademisset, habere se jure gentium, ajebat. Sic & apud Justinum b Michri-
dates : non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat.
Cicero Mitylenas, ait i, populi Romani factas, belli lege, ac jure victo-
riæ. Idem privata aliqua esse cœpisse, ait, k aut occupatione 21 vacuo-
rum, aut bello, eorum scilicet, qui victoria potiti sunt. Dion l Cassius :
τὰ τῶν ἡττημένων τοῖς κρατῶσι προσγίνεται. Etiam Clemens Alexandrinus m ait, res
hostium rapi, & acquiri belli jure.

4. Quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capientium sunt, ait
a Cajus Jurisconsultus. + Naturalem hanc acquisitionem φυσικὴν κτήσιν ap-
pellat Theophilus o in Græcis Institutionibus ; sicut & Aristoteles p dixerat,
πολεμικὴν φύσει κτητικὴν, rem militarem secum ferre naturalem acquirendi modum.
Nimirum, + quia 22 non causa aliqua, sed ipsum nudum factum spectatur, &
ex eo jus nascitur : sicut & Nerva filius, referente q Paulo jurisconsulto, + do-
minium rerum ex naturali possessione cœpisse, ajebat, + ejusque rei vestigium
remanere de his, quæ terra, mari, cœloque capiuntur ; + item de bello cap-
tis, quæ omnia protinus eorum fiunt, qui primi possessionem apprehen-
derunt.

5. Hosti autem eripi censentur + & quæ subditis hostium eripiuntur.
Sic Dercyllides argumentatur apud r Xenophontem, cum Pharnabazus ho-
stis esset Lacedæmoniorum, Mania autem subdita Pharnabazo, Maniæ bona
in ea esse 23 causa, + ut a se jure belli recte occupentur.

III. Cæ-

G R O T I I.

f Ademisse se, ait, belli jure] Diodorus Siculus
excerptis Peirescianis pag. 406. τὰ διὰ τῶν ὀπλων
κτηθέντα τῷ τῷ πολέμῳ νόμῳ, μὴ περιέδοται quæ
armis quaesita essent, & parta belli jure, non di-
mittenda. Gotthi apud Agathiam lib. 1. de Theu-
derico rege, postquam is Odoacrum vicerat,
πάντα πάντα κατέχε τῷ πολέμῳ νόμῳ quæ ejus
fuerant, omnia tenuit belli jure. (Pag. 11. Ed.
Vulcan. ubi legitur, πολέμῳ θεσπῶ, non νόμῳ.)

G R O N O V I I.

20 Τῶν τῶν ἡττωμένων] Superatorum in pu-
gnis bona viacentibus præmia sunt.
21 Vacuorum] Quæ dominum non habebant.
22 Non causa aliqua] Titulus ex iis, qui jure
civili probantur, ut occupatio, mancipatio, tran-
ditio, inventio, & similes, sed sola apprehen-
sio, vel manus injectio, & possessio.
23 Causa, ut a] Videtur omisium sese, vel
Lacedæmonii. (Edidimus à se : quomodo vix
dubium est, quia Auctor scripserit, aut scribere
voluerit. J. B.)

III. Cæterum + in hac belli quæstione + placuit gentibus, ut cepisse rem is intelligatur, qui ita detinet, ²⁴ ut recuperandi spem probabilem alter amiserit, aut ut res persecutionem effugerit, + ut loquitur in simili quæstione ^a Pomponius. Hoc autem in rebus + mobilibus ita procedit, ut capta dicantur, + ubi intra fines, id est, ²⁵ præsidia hostium perducta fuerint. ^b + Eodem enim modo res amittitur, quo postliminio redit. Redit autem, ubi intra fines imperii esse cœpit; quod alibi ^c explicatur intra præsidia. Imo & aperte + Paulus de homine dixit, amitti eum, ubi fines nostros excessit: & + Pomponius captum bello explicat eum, quem hostes ex nostris ceperunt, & intra præsidia sua perduxerunt: + antequam enim in præsidia perducatur hostium, manere civem.

2. + Hominis autem, & rei in hoc gentium jure, eadem fuit ratio. Unde facile intellectu est, quod alibi dicuntur + capta statim ^d capientium fieri, ²⁶ cum conditione aliqua, continuandæ scilicet eo usque possessionis, debere intelligi. + Cui consequens esse videtur, ut in mari naves, & res aliæ captæ censeantur tum demum, cum in navalia, aut portus, aut ad eum locum, ubi tota classis se tenet, perducta sunt; + nam tunc desperari incipit recuperatio: + sed recentiori jure gentium inter Europæos populos introductum ^e videmus, ut talia capta censeantur, ubi ^g per horas viginti quatuor in potestate hostium fuerint.

IV. I. + At agri non statim capti intelliguntur ^f simul, atque infessi sunt: nam quamquam verum est, eam agri partem, quam cum magna vi ingressus est exercitus, ²⁷ + ab eo interim possideri, ut a Celso ^g notatum est; tamen + ad eum, quem tractamus, effectum non sufficit qualiscunque possessio, ²⁸ + sed firma requiritur. + Itaque Romani agrum extra portam, quem Annibal castris insidebat, ^b adeo non amissum judicabant, ut eo ipso tempore nihilo minoris venierit, quam ante venisset. Is ergo demum ager + captus censebitur, qui mansuris munitionibus ita includitur, ut nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit.

2. Et hæc non minus probabilis videtur + nominis territorii origo a terrendis hostibus + a Siculo Flacco ⁱ allata, quam illa ^k Varronis + a terrendo, aut Frontini (ff) + a terra, aut ²⁹ Pomponii jurisconsulti a ³⁰ terrendi

G E O T I I.

^g Per horas viginti quatuor] Etiam terra id observari, discas e *Thvano* libro CXIII. in anno MDXCV. Ex Germanicis legibus id venit, ad exemplum ejus, quod de fera vulnerata constitutum apud ipsos non sine ratione fuerat, ut *lege Langobardorum* lib. I, tit. XXII. §. 6. Idem in Anglia, & Castellæ regno servari, ait *Albericus Gentilis* Hispanicæ advocacy l. 3.

G R O N O V I I.

²⁴ Ut recuperandi] Ut qui antehac possedit, credatur eam pro perdita habere, judicetque se

frustra operam ejus repetendæ, ac reprehendendæ sumturum.

²⁵ Præsidia hostium] Castra, vel loca munita, quo accedere prior possessor non audeat.

²⁶ Conditione continuandæ] Si tamdiu tenuerit, donec perduxerit intra præsidia.

²⁷ Ab eo interim] Dum illam castris, vel castellis, & stationibus occupatam habet.

²⁸ Sed firma] Stabilis, manens, duratura.

²⁹ Pomponii] L. 239. §. 8. D. de V. S.

(ff) FRONTINUS, non à terra, sed à terrendo, quemadmodum SICULUS FLACCUS vocem Territorii deducit. Verum CURIACIUS etymologiam illam à terrâ petitam proposuit in Nota ad L. 53. C. De Decurionibus &c.

^a L. 44. D. de acq. ver. dom. ^b L. 19. §. 3. D. de capt. l. ult. ^{ibid.}

^c L. 5. §. 1. d. tit. d. Inst. de ver. div. §. 17. L. 5. §. 7. D. de acq. ver. dom.

^e Consulat. maris c. 283. ^g 287. C. n. f. Gallicæ lib. XX. tit. 13. art. 124.

^f Corn. de Lapide in Gen. c. XIV. Molina disput. 118.

^g L. 18. D. de acq. vel amitt. poss.

^b Livius, XXXVI. 11. ⁱ Pag. 3. Ed. Goes.

^k De Ling. Lat. Lib. IV. p. 9. Ed. H. Steph.

, ut cepisse
abilem alter
simili quæ
edit, ut ca-
ducta fue-
dit. Redit
icatur intra
t, ubi fines
quem hostes
tequam enim

30 terrendi jure, quod habent magistratus. Sic Xenophon libro 2 de vectiga-
libus, agri possessionem belli tempore, ait, + retineri per munimenta, ^{a Cap. IV.}
quæ τείχη & ἐπίμυρα ipse appellat. §. 43, 44.

V. Liquet & hoc, + ut res aliqua nostra belli jure fiat, requiri ut
hostium fuerit: nam quæ res apud hostes quidem sunt, + puta in oppi-
dis eorum, aut intra præsidia, + sed quorum domini nec hostium sint sub-
diti, nec hostilis animi, + ex bello acquiri non possunt, ut inter cætera
Æschinis ^b dicto jam loco ostenditur, Amphipolim, quæ urbs esset Athe-
niensium, Philippi bello in Amphipolitanos + ipsius Philippi non potuisse ^{b Orat. de}
fieri. + Nam & ratio deficit, + & jus hoc mutandi per vim domini ^{male obit.}
odiosius est, quam ³¹ ut produci debeat. leg. pag. 5
257. B.]

VI. Quare quod dici solet, ^h hostiles cenferi res in hostium navibus
repertas, ^c non ita accipi debet + quasi certa sit juris gentium lex, sed ^{c Consul.}
³² ut præsumtionem quandam indicet, quæ tamen validis in contrarium ^{maru. c.}
probationibus possit elidi. + Atque ita in Hollandia nostra jam olim, ano ^{273.}
no scilicet MCCCXXXIII. flagrante cum Ansiaticis bello, frequenti fena-
tu judicatum, & ex judicato in legem transiisse comperi.

+ VII. I. Illud vero extra controversiam est, + si jus gentium respi-
cimus, + quæ hostibus per nos erepta sunt, ea non posse vindicari ab
his, qui ante hostes nostros ea possederant, & bello amiserant: + quia
jus gentium hostes primum dominos fecit ³³ dominio externo, deinde nos:
+ quo jure inter alia tuetur se ^d Jephthes contra Ammonitas, quia ager ^{d Jud. XI,}
ille, quem Ammonitæ vindicabant belli jure ab Ammonitis, ut & pars ^{23.24. 27.}
alia a Moabitis + ad Amoræos, ab Amoræis ad Hebræos transiisset. ⁱ
+ Sic

n fuit ratio.
capiendum
possessionis,
es, & res
us, aut ad
tunc despe-
uropæos po-
s per horas
atque infessi
magna vi
o g notatum
qualiscunque
extra portam,
ant, ut eo
ergo demum
ditur, ut ni-

&c. quam observationem quum Auctor vidisset
à DIONYSIO GOTHOFREDO, ad L. 239.
D. De Verb. Signif. ita relatum: *A terrendis*
hostibus (etymon deducit) *Frontinus in libro*
de agrorum qualitat. à terra, Cujac. ad l. 53.
C. de Decurion. existimavit, dum festinanter le-
geret, voces à terra referri ad Frontinum, de
quo ante, non ad Cujacium, qui sequitur. J.B.

^{i Sic Et David}] Sic Resin rex Syriæ Elo-
tham urbem, quæ Idumæorum fuerat, non Idu-
mæis, sed Syris tradidit habitandam, secundum
lectionem Masoreticam II. Reg. XVI, 6. [Sed
lectio illa vitiosa est. Vide ibi Clariss. CLERICI
Notam. J. B.]

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^h Hostiles cenferi res in hostium navibus reper-
tas] Sed neque amicorum naves in prædam veni-
unt ob res hostiles, nisi ex consensu id factum
sit dominorum navis. l. cotem II. D. de publica-
nis §. 2. Rodericus Zuarius libro de usu maris
consilio II, num. 6. Atque ita interpretandas
puto leges Gallie, quæ ex rebus naves, ex na-
vibus res prædæ subjiciunt, quales sunt *Franci-*
sci l. data anno MDXLIII. cap. 42. *Hemici*
III. anno MDLXXXIV. mense Martio, capite
69. lex Portugallica libro I, tit. XVIII. Alio-
qui res ipse solæ in prædam veniunt. *Meursius*
Danicorum libro II. Sic bello Venetorum cum
Genuensibus perentate Græcorum naves, & ex-
tracti si qui hostium laterent, *Gregoras* libro IX.
(pag. 188.) vide & *Crantzium* Saxoniorum
II. & *Albericum Gentilem* advocacionis Hispani-
cz l. 20.

^{30 Terrendi jure, quod habent}] Hoc solum est
verum ἔρονον. Addit enim, id est, *submoven-*
di. Nimirum moribus Rom. eo usque patchat
territorium, quo usque fas erat magistratibus
incedere submoto. Est autem *incedere submoto*,
ire præsentibus lictoribus, qui viam faciant, &
turbam submoveant. *Liv.* 25, 4. 28, 27. Hoc
autem non licere sibi judicabant in terris alienæ
ditionis, ut apparet ex *Cæsare* lib. 3, de civil.
cap. 106. *Tacit.* 2, annal. 53. *Suet.* Cal. 3.

^{31 Ut produci}] Per interpretationem largius
porrigi, quam proxima ratio permittit.
^{32 Ut præsumtionem}] Ut intelligamus esse
credibile, atque ut plurimum ita sese habere,
immo & credi, ac pro vero accipi, nisi contra-
rium probetur.

^{33 Dominio externo}] Quantum apparet, at-
que oculis judicari potest ex præsentis possessione.
D 3 G R O

torii origo a
ronis + a te-
isconsulti a
30 terrendi
c reprehendende
vel loca munita,
n andeat.
Si tandem tenu-
esidia.
um castris, vel
m habet.
ns, duratura.
D. de V. S.
à terra, sed à
ULUS FLAC-
it. Verum CU-
à terrâ petitam
De Decurionibus
&c.

a r. Sam.
XXX. 18.
20.
b Lib. VI.
c. 36.

+ Sic & David ^a quod ipse Amalecitis, Amalecitæ antea Palastinis eripuerant, pro suo habet, ac dividit.

c Lib. VI.
c. 32.

2. Titus Largius apud Dionysium Halicarnassensem ^b in senatu Romano ^k cum Volsci olim possessa repeterent, sententiam sic dixit : ἔτι Ῥωμαῖοι καλλίστας ὑπολαμβάνομεν κτήσεις εἶναι καὶ δικαιοτάτας, ἃς κατάχωμεν πολέμῳ λαβόντες καὶ νόμῳ, καὶ ἐκ ἀν' ὑπομειναιμεν μαρίας τὴν ἀρετὴν ἀφανίσαι, παραδόντες αὐτάς τοῖς ἀπολωλέκοσι^ο κοινωνητέον τε πᾶσι καὶ τοῖς ἐκ τῶτων γενομένοις κατακλιπεῖν ἀγωνιόμεθα^ο νῦν δὲ ὑπαρχόντων ἡδὴ σφρησόμεθα, καὶ ἐλευγῆς ὅσα πολεμίας βλάψομεν. Romani nos honestissimas eas, atque justissimas credimus possessiones, quas belli lege captas habemus : neque vero induci possunt ut stulta facilitate deleamus virtutis monumenta, si eas illis reddamus, quibus semel perierunt. Immo vero tales possessiones non tantum cum his, qui nunc vivunt, civibus nostris communicandas, sed & posteris relinquendas censemus : tantum abest ut parta relinquendo ³⁴ in nos ipsos ea constituanus, que in hostes constitui solent : & in responso Romanorum Auruncis ^c dato :

d Lib. VIII. c. 10.

ἡμεῖς αἱ Ῥωμαῖοι δικαιοῦμεν ὅσα κτήσασθε ἀρετῆ πολεμίας ἀφελόμενοι, ταῦτα τοῖς ἐγγούοις ὡς οἰκεία παραδίδοναι^ο nos Romani ita arbitramur, qua quis hostibus erepta virtute quaesivit, ut optimo jure propria ad posteros transmitti. Alibi in responso ad Volscos sic ^d Romani : ἡμεῖς δὲ κρατίστας ἡγάμεθα κτήσεις ὡς ἀν' πολέμῳ κρατήσαντες λάβωμεν^ο ἔτε πρώτοι κατασφραγίσαντες νόμον τόνδε, ἔτε αὐτὸν ἀνθρώπων ἡγάμενοι εἶναι μᾶλλον ἢ ἐκ θεῶν, ἀπαντὰς τε καὶ Ἑλλήνας καὶ βαρβάρους εἰδότες αὐτῷ χρωμένους, ἐκ ἀν' ἐνδοίμεν ὑμῖν μαλακῶν ἡδὴ, εἰδ' ἀν' ἀποσπαιόμεν ἔτε τῶν δευκλήτων^ο πολεμῶν γὰρ ἀν' εἰς κακότης, εἰ τις αἰ μετὰ ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ἐκτήσατο, ταῦτα ὑπὸ δειλίας τε καὶ μαρίας ἀφαιρεθεῖν^ο Nos autem optimum judicamus possessionis genus, quod belli jure captum, quaesitumque est. Cumque nois a nobis hoc jus sit institutum, sed ³⁵ + a Diis verius, quam ab hominibus profectum, omniumque gentium tam Græcarum, quam barbararum usu probatum, nihil vobis per ignaviam concedemus, nec bello parvis abstinemus. Maximum enim id probrum foret, que virtute, ac fortitudine quaesita sunt, ea per formidinem, aut stuporem amittere. Sic & in responso ^e Samnitum : πολέμῳ κρατήσαντων ἡμῶν, ὅπερ ἐστὶ νόμος^ο κτήσεως δικαιοτάτος^ο cum armis hæc quaesierimus, que lex acquirendi justissima est.

c In exc. legat. pag. 705.

f Lib. XLI. c. 17.
g Mithrid. pag. 244.

3. Livius ^f cum narraffet agrum prope Lunam a Romanis divisum, eum agrum sic notat : de Ligure captus is ager fuerat : Etruscorum antequam Ligurum fuerat. Hoc jure a Romanis retentam Syriam, Appianus ^g notat,

G R O T I I.

^k Cum Volsci] De Vejis idem in Romulo narrat Plutarchus : Οὐδὲν ἀρχὴν ἐποιήσαντο πόλεμῳ Φιδνας ἀπειτῶν ὡς προσήκοντα αὐτοῖς^ο τὸ δ' ἐκ ἀδικον ἢ μόνον, ἀλλὰ καὶ γελοῖον ἔτε κινδυνεύοντι τότε καὶ πολεμικῶν καὶ προσκινῶντες, ἀλλ' ἐξοσάτες ἀπολέσθαι τὰς ἀνδρας, οὐκίας καὶ γῆν ἀπαιτοῦν, ἀλλὰ ἐχόντων^ο Vei principium belli faciēbant postulationem ut Fidenæ ipsis redderentur, velut ad quos pertinerent ; verum ill non injustum modo erat, sed & ridiculum, ut quæ periclitantibus, bellumque gerentibus non sub-

venissent, sed ipsos homines fuissent perire, nunc domos, & agros a bello possidentibus vindicarent. (Pag. 33. B. Verum hoc exemplum, ut & illud Volscorum, non huc convenit ; ut expendenti patebit, & nos in Notis Gallicis ostendimus. J. B.)

G R O N O V I I.

³⁴ In nos ipsos ea] Ut nos illis privemus, & mulctemus, quemadmodum in victos hostes consolare solemus.

³⁵ A Diis] Nam victrix causa Diis placuisse videtur.

G R O

eripuerant,

senatu Ro- sic dixit :

πολέμω λαβόν- τοῖς ἀπολωλε- δι ὑπαρχόντων as eas, at- : neque vero i eas illis red- tantum cuius ris relinquen- ea constitua- acis c dato :

οἷς ἐργόνοις ὡς epta virtute elponso ad ερατήσαντες λά- μλλον ἢ ἐχλ- ὁμῶν μάχων μετὰ ἀρετῆς ὅ- rimum judi- Cumque nox umibus pro- usi proba- us. Maxi- e sunt, ea Samnitum : hac quæsier-

s divisum, i antequam anus e no- tat,

nt perire, nam- bus viderent. lum, ut & il- it : ut expen- Gallicis osten-

lis privemus, n victos hostes Diis placuisse

G R O

rat, nec redditam Antiocho Pio, ¹ cui eam eripuerat Tigranes hostis Romanorum : & ^a Justinus, ex Trogo sic respondentem facit eidem Antiocho Pompejum, ut habenti regnum non ademerit, ita quo cesserit Tigrani, non daturum quod tueri nesciat. Sed & eas ^m Gallix partes, quas Gallis eripuerant Cimbri, ^b Romani pro suis habuere.

+ VIII. Gravior disputatio est, + cui in bello publico, ac solenni res hostium acquiratur, + ipsine populo, + an singulis, qui de populo, aut in populo sunt. + Valde enim hic variant recentiores juris interpretes : ^c quorum plerique cum + in jure Romano legisent, capta capientium fieri, in + canonum autem corpore distribui prædam publico arbitrio, alii post alios, ut fieri solet, dixerunt, + primo, ac jure ipso fieri capta singulorum, qui manu capiunt, + attamen duci assignanda, qui inter milites distribuat : quæ sententia cum recepta non minus, quam falsa sit, + hoc accuratius a nobis refutanda est, ut specimen sit, quam parum tuto in hoc controversiarum genere + tali ³⁶ auctoritati credatur. Enimvero dubitandum non est, + quingentium consensu utrumvis potuerit constitui, aut ut capta populo bellum gerenti, aut ut cuivis, qui manu caperet, in dominium cederent. + Sed quid voluerint quærimus, & dicimus, gentibus placuisse, (gg) + ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt ³⁷ res nullius, ut ex Nervæ filii dicto jam antea apertum fecimus.

+ IX. I. At + res, quæ nullius sunt, + fiunt quidem capientium, + sed tam eorum, qui ³⁸ per alios, + quam qui per se capiunt. + Ita non servi tantum, aut filii, + sed & liberi homines, + qui in piscando, aucupando, venando, margaritas legendo operam suam addixerunt aliis, + statim quod acceperunt acquirunt ipsis, quibus operam navant. Modestinus jurisconsultus recte ^c dixit : + quod naturaliter acquiritur, sicuti est possessio, per quemlibet volentibus nobis possidere acquirimus : & Paulus ^d receptis sententius : possessionem acquirimus animo, & corpore : ³⁹ + animo utique nostro : corpore

a Lib. XL. c. 2. b Appian. Bell. Cro. lib. 1. pag. 367. c Bart. ad l. 28. D. de capt. Alex. & Jof. l. 1. D. de acq. poss. Ang. ad §. 17. inst. de rev. div. Pan. ad c. ficus. de jurejur. n. 7. Th. Gram. de- cif. Neap. 71. num. Mart. Laud. de bello q. 4.

c L. 53. D. de acq. dom. d Lib. V. tit. 2. §. 1.

G R O T I I.

¹ Cui eam eripuerat Tigranes] Appianus sic : ὅτι τῆς Σελευκίδος ἐπὶ τῆς Τιγράνης ἐπιεσβύτας ἐν εἰκὸς ἢ ἔτι Συρίας ἀρχῆν, μάλλον ἢ Ῥωμαίους Τιγράνῃ νενικηκότας non æquum esse, Seleucidæ a Tigraue ejectis potius Syriam tenere, quam victores Tigranis Romanos. (Bell. Syr. pag. 191.) Et alibi : ἠγάμεν τὸν κρατήσαντα Ἀντιόχῃ τῆς γῆς ἀπολάσας Ῥωμαίοις αὐτὴν, κατὰ τὸδε προσηκούσθαι credebatur se cum victorem Antiochi ex terra expulisset, hoc ipso eam terram acquisivisse Romanis. (Bell. Mithrid. pag. 404.) Ipse Antiochus apud Polybium in excerptis legationum num. 72. ἠγάμεν τὴν κατὰ πόλε- μῶν ἰσχυροτάτην ἢ καλλίστην εἰκοι κτήσιν arbitru- batur eam, quæ bello fieret, firmissimam, & bo- nestissimam esse possessionem. (Confundit heic Auctor duos Antiochos. Ille enim, de quo apud POLYBIUM, non est Antiochus Pius, sed Antiochus, cui Magnæ cognomen erat. J. B.)

m Gallix partes] Franci agros Italiae a Gotthis acceptos Romanis non reddiderunt. Protopius Gotthorum IV. (Cap. 24.) vide quæ dicit rex Suedix apud Thuanum libro LXXVI. in anno MDLXXXII.

G R O N O V I I.

³⁶ Auctoritati credatur] Multitudini dictorum, & communi opinioni.

³⁷ Res nullius] Vacuæ, domino carentes : quasi jam non sit, quem tollere, & occidere licet.

³⁸ Per alios] Quos in potestate, aut sub imperio, aut quorum conductam operam habent.

³⁹ Animo utique] Non nisi nostro. (gg) Non hæc est quæstio Juris Gentium, quomocumque Jus illud intelligatur, sed Juris Publici, singulorum Populorum. Diximus in Notis nostris Gallicis. J. B.

G R O

^a L. 1. §. 20. D. de acq. poss.

^b L. 56. D. de obligat. & act. L. 58. §. 17. de verb. oblig.

^c L. 1. C. de adq. & ret. poss. d. C. Postest. 68. §. a. qui facit.

72. De Reg. Jur. e Lib. XXX. c. 14.

f Cap. 67.

^g L. 20. B. De Capt. & postlim.

corpore vel nostro, vel alieno. Idem ad ^a edictum: per procuratorem, tutorem, curatoremve possessio nobis acquiritur, quod explicat ⁺ si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent. Sic apud Græcos, qui ⁴⁰ ⁺ in Olympiis certabant, præmia (hh) acquirebant iis, a quibus mittebantur. ⁺ Ratio est, quia naturaliter homo hominis alterius volens volentis instrumentum est, ut & ⁴¹ ⁺ alibi diximus.

2. Quare ⁺ discrimen, quod traditur inter ⁴² liberas personas, & ⁶ ferviles, circa acquisitiones, ⁺ juris est civilis, ⁺ & ad civiles acquisitiones proprie pertinet, ⁺ ut ex dicto Modestini loco apparet: & tamen ⁺ has ipsas ⁺ Severus Imperator postea ad naturalium exemplum admovit propius, ^c ⁺ non utilitatis tantum, ut ipse profiteretur, ratione, ⁺ sed & jurisprudentiæ. ⁺ Semoto ergo civili jure, ⁺ locum habet quod dicitur, ^d per alium facere quem posse quod per se ipsum potest, ⁺ & perinde esse per se quis faciat, an per alium.

⁺ X. Distinguendum ⁺ ergo ⁺ in nostro negotio inter actus ⁴³ ⁺ vere (ii) publicos belli, ⁺ & inter actus ⁴⁴ ⁺ privatos, qui fiunt occasione belli publici: per hos actus ⁺ privatis res quaeritur primo, ac directe: ⁺ per illos actus populo. ⁺ Ex hoc gentium jure Scipio agit cum Masinissa apud ^e Livium: *Syphax populi Romani auspiciis victus, captusque est. Itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi Romani est.* Nec aliter Antiochus Magnus argumentabatur Coelen Syriam ⁴⁵ Seleuci factam, non Ptolemæi, eo quod ⁴⁶ Seleuci bellum fuisset, ⁺ cui Ptolemæus navasset operam. Historia est apud Polybium ^f quinto.

XI. 1. ⁺ Res soli nisi publico actu, inducto exercitu, impositis præfidiis, capi non solent: ideo ut respondit ^g Pomponius ⁴⁷ *publicatur ager, qui ex hostibus captus sit*, id est, ut ibidem exponit, ⁺ *præda non cedit: prædæ nomine* ⁴⁸ *stricte accepto.* Salomo prætorii præfectus ⁿ apud Procopium:

G R O T I I.

ⁿ Apud Procopium] Vandalicorum II. (Cap. 14.) Vide & ibi sequentia. Etiam Severus sola ab hostibus capta limitaneis ducibus, & militibus donavit. Lampridius notat, (Cap. 58.) In federe Helvetico est, ut oppida, & arces captæ communitati pagorum cedant, apud *Simplerum* multis locis.

G R O N O V I I.

⁴⁰ In Olympiis] Sic Alexandrum Mac. Amyntæ F. Olympio certamine vario ludicrorum genere contendisse, ait *Justinus* 7, 2. puta per aurigas, athletas, pugniles, &c. suo funt doctos, & exercitos. *Plin.* 21, 3. Namque ad certamen in circum per ludos & ipsi descendebant, & servos suos quisque mittebant. Inde illa lex XII. tabb. *Qui coronam parit ipse, pecuniave ejus, virtutis sue ergo ducit ei.* (Exemplum *Alexandri*, filii *Amyntæ*, non rectè heic adfertur; nam ex verbis *J. U. S. T. I. N. I.*, loco, quem *Gronovius* ipse indicat, satis manifestè colligitur, Principem ipsum in Ludis Olympicis certasse. *J. B.*)

⁴¹ Alibi] 1, 5. 3.

⁴² Liberas, & ferviles] Tanquam per servum nostrum, aut eum, qui est in potestate nostra, acquiramus; per liberos homines quos neque in potestate, neque bona fide servientes habemus, non acquiramus. §. 6. instit. *Per quas pers.*

⁴³ Vere publicos] Qui fiunt jussa imperantium, & in usum publicum.

⁴⁴ Privatos] Quos regentium injussu permiffa licentia milites exercent.

⁴⁵ Seleuci] Nicatoris abavi sui.

⁴⁶ Seleuci bellum] Adversus Antigonom Coelitem.

⁴⁷ Publicatur ager] Fit populi, vel principis, cujus nomine bellum geritur.

⁴⁸ Strictè accepto] Pro re manubiali, quæ fit proprie capientis, aut capientium.

(hh) Vide hac de re *PETRI FABRI Agonistic.* Lib. 1. Cap. 3. pag. 14, 15. & Cap. 26. p. 170. Ed. Lugd. *J. B.*

(ii) At in omni Bello Publico, totum jus Privatorum, quantum quantum est, oritur ex Populi, aut Principis, consensu expresso, vel tacito, adeoque distinctio ista non satis firmo fundamento nititur, ut jam observarunt Interpretes. *J. B.*

G B O

ratorem, tutorem,
ea mente faciant,
40 + in Olympiis
bantur. † Ratio
is instrumentum

¶ τα μὲν ἀδελφεία καὶ τὰ ἄλλα πάντα χρήματα τοῖς στρατιώταις εἰς λάφυρα ἵεναι, ἐκ ἀπεικῆς
ἔχουσι. Ἐν μὲν τοῖς αὐτῶν βασιλεῦσι τε καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ προσήκειν captivos sane, & res
alias militibus præda loco cedere, + ratione non caret: (accipiendum hoc ut
fiat + publico concessu, quemadmodum infra a exponemus) agros autem ad
principem, & imperium Romanum pertinere.

nas, & 6 serviles,
nes proprie perti-
as ipsas + Severus
, c + non utili-
entix. + Semoto
ocere quem posse
, an per alium.
actus 43 + vere
occasione belli
directe: + per
Masinissa apud
A. Itaque ipse,
enique Syphacis
rgumentabatur
Seleuci bellum
bium f quinto.
impositis præ-
blicitur ager,
e non cedit?
d Procopium:

2. Sic 0 + apud Hebræos & (kk) Lacedæmonios ager manu captus
fortito divisus est. Sic b + Romani captos agros, 49 aut locandos retinue-
runt, + interdum modico veteri possessori honoris gratia relicto, + aut 50
distraxerunt, + aut 51 assignarunt colonis, + aut fecerunt 52 vectigales: qua-
rum rerum passim in legibus, historiis, & agrimenforum commentariis testi-
monia exstant. Appianus libro primo c belli civilis: Ῥωμαῖοι τὴν Ἰταλίαν πολέ-
μῳ χειρήμενοι, γῆς μέρῃ ἐλάμβανον. Romani cum Italiam armis subegissent, victos
+ parte agri mulctarunt. & secundo d libro: τῶν δὲ πολεμίων ἕτε κρατήσαν, εἰδὲ
τέτων ἀπασαν τὴν γῆν ἀφαιροῦντο, ἀλλ' ἑμερίζοντο. etiam victis hostibus terram non om-
nem adimebant, sed partiebantur. Notat Cicero, oratione pro domo sua
e ad Pontifices, 53 + consecratos interdum ab Imperatore agros de hostibus
captos, sed populi jussu.

XII. I. At res mobiles & 54 se moventes + aut in ministerio publico
capiuntur, aut extra illud. Si extra ministerium publicum, + sunt singu-
lorum (ll) capientium. + Et huc referendum est + f Celsi illud: quæ res
hostiles apud nos sunt, non publicæ, sed occupantium sunt. Quæ apud nos
sunt, + id est, bello orto apud nos deprehenduntur. Nam idem & 55 in
hominibus observabatur; quo tempore homines hac in parte rebus captis
accensebantur. Insignis est in eam rem g Tryphonini locus: verum in pace
qui pervenerunt ad alteros, si bellum subito exarsisset, eorum servi efficiuntur,
apud quos jam hostes 56 suo fato (ita legendum, (mm) non facto, aut pacto,
+ ut

quam per servum
a potestate nostra,
mines quos neque
servientes habe-
bit. Per quas pers.
jussa imperan-
injussa permis-
si.
Antigonum Co-
nili, vel princi-
ur.
nubiali, quæ sit
m.
FABRI Ago-
5. & Cap. 26.
otum jus Priva-
itur ex Populi,
, vel tacito,
rmo fundamen-
erpretes. J. B.
G B O

G R O T I I.

o Apud Hebræos] Apud eosdem de agro, qui bello captus esset, rex tantum ferebat, quantum singulæ tribus; notatum id Digestis Thalmudicis, titulo de rege.

G R O N O V I I.

49 Aut locandos] Ut eos ad statum tempus per magistratus redemptoribus pro decimis exercendos concederent.

50 Distraxerunt] Vendiderunt.
51 Assignarunt colonis] Pauperibus civibus, aut veteranis militibus æquali numero jugerum attribuerunt.

52 Vectigales] Emphyteuticarios in perpetuum, aut longum tempus, certa pensione permittendo.

53 Consecratos] Sueton. Jul. 20. Campum Stelitem majoribus consecratum.

54 Se moventes] Jumenta, greges, armenta, & quævis animalia.

55. In hominibus observabatur] Ut eos capere carnis, & servos facere liceret.

Tom. IV.

56 suo fato] Per infelicitatem suam. Liv. 9. 18. Des. Heraldus legit suos factos i, emend. & obl. 36. p. 115. Cl. Salmasius, suis factos ad jus Attic. cap. 26.

(kk) Fallor, an Auctor noster heic Lacedæmonios dixit, pro Atheniensibus. Nihil tale de Lacedæmoniis reperio, nec apud eos, qui ex professo res, & mores illorum exposuerunt, nec in Tractatu Historico, & Theologico de natura, & usu Sortium, Anglicè scripto à THOMA GATAKERO, Viro diffuse admodum lectio- nis, qui Cap. IV. illius Libri studiosè omnia collegit ex Antiquitate, quæ pertinebant ad divi- sionem agrorum sortito factam. At vero de Atheniensibus ita Scholiastes ARISTOPHANIS: Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι λαμβάνοντες πόλιν πολεμίων, καὶ τὰς ἐνοικίοντας ἐκβάλλοντες, καθάρῃ τὴν γῆν αὐτοῖς δίδνουσιν. In Nubes, p. 103. Vide ibi Illustrissimi SPANHEMII Annotat. J. B.

(ll) Modo scilicet summus Imperans consen- tiat, aut expresse, aut tacite. J. B.

(mm) Vide hac de re Amplissimum BYN- CKERSHOEK, Observ. Jur. Civ. Lib. IV. Cap. 14. J. B.

E

G R O

+ ut habent libri) *deprehenduntur*. Fato hoc adscribit jurisconsultus, quia p nullo suo merito in servitutem deveniunt: + nam talia fato adscribere tra-laticium est. Tale illud ^a Nævii: *fato sunt Romæ Metelli consules*, id est, sine suo ⁵⁷ merito.

^a Apud
Ascon. Pe-
dian. Act.
I. in Verr.
Cap. 10.

2. + Indidem venit quod si quid milites capiunt non ⁵⁸ in procinctu, + aut in eo, quod facere jubentur, sed in eo, + quod promiscuo jure, + aut solo permisso faciunt, id statim sibi acquirunt: + capiunt enim ⁵⁹ non ut ministri. Talia sunt spolia, quæ detrahuntur hosti + in dimicatione singu-lari: talia etiam, quæ procul ab exercitu (extra decem millia passuum dicebant Romani, ut mox ^b videbimus) + in liberis, & injussis excursi-bus capiunt: ^c quod genus prædæ Itali hodie + *correriam* vocant, & + a *butino* distinguunt.

^b Infra
§. 21. n. 3.
^c Salic. in
l. 2. C. de
postl. ver.
Tho.
Gran.
Decif.
Neap. 71,
n. 18.

XIII. Sed quod diximus, jure gentium + talia singulis directe acquiri, intelligendum est, + ut id juris gentium sit ⁶⁰ ante omnem ea de re legem civilem; nam populus quisque inter suos aliter potest constituere, + & ⁶¹ dominium singulorum antevertere, + sicut multis in locis de ⁶² feris, & avibus factum videmus. + Sic enim introduci etiam lege potest, ut quæ apud nos reperiuntur hostium res, publicæ fiant.

XIV. I. At + de his, quæ quis ⁶³ actu bellico capit, alia est ratio. + Ibi enim singuli reipublicæ ⁶⁴ personam sustinent, ejusque vice fungun-tur, ac proinde + per eos populus, + si lex civilis aliud non statuatur, ut pos-sessionem, ita & dominium nanciscitur, + & id, in quos vult, transfert. + Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione, probationes nobis vi-deo solito largius admetiendas + ex nobilium populorum exemplis.

2. Incipiam a Græcis, quorum morem Homerus non uno loco de-scribit (*Iliad*, Lib. I. vers. 125.

Ἄλλὰ τὰ μὲν πόλιον ἔκπεράδομεν, τὰ δὲ δασαι.

+ *Omnia jam divisa, quibus spoliavimus urbes.*

Apud eundem poetam Achilles de urbibus agens, quas ipse expugnaverat. (*Lib. IX. vers. 330, & seqq.*)

Τάων

G R O T I I.

p *Nulla suo merito*] Sic & hæc duo opponit Servius ad Æneidos I. *Acti fati. Laborat Vir-gilius nil Trojanorum meritis, sed omnia fati ad-scribere.* (Ad vers. 32.)

G R O M O V I I.

⁵⁷ *Merito*] Metelli hoc carmine læsi responde-
runt: *dabunt malum Metelli Nævio poeta.* Terent.
Maurus de metris p. 2439. Et vero dederunt:
effecerunt enim, ut in Tullianum conjiceretur.
Plaut. Mil. 2, 2. 56. Gell. 3, 3.

⁵⁸ *In procinctu*] In agmine, vel sub duce,
in expeditione.

⁵⁹ *Non ut ministri*] Sed ut se circumspici-

entes, quemadmodum loquitur auctor Africani
belli cap. 47. *quæstibus militia servientes.*

⁶⁰ *Ante omnem*] Et valcat, ubi nihil diver-
sum de eo civitas constituit.

⁶¹ *Dominium singulorum antevertere*] In pu-
blicum vindicando res prohibere.

⁶² *Feris, & avibus*] Ubi venationem, & au-
cupium, jure veteri gentium, & naturæ, om-
nibus concessum reservarunt sibi principes, aut
nobiles. Sic salis vendendi arbitrium aliquando
privatis ademptum Romæ. *Liv. 2, 9.*

⁶³ *Actu bellico*] Ut in acie, aut expugna-
tione urbis.

⁶⁴ *Personam sustinent*] Non pro se agunt,
sed pro corpore civitatis. Hinc est ut privati
cum militibus tanquam diversi componantur in-
terdum. V. ad *Sen. de vita beat. cap. 2.*

G R O

risconsultus, quia
ato adscribere tra
consultes, id est,

58 in procinctu,
scuo jure, + aut
enim 59 non ut
micatione singu-
n millia passuum
injustis excursi-
vocat, & +

irecte acquiri,
ea de re legem
tuere, + & 61
e 62 feris, &
est, ut quæ

lia est ratio.
vice fungun-
tuat, ut pos-
lt, transfert.
es nobis vi-
is.
o loco de-

ugnaverat.

Tóσω
tor Africani
ientes.
nihil diver-

ere] In pu-

nem, & au-
turæ, om-
cipies, ant
a aliquando

expugna-

se agunt,
ut privati
antur in-
2.
G R O-

Τῶν ἐν πόσειν κειμήλια πολλά ἢ ἰσθλά
Ἐξελόμεν, ἢ πάντα φέρων Ἀγαμέμνονι δόσκει
Ἀτρεΐδῃ ὃ δ' ὄπιθε μένων παρὰ νηυσὶ θόσσει
Διζόμενος διὰ παῦρα δασάσκετο, πολλά δ' ἔχεσκε.

*Omnibus his ingens pretio, numeroque supellex
Nostrâ rapta manu: regi sed victor Atride
Cuncta tuli, celeres residens qui pone carinas
Divideres cum pauca aliis, sibi multa tenebat.*

Spectandus enim hic Agamemnon, + partim ut totius Græciæ eo tempore princeps, + atque ita populi gerens vicem: + quo jure ipse, sed cum fenatu, prædam dividebat: partim ut munere fungens imperatorio, ac proinde de communi, + partem cæteris majorem ferens. Eum ipsum Agamemnonem sic alloquitur idem Achilles, (*Lib. I. vers. 163, 164.*)

Ὅδ' μὲν σοὶ ποτε ἴσον ἔχω γέρας, ὀπίθ' ἀχαιῶν
Τρώων ἐκπέσσω' ἔνυ κατόμενον προδεδόσκειν.

*Nam 65 neque me tecum præda pars aqua sequetur,
Si Danaum virtus Trojanam everterit urbem.*

Et alibi * Achilli offert Agamemnon de consilio publico navem plenam æris, & auri, & viginti mulieres, quæ 66 præcipiat de præda. Troja jam capta, Virgilio narrante ^b,

*Custodes lecti + Phoenix, & diris Ulysses
Prædam asservabant: huc undique Troia gaza
Incensis erepta adytis, mensaque Deorum,
Crateresque auro solidi, captivæque vestis
Congeritur.*

Sic posterioribus temporibus + prædam Marathoniam asservat ^c Aristides. Post prælium ad Platæas severe edictum, ^d + ne quis de præda privatim quicquam tolleret: deinde præda + pro populorum meritis distributa. Athenis postea devictis, + in publicum relata a ^e Lysandro præda. Et publici officii nomen ^f apud Spartanos, ^g λαφυροκόπων, præda venditores.

3. Si n. 11.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^g Apud Spartanos] Agefilao in Asia agente, castris Pharnabasi captis Spithridates subtraxerat prædam; inquisitione ab Erispida Lacedæmonio instituta aufugit. (Hoc refert *Plutarchus*, Vit. Agefil. pag. 601. E.)

⁶⁵ Neque me tecum] Nam tu accepturus majorem, utpote imperator summus.

⁶⁶ Præcipiat] Præcipua, vel eximia auferat, antequam reliquum prædæ distribuatur, ut legitum per præceptionem in jure. (In hoc loco *Henri* Auctor dicit navem plenam, pro navis plenæ æris &c. J. B.)

E 2

G R O-

3. Si ad Asiam venimus, Trojani soliti, ut docet nos ⁶⁷ Virgilius, ^a *Hæc. Iliad.* K. præda ducere sortem, + ut in rebus communibus dividendis fieri solet. Alias ^b *Eurip. Rheseo*, verf. 182, dominii ⁶⁸ in captura sola non fuisse. + Ad Cyrum ^b Asiæ victorem, nec ^c *Seqq.* minus + ad ^c Alexandrum postea, perlata præda. Si Africam respicimus, ^b *Plinius lib.* idem mos occurrit. Sic quæ ^d Agrigenti capta: quæque in ^e pugna + Can- ^f *Greg.* nensi, & alibi, Carthaginem missa. Apud Francos veteres, ut ex ^f Gre- ^g *Greg.* gorii Turonensis historia apparet, quæ capta erant, + forte dividebantur: ^g *Alex. pag. 685, 686.* neque rex ipse aliud habebat de præda, quam quod fors ipsi addixisset.

4. Sed quanto re militari + Romani cæteris præstituerunt, tanto sunt ^h *Curt. IV, 1. VIII, 4.* digniores quorum exemplis immoremur. Dionysius Halicarnassensis ⁱ *Diodor. libro XVII. c. 66. 71.* ^k *Strabo l. XV. pag. 729, 730.* ^l *Diod. lib. XIII. c. 90.* ^m *Livius li. XXIII. c. 12.* ⁿ *Greg. Tur. l. II. c. 27.* ^o *Antiq. Rom. VII. 63.* ^p *Libro XXXVII. c. 32.* ^q *Liv. lib. V. c. 22.* ^r *Sorte dividebantur*] Habes hoc apud *Turonensem* lib. II., cap. 27. *Aymoinum* lib. I., cap. 12. & in epitome edita a *Fræhero* cap. 9. Mos idem & aliarum gentium vetus. *Servius* ad *Iliud* Æneidos III. *Sortitus* pertulit ullos: quia *captivi*, & præda inter victores sorte dividebantur. Ut: & præda ducere sortem. (In verf. 323.) De prædæ collatione in commune, & expurgatione per juramentum apud *Suedos*, & *Gotthos*, *Johannem Magnum* vide libro XI, c. 11. (Hac de re nihil ibi apud *Johannem Magnum*, neque puto alibi. *J. B.*) ^s *Populum dominum esse prædæ verum erat*] Vide & hac de re *Simlerum* in *Helveticis*. ^t *Ejus dispensandæ arbitrium Imperatoribus libera republica permissum fuisse*] *Polybium* in excerptis *Peirescianis* de *L. Emilio Paulo*: *κρίνον γενόμενον αὐτὸν πάσης βασιλείας καὶ λαβόντα τὴν ἔξουσίαν ὡς βέλτεται χρῆσθαι, μηδενός, ἐπιθυμῶ-*

XXXIII. c. 3. ^c *Plut. Alex. pag. 685, 686.* ^d *Curt. IV, 1. VIII, 4.* ^e *Diodor. libro XVII. c. 66. 71.* ^f *Strabo l. XV. pag. 729, 730.* ^g *Diod. lib. XIII. c. 90.* ^h *Livius li. XXIII. c. 12.* ⁱ *Greg. Tur. l. II. c. 27.* ^k *Antiq. Rom. VII. 63.* ^l *Libro XXXVII. c. 32.* ^m *Liv. lib. V. c. 22.* ⁿ *Sorte dividebantur*] Habes hoc apud *Turonensem* lib. II., cap. 27. *Aymoinum* lib. I., cap. 12. & in epitome edita a *Fræhero* cap. 9. Mos idem & aliarum gentium vetus. *Servius* ad *Iliud* Æneidos III. *Sortitus* pertulit ullos: quia *captivi*, & præda inter victores sorte dividebantur. Ut: & præda ducere sortem. (In verf. 323.) De prædæ collatione in commune, & expurgatione per juramentum apud *Suedos*, & *Gotthos*, *Johannem Magnum* vide libro XI, c. 11. (Hac de re nihil ibi apud *Johannem Magnum*, neque puto alibi. *J. B.*) ^s *Populum dominum esse prædæ verum erat*] Vide & hac de re *Simlerum* in *Helveticis*. ^t *Ejus dispensandæ arbitrium Imperatoribus libera republica permissum fuisse*] *Polybium* in excerptis *Peirescianis* de *L. Emilio Paulo*: *κρίνον γενόμενον αὐτὸν πάσης βασιλείας καὶ λαβόντα τὴν ἔξουσίαν ὡς βέλτεται χρῆσθαι, μηδενός, ἐπιθυμῶ-*

G R O T I I.

ous cum dominus factus esset regni integri, possetque cuncta disponere suo arbitratu nihil cum concupisse. (Pag. 1454. Edit. Amst.]

G R O N O V I I.

⁶⁷ *Virgilius*) Æn. IX, 268.

⁶⁸ *In captura sola*] Non competisse uno eo nomine, quod quis ipse cepisset.

⁶⁹ *Actus sui rationem*] Acta illorum non valerent, nisi populus vel per se, vel per senatum ea rata habuisset.

⁷⁰ *Ab omni suspitione*] Vel avaritiz, vel inæqualis favoris.

(nn) Vide *HERM. RHABOD. SHELII* Dissertationem *De Præda*, subjectam *HYGINO*, & *POLYBIO*, *De Castris Romanorum*, pag. 253. & *Seqq.* qui tamen Auctorem nostrum nunquam laudat, quamquam de totâ hac re accuratius, ante illum, dudum heic agentem. *J. B.*

G R O -

et nos 67 Virgilius, is fieri solet. Alias Hector Doloni id is, jus acquirendi victorem, nec victricem respicimus, in pugna + Canres, ut ex f Grebotte dividebantur: rs ipsi addixisset. erunt, tanto sunt rnaassenfis s, moac de re docet:

ita. n erat: sed illud oribus libera reem populo debebiti urbes, + Et in arbitrium, quod s 70 + ab omni + & qui retinebant,

it regni integri, polarbitratu nihil cum lit. dmsk.]

V I I.

268. competisse uno eo illet. cta illorum non vaer se, vel per fena- nel avaritiz, vel in-

ABOD. SHELII jectam HYGINO, Romanorum, pag. orem nostrum nult: tota hac re accuic agentem. J. B.

G R O-

bant, + prout religioni, + famæ, + ambitioni serviebant, diverso modo usi reperiuntur.

XVI. 1. + Qui sanctissimi esse, aut credi volebant, u prædam non attingebant omnino, sed sive pecunia erat in præda, eam jubebant + a quæstore populi Romani pertipi; sive res aliæ, eas per quæstorem 71 sub hasta venundari: unde redactam pecuniam + manubiarum nomine significatam, Favorinus apud a Gellium sensit. Hæc pecunia per quæstorem in ærarium deferrebat, prius tamen, 72 si res triumphii esset, ostentata publice. Livius libro IV. de C. Valerio consule: b præda ex assiduis populationibus, quod omnia in locum tutum congesta erant, fuit aliquantum: venditum sub hasta consul in ærarium redigere quæstores jussit. Idem fecit Pompejus, de quo hæc sunt Velleji c verba: pecunia Tigranis, x sicut Pompejo moris erat, redacta in quæstoris potestatem, ac publicis descripta literis. Ita & M. Tullius, d qui sic de se ipso in literis ad Sallustium: de præda mea præter 73 quæstores urbanos, id est, populum Romanum, teruntium nec attigit, nec tacturus est quisquam. + Atque id antiquis, & melioribus temporibus fuit maxime usitatum, quo Plautus e respiciens sic ait:

Nunc hanc prædam omnem jam ad quæstorem deferam.

Et de hominibus captivis f similiter:

Quos emi de præda 74 + de quæstoribus.

2. Sed alii + sine quæstore ipsi prædam vendebant, & referebant in ærarium, quod & ex Halicarnassensi sequentibus verbis colligere est. Sic a Tarquinio rege s jam olim victis Sabinis prædam, & captivos Romam missos, legimus. Sic Romilius, & Veturius consules b narrantur prædam vendidisse ob ærarii penuriam, ægre id ferente exercitu. Sed cum passim id occurrat, + quantum ducum quisque ex triumphis Italicis, Africanis, Asiaticis, Gallicis, Hispanicis in ærarium per se, aut quæstorem retulerit, exempla congerere nihil est opus. Illud magis notandum, datam prædam, aut

a Lib. XIII. c. 24.

b Cap. 53.

c Lib. II.

d Lib. II.

epist. 17.

e Baocbid. IV, 9. 152.

f Captiv. I. 2. 2.

g Liv. lib. I. c. 37.

b Liv. lib. III. c.

31.

G R O T I I.

u Prædam non attingebant omnino] Manius Curius juravit, se ex præda nihil attigisse, præter guttum faginum, quo sacrificaret. (Hoc e Plin. Hist. Nat. Lib. XVI. Cap. 38.) Scriptor vitæ Virorum illustrium (Aurelius Victor, Cap. 60.) de Mummio agens: Corinthum signis, tabulisque spoliavit, quibus cum totam repleisset Italiam, in domum suam nil contulit. De nominato modo Emilio Paulo Plutarchus: ἔδινος δ' ἔπτον αὐτῆ τὴν ἐλευθερίστηα ἢ τὴν μεγαλοφυχίαν ἐπήνυν οἱ ἄνδρες, πολὺ μὲν ἀργύριον, πολὺ δὲ χρυσίον ἐκ τῶν βασιλευῶν ἠδρυσμένον ἔδ' ἰδίῳν ἰδεύσαντ, ἀλλὰ τοῖς ταμίαις εἰς τὸ δημόσιον παραδόντ. nec minus liberalitatem ipsius, Et animi magnitudinem prædicabant homines, quos congestam ex regis opibus

auri, argentique vim magnam nec inspicere voluisset, sed quæstoribus in publicum deferendam dedisset. Pag. 270. D.)

x Sicut Pompejo moris erat] Ut plurimum; vide quod sequente paragrapho ex Lucano adducitur.

G R O N O V I I.

71 Sub hasta venundari] Publica auctione in parte castrorum, quæ Quintana vocabatur. Suet. Ner. 26. Lips. de mil. dial. 3. vel justii, vel exultationis, gratiæ civium cupidi erant.

72 Si res triumphii] Si res bello gestæ essent tantæ, ut triumphum mererentur.

73 Quæstores, id est, populum] Nam quæstores procurabant rem, & ærarium populi.

74 De quæstoribus] Vendentibus eos quæstoribus.

E 3

G R O-

aut ejus partem interdum Diis, + interdum militibus, + interdum & aliis. + Diis aut res ipsæ datæ, ut spolia, quæ Romulus a Jovi Feretrio suspen- dit, aut redacta inde pecunia, ut ex Pometinis manubiis b Tarquinius Su- perbus templum Jovis in monte Tarpejo statuit.

a Dion. Halic. lib. II. c. 34. Liv. lib. I. c. 10. b Liv. I. 53. & 55. c. Liv. d. lib. c. 54. d Liv. lib. V. c. 20.

XVII. 1. Militibus prædam dare, præcis Romanis 75 + ambitiosum vi- debatur : uti Sextus c Tarquini Superbi filius, sed Gabius profugus, præ- dam militi dilargitus dicitur, ut eo modo potentiam sibi conciliaret. Ap- pius Claudius in d senatu similem largitionem arguit ut novam, prodigam, inconsultam.

Præda autem militi concessa aut + dividitur, aut diripitur. Dividi po- test 76 + aut ratione stipendiorum, aut y ratione meritorum. 77 Stipendio- rum ratione dividi prædam + Appius Claudius e volebat ; si illud obtine- re non posset, ut redacta inde pecunia in ærarium deferretur. Totum au- tem dividendi ordinem accurate explicat Polybius f : nempe in dies, aut (oo) vigiliis + partem exercitus 78 alteram, aut minorem ad comporan- dam prædam 79 mitti 80 solitam : & quod quisque reperisset, id iustum 81 in castra perferre, ut per tribunos æqualiter divideretur, vocatis ad par- tem + etiam his, qui castra servarent, (quod & apud Hebræos s regi + Da- vidi placuisse, & inde in legem transiisse, legimus) + quique per valetudi- nem, + aut delegata ministeria aberant.

e D. loco.

f Lib. X. c. 16.

g I. Sam. XXX, 24.

b Liv. I. XLV. c. 34.

40. 43.

i Ibid. c. 40.

k Liv. L. XLV. c. 34.

l Suet. Cas. c. 38.

o App. II. civil.

2. Interdum non ipsa præda, + sed redacta inde pecunia b prædæ loco militibus donata, quod sæpe in triumpho fiebat. + Proportionem hanc invenio, i simplex pediti, duplex centurioni, triplex equiti datum. Interdum simplex pediti, k equiti duplex. Alias simplex pediti, du- plex centurioni, z tribuno, l & equiti quadruplex. + Meritorum etiam sæpe

G R O T I I.

y Ratione meritorum] Id apud Hebræos fa- ctum, docet Josephus lib. III. antiquæ historiæ (cap. 2. §. 5. Ed. Hudson.)

z Tribuno, & equiti] Tribuno, & præfecto equitum, ait Appianus civilium II. (Pag. 491. Ed. H. Steph. Atque hæc est vera distributio : aliam, ex errore memoriæ, in ipso contextu Auctor posuerat. In loco autem SUTTONII, ad quem simul ora libri nos remittit, non di- citur quantum daretur Equitibus, nisi ex vitio præscarum Editionum, secundum quas di- stributio facta fuisset modo planè diverso ab iis omnibus, quos Auctor noster commemorat. J. B.)

G R O N O V I I.

75 Ambitiosum] Esse gratificari militi contra disciplinam, & dignitatem, aut præve indul- gentiæ opus.

76 Aut ratione stipendiorum] Aut pro stipen- diis, aut super stipendia pro meritis.

77 Stipendiorum ratione] Immo ipsum stipen- dium militi ex pecunia prædaticia numerandi auctor erat, ut eo minus tributis plebs confer- ret.

78 Alteram, aut] Aliquando de singulis ma- nipulis secretum numerum pro magnitudine ur- bis expugnata, aliquando per cohortes, sive manipulos, diviso exercitu omni partem abec- ram.

79 Mitti] Per urbem, & domos.

80 Solitam] Ita ut pars altera, & plenum- que major in armis partim in castris, partim per urbis patentia, & munita loca disposita ef- fet ad omnes casus præveniendos.

81 In castra] Vel forum, aut spatiosum lo- cum urbis.

(oo) De Vigiliis nihil apud POLYBIUM : immo ipse, paullo ante locum indicatum, nar- rat, Scipionem, expugnata novâ Carthagine in Hispaniâ, quum nox adventaret ; jussisse milites finem diripiendi facere, & præsidium collocari in Foro ad adservandam prædam. J. B.

+ interdum & aliis.
vi Feretrio suspen-
s b Tarquinius Su-

75 + ambiciosum vi-
biis profugus, præ-
ibi conciliaret. Ap-
novam, prodigam,

iripitur. Dividi po-
um. 77 Stipendio-
; si illud obtine-
etur. Totum au-
pe in dies, aut
n ad comportan-
isset, id jussum
, vocatis ad par-
æos s regi + Da-
ue per valetudi-

ecunia b prædæ
+ Proportionem
triplex equiti
plex pediti, du-
eritorum etiam
sepe

Immo ipsum stipen-
daticia numerandi
tributi plebs confer-

do de singulis ma-
o magnitudine ur-
er cohortes, sive
omni partem alte-

domos.
& plerum-
in castris, partim
loca disposita ef-
ndos.
aut spatiosum lo-

POLYBIUM:
indicatum, nar-
vâ Carthagine in
; jussisse milites
esidium collocari
m. J. B.

sepe habita ratio, sicut Marcius a quod (pp) fortiter fecisset, a ex præ- a Liv. 4.
da Coriolana donatus est b + a Posthumio. ub.

3: Utrovis modo fieret divisio, b licebat Imperatori cæsarom, hoc est,
+ præcipuum sibi accipere quantum vellet, id est, quantum æquum arbi-
traretur: c quod & aliis interdum virtutis ergo concessum. Euripides
Troadibus de nobilioribus feminis Trojanis agens, ait, (vers. 33.)

— Τῶς πρώτοιον ἐχημίνας
στρατῆ.

Qua principibus eximia data
Erant Achivis :

Et de Andromacha, (ibid. vers. 174)

Καὶ τὴν δ' Ἀχιλλῆος ἔλαχε παῖς ἑκαίπερον.

Acceptit illam Pyrrhus eximiam sibi.

Ascanius de equo apud Virgilium (Æn. IX, 270, 271.)

— Ipsum illum chycicum, cristasque rubentes
b Excipiam sorti.

Pausaniæ post in Platæis prælium eximia data, mulieres, equos, camelos, IX. c. 80.
narrat b Herodotus. Sic Ocrisiam Corniculanam præcipuam accepit b4 rex c Dion.
c Tullius. d Fabricius apud Halicarnassensem d in oratione ad Pyrrhum: IV. c. 1. Halic. Lib.

iis

inci. d Excerpt.
pag. 714.
715. Ed.
Oxon.

G R O T I I.

a Ex præda Coriolana] Vide Plutarchum Co-
riolano. (Pag. 218. A. B.)

b Licebat Imperatori] Vide Leunclavium in
Turcicis.

c Quod & aliis interdum virtutis ergo concessum] Sic Nestor feminam possidebat :

— ἢ οἱ Ἀχαιοὶ
ἔξελον.

— munere Grajiam,
Exceptam sorti.

Est id Iliados A. (vers. 625.) At Odysseæ E.
Ulysses ait, (vers. 232.)

Τὼν ἑκατέμυον Μενεοικία, πολλὰ δ' ὀπίσσω
Δαργχωνον.

Excipiam accepi Meneacea, plurima deinde
Sorte tuli.

Euripides de Cassandra.

Ἐκαίπερόν νιν ἔλαβον Ἀργαμίμυον ἀναξ.

Sibi hanc Atrides major eximiam tulit.
(Troad. vers. 249.)

De , quæ Atheniensium duci Demostheni e
præda ἐξερθῆσαν, præcipui jure data sunt, vi-
de Tbucydidem, libro III. (c. 114. In loco
Iliadis, XIV, 232. Auctor noster, nescio quare
legit Μενεοικία, (quod nomen proprium mu-
lieri non convenit) pro adjectivo, apud Pœ-
tam frequentissimo, & heic aptissimo, μενεο-
ικία. Omnino dicere vult Ulysses, se pretiosis-
sima quæque, & quæ maxime ipsi placerent,
elegisse. J. B.)

d Fabricius] Cujus exemplum & sibi, & mi-
liti proponit Julianus apud Ammianum libro
XXIV. (Cap. 3.)

G R O N O V I I.

b2 A Posthumio] Posthumo Cominio. Liv.
2, 33.

b3 Excipiam sorti] Non pñiar in sortem ve-
nire, & tibi præcipuum dabo.

b4 Rex Tullius] Immo Tarquinius Priscus ;
fuit enim Ser. Tullii mater. (Maritus Ocrisæ
illius vocabatur Tullius : idque locum dedit er-
rori Auctoris nostri. J. B.)

(pp) Non hoc narrat LIVIUS, quem Au-
ctor in orâ libri indicat : sed DIONYSIUS
HALICARNASS. Antiq. Rom. Lib. VI. Cap.
94. J. B. GRONO-

ἐκείνων δερικτῶν ἐξόν μοι λαβεῖν ὅποσα βυλοῖμην' ex his, quæ bello erant capta, licebat mihi quantum vellem excipere. Isidorus huc respiciens, ubi de jure

a Orig. V, 7.
b Lib. I. c. 57.
c Liv. L. XLV. c. 37.
d In Verr. I. 59.

agit militari: præda, a ait, decisio, & pro personarum qualitatibus, ac laboribus iusta divisio, ac principis portio. Tarquinius Superbus, ut apud b Livium est, & ipse ditari volebat, & delinire præda popularium animos. Servilius in oratione pro L. Paulo c ait, eum præda partienda locupletem se (qq) facere potuisse. Et hanc Imperatoris portionem sunt qui potius significatam volunt 85 manubiarum nomine, quos inter est d Asconius Pedianus.

e n. præced.

f Apud Dion. Halic. Excerpt. pag. 714.

g Plut. M. Catone pag. 342.

h Pharsal. IX, 197.

4. Sed + laudatioribus illi, qui jus suum remittentes nihil sibi de præda ceperunt, qualis is, quem e dixi, Fabricius, f τὸν ἐκ δικαίου πλεῖστον ὑπερίδαν ἔνεκα δόξης, etiam iuste partas divitias præ gloria contemniens: quod + ipse se facere, ajebat, Valerii Publicolæ, & aliorum paucorum exemplo: quos M. Porcius Cato & imitatus est in Hispaniensi victoria, negans quicquam ad se perventurum e bello captis, præter ea, quæ in cibo, ac potu infumisset: addens tamen, non a se culpari Imperatores, qui concessas utilitates sumerent, sed malle se de virtute cum optimis, quam de pecunia cum ditissimis certare. Proxime ad hanc laudem accedunt qui prædam 86 modice delibant, ut + Pompejus apud Lucanum b a Catone laudatur, qui

Plura retentis
Intulit.

i Liv. lib. IV. c. 59.
k Idem l. III. c. 29.
l L. 36.
§. 1. C. de donat.

5. In divisione interdum & 87 + absentium habita ratio, ut capto Anxure constituit i Fabius Ambustus; interdum ob causam quorundam quamvis + præsentium non habita, ut 88 + Minutiani exercitus k dictatore Cincinnato.

6. Quod autem jus vetere republica Imperatores habuerant, id post occupatam reipublicam ad 89 magistratos militum translatum, ex Codice l Justiniano apparet, ubi 90 + a gestorum insinuatione absolvantur donationes rerum

GRONOVII.

85 Manubiarum nomine] Verba Asconii: spolia quæ sita de vivo hoste nobili per deditionem manubiarum veteres dicebant: & erat Imperatorum hæc præda, ex qua, quod vellet, sumerent. Puto, quemadmodum Imperatorum erat exercitus, erat provincia, erat bellum: quæ quoties dicuntur, non excludunt jus populi. Sic & manubiarum dicuntur Imperatorum, non quod pars ipsis cedens proprie hoc vocabulo significetur: sed quod illorum plerumque arbitrii esset velletne in ærarium deferre, an militi distribuere. Potest & alluisse videri ad illud Ex manubiis] Suet. Jul. 26. Gell. 13, 24. quod non efficit quo minus &, quod privati nanciscuntur inde, manubiarum dicantur.

86 Modice delibantur] Exiguam de illa sibi partem ceperunt.

87 Absentium] De eodem exercitu.

88 Minutiani] Quem ille obsessum ab hostibus liberaverat, & hanc pœnam ferre iussit infelicis militis.

89 Magistratos militum] A Constantino M. institutos.

90 A gestorum insinuatione] Excipiuntur, ne de illis referre necesse sit ad Imperatorem inter cæteras res de bello gestas. Sic Tiberius corripuit consulares exercitibus præpositos, quod de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent, tanquam non omnium tribuendorum ipsi jus haberent. Suet. 32.

(qq) Non se ipsum, sed Servium Galbam, qui ægrè ferebat, quod militibus suis præda data non fuisset in qua partiendâ ipse locuples fieri poterat. J. B.

capta, li-
i de jure
us, ac la-
oud b Li-
a animos.
ocupletem
ui potius
onius Pe-
a de præda
se facere,
s M. Por-
uam ad se
sumfisset:
ilitates su-
a cum di-
s modice
qui

t capto An-
dam quam-
tatore Cin-

nt, id post
ex Codice l
donationes
rerum

ercitu.
essum ab hosti-
a ferre iussit in-

stantino M. in-
Excipiuntur, ne
Imperatorem in-
s. Sic Tiberius
prepositos, quod
aribus donis ad
nium tribuendo-

erorum Galbam,
tibus suis præda
ndâ ipse locuples

rerum mobilium, vel se moventium, quas magistri militum militibus præstant ex spoliis hostium, sive in ipsa bellorum occupatione, sive in quibuscumque locis degere noscerentur.

7. Sed hæc divisio jam olim sæpe in + calumniam patuit, quasi duces ea ratione privatam gratiam captarent, quo nomine accusati a Servilius, b Coriolanus, Camillus c, quasi amicis, & clientibus de publico largientes. Ipsi contra se tuebantur publico bono, *ἢνα οἱ συναράμμενοι τῷ ἔργῳ, τὸν τῶν πόνων καρπὸν κομισάμενοι, προθύμως ἐπὶ τὰς ἀλλὰς στρατιὰς ἀκαταΐων* ut qui operi adfuerant, fructu laboris percepto, ad alias expeditiones ferent promptiores; quæ d Halicarnassensis in hanc rem verba sunt.

XVIII. I. + Venio ad direptionem. + Ea militi concessa aut in populatione, aut post prælium, oppidive expugnationem, ut signo dato discurretur: quod antiquis sæculis rarius, nec tamen exemplis caruit. Nam Sueffam a Tarquinius militi diripiendam dedit: castra Æquorum f Q. Servilius Dictator: Vejos urbem g Camillus: castra Volscorum b consul Servilius. Permisit & direptionem i L. Valerius in agro Æquorum, Q. Fabius k fufis Volscis, captaque Ecetra, mox alii sæpe. Victo l Perseo Paulus consul spolia jacentis exercitus pedibus, equitibus prædam circumjacentis agri concessit. Idem m ex senatusconsulto diripiendas dedit militi o Epiri urbes. f Lucullus n victo Tigra- nese militem a spoliis legendis + diu inhibuit, mox certa jam victoria jus spoliandi hostes indulfit. Cicero de inventione primo o inter modos acquirendi domini ponit, si quid ex hostibus captum sit, g 91 + cujus prædæ sectio non venierit.

2. + Qui morem hunc improbant, ajunt, avidas in direptiones manus præripere fortium bellatorum præmia, cum ita ferre eveniat, h 92 ut qui segnior

a Dion. l. VI. c. 30.
b Idem VII. c. 63.
c Liv. V. 32.
d Dion. Halic. lib. VII. c. 64.
e Dionys. l. IV. c. 50.
f Liv. lib. IV. c. 47.
g Liv. V. 20.
h Dion. Hal. VI. 29.
i Idem IX. 55.
k Idem X. 21.
l Liv. XLIV. 45.
m Idem XLV. 34.
n Appian. Mithrid. pag. 230.
o Cap. 45.

G R O T I I.

e Epiri urbes] Et Athenas Sulla. Appianum Mithratico (pag. 195.).

f Lucullus] Ab eo data diripienda militi Tigranocerta, narrat Plutarchus, (pag. 511. E.) ex spoliis datas singulis præterea draehmas octingentas. Severus Ctesiphontia prædam concessit militi: idem & tribunos, & duces, & ipsos milites habere iussit quæ per vicos diripuerant. Alium Spartianus narrat. Mahumetes II. Constantinopoleos & prædam, & mancipia promisit militi. (Quod primum narrat SPARTIANUS, factum equidem est à Septimio Severo Imp. at posterius est Alexandri Severi. Prius existat in Vit. Sever. Cap. 16. alterum in Vit. Alex. Sever. Cap. 55. Adeoque norinum similitudo Auctori nostro causa fuit erroris. J.B.)

g Cujus præda sectio non venierit] Varro sex modos numerat, quibus dominus legitimus perficiatur, hereditatis justæ aditionem, mancipationem, in jure cessionem, usucapionem, e præda sub corona venditionem, & ab auctione pu-

blica, cum bona cujusquam sectione veneunt. De Re Rust. Lib. II. Cap. 10. Quo de loco vide WILHELMI GOESII Vindic. pro receptâ. de Mutui alienatione sententiâ, p. 66, & seqq. J. B.)

h Ut qui segnior sit, prædetur] Vide quæ jam nunc ex Procopio adferemus ad §. 24.

G R O N O V I I.

91 Cujus præda sectio] Quæ præda per quæstores auctioni subjecta non sit. Caesar 2, Gall. 33. sectionem ejus oppidi universam Casar vendidit. Justin. 38, 7. Flor. 2, 3.

92 Ut qui segnior sit, prædetur] Verba Livii 5, 20. in libris antiquis sic leguntur: ut segnior sit prædator, ut quisque laboris, periculique præcipuam petere partem soleat. In quibus hæserunt propter duplicem usum particulae ut. Sensus, uti, prout quisque soleat præcipuam laboris, & periculi partem petere, is in prædando sit segnior. Sic lib. 3, 50. ut quisque occurreret, plebem adhortantes. Eodem cap. 53. tunc ut quæque causa erit, statuetis.

segnior sit prædetur, at fortissimus quisque laboris, periculique præcipuam partem petere soleat, quæ sunt verba Appii apud ^a Livium: unde non longe abit Cyri illud apud ^b + Xenophontem: ⁹³ ἐν τῇ ἀρπαγῇ ἐν οὐδ' ὄτι οἱ πομπὰν πλεονεξίαν ἔχον. Sed contra ^c dicitur, gratus id fore, lætiusque, quod sua quisque manu ex hoste captum domum retulisset, quam si ⁹⁴ multiplex accepisset alterius arbitrio.

^a Lib. V. o. 20.
^b De Cyri inst. VII. 2. n. 4.
^c Apud Liv. ubi supr.
^d Lib. VI. c. 4.
^e Livium lib. XXXVIII. c. 43.

3. Interdum quoque concessa direptio, + quod impediri non posset. In expugnatione Cortuofæ Hetruscorum oppidi, narrante ^d Livio, *publicari prædam* ⁹⁵ tribunis placebat, sed ⁹⁶ imperium, quam consilium segnius fuit; jam militum præda erat, nec nisi per invidiam adimi poterat. Sic & ^e Gallogræcorum castra a C. Helvii agmine direpta, legimus, contra ducis voluntatem.

^f Dion. Hal. lib. V. c. 47.

XIX. Quod + dixi, aliis interdum extra milites prædam, aut pecuniam e præda redactam concedi solere, id ferme ita contigit, ut his, + qui tributum ad bellum contulerant, tantundem ^f redderetur. ⁹⁷ + Ludos quoque ex manubiis interdum instructos notes.

^g Liv. l. V. c. 23.

+ XX. I. Neque vero diversis tantum bellis + aliter, atque aliter usurpatum, + sed eodem bello eadem præda sæpe in usus diversos impensa, aut partibus divisis, + aut rerum generibus distinctis. Sic Camillus decimam ^g ex præda ⁱ + Apollini Pythio dedit, Græcorum exemplo, sed quod primitus + ab Hebræis venerat: quo tempore sub decima prædæ vota, non res moventes tantum, + sed & ⁹⁸ urbem, & agros venire, a pontificibus judicatum est. Eodem victore prædæ ^b de Faliscis pars maxima ad quæstorem redacta est, haud ita multum militi datum. Sic & ⁹⁹ L. Manlius prædam aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut cum curâ ut quam æquissima esset, per milites divisit; quæ ⁱ Livii ⁱ verba sunt.

^h Ibid. c. 19.

ⁱ Lib. XXXVIII. c. 23.

^k Dionys. Ant. VIII. 82.
^l Idem l. X. c. 21.
^m Ibidem.

2. + Genera, in quæ præda dividi potest, sunt hæc: homines captivi, armenta, & greges, quæ Græci, cum proprie loquuntur, *λαίαν* vocant, pecunia, res mobiles aliæ, pretiosæ, aut viliores. Q. Fabius ^k Volscis devictis + *λαίαν*, & spolia per quæstorem vendi jubet: argentum ^a + ipse defert. Idem ^l Volscis, & Æquis devictis captivos extra Tusculanos militi donat, & in agro Ecetrano homines, ac pecora diripienda concedit. L. Cornelius ^m Antio capto aurum, argentum, æs in ærarium defert: captivos, & prædam per quæstorem vendit: militi ea permittit, quæ ad victum,

G R O T I I.

ⁱ Apollini] Meminit & Appianus in excerptis Petrescianis. (pag. 546.)

G R O N O V I I.

⁹³ 'Εν τῇ ἀρπαγῇ] In direptione fat scio ignavos majorem partem laturos.
⁹⁴ Multiplex] Amplius, cumulatus.
⁹⁵ Tribunis] Militum consulari potestate.
⁹⁶ Imperium, quam consilium] Id imperari non potuit, facultate, & arbitrio ea de re consul-

tandi erepto per festinationem militum, qui prædam jam invaserant, nec nisi cum maximo odio, & criminatione ducum erant reddituri.
⁹⁷ Ludos quoque] Scenicos, Circenses, Amphitheatrales, vel gladiatorios, qui erant voluptas populi, honos Deorum, divitum ambitio.
⁹⁸ Urbem, & agros] Ut horum etiam decimæ æstimatio iniretur, & dedicaretur.
⁹⁹ L. Manlius] Immo Cnaeus. [Ita ipse Auctor in fine istius paragraphi. J. B.]
¹ Livii verba] XXXVIII. C. 23.
² Ipse defert] In triumpho.

culique præcipuam
vium : unde non
ἐπαρῆ ἐν οἴῳ ὄρι οἱ π
lætiusque, quod
quam si 94 multi-

liri non posset. In
vio, publicari præ
segnis fuit; jam
Sic & Gallogræ
tra ducis volunta-

edam, aut pecu
nit, ut his, qui
97 Ludos quo-

tque aliter usur
verfos impensa,
Camillus deci
mplo, sed quod
a prædæ vota,
venire, a ponti
bars maxima ad
& 99 L. Man
erat, aut cum
i verba sunt.

homines cap
tur, λέλειπ
abius & Volscis
ntum 2 + ipse
culanos militi
concedit. L.
defert: capti
quæ ad vi
ctum,

m. militum, qui
nisi cum maximo
erant reddituri.
Circenses, Am
qui erant volu
livitum ambitio.
rum etiam deci
paretur.
is. [Ita ipse Au
J. B.]
C. 23.

ctum, & vestem pertinebant. Nec dissimile huic ^a Cincinnati institutum, qui Corbione Æquorum oppido accepto pretiosiora prædæ Romam misit, cætera centuriatim divisit. Camillus captis Vejis ^b, præter pecuniam ex venditione captivorum, nihil in publicum redegit; Hetruscis devictis ^c, captivisque venditis, ex ea pecunia aurum matronis, ³ quod contulerant, perfolvit, pateras tres aureas in Capitolio posuit. Cossio dictatore, ^d ex Volscis præda omnis præter libera corpora militi concessa est.

3. Fabricius superatis Lucanis, ^e Brutiis, Samnitibus, militem ditavit, tributa civibus reddidit, ⁴ quadringenta talenta ^k in ærarium retulit. Q. Fulvius, & Appius Claudius, ^f cum Hannonis capta essent castra, prædam vendiderunt, diviseruntque, ⁵ donatis quorum opera fuerat singularis. Scipio, ^g capta Carthagine, quæ in urbe erant dedit diripienda militi, excepto auro, argento, ⁶ donariis. Acilius, ^h capta Lamia, partim divisit, partim vendidit prædam. Cn. Manlius victis Gallogræcis, concrematis ex Romana superstitione hostium armis, ⁱ cæteram prædam conferre omnes jussit, & ⁷ aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut ⁺ cum cura, ut quam æquissima esset, in milites divisit.

+ XXI. I. Ex his, quæ diximus, apparet, non minus apud Romanos, quam apud alias gentes plerasque, ⁺ prædam fuisse populi Romani, sed ejus dispensandæ ⁺ arbitrium aliquod Imperatoribus concessum, ita tamen ut, quod ^k ante diximus, rationem actus sui populo deberent; quod inter alia docet exemplum L. Scipionis, qui damnatus est ⁺ peculatus judicio, ut loquitur ^l Valerius Maximus, ⁸ quadringenta octoginta argenti plus accepisse, quam in ærarium retulisset: & aliorum, quos ante ^m retulimus.

2. M. Cato in oratione, quam de præda scripsit, vehementibus, atque illustribus verbis, ut ait Gellius ⁿ, de impunitate peculatus, atque licentia conquestus est: ex qua oratione hoc exstat fragmentum: *Fures privatorum furtorum* ¹⁰ *in nervo, atque compedibus atatem agunt. Fures publici in auro, atque purpura.* Idem alibi ^o dixerat, *mirari se, audere quemquam capta bello signa pro supellestili domi statuere.* Ita & Verri peculatus invidiam ^p auget Cicero, quod signum sustulisset, & quidem ¹¹ captum de præda hostium.

G R O T I I.

^k *In ærarium retulit*] Et Fabius pecuniam venditorum hominum capto Tarento, cum prædæ reliquum militibus dispertisset. (Aliter rem narrat LIVIUS, Lib. XXVII. c. 16. num. 7. & PLUTARCHUS Vit. Fab. pag. 187. C. Confudit forte Auctor noster, quod Historicus Latinus paullo infra refert de Scipione, ubi *Hanubalem* devicisset, Cap. 19. n. 2. J. B.)

G R O N O V I I.

³ *Quod contulerant*] De ornatu suo, & munde, ad crateram auream Apollini Delphos portandam. c. 25.

⁴ *Quadringenta talenta*] 240000. Philip.

⁵ *Donatis*] Extra ordinem honoratis muse-

re, vel done insigni,

⁶ *Donariis*] Templorum ornamentis.

⁷ *Aurum vendidit*] Hoc jam paullo superius posuit: sed quia ibi per errorem Manlio prænomen Lucii dederat, aliam de Cnzo hic recte appellato historiolum putavit.

⁸ *Quadringenta octoginta*] Huic summæ præmittendum erat, *sex milia pondo auri.*

⁹ *Liv. lib. XLV.*] Immo 38, 55.

¹⁰ *In nervo*] In vinculis carceris Ter. Phorm. 2, 2. 11. Vereor, ne isthac fortitudo in nervum denique erumpat. 4, 4. 16. nostra causa scilicet in nervum potius ibit.

¹¹ *Captum de præda*] Exemplum alienum: nam id simulacrum Mercurii P. Scipio destructa Carthagine de Pœnorum hostium præda donec dederat Tyndaritanis in Sicilia, a quibus id abstulit Verres.

^a Idem, Lib. X. c. 25.
^b Liv. lib. V. c. 22.
^c Idem, VI, 4.
^d Idem, VI, 13.
^e Dion. Halicar. Excerpt. pag. 714.
^f Liv. XXXV, 14.
^g App. Pun. Bell. pag. 83.
^h Livius l. XXXVII. c. 5.
ⁱ Livius lib. XXXVIII. c. 23.
^k Sup. §. 15.
^l Lib. V. c. 3. & Livius l. XXXVIII. 55.
^m §. 17. n. 7.
ⁿ Lib. XI. c. 18.
^o Prisc. libro VII. in fin. P. 782.
^p Verr. IV. c. 41.

3. Nec

3. Nec Imperatores tantum, + sed & milites peculatus prædæ nomine tenebantur, si nempe eam in publicum non detulissent: adigebantur enim omnes sacramento, ut ait Polybius, ^a *περὶ τῆς μὲν δυνάμεως νομοθετοῦσιν οὐδὲν τῶν ἐκ τῆς διασπαρχῆς, ἀλλὰ τῶν τὴν πίσιν κατὰ τὸν ὅρον: nihil quemquam ex præda interversurum; sed fidem servaturos ex religione sacramenti.* Quò forte referri potest + formula jurisjurandi apud ^b Gellium, (rr) qua militi imperatur ne quid tollat in exercitu, decemque millia passuum prope, quod pluris sit ¹² nummi argentei, aut si sustulerit, ad consulem proferat, aut triduo proximo profiteatur. Hinc intelligi potest quid sit, quod + Modestinus ^c dicit: *is, qui prædam ab hostibus captam surripuit, ¹³ peculatus tenetur: quod vel unum satis esse debuit, + ut juris interpretes moneret, ne ex hostibus capta singulis acquiri crederent, cum constet, ⁴ + peculatum non esse nisi in re publica, sacra, aut religiosa. Hæc omnia eo pertinent, ut appareat, quod supra ^e diximus, ¹⁴ + semota lege civili, + & ¹⁵ primo, in bellicis actibus capta + populi, aut regis bellum gerentis fieri.*

^a Hist. X.
16.

^b Lib.
XVI. c. 4.

^c L. pen.
ad l. Jul.
pecul.

^d L. 1.
cod. tit.
e §. 13.

XXII. 1. Addidimus, semota lege civili, & primo, sive directe: illud, + quia de rebus ¹⁶ nondum actu quæsitis lex ¹⁷ ad utilitatem publicam potest imperare, + sive lex illa lex populi est, + ut apud Romanos; sive regis, + ut apud Hebræos, & alibi. + Sub legis autem nomine etiam consuetudinem recte introductam volumus comprehendere. + Alterum illud eo pertinet, ut sciamus, sicut + res alias, ita & prædam posse a populo aliis concedi, nec tantum + post acquisitionem, + sed & ante eam, ita ut + subsequuta captura ¹⁸ jungantur actiones ¹⁹ brevi manu, + ut loquuntur jurisconsulti: nec tantum ea concessio nominatim fieri potest, + sed & in genere; ut viduis, senibus, & egentibus pupillis pars prædæ ^f data est + temporibus Maccabaicis, aut etiam personis incertis, ad exemplum ²⁰ missilium, quæ Romani consules capientium faciebant.

^f Maccab.
VIII, 28.
30.

2. + Neque vero hæc ²¹ juris translatio, quæ lege, aut concessu fit, semper mera donatio est, + sed interdum ²² contractus, interdum aut + solutio ejus, quod debetur, + aut remuneratio ob damna, ²³ quæ quis passus

G R O N O V I I.

¹² Nummi argentei] Quam nummus sestertius.

¹³ Peculatus tenetur] Publicum fraudasse iudicatur.

¹⁴ Semota lege civili] Nisi ubi jus civile ali-
quod populi aliud statuat.

¹⁵ Primo] Acquisitione quasi originaria. 2,
1. 1.

¹⁶ Nondum actu quæsitis] Quarum acqui-
sio adhuc in spe tantum est. 2, 2, 5.

¹⁷ Ad utilitatem] Ut incendantur homines,
& acris inebantur ad eas quærendas cum pu-
blico sancta, quippe hostibus decessuras.

¹⁸ Coniungantur actiones] Altera ex concessio-
ne populi, altera ex ipsorum occupatione.

¹⁹ Brevis manu] Ulpianus. l. 43. §. 1. de iuro

dot. 1. per compendium, sine ambagibus, quo-
ties, scilicet, celeritate conjugendarum actio-
num inter se una actio occultatur, ut loquitur
idem l. 3. §. 12. de donat. int. vir. & ux.:

²⁰ Missilium] Quæ spargebantur rapienda
vulgo diebus solemnibus, sive in corpore suo,
sive per fortes. Sueton. Ner. 11. Statius Cal.
Satur. Dives sparsio quos agit tumultus. §. 45.
Instit. de R. D. Noster 2, 8. 25.

²¹ Juri translatio] A populo in privatos.

²² Contractus] Quo pacti sunt privati cum
republica, vel principe, ut quod damni dare
possint hosti, lucro ipsis cedat.

²³ Quæ quis passus est] Immo fecit dicendum,
(rr) Vide hac de re R H A B. H E R M. S C H E L I I
Dissertationem De Sacramento Militum, pag.
134, & seqq. in libro jam supra laudato. J. B.

G R O.

prædæ nomine
ebantur enim
mōdū tōm in rī;
ada interver-
referri potest
atur ne quid
is sit 12 num-
iduo proximo
us e dicit: is,
quod vel unum
capra singulis
in re publica,
l supra e dixi-
s capta + po-

ive directe :
utilitatem pu-
apud Roma-
autem nomi-
nendi. + Al-
a & prædam
m, + sed &
ones 19 brevi
o nominatim
antibus pupil-
iam personis
appientium fa-
concessu fit,
interdum aut
23 quæ quis
passus

ambagibus, quo-
gendarum actio-
ur, ut loquitur
vir. Et ux.
bantur rapienda
in corpore suo,
II. Statius Cal.
tumultu. §. 45.
5.
o in privatos.
nt privati cum
mod damni dare
fecit dicendum.
R. M. SCHÉLII
Militum, pag.
ra laudato. J. B.
G R O

passus est, aut ob id, quod ipse bello impendit, sive sumtu, sive ope-
ra, ut cum focii, aut subditi + nullo stipendio militant, aut non tali,
quod operæ respondeat. + Nam ex his causis prædam aut omnem, aut
ejus partem concedi solitam, videmus.

XXIII. Et illud quidem + tacita consuetudine ubique ferme inductum
+ jurisconsulti nostri notant, + ut sua faciant, quæ capiunt aut focii,
aut 1 subditi, qui sine stipendio, & suo sumtu, suoque periculo bellum
gerunt. m + Ratio in fociiis est evidens, quia naturaliter focius focio re-
netur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune, aut pu-
blicum eveniunt. Adde quod opera quoque + gratis præstari vix solet. Sic
medicis, ait Seneca b, *pretium opera solvi, quod deserviunt, quod a rebus
suis avvocati nobis vacant.* 24 + In oratoribus idem æquum judicat c Quinti-
lianus, + quia hæc ipsa opera, tempusque omne alienis negotiis datum fa-
cultatem aliter acquirendi recidunt : quod d Tacitus dixit : *omitti curas fa-
miliares, ut quis se alienis negotiis intendat.* + Credibile ergo est, nisi causa
alia appareat, puta aut beneficentia mera, aut contractus antecedens, a spem
ex hostibus lucrandi spectatam in damni, & operæ compensationem.

XXIV. 1. In subditis id non æque evidenter procedit, + quia 25 hi
operam civitati suæ debent : sed contra occurrit, quod + ubi non omnes, sed
aliqui militant, his ipsis a corpore civitatis retributio debetur ejus, quod
plus cæteris operæ, aut sumtus impendunt, multoque magis damnorum ;
+ in cujus retributionis certæ locum spes prædæ totius, aut partis incertæ
facile, nec sine ratione, conceditur. Sic Poëta e,

Præda sit hæc illis, quorum meruere labores.

2. o + De fociiis exemplum est in federe Romano, quo Latini f in
prædæ partem æquam admittuntur in iis bellis, + quæ populi Romani au-
spiciis gerebantur. Sic in bello, quod Ætoli gerebant 26 adiutoribus Ro-
manis, s Ætolis quidem urbes, & agri, Romanis autem captivi, & res
mobiles cedebant. Post victoriam de rege Ptolemæo, partem prædæ Athe-
nienensibus dedit b Demetrius. Ambrosius historiam tractans Abrahami, mo-
ris hujus æquitatem ostendit : *i sane, his, qui secum fuissent, in adjumen-*
tum c. 3.

G R O T I I.

I Subditi, qui sine stipendio, Et suo sumtu,
suoque periculo bellum gerunt] Vide Cramerum
XIX. Polonicorum. (pag. 430.)
m Ratio in fociiis est evidens] Utitur eà Ama-
lasuntha in epistola ad Justinianum (apud
Procopium) Goth. 1. (c. 3.)
a Spem ex hostibus lucrandi spectatam in dam-
ni, Et opera compensationem] Vide Platarchum
Marcello. (pag. 302.)
o De fociiis exemplum est] Priscis Latinis ter-
tia præda populis Romanis præstabat : Plinius
lib. XXXIV, 5. Pro modo missi militis præ-
dam partiuntur pagi Helvetiæ, teste Sæulero :

pro modo sumtum partiti Pontifex, Imperator,
Veneti, bello contra Turcam. Paruta VIII.
Pompejus Armeniam minorem Dejotaro Galatiæ
regi donavit, quia focius belli Mithridatici
fuerat. (Postremum istud habet Auctor ex
EUTROPIO, Breviar. Lib. VI. Cap. XI.
Vide etiam STRABONEM, Geogr. Lib. XII.
p. 547. Ed. Paris. J. B.)

G R O N O V I I.

24 In oratoribus] Causarum patronis.
25 Hi operam civitati] Sic in bello civium
corpus additum, atque operatum esse repu-
blicæ, dicit Livius 4, 60.
26 Adiutoribus Romanis] Adversus Philippum.

a Call.
cons. 85.
Job. Lupus
de Bello §.
si bene ad-
vert. Jafson
in l. quod
apud hostes:
de Legatis
1. Franc. a
Riga in l.
1. de acq.
poss. n. 5.
Covar. ad
C. pecca-
tum, p. 2.
§. 11. n. 2.
Bonfin.
Lib. IV.,
dec. 15.
b VI. de
Benef. 15.
c Inf.
Orat. XII,
7. Et IV. 1.
d Ann.
XI, 7.
e Propert.
III. Eleg.
III. 21.
f Liv. L.
II. c. 33.
& Dion. L.
VI. c. 95.
g Polyb. l.
XI. c. 5. &
Liv. XXVI,
34.
xxxiii,
13.
b Plut.
Demetrio,
p. 196. A.
i Lib. I,
de Abrab.
tum c. 3.

^a Num. tum fortasse sociati, partem emolumenti tribuendam asserit, + tanquam mercedem laboris.

XXXI, 27. Et
47. Et
1. Sam.
XXX, 22.
Et deinceps.
Vide Et II.
Muc. VIII.
28. 30.
^b Plut.
apopht.
pag. 180.
C.

^c Lib. III.
c. 11.
^d H. Sa-
muel. XII,
30.

^e Tit. de
rege.

^f Arius
de bello n.
162. Bel-
lin. p. 2,
tit. 18. n.
3. Donell.
l. IV. Com.
c. 21. Syto.
in verbo
bellum. 1.
in pr. ex
Rosell.
Wesemb.
ad §. 17.
Inst. de ver.
div.

^g App.
Civ. l. p.
380.
^h lib. VII.
vers. 738.
Et seqq.

ⁱ App.
civil. lib.
IV. pag.
668.
^k Hist.
III, 19.

3. De subditis exemplum est in populo Hebræo ^a, apud quem pars prædæ dimidia cedebat ^p + his, qui in procinctu fuerant. Sic & Alexandri miles + prædam privatis ereptam suam faciebat, nisi + quod eximia quædam solitus esset ad regem referre: unde accusatos eos videmus, ^b qui ad Arbela conspirasse dicebantur, de præda omni ita sibi vindicanda, ut nihil in ærarium deferrent.

4. + At quæ publica hostium, aut regis fuerant, exempta erant huic licentiæ. Ita legimus, Macedonas, cum Darii castra ad ²⁷ Pyramum anem irrupissent, ingens auri, argentique pondus diripiisse, nec quicquam reliquisse intactum ^q præter regis tabernaculum: *tradito more*, inquit ^c Curtius, *ut victorem victi regis tabernaculo exciperent*. Unde non abit mos Hebræorum, ^d qui + victi regis coronam regi imponebant victori, + eidemque assignabant (quod in Thalmudicis ^e Digestis legitur) regiam supellectilem bello captam: & quod in rebus gestis Caroli Magni legimus, cum is Hungaros vicisset, privatas opes militi, regias ærario cefsisse. At apud Græcos + *λαΐφουρα* erant publica, ut ante ostendimus, *σκύλα* singulorum. Vocant autem + *σκύλα* ea, quæ ²⁸ durante certamine eripiuntur hosti, *λαΐφουρα*, quæ post certamen: + quod discrimen ^f & aliis gentibus nonnullis placuit.

5. At apud Romanos veteri quidem republica + non tantum fuisse concessum militibus, satis apparet ex his, quæ + supra diximus. Plusculum + indulgeri cœpit militi in bellis civilibus. Ita a Sullano milite ²⁹ Æquulanum & direptum legas. Et Cæsar post pugnam Pharfalicam castra Pompejana + militi dat diripienda cum hoc dicto apud Lucanum ^b:

———— *Supereſt pro ſanguine merces,*
Quam monſtrare meum eſt; nec enim donare vocabo
Quod ſibi quiſque dabit. ———

Bruti, & Caſſii caſtra diripuerunt ⁱ Octaviani, & Antoniani milites. Bello ³⁰ civili alio Flaviani ad Cremonam ducti, quanquam inſtabat nox, coloniam divitem feſtinant impetu capere; veriti alioqui ne opes Cremonenſium in ³¹ ſinu præfectorum, legatorumque eſſent, gnari ſcilicet, ut ^k Tacitus loquitur, *expugnata urbis prædam ad militem, dedita ad ducem pertinere*,

6. Atque

G R O T I I,

G R O N O V I I.

^p Hi, qui in procinctu fuerant] Fiſidæ partem prædæ dabant his, qui domos ſervarant. *Chalcocondylas* lib. V.

^q Præter regis tabernaculum] Vide & *Diodorum* libro XVII. (c. 35.) & *Plutarchum Alexandro* (pag. 676.) Similia vide apud *Xenophontem* IV. de Cyro, (Cap. 6. §. 6.) & belli ſui IV. (Cap. 4. §. 13.) & VII.

²⁷ Ad Pyramum] Ad Iſſon in ſancibus Ciliciz. *Curt.* 3, 11.

²⁸ Durante certamine] In ipſo fervore prælii.

²⁹ Æquulanam] Hirpinorum oppidum.

³⁰ Civili alio] Inter Vitellium, & Veſpaſianum.

³¹ Sinu præfectorum] A quibus illi magna pecunia redempturi erant, ne diriperentur.

G R O-

6. Atque id languescente disciplina eo libentius concessum militi, ne manente periculo omiffis hostibus + præda manus impediret, quod plurimas sæpe victorias corrumpit. Cum castellum Volandum in Armenia Corbulo expugnasset, *imbelle vulgus*, narrante Tacito ^a, *sub corona venditum, reliqua præda victoribus cessit*. Apud eundem scriptorem ^b in prælio Britannico Suetonius suos hortatur, ut cædem continuent prædæ immemores: addens, + parta victoria cuncta ipsis cessura; qualia & alibi passim invenias. Adde quod ^c ex Procopio jam modo attulimus ^c.

^a Tac. ann. XIII, 39.
^b Ann. XIV, 36.
^c Sup. §. II, n. 1.
^d Lib. XVI, c. IV. supra §. 21, n. 3.
^e Const. Gall. lib. XX, tit. XIII. art. 10. §. 16.
^f Leg. Hisp. lib. IV, tit. XXVI. p. 2.

7. Sunt autem quædam tam exigua, ³³ ut publicari digna non sint. Hæc ubique solent capientes sequi populi concessu. Talia erant vetere Romana republica, hasta, hastile, ligna, pabulum, ³⁴ uter, follis, ³⁵ facula, & si quid minoris esset nummi argentei. Nam has exceptiones sacramento militari additas, apud Gellium ^d legimus. Cui non dissimile est quod nautis etiam stipendio militantibus conceditur: ^e Galli despoliationem, aut + pilagium vocant, + & eo comprehendunt vestem, aurum quoque, & argentum intra decem scutatos. Alibi pars aliquota prædæ militibus datur, ut in ^f Hispania, ^g modo quinta, modo tertia, alias dimidia penes regem manet: & septima, interdum decima penes ducem exercitus: cætera sunt capientium: ^t exceptis navibus bellicis, quæ totæ regi cedunt.

^g Consulatus maris cap. CCLXXXV.
^b Leg. Hisp. lib. XIX, tit. XXVI. p. 2. l. 14.
ⁱ Const. Gall. l. XX, tit. 14. art. 1.
^k Instruck. rei maritim. c. XXII.

8. + Est & ubi operæ, periculî, sumtumque habita ratione particio instituitur, + ut apud Italos ^g captæ navis pars tertia cedit domino navis victricis, tantundem ferunt quorum merces in navi erant, tantundem hi, qui pugnaverunt. Nec non & illud accidit, ut qui ³⁶ + suo periculo, ac sumtu bellum ministrant, non totam prædam auferant, sed partem debeant publico, aut ei, qui ³⁷ ex publico jus suum trahit. Sic apud ^b Hispanos si in bello naves privatis sumtibus instruantur, de præda pars regi, pars & maris præfecto debetur. Galliæ moribus ⁱ decimam fert maris præfectus: sic & apud Hollandos: sed hic quinta prius prædæ pars ³⁸ a republica deducitur. ^k Terra vero passim nunc usurpatur, + ut in direptionibus oppidorum, & præliis suum quisque faciat quod cepit: + in excursi-

G R O T I I.

Magnus historiae Suedicæ libro XI, cap. II. (Nil ibi.)

G R O N O V I I.

³² Manente periculo] Nondum omni prælio confecto.

³³ Ut publicari digna] Non fit operæ pretium arario, aut populo ea vindicare.

³⁴ Uter] Aquæ, aut potionis causa.

³⁵ Facula] Tum ad alios usus, tum nocturni itineris ergo. Sæct. Jul. 71.

³⁶ Sui periculo] Quales qui olim è nostris auctoritate publica privati privatorum pecunia navibus armatis maritima hostium commercia corrumpabant, & impediabant.

³⁷ Ex publico] Præfecto classis, principi.

³⁸ A republica deducitur] Vindicatur arario, de reliquo decima.

G R O

¹ Ex Procopio] Is Vandalicorum II. (Cap. 21.) narrat, Salomoni in Levathas bellum gerenti infensos fuisse milites, quod prædam detineret. Dicebat id se facere ut bello finito distribueret pro cuiusque meritis. Et Gotthi-corum II. (c. 7.) omnem ex Piceao prædam convectam ad Belisarium, qui eam pro meritis divideret; addita causa: *ὅτι γὰρ διέτασαν ὅσ' ἔτερον μὲν τὰς κερφόνας πόνου μεγάλα ἀπέβουδαι, ἄλλως δὲ τὴν μέλιτ' ὀδιμῆν ταλαιπωρίᾳ ἐνιστάσαι non æquum esse ab aliis magno labore fucos intersci, alios autem sine ulla molestia melle vesci.*
² Modo quinta] Eum & Turcis morem tribuit Leunclavius libro III, & libro V.
³ Exceptis navibus bellicis] Sic machinæ bellicæ regibus excepta apud Gotthos. Johannes

quam mercedem
ud quem pars
ic & Alexan-
quod eximia
demus, b qui
indicanda, ut
ata erant huic
Pyramidum am-
nec quicquam
more, inquit
nde non abit
bant victori,
gitur) regiam
Magni legi-
erario cessisse.
s, οὐδὲα sin-
ine eripiuntur
aliis gentibus
um fuisse con-
us. Plusculum
ite 29 Equula-
astra Pompeja-
milites. Bello
bat nox, co-
es Cremonen-
cet, ut k Ta-
d ducem per-
6. Atque
i.
in faucibus Ci-
so fervore prælii.
m oppidum.
ium, & Vesp-
ibus illi magna
diriperentur.
G R O

excursibus vero capta + communia fiant eorum, qui in comitatu sunt, + inter ipsos pro dignitatis ratione partienda.

+ XXV. Hæc + autem eò pertinent, ut sciamus si apud populum 39 + bello non permixtum + controversia oriatur de re bello capta, addendam rem ei, + cui favent leges, aut mores 40 populi, a cujus partibus res capta est: + quod si ejus nihil probetur, + ex jure gentium communi rem ipsi populo adjudicandam, + si modo ea res in actu bellico capta est. Nam + ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt, satis apparet, non omnino verum esse id, quod pro Thebanis adfert ^a Quintilianus: + in eo, 41 quod in judicium deduci potest, nihil valere jus belli, + nec armis erepta nisi armis posse retineri.

^a Lib. V. c. 10.

XXVI. I. Quæ vero res hostium non sunt, + etsi apud hostes reperiantur, capientium non fiunt: id enim, ut jam ^b ante diximus, + nec naturali juri congruit, + nec jure gentium introductum est. Sic Romani Liv. I. Prusæ ^c dicunt: *x si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere.* Si quod tamen + in illis rebus 42 jus habuit hostis, quod possessioni connectatur, puta pignoris, retentionis, + servitutis, + id quo minus capientibus acquiratur, nihil obstat.

^b Hoc c. §. 3.

^c Liv. I. XLV. c. 44.

2. Solet & hoc queri, + an extra territorium utriusque partis bellum gerentis capta fiant capientium: + quod & de rebus, & de personis solet in controversiam vocari. Si + jus solum gentium respicimus, puto locum hic non considerari, sicut & hostem + ubique recte interfici, diximus. Sed qui in eo loco imperium habet, + potest lege sua prohibere ne id fiat; + & si contra legem factum sit, + de eo tanquam de delicto poscere potest ut sibi satisfiat. + Simile est quod 43 in agro alieno capta fera dicitur capientium fieri, + sed a domino agri prohiberi posse accessum.

^d L. 3. D. De adq. rer. dom. L. 16. D. De Servit. præd. rustic.

^e Sivo. in verbo bellum p. 1. §. 3. Et §. 11. vers. octavo.

XXVII. Jus + autem hoc externum acquirendi res bello captas ita proprium est belli solennis ex jure gentium, + ut in aliis bellis locum non habeat; ^e + nam 44 in bellis aliis inter externos res non acquiruntur vi belli, sed in compensationem debiti, quod aliter obtineri non potest. + In bellis autem 45 inter cives, sive magna ea, sive parva sint, + nulla sit dominii mutatio, nisi auctoritate judicis.

G R O T I I.

^u *Etsi apud hostes reperiantur*] Vide supra cap. IV. §. 7.

^x *Si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere*] Sic nec Bocchi factus ager victo Jugurtha is, qui non Jugurthæ, sed Bocchi (*Massinissa* voluit dicere Auctor) liberorum fuerat. Appianus exc. legationem 28. Simile vide apud Crantzius Saxonicorum XII. (Cap. 7.)

G R O N O V I I.

39 *Bello non permixtum*] Neutrarum partium.

40 *Populi, a cujus partibus*] Non ejus, ubi lis orta est, sed cui militantes rem ceperunt.

41 *Quod in judicium deduci*] De quo actionem recipit prætor, vel judex. Quo significatur, titulum acquisitionis per arma valere apud tribunal bellantis, aut victoris: ibi enim libel-

lum querentis a milite in permessa prædæ occupatione sibi aliquid ereptum nemo recipit. At si quis prædatorem possit apud alium judicem convenire, eum posse recipere suum, nec prodesse prædatore, quod jus prædandi a suo imperatore habuerit: nam jus illud pro jure non habetur apud eos, qui non foveant eandem causam,

42 *Jus habuit hostis*] Si res aliena pignoris, vel hypothecæ loco apud hostem fuit pro debito, si manus ei injecta, vel, ut loquuntur, arrestata est ob justam causam, si servitutem debuit, id jus est etiam victoris.

43 *In agro alieno*] §. 12. Inst. de R. D.

44 *In bellis aliis inter externos*] Obtinet jus naturale, de quo dictum hujus cap. num. 1.

45 *Inter cives*] Hinc Vespasianus victor civili bello, forte legit recuperatores, per quos rapta bello restituerentur. Sueton. c. 10.

H E N R I-

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
 IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VI

A D § I.

AUCTOR hactenus egit de jure *va-*
standi; sequitur jam jus *prædandi*: quæ
 differunt, quod 1. *vastatione* hostium vires
 atterantur, *prædatione* nostræ etiam augeantur.
 Unde 2. *illud* jus difficilius est, nec
 licitum nisi ex necessitate, adeoque ubi mi-
 nor via non est, & tantum in rebus obti-
 net, quæ vires in bello alunt, ut frumen-
 ta, aliaque, quæ utilitatem aliquam ferunt;
 non vero in sterilibus, quarum vastatio nec
 momentum ad victoriam affert, nedum ne-
 cessaria est, sed ex odio, & vindicta ori-
 ginem habet. *Vid. Deut. 20, v. pen. &*
alt. Hoc in infinitum licitum est. Nam cum
 in bello licitum sit rem hostis pro alia ca-
 pere, & reparare jus ex aliis hostium re-
 bus, uti supra c. 2, probavimus; tamdiu
 captura hæc licita est, donec jus nostrum
 reparatum sit. Unde capi præda potest etiam
 ultra id, quod nobis adest, idque extra-
 dubium est de rebus, quæ hostis vires mi-
 nuunt (quia & vastare eas licet), vel quæ
 nostras augent (quia harum prædatio ne-
 cessaria est ad vincendum). Notanter au-
 tem dixi, prædandi jus in infinitum com-
 petere, etiam ultra quantitatem debiti, vel
 modum delicti, quia jus nobis ablatum non-
 dum in sua qualitate reparatum, i. e. cum
 plena securitate restitutum est. Sane, res
 capta durante belli alea recipi ab hoste,
 vel injuria augeri potest; adeoque hæc in-
 certitudo naturalis impedit, quo minus cer-
 ta quantitas debiti, vel pœnæ, determi-
 nari possit.

Atque hinc justissimus inter gentes titu-
 lus est, acquisitio rei hostilis. *Halicarn. l.*
8, c. 10. L. 11, pr. ff. Evid. l. p. ff. ad l.
jud. pecul. §. 17, Inst. ver. dio. Quod ex
fæcra quoque historia Auctor probat ib. 1.

Tam. IV.

Præter actuum quorundam inter homines
impunitatem] Auctor in præcedentibus
 supposuit, jure gentium in bello solenni
 peculiare quosdam effectus juris introdu-
 ctos esse, nimirum, 1. licentiæ, seu im-
 punitatis, 2. domini externi, c. 4, §. 4,
in fm. c. 6, §. 1, n. 1. Vid. diff. Proem. IX.
 §. 65. *Et diff. IV, §. 20. De priori effe-*
 ctu hactenus egit, nimirum, quod hostis
 hostem impune, etiam ubi justa causa
 non est, interficere, d. c. 4, & res ejus
 vastare possit, c. 5. *De posteriori effectu*
 hic agit, statuitque, jure gentium, in
 eodem bello solenni, hostem res sui ho-
 stis in infinitum capere, & dominum
 quoque in iis acquirere posse. §. 2, b. c. 5;
 adeo ut apud alias gentes ideo tanquam
 fur puniri non possit, L. 3, c. . . . §. 5.
 Atque in eo jus hoc gentium differre, ait,
 a jure naturæ, quo is, qui justam cau-
 sam habet, res alterius capere saltem pos-
 sit, NB. intra quantitatem debiti, & mo-
 dum, ac proportionem delicti. *Vid. l. 3,*
c. 1, §. 2, n. 2, & n. 3, c. 4, §. 3, c. 6,
§. 1. diff. diff. Proem. IX, §. 77.
 At jam demonstravimus, jus gentium
 non existere, quo gentes inter se obli-
 gentur: indeque frustra de ejus licen-
 tia, vel effectu domini inde acquirendi
 quæri. *Vid. diff. Proem. IV, §. 29.*
Est & alius effectus bello solenni ex jure
gentium proprius] Scilicet, acquisitio do-
 minii, *Vid. c. 4, §. 4,* quoad effectus sal-
 tem externos. *Diff. diff. Proem. VI, §.*
20. Diff. IX, §. 65.
Bello justo] Auctori bellum natura ju-
 stum est, quod ex justa causa geritur
 (unde a parte ejus, qui justam causam

comitatu sunt,
 apud populum
 illo capta, addi-
 a cujus parti-
 x jure gentium
 es in actu belli-
 sunt, satis ap-
 adfert. Quinti-
 nil valere jus bel-
 apud hostes re-
 diximus, + nec
 Sic Romani
 puli quidem Ro-
 habuit hostis,
 servitutis, + id
 e partis bellum
 personis solet in
 locum hic non
 Sed qui in eo
 + & si contra
 ut sibi satisfiat.
 um fieri, + sed
 bello captas ita
 ellis locum non
 quiritur vi bel-
 potest. + In
 t, + nulla sit
 missa prædæ occu-
 memo recipit. At
 ad alium judicem
 suum, nec pro-
 prædandi a suo im-
 illud pro jure non
 ant eandem causam,
 aliena pignoris,
 fuit pro debito,
 loquantur, arre-
 servitutem de-
 nst. de R. D.
] Obtinet jus na-
 cap. num. 1.
 anus victor civili-
 per quos rapta
 10.
 HENRI-

non habet, nunquam jus belli obtinere, ait; adeo ut nec occidere hostem, nec capere res hostiles possit, sed si id faciat, tanquam fur, & homicida, a qualibet gente puniri possit. *Vid. diss. Proem. IX, §. 77, seq.*

Qua aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus] Adeoque tantum intra debiti quantitatem. *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 2. c. 4, §. 3.* non vero ultra, nedum in infinitum. *Conf. Diss. Proem. IX, §. 67.*

Ut alibi] *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 3. c. 4, §. 3. L. 2, c. 20, §. 32. Conf. diss. Proem. §. 68.*

Hoc jure] Scilicet naturæ, quo res hostilis cedit victori, intra debiti, & pœnæ modum.

Decimam Deo dedit] Ex hoc exemplo apparet, Abrahamum etiam ultra debiti quantitatem prædam egisse.

Jovi Feretrio] *Exempla vide infra §. 16, in fin.*

A manu Amorrhæi] Adeoque prædam hanc jure domini sibi vindicavit.

Illud cepi] Chaldæus interpretatur id factum precibus ad Deum qui singulari quadam benevolentia Sicima & Jacobo, & posteris ejus conservavit.

Pro certo capiam] Nondum enim capta erat, sed ex promissione divina certo erat capienda.

Quasi eadem esset progenitoris, & liberorum persona] Tribus enim, & familia, perpetuantur in successoribus.

Ad illam expilationem Sicimorum] Ob violatam Dinam factam. *Gen. 34. v. 27.*

Nam eam ut cum perfidia conjunctam] Equidem deliquit Sicomor comprimendo filiam Jacob; at postquam satisfactionem offerret Hemor, & condiciones transacti utrinque placuerunt, contra fidem datam egere filii Jacob. Unde merito pater id improbavit; adeoque de hac præda tanquam legitime non quæsitâ loqui non potuit.

2 *Probatum autem jus præda inter eos, quos dixi, naturales terminos*] i. e. intra modum debiti, & pœnæ. At diximus, Deum jus prædæ in genere approbare, & in infinitum.

Omnia ejus spolia diripies tibi, & fructus præda hostium . Hic de omnibus spoliis lex loquitur; non ergo saltem intra quantitatem debiti.

Multamque prædam ab eis abstulisse] Nullibi autem additur, id intra quantitatatem debiti, & pœnæ factum esse.

Quia arma illa non ex speciali mandato] *Uti sumserant contra populos damnatos. Sed ex communi jure*] i. e. jure necessariæ defensionis.

De præda dividenda] *Quam a Madianitis cepere.*

A D §. II.

Jure gentium] Adeoque hactenus jus gentium voluntarium, ex hypothesi Grotii, ea, quæ jus naturæ vetat, permittit. *Vid. cap. præced. §. 15. Conf. diss. Proem. IV, §. 14.*

Non tantum is, qui ex justa causa bellum gerit] Et cui soli jure naturæ jus interficiendi hostem, & res ejus capiendi competere, putat. *Vid. diss. Proem. IX, §. 62.*

Sed & quivis] Etiam qui injustam fore causam; cujus rei rationem explicavimus *diss. Proem. IX, §. 63, seq.*

In bello solemnî] i. e. quod inter duos populos indictum est. *dict. diss. IX, §. 63.*

Sine fine, modoque, dominus sit eorum, qua hosti eripit] Cum jure naturæ is, qui ex justa causa capit, non acquirat dominium nisi ad debiti quantitatem. *Vid. §. præced. & dict. diss. Proem. IX, §. 65.*

Eo sensu, nimirum, ut a gentibus omnibus & ipse] Vel quemadmodum alibi explicavit, ut eam ob causam tanquam fur conveniri, aut puniri in alio forte foro deprehensus non possit. *Supr. c. 4, §. 4. dict. diss. IX, §. 65.*

Et qui ab eo titulum habent] Hi enim utuntur jure ejus, a quo causam habent.

Quod dominium quoad effectus externos licet appellare] Sensus est, juxta justitiam internam dominium quidem non acquiri utrinque, sed inter gentes id placuisse si solenne fuerit bellum, indeque impune quidem capi possessionem, non autem vero jure. *dict. diss. Proem. IX, §. 65. At jam diximus, non dari jus gentium, adeoque nec effectus particulares juris inde oriiri posse. Sed & probavimus, naturali ratione eum, qui justam belli causam habet, omnia agere posse, quæ ad victoriam pertinent; adeoque & capere res hostiles,*

ab iis abstrulisse]
id intra quantita-
ctum esse.

[speciali mandato]
populos damnatos.
" i. e. jure ne-

" Quam a Madi-

» les, non ad certam demum quantitatem,
» sed in infinitum.

Lex est sempiterna inter homines] » Xe-
» nophon per legem hanc sempiternam non
» intelligit jus gentium voluntarium, quod
» non existit, sed ipsum jus naturæ.

Inter genera quasi naturalia acquisitionis]
» Imo inter genera acquisitionis vere natu-
» ralia.

Injustum] » Loquitur autem de justitia
» naturali.

2 *Aristotele]* » i. polit. c. 4. *Quint. inst.*
» §, 10.

Et esse & appellari debent victoris] » Ipsum
» enim imperium transit in victorem. *Vid.*
» c. 8, §. 4, *seq.*

4 *Naturalem hanc acquisitionem]* » Non
» Theophilus saltem id ait, sed Cajus
» quoque, qui per jus gentium intelligit id,
» quod naturali ratione inter omnes gentes
» peræque observatur. *L. 1, ff. pr. Acq.*
» *rer. dom.*

Quia non causa aliqua, sed ipsum nudum
factum spectatur, & ex eo jus nascitur]

» Mens Auctoris hæc est : Theophilum ac-
» quisitionem rei hostilis ideo *naturalem ac-*
» *quisitionem* vocare, quia meo facto na-
» turæ fit, non ex causa aliqua justa præ-
» cedente ; adeoque jus hic oriri, putat,
» ex solo facto, non ex causa. Cum vero
» Theophilus in allegato titulo recenset
» modos acquirendi naturales, qui justo ni-
» tuntur titulo, & qui sequuntur ex eo jure,
» quod naturalis ratio inter homines con-
» stituit, vix est ut interpretatio Auctoris
» locum habere possit. Justa, & naturali
» juri maxime conveniens causa est rem
» ab hoste captam acquirere. *Vid. supr. §.*
» 1. & *infra cap. 20, §. 12, n. 2.*

Dominium rerum ex naturali possessione
cepisse &c.] » Sensus Nervæ non est, quod
» dominia rerum ex nudo facto possessionis
» querantur ; sed quod dominia non ac-
» quirantur, nisi res in corporali nostra po-
» testate constituta, i. e. a nobis possessa
» sit. Jctus igitur supponit & causam, &
» factum præcedens. Apparet hoc notorie
» ex cæteris exemplis. Occupatio rerum
» nullius tribuit dominium occupanti ; adeo-
» que & factum, & causa hic concurrunt.
» Eadem igitur ratio est in occupatione rei
» hostilis.

Ejusque rei vestigium remanere de bis,
qua terra, mari, celoque capiuntur] » E-
» tiam enim territorium occupatum fit,

» non tamen feræ occupatæ censentur ; hæc
» igitur cum res nullius sint, nostræ fiunt
» statim, ac in possessionem nostram redi-
» guntur : atque hæc causa justa est acqui-
» rendi domini.

Item de bello captis] » Nam ex quo res
» hostilis in nostram pervenit custodiam, eo
» ipso jure quoque quæsta nobis videtur ;
» nam justissima causa est, bello capta sua
» facere. Ut proinde certum sit, non nu-
» dum factum in his acquisitionibus specta-
» ri, sed causam.

Et qua subditis hostium eripiuntur] » 5
» Nam hi tenentur ex facto principis, quod
» defendunt : & cum occidere eos possi-
» mus, nedum spoliare. *Vid. c. 5, §. 1.*

Ut a se jure belli recte occupentur] » Quia
» Mania defendebat causam hostis, eique
» assistebat : unde ipse quoque hostis erat,
» in quem jus belli obtinuit.

A D §. III.

In hac belli questione] » De captura 1
» rei hostilis.

Placuit gentibus, ut cepisse rem is intel-
ligatur, quæ ita detinet, ut recuperandi
spem &c.] Quærit hic Auctor, quando res
hostilis capta videatur ? & ait, placuisse
gentibus ut tunc capta sit, cum intra præsi-
dia nostra perducta est. At id non sequi-
tur ex placito gentium, sed ex natura oc-
cupationis. Capere enim, seu occupare est
in suam potestatem redigere : adeoque tunc
aliquis occupasse censetur, cum res ex al-
terius custodia in suam transtulit. Non igitur
sufficit rem in mea possessione esse, quæ
momentanea esse potest, cum domi-
nium sit jus aliquod perpetuum

Ea custodia triplex est : 1. Publica, uti
urbes, præidia &c : 2. privata, uti domus,
fundi &c : 3. tertii, qui suam nobis custo-
diam commodat ; nam ille tunc nostro no-
mine custodit, ut socii, &c. *l. 19. §. 3.*
Capt. & post.

Unde certum est, rem nondum in no-
stra esse custodia, si potestas illa tantum
momentanea, & incerta ; uti est si res ho-
stilis capitur. Sane, actus nondum est per-
fectus, nisi res in plenaria nostra sit custo-
dia, *l. 55. §. f. ff. Acq. rer. dom.*

Hinc patet decisio casus de piratis, quos
Melitenses persecuti sunt ut aufugere vix
possent : ejecti in Corsicam capiuntur a Cor-
fis.

II.

deoque hæctenus 1
m. ex hypotheti-
naturæ vetat, per-
§. 15. Corf.

» *justa causa bel-*
jure naturæ jus
res ejus capiendi
diff. Proem. IX,

» qui injustam fo-
rationem explica-
§. 63, *seq.*

» quod inter duos
7. *diff. IX, §. 63.*

» *minus sit eorum,*
re naturæ is, qui

» n acquirit domi-
ntitatem. *Vid. §.*

» *oem. IX, §. 65.*

» *t a gentibus omni-*
modum alibi ex-

» *isam tanquam fur-*
alio forte foro de-

» *pr. c. 4, §. 4.*

» *ent]* » Hi enim
causam habent.

» *effectus externos*

» *, juxta justitiam*

» *dem non acquiri*

» *es id placuisse si*

» *ndeque impune*

» *, non autem ve-*
IX, §. 65. At

» *gentium, adeo-*
es juris inde ori-

» *us, naturali ra-*
belli causam hæ-

» *que ad victoriam*
capere res hosti-
» les,

sis. Consuluit. Cephalus *Conf.* 36, captos videri, & restituendos esse: sed male, quia Militen- ses dum persequuntur, nondum cepere, & multa accidere potuere ne caperent, uti traditur in §. 12. ff. *Rev. div.*

Ut loquitur in simili questione Pomponius]
 » Hic in l. 44. *Acq. rer. dom.* quærit, quan-
 » do possessio amissa videatur, adeoque res
 » nullius esse incipiat, ita ut ab alio capi
 » possit? & ait, ovem a lupo ablatam tam-
 » diu meam manere, donec spes est reci-
 » piendi: indeque tertium, qui forte ovem
 » liberat spe illa nondum cessante, eam non
 » acquirere, quia nondum mea esse desit.

Mobilibus] " De immobilibus vide §. seq.

Ubi intra fines, i. e. præsidia hostium perducta fuerint] " Nam tunc vere res est
 » in hostis potestate, & custodia; & tunc
 » primum capiens publico nomine ibi tutus
 » esse potest, l. 19. §. 3. *postl.*

Eodem modo enim res amittitur, quo postliminio redit] " Postliminio enim rediisse
 » dicitur res ab hoste capta, cum in fines
 » nostros intraverit, sicuti amittitur si fines
 » nostros excessit, i. e. in fines hostium,
 » eorumque præsidia deducta est, d. l. 19,
 » §. 3. *jurct.* l. 5. §. 1. *eod.*

Paulus] " L. 19. §. 3. ff. *Capt. & postl.*

Pomponius] " L. 5. §. 1. ff. *Capt. & postl.*

Antequam enim in præsidia perducatur hostium, manere civem] " I. e. non vide-
 » ri captum: cum enim civis noster ma-
 » net, jus postliminii in eo locum habere
 » nequit.

2 *Homini autem, & rei in hoc jure gen-
 tium eadem fuit ratio]* " Hæc indentitas ra-
 » tionis non demum ex jure Gentium est,
 » quale non agnoscimus, sed ex ipso jure
 » naturæ: nam & res, & personæ non
 » videntur in nostra potestate, & custodia,
 » nisi intra fines nostros, i. e. intra præsidia
 » nostra deductæ fuerint.

*Capta statim capientium fieri, cum condi-
 tione aliqua &c. intelligi debere]* " Immo non
 » opus est hanc fingere conditionem; nam
 » vox ipsa *capta* indigitat, rem ita in nostra
 » custodia, & potestate esse, ut eximi non
 » possit: quod non est, nisi intra fines, i. e.
 » ad præsidia nostra, res perducta sit, l. 5.
 » §. 1. *captiv.* & *postl.*

Cui consequens esse videtur] " Nam na-
 » valia, & portus sunt præsidia maritima:
 » adeoque ibi primum res captæ publico
 », nomine tutæ esse incipiunt. *Vid. supr.*
 » ad pr. b. §.

Nam tunc desperari incipit recuperatio]
 » Rectius tunc res capta, i. e. in no-
 » stram potestatem, & custodiam redacta
 » censetur.

*Sed recentiori jure gentium inter Euro-
 paos]* " In genere hic notandum, non dari
 » jus aliquod gentium voluntarium, nedum
 » recens, seu Europæum. *Vid. dissert. proam.*
 » IV. §. 11. & 12. Unde merito ait Petri-
 » nus Bellus p. 3. f. 1. n. 11. id vulgus mi-
 » litum sentire. Equidem legibus singularum
 » civitatum id statui potest; at tunc non est
 » jus gentium Europæum, sed jus civile sin-
 » gularum civitatum: quo pertinet lex Bel-
 » garum, qua is, qui hosti eripit navem mo-
 » do captam, bellum inde lucratur *Grævov.*
 » ad l. 2. ff. *capt.* & *postl.*

AD §. IV.

*At agri non statim capti intelliguntur,
 simul, atque infessi sunt]* Hostis quicquid
 cum exercitu insidet, interim possidet; at
 dominium perpetuum nondum quæsit.
 Non igitur omnia, quæ exercitus hostilis
 peragrat loca statim hostis fiunt, quia ani-
 mus non est ibi permanendi, nec esse
 potest nisi munito loco; l. 18. §. f. *A.*
P. l. 41. Eod. tunc enim animus, & fa-
 cultas adest rem sibi tenendi, & interim
 pro domino est.

Ab eo interim possideri] " Quia res in
 » ejus potestate est, & hostis animum sibi
 » tenendi habet.

*Ad eum, quem tractamus, effectum non
 sufficit]* " Ut scilicet dominium jure gen-
 » tium ei acquiratur quoad effectus externos:
 » §. 2. n. 1.

Sed firma requiritur] " Diximus, nec
 » naturali jure dominium amitti quamdiu
 » spes est recuperandi, qualis semper est
 » ubi exercitus hostilis saltem peragrat agros
 » nostros.

Itaque Romani] " apud *Liv. l. 26. c. 12.*
 » Non enim videbantur amisisse dominium,
 » quia spem recuperandi habebant.

*Captus censetur qui manseris munitioni-
 bus ita includitur]* " Tunc enim demum
 » spem recuperandi probabilem hostem ami-
 » sisse, autumat.

*Nominis territorii origo a terrendis ho-
 stibus]* " Quia terreri, i. e. submoveri ho-
 » stes inde possunt, l. 239. §. 8. *V. S.*

A Siculo Flacco] " In libro de conditioni-
 » bus agrorum. A

A terendo] " Servius ad Æneid. 5. v. 755. Unde territorium dictum est quasi tritorium, tritum bobus, & aratro. I. sidor. 14. orig. 15.

A Terra] " Quia territorium e terra consistit.

Retineri per missimenta] " Tunc enim desit esse in custodia hostis. Conf. §. 14. Inst. Rer. divo.

A D §. V.

Ut res aliqua nostra Belli Jure fiat, requiri ut hostium fuerit] " Quia capi tantum possunt res hostiles, i. e. res eorum, qui injuriam nobis fecere, indeque ad ejus reparationem tenentur.

Putat in oppidis eorum, aut intra praesidia] " Quæ forte commerciorum causa ab eis, qui medii sunt, eo missa sunt.

Sed quorum Domini nec hostium sint subditi, nec hostilis animi, &c.] " Qui nec ipsi causam Principis sequuntur, nec eam bonis suis defendunt, adeoque revera hostes non sunt.

Ea bello acquiri non possunt] " Quia non sunt res hostiles.

Ipsam Philippi non potuisse fieri] " Quia res erat Atheniensium.

Nam ratio deficit] " Nimirum, placitum gentium, quod saltem in rebus hostilibus obtinere, dixit. Nos id juris naturæ esse diximus.

Et jus hoc mutandi per vim domini odiosum est, quam ut produci debeat] " Fricola hæc est ratio: hoc ipsum enim quæritur, cur odiosum sit per vim mutare dominium; & diximus, id inde esse, quia hostes non sunt, nec reparationi juris nostri resistunt.

Quætionem hanc, quando res pacati apud hostem meum inventa occupari possit, B. Parens integra dissertatione explicavit, cui titulus *De jure belli in amicos*, quam operi huic inserimus. Vid. *supr. l. 3. c. 1. §. 5. Add. l. 2. c. 2. §. 10.* Atque ex ea repetendum est, fieri id posse, 1°. si pacatus jus aliquod circa illam rem in hostem transtulit: uti si castrum ei oppignorerit; tunc enim ego jus illud occupare possum, *d. disp. §. 50. 51: 2°. si subditi pacatorum operas suas, vel res hostibus nostris locant: d. disp. §. 46. seq. 3°. Si quædam afferant hosti, quæ ip-*

fos juvant: *d. disp. §. 14. seq. si 4°. hostis castellum pacati de facto occupavit, & damnum mihi inde dat, jure defensionis necessariz illud quoque occupare possum. Vid. Zouch. 2. §. 4. Petr. Bell. p. 2. tit. ix. n. 5. Ubi 5°. notandum, occupari posse rem pacati, quæ quidem in ejus territorio est, sed quam hostis probabiliter occupaturus esset; tunc enim prævenire hostem licet, *d. disp. §. 38. seq.* At supra jam notavimus, cessante periculo restitui debere rem domino, *diff. lib. 2. c. 2. §. 10. & infr. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2.**

A D §. VI.

Quasi certa sit juris gentium lex, sed ut presumptionem quandam indicet] Immo id juris naturalis est, ut res, quæ in hostium navibus reperitur, res hostilis præsumatur; hætenus enim status illius rei certus est. Si vero rei dominus neget hostilem esse, & id probare velit, admittendus omnino est: nisi tales res sint, ex quibus hostis juvatur, de quo *l. 3. c. 1. §. 5.*

Atque ita in Hollandia] " Confer exemplum apud Camdenum vit. *Elif. p. 1. p. 149.*

A D §. VII.

Quæritur, an res, quæ forte ad pacatum olim pertinuit, & ab hoste ei erepta fuit, postea autem jure belli a nobis capitur, priori domino restitui debeat? Quod merito Auctor negat. *Conf. cap. 9. §. 9.*

Si jus gentium respicias] " Tale non dicitur, diximus. Sed id, quod Auctor hic tradit, sequitur ex ipsa naturali ratione.

Quæ hostibus per nos erepta sunt, ea non posse vindicari ab his, qui ante hostes nostros &c.] " Res enim jure belli quæsitæ fuit hosti meo, illeque jure naturæ dominus illius rei factus est. Si igitur rem illam ab hoc jam meo hoste recipio, non rem pacati capio (ejus enim jus desit), sed rem hostilem. *Vid. infr. c. 9. §. 9.*

Quia jus gentium hostes primum dominos fecit dominio externo, deinde nos &c.] " Immo jus naturæ hostes primum dominos fecit, non dominio externo, sed vero: adeoque pristinus possessor, qui bello fœmel jus suum amisit, illud vindicare nunquam potest.

Quo jure inter alia se tuetur Jephthes]
 » Immo plane alio jure se tuetur : scilicet ,
 » Ammonitas nunquam has terras tenuisse ,
 » neque Israëlitas occupasse terras Moabita-
 » rum , & Ammonitarum , *Judic. XI, 14* ;
 » sed circumvixisse eos ex latere terram Eclom,
 » & Moab , *v. 18* , & per Amorrhæorum
 » terras transitum rogasse , eoque negato ,
 » jure belli horum (non Ammonitarum)
 » terras occupasse , *v. 21. § 23* . Ut pro-
 » inde conjectura Auctoris , quasi Amor-
 » rhæi has terras prius Ammonitiis eripue-
 » rint , nulla ratione nitatur .

Ad Amorrhæos] » Immo nullibi id dici-
 » tur , sed potius contrarium : terras , sci-
 » licet , has eorum nunquam fuisse .

Sic § David] » Recte ait Auctor , Pa-
 » lestinos id , quod Amalecitarum eis eripue-
 » rant , jure belli amisisse ; Palæstini enim
 » spem recuperandi amiserant , nec hostem
 » insequabantur : vere igitur David rem
 » hostilem cepit . Aliquando ex generositate
 » præda restitui solet eis , quibus ante ab
 » hoste ablata fuit . *Vid infra c. 16. §. 2* ,
 » ubi latius rem explicabimus .

2 *A Diis*] » Non ergo ex hæc aliquo ju-
 » re gentium .

AD §. VIII.

PROLIXE hic Auctor tractat quæstio-
 nem , *cuiusnam præda cedat* ? Praxis gentium
 admodum variat ; quædam enim gentes fi-
 co tribuerunt prædam , quædam militibus ,
 quædam aliis , &c. Auctor variis distinctio-
 nibus tum hoc capite , tum *infra cap.*
XIII. (ubi de temperamento agit juris
 gentium) quæstionem decidit . Distinguit ,
 scilicet , an res mobiles capiantur , an im-
 mobiles : in rebus mobilibus iterum distan-
 guit , an in ministerio publico capiantur ,
 an extra illud . Paucis totam rem expedie-
 mus .

Regula est , *quod præda cedat ei , cuius no-
 mine bellum geritur* ; adeoque præda perti-
 net ad Principem , seu summam potesta-
 tem : 1. quia totum negotium belli ad Prin-
 cipem pertinet ; quisque autem ex suo ne-
 gotio sibi acquirit . 2. Jus prædandi est ef-
 fectus belli , adeoque ei tantum competit ,
 qui jus belli gerendi habet . Sane 3. jus
 oritur ex illa necessitate , qua injuria facta
 ab hoste reparari debet : at injuria non est
 facta nisi reipublicæ & qui eam repræ-

sentat , Principi ; omnia igitur , quæ ad in-
 juriam reparationem faciunt , ad eum perti-
 nent . Accedit 4. quod bellum geratur sum-
 mibus reipublicæ : cujus autem est onus ,
 ejus etiam debet esse commodum . Denique
 & 5. milites non sunt nisi instrumenta ;
 quorum actio non est agentium , sed Prin-
 cipis , cujus nomine agunt : adeoque quic-
 quid ex illa actione acquiritur , cedit Prin-
 cipi tanquam causæ actionis , non vero in-
 strumento . Neque enim milites suo jure
 offendere hostem , adeoque nec prædam a-
 gere possunt : idque confirmatur exemplo
 negotiorum gestorum , & mandatariorum ,
 qui nunquam ex alieno negotio lucrantur .
 Atque hoc inevitabili argumento 6. Scipio
 Masinissam repulit , qui captam Sophonis-
 bæ Syphacis regis uxorem sibi ducere cum
 vellet , Scipio excepit , Syphacem populi
 Romani auspiciis victum , captumque esse ;
 indeque conjugem , regnum , agrum , oppi-
 da , homines , qui incolunt , & omnia de-
 nique , quæ Syphacis fuere , prædam popu-
 li Romani esse . *Liv. l. 30. c. 14.* Ipse
 Masinissa , qui fidem dederat , quam præ-
 stare non potuit , ea ratione se excusabat ,
 arbitrium ejus præstandi adimi ab iis , qui
 possent . *ibid. c. 15.* Adde exempla , quæ
 affert Auctor §. 14. 15. § 16 .

Cæterum , Princeps pro libitu suo de hoc
 jure disponere , & vel prædam jure belli
 captam ærario inferre , vel eam ducibus ,
 vel militibus , vel piis causis relinquere po-
 test : quidquid autem ita alii conceditur ,
 hoc est ex arbitrio Principis . Quod igitur
 militibus concedi solet pars , non est ex
 debito , sed liberalitate , vel in præmium
 virtutis , vel ad animandum eos : & quod
 indignati sæpe sint milites , non ex jure
 contigit , sed ex injuria , & avaritia militum
 seditiosorum ; vel quod duces , cum arbi-
 trium dividendæ prædæ concessum ab Im-
 peratoribus fuerit , nullam militum habue-
 rint rationem .

Jure Romano certum est , res hostiles
 cedere Principi , *l. 11. pr. ff. Evid.* ubi
 princeps distrahit prædam , vel Veteranis
 in præmia assignat : & in *l. 20. §. 1. Capt.*
§ postl. publicari dicitur ager ab hoste cap-
 tus . Divus Commodus rescriptis , captivo-
 rum bona in fiscum esse cogenda . *l. 31. ff.*
de jure fisci. Captos vendi ab Imperatore
 solere , indeque servos a fervando dictos
 esse , apparet ex *l. 4. §. 2. ff. stat. hom.*
 Qui prædam ab hostibus captam surripit ,
 lege

quæ ad in-
eum perti-
geratur fum-
est onus,
m. Denique
strumenta,
, sed Prin-
eoque quic-
cedit Prin-
non vero in-
es suo jure
e prædam a-
tur exemplo
datariorum,
o lucrantur,
o 6. Scipio
Sophonif-
ducere cunt
cem populi
mque esse;
um, oppi-
omnia de-
dam popu-
14. Ipse
quam præ-
excusabat,
ab iis, qui
mpla, quæ

fuo de hoc
jure belli
n ducibus,
inquere po-
conceditur,
Quod igitur
non est ex
in præmium
s: & quod
on ex jure
itia militum
cum arbi-
sum ab Im-
litum habue-

res hostiles
Eiç. ubi
el Veteranis
o. §. 1. Capt.
b holte cap-
it, captivo-
da. l. 31. ff.
o Imperatore
vando dictos
ff. stat. hom.
otam surripit,
lege

tege peculatus tenetur, l. p. ff. Leg. jul.
pec. Adeoque ea pecunia publica est (pe-
culatus enim crimen tantum locum habet
in pecunia publica). Vid. *infra*. §. 21. in fin.

Jcti Romani ab hac regula duos exci-
piunt casus. 10. Statuunt, res mobiles oc-
cedere privatis capientibus, si privatim cap-
tæ sunt. Celsus ait in lib. 51. ff. *acquir.
rer. dom. Quæ res hostiles apud nos sunt,
non publicæ, sed occupantium sunt.* Item
Nerva in l. 1. §. 1. *acq. poss.* res nullius,
& res bello captas eodem jure habet, ut
cedant occupanti. Conf. l. 5. in f. ff. *Ac-
quir. rer. dom.* §. 31. *Inst. de rer. div.*
20. Si res ab hoste captæ iterum recipiuntur,
jure postliminii pristino restituantur
domino. l. 28. ff. *Capt. & postl.* Conf. *in-
fra* c. 9.

Additio.

» Equidem in eo errat Auctor, 1.º quod
» juri gentium voluntario tribuat jus occu-
» pandi res hostiles; & quod promiscuum
» illud jus saltem obtinere, putet, an bel-
» lo publico jure gentium solenni: cum id
» ex ipsa ratione naturæ sequatur. 2.º Quod
» ait, gentibus placuisse ut res hostium ho-
» stibus essent non alio loco, quam quo
» sunt res nullius; quod verum non esse,
» mox demonstrabimus.

» Cæterum, in eo cum Auctore conveni-
» mus, in quæstione de acquirenda re ho-
» stili distinguendum esse inter *actus belli*
» *vere publicos*, & inter *actus privatos*.

» Prioris actus a subditis, & militibus pe-
» raguntur jure, & nomine populi. Capien-
» tes hæcenus sunt instrumentum civitatis,
» ejusque Rectoris, & actio eorum non est
» agentium, sed causæ, cujus nomine a-
» gunt: adeoque quicquid in ministerio pub-
» lico capitur, cedit civitati. Vid. *infra* §.
» 10. §. 12 n. 1.

» *Posterioris* actus fiunt jure, & nomine
» singulorum, & occasione belli publici.
» Capientes non sunt instrumentum civita-
» tis, adeoque quicquid capiunt non ca-
» piunt ut ministri, sed promiscue, aut so-
» lo permisso, d. §. 10. §. 12. §. 14. §. 15.

» Regula i. itur naturæ est, quod res ho-
» stiliis singulis acquiratur capientibus. Nam
» I. Jcti Romani inter modos acquirendi
» dominii, qui cum ipso humano genere ori-
» ginem ceperunt, referunt capturam rerum
» hostilium, l. 1. *jur. l. 5. §. 7. A. R. D.*
» U- i igitur omnia animalia, quæ terra,
» mari, cælo capiuntur, ita & ea, quæ ex

» hostibus capiuntur, statim fiunt capien-
» tium L. 1. §. 3. *jur. l. 7. A. R. D.*
» Adeo ut res hostiles, quæ exorto bello
» penes nos inveniuntur, non publicæ, sed
» occupantium fiunt, L. 51. §. 1. *A. R. D.*
» & personæ, quæ subito exortente bello
» fato apud nos jam hostes deprehendun-
» tur, servi fiunt. l. 12. pr. *Captio. & postl.*
» Ratio naturalis II. non in eo consistit,
» quod gentibus placuerit ut res hostium
» hostibus essent non alio loco, quam quo
» sunt res nullius: vera ratio naturalis est,
» quod hostis criminis reus, & morte di-
» gnus sit; adeoque si civitas aliquem pro
» hoste declarat, eo ipso cuique civi facili-
» tatem concedit tantundem mali ei infli-
» gendi, res ejus vastandi, & capiendi &c.
» Per hanc capturam igitur nemini fit ini-
» juria: non hosti, qui mori meruit, &
» cui tanquam criminis reo omnia jura au-
» ferre licet: non civitati nostræ, quæ
» nullum jus in personas, & res hostis ha-
» buit. Idque III. extra dubium est in sta-
» tu populari, ubi bellum non tantum a
» Senatu, sed a toto populo, non tantum
» civitati hostili, sed & singulis ejus subdi-
» tis denunciatur, ut ex formulis apud
» Grot. l. 3. c. 3. §. 8. n. 1. c. 3. §. 7.
» apparet. Accedit IV. summa æquitas,
» quam mox uberius exponemus.

» Neque *obstat*, cives, & milites per se
» jus belli non habere; adeoque eos sem-
» per agere jure, & nomine civitatis, cui
» soli jus belli competit: præterea bellum
» geri sumtibus publicis, adeoque prædam
» quoque publico cedere debere. Resp. In-
» juriam non tantum civitati, sed & singu-
» lis inferri. Hinc non tantum Senatus,
» sed & *populus* apud Romanos bellum de-
» nunciabat. Cives igitur duplici jure ho-
» stem lædere, adeoque & res ejus capere
» possunt: 1. ut pars civitatis, si in mini-
» stero publico capiunt: 2. ut singuli;
» cum enim res singulorum quoque ab ho-
» stibus capiuntur, & vastentur, cum sin-
» guli opibus suis ad sumtus belli contri-
» buant, æquissimum videtur, ut id, quod
» hosti privatim eripiunt, vicissim ipsorum
» commodo cedat.

» Hoc autem verum saltem est quoties
» singuli suo jure, & nomine capiunt. Se-
» cus igitur si jure, & nomine populi, seu
» Principis capiunt, quia diximus, capien-
» tes hoc casu esse instrumentum alterius
» causæ; adeoque quicquid acquirunt non
» sibi,

» sibi, sed causæ acquirere : ipsa enim actio
 » non est instrumenti, sed causæ. Atque
 » huc pertinet testimonium Halicarnassensis
 » de moribus Romanorum : quod ea, quæ
 » per virtutem ex hoste capta sunt, lex ju-
 » beat esse publica, non vero capientium. Vid.
 » infra §. 14. n. 4.

» Bene autem observavit Auctor, res fo-
 » li semper actu belli publico capi videri,
 » adeoque semper acquiri populo, ejusque
 » Reſtori; quia alibi probavimus, rem cap-
 » tam non videri, nisi cum in custodia
 » nostra, & potestate corporali ita est con-
 » stituta, ut ab hoste iterum eripi non
 » possit. Quod in rebus incorporalibus fieri
 » nequit; nisi inducto exercitu, vel positus
 » præſidiis, qui sunt actus publici. Idque
 » ex jure Romano, & gentium praxi, Au-
 » ctor probat infra §. 11.

» Cui in bello publico, ac solemnī]” Adeo-
 » que Auctor non querit, cui jure natura
 » præda cedat, sed cui jure gentium vo-
 » luntario. At frustra de eo queritur, quia
 » tale jus non existit.

» Ipſiſſimo populo]” Cujus jure, & nomine
 » bellum geritur.

» An ſingulis, qui de populo, aut in po-
 » pulo ſunt]” i. e. an ſingulis capientibus?

» Valde enim hic variant recentiores juris
 » interpretes]” Auctor his interpretibus fidem
 » exiguam in doctrina juris naturalis tri-
 » buit. Vid. proleg. §. 53. 54. & 55.

» In jure Romano]” L. 5. in f. l. 51. ff.
 » Acq. rer. dom. l. 1. §. 1. A. P. §. 17.
 » Inst. de rer. div.

» Canonum]” Canones tradunt, cedere
 » prædam victori debere, i. e. Principi,
 » c. 23. q. 5. c. 25. ibi : cum præda in
 » victoris (Abrahæ) potestate fuerit. Sed lo-
 » quuntur de præda ab exercitu capta, adeo-
 » que actu bellico publico.

» Primo, ac jure ipſo fieri capta ſingulorum,
 » qui manu capiunt]” Quia res capta per-
 » venit in eorum corporalem potestatem.

» Attamen duci assignanda, qui inter mili-
 » tes distribuatur.]” Contradictio est, primum
 » prædam jure fieri ſingulorum, & tamen
 » assignandam esse ducibus, ut eam distri-
 » buant.

» Hoc accuratius a nobis refutanda]” Satis
 » refutatur ex principiis antea positus.

» Tali auctoritati]” Quæ ex interpretibus
 » juris ſumi ſolet.

» Quia gentium consensu utrumvis potuiſſet

» consensu]” Fruſtra de tali consensu gen-
 » tium univerſali queritur. Nos quid jure
 » naturæ obtineat, querimus.

» Sed quid voluerint querimus, & dicimus,
 » gentibus placuiſſe &c.]” Quæ ſequuntur,
 » obſcura admodum ſunt, nec rationi juris
 » naturæ ſatis conveniunt : paulo igitur ac-
 » curatius examinanda ſunt.

» Auctor, nimirum, in decidenda quæ-
 » ſtione, cuiusnam præda acquiratur? præ-
 » mittit, aliud obtinere jure naturæ, aliud
 » jure gentium in bello jure gentium pu-
 » blico, & ſolemnī. Jure natura prædam
 » acquiri, putat, capienti, ſi juſtam cauſam
 » habet; at non ultra modum debiti, & pœ-
 » næ : Jure gentium autem, in bello publi-
 » co jure gentium, prædam capienti acquiri,
 » etſi juſtam cauſam non habeat, & in infini-
 » tum; ſcilicet, quoad impunitatem, & do-
 » minium externum.

» His præmiſſis querit, cui jure gentium
 » præda in bello jure gentium publico acqui-
 » ratur? An capienti, an populo? & reſpon-
 » det, placuiſſe gentibus, ut res hoſtiles
 » eodem jure habeantur, quo res nullius,
 » Vid. §. 8. n. 1; res nullius autem cedere
 » occupanti. Vid. §. 9. n. 1.

» Addit, capientes vel pro ſe, vel pro
 » aliis capere poſſe, etiam per liberarum per-
 » ſonas, quia naturaliter homo hominis alte-
 » rius volens volentis instrumentum eſſe poſ-
 » ſit; indeque diſtinctionem inter acquiſi-
 » tionem per filios, aut ſervos, & per libe-
 » ras perſonas, meri eſſe juris civilis, & per-
 » tinere ad acquiſitiones civiles, contendit :
 » jure naturæ enim idem eſſe putat, an quis
 » per ſe faciat, an per alium, vid. §. 9 ;
 » idque lege Modestiſſimi, & Severi proba-
 » ri, ait.

» Hinc concludit, diſtinguendum eſſe,
 » an quis ut privatus, an ut miniſter alte-
 » rius, adeoque in miniſterio publico ca-
 » piat : illo caſu prædam cedere ſingulis ca-
 » pientibus, hoc caſu civitati, ejusque re-
 » ſtori, §. 10. ſeq.

» At plurima hic notanda occurrunt. Nam
 » 1. negamus, jure naturæ ante ultimam
 » victoriam conſtare poſſe de juſtitia cauſæ :
 » adeoque durante bello aſſeri nequit, ju-
 » re, an injuria præda capta ſit. 2. Nega-
 » mus, jure naturæ tantum capere licere
 » intra modum debiti, & pœnæ; alibi enim
 » probavimus, capi res hoſtiles in infini-
 » tum poſſe. 3. Negamus, dari jus aliquod
 » gentium voluntarium; adeoque fruſtra quæ-
 » ritur,

tali consensu gen-
ur. Nos quid jure
rimus, & dicimus,
Quæ sequuntur,
, nec rationi juris
; paulo igitur ac-
unt.
n decidenda quæ-
acquiratur? præ-
jure naturæ, aliud
jure gentium pu-
re naturæ prædam
, si justam causam
um debiti, & pœ-
næ, in bello publi-
cipienti acquiri,
eat, & in infini-
unitatem, & do-
ui jure gentium
publico acqui-
ulo? & respon-
ut res hostiles
uo res nullius,
as autem cedere
ro se, vel pro
per liberam per-
no hominis alte-
entum esse pos-
inter acquisi-
s, & per libe-
civilis, & per-
es, contendit:
putat, an quis
1, vid. §. 9;
Severi proba-
endum esse,
minister alte-
o publico ca-
re singulis ca-
i, ejusque re-
occurrunt. Nam
ante ultimam
ustitia causæ:
i nequit, ju-
sit. 2. Nega-
capere licere
e; alibi enim
iles in infini-
ari jus aliquod
ue frustra quæ-
ritur,

ritur, quid eo jure obtineat. 4. Verum igitur non est, gentibus placuisse ut res hostiles sint eo loco, quo res nullius, & ideo cedant occupanti, neque Nervam id tradidisse, mox demonstrabimus. Vid. §. 9. n. 1.
Negamus 5. discrimen inter acquisitionem per servos, aut filios, & per liberam personam, esse juris civilis, & tantum ad acquisitiones civiles pertinere; quod statim examinabimus: simulque probabimus, id nec ex lege Modestini, nec ex lege Severi probari. Denique 6. probavimus, discrimen inter occupationem prædæ quæsitæ in ministerio publico, & quæsitæ actu privato, in ipsa naturæ ratione fundari.

Ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt res nullius] Verum non est, gentibus placuisse ut res hostiles eodem loco sint, quo res nullius. Neque Nervæ dictum id probat; is enim paritatem in eo saltem ponit, quod res hostiles æque, ut res nullius, cedant ei, qui primus earum possessionem nactus est: l. 1. §. 1. ff. Acq. poss. at ex diversa plane ratione; nam res nullius cedunt occupanti, quia dominum non habent, res hostiles autem acquiruntur capienti in pœnam injuriæ civitati illatæ.

AD §. IX.

AUCTOR recte ait, uti res nullius, ita & res hostiles per alios nobis acquiri posse, quorum nimirum instrumento utimur: unusquisque enim de sua actione disponente, atque alii lucrari potest.

Res, quæ nullius sunt] Et quæ eodem loco sunt, res hostiles. §. præced.

Fiunt quidem capientium] Dominium enim hostis definit, ex quo res capta est. Sed tam eorum, qui per alios capiunt] Per alios, qui tanquam instrumentum operam illis navant, & eorum nomine capiunt.

Quam qui per se] Suo scilicet jure, & nomine.

Ita non servi tantum, aut filii, &c.] Hi naturali ratione sunt instrumentum domini, & patris; adeoque quicquid capiunt eis acquirunt, etiam ignorantibus. Vid. Diff. præm. XII. §. 159. n. 4. & 5.

Tom. IV.

Sed & liberi homines] Qui talem legem suæ actioni dicunt, ut alii volentes ex ea lucrari debeant. Ejusmodi igitur homines liberi alii non acquirunt, nisi eo volente. Qui in piscando, aucupando, venando, margaritas legendo &c.] Adeoque & in militando.

Statim quod acceperunt, acquirunt ipsi, quibus operam navant] Quia volentes eorum jure, & nomine capiunt; adeoque actio non est agentis, sed ejus, cujus nomine agitur.

Quod naturaliter acquiritur] i. e. factio aliquo; uti prehensione possessionis.

Animo utique nostro, corpore vel nostro, vel alieno] Acquiritur possessio animo nostro, non alieno: adeoque nemo mihi invito, vel ignoranti, possessionem acquirere potest. Vid. diff. præm. XII. §. 596. At corpore alieno omnino ea nobis acquiri nostra voluntate potest.

Si id ex mente faciant, ut operam nobis accommodent] Duo igitur requiruntur, ut per liberam personam nobis acquiratur: 1. ut velint esse instrumentum, i. e. nostro nomine capere: 2. ut id fiat nostro consensu, l. 53. ff. A. R. D. l. 24. ff. A. P.

In Olympiis] De quibus vide Alex. ab Alex. Gen. dier. 5. 8. Conf. Gron. & Tesm. b.

Ratio est, quia naturaliter homo &c.] Quicquid ergo ex hoc facto acquirit, illud non sibi acquirit, sed causæ, cujus est instrumentum.

Ut & alibi] L. 1. c. 3. §. 3. & c. 5. §. 1.

Discrimen, quod traditur &c.] Nimirum, quod jure gentium patri, & domino acquiratur per servum, & filium, non per liberam personam.

Juris est civilis] Immo discrimen hoc ex ipso jure naturæ oriri, probavimus in diff. XII. §. 159. n. 4. & 5.

Et ad civiles acquisitiones &c. pertinet] Immo etiam ad naturales; nam jure Romano ex omni contractu, & ex omni pacto filii acquiritur patri. Vid. Diff. XII. §. 159. n. 5. Eodem modo uti ex omni promissione servi ipso jure acquiritur domino, diff. Diff. XII. §. 133.

Ut ex dicto Modestini loco apparet] Verba Modestini hæc sunt: Ea, quæ CIVILITER acquiruntur per eos, qui in potestate nostra sunt, acquirimus, velut per stipulationem: quod NATURALITER acquiritur, sicuti est possessio, per quemlibet volentibus

H

» *lentibus nobis possidere acquirimus.* Auctor
 » ex hac lege probare vult, regulam illam,
 » quod pater, & dominus acquirant per fi-
 » lum, & servum, non vero per extraneam
 » personam liberam, esse *juris civilis*, & *per-*
 » *tinere ad civiles acquisitiones.*

» At Grotius mentem Jurisconsulti non
 » rite percepit. Is enim non distinguit in-
 » ter jus civile, & jus naturæ; nec inter
 » acquisitiones juris civilis, & juris natu-
 » ralis: sed inter acquisitiones, quæ *civili-*
 » *ter* fiunt, & eas, quæ fiunt *naturaliter.*

» Juxta stylum enim juris Romani *natu-*
 » *raliter* aliquid acquiri dicitur, quando fa-
 » ctum aliquod, actus aliquis corporis ac-
 » cedit. *Civiliter* autem, quando nullo fa-
 » ctu, nullo actu naturali intercedente, so-
 » la voluntate acquisitio fit.

» *Naturaliter* igitur acquirimus per appre-
 » hensionem possessionis, per traditionem,
 » occupationem, &c: *civiliter*, per stipu-
 » lationem, per pactum, &c.

» Eodem sensu in jure Romano dicitur
 » resolvi debitum *naturaliter*, quando tolli-
 » tur factu quodam naturali, v. gr. per so-
 » lutionem, interitu rei, &c: *civiliter*, quan-
 » do citra factum, sola voluntate, debitum
 » tollitur, v. gr. per acceptilationem, con-
 » fusionem, &c. *l. p. ff. Solus.*

» Certissimum igitur est, acquisitiones,
 » quæ *civiliter*, vel *naturaliter* fiunt, non
 » intelligendas esse de acquisitionibus *juris*
 » *civilis*, vel *juris naturalis*, ut Auctor er-
 » rat; sed de acquisitionibus, quæ vel sola
 » voluntate, adeoque *civiliter*, vel acceden-
 » te factu, i. e. *naturaliter* fiunt; & qua-
 » rum utraque ratione naturali nititur, uti
 » jam videbimus.

» Sane, ipsa naturæ ratio obstat, quo mi-
 » nus ea, quæ *civiliter* acquiruntur, v. g.
 » pacto, tertio per liberas personas acquiri
 » possint; non enim potest ex conventionem
 » mea tertio obligatio nasci; & cum obli-
 » gationes personæ cohæreant, non possunt
 » illæ, quarum omne jus ex pactione, vel
 » consensu nascitur, extra personas pacif-
 » centes consistere. Nec allegari potest, ter-
 » tium per te tanquam instrumentum, tuo-
 » que ministerio pacisci posse; quia volun-
 » tas tua non est instrumentum alterius na-
 » turaliter, nec agendi ministra, sed causa,
 » ac domina; adeoque ex iis, quæ ab ani-
 » mo magis consistunt, tertio, aut in ter-
 » tium jus non quæritur: quæ sunt verba
 » B. Parentis in *Disp. de jure tertii* §. 3. At-

» que hinc regula naturæ est, quod nemo
 » alii pacisci possit. *Disp. proæm XII. §.*
 » 416. & 417.

» Econtrario natura nihil obstat, quo mi-
 » nus ea, quæ *naturaliter* acquiruntur, i. e.
 » quando actus corporalis intervenit, per li-
 » beram personam acquiri possint. Corpus
 » enim sua natura est instrumentum actionum,
 » cujus ministerio agitur. Unde si actus ta-
 » lis sit, ut corpore, seu corporali appre-
 » hensione res comparetur, inde tertio jus
 » quæri potest, dummodo 1. nomine tertii,
 » seu ea lege ut tertii illa actio, ac nego-
 » tium sit, apprehendat, *l. 18. ff. A. P. &*
 » 2. de re sua agat, atque 3. tertius ratum
 » habeat. Talis enim actio non instrumenti
 » est, sed causæ principalis, cujus nomine
 » agitur. *d. l. 18.* Nec magis interest sua,
 » an aliena manu, seu corpore quis teneat,
 » quam opifex suo, an alieno instrumento
 » agat. *B. Par. d. disp. §. 4.*

» Atque hinc apparet ratio, cur *pignoris*
 » *obligatio* per liberam personam acquiri
 » nequeat: *possessio autem pignoris* possit.
 » *l. 11. §. 5. Pig. act.*

» Tuto igitur asserimus, discrimen, quod
 » traditur inter liberas personas, & serviles,
 » non esse juri civilis, nec ad civiles sal-
 » tem acquisitiones pertinere, sed in ipsa
 » ratione naturali fundari: ideo enim per
 » servos *civiliter* quoque domino acquiritur,
 » quia *servi* subjecti sunt alieno dominio,
 » adeoque omnes eorum actiones depen-
 » dent ab arbitrio domini. Sane, servus
 » nullius juris capax est, nec proprii aliquid
 » habere potest, adeoque si servo aliquid
 » promittitur, soli domino actio datur, &
 » servus est instrumentum domini. *Vid. diff.*
 » *proæm. XII. §. 135. per tot.*

» At per liberam personam ea, quæ *civi-*
 » *liter* fiunt, nunquam nobis acquiruntur;
 » tota enim illa ratio cessat. Sane, is, qui
 » tertio paciscitur, non est ejus dominio sub-
 » jectus, adeoque non nisi volenti pacisci
 » potest.

» Cæterum, frustra hæc disputantur in ac-
 » quisitione rei hostilis; cum enim hæc sem-
 » per *naturaliter* acquiratur, nimirum,
 » per apprehensionem, extra dubium posi-
 » tum est, eam per liberam personam, adco-
 » que per subditos, & milites quoque acquiri
 » posse.

, quod nemo
am XII §.

ostat. quo mi-
iuntur, i. e.
venit, per li-
sint. Corpus
um actionum,
de si actus ta-
corporali appre-
nde tertio jus
nomine tertii,
tio, ac nego-
8. ff. A. P. &
tertius ratum
n instrumenti
cujus nomine
interest sua,
quis teneat,
instrumento

cur pignoris
nam acquiri
pignoris possit.

crimen, quod
as, & serviles,
ad civiles fal-
sed in ipsa
deo enim per
no acquiritur,
eno dominio,
iones repe-
Sane, servus
proprii aliquid
servo aliquid
actio datur, &
ini. Vid. diff.

ea, quæ civi-
acquiruntur;
Sane, is, qui
as dominio sub-
volenti pacisci

sputantur in ac-
enim hæc fem-
nimirum,
dubium posi-
sonam, adeo-
quoque acquiri

Hæc ipsas] " Scilicet civiles acquisitiones.
Severus Imperator postea ad naturalium
exemplum admovit propius] " Respicit Auctor
ad L. I. c. Quod cum eo, qui in al. pot.
(Nam ita corrigi debet allegata ab Auctore
lex I. C. per quas pers.) ubi Imperator Se-
verus ait, patrem teneri ex tutela, vel
gesto negotio filii, sed tantum de pecu-
lio, vel in rem verso. Tunc autem in
solidum patrem teneri, ait, si patris vo-
luntate Decurio factus, & a magistratu
tutor constitutus est; additque rationem:
quia id omnis exemplo caterorum munerum
civilium introductum intelligatur.

" Fateor, me non satis vim hujus argu-
menti percipere; nec mihi constare, quo-
modo assertum Auctoris, quod Severus ac-
quisitiones civiles ad naturalium exemplum
propius admoverit, ex d. l. I. probari pos-
sit, cum de acquisitione civili, aut na-
turali, nulla ibi quaestio sit. Vid. not.
ab hac alteram.

Non utilitatis tantum ratione, ut ipse pro-
fatur] " Severus nullibi proficitur, se uti-
litatis gratia acquisitiones civiles ad na-
turalium exemplum propius admovisse.

Sed § Jurisprudentia] " Jurisconsulti
doctrina in l. I. c. Quod cum eo &c. est
ipsum jus naturæ: Jure naturæ enim pa-
ter, & dominus non tenentur ex tutela
filii, nisi de peculio, & de in rem verso.
Diff. proam. XII. §. 587. At si patris
voluntate fit decurio, eoque munera pub-
blica, ut tutelam, approbante patre sus-
cipit, tunc pater tenetur in solidum,
quia ejus voluntate filius uti reliqua mu-
nera civilia, ita & tutelam suscipit.

Semo ergo civili jure] " Quod distin-
guere, ait, inter personas liberas, &
serviles.

Locum habet, quod dicitur, per alium
quem facere posse quod per se ipsum potest]
At hæc regula jure civili quoque obtinet;
Vid. Barbof. loc. com. verb. facere: & id
tantum interest inter personas serviles, &
liberas, quod illæ naturaliter sint instru-
mentum domini, etiam inviti, acquirant-
que dominis etiam ignorantibus; cum li-
beræ personæ saltem volentes aliis vo-
lentibus acquirant.

Es perinde esse, per se quis faciat, an per
aliam] " L. I. §. 12. ff. Vi arm. l. 5. §. 3.
ff. Adm. tut. l. I. §. 1. ff. Ne per eum
&c. Barbof. d. l.

A D §. X.

AUCTOR rejecto discrimine inter ser-
vos, & liberas personas, ait, principi ac-
quiri quicquid actu publico, etiam per li-
beras personas, capitur, non vero quod actu
privato: id enim cedere singulis; quod jure
naturæ verum non esse, infra demonstra-
bitur, quia singuli non suo jure, & nomi-
ne agunt, sed jure, & nomine Principis.

A D D I T I O.

" Contrarium demonstravimus §. præced.
Distinguendum ergo &c.] " Quia scilicet
jure gentium etiam per liberam personam
nobis acquirere possumus.

In nostro negotio] " Scilicet, in qua-
stione, cui acquiratur præda ab hoste capta.
Vere publicos] " Ubi, scilicet, præda ca-
pitur obtento prælio, vel obsessa civitate.

Et inter actus privatos, qui sunt occasione
belli] " V. gr. durch partbeyen: vel si singuli
hostes a singulis spoliantur.

Privatis res quaritur primo, ac directe]
Per hanc occupationem privatam, qua
singuli suo jure, & nomine capiunt, ne-
mini fieri injuriam, supra diximus.

Per illos actus populo] " Capientes enim
jure, & nomine populi tunc capiunt.

Ex hoc gentium jure] " Tale non dari,
diximus. Juri naturæ igitur convenit, non
juri gentium, quod Scipio Masinissæ re-
spondit, Syphacem jure populi Romani
victum, & captum, adeoque prædam po-
puli esse.

Cui Ptolemæus navasset operam] " Ptole-
mæus igitur socius fuit; accessit causæ
Seleuci, ejus jure, & nomine bellum gef-
sit: & sic fuit saltem instrumentum.

A D §. XI.

RES SOLI] " Res mobiles ex hypothesi
Auctoris populo non nisi actu vere publi-
co acquiruntur, §. præced. At immobiles
semper populo acquiri, ait, quia semper
capiuntur per actum vere publicum, ut
per inductionem exercitus, vel imposi-
tionem præsidii.

Præda non cedit] " Quod igitur prædæ
cedit, non fit publicum, sed capientis.

Ratione non caret] " Quia suo nomine,
& suo jure capiunt.

H a

Publico

- Publico concessu] " Immo citra concessum,
 ,, si singuli capiunt suo jure.
 2 Apud Hebræos] Conf. Num. 32. Jos.
 XII. v. 14. § 18.
 Romani captos agros aut locandos retinuerunt] " Nimirum, locandos ad tempus,
 ,, l. 1. ff. si ager vectigal.
 Interdum modico veteri possessori bonoris gratia relicto] " Liv. lib. 8. cap. 1.
 Aut distraxerunt] " Et pecuniam in ærarium transtulerunt.
 Aut assignarunt colonis] " Plerumque veteranis, Liv. 31. c. 4, aliisque bene meritis, Liv. 26. c. 21. l. 31. c. 49. l. 32. c. 1. aliquando populo distribuerunt, Liv. l. 3. c. 1.
 Aut fecerunt vectigales] " i. e. perpetuo locarunt. Vid. l. 1. ff. si ager vectig.
 Parte agri mulctarunt] " Privernatibus partes agri duæ ademta. Liv. l. 8. c. 1.
 Consecratos interdum] " i. e. Diis, seu templis concessos. Vid. Suet. Jul. c. 20.

A D §. XII.

- 1 AUT in ministerio publico capiuntur, aut extra illud] " Rectius, aut jure, & nomine populi capiuntur, aut jure privato.
 Fiant singulorum capientium] " Non enim capiunt qua instrumentum populi.
 Et hoc] " Scilicet, ad capta extra ministerium publicum.
 Celsi] " In l. 51. §. 1. ff. A. R. D. quod Gajus repetit in l. 5. §. f. capt. § postl. & Nerva quoque statuit in l. 1. §. 1. ff. Acquir. poss.
 Id est bello orto apud nos deprehenduntur] " Nam ex quo bellum denunciatum est, omnia licent in hostem, quæ ad reparationem juris nostri pertinent. Si igitur res, vel personæ, quæ hostis sunt, in nostro territorio inveniuntur, res cedunt occupanti, d. l. 51, personæ autem fiunt servi, l. 12. pr. capt. § postl. l. X. pr. ff. A. R. D.
 Ut habent libri] " Scilicet, vulgata, quæ habet factio; Haloandrina, quæ habet pæto. Conf. Gron. b.
 Nam talia fato adscribere] " i. e. fortunæ seu casui.
 2 Indidem venit] " Scilicet, quia extra ministerium publicum capitur.
 Aut in eo, quod facere jubentur] " Tunc

- „ jussu publico prædam capiunt, adeoque præda indubie est publica.
 Quod promiscuo jure] " Adeoque non tanquam instrumentum populi, sed suo privato nomine, & jure.
 Aut solo permisso &c. statim sibi acquirunt] " Germ. Wann Partbeyen ausgebücht werden; quod Auctor apud Italos corveriam vocari, ait.
 Capiunt enim non ut ministri] " i. e. non capiunt in ministerio publico. Vid. §. 10.
 In dimicatione singulari] " Etsi enim dimicatio singularis non nisi publico permisso fieri possit, dimicans tamen non agit ut instrumentum populi.
 In liberis, & injussis] " Adeoque ubi non nomine, & jure populi res capiuntur.
 Correriam vocant] " A currere, sive ab excursionibus: quod Galli vocant faire des courses, ou aller en parti. Germ. auf Partbey ausgeben.
 A butino] " Italis enim il botino est illa præda, quæ post conflictum ordinatum obtenta victoria capitur. Vid. Grammat. Dec. Neap. dec. 71 n. 18.

A D §. XIII.

- TALIA &c.] " Scilicet, res mobiles extra ministerium publicum captæ.
 Ut id juris gentium sit ante omnem ea de re legem civilem] " Sensus est, quod leges civiles hoc jus Gentium (quo res ejusmodi cedunt capientibus) mutare, & statuere possint ut fisco inferantur. At toties dictum est, non dari jus gentium.
 Dictum quoque est, prædam ipso naturæ jure cedere capienti, adeoque singulis, si suo jure capiunt; populo, si ejus nomine, & jure, res capiuntur.
 Et dominium singulorum antevertere] " Eoque jus singulis jure gentium quæsitum auferre.
 Sicut multis in locis de feris, & avibus factum videmus] " Has enim jure Gentium cedere occupanti, jure civili autem fisco adscribi, dixit supra L. 2. c. 2. §. 5. c. 3. §. 5. c. 8. §. 1. § 5.
 Sic enim introduci etiam lege potest] " Princeps sua natura quæsitum ob utilitatem publicam auferre subditis potest.
 Adeoque & statuere potest, ut res hostiles non cedant occupanti.

A D §. XIV.

- I** De his, qua quis actu bellico capit, alia ratio est] " Quia in ministerio publico capiuntur. Vid. supra §. 12. n. 1.
- Ibi enim singuli Reipublica personam sustinent] " Adeoque sunt instrumentum rei publicae, ejusque jure, & nomine agunt.
- Per eos populus] " Quia singuli sunt instrumenta populi, cui proinde tanquam causae omnia acquirunt.
- Si lex civilis] " Si lege statuitur ut praeda exercitui, Diis, &c. acquiratur.
- Ut possessionem, ita & dominium nascitur] " Id jure gentium in bello saltem solenni, & quidem quoad effectus externos obtinere, Auctor putat. Nos id juris naturae esse, probavimus.
- Et id in quos vult transfert] " Ex quo enim dominus factus est, pro lubitu de re sua disponere potest.
- Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione] " Quali primo, ac jure ipso capta fiant singulorum, attamen duci affligenda, qui inter milites distribuat. Vid. §. 8.
- Ex nobilium populorum exemplis] " Unde apparet, praedam actu bellico, & publico captam cessisse Principi, qui vel fisco eam inferre jubebat, vel militibus distribuebat. Nos rationibus naturae id modo probavimus.
- Omnia jam divisa] " In bello sociali enim praeda inter socios dividitur.
- Partim ut totius Graeciae eo tempore princeps] " Immo nullum jus in Graeciae provinciis habuit; quaelibet civitas suo jure, suisque legibus utebatur.
- Atque ita populi gerens vicem] " Cum Graeciae populi liberi fuerint, nec Agamemnoni ullum imperium in eos competierit, verum non est, eum, vicem populi Graeciae gessisse.
- Quo jure ipse, sed cum senatu, praedam dividebat] " Dividebat praedam non ut populi gerens vicem, sed ut caput foederis, adhibito consilio omnium civitatum graecarum.
- Partim ut munere fungens imperatorio] " Ex pacto, tanquam foederis caput.
- Partim ceteris majorem] " Propter dignitatem, & in pensionem laborum.

De consilio publico] " Adeoque consensu civitatum, quarum intererat.

Phonix, & Ulysses] " Duces igitur Graeciae asservabant praedam, quae proinde non dependebat ab arbitrio Agamemnonis.

Praedam Marathoniam asseruat Aristides] " Quae sociarum civitatum nomine, & jure capta fuit.

Ne quis de praeda priusquam tolleret] " Quia jure, & nomine civitatum Graeciae capta erat.

Pro populorum meritis] " Ad mensuram auxiliorum, quae populi focii praestiterunt.

In publicum relata] " Quia jure civitatis bellum gerebatur. Idem a Timoleonte factum. Corn. Nep. in Tim. c. 1.

Ut in rebus communibus] " Quae forte dirimi solent.

Arbitrium ejus dividenda penes Imperatorem] " Immo penes summam potestatem, cujus jure bellum geritur.

Ut intelligas, jus acquirendi domini in captura sola non fuisse] " Et rem non factam fuisse capientium, nisi Imperatoris consensu.

Ad Cyrum] " Xenoph. Inst. l. 4. n. 99; & 109. l. 7. n. 184. & n. 193.

Ad Alexandrum] " Curt. l. 6. c. 2. & l. 4. c. 14.

Cannensi] " Ubi tres annulorum modii capti fuerunt.

Romani ceteris praestiterunt] " De praestantia Romanae militiae vide l. 3. c. 21. §. 2. n. 1.

Non nihil ad invidiam] " Similiter Appianus Claudius censuit, praedam Vejentinam in aerarium esse redigendam. Liv. l. 5. c. 20.

A D §. XV.

Auctor ait, populum quidem dominum praedae fuisse si actu bellico capta fuerit, Imperatores autem arbitrium habuisse eam distribuendi. At hoc arbitrium ipsi non competiit nisi ex mandato populi expresso, vel tacito. Tacite autem mandatum videtur, si v. g. stipendium militantibus non solvitur; tunc enim stipendiorum loco pars praedae tribui militibus potest, Appian. bell. pun. n. 7. n. 12: vel si singulari militum virtute victoria reportata

H 3

m capiunt, adeoque publica.

re] " Adeoque non um populi, sed suo jure.

c. statim sibi acqui-
artheyen ausgefickt
or apud Italos cor-

ministri] " i. e.
ministerio publico. Vid.

ari] " Est enim di-
on nisi publico per-
micans tamen non
populi.

] " Adeoque ubi
populi res capiuntur.

A currere, sive ab
Galli vocant faire
s parti. Germ. auf

m il botino est illa
fictum ordinatum

. Vid. Grammat.

18.

C III

cet, res mobiles
um captae.

ante omnem ea
ensus est, quod
ntium (quo res
ibus) mutare, &

inferantur. At to-

ari jus gentium.

dam ipso naturae

aeoque singulis,

lo, si ejus no-

untur.

antevertere]

gentium quasi-

feris, & avibus

m jure Gentium

ivili autem fisco

. 2. §. 5. c. 3. §.

m lege potest]

estitum ob utili-

subditis potest.

st, ut res hosti-

A D

„tata est, aut Dux intra fines administra-
„tionis de præda disponit. In dubio ma-
„gis est ut populi consensus expectetur.

*Sed tale, ut actus sui rationem populo
„deberent]* Hinc sæpius Imperatores ideo
„in jus vocatos, & de peculata accusatos,
„legimus.

Et in his tamen] i. e. in deditis : hi
„enim per deditionem in jus populi victo-
„ris transeunt; qui proinde solus dispone-
„re de deditis potest.

Mos deferebat Imperatoribus] Intra fi-
„nes administrationis. Exempla distributæ
„ab Imperatoribus prædæ vide apud Livium
„l. 7. c. 37. l. 8. c. 36. l. 21. c. 11.

Ab omni suspitione] Vel avaritiæ, vel
„quod militum captarent benevolentiam.
„Apud Livium duplex allegatur ratio :
„1. ne ex malignitate prædæ partitæ mili-
„tum iram : 2. ne invidiam apud Patres
„ex prodiga largitione caperent. Liv. l. 5.
„c. 20.

Et qui retinebant] i. e. in milites non
„distribuebant.

Prout religioni] Diis enim aliquando
„offerebatur præda. Vid. infra ad §. seq. n. 2.
„rubr. penult.

Fama] Si in ærarium referebatur §. seq.
„Ambitioni] Si militibus relinquebatur.
„Vid. §. 17.

A D §. XVI.

1 *QUI sanctissimi]* i. e. ab omni ambitio-
„ne, vel avaritia alieni.

A questore populi] Officium horum
„questorum, qui comitari Imperatores in
„bello solebant, describit Alexand. ab A-
„lex. Gen. diæ. l. 2. c. 2. Huncque fuisse
„antiquissimum morem, ex Dionysio didi-
„cimus. Vid. supra §. 14. n. 4.

Mamubiarum nomine] Gellius l. 13. c.
„24. Aliud omnino præda est, ut in libris
„rerum, verberumque veterum scripturis
„est; aliud mamubia. Nam præda dicitur
„ipsa corpora rerum, quæ captæ sunt; ma-
„nubia vero appellata sunt pecunia a qua-
„store ex venditione prædæ redacta. Testm. b.

*Atque id antiquis, & melioribus tempo-
„ribus]* Quæ juri naturali magis conve-
„niunt.

De questoribus] Qui jure populi ven-
„debant.

Sine questore] Forte quod questor non 2
„adesset.

Quantum ducam quisque] Cum in præ-
„cedentibus dictum sit, prædam virtute
„bellica captam esse populi, indeque Du-
„cum officium fuisse eam inferre ærario,
„frustra hanc in rem cumularentur exem-
„pla.

Interdum militibus] Vid. §. 17.

Interdum & aliis] §. 19. seq.

Diis aut res ipsa data] Vid. Alex. ab
„Alex. l. 3. c. 22. p. 408.

*Ut spolia, quæ Romulus Jovi Feretrio
„suspendit]* Similia vide apud Liv. l. 10.
„c. 29; & mox c. 46. Conf. Alex. ab
„Alex. l. 5. c. 24.

A D §. XVII.

AMBITIOSUM] Periculosum liberta- 1
„ti Romanæ.

Dividitur, aut diripitur] Prius fit per
„Duces, qui juxta merita, vel stipendia
„singulorum prædam distribuunt: poste-
„rius fit, ubi singulis capere, captaque sibi
„servare permittitur.

Aut ratione stipendiorum] Aut pro sti-
„pendiis debitis, aut juxta proportionem
„stipendiorum.

Appius Claudius] Mens Claudii fuit,
„constandam esse prædam in pretia, unde
„stipendia militi solvantur, ut eo minus
„tributi plebs solveret. Liv. 5. 20.

Partem exercitus alteram] Aliquando
„de singulis manipulis feceretur nume-
„rus; aliquando totus dividebatur exerci-
„tus, ita ut pars altera in armis esset ad
„omnes casus præveniendos, altera autem
„per domos, & urbes mitteretur.

Etiam his, qui castra servarent] Quia
„victoria non ex solo actu æstimatur, quo
„capitur res, sed ex toto negotio; quo
„pertinet securitas castrorum, &c. Livius
„l. 4. c. 59. ait, capta urbe Anxur Fabi-
„um abstinuisse a præda, donec collegæ,
„quos ad destinendos Volscos populatum
„miserat, venirent: Ab illis quoque exer-
„citibus captum Anxur dicitans esse, qui
„ceteros Volscos a presidio epus loci aver-
„tissent.

Davidi] Victis Amalecitis. Sic Ruben,
„& Gad moniti sunt ut prædam cum re-
„lictis domi fratribus, qui patriam intem-
„rim

rim defendebant, partitentur. *Jof. 22. v. 8.*
 „ *Quique per valetudinem]* „ Adeoque
 „ per quos non stetit, quo minus pugna-
 „ rent.
 „ *Aut delegata ministeria]* „ Qui ad ob-
 „ servandas, aut defendendas certas statio-
 „ nes durante prælio abesse jussi sunt.
 2 „ *Sed redacta inde pecunia]* „ *Vid. §. 16.*

„ *num. 1.*
 „ *Proportionem hanc inæratio]* „ Id meri ar-
 „ bitrii est. Apud Livium *l. 10. c. 46.* mi-
 „ litibus ex præda centeni bini asses, & al-
 „ terum tantum centurionibus, atque equi-
 „ tibus tributum est. Apud Curtium ex pe-
 „ cunia Babylonæ Macedonibus equitibus
 „ sexcenti denarii tributi; peregrinus eques
 „ quingenos accepit; duocenis pedestrium sti-
 „ pendium mentum est. *Curt. 5. 1.*

„ *Meritorum]* „ *Vid. n. præced.* quorum ni-
 „ mirum virtus eminuerat præ aliis.
 „ *A Posthumio]* „ *Vid. Gron. b.* Ita Aga-
 „ memnon Achilli offert navem plenam æ-
 „ ris, & auri, & viginti mulieres, quæ præ-
 „ cipiatur de præda. *Vid. supr. §. 15. n. 2.*

3 „ *Præcipuum sibi accipere quantum vellet]*
 „ Ita Bibliotheca instructa relicta Efflexio
 „ in prædam concessit. *Camd. Vit. Elis. p. 4.*
 4 „ *Laudatioribus illi]* „ *Vide supra §. 16. n. 1.*
 „ *Ipse se facere, ajebat]* „ *Dionysius Hali-*
 „ *carnass. l. 4.*

5 „ *Pompejus]* „ *Conf. supra §. 16. n. 1.*
 „ *Et absensium]* „ Qui scilicet castra ser-
 „ vabant, quique per valetudinem, aut de-
 „ legata ministeria, aberant. *Vid. supr. n.*
 „ *1. in f.*

„ *Præsentium]* „ In conspectu.
 „ *Minutiani exercitus]* „ *Vid. Gron. b.* Rationem
 „ cur consularem exercitum exclu-
 „ deret, hanc allegat Dictator: *Carebis*
 „ *præda parte miles ex eo hoste, cui prope*
 „ *præda fuisse; & tu L. Minuci, donec con-*
 „ *sularem animum incipias habere, Legatus*
 „ *bis legionibus præeris. Liv. l. 3. c. 29.* Ni-
 „ mirum, castra sua ab hoste circumdari
 „ passus est Minucius, *Liv. l. 3. c. 19;* ab
 „ hac obsidione eum liberavit Cincinnatus,
 „ *ibid.* Unde prædæ partem nulla ratione
 „ petere poterat exercitus obsessus, qui
 „ præterea in memoriam beneficii, i. e. li-
 „ berationis, coronam auream dictatori de-
 „ crevit. *Liv. l. 3. c. 19.*

6 „ *A gestorum infauatione]* „ Supponitur,
 „ largitiones factas esse fortissimis. *L. 36.*
 „ *§. 1. C. de donat.* Tunc enim est pars ad-
 „ ministracionis.

„ *In calumniam patuit]* „ Quasi ad concili-
 „ andos militum animos prædam divise-
 „ rint, *vid. Gell. l. 4. c. 20. & Liv. l. 5. c.*
 „ *20;* vel quod e publico liberales sint.
 „ Appium Claudium in Senatu similem lar-
 „ gitionem arguisse, ut novam, prodigam,
 „ & inconsultam, Auctor *pr. b. §. dixit.*

A D §. XVIII.

„ *VENIO ad direptionem]* „ Nam præda
 „ militi concessa ab Imperatoribus aut divi-
 „ ditur, aut diripitur. *§. 17. n. 1.*

„ *Ea militi concessa]* Immo urbs occupata
 „ diripi, & deprædari nequit, quia ex quo
 „ occupata est, desinit esse hostis, nec am-
 „ plius resistit juri nostro. Econtrario imperium
 „ in eam nobis quæsitum est, non dominium
 „ in singulos, aut in res singulorum. Urbs
 „ desinit esse libera, at singuli non sunt ser-
 „ vi; victor ergo cum victis agit tanquam
 „ subditis, non vi, sed jure. Sane, inter vi-
 „ tia Cæsaris refertur, quod oppida quædam,
 „ quæ se submitterent, hostiliter diriperit,
 „ sæpius ob prædam magis, quam ob delictum.
 „ *Suet. in Jul. c. 54.* Ipse tamen alibi
 „ providit, ne militum introitu, & nocturni
 „ temporis licentia oppidum diriperetur.
 „ *Cæs. Bell. Civ. l. 1.*

„ *Exc. 10.* si propter delictum victor illam
 „ deprædandam concedat, ut in urbe Capua
 „ apud Livium, *l. 26. c. 16;* idque fieri jure
 „ posse, ait Suetonius *d. c. 54;* 2º. si vi, &
 „ prælio occupata sit: vel 3º. in expeditione
 „ difficili ad animandos milites.

Additio.

„ *Nostram sententiam de jure capiendi,*
 „ *& vastandi res hostiles, exposuimus supra*
 „ *c. 5. §. 1. & in præced. §. 1.*

„ *Diu inbibuit]* „ Periculosa enim est ni-
 „ mia illa ad prædam festinatio, ut ex exem-
 „ plis Livii *l. 3. c. 3. l. 8. c. 39.* apparet.

„ *Cujus præda sectio non venieris]* „ *Conf.*
 „ *Gron. b.* Alia exempla urbium direptarum
 „ vide apud Appian. *bell. Mithr. n. 195,*
 „ & Curtium *l. 7. Liv. l. 26. c. 30.*

„ *Qui morem hunc improbant]* „ Uti impro-
 „ bat Cræsus cum Cyro contendens apud
 „ *Xenoph. Just. 7. p. 193.* *Vid. Suetonius*
 „ *in Jul. c. 54.*

„ *Xenophontem]* „ *L. 7. c. 2.* Verba lati-
 „ na sunt: *in direptione. sat scio, ignavosque*
 „ *majorem partem laturos.*

„ *Quod impediri non possit]* „ Contingit
 „ id

id ex furore militum , quem dissimulare
 , , sæpius prudentiæ est. Conf. *Tbuar. pag.*
 , , 667.

A D §. XIX.

QUOD dixi] " *Supra §. 16. n. 2.*
Qui tributum ad bellum contulerant]
 , , Exemplum est in occupata Vejorum ur-
 , , be : ubi omnes Romani cives ex ea ra-
 , , tione ad prædam vocati sunt. *Liv. l. 5.*
 , , *cap. 20.*
 , , *Ludos quoque]* " *Vid. Gron. b. Exempla*
 , , *vide apud Liv. l. 6. c. 42. & l. 7. c. 11.*
 , , *& l. 4. c. 27.*

A D §. XX.

AUCTOR ait, in in eodem sæpius bel-
 , , lo prædæ distributionem variatam fuisse ,
 , , ita ut Camillus decimam Diis , occupa-
 , , tis Faliscis vero maximam partem quæ-
 , , stori dederit. Manlius quoque aliquando
 , , prædam vendidit , & fisco intulit , ali-
 , , quando militibus concessit. Cæterum ; Au-
 , , ctor ait , prædæ genera tria esse : homi-
 , , nes , armenta , & pecuniam.
 1 *Aliter , atque aliter usurpatum]* " Ita ut
 , , in uno bello præda Diis dicata , in altero
 , , in fiscum relat'a , vel militibus concessa sit.
 , , *Sed eodem bello eadem præda &c.]* , , Ita
 , , ut pars Duci , pars fisco , pars militibus ,
 , , pars Diis &c. tributa fuerit.
 , , *Aut verum generibus distinctis]* Ita ut ho-
 , , mines Duci , armenta militibus , argen-
 , , tum fisco quæreretur. Res enim meri ar-
 , , bitrii erat.
 , , *Apollini]* " Similia exempla vide *supra*
 , , *§. 16. n. 2 ; & apud Flor. l. 12. Liv.*
 , , *§. 21. & 4. 21. Val. Max. 5. 6. n. 8.*
 , , *Just. 20. 3. Cas. Bell. Gall. l. 6. Plut. in*
 , , *Flamini. Alex. ab Alex. Gen. dier. 3.*
 , , *22. pag. 408.*
 , , *Ab Hebræis]* " *Vide supra §. 1. n. 1. Conf.*
 , , *Num. 31. v. 28. & 30. seq.*
 , , *Sed & urbem , & agros venire]* " *Liv.*
 , , *l. 5. c. 19.* Apud Hebræos res soli non
 , , sub voto comprehendebantur , quia Levi-
 , , tæ nihil , quod ad immobilia pertinebat ,
 , , possidere poterant.
 2 *Genera , in qua præda dividi potest , sunt*
 , , *hæc]* " Quæ totidem fere verbis recensentur
 , , *Num. 31. v. 20.* Vestimenta , vas , &

quicquid in utensilia præparatum , aurum ,
 , , argentum , æs , ferrum , plumbum , stan-
 , , num , homines , & armenta.
 , , *Asiav , & spolia]* " i. e. captivos , & ar-
 , , menta.
 , , *Ipse desert]* " *Vid. §. 16. n. 1.*
 , , *Cum cura , ut quam æquissima esset]* 3
 , , *Proportionem vide supra §. 17. n. 2.*

A D §. XXI.

AUCTOR igitur concludit , prædam actu
 , , bellico captam non esse singulorum , sed
 , , populi. Addit , Imperatores , licet eis
 , , prædæ dispensandæ arbitrium aliquando
 , , concessum fuerit , rationes tamen populo
 , , reddere debuiffe : unde sæpius ideo ac-
 , , accusatos , quin & milites ob surreptam
 , , prædam peculatus reos factos fuisse.
 , , *Prædam fuisse Populi Romani &c. Cu-*
 , , *jus jure , & nomine bellum gerebatur :*
 , , *adeoque cujus negotium erat.*
 , , *Arbitrium aliquod Imperatoribus &c.]*
 , , *Intra fines scil. administrationis ; tunc enim*
 , , *tacite illud arbitrium concessum videtur.*
 , , *Peculatus judicio]* " Is enim , qui præ-
 , , dam ab hostibus captam furripuit , apud
 , , Romanos lege peculatus tenebatur , & ff.
 , , *ad L. Jul. de pecul. ibique Goth.*
 , , *Sed & milites peculatus]* " Quia revera 3
 , , pecuniam publicam furripiunt.
 , , *Formula jurisjurandi]* " Quo milites ju-
 , , rabant , se in exercita , decemque millia
 , , passuum prope , furtum non facturos , &c.
 , , sed intra triduum se professuros quicquid
 , , invenerint , vel furripuerint , sine dolo ma-
 , , lo. *Goth. l. 16. c. 4. Conf. Liv. 3. 20. L. 10.*
 , , *c. 38. l. 22. c. 38. Frontin. 4. 1. Alex.*
 , , *ab Alex. 6. 18. Ferd. III. Kriegswart. 21.*
 , , *item Maxim. I. art. 10.*
 , , *Modestinus]* " *L. p. ad l. Jul. pecul. Lo-*
 , , *quitur nimirum de eo , qui prædam actu*
 , , *bellico , & publico captam furripit.*
 , , *Ut juris interpretes moneret]* , , Jcti lo-
 , , quantur de captura , quæ sit a singulis :
 , , hæc omnino acquiritur capienti , etiam
 , , naturali ratione ; secus si publica aucto-
 , , ritate res hostiles capiuntur.
 , , *Peculatum non esse nisi in re publica]*
 , , *§. 9. Inst. de publ. jud. l. 9. §. 2. l. 4. pr.*
 , , *L. Jul. pecul.*
 , , *Semota lege civili]* " Adeoque inspecta sola
 , , ratione juris gentium voluntarii. At tale jus
 , , gentium non dari , sæpius dictum est.

Et

Et primo] Immo primo, & directo per actus belli privatos singulis acquiritur, quia suo jure, & nomine, non tanquam instrumentum, capiunt. Vid. supra §. 10. & §. 12.

Populi, aut regis bellum gerentis fieri] Si jure, & nomine populi capiuntur, quia singuli saltem sunt instrumentum. Vid. §. 9. 10. & §. 14.

A D §. XXII.

QUIA de rebus nondum actu acquisitis lex ad utilitatem publicam potest imperare] i. e. quia populus de jure suo praeae pro lubitu disponere, eamque ante victoriam, tum Ducibus, tum militibus promittere potest. Et hoc est, quod Auctor passim asserit; legem civilem posse dominium antevertere.

Sive lex illa lex populi est, sive regis] Populus enim in statu populari, rex vero in statu regio jus leges ferendi habet.

Ut apud Romanos] Nam etiam sub Caesaribus, & Augustis, status fuit popularis. Vid. supra L. 1. c. 3. §. 8. lit. X.

Ut apud Hebraeos] Ubi itidem quicquid singuli auri, & argenti rapuerant, id suum erat. Num. 31. v. 53. Reliqua praeda publice capta dividebatur inter pugnantes, relicta quinquagesima parte Levitis. Num. 31. v. 26. & 27. Deut. 20. v. 14.

Sub legis autem nomine] Consuetudo enim est lex tacita populi. L. 32. ff. Legibus l. 35. l. 40. Eod.

Alterum illud] Scilicet, quod primo, sive directe praeda sit populi.

Res alius, ita & praedam posse à populo alius concedi] Cum enim jus ejus sit, potest id omnino alii permittere.

Post acquisitionem] Ubi praeda jam in populi potestatem, & custodiam est redacta.

Sed & ante eam] Tunc enim tacita inest conditio si capta fuerit.

Subsecuta captura conjungantur actiones brevi manu] Rectius, conditio, sub qua praeda promissa est, existit.

Ut loquantur Jurisconsulti] Cui nullibi ita loquuntur. Traditio enim brevis manus, de qua Cui loquuntur, huc plane non pertinet.

Sed & in genere] Ut nemo excludatur, nec senes &c.

Temporibus Maccabaicis] Ut gratias Tom. IV.

agerent Deo, quod hostes in Judaeorum manus dedisset. Maccab. 8. v. 27. 28. & 30.

Neque semper mera donatio est] i. e. non 2 semper ex mera liberalitate fit.

Sed interdum contractus] Si ea lege subditi armant: quo pertinent die Caepers.

Solutio ejus, quod debetur] Forte loco stipendii militibus debiti. Vide supra §. 17. Exemplum est apud Appian. de bell. Pun. num. 7.

Aut remuneratio ob damna] Vid. supr. §. 19.

Nullo stipendio] Uti de Parthis, & Britannis testatur Alex. ab Alex. l. 6. c. 22. Quod & de Romanis ante Cincinnatum traditur; is enim primus ex publico stipendia solvi jussit. Liv. l. 3. c. 19. & 20.

Nam ex his causis] Superflua haec tota tractatio est. Cum enim praeda publice capta sit populi, is pro lubitu eam distribuere potest.

A D §. XXIII.

TACITA consuetudine ubique ferme inductum] Talis tacita consuetudo nullibi inducta apparet, neque gentes ex illa obligantur.

Ut sua faciant quae capiunt, aut socii] Immo quae publice capiuntur, sunt populi, cujus causam socii defendunt. Hi enim suo jure bellum non gerunt; adeoque nec ulla utilitas ex illo bello ad eos pertinere potest.

Ratio in sociis est evidens] Queritur, si plures sunt, qui simul militant, cujus sit praeda? Resp. ejus, cujus causa militatur. Si proinde uni saltem injuria facta, eoque unum bellum, causaque unius sit, omnis praeda ad illum solum pertinet. Socii enim, qui eandem causam defendunt, sunt saltem instrumentum agentis; uti ergo actio, ita & actionis commodum non est instrumenti, sed causae. Atque haec causa sola jus belli habet, & dominus belli dicitur is solus, cujus causa est. R. Imp. 1541. §. 54. Conf. Fior. l. 1. c. 18. pr.

At si eadem injuria pluribus communis est, communis quoque erit praeda; idque disputatum fuit inter successores Alexandri. Ptolemaeus enim, & Cassander legionem miserunt Antigono, indeque praetendebant ut pecunia in praeda capta, provinciaeque dividerentur.

viderentur : & merito Ptolemæus indignatus esse traditur, quod Antigonus devictis diversæ factionis ducibus solus communis victoriæ præmia corripisset. *Just. l. 15. c. 1. Appian. bell. Syr. p. 121.* Equidem prætexebat Antigonus, suo periculo bellum gestum esse, sed male : non enim quæritur, cujus periculo bellum gestum sit, (ita enim semper militibus præda deberetur) sed cujus causa. Un te & eventus belli contra eum decidit. *Just. l. 15. c. f.* Quanquam hi ipsi victores postea inter se occasione prædæ certaverint. *Ibid.*

Si vero plures sunt, quibus injuria seorsim facta est, tunc unusquisque læsus injuriam sibi illatam vindicat : adeoque plures causæ, pluraque bella sunt, etsi forte arctissimo societatis vinculo inter se ad vindicandas injurias jungantur. Ita in bello anno 1688. inchoato Germani, Angli, Belgæ, & Hispani socii fuere belli; at quisque propriam defendit injuriam. Ita in bello Turcico anno 1698. finito Imperator, Poloni, & Veneti sociale bellum gessere, & quilibet eorum ob separatam injuriam. Patiter in bello initio hujus seculi gesto Angli, Belgæ, & Germani contra Gallos simul, sed quilibet ex separata causa, gesserunt bellum; adeoque prædam quoque sibi ceperunt, vel eam juxta fœderis legem distribuerunt.

Atque ex his quoque decidendum est, ad quemnam onus belli pertineat? & similiter dicendum, pertinere ad eum, cujus causa est: adeoque si causa unius est, ad eum solum; si eadem causa communis est plurium, ad omnes pro rata; si cujusque propria causa est, ad quemcunque eorum, de cujus causa agitur.

Cæterum, præterea circa socios belli notandum est, quod si socius recipiat rem ab hoste communi mihi ablatam, ea mihi restitui jure postliminii debeat. *V. d. c. 9. §. 9.*

Additio.

„ Tota res dependet a fœdere. Si socius „ suis sumptibus alteri auxilia promissit, hic „ nihil ei stipendii loco solvere tenetur : „ si de certa mercede convenit, ea sola „ debetur, adeoque prædæ partem neutro „ casu sibi arrogare potest : si plane nihil „ dictum est de stipendio, sumtus eroga- „ re tenetur is, qui socii opera utitur. *Vid. „ supr. l. 2. c. 16. §. 12. n. 3.* Prædam igi- „ tur socii semper in ministerio publico „ capiunt.

Gratis præstari vix solet] „ *d. c. 16. §. 12.*
In oratoribus] „ i. e. advocatis. Nemini „ enim gratis operam meam præstare teneor, „ nec alius jus in meas actiones habet.

Quia hæc ipsa opera, tempusque] Immo „ vera ratio est, quod ego in medici, & ad- „ vocati operas nullum jus habeam, adeo- „ que cum iis utor, & illi operam non „ nisi dato honorario præstare soleant, æ- „ stimationem actionis solvere teneor, quæ „ cum natura certo definita non sit, à ju- „ dice determinari debet, & apud Roma- „ nos extraordinaria cognitione determinari „ solebat. *Tot. tit. ff. de extraord. cogn.*

Credibile ergo est] „ Jus naturæ non ori- „ tur ex eo, quod credibile est, sed de „ quo certo constat. Præterea dictum jam „ est, sociis, qui alienam causam defen- „ dunt, jus prædæ non competere

Nisi causa alia appareat, puta aut bene- „ ficentia mera, aut contractus antecedens]
 „ Si scilicet appareat, socium gratis opem „ ferre voluisse, vel ita pactum sit. Nam „ socius pro libitu de sua opera disponere „ potest.

A D §. XXI V.

QUIA hi operam suam civitati debent] „ Cives enim dum in societatem civilem „ coeunt, ea intentione id faciunt, ut ci- „ vitatem operis, & opibus defendere ve- „ lint. *Liv. l. 4. c. 60.*

Ubi non omnes, sed aliqui militant, his „ ipsis a corpore civitatis retributio debetur]
 „ Quia omnes cives æqualiter, adeoque „ non unus præ altero, civitatem defen- „ dere tenentur.

In cujus retributionis certa locum spes „ prædæ totius, aut partis incerta, &c. conce- „ ditur] „ Hoc dependet ab arbitrio victoris, „ si præda in ministerio publico capta est.

De sociis exemplum est] „ In allegatis „ exemplis ab Auctore h exemplis res pa- „ cto erat decisa: at quid jure naturæ ob- „ tineat, si nihil dictum est, præcedenti „ §. vidimus.

Quæ Populi Romani auspiciis] „ Adeoque „ ubi causa erat Romanorum

Tanquam mercedem laboris] „ Sociis enim „ suis, Aner, Elchol, & Mamre, voluit „ partes suas tribui. *Gen. 14. n. 24.*

His, qui in prociñctu fuerant] „ Vide 3 „ *Num. 31. v. 26. & 27. 30. 36. 42. & 43.*
 „ *Deut.*

- Deut. 20. v. 14. Simile exemplum est in tribubus Ruben, & Gad, quibus iussit Josue dividere prædam cum eis, qui civitatem interim defendebant. *Jos. 22. v. 8. Prædam privatis ereptam*] " Idem quoque apud Hebræos obtinuit. *Num. 31. v. 53. Eximia quadam*] " *De quo vide §. 17.*
- 4 *At quæ publica hostium &c. fuerant, exempta erant huic licentiæ*] " Et populo reservata. *Vlti regis coronam regi imponebant*] Nam victo rege Ammonitarum diadema regis impositum est super caput David. *2. Sam. 12. v. 30. Eidemque assignabant*] " Apud Hebræos jus prædæ tale erat: Thesauri regum regi cedebant; de cæteris altera pars eidem, altera singulis militibus, & impedimentorum custodiis. *Selden. d. l. p. 785. & 787. Ad præda erant publica*] " Quia ab exercitu, adeoque jure publico capiebantur. *Σύλλα ea, quæ durante certamine eripiuntur hosti*] " Hæc enim privatis eripiuntur a privatis. *Quod discrimen & aliis gentibus nonnullis placuit*] " Jure naturæ quid obtineat, vidimus supra.
- 5 *Non tantum fuisse concessum*] " Diximus, prædam jure Romano capientibus cessisse: adeoque populo, si populus per exercitum cepit; privatis vero, si privati ceperunt. *Supra*] " §. 12. §. 13. n. 4. §. 14. §. 15. §. 16. 17. 21. *Indulgeri cepit militi in bellis civilibus*] " Ibi quicquid agit, mera injuria est; adeoque jus prædæ inde decidi non potest. *Militi dat diripienda*] " Res arbitrii id erat, & ad conciliandos militum animos id factum.
- 6 *Præda manus impediret*] " Quo minus apti redderentur milites ad resistendum. *Plurimas sæpe victorias corrupit*] " Exempla vide apud *Curt. 5. 1. Liv. 3. 2. Marcell. 23. 15. Thuan. l. 20. p. 413. & l. 33. p. 677. Parta victoria cuncta ipsis cessura*] " Similia Alexander profert apud *Curt. 4. 15.*
- 7 *Pilagium*] " *Gallis pillage. Et eo comprehendunt*] " Id meri juris civilis est. *Conf. Thuan. l. 48. p. 990.*
- 8 *Est & ubi opera*] " Præda populi est, qui distribuere eam in milites potest pro lubitu; quæ res meræ prudentiæ est. *Ut apud Italos*] " Id pariter meri juris civilis est. *Qui suo periculo, ac sumtu bellum ministrant, non totam prædam auferant*] " v. g. *die Caapers*, quibus sub conditione, ne certam portionem fisco inferendi præda conceditur. *Ut in direptionibus oppidorum, & præliis*] " Dependet hoc a lege superioris bellicum gerentis. *In excursibus*] " *Durch die Partbeygänger. Communia fiant*] " Non singulorum capientium: ea enim intentione coeunt, ut prædam communiter agent. *Inter ipsos pro dignitatis ratione*] " Præcipuum enim accipere solet is, qui reliquis præest. *Vid. sup. §. 17. n. 3.*
-
- A D. §. X X V.
- „ *ΑΥΚΤΟΚ* postquam varios gentium circa prædæ distributionem mores exposuit, usum hujus rei in eo ponit, quod si controversia quædam oriatur apud medios de re bello capta, addici debeat res juxta mores, & leges ejus, qui cepit. Si tales mores non probantur, rem decidi debere, ait, juxta leges juris gentium voluntarii.
- „ At si dicendum quod res est, negamus, 1. si inter hostes ipsos de præda lis sit; controversias tales apud medios decidi posse: cum enim medii utriusque factum pro jure habeant, rem in eo statu relinquere debent, quo fuit cum ad eorum fines perveniret, sive ei faveant mores, & leges, sive non; medii enim hactenus non sunt judices competentes. Unde 2. constat, verum non esse, quod si tales leges non probentur, medii rem decidere debeant ex jure gentium voluntario: præterea enim quod tale jus gentium voluntarium non existat, dictum jam est, medios de actu extra eorum territorium inter duas summas potestates gesto judicium ferre non posse; adeoque remanet in eo statu, quo fuit cum in territorium deferebatur.
- Hæc autem*] " Quæ de moribus locorum allegata sunt.
- Bello non permixtum*] " Adeoque medium inter utramque partem.
- 1: 2: *Contro-*

Controversia oriatur de re bello capta]
 „ Nimirum, circa ejus divisionem.

Cui favent leges, aut mores populi &c.]
 „ Si proinde leges populi arbitrium conce-
 „ dunt Imperatori, §. 15, vel prædam re-
 „ ferunt ad ærarium, §. 16, vel eam divi-
 „ dunt militi, §. 17, aut aliis concedunt,
 „ §. 18. §. 19. &c. medii juxta illas leges
 „ ex hypothesi Auctoris pronunciare debent.

Quod si ejus nihil probetur] „ i. e. si le-
 „ gibus, & moribus populi, a cujus par-
 „ tibus res capta est, de divisione prædæ
 „ nihil statutum est.

*Ex jure gentium communi rem ipsi populo
 adjudicandam*] „ Omnia, quæ h. s. con-
 „ tinentur, gratis dicuntur. Nam 1. si de
 „ prædæ divisione lis est inter populum, &
 „ privatos capientes, medii judices esse non
 „ possunt, etsi præda in eorum territorium
 „ delata sit. 2. Negamus, decisionem *ex*
 „ *jure gentium communi* delumendam esse,
 „ quia tale jus gentium non existit. Adeo-
 „ que 3. ipse populus, a cujus partibus res
 „ capitur, causa cognita judicare debet, an
 „ præda in ministerio publico capta sit, an
 „ in actu privato. Idque 4. non jure gen-
 „ tium voluntario, sed ipso naturæ jure
 „ statutum esse, vidimus *supra* §. 10. *seq.*

Si modo ea res in actu bellico capta est]
 „ Nam si in actu privato capitur, præda
 „ cedit capienti naturali quoque jure. *Vid.*
 „ *supra* §. 12.

Ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt]
 „ Scilicet de variis legibus civilibus circa divi-
 „ sionem prædæ.

*In eo, quod in judicium deduci potest,
 nihil valere jus belli*] „ Auctor ideo hoc
 „ axioma verum non esse, putat, quia præ-
 „ da jure belli capta in judicium deduci po-
 „ test: judicem enim ex communi gentium
 „ jure causam decidere debere, dixit. *Vid.*
 „ *not. ab hac retro tertiam.*

Nec armis erepta nisi armis posse retineri]
 „ Neque hoc axioma Auctor approbat, quia
 „ præda armis erepta apud medios non ar-
 „ mis, sed judicio retinetur. Diximus, to-
 „ tam hanc quæstionem parum utilitatis
 „ habere.

A D §. XXVI.

1 E T S I apud hostes reperiantur, capient um
 non sunt] „ Quia non sunt res hostiles.

Nec naturali juri congruit] „ Quia inju-

„ riam non fecere domini, ad quos res il-
 „ læ pertinent, nec injuriam ejus, qui bel-
 „ lum gerit, defendunt.

Nec jure gentium] „ Tale non dari, to-
 „ ties dictum est.

In illis rebus jus habuit hostis] „ Tunc
 „ enim hæc jura sunt hostilia, eoque ho-
 „ sti eri, i possunt.

Servitutis] „ Præsidii, &c.

Id quo minus capientibus acquiratur]
 „ Jus enim hoc ad hostem pertinet, quem
 „ spoliare licet.

An extra territorium] „ Hoc dependet 2
 „ à quæstione, an extra territorium utrius-
 „ que partis bellum gerentis lædere liceat
 „ hostem? Quam *supra* l. 3. c. 4. §. 8. exa-
 „ minavimus.

Quod & de rebus, & de personis] „ Ni-
 „ mirum, an in terra media personam, &
 „ rem hostis capere liceat.

Jus solæ gentium] „ Frustra hoc re-
 „ spicitur, cum tale jus non existat.

Ubique recte interfici] „ Quod refutavi-
 „ mus d. c. 4. §. 8.

Potest lege sua prohibere ne id fiat] „ Immo
 „ si jure naturæ, vel gentium, liceret res
 „ hostiles in terris mediorum capere, jus
 „ hoc natura quæsitum auferri ab aliis popu-
 „ lis non posset. Vera igitur ratio, cur res
 „ hostilis capi in terra media non possit,
 „ hæc est, quod bellum gerentes in terris
 „ mediorum privati sint, & imperio, ac
 „ judicio Pacati subsint, indeque nihil vi
 „ agere possint. Hostes igitur invicem vim
 „ sibi inferre in terra media non possunt,
 „ non quia pacatus id lege sua prohibuit,
 „ sed ex ipsa lege naturæ.

Et si contra legem factum sit] „ Diximus,
 „ injuriam fieri ipso naturæ jure.

De eo tanquam de delicto poscere] „ Do-
 „ minus igitur territorii de violata jurisdic-
 „ tione queri, & injuriam sibi hoc actu
 „ illatam bello vindicare potest. Immo ipse
 „ hostis, qui in alieno territorio tutus esse
 „ debet, de injuria queri potest & hæc
 „ injuria pertinet ad causas subnascentes,
 „ de quibus Auctor egit *supra* c. 3. §. 1.
 „ n. 3. *Conf. inf. c. 13. §. 3. n. 1.*

Simile est] „ Feram capere quilibet ju-
 „ re naturæ potest, captamque suam facit.
 „ At si dominus fundi ingressum prohibue-
 „ rit, injuriarum ei tenetur capiens, non
 „ quod feram occupavit, id enim jure suo
 „ facere potuit, sed quod ingressus sit fun-
 „ dum

„dum alienum invito domino. *Vid. supra*
 „L. 2. c. 2. §. 5.
 Hoc exemplum male applicatur ad casum
 „præsentem, ubi hostis plane jus occiden-
 „di hostem, aut jus capiendi res hostiles
 „in alieno territorio non habet: adeoque
 „injuriam ibi facit & quod occidat, & quod
 „occidat in alieno territorio.

*Nam in bellis aliis inter exteros res non
 acquiruntur vi belli, sed in compensationem
 debiti.]* „Speciem enim belli minus solem-
 „nis Auctor constituit quando minor magi-
 „stratus exteris arma infert. *Vid. l. 1. c.*
 „3. §. 4. & §. 5. At ibidem notavimus,
 „bellum hoc casu esse publicum, si sub
 „mandato ejus saltem tacito continetur:
 „si non, plane non esse bellum. *Diff. præm.*
 „IX. §. 168.

A D §. XXVII.

*Jus hoc externum acquirendi res bello
 captas ita proprium est belli solennis.]* „Di-
 „ximus, 1. non dari jus gentium; adeo-
 „que 2. nec dari bellum, quod jure gen-
 „tium certa solennitates habeat, & quod
 „cipientibus prædæ dominium tribuat quoad
 „effectus aliquos externos. Verius 3. est,
 „prædam cedere cipientibus, tum privatis,
 „tum populo, si ejus nomine capitur; id-
 „que naturali quoque jure.
Ut in aliis bellis.] „Scilicet, minus so-
 „lemnibus. *Vid. Diff. præm. IX. §. 20.*
 „seq. At hæc vere bella non esse, adeo-
 „que nec jura belli in illis obtineri, alibi
 „dictum est.

In bellis autem inter cives.] „Nam hæc
 „quoque dissidia Auctor ad bella minus so-
 „lenni refert. *Vid. l. 1. c. 3. §. 4. & §. 5.*
 „Conf. d. *Diff. præm. §. 70. seq.* At hæc
 „plane bella non esse, demonstravimus *ibid.*
 „§. 156. n. 8.

*Nulla fit dominii mutatio, nisi auctori-
 tate judicis.]* „i. e. invito eripi res nisi per
 „sententiam judicis non potest. Atque hinc
 „finito bello res captæ pristinis dominis
 „restitui debent. *Vid. Gron. b. De Arato*
 „vide *Grot. l. 3. c. 16. §. 6.* Exc. si clau-
 „sula amnestiæ adjecta, i. e. pacto, vel
 „lege superioris restituendi obligatio remissa
 „sit; de qua vide infra c. 20. §. 12. Conf.
 „*Diff. præm. IX. §. 125. & Diff. XII.*

C A P U T V I I.

De jure in captivos.

- I. Omnes captos bello solenni jure gen-
tium servos fieri.
- II. Et eorum posteros.
- III. In eos quidvis impune fieri.
- IV. Res captorum, etiam incorpora-
les, dominum sequi.
- V. Causa cur id constitutum.
- VI. An ita captis licitum sit fugere?
- VII. An & domino resistere?
- VIII. Jus hoc non apud omnes gentes
semper obtinuisse:
- IX. Nec nunc obtinere inter Christia-
nos; & quid ei sit servogatum?

* I. I. **S**ervi + naturâ quidem, id est, extra factum humanum, aut
 primævo naturæ statu, hominum nulli sunt, * ut & alibi di-
 ximus; + quo sensu recte accipi potest + quod a jurisconsultis * dictum est, +
 contra

G R O T I I.
 a Ut & alibi diximus] Libro II, c. XXII. §. 11.
 G R O N O V I I.
 i Contra naturam] Servitutem esse contrariam

illi hono, quod contigit homini beneficio natu-
 ræ, & per naturam, id est, libertati; quamvis
 id ita ei natura dederit, ut ob justas causas qui-
 busdam eripi non vetet; ut sit bonum separabi-
 le, quod peccato, aut fortuna possit amitti.

contra naturam esse hanc servitutem: ut tamen factō hominis, id est, + pactione, aut delicto, servitus originem acciperet, + justitiæ naturali non repugnat, ^b ut alibi quoque ostendimus.

2. At eo, de quo nunc agimus, + gentium jure aliquanto latius patet servitus, tum quoad personas, + tum quoad effecta. Nam personas si spectamus, + non soli, qui se dedunt, aut servitutem promittunt, pro servis habentur: + sed omnes omnino bello solenni publico capti, + ex quo scilicet intra præsidia perducti sunt; ut ait ^a Pomponius. ^a + Neque delictum requiritur, sed par omnium fors est, + etiam eorum, qui ^b fato suo, + ut diximus, cum bellum repente exortum esset, intra hostium fines deprehenduntur.

^a L. 5. §. 1. D. de captivis.
^b L. in bello 12. D. de capt. §. Cap. 58.

3. Polybius historiarum secundo: ^c τί δ' ἂν παρόντες ἔτοι δίμην δόξαιεν αἰμώ-
ξῆσαι δεδακέναι; τυχὸν ἴσως ἔπει τις ἂν πρᾶβάντες μετὰ τέκνων ἢ γυναικῶν, ἐπεὶ κατεπολεμη-
θήσαν· ἀλλὰ τὸτό γε ἢ τοῖς μηδὲν ἀσειβῆς ἐπιτελεσαμένοις κατὰ τῆς τῷ πολέμῳ νόμῳ ὑπόκειται παθεῖν
quid, inquit, patiendum his est ut iusta suppliciaendant? dicat forte aliquis, vendendos cum liberis, & uxoribus, quando armis victi sunt. At hæc ^c belli lege etiam illis ferenda sunt, quia nihil impii commiserunt. Atque eo fit id, quod Philo notat ^d his verbis: πολλοὶ πολλὰς καιροῖς ἀβελήτοις τῶν σφόδρα ἀσείων τῶν ἐν γένει ἀπέβαλον ἐλευθερίαν + multi viri boni variis casibus nativam amiservunt libertatem.

^d Libro annnem vi-
rum esse
bonum li-
berum P.
866.

4. Dion Prusæensis ^e cum modos acquirendi dominii quosdam recitasset:

^e Orat. XV. pag. 242. A.

τρίτῃ δὲ κτήσεως τρόπῳ, ὅταν ἐν πολέμῳ λαβὼν αἰχμάλωτον τῆτον τὸν τρόπον ἔχη καταδωλωσάμενον·
ubi quem quis bello nactus captivum hoc modo, servum factum possidet. Sic pueros bello captos abducere, πολέμῳ νόμῳ vocat Oppianus de piscatu I. E. (vers. 316.)

^f L. 5. §. 1. D. de statu bo-
minum.
^g Ann. 1. 59.

II. Neque vero ipsi tantum servi fiunt, + sed & posterī in perpetuum, nempe + qui ex matre serva + post servitutem nascuntur. Et hoc est quod + jure gentium servos nostros fieri, dixit ^f Martianus, qui ex ancillis nostris nascuntur. Servitio subjectum uterum, dixit ^g Tacitus, agens de ³ Germani ducis uxore.

III. I. + Effecta vero juris hujus + infinita sunt, + ita ut in servum (aa) domino

G R O T I U S.

^b Ut alibi quoque ostendimus] Libro II, cap. V. §. 27.

^c Belli lege] Servius ad primum Æneidos: (v. 619.) de Hercule: a cuius portu cum eum Laomedon arceret, occisus est, & ejus filia Hecione belli jure sublata comiti Telamoni tradita est, qui primus ascenderat murum, unde Teucer natus est. Idem ad X. Æneidos eandem narrans historiam: Hecionem Græci Trojanis redde-re noluerunt, dicentes, se eam habere jure bel-lorum. (vers. 91.) Josephus libro XIV. αἰχμα-
λωτιοθέντας δὲ νόμῳ πολέμου· cum capti essent non belli jure. (Cap. 12. §. 2. divis. Hudson.) τῶν τῶν δορυκαλάτων νόμῳ. Idem alibi: δορυκαλάτων ἕσται, jure eo, quod in captos constitutum est, ait Menander Protector. (Pag. 91, 92. Ex-

cerpt. Legat. Edit. Hœschel.) Multa huc per-tinentia habes capite præcedente: quia scrip-tores captas res, captosque homines conjun-gunt, aut æquant.

G R O N O V I U S.

2 Neque delictum.] Ut quis improbo facinore reddiderit se dignum, qui libertate privetur.

3 Germani ducis uxore] Arminii, Segestis filia, quæ gravida in potestatem Romanorum venerat.

(aa) Locus Senecæ non est è Lib. X. Contr. 5. ut ex primâ Editione reposuimus (nam in aliis L. pro. X. irreperat) sed è Lib. V. Controu. 34. in quâ idem argumentum tractatur, ut patet ex titulo: unde natus error Auctoris nostri. J. R.

G R O -

domino nihil non licere, dixerit pater ^a Seneca. Nulla perpeffio est, + quæ non + impune fervis illis imponatur, + nulla actio, quæ non quovis modo imperetur, aut extorqueatur: ita + ut etiam sævitia dominorum in serviles personas impunita sit, + nisi quatenus lex civilis sævitix modum, pœnamque ponit. *Apud omnes peraque gentes*, ait Cajus, ^b *animadvertere possumus dominis in servos vitæ, necisque potestatem fuisse*. Addit deinde, + fines huic potestati positos ex lege Romana, in solo scilicet Romano. Huc pertinet illud Donati ad Terentium ^c, *quid non justum domino in servum?*

2. + Sed & res omnes, quæ captæ fuerant, cum persona acquiruntur domino. Ipse servus, qui in potestate alterius est, ait ^d Justinianus, + nihil suum potest habere.

IV. Unde refellitur, aut certe ^d + restringitur eorum sententia, qui dicunt, ^e incorporalia belli jure non acquiri. (bb) + Nam verum est, non primo, ac per se acquiri, sed media persona, cujus ea fuerunt. + Excipienda tamen sunt ea, + quæ ex singulari personæ proprietate fluunt, ac proinde inalienabilia sunt, ut ⁷ jus patrium. Hæc enim + si manere possunt, manent penes personam: + si non, extinguuntur.

V. 1. Atque hæc omnia + jure gentium, de quo agimus, + non aliam ob causam introducta sunt, quam ⁸ ut + tot commodis deliniti captores + libenter abstinerent a summo illo rigore, quo captos + & statim, & post moram interficere poterant, ut ante diximus. ^e + *Servorum appellatio*, inquit ^e Pomponius, *ex eo fluxit, quod Imperatores captivos vendere, + ac per hoc servare, nec occidere solent*. Dixi, + ut libenter abstinerent: + neque enim quasi pactio est ut abstinerere cogantur, + si jus hoc gentium spectes, + sed modus persuadendi ab eo, quod est ⁹ utilius.

2. + Eademque ex causa hoc jus etiam ¹⁰ in alios transcribitur, + perinde ut rerum dominium. + Ad natos autem dominium hoc porrigi ideo placuit, quia alioqui, + si summo jure captores uterentur, + illi ipsi nascituri non erant. Cui consequens est ut + nati ¹¹ ante calamitatem, + nisi ipsi capiantur

G R O T I I.

^d *Restringitur eorum sententia, qui dicunt incorporalia belli jure non acquiri*] *Valerius Maximus* lib. VI, cap. IX. num. 11. de Cn. Cornelio Africo: *qui consul a Pœnis apud Lupuras captus cum belli jure omnia perdidisset*. ^e *ἡ δὲ ἀ-κρίτων ἡ ἐλευθέρων, servus, aliarum rerum dominium non minus, quam sui ipsius perdidit*. *Philo*, libro omnem virum bonum esse liberum. (pag. 871. C.)

^e *Servorum appellatio ex eo fluxit*] Vide & *Servium* ad IV. *Æneidos*, ubi originem vocis *saltem* explicat. (in vers. 327.)

G R O N O V I I.

⁴ *Impune illis imponatur*] Hinc servos in omnia obnoxios dicit *Florus* 3, 20.

⁵ *Fines huic potestati*] Hoc jus temperatum esse, certumque modum accepisse, ne infinitum foret.

⁶ *Incorporalia*] Res incorporales, quæ manu tangi nequeunt, sed in jure consistunt. §. 2. *Inst. de reb. corp.*

⁷ *Jus patrium*] Patriæ potestatis: nec enim qui patrem cepit, jus acquirit in liberos non simul captos.

⁸ *Ut libenter abstinerent*] Ut facilius sibi temperarent, seque continent ab interficiendo.

⁹ *Utilius*] Nam profecto utilius vivum hominem servari ad opus, quem tamen, ubi velis, occidere possis, quam statim, priusquam ejus experientiam ceperis, occidi.

¹⁰ *In alios transcribitur*] Ut liceat hominem sic servatum vendere, vel donare, vel relinquere testamento, vel alio modo alienare cum eodem jure vel utendi, vel abutendi.

¹¹ *Ante calamitatem*] Captivitatem parentum.

(bb) Vide in hanc quæstionem, *PUPPENDORFIUM* nostrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. VIII. Cap. 6. §. 19. *J. E.*

G R O-

^a Lib. X. contr. 5.

^b L. 1. D. de his, qui sui vel al. juris. *Inst. de his, qui sui, vel alien. juris sunt.*

^c *Andria* act. 1. sc. 1. vers. 9. *d* *Instit. per quas pers. cuique acq. §. 2.*

^e L. 239. §. 1. D. de V. S.

capiantur, servi non fiant. + Ideo autem natos maternæ esse conditionis, placuit gentibus, + quia serviles concubitus nec lege, + nec certa custodia erant constricti, + ita ut nulla sufficiens præsumptio patrem indicaret. + Atque ita capiendum Ulpiani ^a illud: *lex naturæ hæc est, ut qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur*, + id est, (cc) lex consuetudinis generalis ab aliqua ducta ratione naturali, quomodo juris naturalis vocem + abusione quadam interdum sumi, alibi ^b quoque demonstravimus.

^a L. 24. D. de statu bom.

^b Lib. II. c. XII. §. 26.

^c Pag. 1073. C. d. Cap. 44.

^e L. 5. §. 1. 7. D. de acq. rer. dom. f. Less. 1. 1, c. 5. dub. 5.

3. Non frustra autem a gentibus introducta hæc jura, + exemplo bel-
lorum civilium intelligi potest, in quibus plerumque videmus captos inter-
fectos, + quia in servitutem ¹² redigi non poterant: quod & Plutarchus,
notavit vita ^c Othonis: & ^f Tacitus historiarum secundo ^d.

4. Cæterum, + populine, an singulorum fiant qui capiuntur, ex his,
quæ de præda diximus, definiendum est; nam homines hac in re + jus
gentium rebus æquavit. Caius jurisconsultus ^e libro II. rerum quotidiana-
rum: *item quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capientium sunt*:
adeo quidem ut & liberi homines in servitutem deducantur.

+ VI. I. Quod tamen theologi ^f nonnulli sentiunt, + qui bello inju-
sto capti sunt, + aut ex captis nati, iis ¹³ + fas non esse fugere nisi ad
suos, + in eo eos falli non dubito. Id quidem interest, quod ^g si ad suos
fugiant + bello manente, + libertatem consequuntur ex postliminii jure:
+ si ad alios, + aut etiam pace facta ad suos, ¹⁴ vindicanti domino red-
dendi sunt. Sed + non ideo sequitur, animo quoque ¹⁵ injici (dd) reli-
gionis vinculum: + cum multa sint jura, ¹⁶ quæ tantum exterius judicium
spectant, + qualia sunt hæc belli jura, quæ nunc exponimus. + Nec est quod
objiciat

G R O T I I.

f Tacitus historiarum secundo] Et tertio, de Cremonensibus captis, irritam prædam militibus fecerat consensus Italiae. (Cap. 34.)

g Si ad suos fugiant bello manente, libertatem consequuntur ex postliminii jure] Vide infra cap. IX. §. 5. Plinius naturalis historia VII, 28. de M. Sergio: *hi ab Annibale captus, hi vinculorum ejus profugus.*

G R O N O V I I.

¹² Redigi non] Saltem more Romano, & Hebræo, 2. Paralip. 28. nam de aliis dubium facit Justin. 4, 3. *sive victoribus captivitatis jure servissent.* n. 3.

¹³ Fas non esse fugere] Quasi alibi nec libertatem consequuntur, & conscientiam lædant, tanquam factum sui domino facientes.

¹⁴ Vindicanti domino] Ex eo, quod cap. præc. n. 25. traditur de captis apud populum bello, non permixtum jus reddi ex legibus, aut moribus gentis, a cujus partibus res, vel persona capta est.

¹⁵ Injici religionis] Sine peccato fugere tale servum non posse.

¹⁶ Quæ tantum exterius] Ad quæ obligamur

tantum metu politicii judicii, non etiam metu Dei.

(cc) Videtur omnino Jurisconsultus intelligere heic verum Jus Naturæ; & hac adludit locus CICERO NIS, ab Eruditissimo SCHULTINGIO laudatus. *Not. in ULPIAN. fragm. V. 8. Ut enim Jure Civili qui matre est libera, liber est: item, Jure Naturæ, qui Dea matre est, Deus fit necesse est. De Nat. Deor. III. 18.* Volebant nimirum Jurisconsulti Veteres, ob incertitudinem Patris liberos extra connubium natos, matris conditioni accedere, ex ratione naturali. Verum in iis quidem, qui re verà vulgo concepti sunt, hoc suadet ipsa Ratio naturalis: at non in iis, quorum Pater notus est, ut potest omnino esse eorum, quos Mulier, quamquam serva, peperit. Nec citra præsumtionem civilem magis notus est, & certus Pater, quem nuptiæ demonstrant: quæ præsumptio etiam cessat, ubi validior in contrarium ratio adparet, ut ex L. 6. D. De his qui sui vel al. jur. manifesto patet. J. B.

(dd) Hoc verum est tantum, ubi nullum pactum inter Victorem, & bello Captum, intercessit. Diximus plura in Notis nostris Gallicis. J. B.

G R O

objiciat aliquis, ex dominii natura talem in animo obligationem sequi. Respondebo enim, cum multæ sint dominii species, + posse & dominium dari, quod 17 tantum in judicio humano, & quidem coactivo valeat; + quod & in aliis juris generibus occurrit.

2. Tale enim aliquatenus & + jus est 18 testamenta nulla dicerdi, (ee) ob deliquium solennitatis alicujus, quam jura civilia præscribant. * Probabilior enim sententia est, etiam + quod tali testamento relicto est, retineri salva pietate posse: + saltem quamdiu ei non contradicitur. + Nec longe abit + dominium ejus, qui secundum leges civiles 19 mala fide præscripsit: + nam & hunc civilia judicia ut dominum tuentur. + Et hac distinctione facile solvitur nodus ille, quem Aristoteles nectit de cavillationibus libro II. b cap. 5. *ἀγαθὰ δίκαιον τὰ αὐτῶ ἔχειν ἕκαστον; ἀδ' ἂν τις κήρως κατὰ δόξαν τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ἢ ψευδῆς, κέρδι ἐστὶν ἐκ τῶ νόμου τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν δίκαιον καὶ ἢ δίκαιον* nonne jus est sua quisque habeat? at quæ ex animi sui sententia iudex judicaverit, (ff) ex lege rata sunt. + Erit ergo 20 idem jus, & non jus.

a Soto de just. & jur. l. IV. q. 4. art. 3. Less. lib. 2. c. 14. dub. 3. b Lib. II. Cap. 25. pag. 308. D. Ed. Paris.

3. + In nostra vero quæstione + nulla causa fingi potest, cur gentes aliud spectaverint, quam externum illud; nam facultas vindicandi ferrum, & cogendi, immo & vincendi, & res ejus habendi, + sufficiebat ut captis captores vellent parcere: aut si tam feri essent ut + istis utilitatibus non moverentur, certe 21 + nec moturum eas fuerat vinculum aliquod animis injectum, quod ipsum tamen si omnino + sibi necessarium crederent, + poterant exigere fidem, aut jusjurandum.

4. + Neque vero temere in lege, quæ non 22 ex æquitate naturali, sed + majoris mali vitandi causa lata est, ea sumenda est interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum cæteroque licitum. Florentinus + c. Jurisconsultus, nihil interest, quomodo captivus reversus est: + utrum dimissus, an vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Nimirum, quia hoc + jus captivitatis ita jus est, ut alio sensu 23 plerumque & injuria fit, quo nomine & a Paulo d jurisconsulto (gg) nominatur: + jus quoad effectus quosdam: + injuria, si id, quod rei intrinsecum est, spectetur. Unde & hoc apparet, + si

c L. Nihil 19. princ. D. de capt. d L. 19. princ. eod. tit.

G R O T I I.

b Poterant exigere fidem, aut jusjurandum] *Bambus* historiz libro X.

G R O N O V I I.

17 Tantum in judicio humano] Cui quis adfritus sit tantummodo legibus civilibus, non etiam lege conscientiz.

18 Testamenta nulla] Pro non factis habenda.

19 Mala fide præscripsit] Qui tanquam usu captam possedit, quam scivit alienam esse, et si scisse illum non possit probari.

20 Idem jus, & non jus] Est enim jus in judicio humano, & externo, non in foro conscientiz, aut ut illi loquerentur, jus politicum, non ethicum.

21 Nec moturum] Non est credibile, facilio- Tom. I V.

res fore ad misericordiam, si persuasum habeant sine gravi peccato in Deum fugere ab hac servitute, nisi ad suos, neminem posse.

22 Ex æquitate naturali] Qualis est lex servitutis ei, qui per hanc evadit mortem.

23 Plerumque & injuria fit] Quippe quo libertas aufertur nullum ob delictum, sed quod arma gesseris pro eo, cui fidem debebas.

(ee) Confer PUFENDORFIUM nostrum, De Jure Nat. & Gent. Lib. IV. Cap. 10. §. 7. J. B.

(ff) Omisssa heic, in omnibus Editionibus, hæc verba, etiamsi falsa sint, aut similia, quæ respondeant vocibus Græcis, καὶ ἢ ψευδῆς, ut heic restitimus: nam mendosè etiam in omnibus Editionibus concepta erant. J. B.

(gg) Non videtur Paulus cogitasse de injuria illa intrinsecà: alias pro certo ponere debu-

K

+ si quis bello injusto captus in potestatem hostium venerit, ab eo non attaminari furti crimine animum, si res suas subducatur, i aut laboris sui mercedem si quam supra alimenta præstari æquum est: + modo ipse neque suo, neque publico nomine quicquam debeat domino, aut ei, cujus jus dominus acceperit. ^a Nec refert quod fuga talis, & subductio deprehensa graviter puniri soleant. + Nam ²⁴ & hæc, & alia multa faciunt potentiores, non quia æqua sunt, sed quia ipsis expedit.

^a Bannes
2, 2. qu.
40.

^b C. f.
quis ser-
vum. 17.
q. 4. c. 37.
§. c. seq.

§. Quod vero prohibent ^k + canones ^b nonnulli suadere servo ministerium domini sui destituere, + si ad servos referas, qui poenam justam ferunt, aut voluntaria pactione se addixerunt, præceptum est justitiæ: + sin ad eos, qui bello injusto capti sunt, + aut ex captis nati, ostendit, Christianos Christianis auctores patientiæ esse debere, quam rei talis, + quæ quamvis licita, animos tamen a Christianismo alienos, aut alioqui infirmos, posset offendere. + Similemque in modum accipi possunt Apostolorum ad servos monita, nisi quod illa magis videntur obedientiam a servis exigere dum serviunt, + quod naturali æquitati consentaneum est; nam ²⁵ alimenta, & operæ sibi mutuo respondent. —

VII. Cæterum ab iisdem, quos indicare cœpi, theologis illud dictum recte arbitror, + servum domino ²⁶ jus illud externum exsequenti resistere illæso justitiæ officio non posse. (hh) Est enim inter hoc, & ea, + quæ diximus, manifesta discrepantia. Externum jus, + quod quidem non sola agendi

debuisset, omnia bella Romanorum justa fuisse, quum nullum fuerit, in quo Jus Postliminii locum non haberet. Sed in L. 19. D. de Capt. [§] Postlim. verba illa, ut qui PER INJURIAM ab extraneis detinebatur, significant tantam per vim, sive injustam, sive justam, quod spectat ipsum Hostem: & eo sensu sumitur per injuriam, in L. 3. §. 2. D. Ad Leg. Jul. de vi privata, ut adtendenti patebit. J. B.

G R O T I U S

i Aut laboris sui mercedem] Huc pertinent ea, quæ a nobis ex Irenæo, & Tertulliano allata sunt supra ad libri II, capitis VII. §. 2. ubi de Hebræis agitur Egypto egressis, ad quos & hoc Philonis pertinet de vita Moïsis: οἱ δ' ἐλευθέροι καὶ διακόμενοι, τῆς αὐτῶν εὐγενείας εἰς ἐνοίαν ελθόντες, τόλμημα τολμῶσιν ἑποῖον εἰκός ἢ τῆς ελευθέρου καὶ μὴ ἀμνήμονας ὡς ἐπιβυλεύθησαν ἀδίκως. πολλὴν γὰρ λείαν ἐκφορήσαντες, τὴν μὲν αὐτοὶ διεκόμεζον ἐπηχθισμένοι, τὴν δὲ τοῖς ὑποζυγίοις ἐπίδεσαν, καὶ διὰ φιλοχρηματίας, ἢ ὡς ἂν τῶν κατηγορῶν εἴποι, τὴν τῶν ἀμαρτιῶν ἐπιθυμίαν πάθειν; ἀλλὰ πρῶτην μὲν ὡν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπερέτησαν, ἀναγκαῖον μισθὸν κομιζόμενοι. εἶτα δὲ ὑπὲρ ὧν κατεδωλώθησαν ἐν ἐλάττωσι καὶ ἐπὶ τοῖς ἴσοις ἀντιλυπνόντες & quæ ibi sequuntur plura. Illi ουκὲν cum ejicerentur, fugarenturque, nobilitatis suæ memores, rem incipiunt dignam viris ingenuis, nec obilitis eorum, quæ per injuriam, doluntque

malum, pertulerant: multa enim spolia partim ipsi exportarunt, partim imposuerunt jumentis, non per avaritiam, aut quod calumniator aliquis dixerit, alieni cupiditatem. Unde enim hoc illis? sed primum quidem ut ministerii tam longi temporis mercedem sibi necessariam haberent, deinde pro servitute per vim imposita poenam non parem, sed multo minorem expetentes. (Pag. 624.) Est similis historia Malchi viri sancti descripta ab Hieronymo in epistolis, & Langobardi Leuphis, quam nobis dat pronepos ejus Paulus Warnafredi libro IV. (Cap. 39.) Adde, si placet, & confessionem editam sub Lanici Patricii nomine.

k Canones nonnulli] Ex synodo Gangrensi. vide quæ supra libro II. sine capitis V.

G R O N O V I I.

24 Et hæc, & alia] Ut supra de percussore hostis, & exploratore, sine perfidia, dictum est. 3, 4. 18.

25 Alimenta, & opera] Ut quemadmodum dominus tenetur ad alimenta servo danda, ita servus ad operas reddendas.

26 Jus illud externum exequenti] Grave opus injungenti, verbis, aut verberibus, aut vinculis castiganti.

(hh) Non satis heic coherent Principia Auctoris nostri, ut in Notis nostris Gallicis offendimus. J. B.

G R O N O -

agendi impunitate, sed & ²⁷ judiciorum tutela constat, + inane erit si ex adverso resistendi jus maneat; nam si domino vi resistere licet, + licebit & magistratui dominum tuenti, cum tamen magistratus + ex jure gentium dominum in illo dominio, ejusque usu, defendere debeat. + Est ergo hoc jus simile ei, quod summis in quaque civitate potestatibus alibi tributum est a nobis, ut vi illis resistere licitum, piumque non sit. Ideo & Augustinus + utrumque conjunxit, cum dixit: *ita a plebibus principes, & a servis domini ferendi sunt, ut sub exercitatione tolerantiae suscineantur temporalia, + & sperentur aeterna.*

VIII. Sed & hoc sciendum est, ²⁸ + jus istud gentium de captivis + nec semper receptum fuisse, + nec apud gentes omnes: quanquam Romani jurisconfulti + universaliter loquuntur, + partem notiores indigitantes totius nomine. Sic ¹ apud Hebraeos, qui specialibus institutis ab aliorum populorum communitate segregabantur, ²⁹ + perfugium ^a erat servis, nimirum, ut recte notant interpretes, + his, qui nulla sua culpa in eam calamitatem devenierant: quali ex causa videri potest ortum jus, + quod in solo Francorum ³⁰ servis datur ^b proclamandi in libertatem, quanquam id nunc quidem non tantum bello captis, + sed & aliis qualibetlibet servis videmus dari.

IX. I. ^m + Sed & Christianis in universum placuit, ^c bello inter ipsos orto captos servos non fieri, ita ut vendi possint, ad operas urgeri, & alia pati, quae fervorum sunt: merito sane; quia ³¹ ab omni charitatis commendatore rectius instituti erant, aut esse debebant, + quam ut a miseris hominibus interficiendis abduci nequirent, nisi minoris sævitiae concessione. Atque hoc a majoribus ad posteros pridem transiisse inter eos, qui eandem religionem profiterentur, scripsit ⁿ ³² Gregoras ^d, nec eorum fuisse

a Deuter. XXIII, 15.
b Bodin. de rep. lib. I, c. 5.
c Bart. in l. 24. D. de capt. Coar. in c. peccatum. p. II. §. 11. n. Viñ. de jure belli n. 42.
Boer. decis. 178.
Silv. in verbo bellum l. n. 1. d Lib. IV.

CRONOVII.

²⁷ *Judiciorum tutela*] Ut non tantum possis omne jus domini usurpare in servum ex captivo, sed id jus etiam possis judiciis defendere, & per judicem in eo juveris.

²⁸ *Jus gentium de captivis*] Apud Indos servitutem nullam esse scribit Strabo lib. 15 pag. 710. Nisi accipiendum est de eo, quod dixit n. 6. ut si ad alios, quam ad suos, aut pace facta ad suos refugerint, vindicanti domino reddendi sint.

²⁹ *Perfugium erat servis*] Videtur accipiendum de transfugis. (De omnibus servis, aliarum scilicet gentium, quicumque apud Hebraeos fugiebant. Vide Clarissimi CLEBRICI Comment. in locum laudatum. Nimirum, heic Deum, in gratiam Israelitarum, jure suo summo in res aliorum Populorum utebatur. J. B.

³⁰ *Servis datur proclamandi*] Ut servus peregrinus, simulatque terram Francorum tetigerit, eodem momento liber fiat.

³¹ *Ab omni civitatis*] Christo. In illis cessabat ratio, quæ prima hoc jus gentium intro-

duxit, nempe ut quos poterant occidere, illis mallent parcere suæ utilitatis causa.

³² *Gregoras*] Circa ann. Chr. 1260. Michaële Palæologo Imper. Constantinopolitano.

GROTII.

I Apud Hebraeos] Vide præceptorum veterantium CLXXX.

m Sed & Christianis] Sed & Essenis, a quibus ortum primi Christiani duxere. Vide Josephum (Ant. Jud. Lib. XVIII. Cap. 1. §. 5.)

n Gregoras] Lib. IV. ubi hæc verba: νόμος γὰρ ἐστὶν ἔσθ' ἀνοθεν ἐκ διαδοχῆς αἰεὶ κατιῶν εἰς πῶς ἀπογόνους ἀκέραιος, ἢ μόνον Ῥωμαίοις ἢ Θερραλοῖς, ἀλλὰ ἢ Ἰλλυριοῖς ἢ Τριβαλλοῖς ἢ Βυλγόροις, διὰ τὴν τῆς πίστεως ταυτότητα, τὰ μὲν πράγματα μόνον σκληρύνει, τὰ δὲ σώματα μὴ ἀνδραποδίζονται, μηδὲ φονεῖσιν ἕξω τῆς πολιτικῆς παρατάξεως μηδὲνα. mos hic est ab antiquo deductus ad posteros, nec corruptus unquam, non Græco-Romanis modo; & Thessalis, sed Illyriis quoque, Triballis, & Bulgaris, propter sicut consuetudinem, ut res quidem in prædam vertere li-

fuisse proprium, qui sub Romano imperio viverent, sed commune cum 33 Theſſalis, Illyriis, Triballis, & Bulgaris. Atque ita hoc ſaltem, quam exiguum eſt, perfecit reverentia Chriſtianæ legis, quod cum 34 Græcis inter ſe ſervandum olim diceret ^a Socrates, nihil impetraverat.

^a Plut. V. de rep. pag. 469. C.
^b Bart. in l. 12. D. de neg. geſtis Boer. deciſ. 178. Conſt. veg. Hiſp. l. VIII. tit. 26. par. 2.

2. Quod autem hac in parte Chriſtiani, idem & ^o Mahumetiſtæ inter ſe ſervant. ^b Manſit tamen etiam inter Chriſtianos mos captos cuſtodiendi + donec perſolutum ſit pretium, + cujus æſtimatio in arbitrio eſt victoris: + niſi certi aliquid cõvenerit. Jus autem hoc captos ſervandi + ſolet concedi ſingulis, qui ceperunt, extra perſonas eximix dignitatis: in has enim reipublicæ, aut ejus capiti jus dant plerarumque gentium mores.

cent, homines autem nec captivos facere, nec interficere extra prælii tempus. (Pag. 55. Edit. Genev. 1616.) Adamus Bremeniſis de ſancto Anſgario: inde Hammaburg reverſus de venditione Chriſtianorum Nordalbianos correxit. Meminit hujus moris & Boërius deciſione CLXXVIII. additque, ſervari in Francia, Anglia, Hſpania, ut ſi captus ſit dux, comes, baro, is non militum ſit, ſed principis bellum gerentis.

^o Mahumetiſtæ inter ſe ſervant] Chalcocondylæ lib. III. Leunclavius libro III. & libro

XVII. Busbequius epiſtola exoticarum tertia. (pag. 162. Edit. Elzev.)

G R O M O V I I.

33 Theſſalis, Illyriis, Triballis] Qui tum temporis ab imperio Rom. defecerant, & ſuo jure utebantur. Inter quos Bulgari erant novi populi, Scytharum coloni, qui expulſis Romanorum ſubjectis in Mæſia inferiore ſedes collocaverant.

34 Græcis inter ſe] Ne qui Græcorum a Græcis in bellis ipſorum inter ſe caperentur, vincenſium ſervi fierent, non erat auditus.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS I N HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. VII.

HÆTENUS Auctor egit de jure interficiendi hoſtes, & de jure vaſtandi, ac capiendi res eorum: ſequitur jam jus, quod hoſti competit in captivos, & victos. Cum vero Auctor principia juris naturæ vix tangat, paucis ea præmittere hic licebit.

PROPOSITIO I.

Quicquid hoſtis ab hoſte capit, jure ei quaſitum eſt & in res, & in perſonas.

DEMONSTRATIO.

Ex præcedentibus enim conſtat, omnia in hoſtem licere, ſine quibus reparatio juris obtineri, aut jus noſtrum defendi non poteſt. Sine captura autem rerum, & perſonarum id fieri nequit; adeoque occupatio hæc licita eſt, quia tendit ad juris noſtri reparationem. Idque verum eſt

non tantum ad quantitatem debiti, aut ad modum pœnæ, ſed in infinitum: neque ſaltem quoad effectus dominii externos, ſed quoad effectus veri dominii. Adeo ut in perſonas quoque captas omne jus hoſti quaeratur, quod natura in eos cadere, ac homo ipſe in ſe habere poteſt: quæ nervoſe explicat Imperator in §. 18. Inſt. de ver. div. Item ea, quæ ex hoſtibus capimus, jure gentium ſtatim noſtra ſunt, adeo quidem ut & liberi homines in ſervitutem noſtram deducantur.

PROPOSITIO II.

Hinc hoſtis captus ex libero fit ſervus.

DEMONSTRATIO.

Servitus enim nihil aliud eſt, quam quando quis jure belli redigitur in alterius poteſtatem:

testatem, vel ut Imperator in § 3. *Inst. de jure personarum* ait, *qua quis alieno dominio subijcitur*. Quod non repugnat juri naturæ, quia cum occidi hostis possit, multo magis capi poterit. Unde servi a servando dicti sunt, *l. 4. ff. stat. hom. §. 4. Inst. d. t.* Equidem natura omnis homo liber est; & negari nequit, contra hanc libertatem naturæ esse, alieno dominio subijci: interim tamen jure naturæ hæc subiectio licita est, vel ex propria dispositione, vel ex jure belli, quatenus ad reparationem juris nostri pertinet.

PROPOSITIO III.

Natura servitus consistit in potestate in operas, & res servi, quas ex operis acquirit.

DEMONSTRATIO.

Victus enim hoc solum jus reliquum habet, nimirum, jus disponendi de operis suis, & ex iis lucrandi. Hoc jus ergo plenarie redactum est in potestatem capientis, adeo ut hic imperet operis servi, & ex illis sibi acquirat.

Notanter autem diximus, acquiri saltem res, quæ ex operis servi veniunt; non alias res, quas habuit dum caperetur, quia capiens jam prædæ jure eas cepit, nedum eas, quas forte domi reliquit, quia illæ occupatæ non sunt, indeque ejus manent ex judicio suæ civitatis, quo injuria captus dicitur. *L. 19. pr. ff. de capt. & postl.*

PROPOSITIO IV.

Jus ergo vitæ, & necis in servum non competit, nisi jure talionis.

DEMONSTRATIO.

Acquirat enim victor tantum illud jus, quod victus in sua potestate habuit: at vita non est in capti potestate. sed id jus Dei est, quod sine injuria in Deum auferri homini nequit. Sane, sola illa ratio, ex qua hosti vita eripi potest, in captis cessat: cessat inquam necessitas, quia captus juri nostro amplius non resistit. *Vid. c. 4. §. 10.*

Equidem communi quasi gentium usu invaluit, ut capti interfici possint; sed hic abusus est. Excesserunt gentes terminos legitimæ servitutis, unde non magis jus oritur quam ex cultu idolorum, qui itidem omnibus fere gentibus communis est, etsi quam maxime naturæ adversetur.

Excipimus autem merito casum talionis: si nimirum gens illa, ex qua capti originem ducunt, jus vitæ, & necis in servos exercet; tunc enim eodem jure quoque in eam uti possumus. Romani Cluvianos vi

captos puberes, quia in Samo præsidium Romanum deditum occiderant, omnes interfecerunt. *Liv. l. 9. c. 31. Vide supra l. 3. c. 4. §. 13. L. 2. c. 20.*

Additio.

» Ex principiis Auctoris alia est licentia
» in captos, quæ ex *jure naturæ* oritur, alia,
» quæ ex *jure gentium*.

» *JURE NATURÆ* enim lædere hostem
» non licere, ait, nisi justa belli causa ad-
» sit, idque ad reparationem juris sit ne-
» cessarium; indeque personas capiendi jus
» quidem hoc modo esse, at tantum ad
» eum effectum, ut operas perpetuas ser-
» vus præstet, non autem ut jus vitæ, &
» necis in eum, nedum in ejus posteros
» competat. *L. 2. c. 5. §. 27. Seq.*

» *JURE GENTIUM* autem lædi hostem
» ex injusta quoque causa, & in infinitum
» posse, fingit, adeo ut & occidere captos
» liceat; idque jus ad posteros quoque ex-
» tensum esse, putat, *b. e. 7. §. 1. 2.* Fu-
» gere tamen servos posse si ex injusta cau-
» sa capti sunt, *ibid. §. 6.*

» Quid *jure naturæ laxiori*, i. e. ex re-
» gulis perfectionum in captos statui de-
» beat, explicat *infra c. 14. per tot.*

» Equidem jus in victos, & in nostram po-
» testatem redactos eodem fundamento ni-
» titur, quo jus interficiendi hostem, ac ca-
» piendi, & vastandi res ejus; hostes enim
» ex judicio nostræ civitatis injuria omnia
» agunt, armis nos, civisque civitatis no-
» stræ persequuntur, insidias vitæ nostræ
» struunt, cædibus civitatem nostram im-
» plent, sanguinem innocentem civium effun-
» dunt, res nostras vi auferunt, rapinas
» committunt, ferro, igneque res nostras
» vastant, &c. Tales igitur hostes ex judi-
» cio nostræ civitatis rei sunt plurimum
» criminum, vita eorum vix sufficit ad ex-
» pianda hæc crimina, & mori meruerunt
» ex justo talionis jure.

» Quando igitur quidam hostium in no-
» stram perveniunt potestatem, eoque judi-
» cio nostræ civitatis subijciuntur, nihil
» obstat quo minus in hos reos animadver-
» tere, & talionem ipsis infligere, i. e. ca-
» pite eos plectere, & bonis eos privare
» in poenam possumus. Sane, cum inter pri-
» vatos is, qui ope, & consilio alium ad-
» juvit, ideo puniri possit, *l. 2. c. 17. §. 7.*
» *Seq. & c. 21. §. 1.* nulla ratio dari po-
» test, cur non inter gentes idem obtineat.

» Neque huic obstat, quod v. g. senes,
» K 3 aliique,

» alique, qui militiæ operam non dant, ho-
 » rum criminum rei non sint, adeoque ta-
 » lio ex ea ratione in eos statui non pos-
 » sit; nam subditi omnino causa sunt illo-
 » rum criminum, dum iudicium Principis
 » sequuntur, & sequi tenentur, dum opi-
 » bus suis, consilio, &c. Principi assistunt:
 » adeoque tanquam participes delicti puniri
 » omnino possunt. *Vid. Grot. l. 2. c. 17. §.*
 » 7. *seq. §. c. 21. §. 1. seq.*

» Atque hæc ratio est, cur apud omnes
 » fere gentes jus vitæ, & necis in captos
 » jure exerceri credatur. Gajus inter mo-
 » dos acquirendi juris gentium (quod nimi-
 » rum cum ipso humano genere proditum
 » est, *vid. l. 1. pr. A. R. D.*) refert ea, quæ
 » ex hostibus capiuntur, adeo ut *§. liberi*
 » *homines in servitute deducantur, l. 5. §.*
 » *f. §. l. 7. pr. A. R. D.* Et alibi ait: *apud*
 » *omnes peræque gentes animadvertere possu-*
 » *mus, dominis in servos vita, necisque po-*
 » *testatem fuisse. L. 1. ff. his, qui sui, vel §. c.*
 » Sed & ipse Imperator inter modos acqui-
 » rendi naturales recenset res nullius, §.
 » 12. *seq. Rer. div.* & tum pergit: *idem ea,*
 » *quæ ab hostibus capimus, jure gentium no-*
 » *stra sunt, adeo quidem ut §. liberi homi-*
 » *nes in servitute nostram deducantur, l.*
 » *4. §. 1. stat. hom.* Hinc Ulpianus servitu-
 » tem notanter definit, **CONSTITUTIO-**
 » **NEM JURIS GENTIUM, qua quis**
 » **alieno dominio contra naturam subicitur:**
 » is autem intelligit per *jus gentium* jus,
 » quod solis hominibus commune est, *l. 1.*
 » §. 4. *just. §. jur.* seu quod, juxta Gajum,
 » ratio naturalis inter omnes homines con-
 » stituit. *l. 9. ff. just. §. jur.*

» Neque obstat, ipsos Cætos Romanos af-
 » ferere, *natura* cognitam non esse servitu-
 » tem, *l. 4. just. §. jur.* & constitutionem
 » illam juris gentium esse *contra naturam,*
 » *l. 4. §. 1. stat. hom.* Nam verum est, ser-
 » vitudinem *natura* cognitam non esse, quia
 » omnes homines in *statu nature primævo*
 » liberi nascebantur, uti id explicat Ulpia-
 » nus ipse in *d. l. 4. just. §. jur.* Si proinde
 » libertas ea auferatur, id fit *contra naturam,*
 » seu contra statum illum *nature primævum,*
 » contra illum instinctum brutis æque, ac
 » hominibus inditum, adeoque contra illud
 » jus, seu facultatem *nature,* quam *natura*
 » omnia animalia docuit. At id non impedit
 » quo minus *jure nature,* quod solis gen-
 » tibus commune est, & quod ratio *natura-*

» lis inter omnes homines constituit, illa li-
 » bertas jure, & in pœnam auferri possit.

A D §. I.

NATURA quidem, i. e. citra factum
humanum, aut primævo nature statu]
 » Recte Auctor ait, in primævo rerum sta-
 » tu, i. e. a *natura,* omnes homines libe-
 » ros esse; quod constat aperte ex motu
 » illo, & instinctu singulis creatoris a Crea-
 » tore indito, ex facultate illa naturali agen-
 » di quicquid lubet, quæ homini connata
 » est, & ex qua satis constat, Deum homi-
 » nes liberos esse voluisse.

Quo sensu] "Nimirum, ut sit contra na-
 » turam, i. e. contra instinctum illum, quem
 » natura omnibus animantibus indidit.

Quod a Jurisconsultis dictum est, contra
naturam esse hanc servitutem] "Quia con-
 » trariatur motui, & instinctui, quem na-
 » tura indidit humano generi; repugnat,
 » inquam, facultati illi agendi quicquid lu-
 » bet, quæ homini connata est.

» Non autem contrariatur juri *nature,*
 » seu gentium, quia libertas, seu facultas
 » naturalis agendi homini auferri justa ex
 » causa potest.

Pactione, aut delicto] "Supponit Auctor,
 » servitudinem consistere in sola obligatione
 » præstandi perpetuo operas; tale autem
 » pactum non repugnare *justitiæ naturali.*
 » Deinde jus operarum in pœnam quoque
 » auferri posse delinquentibus, ait. Nos
 » etiam jus vitæ, & necis ex servitute in-
 » ferri, diximus.

Justitiæ naturali non repugnat] "Victor
 » enim, qui jus capiendi habet, & actus
 » personam capit, i. e. eam in suam pote-
 » statem redigit, omnia jura acquirit, quæ
 » victus in se habet, & omnia per eum
 » acquirit, quæ homo per hominem acqui-
 » rere potest. Hinc servitus inferit 1. jus ple-
 » narium in operas servi, adeo ut ille ni-
 » hil agere nisi imperatus possit: 2. jus in
 » omne illud, quod ex operis servi quæri-
 » tur; cum enim servus nudum sit instru-
 » mentum domini, & operæ ejus in pote-
 » state domini sunt, omne commodum ope-
 » rarum non est instrumenti, sed causæ:
 » 3. jus in res servi: & præterea 4. jus
 » in ejus vitam, propter injuriam ab hoste
 » illatam.

Gentium

2 *Gentium jure aliquando latius patet servitus*] Immo non datur jus gentium. Sed & dictum est, servitutem, quam juri gentium hic adscribit, ejusque effectus, esse ab ipsa natura.

Tum quoad effecta] Vid. §. 3.

Non soli, qui se dedunt, aut servitutem promittunt, pro servis habentur] Adeoque qui pacto servi fiunt, vid. n. 1. *De divisionis enim finis est ut victor arbiter fiat victi*, l. 3. c. 20. §. 50. n. 5. Sane, dediti apud Israëlitas servitutem personalem servire cogebantur, L. 2. c. 13. §. 4. n. 3. De promittentibus servitutem, & quatenus id iustitia naturalis permittat, egimus l. 2. c. 14. §. 2. n. 1. l. 2. c. 5. §. 27. & 28. l. 1. c. 3. §. 8.

Sed omnes omnino bello solenni publico capti] Diximus passim, 1. bellum solenne eo sensu, quo Auctor id statuit, non dari. Diximus 2. servitutem hanc non oriri ex jure gentium, sed ex naturæ jure.

Ex quo scilicet intra præsidia perducti sunt] Tunc enim demum vere sunt in potestate, & custodia nostra; adeoque tunc demum capti sunt: idem igitur hic obtinet, quod in rebus captis. Vid. cap. præced. §. 3.

Neque delictum requiritur] Immo hostis semper ob delictum fit servus, quia scilicet factum suæ civitatis defendit operis, vel opibus suis, vel consilio; adeoque causa est, quod cives nostri injuria occidantur, spolientur, &c. Ex judicio igitur civitatis nostræ hostis homicida est, & prædo; quod judicium cum effectu in eum exerceri potest, ubi in nostram redigitur potestatem.

Etiam eorum, qui fato suo &c. intra hostium fines deprehendantur] Nam hi quoque delinqunt, quia tenentur causam principis defendere, & actu opibus suis defendunt, ejusque judicium sequuntur. Unde notandum, fatum hic esse quod deprehendantur: non vero fatum est quod in servitutem redigantur.

Ut diximus] c. præced. §. 12.

3 *Multi viri boni*] Immo ex judicio nostræ civitatis hostis semper injuriam facit; adeoque hæctenus nunquam erit vir bonus is, qui captus est.

A D §. I I.

1 *Sed & posteri in perpetuum*] Verum non est, filios in servitutem parentum suc-

cedere jure naturæ; tum quia omnis successio est juris civilis, tum quia libertas cuique hominum separatim, & proprio jure a natura competit: sublata ergo bello libertate patris, non tollitur libertas filiorum, qui capti nunquam fuerunt. Uti ergo libertas non transit ad hæredes, ita nec privatus libertatis. Conf. l. 2. c. 5. §. 27.

At ex eodem abusu illo gentium, quo victores jus vitæ, & necis sibi arrogare, adeoque captos jure hominum privare solent, etiam servitus ad posteros extensa fuit; idque apud Græcos, Romanos, Germanos, aliasque gentes ita observatum est, l. 4. §. 1. ff. de stat. hom.

Additio.

Auctor statuit, jure naturæ filios non sequi conditionem parentum: quia ea demum servitus naturali justitiæ convenit, quæ ex pactio est, & ex delicto; quæ utraque cessat in posteris servi. Vid. §. 1. n. 1. Unde Auctor hunc effectum demum juri gentium tribuit, quod in bello solenni ad effectus externos liberi quoque servorum servi fiant, d. §. 1. n. 1.

At diximus, verum non esse, jus hoc, quo posteri quoque servi fiunt, esse ex jure gentium voluntario, & tribuere saltem effectus externos in bello solenni: nam nec datur jus gentium, nec bellum tale solenne; adeoque frustra de ejus effectibus externis queritur.

Igitur juris naturalis est ut partus ancillæ sequatur ventrem. Unde Martianus ait, jure gentium servos nostros esse, qui ex ancillis nostris nascuntur. L. 5. §. 1. stat. hom. Neque iniquum id esse, ex ipsa lege divina probatur. Lev. 25. v. 44. seq. Exod. 21. v. 4. Ratio naturalis hæc videtur, quod liberi sint vera portio viscerum maternorum: l. 1. §. 1. de ventr. insp. Et cum liberi sint pars universitatis, seu civitatis, pœnæ quæque universitatis in hanc partem statui possunt. At male hæc servitus extenditur ad jus vitæ, & necis; uti alibi probavimus.

Qui ex matre serva] Imperator in §. 4. Inst. de jure pers. ait, servos aut nasci, aut fieri: nasci ex ancillis nostris, &c.

Post servitutem] Secus ergo si tempore conceptionis libera fuerit quia superveniens calamitas non nocet libertati semel quæ sitæ: vel si tempore nativitatis libera fuerit: etsi serva conceperit; pr. §. 1. Inst. de ingen. Sed hæc constitutio est meri

» meri juris civilis in favorem libertatis pro-
» dita.

» *Jure gentium servos nostros fieri, dixit*
» *Martianus, qui ex ancillis nascuntur]*” Lo-
» quitur Martianus de jure gentium, quod
» natura inter gentes constituit, non de fi-
» cto aliquo jure gentium voluntario.

A D §. III.

I EFFECTA]” Quæ jus gentium contra
» jus naturæ servituti in bello solenni tri-
» buit quoad effectus externos. *Vid. §. 1.*
» *num. 2.*

» *Infiuta sunt]*” i. e. nullis finibus li-
» mitata.

» *Ita ut in servum domino nihil non li-*
» *cere &c.]*” Ita ut non tantum jus nobis
» competat in eorum operas, res, & libe-
» ros, sed & in eorum vitam.

» *Seneca]*” 10. *controv. §. Conf. Sen. l. 1.*
» *de clem. c. 18. Flor. 3. 20.*

» *Quæ non impune illis imponatur]*” Ex hy-
» pothesi enim Auctoris jus gentium non
» verum jus dat, sed saltem impunitatem;
» quod alibi refutavimus: jus in servos ex
» ipsa naturæ ratione deduximus.

» *Nulla actio, quæ non quovis modo impe-*
» *retur, aut extorqueatur]*” Omnis enim eo-
» rum actio, omnisque utilitas, quæ ex illa
» actione provenit, ad dominum pertinet,
» cujus jure, & nomine agunt. *Vid. c.*
» *præced. §. 9.*

» *Ut etiam savitia dominorum in serviles*
» *personas impunita sit]*” Tacitus de Mo-
» ribus Germanorum c. 25. ait: *verberare*
» *servum, ac vinculis, & opere coercere, ra-*
» *rum; occidere solent non disciplina, & se-*
» *veritate, sed impetu, & ira, ut in inimi-*
» *cum, nisi quod impune.* Immo non sal-
» tem impunita est, sed & licita ex naturali
» illa ratione, quod servus injuria reparatio-
» ni juris nostri restiterit, & quod ope
» ejus concives nostri occisi, & res nostræ
» raptæ fuerint.

» *Nisi quatenus lex civilis savitia modum,*
» *pœnamque ponit]*” Jure Romano servi do-
» minos nimie severos deserere, vel ad sta-
» tuas confugere potuerunt. *Vid. supr. l. 2.*
» *c. 5. §. 29. n. 2. & infr. cap. 14. §. 6. n. 4.*
» Sed & apud Græcos ad libertatem procla-
» mare licebat, *d. c. 14. §. 6. n. 4. Conf.*
» *Sen. de clem. 1. c. 18. 3. Benef. 22.* At id
» juris est positivi, quod perfectioni christia-
» næ maxime convenit.

» *Apud omnes peraque gentes]*” Atque
» hoc ipsum jus a naturali ratione ortum
» esse, tradit idem Gajus. *l. 9. ff. de just.*
» *& jur.*

» *Fines hinc potestati positos]*” Nam ex
» constitutione Antonini illi, qui sine causa
» servos occidunt, non minus puniuntur,
» quam illi, qui servum alienum. Sed &
» major asperitas ejusdem Principis constitu-
» tione coercetur: *L. 1. §. f. bis, qui sui,*
» *vel al. adeo ut si vel durius habiti, vel*
» *injuria infami affecti sunt, liberentur a*
» *potestate domini, l. 2. ff. eod.* Et Hadria-
» nus Umbricium quandam matronam in
» quinquennium relegavit, quod ex levissi-
» mis causis ancillas atrocissime tractasset,
» *d. l. 2. in f.*

» *Sed & res omnes, quæ capta fuerant]* 2
» Hæ enim victori cedunt jure prædæ,
» non vi servitutis.

» *Nihil suum potest habere]*” Et in *l. 1. §.*
» *1. ff. de bis, qui sui, vel al. &c.* traditur,
» quod quicquid per servum acquiritur, do-
» mino acquiritur. Adde *§. 2. Inst. Eod.*
» Omne enim jus personæ in potestate vi-
» ctoris est. Vide Ropolitanam juxta hæc
» principia differentem apud *Tbuan. l. 13.*
» *p. 254. Tesm. b.*

A D §. IV.

» *Restringitur eorum sententia, qui dicunt,*
» *incorporalia belli jure non acquiri]* Res in-
» corporales sunt, ad quarum substantiam cor-
» pus non pertinet, & vel personis infunt,
» vel rebus: quibus proinde captis simul ju-
» ra illa inhærentia capta censentur.

» *Nam verum est, non primo, ac per se*
» *acquiri, sed media persona, &c.]*” Cui jura
» illa inhærent.

» *Excipienda tamen sunt]*” Servus ea re-
» tinet, 1. quæ juris naturæ præceptivi sunt;
» hinc tenetur educare liberos, abstinere
» ab incestu, & a criminibus, & a 2. ea,
» quæ facti sunt; hinc ipse possessionem, ubi
» de jure non quæritur, arripere, solutio-
» nem accipere, &c. potest: 3. iura, quæ
» domi habet; unde jus patriæ potestatis,
» jura conjugii, dominium rerum, jus in
» liberos, actiones, &c. retinet, quia facul-
» tas revertendi non est in perpetuum sub-
» lata. Sed & ex judicio suæ civitatis injuria
» captus dicitur, indeque reversus omnia illa
» jura continuat, ac si nunquam captus
» fuisset.

» fuisset. *Vid. infr. c. 8. §. 4. c. 9. §. 6. seq.*

» *Qua ex singulari persona proprietate stant, ac proinde inalienabilia sunt, ut jus patrum]* » Rationem, cur servus ea jura » retineat, jam allegavi, quia scilicet in sua » civitate injuria captus dicitur.

» *Si manere possunt, manent penes personam]* » Possunt autem manere non tantum » in liberos domi relictos, & non captos, sed » & in liberos simul captos, vel postea natos: nam » etiam servi educare tenentur liberos, &c.

» *Si non, extinguuntur]* » Hinc possessio, » & matrimonium, reverso servo redintegrari novo facto debuerunt apud Romanos, » l. 23. §. 1. ff. seq. poss. l. 14. §. 1. ff. Capt. » & posth. *Vid. infra. c. 9. §. 9.*

A D §. V.

1 *JURE gentium, de quo agimus]* » Scilicet, quod in bello solenni gentes inter » se introduxere; at quale non existere, » diximus.

» *Non aliam ob causam introducta sunt]* » Immo commoda illa ex ipso jure naturæ » sequuntur; adeoque frustra fingitur, a gen- » tibus demum esse introducta.

» *Tot commodis delinunt]* » Dum ex operis » servorum, eorumque posterorum sibi ac- » quirunt.

» *Libenter abstinerent a summo illo rigore]* » Equidem exinde sequitur, utile magis esse » servare captos, quam eos interficere: at » id non impedit, quo minus servati occi- » di possint. Rationem, cur capti occidi » possint, ex jure naturali sequi, demon- » stravimus.

» *Et statim, & post moram]* » *Vid. supra* » c. 4. §. 10.

» *Servorum appellatio ex eo fluxit]* » Conf. » August. de Civ. Dei, l. 19. c. 15. l. 4. §. 2. » ff. jus pers. l. 239. §. 1. V. S. Testm. b.

» *Ac per hoc servare]* » Unde servi a ser- » vando dicti, l. 4. ff. stat. hom. §. 4. Inst. » Jur. pers.

» *Ut libenter abstinerent]* » Ut ultro spe » illius commodi parcerent.

» *Neque enim quasi pactio est ut abstineri cogantur]* » Adeoque ex hypothese Auctoris » hoc est jus gentium, quod non introdu- » ctum est cum mutua obligatione. *Vid. su- » pra c. 1. §. 8. n. 2.* Quam distinctionem » alibi rejecimus. *Diff. proem. IV. §. 521.*

» *Toni. IV.*

» *Si jus hoc gentium spectes]* » Scilicet vo- » luntarium.

» *Sed modus persuadendi ab eo, quod est nihil]* » Adeoque suis commodis consulit » dominus si captum servat ad opus: at » ad id non obligatur.

» *Eadem ex causa hoc jus in alios transcribitur]* » Scilicet, ut commodis præfatis, » aut spe pretii in casu alienationis delinunt » capientes libenter a eade abstinerent.

» *Perinde ut rerum dominium]* » Hoc quo- » que a natura est: cum enim omne jus » capti, & vita quoque ejus sit in mea po- » testate, jus hoc in alterum transferre, » adeoque servum alienare possum. Atque » ideo servus pecudis instar habetur, quæ » in dominio nostro est, & de qua pro lu- » bitu disponere possumus.

» *Ad natos autem dominium hoc porrigi ideo placuit]* » Causa vera est, non quia » gentibus id placuit, nedum ex allegata » ratione; sed quia jure naturæ id, quod » ex re mea nascitur, meum est. *Vid. su- » pra l. 2. c. 5. §. 29.*

» *Si summo jure captos intererent.]* » i. e. » captos interficerent.

» *Illi ipsi nascituri non erant]* » Sensus vi- » detur esse, quod nati ob beneficium a » captoribus acceptum servi fiant, & alie- » nari possint; si enim captos parentes » natorum interfecissent, ipsi nascituri non » fuissent. At non concludit hæc ratio: si » enim nati jure naturæ in servitutum re- » digi non possunt, uti Auctor statuit, gen- » tes suo consensu jus hoc eis auferre nec » potuerunt, nec voluerunt, & adeo bene- » ficium futurum non esset quod nascantur, » ut magis ipsis consultum foret si non nas- » cerentur. Vera igitur ratio est, quod sint » vera portio ancillæ.

» *Nati ante calamitatem servi non fiant]* » Quia tota ratio ibi cessat; non enim na- » ti sunt ex re, quæ tum mea fuit: eodem » modo uti fructus ante venditionem fundi » percepti non acquiruntur emptori.

» *Nisi ipsi capiantur]* » Tunc enim servi » sunt non jure ventris, seu matris, sed » jure captivitatis.

» *Ideo autem natos materna esse conditio- nis, placuit]* » Immo id a natura est, & » non ex placito gentium.

» *Quia serviles concubitus nec lege]* » Immo » requisita juris naturalis etiam inter servos » observari debuerunt. Ita enim requireba- » tur

L tur

» tur 1. consensus mutuus de perpetuo co-
» habitando : 2 ut maturi essent : 3. ut
» extra gradus prohibitos nuberent, &c.

Nec certa custodia erant constructi] » De-
» ductio in domum, per quam uxor conti-
» tuebatur in potestate mariti, est meri ju-
» ris civilis : jure naturæ sufficit, partes se-
» se conjugere ad perpetuam vitæ consue-
» tudinem; atque hoc sufficit ad matrimo-
» nium.

*Ita ut nulla sufficiens præsumtio patrem
» indicaret*] » Immo præsumtio illa æque certa
» est in contubernio servorum, ac in nuptiis
» liberarum personarum : certitudo enim illa
» utrobique oritur ex perpetua illa vitæ con-
» suetudine, quam jungentes sibi invicem
» promittunt.

Atque ita capiendum Ulpiani illud] » Immo
» Ulpiani dictum in *l. 24. ff. Stat. bom.* huc
» plane non pertinet. Non enim loquitur
» de servis, sed de spurii, qui ex ratione na-
» turali sequuntur matrem, non patrem,
» quia de eo non constat, utpote cum mater
» promiscue corporis quæstum fecerit. De
» tali autem spurio ibi agi, patet ex *l. 23.*
» *ff. Eod.*

*Id est, lex consuetudinis naturalis ab ali-
» qua ducta ratione naturali*] » Quam gen-
» tes ex hypothesi Auctoris in eo posue-
» runt, quod partus nasciturus non fuisset
» si capiens patrem captum necasset. Quod
» supra examinavimus.

*Abusione quadam interdum sumi, alibi
» quoque demonstravimus*] » Immo J. C. i nun-
» quam eo sensu vocem legis naturalis ad-
» hibent. Conf. *supra l. 2. c. 19. §. 1. n. 1.*
» omnium minime in *d. l. 24.*, ubi de vera
» naturæ lege agitur, & ubi ratio natura-
» lis adest.

3 *Exemplo bellorum civilium intelligi potest*] »
» A bello civili argumentum juris nunquam
» peti potest, quia quicquid ibi fit, injuria
» fit; ergo tali bello capti injuria occidun-
» tur, & injuria servi fiunt.

Quia in servitutem redigi non poterant] »
» eadem ratione, qua in servitutem redigi
» non poterant, etiam non potuerunt in-
» terfici, quia scilicet id saltem ex necessi-
» tate, & deficiente iudice licitum fit. At
» iudex non deficit in bello civili. & si qui-
» dam cives eum negligunt, injuria negli-
» gunt, & non bello, sed imperio coerceri
» debent. Conf. 2. *paralip. c. 28. per tot.*

4 *Populine, an singulorum fiant*] » Auctor
» distinguit, an in actu bellico, & in mini-

» sterio publico capti sint, an in actu priva-
» to extra ministerium publicum. Illo casu,
» ait, jure gentium voluntario captos ac-
» quiri populo, hoc casu singulis capienti-
» bus : Duces vero varie prædam distribue-
» re solere. *Vid. l. 3. c. 6. §. 15. & seq.*

Jus gentium aquavit] » Immo ipsa na-
» tura : quia victor acquirit in captum omne
» jus, quod in hominem competere potest,
» adeoque pro lubitu de jure illius hominis,
» uti de alia quilibet re, disponere potest.

AD §. VI.

Q UÆRIT Auctor, an captus, & ser-
» vus factus fugere possit? Jure naturæ id ne-
» gat, quia ibi supponitur ex justa causa ser-
» vus factus : at jure gentium, ubi de justitia
» causæ non quaeritur, sed ubi sufficit
» bellum solenne esse, id affirmat. Alii di-
» cunt, posse ad suos, non ad alios fugere.
Covarruv. 1. var. c. 2. n. 10.

Nos simpliciter dicimus, spectato jure
» naturæ eum fugere posse, quia suæ repu-
» blicæ judicio per injuriam captus est : cum
» enim quæque pars se jure bellum gerere,
» hostem vero injuria resistere, ac vim exer-
» cere, asserat, quælibet quoque pars suos
» injuria ab hoste captos statuit, adeoque jure
» servos non esse, eoque fugere, & ad su-
» os redire posse, etsi hostes contrarium asse-
» rant. Cum ergo nec captus ipse, nec alius
» ejus rei iudex sit, captus, qui iudicium suæ
» civitatis sequitur, potest fugere, & si ad
» suos revertitur, vel ad amicos, censetur li-
» ber; in hostium autem civitate habetur pro
» jure capto, & servo : unde punitur si re-
» cipitur.

Apud Medios nondum est suæ potestatis,
» quia gentes non asserunt injuria captum,
» sed res manet in statu, quo fuit cum intra-
» ret in civitatem mediorum; hi enim utri-
» usque factum pro jure habent. *Vid. infra
» c. 17. §. 3.* Atque alias & postliminium fu-
» gientis injustum esset si fuga injusta : idque
» verum non tantum est de fugiente durante
» bello, sed & de fugiente in pace. Cum
» quo belle convenit jurisprudentia Romana,
» *l. 26. capt. & postl. l. 19. pr. Eod. Vid. P.
» Bell. p. 8. tit. 8. n. 17.*

Injto, servum ex eadem ratione vi quo-
» que se cripere potestati domini posse. Resp.
» jam hostem ageret, quod non potest, quia
» in alterius potestate est ut domini, a quo
» ideo

ideo servatus est, cum alias occidi posset. Si igitur statueretur, captum domino vi resistere posse, sequeretur, etiam occidere dominum posse servum, eoque ab isto periculo se servare. Aliud autem est in fuga, contra quam sufficit custodia.

Additio.

Quaestionem hanc late tractavit B. Paresius in *disp. de fuga* c. 1. n. 27. usque ad n. 38. Verba haec sunt:

Occurrit adhuc alia militum classis, captivorum scilicet: de his quaeritur, an licite fugiant? Grotius lib. 3. c. 7. §. 6, respondet affirmando; alio loco, L. 3. c. 14. §. 7, negando: priori loco, uti videtur, de jure gentium; posteriori de jure natura. Mibi distinguendum videtur esse inter captivos, qui se jam dederunt hosti, & qui adhuc vi tenentur. Illis aufugere nec de jure gentium, nec de jure natura licet. Vid. diff. de Postliminio Sect. 2. §. 15. Nam qui se dederunt, licet ab initio vi capiantur, teneanturque, nunc ex propria dispositione transiunt in potestatem hostium; prout vero de jure suo quisque disponit, ita jus est, juxta Pos. VI. ad jus naturæ. Igitur dum proprio facto cesserunt hosti, huic jus semel quaesitum contrario facto auferre nequeunt. Interim tamen a suo principe, vel priori domino recipi possunt: is enim neque captivam, neque deditionem adprobavit, nec concedet unquam, per deditionem de suo, Principis, vel civitatis jure privatam disponere potuisse, (hoc scilicet Principi integrum manere debet) licet de proprio jure se dediti disponere licuerit. Hi captivi, qui adhuc vi tenentur, licite fugiunt de jure gentium. Grot. L. 3. c. 7. §. 6. (de jure natura illud videtur negare sup. all. l.) Nam quamvis negari non possit, captivos esse in hostium potestatem per captivam redactos, & hinc iniquitatis præ se ferre speciem, non lytro aliquo, sed fuga se ab illa liberare; hoc tamen etiam certum, quemlibet captivum eoque tantum esse hostium, donec fugiendi facultas incipiat, & hic integram fugam judicet: vi enim, qua tenebatur, cessante, si fidem non dedit se remansurum, lubens sequi castra, & præfidia hostium, non tenetur. Interim tamen dum adhuc potest retrahi, justitia fugæ in suspensio est, & si retrahatur, hosti pænas dabit, qui de injuria sibi illata conquiritur; si autem fuga cessit feliciter, & reversus est captivus ad suos, tunc de jure Romano, & gentium, postliminio reddit. l. 19.

§. 3. ff. de capt. & postl. Hodie cum ob cessantem servitutem jure postliminii opus non sit, in potestatem sui Principis, vel suæ civitatis recidit, sequiturque illius judicium, quod factum fugientis approbat, laudatque. Quando etiam ad amicos, vel socios pervenit, quia hi idem nobiscum sequuntur judicium, itidem liber est, d. l. 19. & 7. d. t. Si autem nondum ad suos, vel amicos reversus est, sed apud medios commoratur, manet adhuc in potestate hostium, quibus, si petant, a mediis restituendus est. Medii enim factum hostis pro jure habent; & quod pro jure habetur a gentibus, quæ mediis sunt, id quoque juris gentium est. Sui vero, vel socii injuria detineri civem ab hoste, existimant per d. l. 19. pr. seq. Convenit igitur hoc in casu Jus Romanum perfecte cum jure gentium. Illi vero captivi, qui quidem hosti se non dederunt, fidem tamen fecerunt, se non nisi lytro prius soluto decessuros, & hujus promissionis intuitu dimittuntur, die auf parole losgelassen, fugere amplius licite non possunt; uti hoc casu inter nos obtinet: vid. Ch. B. K. R. art. 7c. in not. licet vinculi promiserint se mansuros, ut scilicet mitiorem per id custodiam obtineant. Fides enim, quam vinculus dedit, valet, & per eam obligatur. Quoniam, nimirum, hac vis non impedit consensum, & in bello licita est. Si tamen nihilominus vinculi detineantur, cum ne vincerentur promiserint, neque sua promissione obligantur, sed data occasione licite fugiunt. Grot. l. 3. c. 23. §. 8.

Incidit hic quaestio: An captivus victori resistere, & vi sibi viam fugæ aperire possit? L. L. Romanis hoc permissum reperitur in L. 26. ff. de capt. & postl. verb. Nihil interest quomodo captivus reversus; an vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Grotius vero dum omnem domino resistendi facultatem servis denegat, etiam huic videtur simpliciter contrarium esse; eumque sefellit ratio, quoniam olim bello capti servi fiebant. L. 3. c. 7. §. 7.

Hoc tamen more inter Christianos antiquato, cum hodie captivi non sint servi, sed maneat liberi, licet in potestatem capientium venerint, & lytro, vel ex pacto redimantur, hodiernis potius quod Romanis captivis (qui tamen servi fiebant) licitum fuit, licebit: ita quidem, ut quoties via fugæ ipsis pateat, & hi integram fugam judicent, diu nimirum per hoc desinant in hostium esse

potestate, impediendi fugam hosti resistere, ac vi captivitate se eripere possunt; quod tamen ex eventu adparebit.

Ab hoc jure fugiendi B. Parens excipit *Deditos*: nam per deditionem omnium judicio jus hosti quaesitum est, cum jure gentium fides hosti data, & pacta cum eo inita servanda sint. Et licet dicat injuria hosti se compulsus ad deditionem, eo tamen non tollitur obligatio fidei datae: quod & jure Romano constitutum in *l. 1. ff. capt. §. postl.* Quae plenius excussit B. Parens in *displ. de Postliminio in pace Scil.* 2. §. 13. 14. 15. §. 16.

Notram sententiam de jure fugiendi, & de jure in deditos, alibi explicavimus. *Vid. Dissert. proœm. XII.*

Qui bello injusto] "Bellum, quod inter duas summis potestates geritur, nunquam injustum dici potest intuitu partium bellum gerentium, ante ultimam victoriam; quia judicem non habent, & uterque justitiam causae suae allegat: sed res eventu demum deciditur. Hinc idem est, sive quis bello justo, sive injusto capiatur: utroque enim casu fugere potest captus; & ex eventu demum constabit, an jure fugerit, an injuria.

Aut ex captis nati] "Hi enim eodem jure utuntur, quo capti, ex quibus nati sunt.

Fus non esse fugere, nisi ad suos] "Quorum judicio injuria capti sunt.

In eo eos falli, non dubito] "Immo concedi id certo modo potest: nam ad alios, qui non focii, sed medii sunt, fugientes libertatem non recipiunt, quia illi utriusque factum pro jure habent; adeoque res in eo statu manet, quo fuit cum ad fines mediorum accederet.

Bello manente] "Immo etiam pace facta, uti mox videbimus.

Libertatem consequuntur ex postliminii jure] "Quia nunquam servi fuisse, injuria quippe capti, ex judicio suae civitatis videntur: de quo jure *infra c. 9.* agetur.

Si ad alios] "Cum enim judicium suae civitatis apud medios non valeat, & hi jus rei in praesenti statu spectent, servus fugitivus domino vindicanti restitui debet. Secus si ad amicos, & focios suae civitatis revertitur: de quo *d. c. 9.*

Aut etiam pace facta ad suos] "Immo verum non est, fugientem servum a sua

civitate vindicanti domino restitui debere. Est enim pace bellum compositum sit, id tamen non impedit, quo minus utraque pars contendat actus medi temporis injuria esse geitos; quod judicium cum effectu valet, si captus ad suam civitatem revertitur: nisi pace dictum sit, postliminio locum non fore; de quo plenius *infra c. 9.*

Non ideo sequitur, animo quoque injici religionis vinculum] "Sensus est, quod fugientes non peccent fugiendo, etsi civitas, ad quam confugiunt, eos reddere debeat.

Cum multa sint jura, quae tantum exterrivius judicium spectant] "Ubi actus legibus sive civilibus, si gentium improbatur, quin & punitur, & tamen salva pietate fieri, ac admitti potest.

Qualia sunt haec belli jura] "Quae ex consensu gentium demum vim habent, & specialem legem continent, quod servi fugientes ad alios, vel etiam pace facta ad suos, domino vindicanti restitui debeant.

Nec est quod objiciat aliquis] "Sensus objectionis hic est, quod videatur servum fugere ideo non posse, quia in potestate domini, i. e. in ejus dominio est, cui se subtrahere absque injuria nequit. Auctor respondet, dominium hoc non a natura, sed ex lege demum gentium ortum esse; indeque non verum jus dominii competere, sed saltem dominium externum, cuius effectus sit ut cogi servus possit, non ut religio animo ejus injiciatur. Verior responsio est, quod captus sequatur judicium suae civitatis, adeoque se injuria captum dicat. Hoc judicium quidem effectum non habet quamdiu est in potestate hostis, ubi valet judicium civitatis hostilis; sed quando ad suos, vel amicos revertitur, praevalet judicium suae civitatis, quae eum injuria captum, adeoque nunquam servum factum esse, judicat.

Posse & dominium dari, quod tantum in judicio humano, & quidem coactivo, valet] "Ex hujusmodi autem dominio natura non sequi religionem, seu obligationem in animo. At dictum jam est, 1. in quolibet bello dominium in captos acquiri non ex ficto aliquo jure gentium, sed ex ipsa ratione naturali. Unde 2. concludendum potius esset, captum dominio huic naturali se subtrahere non posse. At 3. diximus quoque, dominium illud jure naturae

» naturæ saltem vim habere ex judicio civi-
 » tatis hostilis, non vero juxta judicium
 » civitatis, ex qua captus est, & quod ser-
 » vus quoque sequitur: tali igitur dominio
 » inest conditio, nisi servus postliminio re-
 » versus fuerit. Unde 4. necessatio sequi-
 » tur, fugam servi ex judicio hostilis civi-
 » tatis semper injustam, ex judicio suæ civita-
 » tis autem semper justam esse: at cum
 » effectu semper valet judicium ejus civita-
 » tis, ubi is, qui captus est, invenitur.

2 Quod *§ in aliis juris generibus*] " Ubi
 » scilicet jura civilia aliquem tanquam do-
 » minum tuentur, qui jure naturæ dominus
 » non est. Adeoque ubi non injicitur reli-
 » gionis vinculum ei, ad quem verum do-
 » minium pertinet.

2 Jus testamenta nulla dicendi ob deliquium
solemnitatis] " Auctor exemplis probat, jure
 » civili dominium aliquando constitui sal-
 » tem quoad effectus externos; ita tamen
 » ut ei, cui dominium verum auferitur,
 » nullum religionis vinculum injiciatur. Huc
 » refert casum, ubi testator hæredem scripsit
 » non adhibitis solemnibus: hoc enim casu
 » jure civili hæredibus ab intestato hæredita-
 » tem tribui, ait; at id non impedire, quo
 » minus hæres scriptus salva pietate hære-
 » ditatem adire, eamque retinere possit.
 » Unde concludit, dominium hæredum ab
 » intestato saltem in judicio humano valere,
 » non vero ideo quoque injici religionis vin-
 » culum hæredi scripto, cui naturali jure
 » dominium debetur, statuit. At hoc exem-
 » plum plane huc non pertinet: nam cum
 » testamenta sint a lege civili, verum non
 » est, dominium a natura competere ei,
 » cui defunctus id testamento tribuere vo-
 » luit; *Jure civili* autem non tribuitur do-
 » minium, nisi adhibitis certis solemnibus,
 » quibus deficientibus dominium non trans-
 » fertur. In hoc igitur casu hæres scriptus
 » nec jure naturali, nec jure civili pro do-
 » mino haberi potest.

Quod tali testamento relictum est, salva
pietate retineri posse] " Is, cui in imperfe-
 » cto testamento aliquid relictum est, jus
 » a natura non habet, quia dispositio de-
 » functi post mortem nullum effectum ha-
 » bet; nec jure civili, quia deficient re-
 » quisita juris civilis: adeoque salva pietate
 » nihil ex tali dispositione capere potest,
 » sed cum omne jus ad hæredes ab intestato
 » pertineat, id eis necessario tribuere tenetur.

Saltem quamdiu ei non contradicitur]

» Scilicet, ab hæredibus ab intestato; mo-
 » do sciant testamentum imperfectum esse,
 » & acquiescant: tunc enim non ex testamen-
 » to, sed ex voluntate hæredum ab inte-
 » stato, eorumque beneficio, hæreditatem
 » acquirunt. Atque ex his facile deceditur
 » celebris illa quæstio, an ex testamento
 » imperfecto naturalis obligatio oriatur, ita
 » ut hæres in conscientia obligetur ad præ-
 » standam legata tali testamento relicta? Quod
 » negavimus in *Jure nostro controverso civili*
 » pag. 2.

Nec longe abit] " Aliud exemplum hic
 » ponit, ubi quis dominus constituitur in
 » judicio humano, nec tamen alter, qui
 » natura rei dominus est, injuria rem de-
 » tinet si non interpellatur.

*Dominium ejus, qui secundum leges ci-
 viles mala fide præscripsit*] " Verum est,
 » quod sola lex civilis hoc dominium tuc-
 » tur: at cum id ob utilitatem publicam
 » lege introductum sit, omnino, & natu-
 » rali quoque ratione dominium tribuit præ-
 » scribenti, quia jure naturæ quoque per
 » dispositionem superioris jus alii acquiri,
 » & nobis auferri potest. Atque ex hac ra-
 » tione improbat B. Parens dispositionem
 » juris Canonici, quod peccatum esse, ait,
 » rem alienam solo longi temporis lapsu ac-
 » quirere: in *disput. de finibus bonæ fidei*
 » *§c. prima, Sect. 1. §. 6. usque ad finem.*
 » Ita enim differit.

OPERE pretium videtur, ad examen re-
 vocare eam questionem, an constitutio juris
 civilis, qua in usucapionibus bonam fidem
 ab initio duxerat requirit, quicquam con-
 tincat, quod rationi, aut naturali æquitati
 adversum sit, quin, an deterior saltem sit
 constitutione canonica? Quod utrumque om-
 nino negamus. Etsi enim jure naturali sanc-
 citum non sit, ut lapsu temporis (quod sal-
 tem intra memoriam hominis sit) dominus
 rem suam amittat, & alius alienam acqui-
 rat, tamen, cum in penam negligentie, tum
 ob utilitatem publicam, lege id fieri posse con-
 sentiunt ipsa jura canonica, quibus usucapio-
 nes, & præscriptiones æque, ac jure civili pro-
 bantur, certumque est, potestas: civili id jus
 puniendi, prospiciendique publicis civium usi-
 bus natura competere. Nam cum & res adia-
 phora lege prohiberi sub pœna possint, v. g. ne
 quis rogam alicia poliat, vel mulier genas
 radat, &c. nedum res, qua jam ante pro-
 hibitionem officio frugi patrisfamilias adver-
 santur. Bene Castrensis in d. l. 4. §. si viam

in f. ff. de Usucap. inquit: Creditor multatur ab ipso statuto propter negligentiam hac poena, & sic debet cedere lucro debitoris, l. 74. de solut.; constat enim, quod statutum potuit afficere sibi subiectum, & inferre ei hanc poenam. Praesertim cum non leve illud momentum sit, quod usucapio ad tranquillitatem reipubl. & civium affert; sed omnium prope maximum, ne scil. lites sint immortales, sed dominia tandem secura, & commercia in tuto. Sublata enim usucapione, & praescriptione, nihil tali civitate turbulentius, nihil civium concordiae, amicitiaeque infestius, & nulla rei vel acquisitio, vel possessio, ulli hominum tuta, ac quietata esse potest.

Quemadmodum igitur usucapiones legibus introducta cum natura iustae, ac aequae, tum in civitate tantopere proficuae, & prope necessariae sunt, ita potuisset lex salva iustitia naturali absolute eas constituit, non attendita bona fide possessoris, ob praedictas rationes. Licuit enim utique magistratui summo talem legem inter cives suos sancire, ut singuli intra triennium v. g. curam habeant rerum suarum, in easque inquirent sub poena, nisi fecerint, amittendi indistincte dominii, omnisque iuris in eam rem. Nam & naturaliter Princeps privatis jus suum ex duabus causis auferre potest, in poenam delicti, & ob necessitates reipublicae; quarum cum alterutra sufficiat, hic utraque concurrat, scil. poena negligentiae, & utilitas publica, quae ex dominiorum securitate, civium quiete, & litium amputatione pullulat.

Atque huiusmodi aliae leges plurimae, ac nullo jure improbatas sunt. Ita lex constituta est, ut si quis rem suam privata auctoritate repetat, dominium perdat, l. 13. ff. quod metus caus. §. 1. vers. sed ne Inst. de vi bon. rapt. l. si quis in tantum 7. C. unde vi l. 2. C. de priv. carc. quae lex vero, & iusto domino, qui rem suam privatim repetit, in poenam usurpatae auctoritatis privata dominium aufert; nec ullibi distinguitur, an possessor sciverit, rem ejus, qui repetit, esse, an ignoraverit. Ita cum quis rem ex turpi utrinque causa accepit, danti in poenam turpitudinis aufertur actio, & conditio: (quae jure gentium competebat per l. 25. in fin. ff. de act. rer. amot. l. 32. in f. ff. de rebus cred. l. 1. §. fin. ff. de Cond. sine caus.) etsi possessor sciens ex turpi causa accepit, l. 3. l. 4. §. 1. l. pen. ff. de Cond. ob turp. caus.

Præter quoque edixit, ut si quis domum

suam ludo praberet, & ex ea re injurias, damna, furta, &c. passus esset, actione, quae eo nomine ipsi jure competeret, privatus esset in poenam praebita in ludum domus, etsi illi, in quos actio daretur, dolo, & mala fide fecerint, & graviter deliquerint, l. 1. §. 1. §. 2. §. 3. ff. de aleat.

Quin in criminibus etiam gravissimis, uti adulteriis, quinquennii, in aliis saltem vicesimii, praescriptio accusationem tollit: uti & doli actio biennio, injuriarum, anno excluditur. Quin ergo praescriptio, quae enormissimorum facinororum reis ob utilitatem publicam prodest, minus prodesse posset possessori saltem scienti rem alienam esse. Conf. Sect. 2. §. 20.

Quin igitur pari jure fas esset punire negligentiam civium, qui legem certum tempus inquirendis rebus suis praescribentem aspernantur, & cum litis desit prope notitia, litem magno reip. malo inchoant. Immo cum in criminibus etiam gravissimis, uti modo dictum, quinquennii, vel saltem vicesimii praescriptio accusationem aboleat, qui minus lex permittere posset, ut praescriptio prodesset scienti rem alienam, quam ut atrocissimorum facinororum reis.

Quod si itaque salva equitate naturali legi licitum fuit usucapionem ita absque ulla bona fide introducere ex memoratis causis, omni equidem labe, & scrupulo carebit lex illa XII. Tab. quae usucapionem non aliter admisit, quam si totum illud negotium, ex quo possessor rem sibi comparavit, bona fide gestum fuerit, adeoque quicquid in factio boninis consistit, bona fide non caruerit; cujus juris aequitas multo luculentius apparebit, ubi ratio, seu principium, quod sequitur lex civilis, recte intellectum fuerit. Ergo quale id sit videamus.

Scilicet, bona, & mala fides non sunt nisi in hominum actionibus, & negotiis, & tantum quaritur, an quod homines egerint, bona, vel mala fide egerint: uti de dolo, cujus species est mala fides, nunquam queritur extra hominum actiones, nec quicquam dolosum dici potest, quam factum hominis.

Accurata itaque quam maxime est sanctio juris civilis, quod semper, & in omnibus, quae factio possessoris fiunt, bonam fidem requirit, nec unquam possessori ullum jus ex factio ipsius tribuit, nisi tamen, cum agit, bonam fidem habuerit. Quod constat: nam possessor etsi bona fide, & iusto titulo rem acceperit, non tamen medio tempore fructus percipi-

percipiendo suos facit, si tum sciat alienos esse; cum fructus non nisi ex suo facto, scil. perceptione, acquirat, l. 48. §. 1. ff. de A. R. D.

Idem bona fidei possessor actionem ex edicto de damno infecto contra vicinum movere nequit, si tum aedes, quas possidet, alienas esse rescavit, l. 13. §. 9. de damn. inf. Eademque ratione nec Publiciana agere poterit, amissa medio tempore possessione, nisi tum, cum agit, & repetit, bona fidei possessor sit, l. 15. §. 2. ff. de usufrucap. juncta l. 7. §. ult. ff. de publ. in rem act.

Hæc itaque omnia cum facto possessoris procellant, tempore quoque medio, quo fiunt, requirunt bonam fidem. At in usucapione solum initium, scil. negotium, quo possessor a non domino capit, facto ipsum fit, adeoque bona fide fieri debuit; eo vero rite gesto, & re bona fide, & iusto titulo accepta, dominium post certum tempus, quo continuari debet possessio, sine novo hominis facto, atque negotio, sola potestate legis, & vi juris adjicitur. Atque ita in ea saltem parte usucapionis, que non facto hominis, sed potestate juris perficitur, lex non requirit bonam fidem.

Hanc vero hujus juris, ac differentia rationem esse, ut quod capio, i. e. usucapio, juris sit, perceptio facti, perspicue, & aperte exprimitur in l. 48. §. 1. ff. de A. R. D. cuius verba sunt: Si eo tempore, quo mihi res traditur, putem vendentis esse, deinde cognovero alienam esse, quia perseverat per longum tempus capio, an fructus meos faciam? Pomponius, verendum, ne non sit bonæ fidei possessor, quamvis capiat (i. e. usucapiat); hoc enim ad jus, id est capionem, illud ad factum pertinere, &c. Ex quo loco patet, bonam fidem in perceptione fructuum semper, in usucapione vero ab initio requiri; utrumque enim in facto hominis consistit: at reliquo tempore usucapionis, quo sola lex operatur, eam non requiri. Que equidem ratio satis est consensu, accurata, & iusta.

Præterea si causam, ac finem usucapionis respicimus, scil. ut lites tandem sopiantur, civisque quieti sint, longe convenientior est dispositio civilis, quam canonica. Per illam enim id agitur, ut lapsa tempore, quod inquirendis rebus suis permissum est dominis, & probata a possessore saltem iusta causa, & bona fide negotii, quod gessit, omnis alia lis, & questio conticescat. At dispo-

sitio canonum omnem fere fructum ad utilitatem publicam usucapionum evertit; cum enim usucapio introducta sit, ut tandem evitentur difficiles illæ dominorum disputationes, ac probationes, in harum locum per canones substituantur non minus difficiles disputationes, & probationes de totius medii temporis, & plurimorum annorum non interrupta bona fide: qua re non minus prolixus litium ordo iterum perditur. Quin per hos canones & resuscitantur magis disceptationes de dominio, & quod unicuique fere tutum, certumque remedium fuerat probandi dominii, destruitur. Nam usucapio cum suo initio, seu qualitate negotii, quo possessor rem acceperat, haud difficulter, & hoc modo dominium tuto, certoque probari potuit; at quantopere ille probandi per usucapionem dominii modus enervatus sit, ex quo inferre, & oppugnare eam usucapionem sinit, excitata lite de totius medii temporis bona fide, cuique obvium est. Quid enim difficilius est, quam tot annorum continuam, & haud interruptam bonam fidem, nec ipsius possessoris tantum, sed & antecessorum, quorum ille tempora continuat, docere, cum tamen is, qui intentionem suam in usucapione fundat, eam cum omni sua qualitate, & requisitis, probare debeat: arg. l. 10. pr. ff. si serv. vind. l. 2. ff. de Prob. &c. quicquid nonnulli scriniorum compilatores temere dissentiant, vel transcribant. Quid vero certi, que probatio esse potest in usucapione, in quam ingenti difficultatum, dubiorumque mole incurvari, queque tam facile eludi potest?

Unde nec evitavit hoc jus Canonum censuram JCorum. Job. Pet. de Ferrara JCorum Italus in pract. Pap. form. Respons. rei conv. vers. præscriptionis n. 28. defendens sententiam juris civilis addit: Nec obstat, quod periculum animæ vertatur: quia ista ratio: salva reverentia, est multum fatua; & deinde longe graviora in hos Canones subjicit. Item Wesenbec. ad Schneidew. tit. de Usucap. in pr. n. 20. lit. I. de hac constitutione canonum ita loquitur: Nec ratio, nec decisio illius textus valet. Nam quid huc pertinet dictum Apostoli: Quicquid non fit ex fide, illud peccatum est? scil. æque illud intellexerunt, ut hæc jura præscriptionum, & diutius in hac luce Evangelii patiemur justitiæ talibus tricis imponi. Denique Cujacius JCorum, & Gallia sua luxen ad c. 5. in f. X. de præscript. de eadem ita sentit:

Hunc

Hunc locum serva interim, ut probes, quam cynici, & fufci olim fuerint, quæve imperitia, & incuria curiæ Romanæ.

Quicquid sit, hodie jus hoc canonicum certo receptum esse constat: neque ideo hæc disputamus, ut in dubium illud vocemus, sed ut appareat, cum juris civilis dispositionem omni labe carere, optimaque ratione niti, quin in republ. præferendam esse alteri; tum intolerabilem esse abusum, quo multi non perspecta vera juris ratione, prætextu cerebrina, generalis, parumque solida, quæ sola æquitatis, conscientiæ laqueos neclunt, & cum sibi, tum aliorum imperitorum animis tam facile injiciunt.

» Equidem Beatus Lynkerus, vir omni elo-
» gio major, hanc sententiam B. Parentis
» suppresso nomine impugnavit, & male
» reprehendi jus canonicum, ac rationem,
» quod hic periculum animæ versetur mul-
» tum, immerito fatuam a Johanne Petro
» de Ferrar. appellari, existimavit: Adden-
» do, modestius ratiocinari Ungepauerum ad
» tit. X. de præscript. n. 7, statuentem, nec
» rationem Pontificis, nec decisionem in c.
» f. X. de præscript. ratione carere, sed de-
» sumtam esse ex Pauli epistola ad Rom.
» 14. v. ult.; Paulum autem non loqui ibi
» de fide salvifica, seu theologica, & justifi-
» fica, sed de bona fide politica, & quæ
» efficit ut omne id, quod fit contra ani-
» mi nostri conscientiam, peccatum sit. Can.
» 44. c. 33. q. 3. de pœnit. dist. 3. Atque
» hanc explicationem esse ex Chrysofomo,
» Theophilacto, aliisque Patribus, & Theo-
» logis, eoque frustra, ac sufficienti absque
» ratione rationem juris Canonici impugnari.
» His Respondet B. Patens in disput. de fini-
» bus bonæ fidei &c. secunda, dubio II. §.
» 18. usque ad §. 27. his verbis:

JURIS Canonici dispositio nec superiori
Disp. nec a Dd. vulgo reprehenditur; sed
hæc ejus ratio, & illatio, Quicquid non
fit ex fide peccatum est, Rom. 14. v. fin.
Ergo in præscriptione, omni tempore re-
quiritur bona fides, c. f. X. de Præscr.
negatur: neque a Ferrariense tantum, sed
a Wesenbecio, & Cujacio, præclarissimis
JCTis superiori Disp. itidem in hanc rem
allegatis, exploditur. Cum igitur JCTi Pon-
tificii ex Gallia, & Italia, dissimulare su-
um de ea Pontificis ratione noluerint judi-
cium, parum proficiet modestia Professoris
Tubingensis.

Cum vero in ipso dubii textu concedatur,
plerosque locum Apostoli de fide salvifica in-
telligere, contrarium sine fundamento asseri-
tur propter pauciorum opinionem. Neque
jam de opinionibus, sed de veritate disputa-
tur; neque hæc auctoritatibus, sed rationi-
bus evincitur. His igitur missis, sententiam
dicti Apostolici, & quid inde inferatur,
videamus.

Convenientissima igitur textui videtur re-
ceptior illa sententia, qua eum interpretatur
de fide in Christum. Hæc enim illa fides est,
quam ubique inculcant Apostoli, & sine
qua omnis hominum actio, etiam virtu-
fissima, peccatum est: eoque sensu dicitur,
gentilium virtutes maximas fuisse splendida
peccata, propter coherentem actionibus no-
stris labem illam hereditariam, qua cum
animus inficiat, omnes quoque inde proce-
dentes actiones infectas esse necesse est. Nec
adeo potest ullum hominis peccatoris factum,
quantumvisque gloriosum, ob fontis iniqui-
tationem ab omni labe immune videri, nisi
fides in sponsorem, qui pro labe ista satisfacit,
eam abstergat, & deleat, & quod ob-
dictam saltem anima maculam perfecta ju-
stitia deest, sua satisfactione suppleat. Qui
verborum horum sensus, quo nihil plurius
videtur, nihil ad bonam fidem usucupationis
pertinet.

Sed nec magis ex altera illa interpretatio-
ne, qua in hoc Dubio II. assumitur, etsi
admittatur, constitutio Juris Canonici in-
ferri potest. Ex hac enim hypothesis dicti hujus,
Quicquid non fit ex fide, peccatum est,
sententia erit: Quicquid contra conscien-
tiam fit, peccatum est. Atqui concessum,
& in confesso est, Juris civilis quoque dis-
positionem vitio carere, & equam, ac ju-
stam esse. An vero contra conscientiam agit
qui jus, quod vitio caret, & equum, ac
justum est, sequitur? Leges a summa po-
testate latæ ubi jubendo obligant, ita permit-
tendo tranquillam, tutamque reddunt con-
scientiam, si nihil adversum jus naturæ sanc-
tiant: quemadmodum juri naturali nullatenus
adversari, constat, si magistratus publi-
ca utilitatis, & tranquillitatis causa certum
tempus statuat, velitque, ut cives intra præ-
fixi temporis spatia in res suas inquirent,
vel si hanc saluberrimam legem negligant,
postea non audiverint, sed dominio rerum
neglectarum cadant.

Quanto minus igitur inferri inde potest,
hanc consuetudinem, vel constitutionem
juris

juris civilis, absque mortali peccato observari non posse, uti inferitur in d. c. fin. X. de Præscript. An jus a summa in terris potestate constitutum, quod æquum esse, & omni vitio carere conceditur, quod negligentiam, quin contumaciam eorum, qui legibus certum terminum ad inquirendum rem suam injungentibus non obediunt, damno rei suæ pravit, quod tranquillitati, & securitati publicæ prospicit, litesque amputat; an, inquam, hoc jus peccatum mortale observatoribus suis impingit ex allegato dicto Apostoli?

Quot vero hac ratione, & quanta peccata mortalia ita permixta erunt per ipsos Canones, qui partem sententia gravatam solo 5. (postea 10.) dierum lapsu a jure appellandi excludunt, eoque ipso totius cause damno, etsi eam justissimam habeat, nullant; c. 27. caus. 2. quæst. 6. c. 32 in fin. X. de Elect. c. 15. X. de sent. & re jud. idemque faciunt si quis saltem Apostolos intra 5. (deinde 30.) dies non petierit, c. 24. d. qu. 6. c. 6. de appellat. in 6. Clem. 2. eod. vel terminum probationis labi passus sit, c. pen. X. de Testib. & attest. vel Emphyteuta biennio canonem non solverit, c. 4. X. de locat. & cond. &c. In quibus omnibus, aliisque casibus, ob solition neglectum termini præfixi, etsi satis arguisti, pars suo jure excidit, idque lucro partis alterius cedit; nullo discrimine bonæ, vel malæ fidei, & adeo promiscue, ut nihil pœnæ hanc impediat, quam justa restitutionis in integrum causa: quæ vero eadem æque contra lapsum præscriptionis datur, v. g. ex causa iustæ absentis, vel clausula generali L. 1. ff. ex quibus caus. maj. Quanto vero graviora sunt ista, quam jus illud, quo per usucapionem ei, qui bona fide, & iusto titulo accepit, contra eum, qui tanti temporis moram in requirendis rebus suis commisit, acquiritur? Atque adeo multo magis hæc essent mortalia peccata.

Quod si hæc dispositio juris civilis pugnet eum dicto Apostoli, & ideo mortale peccatum inferat, cur uque ad Innocentii III. tempora jus hoc permiserunt tot christianissimi Imperatores, Constantini, Theodosii, Justiniani, &c. tot doctissimi Pontifices, tot eminentissimi Ecclesiæ purissimi Patres, nec ab ævo saltem Constantini M. orbem christianum a mortali hoc peccato, nisi post novem integra demum secula, liberarunt? Taceo doctissimos, & religiosissimos Jctos

Tom. IV.

christianos, quorum opera in componendo juris civilis corpore usus est Justinianus. Hi an nescivere hunc locum adeo tritum ut nullus magis? An mentem Apostoli non intellexerunt? An si sciverunt, & intellexerunt, adeo nullam conscientie curam habuerunt, ut hanc pugnam legum, & Apostoli sedare, hinc dissensum expringere, atque mortale hoc peccatum abolere, cum facillime potuissent, aspernati fuerint?

At vero nimium distat vox illa πίστις, qua Apostolus utitur, & formula illa juris Romani, bona fide. Quæ sit illa πίστις, de qua Apostoli agunt, constat: scilicet, πίστις illa, & fides novi fœderis, quam ipsi perpetuo inculcant. Sed formula illa, bona fide, non explicatur per vocem πίστις, sed est propria legibus Romanis, & quasi technica, quæ Græcis, vel alterius lingue vocabulis propriis, ita ut vim ejus, sensumque rite exprimant, reddi nequit. Si quis enim bona fide, & mala fide verteret πονηρῆς πίστεως, κακῆς πίστεως, (quod tamen apud Apostolum non est) parum Græce loqueretur, & licet Græce, non tamen eo exprimeretur vis formula, bona fide. Unde Theophilus Paraphrastes Græcus retinuit formulam, & ad §. si quis a non domino Inst. de rer. div. & tot. tit. Inst. de usuc. &c. nunquam Græce id vertit, sed semper retinet βοναῖς φίδε, vel per πιστῶν, παρανόμων δεσποτῶν: uti & cum vox usucapionis propria sit legibus Romanis, eam retinet græce, & usucapi reddit ἐξουσιώσεως, d. tit. de usucap.

Toto igitur cælo distat πίστις Apostoli a formula bona fide, quæ & alius alio longe sensu in jure usurpatur: ut cum contractus alii dicuntur bonæ fidei, alii stricti Juris; quæ distinctio jure quoque Canonico firmata est, c. 6. §. ad hæc X. de Except. c. fin. X. de Depos. & opponitur hoc sensu bona fides stricto juri. Uti ergo nemo hinc intulerit, contractus stricti juris ideo esse peccata mortalia, quia quidquid non fit ex fide peccatum est; ita apparet, formulam illam bonæ fidei in legibus non esse id, quod Apostolus πίστιν vocat.

Ut adeo credendum omnino sit, nec ipsius Pontificis mentem fuisse quasi, hæc ratio concluderet, sed pro more seculi egisse: solebant enim, cum pro auctoritate aliquid statuissent, vel similitudinem, vel sententiam aliquam, quæ quodammodo saltem ad id alludere videretur, è sacris adjicere; uti cum in c. 6. X. de Major. & obed. ex eo,

M

quod

quod Deus duo magna lumina, solem, & Lunam, in caelo fecerit, duplex summa in mundo potestas, Pontificia, & Imperatoria, deducitur. Ita cum & vox Apostoli πῆλιξ, fides vertatur, & fidei quoque mentio in formula, bona fide, fiat, inde sumfit Pontifex occasionem allegandi hujus textus in re, quam auctoritate sua statuerat.

„ Si dicendum quod res est, conciliari jus civile, & jus Canonicum facili ratione posse, arbitror: alia enim quaestio est, an dominus rei naturali jure per praescriptionem civilem dominium amittat, illud, que in praescribentem transeat? alia, an is, qui sciens rem alienam longo tempore possidet, adeoque praescriptione dominium acquirit, tutus sit in conscientia?

„ Prior quaestio affirmatur: quia leges civitatis ob utilitatem publicam id statuerunt; cives autem suo consensu sese legibus civitatis submiserunt. Dominus igitur suo consensu dominium amittit. (Vid. *Supr. l. 2. c. 23. §. 2.*)

„ At quod ad alteram quaestionem attinet, negari nequit, praescribentem non esse tutum in conscientia. Sane, sola detentio rei alienae peccatum est, & injuria agit qui eam domino non reddit. Et si igitur dominus propter negligentiam praescriptam dominium perdat, ideo tamen peccatum intuitu Dei commissum non tollitur. Jus igitur domini tollitur per legem; sed jus Dei non tollitur, quod ei in praescribentem propter malum actionis competit. Atque hinc Canones non immerito crediderunt, animae periculum hic subesse.

„ Quod vero Canones ideo praescriptionem nullam declarant, in eo errant, quia ob utilitatem publicam, & ut tandem dominia rerum certa sint, dominus suo jure privari potest, inprimis cum ipse in leges civitatis consentiat. Sane, per retentionem rei peccatum non cessabit; nam detentio rei alienae animo sibi lucrandi per se injuria est, quae intuitu Dei non expiatur per solam rei restitutionem. Exemplum furis hanc rem illustrabit: etsi enim dominus remittat actionem furti, id tamen non impedit quominus fur coram Deo reus sit propter malam actionem, contrectationem nimis rum rei alienae; adeoque etsi rem ablatam nunc jure teneat, vitium tamen manet intuitu Dei.

Nam & hunc judicium civilia ut dominum tuentur]” Sed dictum est, inde necessario sequi, animo quoque ejus, contra quem allegatur praescriptio, injici religionis vinculum; adeoque nec ex hoc exemplo Auctoris responso probatur.

Et hac distinctione facile solvitur nodus ille]” Immo distinctio illa in dominium, quoad effectus externos, & internos, non solvit nodum hunc, sed alia ratione ne solvendus est.

Erit ergo idem jus, & non jus]” Non jus fuit antequam sententia pronuntiabatur; at jus fit post pronuntiatam sententiam, ex compromisso scilicet partium, & ex lege, adeoque ratione quoque naturali.

In nostra vero quaestione &c.]” An scilicet capti fugere possint? & an gentes dominium tribuendo capienti animis servorum religionis vinculum injicere voluerint?

Nulla causa fingi potest cur gentes aliud spectaverint, quam externum illud]” Quod tantum in judicio humano, & quidem coactivo valeat, verum autem jus non det, indeque nec animis eorum, qui dominio tali subjiciuntur, ullum injiciat religionis vinculum.

Sufficiebat ut captis captores vellet parcere]” Doctrinae haec sunt nugae. Sensus est, gentes, ut victores a caede victorum jure gentium in bello solenni indulto distraherent, insignia commoda in servos constituisse: non vero voluisse praeterea vinculum aliquod injicere animis captorum, quod eos a fuga impediret; idque ideo, quod certi quasi essent, capientem, qui non moveretur utilitatibus illis, nec motum iri vinculo illo, inprimis cum liberum ipsi sit juramentum a servo exigere. At saepius jam dictum est, 1. non dari jus gentium voluntarium, nedum bellum solenne, cui effectus particulares gentes tribuerint: 2. Commoda illa in servos non jure gentium, sed jure naturae statuta esse: 3. Dominium in servos jure naturae acquiri ex judicio nostrae civitatis; idque pro vero dominio haberi, quamdiu servus est in nostra civitate: 4. ex judicio civitatis hostilis, quod captus sequitur, victorem injuria servum fecisse; illudque judicium effectum habere si hostis fugitivus ad suam civitatem redit: atque hanc 5. causam esse cur servus fugiendo non

» non contra fidem , & religionem agat ,
 » quia ex suo , & civitatis suæ judicio in-
 » juria se captum asserit.

Istis utilitatibus] » Scilicet , quas ex c-
 » peris , & rebus servi , item ex ejus aliena-
 » tione captos percipere possunt.

Nec moturum eos fuerat vinculum aliquod]
 » Quod ex veri , & naturalis domini natura
 » oritur. *Vid. supr. n. 1.*

Sibi necessarium credent] » Captos.

Poterant exigere fidem , aut jusjurandum]

» Si servus , qui occidi potuit , jurato pro-
 » mittit , se non capessurum fugam , etiam
 » ex judicio suæ civitatis obligatur , quia
 » fides quoque inter hostes servanda est.

4 *Neque vero temere in lege etc.]* » Auctor

» alio argumento probat , gentes noluisse
 » victoribus in servos aliud dominium tri-
 » buere , quam externum , i. e. non tale ,

» quod animis fervorum vinculum injiceret ,
 » eosque impediret quo minus fugere pos-
 » sint : quia scilicet in legibus , quæ per se

» justæ non sunt , sed saltem majoris mali
 » vitandi causa feruntur , interpretatio in
 » mitiorem partem facienda est. At verum

» non est , legem , qua captor jus acquirit
 » in captum , non esse ex naturali æquitate :

» verum non est , legem hanc a gentibus de-
 » mum , & quidem majoris mali vitandi

» causa , latam esse. Veram rationem natu-
 » ræ , cur servus fugere possit , jam allega-

» vimus , quia scilicet ex suo , & suæ civi-
 » tatis judicio , injuria captus est ; quod ju-
 » dicialium vero tunc demum valet , & effe-

» ctum habet , si in suam civitatem revertitur.

Majoris mali vitandi causa] » Ut nimi-

» rum victores tot commodis illiniti abstine-
 » rent a cædibus fervorum. *Vid. §. 5. n. 1.*

Florentinus] » l. 26. ff. de capt. & postl.

Utrum dimissus , an vi , vel fallacia etc.]

» Nam cum ex suo , & civitatis suæ judicio
 » injuria se captum dicat , ipse non peccat

» si ea injuria se liberare studet : at quam-
 » diu in potestate victoris est , effectum

» non habet illud judicium ; adeo ut si
 » recipiatur fugiens , puniri ideo possit.

Jus captivitatis ita jus est , ut alio sensu

plerumque etc. injuria sit] » Auctor putat ,
 » jus esse ex jure illo gentium , quod in

» bello solenni effectus externos tribuit ejus-
 » modi actui , at injuriam esse ex jure na-
 » turæ , si causa belli injusta sit : quod to-
 » ties refutavimus.

Jus quoad effectus quosdam] » Immo Pau-
 » lus nihil horum asserit in l. 19. pr. ff.

» capt. & postl. Sed ait saltem , servum
 » fugientem , si ad nos revertitur , postli-

» minium recipere ; idque inter populos li-
 » beros moribus , legibus constitutum esse :

» ubi per mores intelligit jus naturæ , per
 » leges autem pacta inter summas potesta-

» tes de ejusmodi casibus inita. Quin di-
 » ferte ait , jus hoc ex æquitate naturali in-

» troduatum esse , & rationem quoque addit
 » naturalem , quia ex judicio nostræ civita-

» tis injuria ab extraneis detinebatur , d. l.
 » 19. in fin. pr.

Injuria si id , quod rei intrinsecum est

spectetur] » i. e. juxta justitiam internam :
 » at contrarium asserit Paulus.

Si quis bello injusto captus in potestatem

hostium venerit , ab eo non attaminari fur-

ti crimine animum] » Hoc verum est ex
 » judicio capti , & civitatis , ex qua captus

» est ; at quamdiu subest judicio civitatis
 » hostilis , quæ bellum justum , & captum

» jure servum factum ait , tamdiu habetur
 » pro fure , & tanquam fur puniri potest : jam

» enim cum effectu illud judicium obtinet.

Modo ipse neque suo , neque publico no-

mine quicquam debeat domino etc.] » Im-

» mo et si debeat domino vel suo , vel pu-
 » blico nomine , tamen id quoque auferre

» potest , quia ex judicio suæ civitatis , quod
 » captus sequitur , injuria ei facta est , cujus

» reparationem petere potest.

Nam hæc , etc. alia multa faciunt poten-

tiores , etc.] » Auctor sibi objicit , quod gen-
 » tes non videantur voluisse permittere fu-

» gam captis , quia eadem gentes deprehen-
 » sos gravissime punire solent : at respon-

» det , hæc a potentioribus fieri , non quia
 » æqua sunt , sed quia expedit. Vera respon-

» sio est , quod servi juste fugere possint ex
 » judicio suæ civitatis , non ex judicio ci-

» vitatis hostilis. Adeoque tota res depen-
 » det ab eventu ; si ad suam civitatem re-

» vertuntur , liberi sunt a pœna ; si depre-
 » henduntur , puniri jure possunt , nimirum

» ex judicio hostili.

Canones nonnulli] » Recte Auctor ait , 5
 » esse hoc dogma virtutis , & perfectionis.

» Multa timenda sunt servo fugitivo ; adeo-
 » que magis ei expedit pati servitutem ,

» quam tot se exponere periculis.

Si ad servos referas , qui pœnam justam

ferunt , aut voluntaria pœnitione se addixe-

rint] » Nam ex his duabus causis jure naturæ
 » aliquem in servitutem redigi posse , dixit

» Auctor supra §. 1. pr.

Sin ad eos, qui bello injusto capti sunt]
 „ Immo non datur tale bellum injustum ,
 „ si utraque pars asserat justam sibi esse
 „ causam ; tunc enim justitia causæ ab even-
 „ tu dependet : interim utraque pars omnia
 „ agit ad sui defensionem, ac si justam cau-
 „ sam haberet.

Aut ex captis nati, &c.] ” Hi sequun-
 „ tur conditionem ventris, cujus pars sunt ;
 „ adeoque eodem quoque jure utuntur.

*Quæ quamvis licita, animos tamen a
 Christianissimo alienos &c. possit offendere]*
 „ Rectius : tum dominorum gratia, ut illi
 „ ab insidiis fervorum tuti sint ; tum gratia
 „ fervorum, ut judicii divinis se patienter
 „ submittant, neque tot periculis, quæ fu-
 „ gam sequuntur, se exponant.

*Similemque in modum accipi possunt A-
 postolorum ad servos monita]* ” Apostoli
 „ itidem patientiam inculcant quamdiu ser-
 „ viunt ; quo ipso non excluditur facultas
 „ fugiendi.

*Quod æquitati naturali consentaneum est ;
 nam alimenta, & opera, sibi mutuo re-
 spondent]* ” Immo hæc non est ratio natu-
 „ ræ cur capti servire debeant : neque ob
 „ alimenta, quæ percipit captus operas præ-
 „ stat, sed quia victor omne jus in victum,
 „ adeoque omnia quoque commoda, quæ ex
 „ servo capi possunt, sibi acquirit, non ha-
 „ bita ratione proportionis inter operas, &
 „ alimenta.

A D §. VII.

*SERVUM domino jus illud externum ex-
 sequenti resistere illeſo justitiæ officio non
 posse]* ” Dixi, 1. jus servitutis non esse ex
 „ justitia aliqua externa, i. e. non defendi
 „ saltem ex jure Gentium quoad effectus
 „ domini externos, sed ex ipso jure na-
 „ turæ ; adeo ut 2. captor verum, & natu-
 „ rale dominium in servum exercere possit
 „ quamdiu est in ejus potestate : & si 3.
 „ servus fugit, (uti fugere potest, quia ex
 „ judicio suæ civitatis injuria se captum ait)
 „ resistere ex eadem ratione potest perse-
 „ quenti salva conscientia, quia injuria se
 „ recipi contendit. Si vero 4. actu recipi-
 „ tur, pati ea debet, quæ domino ex ju-
 „ dicio suæ civitatis licita sunt.

Quæ diximus, manifesta discrepantia]
 „ Immo non est discrepantia.

*Quod quidem non sola agendi impunitate,
 sed & judiciorum tutela constat]* ” Ex

„ hypothefi enim Auctoris jura interficiendi
 „ hostem, & capiendi res, & personas ho-
 „ stium, sequuntur demum ex jure gentium
 „ voluntario ; quod non verum jus dat, sed
 „ saltem impunitatem infert, & dominium
 „ aliquid externum tribuit, illudque defen-
 „ dit, etſi injuria sit. Vid. c. 1. §. 2. &
 „ supr. §. 6.

*Inane erit si ex adverso jus resistendi ma-
 neat]* ” Auctor servo concedit licentiam
 „ fugiendi, non vero resistendi. Ratio-
 „ nem differentiæ dat, quod posteriori ca-
 „ su inane foret jus externum a gentibus
 „ introductum. Equidem ratio hæc frivola
 „ est, quia jus tale externum non existit,
 „ adeoque inane reddi per resistendam ser-
 „ vi non potest. Sed & dixi, jus fugien-
 „ di, & resistendi, ex pari ratione licitum
 „ esse, sed effectum non habere nisi ubi ad
 „ suam civitatem reversus sit servus ; in ci-
 „ vitate hostili autem prævalere judicium
 „ domini.

Licet & magistratui dominum tuenti]
 „ Hoc omnino verum est, quia & domi-
 „ nus, & magistratus servum jure captum
 „ esse, asserunt ; quod judicium in eorum
 „ civitate valet.

*Ex jure gentium dominum in illo domi-
 nio, ejusque usu, defendere debeat]* ” Im-
 „ mo id non est ex jure gentium, sed ex
 „ jure naturæ : quia enim ex judicio illius
 „ civitatis servus jure captus est, ideo &
 „ a domino, & a magistratu puniri potest.

Est ergo jus hoc simile ei &c.] ” Immo
 „ magna hic subest differentia. Subditi nun-
 „ quam vi resistere magistratui possunt, quia
 „ ejus arbitrio, & judicio, ultro se submi-
 „ serunt : Capti vero non nisi vi nostræ
 „ potestati subsunt, adeoque contendunt,
 „ injuria se detineri, eoque fugere, & vi
 „ resistere ex suo, suæque civitatis judicio
 „ possunt ; nisi metu poenæ. quam captor
 „ ex judicio suæ civitatis licite a servo su-
 „ mere potest, deterreantur. Hinc jam su-
 „ pra assertum hoc Auctoris, quod jus re-
 „ sistendi magistratibus ex consensu demum
 „ gentium sublatum sit, refutavimus

Utrumque] ” Jus scilicet non resistendi
 „ magistratibus, & dominis.

Et sperentur aeterna] ” Apparet ex his,
 „ Augustinum plane non loqui de jure, sed
 „ de eo, quod virtutis est ; neque eum de
 „ foro soli, sed de foro poli agere.

A D §. VIII.

Jus istud gentium de captivis]” Cum
 „ tale jus gentium non existat, nec recipi
 „ illud circa captivos a gentibus potuit. Ser-
 „ vitus naturæ jure probatur, & experien-
 „ tia docet, apud plerasque gentes eam
 „ obtinere.

Nec semper]” Ita enim apud Germa-
 „ nos olim obtinuit, hodie autem in usu
 „ esse desit.

Nec apud gentes omnes]” Apud Indos
 „ servitutem nullam esse, scribit *Strabo l.*
 „ *15. p. 710.*

Universaliter loquuntur]” Ita enim ait
 „ Gajus in *l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui,*
 „ *Et c. nam apud omnes peræque gentes ani-*
 „ *madvertere possumus, dominis in servos vi-*
 „ *ta, necisque potestatem fuisse; Et quod-*
 „ *cumque per servum acquiritur, id domi-*
 „ *no acquiritur.*

Partem notiozem]” Immo jus servitutis
 „ a natura est, & qua tale apud omnes per-
 „ æque obtinet, licet quædam gentes jus
 „ hoc remiserint. Sed & ignotas Romanis
 „ gentes jus in captos sibi arrogasse plenissi-
 „ mum, Americæ exemplo notum est.

Perfugium erat servis]” Equidem Osi-
 „ der existimat, agi in allegato *Deutero-*
 „ *nomii loco c. 23. de servo gentili, qui*
 „ *hostem deserit, & ad castra nostra trans-*
 „ *fugit: at id admitti nequit, quæ enim*
 „ *unquam gens transfugas reddet hosti?*
 „ *Verius est, loqui de servo, in quem do-*
 „ *minus severe nimis dominium exercuit.*

His, qui nulla sua culpa in eam calamita-
 „ tatem devenuerant]” Unde Auctor su-
 „ pra *L. 2. c. 21. §. 5. n. 1: ad asyli ju-*
 „ *ra retulit hoc beneficium.*

Quod in solo Francorum]” Vid. *Tbman.*
 „ *l. 2. pag. 230.* Idque de Belgis quoque,
 „ & aliorum Christianorum terris verum ef-
 „ fe, docet *Christin. vol. 2. dec. 80. Gu-*
 „ *delin. de jur. Nov. l. 1. c. 4. Græn-*
 „ *reg. ad tit. Inst. & Dig. de his, qui*
 „ *sui, vel alien. Et c. Tesin. h.*

Sed & aliis qualibet]” Scilicet, qui
 „ etiam ex delicto, & pacto suo, adeoque
 „ ex justa causa servi facti sunt.

A D §. IX.

SED & Christianis in universum pla-
 „ cuit] Hoc jus mere positivum, & ex pie-
 „ tate christiana inter eos, qui nomen chri-
 „ stianum profitentur, receptum est; indeque
 „ cum gentilibus non observatur, sed talionis
 „ jure personæ in servitutem redigi possunt.
 „ Atque id Hispani, Lusitani, Galli, An-
 „ gli, Belgæ, &c. cum Indiæ populis obser-
 „ vant; quin Hispani jus vitæ, & necis, se-
 „ verius exercent, ac unquam Romani exer-
 „ cuerunt.

Sed alia quæstio est, an Christiani In-
 „ dos extra bellum in servitutem redigere
 „ possint? Affirmat in *Petrinus Bellus de re*
 „ *milit. p. 2. tit. 12. propter l. 5. §. 2. ff.*
 „ *capt. & postl. ubi is, qui a gente capitur,*
 „ *cum qua nec amicitia, nec jus hospitii est,*
 „ *servus fieri dicitur. At ex infra dicendis ap-*
 „ *paret, dictam l. 5. loqui de hoste, cum*
 „ *quo quidem pax facta est, non vero ame-*
 „ *nestia; adeoque ubi injuriæ mutæ durant.*
 „ *Quicquid ergo inde ad nos pervenit, ser-*
 „ *vituti subjicitur, & contra. Quod vero alii*
 „ *ex stupore gentium servitutis causam deri-*
 „ *vent, refutavimus alibi.*

Alditio.

„ Equidem nihil obtinere video, quo mi-
 „ nus etiam inter Christianos jus servitutis
 „ obtinere possit; neque in sacris ei aliquid
 „ contrarium statuitur. Sed & jus vitæ, &
 „ necis in captos naturæ jure nihil iniqui
 „ continet; quod rationibus supra probavi.
 „ Busbequius queritur, sublatam a Christia-
 „ nis servitutem esse magno eorum incom-
 „ modo. *Epist. 3.*

„ Cæterum, Hispani nullum jus in Ame-
 „ ricæ populos habuerunt, adeoque servi-
 „ tutis jugum eis imponere nullo jure po-
 „ tuerunt. Neque ex *d. l. 5.* nullum sibi
 „ præsidium querere possunt, quia lex illa
 „ loquitur de gente, quæ vere hostis est,
 „ quæ res nostras, & personas capit, ac
 „ has in servitutem redigit, adeoque in
 „ quam jure talionis quoque paria exerce-
 „ ri possunt: Jure Romano autem pro ho-
 „ stibus ideo non habentur, quia apud eos
 „ tantum hostes dicuntur, quibus bellum
 „ publice decretum est.

Quam ut a miseris hominibus interficien-
 „ dis abduci nequirent, nisi minoris servitiæ
 „ concessione]” Auctor in præcedentibus sup-
 „ „ posuit,

M 3

- „ posuit , gentes communi placito varia
 „ commoda in servos ideo permisisse , ut
 „ eorum intuitu abstinerent captores a cæ-
 „ de captorum. Hoc jus gentium ad Chri-
 „ stianos non pertinere , ait , quia illis ex
 „ doctrina Servatoris cognitum est , nec mi-
 „ nori sævitia , adeoque nec commodis ser-
 „ vitutis , uti licere. Nos diximus , legem
 „ Christi non loqui de jure naturæ , sed de
 „ charitate , & perfectione ; adeoque quæ
 „ ibi traduntur , in nostra disciplina nihil
 „ probare.
- 2 *Donec persolutum sit pretium]* ” An ergo
 „ lytron petere licitum est ? Affirmatur. Nam
 „ cum jure naturæ victor operas ex captis
 „ acquirit , in ejus locum æstimationem etiam
 „ inter Christianos peti potest.
- Cujus æstimationem est in arbitrio victoris]*
 „ Nam is pro lubitu jus operarum , & uti-
 „ litatem , quam inde sperat , æstimare po-
 „ test. *Burgers. cent. 1. c. 37.*
Nisi certi aliquid convenerit] ” Nam ple-
 „ rumque pacto inter bellum gerentes id
 „ definitur solet. *Burgers. d. l. Tesm. b.*
Solet concedi singulis , qui ceperunt] ” Im-
 „ mo præda omnis , adeoque & personæ ,
 „ cedunt principi bellum gerenti ; is vero
 „ potest commodum hoc relinquere capien-
 „ tibus. Hodie plerumque distingui solet
 „ inter personas honoratiores , & minoris
 „ dignitatis , ut illi cedant Principi , hæ
 „ singulis : prout exempla ex disciplina bel-
 „ lica Imperatoris , Belgarum , aliorumque ,
 „ affert Tesmarus in not. b.

C A P U T V I I I.

De imperio in victos.

- I. *Acquiri bello & imperium civile ,* III. *Interdum hæc misceri.*
tum ut est in rege , tum ut est in IV. *Acquiri & res populi etiam in-*
populo , & ejus acquisitionis effecta. *corporales ; ubi tractatur questio*
 II. *Acquiri & imperium herile in po-* *de chirographo Thessalorum.*
pulum , qui tum civitas esse desinit :

+ I. I. **Q**ui + sibi singulos subjicere potest servitute personali , + nihil
 mirum est si & ¹ universos , + sive illi civitas fuerunt ,
 + sive civitatis pars , subjicere sibi potest subjectione sive ² mere civili ,
 + sive ³ mere herili , + sive ⁴ mixta. Hoc argumento quidam utitur in
 controversia ^a de Olynthio apud Senecam : *servus est meus , quem ego emi*
belli jure (aa) vobis , Athenenses , expedit ; alioquin imperium vestrum in
antiquos

^a *Contr.*
 34 pag.
 390. *Edit.*
 Gron. ma-
 jor.

G R O N O V I I.

¹ *Universos]* Magnum numerum hominum ,
 sive illi absolvant corpus civitatis , sive mem-
 brum faciant illius corporis , veluti reipublicæ ,
 regnive urbs una , vel plures.

² *Mere civili]* Ut eos adjungat ad participan-
 dos civiles honores , ut reges , & primi consu-
 les Romani , qui hoc maxime auxerunt urbem ,
 quod victos populos migrare Romam coegerunt ,
 & eis jus civitatis dederunt.

³ *Mere herili]* Ut omni erepta libertate , tan-
 tum pro subjectis , aut tributariis habeat.

⁴ *Mixta]* Ut parte , vel specie libertatis re-
 licta , aliam conditionem stipendiariorum , vel
 provincie eis imponat.

(aa) Locum istum , in Editt. & MSS. cor-
 ruptum , ita restituit Vir Eruditissimus JOAN-
 NES SCHULTINGIUS : *Belli jure. Id*
tueri vobis , A. exp. alioquin — redigitur : quid-
quid est bello partum perdetis. Contra ait : Ille
&c. Mihi in prioribus verbis , quem ego civi belli
jure , deesse videtur captum , aut quid simile.
 Neque enim Pictor servum belli jure emerat ,
 sed venditum ab eo , cujus erat jure belli. J. B.

antiquos fines redigitur quicquid est bello partum. Itaque + imperia armis quæri, victoriis propagari, dixit * Tertullianus. Quintilianus ^b jure belli regna, populos, fines gentium, atque urbium contineri. Alexander apud + Curtium ^c leges a victoribus dici, accipi a victis. Minio in oratione ad Romanos : ^d cur Syracusas, atque in alias Siciliae Græcas urbes prætorem quotannis cum imperio, & virgis, & securibus mittitis ? nihil aliud profecto dicatis, quam armis superatis vos iis has leges imposuisse. Ariovistus apud Cæsarem ^e jus esse belli, ait, ut qui vicissent iis, quos vicissent, quemadmodum vellent, imperarent : item, populum Romanum victis, non ad alterius præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare consueisse.

2. Narrat Justinus ex Trogo ^f, qui ante Ninum bella gesserant, non imperium sibi, sed gloriam quæsisse, & + contentos victoria abstinuisse imperio : Ninum primum fuisse, qui fines imperii proferret, aliosque populos bello subigeret : & ex eo id abiisse in morem. Bocchus apud ^g Salustium : ob regnum tutandum arma se cepisse : nam Numidia partem, unde Jugurtham expulerit, jure belli suam factam.

3. Potest autem imperium victoria acquiri, vel tantum ^a 5 ut est in rego, + aut alio imperante, + & tunc in ejus duntaxat jus succeditur, non ultra ; vel etiam ^b 6 ut in populo est : quo casu victor imperium habet, + ita ut & alienare possit, sicut populus poterat. + Et sic factum ut regna quædam in patrimonio essent, diximus ^b alibi.

a Apolog. c. 25.
b Inst. Orat. V, 10.
c Lib. IV. c. 5.
d Livius l. XXXV. c. 16.
e De bello Gallico l. I. c. 36.
f Lib. I. c. 1.

g De bello Jug. c. 110.

II. I. Po-

b Lib. I. cap. III. §. II.

G R O T I I.

a Ut est in rege] Alexander post pugnam ad Gaugamela rex Afrix salutat (Plutarch. Vit. Alex. pag. 685. B.) Romani quæ Syphacis fuerant sua dixere πολέμῳ νόμῳ, lege belli. Appianus excerptis legationum, n. 28. Legati Gotthorum apud Agathiam I. de Theuderico : Ὀδοάκρον καθελὼν τὸν ἐπιλύτην τὸν τύρηνον (lege Σκυρίηνον) τάκνῃν ἅπαντα κατέχευε τῆ πολέμῳ θεσμῷ cum Odoacrium devicisset advenam Scythum, ejus quæ fuerant belli jure tenuit. (Cap. 4.) At Hunnis dicentibus suos esse Gepidas, quod eorum regem cepissent, negarunt id Romani, quia Gepidæ habebant principem magis, quam regem, nec in ipsius patrimonio erant. Meminit Menander Protector. (Pag. 120. Ed. Hæschel.)

b Ut in populo est] Persæ apud eundem Menandrum de Daras urbis territorio : ἐπι ἡ πόλις (Δάρας) αὐτοῖς τῷ θεσμῷ τῆ πολέμῳ ὑπεκλήθη, ἢ ἀπὸ τρέπῃς ἢ τὰ ἴσα γε ὑπὸ τὴν πόλιν, ἀρμόζειν αὐτοῖς : cum urbs ipsa belli jure subjugata a se esset, rationis esse ut & quæ sub urbe fuerant ad se pertinerent. (Pag. 98.) Vandalis devictis volebat Belisarius etiam in Sicilia Lilybæum Romano imperio cedere, ut quod Vandalis dedissent Gothi. Sed ii dedisse se negabant. Procopius Vandalicorum II. (Cap. 5.) Henricus Friderici Barbarossa filius capta Sicilia

Epidamsium, Theffalonicam, aliaque a Siculis possessa sibi vindicabat. Nicetas lib. I. de Alexio Isaaci fratre. (Cap. 9.) Bajanus Avarorum Chagauus ad Imperatorem de Sirmio : προσηκείν αὐτῷ Γηραιῶν πρότερον κτῆμα γενόμενῃ, αὐτῶν δὲ ὑπὸ Ἀβαρῶν πολεμειθέντων ad se eam urbem pertinere, ut quæ Gepidarum fuisset, qui Gepidæ victi essent ab Avaris. (Menander, pag. 108.) Petrus Justiniani legatus in oratione ad Chosroem : ὁ γὰρ δεσπότης τῆ ἡγεμονικῆ πῶς ἔχει τὸ ὑποβεβηκός ἢ ἔτε γὰρ Λάζῳ, ἔτε μὴν αὐτοῖ Σακνοὶ πρὸς ἀμφισβήτησιν εἰποιέ, ὡς ἔχ ὑπῆκοῦ ἢ Σακνία Λάζῳ ἀνέκαθεν ἦν nam qui dominus est principalis, quomodo non erit & accessorii? neque enim aut Lazi, aut Suanii unquam controversam banc movebant, non fuisse, ab antiquo Lazorum Suaniam. (Pag. 120.) Utrumque est ex Menandro Protectore. Adde quæ hoc capite, §. IV.

G R O N O V I I.

5 Ut est in rege] Ut commissum, & creditum, ut acquirat non sibi, sed populo, vel regno, cui præest.

6 Ut in populo est] Ut proprium, sive ipse jus omne in priorem quoque populum suum habeat, sive quodcumque in priori jus habeat, omne consequatur in victo, & caput sit duorum separatorum civiliū corporum.

G R O-

II. I. Potest & amplius fieri, + nempe ut 7 quæ civitas fuit, civitas esse desinat, sive ita + ut accessio fiat alterius civitatis, ut Romanæ provincie, + sive ut nulli civitati adhæreat, + ut si rex suo sumtu bellum gerens populum sibi ita subjiciat, ut eum regi velit 8 non ad populi, sed ad regentis præcipue utilitatem, + quod herilis est imperii, non civilis. Aristoteles. lib. VII. ^a de republica; ἔστι δὲ ἀρχὴ ἢ μὲν τῷ ἀρχόντι χαίρειν, ἢ δὲ τῷ ἀρχομένῳ τῶν δὲ τὴν μὲν δεσποτικὴν εἶναι φάμεν, τὴν δὲ τῶν ἐλευθέρων ἡγεμονίαν ἄλλοιο ἢ ἑαυτοῦ ἕνεκα ἵκασθαι, ἀλλοιο ἢ ἑαυτοῦ ἕνεκα ἵκασθαι, ἀλλοιο ἢ ἑαυτοῦ ἕνεκα ἵκασθαι. *imperium aliud est ob utilitatem regentis, aliud ob utilitatem ejus, qui regitur: hoc inter liberos locum habet, + illud inter dominos, & servos.* Qui ergo tali tenetur imperio populus, in posterum non civitas erit, sed 9 + magna familia; bene enim dictum ab Anaxandrida ^b:

^a In An-
ebis. Ex-
cerptis.
Grot. &
Vett. Co-
mic. &
Trag. pag.
639.

Οὐκ ἔστι δούλων, ὧν, γὰρ, ἐδάμῃ πόλις,

Vir bone, servorum nulla est usquam civitas.

2. Et Tacitus ^c hæc inter se sic opponit: *non dominationem, & servos, sed rectorem, & cives cogitaret.* De Agesilao ^d Xenophon: ὁπότε αὐτῶν δὲ πόλις προσαγγύοιτο, ἀφαιρῶν αὐτῶν ὅσα δέλοι δεσποτίας ὑπηρετῆσι, προσεταπτεν ὅσα ἐλευθερίας ἀρχῆσι παύονται. *quascunque civitates in suam redigebat potestatem, has immunes habens ab his, quæ servi dominis præstant, ea tantum imperabat, in quæ liberi homines rectoribus parent.*

^c Ann.
XII. c. II.
^d Cap. I.
§. 22.

III. Atque hinc intelligi potest, + quale sit mixtum illud imperium, quod dixi, ex civili, & herili, + nempe ubi servitus miscetur cum aliqua ¹⁰ personali libertate. + Sic populis, legimus, arma adempta, imperatum, (bb) + ne ferri quid haberent extra, quam ad agriculturam; alios coactos + sermonem, & ¹¹ vitæ genus mutare.

IV. I. + Sicut autem res, quæ singulorum fuerant, + jure belli iis acquiruntur, qui eos sibi subjiciunt, + sic & res universitatis eorum fiunt, qui sibi subjiciunt universitatem + si ipsi velint. Nam quod de deditis dixit ^e Livius, ^c *ubi omnia ei, qui armis plus potest, dedita sunt, quæ ex iis habere*

^e Lih.
XXXIV.
c. 57.

G R O T I I.

^c *Ubi omnia ei, qui armis plus potest, dedita sunt*] Vide supra libro I, c. III. §. 8. & lib. II, c. V. §. 31. & hoc libro cap. V. §. 2. & infra c. XX. §. 49. & adde Polybii hæc excerpto legationum 142. οἱ δίδοντες αὐτῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπὴν, διδοῦσι πρῶτον μὲν χώραν τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς ἢ πόλιν τὰς ἐν ταύτῃ. σὺν δὲ ταῖς ἀνάγκαις ἢ γυναικῶν τὰς ὑπάρχουσας ἐν τῇ χώρῃ ἢ ταῖς πόλεσιν, ἀπαντασ ὁμοίας ποταμῶν, λιμνῶν, ἱερῶν, τάφῶν συνηθῶν, ὥστε πάντων εἶναι κυρίας Ῥωμαίους, καὶ τὰς δὲ τὰς δίδοντες ὁπλῶς μηκέτι μηδένος. *qui se dedunt in Romanorum potestatem, ii dant primum regionem, quæ ipsorum fuit, & quæ in ea regione sunt urbes: viros præterea omnes, ac feminas, qui aut in regione, aut in urbibus sunt. Insuper flumina omnia, portus, sacra, religiosa universim omnia,*

ita ut omnium domini sint Romani, ipsi autem, qui se dederunt, plane rei nullius. Vide quæ modo dicta cap. VII. §. 4. Justinus lib. XXXVI. de Judæis loquens: *postea cum ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venire.* (Cap. 3.)

G R O N O V I I.

- 7 *Quæ civitas*] Respublica sui juris.
8 *Non ad populi*] Cujus ipse rex est, & a quo velut fiduciarium regnum habet.
9 *Magna familia*] Numerus ingens servientium.
10 *Personali libertate*] In qua corpora relinquuntur libera, quamvis operæ serviles, & tributa præstantur.
11 *Vitæ genus*] Ut Lydi. Justin. I, 7.

(bb) Hoc nominatim comprehensum erat in Fœdere.

habere victor, + quibus multari eos velit, ipsius jus, atque arbitrium est: + idem in bello solenni victis locum habet. + Nam deditio sponte permittit, quod alioqui vis esset ereptura. Scaptius apud ^a Livium: agrum, de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuisse, captisque Coriolis jure belli + publicum populi Romani factum. Annibal in oratione ad milites apud ^b eundem: quicquid Romani tot triumphis partum, congestumque possident, + id omne nostrum cum ipsis dominis futurum est. Antiochus ^c apud eundem: quo victo cum omnia, quæ illius fuissent, jure belli Seleuci facta sint, + existimare sua ditionis esse. Ita Pompejus ^d, quæ Mithridates bello capta imperio suo adjecerat, + populi Romani fecit.

2. + Ergo & incorporalia jura, quæ universitatis fuerant, sient victoris quatenus velit. Sic Alba victa, quæ Albanorum jura fuerant ^e + sibi vindicarunt Romani. (cc) + Unde sequitur, omnino liberatos Thessalos obligatione centum talentorum, quam summam cum ipsi Thebanis deberent, Alexander Magnus Thebarum dominus factus jure victoriæ ipsis donaverat: neque verum quod pro Thebanis apud ^f Quintilianum adfertur, id demum victoris esse, quod ipse teneat: + jus, quod sit incorporale, apprehendi manu non posse: + aliam conditionem esse heredis, aliam victoris, quia ad illum jus, ad hunc res transeat. + Nam qui dominus est personarum, idem & rerum est, & juris omnis, quod personis competit. + Qui possidetur, ^g non possidet sibi, nec in potestate habet ^h qui non est suæ potestatis.

3. Immo etiam + si quis populo victo jus civitatis relinquat, potest quædam, quæ civitatis fuerant, sibi sumere. In ipsius enim arbitrio est, ¹² + quem velit esse sui beneficii modum. Imitatus fuit factum Alexandri Cæsar, ⁱ + donato Dyrrhachinis ære alieno, quod nescio cui adversarum partium debuerant. Sed hic objici poterat, bellum Cæsaris ^d ¹³ + non ex eo esse genere, de quo jus hoc gentium constitutum est.

Fœdere, quod, expulsis Regibus, Populo Rom. dedit Porfenna, teste PLINIO, *Hist. Nat.* Lib. XXXIV. Cap. 14. J. B.

(cc) Vide §. 9. Capitis sequentis, & confer PUFENDORFIUM, *De Jure Nat. & Gentium*, Lib. VIII. c. 6. §. 20. J. B.

G R O T I I.

^d Non ex eo esse genere, de quo jus hoc gentium constitutum est] Antonius Tyrios jussit

reddere quæ Judæorum tenebant a senatu non concessa, & ante Cassii bellum possessa. Memorat Josephus (*Ant. Jud.* XIV. 12. §. 4. *divis. Hudson.*) Vide & Bizarum Genuensis historiæ libro X.

G R O N O V I I.

¹² Quem velit esse] Quousque velit indulgentiam suam patere.

¹³ Non ex eo] Non justum, sive solenne, quia civile fuerat.

HENRICI DE COCCEII
 COMMENTARIUS
 I N
 HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. VIII.

HACTENUS Auctor egit de captura privatarum personarum, aut rerum, & cuinam acquirantur. Hic tractat de captura jurium publicorum, seu totius imperii: & ait, ut singulos, ita & civitatem capi posse, eoque redigi in potestatem victoris vel civilem, vel herilem, vel mixtam, §. 1. Civile autem imperium esse, ait, quoties acquiritur quale fuit in rege victo. *Herile* esse vel *patrimoniale*, si acquirit ut est in populo, §. 1. n. 3, vel *mere herile*, si ita acquirit ut civitas esse desinat, §. 2. *Mixtum*, ubi servitus miscetur cum personali aliqua libertate, §. 3. Per hanc occupationem, ait, transferri in victorem omnia jura publica. etiam incorporalia, §. 4.

Sed cum ex his positionibus nihil certi sequatur, substituenda hic sunt solidiora principia.

PROPOSITIO I.

Vincere duo significat; 1. alio qualitercunque superiorem esse: 2. in potestatem armis redigere; de quo hic.

DEMONSTRATIO.

Hactenus de processu belli egimus: ordo igitur est ut quemadmodum in processu juris ad sententiam, ita in processu belli ad victoriam veniatur, quæ instar sententiæ est. Per victoriam autem non intelligimus quemlibet actum, quo quis alio superior est, sed talem, quo quis in alterius potestatem redigitur: prior enim actus nullum effectum juris habet, sed tantum aliquem gloriæ, ut animentur milites, & subditi; unde sæpius videmus, utramque partem eam gloriæ affectasse. Tale est, quod narrat Livius L. 2. c. 6. §. 2. cum Sabini incipiti prælio digressi castra postero die in tutiora loca retulissent, id satis Consuli vi-

sum, cur pro victo relinqueret hostem. Ita cum Livius Dux Romanorum classem Antiochi in portum Ephesinum fugasset, atque ante portum aciem instruxisset, dicitur eo satis expressisse confessionem victis. Liv. l. 36. c. f.

De posteriori ergo vincendi specie sola hic quæstio est, nimirum, quando per victoriam aliquid in nostram potestatem redigitur.

PROPOSITIO II.

Posterior species duplex est, vel ratione certi actus, vel ratione totius belli.

DEMONSTRATIO.

Ratione *certi actus* victoria reportatur, si hostis vel prælio vincitur, vel urbs occupatur: ratione *totius belli*, quando totum territorium hostile in nostram potestatem redigitur, adeoque ipsum imperium acquiritur.

PROPOSITIO III.

Vincitur autem CERTO ACTU aut res, seu persona singularis, aut universitas: priori factò jura privata quærentur, posteriori sola jura publica.

DEMONSTRATIO.

In victoria igitur, quæ in *certo actu* reportatur, distinguendum est, an res singularis ea victoria quæretur, an universitas. Si *prælio* hostis vincitur, saltem acquiritur id, quod captum est, adeoque res, & personæ hostium; at *urbe capta* non acquiritur jura singulorum, seu jura civium privata, sed solum jus publicum civitatis. Differentia hæc nititur ratione naturali: nam 1. quod commisso prælio capitur, *præda* est, quæ capitur a resistentibus, & in fugam actis; fed

sed occupata, & in potestatem redacta urbe, non amplius resistunt cives, &c. 2. Actus unus, idemque est, quo hostis fugatur, & præda acquiritor, quia res illæ non sunt amplius in potestate, & custodia hostium, qui fugati sunt, sed in custodia victoris, neque adeo opus novo actu occupationis; at hic actus, quo pellitur hostis, est actus belli; ergo res capta bello quæsitæ est. Occupata vero urbe bona civium privata sunt adhuc in eorum custodia; adeoque alius est actus, quo urbs occupatur, & ejus jura publica; alius, quo bona privatorum. Hæc ergo occupatio bonorum non est actus belli, quod occupata urbe jam cum ea finitum est, sed vis, quæ illicita est. In momento enim urbis captæ nec amplius resistunt cives, nec hostes sunt, sed subditi, cum quibus non vi, sed judicio agendum est. Quam rationem differentię explicavi in *Disp. de jure victoriæ* §. 32.

Additio.

„ Alibi probavi. victorem non tantum jus
„ in jura publica civitatis acquirere, sed &
„ omnia jura privata ejus arbitrio, ac do-
„ minio subjici: adeoque occupata civitate
„ singulos quoque in servitutem redigi
„ posse.

PROPOSITIO IV.

Toto bello vincitur hostis, cum per ultimam victoriam in nostram redigitur potestatem, quo factio imperium acquiritur.

DEMONSTRATIO.

Per ultimam victoriam igitur acquiritur plena potestas in populum victum, adeoque in omne id, quod publici juris, seu populi est: i. e. imperium. Quod infinitis gentium exemplis probat Auctor hoc capite Unde victor fit magistratus, victi autem ejus subditi: adeo ut nil nisi in subditos statui possit.

Neque obstat, quod hæc acquisitio longe videatur excedere damni accepti modum, & iniquum sit pro modica injuria integra regna, & imperia auferre: nam culpa est victi; victor non potest dici jus suum recuperasse, nisi ita recuperaverit, ut hostis auferre ipsi amplius nequeat. Quia enim plene ipsi restitui jus debet, non habet plene, quod armis ei iterum auferri possit. Ea autem possidendi securitas non quæritur, nisi hostis vel per transactionem ultro cesserit, vel cum omni sua potentia, qua resi-

stit, in potestatem victoris transeat. Si ergo transactio nulla intercedat, (quæ non nisi utriusque consensu fit) necessarium est ut per ultimam victoriam omnia in potestatem victoris transeant, ut ille securus esse queat. *Conf. disp. nostra de jur. victor.* §. 9.

PROPOSITIO V.

Non ergo victori tali competit jus capiendi personas, vel res singulorum, vel has vastandi.

DEMONSTRATIO.

Explicavi hanc propositionem in disputatione de jure victoriæ §. 10; usque ad 32. Verba hæc sunt.

Hinc jam manifestum fit, quod post victoriam, per quam hostis, aut quod hostium est, in victoris potestatem redigitur, desinat jus belli, ac incipiat jus imperii; illa enim necessitas defensionis, quæ sola justitiam cadium, vastitatum, ac prædationum in bello sustinuit, nunc cessat, cum res jam sit in victoris potestate, adeoque jure imperii, cui parere victi tenentur, agere potest. Desinit igitur vis, cum judicio tanquam in subditos agere victor potest, neque amplius ut hostis, quid ad vincendum utile, sed ut iudex, quid justum sit, decidit.

Hinc porro concluditur, quod jure belli ante victoriam hosti competat jus interficiendi hostis: non enim adigi hostis ad satisfaciendum potest, nisi viribus, quibus resistit, recisis, ac debellatis, quod proinde justum est per §. 7. sup. At vero victos, captosque occidere non licet: cum enim resistere amplius nequeant, sed sint in potestate victoris, cessat illa necessitas, indeque natum jus in bello occidendi; & imperium in eos, non jus belli exercetur.

Unde licet obsessæ urbe cives promiscue occidi jure belli possint, capta tamen urbe non possunt, nisi commiserint ut supplicis digni videantur: quo tamen casu non ut cum hostibus jure belli, sed ut cum jam subditis imperio ita agendum, ut innoxii a noxiis separentur, & hi soli causa cognita, ac pro modo delicti puniantur. Id præstitit Senatus Romanus recepta bello Capua, quæ ad Hannibalem defecerat: Severe enim, & celeriter in maxime noxiis animadversum; multitudinem civium dissipatam in nullam spem reditus; non sævitum incendiis, ruinisque in tecta innoxia, murosque; atque ita res compositas ibi fuisse consilio ab om-

ni parte laudabili, narrat, & dignis encomiis prosequitur Livius lib. 26. Hist. c. 16.

Hoc Solymanum quoque iudicium fuit, cum arcis Budensis praefidiarii Germani, reluctante, & ideo in vincula coniecto praefecto suo Thoma Nadasto Ungaro, deditionem Turcis sub lege libere abeundi fecissent; eos enim omnes, cognita in ducem suum perfidia, Solymanus Janizariis trucidandos tradidit: uti recenset Paulus Jovius Histor. lib. 28, factum hoc scivitiae, ac immanitatis arguens. Cur enim, inquit, Germani cum beneficio ipsius peccavissent, & diplomata libertatis obtinuissent, usque adeo crudeli nece mulandi videri potuerint, cum ipse Solymanus in ea alienae perfidiae causa propriam abruptae fidei notam subiret, & quam quarebat iustitiae laudem tam crudeli, quam turpi sententia praeverteret? At si ex vero rem aestimemus, satendum, duplicem in hoc negotio Praefidiariorum causam versari, alteram iniiti cum hoste pacti, alteram commissi in ducem facinoris; quae diversissimo jure censei debent. Pactum enim inter hostes initum fuit, nec ad impediendum jura, & criminum poenas, sed belli vim, ac injurias perimebat; eoque pacto comprehensum erat: ne victor vel jure belli in eos agere, vel ut hostes ledere, vel ut bello captos detinere posset, sed ut eandem illi, quam pace securitatem haberent: non vero id actum, ne jure imperii deditione quasi in crimina eorum inquirere, eaque non ut hostis, sed ut Dominus, aut iudex, punire queat, cum in media quoque pace Magistratui id liceat. Sed neque obstat tale pactum, etsi fuisset, cum non valeat pactum, quo expressa criminum impunitas est promissa, per l. 7. §. 14. ff. de Pact. nedum obstat pactum, quo longe alia res cautum fuit. Nec incompetens utique iudex Solymanus post deditionem erat; ut Jovius existimare videtur; etsi enim illa deditio non aliter, ac lege libere abeundi facta sit, dum tamen in loco dedito commorati sunt, agi ibi, ubi reperiantur, de crimine potuit, l. 1. c. ubi de crim. ut ostendimus in Disp. nostra de plurium locorum concurrente potestate tit. 3. §. 10. Sane, ac tantam poenam, & quidem omnes aequae meriti fuerint, alia quaestio, & facti est; quod hoc non pertinet.

Victos autem intelligimus, non qui adhuc resistunt, aut quorum vis adhuc metuitur (in illos enim nondum victoria, sed pugna est, in cuius discrimine, atque ardore spa-

tium non datur exquirendi, metumne adhibere ab altero sit, an tuto capi possit) sed qui in plenam hostium potestatem vel exitu praellii, vel deditione pura pervenerunt. Nam & ipse Scipio Africanus Imperator summus, cum Numantini dedere se vellent si toleranda viris imperarentur, veram, & sine exceptione victoriam voluit. Flor. lib. 3. c. 1, Unde non adeo improbandum ex ratione juris belli videtur consilium, quod Romani cum Usper oppidum oppugnarent, & oppidani servorum decem millia offerrent, liberis autem veniam orarent, ideo id accipere noluerint, quod tantam multitudinem custodia cingi arduum, adeoque adhuc metuenda esset resistentia: ut refert Tacitus lib. 12. Annal.

Igitur & nondum dediti, & deditionem pure offerentes in eadem causa, & recipiendi sunt, cum & in illos nulla amplius sit defensionis necessitas. Impia igitur illa Albanis hominis impii vox fuit indignos vita iudicantis, quorum mentia glandium ictibus perrupta jam essent, & cum Prospero Columini expostulantis, quod in deditionem eos acceperit. Quanto vero divinius est illud Ciceronis: Hi, qui armis positis ad Imperatoris fidem confugiunt, quamvis aries murum percusserit, recipiendi sunt. Lib. 1. de offic. Et aliud magni illius, quem modo diximus, Africani exemplum? Cum enim in Hispania nova Carthaginis non quaesata, sed conscensa jam mania essent, & in tota urbe cades jam passim fierent, nec ulli puberum obvium parceretur, tamen deditione secuta statim signo dato cadium finis factus fuit. Liv. lib. 26. Histor. c. 48. Et in praedicta Taciti relatione Romani servum putarunt, deditos trucidare. ideoque rejecta deditione id egerunt, ut jure belli caderent; quo ipso inter jus belli, & victoriae, manifeste distinguitur. Hoc igitur jus si inter illos gentium mores, quibus servitus in bello, ac potestas occidendi servos inter privatos obtinebat, conservatum fuit, bodie utique negligi non debet. Neque excusari scivitiae in victos potest ulla ratione, nedum sola contumacia resistendi, ut recte docet Grot. lib. 3. c. 4. §. 13. De talione vero deinceps agemus.

Infantium quoque & faminarum, (quae belli opere plane abstinent,) aliud jus in bello, ac post victoriam videtur, sed diversimode. Olim enim durante consuetudine occidendi impune servos, plus post victoriam in eos licuit, quippe iam servos: neque juris opinio, sed sola aetatis, ac sexus misera-

tio

ratio nonnunquam eos injertis bellorum eripuit. At vero jure gentium etsi ne belli quidem jus in eos exerceri possit, cum nullum momentum viribus hostium afferant, nec belli munia obeant, nec defensio aliqua contra eos allegari possit; tamen minus jure victoria in eos licet. In bello enim saepe mixti ita viris sunt, ut parci eis nequeat; atque ita obsessis urbibus eadem necessitas, qua hostium, etiam illorum cadem, si forte casus telo eos objiciat, defendit, cum destinatione mittentium discerni a viris non possint. Nec movet, quod ipse Deus injunxerit Hebrais, ne vel sexui, vel statim Cananitarum hostium parcerent. Hebrais enim duplex genus bellorum fuit: alterum commune, quod sua auctoritate, eodemque, quo aliae gentes, jure gerebant; alterum speciale in septem populos, quod speciali Dei mandato, ejusque arbitrio gessere: in hoc, non in illo, mandata fuit infantium, seminarumque caedes. Deut. 20. v. 10. & seq. Late Seldenus de jur. gent. lib. 6. c. 12. & seq. Schik. de jur. reg. c. 5. th. 16. Eiusque specialissima causa fuit: Deus enim horum septem populorum terras, ipsis propter idololatricam, & maximorum scelerum consuetudinem auferendas, Abrahamo, ejusque posteris donaverat, eosque execrationis, atque exstirpationis jam condemnauerat. Hujus damnationis sententiam quasi exsequendi munus, & vindictam Israelitis, quibus in istum eventum has terras promiserat, Deus injunxit: qui proinde non suum, sed Dei bellum; non ex lubitu, sed ex formula execrationis, qua ad mulieres, & infantes quoque pertinuit, persecuti sunt. Indequ adeo severe Deus ipsos Hebraeos increpavit, saepe quoque punivit, quando fines mandati sui vel intempestiva misericordia, vel alia de causa non impleverunt. Neque tamen hac in infantibus poena proprie fuit, sed quasi natura calamitas, uti alias infantes quocunque casu, qui vero semper arbitrio divino regitur, occidunt.

Ex eo, quod de jure in hominum vitam diximus, colligi potest, quid de bonis, aliisque eorum juribus statuendum. Belli enim jure omnia illa, quibus hostium vires alii, firmarique videntur, vastari, ac destrui possunt; cum quicquid vires hostium auget, id juris nostri vindicationem impediatur. Unde baud abs re quidam statuunt, arbores fructiferas bello excidi posse; voluptuarias, & infructuosas non posse. Vid. inf. §. 21. Quae ratione quoque certum fit, quod armorum

lege, quicquid alendo, instruendo, habendoque militi collectum, paratumque est, totum exuri, consumique liceat; quod vero ad luxum, molliemque, non liceat. Tantum enim abest ut accessionem virium hosti inferat, ut eas magis atterat, atque molliat: uti Hannibalis, & Pannorum animos nihil segniores reddidit, quam Capua delicia.

At post victoriam, aut cum jam in potestate nostra, occupatumque est, nihil eorum vastari, aut pessundari fas est, quia vires hostium non auget, cum hostes amplius non sint, nec bellum, quod victoria in victos defuit, tum adhuc instruit. Jam enim jus armorum in jus imperii versum est, ut defendi tanquam a domino, ac principe suo, non vastari, ac dirui, ut ab hoste, devictorum res debeant.

Frustra vero immodica veterum exemplorum licentia, & recepti omnium Gentium mores afferuntur. Nituntur enim ista generali illa populorum consuetudine, qua bello capti servi fiebant, per quos omnia dominis acquiruntur, ut dicitur in d. §. 1. Inst. de his, qui sui, vel al. jur. l. 1. §. 1. ff. eod. Et cum licitum fuerit privatim quoque, & promiscue servos sine causa occidere, dict. §. 1. & d. l. 1. §. 1. (quem ab usum communis gentium error in jus baud recte verterat) non mirum, quod in bonis eorum omnia permessa fuerint. Hic mos eam sciendi licentiam, ut diximus §. 2, atque exemplorum frequentiam peperit.

Fuere tamen & in communi hoc gentium consensu generosa mentes, quae morem eorum improbarent. Parta victoria, inquit Cicero Lib. 1. offic. conservandi sunt qui non crudeles in bello, nec immanes fuerunt; in hos enim jure imperii poenam debitam statui a victore posse, praximus sup. §. 12. Atque inde laudat idem Cicero priscos Romanos, qui Tusculanos, Aequos, Volcos, Sabinos, Hernicos in civitatem etiam acceperunt; improbat vero eversam Corinthum. Denique vox hac sanctissima ab ipso additur: In quo tantopere culta apud nostros justitia est, ut ii, qui civitates, aut nationes devictas bello in fidem receperunt, eorum patroni essent more majorum. Ita judicaverunt quoque Romani Capua recepta, idque egregie Livius commendat, de quo sup. §. 11. Atque ipse tot Regum dux Agamemnon Trojam dolet se invito eversam, & affligi Phrygas, inquit, vincique volui; ruere, &

& æquari solo, etiam arcuissem: apud Senec. in Troad. v. 275. & seq.

Sed & quod diximus supra jure belli, & ante victoriam, arbores frugiferas, &c. excidi, vastarique posse, non continet effrenem licentiam, & ulciscendi libidinem, sed, ut ex allegata ibi ratione sequitur, juris sui reparandi modum necessarium; uti si res illa hostibus somes, atque incitabulum virium essent, illique inde ad resistendum tenaciores fierent: nam si nihil, aut paruum profunt, aut si in ipsius hostis potestate sunt, talem vastationem frugum, &c. in bellis prohibitam esse, ipso Dei oraculo proditur. Deut. 20, v. 19, quam ita restringit Grot de J. B. & P. lib. 3. c. 12. §. 2. Eamque contra jus belli quoque esse, censuit inclytus ille Palatinorum Achilles Fridericus Victoriosus, cum triumphatis tribus Principibus graviter eos ab illata vastitate objurgaret: Non servasse eos jura belli, nec pepercisse eis, quæ leges bellorum violare prohiberent, ut qui segetes vel temere conculcatas corrupissent, vel incensas exullissent, & multas passim igne delevisissent; ut referunt Cavor. in Chron. lib. 5. p. m. 1030. Crus. in Annal. Suev. ad ann. 1462. Lehman. in Chron. Svir. lib. 7. c. 106. Quæ omnia apprime confirmant principalem nostram rationem, justitiam bellorum necessitate juris nostri tenendi, aut vindicandi æstimari.

Quæ de vastatione rerum hostilium dicta sunt, an eadem in prædis ex hoste agendis de ratione juris Gentium obtineant, magis ambiguum est. Utique id interest, quod vastatio vires nostras non augeat, sed hostium saltem imminuat; præda vero & illas foveat, & has atterat. Unde vastatio jure belli earum tantum rerum licita est, quibus hostis validior ad oppugnandum, & fidentior reditur; præda vero omnium, quæ utilitatem nobis afferre possunt: etsi enim iis servatis nihil forte virium hosti accrescat, si tamen rapta nostras vires in bellum nutriant, atque ad vincendum instruant, utique ad juris nostri recuperationem, & victoriam, sine qua extorqueri jus ab hoste nequit, faciunt, indeque jure belli licita sunt. per §. 2. sup. Unde secus esse patet si princeps, cum compendio, & integris hostium rebus vincere possit, perdere eos, spoliisque eorum locupletari malit; quanquam ipsius æstimatio sit, qua via commotius juxta, ac tutius, & justius bellum gerere possit. Longe itaque laxior est in bello potestas prædandi, quam

vastandi; estque hoc jus illud belli famosissimum, usitatissimumque.

At post victoriam aliud videtur. An ergo hic quoque victos jure subditorum censerit, nec ultra id spoliari posse, dicemus? Reclamaret omnium gentium, ac humani prope generis usus, atque consensus. Paulo distinctius itaque hoc exsequemur. Et primo quidem certum est, jure victoria acquiri plenissimum imperium in victos; etsi enim de eo imperio, subactove principatu. nulla forte lis. aut controversia initio belli inter partes fuerit, & victor a iude jam damni, quod passus dicitur, restitutionem consecutus fuerit, adeoque hoc imperium non videatur ad reparationem juris ipsius pertinere, aut in ejus partem venire, tamen pertinet ad juris recuperati, aut qualiscunque extortæ satisfactionis tuitionem, ac securitatem. Non enim possessione sua securus foret victor, ni victus sub ejus potestate, ac imperio esset, sed semper adhuc jure belli resistere, & bello questum iterum eripere posset. Quin frustra victor occupasset territorium, si ejus jure, ac imperio statim ipsi iterum cedendum esset. Et cum vincere hic sit in potestatem redigere, sequitur omnino, si jure vicit, quod iusta sit ejus in victos potestas. Natura itaque victoriæ, & finis belli, concedunt victori omne in victos imperium. Sed &posito, quod a victore in victos non ultra, quam jure imperii in subditos statui possit, utique imperium saltem in victos ipsi competit, si vi imperii in eos statuere potest. Et alias post victoriam semper bellum maneret, nisi per eam alter alteri tandem subiceretur.

Sub Imperio autem, quod victor acquirit, comprehendimus omnia illa, quæ juris publici sunt, & ad ipsam civitatem, non ad singulos pertinent; adeoque & nomina civitatis. Et hæc ergo publica jura indubie victori acquiruntur, sive hostis prælio, sive deditione in ejus potestatem pervenerit.

Quantum vero ad res singulorum, illa quidem, quæ ex commisso prælii victoria in castris hostium obtinentur, itidem victoris esse tenendum est, quia pugnanti, & resistenti potius, quam victo eripiuntur, uti alia præda; quæ in bello capitur. Ea propter ille actus, quo prælio vincitur, & per quem præda ista vincendo, non occupando demum acquiritur, ad bellum adhuc pertinet, & jure belli continetur; imprimis cum in illo actu hostis adhuc occidi possit, adeoque etsi pulsus fuga vitæ sua consulit, reliqua tamen

hosti

hosti relinquit. Et sane, cum victor ultra juris ablati repetitionem, aut satisfactionem pro injuria, etiam impensus belli, damna bello data, aliaque similia, quorum rationes ut plurimum in bellis in inmensum crescunt, computare, atque a victo exigere possit, utique quasitam victoriis prædam saltem in rationum suarum partem retinere, indeque pro debito suo sibi satisfacere potest.

Sequitur ergo, in quo præcipuum causæ momentum vertitur, si victoris rationes sibi consent, isque omnia, quæ ipsi absunt, quæque ipsi deberi modo diximus, ex prædis hostium receperit, an ulterius adhuc vel eos spoliare, aut captas urbes diripere solius prædæ causa liceat? Sane, pro ejus rei defensione satis idoneum juris gentium argumentum non occurrit, sed ratio potius, et æquitas in contrarium esse videtur, quod cui nihil amplius abest, is nihil quoque amplius exigere possit; et qui suam jam consecutus est, iterum aliquid petere nequeat. Non potest enim non esse injuria quod ultra jus est, ex definitione legis i. §. i. ff. de injur. et nota vocis appellatione. Atque hoc Gentium jus graviter defendit, et antiquissimis moribus apud Romanos obtinuisse, scribit Sallustius in bell. Catil. circa princ. Majores, inquit, nostri, religiosissimi mortales, delubra Deorum pietate, domos suas gloria decorabant, neque quicquam victis eripiebant præter injuriæ licentiam. Quo verborum compendio omnia fere, quæ de finibus juris belli diximus, continentur, abusum autem exuendi victos rebus suis a militibus demum Sullanis cepisse, testatur, maximeque improbat idem Sallust. d. l. At hi contra (de Sulla militibus inquit) ignavissimi homines per summum scelus omnia ea sociis adimere, quæ fortissimi viri victores hostibus reliquerant; proinde quasi injuriam facere, id demum esset imperio uti. Et paulo ante dixerat: Igitur hi milites, postquam victoriam adepti sunt, nihil reliqui victis fecere. Adde §. 32.

Neque in contrarium allegari possunt omnium prope gentium exempla, quibus reverse sunt omnium ætatum historia. Quo jure enim illa vitantur, jam diximus, servitute scilicet, et quæ in illa obtinuit occidendi, acquirendique omnia, quæ servorum sunt, licentia.

Videtur quidem, quod victor victo causam tot cadum, siveque humani sanguinis

imputare, eoque nomine et in ipsum, et in subditos porro seque possit. Verum, ratio hæc reciproca, seu mutua est; et uterque pari omnino jure in bellum processit. Neque ob hoc solum, quod summus Princeps bellum jure suo gessit, victus postea penam, vel judicium, ejus imprimis, cum quo lis fuit, subire cogitur; tantum abest ut in subditos, quos necessitas parendi adstrinxit, ideo animadverti queat. Hinc inter ea, quæ in Julii Caesaris gestis reprehensa sunt, refert Suetonius in Julio cap. 54, quod oppida quædam, quæ se submitterent, hostiliter diriperit. Quamquam hic ipse Caesar alias tam sedulo id caverit, ut cum Corfinii oppidi cives parati essent portas ipsi aperire, ille id non admiserit, sed in alium diem eos rejecerit, veritus, ut ipse ait, ne militum introitu, & nocturni temporis licentia, oppidum diriperetur. Cas. comment. de bell. civ. lib. i. Quod si denique victor jus quoddam pæne haberet, omnino illa pro ratione debiti, quod non semper idem est, vi imperii constituenda, non vero ideo infinitum, illimitatumque jus promiscua prædæ concessum esset.

Duplici equidem casu jure victoriæ æque, ac jure belli eripi omnia, vel saltem ultra ejus, quod nobis abest, limites, victis posse fatemur. Primum quando ultra belli gestionem aliquid committere, scilicet perfidia, rebellionem, defectionem, &c. Ejus enim vindicta plane ad jus imperii, quod victor adquisivit, adeo spectat, ut ideo auctores victi non bonis modo, sed vita orbati possint: uti in Capuanos defectores a Senatu Romano severe consultum, supra diximus. Hoc innuit quoque Suetonius dicit. i. cum improbat, quod Cæsar urbes diruerit sæpius ob prædam, quam NB. ob delictum. Quo luculenter jus illud victoriæ, quod diximus, proponitur: nam et direptio ob delictum saltem, non ob prædam, ibi probatur, et pæna delicti a jure prædæ distinguitur; atque adeo id ipsum, quod probavimus, dicitur, victis, nisi quid deliquerint, in prædam omnia auferri non posse.

Deinde diripi victi possunt jure talionis, si apud illos direptio devictorum pro jure obtinet, uti apud Mahometanos, aliosque Barbaros; in quos proinde vi victoriæ idem jus summa æquitate statui potest, quo illi in alios utuntur, ut alibi offendimus. Atque hæc causam esse, puto, ejus juris, quod a Deo Israëlitis datum est, Deut. 20. v. 13.

14, ut capta urbe, quæ non est e septem populis, de quibus sup. §. 16, omnes masculos gladio interficiant, reliqua omnia in prædam capiant, eamque a Deo sibi concessam percipiant: is enim mos apud reliquas gentes tunc obtinuit. Et si autem instar præcepti interfecitio, & de prædatione ibi injungatur, Judæorum tamen Dd. per hæc verba non præceptum, sed licentiam tantum occidendi intelligunt. Seld. de jure Gent. lib. 6. cap. 13. & 16; quod nos de aliis gentibus, præter septem populos, & Amelicitas, verissimum putamus, antiquissimo legum, quæ imperatice scribi solebant, ritu, ac stylo. Ita in XII. Tab. dicitur: Agnatus proximus familiam habeto. Ita talionis quoque exempla in bello tricennali extiterunt, ut capta urbe, cum victor veniam (Quartier) negaverat, altera pars, expugnata alia urbe, eodem jure usa sit, & omnes sine venia caesi. Sed ab nostra ætatis exemplis nunc abstinemus.

Ex dictis patet primo, Jure belli prædam in infinitum capi posse, eamque semel rite partam post victoriam quoque retineri, quia bello jus suum princeps, victoriamque obtinere nequit, nisi viribus hostium accisis, suisve firmatis. Deinde, jure victoria hæc acquiri: 1º. imperium plenissimum in victos, ex natura victoria, §. 23, sup.; nec quicquam ea movent, quæ de imperio victis relinquendo, vel communicando habet Grot. lib. 3. cap. 15, quippe quæ mera humanitatis, ac generositatis, non juris sunt, adeoque hæc non pertinent: 2º. quæ victoria ex prælio parva in castris, atque exercitu hostium reperiuntur; ille enim actus pars adhuc, & sequela belli est, §. 26. sup. 3º. Si ex spoliis hostium jus suum integrum cum impensis belli nondum consecutus est, jure imperii, & ut dominus, exigere reliquum potest: sed & milites, pecuniam, frumentum, &c. in alios belli, vel reipublicæ usus, imperare; quod Romanos, præsertim veteres, passim factitasse legimus: 4º. ex causa delictorum quoque in victos itidem vi imperii statuere: Denique 5º. jus talionis, secundum quod diximus, in eos exercere.

Diverso igitur jure censentur illa, quæ in castris, aut in exercitu hostium reperiuntur, & illa, quæ obsessæ urbe civium sunt: illa enim hoc ipso, quod hostis fugatus est, sine alia occupatione in potestate victoris relicta, & fuga hostium deserta sunt; eaque

omnia eorum fuerunt, qui contra in acie steterunt, & occidi poterant; ut omnino in eas res jus belli adhuc obtineat. Hæc vero non censentur hoc ipso capta, quod urbs capitur; sed manent in potestate, & custodia civium, nisi seorsim occupentur: quæ nova occupatio non amplius jure belli fieri potest, quia urbs jam capta, & in potestate est, sed jure imperii; quo vero non spoliantur, sed defenduntur cives, nisi ex causa delicti, vel si quid juris victori adhuc abest, aliisve justis ex causis, ut diximus §. 25. Sed nec ut hostes in prælio, ita cives capto oppido, ni adhuc resistant, occidi possunt.

Neque deseruntur bona civium cum oppidum occupatur, uti cum acie hostis vincitur: illi enim in custodia rerum suarum manent; hic aufugit. Neque denique in oppido res tantum virorum, sed mixti quoque infantes, feminae, alique sunt, in quos regulariter jus victoris, ut dictum, exerceri nequit.

PROPOSITIO VI.

Ex victoria acquiritur imperium Principi non suo jure, sed jure populi: unde Princeps victor tantum illud imperium in victos acquirit, quod ipse habet in suum populum.

DEMONSTRATIO.

In quaestione igitur, qualenam imperium victori acquiratur, dicendum est, tale acquiri, quale ipse in populum suum habet, cujus causam, & rationes tuetur: 1. quia terra victa fit accessio reipublicæ, cujus nomine, & jure bellum geritur, & hostis vincitur; ergo & jus, ac imperium reipublicæ victricis, tanquam rei principalis, sequitur, unumque jam imperium esse incipit, in quod principi par, & simile jus est. 2. Idque multo magis verum est in republica mixta, ubi bellum non geritur nomine solius regis, sed nomine summæ potestatis, quæ non solius regis, sed & statuum est. Sane, 3. per bellum non regis, sed reipublicæ negotium geritur, adeoque & ei soli acquiritur. 4. Rex saltem repræsentat rempublicam, & ejus jure, ac nomine agit. Quicquid igitur juris in rempublicam habet, id acquirat etiam in reipublicæ partem, quæ per victoriam accedit. Ex eo igitur jure, quod rex habet in populum victorem, æstimari, & metiri debet jus in populum victum. Unde 5. Mædones adeo graviter tulere, & succen-

consuerunt Alexandro, quod sibi arrogaret jus, quod Perfarum reges habebant, non quod Macedones: unde tot conspirationes, seditiones, &c. *Curt. l. 6. c. 6. & pass.* Excipe si rex non nomine istius reipublicæ, sed ex alio capite bellum gerat, forte quod jus regni ad eum pertineat, quod vel injuria subditorum, vel agnatorum ei ablatum est; tunc enim obventa victoria recipit jus, quod antea habuit.

PROPOSITIO VII.

Unde verum non est, jure victoria plus licitum esse, quam jure belli; plus in subditum, quam in hostem; plus pace, quam bello: illo enim casu bellum finitum est, hoc durat; illo desinunt esse hostes, hoc manent.

DEMONSTRATIO.

Causam erroris explicavi in Disp. de jure vict. §. 1. 2.

Nunquam summi principes, aut heroes (quæ sunt verba dictæ disputationis) tantum sibi decus, ac nomen ex victoriis compararunt, quantum ex victoriarum clementia: semperque maximi Duces longe clariores fuere moderate victoria utendo, quam vincendo; id, quod Romanorum gesta affirmant testantur. At mirum videtur, quod apud omnes fere gentes, ipsosque adeo Romanos justitia bellica ad religionem usque seruantissimos, illa inuoluerit opinio, quod jure victoria tantundem, immo plus, quam jure belli liceat, & vincendi limites generositate victoris magis, quam justitia constituentur. Ita enim Pyrrhus apud Senecam in Troad: vers. 331, & 333.

Lex nulla capto parcat, aut pœnam impedit. Quodcumque libuit facere victori, licet.

Et ne a feroci juuene hæc temere jactata existimes, ipse Agamemnon, cum quo rixabatur, id non negat, sed jus ipsum confessus pudorem saltem, & honestatem obstare prestat; atque inde sic respondet vers. 332, & 334.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor. Minimum decet libere, cui multum licet.

Eadem Ciceronis sententia videtur in Orat. pro M. Marcello, quæ est 40, ubi Cesarem victorem ita affatur: Cum ipsius victoriæ conditione jure omnes occidissimus, clementiæ tuæ judicio conservati sumus. Hinc cum Metello duce adeo seve in captivos consuleretur, ut veneno se plerique

Tom. IV.

interficerent, alii deditonem suam ad Pompejum absentem mitterent, ait Florus, quod Metellus eo infestior in hostes jus victoris exercuerit, lib. 3. hist. cap. 7; cumque defendere contra Pompejum videtur Plutarchus in Pompejo. Ipse Camillus & bellici juris scientia, & bellorum peritia adeo insignis, eadem oratione, qua merito prædicabat, esse & belli, sicut pacis jura, justaque bella non minus, quam fortiter se gerere didicisse; statim subjungit: Arma habemus non aduersum eam ætatem, cui etiam captis urbibus parciatur: quasi plus juris sit in infantes captis, quam obsessis urbibus. Liv. hist. lib. 5. c. 27. Atque ita, ut inter tot alia hoc saltem illustre exemplum exhibeamus, Aneas adeo pietatis celebris, Turnum victum, deditum, ac supplicem, non modo interfecit; sed & ipse Turnus apud Virg. Æneid. lib. 12. in f. hoc ipsi jus esse fatetur, &

— Equidem merui, nec deprecor, inquit: Utere forte tua.

Quin solenne id Romanis fuisse, ut hostium duces, deditos quoque, ipso die triumphi occiderent, notat Grot. de jur. B. & P. lib. 3. c. 4. §. 12.

In hanc opinionem, & morem traxisse gentes videtur, 1. quod jus belli post victoriam quoque continuari, & jus victoria sub jure belli comprehensum, crediderunt: 2. quod placari, ac honorari suorum manes, putabant, cadibus eorum, a quibus occisi erant; qua persuasio & Achillem, & Aeneam in talem vindictam armauit, effecitque ut Polyxena, & Astianax, Priami filia, & ex Hectore nepos, pro inferiis Achilli immolati fuerint. Senec. in Troad. in act. 2: & præcipue 3. quod omnium prope gentium moribus cuique domino privato competit jus vita, & necis in suos seruos, ut traditur in §. in potestate 1. Instit. de his, qui sui, vel alieni juris l. 1. §. 1. ff. eod. Cum igitur bello capti omnes serui facti fuerint, necessario inferendum fuit, eos etiam post victoriam ut seruos occidi, omniaque, quæ eorum fuerunt, vastari, dirui, ac in prædæ cedere potuisse. Hinc ergo natum inter gentes jus illud VICTORIÆ, atrocius prope, ac crudelius, quam ipsum jus belli. At vero insignis iste juris gentium usus, atque abusus fuit, quem Antoninus demum, & Christiani Imperatores inter priuos quidem adeo sustulerunt, ut nec ultra

O

modum

modum favere domino in seruum licuerit ;
§. ult. Inst. eod. at in bellis furor ille non-
dum deservit. Hactenus dict. Disputat.

Generosioris animi victores in populos
victos humaniter usi sunt ; & hæc ratio af-
fertur, cur Minos iudex orci est constitu-
tus apud Propert. 3. eleg. 18.

Victor erat quamvis, æquus in bestie fuit.

Perfæ Alexandrum mortuum dicuntur
luxisse non ut victorem, & modo hostem,
sed ut regem, Curt. l. 10. c. 5 ; quo in-
nuitur, desiisse esse hostem ex quo victor
fuit. Ita Cæsar incontinenti post victoriam
iudicem egit. Hirt. de bell. Alex. in fin.
Romani victis Latinis præmia, pœnasque
cuique pro merito perolverunt. Liv. l. 8.
Idque Capua recepta factum quoque esse,
ait Livius l. 26. c. 16. Et Tacitus An-
nal. lib. 12. ait, ita maioribus placuisse,
quanta pervicacia in hostem, tanta benefi-
centia adversus supplices utendum.

Additio.

» Grotius circa acquisitionem imperiorum
» distinguit inter jus naturæ, & inter jus
» gentium.

» *Jure naturæ* non nisi ex justa causa
» capere res licere, ait, & tantum intra de-
» biti, & pœnæ modum, adeo ut cives
» innocentes, eorumque res excludat. Vid.
» *Supr. c. 1. §. 1. item cap. 6. §. 7.* Et
» hoc modo etiam imperia jure naturæ oc-
» cupari posse, ait : Vid. *cap. 15. §. 1. spe-*
» *ciatim si summi periculi vitandi causa vi-*
» *ctor id faciat, d. §. 1.*

At *jure gentium* eum, qui sibi singulos
» subjicere potest servitute personali, etiam
» universos subjicere sibi, subjectione
» quoque mere herili posse, tradit *hoc cap.*
» §. 1. §. 2. Atque hac occupatione om-
» nia jura populi, etiam incorporalia, in
» victorem transferri : *ibid. §. 4.*

» *Jure naturæ laxiori*, i. e. ex regulis
» perfectionum, hoc jure in victos absti-
» nendum esse, ait *d. c. 15. §. 2.* sive re-
» linquendo victis imperium vel in totum,
» *ibid. §. 3.* vel pro parte, *ibid. §. 9.* sive
» eos miscendo victoribus, *ibid. §. 3.* in-
» terdum interpositis præsiidiis, aut tribu-
» tis §. 5. §. 6. Libertatem præsertim reli-
» gionis eis esse relinquendam, & clemen-
» ter eos habendos, *c. 15. §. 10. §. 11.*
» §. 12.

» Vera principia exposuimus in *dissert.*
» *proæm. XII. §. 754.* Diximus, non tan-
» tum Principem bellum nobis inferentem
» ex judicio nostræ civitatis injuria agere,
» sed totam civitatem hostilem ; immo & sin-
» gulos, qui factum Principis approbant,
» illudque operis, opibus, & consilio de-
» fendunt : atque ideo si in potestatem no-
» stram perveniunt, tanquam criminis reos
» puniri posse, i. e. omnia in eos licere.
» His Principiis positis certum est, si ipsa
» civitas capitur, non tantum singulos, sed
» universos quoque, omniaque eorum jura
» publica, & privata, dominio nostro, &
» judicio subjici, adeoque imperium ipsum
» ad nos transferri ; indeque ab arbitrio no-
» stro dependere, num illud imperium no-
» stro jungere, num separatim servare, num
» illud delere excisis civibus velimus. Bene
» Xenophon. *Instit. l. 7. p. m. 211.* *Est*
» *enim æterna lex inter omnes homines, cap-*
» *ta eorum urbe, qui bellum aliis faciunt,*
» *tam corpora illorum, qui sunt in urbe,*
» *quam fortunam, eis vindicari, qui urbem*
» *capiant.*

A D §. I.

QUI sibi singulos subjicere potest servi-
tute personali]” Uti victor, ex hypothesi
» Grotii, jure gentium in bello solenni po-
» test. Vid. *cap. præced. §. 1. seq.*

» Nihil mirum est si §. universos]” Im-
» mo ratio, cur imperium victor occupare
» possit, non ex jure aliquo gentium, ne-
» dum ex jure capiendi personas sequitur,
» sed ex jure naturæ, quo in hostem victum
» omnia licita sunt ; adeo ut & vita, & bo-
» na, omniaque jura, tum publica tum pri-
» vata, ei adimi possint.

» Sive illi civitas fuerunt]” Sive univer-
» si illi unum civitatis corpus, i. e. impe-
» rium aliquod constituent

» Sive civitatis pars]” i. e. Sive mem-
» brum faciant illius civitatis, veluti si urbs,
» vel provincia illius imperii occupetur.

» Sive mere herili]” Vel tanquam patri-
» moniale (Vide *b. §. 2. 3.*) vel ita ut
» plane civitas esse desinat, §. 22. De re-
» gno patrimoniali egimus in *Diss. proæm.*
» *XII. §. 754. & supra l. 1. c. 3. §. 12.*
» Hic saltem monemus, victorem, qui per
» ultimam victoriam universam civitatem ho-
» stilem occupat, jus acquirere non tantum

in

» in Imperium, sed & in jura singulorum;
 » adeo ut ob injuriam ab illis (ex judicio
 » victoris) commissam in eos tanquam fu-
 » res, & homicidas animadvertere possit:
 » quanquam id ob rationes politicas, &
 » quia sæpius interest regna devicta confer-
 » vare, omitti, & condiciones saltem quæ-
 » dam præscribi soleant.

Sive mixta] » Ubi universitas manet, sed
 » cum certa subjectionis lege: si v. g. tri-
 » butum ei imponitur, vel nexus feudalis,
 » vel si in provinciæ formam redigitur.

Imperia armis quæri] » I. e. omnia jura
 » publica, quæ imperium constituunt.

Quintilianus] » *Inst.* 5. c. 4.

Curtium] » *L.* 4. c. 5. Similia vide apud

» *Tibucyd.* l. 5. p. 333. *Liv.* l. 4. c. 10. l.
 » 9. c. 3. l. 27. c. 30.

2 *Contentos victoria abstinuisse imperio*] »

» Idem de Scythis tradit *Justin.* l. 2. c. 3.
 » l. 42. c. 2. & *Curt.* l. 7. c. 8.

3 *Aut alio imperante*] » Ut est in statu A-
 » ristocratico.

*Et tunc in ejus saltem jus succeditur, non
 » ultra*] » Adeoque si status est Aristocrati-
 » cus, vel Popularis, victorem jus imperii
 » exercere per Proceres, vel Senatam te-
 » neri, putat. Quod verum est si ea condi-
 » tio post victoriam victis indulta fuit; alias
 » res a victoris arbitrio dependet.

*Ita ut & alienare possit, sicut populus po-
 » terat*] » Diximus, victorem plenum jus in
 » victos, tum quoad jura publica, tum
 » quoad jura privata, acquirere, adeoque
 » evertere regnum, vel illud certis condi-
 » tionibus servare, vel alienare posse.

*Et sic factum ut quadam regna in patri-
 » monio essent*] » Immo eo sensu, quo Auctor
 » regna patrimonialia statuit, talia non dan-
 » tur: nam regna ejusmodi non sunt in re-
 » gis patrimonio, sed in populi vincens;
 » is ergo, non Rex, alienare potest.

A D §. I I.

*NEMPE ut qua civitas fuit, civitas esse
 » desinat*] » Nam omne jus in victum popu-
 » lum per ultimam victoriam acquisitum est
 » victori, qui proinde pro lubitu de eo dis-
 » ponere potest.

Accessio fiat alterius civitatis] » Ita ut de-
 » sinat esse sui juris, & teneatur alienis le-
 » gibus vivere: quod fit si in provinciæ for-
 » mam redigitur.

Sive ut nulli civitati adhareat] » Adeo-
 » que pro arbitrio regis; victoris imperium
 » administratur.

Ut si rex suo sumtu bellum gerens] » Re-
 » futavimus hoc supra l. 1. c. 3. §. 12. Quia
 » rex nullum jus belli habet, nisi jure, &
 » nomine populi, cui præest; adeoque quic-
 » quid bello acquirit ad populum pertinet,
 » etsi suo sumtu gerat.

Quod herilis est imperii] » In regibus tale
 » imperium concipi non potest: at in po-
 » pulo victore verum est, imperium ad ejus
 » patrimonium publicum pertinere posse.

Illud inter dominos, & servos] » Reges
 » autem non sunt domini, sed populus,
 » cujus jure bellum gerunt.

Sed magna familia] » Numerus ingens
 » servientium: qui nihil proprii habent, &
 » a nutu, ac arbitrio victorum dependent.
 » At tale exemplum inter gentes vix exstat:
 » si enim in servitutem redigere victas civi-
 » tates animus erat, gentes subditos sub co-
 » rona vendere solebant.

A D §. I I I.

*QUALIS sit mixtum illud imperium ex
 » civili, & herili*] » Si scilicet partim acqui-
 » ritur jus uti est in rege, partim uti est
 » in populo: §. 1. n. 3.

*Nempe ubi servitius miscetur cum aliqua
 » personali libertate*] » Exemplum est in Ga-
 » beonitis, qui quidem civitatem retine-
 » runt, & corpus civitatis constituerunt, at
 » ad operas serviles perpetuo destinabantur.
 » *Vid. Jos. cap. 9.*

Sic populus, legimus, arma ademta] » De
 » Faliscis vide *Liv.* 5. 27. *Add. Liv.* l. 21.
 » c. 57. l. 30. c. 44. *Tibuan.* l. 4, p. 83. &
 » l. 18. p. 337. *Xenoph.* *Inst.* l. 4. p. 107.
 » & *Inst.* p. 205. *Vid. Tefm. b.*

*Ne ferri quid haberent extra, quam ad
 » agriculturam*] » Exemplum est *1. Sam.* 13.
 » v. 19. ubi etiam fabrorum usus ademtus
 » fuit Israëlitis.

Sermonem] » i. e. victoris sermone uti.
Vita genus] » Nam victor pro lubitu vel
 » evertere imperium, vel conservare, vel
 » certa lege conservare potest; & prout dis-
 » ponit, ita jus est.

A D §. IV.

¹ SICUT autem res, quæ singulorum fuerant, &c.] Jure scilicet prædæ, de quo c. 6. actum est.

Jure belli] Non ex jure aliquo gentium secundario, uti Auctor putat, sed ex jure naturæ.

Sic & res universitatis eorum sunt] Nam victor omne jus acquirit, quod victus habuit, adeoque & jura publica.

Si ipsi velint] Invitis enim non acquiritur.

Quibus multari eos velit] Adeoque omnia deditorum jura, publica, & privata, dependent ab arbitrio ejus, cui sit deditio; & is punire pro lubitu eos potest ob injuriam bello victori illatam, & rapinis, ac cædibus auctam.

Idem in bello solenni victis locum habet] Per bellum solenne intelligit illud, quod inter duas summas potestates geritur, & indictum est. Merito autem ait, idem hic obtinere, quod in deditis, quia per ultimam victoriam omne jus acquiritur in victos.

Nam deditio sponte permittit, quod alioqui vis esset ereptura] Per deditorem omnia jura quaeruntur victori consensu victorum: per bellum, & vim, & invitis.

Publicum populi Romani] Quia agri ab hoste capti populo apud Romanos quaerebantur. Vid. *supr.* c. 6. §. 10. seq.

Id omne nostrum cum ipsis dominis] Promittebat Annibal non tantum jus in res, sed & in personas Romanorum. *Liv.* l. 21. c. 41.

Existimare sua ditionis esse] Territorium hostile omnino in ditione est victoris: omnia enim jura hostis devicti transeunt in victorem.

Populi Romani fecit] Neque ab eis, quibus hostis res illas ante nos eripuit, vindicatio institui potest. *Vid.* l. 3. c. 6. §. 7.

² Ergo & incorporalia] Eodem modo uti jura incorporalia, captis singulis personis, in victorem transire, diximus *supra* c. 7. §. 4.

Sibi vindicarunt Romani] Quia victor succedit in omne jus, quod victus habuit, adeoque & in ejus credita: de hac surrogatione *vide supra* l. 2. c. 9. §. 8. 9. &c. II.

Unde sequitur, omnino liberatos Thessalos] Auctor hic decidit duas quaestiones ex Quintiliano *Inst.* l. 5. c. 10. p. 236., quas B. Parens in *Disputatione de jure victoriae* §. 33. hoc modo explicat.

Hinc jam evidens est decisio litis celebratissima, & a Quintiliano *Intit. orat.* l. 5. c. 10. p. m. 236. *proposita*, quæ ex facto duorum maximorum toto orbe Imperatorum, Alexandri Magni, & Julii Caesaris, contigit; quorum ille Thebarum chirographum Thessalis, hic Flavii nomen Dyrrachiniis post victoriam donavit. Prior causa in celeberrimo illo totius Græciæ, Amphylionum scilicet consilio, altera coram Cicerone arbitro ventilata fertur. Dicimus, Alexandri M. donationem justam, Caesaris irritam fuisse: uti & decisum opinatur Erodianus *Rer. jud. lib.* 2. tit. 3. c. 2. & 3. Illa enim debitum publicum fuit, quod victori quaeritur, per §. 24; hoc privatum, quod ei non quaeritur, per §. 26. Agitarunt quoque inter se hanc litem Hottomannus, & Gentilis; sed praesertim ille, ex rationibus juris civilis ex Quintiliano descriptis, quasi Alexandri M. factum ex legibus Romanis decidi possit. Nec aliud Quintilianus, quam loca argumentorum, ut orator, monstrare voluit. Revera autem frivole rationes sunt, quod nomen sit res incorporalis, quæ manu non capitur, & alia ratio sit hereditas, in quem jus omne defuncti, alia victoris, in quem res transcant, &c. Nam victoria quatenus vel solum imperium continet, titulus longe universalior est, quam hereditas: uti enim hæc omnia jura privata, ita imperium omnia publica, & suo modo privata quoque, continet, §. 24. & 26. Illa vero representatio hereditas universalis, uti ab Hottomanno accipitur, fictio juris positivi est. Ut vel ex hoc facto appareat, quam infeliciter sepe jus civile quaestionibus juris gentium applicetur. Nam & reliqua contra hoc Alexandri M. facinus allata, scilicet quod vi ablatum; quod jus belli in judiciis non valeat, quod omnibus civibus debitum, adeoque dum vel unus superstit, quod omnes in Alexandri M. manu non fuerint, quod multis ignoverit, mens ejus dubia, quod a Cassandro restituti Thebani, &c. alio præter, vel contra jus gentium sunt, ut responsum non mereantur. *Vid. not. ab hac alteram.*

Jus quod sit incorporale apprehendi manu non posse] Immo incorporalia omnino tenentur cum re, cui coherent.

Arian

Aliam conditionem esse hæredis, aliam victoris] Immo eadem esse ratio; in hæredem enim tota familia, omneque jus ei cohærens, transit; eodem modo ut in victorem transit totum patrimonium populi, omneque jus, quod ei cohæret.

Neque porro *obstat 1.* vi injusta ablatum esse chirographum: nam vis belli non est injusta.

Obstat 2. Cassandrum postea jure postliminii restituisse Thebanos. Resp. Immo hæc nova fuit civitas. *Vid. supra l. 2. c. 6. §. 9. & infra c. 12. §. 8. 4.*

Obstat 3. omnibus Thebanis debitum fuisse, adeoque mansisse obligationem quamdiu unus eorum superstes fuit. Resp. nulli Thebanorum debitum fuit, sed toti civitati quam cum omni suo jure occupavit Alexander; huic ergo soli debitum fuit, & ille proinde remittere potuit.

Obstat 4. Quod Alexander quibusdam ignoverit, adeoque in his debitum mansisse videtur. Resp. ignovit singulis, non civitati, cui soli debebatur.

Obstat 5. mentem dubiam fuisse. Resp. Immo actus donationis satis clare patebat.

Alia quæstio est, quæ apud Paponium *lib. 5. tit. 6. art. 2.* proponitur: ubi Gallus, qui Belgæ cuidam mutuo debebat summam, eam exorto bello solvitur fisco Gallico: finito bello actionem intentabat Belga, sed Gallus in Curia Parisiensi absolutus fuit. At id non est ex jure victoriæ, sed ex jure prædæ, quia prædæ cedunt res, quæ apud hostem inveniuntur. *Add. Gudel. J. Nov. c. 5.* Unde idem jus in debita Gallorum apud Belgas statui potuisset.

Nam qui dominus est personarum, idem & rerum est. & juris omnis] Adeoque & incorporalium, quæ rei insunt.

Qui possidetur, non possidet sibi, nec in potestate habet qui non est suæ potestatis]
 • Thebani non amplius sui juris erant;
 • omne eorum jus in potestatem victoris transit: ipsi igitur nihil amplius juris habebant, qui ipsi ab alio victore nimirum, tenebantur.

3 *Si quis populo victo jus civitatis relinquat, potest quadam, quæ civitatis fuerant, sibi sumere]* Recte: nam cum victor destruat civitatem, & singulos in servitutem redigere jure victoriæ possit, nedum civita-

tis jus ei sub certa lege, & sub onere relinquere potest.

Quem veit esse sui beneficii modum] Nam cum omne jus in victum quæiverit, pro lubitu de eo disponere potest.

Donato Dyrrachinis] Cæsar proptio jure Dyrrachinis remisit debitum, quod creditor cuidam adversario Cæsaris debebant, non ex jure victoriæ, sed quia Senatus, acta Cæsaris approbavit, & omnes, qui a partibus Pompeji steterunt, pro rebellibus declaravit. Adeoque id jus creditori, ejusque hæredi Flavio, in pœnam auferri potuit. *Conf. Cicer. epist. ad Brutum VI.*

Non ex eo esse genere, de quo jus hoc gentium constitutum est] Sensus Auctoris est, quod Cæsaris bellum non fuerit solenne, sed bellum civile, adeoque effectus juris gentium (quo præda, adeoque & credita, cedunt capienti vi dominii externi,) ibi obtinere non potuerit. Resp. Ex quo Senatus ratihabuit acta Cæsaris, omnia populi jure, ac nomine fecisse censetur: & sic hæcenus creditor rebellis fuit, cuius proinde nomen in pœnam (non jure victoriæ) Dyrrachinis donare potuit. Cæterum, toties dictum est, jus occupandi res hostiles non sequi ex jure aliquo ficto gentium, sed ex ipso jure naturæ. Diximus, ex eodem naturæ jure sequi, ut res ex judicio nostræ civitatis injuria captæ si recipiuntur, pristinis dominis, ac antiquo juri restitui debeant; adeoque idem obtinere, quod in rebus bello civili, & a prædonibus captis obtinet.

• Non autem subditis tantum, sed & amicis, ac sociis res, quæ ad nos pervenerunt, restitui debent. Probatur hoc exemplo Cassii, quod Auctor in notis allegat. Cassius Judæos amicos Romanorum absque auctoritate Populi R., adeoque prædoneo more bello aggreditur illicito, res eorum, & personas capit, ac quoad maximam partem Tyriis vendit. Occiso Cassio Antonius mandat Tyriis, ut Judæis sociis, & amicis, ea restituerent, quæ Cassius per bellum illicitum genti abtulit, i. e. ut bona divendita, & agros reddant, personas vero libertati restituant. *Joseph. Antiq. l. 14. c. 22.* Alia exempla vide apud *Grot. infr. cap. 9. §. 9. n. 1. c. 10. §. 5. n. 1. §. 6. n. 1. c. 16. §. 2. 3.*
 • & 4.

C A P U T I X.

De Postliminio.

- I. Origo vocis Postliminii.
 II. Quibus in locis postliminium fit.
 III. Postliminio quaedam reverti, quaedam recipi.
 IV. Jus postliminii esse in pace, & in bello: & quid si nihil in pace dictum sit?
 V. Liber homo, bello manente, quando postliminio redeat:
 VI. Quæ jura recipiat, quæ non recipiat.
 VII. Jura & in ipsum restitui.
 VIII. Cur qui se dedant, jus postliminii non habeant.
 IX. Populus quando postliminii jus habeat.
 X. Quæ in his, qui postliminio redeunt, sint juris civilis.
 XI. Servi postliminio quomodo recipiantur, etiam transfugæ: quomodo qui redenti sunt.
 XII. An subditi postliminio recipiantur.
 XIII. Agros postliminio recipi.
 XIV. Circa res mobiles quod discrimen olim observatum.
 XV. Quid circa res mobiles hodie juris?
 XVI. Quæ res recipiantur, ita ut postliminio non egeant.
 XVII. Mutationes ex lege civili, quoad subditos suos.
 XVIII. Postliminium quomodo observatum inter eos, qui hostes non erant.
 XIX. Quando id hodieque locum habere possit.

+ I. I. Sicut + de his, quæ ex hostibus capiuntur, + ita & de postliminii jure nihil ferme fani prodiderunt hi, + qui retroactis sæculis juris cognitionem professi sunt. + Accuratius hæc res a veteribus Romanis tractata est, + sed sæpe confuse nimis, ita + ut quæ juris gentium, quæque civilis Romani esse vellent, lector nequiret distinguere.

^a Cicer. Topic. c. 8. & ibidem Boëthius.

2. De voce postliminii rejicienda Servii sententia, * + qui partem ejus posteriorem productionem putat esse verbi sine significato: sequendus + Scævola, qui junctum docebat esse verbum a ^a *post*, quod reditum notat, & *limine*. Nam ¹ *limen*, & *limes*, exitu, & flexionis modo differunt, cum alioqui origine (veniunt enim ^b + ab antiqua voce ^a *limo*, quæ *transversum* signifi-

G R O T I I.

^a Post, quod reditum notat] Unde Postvoorta Deu. (quæ præerat partui mulierum. Vide AUL. GELL. Noct. Attic. Lib. XVI. Cap. 17. J. B.)

^b Ab antiqua voce limo] Servius ad XII. Eneidos, & Donatus ad illud Eunuchi (III. §. 63.) *limis oculis*. Festus: *Limus*, obliquus, id est, transversus, unde & *limina*. Isidorus libro XV. c. 14. *limites appellati antiquo verbo trans-*

vers; nam transversa omnia antiqui *lima* dicebant, a quo & *limina ostiorum*, per quæ foris, & intus itur: & *limites*, quod per eos foras in agros eatur. In Glossario *limes* πλάγια ὁδός.

G R O N O V I I.

¹ *Limen*, & *limes*] Rejicit Salmastius observ. ad jus Att. & Rom. cap. 26. p. 568.

² *Limo*] Terentius Eunuch. 3, 8. ego *limis* aspecto sic per stabellum clanculum.

G R O.

significat) & primitiva notione idem sint, sicut materia, & materies, pavus, & pavo, ^c contagio, & contages, cucumis, & cucumer, quanquam usu seriore factum est ⁺ ut *limen* magis ad privata, *limes* ad publica referretur. Sic veteres eliminare dicebant e finibus ejicere, & exilium ^d nominabant eliminium.

II. I. ⁺ Est ergo postliminium jus, quod nascitur ^e ex reditu [;] in limen, id est, fines publicos. Sic Pomponius ^a reversum postliminio, ait, qui intra præsidia nostra esse cœpit: Paulus ^b cum in fines nostros intraverit. Sed ex paritate rationis ⁺ consensus gentium rem eo perduxit, ut postliminium locum haberet, etiam si quis homo, aut res ejus generis, ⁺ in quo postliminium esse placuerat, ⁺ pervenisset ad amicos nostros, ut loquitur dicto loco Pomponius, aut ut Paulus exempli causa explicat, ⁺ ad regem socium, vel amicum. Quibus in locis ^f amici, aut socii intelligendi sunt ⁺ non simpliciter ⁵ quibuscum pax est, ⁺ sed ⁶ qui partes in bello easdem sequuntur: ad quos qui venerunt, ut Paulus loquitur, ⁺ nomine publico tuti esse incipiunt. Nihil enim interest, ⁷ ⁺ homo, aut res ad hos, aut ad suos pervenerit.

2. Apud eos vero, qui amici sunt, sed non earundem partium, ⁺ bello capti ⁸ statum non mutant, ⁺ nisi ex speciali pacto; quomodo in secundo federe ^c icto inter Romanos, & Carthaginenses convenerat, ut qui a Carthaginensibus capti e populis amicis Romanorum in portus Romanis subditos venissent, in libertatem vindicari possent: ⁺ utque Carthaginensium amicis par jus esset. Ideo ⁸ qui Romanorum bello Punico ^d secundo capti ⁺ in Græciam commercio pervenerant, ⁺ jus ibi postliminii non habuerunt, quia Græci in eo bello ⁺ neutras secuti fuerant partes: ⁺ ac propterea opus fuit eos redimi ut liberarentur. Quin & apud Homerum non uno in loco videmus bello captos in locis pacatis venditos, ut Lycaonem Iliados ^e φ. Eurymedusam ^f Odyssææ Η.

⁺ III. Ve-

G R O T I I.

^e Contagio, & contages] *Compages*, & *compago*, quod ipsum olim fuit *compagen*, ut docet genitivus, & verbum inde deductum, sicut & *sanguis* fuit *sanguen*.

^d Nominabant eliminium] Et *colliminium* in *Solino* (Cap. 15. vel 25.) est quod vulgo *collimitium*.

^e Ex reditu in limen] Hinc sumpta translatione *postliminium ecclesiasticæ pacis* dixit *Tertullianus* de pudicitia. (Cap. 15.)

^f Amici, aut socii intelligendi sunt non simpliciter quibuscum pax est] Ita sensit Maroci, & Fesæ regem, apparet ex *Thuani* libro CXXX, in anno MDCIII.

^g Qui Romanorum bello Punico secundo capti in Græciam commercio pervenerant, jus ibi postliminii non habuerunt] *Valerius Maximus* lib. V, cap. II, n. 6. *Diodorus Siculus* excerpto legationum n. 3. Sic & Rhodii, quos Atheniensium cives bello Philippi emerant, liberaliter Atheniensibus reddidere. *Polybius* excerpto legationum n. 3.

G R O N O V I I.

³ In limen, id est, in fines publicos] *Domus*. *Domus* autem non modo dicitur de lare familiaris, sed etiam de patria, vel civitate. Sic rediit in limen, seu domum, qui est intra patrios fines.

⁴ In quo postliminium] Ut simulatque redisset intra fines, rursus inciperet esse veteris juris, quasi statum, aut dominum non mutasset, & sive homo liber erat, suus sui que juris, sive servus, aut res, animalve, prioris domini foret.

⁵ Quibuscum pax est] Nam inter hos valet jus eorum, quibus militans quis rem cepit. 3, 6. 25.

⁶ Qui partes in bello] Qui eandem causam foveant, adversæ adversantes.

⁷ Homo, aut res, ad hos, aut] Voluit homo, an res, ad hos, an ad suos.

⁸ Statum non mutant] Manent in jure possessoris, neque redeunt ad priorem dominum, aut in libertatem civilem.

G R O-

+ III. Vetus Romanorum locutio receptos postliminio etiam 9 homines liberos dicebat. ^a *Postliminio receptum* + (ita enim legendum est) *Gal-
lus Aelius in libro primo* ¹⁰ *significationum, quæ ad jus pertinent, ait, esse eum,
qui liber e qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit
eo jure, quod constitutum est de postliminiis. Item, qui servus a nobis in ho-
stium potestatem pervenit, postea ad nos redit in ejus potestatem, cujus antea
fuit, jure postliminii. Equi, & muli, & navis + eadem ratio est in postlimi-
nii receptu, (ita tria hæc verba, + quæ delenda censet vir incomparabilis
in Romani juris studio ¹¹ + Jacobus Cujacius, levi mutatione retineri posse
arbitror) quæ servi : quæ genera rerum ab hostibus ad nos postliminio redeunt,
eadem genera rerum + a nobis ad hostes redire possunt. Sed posteriores Ro-
mani ^b jurisconfulti + discrete magis duas statuerunt species postliminii, ut
aut nos revertamur, aut aliquid recipiamus.*

^a Fest.
Pomp. vo-
ce Postli-
minii.

^b L. 14.
D. de capt.
& postli-
minii.

^c L. 12. D.
eodem tit.
d. l. postli-
minii.

IV. I. Retinendum & illud ^c *Triphonini*, qui postliminii jus compe-
tere, ait, ¹² + in bello, aut ¹³ + in pace : + sensu paulo alio, quam quo
idem dixerat Pomponius. In pace postliminium, + nisi aliter convenerit,
est ^h + his, qui non virtute bellica superati, sed ¹⁴ fato suo (aa) depre-
hensi sunt, ut qui cum bellum subito exarsit apud hostes reperiuntur. ¹⁵
+ Aliis autem captivis in pace postliminium non est, ⁱ nisi (bb) id pactis
erat

G R O T I I.

^h *Hii, qui non virtute bellica superati, sed fa-
to suo deprehensi sunt*] Vide exemplum apud *Pa-
ratam* belli Cyprii lib. 1.

ⁱ *Nisi id pactis erat comprehensum*] Vide *Jo-
sepbum* antiquæ historiæ XIII, 2. *Polybius* pacta
ponit comprehenditæ ut captivi redderentur in
pace Philippi, Ætolorum, cum exceptione ta-
men, & Antiochi : excerptis de legationibus 9,
28, 35. Eadem exempla habet *Livius*, & præ-
terea pacis cum Nabide. (*Lib. XXXIV. Cap.
35.*) Similia aliquot suppeditat *Zosimus*. Ut
ecce Probi pax cum Vandalis, & Burgundis sic
inita : ἐφ' ὧτε καὶ τὴν δαίμονα καὶ τὰς αἰχμαλώ-
τους, ἅς ἔτυχον ἔχοντες, ἀποδέναι ἢ ἢ πρᾶ-
ξάντων omnem, & quoscumque habebant captivos
redderent. *Lib. I. (c. 69.)* similem pacem nar-
rat *Juliani* cum Germanis, (*Lib. III. c. 4.*)
item cum *Quadis*, qui in *Germania*, libro III.
(*Cap. 7.*) Sed ibi nihil tale.) *Amianus Mar-
cellinus* libro XVII. de rege *Alemanorum* *Suo-
mario* : pacem genibus curvatis orabat ; & eam
cum concessione præteritorum sub hac meruit
lege, ut captivos redderet nostros. *Cap. 10. p.
188.*) Mox de *Sarmatis* : jussi obtinere sedes im-
pavidè nostros reddidit captivos. (*Cap. 12.*)
de alia rursus *Sarmatarum* parte idem dicit.
Apud *Zonaram* multa talia : inter cætera in re-
bus *Michaelis*, qui filius *Theophili*, de *Bulgaro*
loquens : τὰς αἰχμαλώτους ἐλευθερώσαι συνέ-
θεροῦσθαι promisit captivis se daturum libertatem.
(*Lib. XVI. Cap. 5. pag. 163.*) *Fdit. Reg.* Idem
est locus, qui in contextu paullo post latinè
adfertur.) *Nicetas* libro II. (*Cap. 3.*) captivis

omnibus libertatem, ait, datam, exceptis *Co-
rinthiis*, & *Thebanis* viris, ac mulieribus. In-
terdum convenit ut reddantur captivi, qui a
republica possidentur, ut apud *Thucydidem* V.
(*cap. 18.*)

G R O N O V I I.

9 *Homines liberos*] Si quis ex civitate Romana
in aliam abiisset, ut in hac civis esset, postea
eodem animo Romam redisset.

10 *Significationum*] Verborum, quatenus in
jure aliquid significant.

11 *Jacobus Cujacius*] *Fulvium Ursinum*, non
Cujacium, id censuisse, ait *Salmajius* p. 580.
(*Omnia* censet *CUJACIUS*, obliteranda
verba illa, quasi supervacua, *Observat.* *Lib. XL
Cap. 23. J. B.*)

12 *In bello*] Durante adhuc bello.

13 *In pace*] Quandocumque post bellum fi-
nitum.

14 *Fato suo deprehensi*] Forte fortuna in ho-
stico fuerunt, cum bellum oriretur, & odio
suæ gentis correpti, & in servitutem redacti sunt.

15 *Aliis captivis*] Qui armis inferiores in po-
testatem venerunt, postquam bellum cessavit,
nisi pacis in conditionibus placuit, ut qui capti
essent, liberi dimitterentur.

(aa) Vide supra, *Cap. 6.* hujus Libri, §.
12. num. 1. *J. B.*

(bb) Hanc emendationem, *id*, pro *nihil*,
necessariam non esse, ostendit *Ampliff. BYN-
CKERSHOEK, Obs.* *Lib. I. Cap. 20. J. B.*
G R O.

erat comprehensum, + ut optime eum Tryphonini locum emendat ^a doctissimus Petrus Faber, non improbante ^b Cujacio: + nam hoc & subjecta ratio, + & oppositum membrum aperte evincunt. *Pacem fecerat captivis dimissis*, + *ita enim convenerat*, inquit, ^c Zonaras. Et ^d Pomponius: + *si captivus, de quo in pace cautum fuerat ut rediret, sua voluntate apud hostes mansit, non est ei postea postliminium*. Paulus: ^e + *si in bello captus ¹⁶ pace facta domum refugit, postliminio redit ad eum, a quo priore bello captus erat: + si modo non convenerit in pace, ut captivi redderentur*.

2. + *Causam cur de his, qui bellica virtute capti sunt, id placuerit, ex Servio hanc affert Tryphoninus, quia spem revertendi civibus in virtute bellica magis, quam in pace, Romani esse voluerunt*, nimirum, ut Livius *f* loquitur, ab antiquo ¹⁷ + minime indulgens in captivos civitas. + Sed hæc ratio Romanorum propria non potuit constituere jus gentium: + potuit tamen inter causas esse, cur Romani illud jus + ab aliis gentibus introductum & ipsi amplecterentur. + Verior hæc est ratio, + quod reges, aut populi, qui bellum suscipiunt, credi volunt justas sibi fuisse causas cur id facerent: contra autem, injuriam facere eos, qui adversum se armaferrent: quod cum utraque pars credi vellet, + nec tutum esset pacem servare cupientibus huic se controversiæ interponere, nihil melius facere potuerunt populi pacati, quam ^k + ut id, quod evenisset, pro jure acciperent: ¹⁸ + atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex justa causa captos.

3. + *At de his, qui bello exorto deprehensi erant, dici idem non poterat. (cc) + nam in illis nullum injuriæ consilium fingi poterat. Tamen ad minuendas hostium vires + retineri eos manente bello, non iniquum videbatur: bello autem composito + nihil obtendi poterat quominus dimitterentur. + Itaque consensum in hoc est, + ut tales ¹⁹ + in pace semper libertatem obtinerent, ²⁰ ut confessione partium innocentes: + in cæteros vero*

G R O T I I.

^k *Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent*] Vide *Priscum* excerpto de legationibus 28. & *Bizarum* de bello Genuensium in Venetos libro II.

G R O N O V I I.

¹⁶ *Pace facta domum refugit*] Deinde renovato bello captus. Quod omittendum non est, ut intelligatur non esse tum capientis, sed ejus, qui prius cepit. Casus enim belli cum eodem populo iterum contracti fingitur.

¹⁷ *Minime indulgens in captivos*] Ideo duriorum conditionem fecerunt in armis captorum, quam deprehensorum, ut his semper postliminium pateret, illis non nisi flagrante bello.

¹⁸ *Atque ita captos*] Atqui hoc repugnat omni juri postliminii. Juxta enim jure captos, justoque titulo acquiritos credi voluerunt, quos captos intra prædicia sua habuerunt, etsi brevi

post anserint, durante bello, quam quos diutius tenuerunt usque ad tempus aliquod post exitum belli. Potius habendi sunt pro desertis, & abjectis a republica, tanquam ignavis, & quos pro derelictis habuerit patria; nisi enim hoc esset, in pace faciendâ ratio illorum habita, & mentio facta fuisset.

¹⁹ *In pace*] Si quo modo effugissent.

²⁰ *Ut confessione*] Immo quia nihil fecerunt adversus rempublicam, nec male pugnauerunt, nec consenserunt in servitutem suam, ut tacite faciunt, qui capi se patiuntur.

(cc) *At supra, Cap. 7. hujus Libri, §. 1. Auctor statuit, etiam eos, qui bello exorto, intra hostium fines deprehenduntur fato suo, servos fieri. Deinde, neque ullum injuriæ consilium in impuberibus, qui tamen etiam jure belli in servitutem rediguntur, secundum Auctorem nostrum. Plura diximus in Notis nostris Gallicis. J. B.*

vero + ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse, + nisi ²¹ quatenus pacta certi aliquid præscriberent. Atque ²² eandem ob causam ¹ nec servi, nec res bello captæ pace redduntur, nisi pactis expressum id sit: + quia victor credi vult jus sibi fuisse ista quærendi: + cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ferere: + ex quibus apparet, ingeniose, non ex vero, allatum illud apud Quintilianum ^a pro Thebanis: ideo captivos si in patriam suam redierunt, liberos esse, + quia bello parta non nisi eadem vi possideantur. + Diximus de pace.

^a Inst. Orat. V. 10.

4. ^m In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur liberi fuerant: + recipiuntur servi, & alia quædam.

V. + Liber homo ita demum postliminio redit, + si ²³ hoc animo ad suos venerit, ut eorum res sequeretur, ut a ^b Tryphonino proditum est: nimirum, quia ut quis servus liber fiat, + se debet, ut ita dicam, ²⁴ acquirere, quod non est nisi ²⁵ volentis. Cæterum, ^a ²⁶ an vi bellica receptus sit ab hostibus, + an dolo profugerit, nihil refert, ut a ^c Florentino notatum est. + Tantundem erit si ab ^d hostibus sponte sit traditus. Quid ^o + si ab hoste venditus commercii, ut fit, ad suos pervenerit? Tractatur hæc controversia ^p apud Senecam + in Olynthio, quem Parrhasius emerat. Quærit enim, cum decretum factum esset ab Atheniensibus, + quo Olynthii juberentur liberi esse, hoc (dd) contineretur ²⁷ liberi ut fierent, an ut liberi judicarentur; + quorum hoc est verius.

^b D. I. in bello 12. §. manumittendo. 9. ^c l. postliminii 5. §. captivus, 3. D. de capt.

^c L. nihil D. de capt.

^d L. cum non redemptum. 5. C. de postl. re v.

VI. I. Liber autem homo, postquam ad suos rediit, + non se tantum ²⁸ sibi acquirit, + sed & res omnes, quas habuerat apud populos pacatos, + sive corporales, sive incorporales. + Quia populi pacati, sicut ²⁹ factum

G R O T I I.

1 *Nec servi*] Totilas Pelagio Diacono a Romanis ad se misso edicit, ne de reddendis Siculorum servis verba faciat, dicens, iniquum fore ut Romani (immo *Gotbi*) commilites suos veteribus dominis dedant. Locus est *Procopii* Gotthi corum III. (Cap. 16.)

m *In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur liberi fuerunt*] *Julianus* oratione in malos Cynicos: Ἔγω μὲν ἂν εἶην οἰκίας τῶν καὶ ὀπίσθους τῶν αἰχμαλώτων λυτρεμένοι. καὶ τοὶ οἱ νόμοι τῆς αἰχμαλωσίας τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐπιτρέψουσιν καὶ ἕκαστος. hoc modo servi essent, etiam quos bello captos liberamus. Atqui talibus, ubi ad nos redierint, libertatem adjudicant leges. (Orat. VI. pag. 195, 196. Edit. Spanhem.)

n *An vi bellica receptus sit ab hostibus*] Ut illi, quos a Slavis captos liberavere Hunni, apud *Procopium* itidem Gotthi corum III. (Cap. 13. ubi non Hunni, sed Heruli.)

o *Si ab hoste venditus commercio, ut fit, ad suos pervenerit*] Ut eodem *Procopii* libro juvenis *Childubius*, τὰ νῦν δὲ, ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς πατρίδα ἧδην, ἐλευθερεῖ τὸ λοιπὸν κατὰ γὰρ τὸν νόμον καὶ αὐτὸς ἔσται dicebat, se cum in patriam rediisset, liberum ex jure in posterum fore. (Cap. 14.)

At apud *Threas* nullum olim fuisse captivis postliminium, notat *Leunclavius*.

p *Apud Senecam*] Libro V. controversia 34.

G R O N O V I I.

²¹ *Quatenus pacta*] Quæ sanciantur redeunte pace.

²² *Eandem ob causam*] Immo quia & hæc pro derelictis habentur.

²³ *Hoc animo*] Ideo *M. Atilius Regulus* bello Pun. primo non rediit postliminio, quia missus erat cum legatis *Pœnorum* pacis suadendæ causa. Sil. 6, Pun. 452. l. 5. §. 3. D. de capt. & postl.

²⁴ *Se acquirere*] Sui juris ipse quodammodo auctor esse.

²⁵ *Volentis*] i. 2, 3. 6. 2, 6. 2.

²⁶ *An vi*] Utrum vi.

²⁷ *Liberi ut fierent*] Manumitterentur, an haberentur tanquam qui non servissent.

²⁸ *Se sibi acquirit*] Fit ipse sua opera sui juris.

(dd) Debit hic dicere, utrum hoc &c. quod forte omissum à Typographis. J. B.

G R O N O -

²⁹ factum pro jure secuti erant in capto, + ita & in liberato, + ut se æquos præbeant utrique parti. + Ergo dominium, quod habuerat in res ejus is, qui belli jure eum possidebat, non erat sine omni conditione: + cessare enim poterat ipso invito, si captus qui fuerat ad suos pervenisset. + Has ergo res + sic ille perdit, quomodo hominem, cujus erant accessio.

2. + Quid si tamen alienasset? ³⁰ an qui titulum habet ab eo, qui belli jure eo tempore erat dominus, ³¹ + tutus erit gentium jure, + an & hæc recuperabuntur? de his loquor, quæ apud populum belli medium + exstabant. Distinguendum videtur inter res, quæ ejus sunt generis + ut postliminio redeant, + & quæ extra id genus sunt; quod discrimen jam mox explicabimus, + ut illa videantur alienata ³² cum sua causâ, & sub conditione: + ista vero + simpliciter. Alienata autem intelligo + etiam quæ donata, + aut ³³ acceptilata sunt.

VII. + At sicut ad postliminio redeuntem jura redeunt, + ita & ³⁴ jura in ipsum restituuntur, ac pro eo habentur, ut * Tryphoninus loquitur, + ac si nunquam ille ³⁵ hostium potitus fuisset.

VIII. Huic regulæ de liberis hominibus exceptionem hanc recte adscribit Paulus: + *postliminio carent qui armis victi hostibus se dederunt*, nimirum, + quia pactiones cum hostibus factæ valent jure gentium, ut alibi ^c dicemus, + nec adversus eas est postliminium. Ideo Romani illi a Pœnis capti apud ^d Gellium: + *postliminium justum non esse sibi, quoniam dejurio victi forent*. + Unde & + induciarum tempore non esse postliminium, recte a Paulo notatum ^e est. At hos, + qui hostibus deduntur + si-
ne ulla scilicet pactione, postliminio reverti, respondit ^f Modestinus.

+ IX. I. Quod de singulis personis diximus, + idem & in populis locum habere arbitror, + ut qui liberi fuerunt, suam recipiant libertatem, + si forte eos vis fociorum eximat hostili imperio. + At si ipsa multitudo, quæ civitatem constituerat, dissoluta sit, + verius puto, non eundem populum censi, + nec postliminio res restitui ipso gentium jure, quia populus, ut navis, + partium dissolutione plane interit, + eo, quod tota ejus natura in illa perpetua conjunctione consistit. ³⁶ + Non ergo quæ fuerat

G E O N O V I I.

²⁹ *Factum pro jure*] Quod factum erat, pro jure facto habuerunt, atque adeo & ipsum, & res ejus pro homine, ac rebus juris alieni.

³⁰ *An qui titulum*] Utrum qui titulum.

³¹ *Tutus erit gentium jure*] Res retinebit.

³² *Cum sua causâ*] Sic alienata, ut alienari poterant per naturam suam cum suis commodis, & incommodis, & sub conditione, nisi postliminio reddissent.

³³ *Acceptilata*] Relicta tenenti data apocha, vel acceptilatione, qua quis fatetur se accepisse, quod non accipit.

³⁴ *Jura in ipsum*] Quæ alii adversus eum habuerunt.

³⁵ *Hostium potitus*] Sic & *Papinianus* L. II. de capt. & *postl.* *Plaut.* Captiv. I, 1. 24.

³⁶ *Non ergo Saguntis civitas*] Probare non possum. Immo, quia veteribus cultoribus superstitibus post breve tempus (Saguntis octavo, Thebæ XX. anno, salva lingua, legibus, moribus, institutis, religionibus, & sacris, ordinibus, & corporibus civitatis) restitutz sunt, fuerunt eadem. Et ita judicant ipsi Saguntini apud *Liv.* 28, 39. Si verum noster de Sagunto, & Thebis tradit, nec qui ex captivitate Babylo-nica post 70. annos in Judæam sunt reversi, populus fuerunt Hebræus, vel Israelitarum. Atqui scriptura sacra omnis pro eodem populo eos agnoscit. Aptius Capuz, & Carthaginis fuisset usus exemplis, quarum illa cum 150. hæc 100. annos

a L. 12. §. 6. l. 6. D. de capt.

b L. 17. d. tit.

c *Infra* C. 23.

d *Lib.* VII. c. 18.

e L. 19. §. 1. D. de capt.

f L. 4. d. tit.

fuerat Sagunti civitas eadem exstitit, cum veteribus cultoribus ea sedes octavo post anno restituta est; + neque Thebæ, cum jam Thebani in servitutum ab Alexandro venissent. Hinc apparet, quod Theffali Thebanis debuerant, + non esse Thebanis postliminio restitutum; idque duplici de causa: + tum quod novus erat populus, + tum quod Alexander, quo tempore dominus erat, hoc jus alienare potuerat, & alienaverat, + & quia 37 creditum non in eorum est numero, quæ postliminio redeunt.

2. Ei, + quod de civitate diximus, haud multum dissimile est quod veteri illo Romano jure, + quo dissolubilia erant conjugia, q + matrimonium * non censebatur 38 postliminio restitui, + sed novo consensu reintegrari.

a L. 8. l.
14. §. 1. D.
de capt.

X. I. Et ex his quidem intelligi potest, + quale sit jure gentium postliminium in liberis hominibus. + Cæterum, jure civili + id ipsum jus, + quod ea attinet, quæ 39 intra civitatem aguntur, & + adstringi additis exceptionibus, + aut conditionibus, + & produci ad alia commoda potest. Sic 40 + jure civili Romano de numero eorum, qui postliminio redeunt, b exemti sunt transfugæ: 41 + etiam filiifamilias, + in quos patri videtur salva esse debuisse potestas illa patria, + quæ propria erat Quiritium. Sed hoc ideo placuisse, ait Paulus c, quia + disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis, quam charitas liberorum: cui congruit quod + de Manlio ait d Cicero, suo dolore sancivisse eum militaris imperii diciplinam,

b d. l. 19.
§. 4. & §.
7. cod. tit.
c d. §. 7.

d De finib.
1. c. 7. 10.

ut

annos in ruderibus jacuissent, a Julio Cæsare jura urbium, Romanis colonis attributis, recuperarunt. (At vero quamvis Saguntini, & Thebani eadem essent gens, non tamen idem erant Populus, secundum tradita ab Auctore nostro supra, Lib. II. Cap. 9. §. 5, 6. J. B.)

37 Creditum non est] Si quis captus fuisset debitores habens, à quibus qui creditorem in potestate habet, res illud exigere, aut quibus remittere possit (puta, in civitate media, & neutras partes fovente domicilium habentes) isque id exegerit, vel remisit, jus debiti exigendi non recipit captus, si postliminio redierit, inter cætera jura, quæ recuperat, atque adeo id rursus exigere non potest. Ratio est, quod supra docuit, partim, una cum capto, jure belli etiam jura ejus incorporalia acquiri, 3, 7. 4. partim in controversiis de re capta apud populum bello non permixtum respiciendum jus ejus populi, a cujus partibus res capta est. 3, 6. 2.

38 Postliminio restitui] Dispar est exemplum, quia in divortio justo consensus discedentium intercedit. At Sagunti, & Thebarum dissipatio similis est dissidio fortuito, vel frigusculo, non divortio. l. 32. §. 12. de donat inter vir. & ux. per calorem misso repudio, si brevi reversa uxor est, non divortisse videtur l. 2. de divort. & repud. Sic illis quasi frigusculum fortunæ venit.

39 Intra civitatem] Populum singularem.

40 Jure civili Romano] Quasi apud alias gentes impune transfugerint, & redeunt in civi-

tatem pristina jura receperint. At Indibilis apud Liv. 27, 17, ex gentium jure scire se, transfugæ nomen execrabile veteribus fociis, novis suspectum esse.

41 Etiam filiifamilias] Transfugæ, sine dubio, sive patres, sive filiifamilias postliminii jure, id est, reditu in patriam secuto, & recuperatione status, ac rerum suarum, omnium gentium legibus, aut moribus carent. Quod autem filius quoque familias Romæ non recidebat in potestatem patriam, non est magis singulare, quam quod nec filius familias latro, aut desertor, aut qui quodcumque capital admiserat, specie, ac prætextu potestatis patriæ judici poterat eripi. Erant enim servi pœnæ, in quibus maxima capitis deminutio locum haberet. §. 1. Instit. de cap. dem.

G R O T I I.

q Matrimonium non censebatur postliminio restitui] Aliter inter Christianos. Leo Papa ad Nicetam Aquilejensem episcopum: ut sicut in munciis, vel agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus, in captivitate ductis, postliminium reversis de captivitate servatur, ita etiam & conjugia, si alii juncti fuerint, reformantur. Vide Hincmarum in opusculo de divortio Lotharii, & Tetbergæ, ad interrogationem XIII. & responsum Stephani Papæ cap. 19. in tomo II. conciliorum Galliarum.

G R O -

ut saluti prospiceret civium, ⁴² qua intelligebat contineri suam: ipsique naturæ, & patrio amori ⁺ prælatum ab eo jus majestatis.

2. Detrahit & hoc aliquid de jure postliminii, quod legibus Atticis ^a primum, ⁺ deinde Romanis constitutum est, ut qui redemptus est ab hostibus, redemptori ^r serviat, donec pretium reddiderit. Sed hoc ipsum ⁺ favore libertatis introductum apparet, ne adempta spe recuperandæ pecuniæ multi in hostium manu relinquerentur. ⁺ Et illa ⁴³ ipsa servitus iisdem Romanis legibus multis modis mitigatur, & postrema lege ^b Justiniani ⁺ finitur operis quinquennii: ⁺ morte quoque ^c redempti jus repetendæ pecuniæ extinguitur: sicut & ⁴⁴ ⁺ contracto inter redimentem, & redemptum matrimonio ^d remissum censetur: & ⁺ redemptæ mulieris ⁴⁵ prostitutione ^e amittitur, ⁺ multaque alia jure Romano in favorem redimentium, & pœnam proximorum, qui suos non redimunt, constituta sunt.

3. ⁺ Rursum auctum est postliminii jus lege civili, eo ⁺ quod non ea tantum, quæ in postliminio sunt jure gentium, ⁺ sed res omnes, jura omnia perinde habentur, ac si is, qui rediit, nunquam hostium potitus esset: quod & jure Attico obtinuit. Nam, ut apud Dionem Prusæensem oratione XV. legimus, quidam ^f Calliæ se filium dicens captum in clade ad Acanthum, & serviisse in Thracia, cum Athenas postliminio rediisset, hereditatem Calliæ a possessoribus petiit, ⁺ nec aliud quæsitum est in judicio, quam an is revera Calliæ esset filius. Idem ^g narrat, ⁴⁶ ⁺ Messenios, cum longo tempore serviissent, tandem & libertatem, & regionem recepisse. Immo & ^b quæ ⁴⁷ ⁺ per usucapionem, aut ⁴⁸ liberationem ex bonis subtracta, vel ⁴⁹ non utendo finita esse videbantur, ⁵⁰ ⁺ actione rescissoria restituantur; nam

^a Dem. in Nicostrotum, pag. 724. B.

^b L. ult. C. de postl. c L. si puer, 15. D. De cap. & postl.

^d L. si is qui te, 13. C. de postl. e L. fædissima. 7. eod. tit.

^f Pag. 239. B. C.

^g Pag. 242. D. ^b L. ab hostibus. 18. C. de postliminio.

G R O T I I.

[^r Serviat donec pretium reddiderit] Idem cap. 34. edicto Caroli Calvi Pifisti.

G R O N O V I I.

⁴² Qua intelligebat] Sine qua nec se salvum putabat fore.

⁴³ Ipsa servitus] Quæ præstatur redemptori.

⁴⁴ Contracto inter] Si mulier quem sua pecunia redemit ab hostibus captum, & pro servo ad tempus habuit, ei nupsit.

⁴⁵ Prostitutione] Si cujusquam, aut plurium permiffa est libidini, quam quis redemit.

⁴⁶ Messenios cum longo] 3, 9. 10. Messenios postliminio vult patriam, & libertatem recepisse. Hi post primum cum Spartanis bellum Ithome destructa Olymp. 14. Candaule apud Lydos, Salmanaßare in Chaldeis regnante, dissipati per Arcadiam, Argos, Sicyona, Eleusina. quum capti, & remanentes omnia servitutis mala ut Justinus, annos 84. ut Pausanias 39. perpeffi essent, ductore Aristomene se liberarunt: Secundo bello expugnata Ira Olymp. 29. Ardye Gygis F. in Lydis, Tullo Host. Romæ regnante, rursus qui effugere nequierant, in Iotas redacti, qui evaserunt, Zanclen in Si-

ilia occupaverunt, & Messanam appellaverunt: utrorumque posteri post 200. annos Olymp. 77. paullo post expeditionem Xerxis in Græciam, cum terræ motus omnem fere Spartam evertisset, ac 20000. hominum exanimasset, tertium bellum excitarunt, quo post decennium inferiores in Siciliam, Africam, Naupactum Acarnaniæ, aliaque regiones sparsi vacuum, & vastam Messanen relinquerunt, donec post annos ferre 100. Olymp. 103. proximo post Leuëtricam cladem anno Epaminondas urbem instauravit, convocatis undique veterum cultorum posteris. Paus. 4, 241. & 268. Liv. 32, 22. Quod si postliminium his concedit, quanto minus id Saguntinis, & Thebanis negari debuit?

⁴⁷ Per usucapionem] Si absentis ejus bonorum aliquid possessor bonæ fidei tempore longo acquisivit.

⁴⁸ Liberationem] Si quod ei obligatum erat, quocumque modo tollendæ obligationis, dum captivus detinetur, liberatum est.

⁴⁹ Non utendo] Ut usufructus non utendo intra tempus X. aut XX. annorum amittitur. §. 3. Inst. de usufr.

⁵⁰ Actione rescissoria] Qua usucapio, aut quid aliud factum in præjudicium velut absentis reipublicæ causa rescinditur. §. 5. Inst. de act. l. 35. pr. de oblig. & act.

a L. 1. §. 1. D. quib. ex caus. maj.

nam in edicto de majoribus in integrum restituendis, * + is comprehenditur, qui in hostium est potestate. Et hoc quidem + venit ex jure Romano antiquo.

4. At ⁵¹ + lex Cornelia etiam heredibus consuluit eorum, qui capti apud hostes decessissent: + bona eorum conservans perinde, quasi qui non redit jam eo tempore, quo captus est, ⁵² decessisset. + Quæ jura civilia si tollas, haud dubie statim ut quis ab hostibus captus esset, * + bona ejus futura fuissent occupantium, + quia qui apud hostes est, ⁵³ pro nullo habetur. Quod si qui captus fuerat rediret, + nihil reciperet præter ea, quæ jure gentium postliminium habent. + Quod vero captivorum bona fisco cedunt si heres nullus sit, ^b ex jure speciali est Romano. Vidimus + de his, qui redeunt: videamus + de his, quæ recipiuntur.

b L. 31. D. de jure fisci. l. 22. §. 1. D. de capt.

XI. 1. Inter hæc sunt primum + servi, & ancillæ, * + etiam ⁵⁴ sæpe alienati, ^u + etiam ab hoste manumissi: + quia hostium jure manumissio obesse civi nostro servi domino non potuit, ut bene notat ^c Tryphoninus. Sed ut servus recipiatur, necesse est + ut aut ⁵⁵ revera habeatur a vetere domino, + aut haberi facile possit. Quare cum in rebus aliis + sufficiat, eas intra fines esse perductas, + ad postliminii jus in servo id non erit factis, ⁵⁶ + nisi & cognoscatur; nam qui in urbe Roma est ita ut lateat, ⁵⁷ + nondum receptus Paulo ^d videtur. Ac sicut + hac in parte a rebus inanimis distat servus, + ita vicissim a libero homine in eo distat, quod ut postliminio recipiatur, non requiritur ⁵⁸ ut animo res nostras sequendi venerit. Id enim + in eo requiritur, qui se recepturus est, non in eo, qui ab altero sit recipiendus, & ut ^e Sabinus scripsit, *de sua qua civitate cuique constituendi facultas libera est, non de domini jure.*

c L. in bello, 12. §. manumittendo, 9. D. De Captiv. d L. ult. D. de capt.

e d. l. 12. §. 9. eod.

f d. l. 19. §. 5. eod.

2. Non exceptit + ab hoc gentium jure + servos transfugas lex Romana. Nam & in his + dominus pristinum jus recipit, ut Paulus ^f nos docet:

G R O T I I.

² Bona ejus futura fuissent occupantium] Vide legem Wisigoticam lib. V, tit. IV. c. 15.

^t Etiam sæpe alienati] At edicto Theuderici ita constitutum est: servi, aut coloni ab hostibus capti, & reversi domino restituantur, si non sunt ante ab altero vendentibus hostibus in commercio comparati. (Cap. 148.) Vide & Cassiodorum III, 43. At lege Wisigotica mancipium bello receptum domino redditur, is, qui recepit, tertiam partem accipit justii pretii. Si ab hostibus venditum receptum fuerit, reddit ad dominum pretio reddito, & melioramentis. lib. V, tit. IV, 21.

^u Etiam ab hoste manumissi] Ut a Mithridate, qui retracti in servitutem. Appianus Mithridatico, (pag. 211. Ed. H. Steph.)

G R O N O V I I.

⁵¹ Lex Cornelia] L. 22. pr. & §. 1. ac 3.

de capt. & postl. l. 1. §. 2. ad l. Falcid. l. 12. qui testam. fac. pos. l. 15. D. de injusso rupto. l. 9. Cod. de postl. rev. Ulpian. Instit. 23. §. 4. l. 5. C. quibus ex caus. maj. §. ult. Instit. quibus non est perm. fac. test.

⁵² Decessisset] Ut medio tempore minui nequeant.

⁵³ Pro nullo habetur] Immo fuis est pro peregrinante, & qui expectetur post tempus rediturus.

⁵⁴ Sæpe alienati] Ab eo, qui cepit, alii domino, & ab hoc rursus alii, & deinceps traditi.

⁵⁵ Revera habeatur] Jam fit in ejus potestate, aut in eam venturus sit, ubi domino liberit.

⁵⁶ Nisi & cognoscatur] Gnaro, & conscio domino intra fines versetur.

⁵⁷ Nondum receptus] Postliminio rediisse, censet Paulus.

⁵⁸ Ut animo] Quia servus consilium non habere videtur, sed omne consilium de eo esse domini.

cet : + ne ⁵⁹ contrarium jus non tam ipsi injuriosum fit , qui servus semper permanet , quam domino damnosum . Generaliter + de servis , qui virtute militum recuperantur , dictum est ab Imperatoribus * illud , + quod ad res omnes male a nonnullis trahitur , ⁶⁰ *receptos eos , non captos judicare debemus* , & *militem nostrum* ⁶¹ *defensorem eorum decet esse , non dominum* .

^a L. 12.
C. de postl.

3. + Qui ab hostibus redempti sunt servi protinus Romano jure sunt redimentis , sed + oblato demum pretio postliminio recipi intelliguntur . + Verum , hæc subtilius explicare , juris civilis interpretum est . Nam & + posterioribus legibus mutata sunt nonnulla : & quo servi capti + ad reditum invitarentur , proposita libertas his , quibus membrum ruptum esset statim ; cæteris post quinquennium : ut videre est in legibus militaribus ⁶² a Ruse collectis .

XII. + Illa quæstio magis ad nos pertinet , + an & populi , qui subje-
cti alieno imperio fuerunt , ⁶³ in veterem causam recidant : + quod tractari potest si non is , cujus imperium fuerat , + sed sociorum aliquis , eos hosti eripuisse : + puto hic idem dicendum , quod in servis , + nisi sociali federe aliter convenerit .

^b L. si
captivus.
20. §. ve-
rum est. 1.
D. de capt.
c Strabo
lib. VIII
pag. 376.
d Nov.
XXXVI.
e Nov.
Valent. d.
episc. Jud.
Proc. 1.
de bell.
Vand. (19)
obf. X, 12.

XIII. I. Inter res primum occurrunt + agri , qui in postliminio sunt . *Verum est* , ait ^b Pomponius , *expulsis hostibus ex agris , quos ceperint , dominia eorum ad priores dominos redire* . Expulsi autem hostes intelligi debent , + ex quo aperte eo accedere amplius non possunt , ut + alibi explicavimus . Sic Æginam insulam ^c Atheniensibus ereptam ^x veteribus dominis Lacedæmonii reddiderunt . Agros ex Gothicis , & Vandalis recuperatos veterum possessorum heredibus reddiderunt ^d Justinianus , alique ^e Imperatores , ^y + non admissis adversus dominos ⁶⁴ præscriptionibus illis , quas Romanæ leges induxerant .

2. Quod de agris jus est , idem esse , arbitrator , + de omni jure , quod solo adhæret . Nam & loca capta ab hostibus , quæ religiosa , vel sacra fuerant ,

G R O T I I .

^x *Veteribus dominis*] Nempe qui partium Lacedæmoniarum fuerant . Confer quæ supra cap. VI. §. 7 .

^y *Non admissis adversus dominos præscriptionibus illis*] Idque ex lege Honorii , qui quanquam relicta Vandalis Hispania , tamen dum eam tenerent Vandali , præscriptionem tricennariam dominis nocere noluerat . Meminit *Procopius* Vandalicorum I. (Cap. 3.) *Valentinianus* in novella lege de episcopali judicio : *tricennali temporum definitione concludi ea præcepimus , quæ perpetuis , aut infinitis sæculis servabantur : exceptis Afrorum negotiis , qui se probaverint necessitatem Vandalicum pertulisse : ut de illorum causis illa tempora præfixo tricennio subtrahantur , quæ claruerit sub hostilitate consumta* . In concilio *Hispanensi* relato in causam XVI , quæstione III. c. 13. *sicut per legem mundalem hæc , quos barbarica severitas captiva necessitate transvexit , possi-*

minio revertentibus redditur antiqua possessio . convenit c. ex transmissa . de præscriptionibus . Vide & *Cujacium* ad titulum C. de præscriptione XXX. annorum .

G R O N O V I I .

⁵⁹ *Contrarium jus*] Quod transfugam punit .
⁶⁰ *Receptos eos*] Tanquam qui jam dominum habeant , & ad eum redeant , non tanquam qui nunc demum dominum nanciscantur eum , qui hosti eripuit .

⁶¹ *Defensorem*] Nimirum , ut rei alienæ : sic in Dig. conjunguntur procuratores , & defensores .

⁶² *A Ruse collectis*] Libellus inscribitur : *leges navales Rhodiorum , militares , rusticæ Justiniani Gr. & Lat. opera* . *Sim. Scharidii* , Basil. 1561 .

⁶³ *In veterem causam*] Redeant sub prioris principis imperium .

⁶⁴ *Præscriptionibus*] Privilegiis longinquæ possessionis .

G R O N O -

rant, si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quodam postliminio reverfa + pristino statui restitui, scripsit ^a Pomponius: quicum convenit illud Ciceronis in ^b Verrina de signis, de Diana Segestana: *P. Africani virtute + religionem simul cum loco recuperavit*; & Marcianus ^c cum postliminii jure + com-
^a L. cum loca. 36. D. de religiosis.
^b IV, 35.
^c L. in tantum. 6. de divif. rer.
^d L. si ager. 26. D. quibus mod. usus- fruct. a- mit.
^e Reg. Const. lib. X. tit. 29. p. 2.
^f Supra §. 3.
^g Cap. 8.
^h L. 2. §. 4. D. de capt.
ⁱ L. id, quod apud hostes. 3. D. de leg. 1.
^k L. item Labeo. 22. eum l. seq. D. fam. herc.

parat jus illud, quo solum ædificio occupatum eo collapso ⁶⁵ + littori red- ditur. + Quare & usumfructum agri recepti restitui, dicendum erit, + ad exemplum ejus, quod de agro inundato Pomponius ^d respondit. Sic Hispanis lege ^e cautum est, ut comitatus, & aliæ jurisdictiones hereditariæ + postliminio redeant, majores + omnino; minores, + si intra quadriennium a receptione vindicentur; nisi quod arcem bello amissam, + & quomodo- cunque recuperatam + retinendi jus rex habet.

XIV. I. + De mobilibus generalis in contrarium regula est, + ut post- liminio non redeant, + sed in præda sint: + ut hæc opponit Labeo. Quare & ⁶⁶ commercio parata, + ubicunque reperiuntur, manent ejus, qui emit: + nec apud pacatos reperta, + aut intra fines perducta vindicandi jus est veteri domino. Sed ab hac regula videmus olim + excepta quæ in bello usum habent: + quod ideo placuisse gentibus videtur, + ut ⁶⁷ recuperandi spes ad ea comparanda alacriores homines redderet. Plurimarum enim ci- vitatum instituta eo tempore + ad rem bellicam referebantur; + quare fa- cile in hoc consensum est. + Usus autem in bello hæc habere censentur, quæ modo ex Gallo Ælio ^f attulimus, sed quæ distinctius exposita exstant tum apud Ciceronem in ^g Topicis, tum apud ^b + Modestinum. Naves scili- licet ⁶⁸ longæ, atque onerariæ, non item lusoriæ, aut actuarie, voluptatis
^h L. 2. §. 4. D. de capt.
ⁱ L. id, quod apud hostes. 3. D. de leg. 1.
^k L. item Labeo. 22. eum l. seq. D. fam. herc.

causa paratæ: + muli + sed ⁶⁹ clitellari: equi, + & equæ, sed freni pati- entes. + Et hæc res sunt, ⁷⁰ quas & legari recte ⁱ voluerunt Romani ^l, + & ⁷¹ in præstationes familiæ heriscundæ ^k venire.

2. + Arma, & vestis, usum quidem in bello habent, sed postliminio non redibant, + quia minime favorabiles erant, qui in bello arma, aut vestem amitterent: + immo id flagitii loco habebatur, ut passim in historiis appa- ret. Atque in hoc notantur + arma ab equo distare, quod equus sine cul- pa equitis proripere se potuit. Et + hoc quidem rerum mobilium discrimen videtur usum habuisse in occidente, etiam sub Gothis, ad Boëthii usque tempora.

G R O N O V I I.

⁶⁵ Littori redditur] Ex privato fit nullius.

⁶⁶ Commercio parata] Empta, & permutata.

⁶⁷ Recuperandi spes] Ut animosius emerent, in quibus scirent valere jus postliminii.

⁶⁸ Longæ, & onerariæ naves] Quia illis mi- lites, his belli apparatus vehebatur. *Lusoriæ*, & *actuarie* duorum erant generum. Aliæ enim lusoriæ in ripis fluminum terminantium impe- rium (ut erant Danubius, Rhenus, Euphrates) excubabant. l. 4. Cod. de offic. judic. milit. l. 4. C. de offic. mag. offic. in his utpote bellicis erat sine dubio jus postliminii. At vocabantur & *lusoriæ* privatorum, quibus illi voluptatis causa huc illuc vectabantur, ut loquitur *Petronius* cap. 61. de quibus *Seneca* 7. de Benef. 20. & me-

minit auctor 3, l. 5. *Actuarie*, omnes, quæ remis agebantur, quarum etiam quædam belli- usibus adhibitæ. *Liv.* 30, 43. *Cæsar* 5, de Gall. 1. & in his postliminium; non in eis, quæ voluptatis ergo, aut alios ad usus erant paratæ. *Salmas.* ad jus Att. & Ro. c. 26. p. 740.

⁶⁹ Clitellarii] Qui elitellis onera portant, non qui carpento junguntur. Sunt autem eli- tellæ fratum, quod imponitur asinis, & mulis ad onera commodius portanda. Eundem usum habent equi fagmarii.

⁷⁰ Quas & legari] Etiam si quo tempore te- stamentum scribebatur, apud hostes essent.

⁷¹ In præstationes familiæ] Attribui, & im- putari pro parte fortis suæ alicui heredum, sed eum cautione, si recipiantur.

tempora. + Is enim Ciceronis topica explicans ita videtur de hoc jure loqui, quasi quod ad eum diem vim suam obtineret.

XV. + At posterioribus temporibus, si non ante, sublata videtur hæc differentia. + Passim enim tradunt ⁷² morum periti, res mobiles postliminio non redire, & ² id de navibus constitutum multis in locis ^a videmus.

XVI. Ex vero res, quæ ⁷³ intra præsidia perductæ nondum sunt, quanquam ab hostibus occupatæ, + ideo postliminii non egent, quia dominum nondum mutarunt ex gentium jure. Et quæ piratæ, aut latrones nobis eripuerunt, non opus habent postliminio, ut ^b Ulpianus, & Javolenus responderunt: + quia jus gentium illis non concessit, ut ⁷⁴ jus domini mutare possint: quo innixi Athenienses ^c Halonesum, quam ipsis prædones, ^a prædonibus Philippus eripuerat, + ut redditam a Philippo, non ut donatam, volebant accipere. Itaque res ab illis captæ, + ubicunque reperiuntur, vindicari possunt; nisi quod ex naturali jure ⁷⁵ alibi ^d censuimus, ei, qui suo sumtu possessionem rei adeptus est, + tantum esse reddendum, + quantum dominus ipse ad rem recuperandam libenter impensurus fuerat.

XVII. + Potest tamen lege civili aliud constitui: sicuti ^b lege ^e Hispanica naves a piratis captæ eorum fiunt, qui eas eripiunt piratis: neque enim iniquum est, ut privata res publicæ utilitati cedat, præsertim in tanta recuperandi difficultate. + Sed lex talis ⁷⁶ non obstabit exteris, quo minus res suas vindicent.

XVIII. I. Illud magis mirandum, quod testantur + Romanæ leges, postliminii jus locum habuisse + non tantum inter hostes, + sed & inter Romanos, & populos externos. Sed + alibi diximus, ^f + reliquias has esse sæculi ⁷⁷ Nomadum, + quo sensum naturalis societatis, quæ est inter homines, mores exfurdaverant. Itaque apud gentes + etiam, quæ bellum publicum non gererent, + erat quædam ⁷⁸ belli inter privatos quasi ipsis moribus indicti licentia: ac + ne ea licentia ad interficiendos homines profiliret, placuit, ⁷⁹ captivitatis jura inter eos introduci, + cui consequens fuit,

^a Bart. in l. si quid bello D. de capt. Ang. & Salic. in l. ab hostibus. C. de capt. Const. Gall. l. XX. tit. 13. art. 24. & Consul. maris, c. 287. ^b L. hostes. & 24. & l. latrones. 27. de capt. Vide & L. postlim. 19. §. a piratis. ^{2.} eod. tit. ^c Demosth. de Haloneso. pag. 30. A.

^d Sup. lib. II, c. X. §. 9. ^e Lib. XXXI, tit. 29. p. 2. Covar. ad c. peccatum. part. II, §. 11. n. 8. ^f Lib. II. ut c. 15. §. 5.

G R O T I I.

² Id de navibus constitutum multis in locis videmus] Deciso Genuensis centesima prima.

^a Prædonibus Philippus eripuerat] Vide ipsam Philippi epistolam inter opera Demosthenis, (pag. 63. A. B.)

^b Lege Hispanica naves a piratis captæ eorum sunt, qui eas eripiunt piratis] Idem apud Venetos. Patet ex literis Fraximi Oamæi tomo 1.

G R O N O V I I.

⁷² Morum periti] Juris per consuetudinem introducti.

⁷³ Intra præsidia] 3, 6. 3.

⁷⁴ Ut jus domini mutare] Ut eorum, quæ rapuissent, jus acquirerent, & prior dominus jure suo caderet.

Tom. IV.

⁷⁵ Alibi censuimus] 2, 10. 9.

⁷⁶ Non obstabit exteris] Sed tantum Hispanis, aut qui sub regis Hispaniæ vivunt imperio.

⁷⁷ Nomadum] Populorum vagorum adhuc, & incertæ sedis, atque inconditorum, quum in omnes peregrinos aliquid licebat, quod nunc intelligunt homines, meliora docti non licere nisi in hostes.

⁷⁸ Belli inter privatos] Puta naufragio ejectum aliquem, aut quocumque casu in terris peregrinis oberrantem, ubi sine notore, ac defensore esset, arreptum a privato, & in ergastulum fuisse conjectum: quod frequenter olim contigisse, ostendit Sueton. Aug. 32. Tit. 8. Cic. pro Cluent. 7. Et hodie nihil frequentius accidit Christianis inter Turcas.

⁷⁹ Captivitatis jura] Ut liceret comprehensos peregrinos pro servis habere, quasi captos ex hostibus.

Q

G R O N O

ut & postliminio locus esset, + aliter, quam cum latronibus, ac piratis, + quia illa vis rem producebat ⁸⁰ ad æquas pactiones, quæ a latronibus, & piratis contemni solent.

2. Juris olim controversi videtur fuisse, + an qui apud nos serviunt ex populo federato, si domum revenissent, postliminio redeant. Ita enim hanc quæstionem proponit ⁸¹ Cicero primo de oratore. Et Gallus quidem ^a Ælius sic ait: + cum populis liberis, & cum federatis, & cum regibus + postliminium nobis est ita, uti cum hostibus. Contra ^b Proculus: ⁸² non dubito quin federati, & liberi nobis externi sint: + non inter nos, atque eos postliminium esse.

^a Apud Ælium, voce Postlimin.

^b L. non dubito, 7. princ. D. de captiv. & postl.

3. + Ego arbitror, distinguendum inter federa, ⁸³ ut si qua essent quæ belli duntaxat publici componendi, aut cavendi causa essent inita, + ea nec captivitati in posterum, nec postliminio obstarent: at + si qua id contine- rent ut tuti essent publico nomine, qui ab his ad illos venissent, ut tunc captivitate sublata cessaret & postliminium. + Et hoc mihi indicare videtur

^c D. l. postliminii. §. in pace. 2.

^c Pomponius, cum ait: si cum gente aliqua neque amicitiam, neque hospitium, neque fedus amicitie causa factum habemus, hi hostes quidem nos sunt; quod autem ex nostro ad eos pervenit, illorum fit, & liber homo noster ab eis captus servus fit & eorum: idemque est si ab illis ad nos aliquid perveniat; hoc quoque igitur casu postliminium datum est. + Cum dixit fedus amicitie causa, ostendit & alia esse posse federa, quibus nec hospitii, nec amicitie jus inest. + Proculus quoque eos a se populos federatos intelligi, qui amicitiam, aut hospitium tutum promississent, satis significat cum subjicit: etenim quid inter nos, atque eos postliminii opus est, cum & illi apud nos & libertatem suam, & dominium rerum suarum æque, atque apud se retineant, & eadem nobis apud eos contingant? quare quod apud Gallum Ælium sequitur, + que nationes in ditione nostra sunt, cum his postliminium non est, ut recte legit ^d Cujacius, + hoc additamento supplendum erit, nec cum his, quibuscum fedus amicitie causa habemus.

^d Obs. XI. c. 23.

^e Bod. lib. I, de rep. c. 7.

XIX. 1. At nostris temporibus + non inter Christianos tantum, + sed & apud plerisque Mahumetistas, + jus ut captivitatis extra bellum, + ita & postliminii evanuit, + sublata utriusque necessitate ob restitutam vim ejus cognationis, quam inter homines natura esse voluit.

2. Habere tamen locum poterit + vetus illud jus gentium, + si res sit cum gente tam barbara, ut sine indictione, aut causa, omnes externos, & res eorum hostiliter tractare pro jure habeat. Atque eam in partem, dum hæc

G R O N O V I I.

⁸⁰ Ad æquas pactiones] Ut utrimque aliquid remitterent de sævis moribus, & paulatim jus discerent.

⁸¹ Cicero primo de oratore] Cap. 40. sed de libertis, non de servis agere Ciceronem, monet Salmastius p. 596.

⁸² Non dubito quin] Lege, quum federati, & liberi nobis externi sint, inter nos: ita con-

sentiunt Gallus, & Proculus. Salmastius p. 606. (At emendatio illa repugnat verbis sequentibus. Vide omnino CUJACIUM, loco Observationum in margine paullo post indicato. J. B.)

⁸³ Ut si qua essent] Qualia quæ hodie Turcis sunt cum Christianis, quibus privati Mahometanorum non impediuntur quo minus in captivitate redigant quoscumque possunt de Christianis.

hæc scribo, judicatum est in summo auditorio Parisiensi, cœtus principe Nicolao Verdunio, bona, quæ Francorum civium fuerant, ab Algeriensibus, populo prædationibus maritimis in omnes alios grassari solito, + capta belli jure mutasse dominum: + ac proinde, cum recepta ab aliis essent, facta eorum, qui recepissent. In eadem cognitione & hoc judicatum est, quod modo diximus, + naves hodie inter ea non esse, quæ postliminio recipiuntur.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. IX.

HACTENUS de processu belli, seu quid in bello justum sit, egimus: sequitur jam jus aliquod, quod æque in pace, ac in bello obtinet; nimirum, Jus POSTLIMINII. Auctor fatetur, nihil sani hac de re, nisi apud JCtos Romanos, proditum esse; quos tamen ipsos inculpat, quod ea, quæ juris gentium sunt, cum jure Romano sæpius confundant: quod verum non esse, in ipso tractatu videbimus. Cum vero intricata admodum sit hæc materia, nostra principia ex dissertatione de Postliminio in pace, & amnestia desumta hic præmittere, necessarium duxi.

PROPOSITIO I.

Bellum est judicium rei controversæ, quo quæque pars sibi jus asserit, alteri negat.

DEMONSTRATIO.

Bellum inter summas potestates, cum alium illæ judicem non habeant, idem est, quod judicium inter privatos. Utrumque est de negotio aliquo dubio, seu controverso inter partes, (adeoque semper legitimum certamen partium significat) de quo illæ disceptant armis, hæc apud judicem.

Hinc uti in omnibus judiciis, & disceptationibus, ita in bello quæque pars sibi jus asserit, adversario negat; & uterque se jure, adversarium injuria agere; uterque sua arma justa, hostium injusta; uterque

denique, quoties ipse bello quid agit, capit, lædit, id jure, quoties hostis, injuria fieri, & sibi soli, non hosti, jus ex actibus bellicis nasci, contendit. Atque hæc est natura omnis disceptationis, seu contentionis, quippe quæ in contradictione consistit. Uti cum Sallustius in bell. Catil. in princ. inquit: *Diu magnum inter mortales certamen fuisse, vine corporis, an virtute animi magis procederet.* Certamen id in contradictione partium consistit. Vid. disp. nostra de Postliminio. &c. Sect. 1. §. 2. seq.

PROPOSITIO II.

Cujusque partis judicium sequuntur ejus cives, & socii.

DEMONSTRATIO.

Hoc autem judicium cujusque partis, quo ab invicem dissident, ac disceptant de justitia belli, & actu bellicorum, valet intra partis ejus, quæ id statuit, fines, & civitatis illius, seu imperii limites: ita ut si intra hostis, ejusve amicorum fines res peragenda definiendaque sit, hostilis; si intra nostros, amicorumve nostrorum limites, nostri judicii valitura sit auctoritas, cum neutra alium judicem habeat, cujusque vero partis amici, & socii eandem cum ipsa causam, idemque judicium sequantur. Atque hanc contentionem partium, quæ alium judicem non habent, sed jus armorum, nos

judicium partis dicemus in processu. *Vid. disp. nostram de Postlim. sect. 1. §. 3.*

PROPOSITIO III.

Reliqua gentes omnes, cum media, neutrum judicium sequuntur, sed utriusque factum pro jure habent.

DEMONSTRATIO.

Reliqui populi, qui neutri partium ad dicti sunt, quicquid utrinque in bello fit, pro jure habent, nihilque, quod armis ab utraque parte agitur, pro injuria: neque enim cognoscere, aut statuere de injustitia partium jure possunt, qui earum judices non sunt; neque partes, quæ judicem non habent, injuriæ ab aliis convinci, vel condemnari. Necessario igitur utriusque partis factum, quod vi armorum peragitur, apud omnes reliquas gentes pro jure erit: quia justum id habetur, cujus injustitia doceri non potest, idque in re controversa rite fieri sine judice nequit. Quin hoc ipso, quod gens aliqua factum partis improbaret, hostium rationem indueret, & desineret esse media, quia adversæ partis causam, judiciumque sequeretur. Atque hoc judicium pacatarum in ipsarum territoriis, dum ibi res peragenda est, obtinet. Hoc ipsum vero principium esse, quo nititur quoque jurisprudentia Romana, patet ex *l. 19. in fin. pr. l. 12. §. 9. de capt. & postlim.*

Secus ergo est si tale factum sit, quod communi jure gentium, omniumque judicio, licitum, vel illicitum habetur: uti si vasallus hosti contra dominum suum serviat. In iis enim non contradicunt sibi judicia partium, sed conveniunt; idque pro jure, vel injuria, unanimi omnium suffragio habetur, nec unius gentis judicium alteri præfertur. *Vid. dissert. nostr. de Postlim. S. I. §. 4. & 5.*

PROPOSITIO IV.

Hinc sequitur, res, vel personas captas, si receptæ sunt intra locum, & fines, ubi judicatur injuria ablatas esse, i. e. si redeunt ad suam civitatem, ejusque socios, pristino domino restituendas esse: idque postliminium vocatur.

DEMONSTRATIO.

Ex præmissis sequuntur I. jura postliminii in bello, & pace, cum in rebus, tum in personis. Si enim res, quas hostis a ci-

vibus nostris cepit, intra fines nostros reversæ fuerint, cedunt pristinis dominis, non iis, qui receperunt: quia ex nostra parte afferitur, non jure eas dominis suis bello ablatas, adeoque iis restituendas esse; quod judicium nostrum intra fines nostros, ubi res nunc sunt, valet. Idemque est in personis, quæ ab hostibus captæ, & quovis modo reversæ, pristina jura, quæ ablata sunt, omnia recipiunt, quasi nullo jure ablata. Quæ eadem est ratio Quintiliani *lib. 4. Inst. c. 10.* quin ipsius jurisprudentiæ Romanæ in *l. 19. pr. ff. de capt. & postlim.* ubi ratio cur captus, & reversus, postliminium habeat, hæc redditur: *quia per injuriam ab hostibus detentus est; idque naturalis equitatis esse dicitur.*

Idem est si non quidem intra nostros fines, sed ad socios, vel amicos nostros, qui idem nobiscum judicium, eandemque causam sequuntur, pervenerint: cum enim idem judicium nobiscum sequantur, apud ipsos quoque perinde, ac apud nos, res ab hostibus injuria captæ, & ablatæ dicuntur, quod ipsum jure Romano itidem statuitur *l. 5. §. 1. l. 19. §. 3. cod.* Id factum, cum Pœni diutissime vexata Sicilia plurima inde ornamenta, ac sacra Carthaginem asportassent: capta enim post Carthaginem P. Scipio civitatibus Siculis, quæ tum sociæ erant Romanorum, omnia ea postliminio restituit, ut proluxe recenset, & laudat Cicero *in accus. Verr. 6. cap. 72. & seqq.* Et Camillus Sutrium, & Nepete, duas urbes socias ex hoste receptas sociis reddidit. *Plut. in Camill. c. 59. Liv. l. 6. c. 9. 10. Conf. disp. nostra de Postlim. cap. 2. §. 1. & 2.*

PROPOSITIO V.

Si ad gentes medias redeunt, cessat postliminium.

DEMONSTRATIO.

Si res, vel personæ captæ ad alias gentes pacatas, aut medias perveniunt, nondum obtinet jus postliminii; nam & illæ gentes, cum aliarum gentium judices non sint, factum harum pro jure habent. Errant igitur omnino qui apud hos quoque populos medios jus postliminii esse, existimant, atque in eum sensum detorqueant Grotium; non enim medii utique populi essent, qui quod pars altera bello cepit, injuria captum, indeque alteri restituendum dicerent; nec pacati, qui bellantium

causæ ac litibus se miscerent. Vid. *disp. nostr. de Postlim. Sect. 2. §. 4.*

PROPOSITIO VI.

Idem dicendum de deditis, & receptis.

DEMONSTRATIO.

Hoc ut solide definiatur, sciendum est: I. quod aliud sit deditio bellica, aliud alienatio, & translatio juris, quæ sit ex transactionibus pacis, donationisve, aliave causa simili. Hæc enim omnium jure, & judicio, justa causa est domini juste, & in perpetuum transferendi; uti cum ita transigitur ut hostis urbem habeat, atque a bello recedat: omni enim jure transactiones de litibus, ac bellis justissimæ sunt, & ne quidem judicio partis quicquam in iis injuriæ; nec adeo hoc casu unquam est postliminium. At deditio bellica etsi dominium quoque omnium judicio ex mutuo consensu transferat, duo tamen ei insunt: 1. quod nos contendimus injuria nos compulsos ad dedendum, quæ tamen vis jure gentium neque consensum, neque natam ex eo obligationem tollit: 2. quod ei spes recuperandi juris perditum insit; quia durante bello fit, in quo vel armis, vel pactis, aut pace sequente, vel aliis modis res ultro, citroque repeti, restituique solent. In hunc igitur eventum deditus non videtur juribus suis renunciaisse; non enim id agit ut juribus, quæ alias habiturus esset, renunciaret, sed ut ea præsentis periculo, v. g. direptionis hostilis eripiat, atque in prædictos eventus conservet. Fit quidem etiam deditio ex præcedente sponfione, uti Mancini, & Posthumii, ex sponfione Numantina, & Caudina; adeoque pure, & jure perpetuo fieri videtur: sed tamen nec ab ea abest spes restitutionis.

II. Quod per deditionem quicquid in re dedita nostrum est, hosti acquiratur, & quidem, quoad jura dedentis propria, omnium judicio, quia de iis ipse statuere potest; quoad jura autem tertii perinde est, ac si res capta ab hoste esset, non dedita: cum enim qui dedit non habeat jus dedendi, & in hostem transferendi, nisi quod suum est, hostis tamen jure belli quicquid hostile fuit acquirat, utique jura hæc non consequitur vi deditionis, sed vi propriæ occupationis; quia dedendo cepit, atque in potestatem suam redegit, adeoque non factio dedentis, sed suo capientis tantum.

Hinc sequitur, quod is, qui se dedit, subducere se hosti contra proprium suum factum, fidemque datam, & redire ad suos, non possit; sed si redeat, pro transfuga habendus sit. Ex ea enim deditione hosti omnium judicio jus quæsitum est, cum jure gentium fides hosti data, & pacta cum eo inita utique servanda sint. Neque igitur postliminium habet, quasi injuria detentus. Et licet dicat injuria hostis se compulsam ad deditionem, eo tamen non tollitur obligatio fidei datæ. Quod & ipsum jure Romano constitutum in *l. 1. ff. de Capt. & postl.* & sanctissime servatum fuit. Idemque verum fatemur in urbibus, provinciisque, quæ se dederunt, ne se eximere hosti, postliminioque uti possint, eadem ratione.

Si vero populus ipse dedit personam, vel urbem, eximere illa quidem se hosti potest perinde, ac si capta esset, quia suo facto dedita non est, & populus jus suum saltem in civem, vel urbem hosti tranfudit, non vero jus privatum ab hoste se tuendi, quod natura cuique competit, iis ademit. At populus eas recipere contra factum suum, fidemque datam, nequit. Unde Clælia, quæ Porfennæ ut obses dedita fuit, jure quidem suo aufugere inde poterat, sed populus Romanus reddere debuit, alias Porfenna pro rupto fœdus habiturus erat, ut ipse ait apud Livium *l. 2. c. 13.* Quid si ergo hostis non reposcit? Jure recepta res videtur, ac postliminium habet uti res capta; quod proinde ei denegari nequit. Neque hinc discedit jus Romanum in *l. 4. in fin. de capt. & postlim.* ubi potest civitas non recipere deditum. Nam ibi agitur de eo, qui ex propria sua sponfione a populo deditur.

At armis suis populus durante bello omnia dedita recuperare ab hoste, uti res ipsius hostis proprias vi capere potest: atque adeo etsi hostis ea populo pacato donaverit, vel vendiderit, a pacatis quoque, dum bellum est, repeti armis possunt; quia hostis non potuit ea nisi cum causa sua alienare, nec plus in alios transferre, quam ipse habuit, neque factio hoc suo jus nostrum pervertere. Atque hoc quidem manifestum est cum populus ipse non dedit: tum enim ejus ratione habetur res pro capta, cujus dominium partis judicio hostis ex justa causa nactus non est; adeoque qui ab eo accepit, quasi a non domino accepisse intelligitur.

Q 3

At

At si ipse populus dedit, difficile est dicere, cum ab hoste ipso potuisset armis recipere, etiam a pacato posse, in quem hostis transtulit. Neque enim potest populus, quod ipse dedit, vel quasi non jure datum contra fidem, factumque suum, repetere, vel jure belli, quod tantum cum hoste est, non cum pacato. Unde nec hoc casu exigentem se invito possessore recipere potest; at in rationes damnorum occasione belli sibi datorum id referre potest.

Cum vero & hostis ipse indubie personas, res, aut urbes sibi deditas deserere, aut dimittere, vel pace quoque, aut pactis illæ recuperari possint, quæritur, an ita desertæ, aut armis jure receptæ habeant postliminium? Et si vero id a Jcto doctissimo negetur, tamen pace ejus viri, & salvo, quod magni facimus, illius judicio, deditis quoque inprimis urbibus, & provinciis, postliminium his casibus omnino deberi statuimus.

Tota enim ratio, quæ deditis postliminium negat, est quod juri hostis contra proprium factum, ac fidem datam eximere se non possint. Ea vero hic cessat, ubi ipse hostis jus suum deserit, vel remittit, vel jure belli id ei aufertur. Deinde, quia deditione bellica non id agitur, ut juribus suis ultra, quam ab hoste cogitur, renunciaret, sed potius ut ea in prædictos eventus conservet. Tum quia deditus contendit injuria hostili adactum se ad deditiorem, quod etsi contra hostem allegari nequeat, donec sub ejus ditione est deditus; at ab illo dimissus, & civitatis suæ judicio redditus, contra suos potest. Porro si jura integra servantur captis, qui ultro ab hoste aufugiunt, *l. 26. Capt. & postl.* non possunt illa negari deditis, qui ab ipso hoste deserti, vel armis, pacto recepti sunt; hi enim omnium gentium judicio in priorem conditionem reversi sunt, illos hostis negat jure reversos. Et cum facto ipso in pristinum statum redierint, etiam pristini status jura ipsis debentur, deditioque, quæ remissa est, perinde est, ac si facta nunquam esset.

Quid vero obstat quo minus cives nostri integra sua jura habeant, si hostis non obstat. An cum is spoliare eos definit, nos spoliabimus? Et quorum deditionem in hoste abominamur, in eos ab hoste liberatos ipsi deditionis jura continuabimus, longe crudeliores ipso hoste? quia quod is, cum

per bellum jure possidet, in hostem non fecit, id nos, cum jus non sit, per pacem in cives molimur; & quæ civium jura adversus hostes tueri debemus, ea cum per hostem salva sint, ipsi oppugnamus. Quo quidem nihil magis repugnat communi civitatis voto, atque officio, quæ cum civium suorum tutrix, ac parens sit, hoc facto tutor in prædonem abit, parens in hostem, atque ex funestissimo, luctuosissimoque belli casu erepta jura vel captat, vel invidet. In quem casum cum reipublicæ causa inciderint, quid iniquius est, quam ut inde facto hostium emerfi, in eum facto civium recidant? Atque hæc pia omnino vox est *Imp. l. 12. C. de postl. rer.* qui civibus ex hoste vi bellica recuperatis postliminium decernunt, *quia eos non captos, sed receptos judicare debemus.* Quod si ergo iis, quos ipsi jure belli recepimus, jura pristina denegare non possumus, nedum iis, quos sine ullo facto nostro hostis ultro dimisit, quippe in quos minus juris, quam in illos habemus.

Neque de jure Romano dubitari potest, postquam id decisum est in causa Mancini; si enim ei postliminium debetur, qui & ex suo facto, & solenni sponsione, & facto populi per patrem patratus deditus est, multo magis ei, qui suo solius facto. Fuit quidem hæc causa inter Jctos ipsos Romanos valde olim agitata, maxime inter viros gente, & doctrina Romæ præcipuos Brutum, & Scævolum, in *l. 4. ff. de Capt. & postl.* cum enim C. Hostilius Mancinus a Numantinis in eas angustias cum exercitu redactus esset, ut ignominiosam pacem, auctore Tib. Graccho Viro summo injussu senatus inire cogeretur, Populus Romanus eum dedit, & nudum, victumque ante portas Numantiæ exposuit: *Plut. in Tib. Graccho c. 6. & seq.* ubi nec ab hostibus receptus, & a suis desertus fuit. Romam itaque cum rediret, quæsitum est, an haberet postliminium? Cicero refert, *in hac controversia inter peritissimos homines summam de jure disensionem fuisse: lib. 1. d. Orat. c. 238.* quod & *ex l. 4. ff. de Capt. & postl. & l. ult. ff. de legatis* videre est. Quin cum Mancinus in Senatum introiret, Tribunus plebis eum de Senatu jussit educi; quod memoria proditum esse diceret, quem pater patratus dedisset, ei nullum esse postliminium. *Cic. d. l. c. 181.* vel quæ a Jctis ratio allegatur in *d. l. ult. de legatis*, quod

quod ipso decreto deditio civitas amittatur, perinde, ac deportatione. Sed contrarium valuit, & Mancinus augurio in castra reductus præturam quoque gessisse dicitur in *d. l. ult.* Quod & referunt Plinius de *Vir. illustr. c. 59.* Cic. *pro A. Cic. ad fm.* Aurel. Vict. de *Vir. ill. in Mancin.* Eutrop. *lib. 4. Hist. Rom. Sc.* & merito per jam dicta. Nec ratio adversantium in *d. l. ult.* quicquam valet, qui pessime deditio-nem cum deportatione confundunt. Deditio enim hosti pœna solvitur, cui ex spon-sione Numantina satisfactio hæc debebatur, non vero Reipublicæ, seu populo Romano. Hostis itaque si hanc pœnam, seu jus suum remittit, exigi ea a Republica, seu P. R. non potuit. Quod secus est in deportatione, quæ pœna Reipublicæ, & ex crimine commisso debetur, & quam proinde nemo nisi ipse populus, vel princeps remittere potest. Ratio vero Cic. *ad Trebat. in Top. c. 37.* nullius momenti, & ab ipsis JCtis, qui diversum tenebant, in *d. l. ult.* rejecta est.

Atque ita jure quoque Romano deditis tribuitur postliminium in *l. 4. ff. de Capt. Sc. postl.* ubi ex subiecto exemplo patet, agi de specie, qua hostis jus suum deseruit in deditioe Mancini, non vero ubi pactio non intervenit, ut Grotius statuit, quia spon-sio utique pactio est.

Neque vero quin urbibus, ac provinciis deditis postliminium competat, unquam inter gentes dubium fuit. In bellis Punicis quot Hispaniæ, Siciliæ, quin ipsius Italiæ urbes variam præriorum fortunam secutæ, modo huic, modo alteri parti deditæ sunt? Quæ tamen receptæ eodem jure, ac ante fuere.

Eadem in bello tricennali plerarumque urbium fors fuit; quæ modo Suedis deditæ, modo iterum relictæ, vel receptæ, nullo discrimine cum reliquis, neque alio jure, ac olim habitæ sunt, hodieque habentur, nisi in pace secuta aliter transactum fuerit. In bellis inter Anglos, & Gallos, Angli quot urbes in Gallia accepere? At hæ receptæ eodem hodiæ loco sunt, quo olim. Vid. *Maff. Annal. 4. in Car. VII. Serran. in hist. Gall. in Carol. VII. ad annum. 1522.* Froffard. *hist. lib. 1.* Ita in superiore bello Gallo-Belgico An. 1672. & seq. tres provinciæ belgiçæ hostibus deditæ, iterumque desertæ in pristina jura, ordinemque redierunt. Et quis dubitat, hodie

in palatinatæ, finitimisque principatibus, loca hosti dedita, iterumque nuper restituta in jus antiquum revertisse.

Non tantum autem urbes captæ, ac deditæ prædictis casibus postliminio jura sua pristina recipiunt, sed & populus jura pristina in urbes, etiam invitas: non enim hæ in libertatem se afferere possunt, sed cadunt pristino imperio in omnibus casibus, quibus postliminium esse diximus; quia uti populus ipsis jura sua, quæ postliminio recuperarunt, auferre non potest, ita nec ipsæ possunt populo: id enim legis naturalis est, nemini invito suum auferri. Ita Lyfimachiam, quam Philippus ex Thracibus vindicatam deseruit, Thraces receperit, ipse memorat apud Liv. *l. 32. c. 34.* Et urbes omnes in exemplis relatis indistincte in jus pristinum redactæ sunt.

Cæterum, secus est in hominibus captis, vel deditis, qui postliminio inviti non redeunt: quia ipsis jure naturali liberum est, domicilium suum, quod jus ipsorum privatum est, eligere, vel deserere; adeo ut ne quidem qui adhuc cives sunt retineri inviti possint, nedum repeti si capti sunt. Quod jus laudat Cicerob, & *O jura præclara, ait, ne quis invitus civitate mutetur, neve in civitate maneat invitus. Hac enim sunt fundamenta firmissima nostræ libertatis, sui quemque juris Sc. retinendi, Sc. dimittendi esse dominum.* Cic. *Orat. 35. pro L. Corn. Balb. c. 13.* Et in *l. 12. §. 9. de capt. Sc. postl.* dicitur. *De sua civitate cuique statuendi facultas libera est.* Atque ex hac ratione jure quoque civili negatur postliminium capto, cui animus redeundi non est, *d. l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. Sc. l. 19. fin. C. eod.* At urbes, & provinciæ non possunt se eximere a reliquo corpore, aut illi imperio, cujus pars sunt, se subducere. *Vid. disp. nostram de Postlim. Sect. 2. §. 13. usque ad §. 28.*

PROPOSITIO VII.

Finitur postliminium, quoties judicium illud partis cessat. Vid. Prop. 3. & 4.

DEMONSTRATIO.

Cessat ergo postliminium, quoties indistincte vel omnium judicio injuria res detentæ dicuntur, vel nullius: si omnium, supervacuum est postliminium; si nullius, nullum: ibi omnia jura integra sunt sine postliminio; hic ne quidem per postliminium ulla.

Prio-

PRIORIS generis exempla sunt in induciis, si iis pendentibus res ab hoste captæ fuerint, cum captæ sint contra fidem induciarum; quod omnium iudicio injuria est. Idem in iis, qui capti sunt a latronibus, aut piratis, (cui convenit *l. 19. §. 1. l. 24. de Capt. Et postl.*) aut in bello civili, (quod & probat *l. 21. §. fin. eod.*) aut capti, vel ejecti a tyrannis, uti Sicyonii a Nicocle Tyranno expulsi, & ab Arato restituti, bona sua vindicaverunt a possessoribus. *Plut. in Arat. c. 11. Cic. 2. offic. in fin.* ubi laudat tamen Aratum, quod possessoribus, qui sine injuria tenebant, satisfecerit. Non enim opus est postliminio, quia omnium iudicio constat, nec hostem per inducias, nec unquam latronem, nec vires invicem, nec tyrannum per vim aliquid auferre posse, sed id restitui debere.

POSTERIORIS, itidem in induciis: nam si iis pendentibus res bello captæ ad dominum reversæ fuerint, is non recipit eas postliminio; cum enim expressa induciarum pactio sit ne invicem laceffant, sed in eodem statu res relinquunt, nullius iudicio interim injuria illæ tenentur, quia sic pacti sunt, & proinde contra pacti, fideique datæ tenorem facit, qui quod alter tenet, quasi injuria teneat, postliminio recipit, eoque alterum laceffit, & statum rerum mutat. Et hic quoque suffragatur *d. l. 19. §. 1.*

Item in transfugis, & iis, qui perfide ad hostes desciverunt; hi enim ultro hostes secuti, non vero ab iis injuria ullius iudicio detenti sunt. Accedit, quod non cives, sed perduelles sint, nec iudicium civitatis suæ, sed pœnam mereantur. Hispani principes ad Romanos transitionem excusaturi, *scire se*, dicebant, *transfuga nomen execrabile veteribus sociis, novis suspectum esse.* *Liv. 27. c. 17.* Idem traditur in *d. l. 19. §. 4. l. 14. Ex quib. caus. maj.* Jure itaque in Campanos, cum nefarie ad Annibalem defecissent, receptos a Romanis serio animadversum est, ut laudat Livius, & defendit legatus Romanus apud eundem *l. 31. c. 31.* Et non ita pridem cum Messenii urbs Siciliæ ab Hispanis ad Gallos transiissent, deserti a Gallo, spe quidem Amnestiæ initio allecti sunt; at in potestatem Iberorum reversi pœnas defectionis factis graves dederunt. Quas & daturi olim fuissent Tusculani, nisi pœnitentia, & precibus veniam a Senatu impetrassent. *Plut. in Camill. c. 65.*

Ita cessat quoque postliminium in populo, qui totus in hostis res detinentis potestate per ultimam victoriam, vel deditio nem pervenit, uti Thebæ in Alexandri M. *Diod. Sic. lib. 17. c. 12. Plut. in Alexand. M. c. 19.* Athenæ in Spartanorum, *Just. lib. 5. c. 18. Xenophon lib. 2. Ἑλληνικῶν.* Carthago in populi Romani, *Flor. lib. 2. c. 15, Et c.* Desiit enim cum civitate iudicium ejus, & in arbitrium victoris transiit, ut legatus Antiochi dicebat apud *Liv. lib. 34. c. 57.* qui ex hoste jam iudex, & magistratus omnium iudicio factus est, ejusque jam arbitrium victa civitas sequitur, non suum.

Hinc civitas ita penitus victa etsi restituta sit, tamen postliminio ne ea quidem recipit, quæ victor ante victoriam, & adhuc hostis abstulit, nedum quæ post victoriam, jam legitime dominus factus, & princeps. Unde cum Alexander M. Thebis victis, occupatisque, nomen 100. talentorum Thessalis, qui ei debebant, donasset, ut narrat *Quint. Inst. lib. 5. c. 10.* nihil vanius est, quam restitutis postea Thebis postliminium tribuere contra Thessalos; quia Alexander tum, cum donaret, dominus Thebarum jure ultimæ victoriæ plenissimo factus est: adeoque omnium iudicio & valuit donatio, seu acceptilatio a domino, & creditore facta, & debitores Thessali ipso jure liberati sunt. Et ita in Amphictyonum communi Græciæ consilio recte iudicatum videtur: *Ærod. rer. jud. 2. tit. 3. c. 2. Et 3.* contra, quam existimat *Hottom. illustr. quest. 5.*

Illud liquet, cessare postliminium si is, qui habet, id deserit, & urbes libertate uti patitur: suum enim jus omittit. Unde cum Antiochus Smyrnam, Lampfacum, Lysimachiam, aliasque nobiles Græciæ, Thraciæque urbes, quas proavus ejus Seleucus victo Lysimacho ceperat, postliminio repeteret, eaque causa belli cum Græcis, & Romanis ipsi esset, recte respondet dux Romanus, cum bis causa inter utramque partem colloquio disceptaretur, tanto tempore desertas eas, ac liberatas fuisse; *Liv. lib. 34. c. 57. 58. Et l. 35. c. 16.* idque probavit belli exitus. *Conf. Disp. nostr. de Postlim. Sect. 2. §. 32. seq.*

PROPOSITIO VIII

Pace facta non finitur postliminium.

DEMONSTRATIO.

Pax est transactio de causa inter summas potesta-

potestates controversa. Pax enim de eodem negotio initur, de quo bellum erat, vel metuebatur: uti in privatorum litibus de eo transigitur, de quo lis erat, vel litis metus. *L. 65. §. 1. de Cond. indeb. L. 2. C. de Transact.* Uti ergo bellum est de causa inter summas potestates controversa, ita de eadem & pax fit.

Hinc notamus, per pacem non decidi jus partium, seu causarum justitiam, quia de ea transigitur saltem per pacem; aliud autem est decisio, aliud transactio. Per hanc enim quod quisque consequitur, non jure causæ suæ, sed ex libera conventionem partis adversæ percipit; neque per transactionem deciditur jus causæ, sed in medio relictum remittitur.

Hinc pace simpliciter facta non continetur transactio de damnis, atque injuriis pendente bello factis: pax enim sola, & nulla adventitiarum pactionum accessione tincta, tantum est transactio de causis belli; adeoque damna, injuriasque durante bello factas, nativo suo ambitu non complectitur. Aliud enim sunt injuriæ, ac damna, quæ bello fiunt, aliud belli causa: illa cœptum bellum sequuntur, hæc ante bellum est, & bello prior; ex illis bellum nascitur, hæc ex bello; illæ ad privatos quoque pertinent, hæc publica est. Transactio igitur de altera causa ad alteram extendi nequit. Finge: controversum fuit inter duos principes jus navigandi, uti hoc seculo inter Christinam Suediæ, & Christianum IV. Daniæ Reges, navigatio per fretum Orefundicum, & Balthicum; hæc causa belli fuit, ut dicitur in pace facta An. 1645. apud *Loccen. in bistor. Sued. pag. 867.* De hac causa, seu lite, ita per pacem transactum est, ut utraque pars certis legibus navigaret; quæ pax est apud *Loccen. d. l.* Cum hac transactione nihil commune habet quæstio de damnis, atque injuriis in bello invicem illatis, de quibus proinde nondum videtur transactum. Neque vero ex hoc pacto principum de causa publica interposito, privati, qui damnum passi sunt, vel obligantur ad res suas remittendas, vel jus acquirunt ad perseguendas: quippe quæ & alia causa est, & inter alios; nec quicquam de iis in pace, ut ponimus, dictum est. Denique damna naturaliter ea ferre debet qui non justam causam bellandi habuit: at de justitia, aut probabilitate causæ belli nihil in pace deciditur, sed utrin-

Tom. IV.

que transigitur. Non ergo ex pace inferri, aut cognosci potest, utrum reparanda sint belli damna, an remittenda, sed particulari ad id pactione opus est. Et alias non potest pace facta superesse jus postliminii, si ipsa pace transactum jam esset de damnis privatorum; quod tamen durare, patet ex *l. 12. pr. Capt.* Atque hæc causa est cur populorum istorum, inter quos bellum erat, cives ne quidem pace facta liberum commercium mutuum habuerint, aut tuto commeari potuerint, nisi jus hospitii cum ipsis, vel amicitia contracta fuisset: uti infra in explicatione *l. 5. §. 2. eod.* demonstrabimus. Uti & hæc causa est, cur plerumque in tabulis pacis non tantum de causa belli, & lite ipsa, sed & de damnis, & injuriis pendente bello illatis, & utriusque subditis tam sollicitè, & prolixè nominatim quoque caveri soleat. Vehementer igitur errant qui ipsa pacis natura contineri amnestiam, seu transactionem de damnis, ac injuriis bello factis, existimant; ut *Gudelinus Comm. de jure pacis cap. 3.* qui ait: *In ea re* (scilicet amnestia) *consistit substantia pacis, & absque illa nequit esse pax; atque adeo paci inesse ista lex intelligitur, quomodo nominatim dicta non fuerit.* Cum eo verbis quoque ipsius descriptis consentit *Befoldus Diff. jurid. Pol. de pace c. 3. §. 6;* at non ita secum, nam in *cap. 1. §. 4. d. tract. bis* separat, ac distinguit a pace transactionem de damnis, & iis, quæ bello passi sunt. Quæ argumento sunt, nec pacis, nec amnestiæ rationem satis perspectam esse. Ita *Mevius JCtus insignis, Amnestiam, ait, esse legem pacis naturalem, & naturaliter paci inesse. Part. 2. Decis. 24. n. 1.* Quo errore quoque imbutus *Grotius de J. B. & P. lib. 3. c. 20. §. 11. & seqq.* quem alii sequuntur, quærit: pace simpliciter facta absque mentione damnorum, & injuriarum, an id actum videatur, ut res in eo, quo sunt, maneat loco, an ut ad initium belli redigantur? Qua re plura peccari videntur: tum quod istam paci inesse ponit: tum quod alterutrum statuendum putat, vel remitti damna, vel restitui; cum aliud juris esse possit, uti jus postliminii, &c.: tum denique quod quædam de jure postliminii &c. erronee inde deducit, ut ex dicendis perspicuum erit. Eo minus vero dissimulandus est hic error, quo & gravior est, & omnibus juribus confundendis opportunior.

Hæc omnia postliminii jura perinde du-

R

rant,

rant nec extinguuntur pace simpliciter facta, cum in ea nihil de privatorum damnis dictum, aut transactum sit. Unde etsi res non vi recuperata, sed nostris, vel fœderatorum nostrorum civibus donata, aut vendita in bello, vel pace fuerit, donatarius, vel emtor tenebitur eam restituere pristino domino, perinde, ac si res aliena ipsis vendita, vel donata esset; quia nostro iudicio, & intra fines nostros, hostis pro justo domino non habetur.

Quod idem jure Romano quoque obtinuisse, evidens est. Nam in *l. 5. §. 2. de capt. & postl.* (qui textus extricatus nondum est) exerte traditur, *etiam in pace quod ex nostro ad aliam gentem pervenit, ejus fieri, & civem nostrum ab iis captum servum fieri, & vice versa: eoque postliminium utrinque esse, nisi hospitium, vel amicitia contracta sit.* Grotius vero, de jure *B. lib. 3. c. 9. §. 18. & l. 2. c. 15. §. 5.* alique, eo delabuntur, ut putent, inter Romanos, & alias gentes in pace jus prædandi fuisse; eumque abusum in *d. l. 5.* remansisse ex seculo Nomadum. At de hoc execrabili prædandi more loqui Jctum in *d. l. 5.* atque hanc impietatem pro jure venditasse, falsissimum est. Reclamat equidem totius antiquitatis memoria, ac fides; reclamant peregrinationes Ulyssis, Antenoris, Æneæ, Pythagoræ, &c. qui in remotissimas terras delati ubique (nisi forte apud fictitium Polyphemum) tuti, & nullibi servi facti sunt, sed jus gentium valuit. Quin repugnat id primis Romanorum principiis, qui natura omnibus liberum esse, dicunt, ad littora, & ripas appellere. Et cum Trojani non statim a Pœnis admitterentur, exclamant illi apud Virgilium *l. 1. Æn.*

Quod genus hoc hominum, quæve hinc tam barbara morem

Permittit patria? hospitio prohibemur arenæ.

Adeo vero hic mos displicuit Romanis, ut, cum Teuta Illyriorum regina suos mari prædas agere pateretur, & Romanis graviter de eo conquestis responderet: *Regium morem non esse id prohibere*, legatus Romanus ei reposuerit: *Πειρασόμεθα δὲ Θεῷ καλομένοι, ἔφετῶς ἢ ταχέως αναγκάσαι σε τα βασιλικά νόμιμα διὰ τόσους πρὸς ἄλλοις.* At nos tentabimus, Deo volente, diligenter, & celeriter necessitatem tibi corrigendi regios hos mores in Illyrios imponere. Atque hoc καλλίστον ἔθος ὀρθίμου Romano-

rum morem esse, asserit Polybius *Histor. lib. 2. c. 8.* Tantum abest ut Romani in suis id pro jure habuerint, ut in aliis quoque feverissime compescuerint: nam id re præstiterunt Romani, cum Teuta regno suo prope a Romanis pulsa, non modo non lædendi alias gentes, sed ne navibus quidem libere eas adeundi potestatem retinuerit. *Polyb. 16. c. 12.* Quin semper piratas a Romanis capite plecti solere, testatur Cicero *5. Verrin.* ubi in Verrem ita insurgit. *Et quem audisti in Sicilia antea captum Archipiratam, qui non securi percussus sit? Unum cedo auctorem tui facti, unius profer exemplum Sed & lib. 3. Off. Prædonem hostem communem omnium vocat.* Ut proinde pernegemus, tantam immanitatem contra jus gentium, & naturæ unquam admisisse Romanos, nedum Christianos Imperatores habuisse, ac inter leges suas, quales etiam sunt Digestorum leges, *l. 1. §. 6. l. 2. §. 11. C. d. veter. jur.* Scytismum talem retulisse. Certum itaque est, Jctum loqui de gente, cum qua bellum fuit, & postea facta pax est; atque hinc primum agit de postliminio, quod durante bello obtinet, *d. l. 5. §. 1.* tum de eo, quod secuta pace, *d. l. 5. §. 2.* Et sic pace simpliciter facta adhuc postliminium esse, recte docet, nisi pactio accedat amicitiae, vel hospitii, *d. §. 2.* quæ est ipsa pactio amnestiæ. Accurate igitur Jurisconsulto convenit cum jure gentium.

In dicta *l. 12. in pr.* idem pariter evidentiissime constat, qualitercunque explicetur. Primum enim omnes DD. iis, qui in pace pervenerunt ad hostes, fatentur, competere postliminium in bello, ac pace; at bello captis, quidam putant, in pace id non concedi in *d. l. 12. pr.* Quod ut verum ponamus, equidem expresse ibi additur, id fuisse jus civile, & placitum Romanorum, ne milites in prælio fiducia postliminii facile capi se paterentur. Quæ ratio mere civilis, & pœnalis est, non juris gentium; quo proinde postliminium indistincte quoque in pace obtinet. Nam & notum est, Romanis adeo contemptos fuisse bello captos, ut in summa necessitate quoque maluerint servos manumittere, quam in prælio Cannensis captos vili pretio redimere: quod M. Junius in Senatu allegat, & *nemo nostrum*, inquit, *ignorat, nulli unquam civitati viliores fuisse captivos, quam nostræ.* *Liv. 22. c. 59.*

Denique postliminio in pace quoque lo-

cum

cum esse, diferte itidem tradidit Ælius Gal-
lus, quippe qui id tum tribuit, *cum qui liber
e qua civitate in aliam civitatem abierat,
in eandem civitatem redit.* Et deinde: *cum
populis liberis, & cum fœderatis, & cum
Regibus, postliminium nobis est, ita ut cum
hostibus.* Quæ loca ex Festo allegat Grotius
de J. B. l. 3. c. 9. §. 3. & 18. Nec mo-
vet, quæ acerrime adversari putatur, *l. 7.
in pr. capt. & postl.* ubi negatur, cum li-
beris, & fœderatis postliminium esse: nam
loquitur de fœdere, quo amicitia pactis
comprehensa fuit, ut patet ex *d. l. 7. §. 1.
Conf. Diss. nostr. de Postlim. Sect. 1. §. 6.
usque ad §. 9. & Sect. 2. §. 28. usque ad
§. 32.*

Additio.

„ Quo sensu in PACE postliminio locus
„ esse possit, explicabimus infra §. 4.

PROPOSITIO IX.

Sed & præterea alia jura nobis salva sunt.

DEMONSTRATIO.

Vidimus ut res, personæ, urbes, & ter-
ræ nostræ sub hostium potestatem redactæ,
inde vero intra fines nostros reversæ, in
pace quoque postliminium servant. Eadem
vero ratione, etsi hæc ipsa, quæ nostra
fuere, intra ditionem nostram non redie-
rint, tamen possunt damna, ac injurias,
quæ hostis pendente bello intulit, pace quo-
que, (si simpliciter facta, nec amnestiæ,
aliave pactio adjecta sit) vindicare sequen-
tibus modis.

I. Si nostræ saltem civitatis judicio in-
juria nobis ablata dicuntur, etsi jure belli
actum fuerit. Ea enim persequi possumus,
si hostium milites, vel homines, qui ea
intulere, intra fines nostros deprehendan-
tur. Ab iis enim omnia hæc injuria no-
bis esse illata, contendimus. Quod judi-
cium valet intra fines imperii nostri, ubi
qui fecit, nunc invenitur, eique adeo sub-
jectus est. *Propos. IV.* De his vero non
transactum per pacem simpliciter factam,
quæ de causa publica, non damnis, ac in-
juriis privatorum inita est. *Propos. VIII.*
Sequitur igitur, quod contra auctores, qui
deprehenduntur in nostri imperii finibus,
persequi ea adhuc possumus, si in pace a-
mnestiæ lex adjecta non fuerit. Ita Coriola-
nus, etsi pax cum Volscis facta erat, ve-
retur tamen eos adire conscientia damno-
rum, quæ bello ipsis dederat; atque ideo

cum ad eos confugiendum tamen esset,
prolixè inprimis petit sibi ignosci. *Dion. Ha-
lic. l. 8. c. 1. & c. 6.* Pace cum Pœnis
ex secundo bello Punico facta duravit per-
secutio Annibalis, uti refert Livius *l. 30.
c. 37.* Idemque *lib. 33. c. 47.* ait: *Non se-
felliſſe Annibalem, ita pacem Carthaginiensibus
datam esse, ut inexpiabile bellum ad-
versus se unum esset.* Thestimocles, qui Xer-
xem maximis damnis, & cladibus affec-
erat, cum patria pulsus, & nullibi tutus
in Persiam iret, etsi Xerxes jam mortuus,
nec tum bellum esset, Lysitheides tamen
Regis amicus, apud quem latebat, prædi-
xit ei periculum capitis si regem adiret,
quod res Persis funestas gessisset: nec nisi
hujus hospitis sui gratia adjutus, & literis
ad regem datis, operaque sua copiose Regi
promissa, aditum paravit, & adhuc tamen
ab iis, quorum cognati occisi erant, in di-
scrimen capitis adductus fuit. *Diod. Sic.
lib. 11. c. 56. & 57. Thucyd. lib. 1. Hist.
circa fin. Corn. Nep. in Themist. Sopater,
& manus Macedonia e subditis Regis Phi-
lippi, mercede militaverant Annibali in A-
frica, & inde missi domum tendebant pa-
ce a Scipione hostibus jam data; illi ta-
men capti, & in vincula ducti sunt. Liv.
30. c. 40.*

Sylla pace cum Mithridate facta (*Eut-
trop. l. 5. in historia Sylla. Plut. in Sylla. c.
48.*) in quosdam tamen, qui ejus partium
fuerant, animadvertit. *Vellej. Pat. lib. 2.
Hist. in gestis Sylla.* Cæsar victo Pompe-
jo pacem cum Senatu fecerat, & tamen ex
iis, qui Senatum secuti erant, Marcellum,
Ligarium, Dejotarum, &c. adhuc persecu-
tus est, ut ex Orat. Cic. patet, qui non
ita eos defendit, ut negaret, pace facta in
eos aliquid statui posse, sed petendo, ut
errore, & opinione causæ deceptis igno-
sceret. Ludovicus XI. pace cum Anglo,
Burgundoque jam composita, in Connesta-
bilibium animadvertit. *Comin. lib. 6. prope
fin.*

Atque hoc jus, & morem gentium esse,
traditur quoque in *d. l. 5. §. 2. ff. de Capt.
& postl.* ubi non tantum dicitur, pace quo-
que facta durare postliminium; sed & si ex
altero populo aliquis ad alterum, cum quæ
bellum fuit, pervenit, pace quoque secuta
eum capi posse, ac (quæ tum captorum
conditio erat) servum fieri, non alio jure,
quam ob damna, & injurias singulorum,
cum de causa publica transactum pace fuerit.

Estque hoc id ipsum jus, quod hodieque Christianismo non imbuti exercent cum inter se, tum inprimis contra Christianos, quia paci cum his factæ non solent amicitia, vel amnestiæ clausulæ addi. Atque hinc Mahumedani e Christianis in media pace tales sibi captivos colligunt, quin & ipsi alicubi Christiani e Mauris.

Inter Christianos igitur est servitus bello captorum, non tamen hoc quoque Jus Gentium defuetum est. Unde si incendiarii illi, alique facinorum, crudelitatumque ministri, pace simpliciter juncta apud nosprehendantur, omnino capi, & in eos animadverti potest. Ita creditum est, cum Moguntia, ac Bonna dederentur, hos generali pacto non contineri; eapropter enim nominatim singulorum quoque mentionem fieri, eorumque securitatem expresso pacto specialiter promitti curarunt, ne singuli quoque, qui damni, vel injuriæ aliquid fecissent, eo nomine convenirentur. Sic cum Callimachus præfectus Mithridatis urbem Amisum captam incendisset, ipseque postea cum Gura Tygranis fratre captus a Lucullo esset, Lucullus Gura quidem humaniter usus est, at incendiarium catenis vinctum ad pœnam reservavit. *Plutarch. in Lucull. c. 67.* Quod si ergo ne deditiois quidem pacto generali continentur, quod tamen cum singulis fit, nedum pace generali, quæ tantum de publica causa fit. Cur autem promiscue olim capti fuerint, sive ipsi damnium dederint, sive non, causa est, quod vires hostium in nostram necem, periculumque auxerint, operamque ad id suam commodaverint.

Perinde autem esse, an ad nos pervenerint, an vero ad socios, amicosque, qui eandem nobiscum causam, judiciumque teneant, dictum est *Prop. II.* Item an personæ, an earum res apud nos inveniantur; cum ex his quoque satisfieri nobis possit.

Sed nec refert, an militent adhuc hosti, an ante, vel post pacem missi; item an mercede conducti sint, an cives: ut ex adductis exemplis Coriolani, Themistoclis, Sôpatri &c. patet.

At dum in hostis, vel aliarum pacatarum gentium finibus sunt, nullo modo hæc damna, injuriasque persequi possumus: nam hostis negat, injuria ea nobis illata esse; quod judicium apud ipsum valet, *Prop. II.* & cæteræ gentes pacatæ bello utrinque factum pro jure habent. *Prop. III. § V.*

Non fuit itaque fas Lucullo, a Tigrane pacato flagitare ut Mithridatem traderet. *Plut. in Lucull. c. 44.* Et Hannibal, cum Romani eum a Prusia Bythinia Rege, ad quem pacatum confugerat, poscerent, isque tradere vellet, ait, per scelus id a Romanis peti, & a Prusia fieri, atque illos in eo a majorum virtute degenerasse; nec denique quod Romani se persequantur, sed hunc modum execratur. *Liv. 39. c. 51.* Nihil enim in alieno territorio post pacem vi, & armis, sed solo jure experiri possumus per loci magistratum; cujus vero judicio nihil injuria factum statuitur.

II. Multo magis igitur persequi injurias, & damna in pace possumus, quæ omnium judicio æque injusta censentur: uti si vassallus noster hosti militaverit; ea enim non nostra tantum, sed communi omnium gentium sententia feloniam est, cum verum perjurium, perfidiamque commiserit. *Prop. III.* Eum igitur non modo feudo dominus privare potest, si id in sua potestate sit, sed & ab ipso hoste jus petenti tribuendum est: uti Romani jus ex sponsonibus hosti quoque religiose administrarunt; non minus autem vassallus ex sua fidelitate, quam sponsor ex sponsonem omni jure obligatur. Atque ita serenissimus princeps Elector Palatinus bello, quod *Wildfangiale* dicebatur, per laudum Heilbrunnense finito, & fere secundum se deciso, in Vassallos tamen cœmites, & nobiles, qui illud secuti fuerant, jus suum persecutus est. Et Carolus Burgundus Ludovico XI. Conestabillum, hujus beneficiarium, ipsi dedit. *Comin. Hist. lib. 6. circa fin.*

Idemque est, si crimina contra jus gentium commiserint, quæ omnium judicio vindicanda sunt. Nam & Samnites, gens ferocissima, Brutulum Papium propter perfidiam, ac perjurium, cujus ipse auctor fuerat, cum omnibus rebus ipsius hosti dederunt. *Liv. 8. c. 39.* Et cum Galli deditioem Fabii postularent, quod jus gentium violasset, Romanis visum fuit, barbaros jus postulare, ut ait Livius *l. 5. c. 37.* Sed cum eorum, qui nolebant principem juventutis Romanæ dedi, suffragiis victi negarent id jus hostibus, quam presso pede secuta est manifesta numinis vindicta? Incontinenti enim ab iisdem hostibus Roma capta, & incensa, Senatuseque prope omnis trucidatus est. *Diod. Sic. lib. 14. in fin. Plut. in Camill. c. 27. seq.* Eamque cladem omnes huic causæ

causæ assignant, & inprimis ipse Camillus gravi oratione apud Livium *lib. 5. c. 51.*

Perinde vero hæc omnia obtinent, ubi non res, aut loca, sed aliud jus nobis ab hoste ablatum est: uti *III.* nomina; qua vero in re magna varietas est. Et scilicet vel debitor est in hostium potestate, vel creditor. Si debitores nostri sunt in hostium nostrorum potestate, uti si cives hostium sunt, & ab hoste cogantur id, quod debent, vel fisco ejus, aliisque solvere, debitores hi in territorio hostili, vel gentium mediarum, conveniri amplius non possunt, quia ibi recte eos solvisse statuitur. *Prop. 3. 5.* in nostro, vel amicorum nostrorum, possunt, iterumque solvere tenentur, quia apud eos non creditor, & sic non recte solvisse judicantur. *Prop. 2. 4.* Quod & juris est si hostis debitori tali id nomen remisit.

Idem est si debitores nostri sint ab hostibus capti, vel fuerint in locis ab hoste occupatis. Etsi enim loca ista non recipimus, tamen debitores in nostro, vel amicorum territorio postea inventi, non obstante solutione, vel transactione facta, iterum solvere coguntur. Si autem recipimus loca, insuper etiam jus postliminii nobis competit. *Prop. 4. — 8.* cujus vi nomen recipimus non attenda priore solutione, quæ non jure facta dicitur. Si vero debitori illi hostis remittit debitum, cum è nostris civibus sit, nunquam remissio valet, quia ille nostrum, non hostium judicium sequitur. *Prop. 2.*

Cum igitur Carolus VIII. Gallus Neapolim, pulso Alphonso, ejusque filio Ferdinando, cepisset, eosque, qui Alphonso aliquid debebant, id suis officialibus Gallis solvere compulisset, certum, ac planum est, filium ejus Ferdinandum ejectis iterum Gallis, & recuperato inter quatuor menses regno (*Vid. P. Jov. lib. 3. Hist. & Gratian. de Casib. Viror. illustr. tit. 2. de Arragon. Reg. Neap.*) jura omnia, atque adeo nomina quoque sua postliminio recepisse. In qua tamen causa Matheus de Afflictis, qui in ea se consultum ait *Decis. Neap. 150.* tam misere laborat, & hæret, & quæ de debitorum mora, (cujus tamen effectus cessat in quantitate debita, quæ semper etiam ante moram debitori perit, *l. 11. 6. si cert. pet.* estque hoc jus pœnale, adeoque civile.) item quæ de privatorum inimicitia, quæ causam dedit damno, (quod omni jure

injustum est) in legibus civilibus invenit, ad Regum controversias, hostilitatesque publicas applicat, cum tamen Reges quidem jus belli, at non privati jus inimicitia exercendæ habeant, & illi, non hi, invicem vi agere, & lædere possint. Postliminii autem hujus juris, quod solum allegari debuit, ne meminit quidem. Adeo constat, tales Dd. ne quidem jus certum, & legibus definitum, (*vid. l. 12. §. 6. de capt. & postl.*) negotiis solide applicare posse, nedum decidere negotia, quæ jure civili definita non sunt.

Si vero debitor vel pacatæ genti debeat, vel ipse sit e gente pacata, etsi nobis debeat, non potest hostis noster eum cogere ut vel sibi, vel aliis solvat, quia hostis in pacatas gentes, earumque jura, ac subditos, vi agere non potest, & proinde cum omnium judicio injuria agat, eam reparare tenetur. *Prop. 3.* Atque ita cum superioribus bellis hostis res eorum, qui hostes non erant, apud civitatem occupatam depositas abstulisset, facultas juridica Heidelbergensis ante aliquot annos at solvit depositarios, & eos, qui abstulerunt, satisfacere teneri respondit.

Hæc ita si debitor sit in potestate hostium. Si vero creditor, sive is civis sit loci ab hoste occupati, (nam si civis hostium sit, huc non pertinet, quia is non in hostis, sed sui principis potestate est) sive alias in hostium manus pervenerit, & hostis nomen vel fisco suo adjudicet, vel aliis donet, jus agendi quidem amittit si debitor sit in hostili vel pacato solo, in quo jure belli id recte creditori ademptum statuitur, *Prop. 5.* At si debitor sit in nostro, vel amico territorio, non amittit creditor jus agendi, etsi debitor forte alteri jam solverit, quia negatur, id jure factum. *Prop. 4.* Prætereaque recepto ex hoste loco isto, ubi creditor est, vel ipso creditore, jure postliminii quoque hic nomen suum recipit; modo debitor in nostro, vel amico territorio sit, ut dictum *Prop. 4.*

Si vero hostis jure ultimæ victoriæ imperium perpetuum in nos nactus est, nomina civium devictorum ipse iis auferre, & donare aliis non potest, etsi ante victoriam potuerit: quia ante victoriam spoliare ut hostis potuit, post eam iudex, & magistratus factus, non potest, ut ostendit *Disp. de jure victoria.* Tale nomen fuit, quod J. Cæsar victo Pompejo Dyrrachinis donavit; id enim illi Flavio debebant, cui proinde Cæsar

id adimere non magis, quam singulis civibus res suas auferre potuit: causæque huius arbiter Cicero fuit. *Ærod. rer. jud. 2. tit. 3. c. 3.*

At publica nomina victor, ut omnia jura civitatis publica, sibi acquirit, quæ proinde aliis donare potest. Et hinc cum tale nomen Thebanorum fuerit, quod Theſſali iis debebant, recte ab Alexandro M. victore, ac domino Thebanorum, id donatum diximus *Prop. 7.*

Quæ autem communi gentium jure rite acta, gesta que sunt, valent tum in bello, tum in pace; nec vindicari in bello quidem, nedum secuta pace, possunt; uti contractus rite, ac sponte initi inter hostes, ex quibus igitur hostes ipsi tenentur jus statuere; quemadmodum eos validos, ac legitimos haberi jubet quoque pax Osnabr. *art. 4. §. pen.* & pax Hispano-Belgica *d. Anno 1648. §. 32.* Qua ratione indubie actio competit ei, qui ad solvendas contributiones credidit, ut non opus sit allegare decisionem *Mevii p. 2. decis. 23.*

IV. Hinc patet, quid statuendum de actu, seu negotio, ex quo invicem omnium iudicio obligantur, sed alter ex re licita, alter ex injuria; uti si hostis aliquem vi privata compulsi ad vendendum, permutandum, edendum instrumenta, aut quomodo libet paciscendum: nam promissor pace secuta tenetur ex pacto, sed vicissim hostis ei ex injuria; & proinde effectu nulla erit actio hostis, qui vim fecit, cum tantundem saltem debeat. Qua ratione omnes hujusmodi extorsiones invalidæ, & vitiosæ judicantur in pace Osnabr. *Art. 4. §. contractus 46.* in pace Sueco-Polonica de *Anno 1660. art. 10. art. 11. & art. 28.* apud *Loccenium Hist. Suec. ad fin. pag. 910.* Quod si uterque jure civili utatur, promissor restitui potest ex edicto Prætoris, *Quod metus causa.*

Si autem vis non sit omnium iudicio illicita, uti si hostis publica auctoritate, & cum jure belli posset, aliquos adegit ut promitterent, hi tenentur ex pacto, non autem vicissim hostis de injuria, nisi in nostra, vel amicorum civitate negotium agatur, quia in ea negatur hostem habere justam causam. *Prop. 2.* Quale est si quid contributionum nomine promissum est; id igitur hostis exigere potest, etiam in pace, dum promissores in ipsius sint potestate: si vero ad suos jam reversi fuerint, non tenentur, quia apud eos hostis vicissim dicitur te-

neri de injuria ad damnum hoc reparandum. Solent tamen hodie reservari contributiones pacto expresso, aut certum tempus addi, ut in pace Noviomagensi Cæsareo-Gallica *art. 30.* & in pace Gallo-Hispanica de *anno 1678. art. 17.* & Gallo-Belgica *ejusdem anni art. 12.* Quo facto ubique debentur, non tamen vi, armisque exigere possunt; quod & expresse cautum in d. pace Noviom. *art. 30.* & tamen Galli *Anno 1679.* non modo bellicis executionibus usi sunt in cives Imperii, sed & Landavio, & Brisaco citationes, & apparitores cum minis, &c. emisere; quam in alieno territorio viam facti esse constat. Gandavi vero novas etiam imposuere pace facta, sed antequam tamen urbs evacuaretur.

Non eadem est ratio in eo, quod captivus pro libertate sua pretium promittit; id enim omni jure justum, ac licitum est, & semper, hoste quoque iudice, exigere potest. Nec moveri a promittente quoque potest, quod hostis vi coegerit ut promitteret: nam & tum promissit, cum esset sub hostium jure, & iudicio; nec vis est, cum captivus cupidine libertatis, non expectata pace, pretium pro libertate sua offert: adeo ut licet pace comprehensum sit postea ut captivi sine pretio dimittantur, tamen si ante pacem jam promissum sit, omnino debeat. Quod & statutum in pace Sueco-Polonica *Gedanensi 1660. art. 14. art. 23. 27.* apud *Loccenium Hist. Suec. pag. 910.* Hoc inter gentes adeo hodie valet, ut publicis pactis pretia hæc definiri soleant; ceu factum inter Gallos, & Hispanos, apud *Marianam d. Reb. Hisp. lib. 27. c. 18. in fin.*

Hinc & sequitur, si hostis in occupatis locis sententias dixerit, & iudicata fecerit, quousque valeant. Si enim adversus nostros homines sententiæ latæ fuerint, conveniri inde reus in territorio hostili, aut tertio, omnino potest, *Prop. 5;* at in nostro, confœderatoque, non potest. *Prop. 4.*

Si vero sententia secundum nostros contra civem hostium lata sit, in omni loco valet, quia condemnatus ubique sequitur iudicium suæ civitatis, quæ sententiam eam probat. *Prop. 3.*

Transactiones vi extortæ valent, ut alia pacta; nec debitor si coactus ex transactione solverit, injuriæ ratione, nisi apud suos si hostis ibi inveniat, agere potest; nec creditor aliter, si coactionem remiserit. Idem enim est, quod in *Theſ. 14.* At si ex transactione ista invicem aliquid adhuc debeant,

is, qui coactus est, conveniri quidem effectu non potest, estque eadem species, quæ in *thes.* 18; is vero, qui coëgit, plane tenetur, quia & pactum valet, *Secl.* 1. *thes.* 10. nec is ullam injuriam passus dicitur, sed fecisse.

Dispositiones denique etsi in odium causarum belli factæ, valent tamen si alias vitiosæ non sunt, adeo ut exhæredationes quoque valeant si alio vitio non laborent: uti & sententiæ in hostili territorio contra nos latæ vim judicati obtinebunt, si aliud non obstat.

Ex quibus omnibus sequitur, si quis e nostris ad eum populum, cum quo pax absque amnestia contracta est, transeat animo cives nostros, vel res eorum prodendi, & deprehensus in eorum finibus capiatur, eum pro transfuga, & perduelle habendum; quia tot jurâ hostilia in pace supersunt, ommissa amnestia: uti id quoque, & recte definitur in l. 19. §. 18. *de capt. & postl. Conf. Disp. nostr. de Postlim. Sect.* 3. per tot.

PROPOSITIO X.

Unica exceptio est, nisi Amnestiæ clausula adjecta sit.

DEMONSTRATIO.

Materia amnestiæ hæctenus satis extricata non fuit: speciatim eam tractavimus in disputatione de *postliminio in pace*. & amnestia, &c. quam huc transcribere liceat: continetur autem sectione IV. V. VI, & VII.

AMNESTIA est eorum, quæ durante discordia hostiliter ultro, citroque facta sunt, publice sancita oblivio, qua id agitur, ut hæc salutaris quasi herba, quicquid e dissidiis publicis reliquum est ulceris, ei medeatur, omniumque inde injuriarum, acerbitationumque non sensum modo, sed & memoriam deleat, atque oblietret.

Mirum vero videri potest, amnestiæ clausulam hodie bellis componendis applicari, quæ tamen non ad bella, sed ad dissensiones civiles pertinet. Civium enim dissidia pace proprie non conciliantur, cum pax sit transactio de bello. Prop. 8. bellum vero non nisi inter hostes, l. 234. pr. d. V. S. hostes autem esse populos utrinque liberos, non autem ejusdem civitatis cives, constat ex l. 118. eod. l. 24. *de capt. & postl.* Hinc summo reip. malo gliscunt discordiæ civiles, ubi certum non est earum abolendarum, & jungenda amicitia remedium. Ita enim, com-

paratum est inter homines, ut inter iras nullum sit nisi vindictæ studium, nisi certa constet dissidii honeste componendi ratio, & certum quasi remedii nomen sit.

Celebrari itaque inter gentes cepit amnestiæ remedium, ac nomen, postquam in longe clarissima totius Græciæ civitate Athenarum, ejectis 30. tyrannis, horrendum illud civium dissidium per populiscitum, quod ἀμνηστίας ἀφίστρα dicebatur, compositum, iterumque in principe terrarum urbe Roma occiso Cæsare repetitum solemniter fuit; de quo *Vellej. Paterc.* lib. 2. in *Hist. bell. civ. Corn. Nepos* in *Thrasib. Plut.* in C. Cæsare c. 97. *Cic.* in *Philipp.* 1. in pr. *Justinus* lib. 5. c. 11. *Valer.* 4. c. 1. §. 4. in externis. Quauquam dudum Romani eodem remedio usi fuerint, cum ejectis Tarquiniiis amnestiam decernerent iis, qui cum Tyranno auferant, modo intra viginti dies redirent. *Dion. Halic.* l. 5. c. 13. Inde commune id remedium gentium factum est, eoque usus *Domitianus* Patrium in Senatu odia per tot factiones trium Imperatorum concitata, conciliavit. *Tacit.* L. 4. *hist. c.* 44. Postea *Aurelianus* eo motum populi Romani sedavit. *Vopisc.* in *Aurel.* c. 39. Talis amnestiæ sanctio est pax *Constantiæ, Friderici, & Henrici VI.* vid. *Conf.* de pace *Constant.* Eandem cum *Ferdinandus I.* inter *Status Imperii* pace religiosa constituisset, laudat id factum summo pere filius ejus *Maximilianus II.*, & apud *Henricum III.* Galliæ, & *Poloniæ Regem* gloriatur, armis antea irritatum Imperium, at amnestia sancita, ex eo summam in Imperio tranquillitatem fuisse; eandemque commendat *Galliarum regi*: quod referens merito prædicat *Thuanus* *Hist.* ad ann. 1574. l. 58. post. princ. Tali amnestiæ decreto pacata est *Anglia* temporibus *Elisabethæ, Cambden.* in *Hist. Elis.* part. 3. ad ann. 1585; & jam antea factiones albæ, & rubræ rosæ. Eadem coaruit iterum *Galliæ* e *Condæorum* dissidio, *Priol.* *Hist. Gall.* lib. 5. p. 271. & *Belgium* occisis *Wittiis.* *Annal.* ad ann. 72. &c.

Ita ergo amnestia quidem inventa est abolendis dissidiis civilibus, non bellis. At hodie inter Christianos publice, & pie admodum receptum, usitatumque est, ut ea paci quoque adjungatur; cujus tum duo distincta sunt pacta, seu capita, probe semper discernenda. Per pacem enim de bello, ejusque causis; per amnestiam de injuriis, damnisque, quæ singuli invicem intulerunt, trans-

gitur.

gitur. Illa gravamina publica utriusque partis, qua bello gerendo causam dederint, decidit; hæc ipsius belli, dum gestum est, damna, ac injurias: illa negotium, de quo bellum fuit, determinat; hæc quæ in belli processu acta sunt. Prop. 8.

Hæc accurate distinguuntur in pace Westphalica, & alterum caput gravaminum dicitur, alterum amnestiæ: uti in tabulis pacis Osnabr. art. 16. §. restitutione ex capite Amnestiæ, & gravaminum facta 105. In executione pacis, Friedens-execution Haupt-recess, tota executio pacis refertur passim ad duo capita, gravaminum, & amnestiæ, & ad eos, qui ex capite amnestiæ, vel gravaminum restituendi sunt: uti in §§. 2. 3. 23. 26. 27. & 30. & in archiori exsequendi edicto, an die Creys-auschreibende Fürsten, planius, & luculentius adhuc separantur.

Atque hoc primum fuit, quod Sueci anno 1645. in suis propositionibus pacis urgebant, Prop. 3. ut Cæsar ante omnia in toto Imperio, & inter omnes ejus cives, subjectos, ac socios, universalem, ac illimitatam amnestiam decerneret. Atque ab hoc articulo cœpere dicto anno tractatus Osnabrugi, & Monasterii, eoque expedito denuum actum est de causa belli, ac negotio pacis. Cum enim Clerus implacabili odio arderet in eos, qui abusu ecclesiasticis (de quibus per plura retro secula jam maxima universorum querela orta, ac cum primis gravamina nationis Germanicæ in comitiis proposita erant,) temperatum, atque occursum volebant, & ad intercessionem pugnari cuperet, longe sanctius, cordatius, & prudentius Politici utriusque partis senserunt, frustra de pace agitari, nisi constituta prius amnestia absoluta; nec de publica causa transigi posse, nisi conciliatis primum partium odiis.

Ex dictis autem sequitur, non idem esse initium belli, & amnestiæ, sed hæc contineri quoque injurias, & simultates, quæ ante bellum ex eadem causa extiterunt. Amnestia enim (per ea, quæ de ejus origine, ac natura diximus) non est pactio de bello, sed de dissidiis, & injuriis singulorum, quæ jam ante bellum publice indictum plerumque cœperunt; adeoque illorum, non belli initium respiciit. Idque optime observatum fuit in utraque pace Osnabr. art. 2. & Monast. §. 2. cautumque, ut omnes, & singula hinc inde tam ante bellum, quam in bello illatæ injuriæ, violentiæ, hostilitates, damna, expensæ, penitus abolita sint &c.

Quod ipsum quoque cautum est in pace Sueco-Danica de anno 1660. art. 1. verb. Quicquid tam antea, quam durante belli tempore enasci potuit: apud Loccen. Hist. ad fin. p. 938. Unde & in definitione amnestiæ belli mentionem non fecimus. At si ex alia causa, quam ex qua bellum secutum est, processit injuria, vel debitum, id huc non pertinet, quia ex alia causa est, quam de qua per amnestiam transactum est: veluti si quis ante bellum privato odio spoliaverit.

Constat autem facile, aliam esse amnestiam generalem, quæ ad omnes personas, & causas pertinet, ut in pace Westphalica, Noviomagensi, &c. aliam specialem, quæ ratione certarum personarum, vel rerum statuitur: qualis decreta est in pace Verriniana Sabaudæ, §. 27. in Pirenaea Lobbaringo, & Concordæ, §. 62. & 83. in Noviomagensi-Furstenbergiis, art. 23. &c. Sed & a generali amnestia plurimi aliquando excluduntur; uti in pace Pragensi, Brachel. Hist. lib. 5. ad ann. 1635. in Anglo-Belgica, de anno 1654. art. 27. ubi reservatur vindicta in auctores cædis Anglorum in Amboyna. Alia quoque amnestia est, quæ paci adjicitur, alia, quæ extra pacem per se constituitur; de quo th. 5.

Amnestiam tantum constitui potest Princeps, vel liber populus, qui jus belli, ac pacis, legumque ferendarum habet; ex ea enim obligantur utrinque subditi ad remittendas injurias suas, damnaque sibi data: ad id autem obligari non possunt nisi a summa potestate. Magistratus enim inferior secundum jura tantum judicare, non autem jus quæsitum auferre potest.

Veterum quidem moribus receptum non erat, clausulam amnestiæ, ut nunc ejus forma est, paci adjicere. Sed pactio tamen de mutua amicitia utriusque gentis, vel de mutuo jure hospitii adjicere soliti sunt, quæ eosdem habuit effectus, etsi amnestiæ clausula plenior sit: uti in formula pacis inter Romanos, & Antiochum, hæc clausula inserta est apud Polybium Exc. legat. c. 35. Φιλία ὑπάρχειν Ἀντιόχῳ καὶ Ῥωμαίοις εἰς ἀπαντὰ τὸν χρόνον: amicitiam fore perpetuam inter Antiochum, & Romanos. Idem evidens est ex l. 5. §. 2. de capt. & postl. ex qua constat, aliquando contrahi cum gente alia pacem sine pacto amicitie, vel hospitii, aliquando cum tali pacto; quod hodie est ipsa nostra pactio amnestiæ, ut ex effectu patet: de quo in seqq. item ex l. 19. §. 8. eod. ubi itidem de populo agitur, cum quo pax est

est sine amicitia paco; pax enim pertinet ad causam, amicitia ad personas; per illam controversia sopitur, per hanc odia: atque adeo id olim fuit, quod hodie amnestia.

Ut autem effectus, & jura amnestie in omnibus, quos hactenus exposuimus, casibus pateant, sciendum porro est, non semper amnestiam ea lege adjici, ut omnia in priorem statum restituantur, aut ut omnia in eodem statu maneant; sed variant ejus pacta, & leges. In pace Osnabrug. & Monast. ea lex amnestie fere est, ut res restituantur in statum, in quo ante bellum fuerunt, art. 2. Contra in Anglo-Belgica de anno 1654. art. 3. apud Brach. Hist. in fin. In Anglo-Danica-Bredana de anno 1667. art. 3. & 5, ut in eodem statu maneant, quibusdam exceptis. In Hispano-Belgica de anno 1648. ut publica eundem statum seruent, privata restituantur, art. 3. & 4, que tamen pactis varie mutantur. Atque hoc est quod Menippus dicebat: Cum pares bello æquo foedere in pacem, atque amicitiam (en pactum amicitie paci adjectum instar hodiernæ amnestie) venirent, tum repeti, reddique per conventionem res, & si quarum turbata bello possessio sit, eas aut ex formula juris antiqui, aut ex partis utriusque commodo componi. Liv. 34. c. 57.

Unde queritur, si nihil ea de re dictum, sed simpliciter amnestie, vel amicitie pactum adjectum fuerit paci, an tum res restitui, an in eodem statu manere debeant? Resp. manere res in loco, quo sunt, cum repeti non possint quasi injuria ablata; sed defendi presentem possessionem juxta regulas traditis inf. th. 4. Ex quibus proinde compendio ostendemus, qua ratione omnia illa jura postliminii, ceteraque, qua ex bello superesse in pace diximus, & recensuimus supra, per amnestiam simpliciter sopiantur.

Cum igitur duplex malum sit, cui sanando adhibetur amnestia: cum ipsa discordia, & contentio partium, qua alter jus esse ait, alter negat: tum injuria, qua per occasionem ejus dissidii inter partes facta est, vel facta esse dicitur, vindicanda, & persequenda studium; quod utrumque per amnestiam tollitur, & plena quies quoad potest restituitur, hinc duo per amnestiam aguntur; I. ut quicquid litis, vel simultatis inter partes ex causa superioris discordie adhuc resederit, abolitum, sopitumque sit; II. ut quicquid per occasionem ejusdem dissidii injuria factum dicitur, remittatur. Neutrius

Tom. IV,

ergo nomine lis, aut actio admittitur, nedum, si que fuit sopita est, resuscitatur, sed presentis possessio defenditur. Quod nervose Cujacius ad 4. sent. Pauli tit. 17. in pr. ita exprimit: Post amnestiam accusationem institui, & repeti non posse.

Hinc sequuntur hæc regula amnestie: I. Quicquid dissidii inter partes fuit, id totum abolitum, transactumque, nec eo nomine actio esto. Cujus consensarium plane est, id, quod omnia amnestia peti non potuisset, id ea adhibita multo minus posse; quia per amnestiam lites, & actiones sopiuntur, non nascuntur, th. præc. n. 1. II. Non tamen quod decisum, transactumque est, resuscitatur. Th. præc. n. 2. III. Quicquid iudicio vel utriusque, vel unius partis, injuria factum dicitur, id remissum, nec eo nomine actio esto, th. præc. n. 2. IV. Quod utriusque partis iudicio jure gestum est, ratum esto. Si enim illud absque amnestia quoque valet, Prop. IX. nedum ea adjecta, qua injurias tantum, & dissidia abolet, non vero jure gesta refigit. V. Si qua ex alia causa, quam hujus dissidii, lis, vel actio est, vel quid inter alios, quam partes dissidentes gestum, actumque est, eo amnestie clausula non extenditor, quia de hujus tantum dissidii, non aliis causis, transegero partes. Thef. præc.

Primum igitur pace facta, cui lex amnestie simpliciter adjecta est, cessat totum jus postliminii, quod Prop. VIII. diximus in pace quoque competere. Quod & traditur in l. 5. §. 2. de Capt. & postl. & in l. 7. pr. eod. quam de foedere amicitie loqui, ex §. seq. patet, & supra monuimus. Cum enim ideo postliminio res priori domino restituantur: quia injuria ei ablata dicitur. Propos. IV. eam injuriam amnestia delevit. Omnia igitur illa jura postliminii, qua late tractata sunt, quaque proinde hic referri necesse non est, una amnestie, veluti olim amicitie, clausula delentur.

Eadem ratione nec injurias, & damna bello illata, ab eorum auctoribus post amnestiam vindicare possumus, etsi ad nos, vel ad amicos nostros illi pervenerint, in omnibus casibus Propositionis IX. Idque iterum est quod traditur in d. l. 5. §. 2. & d. l. 7. pr. Unde in pace Osnabrug. art. 2. Monast. §. 2. Noviomag. art. 1. adeo hæc abolita per amnestiam dicuntur, ut nihil eo nomine pretendi possit.

S

Quod

Quod ipsum ad alia quoque delicta, & crimina, omnium iudicio vetita, pertinet, quae per amnestiam remissa censentur; nisi quadam crimina, vel persona, sunt specialiter excepta: ut banniti in pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 7. Alia exempla vide infra. Unde ea remissa per amnestiam censentur etiam rebellibus, praeconibus, transfugis, &c. nisi excipiantur. Et frivolum est, quod ex iure civili affertur, non praesumi hac remissa: Jure Gentium enim remissa haec generalis omnes species complectitur, donec appareat exceptio. At verum est, is non restitui bona hoc nomine iam publicata, vel ablata: per amnestiam enim non id agitur, ut detur alicui actio, & persecutio, sed ne detur; abolentur per eam, non conceduntur actiones. Sup. th. 4. reg. 1. & 3. In specie ergo hoc casu restitutio bonorum comprehendenda debet. Sic factum in pace Constantiae Friderici Imp. §. 1. verfi. possessores, & pace Madrit. art. 30.

Ceterum, ut remissa videantur crimina, requiritur, ut i. talia sint, quae remitti a Principe possint: de quo statim agemus. Nec II. talis sit actus, qui extra causam belli, & hostilis odii gestus est, nec quicquam cum excessibus civilibus commune habet: thes. 4. reg. 5. uti si cum hoste ultro contraximus, vel hostis negotia nostra gessit, & in his casibus dolo, vel per scelus aliquid admisit: non obstante enim amnestia id persequi possumus. Quin & si delictum committat, quod ad actus hostiles non pertinet: uti si dum locus aliquis in hostium potestate fuit, vel hostium aliquis incole, vel hic hosti furtum fecerit, ejus persecutionem amnestia non excludit; quia alia causa est, quam hujus dissidii, thes. 4. reg. 5. Unde probe iterum in pace Osma-brugensi, Monasteriensi, Noviomagensi, & aliis, amnestia etsi generalis, & illimitata, restringitur nomen expresse ad ea, quae ab una, vel altera parte ultro, citroque HOSTILITER facta sunt, art. 2. De aliis ergo delictis in specie cavendum est.

Sed an etiam per amnestiam remissa videntur delicta, quae vasalli, vel subiecti adversus suum Principem bello commiserunt? Amnestia transigitur tantum de injuriis inter partes factis, & quas una pars dissidentium alteri intulit; Thef. 4. reg. 5. non vero de iis, quae unius partis subditi commiserunt: uti si civis noster dicitur civem suum verberasse, vel occidisse, vel falsum commississe in iudicio, vel miles noster in excubiis dormisse.

Hostis enim non pro nostris hominibus, sed pro suis pacificatur, d. n. 5. Quae ergo non est nisi de delictis, quae cum hoste patrata sunt, uti si civis noster contra edictum fragmenta, & merces hosti subvehit. Mevius part. 8. decif. 302. cum in facto id contigisset, putat hac delicta, non obstante amnestia, puniri posse, quia hostis suum tantum prospectum voluisse videtur. At Petrinus Bellus de re mil. part. 10. §. 17. & 18. ait: cum nobilis Hispanus consilia hosti dedisset, ac reuisset aliqua convictus esset, liberatum eum per amnestiam fuisse, & ita late consuluisset Angelum Conf. 287. Ita tenendum: si quis non animo hostili, & proditoris, ut tempore publicam pessumdarer, sed mercator lucri cupidine ductus, quaedam hosti contra edictum vendidit, id sub amnestia non continetur, quae tantum remittit injurias, quae ex partibus hostium nobis illatae sunt, non quae a nostris, d. reg. 5; horum enim causa nihil ad hostem. Atque is est casus Mevii. Si vero proditoris, & animo hostis juvandi, atque in nos instruendi, aliquid agat, v. g. arcana revelet, ac prodas, is vere non nostrarum est partium, sed hostium, & horum causam, non nostram sequitur; corpore noster, mente hostium, quia actus perduellis est, ac hostis. Huius ergo injuria tanquam ex partibus hostium illata per amnestiam remissa videtur, quae est species Petri Belli, & Angeli. Quamquam tutius sit, speciatim cavere iis, qui partes alteras secuti sunt; quod fieri solet, uti in pace Gallo-Hisp. de anno 1559. art. 39. Pace Pirenae art. 6. Succopol. de anno 1660. art. 24. apud Loccen. d. l. &c.

Hinc plane sequitur, quod post Amnestiam nec debitor noster, cujus, cum in hostium potestate esset, debitum publicatum ab hoste, vel remissum est, amplius conveniri possit, etsi apud nos, vel amicos sit; quia injuria memoria deleta per amnestiam, & actio sublata est, sup. th. 4. reg. 1. & 3. Quae species est, quam Paponius de arrest. lib. 5. tit. 6. art. 2. refert, & ita anno 1549. arresto Parisiensi contra Belgam decisum ait, qui debitorum pendente bello publicatum secuta pace a Gallo debitore petiit. Nam paci, quae hanc sententiam antecessit, & inter Carol. V. ac Franciscum I. anno 1554. juncta fuit, & amnestia pacis adjecta, & praeterea expresse cautum erat, ne debita publicata repeti possent, art. 25. Unde ineptissime Paponius confundit hanc speciem cum nomine Tvebarorum, quod

quod Alexander Theſſalis donaverat, de quo ſect. 2. th. penult. Similiter de huiusmodi debitis alienatis, & amneſtia deletis, ne amplius peti poſſint, cautum fuit in pace Madritenſi art. 31, Vervinia art. 7, Pirenaea art. 20, Hispano-Belgica de anno 1648. art. 55.

Nec vice verſa creditor, cui hoſtis, cum in eius poteſtate eſſet, nomen abſtulit, id poſt amneſtiam repetet in caſibus ſect. 3. th. 14. adeo ut licet ipſe debitor, qui ab hoſtium partibus eſt, compulerit eum ut accepto tulerit, non tamen conveniri poſſit, quia creditor allegare injuriam acceptilationis propter amneſtiam non poteſt, d. th. 4. reg. 3. At ſi creditor ſit e gente pacata, ut in d. ſect. 3. th. 13. non obſtante ulla amneſtia is debitum petit; quia pactio amneſtia hoſtes tantum, inter quos contrahitur, eorumque ſubjectos, non autem tertium populum obligat. Theſ. 4. reg. 5.

An ergo hoſtis, qui cogit te ad pacificandum, exinde agere propter amneſtiam poteſt? Ita videtur ſi cuiusque actus rationem ſeorſim, atque adſtrictè ſequimur: nam tu omni jure teneris ex pacto, ſect. 1. th. 10. quod amneſtia non tollit, th. 4. n. 4; non vero hoſtis de injuria, quam amneſtia delet. Theſ. 4. n. 3. Sed contra dicendum eſt, hoſtem agere non poſſe, quia ne quidem omiſſa amneſtia potuiſſet, ſect. 3. th. 18. nedum adjecta: cum amneſtia non inducat actiones, ſed tollat, theſ. 4. n. 3. Non vero juſtum eſt dividi negotium, & ſeparari a promiſſione vim injuſtam, qua extorta eſt; ut promiſſor ex promiſſione quidem ſua teneatur, non autem alter de injuria ſua.

Secus eſt cum hoſtis publice id imperavit, atque extorſit, quod jure belli licet, & ideo tantum noſtro judicio pro injuria id habetur, quia hoſti juſtam eſſe belli cauſam negamus. Conf. ſect. 3. th. 19. Hic enim ratio th. præc. ceſſat; quia hoſti ex pacto datur actio amneſtia omiſſa, eſt in noſtro territorio injuria ei objiciatur, ſect. 3. th. 19. Hac ergo per amneſtiam ſublata manet actio, quæ ante fuit, d. Th. 19. th. 4. n. 4. Uti ſi contributionum nomine civis aliquid promittere vi hoſtili coacti ſunt; debent enim ex fide data, ſect. 1. th. 10; nec viciffim de injuria alterius queri poſſunt, eſt is intra fines noſtros deprehendatur, quia amneſtia ipſum abſolvit. Et adeo contributiones illa debite viſe ſunt, ut in pace Hispano-Belgica, eſt non reſervata, tamen cura, & modus earum com-

miſſa ſunt huiusmodi negotio præſectis: art. 64. apud Aitzema d. tract. pac. Belg. in fin. & Brachel. Hiſt. l. 9. c. 1.

Judicia quoque, ſententiæ, & res judicate, & alia, quæ per hoſtem in locis bello occupatis, & deditis, ac per pacem recuperatis, juris exequendi cauſa acta ſunt, valent per amneſtiam; eſt adverſa partis iudicio hoſtis non jure ea egiſſe dicatur: Prop. 2. quia nec quod deciuſum eſt reſcindi poſt amneſtiam, nec imperia accuſari poteſt: S. 1. th. 4. n. 3. modo aliud vitium non inſit, quod etiam contra proceſſum legitimi magiſtratus moveri poſſet: ut optime id cavetur in pace Ocnabr. art. 4. §. 49. Et in Hispano-Belgica art. 12. apud Brachel. & Aitzema dd. 11. Unde non modo ſi reus abſolutus eſt, omnis actio ceſſat, quod indubium eſt per d. th. 4. n. 1. ſed & ſi damnatus eſt, actio tenet, & conveniri poteſt. Eſt enim amneſtia non pariat actiones, ſed ſopiat, d. n. 1. id tamen ſecus eſt ſi res decia ſit, licet vi hoſtili; quia amneſtia lites extinguit, non vero ſopitas reſuſcitatur, d. th. 4. n. 2. Niſi autem actio daretur victori, ex integro prior cauſa agenda eſſet, ſurgerentque iterum lites, quas amneſtia delet. Ita valere acta, & ſententiæ Gallorum in terris Pedemontii, & Sabaudia, bello occupatis, & poſtea cum amneſtia reſtitutis pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 38. Item in terris Latharingia, ac Barry, pace Caſareo-Gallica Noviomag. art. 21. Et inter Suecos, ac Polonos pace Sueco-Polonica art. 4. §. ult. apud Loccen. in Hiſt. Suec. ad fin. p. 406.

Qua ratione tranſactiones quoque vi extortæ ſimpliciter tenebant, dabiturque inde etiam cogenti actio, d. th. 4. n. 2. Eſt enim hæc actio alias ſine effectu forat, quia ob injuriam ad tantandem remeſetur, S. 3. th. 18. tamen ſecus eſt re tranſacta, eſt per vim; quia amneſtia cum injuria mentionem aufert, d. theſ. 4. n. 3. tam quod tranſactum eſt firmat, non ſolvit, d. theſ. 4. n. 2.

Diſpoſitiones, exheredationes, &c. eſt in odium partis adverſa facta ſint, tamen ſi aliud vitium non habeant, valent, nec per amneſtia legem infirmantur. Conf. ſect. 3. th. 24. Quia eſt in odium, non tamen injuria facta ſunt: amneſtia vero odium quidem cauſa detrabit, at non vim diſpoſitionibus validis; & injuriam, non jure negotiis aufert, th. 4. n. 4: niſi appareat, partes patientia a priori voluntate reſceſſiſſe.

Denique cum per amnestiam amicitia contrahatur, non potest pro transfuga haberi qui ab amico ad amicum transit, l. 19. §. 8. de capt. & postl. Sect. 3. th. fin.

Dicitur est, amnestiam vel simpliciter paci adjici, vel cum lege restituendi in pristinum statum. Restitutio hac est, cum res, quarum bello turbata est possessio, in jus antiquum, quod initio belli fuit, redeunt; restitui enim dicitur quod plenarie in priorem locum reponitur, l. 38. §. 4. ff. de Ulur. & fruct. Eamque pacem esse existimo, quam ex formula juris antiqui fieri, ait Menippus apud Liv. l. 34. c. 58. Quae pactio cum fere mutua sit, aequissima omnino, & sine cuiusquam indignatione iusta est, ut loquitur Ulp. in l. 1. pr. ff. Quod quisq. jur. in alter.

Restitutionem vulgo faciunt aliam juris, qua ex edicto praetoris rescinditur negotium, t. t. ff. de in integr. restit. aliam gratiae, qua fit a Principe delicti gratiam faciente, & strictissimi juris dicitur tot. tit. C. de sentent. pass. & restitutis: eamque hac applicant Gudelimus de jur. pac. c. 4 & 5. & alii, sed prorsus abs re, cum neutra hac pertineat, ubi de restitutione ex pacto vel amnestia, vel paci adjecto, agitur. Et omnino vana sunt quae ex jure civili iterum afferuntur ad limitandam restitutionis vocem: cum jure gentium lege illa generali restituendi res in pristinum statum, omnes species continentur, donec appareat exceptio. Unde omnino rebellibus, &c. quoque bona restituenda sunt, etsi alienata: licet in specie id dictum non sit. Et ita in pace Osnabr. & Monast. omnes, qui hoc nomine arguebantur, hac generali lege restitutionis comprehensum sunt; & pace Constantia specialiter id dicitur, quia alia lex restitutionis adjecta non fuit.

Porro hic notandum, quantum inter sit inter restitutionem, quae fit ex causa amnestiae, & eam, quae fit ex causa pacis, seu transactionis de ipso negotio, quod caput gravaminum pax Westphalica vocat. Sect. 4. th. 6. Ex causa amnestiae quae fit restitutio, ea semper intelligitur salvis juribus; quia per eam res redacitur ad eum statum, qui initio belli, vel dissidii fuit, th. 1. adeoque eadem iura, quae tum fuere integra: & actiones salva sunt. Igitur per amnestiam non dominium sua natura transfertur, sed tantum respicitur, restituiturque eadem possessio, quae initio fuit. Atque hinc in allegato loco

Livii dicitur tali conventionem res repeti, quarum bello turbata fuit possessio. At restitutio ex pace ipsa fit absolute, & jure perpetuo; per pacem enim transigitur de negotio. Sect. 1. th. 6. 7. Si qui autem de ipsa causa transigunt, eoque nomine alter alteri quid dant, ut alter a lite discedat, certum est, quod ex causa transactionis ita datur, id jure perpetuo in accipientem transferri; neque per transactionem de causa lites, & actiones reservatas, sed sopitas, & extinctas intelligi.

Eam differentiam probe observat pax Osnabrugensis, quae, uti & Monasteriensis, omnes alias pacis tabulas accurata rerum, juriumque applicatione superare nobis videtur. Nam art. 3. §. 2. statuit, quod tales restitutiones (loquitur de iis, quae ex capite amnestiae fiunt, d. art. 3. pr.) omnes, & singulae sint salvis juribus quibuscunque, &c. salvis item litis pendentibus, &c. Contra, quod ex capite gravaminum restituitur, aut conceditur, id jure perpetuo transfertur, d. pac. Osnabr. art. 5. §. 13. 25. 33. & passim, quia ea sunt gravamina, seu causa belli, de quibus transactum est pace, th. 3.

Præcipuum autem gravamen, præcipuaque causa belli fuerat reformatio exercitii religionis, & honorum ecclesiasticorum; ut dicitur in art. 5. pr. De eo itaque inprimis pace Osnabr. plenarie transactum, eaque primaria belli causa plane in eum modum decisa est, ut status, ac possessio anni 24 (in quibusdam anni 18.) sit immota, ac perpetua lex, norma, regula hujus negotii, d. §. 13. 25. 33. Ex hac itaque causa nulla lis, vel actio de bonis ecclesiasticis reservata est, sed sola amicabile compositio, quae est in arbitrio partium.

Hinc vero apertissimus est sensus pacis Osnabr. in art. 4. §. Electori 8. ubi conservatur Episcopo Wormatiensi coram competente iudice actio in quaedam, quae in Palatinatu pretendit bona ecclesiastica. Non enim reservata ipsi actio fuit in causa exercitii religionis, & quae cum eo restituenda erant bona ecclesiastica, quia de eo tanquam de causa belli plene transactum fuit; th. præc. sed in aliis juribus, quae pendente bello occupaverat, & ex lege amnestiae restituta erant Serenissimo Octavio Palatino. Episcopus enim etiam in singulis pradiis, si quae in Palatino territorio sita haberet, pretendebat superioritatem territorialem: hac pretenditio ex lege amnestiae ipsi reservanda fuit per thel. 3. & 4. Idque

Idque ipse pacis tenor certissime demonstrat: quia in d. art. 4, quæ reservationem eam continet, tractatur de restitutione ex capite amnestiæ, uti ex princ. d. art. 4. & art. 3. patet; non de causa gravaminum, quorum tractatus incipit demum art. 5.

Igitur hanc restitutionem ex causa amnestiæ Episcopus via juris tantum petere potest, non via facti procedere; quod clare quoque dicitur in d. art. 4. §. 8. At restitutionem exercitii religionis, & quæ eo pertinent bonorum ecclesiasticorum, ne via juris quidem, th. 5. Quodsi igitur Palatinos ab exercitio religionis, & possessione bonorum de facto expellit, quos ex ea causa ne via juris quidem potest, multiplex crimen, violatioque pacis, ac juris concurrat.

Restitutio ergo hic fit eorum, quæ I. omnium iudicio imperia ablata sunt: II. quæ iudicio unius saltem partis, aut eorum, qui eandem causam sequuntur: III. non etiam eorum, quæ omnium iudicio rite, & valide acta sunt. Estque pactum tale vel mutuum, ut utrinque restitutum fiat; ut in pace Osnabr. vel ex una tantum parte; quævis est quam dux Romanus Philippo Regi obtulit ea lege, ut ille omnia restitueret. Liv. lib. 32. c. 10.

Hac ergo lege adjecta non demum res iure postliminii, ubi in nostram potestatem reversæ, ut in Sect. 2. aut ubi damnorum auctores in nostro, amicos territorio deprehenso sunt, recuperantur, ut Sect. 3. sed omnimode vi pacti restituantur, conf. Sect. 5. th. 3. seq. etiam si tertio vendita, vel donata sint: adeo ut nec pretium debeatur, nec onera servitutum, pignorum, &c. inserim imposita valeant. Uti in pace Madritensi de anno 1526. art. 27. & 32. cautum, ut ministri regis Gallie rationes reddant, ac reliqua præsentent. Idque exigebat prædictus dux a Philippo Rege, ut res redderet, quæ compararent; caterorum aquo arbitrio estimatio fieret. Liv. d. c. 10. Modo aliter conventum non fuerit; quod varie fieri solet. Vide pacem Hispano-Belgicam de anno 1648. art. 24. 31. 36. & pass. Veroniam de anno 1598. art. 7. 8. Sueco-Danicam de anno 1645. art. 21. & seq. apud Loccen. Hist. pag. 877. &c.

Quæritur autem, an si quis res iure belli cepit, & postea eas vendidit, emtor suo periculo eas restituet. an pretium repetet? Resp. Restitutio fit possessoris periculo, quia in rem fit, & venditor tum, cum venderet, domi-

nus fuit; nunc vero post legem restitutionis possessor suæ iusta causa possidet: uti factum est in d. pace Madritensi art. 27. nisi aliter convenit, ut in d. pace Hisp. Belg. art. 31.

Quæritur porro, an ut res, ita & fructus medii temporis restituendi? Disceptant id Dd. ex iure civili apud Gudelinum de Jur. pac. c. 5. sed utrinque perperam. Aliud scilicet est si in genere restituendum dicitur id, quod ablatum est; aliud si certa res. Sin illud, fructus quoque percepti sunt restituendi; tum quia illi quoque ablati sunt, quos alias percepisset dominus; tum vero quia hæc restitutio generalis est, qua quicquid ablatum est, atque adeo omne damnum, reparatur, ut nihil amplius absit, th. 1. Quod factum in d. pace Madritensi art. 27. Etsi frequentius fructus remitti pacto soleant, ut in pace Osnabr. art. 4. §. penult. in pace Hispano-Belgic. de anno 1529. art. 31. Veroniam de anno 1598. art. 7. Pirenea de anno 1659. art. 28. in f. Nec movet ratio Gudelini d. l. quod hosti jus fruendi competit: nam & dominium competit, & tamen restituit; quia non quæritur, quid juris habuerit, sed ad quid ex pacto nunc teneatur; nec plus iuris in fructibus habuit, quam in re.

Sin vero certa res restituenda dicitur, fructus percepti non veniunt restituendi, sed tantum qui adhuc in re pendent, ejusque pars sunt; duo enim hæc distincta, & diversa sunt, res, & fructus, qui a re separatus est. Ergo si sola res restitui iussa est, fructus iussi non sunt, quia alia, atque alia res est. Indubie igitur ex liberalitate mera, non ex debito fuit, quod Caligula iis, quibus regna ablata restituit, fructus quoque medii temporis adjecerit. Suet. in Calg. c. 16. Nam & ipsa regnorum restitutio liberalitatis erat, quia iure v. gloria ea populo Romano cessarent. Atque ita ex pace Pirenea, locis restitui iussis, fructus restituti non sunt, art. 44. & seq. Et Palatinatus inferior ex pace Osnabr. & Monast. restitutus est, sed sine fructibus medii temporis.

Ex lege generalis restitutionis itaque, quæ omnia belli iura in jus antiquum, quod ante bellum fuit, revertuntur, non res tantum, sed & captivi utrinque dimituntur; quod in plerisque etiam pacis tabulis expresse constitutum reperitur. Nec hytron, seu pretium libertatis debent, nisi ante pacem id promissum fuerit; ea enim omnium consensu licita pacto, & hosti data fides servanda est: th. 8.

ut cautum in pace Sueco-Polonica de anno 1660. art. 14. 23. 27. apud Loccen. Hist. Suec. pag. 910.

Itinc § quicquid damni quocumque sceleris, vel injuria datum est, sancitur, Sect. 10. th. 7; § quicquid nominum, solutionum, obligationumque vi extortum est, rescinditur, etsi debitor apud nos non invenitur. Confer. Sect. 10. th. 5. seq. Quia ex lege hac, quicquid vi bellica mutatum, turbatumque est, in jus pristinum redigitur, th. 8. Nec dubium est, si hostis aliquem ad pacificandam adegit, nihil petere posse. Etsi enim ea, quae jure valent, restitutio non tollat, th. 8. n. 3. tamen quia hostis vicissim judicio partis tenetur, nulla est actio, Prop. IX. Et cum hoc verum sit in ceteris speciebus, nedum ubi expressa lege cautum, ut restitutio injuria fieret.

Quin § quae publico nomine contributionum vi, metuque promissa sunt, exigi non possunt; quia hostis vicissim teneretur ad restitutionem damni ex hac lege expressa, qua restituantur etiam ea, quae unius tantum partis judicio pro injuria habentur, thes. 3. n. 2; ut patet exemplo eorum, quae posthinc redeunt: unde in specie reservari contributiones solent. Prop. IX. Qua ratione etiam sententia, judicia, &c. in casibus Sect. 5. th. 14. per hanc legem plane rescinduntur; nec vim juris, vel judicati obtinent: uti in d. pace Madritensi art. 27. Vervina art. 8. Pirenea art. 30. Sueco-Danica de anno 1645. art. 24. Nisi aliter cautum.

Idemque de transactionibus vi extortis dicendum, th. 8. n. 1. 2. Quod § statuitur in pace Osabr. art. 4. th. 46. Nec has species amnestia quo minus infirmantur defendit, nec sustinere cadentia hac jura potest: ejus enim rationi derogat lex expressa, ut restituantur in priorem statum; quae omnia fere, quae amnestia alias contineret, solvit, ac destruit. Neque hoc casu amnestia, ac injuriarum, litiumque abolitio alia lege sancita intelligitur, aut valet, quam si vetus possessio, conditioque restituta sit.

At dispositiones in odium alterius partis factae non rescinduntur; nisi in specie id dictum fuerit. Ut in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 65. apud Brachel. d. l. Quia etsi in odium partium, tamen sponte factae sunt, § valent ex arbitrio disponentium, donec a priore voluntate recessisse eos appareat.

Transfuga autem, alique criminum rei,

qui ad hostem transfugerunt, restituendi quae omnino sunt: nec impedit amnestia, quo minus reddi eos necesse sit; at poena per eam remissa videtur, quatenus potest.

Intelligitur autem hac restitutio I. deducendis impensis in rem, quae restituitur, factis; de iisque ex aequo, § bono statuendum: quod ita disponitur in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 34. apud Brachel. d. l. § Aitzema d. l. II. in locum, quo res fuit initio belli, th. 1. & 3. Unde cum Galli contra expressum, § speciale pactum Cameracense, retinerent Caletum infamis ratio, § oratio Cancellarii Gallici fuit, non magis Caletum, quam Lutetiam, alio bello possessam, repetere Anglos posse. Vid. Cambd. ad ann. 1559. p. 18. & ad ann. 1567. p. 126. Pessime quoque, cum Veneti ex hac lege repeterent castrum, quod ipsi initio belli, Tridentinus autem initio induciarum, tenuerant; Alciatus pro Tridentino respondit. Gent. 2. c. 12.

Ceterum, circa restitutiones rerum duae regulae statuendae sunt: I. quoties lex restitutionis est universalis, quicquid in specie exceptum non est, restituendum venit. Uti in pace Osabr. ubi restitutio generalis est, art. 2. & 3. excipiuntur quaedam in art. 4. §. pen. Contra II. ubi amnestia clausula simpliciter adjecta est, § quaedam tantum restituenda, omnia bello turbata remissa intelliguntur, nisi in specie quaedam reservata sint.

Cessat amnestia PRIMO in iis delictis, ac injuriis, quae remitti a Principe non possunt: uti homicidia voluntaria, quae non jure belli commissa, nec aliam a poena ordinaria excusationem habent. Hujus enim poena jure gentium, § divino in homicidas constituta, gratiam fieri non posse, integro consilio deducit Plotus Comes Peruati; quod est in tom. 2. Consil. Zilleti. Conf. 73. Idem Senatus Mediolanensis respondit Ferdinando I. Caesari, cum comiti de Tititionibus cadis gratiam facere gestiret: scilicet filius ejus Maxim. II. ut lege ageretur rescipit, d. Conf. 73. Et Alexander M. cum exules Gracis revocare vellet, excepit cadis damnator. Just. lib. 13. Hist. c. 5. Atque ita in specie reservatum in pace Anglo-Belgica cum Cromwellio tracta. art. 27. Quod § aliquoties obtinuit ex responso Facultatis Juridicae Heidelbergensis. Unde omnino improbandum est, quod Maxwellius quidam, amnestia beneficio, impunitatem cruenta cadis contra Jonstoniae conse-

consecutus a rege Scotia dicitur. Cambden. in Hist. Elisabeth. part. 3. ad ann. 1585. Talia crimina quoque sunt adulterium, perjurium, &c.

Nec movet quod amnestia Athenis, occisus 30. tyrannis, qui legitimi ejus populi Reiores constituti fuerant, & Roma, occiso Cesare, sancita tamen fuerit. Nam Tyrannum, qui vere talis est, occidi posse, semper communitate omnium gentium judicium fuit, nec de jure dubium est. Insanum autem hic est, non distinguere inter tyrannum, & magistratum; insanus autem, hanc questionem theologicam facere, qua juridica est. Altera autem, qua Roma statuta est ob eadem Caesaris amnestia, non valuit, sed nihilominus cadis vindicta ab ejus auctoribus sumta est.

At criminum, qua in reipublica, aut Principis injuriam commissa sunt, uti perduellionis, aut quorum pena jure civili constituta est, gratia a Principe per amnestiam fieri potest. Nam & Aurelianum amnestiam delictorum publicorum decrevisse, ait Vopiscus in Aurel. c. 39. & S. Aurel. Victor de Caesar. in Aurel. Et insignem proditorem ea comprehensum retulimus ex Petrino Bell. part. 10. §. 17. Excipi aliquando solent ban-niti, & alii; de quibus Sect. 4. th. 9.

Cum vero per amnestiam tum reidantur bello capta, tum remittatur jus recuperandi bello amissa, si vel ipsi damnorum auctores in finibus nostris deprehendantur, Sect. II. & III. hinc queritur, an Princeps per amnestiam jus ita subjectis questum auferre possit? Aff. Pacis enim paranda, & reip. tuenda causa Princeps subditis jus questum, quoque jure gentium, auferre potest. Unde est res illa in tertios alienata, vendita, donata sit, tamen ob publicam utilitatem statui potest ut restituantur; idque omnino consequens est imperii, & officii tuenda civitatis.

Multo magis vero potest bello amissa hosti per pacem relinquere sublato postliminio, vel capta reddere. In his enim non est jus certo questum, sed utrinque controversum; cum alter contendat jure captum, alter negat. Prop. 2. Hac controversia cum publica sit, certum est, transigere de ea Principes per amnestiam posse, ut res vel retineantur, vel reddantur; nec videri eos jus civibus suis questum proprie auferre, cum jure suo de re utrinque dubia, & de qua, dum bellum est, his adhuc pendet, pace, seu amne-

stia transigitur. Unde & illi tenentur eo pacto reddere, quibus vendita, vel donata res fuerunt; quia res transit cum sua causa, nec hi plus habere possunt, quam amictores, a quibus accepere.

Nec movet quod Dd. statuerent, civi, qui pradio suo in commune commodum cedere cogitur, pretium vel ex fisco, vel ex contributione omnium solvendum esse: nam hoc factu civi jus suum certum, pleneque questum aufertur, quod Princeps quidem ob necessitates reipublice potest; sed cum hoc omni reipublice commune sit, quod omnes cives ferre debent, non potest id uni soli imponi, sed quod is plus sua parte praestitit, ei satisfaciendum est. At in nostra specie ne quidem jus certo questum aufertur; sed de dubio, & controverso, de quo lis adhuc inter Principes durante quippe bello pendet, pacto pacis transigitur. Nec de onere communi reip. agitur, sed de singulorum damnis casu bellico datis, de quibus certum est, quod Princeps ita statuere possit. Nam & pradorum concessio est merum beneficium Principis, cui soli bello capta jure gentium acquiritur, & qui proinde iis legem dicere, modumque statuere potest. Bello vero amissa casu periisse censentur, cum quod bello accidit casu fieri constat; l. 15. §. 2. ff. locat. cond quem nec Princeps, nec reliqui cives prestare tenentur.

Nec mirum, Principem jura hujusmodi privata subjectorum remittere pacis causa posse, cum tanta sit ejus in pace concludenda potestas, ut legibus quoque fundamentalibus, ut vocant, regni derogare possit, pacis, & reip. causa. Factum id in pace Cameracensi de anno 1529. art. 16. ubi rex Gallia legi Saica, & art. 20. juri Alvimagii multum detraxit. In pace Osnabrug. & Monast. Septemviratus Imperii aurea bulla constitutus in octoviratum versus est. Vid. pac. Osnabrug. art. 4. §. 5. ubi dicitur: id publicae tranquillitatis causa ab Imperatore, & Imperio constitutum.

Illud quoque indubium est, Principem de bonis etiam ecclesiasticis pacis causa transigere, eaque alienare posse; idque duplici jure I. Cum enim de iis bonis controversia inter Principes, vel Episcopos, qui jus belli gerendi habent, esse, & bella geri possint, necesse omnino est ut inter eosdem etiam pax valida de iis fieri queat. Neque enim ratio patitur ut de his bonis bella geri, non autem componi possint; atque ut per vim discutiendi

ptandi de iis, nulla autem transgendi, decidendique via, ac ratio sit. Quid vero periculofus, funestiusque rei ecclesiastica statui posset, quam negare, pacem jure validam de rebus ecclesia fieri posse, sed exclusa spe, & potestate pacis faciendae, necessario ad inter-
 necionem ecclesiasticorum bellandum esse? Quid si cum Barbaris bellum geratur, iisque cedendum integris principatibus, & quae in iis continentur, bonis ecclesiasticis? quod factum in bellis inter Hungaros, & Turcas, aliisque. Nemo enim, opinor, qui sit sana mentis, bodie statuet, infidelibus pacem servandam non esse; hos enim perfidia auctores si non deterret, ac refutat luculosa illa clades Varnensis, qua divina Nemesis, exemplo ad omnem memoriam tremendo, ultra est perfidiam Christianorum, qui pacem cum Turcis factam, hoc pretextu, quod ecclesiae damnosa esset, auctore Pontifice, ejusque legato Cardinale Juliano, ruperant: ubi tam manifestum apparuit Dei iudicium casu Cardinale perfidiae auctore, & rege per-
 juro, ut ipsi Turca eam cladem tanquam perfidia penam (ad publicam Christianorum infamiam, quam nulla usquam deletura est atas) agnoverint, maximisque gaudiis celebraverint; quod praeter Chalcocond. de reb. Turc. lib. 6. & 7. & Leunclav. ann. turc. ad ann. 1444. referunt Petr. Callimach. lib. 2. de pugna Varnensi Dubrav. Hist. Boh. lib. 28. Naucler. Chron. gen. 49. Job. Nardangi in Flor. Hung. lib. 3. c. 10. qui hunc ejus fuisse tumultum, ait.

Romulidæ Caenas, ego Vernam clade notavi;
 Discite mortales non temerare fidem.
 Me nisi pontifices iussissent rumpere foedus,
 Non ferret Scythicum Pannonis ora jugum.

Atque hoc jus transgendi de bonis ecclesiasticis per pacem, vel amnestiam, concedit quoque seculari potestati Gudelimus de jure pac. cap. 5. & 9.

II. Competit id jus paciscendi de bonis ecclesiasticis Principibus ex jure imperii, & summa potestatis, quam Principes aequè in ecclesiasticos, eorumque bona, ac in seculares habere, tam certum est, ac evidens, ut nullo inquam jure de eo dubitatum, nec in ulla inquam gente id controversum fuerit; quod ex omni jure demonstratum in Disp. de fund. in territ. potest. Tit. 2. Omnium minime autem (quicquid recentiores canones moliantur) inter Christianos Imperatores id dubium fuit, qui inde a Constantino M. omnes, & in omnes indistincte personas ec-

clesiasticas, & de omnibus juribus, ac rebus earum, leges pro arbitrio, & cum plenaria potestate statuerunt: quemadmodum hæc innumera leges publice bodieque extant in Codice Theodosiano, & Justiniano, adeoque in ipso jure communi; quin & in Capitulari Caroli M. & Ludovici Pii, quo continentur septem libri, & amplius, legum ecclesiasticarum, quæ a Lindenbrogio editæ, de rebus, ac personis ecclesiæ, & per plurima secula inter Christianos, nemine contradicente, observata sunt. Ut adeo nullo obtentu negari Principibus possit jus per pacem, vel amnestiam, de bonis ecclesiasticis statuendi, & disponendi.

SECUNDO cessare amnestia videtur cum latronibus, p. ratis, prædonibus, & rebellibus: idque plures sentiunt. Verum, etsi ratione cadum ab ipsis perpetratarum, &c. non valeat amnestia, per th. 1. & 2. tamen alia eorum injuria, quarum princeps gratiam facere potest; per amnestiam eis remitti, recipique illi possunt, th. 3. TERTIO Paci quoque cum Turcis non facile additur.

Cessat denique QUARTO regulariter amnestia in induciis, & armistitiis; cum enim per ea tantum suspendatur ad tempus lacef-
 fendi licentia, finitisque iis cuique partium integrum sit iterum persequi injurias hostium, hinc cum eorum natura pugnat perpetua, & illimitata injuriam oblivio. Unde nec in tractatu armistitii Casareo-Gallici, in Gallo-Hispanici, qui uterque Ratisbonæ d. 17. Aug. 1684. conclusus est, addita est amnestia clausula. Nec in induciis Terovanensibus ann. 1537. & Nicensibus ann. 1538. inter Carol. V. & Franciscum I. initis dicitur, quod fida amicitia, vel amnestia esse debeat, sed tantum, quod fida inducia, & suspensio armorum, &c. Quod & observatum factis induciis inter Carol. V. & Henricum II. Gallie Regem, ann. 1555.

Possit tamen & in induciis aliqua amicitia pactio fieri limitata, scil. ad tempus induciarum, ut factum in armistitio Cæsar. Gall. art. 3. Item in induciis Belgicis, de ann. 1509. apud Baudium de induc. bell. Belg. ad fin. art. 4. Nam & in fœdere Atheniensium, & Argivoorum apud Thucyd. lib. 5. conventum est, ἑυμπαχὺς εἶναι ἑνα-
 τον ἔτην, ut societas sit 100. annos. Sed in primo superoacuum, nec pactio induciis ad-
 jecta est, sed induciæ ipsæ; ipsa quippe induciarum natura id continetur, ne interim
 invicem

invicem ledant. Caterum, vix est ut dici queat amicitia; nedum amnestia, seu oblivio injuriarum, si post 100. annos eas iterum persequi liceat; at συμμαχία, seu societas temporaria esse potest. Ut proinde recte veteres συμμαχίαν quidem induciis quoque tribuerint; non vero φιλίαν, seu amicitiam; nedum amnestiam: quia amicitia clausula non videtur pertinere ad pactiones, quibus inimicitia, & lites non sopiuntur, & tolluntur, sed suspenduntur. Improprie igitur in praedictis amicitia, & induciis accipitur, nec in aliis facile occurrit.

A D §. I.

I: SICUT de his, quae ex hostibus capiuntur, &c.] De quibus cap. 6. 7. & 8. tractavit.

Ita & de postliminii jure nihil ferme sanii prodiderunt, &c.] Statim videbimus, faniora non esse quae de origine hujus juris prodit ipse Grotius.

Qui retroactis saeculis juris cognitionem professi sunt.] Et quibus Grotius parum in disciplina juris gentium se tribuere, professus est in Proh. §. 54.

Accuratius haec res a veteribus Romanis tractata est.] Illis scilicet JCtus, quorum opera in Pandectis, Codicibus Theodosiano, & Justiniano, & in Novellis constitutionibus apparent, & quibus multum se deferre, Grotius dixit in Proh. §. 53.

Sed saepe confuse nimis.] Contrarium mox demonstrabimus.

Ut quae juris gentium, quaque civilis Romani esse vellent, lector nequiret distinguere.] At in eo ipso errat Auctor, quod circa jus postliminii distinguat inter jus naturae, & jus gentium voluntarium; cum tale jus gentium non existat, adeoque frustra quaeratur, quid jure gentium obtineat. Quid vero jure civili additum sit, id ex ipsa ratione in legibus Romanis exposita facile distingui potest; quod in processu patebit.

Cum vero systema Grotii obscurum admodum, nec ab ullo interpretum satis explicatum sit, paulo uberius id exponendum erit.

I. Ex praecedentibus repetendum est, Grotium in bellis suponere, aliud justum esse ex JURE NATURAE; aliud ex JURE GENTIUM VOLUNTARIO. Vid. supr. c. I. §. I.

Tom. IV.

II. JURE NATURAE enim hostem laedere, & res ejus capere, tunc demum licere, ait, si is, qui bellum gerit JUSTAM HABEAT CAUSAM; ea autem deficiente omnes bellum gerentis actus esse injustos, indeque eum nec capere hostem, nec res ejus posse. Vid. lib. 3. c. I. §. I. n. 2. cap. 10. §. 3. & 4. cap. 13. §. I. n. 1. cap. 16. §. I.

III. JURE GENTIUM VOLUNTARIO mutatum esse jus naturae, fingit, Gentesque inter se constituisse, ait, ut inter duas summas potestates DE JUSTITIA CAUSAE quaeri non debeat: adeoque hoc jure gentium hostem, eoque res etiam ex injusta causa capi posse, & pacatas gentes id pro jure habere; etiam ad effectum saltem externum. Vid. Diss. Proem. IV. §. 63. seq.

IV. Ex his principiis Auctor infert, JURAE NATURAE personas, & res nostras ab hoste captas, POSTLIMINIUM NON HABERE si causa civitatis nostrae justa non est; habere autem si justa est, hostis autem injuria bellum gerit.

Priori enim casu personas, & res nostrae civitatis jure capi, & hostem verum dominium rerum captarum acquirere, Grotius contendit; indeque concludit, tantum abesse ut personae, & res reversae POSTLIMINIUM habeant, ut civitas potius teneatur hosti res receptas (quarum dominium jure amisit) restituere.

Posteriori casu, si justa nobis belli causa est, res, & personas postliminio omnia pristina jura recipere, ait, quia hostis injuria res cepit, adeoque dominium earum nunquam amisimus; immo hostis nobis res illas restituere ipso jure obligatus fuit. Vid. infr. c. 16. §. I. 2. 3. 4. & h. cap. §. I. n. I. & §. 2.

V. At quia difficile; immo periculosum esse, ait, inter duas summas potestates iudicium ferre de justitia causae, Grotius fingit, gentes inter se convenisse, ut is quoque hostis, qui ex injusta causa capit, dominium acquirat, adeoque res reversae jure postliminii recipiantur. Unde concludit, JURE GENTIUM VOLUNTARIO personas, & res postliminio pristina jura recipere, sive causa justa sit, sive non. Diss. proem. IV. §. 63. seq.

VI. Non sine ratione dubitavimus, num faniora sint principia Grotii, quam

T

ea,

» ea, quæ recentiores JCTi prodiderunt :
 » cum enim JUS GENTIUM VOLUN-
 » TARIUM non detur, sponte corrui-
 » tum systema Grotii circa JUS POS-
 » TLIMINII.

» VII. Superest igitur, ut veram ratio-
 » nem JURIS POSTLIMINII ex natu-
 » ræ principii adstruamus, simulque de-
 » monstremus, Romanos JCTos illud ex ip-
 » sa ratione naturali deduxisse.

» VIII. Præmittendum autem est I.
 » NATURALI quoque RATIONE de
 » justitia causæ inter duas summas potesta-
 » tes nec quæri, nec de ea constare posse.
 » Sane, *partibus* ipsis circa justitiam causæ
 » fides haberi nequit, quia quilibet suam
 » causam justam, alterius injustam prædi-
 » cat : sed nec *aliæ gentes* judicium de ju-
 » stitia causæ sibi arrogare possunt, quia
 » imperium in bellum gerentes ipsis non
 » competit.

» 2. Durante igitur bello naturale est, ut
 » cujusque partis judicium valeat in sua ci-
 » vitate; adeoque EX JUDICIO NO-
 » STRÆ CIVITATIS hostis noster injuria
 » agit, & injuria res, & personas civitatis
 » nostræ capit : unde sponte sequitur, eas-
 » dem res, easdemque personas, si a no-
 » stra civitate recipiuntur, omnia pristina
 » jura recipere. Ratio additur in l. 19. *pr.*
 » *ff. Capt. & postl. Naturali enim aequitati*
 » *conveniens esse, dicitur, ut qui per inju-*
 » *riam ab extraneis detinebatur, is ubi in*
 » *finis suos rediisset, pristinum jus suum re-*
 » *ciperet.*

» E contrario ex JUDICIO CIVITA-
 » TIS HOSTILIS nostra civitas injuria
 » agit, rapit, capit, &c. adeoque ex ea-
 » dem ratione res, & personæ a nostra ci-
 » vitate captæ, si ad hostiles fines revertun-
 » tur, postliminio gaudent, id est, pristina
 » jura recipiunt in sua civitate.

» Cum igitur 3. in hac quæstione, ubi na-
 » tura judex non est, moraliter de justitia
 » causæ constare non possit, neuter duran-
 » te lite vere dici potest *jure agere*; sed
 » conscientix bellum gerentium id relin-
 » quendum est, qui proinde utrinque agunt,
 » ac si jure agant. Et hoc est quod vulgo
 » proditum est, *utriusque factum pro jure*
 » *haberi*: certitudo enim moralis haberi ne-
 » quit.

» Hinc 4. ex ipsa ratione naturali sequi-
 » tur, personas, & res captas, at mox re-
 » versas, & receptas, in sua civitate POS-

» TLIMINIUM habere, i. e. omnia
 » pristina jura recipere; quia ex judicio
 » cujusque civitatis injuria captæ censentur,

» IX. His Principiis juris Romani positis
 » mirum quam maxime videtur, cur cives
 » Romani BELLO CAPTI non gaudeant
 » jure postliminii, nisi ex fictione legis
 » Cornelix, (qua nunquam capti fuisse cen-
 » sentur). Si enim hostis injuria cives ne-
 » stros capit, (uti jus Romanum in l. 19.
 » *pr. capt. & postl.* supponit) nullam ratio-
 » nem dari posse videtur, cur reversi non
 » ipso jure pristina jura recipiant; & cur
 » actus a capto durate captivitate gesti,
 » etiam post legem Corneliam pro nullis ha-
 » beantur.

» Rationem hujus rei paulo plenius exa-
 » minabimus, quia nemo interpretum ve-
 » ram hujus fictionis causam indagavit. Res
 » ita se habet.

» Veteres Romani odio captivorum (*vid.*
 » *infr. §. 4. n. 2.*) supposuere, cives Ro-
 » manos ab hoste captos libertatem amis-
 » se, l. 21. §. 1. l. 24. *ff. capt. & postl.*
 » 19. §. 3. *cod. & vere servos factos esse,*
 » d. l. 24. l. 36. *ff. Relig. l. 13. pr. Te-*
 » *stam. Conf. §. 5. Inst. quib. mod. patr.*
 » *Ulpian. fragm. tit. 10. §. 4. Paul. Sent.*
 » III. §. 4. l. 1. *ff. de Divort. l. 5. §. 2.*
 » l. 2. *pr. capt. & postl.* Quod vel exinde
 » confirmatur, quia demum per legem Cor-
 » neliam capti finguntur nunquam capti,
 » adeoque nunquam servi fuisse. Qua fictio-
 » ne opus non fuisset si liberi in sua civi-
 » tate mansissent. Atque hæc ratio est, cur
 » bello civili, & a latronibus capti postli-
 » minio opus non habuerint, quia servi
 » non fiebant, l. 21. §. 1. l. 24. *ff. capt.*
 » *& postl.*

» Hoc principioposito, capti desinebant
 » esse cives, l. 5. §. 1. *capt. & postl. &*
 » pro NULLIS. l. 32. *ff. R. S. l. 7. pr.*
 » *Leg. Falc.* id est pro civiliter mortuis ha-
 » bebantur, *tot. tit. Inst. de cap. min. l.*
 » 209. *R. I. l. 59. pr. cond. & dem.* eoque
 » omnis juris incapaces dicebantur, l. 3.
 » *in fin. cap. min.* cum quibus nulla esset
 » juris communio, l. 20. §. 6. *His, qui*
 » *test.*

» Effectus hujus rei insignis hic fuit: quod
 » 1º. per servitutem istam deserit patria po-
 » testas, §. 5. *Inst. 2. in p. Quem patr. &*
 » 2º. matrimonium capti dissolvatur; etsi
 » uxor in domo mariti capti habitet, &
 » conju-

» conjugium continuare velit. *L. 1. ff. di-*
 » *vort. l. 12. §. 4. capt. & postl. 30.* Quod
 » captus si nubit, non contrahat matrimo-
 » nium, sed contubernium, & ex tali ma-
 » trimonio nati sint spurii. *L. 1. C. postl.*
 » Immo 4°. liberi ex parentibus captis nati.
 » si patre in captivitate mortuo revertuntur,
 » pro spuris habentur, *l. 24. capt. & postl.*
 » etsi cum matre revertantur, *ibid. 5°.* Quod
 » testamentum durante captivitate confectum
 » nullum sit: *arg. l. 12. ff. Testam. l. 12.*
 » § 5. *capt. & postl. 6°* Quod subtili jure
 » nec codicilli capti valeant, etsi testamen-
 » to, quod liber f. cit, sint confirmati. *L.*
 » *12. §. 5. ff. captiv. 7°.* Quod captus etsi
 » si per 30. annos domi rem alienam te-
 » neat; eam non ufucipiat: *l. 29. ff. captiv.*
 » 8°. Quod capti nec liberos, nec agnatos,
 » *l. 12. §. 4. ff. Accus.* adeoque nec hæredi-
 » tatem, nec hæredem habuerint, *arg. l.*
 » *18. ff. ad leg. Falcid.* indeque 9°. bona
 » eorum sisco cesserint. *l. 36. Relig. l. 31.*
 » *ff. Jur. fsc. arg. l. 19. C. Postlim.* Deni-
 » que & 10°. quod cives capti, & reversi
 » (civiliter quippe mortui) **POSTLIMI-**
 » **NIO** non gauderent ante legem Corne-
 » liam.

» X. Hoc jus, atque hunc rigorem juris
 » Romani in captos Prætor Cornelius Sylla
 » æquitati naturali contrariari, existimavit,
 » & iniquum quam maximo judicavit, eum,
 » qui ex judicio nostræ civitatis injuria ca-
 » ptus est. (*vid. l. 19. pr. captiv.*) si rever-
 » titur, a juribus civitatis excludere.

» Cum vero directo jus civile tollere non
 » potuerit, per indirectum succurrere captis
 » voluit: indeque (ne contra rationem juris
 » Romani servis jurium communionem per-
 » misisse videatur) supponit, civem nun-
 » quam captum, adeoque nunquam servum
 » fuisse. Atque hunc in finem fingit, ca-
 » ptum, si in servitute *mortuus*, retro in
 » momento captivitatis decessisse videri, *l.*
 » *10. l. 18. l. 22. §. 2. captiv. §. 5. Inst.*
 » *Quib. mod. p. p. f.* Si vero ad suam civi-
 » tatem revertitur, fingit, eum nunquam
 » captum, adeoque nunquam servum fuisse,
 » *d. §. 5. l. 5. §. 1. l. 12. §. 1. 6. 7. l. 22.*
 » *§. 2. ff. captiv.*

» Per legem Corneliam igitur jus civis
 » capti in pendenti est, *d. l. 22. §. 2. &*
 » *3. d. l. 12. §. 1. d. §. 5.* & ab eventu de-
 » pendet, an moriatur in captivitate, an
 » revertatur. *L. p. ff. de suis & leg. Ulp. tit.*

» 10. §. 4. Utroque autem casu servus non
 » fuisse fingitur

» XI. Per hanc fictionem legis Corneliæ
 » hæctenus reductum est jus naturæ, ut ci-
 » vis per injuriam captus, si revertitur,
 » omnia jura recipiat, NB. quæ, cum cape-
 » retur, in civitate habuit, ita ut & ipse.
 » hæredem in sua civitate habere, & ipse.
 » hæreditates sibi delatas acquirere possit,
 » ac si captus nunquam fuisset. *L. 18. ff. ad-*
 » *leg. Falc.*

» At manebat ille rigor juris Romani, il-
 » laque iniquitas ratione actuum interme-
 » diorum, quos ut servus, adeoque duran-
 » te captivitate, peregit. Cum enim finga-
 » tur nunquam servus fuisse, necessario se-
 » quitur, etiam actus illos eadem fictione.
 » nunquam peractos fuisse. Hinc post legem
 » Corneliam quoque testamentum apud ho-
 » stes confectum nullum fuit, *l. 8. pr. testam.*
 » nec valuit jure militari, *l. 10. ff. Test mi-*
 » *lit.* etsi postea reversus fuerit, *l. 9. ff. In-*
 » *just test.* Natus ex capto pro spurio habè-
 » batur, si pater in captivitate moriebatur,
 » etsi mater cum filio reversa fuerit, *l. 25.*
 » *ff. captiv. l. 1. C. Capt. & postl.* Lex enim
 » Cornelia captum non existere, fingit, i. e.
 » eum, qua servum, pro nullo habet. Sed
 » & dispositiones medio tempore inter vivos
 » factæ nullæ fuerunt. *Nov. Leon. 140.*

» Hanc iniquitatem Imperator Leo demum
 » sustulit, statuitque, captis facultatem de
 » jure suo disponendi denegandam non ef-
 » se, sed actus, quos durante captivitate
 » perfecerunt, in civitate sua plenissimum
 » effectum juris habere debere; quod ratio-
 » ni naturali quam maxime convenit, quia
 » ex judicio civitatis nostræ injuria captus
 » censetur, adeoque reversus omnia jura re-
 » cipit. Et Leo *in Nov. 140.* non immeri-
 » to rigorem illum juris Romani contra bel-
 » lo captos improbat, *quasi culpam commise-*
 » *rint, quod pro tribulibus* (i. e. membris
 » ejusdem tribus) *propugnando in captivita-*
 » *tis necessitatem pervenerint.*

» Adeoque per legem Corneliam, & per
 » Novellam Leonis jus naturæ reductum est,
 » i. e. si res nostra ab hoste capta a nostris
 » recipitur, pristino domino restituenda est,
 » & persona capta, ac ad fines nostræ ci-
 » vitatis reversa, citra fictionem legis Cor-
 » nelix, omnia jura recipit; actusque capti
 » durante captivitate gesti, ejusque disposi-
 » tiones, in sua civitate plenissimum juris

» effectum habent. Atque hoc jus hodieque
» inter gentes Christianas obtinet.

» Hinc jam apparet, jus Romanum in
» genere cum jure naturæ convenire, &
» Jctos rationem juris postliminii in æqui-
» tate naturali posuisse, *l. 19. pr. ff. capt.*
» *§ postl.* Sed & porro ex ante dictis con-
» stat, quid Romano jure additum sit juri
» naturæ: & quidem CIRCA PERSO-
» N A S, 1°. quod bello capti etiam ex ju-
» dicio civitatis Romanæ pro servis, adeo-
» que 2°. omnis juris in sua civitate incapa-
» ces, & 3°. pro mortuis habiti fuerint,
» ac 4°. reversi non nisi per fictionem legis
» Cornelia pristina jura receperint; 5°. quod
» lex Cornelia tantum reversis in eodem bel-
» lo succurrat, *l. 5. §. 1. captiv.* non vero
» si in alio bello revertuntur, *diēt. l. 5. §.*
» *1. l. 12. pr. l. 17. capt. § postl.* 6°. quod
» etiam post legem Corneliam omnes dispo-
» sitiones durante captivitate factæ effectū
» juris destituuntur. *Nov. Leon. 140.*

» CIRCA RES quoque captas singula-
» ria quædam jure Romano statuta legimus.
» Non enim gaudent postliminio arma amif-
» sa, vestes, naves, quæ usum in bello non
» habent, ut voluptuariæ, &c. *l. 2. §. 2. l.*
» *3. captiv.* Hæ igitur res in præda esse
» dicuntur, adeoque reversæ pristinis do-
» minis non restituntur. Rationes juris Ro-
» mani in sequentibus exponemus.

2. Qui partem ejus posteriorem productionem
putat esse verbi] Servius omnem significa-
tionem ponit in verbo *post*; & *liminium*,
ait, esse saltem productionem verbi: ut in
vocibus *legitimum*, *finitimum*, ubi itidem
timum saltem est productio vocis absque si-
gnificatu; & illud *tullium* in voce *meditullium*.
Vid. *Cic. in Topicis n. 8. oper. tom.*
4. p. m. 398.

Scævola] Verba ejus apud Ciceronem
» *d. l. hæc sunt: Quæ a nobis alienata sunt*
» *cum ad hostem pervenerint, & ex suo*
» *tanquam limine exierint, cum redierint ad*
» *idem limen, postliminio dicuntur redire.*
» *Unde etiam colliminius dicitur apud Soli-*
» *num, quasi conjunctio, seu coitio limi-*
» *tum.*

Ab antiqua voce limo] Limus etiam li-
» mis dicitur. Donatus ad illud Terentii
» *Eun. act. 3. Scen. 8.* ad verba, ego li-
» mis specto: *Limis*, inquit, *si nominativus*
» *singularis est, transversus significat, &c.*
» *Nam limis est transversus; unde limen*

» quoque dicitur, quod ingredientibus, ex-
» euntibusque transversum est. Rejicit hanc
» etymologiam Salmasius *Observ. ad jus At-*
» *tic. c. 26. p. 568.*

Ut limen magis ad privata] Limen enim
de domo dicitur, Germanice *die Schwelle*
vom Haus: limes vero de agris. Livius quo-
que *litem civitatis* dixit.

AD §. II.

Est ergo postliminium jus, quod na-
scitur ex reditu] Seu, uti Jctus illud
» describit in *l. 19. pr. Capt. § postl. Jus*
» *amissa rei recuperanda.* Quæ definitio ve-
» rior est, quia datur postliminium sine re-
» ditu, & aliquando jus est rem amissam
» recuperandi, etsi extra nostros limites
» nunquam fuerit. Nam duplex est postlimi-
» nium: 1. quando persona, vel res no-
» stræ civitatis ab hoste capitur, & intra
» ejus fines, seu præsidia abducitur, eoque
» in hostis potestatem pervenit, ac postea
» intra limites nostros redit: 2. quando ci-
» vitas nostra ab hoste occupatur, postea
» vero, bello durante, a nobis, vel sociis
» nostris recipitur; hoc casu civitas pristina
» jura, tum publica, tum privata recipit,
» at non reditu.

Intra præsidia] Uti captus is demum
» dicitur, qui intra præsidia nostra deduci-
» tur. *Vid. supra c. 6. §. 3.* Tunc enim de-
» mum in nostra custodia, & potestate est.

Consensus gentium rem eo perduxit] Im-
» mo id ex ipso jure naturæ sequitur. Nam
» si civis noster, qui captus fuit, redit ad
» socios nostros, omnia pristina jura ideo
» recipit, quia socius sequitur nostrum ju-
» dicio, nostramque defendit causam;
» adeoque ex judicio socii injuria captus
» censetur. Hinc Ælius Gallus apud *Festum*
» *Pomp. voce Postliminium: quæ nationes in*
» *opinionem nostram sunt, cum his postliminium*
» *nobis esse,* ait.

In quo postliminium esse placuerat] Di-
» xi, reverum ad socios nostros recipere
» pristina jura, non ex placito gentium,
» sed ex ipsa naturæ ratione.

Pervenisset ad amicos nostros] Qui ju-
» dicio nostræ civitatis sequuntur.

Ad regem socium, vel amicum] Recte
» Auctor ait, exempli causa id additum,
» nam idem est si ad populum, seu rempu-
» blicam sociam redux factus fuerit.

Non

Non simpliciter quibuscum pax est]” Hi enim medii dicuntur, & utriusque factum pro jure habent, ac judicium suum suspendunt; indeque neutrum injuria facere afferunt.

Sed qui partes in bello easdem sequuntur] Adeoque qui injuria captum afferunt. Nomine publico tuti esse incipiunt]” Quod fit si intra eorum præsidia pervenerint.

Homo, aut res ad hos, aut ad suos pervenerit]” Juxta judicium enim & nostræ civitatis, & sociorum, personæ hæ, ac res injuria captæ censentur.

Bello capti statum non mutant]” Dixi enim, Medios, qui neutrius partem sequuntur, utriusque factum pro jure habere; indeque sequi debere illum statum, in quo persona, vel res constituta est cum intra limites mediolorum pervenit. Si quis igitur eo pervenit ut servus, etiam pro servo habetur; si ut liber, manet liber. Vid. *infr. cap. 17.*

Nisi ex speciali pacto, quomodo in secundo fœdere isto, &c.]” Apud Polyb. l. 3. c. 24. Adeoque non ex jure naturæ, sed ex pacto, Romanorum amici a Carthaginensibus capti libertatem recuperabant si ad Romanorum fines perveniebant: jure naturæ enim Romani, utpote medii, factum Carthaginensium pro jure habere, adeoque captos pro jure captis habere debuerunt.

Utque Carthaginensium amicis par jus esset]” Ut qui a Romanis capti e populis amicis Carthaginensium in portus Carthagini subditos venissent, in libertatem vindicari possent.

In Graciam commercio pervenerant]” I. e. quos Græci, qui medii erant, a Pœnis victoribus pretio emerant.

Jus ibi postliminii non habuerunt]” Nam causam a Pœnis habuerunt. Sane, Romani a Pœnis capti servi fuerunt cum ad fines Græcorum pervenerunt: at pacati hunc statum sequuntur.

Neutras secuti fuerant partes]” Adeoque medii erant.

Ac propterea]” Quia medii sequuntur statum rei, qui est dum pervenit ad eorum fines.

A D §. III.

Auctor hic ex Jctis Romanis probat, in personis æque, ac rebus, postliminio locum esse, & de utrisque olim dictum fuisse, postliminio recipi: posterioribus autem demum temporibus usitatam fuisse locutionem, ut personæ dicantur postliminio reverti, res autem postliminio recipi.

Ita enim legendum]” Sequitur id ex ipso, lo contextu: nam Festus ad vocem postliminium sequentia notat: receptum (scilicet postliminio) Gallus Aelius ait, esse eum, &c.

Eadem ratio est in postliminii receptu qua servi]” In editione Gothofredi verba hæc inveniuntur: eadem ratio est postliminium receptum est, qua servi. Ego potius legerem: eadem ratio est postliminii receptus, qua servi.

Quæ delenda censet]” Quod supervacua esse videantur.

Jacobus Cujacius]” Salmasius pag. 580. putat, Fulvium Ursinum id censuisse, non Cujacium: atque id monet quoque Grovovius in not. b. At Cujacius omnino verba vulgaris editionis postliminium receptum est &c. tanquam supervacua delenda censet. L. 11. Obs. c. 23. & in paratit. ad Cod. l. 7. tit. 49. p. m. 197.

A nobis ad hostes redire possunt]” Quia ex judicio civitatis hostilis injuria a nobis capta censentur.

Discrete magis duas statuerunt species postliminii]” Equidem Pomponius in L. 14. pr. ff. capt. & postl. & Tryphoninus in l. 12. §. 1. & §. 18. in fin. Eod. (quorum ille sub Commodo, hic sub Caracalla vixit) ajunt, personas reverti, res recipi. At Paulus, qui posterior fuit, & sub Alexandro Severo scripsit, etiam de personis ait, quod recipiantur, l. 19. §. 12. ff. postl. Adeoque posteriores quoque Jcti indiscrete personam mox reverti, mox recipi postliminio dixere: eodem modo uti & res postliminio redire, passim dicuntur. l. 28. ff. capt. & postl.

A D §. IV.

In bello]” Si scil. durante bello virtute bellica hostium potestati se eximit, & ad suam

» suam civitatem redit. Quod adeo verum
» est, ut si capti illi per commercia ad pa-
» catos veniunt, ibique serviunt, tandem
» autem ad pristinos lares revertuntur, post-
» liminio recipiantur. Et hoc sensu ad-
» mitti potest quod Gallus Ælius dixit,
» *etiam cum fœderatis, & liberis populis, ac*
» *regibus, postliminium esse, ut cum hoste;*
» quia pacatus ille, qui causam ab hoste
» habet, servum, vel rem acquirit cum
» sua qualitate, & conditione, i. e. salvo
» jure postliminii. *Vid. Grot. b. c. §. 18.*

In pace] Regulariter jus postliminii tan-
tum obtinet inter eos, inter quos bellum
est non vero cum iis, cum quibus pax
est. Tres autem excipiuntur casus, ubi post-
liminii jus etiam in pace obtinet.

I. Si in pace nihil de captis dictum est.
Etsi enim bellum ipsum, i. e. jus certan-
di per vim sublatum sit, circa damna ta-
men medio tempore data nihil transactum
est: adeoque res, & cives nostros injuria
captos, etiam pace facta, asserimus. Quo-
ties igitur res, & cives, a pacatis ad suam
civitatem revertuntur, postliminio gaudent,
i. e. omnia pristina jura etiam **IN PACE**
recipiunt.

Idque jure Romano quoque ita statutum
est circa eos, qui **FATO** capti, & in ser-
vutem redacti sunt; & excipiuntur saltem
BELLO capti. *l. 12. pr. ff. postl. rer.* Hi
enim pace facta non recipiuntur postliminii
jure, nisi speciatim id in pace dictum sit.
Rationem asserit Tryphoninus, *quia spem re-
vertendi civibus in virtute bellica magis quam
in pace, Romani esse voluere; quæ ratio ces-
sat in fato captis.*

II. Si cives nostri, vel res nostræ bello
captæ, per commercia ad medios perve-
niunt, & ab his ad nostram civitatem re-
vertuntur. Hoc casu postliminio etiam con-
tra pacatos, & fœderatos, adeoque **IN**
PACE locus est. Rationem explicavimus
in nota præcedente.

III. Si cum aliqua gente nobis neque
amicitia neque hospitium, neque fœdus
amicitiæ causa est, sed ubi cives no-
stri, qui ad eos perveniunt, servi fiunt,
& quod ex nostro ad eos pervenit, illorum
fit, &c. etsi bellum ipsis denunciatum non
sit. Cum tali gente **PAX** esse dicitur, quia
hostes jure Romano non sunt, nisi quibus
bellum decretum est, *lib. 24. ff. captiv.*
Capti igitur a tali gente, si ad suam civi-
tatem revertuntur, postliminium habere in

PACE dicuntur. *L. 5. §. 2. capt. &
postl.*

*Sensu paulo alio, quam quo idem dixit
Pomponius.]* Immo non alio sensu
Pomponius id dixit, sed alio usus est
» exemplo.

Nisi aliud convenerit.] i. e. nisi in pace
» dictum sit, ne fato deprehensi dimittan-
» tur; tunc enim cessat postliminium, &
» civitas profugum domino vindicanti resti-
» tuere tenetur.

*His, qui non virtute bellica superati, sed
fato suo deprehensi sunt.]* Mirum videtur,
» cur bello captis in pace non sit jus postli-
» minii, nisi id in pactis erat comprehen-
» sum; *fato autem captis* in pace sit postli-
» minium, nisi in pace dictum sit, ne
» effect.

» Grotius rationem differentie hanc red-
» dit, quod capiens credi voluerit jus sibi
» fuisse res capiendi. Si igitur pace facta
» res capta, & reversa reciperetur contra
» dicente capiente, novam inde bellorum
» segetem orituram esse, putat. Unde Au-
» ctor fingit, gentes consensisse ut id, quod
» **BELLO**, i. e. in actu repugnandi,
» captum est, quasi ex justa causa captum
» habeatur; simulque permisisse, ut unus-
» quisque usurparet quod vellet credi jus
» esse.

» Hanc autem rationem cessare, ait, in
» **FATO** deprehensis, & captis: utramque
» enim partem fateri eos innocentes, adeo-
» que non ex justa causa captos esse. Pace
» igitur facta (interim enim detineri posse
» putat) dimittendos esse, censet; adeoque
» reversos jure postliminii omnia pristina
» jura recipere, statuit.

» At nihil hic est quod rationi juris con-
» veniat. Negamus enim **A** novam belli-
» segetem orituram esse si pace facta bello
» capti aufugiunt, ac pristina jura in sua
» civitate recipiunt. Tryphoninus enim sup-
» ponit, de captis nihil in pace dictum,
» adeoque facultatem vi agendi quidem per
» pacem sublatam, at de injuria privata,
» & de damnis transactum non esse; hacte-
» nus igitur injuria manet, sed vi ea vin-
» dicari nequit: si proinde sine vi persona,
» aut res recipi potest, (uti fit per postli-
» minium) salva pace postliminio gaudent,
» & si qui olim cepit bellum ideo inchoa-
» re vellet, non jure ageret, sed injuria.

» Negamus, **II**, gentes in id consensisse,
» ut

ut bello capti ex iusta causa videantur
 capti, & ut quisque belligerantium usur-
 pare possit in bello captos, quod vellet
 credi jus esse, adeoque negamus, gentes
 ex hoc capite reversis in pace postlimi-
 nium ademisse. Nam 1. unde apparet,
 gentes in id consensisse? quis gentibus
 jus dedit bellum gerentibus leges præscri-
 bendi? fabula est quæ de jure gentium
 voluntario traduntur. 2. Ipse Auctor pe-
 riculosum esse, dixit, pacatis, se huic
 controversiæ immiscere: immiscerent au-
 tem se si civitatem, quæ postliminio per-
 sonas, & res recipit, injuria recipere ita-
 tuerent. Sed & 3. Grotius supponit, gen-
 tes consensisse, ut quisque usurpare possit
 quod velit credi jus esse: at is, qui reci-
 pit in pace personas, & res captas, vult
 credi se id jure facere posse, adeoque
 hujus causa itidem iusta esset.

Denique & III. negamus, FATO de-
 prehensos innocentes esse, idque utrius-
 que partis consensu constare, adeoque ne-
 gamus, eos ex hac ratione pace facta di-
 mitti debere, atque reversos jure postli-
 minii priora jura recipere. Nam 1. natu-
 rali jure fato capti æque, ac bello capti,
 ex judicio civitatis capientis nocentes sunt,
 quod naturæ rationibus probavi supra c. 7.
 §. 2. Hinc Tryphoninus eos servos fieri
 fatetur, d. l. 12. pr. Cum vero 2. ex
 judicio nostræ civitatis injuria capti di-
 cantur, hæc vera ratio est cur reversi post-
 liminium habeant; jam enim valet ju-
 dicialium nostræ civitatis.

IV. Cur ergo Romani pace facta ne-
 gant bello captis postliminium, si nihil de
 iis in pace dictum est; dent autem illis,
 qui fato capti sunt? Resp. Rationem sup-
 peditat Tryphoninus in d. l. 12, quæ
 mere civilis est, & fundamentum habet
 in rigore disciplinæ militaris. Alibi enim
 probavimus, miseram apud Romanos fuisse
 se conditionem civium bello captorum.
 Captos enim pro servis, i. e. pro civili-
 ter mortuis, qui omnis juris incapaces
 essent, habebant; tantumque in eos fuit
 odium, ut rarissime in pace de captis
 mentionem fecerint, eoque declaraverint,
 se illos pro civibus amplius habere nolle;
 atque ex hac ratione reversos in pace a
 postliminio excluderunt. Hæc ratio quoque
 a Tryphonino allegatur, dum ex Servio
 refert, ideo id placuisse, quia spem rever-

tendi civibus in virtute bellica magis,
 quam in pace, Romani esse voluerunt.

Tota hæc ratio cessat in fato depre-
 hensis, qui non bello capti sunt, sed
 cum subito exarsisset bellum, apud eos
 deprehenduntur, ad quos tanquam ad a-
 micos pervenerunt: odium igitur, quo
 Romani bello captos prosequabantur, ad
 eos, qui fato capti sunt, non pertine-
 bat.

Supereft ut paucis mentem Auctoris,
 obscuram admodum, explicemus.

Aliis autem captivis] Qui scilicet non
 fato, sed bello decertantes capti sunt.

Ut optimo eum Thryphonini locum emen-
 dat, &c. Faber] Ita autem corrigit legem
 12. pr. Postl. In pace autem bis, qui
 bello capti erant, de quibus id (pro nihil)
 in pactis erat comprehensum. Ex hac ipsa
 igitur oppositione eorum, qui fato, &
 eorum, qui bello capti sunt, apparet,
 correctionem necessariam esse; & eos in
 pace postliminio reverti, qui fato capti
 sunt, non qui bello Ratio quoque a Jcto
 allegata correctionem firmat. Romana
 enim disciplina non favet illis, qui ar-
 mati mortem servituti non præferunt. Nam
 ex eadem ratione milites arma bello amif-
 sa postliminii jure non recipiunt. l. 2. ff.
 Captio.

Tota hæc ratio cessat in iis, qui non
 armati, nec tempore belli, sed fato in po-
 testatem hostium pervenerunt; his nihil
 imputari potest, nec armati capiuntur,
 adeoque eis etiam in pace revertendi fa-
 cultas relicta est.

Nam hoc & subjecta ratio] Ratio hæc
 allegatur, quia spem revertendi civibus in
 virtute bellica magis, quam in pace, Ro-
 mani esse voluerunt. Ex hac igitur ratione
 mere civili postliminium non datur eis,
 qui vi bellica capti sunt.

Et oppositum membrum] Verba legis
 hæc sunt: verum, in pace qui pervenerunt
 ad alteros, si bellum subito exarsisset,
 eorum servi efficiuntur, apud quos jam
 hostes suo fato deprehenduntur, quibus post-
 liminium est tam in bello, quam in pace.

Ita enim convenerat] Si igitur de capti-
 vis nihil dictum fuisset, nec hostes eos
 dimissuri, nec reversi postliminio gavifuri
 fuissent.

Si captivus, de quo in pace cautum fuerat] Patet ergo, captivum si in pace cautum non fuisset ut rediret, pristina jura recepturum non fuisse.

Si in bello captus pace facta domum refugit; postliminio redit, &c.] Casus hujus legis huc non pertinet. Non enim ibi quaeritur, an civis noster bello captus pace facta postliminium habeat: id enim negant leges: sed an captus ex hoste, (adeoque servus noster) & pace facta reversus ad suam civitatem, si postea alio bello capitur, pristino domino restitendus sit? Quod omnino affirmandum est, quia priori pace de damnis, & injuriis nihil dictum est, adeoque ex judicio nostrae civitatis servus ille injuria se potestati domini eripuit: novo igitur bello captus non praedae loco est, sed jure postliminii pristino domino restituitur.

Si modo non convenerit in pace] Si enim convenerit in priori pace ut captivi redderentur, captus novo bello non recipitur a pristino domino, sed cedit captivi jure praedae.

Causam cur de his, qui bellica virtute capti, &c.] Rationem hujus differentiae modo exposuimus.

Minime indulgens in captivos] Adeo ut plerumque nec de captivis aliquid dicere in pace soliti fuerint.

Sed haec ratio Romanorum propria non potuit constituere jus gentium] Nec Romani id pro jure Gentium venditarunt.

Potuit tamen inter causas esse cur Romanum, &c.] Quo casu Grotius non jus gentium verum, sed minus plenum constituit, putat: Nos alibi diximus, male haec jura a pluribus usitata referri ad jus gentium; sunt enim jura civilia cujusque civitatis.

Ab aliis gentibus] Nam & apud Graecos, speciatim apud Spartanos, similia obtinuisse, Aristoteles testatur. Vid. infr. c. 21. §. 24.

Verior hac est ratio] Hanc rationem Grotius exposuimus, & examinavimus supra ad n. 1.

Quod reges, aut populi, qui bellum suscipiunt, credi volunt justas sibi fuisse causas] Hoc non sequitur ex eo, quod bellum gerentes id credi volunt, sed ex ipsa naturae ratione. Cum enim inter duas summas potestates, quarum quaeque contendit, suam causam justam, alterius inju-

stam esse, superior non sit, qui de causa justitia cognoscat, morali ratione de justitia causae decidi nihil potest; sed suspendi ea debet, donec per ultimam victoriam, arbitrante Deo, lis decidatur.

Nec tutum esset pacem servare cupientibus huic se controversiae interponere] Immo nec naturali ratione id possunt, quia iudicium eis in bellum gerentes non comperit; & si unius causam justam declararent, hoc ipso posterioris hostes fierent.

Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent.] I. e. Judicium de justitia causae suspenderent, & praesentem possessionem sequerentur.

Atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex justa causa captos] At qui paulo ante dixit, tutum non esse pacatis huic controversiae se interponere: at se interponeret: si bello captos ex justa causa captos assererent; consequenter declararent, eum, qui postliminio eos recipit, injuria eos recipere

Demonstravimus in praecedentibus, rationem cur Romani bello captis postliminium negaverint, non in eo consistere, quod gentes eos quali ex justa causa captos habuerint, sed quia Romani in ordinem captorum eos ab hoc jure (contra naturae rationem) exclusos voluerunt.

At de his, qui bello exorto deprehensi erant, idem dici non poterat] Immo eadem ratio hactenus in fato captis militat; ut scilicet ab hoste, qui justam sibi causam asserit, capi possint.

Nam in illis nullum injuria consilium fugi poterat] Immo idem injuriae consilium in fato captis adest: Nam hi quoque causam suae civitatis sequuntur, eamque defendunt, & defendere tenentur, adeoque hostem injuria agere contendunt. Unde Tryphoninus recte asserit. eum servum fieri l. 12. pr. captiv. atque ideo eum postliminio gaudere, ibid.

Retineri eos manente bello, non iniquum videbatur] Si innocentes, adeoque injuria capti essent, nec retineri possent durante bello. Verius igitur est, eos ideo, quia causam suae civitatis, adeoque causam ex judicio capientis injustam, defendunt, pro hostibus haberi, indeque in servitutum redigi posse.

Nihil obtendi poterat quo minus dimitterentur] Immo capiens allegare potest, se civem hostis sui, qui ejus causam defendit, cepisse.

Itaque

Itaque consensum in hoc est] " Scil. a
 » gentibus pacatis, adeoque jure gentium
 » voluntario. At fabulam esse, quæ de ta-
 » li jure produntur, alibi probavimus.

Ut tales] " Scil. fato capti.

In pace semper libertatem obtinerent, ut
 confessione partium innocentes] " Diximus,
 » fato captos non magis esse innocentes, quam
 » bello captos, eosque æque, ac hos servos
 » factos, atque ipsis qua servis postliminium
 » esse. Adeoque Thryphoninus eos non in
 » eo distinguit a bello captis, quod fato
 » capti nocentes non sint, & quod ex con-
 » sensu gentium quasi ex non justa causa
 » capti habeantur, atque ideo postliminio
 » gaudeant; sed quia Romani vitio verte-
 » runt bello captis, quod non in virtute bel-
 » lica, sed in pace spem revertendi pose-
 » rint: quæ ratio cessat in fato captis.

In ceteros vero] " i. e. in bello captos.

Ut quisque usurparet quod credi vellet
 jus esse] " Credi autem vult, sibi esse
 » justam causam, alteri injustam, vid. n. 1.
 » Unde concludit, ex gentium consensu
 » bello captum, si ad suos revertitur, post-
 » liminium non habere. At diximus 1. ta-
 » lem gentium consensum non existere:
 » 2. jure naturæ etiam bello captum in pace
 » postliminio gaudere: & 3. jure Romano
 » demum in odium captivorum id muta-
 » tum esse.

Nisi quatenus pacta certi aliquid præscri-
 berent] " I. e. nisi pace dictum sit, ut etiam
 » bello captis postliminio esse debeat: at
 » diximus, id jure Romano demum statu-
 » tum esse; jure naturæ enim eis jus postli-
 » minii prodest, etiam si nihil de illis in pace
 » dictum sit.

Quia victor credi vult jus sibi fuisse ista
 querendi] " Atqui victus contrarium asse-
 » rit, victores nimirum injuria cepisse; at-
 » que hoc judicium valet in civitate victi, si
 » captus reversus est.

Cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis
 ferere] " Sensus est, quod si civitas civem
 » bello captum, de quo in pace nihil di-
 » ctum est, pace facta reciperet, eoque con-
 » tradiceret ei, qui credi vult jus sibi fuis-
 » se capiendi, bellum ex bello fereretur.
 » At in præcedentibus demonstravimus, per
 » pacem tantum de bello, & ne amplius
 » vi agatur, transigi, non vero de injuriis,
 » & damnis medio tempore datis; nisi id
 » in specie additum sit pacto. Hoc posito
 » sponte sequitur, injuriam illam etiam pa-

Tom. IV.

» ce facta subsistere; adeoque si absque vi
 » persona, vel res capta ad nos pervenit,
 » postliminio locum esse, quia ex judicio
 » nostræ civitatis injuria capta censetur:
 » quod judicium cum effectu jam valet.

Ex quibus apparet] " Ex supposito, ni-
 » mirum, quod bello capti ex consensu gen-
 » tium postliminio non revertantur pace
 » facta.

Quia bello parata non nisi eadem vi possi-
 deantur] " Grotius enim supponit, gentes
 » in hoc consensisse, ut quisque usurparet
 » quod vellet credi jus esse: cum igitur vi-
 » ctor vult sibi jus fuisse ista quærendi, ne-
 » que victo jus esse contradicendi, (ne
 » bella ex bellis fererentur,) inde conclu-
 » dit, verum non esse quod Quintilianus
 » ait, bello parata eadem vi possideri; inde-
 » que captos, si in patriam redeunt, libe-
 » ros esse negat. Ex placito enim illo gen-
 » tium desinere vi possessa, putat, si pace
 » facta nihil de iis dictum, eoque cuique
 » parti indultum sit, ut quisque usurparet
 » quod vellet credi jus esse.

» At 1. placitum illud gentium non agno-
 » scimus, & jus gentium non existere, alibi
 » probavimus: figmentum igitur est, gen-
 » tibus placuisse ut fato capti, & reversi,
 » tanquam innocentes, liberi essent, bello
 » capti autem postliminio non gauderent.
 » Nam 2. bello capti jure naturæ quoque
 » postliminio gaudent, si in pace de iis ni-
 » hil dictum est; cujus rei rationem modo
 » explicavi: & de hoc jure naturæ loqui-
 » tur Quintilianus; licet enim de causa
 » belli transactum sit, injuria manet intuitu
 » damnorum durante bello datorum, saltem
 » ex judicio nostræ civitatis. Adeoque vi-
 » quidem, & armis reparatio injuriæ peti
 » nequit, quia de vi transactum est; at si
 » absque vi ea reparatio obtineri potest, uti
 » potest per postliminium, & ingeniose, &
 » ex vero asserit Quintilianus, reversos li-
 » beros esse, quia hostis vi erepta non nisi
 » eadem vi, adeoque injuria possidebat.
 » Quod vero 3. bello captis postliminium
 » etiam pace facta denegatum fuerit, id
 » meri jus civilis est, cujus rationem in præ-
 » cedentibus explicavimus.

Diximus de pace] " Scilicet, an, & qua-
 » tenus postliminium in pace obtineat.

In bello redeunt postliminio homines, qui
 antequam caperentur, liberi fuerant] " De
 » postliminio personarum agitur §. seq.

Reci-

Recipiuntur servi, & alia quadam]
 » Servi rerum numero habentur, de quibus
 §. 13. seq.

A D §. V.

LIBER homo] Bello scil. captus, &
 » durante bello (secus, ac in pace) reversus
 » Vid. §. prac.

Si hoc animo ad suos venerit, ut eorum
 res sequeretur] » Non enim videtur redi-
 » isse, qui redeundi animum non habuit;
 » nec recepisse statum suum pristinum, qui
 » iterum recessurus est. Est autem hæc res
 » meri arbitrii, quia cuique privato liberum
 » est de suo jure civis privato disponere.
 » Vid. disp. nostram de postl. Sect. 2. §. 27.
 » propter l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. l. 19. in f.
 » C. de capt. §. postl.

Se debet acquirere] » I. e. animum re-
 » deundi habere debet.

An dolo profugerit] » De jure fugiendi
 » captivorum actum est supra l. 3. c. 7. §. 6.

Tantumdem erit si ab hostibus sponte sit
 traditus] » Vel si ab hoste manumissus est,
 » d. l. 5. §. 3. captiv.

Si ab hoste venditus commercio, ut fit, ad
 suos pervenerit] » Recte Auctor ait, liberus
 » fieri, quia emtor jus saltem conditionale
 » habet in servum, nisi postliminio redierit.
 » Idem est si ad socios pervenit, quia horum
 » quoque iudicio injuria captus dicitur, adeo-
 » que intra eorum fines reversus pristina ju-
 » ra recipit.

In Olynthio, quem Parrhasius emerat]
 » Fictum hoc argumentum esse, ait Schot-
 » tus in not. ad Sen. d. c. 34.

Quo Olynthii juberentur liberi esse, &c.]
 » Quos Philippus ideo, quod fratres ex no-
 » verca receperant, excidit. Just. l. 8. c.
 » 3. Oros. l. 3. c. 12. De quo bello late
 » differit Schottus in not. ad d. c. 34.

Quorum hoc est verus] » Parrhasius pi-
 » ctor Atheniensis, cum Philippus Olynthios
 » captivos venderet, emit unum ex his se-
 » nem, eumque perduxit Athenas, (ubi
 » decretum factum erat ut Olynthii liberi es-
 » sent) eumque torsit, ac ad ejus exem-
 » plar pinxit Promethea. Parrhasius ideo ac-
 » cusatus aiebat, servum suum fuisse, quem
 » belli jure captum emisset. Accusator rege-
 » rebat, Olynthios fœdere junctos, quin
 » cives Athenienses esse: replicabat reus, id
 » demum decreto factum esse, quod in fu-

turum saltem valeret, non in præteritum.
 » At opponebat Accusator, decreto illo non
 » contineri ut liberi fierent, sed ut liberi
 » judicarentur, i. e. ut tanquam fœderati,
 » & amici pro liberis, non pro captis ha-
 » berentur: quam sententiam probat Au-
 » ctor, quia captus, qui ad focii civitatem
 » revertitur, jure postliminii omnia jura
 » pristina recipit.

A D §. VI.

NON se tantum sibi acquirit] » I. e. non x
 » tantum ipse libertatem recipit.

Sed & res omnes, quas habuerat apud
 pacatos, &c.] » Nam pacati utriusque fa-
 » ctum pro jure habent. Quamdiu igitur
 » captus fuit, eum pro servo habent; eo
 » liberato, (uti liberatur si intra suæ civi-
 » tatis, vel sociorum fines redit) jura ei in-
 » tegra esse, merito statuunt.

Sive corporales, sive incorporales] Excipi-
 » untur autem ea, quæ capiens durante ca-
 » ptivitate exegit; quod alibi exemplis de-
 » monstravimus.

Quia populi pacati sicut factum pro jure
 secuti erant in capto] » Dum eum, qui in
 » potestate hostis est, pro servo, ac capien-
 » tem pro ejus domino habuerunt.

Ita & in liberato] » Dum eum nunc,
 » cum ex potestate hostium exiit, & ad suos
 » reversus est, pro libero homine habent.

Ut se aequos præbeant utrique parti] » Nam
 » in eo consistit officium mediatorum. Vid.
 » infra cap. 17.

Ergo dominium, quod habuerat in res,
 non erat sine omni conditione] » Acqui-
 » sitioni enim rei hostilis semper inest con-
 » ditio, nisi postliminio redierit, l. 12. §. 1.
 » captiv. §. postl. Conf. infra. c. 16. §. 1.

Cessare enim poterat ipso invito, si captus
 qui fuerat, ad suos pervenisset] » Eadem
 » igitur conditio, sub qua capiens dominium
 » acquisivit, transit in emtorem.

Has ergo res] » Scil. quas captus habuit
 » apud populos pacatos.

Sic ille perdit, quo modo hominem, cujus
 erant accessio] » Si enim captus, & re-
 » versus, desinit esse servus, necessario etiam
 » recipit res, quæ tanquam servus, & quam-
 » diu servus fuit, amiserat.

Quid si tamen alienasset] » Ponamus, ho-
 » item vendidisse servum ei, qui pacatus
 » nobis est, vel vendidisse ædes capti in
 » terris

» terris pacatorum sitas; quæritur, si servus
 » revertitur ad pristinum limen, an liber-
 » tatem recipiat, & an ædes venditas in ci-
 » vitate pacata vindicare possit? Auctor af-
 » firmat, quia pacati non plus juris habent,
 » quam ipse hostis, a quo res acceperunt.
 » Illius autem juri conditio inerat, nisi post-
 » liminio res reciperetur.

Tutus erit jure gentium] » Frustra de jure
 » gentium quæritur, cum tale non existat;
 » sed quæritur, an jure naturæ tutus sit?

An & hæc recuperabuntur] » Quod ve-
 » rius est.

Exstabant] » Adeoque in hostis potesta-
 » te amplius non sunt.

Ut postliminio redeant] » Jure naturæ
 » omnia jura in pristinum statum restitu-
 » untur.

Et qua extra id genus sunt] » Plures
 » enim res sunt, quæ postliminio carent ex
 » jure civili.

*Ut illa videantur alienata cum sua cau-
 sa, & sub conditione*] » Dixit enim Auctor
 » num. præcedente, capientem dominium in
 » res capti acquirere sub conditione, nisi post-
 » liminio recipiantur. Si proinde capiens
 » rem illam alienat, & in pacatum trans-
 » fert, hic non nisi sub eadem conditione
 » acquirit.

Ista vero] » Quæ scilicet non sunt ejus ge-
 » neris, ut postliminio redeant.

Simpliciter] » His enim rebus alienatis
 » conditio talis non inest, quia postliminio
 » carent, adeoque alienatio pura est.

Etiam qua donata] » Uti Cæsar Dyrra-
 » chinis donavit debitum. Vide supra c. 8. §. f.

Aut acceptilata sunt] » Uti Alexander
 » Thessalis accepto tulit debitum, quod The-
 » banis debebant. Vide d. c. 8. §. f. &
 » infr. §. 9. n. 1.

A D §. VII.

*AT sicut ad postliminio redeuntem jura
 redeunt*] » Nam reversus omnia pristina ju-
 » ra recipit.

Ita & jura in ipsum] » Hoc est quod
 » Ulpianus ait, captivo reverso ei, & in eum,
 » omnia jura restituantur.

Hinc jam apparet, quid in debitis capti
 » juris sit. Ubi distinguendum est, an captus
 » creditor sit, an debitor. Si captus CRE-
 » DITOR est, i. e. si ei debetur vel a cive
 » nostro, vel a pacato, vel ab ipso hoste, &

hostis cum cogit ut cedat debito, vel illud
 » remittat, debitor non liberatur si apud nos,
 » vel socios nostros conveniri potest. *Disp.
 nostra de postlim.* §. 5. §. 13. & 14.

Si captus DEBITOR est, i. e. si debet
 » civi nostro, vel alii, & cogitur solvere fisco
 » hostili; vel si remittitur debitum ab hoste,
 » itidem non liberatur, sed restitutus solvere
 » debitum tenetur, *dict. Sect.* 3. §. 10. 11.
 » 12. 13. 14.

Si hostis ipsum imperium occupat, nec
 » credita, nec debita mutare potest, nisi pu-
 » blica sint, *ibid.* §. 15. §. 16. Pace facta si
 » nihil de nominibus dictum est, jus postli-
 » minii manet, nisi clausula amnestiæ adjecta
 » fuerit, *dict. disp. Sect. IV. & seq.*

Latius hæc explicavimus in ipsa dispu-
 » tatione: cujus contenta vide supra §. 1.
 » *propof.* 9. pag. 211.

Additio.

» Nosstram sententiam de nominibus, &
 » quatenus jus postliminii locum ibi habeat,
 » exposuimus in *Disp. præm.* XII. §. 763.

*Ac si nunquam ille hostium potitus fuis-
 set*] » I. e. ac si nunquam in hostium po-
 » testate fuisset. *Vid. Gron. b.*

A D §. VIII.

POSTLIMINIO carent qui armis victi
 » hostibus se dederunt] Quia non per injuriam
 » capti sunt, sed voluntate sua se, suaque
 » hostis dominio subjiciunt. At hoc casu jus,
 » quod magistratus in civem sese dederentem
 » habet, vi occupatum est; hoc igitur jus
 » cive reverso magistratus jure postliminii re-
 » cipit, *dict. disp. Section.* 1. §. 15. *seq. Sect.*
 » 2. *ib.* 13. *Vid. supra §. 1. prop.* 6. ubi late
 » hanc materiam tractavimus.

*Quia pactiones cum hoste facta valent jure
 gentium*] » Immo valent jure naturæ. Is
 » enim, qui se dedit hosti, declarat, se velle
 » apud eum manere, eamque fidem hosti
 » dat, quam proinde servare tenetur.

Nec adversus eas est postliminium] » Quia
 » non injuria ab hoste detinetur, sed vo-
 » luntate sua. Sed nec magistratus jure post-
 » liminii jus aliquod in civem recipit, quia
 » nullum jus in captum, qui domicilium
 » mutavit, habet.

Postliminium non esse sibi] » Quia ea le-
 » ge dimissi fuere, ut redirent.

Unde] » Quia adversus pactiones postlimi-
 » nium non est. V 2 *Indus*

Induciarum tempore] Tenor enim induciarum est, ut omnia interim in eodem statu maneant, & de injuria vi agi non possit: suspensum igitur interim est iudicium de injuria, in qua sola fundatur postliminium. Adeoque durantibus induciis utraque pars, quæ tenet, quasi mutuo consensu tenet: adeoque jure tenere videtur, *dict. disp. Sect. 2. §. 33. Vid. supra. §. 1. propos. 10. pag. 220.*

Qui hostibus deduntur, &c. postliminio reverti] » Rex enim, qui dedit subditum » suum, saltem jus publicum in civem dedit, non jus privatum civis. Adeoque etsi » jus recipiendi cesset intuitu Principis, non » tamen cessat ratione civis, qui injuriam » sibi factam allegat.

Sine ulla scil. passione] » Nam si civis » consentit, cessat injuria.

A D §. I X.

QUÆRITUR, an civitates, provinciæ, vel integri populi ab hoste occupati, & vi sociorum liberati, postliminio gaudeant? Quod affirmandum putamus; nam ex iudicio nostro hostis injuria nostram civitatem occupavit: merito igitur recipimus jus injuria nobis ereptum. Idque verum est, etsi civitas nolit in potestatem prioris imperantis redire; quia singuli de suo quidem jure privato civitatis, non civitas de jure imperii disponere potest. *Vid. dict. disp. Sect. 1. §. 26. seq. Hottom. qu. illustr. 5.*

Additio.

» Quætionem hanc Auctor jam supra proposuit *lib. 2. c. 4. §. 14.* eamque repetit » *infra. §. 12.* Id autem quæritur, an illi » populi, qui liberi fuerunt, pristinam recipiant libertatem si vel ipsi se virtute bellica, vel socii eos eximunt hostili imperio? » Grotius id affirmat, & duplicem addit exceptionem: 1º. si victor ex voluntate tacita populi jus firmum accepit, *l. 2. c. 4. §. 14: 2º. si ipsa multitudo, quæ corpus populi constituit, dissoluta fuerit, b. c. §. 9. n. 1. §. 12.*

» Equidem regula illa indubie vera est, si populus BELLO NONDUM FINITO sua virtute, vel ope sociorum, hostili imperio eximitur. Nondum enim virtus videri potest, quamdiu controversia per ultimam victoriam decisa non est; non autem est decisa si vel ipse populus, vel

» ejus Rector, spem revertendi retinent: » uti si aliena auxilia quæerunt, vel si focii » causam populi defendunt, & tandem populum hostili imperio eximunt. Cujus rei » plurima exempla refert Grotius *b. §. 9. §. 10. n. 3. §. 13. n. 1. §. cap. 16. §. 4.*

» Idque obtinet etsi civitas diruta, & civitates ejecti, aut venditi fuerint (quicquid » dissentiat Grotius *b. §. 9. §. 1. 2. c. 4. §. 14.*). Bellum enim finitum non est, quamdiu spes est recipiendæ libertatis, i. e. » quamdiu focii causam illius populi defendunt; quod in Sagunto, & Sutriis contigit, *Grot. b. §. 9. n. 1. §. d. c. 16. §. 4.* » Neque allegari potest, corpus perivisse; » quæ est ratio Grotii *b. §. 9:* nondum enim perit quod adhuc defenditur vel quærendo » auxilia, vel per focios.

» Quæ hæcenus dicta sunt, obtinent, etsi » populus nolit redire sub imperium Principis. *Vid. lit. k. & §. 12.*

» Aliud dicendum SI BELLUM FINITUM EST, i. e. si nec populus, nec Princeps amplius resistunt, nec focii causam populi defendunt: tunc enim imperium interiit, & populus alieno imperio subjicitur. Si proinde talis populus, vel Princeps, dissolvere imperium velit, non recipit pristina jura, sed subditi a victore tanquam rebelles, servique contumaces, coerceri possunt: *Vid. Grot. d. §. 14. §. c. 22. §. 11. in fin. vel si jugum excutiunt, novus fiunt populus, novaque civitas.*

» Adeo igitur non redintegratur populus, ut si is, qui olim socius fuit, causamque populi contra usurpatorem defendit, postea ex nova causa cum eodem usurpatore bello decertat, ac hunc populum, olim socium, potestati ejus eripit, populus ille non in veterem causam recidat, nec libertatem recuperet, sed novo victori, olim socio, jure belli cedat. *Vid. Grot. infr. §. 12.* » TUM quia populus ille nunc partem imperii usurpatoris constituit, ejus causam defendit, ejusque iudicium sequi tenetur; adeoque victori omnia in eum, tanquam hostem, licent: TUM quia populus ille non amplius est idem populus, cum quo præsens victor olim societatem contraxit; is enim populus esse desinit, adeoque societas sublata est. *Vid. Grot. l. 2. c. 16. §. 16. §. 17.*

» Si victor ipse civitatem bello devictam post aliquod tempus libertati restituit, quæritur, an ea jure postliminii pristina jura

» jura recipiat ? Merito id negamus ; nam
 » civitas illa semel sublata , & jus imperii
 » ei ademptum fuit , adeoque species civita-
 » tis interit. Quicquid igitur libertatis ex no-
 » va gratia acquirit , novum jus est. Sed &
 » tota ratio postliminii hic cessat ; non enim
 » res recipitur ab hoste , sed hostis ipse juri suo
 » presentiter renunciat. Neque civitas allegat ,
 » se recipere jura injuria sibi ablata ; sed fa-
 » tetur , ex gratia victoris libertatem sibi dari.
 » Recte igitur Grotius ait , Thebanos
 » (quibus ab Alexandro victis , & diruta ci-
 » vitate sub corona venditis , a Castandro
 » libertas data fuit) non potuisse antiquum
 » debitum a Theffalis petere , quibus Ale-
 » xander debitum remiserat ; Thebanorum
 » enim civitas , & populus , qui olim fuit ,
 » interit , & nova civitas constituta fuit
 » ex gratia victoris.

» Denique gravis quaestio examinanda su-
 » perest : *Quid juris sit circa actus victoris medii*
 » *temporis ? An scilicet illi subsistant si populus ,*
 » *vel ejus caput , jure postliminii pristinum*
 » *recipit libertatem ?* Resp. Idem hic obti-
 » net , quod supra de actibus Tyranni dixi-
 » mus : nimirum , omnes actus victoris nul-
 » los , & ex civitatis liberatae judicio (quod
 » nunc , ea jure postliminii recepta , valet)
 » injuria peractos videri. Excipe 1. si quis
 » per actum illum locupletior factus est cum
 » jactura concivis : 2. si actus illi sunt pars
 » administrationis : 3. si victor debita exe-
 » git , adeoque jure praedae ea quaesivit. *Vid.*
 » *l. 1. c. 4. §. 15.*

» Hinc jam facile decidi possunt quaestio-
 » nes apud Neapolitanos disceptatae , post-
 » quam Ferdinandus à Gallis temporibus
 » Caroli VII. ejectus regnum postliminio re-
 » cepit.

» Ad priorem enim exceptionem pertinent
 » sequentia exempla : I. Palamedes , capta a
 » Gallis Neapoli , carceri inclusus promisit
 » 100 , & fidejussorem dedit Archiepisco-
 » pum , qui Palamedem solvendo illa 100.
 » liberavit. Gallis ejectis fidejussor petiit so-
 » lutum : opponerat Palamedes vim Gallo-
 » rum , & contendebat , principalem promif-
 » sionem nullam esse , adeoque & accesso-
 » riam. Senatus judicavit , Palamedem te-
 » neri ad restitutionem soluti si fidejussor
 » coactus solvisset , non si sponte. *Matth.*
 » *de Afflict. decis. Neap. 149. num. 3.*
 » Nos utroque casu reum principalem tene-
 » ri putamus , quia duo hic sunt negotia ;

» alterum , quod inter Gallos , & Palame-
 » dem intercedit , & quod vitio non caret ;
 » alterum , quod inter incarceratum , & fi-
 » dejussorem , & in utilitatem Palamedis ge-
 » stum , eoque validum est , quia pro pecu-
 » nia soluta nactus est libertatem. *Conf.*
 » *Grot. l. 3. c. 19. §. 4.* Neque obstat , fide-
 » jussoris obligationem non valere , quia prin-
 » cipalis nulla est. Resp. Immo obligatio
 » principalis valet ; alibi enim dictum est
 » vim , & metum non tollere consensum :
 » *l. 21. §. 5. ff. quod met. c. adeoque ac-*
 » *cedere ei fidejussor potest.*

» II. Galli civem Neapolitanum carceri
 » tradiderunt , qui ut se liberaret , rem suam
 » vendidit , ac pretium Gallis solvit. Quaeritur , an fugatis Gallis rem ab emtore
 » vindicare poterit ? Negatur , quia emtor
 » bona fide emit , & pretium in utilitatem
 » venditoris versum est ; nam liberatus est
 » illa pecunia. Vid. tamen *Hyppol. in sing.*
 » *306. Et Consil. 12. n. 20.*

» *Secundae exceptionis* exempla sequentia
 » refert idem Matth. de Afflictis in decisio-
 » nibus Neapolitanis.

» I. Rex Ferdinandus omnes actus tem-
 » poribus Gallorum gestos nullos declara-
 » vit. *M. de Afflict. dec. 55.* Huic edicto
 » convenienter creditor processum , quem
 » sub usurpatore inchoaverat , novo dato li-
 » bello redintegrat. Reus exigebat expen-
 » sas prioris litis : Consiliarii in diversas ivere
 » sententias. *M. de Afflict. dec. 70.*

» Verior est sententia eorum , qui nega-
 » bant expensas restituendas esse ; non enim
 » temerarie litem priorem suscepit. Jus suum
 » persequi etiam sub Usurpatoris imperio
 » licitum est. Immo Usurpator tenetur jus
 » reddere subditis , idque pars administra-
 » tionis est , fatente eodem Auctore *dec.*
 » *77. n. 3.* Quod vero postea lis illa nulla
 » declarata fuerit , id non ex vitio actoris ,
 » sed ex lege Principis est , qui postliminio
 » imperium recepit : cum igitur actoris cul-
 » pa non sit , nec ad poenam temerarii li-
 » tigii teneri potuit.

» II. Judices Galli dederunt dilationem ad
 » probandum : probationes quoque produ-
 » cuntur , rege restituto quaerebatur , an
 » probationes valerent ? Ratio dubitandi vi-
 » debatur , quod omnes actus Usurpatoris ,
 » adeoque & illa dilatio concessa , nulla de-
 » clarata fuerit , indeque nova dilatio jam
 » peti debuisset. Sed recte decidit *M. de*

» Afflictis dec. 55. probationes valere, non
» ex ea ratione, quam ipse allegat, quia
» valent probationes factæ etiam sine dilatione
» data; sed quia actus Usurpatoris valent
» si pars sunt administrationis: hujus autem
» pars est ius reddere, &c.

» III. Dilatio ad probandum data fuit
» actori; ante decursum termini Galli ad-
» venerunt, & actor fugam cum Ferdinan-
» do rege legitimo arripuit. Redux præclu-
» debatur a iudice inferiori, qui rationem
» hanc afferebat, quod licet status mutatus
» fuerit, tamen semper fuerit ministrata ju-
» stitia, adeoque oportuerit eum dilationem
» impetrare. *M. de Afflict. dec. 50. n. 3.*
» At dilatio ei merito in superiori Consilio
» indulta fuit, quia jure postliminii res in
» eum statum, quo antea fuit, reducitur,
» d. l. n. 6.

» IV. Hinc apparet, etiam confessiones
» coram Usurpatore factas valere. *Ursell. ad*
» *M. de Affl. dec. 77. num. 3. Capyc. dec.*
» *Neap. 179. Et*

» V. Sententia a iudiciis ordinariis latis
» vim juris habere: *Ursell. in addit. ad M. de*
» *Afflict. dec. 62. n. 1.* etsi dissentiat ipse
» *M. de Afflict. at ex speciali ratione, quia*
» Ferdinandus omnes actus Caroli annulla-
» vit. *Id. dec. 55.*

» Tertia exceptionis exemplum apud eun-
» dem Matthæum de Afflictis occurrit. Ci-
» ves, nimirum, Neapolitani multam regi le-
» gitimo debebant pecuniam; adveniente
» Gallo debitores jussu fisci Gallici solvunt
» debita. Postquam Ferdinandus recupera-
» vit regnum, diem dixit debitoribus ut
» sibi denuo eadem debita solverent; sed
» merito liberati sunt illi, qui jussu victoris
» solverunt, quia regis ejecti credita cedunt
» victori jure prædæ: *Matth. de Afflict. dec.*
» *150. n. 32. Conf. supr. §. 6. Et Diss. proæm.*
» XII. §. 766. nisi debitores in mora fuerint
» Ferdinando solvendi, *ibid.* vel partem sal-
» tem victori solverint, etsi quietantia de tota
» summa data sit, *ibid. n. 34.*

» An debitores, qui victori id, quod vel
» fisco, vel privatis debebant, solvunt, fu-
» gato hoste denuo a creditoribus conveniri
» possint, late disputatur apud *Dec. conf.*
» 25. *Pet. de Arch. conf. 64. Bald. conf.*
» 228. B. Parens rem decedit in *disp. de post-*
» *lim. Sect. 3. Add. supr. pag. 211.*

» Si scilicet civitas, vel regnum in hostis
» potestatem venit.

*Ut qui liberi fuerunt, suam recipiant li-
bertatem]* » Jure postliminii.

*Si forte eos vis sociorum eximat hostili
imperio]* » Eodem scilicet bello. Nam si
» per ultimam victoriam civitas illa capta,
» & bellum finitum fuit, recepta a sociis in
» alio bello non gaudet postliminio. *Vid.*
» *infra §. 12.*

At si ipsa multitudo] » I. e. si civitas esse
» desit. *Vid. supra l. 2. c. 4. §. 14. l. 2. c.*
» *22. §. 11.*

*Verius puto, non eundem populum cen-
seri]* » Sed novum populum, novamque
» civitatem; quæ non succedit in jura prio-
» ris civitatis, utpote extinctæ penitus.

*Nec postliminio res restitui ipso gentium ju-
re]* » Eodem modo, uti homo captus, qui
» moritur apud hostes, postliminio restitui
» nequit, *l. 18. ff. capt. Et postl. §. 5. Inst.*
» *Quib. mod. patr.* Jus enim, quod desit,
» non potest postliminio redire.

Partium dissolutione plane interit] » I. e.
» definit esse populus, specie quippe po-
» puli sublata: adeoque frustra de ejus re-
» stitutione queritur.

*Eo; quod tota ejus natura in illa perpetua
conjunctione consistit]* » I. e. in animo illo
» tuendi jura universitatis suo arbitrio. *Vid.*
» *l. 2. c. 9. §. 6.*

Non ergo Sagunti civitas] » Quæ tota de-
» structa civitas esse desierat. Sublata igi-
» tur videbatur communitas juris, eoque spe-
» cies populi. Dissentit Gronovius, quem
» *vid. h. l. Et conf. Liv. l. 21. c. 14. Et 15. Justin.*
» *l. 5. c. 4. Diod. Sic. l. 17. c. 13. Plut. in*
» *Alex. c. 19. Et 20.*

» Equidem ejus sententia intuitu civitatis Sa-
» gunti vera est; at rationes ejus non conclu-
» dunt: nam Saguntinorum civitas, utut diru-
» ta, non desit esse civitas; etsi enim bello
» occupata, & distracta fuerit, non tamen
» species interiit, quia ope sociorum Roma-
» norum se defendebat, adeoque bellum fi-
» nitum nondum erat. Sane, Saguntum eo-
» dem bello & civitatem, & libertatem re-
» cepit. *Liv. l. 38. c. 39.*

» Exemplum Thebæ dissimile plane esse,
» statim probabimus. Sed & Judæi bello victi,
» & ex nova gratia restituti sunt ab ipso vi-
» ctore; adeoque nec hoc exemplum huc
» pertinet: uti nec exempla Capuz, & Car-
» thaginis.

» *Idem Et in populis locum habere arbitror]*

» Neque

Neque Theba] » Thebani non jure postliminii restituti, sed a victore ex nova gratia pristina libertate donati sunt, adeoque hoc exemplum huc non pertinet. *Vid. supr. c. 8. §. 4. n. 2. c. 12. §. 8. n. 4.*

Non esse Thebanis postliminio restitutum] » Diximus enim, Thebas interiisse, adeoque & jura ei inhærentia. *Conf. c. præced. §. fin.*

Tum quod novus erat populus] » Ex nova gratia victoris populus factus.

Tum quod Alexander, &c. hoc jus alienare potuerat, &c. alienaverat] » Jure enim victoriæ omne jus civitatis Thebarum in victorem transit, qui proinde de suo jure disponere, i. e. debitum remittere potuit. *Vid. supr. §. 1. propos. 7.*

Et quia creditum non in eorum est numero, qua postliminio redeunt] » Immo contrarium demonstravimus in *Differt. præem. XII. §. 763.* Sane, jus exigendi, quod nobis competit, ex judicio nostræ civitatis injuria ablatum est; adeoque restituti omnia jura recipimus etiam apud pacatos: uti ipse Auctor alibi probavit. *Vid. supr. §. 6. n. 1.*

2 Quod de civitate diximus] » Dissoluta civitate eandem populam non censerī, nec eum postliminio restitui, diximus *num. præced.*

Matrimonium non censetur postliminio restitui] » Immo dissimilimum est exemplum; nec ullibi in jure Romano traditur, matrimonium postliminio carere. Sane, captus, & reversus per postliminium omnia pristina jura recipit, adeoque nulla ratio dari potest, cur jura matrimonii excipiantur. Sed & eadem ratio hic obtinet, quæ in aliis juribus; nam injuria hostis matrimonium interruptum fuit. *Vid. l. 19. pr. capt. §. postl.*

» Neque obstat *l. 14. §. 1. De Captiv. ibi: Non enim ut paterfamilias, ita uxor a marito recuperari potest; sed consensu demum redintegratur matrimonium. Conf. l. 8. ff. eod. Resp. Non asseritur, uxorem a marito non recipi postliminio, sed eam non recipi NB. NB. uti paterfamilias recipit filium: pater enim recipit filium etiam invitum; Maritus autem recipit uxorem non nisi volentem. Dissolvitur igitur matrimonium non ob defectum juris postliminii, sed quia uxor divortium facit. Unde pater nas dissidii dat, *L. 8. ff. captiv. quod verum non esset si maritus reversus jura pri-**

» stina, i. e. jura matrimonii non reciperet.

» Neque porro obstat, quod captivitate matrimonium dirimatur, *L. 1. ff. de Divort. L. 36. ff. sol. matr. nec subsistat etiam uxor velit. L. 12. §. 4. captiv. Resp. dirimitur matrimonium sub conditione, nisi postliminio redierit; adeoque matrimonium in suspensio est. Si revertitur maritus, nunquam servus fuisse videtur, adeoque redintegratur matrimonium: si non redit, uxor ex momento captivitatis vidua fuisse videtur.*

» Hunc eventum igitur expectare uxor tenetur, adeo ut si de vita capti mariti constet, uxor ad secunda convolare vota nequeat; & si de vita dubitetur, elapsa demum quinquennio alii nubere possit: atque hæcenus jura nuptiarum retinere dicitur in *L. 6. ff. de divort.* Si his neglectis ad secunda vota properat, pœnas dissidii dare tenetur. *Vid. rubr. ab hac alteram.* Certissimo indicio, postliminio redintegrari matrimonium.

Quo dissolubilia erant conjugia] » Nam in eo similitudinem cum civitate dissoluta constituit.

Sed novo consensu redintegrari] » At si uxor non vult consentire, non dirimitur matrimonium ob defectum postliminii, sed ob divortium: quod autem impune non facit. *L. 4. ff. capt. §. postl. Nov. 22. c. 7.*

A D §. X.

QUALE sit jure gentium postliminium in liberis hominibus] » Jus postliminii ab ipsa natura esse, diximus, non ex jure gentium voluntario; quale non datur.

Cæterum, jure civili] » Auctor hic recenset differentias inter jus civile, & jus gentium, circa materiam postliminii; nam jus gentium voluntarium, additis exceptionibus, aut conditionibus, jure civili restringi posse, ait. At duo hic notanda sunt: 1. jus gentium non dari, adeoque frustra quæri, quomodo a jure civili differat. 2. Jus civile in paucissimis jura naturæ circa postliminium mutasse. *Vid. supr. §. 1. n. 1. ad rubr. Ut qua Juris gentium.*

Id ipsum jus] Scilicet, jus gentium voluntarium.

Quod ea attinet, quæ intra civitatem aguntur

aguntur] " I. e. quod ad jura civium at-
 ,, tinet; non vero quatenus jura illa extra-
 ,, neis communia sunt, quia leges civiles
 ,, extraneos non obligant.

Adstringi additis exceptionibus] " Ita
 ,, enim, ait, jure Romano excipi transfu-
 ,, gas, n. h.

Aut conditionibus] " Quo refert, quod
 ,, apud Romanos, qui redemptus est ab ho-
 ,, ste, redemptori servire teneatur, donec pre-
 ,, tium restituerit, n. 2.

Et produci ad alia commoda] " Quo
 ,, refert, quod omnes res, omniaque jura
 ,, capti perinde habeantur, ac si nunquam
 ,, captus fuisset: quod ufucapta, vel non
 ,, utendo finita, remediis juris concessis re-
 ,, cipiat, n. 3. &c.

Jure civili Romano, &c. exempti sunt
 transfuge] ,, Immo id sequitur ex ipsa ra-
 ,, tione naturali, & ex natura juris postli-
 ,, minii: utpote quod non obtinet nisi ci-
 ,, vis noster injuria hostis capitur, non ve-
 ,, ro si civis ultro ad hostes profugit. d.
 ,, disp. Sect. 3. §. 24. Unde etiam amnestia
 ,, pace stipulata ad transfugas non pertinet,
 ,, d. disp. Sect. 3. §. 24.

Etiam filii familias] " Scilicet, si trans-
 ,, fugæ sunt; quia qui ad hostes deficiunt,
 ,, amittunt civitatem: l. 5. §. 1. cap. min.
 ,, jura igitur, quæ ex suo delicto amiserunt,
 ,, recipere postliminio non possunt.

In quos patri videtur salva esse debuisse
 potestas illa patria] " Adeoque etiam ipse filius,
 ,, postliminio non gaudeat, æquitati tamen
 ,, naturali conveniens esse videtur, ut fal-
 ,, tem jus patriæ potestatis jure postliminii
 ,, restituatur. Resp. 1. Pater non amisit jus
 ,, suum injuria hostis, sed injuria filii, qui
 ,, sua voluntate ad hostes transfugit; adeoque
 ,, tota ratio postliminii cessat. Jus autem in
 ,, filium ideo non recipit, quia hostis
 ,, loco habetur, l. 19. §. 4. captiv. adeoque
 ,, pater sic eum amisit, uti patria. d. l. §.
 ,, 7. Utroque autem modo jura patriæ po-
 ,, testatis etiam intuitu patris exstingueban-
 ,, tur, §. 3. Inst. Quib. mod. patr. Sed &
 ,, transfuga in pœnam amittebat civitatem,
 ,, d. l. 5. adeoque & ex eo capite definit
 ,, esse in potestate patris: §. 1. Inst. Quib.
 ,, mod. patr. l. 17. ff. pœn.

Quæ propria erat Quiritium] " §. 2. Inst.
 ,, de patr. pot.

Disciplina castrorum antiquior fuit] " Im-
 ,, mo Paulus præterea rationem naturalem
 ,, allegat, nimirum, quia pater sic illum a-

„ misit, sicut patria: diximus enim, filium
 ,, transfugam hostem esse, eoque mortis
 ,, reum. Quantum apud Romanos value-
 ,, rit disciplina militaris, patet ex Sallust.
 ,, Catil. Flor. l. 1. c. 14. Liv. l. 8. c. 7. Quintil.
 ,, d. 3. p. m. 38. Tefm. h.

De Manlio] " Qui filium contra edictum
 ,, extra ordinem pugnantem securi ferri jus-
 ,, sit, præposita salute publica ingenita libe-
 ,, rorum charitati. Liv. l. 8. c. 7.

Prælatum ab eo jus majestatis] " Uti &
 ,, econtrario liberi patriam parentibus præ-
 ,, ferre debent: hinc alibi dictum est, libe-
 ,, ros reverentiam debere parentibus, exce-
 ,, ptis causis imperii, l. 2. c. 26. §. 3. n. 2.

Deinde Romanis constitutum est, ut qui
 redemptus est ab hostibus, redemptori serviat]

„ Auctor putat, hac lege aliquid detrahi ju-
 ,, ri gentium; juriq; postliminii, quia re-
 ,, demtus non plene liber fit, sed servire
 ,, cogitur: quod verum non est. Nam ita
 ,, redemptus plenissime liber est, & omnia
 ,, pristina jura recipit, quia ex judicio no-
 ,, stræ civitatis injuria captus asseritur, at-
 ,, que hinc servus non est, l. 2. §. 1. c. post-
 ,, lim. At quia libertatem meo pretio con-
 ,, secutus est, ideo restituere mihi pretium
 ,, etiam naturali jure tenetur, l. 6. C. postl.
 ,, & quoad exsolvatur, in causam pignoris
 ,, constituti merito serviles operas præstat.
 ,, L. 2. C. Eod. Conf. §. seq.

Favore libertatis introductum apparet]
 ,, Immo id ex ipso jure naturæ sequitur.
 ,, Nam meo pretio libertatem, i. e. jus in-
 ,, res, & operas suas, recuperavit. Hacte-
 ,, nus ergo plus suo habet, & locupletior
 ,, factus est ex re mea, indeque mihi id
 ,, resarcire tenetur; & si alio modo non po-
 ,, test, præstando operas liberare se tenetur,
 ,, quia alia tunc satisfaciendi ratio non est.

Et illa ipsa servitus, &c. multis modis
 mitigatur] " Dixi, plane non esse servum,
 ,, etiam operas serviles præstet.

Finitur operis quinquennii] " Ab initio tri-
 ,, ennium statutum fuisse, ait Harmenopu-
 ,, lus l. 1. tit. ult. §. 33. Justinianus quin-
 ,, quennium definiit. L. f. C. Capt. & postl.
 ,, Apud Hebræos præfixum est sexennium.
 ,, Exod. 21. 2. Deut. 15. 12.

Morte quoque redempti jus repetenda pe-
 cunia exstinguitur] " Eum enim, dum mo-
 ,, ritur, quasi jure pignoris sublato, nactum
 ,, postliminium, & siæ obligatione debiti
 ,, obiisse, ait Ulpianus in l. 15. ff. Capt.
 ,, & postl. adeo ut filius ab eo relictus suus
 ,, patri

„ patri defuncto existat, d. l. 15. Unde nec
 „ mulieris redemptæ, & enixæ liberi sunt
 „ pignoris loco, l. 8. C. Eod.

„ *Contrafacto, &c. matrimonio remissum
 „ censetur*] „ Quia uxor omnium jurium ma-
 „ riti particeps est.

„ *Redemptæ mulieris prostitutione amittitur*]
 „ Hoc meri juris civilis est.

„ *Multaque alia*] „ Vid. lib. 20. ff. Sol.

„ matr. l. 21. C. de SS. Eccles. Nov. 7. c. 8.

„ N. 115. c. 3. §. 13.

3 „ *Rursus auctum est postliminii jus lege
 „ civili*] Immo ipso jure naturæ captus,
 „ & reversus, omnes res, omniaque jura
 „ recipit, quia judicio civitatis nostræ in-
 „ juria captus censetur.

„ *Quod non ea tantum, qua in postliminio
 „ sunt jure gentium*] „ Diximus, jus gentium
 „ non existere, sed jus postliminii esse ab-
 „ ipsa natura: jure naturæ autem æque, ac
 „ jure civili omnes res, omniaque jura no-
 „ bis ab hoste erepta, postliminio gaudere,
 „ demonstrabimus infra §. 13. seq. & pauca
 „ saltem jure Romano excipi.

„ *Sed res omnes, jura omnia*] „ Id non
 „ demum jure civili statutum est, sed ipsa
 „ ratione naturali captus, & reversus, om-
 „ nes res, omniaque jura recipit. Vid. supr.
 „ ad §. 1. n. 1. rubr. *Ut qua juris gentium
 „ &c. Conf. l. 5. §. 1. l. 22. §. 1. ff. Captiv.
 „ §. 5. Q. M. p. p. 5.*

„ *Nec aliud questum est in judicio*] „ I. e.
 „ Non quærebatur, an reversus jura recipere
 „ ret: nam id extra omne dubium erat.

„ *Messentor, cum longo tempore servissent
 „ tandem & libertatem, & regionem recepisse*]
 „ Gronovius miratur, cur Auctor his popu-
 „ lulis concedat postliminium, cum Sagun-
 „ tis, & Thebanis id negaverit §. præcedenti.
 „ *Verba ejus vid. b. l.*

„ „ Si dicendum quod res est, frustra hic
 „ de jure postliminii quæritur. Civitas hæc
 „ non bello recepta, sed ex mera gratia a
 „ populo victore pristinae libertati post 70.
 „ annorum servitutem restituta est; adeo-
 „ que eadem hic ratio, quæ in Thebanis
 „ obtinet. Hæc igitur civitas semel extincta
 „ non pristina jura recipit, sed novam con-
 „ stituit civitatem, novusque existit popu-
 „ lus. Conf. supr. l. 2. c. 9. §. 7.

„ *Per usucapionem*] „ Si quis rem capti
 „ bona fide, & justo titulo a non domino
 „ acquisivit, & longo tempore possedit.

„ *Aut liberationem*] „ Si v. g. debitor per
 „ acceptilationem vel a filio capti, vel a
 „ Tom. IV.

„ cognatis (quibus bona interim concessa
 „ sunt. Vid. l. 3. C. postl. l. 15. ff. Ex quib
 „ caus. maj.) factam liberatus est.

„ *Actione rescissoria restituntur*] „ Re-
 „ versus rem rescissa usucapione petere po-
 „ test, i. e. ita petere, ut dicat, possessorem
 „ usu non cepisse, & ob id suam rem esse,
 „ §. 6. Inst. de act. Conf. l. 18. C. postl. &
 „ d. l. 15. Etsi igitur lege civili jus capti
 „ propter usucapionem extinctum sit, ta-
 „ men eadem lex succurrit capto, eum re-
 „ stituendo in integrum: ex æquitate illa
 „ naturali, quod injuria captus sit, & hæc
 „ injuria ei obesse non debeat.

„ *Is comprehenditur, qui in hostium est
 „ potestate*] „ Adeoque hæc absentia est justa
 „ restitutionis causa: L. 1. §. 1. ex quib.
 „ caus. maj. l. 11. l. 12. l. 14. l. 15. ff. Eod.
 „ & per id tempus, quo captus est, jus læ-
 „ sum corrigitur, ne ob sit, vel profut quod
 „ evenerit, l. 1. pr. eod.

„ *Venit ex jure Romano antiquo*] „ Quo
 „ auctum esse jus Gentium, Auctor putat.
 „ At demonstravimus, id ex æquitate na-
 „ turali fluere.

„ *Lex Cornelia etiam hæredibus consuluit*] 4
 „ Adeoque hactenus quoque jus gentium
 „ auctum esse per jus civile putat. Sed
 „ potius dicendum, legem Corneliam resti-
 „ tuisse jus naturæ, uti supra ad §. 1. n. 1.
 „ demonstravimus. Nam ante legem Cor-
 „ neliam bona captorum, contra rationem
 „ naturæ, & odio captivorum, fisco cede-
 „ debant. Vid. rubr. ab hac tertiam. Lex
 „ Cornelia demum & hæreditatem, & hæ-
 „ redes fecit. L. 18. pr. ff. ad L. Falc.

„ *Bona eorum conservans, perinde quasi
 „ &c. eo tempore, quo captus est, decessisset*]
 „ Prætor enim legem Romanam (qua cives
 „ nostri ab hoste capti etiam in nostra ci-
 „ vitate pro servis habebantur) mutare non
 „ potuit; adeoque per fictionem supponit
 „ eos nunquam servos fuisse. Vid. supr. ad
 „ §. 1. n. 1.

„ *Qua jura civilia si tollas*] „ Rectus, jus
 „ Prætorium si tollas. Nam si lex Cornelia
 „ non conservaret bona captis, eorum que
 „ hæredibus, vigore juris civilis veteris bo-
 „ na cessura fuissent fisco.

„ *Bona ejus futura fuissent occupantium*]
 „ Cum enim captus ex hypothesi vereris
 „ juris Romani servus factus fuerit, adeo-
 „ que nec parentes, nec liberos, nec agna-
 „ tos habere crederetur, bona ejus tan-
 „ quam res nullius cedere debebant occu-
 „ panti,

„ panti, vel ex more Romano jure bono-
 „ rum vacantium fisco. *L. 31. ff. jur. fisc.*
 „ „ *Quia qui apud hostes est, pro nullo*
 „ *habetur]*” *Vid. l. 32. R. J. l. 7. pr. ff.*
 „ *Fals. i. e. pro non existente, & pro civi-*
 „ *liter mortuo: l. 209. R. J. l. 59. pr. Cond.*
 „ *dem. adeoque bona ejus pro vacantibus*
 „ *habentur, atque ideo fisco cedunt, l. 31.*
 „ *J. fisci.* Hoc jus Civile apud veteres Ro-
 „ manos receptum mutavit Prætor Corne-
 „ lius Sylla.

*Nilil reciperet præter ea, qua jure gen-
 tium postliminium habent]*” Sæpius diximus,
 „ jus gentium non dari, adeoque frustra
 „ quæri, quid jure gentium postliminio re-
 „ deat.

„ Ex præcedentibus repetendum est, le-
 „ gem Corneliam per modum fictionis sup-
 „ posuisse, cives nostros ab hoste captos
 „ nunquam servos fuisse, atque Prætorem
 „ ex hoc capite, sive moriantur, sive re-
 „ vertantur, ipsis, eorumque hæredibus om-
 „ nia jura suæ civitatis conservare. *Vid. §.*
 „ *1. n. 1.*

„ At diximus simul ibidem, Prætorem
 „ circa actus intermedios servi nihil mutasse,
 „ adeoque hos actus, etiam post legem Cor-
 „ neliam, nullos mansisse: & Imperatorem
 „ Leonem demum constituisse, ut disposi-
 „ tiones a capto factæ in sua civitate effe-
 „ ctum juris habeant. *Nov. Leon. 140.* Quo
 „ ipso jus naturæ circa postliminium plenif-
 „ sime reductum est.

*Quod vero captivorum bona, &c. fisco ce-
 dunt]*” Non vero occupantibus.

De his, qui redeunt]” *I. e. de perso-*
 „ *nis, quas reverti, Auctor ait. Vid. §. 3.*

Videamus de his, qua recipiuntur]” *I. e.*
 „ *de rebus: has enim recipi, dixit d. §. 3.*

A D §. XI.

SERVI, & ancilla]” Cum enim ipsa
 „ persona servorum, omniaque eorum jura,
 „ res, ipsæque actiones, in nostra sint po-
 „ testate, *RERUM* nomine veniunt.

Etiã sæpe alienati]” *I. e. etiam si non*
 „ *amplius sint in hostili potestate, sed al-*
 „ *terius, qui ab hoste emit; nam emit ca-*
 „ *ptum vero in eo, cujus voluntas ab alio*
 „ *postliminii.*

Etiã ab hoste manumiss]” Adeo ut
 „ receptus non habeatur pro libertino, sed

„ pro servo, quia ex judicio nostræ civita-
 „ tis injuria domino ereptus est, adeoque
 „ ab hoste manumitti non potuit.

Quia hostium jure manumiss]” Sensus
 „ est, quod hostis nostræ civitati, ejusque
 „ juri præjudicium facere nequeat.

Ut aut revera habeatur a veteri domino]
 „ Civis igitur captus statim postliminio re-
 „ dit, ubi ad præsidia nostra revertitur, *l.*
 „ *19. pr. & §. 3. de Capt. & postl.*

„ At servi nostri ab hoste capti nondum
 „ postliminio recepti videntur si intra fines
 „ nostros redeunt, sed tunc demum si in
 „ potestatem domini recipiuntur: *l. f. ff.*
 „ *capt. & postl.* Quamdiu enim servus ille
 „ animum non habet redeundi in potesta-
 „ tem domini, non potest dici in domini
 „ custodiam rediisse. *Diã. l. f. Conf. l. 26.*
 „ *ff. Eod.*

Aut haberi facile possit]” Immo etsi ha-
 „ beri facile possit, nondum tamen est in
 „ prioris domini potestate, *l. fin. ff. captiv.*
 „ *& postl.*

Sufficiat eas intra fines esse perductus]
 „ Quia tunc sunt in custodia publica,
 „ *l. 19. §. 3. ff. postl.*

Ad postliminii jus in seruo id non erit
 „ *satis]*” Servus enim, qui non habet ani-
 „ mum revertendi, sed latet, nondum est
 „ in potestate domini prioris; adeoque re-
 „ ceptus dici nequit.

Nisi & cognoscatur]” Rectius, nisi in
 „ potestate domini prioris constituitur.

Nondum receptus Paulo videtur]” Quia
 „ nondum habetur a vero domino.

Hac in parte a rebus inanimis distat, &c.]
 „ Res enim receptæ videntur statim, ac
 „ intra præsidia nostra revertuntur: servi au-
 „ tem non nisi animum habeant revertendi
 „ in potestatem domini, etsi in pristina de-
 „ gant civitate.

Ita vicissim ab homine libero in eo distat]
 „ Liber homo non nisi volens utitur post-
 „ liminio: *vid. supra §. 5.* at servus etiam
 „ invitatus recipitur. Nam ille habet liberam
 „ facultatem de jure suo domiciliis disponen-
 „ di; hic vero jus domino quæsitum au-
 „ ferre sua voluntate nequit.

In eo requiritur, qui se recepturus est]
 „ Rectius ita: requiritur id in eo, in cu-
 „ jus libertate est, reverti velit, an non;
 „ non vero in eo, cujus voluntas ab alio
 „ dependet, & qui in aliena potestate est,
 „ in quam reverti etiam invitatus tenetur.

„ Atque hoc est, quod Sabinus in *l. 12.*
 „ *§. 9.*

§. 9. capt. & postl. ait, de suo jure civi-
tatis cuique statuendi liberum esse, non
vero de jure domini, utpote quod alto-
rius est.

2 Ab hoc gentium jure] " Tale non dari,
sapius diximus.

Servos transfugas] " Liber homo trans-
fuga non recipit postliminio pristina jura,
quia non injuria hostis captus est, sed
sua voluntate domicilium mutavit, & ho-
stis factus est, in quem, si recipitur;
omnia, quæ in hostem, licent.

Secus in servo transfuga: hic enim fu-
ga sua jus domino quaeritum aufert, ad-
eoque receptus ei restitui jure postlimi-
nii debet; l. 19. §. 5. ff. capt. & postl.

Dominus pristinum jus recipit] " Quia
hoc ei fuga servi auferri nequit.

Ne contrarium jus non tam ipsi injurio-
sum sit, &c.] " Rationis a Paulo allegatae
sensus hic est, quod injuria non fiat ser-
vo, qui ex judicio nostræ civitatis sem-
per servus permanet: cum econtrario, si
ex judicio civitatis nostræ dominus jus
suum non reciperet, jus domino damno-
sum statueretur.

De servis, qui virtute militum recup-
rantur] " Servi igitur nostri ab hoste ca-
pti, & postea militum nostrorum virtute
recepti, non prædæ loco militibus ce-
dunt; quia milites ea, quæ injuria no-
bis ablata sunt, recuperare, & jura no-
stra tueri tenentur, l. 12. C. de postlim.

Quod ad res omnes male a quibusdam
trahitur] " Immo eadem est utrobique
ratio: nam milites rerum nostrarum do-
minium defendere, non vero sibi qua-
rere debent, nisi lege aliud statutum sit.

3 Qui ab hostibus redempti sunt servi, pro-
tinus &c. fuerit redemptis] " Non jure ser-
vitutis, sed pignoris, l. 2. §. 1. C. postl.

Oblato demum pretio postliminio recipi in-
telliguntur] " Adeoque ingenuitati non re-
stituuntur redempti, nisi pignoris vinculo
sublato, l. 2. l. 6. l. 17. c. Jur. postl. sive
per donationem, d. l. 2. sive per remissio-
nem, l. 11. eod. sive nuptias cum redem-
to contrahendo, l. 13. eod. Non tamen
manent servi, d. l. 2. Hinc nuptiæ cum
redempta contrahuntur, d. l. 13. hæredi-
tates interim delatas sibi acquirit, l. 15.
eod. Et si redimens vel nolit accipere
pretium, vel accepto pretio nolit redem-
tum ingenuitati restituere, actio contra
eum datur, l. 6. C. eod. Denique si

lytron redempto remittitur, non fit liber-
tus, sed est ingenuus, d. l. 11.

Si redemptus non habeat unde pretium
redemptionis solvat, triennii, vel quinquen-
nii operis eum liberari, diximus supra
§. 10.

Verum, hac subtilius explicare juris civilis
interpretum est] " Jus naturæ cum jure ci-
vili in genere convenit; nam utroque
juro redemptus statim liber fit: at quia
æquitati naturali convenit ut redimens
pretium recipiat, & ut redemptus, qui
pretio alieno libertatem recuperavit, de-
bito hoc se liberet, merito redemptor o-
peris relemti, si aliud nihil in bonis ha-
beat, uti, ac ex iis satisfactionem sibi
quærere potest; id enim tantundem est.
Adeoque redemptus non est in servitute,
sed pignoris vinculo tenetur; indeque
cum effectu postliminium non obtinet nisi
vinculo illo soluto; unde ex communis
utilitatis ratione id deducit Imperator in
l. 6. C. postl.

Posterioribus legibus mutata sunt nonnul-
la] " Quo pertinet, ut si pretium solvere
non possit, præstitis per triennium operis
libertati pristinae restituantur.

Ad reditum invitarentur] " Eodem mo-
do, uti hodie deserentibus miliciam re-
missio poenæ promitti solet.

AD §. XII.

ILLA questio magis ad nos pertinet]
Nimirum, questio de servitute publica
populorum. In præcedenti enim §. egit
de servis privatis, eamque materiæ ma-
gis ad subtilitates juris civilis pertinere,
dixit n. fin.

An & populi, qui alieno imperio subjecti
fuerunt, in veterem causam revertantur] " Pas-
sim hanc questionem proposuit Grotius in
hoc opere. PRIMO enim in l. 2. c. 4.
§. 14. quaesivit, an liber populus bello vi-
ctus recipiat libertatem pristinam, si sua
virtute se liberat? eamque questionem
affirmative decidit, quia quod vi partum
est imperium, vi dissolvi posse, putat,
nisi capiens ex voluntate populi saltem
tacita jus acquirat, ibid. n. 1. Sed &
sine vi populum pristinam libertatem ali-
quando recipere, ait, per tacitam victoris
derectionem; nam longam legis patientiam
sufficere posse ad pariendam libertatem,
ibid. n. 2. X 2 SE-

„ SECUNDO supra §. 9. quæsit, an
 „ liber populus victus pristinam recipias liber-
 „ tatem, si vis sociorum eum eximit hostili
 „ imperio? Ubi distinguit Auctor, an po-
 „ pulus dissolutus sit, an non. Priori casu
 „ verius putat; non eundem populum cen-
 „ seri, nec ei postliminium esse, quia cor-
 „ pus plane interit; indeque nec Sagunti
 „ civitatem octo post excidium annis, nec
 „ Thebas XX. ab excidio annis restitutas,
 „ pristina jura recepisse.

„ TERTIO quærit hoc §. an populi,
 „ qui subiecti alieno imperio fuerunt, in ve-
 „ terem causam recidunt, si vel ab eo, cu-
 „ jus imperium fuerat, vel a sociis, hosti
 „ eripiuntur? Auctor distinguit duos hos
 „ casus, & priori casu populum redire sub
 „ prioris principis imperium, docet; poste-
 „ riori autem casu idem obtinere, ait, quod
 „ in servis, qui pristino domino restituun-
 „ tur etiam inviti, b. c. 9. §. 11. n. 1. nisi
 „ sociali fœdere aliud dictum sit, ut scil.
 „ populus ille cedat socio, d. §. 12.
 „ Nostram sententiam exposuimus supra
 „ §. 9.

„ Quod tractari potest si non is, cujus im-
 „ perium fuerat, eos hosti eripuisset? Scil.
 „ durante eadem belli causa: nam si is,
 „ qui imperium ante habuit, eundem po-
 „ pulum in alio bello hosti eripit, nega-
 „ mus, populum in veterem causam reci-
 „ dere.

„ Sed sociorum aliquis? Sic Ariarates Cap-
 „ padociæ rex consilio Demetrii regis Sy-
 „ riæ, ejusque viribus, regno pulsus, a Se-
 „ natu Romano restitutus est. Liv. epit. lib.
 „ 47. Ariobarzanes a L. Cornelio Sylla in
 „ regnum Cappadociæ reductus est. Liv.
 „ epit. l. 70. Ita Sagunti a Romanis libe-
 „ rati, & restituti sunt. Vid. supr. §. 9.

„ Puto hic idem dicendum, quod in servis]
 „ Qui pristino domino restitui debent, et-
 „ iam inviti. Pari ratione populus a sociis
 „ receptus in pristinam causam recidit,
 „ etiam invitus: & hactenus argumentum
 „ a servo recepto ad populum receptum
 „ valet.

„ Bene autem notandum est, hæc vera
 „ esse si populus ille eodem bello, & ex
 „ eadem causa a sociis liberatur: si enim
 „ bello finito ex alia causa populus ille ab
 „ his, qui olim socii fuerunt, capitur, popu-
 „ lus ille non in pristinam recidit causam,
 „ sed capienti jure victoriæ acquiritur.

„ Nisi sociali fœdere aliter convenerit? Si
 „ inter socios pactum intercessit, ne popu-
 „ lus, qui alieno imperio subiectus est, si
 „ ope sociorum liberatur, recidat in pristi-
 „ nam causam, cessat postliminium.

A D §. XIII

„ QUÆRIT Auctor, quænam res postli-
 „ minio recipiantur? & distinguit inter res
 „ mobiles, ac immobiles, & has solas post-
 „ liminio recipi, ait. At demonstravimus;
 „ jure naturæ, & Romano, etiam res mo-
 „ biles pristino domino restitui debere.
 „ Vid. §. 14. seq.

„ Agri] ” Quo pertinent urbes, provinciæ, &
 „ vi hostili ereptæ, &c.

„ Ex quo aperte eo accedere amplius non
 „ possunt] ” Rectius, ex quo ager in no-
 „ stra est potestate, adeo ut licet hostis ar-
 „ matus ingredi possit, id ei non impune
 „ liceat.

„ Alibi] ” Vid. c. 6. §. 4. & supra §. 2.
 „ Non admissis adversus dominos præscri-
 „ ptionibus illis] ” Auctor non inspexit No-
 „ vellam XXXVI, quam tamen in margine
 „ allegat: ibi enim erepta a Vandalis ve-
 „ terum possessorum hæredes usque ad ter-
 „ tium gradum vindicare quidem possunt
 „ intra quinquennium ab illa constitutione:
 „ at speciatim excipitur legitima præscriptio.
 „ Præsens igitur possessor tueri se potest
 „ præscriptione 30. annorum. Gotb. ad d.
 „ Nov. lit. k.

„ De omni jure, quod solo adhaeret] ” De 2
 „ usufructu nimirum, servitute, hypothe-
 „ ca, &c.

„ Pristino statui restitui, scripsit Pomponius]
 „ Ratio hæc est, quod res sacræ ex judicio
 „ nostræ civitatis injuria ablatæ sint; adeoque
 „ receptæ restituantur cum sua qualitate.

„ Religionem simul cum loco] ” Captus enim
 „ locus deserat esse religiosus, l. 36. ff. Rel.

„ Comparat jus illud] ” Vid. l. 6. pr. ff.
 „ Rer. Div.] Ctus jus illud, quo solent a-
 „ disicio occupatum eo collapso littori postli-
 „ minio redditur, non comparat cum postli-
 „ minii jure, de quo hic agitur; nam hoc
 „ toto cælo a priori differt. Posterius sup-
 „ ponit, rem injuria nobis ereptam esse:
 „ prius supponit ædificium jure in littore
 „ positum, & postea collapsum. Adeoque
 „ in eo solo conveniunt, quod utroque ca-
 „ su jus aliquod antiquum restituatur: ita
 „ ut

ut posteriori casu dominus recuperet rem
injuriam ereptam, priori casu licet iterum
fiat nullius, quasi postliminio. Sensu igitur
maxime improprio hoc casu postliminium
accipitur, ut sæpius in jure nostro accipi
solet. *Add. not. ab hac tertiam.*

Litiori redditur] " I. e. fit nullius: uti
fuit ante occupationem.

Quare & usumfructum agri recepti restitui,
dicendum est] " Nam omnia jura hostis,
quippe injuria ablata, domino restituantur.

Ad exemplum ejus, quod de agro inundato Pomponius respondit] " Si enim ager
inundatus postea uno impetu deseritur,
non tantum jus pristini domini, sed &
fructuarii redintegratur. *L. 23. l. 24. ff.*
Quib. mod. us. am. At exemplum hoc
huc non quadrat, quia plane diversa ratio
est. Jure enim postliminii ususfructus
ideo restituitur fructuario, quia hunc quoque
injuria ei ab hoste ablatum, asserimus;
l. 19. pr. captiv. ususfructus autem
agri inundati pristino possessori restituitur,
quia jus prioris possessoris per inundationem
non perit: adeoque fructuarius ususfructum
recipit, non quia injuria ablatum fuit,
sed quia ususfructus nunquam ejus fuisse desit.
Rationem juris naturalis exposuimus in
Dissert. proæm. XII. §. 275. n. 11.

Postliminio redeant] " I. e. pristinis dominis restituantur.

Omnia] " I. e. semper.

Si intra quadriennium a receptione vindicentur] Tempus certum ideo præscriptum
est; ne dominia perpetuo maneant in incerto.

Et quomodocumque recuperatam] " Sive vi,
sive fraude, sive alio modo.

Retinendi jus res habet] " Forte in poenam
possessoris, quod non melius eam defenderit.

A D. §. X I V.

De mobilibus generalis in contrarium regula est] " In immobilibus igitur Grotius
obtinere, ait, postliminium, non in mobilibus.
Nos in utrisque postliminium obtinere, statuimus.

Jure natura dubium id non est, quia eadem
in mobilibus militat ratio, quæ in immobilibus.
Ideo enim res immobiles si ab hoste captæ,
& a nostris receptæ sunt, postliminio gaudent,
quia ex judicio nostræ civitatis injuria nobis ereptæ sunt.

At res mobiles eadem injuria nobis eripiuntur.
Idque etiam de rebus pacatorum captis,
& a nobis receptis, verum esse, ex historia
Abrahami apparet, qui res Sodomorum
ex hoste receptas dominis restituit. *Vid. Grot. l. 3. c. 16. §. 3. n. 2.*

Sane, *Jure Romano* hæc ratio allegatur
in casu, ubi civis nostræ civitatis captus,
postea revertitur: de hoc enim casu Paulus
ait, naturali æquitate introductum esse,
ut qui per injuriam ab extraneis detinebatur,
is ubi in fines redisset, pristinum jus suum reciperet, *l. 19. pr. ff. captiv.*
At diximus, eandem rationem obtinere
in rebus mobilibus.

Hinc idem Paulus definit postliminium,
quod sit *jus Res amissa recipienda ab extraneo*,
& in statum pristinum restituenda,
&c. constitutum. Quæ definitio generalis
est, & ad omnes Res pertinet.

Sane, res, quæ apud hostes sunt, legari
posse, ait Jctus in *l. 9. Legat. 1*; additque
rationem, quia spe postliminii sustinentur.
Sed & legibus Romanis cautum est,
ut res ab hoste captæ in divisionem hæreditatis
venire possint, cum cautione, si postliminio
redierint. *L. 22. §. 5. l. 23. ff. Fam. ercisc.*
Quæ leges absurdæ forent si res mobiles
postliminio non reciperentur.

De servis (qui rerum nomine veniunt) constat,
quod si ab hoste capti a nostra virtute militum
recipiuntur, pristino domino restitui debeant,
L. 4. l. 19. §. fin. l. 30. ff. captiv. l. 10. l. 12. C. postl.
Ratio, quæ allegatur, generalis est, & quæ
ad alias res mobiles pertinet. *Receptos enim*,
ajunt Imperatores, non captos judicare
debemus, & militem defensorem eorum
esse decet, non dominum, *d. l. 12.*

Confirmantur prædicta exemplo Romanæ
gentis, quæ prædam publico edicto, citatis
dominis, per aliquot dies exponere solebat,
ut domini res suas nosse, & recipere
possint, apud Grot. *l. 3. c. 16. §. 3. ibique not.*
Idque moribus quoque fieri solere,
docet B. Par. in *Disp. de postl.* & Danæus
in *Aphor. pol. p. m. 294.* ubi addit, alias nos
prædones nostrorum subditorum, & sociorum
futuros.

Equidem jus Romanum quasdam res ab hoc
postliminii jure excipit, nimirum, naves,
quæ in bello usum non habent, item arma,
vestes, &c. At hæc exceptiones firmant
regulam in casibus non exceptis

„ coeptis, earumque rationem specialem statim explicabimus.

„ Neque obstat l. 28. ff. *capt. & postl.* ubi res, quæ prædæ cedunt, non habent postliminium: capta autem ab hoste cedunt prædæ, l. 5. §. f. A. R. D. Resp. capta ab hoste, adeoque res hostiles, prædæ omnino cedunt, res autem nostræ, ex hoste receptæ, non videntur capæ, l. 12. C. *postl.* sed pro non captis censentur; *Grot. l. 3. c. 16. §. 1.* adeoque nec pro prædâ haberi possunt.

„ *Us postliminio non redeant*] „ Adeoque primitivis dominis non restituantur.

„ *Sed in prædâ fiat*] „ I. e. cedant captiventi.

„ *Ut hæc opponit Labeo*] „ In l. 28. ff. *captiv.* Equidem verum est, aliud esse postliminio redire, aliud in prædâ esse; contradictionem enim inferret, rem primitivo domino restitui debere, & e. m. cedere debere occupanti. At negamus, res nostras mobiles ab hoste captas, & a nostris receptas, jure Rom. in prædâ esse, nisi in casibus exceptis: nimirum, in navibus lusoriis, in armis, & vestibus militum, in bonis transfugarum, &c.

„ *Ubi quoque reperiuntur, manent ejus, qui emit*] „ Cum satis probatum sit, & jure naturæ, & jure Romano res mobiles postliminio recipi, sponte sequitur, tutas non esse si quæ commercio paratæ ad alios perveniunt, quia emtor rem emit cum sua qualitate, adeoque cum postliminii onere.

„ *Nec apud pacatos reperta*] „ Quia nondum postliminio recepta est, quæ apud pacatos, seu medios reperitur.

„ *Aut intra fines perducta*] „ Si res nostra ad fines nostros perducitur, veteri domino omnino rem vindicandi jus est.

„ *Excepta, quæ in bello usum habent*] „ Nullibi hoc in jure Romano traditur. Diximus enim, eo jure omnes res mobiles, & immobiles postliminio gaudere, i. e. primitivis dominis restitui debere, sive usum in bello habeant, sive non habeant. Sane, ancillas postliminio recipi a primitivo domino, notorii juris est; l. 12. C. *postl.* i. l. æ autem usum in bello non habent: e contrario arma, & vestes usum in bello habent, nec tamen postliminio recipiuntur, l. 2. §. 2. l. 3. ff. *captiv.*

„ Error Auctoris inde oriri videtur, quia; Marcellus *navibus longis, atque onerariis.*

„ NB. PROPTER BELLI usum *postliminium* tribuit, non vero *piscatoriis, & lusoriis*: unde Auctor in genere concludit, in omnibus rebus, quæ usum in bello non habent, postliminium non esse. At falsa est consequentia. Nam de *solis navibus* queritur, an illæ postliminium habeant; & in his *navibus* distinguitur, an usum in bello habeant, an non: & leges Romanæ noluerunt postliminii jura tribuere posterioribus, quia naves lusoriæ impedimento magis sunt. Hoc igitur jus speciale, & civile est, nec ultra naves extendi debet.

„ *Quod ideo placuisse gentibus videtur*] „ Immo id tantum placuit Romanis in navibus piscatoriis, & lusoriis, quæ usum in bello non habent.

„ *Ut recuperandi spes ad ea comparanda a lacriores homines redderet*] „ De navibus ideo id placuisse vidimus, ne classes numero navium lusoriarum augeantur, & in præliis navalibus impedimento sint.

„ *Ad rem bellicam referebantur*] „ At aliam rationem discipline militaris fuisse, diximus.

„ *Quare facile in hoc consensum est*] „ Fabulam de communi consensu gentium, indeque sequenti jure, passim refutavimus.

„ *Usum autem in bello hæc habere censetur*] „ Non investigandum est in res, quæ usum in bello habere possunt; nam regulariter omnes res ibi usum habent. Sane, ad id, ut res postliminio redeant, præcise opus non est ut ad pugnandum pertineant; sed sufficit si consilio, vel alio modo usui esse possunt. *Vid. l. 19. §. f. captiv.* Videndum ergo saltem est, quæ, nam speciatim a Romanis exceptæ sunt.

„ *Ciceronem in Topicis*] „ Operum tom. I. pag. m. 398. A. Exempla hic saltem afferret rerum, quæ postliminio recipiuntur; at alias res non excludit. *Vid. rubr. fin. b. §.*

„ *Modestinum*] „ Nihil apud Modestinum in allegata l. 4. ff. *captiv.* traditur de rebus, quæ usum in bello non habent; sed Marcellus in l. 2. *Eod.* earum mentionem facit.

„ *Naves scil. longæ, atque onerariæ*] „ *Vid. Gron. b. & Meybom. de fabrica Trivrem. apud Græv. Tom. 4. pag. 571. lib. B.*

„ *Muli*] „ n legibus Romanis nihil de mulis dicitur; sed Festus, & Cicero eorum meminerunt.

Sed

Sed *clitellarii*] " Vid. *Gron. b.* Sed de hac quoque distinctione legibus Romanis, altum est silentium: immo nec *Ælius Gallus*, nec *Festus* de *clitellis* aliquid addunt; sed *Cicero* earum mentionem facit.

Et equæ, sed freni patientes] " *L. 2. ff. captio.* *Cicero* quoque idem tradit; at *Festus*, & *Ælius Gallus*, quod de freno additur, omittunt.

Et hæc res sunt, quæ legari recte vo-
luerunt Romani] " Leges Romanæ in genere statunt de rebus, quæ apud hostes sunt, legatum valere, *L. 9. ff. leg. 1.* propter spem postliminii; adeoque frustra Auctor id restringit ad eas saltem res, quæ usum in bello habent.

Et in præstationes familia exciscenda] " Dividi, nimirum, inter hæredes possunt res, quæ apud hostes sunt, *l. 22. §. 5. l. 23. ff. Fam. Erc.* cum cautione si postliminio redierint: hæc igitur dispositio item generalis est, nec restringi salva ratione ad res, quæ in bello usum habent, potest.

2 *Arma, & vestis usum quidem in bello habent, sed postliminio non redibant*] " Certissimo indicio, non in genere verum esse, omnia ea redire postliminio, quæ in bello usum habent, sed id speciatim, saltem in navibus statutum esse.

Quia minime favorabiles erant] " Apud Romanos milites ex propriis arma, & vestes procurabant, adeoque in penam amissionum armorum postliminium negabatur. *L. 2. §. 2. l. 3. ff. & capt.* Sed id intelligendum, puto, de his, qui profugi arma abjecerunt. (*vid. rubr. ab b. altera*) adeoque qui ex fuga recepti postliminio arma vindicant.

Immo id flagitii loco habebatur] " *Vid. l. 3. §. 13. ff. Re milit. Franc. Patric. de re militari part. XI. Sect. 4. & §. Justin. l. 6. c. 8. Ælian. 10. var. 13.*

Arma ab equo distare, quod equus sine culpa equitis proripere se potuit] " Ratio hæc additur in *L. 2. §. 1. capt. & postl.* adeoque equi semper postliminio recipiuntur. Sed eadem ratio etiam in vestibus, & armis obtinet, quibus miles etiam sine culpa privari potuit. Quid si enim saucius post prælium exuatur armis? Crederem igitur, hoc saltem intelligendum esse de illis, qui profugi arma, vel

vestem abjecerunt. *Vid. ad rubr. ab hac retro alteram.*

Hoc &c. rerum discrimen videtur usum habuisse in occidente] " Ut scilicet ea saltem postliminio gaudeant, quæ usum in bello habent, non alia. Sed ex allegato *Boëtio* id non probatur; immo contrarium apparet ex iis, quæ dicta sunt supra ad *n. 1. rubr. octavam.*

Is enim Ciceronis Topica esplicationis ita videtur de hoc jure loqui] " *Cicero* non omnia, quæ postliminio recipiuntur, recenset, sed exempla saltem quædam allegat: Sane, debita, & credita postliminio recipi, extra dubium est, neque tamen ea a *Cicerone* allegantur.

A D §. X V.

At posterioribus temporibus, &c. sublata videtur hæc differentia] " Immo hodie, que jus naturæ obtinet, & omnes res, etiam mobiles, postliminium habent, nisi legibus civitatis aliud statutum sit: quod fieri hodie sæpius videmus ad animandum subditos, qui spe prædæ armare suis sumptibus naves solent, & qui *Caupers* vulgo vocantur.

Passim enim tradunt morum periti, res mobiles postliminio non redire] " Atque ita, in Auditorio Parisiensi summo iudicatum refert Auctor infra §. 19. Exempla in contrarium attulimus supra §. 15. Conf. *B. Par. disp. de postlim. Sect. 2. §. 6. seq.*

Id de navibus constitutum, nullis in locis videmus] " Rationem allegavimus supra ad §. 14. n. 1. rubr. excepta que in bello, &c.

A D §. X V I.

Idem postliminio non egent, quia dominium nondum mutarunt ex gentium jure] " Dic, jure naturæ mutatum nondum esse dominium; jus gentium enim non agnoscimus, quia quamdiu spes est rei recuperandæ, subsistit prius dominium. Spes autem illa manet quamdiu non pervenit ad hostilia præsidia. *Vid. supra §. 2. §. 13. & cap. 6. §. 4.*

Quia jus gentium illis non concessit, ut jus domini mutare possint] " Quæ ratio! Unde

„ Unde quæso probari poterit, gentes con-
 „ venisse ut capta in bello jus postliminii
 „ obtinerent, non vero capta a piratis ?

„ Differentia naturalis hæc est, quod in
 „ bello, quod inter duas summæ potesta-
 „ tes geritur, de causæ justitia constare non
 „ possit, indeque cujusque partis judicium
 „ in sua civitate valeat; quia superior non
 „ est, qui de jure, vel injuria cognoscere
 „ possit. Quando igitur capta ab hoste in-
 „ tra ejus præsidia perveniunt, dominium
 „ rei mutatur, & ex judicio civitatis ho-
 „ stilis res illæ jure captæ censentur.

„ Aliud est in piratis, qui judicio supe-
 „ rioris subsunt, vel injuria se ei eximunt.
 „ Hi semper injuria agunt, adeoque nec as-
 „ serere possunt, jure se agere; nec judi-
 „ cium eorum ullibi valere potest. *Vid. su-
 „ pra §. 1. propof. 7. pr.*

„ *Ut redditam a Philippo]* Hælonesi ver-
 „ ba apud Demosthenem hæc sunt: *Se in-
 „ sulam hanc latronibus ereptam occupasse;
 „ æquum esse igitur ut ea sua sit. Neque vero
 „ difficile est, hæc rationem, cum æqua
 „ non sit, ei extorquere. Omnes enim la-
 „ trones aliena loca occupant, eaque muni-
 „ unt, ut inde alios infestent. Quod si quis
 „ latrones ultus fuerit & superavit, non
 „ sane probanda dicat, si videri velit. ea, qua
 „ illi per injuriam aliis erepta tenere sua fie-
 „ ri. Nam si hæc concederis, quid prohibet, si
 „ quem vel Attica locum, vel Lemni, vel In-
 „ bri, vel Scyri prædones invaserint, & atiqui
 „ eosdem armis expulerint, quin statim is
 „ quoque locus, in quo prædones fuerant,
 „ quum vester sit, illorum fiat, qui latrones
 „ depulerint ?*

„ *Ubiunque reperiuntur, vindicari possunt]*
 „ Quia dominus manlit; non enim captæ,
 „ sed surreptæ sunt.

„ *Tantum esse reddendum]* Hoc non tan-
 „ tum locum habet in receptis a piratis,
 „ sed & in receptis a vero hoste; quod
 „ exemplis, & judicatis probat B. *Parens
 „ in disp. de postl. §. 2. §. 6. Conf. supra §.
 „ 10. n. 2.*

„ *Quantum Dominus ipse ad rem recupera-*
 „ *vandam libenter impensurus fuerat]* Im-
 „ mo saltem id, quod actu impendit is,
 „ qui suo sumtu recepit; nam in id saltem
 „ locupletior fieret dominus. Neque enim
 „ recipiens ultra hos sumtus jus aliquod in
 „ re a prædone surrepta sibi arrogare potest.

„ Conf. *Frantz. l. 12. Resol. 9. Carpz. p. 4.
 „ c. 35. def. 8. & supra l. 3. c. 10. in fin.*

A D §. XVII.

„ *POTEST tamen lege civili aliud statui]*
 „ Ut etiam surrepta a piratis si recipiuntur,
 „ prædæ loco sint. Nam ob utilitatem pu-
 „ blicam jura subditis natura quæsitæ au-
 „ ferri, adeoque & ea, quæ a piratis re-
 „ cipiuntur, eripitibus relinquere possunt.

„ *Sed lex talis non obstat exteris]* His-
 „ pani enim suis subditis tales leges ferre
 „ possunt at extranei, quorum bona à
 „ piratis capiuntur, eis non obligantur: a-
 „ deoque illi ubicunque rem sibi injuria ab-
 „ latam inveniunt, restitutis expensis eam
 „ vindicare poterunt.

A D §. XVIII.

„ *ROMANÆ leges]* L. 5. §. 2. ff. *capt.*

„ *Non tantum inter hostes]* Hostes jure
 „ Romano dicuntur, quibus populus Ro-
 „ manus bellum publice decrevit, l. 24. ff.
 „ *capt. & postl.*

„ *Sed & inter Romanos, & populos exte-*
 „ *ros]* Sed quales exteros? *Cum quibus nec
 „ amicitia, nec hospitium, nec sædus amicitia
 „ causa factum habemus; adeoque ubi id,
 „ quod ex nostro ad eos pervenit, illorum
 „ fit, & liber homo noster ab eis captus ser-
 „ vus fit, & eorum, d. l. 24. Cum tali
 „ ergo gente ex hypothesi Romanorum bel-
 „ lum quidem non est, quia non est publi-
 „ ce decretum; at eadem, quæ in bello,
 „ ratio hic obtinet. Gens illa superiorem
 „ non habet: si proinde jure se agere asse-
 „ rit, valet ejus judicium in sua civitate;
 „ indeque cum ea gente postliminii jura
 „ obtinent, d. l. 24. Atque hinc definitur
 „ postliminium, quod sit jus amissæ rei re-
 „ cipiendæ ab extraneo, inter nos, ac libe-
 „ ros populos constitutum, sive bello id ami-
 „ simus, NB. sive citra bellum.*

„ Aliud igitur dicendum de illis gentibus
 „ externis, quæ apud nos & libertatem
 „ suam, & dominium rerum suarum æque,
 „ ac apud se retinent, & eadem apud eos
 „ nobis contingunt, cum his enim postlimi-
 „ nio opus non esse, diserte traditur in l. 7.
 „ *pr. captio.* Et si enim hæc gentes externæ
 „ sint,

„ sint, sunt tamen amicæ, i. e. cives no-
 „ stri; & res, quæ ad eas perveniunt, non
 „ capiuntur, sed tutæ sunt: adeoque nulla
 „ de postliminio quæstio esse potest.

Alibi] ” Vid. l. 2. c. 15. §. 5. l. 1. c. 2.
 „ §. 5. n. 4. l. 2. c. 2. §. 2. n. 2. inf.

Reliquias has esse seculi Nomadum] ” Ta-
 „ le seculum nunquam existisse, allegatis
 „ locis notavimus; simulque diximus, pau-
 „ cissimas saltem gentes, inprimis quæ ma-
 „ ris littora inhabitabant, injurias tales per-
 „ egisse, atque ideo jure talionis omnia in
 „ eas, quæ in veros hostes, licuisse.

Quo sensum naturalis Societatis, qua in-
 „ ter homines est, mores exfurdaverant] ” So-
 „ cietatem communem hominum non dari,
 „ alibi demonstravimus. Mores igitur sen-
 „ sum societatis, quæ non est, exfurdare
 „ non potuerunt.

Etiã quæ bellum publicum non gererent]
 „ Adeoque quibus bellum publice indictum
 „ non est, nec ubi armis disceptatur.

Erat quadam belli inter privatos quasi
 „ ipsi moribus indicti licentia] ” Ratione natu-
 „ rali verum bellum hic est, non inter pri-
 „ vatos, sed inter duas gentes; non mori-
 „ bus tacite, sed ipso jure naturæ indictum,
 „ jure nimirum talionis. Quod enim gens
 „ in se probat, in alia improbare nequit.

Ne ea licentia ad interficiendos homines
 „ profilitret, placuit captivitatis jura introduci]
 „ Fabulam de placito gentium toties jam
 „ refutavimus. Vidimus, in tales gentes
 „ piratas omnia licere, quæ in hostem; a-
 „ deoque verum non est, captivitatem sal-
 „ tem ex placito gentium ideo introductam
 „ esse, ne licentia illa ad interficiendos ho-
 „ mines profilitret. Nam jure naturæ in tales
 „ gentes, quæ cives nostros servos faciunt,
 „ eoque jus vitæ, & necis sibi in eos ar-
 „ rogant, res eorum rapiunt, &c. tanquam
 „ in prædones, & fures sævire licet; adeo-
 „ que in capientium arbitrio est, an captos
 „ interficere, an servare eos, i. e. servos
 „ facere velint.

Cui consequens fuit, ut & postliminio lo-
 „ cus esset] ” Quia ex hypothese Auctoris ex
 „ placito gentium captivitas introducta est
 „ ad evitandum majus malum. Vera ratio
 „ naturæ est, quod ex judicio nostræ civi-
 „ tatis cives nostri a gente, quæ superio-
 „ rem non habet, adeoque judicem non
 „ agnoscit, injuria capti, & res nostræ in-
 „ juria nobis ereptæ censeantur: quod ju-

Tom. IV.

„ dicium cum effectu valet ex eo momen-
 „ to, quo cives nostri, & res, ad nostrum
 „ limen redeunt.

Aliter, quam cum latronibus, ac piratis]
 „ Personæ enim, & res a latronibus captæ
 „ absque postliminio ipso jure redeunt, l.
 „ §. l. 19. §. 2. ff. capt. Idem dicendum de
 „ captis bello civili. L. 21. ff. captiv.

Quia illa vis rem producebat ad aquas
 „ paciones, quæ a latronibus, &c. contemni
 „ solent] ” Frivola hæc est ratio. Gentes, quæ
 „ bellum cum humano genere gerunt, æ-
 „ quas condiciones æque contemnere so-
 „ lent, ac prædones privati, neque animum
 „ habent amicitiam, nedum æquis pacio-
 „ nibus, conciliandi. Veram rationem dif-
 „ ferentia §. præced. explicavimus. Prædo-
 „ nes semper injuria agunt, adeoque si as-
 „ serunt, se jure agere, judicium eorum
 „ ipso naturæ jure nullum est, cum supe-
 „ riorem habeant, vel habere debeant, cu-
 „ jus judicio se submittere tenentur.

An qui apud nos serviunt ex populo sæ-
 „ derato si domum revenissent, postliminio re-
 „ deant] ” Ponamus, Græciæ civem a Ger-
 „ manis captum ad Romanos (amicos Græ-
 „ corum) per commercia pervenisse, ibique
 „ serviisse, quæritur, si servus ille sese li-
 „ berasset, & ad Græciæ civitates profugis-
 „ set, an dominus eum vindicare possit,
 „ an vero servus jure postliminii pristina jura
 „ recipiat. Prius videtur affirmandum, quia
 „ cum hoste saltem postliminium est, non
 „ vero cum fœderatis. At posterius verius
 „ est. Servus enim ad Romanos pervenit
 „ cum sua causa, & sub conditione nisi post-
 „ liminio redierit: quod optime ita expli-
 „ cat ipse Grotius supra §. 6. n. 2.

Cum populis liberis, & cum fœderatis,
 „ postliminium nobis est ita uti cum hostibus]
 „ Festus hæc verba desumpsit ex libro Galli
 „ Aëli de significationibus; qui varias signi-
 „ ficationes vocis postliminii exponens, ait,
 „ postliminio receptum esse 1. eum, qui
 „ liber ex civitate in aliam civitatem abie-
 „ rat, & in eandem civitatem redit, eo
 „ jure, quod constitutum est de postliminio,
 „ &c. 2. item qui servus a nobis in hostium
 „ potestatem pervenit, postea ad nos, redit
 „ in eius potestatem, cuius antea fuit jure
 „ postliminii, &c. & tum addit 3. cum
 „ populis liberis, & cum fœderatis, & cum
 „ regibus, postliminium nobis est ut cum ho-
 „ stibus.

„ Ex his apparet, Aëlium Gallum ratio-
 „ nem

Y

„nem *juris postliminii* non intellexisse, quia
 „id jus etiam ei tribuit, qui *liber ex civitate in*
 „*aliam civitatem abierat*, & *in eandem civi-*
 „*tatem rediit*: quod rationi juris repugnat. Si
 „proinde Ælius hoc sensu asserit, *cum li-*
 „*beris, & federatis populis, ac regibus,*
 „*postliminium nobis esse ut cum hostibus,*
 „vehementer errat; & merito Proculus
 „hanc sententiam rejicit, atque inter nos,
 „& federatos, ac liberos, non opus esse
 „postliminio, contendit: *quia & illi apud*
 „*nos libertatem, & dominium rerum reti-*
 „*nent, & nobis eadem apud eos contingunt.* L.
 „7. ff. *captiv.* Si vero posteriora illa Festi
 „verba ad quæstionem a Cicerone propo-
 „sitam referri debent, (quod vel exinde
 „conjecturari licet, tum quia ex eodem
 „Cicerone apparet de tali casu olim quæ-
 „situm fuisse, tum quia opponit *federatos*
 „eis, qui *Socii* sunt, *vid. infr. b. §. rubr.*
 „*penult.*) vera est sententia Galli Ælii, nec
 „tunc ei repugnat Proculus, qui de plane
 „alio casu loquitur. *Vid. rubr. seq.*

„*Non inter nos, atque eos postliminium esse*]
 „Proculus oppugnare videtur primum ab
 „Gallo Ælio propositum casum, quod ille
 „postliminio recipiatur, qui *liber ex una ci-*
 „*vitate in aliam abierat, & in eandem ci-*
 „*vitatem rediit*; & recte oppugnat: si
 „vero ad quæstionem a Cicerone propositam
 „referri ejus sententia deberet, male op-
 „pugnaret; nam in casu a Cicerone pro-
 „posito omnino jus postliminii etiam cum
 „federatis obtinet.

„*Ego arbitror distinguendum inter fæde-*
 „*ra, &c.*] ” Hæc distinctio nulla fundatur
 „ratione, immo rationi repugnat.

„*Ea nec captivitati in posterum, nec post-*
 „*liminio obstant*] ” Si bellum publicum
 „per fœdus componitur, contradictio est,
 „personas hinc inde capi, i. e. in servitu-
 „tem redigi, eoque interfici posse. Effe-
 „ctus pacis est, ut omnis decertatio per
 „vim cesset; hostes enim amplius non sunt:
 „non autem capere licet nisi hostem. Adeo-
 „que in hujusmodi personis, tantum ab-
 „est ut postliminium locum habeat, ut ea-
 „rum libertas vi pacis postulari possit, & si
 „alter neget, nova inde belli causa oria-
 „tur. Sane, nullum exemplum hujusmo-
 „di fœderis afferri poterit.

„*Si qua id continerent, ut tuti essent pu-*
 „*blico nomine, qui ab his ad illos venissent,*
 „*&c. ut tunc sublata captivitate cessaret &*

„*postliminium*] ” Immo etsi nihil in fœdere
 „de publica securitate dictum sit, ex ipsa
 „natura pacis cessat jus capiendi, adeoque
 „& postliminium.

„*Et hoc mihi indicare videtur Pomponius*]
 „Pomponius non loquitur de casu, ubi
 „bellum fœdere finitum, eoque amicitia
 „contracta est; sed e contrario de populo,
 „cum quo nec amicitiam, nec hospitium,
 „nec fœdus habemus; adeoque potius ex
 „hoc loco apparet, cum ea gente, cum
 „qua nobis amicitia, & fœdus amicitia est
 „(uti est cum bellum pace finitur), & ca-
 „piendi jus, & postliminium cessare.

„*Cum dixit fœdus amicitia causa, ostendit,*
 „*& alia posse esse fœdera, quibus nec*
 „*hospitii, nec amicitia jus insit*] ” Adeoque
 „quibus nec jus capiendi in posterum,
 „nec postliminium obstaret. At mera hæc
 „est cavillatio. *Fœdus amicitia* hic non op-
 „ponitur *fœderi sine amicitia*; tale enim mon-
 „strum non datur: sed nudæ amicitia.
 „Aliud enim est amicitia, aliud fœdus a-
 „micitia. Amicitiam Romani habebant cum
 „omnibus populis, cum quibus ipsi com-
 „mercium fuit; cujus effectus referente
 „Pomponio est, *ut Romani apud illos, &*
 „*illi apud Romanos tuti essent*, adeoque
 „ubi nec captivitati, nec postliminio lo-
 „cus erat. At *Fœdus amicitia* supponebat
 „arctiorem conjunctionem; certæ adhibe-
 „bantur solennitates, *Fœciales* mitteban-
 „tur addito patre patrato, *vid. supr. l. 2.*
 „*c. 15. §. 3. n. 1*; pacificentes juramento
 „se obstringebant; hostia necabatur, &c.
 „*Festus*, voce, *fœdus. Alex. ab Alex. Gen.*
 „*dier. Sect. 3.*

„Xenophon (*in orat.*) de Agesilao (*E-*
 „*dit. H. Steph. 1581. p. m. 384. Add. rer.*
 „*Græc. lib. 4. p. 312. ejusd. ed. D.*) ait:
 „*Achaïs Argivos AMICOS SIBI CON-*
 „*FEDERATOS FECIT.* *Vid. Schilt.*
 „*de hospiti. p. m. 132.* Et Cicero civitates
 „*federatas* distinguit ab illis, quæ *sine fæ-*
 „*dere amica* erant: in Sicilia enim duas,
 „ait, fuisse civitates *federatas*, quinque
 „*sine fœdere* immunes, ac liberas fuisse,
 „Romanis tamen *amica*. *Orat. in Verrem.*
 „8. p. m. 167. Syphax per legatos expete-
 „bat amicitiam Romanorum, nullo oblato
 „fœdere. *Liv. l. 27. c. 4.* Ita Romani lega-
 „tos ad Ptolemæum, & Cleopatram, mise-
 „runt ad commemorandam, renovandam
 „que amicitiam. *Liv. d. c. 4. conf. Id. l.*
 „37. c. 3. & 4. Tiberius Ptolemæo dona
 „misit,

„milit , eumque socium , & amicum Ro-
„manorum esse voluit. Tacit. Ann. l.4.c.26-

„Proculus quoque eos a se populos foederatos
„intelligi , qui amicitiam , aut hospitium tutum
„promississent] ” Proculus non loquitur de fœ-
„deratis , qui amicitiam , aut hospitium pro-
„miserant : de eo nec verbum exstat. Eo
„ipso enim dum foederatus est , est amicus ;
„adeoque captivitas , eoque & postlimi-
„nium cessat.

„Qua nationes in ditione nostra sunt , &c.
„ut recte legit Cujacius] ” Male Cujacius pro
„opinionis legit ditione. Recte igitur Gallus
„Ælius ait , cum nationibus , qua in opinio-
„ne nostra (i. e. focii nobis) sunt , cum his
„postliminium non esse. Quod ex ipsa ratione
„naturali sequitur , quia is , qui ad socios
„revertitur , apud eos jam liber est , adeo-
„que non demum liber fit si ad nostros li-
„mites pervenit. Quod secus est si civis
„noster ab hoste captus ad amicos , & fe-
„deratos , at non socios pervenit , & ibi
„servit ; hic enim non , nisi ad nostros li-
„mites revertatur , libertatem recipit : adeo-
„que hactenus cum foederatis quoque post-
„liminium obtinet.

„Hoc additamento supplendam erit : nec
„cum his , quibuscum fœdus amicitia causa
„habemus] ” Immo omne fœdus , quo bel-
„lum finitur , supponit amicitiam , & ami-
„citiae causa fit : adeoque excludit capturam ,
„eoque & postliminium.

A D §. XIX

„NON inter Christianos] ” Adeoque si
„Christianus a Christiano capitur , liber
„manet. Vid. l. 3. c. 7. §. 9. n. 1.

„Apud plerosque Mahumetistas] ” Vide
„supra c. 7. §. 9. n. 2.

„Jus ut captivitatis extra bellum] ” Jus
„capiendi res , & personas extraneorum ,
„nec apud alias gentes unquam obtinuit ,
„nisi bello : paucis saltem populis exce-
„ptis , qui contra naturam extra bellum
„communis amicitiae regulas violare , ac
„exterorum res , & personas capere sole-
„bant ; quales hodieque sunt Algerien-
„ses , &c.

„Ita & postliminii] ” Adeoque hodie ex-
„tra bellum jus postliminii cessare , putat :
„at diximus , & apud Romanos id juris
„fuisse , nisi in casu speciali , ubi amicitia

„nulla fuit cum extraneis , i. e. ubi extra-
„nei res , & personas civium nostrorum
„citra bellum capiebant. Ipse Auctor n.
„seq. fatetur , hoc casu hodieque postlimi-
„nio locum esse.

„Sublata utriusque necessitate , ob restita-
„tam vim ejus cognationis] ” Auctor suppo-
„nit , gentes Seculo Nomadum extra bel-
„lum promiscue prædam egisse , adeoque
„sensum societatis naturalis exuisse , inde-
„que res , & personas externas cepisse ; quæ
„proinde reversæ merito pristina jura re-
„cipiebant ; inter Christianos autem , &
„alias gentes , restitutam esse , fingit , vim
„cognationis humanæ , &c. atque ideo &
„captivitatem , & postliminium extra bel-
„lum exolevisse. At dictum sæpius est , 1.
„non dari societatem humani generis ;
„adeoque 2. verum non esse , sensum ejus
„excidisse hominibus. Dixi 3. gentes
„nunquam promiscue latrocinia exercu-
„isse , sed personas , & res nostras a-
„pud alias gentes ipsa naturæ ratione tu-
„tas esse : & sic frustra de captivitate , &
„postliminio quærit. Si tamen gentes quæ-
„dam adeo feroces fuerunt , ut cum iis
„nulla fuerit amicitia , i. e. si personas , &
„res nostras promiscue ceperunt , cum il-
„lis æque postliminium extra bellum olim
„obtinuit. Vid. n. 2.

„Vetus illud jus gentium] ” Scilicet , jus 2
„capiendi extra bellum eos , cum quibus
„de causa belli quidem transactum , sed
„speciatim fœdus amicitiae non est initum.
„At tale jus nunquam existitisse , vidimus.

„Si res sit cum gente tam barbara] ” Cum
„qua nec amicitiam , nec hospitium , nec
„fœdus amicitiae causa habemus , l. 5. §.
„2. Capt. & postl. Etsi enim tales gentes
„jure Romano hostes non sint , (quia
„bellum publice decretum non est) sunt
„tamen naturali ratione hostes , cives no-
„stros interficiunt , & capiunt sine causa ,
„&c. Si proinde ab his gentibus capti servi
„efficiuntur , sponte sequitur , reversos pri-
„stina jura recipere , adeoque in his extra
„bellum captis postliminio locum esse , quia
„injuria captos asserimus a gente , quæ su-
„periore non habet , adeoque cum qua
„de jure contendere nisi bello non possu-
„mus.

„Capta belli jure mutasse dominium] ” Nam
„Algerienses summa gaudent potestate , pro-
„miscue omnes Christianos hostis loco ha-
„bent , ac vim ipsis inferunt , captosque
„Y 2 servos

„ servos faciunt. His igitur servis, si rever-
 „ tuntur, postliminium est; & res si reci-
 „ piuntur, pristino cedunt domino. Errat
 „ igitur Auctor dum tradit §. 14. §. 15,
 „ veteri jure gentium ita dominium muta-
 „ tum esse in rebus mobilibus, ut res ci-
 „ vium nostrorum recepta cedat capienti.
 „ Contrarium enim probavimus *dict. loc.*
 „ Cæterum, apud Hispanos quod a *privatis*
 „ *piratis* captum recipitur, non domino re-
 „ stitui, sed eripienti acquiri, diximus
 „ supra §. 17.

Ac proinde, cum recepta ab aliis essent, facta eorum, qui recepissent] Immo tale

„ jus vetus gentium nunquam obtinuit. Sa-
 „ ne, res etiam mobiles, ex judicio nostræ
 „ civitatis injuria nobis ablatas dicimus; a-
 „ deoque dominium eatenus non mutatum
 „ est: hoc autem judicium cum effectu
 „ valet, ubi res intra fines nostros redit.
 „ Sane milites nostri, qui rem recipiunt,
 „ defendere nostra debent, non sibi acqui-
 „ rere. Cæterum, legibus civilibus lex ta-
 „ lis statui potest subditis; quod & in Gal-
 „ lia, & in Hispania factum vidimus.

Naves bodie inter ea non esse] Vide
 „ supra §. 15. ubi diximus, id meri juris ob-
 „ vilis esse.

C A P U T X.

Monita de his, quæ fiunt in bello injusto.

I. Quo sensu pudor vetare dicatur, quod lex permittit :	IV. Qui hinc, § quatenus ad restitutionem obligentur.
II. Aptatum hoc ad ea, quæ jure gentium permessa diximus.	V. An res capta bello injusto reddenda sint ab eo, qui cepit.
III. Interna injustitia injustum esse, quod ex bello injusto fit.	VI. An § ab eo, qui detinet.

Lib. III.
o. 4.

L. I. **L**egenda mihi retro vestigia, + & eripienda bellum gerentibus pene omnia, quæ largitus videri possum, + nec tamen largitus sum: nam cum primum ^a + hanc juris gentium partem explicare sum aggressus, + testatus sum, *juris esse*, aut *licere* multa dici, eo quod impune fiant, partim etiam + quod ² judicia coactiva suam illis auctoritatem accommodent, + quæ tamen aut exorbitent a recti regula, + sive ³ illa in jure strictè dicto, + sive in aliarum virtutum præcepto posita est, + aut certe omittantur sanctius, & cum majori apud bonos laude.

2. In Troadibus Senecæ dicenti Pyrrho, (vers. 333.)

+ *Lex nulla capto parcat, aut prænam impedit :*

regerit Agamemnon.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.

Quo

G R O N O V I I.

1 *Pene omnia]* Et ostendendum, quamquam hæc jure gentium concessa in bello, & impunia sint, perpauca tamen eorum virum bo-

num, & Christianum licere sibi putare debere.
 2 *Judicia coactiva.]* Magistratus pro potestate facta tueantur.

3 *Ille in jure stricto]* Quæ nihil vi geri patitur, nisi ad sui tutelam inculpatam.

G R O N O -

Quo in loco + pudor + non tam hominum, & famæ, quam æqui, & boni, aut certe ejus, quod æquius, meliusque est, respectum significat. Sic in Justinianeis Institutionibus ^a legimus: *fideicommissa appellata sunt, + quia* 5 *nullo vinculo juris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur.* Apud patrem ^b Quintilianum: *non aliter* ^c *salvo pudore ad sponsores venit creditor, quam si recipere a debitore non possit.* Atque eo sensu ^d *sepe* videas + justitiam cum pudore conjungi.

^c *Nondum justitiam facinus mortale fugarat:
Ultima de superis illa reliquit humum,
Proque metu populum sine vi ⁷ pudor ipse regebat.*

Hesiodus ^d :

Δίκη δ' ἐν χερσὶ καὶ αἰδῶς,
Οὐκ ἔσται, βλάβη δ' ἰ κακῶς τὸν ἀρετῶνα φῶτα.

———— + *nusquam pudor : aurea nusquam
Justitia : insultant pravi melioribus ultro.*

Plato libro XII. de ^e legibus: *παρθένος γὰρ αἰδῶς δίκη λέγεται τε καὶ ὄντως ἰσχυρῶς* emendem ⁸ *παρθένος* ut sensus sit: + *comes pudoris justitia vocatur, & merito quidem.* Nam & alibi idem Plato sic loquitur: *ὁ θεὸς δέστας περὶ τὰ γίνεαι ἀνθρώπων, καὶ ἀπέλοιτο πᾶν, δωρεῶν ἀνθρώποις αἰδῶς τε καὶ δίκην, ὡς εἶεν πόλεως κόσμος τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγῶν* 9 *Deus metuens, ne plane interiret genus humanum, dedit hominibus + justitiam, ac pudorem, ornamenta civitatum, & ad amicitiam colligendam vincula:* & Plutarchus ⁸ simili modo *δίκην* vocat ¹⁰ *ἔνοικον αἰδῶς, justitia in pudoris cohabitatrix, + qui & b* alibi jungit *αἰδῶς, & δικαιοσύνη*. Apud + Dionysium Halicarnassensem simul nominantur ⁱ *αἰδῶς, κόσμος καὶ δίκη,* pudor, decorum, & honestum. Sic & *αἰδῶς, & ἐπιεικειῶν,* copulat ^k Josephus pudorem, & equitatem. Paulus quoque + jurisconsultus ^l conjungit naturale jus, & pudorem. Cicero ^m autem inter justitiam, & verecundiam, ¹¹ ita fines regit, ut justitiæ partes statuat non violare homines, (aa) + verecundiæ non offendere.

3. Cum eo, quem ex Seneca adduximus, versu, bene convenit dictum

G R O N O V I I.

4 *Pudor*] Pudor ille potissimum est pudor sui, quom quis nihil magis veretur, quam suam conscientiam, & antiquissimum habet *Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.*

5 *Nullo vinculo*] Olim ad ea præstanda nemo per judicem adigebatur, sed, prout inciderant in probum, & pudentem, aut in improbum, & impudentem hominem, rata, aut irrita erant.

6 *Salvo pudore*] Siquidem vult retinere ve

recundiã, & existimationem, nisi vult decoquere pudorem.

7 *Pudor ipse*] Reverentia sola recti.

8 *Παρθένος*] Ex Afranio apud Nonium licet reddere *adsestrix*] Verba Poëtæ: *remittit adsestricem: me ad se vocat.*

9 *Deus metuens*] Providens.

10 *ἔνοικον*] Domesticam, contubernalem.

11 *Ita fines regit*] Distinguit.

(aa) At vero *Verecundiã* heic est virtus quædam singularis: ut & *Pudor* in verbis Pauli Jurisconsulti propriè sumitur. J. B.

^a De Fideicommissis.

^b Declam. 273.

^c Ovid.

^d Fast. I.

248, &

seq.

^e Operibus, vers.

192, 193.

^f Pag.

943. E.

Tom. II.

Ed. H.

Steph.

^g Protagora, pag.

322. C.

Tom. I.

^h Ad in-eruditum

Princip.

pag. 781.

B. Tom.

II.

ⁱ Vita

Thestæ,

pag. 3. C.

Tom. I.

^k Lib. VI.

cap. 36.

^l Lib.

XIII. an-

tiq. c. 19.

(Cap. XI.

§. 3. de offi-

Hudf.)

^m L. 14.

§. 2. D. de

ritu nupt.

m Off. I.

28.

^a Lib. I, ^b etum ^c ejusdem in scriptis philosophicis : ^a Quam angusta innocentia est, ¹² ad legem bonum esse? + quanto latius officiorum patet, quam juris regula? quam multa pietas, humanitas, liberalitas, justitia, fides exigunt? quæ omnia ¹³ extra publicas tabulas sunt. Ubi vides, + jus a justitia distingui, + quia ^b Lib. I, jus accipit id, ¹⁴ quod in judiciis externis viget. Idem id alibi ^b explicat de Clem. c. 18. egregie exemplo juris herilis in servos: In mancipio cogitandum est, non quantum illud impune pati possit; + sed quantum tibi permittat æqui, bonique natura, quæ parcere etiam captivis, & pretio paratis jubet. Deinde: + cum ¹⁵ in servum omnia liceant, est aliquid, + quod ¹⁶ in hominem licere commune jus animantium vetet. quo in loco notanda iterum vocis licere diversa acceptio, + altera exterior, altera interior.

II. I. + Eundem habet sensum illa Marcelli ^c in senatu Romano distinctio: non quid ego fecerim in disquisitionem venit, quem quicquid in hostibus feci jus belli defendit, sed ¹⁷ quid isti pati debuerint: ex æquo, & bono scilicet. Idem discrimen Aristoteles ^d innuit, disputans, an justa dicenda sit quæ ex bello oritur servitus: ὅλως δ' ἀντεχόμενοι τινες, ὡς οἴονται, δίκαιον τινός (ὁ γὰρ νόμος δίκαιόν τι) τὴν κατὰ πόλεμον δαλείαν τιθῆναι δίκαιαν ὅλως δ' ἔφασι τὴν γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δίκαιαν εἶναι τῶν πολέμων. quidam respicientes justum aliquid (^b nam & lex justum quid est) justam esse, ajunt, servitutem ex bello; at ¹⁸ omnino justam esse, negant, quando accidere potest, ut injusta fuerit belli causa. Simile est illud Thucydidis ^e in Thebanorum oratione: εἰς ἐν χειρὶν ἀπεκτείνετε ἔχ' ὁμοίως ἀλγῆμεν κατὰ νόμον γὰρ δὲ τινα ἔπαχον de his, quos in conflictu occidistis, non adeo querimur; + accidit enim hoc illis jure quodanmodo.

^f L. 19. pr. D. de capt. ^g Ep. XXXI. ^h L. XXIX. c. 1. 2. Sic & ipsi + jurisconsulti Romani, quod sæpe jus captivitatis vocant, + alibi injuriam ^f appellant, + & æquitati opponunt naturali; & ^g + Seneca fervi nomen ex injuria natum, ¹⁹ + id, quod sæpe accidit, respiciens. Apud Livium ^b quoque Itali retinentes ea, quæ Syracusanis bello ademerant,

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^a Quam angusta innocentia est, ad legem bonum esse?] Idem Seneca de Beneficiis V, 21. Multa legem non habent, nec actionem, ad qua consuetudo vitæ humana lege omni valentior dat aditum. Quintilianus institutionum oratoriarum lib. III. c. 6. Sunt enim quædam non laudabilia natura, sed lege concessa, ut in XII. tabulis, debitoris corpus inter creditores dividi licuit, quam legem mos publicus repudiavit. Cicero de Officiis libro III. Aliter leges, aliter philosophi tollunt astutias: leges, quatenus manu tenere possunt: philosophi, quatenus ratione, & intelligentia. (Cap. 17.)

^b Nam & lex justum quid est] Seneca ad Helvium c. 6. alii armis sibi jus in aliena terra fecerunt. Pugnare videntur jus, & aliena. Sed concilianda, ut docet hic textus. Repete quæ supra hoc libro cap. IV. §. 2.

¹² Ad legem bonum esse?] Hactenus solummodo recte facere, ac justitiam colere, ut præstes, quod leges imperant, quod a judice potes cogi.

¹³ Extra publicas tabulas sunt] Quæ negligere possis sine metu tribunalis, & prætoris, quæque actionem ex legum tabulis non habent.

¹⁴ Quod in judiciis externis] De quo prætor, vel judex, & consilium disceptant, quod actione petitur.

¹⁵ In servum omnia liceant] Quicquid statuas, forum, & falces non metuas.

¹⁶ In hominem licere] Si facias in homine, utcumque vili, & humili, ferum, immane, inhumanum habeatur.

¹⁷ Quid isti pati] Annon debuerit ab illis jus belli abstinere.

¹⁸ Omnino justam] Semper, & in universum.

¹⁹ Id, quod sæpe accidit] Ut servi fiant, qui fieri non meruerunt.

ademerant, pertinaces ²⁰ + ad obtinendam injuriam appellantur. Dion Prusænsis ^a cum dixisset, bello captos, si ad suos rediissent, libertatem recipere, addit, *ὡς ἀδικῶς δαδευόντας*, ut qui + per injuriam in servitute fuis-
sent.

^a Orat.
XV. pag.
240. A.

^c Lactantius ^b de philosophis loquens: cum de officiis ad rem militarem pertinentibus disputant, neque ad justitiam, neque ad veram virtutem accommodatur illa omnis oratio, + sed ad hanc vitam, moremque civilem. Idem mox a Romanis, ait, + legitime illatas injurias.

^b Inst.
Div. VI. 6:

III. Primum ergo dicimus, + si belli causa injusta sit, + etiam si bellum solenni modo susceptum sit, injustos esse ²¹ + internam injustitiam omnes actus, qui inde nascuntur: ita ut + qui scientes tales actus operantur, aut ²² + ad eos cooperantur, habendi sint in eorum numero, ^c + qui ad regnum cœleste sine pœnitentia pervenire non possunt. Vera autem pœnitentia, si tempus, & copia suppetat, omnino requirit, ^d + ut is, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpendo, sive prædas agendo, id ipsum resarciat. Ideo Deus ^e + negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non jure captos detinebant: & Ninivitis ^d rex indicens ²³ justitium præcipit, + ut rapina manus vacuefaciant, ²⁴ + naturæ ductu agnoscens, sine tali restitutione pœnitentiam fictam, & inanem fore. Atque ita videmus sentire ^f non ^e Judæos tantum, & Christianos, sed & Mahumetistas.

^c I. Cor.
VI, 10.
^d Jon.
III, 8.
^e Libro
præcepto-
rum legib.
præcepto
jubente
XVI.

^f Sicut, in
verbo bel-
lum p. 1. n.
10. 11. 8.
12. Covar.
d. §. 11. n.
8. 8. Less.
lib. II. c.
13. dub. 4.
Adde 1. 21.
§. 9. D. de
furtu.

IV. + Ad restitutionem autem ^f tenentur, secundum ea, quæ generaliter a nobis + alibi explicata sunt, + belli auctores, ²⁵ sive potestatis jure, + sive consilio, + de his scilicet omnibus, quæ bellum consequi solent: + etiam de insolitis, + si quid tale jusserunt, aut suaserunt, + aut cum impedire possent, non impediunt. + Sic & duces tenentur de his, quæ suo

G R O T I I.

^c Lactantius] Augustinus vero epistola V. quæ est ad Marcellinum: (Ep. 138. §. 14. Edit. Benedictin.) ac per hoc si terrena ista respublica Christiana præcepta custodiat, etiam ipsa bella sine benevolentia non gerentur. Idem de diversis ecclesiæ observationibus: apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt. (Ultimum locum habet Auctor à Gratiano, *Caus. XXIII. Quest. 1. c. 6.* neque enim alibi reperitur, quod sciam. J. B.)

^d Ut is, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpendo, sive prædas agendo, id ipsum resarciat.] Num. V, 6. 7 Hieronymus ad Rusticum: nec differtur ultionis sententia, si non reddantur universa. (Nil ibi tale apud Hieronym.) Augustinus in epistola ad Macedonium, quæ est LIV. (Ep. 153. §. 20. Edit. Benedictin.) Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur. Retulit Gratianus in causam XIV, quæstione VI. c. 1.

^e Negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non

jure captos detinebant] Locus est illustris Esaiæ LVIII, 5. 6. 7. habes eum græce apud *Justinum Martyrem* in colloquio cum Tryphone. (Pag. 233. Ed. Sylburg.)

^f Non Judæos tantum] Vide canones pœnitentiales *Mosis Maimonida* cap. II, §. 2. Et *Mosem de Kotzi* præcepto jubente XVI.

^g Mahumetistæ] Vide *Leunclavium Turcico- rum V. & XVII.*

G R O N O V I I.

²⁰ Ad obtinendam injuriam] Ad retinenda, & non reddenda, quæ per vim parum probatam quæsiissent.

²¹ Interna injustitia] Quæ apud Deum reos faciat, et si humano foro exculatos.

²² Ad eos cooperantur] Aut eis adjutorium faciunt.

²³ Justitium præcipit] Feras, & vacationem ab omni opere, ac negotio obsecrationis causa.

²⁴ Naturæ ductu] Quippe veræ religionis ignarus.

²⁵ Sive potestatis jure, sive consilio] Vel jubendo, vel suadendo.

G R O

fuo ductu facta sunt : + & milites + in solidum omnes, qui ad actum aliquem communem, puta urbis incendium, concurrerunt : + in ²⁶ actibus dividuis pro damno quisque, + cujus ipse causa unica, + aut certe inter causas fuit.

^a Silo. d.
Toco num.
10.

^b Vafq.
lib. I, con-
trou. il. c.
9. n. 17.
Molin.
diff. 118.
§. ut veto.

^c Lib. IX.
c. 1.

^d Lib.
VIII. c. 39.

^e Vide
supra l. II,
c. 12.

^f Vide
supra lib.
II, c. 10.

^g Lib. VI.
c. 5.

V. I. Neque admittendam putem exceptionem, quam nonnulli ^a adferunt + de his, qui aliis operam navant, + si modo in ipsis aliquid hæreat (bb) culpæ : ²⁷ + ad restitutionem enim sine dolo culpa sufficit. + Sunt qui videntur ^b existimare, res bello captas, etiamsi iusta belli causa non adfuerit, reddendas non esse, eo, quod bellantes inter se, cum bellum inierunt, ista ²⁸ capientibus donasse intelligantur. + Sed nemo ²⁹ suum jactare temere præsumitur : + & bellum per se longe abest a contractu natura. Ut vero pacati populi certi quid haberent quod sequerentur, + nec bello implicarentur inviti, + sufficiebat introductio ³⁰ externi, de quo diximus, domini, + quod cum interra obligatione restitutionis potest consistere. + Atque id illi ipsi auctores videntur statuere in jure captivitatis personarum. Ideo Samnites apud ^c Livium, *res hostium in præda captas, quæ belli jure nostræ videbantur, remisimus.* + *Videbantur*, ait, quia injustum id bellum fuerat, ut jam ante ^d agnoverant Samnites.

2. + Non dissimile est, + quod ex contractu sine dolo inito, ³¹ cui ^e inest inæqualitas, jure gentium nascitur facultas quædam cogendi eum, ³² qui contraxit ad implenda pacta : + nec eo tamen minus, qui plus æquo stipulatus est, rem ad æqualitatem reducere ex probi, ac pii hominis officio tenetur.

VI. I. Sed &, qui damnum ipse non dedit, ^f aut sine omni culpa dedit, + sed rem bello injusto captam ab alio penes se habet, tenetur eam reddere, quia cur alter ea carere debeat, + nulla causa subest naturaliter iusta, + non consensus ipsius, + non malum meritum, + non compensatio. Non aliena ab hac re historia est apud Valerium ^g Maximum : *populus*, inquit, *Romanus cum P. Claudius Cumerinos ductu, atque auspiciis suis captos sub hasta vendidisset, etsi ærarium pecunia, fines agris auctos animadvertibat, tamen, + quia ³³ parum liquida fide id gestum ab imperatore videbatur, maxima*

GRONOVII.

²⁶ *Actibus dividuis*] Quos non faciunt, agminatim, centuriatim, manipulatim, sed singulatim.

²⁷ *Ad restitutionem*] Ad restituendum quisque obligatur ipsa possessione alieni, aut casu damni dati, etiamsi dolus ejus, & prava voluntas non intervenerit.

²⁸ *Capientibus donasse*] Res suas misisse in vicem, & tacito pacto constituisse, ut id haberent pars utraque, quod huic, aut illi assignaret pars communis, & fortuna.

²⁹ *Suum jactare*] Pro derelicto habere.

³⁰ *Externi domini*] Ut eum paterentur esse jure publico domisum, qui res cepit, quod

potuerunt pati, etsi non solverent conscientiam vinculo quarundam restituendarum.

³¹ *Cui inest inæqualitas*] Ubi non redditur par pro pari, quod fieri debet in legitimo contractu.

³² *Qui contraxit*] Qui plus debet, quam accepit.

³³ *Parum liquida*] Dubitabatur, an vere hostes fuissent.

(bb) Videtur heic deesse *dolosa*, aut aliud simile : ut patet ex verbis sequentibus, *sine dolo culpa sufficit*. Non est in promptu SYLVESTER ille, ad cujus sententiam heic respicit Auctor noster. *J. B.*

G R O -

xima cura ^h *conquistos redemit*, *isque habitandi gratiâ locum in Aventino adsignavit*, & *prædia restituit*. + Similiter Phocensibus ^a Romanorum decreto reddita libertas ³⁴ + etiam illa publica, & qui erepti erant agri. Et postea ⁱ Ligures, qui a M. Popillio venditi fuerant, ^b + reddito emtoribus pretio restituti sunt in libertatem, bona quoque reddi curata. + Idem de Abderitis decrevit senatus, ^c addita causa, quod injustum bellum illatum iis esset.

2. Poterit tamen, si quid sumtus, aut operæ impendit is, qui rem tenet, + deducere tantum, ³⁵ quantum domino valebat adipisci desperatam possessionem, secundum ea, quæ alibi ^d explicata sunt. Quod si rei possessor culpæ exfors eam consumserit, aut alienaverit, + non tenebitur, nisi in quantum censeri potest locupletior factus.

G R O T I I.

^h *Conquistos redemit, & prædia restituit*] Antonius Tyrios coëgit reddere, quæ Judæorum tenebant. Homines ab eis venditos jussit liberari, bona dominis reddi. *Josephus XIV. antiquæ historiæ, (Cap. 12. §. 5. divis. Hudson.)* Macrinus Parthis reddidit captivos, & prædam, quod causa non fuisset, cur Romani pacem rumperent. *Herodianus libro IV. in fine.* Mahumetes Turca liberari jussit eos, qui fuerant in oppido Sanctæ Mariæ in Achaia. *Chalcocondylas libro IX.*

ⁱ *Ligures*] Vide excerpta Peirefsciana *Diodori Siculi.* (Pag. 298.)

G R O N O V I I.

³⁴ *Etiam illa publica*] Non tantum ut privati liberarentur servitute apud privatos, sed etiam ut reipublicæ suæ leges redderentur.

³⁵ *Quantum domino*] Eam summam pecuniæ, quam dominus impendere non dubitasset, ut reciperet. 2, 10. 9.

HENRICI DE COCCEII
C O M M E N T A R I U S

I N

HUGONIS GROTTII

L I B. I I I. C A P. X.

„ **E**X COMPENDIO Systematis Grotiani, quod supra L. 3. c. 1. §. 1. „ *rubr. penult.* exposuimus, repetendum „ est, Auctorem in quaestione, *quid, quantumque in bello liceat* ? distinguere inter „ id, quod *jure naturæ socialit*, & id, quod „ *jure gentium* voluntario licet. L. 3. c. 1. „ §. 1. & b. c. 10. §. 1.

„ Postquam licentiam *juris gentium* octo „ præcedentibus capitibus exposuit, jam „ retro legit vestigia, & bellum gerentibus „ omnia eripit, quæ ipsis ex *jure gentium* „ largitus est: i. e. temperat illud jus gen- „ Tom. IV.

„ tium, non tantum ex præceptis *juris naturæ* stricte sic dicti, seu *socialis*; sed „ etiam ex *jure naturæ laxiori sensu sumto*, „ seu virtutum præceptis; & denique ex „ eo, quod *laudabile*, & *utile* est, b. c. „ 10. §. 1.

„ Equidem non moramur distinctionem „ *juris naturæ in sociale*, & *laxius*; nec „ differentiam, quam Auctor constituit inter id, quod *juris laxioris*, i. e. *debitum*, „ & quod *saltem honestum* est. Utramque „ enim examinavimus in *Dissert. proæm. I.* „ & II. Sufficit quod Auctor per *jus sociale*

Z

„ ciale intelligit jus illud naturæ, quod to-
 „ tum humanum genus obligat; & per jus
 „ naturæ laxius præcepta virtutum. Id sal-
 „ tem hic notamus, jus gentium voluntarium
 „ non dari, adeoque frustra de ejus licen-
 „ tia, & de temperamentis circa illam li-
 „ centiam queri.

„ Cæterum, quid jure naturæ in bellis
 „ liceat, tum ex principiis Auctoris, tum
 „ ex nostris explicavimus supra c. 1. §. 1.
 „ ad rubr. penult. tum speciatim demon-
 „ stravimus in singulis capitibus præceden-
 „ tibus; adeoque his immorari opus non
 „ est. Sed paucis saltem exponemus ea tem-
 „ peramenta, quæ Auctor tum ex virtutum
 „ præceptis, tum ex debito honestatis, tum
 „ ex utilitatis rationibus affert, & quæ o-
 „ mnino legi merentur.

A D §. I.

3 Ex eripienda bellum gerentibus pene omnia,
 „ que largitus videri possum, &c.] Scilicet,
 „ ex ficto illo jure gentium.

„ Nec tamen largitus sum] ” Scil. juxta ju-
 „ stitiam internam, seu jus naturæ sociale.

„ Hanc juris gentium partem] ” Quid sci-
 „ licet in bello liceat.

„ Testatus sum jure esse, aut licere multa
 „ dici, eo quod impense fiant] ” Vide supra
 „ l. 3. c. 4. §. 2. Conf. l. 1. c. 2. §. 7. l. 2.
 „ c. 5. §. 28.

„ Quod judicia coactiva suam illis auctoritatem
 „ accommodent] ” Nam supra docuit, unam
 „ quamque gentem judiciis coactivis hoc
 „ jus defendere teneri, l. 3. c. 7. §. 6. n. 1.
 „ 2. 6. 7. & §. 7. c. 6. §. 2. c. 4. §. 2. in fin.
 „ c. 9. §. 2. c. 16. §. 3. L. 2. c. 1. §. 1. n. 3.
 „ c. 23. §. 13. n. 3.

„ Qua tamen aut exorbitent a recti regula]
 „ Vide late Diff. præm. IV. §. 20. & 21.
 „ Sine illa in jure strictè dicto] ” Quod
 „ sociale vocat. Vid. proleg. §. 8. l. 1. c.
 „ 1. §. 5.

„ Sive in aliarum virtutum præcepto posita
 „ est] Quam partem juris aptitudinem vocat
 „ Auctor, seu jus naturæ laxius. Vid. pro-
 „ leg. §. 9. & l. 1. c. 1. §. 7.

„ Aut certe omittantur sanctius] ” Nam
 „ jus naturæ laxiori sensu sunt, (quod
 „ debitum inferte, ait.) distinguit ab eo,
 „ quod saltem laudabile est. Diff. præm.
 „ XII. §. 9. Ita occidere innocentem jure
 „ necessaræ defensionis licet; at juxta Au-

„ ctorem sanctius omittitur, l. 2. c. 1. §. 2.
 „ & §. 9. Evadenda alapa causa alium occi-
 „ dere licet; at laudabilis est pati, d. c.
 „ 1. §. 10. Alia exempla ex Auctore cu-
 „ mulavimus in Diff. præm. II. §. 9.

„ Lex nulla capto parcat] ” Auctor putat, 2
 „ intelligi hic legem juris gentium, quæ im-
 „ punitatem saltem concedit. At verius est,
 „ loqui Pyrrhum de lege naturæ, & Aga-
 „ memnonem opponere ei præcepta virtu-
 „ tum. Vid. l. 3. c. 4. §. 2.

„ Non tam bonum, & fama, quam
 „ æqui, & boni, &c. respectum significat]
 „ Immo pudor ibi saltem significat id, quod
 „ laudabilis est; nam jure naturæ dubium
 „ non est, captum interfici posse. Bene La-
 „ tantius hanc differentiam observavit, de
 „ vera sapientia c. 24. ubi suasor est, ut impo-
 „ nat (de doctore perfecto loquitur) bo-
 „ ninibus parendi necessitatem non oi ali-
 „ qua, sed pudore; & tamen libertatem
 „ relinquat, ut & premium constitutum sit
 „ parentibus.

„ Quia nullo vinculo juris, sed tantum pu-
 „ dore] ” Adeoque Imperator juri hic oppo-
 „ nit id, quod pudori convenit, i. e. vir-
 „ tuti: de qua in præsentī materia plane
 „ non queritur.

„ Justitiam cum pudore conjungi] ” Im-
 „ mo non conjunguntur quasi eadem sint,
 „ sed quia ipsa justitia, quatenus in constan-
 „ ti, & perpetua voluntate consistit, vir-
 „ tus est: si nimirum id, quod justitia exi-
 „ git, non metu pænæ, sed ex pudore,
 „ i. e. ultro, & perfectionis amore agitur.

„ Nusquam pudor: aerea nusquam justi-
 „ tia] ” Diversum ergo aliquid est pudor a
 „ justitia.

„ Comes pudoris] ” Vel potius adfatrix.
 „ Vid. Gron. b. quia, uti dictum est, ipsa
 „ justitia quatenus in animo consistit, vir-
 „ tus est.

„ Justitiam, ac pudorem] ” Intelligit vir-
 „ tutem, cujus semina omnino æque a na-
 „ tura sunt, ac ipsa justitia. Utæque col-
 „ ligatur amicitia, sed diverso modo: ju-
 „ stitia, metu pænæ; caritate, seu pudore,
 „ perfectionis amore.

„ Qui & alibi jungit, &c.] ” Pudorem,
 „ & æquitatem, scilicet, quæ ex perfectione
 „ oritur.

„ Dionysium] ” Sed hæc tria toto celo
 „ differunt a justitia.

„ Jurisconsultus conjungit naturale jus, &
 „ pudorem] Paulus in l. 14. §. 2. de ritu nupti-
 „ loquitur

» loquitur de pudore, qui negotio genera-
» tionis inest, adeoque ex ipso jure natu-
» ræ oritur. Alio igitur sensu pudor hic su-
» mitur.

Verecundia non offendere] » Cicero non
» loquitur de offensione, quæ fit ablatione
» juris alieni, & quæ ipso naturæ jure pro-
» hibita est, teste eodem Cicerone, *d. l.*
» *1. c. 9*; sed de offensione, quæ fit ex ne-
» glectu decori. Nam Auctor ille partem
» tractat honestatis, in qua *verecundia*,
» *temperantia*, & *modestia* cernitur; idque
» voce decori contineri, ait, *diſt. l. 1. cap.*
» *27. pr.* Unde decorum definit *d. cap. 27.*
» *ſix. ubi moderatio, & temperantia appa-*
» *ret*; & in *cap. 28.* pergit: *hoc decorum,*
» *quod in vita elucet, movere approbationem*
» *eorum, quibuscum vivitur, ord. no, &*
» *constantia, & moderatione diſtorum om-*
» *nium, atque ſalſorum.* Indeque tandem
» eodem *c. 28.* concludit, *verecundia par-*
» *tes eſſe non offendere* (i. e. decorum ob-
» ſervare, non indignum se reddere ap-
» probatione cordatorum virorum). Unde
» etiam statim addit: *in quo maxime per-*
» *ſpicitur vis decori.*

3 *Quanto latius officiorum patet, quam ju-*
» *ris regula*] » Differentias late expoſuimus
» in *Differt. præem. X. Poſt. XV.*

Jus a juſtitia diſtingui] » Quatenus ſcil.
» juſtitia virtus eſt, i. e. quatenus conſiſtit
» in conſtante, atque perpetua voluntate.

Quia jus accipit id, quod in externis ju-
» *dicis viget.*] » Immo Seneca eo ſenſu *juris*
» *regulas* non intelligit. Nam etiam apud
» Deum juſtus eſt qui ſuum cuique tribuit,
» eſti non amore virtutis juſticiam operetur.
» Sane, pœnæ non ſubjacet qui ſuum cui-
» que tribuit; ſed præmium non meretur.

Sed quantum tibi permittis æqui, boni-
» *que natura*]. » Pietas nimirum, humani-
» tas, &c.

Cum in ſervorum omnia liceant] » Scil.
» jure naturæ.

Quod in hominem licere, commune jus
» *antiquitatis veteris*] » Ratio ſcil. humanitatis.

Alter exterior, altera interior] » Rectius
» altera juris, altera virtutis.

» Marcellus non quod *jure hoſtis* licet, op-
» ponit ei, quod *æquum*, & *bonum* eſt, ſed
» diſtinguit duplicem quæſtionem: 1. an id,
» quod fecit, in hoſtem fieri poterit; &
» hoc affirmat: 2. an Syracuſani hoſtes
» fuerint, adeoque an hoſtilia pati debue-
» rint? & hoc ſolum in diſquiſitionem ve-
» nire, ait. *Liv. l. 26. c. 31.*

Idem diſcrimen inſiuit] » Rationem, cur
» ſervitus etiam ex injuſto bello juſta dica-
» tur, alibi expoſuimus: quia ſcil. uterque
» litigantium cauſam ſuam juſtam ait, nec
» judex eſt, qui de juſtitia cauſæ cogno-
» ſcere poſſit. Suſpenſa igitur interim eſt
» quæſtio de jure, uſque dum bello per
» ultimam victoriam finito appareat, cujus
» cauſa injuſta fuerit: tunc enim demum
» conſtat, victum omnia injuria egiſſe, a-
» deoque ſervitutem quoque ex bello juſtam
» non eſſe. Servitus igitur ex bello injuſto
» nunquam juſta fuit, eſti ex conditione
» naturæ humanæ certitudo durante bello
» ſuſpenſa fuerit.

Accidit enim hoc illis jure quodammodo].
» Quia ex judicio civitatis hoſtilis juſtam
» ſibi belli fuiſſe cauſam opinabantur: quod
» cum Thebani ex ſuæ civitatis judicio ne-
» garent, ideo *quodammodo* ſaltem jure id
» illis contigiſſe, aiebant.

Juriſconſulti Romani quod ſepe jus capti-
» *vitatis vocant*] » Poſtquam enim Gajus in
» *L. 1. pr. ff. A. R. D. præmiſit, Quarior-*
» *dam rerum dominium: nos nanciſci jure*
» *gentium, quod ratione naturali inter o-*
» *mnes homines peræque obſervatur, & quod*
» *cum ipſo genere humano prodiſtum eſt, ita*
» pergit *l. 5. §. ſi. Eod. Item qua ex ho-*
» *ſtibus capiuntur, jure gentium ſtatim ca-*
» *piuntur ſunt*; & *l. 7. pr. Eod. Adeo ut &*
» *liberi homines in ſervitutem deducantur.*
» Sed & alibi ſervos jure gentium fieri, Jcti:
» afferunt, *l. 4. §. 1. l. 5. §. 1. ff. de ſtatu hom.*
» *L. 1. §. 1. de his, qui ſui, vel al. §. 3. ſeq.*
» *jur. perſ. pr. ff. de libertis.*

Alibi injuriam appellant] » Romani Jcti:
» nullibi jus ſervitutis appellant injuriam: ra-
» tione eorum, quos ipſi capiunt; ſed tan-
» tum quatenus hoſtes cives Romanos in
» captivitatem abducunt: hos enim injuria:
» capi, ex judicio ſuæ civitatis contendunt;
» atque ideo reverſis poſtliminam conce-
» dunt *L. 19. ff. capt. & poſt.* Verum igitur
» non eſt, Jctos jus captivitatis oppo-
» nere æquitati naturali, niſi intuitu hoſtis:
» cives noſtros capientis.

L. 2

Et

A D §. II.

4 *EUNDËM habet ſenſum illa Marcelli*
» *in Senatu Romano diſtinctio*] » Immo pla-
» ne alius diſtinctionis illius ſenſus eſt. Nam

Et equitati opponunt naturali] " Diximus, Jctos Romanos jus captivitatis injuriam appellare intuitu hostis, nam intuitu eorum, quos ipsi capiunt, tantum abest ut injuria captos existiment, ut potius acquisitionem hanc juri naturæ tribuant, quod cum ipso genere humano originem cepit, l. 1. pr. junct. §. 7. A. R. D. lit. e.

Seneca] " Seneca Stoicus sapientem injuria affici non posse (Ep. 88. Ep. de constant. c. 15. Ep. 16.), indeque injurias injuriis repensare, honestum non esse, tradit de const. d. c. 16. His principis positus verum est, bella justa non dari, & capi personas non posse, cessante quippe injuria: & hactenus recte, at philosophice concludit, Servi nomen ex injuria ortum esse. Cæterum, animum rectam, bonumque æque in eum, ac in equitem Romanum cadere posse. Epist. 31.

Id, quod sæpe accidit, respiciens] " Immo in genere loquitur: at quomodo id intelligendum sit, modo explicavimus.

Ad obtinendam injuriam] " Vid. Gron. b. Injuria autem non in eo consistebat, quod bello cepissent, sed quod a Senatu restituito concessa, & tamen ablata essent; adeoque ut tueretur fidem publicam, suas res Syracusanis restituit. Liv. d. 4.

Per injuriam] " Scilicet, hostis, utpote qui ex judicio nostræ civitatis injuria bellum gerit. Vid. l. 19. pr. capt. At ratione eorum, qui a nostra civitate capiuntur, jure servos fieri, certum est, quia ex judicio nostræ civitatis juste bellum geritur. Vid. l. 1. pr. junct. l. 7. pr. A. R. D.

Sed ad banc vitam, moremque civilem] " Lactantius opponit quod juris est, ei, quod ex abusu inter gentes fieri solet.

Legitime illatas injurias] " Injuria ibi pro damno sumitur; quod legitime illatum, ait.

A D §. I I I.

Si belli causa injusta sit, etiamsi bellum solenni modo susceptum sit, injustos esse interna justitia omnes actus] " Systema Auctoris ex, osui in diss. proæm. IX. §. 62. Simulque §. 168. demonstravi, quo sensu bellum utrinque justum dici solet. Diximus, durante bello neutram partem

bellum justum, vel injustum asserere posse, quia inter gentes bellum gerentes, uterque justitiam causæ sibi vindicat; & cum judex non sit, qui inter eos cognoscat, ex rei natura suspensa est quæstio de jure, vel injuria, donec Deus arbiter præliorum per ultimam victoriam de justitiæ causæ decidat.

Unde apparet, non demum ex jure aliquo gentium, nec in ficto aliquo bello solenni obtinere, ut bellum gerere liceat sive justa causa sit, sive non; sed id ex ipsa ratione naturæ sequi.

Etiamsi bellum solenni modo susceptum sit] l. e. etsi inter duas summas potestates geratur, idque indictum sit. Vid. dissert. proæm. IX. §. 63.

Interna injustitia] " I. e. jure naturæ, quod in foro poli obtinet.

Qui scientes tales actus operantur] " At partes bellum gerentes nunquam conveniunt se injuria agere; adeoque semper suspensa est quæstio de jure, & de injuria.

Aut ad eos cooperantur] " Uti focii, milites, & subditi.

Qui ad regnum cæleste sine penitentia pervenire non possunt] " Quod omnino verum est si vel sciunt, causam injustam esse, vel saltem dubitant. At dixi, bellum gerentes nunquam id fateri, adeoque certitudinem moralem haberi non posse.

Ut is, qui damnum dedit, &c. id ipsum resarciat] " Si quis injuriam sciens infert, certum est, eum in conscientia teneri ad restituendum, quia plus suo vel habet, vel agit, & alii aliquid abest. At si negat, se injuria agere, nec judicem habeat, belli eventus expectandus; interim vero justitiæ causæ in suspensio est.

Negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non jure captos detinebant] " Immo locus istius non agit de his, qui injuria capti detinentur, sed de Judæis creditoribus, qui pignus sumere a fratribus, eosque in vinculis detinent; & horum creditorum jejunia non grata sibi esse, Deus ait, nisi pignus remittant. Esai. c. 58. v. 6. junct. Ezech. c. 18. v. 7.

Ut rapina manus vacuefaciant] " Recte; sed ad rapinam non pertinet jus capiendi res, vel personas hostium. Vid. Jona c. 3. v. 7. Ep. 8.

Natura ductu agnoscens] " Naturæ enim regula est, suum cuique restituendum esse; nec ante aut injuriam, aut peccatum tolli.

A D

A D §. IV.

AD restitutionem autem tenentur] Hoc
 » verum est si quis fatetur, vel convictus est,
 » se justam belli causam non habere. Sed
 » quid si talem sibi asserat? Jure naturæ ni-
 » hil restituendum est, nisi victus sit.

Alibi] » Sic enim focios, & subditos;
 » immo milites quoque teneri ad restituti-
 » nem damnorum, & sumtuum, quin pro
 » ratione injustitiæ ad pœnam quoque, di-
 » xit Auctor supra c. 1. §. 3. *Add. infra*
 » c. 18. §. 6. Unde eum, qui bello injulto
 » promissum exigit, jure naturæ, seu in-
 » terno, id nec petere, nec retinere posse,
 » ait. *Vid. infra c. 19. §. 11. n. 2.* At di-
 » ctum sæpius est, supervacuum hanc esse
 » quæstionem durante bello, si uterque cre-
 » dit, vel asserit, se justam habere causam.

Belli auctores, sive potestatis jure, &c.]
 » Qui bellum geri jusserunt.

Sive consilio] » Sine quo alter bellum in-
 » justum inchoaturus non fuisset. *Vid. l. 2.*
 » c. 17. §. 1.

De his, scilicet, omnibus, quæ bellum
 consequi solent] » Qui enim causam dat in-
 » jurix, causa simul est omnium malorum,
 » quæ ex illa injuria sequi possunt: de quo
 » late supra l. 2. c. 17. §. 12. Ubi exemplis
 » rem illustravit Auctor.

Etiam de insolitis] » Si extra bellum non
 » contigissent

Si quid tale jusserunt, aut suaserunt]
 » Nam causa sunt injuriæ.

Aut cum impedire possent, non impedi-
 runt] » Immo sufficit in genere, eos fuisse
 » Auctores belli: tunc enim tenentur de casi-
 » bus etiam insolitis, etsi eos nec jusserint,
 » nec suaserint, quia sequelæ sunt belli, cu-
 » jus auctores sunt.

» Cæterum, supra jam diximus, regu-
 » lam illam, quod is, qui impedire crimen
 » potest, nec prohibet, obligetur, ita gene-
 » raliter sumtam veram non esse, sed tan-
 » tum si prohibere & potest, & tenetur.

Sic & duces tenentur] » Nam & hi
 » causa sunt injuriæ dum injuriam defen-
 » dunt.

Et milites] » *Vid. infr. c. 18. §. 6.*

In solidum omnes, qui ad actum aliquem
 communiem] » Quia unus actus est, & u-
 » num delictum, pro quo singuli in solidum
 » tenentur.

In actibus dividuis] » Tunc enim duo
 » diversi sunt actus, duoque delicta, quo-
 » rum singula suos tenent auctores. Sic v.
 » g. si subditus jura cum hoste communia
 » violat, non populus inde tenetur nisi ap-
 » probet, sed auctor hujus læsionis.

Cujus ipse causa unica] » Reliqui enim
 » injuriæ hujus causa non sunt.

Aut certe inter causas fuit] » Cum forte
 » de aliis non constet.

A D §. V.

DE his, qui aliis operam navant] » Qua-
 » tenus hi teneantur, late explicavimus
 » supra l. 2. c. 26. §. 2. *seq.*

Si modo in ipsis aliquid hæreat culpa]
 » Atqui semper aliquid culpæ adhæret tum
 » subditis, tum militibus, tum fociis, quia
 » causam defendunt, quæ hostis judicio in-
 » justa est.

Ad restitutionem enim sine dolo culpa
 sufficit] » Sufficit enim quod factio ejus
 » illicito alteri aliquid ablit. *Vid. l. 2. c.*
 » 17. §. 20. n. 2.

Sunt qui videntur existimare] Inepta, &
 » omni ratione carens hæc est opinio, quam
 » Vasquius *Controv. ill. l. 1. c. 9. n. 17.*
 » late defendit: tacite enim, ait, consen-
 » tire videri bellum gerentes in amissionem
 » libertatis, bonorum, &c. indeque nihil
 » tam ratum esse natura, quam volunta-
 » tem domini rem suam in hostem trans-
 » ferre volentis.

Sed nemo suum jaclare temere præsumi-
 tur] Vera ratio est, quod jus nostrum in
 » alterum non transferatur nisi voluntate
 » nostra satis declarata. At tantum abest, bello
 » talem voluntatem declarari, ut potius ideo
 » suscipiatur ut jura nostra defendamus con-
 » tra injuriam alienam. Sane, uterque ait,
 » alterum injuria agere, & capere; & hoc
 » principio nititur jus postliminii. Si au-
 » tem uterque tacite consensisset in amif-
 » sionem, postliminio res recipi non posset.

Et bellum per se longe abest a contractuum
 natura] » Omne enim jus in contractibus
 » oritur ex dispositione partium, quæ jus
 » in alterum transferunt sua voluntate: at
 » jus capiendi bello non ex voluntate oritur,
 » sed ex injuria, de qua reparanda læsus
 » agit etiam invito altero.

Nec bello implicarentur invitati] » Uti im-
 » plicarentur, si de jure inter duos po-

» pños pronunciare vellent. *Vid. supr. c.*
 » 9. §. 4. n. 2. *Et c. 4. §. 4.*

Sufficiebat introductio externi, de quo diximus, dominii] » Systema Grotii, & quo sensu externum dominium introductum existimet, explicavimus initio *b. cap. si- mulque demonstravimus, id merum esse figmentum.*

Quod cum interna obligatione restitutionis potest consistere] » Etsi enim gentes cum, qui injuria res hostis sui capit, in possessione, & dominio externo defendere teneantur, id tamen non impedire, putat, quo minus is, qui cepit, conscientia ductu restituere teneatur. Nos diximus, eum, qui justam causam sibi esse putat, capere posse res hostis; at quaestionem de justitia, vel injustitia causae, in suspensio esse.

Atque id illi ipsi auctores videntur statuere in jure captivitatis personarum] » Sen- sus est, quod etsi gentes dominium externum in rebus captis concesserint eis, qui ex injusta causa bellum gerunt, iidem auctores juris gentium testentur, capta restitui debere ex jure interno.

Videbantur ait, quia injustum id bellum fuerat] » Auctor igitur putat, Samnites non fuisse obligatos ad restituendum res captas, quarum dominium externum jure gentium acquisiverant; sed ductu conscientiae id fecisse. At cum tale jus gentium, taleque dominium externum nunquam a gentibus introductum fuerit, dicendum potius est, Samnites nullo jure capta retinere potuisse, quia injuria capta fuisse, fatebantur. *Vid. Liv. l. 8. c. 39. Et l. 9. c. 1.*

Non dissimile est] » Immo hoc plane huc non quadrat; nam & verum non est, jure gentium voluntario demum ex pacto inaequali jus oriri, neque concedi debet, eum, qui plus aequo sibi stipulatus est, ad aequalitatem rem reducere debere. *Vid. l. 2. c. 12. §. 8.*

Quod ex contractu sine dolo inito jure gentium nascitur facultas quadam cogendi] » Auctor ait, jure naturae ex nullo contractu, cui inest inaequalitas, jus oriri. *Vid. l. 2. c. 12. §. 8;* jure gentium autem voluntario id mutatum esse, *d. c. 12. §. 26.* Quod refutavimus allegatis locis. Nam jure naturae omnis dispositio de re, licet maxime inaequalis sit, jus tribuit; neque

» jure gentium (quale non datur) haec- nus aliquid mutatum est.

Nec eo tamen minus qui plus aequo stipulatus est, rem ad aequalitatem reducere, Et tenetur] » Immo jure naturae prout quisque de re sua disponit, ita jus est, licet nulla inter rem, & pretium, sit aequalitas, *d. c. 12. §. 12. Et 26.*

A D §. V L

SED rem bello injusto captam ab alio penes se habet, tenetur eam reddere] » Scilicet, juxta internam justitiam: nam jure illo gentium externo non tantum is, qui bello injusto capit, sed & is, qui causam ab eo habet, defendi in possessione, ex hypothesei Auctoris, debet. *Vid. supr. c. 6. §. 2.*

Nulla causa subest naturaliter justa] » Secus igitur si capiens justam sibi esse causam asserat: tunc enim is, qui causam a capiente habet, ejus jure utitur.

Non consensus ipsius] » Opinionem enim Vasquii, quod partes litigantes sibi invicem ea, quae caperent, donasse censentur, explosumus §. *praced.*

Non matum meritum] » Quasi res in poenam ipsi auferri potuerit.

Non compensatio] » Si scilicet possessor vicissim aliquid debet ei, cujus res capta fuit.

Quia parum liquida fide id gestum ab Imperatore videbatur] » Cum populus fateatur, injustum fuisse bellum, simul fateatur, injuria omnia capta esse; adeoque jure ea dimittere tenebantur.

Similiter Phocensibus, Et reddita libertas] » Aemilius id non fecit ex conscientia injusti belli; causa enim ejus justissima fuit, quia ob seditionem Phocae ortam oppugnabantur, *Liv. l. 37. c. 9. Et c. 22*: sed ex ratione politica, & in poenam militum, quia invito duce in eos saevitum fuit, *d. l. 37. c. 32.* Idque populus Romanus postea confirmavit. *Liv. l. 38. c. 39.*

Etiam illa publica] » Non tantum ergo singulis civibus & libertas, & bona, seu jura privata reddita, sed & praeterea tota civitas suis legibus, suoque juri publico restituta fuit.

Reddito emtoribus pretio restituti sunt in liberta-

libertatem] • Immo nec in hos causa belli
 • iniusta fuit : Ligures enim rebellaverunt ,
 • Liv. l. 41. c. 17. & in Romanos captos
 • sæviverunt , c. 18. adeoque bello petiti , &
 • victi sunt , indeque merito perfidiae poe-
 • nam tulerunt. Quod vero consul , cum
 • se dedidissent , ipsos , & eorum bona sub
 • hasta vendiderit , id merito senatui atrox
 • visum fuit , quia id inconsulto senatu fa-
 • cere non potuit. Unde decreto senatus
 • restituti sunt , non ex necessitate juris ,
 • sed pariter ex ratione politica. Liv. l. 42.
 • c. 8. & 9.

Idem de Abderitis decrevit senatus] • Di-
 • latio petita circa imperata non fuit iusta
 • excidii causa ; adeoque senatus ipse de-
 • clarabat , bellum iniustum fuisse. Verba
 • Livii l. 43. c. 4. hæc sunt : *senes* (Ab-
 • deritis legati) *ante curiam . quereatesque ,*
 • *oppidum suum ab Hortensio expugnatum ,*
 • *ac direptum esse ; causam excidii fuisse ur-*
 • *bi , quod cum centum millia denarium &*
 • *triticum 50000. modicum imperaret , spatium*
 • *petierunt , quo de ea re , & ad Hostilianum*
 • *consulem , & Romam mitterent legatos :*
 • *vix dum ad consulem se pervenisse , &*
 • *audisse oppidum expugnatum , Principes se-*
 • *curi percussos , sub corona ceteros venisse.*

• *Indignis senatui visa , &c. & legati duo*
 • *ad restituendos in libertatem Abderitas missi.*
 • *Isidem mandatum , ut & Hostilio consuli ,*
 • *& Hortensio Pratori nunciarent , senatum ,*
 • *Abderitis iniustum bellum illatum , conqui-*
 • *ritaque omnes , qui in servitute sunt , & re-*
 • *stitui in libertatem , aquum censere.*

Deducere tantum , quantum domino vale-
 • *bat adipisci desperatam possessionem*] • Quia
 • recuperat possessionem humilibus alienis ,
 • sine quibus recuperaturus rem non fuisset :
 • locupletior igitur fieret ex re aliena.

Non tenebitur , nisi in quantum censeri
 • *potest locupletior factus*] • Si quis proinde
 • rem ab hoste iniuste emtam donaverit
 • alii , vel casu perdidit , ex hypothesi
 • Auctoris non tenetur restituere , quia te-
 • netur saltem ut possessor rei alienæ : quæ
 • obligatio cessat , ubi possidere desit. Se-
 • cus si eam rem vendidit , vel in usus suos
 • alio modo vertit : tunc enim possidet jus
 • alienum ; ultra suum habet , quod ei ,
 • cuius est , restitui debet. Vide late supra
 • l. 2. c. 10. §. 9. Quod facile concedimus ,
 • si ex ipsa confessione capientis injuria
 • rem captam esse apparet : secus si capiens
 • asserit , se jure cepisse.

C A P U T X I.

Temperamentum circa jus interficiendi in bello iusto.

- I. In bello iusto actus quosdam inter-
 na iustitia carere ; quod exponitur :
- II. Interfici qui possint secundum iusti-
 tiam internam.
- III. Ob infortunium neminem recte in-
 terfici , ut qui coacti partes sequun-
 tur :
- IV. Nec ob culpam mediani inter in-
 fortunium , & dolum : cuius na-
 tura explicatur.
- V. Distinguendos auctores belli ab his ,
 qui sequuntur.
- VI. In ipsis auctoribus distinguendas cau-
 sas probabiles ab improbabilibus.
- VII. Etiam mortem meritis hostibus sæ-
 pe penam recte condonari.
- VIII. Cavendum , quantum fieri potest ,
 ne innocentes , etiam præter pro-
 positum , occidantur.
- IX. Pueris semper parcendum : feminis ,
 nisi quid gravius admiserint : &
 senibus.
- X. Parcendum & his , qui sacra , aut
 literas tantum curant :
- XI. Et agricolis :
- XII. Et mercatoribus , ac similibus :
- XIII. Et captis.
- XIV. Recipiendos , qui dedere se vo-
 lunt ,

lunt, sub æquis conditionibus.

XV. *Parcendum & his, qui sine conditione se dediderunt.*

XVI. *Hæc ita vera, nisi grave delictum antecesserit: quod quomodo accipiendum.*

XVII. *Delinquentibus ob multitudinem recte parci.*

XVIII. *Non occidendos obsides, nisi ipsi deliquerint.*

XIX. *Abstinendum ab omni dimicatione inutili.*

+ I. I. **S**ed + nec in bello iusto admittendum est, quod dicitur,

+ I + *Omnia dat, qui iusta negat.*

^a *Lucanum, Pharf. I. 349.*

^b *Off. I. c. 11.*

^c *Off. II. 3.*

^d *II. de Clem. cap.*

^e *Pag. 94. Tom. II.*

^f *De Pomto, I. Eleg. VIII. 19, 20.*

^g *Pag. 298. B. Ed. H. Steph.*

^b *Pag. 77. A. Tom. II.*

Melius ^b Cicero: + *Sunt* ² *quædam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperis.* + *Est enim ulciscendi, & puniendi modus.* Idem ^c laudat vetera Romanorum tempora, + *cum exitus bellorum erant* ³ *aut mites, aut necessarii.* Crudeles vocat ^d Seneca, qui *puniendi causam habent*, + *modum non habent.* Aristides Leuctrica ^e prima: *ἔστι γὰρ, ἔστι καὶ ἀμυνόμενος ἀμέτρως ἀδικεῖν καὶ τις οἷς τὰς τιμωρίας ἀναπληροῖ, πρὸς τ' ἀδικήματα τέτοις ὑπερβῆ, δεύτερον ἄρχει πάλιν.* Possunt sane, possunt etiam, qui se vindicant, + *injusti esse si modum excedant.* Nam & qui in puniendo progreditur ad id, quod *iniqum est*, + *secundus est injuriæ auctor.* Sic, ^f Ovidio iudice, rex quidam

cade nocentum

Se nimis ulciscens existit ipse nocens.

2. Platænses in Hocratea & oratione quæerunt: *εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑπὲρ τῆλικῶν τῶν ἑλληνικῶν ἔτι ἀνόμως καὶ δεινὰς ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας; an æquum sit, + ob tantilla peccata tam graves, & iniquas pœnas exigere?* Idem ille Aristides ^b *secunda*

G R O T I I.

^a *Est enim ulciscendi, & puniendi modus]* Vide quæ supra lib. II, cap. XX. §. 2. & 28. & loca Augustini de Christianorum in ipsis bellis benevolentia, quæ modo produximus. Aristoteles politicorum V, cap. 6. narrat, asperiores æquo pœnas exactas Thebis, & Heraclææ, *στασιωτικῶς*, factionis studio. Et Thucydides III. *Τιμωρίας μείζους, ἢ μέχρι τῆ δικαίᾳ. pœnas iusto majores.* (Cap. 82.) Tacitus III. annalium: *Pompeius gravior remediis, quam delicta erant.* (Cap. 28.) Idem eodem libro (Cap. 24.) Augustum culpatur, quod in puniendis adulteris clementiam majorum, suasque ipse leges egressus sit. Juvenalis (Sat. X. vers. 314, & seqq.)

exigit autem

Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori concessit.

Quintilianus: *non nisi ab ultimo parricidio exigitur pœna trans hominem.* (Id est, à cadavere. Declamat. VI. Cap. 10. p. 137. Edit. Burm.)

M. Antoninus Imperator, referente *Vulcatio* vita Cassii, (Cap. II.) *ad senatum scribam, ne aut proscriptio gravior sit, aut pœna crudelior. Ausonius* (Cupid. crucif. p. 93, 94.)

vindictæque major

Crimine visa suo est.

Ammianus libro XXVI. *sevitum est in multos acrius, quam errata flagitaverant, vel delicta.* (Cap. 10.) Similis est apud Agathiam locus libro III. (Lib. IV. Cap. 6.)

G R O N O V I I.

¹ *Omnia dat]* Efficat, ut nihil non liceat in invitum, qui, quod in volentem licere debet, recusat.

² *Quædam officia]* Sunt quædam humaniter, & benigne agenda.

³ *Aut mites, aut necessarii]* Aut parcebatur victis, aut non occidebantur, duriterve tractabantur, nisi quibus ob graves causas parci nequibat.

G R O -

cunda pro pace : μη τοίνυν ἀν' ὄτων αὐτῶς τιμωρήσασθε , σκοπεῖτε , ἀλλ' εἰς τινὰς ἔντας , καὶ τίνες ὄντες αὐτοὶ καὶ τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας· non hoc tantum respicite , quas ob causas penas sitis exacturi , sed & + qui sint , de quibus sinenda sit pœna , & qui nos ipsi , + & quis justus pœnarum modus. Laudatur Propertio Minos (Lib. III. Eleg. XVII. 28.)

Victor erat quamvis , b + equus in hoste fuit.

Sed & Ovidio , (*Metam.* VIII, 101.)

leges captis justissimus auctor
Hostibus imposuit.

II. + Quando autem justa sit interfectio (inde enim nobis incipientium est) in bello justo secundum justitiam internam , quando non sit , + ex iis intelligi potest , quæ capite primo hujus libri nobis explicata sunt. + Interfici enim aliquem contingit ex proposito , aut citra propositum. + Ex proposito juste interfici nemo potest , nisi aut in pœnam justam , + aut quatenus ⁶ absque eo vitam , & res nostras tueri non possumus : 43. quamquam illud ipsum ob res caducas hominem occidere , etiam si + a justitia stricte dicta non abeat , + a charitatis tamen lege discedit. Pœna vero justa ut sit , + opus est ut ipse , qui interficitur , deliquerit , + & quidem tantum , quod apud æquum judicem mortis supplicio possit vindicari : qua de re eo nunc minus differemus , quia quicquid ejus sciri oportet , + satis explicatum arbitramur capite de pœnis.

a *Vict. de jure belli* n. 36. &

III. I. + Supra 7 cum de supplicibus ageremus (sunt autem + ut in pace , ita & in bello supplices ,) + discrevimus ἀτύχημα καὶ ἀδίκημα , infortunium , & injuriam. Gylippus eo , + quem ibi citare cœpimus , Diodori Siculi ^b loco quærit , ⁸ utra in classe Athenienses poni debeant , infortunatorum , an injustorum : & + pro infortunatis habendos negat , qui ultro nulla laceffiti injuria Syracusanis bellum intulissent : unde infert , cum sponte bellum susceperint , + ferenda quoque ab ipsis belli mala. Infortunatorum exemplum sunt illi , + qui ⁹ non hostili animo apud hostes sunt , + quales Athenienses temporibus Mithridaticis , de quibus sic loquitur Velle-

b *Biblioth. XIII, 29.*

G R O T I I.

b *Equus in hoste fuit*] Ovidius tristium I , elegia 8 , (*vers.* 35.)

Est etiam in miseris pietas , & in hoste probatur.

G R O N O V I I.

4 *Qui sint , de quibus*] Possunt enim aut aliis rebus laudati , aut bene olim de nobis meriti esse. *Florus* de Ætolis 2 , 9. *Memineramus auxilii , sic placuit ignoscere.*

5 *Qui nos ipsi*] *Cæsar* apud Sallust. *Catil.* 51. magis , quid se dignum foret , quam quid in illos fieri jure posset , quærebant. item : *sententia ejus non crudelis (quid enim in tales homines crudele fieri potest ?) sed aliena a republica nostra videtur.*

6 *Absque eo*] Nisi ille de medio tollatur , aut interficiatur.

7 *Supra cum*] 2 , 21. 5.

8 *Utra in classe poni*] Utro numero , vel loco haberi.

9 *Non hostili animo*] Inter hostes morantur non infesti nobis , neque sponte nocituri.

^a Lib. II. c. 23.

^a Vellejus Paterculus : *si quis hoc rebellandi tempus, quò Athenæ oppugnate a Sulla sunt, imputat Atheniensibus, nimium veri, vetustatisque ignarus est. adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper, & in omni re, quicquid sincera fide reveretur, id Romani Atticè fieri prædicarent. Ceterum, tum oppressi Mithridatis armis homines miserrimæ conditionis, cum* ¹⁰ *ab inimicis tenerentur, oppugnebantur* ¹¹ *ab amicis, & animos extra mœnia, corpora necessitati servientes intra muros habebant. quæ pars postrema ex Livio* ^b *sumpta videri potest, apud quem Indibilis Hispanus corpus duntaxat suum apud Carthaginienfes,* ⁺ *animum apud Romanos, ait, fuisse.*

^b Lib. XXVII. c. 17.

^c Pro Quintio. Cap. 2.

2. *Nimirum, ut ait* ^c *Cicero, omnes, quorum in alterius manu vita posita est, sæpius cogitant, quid possit is, cujus in ditione, ac potestate sunt, + quam* ¹² *quid debeat facere. Idem pro Ligario: tertium est tempus, quo post adventum Vari in Africa resitit: quod* ¹³ *si est criminofum, necessitatis crimen est, non voluntatis. Atque hoc secutus est Julianus in causa Aquilejensium, teste* ^d *Ammiano, qui cum paucorum supplicium narraffet, adjicit: residui omnes* ¹⁴ *abierunt innocii, quos in certaminum rabiem* ^e *necessitas egerat, non voluntas. Ad Thucydidis locum* ^e *de Corcyrensiu captivis venditis vetus commentator: τὸ ἡμέρον τῷ ἑλληνικῷ τρόπῳ ἀλλοῖ, καὶ ὡς ἀπηνὲς μετὰ μάχην τὸς ἐαλωκότας θανατίζῃ, ἄλλως τε καὶ δάλας, τὸς μὴ μετὰ γνώμην οἰκείαν πολεμῶντας*

^d Lib. XXI. c. 12.

^e Lib. I. c. 55.

ostendit clementiam dignam Græcorum ingenii: + durum enim, post pugnam captos

G R O T I I.

^c *Necessitas egerat, non voluntas*] Addit mox: *id enim aqutute pensata statuerat placabilis Imperator, & clemens. Thucydides libro III. (Cap. 39.) in oratione Cleonis: ὅτι τινες ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναγκασθέντες ἀπέστησαν, συγγνώμην ἔχω ἔγνωκα ἰαῖς, qui defecerunt a nobis, cogente hoste. Contemplatio extremæ necessitatis hæc dicitur Paulo lentianarum V, tit. 1. §. 1. certe enim, ut Synesius ait, ἰσχυρὸν ἀνάγκη πρῶτον καὶ βίαιον. res est vitiosa, ac violenta necessitas. Juvenalis de Calaguritanis, (Sat. XV, 103.)*

Quisnam hominum veniam dare, quisve Deorum Viribus abnueret dira, atque immania passis?

Vide de famis necessitate *Cassiodorum IX, 13. Pertinax de Læto, & aliis: paruerunt invitæ Commodò: sed ubi habuerunt facultatem, quid semper voluerint, ostenderunt. (CAPITOLIN. Cap. 5.) Cassius Clemens apud Xiphilinum in rebus Severi: ἐγὼ ἔτε σε ἔτε Νίγρον ἡπιστάμην καταλειφθεῖς δὲ ὄν ἐν τῇ ἐκείνῃ μερίδι, τὸ παρὸν ἀναγκασίως ἑδραπέυσσα, ἔχ' ὡς σοὶ πολεμίσων, ἀλλ' ὡς Ἰαλιανὸν καταλύσων ego neque te, neque Nigrum noveram, sed in parte, quam ille obtinebat, relictus, feci quod necesse erat, presenti parui, non tibi bellum volens inferre, sed Julianum depellere. (Pag 299. Ed. Rob. Steph.) Aurelianus Antiochiam ingressus, ubi multi Zenobæ partes fecerit fuerant, edictum proposuit, referente Z O S I M O, Lib. I.*

Cap. 51. Edit. Cellar.) τῷ ἀκυσίῳ καὶ ἀναγκίῳ πλέον ἢ προαιεῖται τὰ συμβάντα ἀνατιθεῖς magis ad necessitatem impositam invitæ, quam ad voluntatem, quæ acta erant referens. Belisarius apud Procopium Vandalicorum 1. Λέβυξ γὰρ ἀπαντας γενέσθαι ὑπὸ Βυυθιδίῳ ἕτε ἑδραπέυσας. Afros enim omnes sub Vandalis fuisse invitos. (Cap. 20.) Apud eundem Gotthi- corum III, (Cap. 7.) Totilas Neapolitanis ait, scire eos sub hostibus fuisse invitos. Nicet. autem, aut continuator scriptæ ab eo historie, de Henrico loquens fratre Balduini: τὸ ἐνοικῆν ἐνόθε εἰς σφαγὴν, ὡς εἰ ποιμνιον ἦν καὶ βεκόλιον, ἀλλ' ἔχρισαν μὲν τὸ κτανόμενον, καὶ βία μετὰ τὸν ἢ πρὸς τοῖς Βλαχχοῖς ὑποκόψαν, μὴδὲ πρὸς αὐτὸν ἐκασιότητι qui urbem incol- ebant, eos jussit interfici, quasi armentum, aut grex essent, non Christiani homines, qui inter- ficerentur, præsertim tales, qui Bluebis non ver- borum Jussu, sed vi succubuerant, neque sponte eis paruerant.

G R O N O V I I.

- ¹⁰ *Ab inimicis*] Ariftione tyranno, & præsidio, quod ei dederat Mithridates.
- ¹¹ *Anicis*] L. Cornelio Sulla, & Romanis.
- ¹² *Quid debeat ficere*] Eoque magis illum metuunt, quam ei fidunt.
- ¹³ *Si est criminofum*] Si potest accusari, tanquam in eo culpam admiserit Ligarius.
- ¹⁴ *Abierunt innocii*] Illæsi, pœnæ immunes.

G R O N O

ptos occidere, servos praesertim, + qui non sua voluntate bellum gerunt. Plataenses in dicta oratione ^a apud Isocratem : ἢ γὰρ ἐκόντες, ἀλλ' ἀναγκασθέντες αὐτοῖς ἔδραλεύομεν non volentes, sed coacti illis (Lacedaemoniis) servivimus.

Idem ^b de Graecis aliis : τοῖς σώμασι μὲν ἐκείνοις ἀκολοθεῖν ἠνάγκασσοντο, ταῖς δὲ ἐννοίαις μετ' ὑμῶν ἦσαν : illorum (Lacedaemoniorum) partes corpore sequi cogebantur, animo vobiscum erant.

Herodotus ^c de Phocensibus dixerat : ἐμῆδίζον ἐχ' ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκῆς. Medorum partes sequebantur, non sponte, sed vi necessitatis.

Zelitis, ut Arrianus ^d narrat, pepercit Alexander, ἔτι πρὸς βίαν ἔγνωσαν συσρατεῦσαι τοῖς βαρβάρους, quod coacti fuissent militare in partibus barbarorum.

Nicolaus Syracusanus apud ^e Diodorum in oratione pro captivis : οἱ σύμμαχοι τῇ τῶν κρατῶντων ὑπεροχῇ βιασθέντες, ἠνάγκασθησαν συσρατεῦειν διόπερ, εἰ τὰς ἐξ ἐπιβουλῆς ἀδικήσαντας δίκαιον ἐστὶ τιμωρεῖσθαι, τὰς ἀκασίως ἀμαρτάνοντας προσῆκον ἂν εἶν συγγνώμης ἀξιῶν. Socii vi imperantium adacti sunt militare : quare, sicut par est eos puniri, qui data opera injuriam inferunt, ita equum est ignosci his, qui prater voluntatem suam peccant.

Sic & apud ^f Livium Syracusani Romanis se purgantes ajunt, + se metu, ac fraude turbatis, pacem oppresfam. + Similem ob causam Antigonus bellum & se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, dicebat.

IV. I. Sed notandum est, + inter ¹⁵ plenam injuriam, & ¹⁶ merum infortunium, medium saepe aliquid intercedere, quod ex utroque quasi conflatum sit, ita ut actio + neque mere scientis, & volentis, + neque mere aut ignorantis, aut inviti, dici possit.

2. Aristoteles huic generi nomen posuit ἀμάχημα, latine ¹⁷ + culpam aliquam liceat dicere. Sic enim ille moralium libro quinto, capite decimo : Eorum, quae sponte facimus, alia facimus + deliberato, alia + non deliberato. Deliberato fieri dicuntur, quae praesente consultatione quadam animi sunt, quae vero aliter, indeliberato. Cum ergo damni datio tribus modis in hominum societate contingat, + ea, quae ab ignorantia procedit, (cc) infortunium dicitur, ut, si quis egerit quippiam, non in quem existimabat, aut quod non putabat, aut non quo putabat modo, aut non tali fine : ut si quis se ferire non hoc instrumento, non hunc hominem, aut non hujus rei causa credidit : sed evenit quod ipse non proposuerat sibi : puta vellicare voluit, non vulnerare, aut non hunc, non hoc modo. + Ergo si ita prater id, quod expectari potuit, damnum detur, erit infortunium. At + si ita, ut expectari, ac praevideri aliquo modo potuerit, sed non improbo animo, culpa erit aliqua : nam culpa affinis est, qui ¹⁸ in se habet agendi principium : ¹⁹ qui vero extra,

a Pag. 299. A. vid. supr. §. 1. n. 2.
b Ibid. C.
c Lib. IX. Cap. 17.
d Lib. I. c. 18.
e Lib. XIII. c. 27.
f Lib. XXV. c. 29.
g Justinus lib. XXVIII. c. 4.

G R O N O V I I.

15 Plenam injuriam] Cui dolus, & culpa omnibus inest.

16 Merum infortunium] Cui nec dolus, nec ulla culpa subest.

17 Culpam aliquam] Erratum.

18 Qui in se habet] Quem suum ipsius con-

filium, & voluntas malefica incitavit ad nocendum alteri.

19 Qui vero extra] Qui sine consilio, & voluntate laedendi, aliud agens, inque aliud intentus, laedit tamen.

(cc) Immo culpa aliqua : est enim haec in Graeco, ἀμάχημα. J. B.

tra, infelix. At quoties quis id, quod facit, ²⁰ + sciens facit, non tamen deliberato, fatendum est, adesse injuriam: ut quæ facere homines solent per iracundiam, & perturbationes similes aut naturales, aut necessarias. nam qui ira commoti ledunt, & culpam admittunt, ab injuria non vacant; + neque tamen ²¹ injusti, aut improbi dicuntur: at si quis + idem ²² consulto admittat, is vero improbus, & injustus recte nominabitur.

3. Merito igitur, quæ per iram fiunt, censentur + non ex proposito fieri. + non enim incipit is, qui ex ira quid facit, + sed is, qui iram provocavit: atque eo fit, ut sæpe in judicium rerum ejusmodi ²³ + non facti, sed legitime fiat questio; nascitur enim ira ex eo, ²⁴ + quod quis injuriose factum existimat. Non ergo sicut in contractibus, an hoc factum sit, disputant: ibi enim, nisi ²⁵ quæ intercesserit oblivio, omnino altera partium improba est, quæ fidem non implet: sed, an injuste factum sit, quod factum est, exquiri volunt. At qui prior struxit insidias, nihil ignorans fecit: quare non mirum ²⁶ si alter sibi injuriam factam putat, ²⁷ alter non putat. . . . Est tamen ut & qui tali ex causa ledit, injustus censeretur, si nempe aequalitatis, aut proportionis normam excedat, quod reponitur. Sic justus est, qui deliberato juste agit: alioquin juste agere potest aliquis sponte tantum, non & deliberato.

4. Ceterum eorum, quæ non sponte fiunt, alia venia digna sunt, alia minus. ^d Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, sed & ²⁸ ob ignorantiam fiunt. At si qua ab ignorantibus admittantur, ²⁹ nec tamen per ignorantiam, sed tali animi morbo, qui communes humanæ naturæ fines excedat, non digna sunt quibus ignoscas. Locum sane egregium, & usus maximi integrum latine posui, quia minus recte verti, ideoque nec satis intelligi solet.

5. Michael Ephesius eum locum interpretans, ejus, ³⁰ + quod a expectari non potuit, exemplum ponit in eo, qui fores aperiens patrem læsit,

G R O T I I.

^d Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, sed & ob ignorantiam fiunt] Dionysius Halicarnassensis libro I. (Cap. 58.) ἅπαν συγγνώμης ἄξιον τὸ ἀκρίβειον quod non sponte fit, omne dignum venia. Procopius Gotthicorum III. ὅσοι μὲν ἀδικῶσι τὰς πέλας, ἢ προλαβόντες ἀγνοίας, ἢ λάθῃς ἐπιγενόμενους τινός, τῆτος ἄξιον τὰς τοῦ θεοῦ πεπονθότας συγγνώμους εἶναι. qui aliis molesti sunt, sive quod occupaverit eos ignorantia, sive quod oblivio supervenerit aliqua, his etiam ipsos, qui mala sunt passi, æquum est veniam dare. (Cap. 9.)

G R O N O V I I.

²⁰ Sciens facit, non tamen] Qui aliunde subito impellitur, priusquam providere possit, & prospicere, quale sit, quod agit, etiam volens id agat.

²¹ Injusti, aut improbi] Tacitus de Germanis ²⁵. Verberare servum, ac vinculis, & opere

cœercere, rarum: occidere solent, non disciplina, & severitate, sed impetu, & ira, ut inimicum.

²² Consulto] Non subito animi metu impulsus.

²³ Non facti] Disputetur, non utrum factum sit, nec ne, sed utrum per leges licuerit, nec ne.

²⁴ Quod quis injuriose] Atque eo jus sibi datum contra offendendi.

²⁵ Quæ intercesserit] Nisi cui exciderit memoria, quid facere debeat.

²⁶ Si alter sibi] Ille, cui structæ sunt infidix.

²⁷ Alter non] Ille, cui non impletum est promissum, quia id, qui facere debuit, oblitus est.

²⁸ Ob ignorantiam] Quæ scire, aut cogitare quis non potuit.

²⁹ Nec tamen per ignorantiam] Et tamen hujusmodi, ut sensus communis ea evenire posse cuique dicitur.

³⁰ Quod expectari] Quod factum est non modo ab ignorante, sed etiam ob ignorantiam.

G R O-

• VII.
Nic. II.

fit, aut + in loco solitario jaculando se exercens aliquem vulneravit. Ejus, quod prævideri potuit, sed sine dolo, + in eo, qui jaculatus est ³¹ in via publica. Idem scriptor necessitatis exemplum ponit in eo, + qui fame, aut siti adigitur, ut quid faciat: + perturbationum naturalium in amore, dolore, metu. Per ignorantiam fieri, ait, ubi factum ignoratur, + ³² si quis mulierem nesciat nuptam. + Ab ignorante ³³ non per ignorantiam, ubi jus ignoratur. + Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter: + quæ cum ^a Jurisconsultorum dictis optime congruunt. Est ejusdem Aristotelis locus huic non dissimilis libro ^b de arte oratoria: *equitas imperat, ne pari loco habeamus injurias, & culpas, neque item culpæ, & infortunia. Infortunia autem sunt, quæ nec provideri potuerunt, nec improbo animo admittuntur: culpæ, quæ provideri potuerant, non tamen improbo animo sunt: injuriæ, quæ & destinato, & animo improbo.* + *Tria hæc notarunt veteres, & in illo Homeri versu de Achille Iliados* ^c *postremo:*

^a D. & C. de jur. & facti ign. ^b Lib. I. c. 13.

^c Vers. 157. 186.

Ὅτε γὰρ ἐς ἄφρων, ἔτ' ἄσκοπος, ἔτ' ἀλήμων.

Non ignara illi, male provida, nec mala mens est.

6. Similis est divisio apud ^d Marcianum: *delinquitur aut proposito, aut impetu, + aut casu. proposito delinquent latrones, ³⁴ qui factionem habent: impetu autem, cum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum venit: casu vero, cum in venando telum in feram missum hominem interfecit.* Duo illa, quæ proposito, & impetu fiunt, hunc in modum distinguit Cicero: ^e *Sed in omni injuria periculum interest, e* *utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consulto, & cogitato fiat injuria.* + *Leviora enim sunt quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, & preparata inferuntur.* ^f Philo autem in legum specialium explicatione sic ait: *ἡμίτερον τὴν πρᾶξιν εἶναι τῆς διανοίας μὴ προκατεχρημένης ἐκ μακροῦ τοῖς κρίμασι* ³⁵ *dimidiatum esse facinus, ubi non antecessit longa animi deliberatio.*

^d L. II. §. 2. D. de panis.

^e De off. I. c. 8.

7. Cujus

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^e *Utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consulto, & cogitato fiat injuria*] Seneca de Ira I, 16. *Dimittit sæpe, si intelligit, non ex alto venire nequitiam, sed summo, quod ajunt, animo inherere. Deinde: nonnunquam magna scelera levius, quam minora conspexit, si illa lapsu, non crudelitate commissa sunt, his inest latens, & aperta, & inveterata calliditas. Idem delictum in duobus non eodem modo afficiet, si alter per negligentiam admisit, alter curavit, ut nocens esset.* ^f Philo] Lib. II. specialium legum. (Pag. 791. B. Ed. Paris.)

³¹ *In via publica*] Nam quia in ea ut plurimum observantur homines, facile unicuique succurrit, etiam nunc nemo appareat, repente intervenire posse, qui lædatur.

³² *Si quis mulierem*] Quam sollicitat, aut cujus tentat pudicitiam.

³³ *Non per ignorantiam*] Qui sciens facit, quod nescit jus esse non facere.

³⁴ *Qui factionem habent*] Manipulum furum, ut loquitur Terentius: qui coierunt conjuratione facta.

³⁵ *Dimidiatum esse*] Dimidia parte defectum.

7. Cujus generis ea præcipue sunt, § + quæ necessitas si non defendit, tamen excusat. Nam ut Demosthenes ait in ^a Aristocratem, αἱ ἀναγκαῖαι χρεῖαι τὰς τῶ τί πρακτικόν, ἢ μὴ, λογισμῶς ἀναγκάζουσιν ἅπαντας. ὡς ἂν πάντων ταῦτα ἀκριβο- λογεῖσθαι δεῖ τὸν δικαίως ἐξετάζοντα *necessitatis impulsus auferunt adjudicationem de eo, quod agendum, vel non agendum est: quare non nimis rigide expendenda hæc sunt ab æquis rerum arbitris.* Qui sensus etiam latius ab eodem exprimitur in oratione ^b de falso testimonio adversus Stephanum. Thucydides libro ^c quarto:

πᾶν δ' εἰκὸς εἶναι τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργόμενον ἐγγυγνῶμὸν τι γίνεσθαι καὶ πρὸς τῷ Θεῷ καὶ γὰρ τῶν ἀκασίων ἀμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τὰς βωμῶν. παρνοῦσαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκη κακοῖς ἐνομοκιδῆσαι, καὶ ἐν, ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ἐμφορῶν τι τομήσασσι *credibile esse, h* + *apud Deum quoque paratam esse veniam his, qui bello, aut qua simili necessitate tracti aliquid admittunt: nam* ^g *Deorum altaria perfugium patere culpis non voluntariis: & injusitiam iis adscribi, qui ultro mali sunt, non his; quos ad audendum res extreme impellunt.* Cærites apud Livium ^d ad Romanos: ³⁶ + *ne appellarent consilium, que vis, ac necessitas appellanda esset.* + Justinus ^e factum Phocensium, tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, a quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quam ipsis intulit. Sic, Isocrate iudice, qui ³⁷ + salutis causa prædatur,

ἔχει πέρηγμα τῆς ἀδικίας τὴν ἀνάγκη, *habet necessitatem injuriæ velamentum.* Aristides ^f Leuctrica secunda: αἱ δυσκολίαι τῶν καιρῶν ἀπολογίας ἐνδιδόσκει τοῖς ἀφεστηκόσιν.

³⁸ + *difficilia tempora excusationem aliquam dant desciscitibus.* De Messeniis accusatis, quod ab Athenis exules non receperunt, ita § Philostratus:

ἡ ἀπολογία κατὰ ἐγγυγνῶμην ἴσεται, τὸν Ἀλέξανδρον προίχασμένων καὶ τὸν ἐκείνου φόβον, ἔ μὴδὲ

G R O T I I.

g *Quæ necessitas, si non defendit, tamen excusat*] Adde quæ supra lib. II cap. XX. §. 29. & hoc capite supra §. 3. Samii apud Thucydidem libro III. Alcidae Laceclamonio, cum captivos Chios occideret, hæc dicunt: ἡ καλῶς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερῆσαν αὐτὸν, εἰ ἀνδρῶν διέσθει- γεν, ἔτε χεῖρας ἀνταγομένους, ἔτε πολεμίας, Ἀθη- ναίων δὲ ὅτι ἀνάγκης ἐμμάχους non recte eum se dicere venisse ad liberandum Græciam, qui homines interficeret nec manibus ipsi contrarios, nec animo infelios, Atheniensium quidem socios, sed necessitate adscotos. (Cap. 32.) Chrysothomius de providentia V. καὶ ἐχθροὶ μὲν καὶ πολέμιοι τοῖς αὐτῶν πολεμίοις ἴσασσι συγγινώσκουσιν, ἔταν ἀκω- τος καὶ μὴ βελομένοι πρᾶττωσι τὶ τῶν χαλεπωτά- των αὐτοῖς, ποιοῦντι ἔ μινίκα ἰνίμικῶ, ἔ ho- stes hostibus ignoscere, ubi invitati, ac contra voluntatem aliquid in ipsos quamvis grave pa- trant. (Tom. VI. pag. 877. Ed. Eton. Savil.) Misimiani apud Agathium III. γένθη πλεῖστα προηδοκίμουν, ἔτω τε ἐκλυθὸς εἰς τὸ ἀντιορᾶ- σαι, βρεθάρων καὶ τῶτο αἰοία, ἔ μὲν παντάπασσι γε Φειδῶς καὶ συγγνώμης ἀνάξιοι ἔδρασκον εἶναι. cum plurimas perperse injurias ita truci essent ad- ditionem barbaro sane impetu, attamen non o-

mnino indignos esse, quibus ignosceretur, parce- returque. (Lib. IV. Cap. 6.)

h *Apud Deum quoque paratam esse veniam*] Deuteronomii XXII, 26. Moses Maimonides Du- ctore dubitantium III, 41.

G R O N O V I I.

36 *Appellarent consilium*] Quod ab se minus recte administratum videretur, ne dicerent con- silio, aut de industria factum.

37 *Salutis causa prædatur*] Quia receptum alibi non habet, ut majores nostri, qui *Brilum* ceperunt. (Locus heic ab Auctore, tanquam ex Isocrate, allatus, est Porphyrii, de Abst. Lib. II. pag. 291. 292. Edit. Lugd. J. B.)

38 *Difficilia tempora*] Periculum præsens ab hoste, & desperato auxilii a sociis, aut suo principe.

39 *ἴσεται*] Verbum hoc respicit, quos rhe- tores vocant in genere causarum juridiciali sta- tus: est autem itatus, quæstio, quæ ex prima intentione actoris, & depulsionem rei nascitur. Inter illos est status qualitatis, sub quo rationalis assumptivus dividitur in comparisonem, relationem; remotionem, concessionem; con- cello sub sese habet purgationem, & depre- cationem.

G R O -

ἢ ἄλλῃ Ἐλλὰς ἀπειρώς εἶχε· causa ipsorum in deprecatione posita est, obtendens facto Alexandrium, & metum ab ipso, quem nulla non pars Græciæ experta esset. Talis & ille apud Aristotelem, ἢ ἡμιπονηρός ἢ ἐκ ἀδικῶ, ἢ γὰρ ἐπιβουλῶ· a Ethic. Nic. VII, 11.

semipræcavus, non injustus: i neque enim insidiator. Discrimina hæc ad argumenti nostri usum sic aptæ Themistius in laudibus b Valentis Imperatoris: ἢ δίκαιος τὸ ἀδίκημα, ἢ ἀμάρτημα, ἢ ἀτύχημα. ἢ γὰρ ἐὶ μὴ τὰ Πλάτωνῶ ἀποπροκαταίξει, ἢ μὴ τὰ Ἀριστοτέλους μεταχειρίζῃ, ἀλλὰ τὰ γε ἐκείνους δοκῶντα τοῖς ἔργοις βεβαιῶν· ἢ γὰρ τῆς ἰσῆς τιμωρίας ἀξίος ὡσθὲς τὰς τε ἐξ ἀρχῆς βαλεῦσαντας τὴν ἐπανάστασιν, ἢ τὰς ὑπὸ τῶν ἑσπλων παρεστῶντας, ἢ τὰς ἦδη τῷ δοκῶντι κρατῶν ὑπεκλύσαντας. ἀλλὰ τῶν μὲν κατέγνωσ, τὰς δ' ἐμείλω, τοῖς δὲ συνήληκται. k distinxisti inter injuriam, & culpam, & infortunium.

l Quamquam nec Platonis verba ediscis, nec Aristotelem tractas, ipsorum tamen placita facta exsequeris. Non enim pari pena dignos existimasti, qui ab initio bellum suaserant, & qui postea abrepti sunt armorum impetu, & qui succubuerunt ei, qui jam rerum potiri videbatur. Sed illos damnasti, hos castigasti, postremos miseratus es.

8. Idem c alibi adolescentem Imperatorem vult discere, τί διενόησεν ἀτύχημα ἢ ἀμάρτημα, ἢ ἀδίκημα· ἢ ὅτι προσήκει τὸν βασιλέα, τὸ μὲν οὐκ αἰτεῖσθαι, τὸ δὲ ἐπανορθῶν· c Orat. X. p. 259. μόνον δὲ τὸ ἔχον τιμωρῆσαι. quid dicit infortunium, culpa aliquid, & injuria: & quomodo regem deceat istius misereri, hanc corrigere, postremam vero solum ultione persequi. Sic apud Josephum d Titus unum criminis ducem punit d Lib. V. μέχρις ἔργα reipsa, multitudinem μέχρι λόγῳ sola verborum increpatione. + Me. belli Jud. c. 13. Lat. VI. 6. pag. 912. B. ra infortunia nec pœnas merentur, + nec ad restitutionem damni obligant. + Injustæ actiones ad utrumque. + Culpa media + ut restitutioni obnoxia est, + ita pœnam sæpe non meretur, præsertim capitalem. Ad hoc illud pertinet Valerii Flacci, (Lib. III. vers. 391, & seqq.)

At 40 quibus invito maduerunt sanguine dextra,

+ Si

G R O T I I.

i Neque enim insidiator] Mitylenæorum causam hac parte onerat Cleon apud Thucyd. III, ἀκοντες μὲν γὰρ ἐκ ἐβλαψαν, εἰσότης δὲ ἐπιβέβλευσαν· ἔγγνωμον δὲ ἐστὶ τὸ ἀκρόστιον non invito nobis nocere, sed de industria fecere insidiam. Id vero demum ignosci dignum est, quod præter voluntatem fit. (Cap. 40.) Philo libro de constituto principe: διακρίνει δ' ὅποτε πρὸς ἀμυννῶν ἰοί, τὰς ἐπιβέβλους ζῶντας ἢ τῶναντίον· τὸ γὰρ κατὰ πάντων ἢ τῶν ἐλάχιστα ἢ μηδὲν ἡμεμετικῶτων φωνῶν, ἀνημέρη ἢ ἀτιθάστα ψυχῆς. si ad ultionem veniendum sit, novit discernere inter eos, qui vitam agant insidiatricem, & eos, qui longe alterius sunt animi: In omnes enim, etiam qui minima, aut nihil deliquerunt, grassari cedibus, animi est immansueti, ut feri. (Pag. 734. B.)

k Distinxisti inter injuriam, & culpam, & infortunium] Seneca naturalium II, 44. ubi de fulminibus: volucrunt admonere eos, quibus adversus peccatum hominum fulminandum est, non eodem modo omnia esse percutienda: quaedam frangi debere, quaedam elidi, & distringi, quaedam admoneri.

l Quamquam nec Platonis verba ediscis, nec Aristotelem tractas, ipsorum tamen placita facta exsequeris] Talis Trajanus inter principes Romanos egregius: παιδείας μὲν ἀκριβῆς, ὅση ἐν λόγοις, ἢ μετέχει· τὸ γε μὲν ἔργον αὐτῆς ἢ ἠπίστωτο ἢ ἐποίησεν· ἰδίῳ exactæ eruditionis in verbis posita compos non erat, rem tamen ejus & norat, & implebat. Xiphilinus. (pag. 230. Ed. Rob. Steph.) De Marco Aurelio Herodianus: μόνῳ τε βασιλέων φιλοσοφῶν ἢ λόγοις, ἢ δὲ δογματῶν γνώσει, σεμνῶ δ' ἠδὲ καὶ βίῳ σώφρονι ἐπισώσατο· solus principum sapientiam non verbis, aut dogmatum cognitione, sed moribus gravibus, & vita temperata ostendebat. (Lib. I. c. 2. n. 6. Ed. Boecler.) De Macrino Xiphilinus: τὰ τε νόμιμα ἔχ' ἔτος ἀκριβῶς ἠπίστωτο, ὡς πιστῶς μετεχειρίζετο· leges non tam norat exacte, quam fideliter exequatur. (Pag. 342.) Da nostro sæculo Deus vel tales principes.

G R O N O V I I.

40 Quibus invito) Qui occiderunt imprudentes. Forte, invita.

G R O

+ Si ⁴¹ fors sæva premat miseros, sed proxima culpæ,
 + ⁴² Hos variis mens ipsa modis agit, & sua carpunt
 Facta viros refides.

V. Quod monet + Themistius ^m + distinguendos, qui auctores belli fuerunt, ab his, qui alios ducentes secuti sunt, ejus passim exempla in historiis exstant. Narrat Herodotus, ^a Græcos pœnas sumsisse de his, qui Thebanis ad Medos deficiendi auctores fuerant. Sic Ardeæ principes feditionis securi percussi, narrante ^b Livio. Eodem auctore, ^c Valerius Lævinus, Agrigento capto, qui capita rerum erant virgis cæsos securi percussit: ceteros, prædamque vendidit. Idem ^d alibi: Atella, Calasique in deditionem acceptæ: ibi quoque in eos, ⁴³ qui capita rerum erant, animadversum. Rursum ^e alibi: quoniam defectionis auctores meritas pœnas a Diis immortalibus, & a vobis habent P. C. quid placet de innoxia multitudine fieri? tandem (dd) ignotum est illis, & civitas data. nimirum, ut idem ^f alibi loquitur, ut, unde orta culpa esset, ibi pœna consisteret. Laudatur apud Euripidem & Eteoclus Argivus, quia

^a Calliop.
 seu Lib. IX.
 c. 85.
^b Lib. IV.
 c. 10.
^c Lib.
 XXVI. c.
 40.
^d Ibid. c.
 16.
^e Lib.
 VIII. c. 20.
^f Lib.
 XXVIII. c.
 26.
^g Supplic.
 vers. 878,
 & seqq.

Culpam ferebat semper illo iudice
 Reus ipse: non urbs patria, qua ⁴⁴ passim mali
 Rectoris ergo susinet calumniam.

^b Lib. III.
 e. 36.
ⁱ Fragm.
² Lib. XXI.
 Ecl. 10.
 Et Athenienses, ut ^b Thucydides narrat, pœnituit decreti adversus Mitylenæos, πῶλον ὄλον διαφθεῖραι μάλλον ἢ ἔ τες αἰτίες, ut totam civitatem potius, quam solos defectionis auctores interficerent. Narratur & Diodoro ⁱ Demetrius, captis Thebis, decem solos interfecisse auctores defectionis.

VI. I. Sed in ipsis quoque belli auctoribus ^k distinguendæ causæ: sunt enim quædam non justæ quidem, + sed tamen tales, ut non improbis ⁴⁵ possint imponere. Scriptor ^l ad Herennium deprecationis causam æquissimam hanc pōnit, si quis, quæ peccavit, non odio, neque crudelitate. sed officio, & recto studio commotus fecerit. Sapiens ^m Senecæ hostes dimittet salvos, aliquando etiam laudatos, si honestis causis pro fide, pro sedere, pro libertate in bellum accincti sint. Apud ⁴⁶ Livium ⁿ petunt errori veniam Cærites, quod fuerint auxilio confanguineis. ⁴⁷ + Phocensibus, ⁴⁸ + Chal-

^k Vitæ. de
 jure belli
 n. 59.
^l Lib. II.
 c. 17.
^m Lib. II,
 de Clem.
 c. 7.
ⁿ Lib.
 VII. e. 20.

G R O T I I

^m Distinguendos, qui auctores belli fuerunt] Vide Gallium lib. II, de pace publica, cap. 9. num. 18.

ⁿ Petunt errori veniam] Ignosci debere interdum armis superato rectori julium quid sit ignorant] Ex Isocrate transcripsit Amnianus in librum XXX. (Cap. 8.)

(dd) Hæc debent alio caractere edi, quamvis & in prima Editione ita exstent: neque enim verba sunt LIVII, sed Auctoris nostri. Historicus, in fine demum Capitis sequentis, narrat, ex auctoritate Patrum, latum ad Populum esse, ut Privernatibus civitas daretur. Cap. 21. num. 10. J. B.

G R O N O V I I.

⁴¹ Si fors sæva] Leg. fors, si per infortunium patratum, quod parum distat a scelere.

⁴² Hos mens ipsa] Hi conscientie tormenta patiuntur.

⁴³ Qui capita] Qui rempublicam in manu habuerunt, ὅτι ἐν τῆδε.

⁴⁴ Passim mali] Vulgi iudicio, & perperam infamari solet ob improbum principem.

⁴⁵ Possint imponere] Pro justis agnosci, & eos fallere.

⁴⁶ Apud Livium lib. VII.] 19. & 20.

⁴⁷ Phocensibus] Immo Targuiniensibus in Etruria: unde namque Phocenses Cæritis cognati? (Vitiola interpunctio, quæ hactenus fuerat in omnibus

48 + Chalcidensibus ^a & aliis, qui ex federe Antiochum iuverant, data a Romanis venia. Aristides Leuctrica secunda ^b Thebanos, qui Lacedaemoniorum ductum contra Athenienses secuti erant, ait, *κοινωνεῖν μὲν ἔδικοις πράγμασι*, δικαίω δὲ ἑτέρω περιτρεῖν τὴν μέμνην, τῷ πιστὸς εἶναι τοῖς ἡγούμενοις, *in partem quidem venisse injuste actionis, sed quam iusto aliquo velarent, fide in principes sui federis.*

^a Appian. Syriac. pag. 98. Ed. H. Steph. ^b Tom. II. pag. 135. B.

2. Cicero de officiis primo ^c conservandos eos dicit, + qui non crudeles in bello, non immanes fuerunt: tum bella, + quibus imperii gloria proposita est, 49 minus acerbe gerenda esse. Sic Ptolemæus rex ^d Demetrio significat, *ἔπερι πάντων ἄμα, ἐπερι δὲ ἕκαστῆς ἀρχῆς πολεμητίων αὐτοῖς* non de rebus omnibus, sed de 50 imperio, *ἔσ' gloria inter ipsos certamen esse.* Severus ^e apud ^e Herodianum: *cum bellum adversus Nigrum gessimus, non ita sane speciosas iniunctiarum causas habebamus. nam 51 positum in medio principatum, atque adhuc in disceptatione versantem, pari ambitu uterque nostrum ad se trahebat.*

^c Cap. II. ^d Plutarch. in Demetr. P. 891. A. ^e Lib. III. c. 6.

3. Sæpe habet locum, quod de bello Cæsar's, & Pompeji est apud ^f Ciceronem: *erat obscuritas quadam: erat certamen inter clarissimos duces: multi dubitabant, quid optimum esset.* Et quod idem ^g alibi: *est aliqua culpa tenemur erroris humani, a scelere certe liberari sumus.* Plane ut apud Thucydidem ^h dicuntur venia digna, quæ fiunt 53 *μη μετὰ κακίας, δόξης δὲ μᾶλλον ἀμαρτίας.* 54 De Dejotaro idem ⁱ ille Cicero: *non ille odio tui 55 progressus, sed errore communi lapsus est.* Sallustius in ^k historiis: *cætera multitudo, vulgi more magis, quam iudicio, post alius alium quasi prudentiorum secuti.* Quod de bellis civilibus Brutus ^l scripserat, putem non male ad pleraque bella alia referri posse ^p 56 *acrius esse prohibenda, quam in superatos iracundiam exercendam.*

^f Orat. pro Marc. c. 10. ^g Ibid. c. 5. ^h Lib. I. c. 32. ⁱ Orat. pro Dejot. c. 3. ^k Fragm. VI, 34. ^l Orat. I. ad Cæsar. de Rep. ordin. I Cic. ad Brut. Ep. 2.

omnibus Editionibus, etiam in primâ, heic occasionem dedit Viro Doctissimo reprehendendi Auctorem nostrum, qui tamen ab errore planè immunis est. Nimirum Typographi, post vocem *consanguineis*, omiserant punctum, & post sequentem, *Phocensibus*, malè collocaverant. Tum in omnibus aliis, post primam, Editionibus, è margine excidit *App. Syr.* apud quem Auctorem, loco à me distinctè indicato, res, de qua agitur, clarè exstat: *Μόνιθ' δὲ Φωκίας μὲν, ἢ Χαλκιδίας, ἢ ἄλλοι τῶν Ἀντιόχου συνεπετέρισσαν, διουμένης, ἀπέλυσε τῷ δήμῳ.* Pag. 98. Ed. H. Stephan. Vel ex hoc loco patet, quam necessarium fuerit, primas illas Editiones conferre, ut opus istud emendatius ederetur. J. B.)

48 Chalcidensibus] Haud scio, unde habeat: non enim in federe Chalcis Eubœa urbs cum Antiocho fuit, sed vi, & metu eam Antiochus occupavit. Liv. lib. 35, 51. Puto hic dicere voluisse, Phocensibus, qui in Asia minore, & eandem esse historiam, cuius meminit num. ult. cap. præced. (At vide Not. præced.)

49 Minus acerbe] Non sciendo in victos. 50 De imperio, ἔσ' gloria] Id ipsam, quod Justinus lib. 15, 1. non se propter prædam, sed propter dignitatem iniisse bellum.

Tom. IV.

51 Positum in medio] Vacuum, & certo proficillare carentem.

52 Erat obscuritas] Incertum, & obscurum, utra causa esset iustior.

53 Μη μετὰ κακίας] Non per malitiam, sed nimio gloriæ studio.

54 De Dejotaro idem ille Cicero] Cap. 3.

55 Progressus, sed lapsus] 2, Attic. 21. quia deciderat ex astris, lapsus, quam progressus potius videbatur.

56 Acrius esse prohibenda] Inclementius esse animadvertendum in eos, quos liquet bellum civile moturos, quam in eos, qui bello civili sunt victi: nam in illis non tam facilis præsumitur poenitentia consilii, quam in his facti, cuius jam supplicium luerunt ipsa calamitate.

G R O T I I.

o Apud Herodianum] Verba Græca hæc sunt: *ἢ Νίχρω μὲν πελαγοντες ἀχ' ἕτως ἐνλόγως εἰχόμεν αἰτίας ἔχθρας, ὡς ἀναγκαίας ἔγινον κατ' ἡμῶν προὔπαρχουσαν ἀρχὴν ὑφ' ἡμετέρων μεμίσσητο, ἐν μέτῳ δὲ ἐπιμνήσθη ἢ ἀμφήριστον ἔσαν, ἐκείνη ἡμῶν ἐξ ἰσοτιμίας φιλοτιμίας εἰς αὐτὸν ἀνείλεκεν.* optime.

p Acrius esse prohibenda, quam in superatos iracundiam exercendam] Bemus IX.

B b

G r o

VII. I. Etiam + ubi iustitia hoc non exigit, sæpe tamen convenit bonitati, q̄ convenit modestiæ, convenit animo excelfo. Ignoscendo auxisse populi Romani magnitudinem, ait ^a Sallustius. Taciti ^b est: quanta pervicacia in hostem, tanta beneficentia adversus supplices utendum. At ^c Seneca: ferarum, nec generosarum quidem, ⁵⁷ permordere, & ⁵⁸ urgere abjectos. Elephantas, leonesque transeunt que ⁵⁸ impulerunt. Sæpe opportunum est illud Maronis, (*Æneid.* X, 528.)

^a *Fragm.*
I, 13.
^b *Ann.*
XII, 20.
^c *De*
Clem. I,
cap. 5.

————— ———— Non hic victoria Teucrum!
Vertitur, ⁵⁹ aut anima una dabit discrimina tanta.

^d *Cap.* 16.

2. Est in eam rem insignis locus in libro ^d quarto ⁶⁰ ad Herennium: bene majores nostri hoc comparaverunt, ut neminem regem, quem armis cepissent, vita privarent. Quid ita? quia, quam nobis facultatem fortuna dedisset, iniquum erat in eorum supplicio consumere, quos eadem fortuna paulo ante in amplissimo statu collocarat. Quid quod exercitum contra duxit? desino meminisse. Quid ita? quia viri fortis est, ⁶¹ qui de victoria contendant, eos hostes putare: qui victi sunt, ⁶² eos homines judicare; ut possit ⁶³ bellum fortitudo minuere, pacem humanitas augere. At ille si vicisset, ⁶⁴ num idem fecisset? non profecto tam sapiens fuisset. ⁶⁵ quid igitur ei parcis? quia ⁶⁶ talem stultitiam contemnere, non imitari consuevi. Si de Romanis hoc accipias (incertum enim hoc, cum & peregrinis, & fictis argumentis utatur is scriptor) adversa fronte pugnat cum eo, quod habemus in ⁶⁷ panegyrico, ^e qui dictus est Constantino Constantii filio: cautior licet sit qui devictos habet per veniam perduelles, fortior tamen est ⁶⁸ qui calcat iratos. Renovasti, Imperator, veterem illam Romani imperii fiduciam, que de captis hostium ducibus vindictam morte sumebat. Tunc enim captivi reges, cum a portis usque ad forum triumphantium currum honestassent, simulatque in capitulum currum flectere cœperat Imperator, abrepti in carcerem necabantur unus pro seipso Paulo, qui sedentem se acceperat deprecante (leg. ⁶⁹ unus Perseus ipso Paulo, qui dedentem se acceperat, ^f deprecante) legem

^e *Eumenio*,
iii, *Paneg.*
VI, c. 10.
Ed. Cell.

^f *Vide*
Plut. Paulo
Emilio.
pag. 274.

G R O T I I,

^q *Convenit modestiæ*] Rex Theudericus apud *Gastodorum* II, 41. illa mihi feliciter bellum pro-
venerunt, que moderato sine peracta sunt; is enim vincit assidue, qui novit omnia temperare.

G R O N O V I I.

⁵⁷ *Permordere*] Usque, & usque morficare, persistere in mordendo jam jacentes, & impotentes repugnandi.

⁵⁸ *Impulerunt*] De statu deturbarunt, protraxerunt, dejecerunt.

⁵⁹ *Anima una dabit*] Unius cædes momentum faciet.

⁶⁰ *Ad Herennium*] C. 16.

⁶¹ *Qui de victoria contendant*] Qui armati resistant, in eos hostilia moliri.

⁶² *Eos homines*] Dignos venia, & clementia.

⁶³ *Bellum*] Metum, periculum, vim ex bello.

⁶⁴ *Num idem*] Numquid pepercisset tibi?

⁶⁵ *Quid igitur*] Ante hæc verba, omissum est: non profecto tam sapiens fuisset. (Quod & nos restituumus. J. B.)

⁶⁶ *Talem stultitiam*] Qua forsitan ille usus esset, immoderate se gerendo in victoria.

⁶⁷ *Panegyrico*] Qui nonus est in ordine, & adscribitur *Eumenio* cap. 10.

⁶⁸ *Qui calcat iratos*] Forte, stratos, cui non est necesse quicquam facere in hostis adulationem, aut in dubios belli exitus lenocinia querere, ut loquitur *Justin.* II, 12. sed qui potest per fiduciam virtutis, & fortunæ, submissis insultare.

⁶⁹ *Unus Perseus ipso Paulo*, qui dedentem se acceperat, deprecante] Sero: sic enim jam *Gruterus* edidit a. 1607.

G R O -

legem illius severitatis evasit : ceteri in vinculis luce privati aliis regibus dedere documentum , ut mallet amicitiam colere Romanorum , quam exasperare justitiam. Sed & hic 70 nimis laxe. Dicit quidem Josephus idem de severitate Romanorum in historia interfecti Simonis Barjoræ : sed + de ducibus loquitur , qualis + Pontius Samnis , non de his , quibus regium esset nomen. Verborum sensus latine sic habet : ^a finis triumphi erat , postquam ad Capitolium Jovis adem erat perventum : nam ibi expectare Imperatores mos antiquus patriæ jubebat , donec nuntiata esset mors hostium ducis. Is erat Simon Joræ filius , qui inter captivos in triumpho ducebatur : is tum in-
jecto laqueo 71 in forum trahitur , verberantibus insuper ipsum custodibus. Nam eo in loco mos est Romanis supplicium sumere de damnatis ob noxas capitales. Hic ubi vitam finisse nuntiatus est , secuta sunt fausta omnia , deinde sacrificia. Idem ferme dicit Cicero ^b Verrina de suppliciis.

^a Bell. Jud. Lib. VII. Cap. 5. §. 6. di-
vis. Husf.

^b Cap. 26.

3. De ducibus passim exempla existant : de regibus aliqua , ut ^s 72 de Aristonico , 73 Jugurtha , 74 Artabafdo : sed tamen præter 75 Persea ^t 76 Syphax , 77 Gentius , 78 Juba , & Cæsarum tempore 79 Caractacus , atque alii

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^r Luce privati aliis regibus dedere documentum] Nolim reduci hunc morem ; tamen & Josua reges captos interfecit. Josephus antiquæ historiæ V, 1. & de Soffio Dion : Ἀντιγονοῦ ἐμαστυγῶσα σαυρῶν προδόντας Antigonum virgini cecidit alligatum cruci. Pag. 463. D. Sed provide addit , ὁ μὲν οὐκ ἄλλο βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπρόθει quod nemo regum a Romanis victoribus pertulerat. Est eadem historia apud Josephum libro XV. (Cap. I.) De Maximiano Herculio. (Immo de Constantino J. B.) Eutropius libro X. c. 2. cæsis Francis , atque Alemannis , captisque eorum regibus , quos etiam bestiis , cum magnificum spectaculum muneris parasset , objecit. De rege Alemannorum patibulo suffixo vide Ammianum XXVII. (Cap. 2.) Theoderichus rex Wisigothorum Athiulfum Suevorum in Hispania regem capite plectit , memorante Jordanæ historia Gotthica (Cap. 44.) Nimirum hæc documenta sunt regibus ad modestiam , & ut cogitent , se quoque subjectos , si Deo ita visum , humanis vicibus , & , quod in simili periculo à Solone dictum meminerat Cræsus , de felicitate hominis ante mortem non judicandum.

^s De Aristonico] Vide Appianum Mithridatico in fine , (Pag. 253. Ed. H. Steph. ubi de Aristobulo & Tigrane , quos Pompejus triumphans capite plecti jussit).

^t Syphax] Variant de eo historici , multi tradunt , eum prope Romam ante triumphum decessisse : Polybium in triumpho ductum : (Lib. XVI. Cap. 12.) Appianus , dum de eo deliberatur , morbo obiisse. (Pag. 15. Ed. H. Steph.)

70 Nimis laxe] Adulatur nimium Constantino , qui duos Francorum reges , sed barbaros , & inconditos , quales tum erant Franci , bestiis objecit. Cæterum , ne unum quidem exemplum justis regis post victoriam interfecti Romanis exprobari potest. (Eti jure id facere potuerint. Sam. Cocc.)

71 In forum] Εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐσθέρου τόπον. Joseph. ἀλώσ. 7. in. Intelligit Tullianum. Sallust. Catil. 55.

72 Aristonico] Hic non erat verus rex , sed Eumenis spurius ex citharistria Ephesia : & cum ab Attalo III. ejusdem Eumenis legitimo in testamento , quo Populum Ro. heredem instituerat , præteritus esset , regnum Pergamenum invaserat , & sustinebat invidiam Licinii Crassi consulis capti , & occisi. Justinus 36 , 4.

73 Jugurtha] Hic & ipse spurius , fratribus legitimis Adherbale , & Hiempsale , Massiva quoque cognato Romæ , dum fide publica ibi moratur , per summum scelus occisis , legatis , & exercitibus , & primoribus e festu pecunia corruptis , exercitum quoque sub jugum misso , misericordiam omnem perdidit. Flor. 3 , 1. (Vide Livium , Epit. 67. Eutropium , IX. 1. J. B.)

74 Artabafdo] Non Romæ , neque ex auctoritate senatus , sed Alexandriæ , & M. Antonii scelus appellat Tacitus 2 , annal. 3. (Vide Vell. Pat. II. 82.)

75 Persea] Macedonum.

76 Syphax] Mafesulorum Numidarum.

77 Gentius] Illyrici. (Vide Livium , XLV. 43.)

78 Juba] Numidiz. (Vide Plutarch. Vit. Cæf. pag. 733. Appian. Bell. Civil. Lib. II. pag. 491. J. B.)

79 Caractacus] Britanniz regulus. Tac. 12. ann. 37.

alii tale supplicium evaserunt, ut appareat, + & belli causas, & gerendi modum spectata à Romanis, quos tamen æquo ⁸⁰ asperiores in victoria fuisse, Cicero, atque alii agnoscunt. Itaque M. Æmilius Paulus apud Diodorum Siculum ^a non male in Persei causa Romanos senatores monet, *εἰ μὴ τὸν ἀνδράπινον φόβον ἐυλαβῶνται, τὴν γε τὰς ὑπερφανῶς ταῖς ἐξουσίαις χρωμένως μετερχομένην Νέμεσι, αἰδεῖσθαι·* si humani nihil metuerent, at divinam vindictam timerent, iis imminentem, qui victoria insolentius utuntur. Et ^u Plutarchus notat, bellis inter Græcos ipsos etiam hostes regibus Lacedæmoniis manus abstinuisse reverentiâ dignitatis.

^a Excerpt.
^b Lib. XXI.

4. Hostis ergo, qui non id, quod humanæ leges permittunt, sed quod sui est officii, + quod fas, & pium est, volet respicere, parcat etiam hostili sanguini: neminique mortem irrogabit, ⁸¹ + nisi quo mortem, + mortive simile quid evitet, + aut ob peccata personæ propria, quæ ⁸² ad capitalem mensuram devenierint. + Et tamen quibusdam id meritis aut omnem, au mortis pœnam condonabit, + sive humanitatis intuitu, + sive ob alias probabiles causas. Egregie idem, quem dixi, ^b Diodorus Siculus:

^b Lib.
 XVII, 38.

αἱ τῶν πόλεων πολιορκίαι ἢ παρατάξεις ἢ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον προτερήματα τὰ πλείονα διὰ τύχην ἢ δι' ἀρετὴν ἐπιτυγχάνεται· ὁ δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις εἰς τὰς ἐπταικότας ἔλε^ο μερίζομεν^ο διὰ μόνης τῆς φρονήσεως γίνεται· urbium expugnationes, secunda praha, ^c & se quid aliud in bello prosperum, sepe fortuna magis, quam virtuti debentur. At in summo imperio victis misericordiam impartiri, solius prudentiæ opus est. Apud Curtium ^c legimus: Alexander quanquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data.

^c Lib. IX.
 Cap. I.

VIII. De ⁸³ nece autem eorum, qui casu non destinato occiduntur, + tenendum quod supra diximus, si non justitiæ, + misericordiæ tamen esse + non nisi magnis, & ad multorum salutem perventuris causis tale quid aggredi, unde innocentibus imminere pernicies possit. Idem nobiscum sensit + Polybius, qui libro V. ^d sic loquitur: *εἰ γὰρ ἐν ἀπωλείᾳ δῆ ἢ ἀφανισμῷ ταῖς ἀγνώμοσι πολεμεῖν τὰς ἀγαθὰς ἀνδρας, ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει ἢ μεταθέσει τῶν ἡμαρτημένων· ὅδ' συναναίρειν τὰ μηδὲν ἀδικῶντα τοῖς ἡδικηκόσιν, ἀλλὰ συσώζειν ἢ συνεξαιρεῖσθαι τοῖς ἀναίτοις (male editur ἐναντίως) τὰς δοκῶντας ἀδικεῖν·* bonorum virorum est, etiam civi minus probis non internecinum gerere bellum; sed hactenus, ut delicta sarciantur, atque emendentur: neque insontes cum fontibus una pœna involvere, sed insontium causa etiam fontibus parcere.

^d Cap. II.

+ IX. I.

G R O T I I.

^u Plutarchus notat] Agide. (Pag. 304. D.)

G R O N O V I I.

⁸⁰ Asperiores in victoria] Nonnisi in una Corintho, de offic. I. II. quam tamen ad destruentam habuerunt gravem causam, violatos legatos. Justin. 34, I. 2.

⁸¹ Nisi quo mortem] Præterquam si quo videt incolumi se salvum esse non posse.

⁸² Ad capitalem mensuram] Mortis supplicio digna sint.

⁸³ De nece] In tentanda aggressione, vel inferenda quamvis iusta vi, per quam multi innocui, & quos lædendi nullam propriam causam, nec consilium habemus, sunt perituri.

G R O -

+ IX. i. His cognitis, de his, quæ magis specialia sunt, non difficilis erit definitio. x Puerum atas excuset, feminam sexus, ait Seneca a libris, 24. quibus iræ irascitur. Deus ipse in bellis Hebræorum b etiam post pacem oblatam, & repudiatam parci vult feminis, & infantibus, + extra paucas gentes speciali jure exceptas, adversus quas quod erat bellum, + non erat hominum, 85 sed Dei, atque ita appellabatur. Et cum mulieres Madianitidas vellet occidi ob proprium ipsarum crimen, c + excepit virgines intactas. Immo cum Ninivitis ob gravissima peccata d internecionem severe admodum minatus esset, retrahi se passus est + miseratione multorum millium ejus ætatis, quæ honesti, & inhonesti discrimina ignoraret.

a Lib. III. 24.
b Deut. XX, 14.

c Num. XXXI, 18.
d Jon. IV, 11.

Cui

G R O T I I.

x Puerum atas excuset, feminam sexus] Plinius historice naturalis libro VIII, cap. 16. Leo ubi scribit, in viros prius, quam in feminas fremit, in infantes non nisi magna fame. Ad illa Horatii Libro IV, ode VI. de Achille, (v. 17, & seqq.)

Nescios fari pueros Achivum
Urcet flammis, etiam latentes
Matris in alvo.

Ita Scholiastes: Dolenter declamat in scortiam Achillis, qui, si per Apollinem vivere licuisset, alio seculo erat, ut nec infantibus, nec in utero gestantibus percussisset. Philo de principis constitutione, (pag. 734.) παρθένοι δὲ καὶ γυναῖκες μεθ' ἑαυτὰς, dimittantur autem virgines, & mulieres: causam reddit, τὸ προαίτιον ἀνδρῶν πόλεμον κατασκευαζάντων ποιεῖσθαι γυναῖκας, ἀνήμερον virorum, qui bella fabricant, accessionem facere mulieres, immitte. Idem de specialibus legibus II. πρὸς μὲν γὰρ τὰς τελείας κυρίας προφάσεις ἔυλογοι προσημαμάτων τε καὶ διαφορῶν τοῖς δὲ κομιῇ ὑπὸ τῆς ἀρετῆς παρεκλήθησιν εἰς τῶν καὶ τὸν ἀνδρῶν βίον, ἃ δ' ἐπιλεύσασθαι κατηγορίαν ἀκκώτους οὐκ ἐδέχεται: nam in justæ ætatis homines nulle speciosi obtentus reperiri possunt discordiarum, ac simulatam. At in infantes, qui modo in lucem, vitamque humanam venere, ne calumnia quidem quod dicat habet, ut plane innocentes. (Pag. 795. D.) Josephus antiquæ historiæ libro IX. de Manaemo, (cap. II.) μηδὲ νηπίων φειδόμενος, ἀμότητος ὑπερβολὴν ἢ καταλείπων εἰς ἀγριότητος ἃ γὰρ εἰ δὲ τῶν ἀλοφύλων τινὰς συγνώσας δρασθῆναι γενομένης ὑποχειρίας, ταῦτα τὰς ὁμοφύλους ἔπος ἐργάσατο Ne infantibus quidem parcens nihil fecit reliquum ad crudelitatem, aut feritatem potius. Quæ enim veniam non merebantur, si in externos bello victos essent edita, ea fecit in populares suos. (Auctor heic tacite legit versu 3. δρασθῆναι pro διαθῆναι, quod erat in Editione Genev. & mutatum est in διαθῆναι ex MSS. in Edit. Hudson. Cap. XI. §. 1. J. B.) Idem Josephus Judam Maccabæum narrat Bokra, &

Ephrone captis, interfecisse πᾶν τὸ ἄρρεν καὶ μάχεσθαι δυνάμενον quicquid virilis sexus, & pugne idoneum erat. (Ant. Jud. Lib. XII. Cap. 8. §. 5. divis. Hudson. ubi tamen hoc tantum legitur: Καὶ πᾶν ὄσον ἄρρεν ἢ ἐν ἀντῇ κρείσσος &c. J. B.) Et alibi panam, quam Alexander Thracidas dictus de Judæorum pueris, & mulieribus sumferat, vocat ὑπὲρ ἀνδραπὸν δίκην, ultionem ultra hominum morem. (Antiq. Jud. XIII. Cap. 14. §. 2.) Agathias libro III. ἐπειδὴ δ' ὁμοῦς ἔχ' ὄστιον καὶ εἰς αὐτὰ δὴ τὰ νεογνὰ βρέφη καὶ τῶν τοῖς γονεῦσι τετολμημένων ἔδεν ἐπιστάμενα παροῦναι ἔγω καὶ ἀφουβρίζειν, ἔκην αὐτοῖς ἔδεν ἀποῖναι τὰς ἡμᾶρτητων quandoquidem vero pium non erat in recens matos infantes paternorum facinorum inscios ita scivire, atque insanire, ideo hæc ipsis non impune abiere. (Lib. IV. Cap. 6.) Nicetas, aut qui historiam ejus produxit ad tempora Henrici regis, de Scythis agens, qui Athiram ceperant. ἀλλ' ἔδεν τὰ ὑπομασίδια τῶν παιδῶν τὰ κακῆ ἐφάνη ἀνώτερα, ἀλλ' ἀπεθέρια καὶ ταῦτα κατὰ χροῖον καὶ ἀνθ' ἑμαρτανον, ὑπὸ τῶν ἐλέω ἀνακλιῶν ἑκείνων ἀνδρῶν, καὶ μηδαμῶς εἰδῶν ὡς ἀδικεῖ τὴν φύσιν καὶ θεσμὸν ἀθετεῖ τὸν ἀνθρώπινον, ὃ περαιτέρω τῆς νίκης καὶ τῆς κρατικῆς τῶν ἐναντιῶν θυμῶν χρωμένους. ne infantes quidem lactentes adhuc mali exsortes fuere, sed & hi velut in herba demessi sunt, aut velut flos emarcuere, facto hominum misericordia intuelorum, neque scientium injuriam ab eo fieri nature, ac fas hominum violari, qui ultra, quam ut hostes vincat, aut subieat, extendit iram. (In Balduin. Cap. 9.) Adde quæ Beda habet libro II, cap. 20. de Carzvoltæ feritate: & Helvetiorum bonam legem apud Simlerum, (Lib. II. pag. 302. Edit. Elzevir.) & Elisabethæ reginæ pia mandata apud Camdenum in anno MDXCVI.

G R O N O V I I.

84 Quibus iræ irascitur] Adversus iracundiam scribit, iram coërcendam esse monet, ac precipit.
85 Sed Dei] Qui eas ob corruptissimos mores ab stirpe volebat excindi.

^a De Ira
II, c. 9.
^b Pharsal.
II, 108.

Cui similis est apud Senecam ^a sententia : num quis irascitur pueris , quorum
etas nondum novit + rerum discrimina ? Et apud Lucanum ^b :

Crimine quo parvi cadem potuere mereri ?

+ Si hæc Deus fecit , ac statuit , qui quosvis homines cujuscumque sexus ,
aut ætatis sine ulla causa non injuste potest occidere , utpote vitæ dator ,
ac dominus , quid homines facere æquum est , + quibus ille nullum jus
tribuit in homines , quod non ad hominum salutem , ac societatem con-
servandam esset necessarium ?

^c Vñt. de
jure belli
n. 36.
^d Lib. V.
c. 27.
^e Vita
Camilli.
pag. 134.

2. Accedit primum de pueris judicium ^c eorum populorum , ac tem-
porum , ⁸⁶ quibus fas maxime valuit. *Arma habemus* (ait apud Livium
^d Camillus) *non adversus eam etatem , cui etiam , captis urbibus , parcitur ,*
sed adversus armatos. Addit , hoc esse + inter belli jura , ⁸⁷ naturalia scilicet.
Plutarchus ^e de eadem re agens : *sunt* , inquit , *apud bonos etiam belli*
quedam leges. Ubi nota illud + *apud bonos* , ut hoc jus ab eo , ⁸⁸ quod
in moribus , & impunitate positum est , discrimines. Sic ^f Florus negat , ali-
ter (ee) fieri potuisse ⁸⁹ + salva integritate. Apud Livium ^g alio loco est :
XXIV. c. *a qua etate etiam hostes irati abstinerent.* Et ^b alibi : *usque ad infantium cæ-*
dem ira crudelis pervenit.

^f Lib. I.
^g Lib.
XXIV. c.
26.
^b Lib.
XXVIII.
c. 20.

3. Quod autem in pueris rationis usum non adeptis + semper , + id
in feminis plerumque obtinet , id est , + nisi aliquid peculiariter vindican-
dum admiserint , + aut virilia officia & ipsæ usurpent. Est enim , ut Sta-
tius ⁱ loquitur , *sexus rudis , insciusque ferri.* Neroni hostem vocanti Oeta-
viam in tragœdia reponit præfectus , (vers. 864.)

ⁱ Silior.
I. 6. 53.

— y 90 *Femina hoc nomen capit ?*

^k Lib. IV.
c. 11.
^l Lib.
XXXIX.
c. 3.

Alexander apud ^k Curtium : *cum captivis , & feminis gerere bellum non so-*
leo : armatus sit oportet , quem oderim. Gryphus apud ^l Justinum : *a nullo*
unquam majorum suorum inter tot domestica , & externa bella post victoriam
in feminas sævitum , quas sexus ipse & periculis bellorum , & sævitiæ victorum
eximat. Apud Tacitum alius : *neque adversus feminas , (ff) sed palam ad-*
versus armatos bellum se tractare.

4. Vale-

G R O T I I.

y *Femina hoc nomen capit*] Ideo Tucca , &
Varus , delendos censuere in secunda Æneide
versus , ubi deliberat Æneas , an Helenam oc-
cidat. (A versu 567. ad 588.)

G R O N O V I I.

⁸⁶ Quibus fas maxime] Boni fuerunt mores ,
& valuit recti observantia. Tacit. 3 , an-
nal. 26.

⁸⁷ Naturalia scilicet] Nam gentium jura
plus permisere. 3 , 4. 9.

⁸⁸ Quod in moribus] Quod non fundatum est

in justitia naturali , & morali , sed politica ,
& consuetudine invaluit ; neque innocentem ,
sed impunitum præstat.

⁸⁹ Salva integritate] Fide , ac dignitate in-
tegra , & illæsa.

⁹⁰ Femina hoc nomen] Cum sit imbellis ,
& imbecilla , potestne etiam hostis vocari ?

(ee) Locus FLORI ita sese habet : *Ve-*
rum sciebat victoriam , que , salva fide , & in-
tegra dignitate , pareretur. Lib. I. Cap. 12.
J. B.

(ff) Est apud TACITUM : *feminas gra-*
vidas. Annal. Lib. I. Cap. 59. n. 4. J. B.

G R O -

4. Valerius Maximus * + Munatii Flacii in infantes, & feminas effera-
tam vocat crudelitatem, & auditu etiam intolerabilem. Apud Diodorum
b Carthaginienfes Selinunte narrantur interfeciffē fenēs, feminas, infantes,
ἐδμήσαν συμπάσαιαν λαμβάνοντες, sine humanitatis affectu. Et alibi c hoc ipsum
ἀμόρητα crudelitatem vocat. Latinus Pacatus d de feminis: *sexus, cui bella*
parant. Simile Papinii e + de fenibus pronuntiatum:

—— Nullis violabilis armis
Turba senes. ——

+ X. I. + Idem statuendum universaliter de maribus f, + quorum
vitæ genus ab armis abhorret. + *Jure belli in armatos, repugnantefque*
cades, ut ait Livius g id est, 91 + eo jure, quod naturæ congruit, Sic
h Josephus æquum ait, ut in pugna pœnas dent qui arma ceperunt,
infantibus non nocendum. + Camillus i Vejis expugnatis edixit, ut ab
inermi abstineretur. + In hac classe primum ponendi sunt hi, qui sacra
curant: nam + ut hi ab armis abstinerent, mos ab antiquo fuit gentium
omnium: + atque ideo viciffim vi in illos temperabatur. Sic Philisthæi
hostes Judæorum non nocebant z collegio prophetarum, quod erat Gabæ,
ut videre est I. Sam. X, 5. & 10. Et sic ad alium locum, + ubi simile
erat collegium tanquam sepositum ab omni armorum injuria, cum Samuele
confugit David, I. Sam. XIX, 18. Cretenfes, narrat k Plutarchus, cum
bellis intestinis colliderentur, omnem noxam abstinuisse a + a sacerdotibus,
& iis, quos humanis mortuis præpositos κατακύρας vocabant. Huc &
+ proverbium illud Græcum pertinet, 92 ἐδὲ πρὸς θεὸν ὑπελείφθη. b Notat
93 Strabo l, olim cum tota Græcia armis ferveret, Eleos, utpote 94 Jovi
sacros, & 95 eorum hospites + in alta pace vixisse.

2. Sacerdotibus merito hac in parte æquantur, qui vitæ genus simile
elegerunt, + ut monachi, & 96 conversi, id est, pœnitentes, quibus proinde
æque

G R O T I I.

G R O N O V I I.

z Collegio prophetarum] Hyrcanus Hierosoly-
ma obfidens victimas ad templum misit, nar-
rantibus Hebræis. Sic & Gotthi laudantur Pro-
copio Gotthicorum II, (Cap. 4.) qui sacerdo-
tibus Petri, & Pauli extra Romam pepercerunt.
Vide additamentum Caroli Magni ad legem Ba-
ioariorum, (num. 2.) & legem Langobardicam
libro I. tit. XIV. 14.

a A sacerdotibus] Servius ad VII. Æneidos:
nam cum defendebat a bello, si non atas, sal-
tem religio sacerdotis. (Agitur ibi tantum de
immunitate Sacerdotum à militia. J. B.)

b Notat Strabo] Et Polybius libro IV, (Cap.
73.) & Diodorus Siculus in excerptis Peiresia-
nis. (Pag. 225.) Pari modo, & qui ad Olymp-
ia, Pythia, Nemea, Isthmia certatum ibant,
habebant belli tempore ἀσφάλειαν ἢ ἀδείαν,
tutelam, ac securitatem. Docent Thucydides li-
bro V. & VIII. & Plutarchus Arato. (pag.
1040. B.)

91 *En jure, quod natura*] Etenim jure gen-
tium etiam in inermes, & sese submittentes,
modo inter hostes sunt, aut inter eos fuerint,
ut supra cap. 4.

92 Οὐδὲ πρὸς θεὸν ὑπελείφθη] Cum significabant omnes
occisos, & πρὸς θεὸν interpretantur vatem, qui
sacrum igniculum ferret. (Vide J. Potteri Ar-
chaolog. Græc. Lib. III. Cap. 9. pag. 379. J. B.)

93 Strabo Lib. VIII.] Pag. 312.

94 Jovi sacros] Propter Olympia, quæ Pifæ
in Elide Jovi honori celebrabantur. Polyb. 4. 73.

95 *Et eorum hospites*] Peregrinos, qui mo-
rarentur in finibus illorum.

96 *Conversi*] Primus gradus monasticæ vitæ,
eorum, qui saculo renuntiant manentes in sa-
culo, hoc est, cucullam sumunt; & se alligant
ad certum numerum precum, & quædam genera
piorum operum, retento patrimonio, & opibus,
ex quibus deinde fiunt professi, qui jam res suas
dederunt monasterio: & denique monachi. Ri-
tershus. ad Salv. p. 126. Cerda adv. Sac. 40. 28.

G R O-

a Lib. IX.
c. 2.
b Lib.
XIII. c.
57.
c Lib.
XIV. c. 54.
d Paneg.
Theod. c.
29.
e Theb. V,
258.

f Vit. d.
loca.
g Lib.
XXXVIII.
c. 23.
h Ant.
XII. cap.
3. §. 1.
i Liv. lib.
V. c. 21.

k Quæst.
Gr. 21.
pag. 296.
B.

l Lib.
VIII. pag.
358. Ed.
Paris.

a C. 2. de
breuga, &
pace.

æque ut sacerdotibus parci volunt a canones naturalem æquitatem secuti.
+ Addas his merito eos, 97 qui studiis litterarum honestis, & humano generi utilibus, operam navant.

b Biblioth.
Lib. II. c.
36.

XI. Deinde + agricolas, quos & + canones ascribunt. + Diodorus Siculus b de Indis cum laude refert : αμφοτέροι γὰρ οἱ πολεμῶντες ἀλλήλους μὲν ἀποκτείνουσιν ἐν ταῖς μάχαις, τὰς δὲ περὶ τὴν γεωργίαν ὄντας ἐὼσιν ἀβλαβεῖς, ὡς κοινὰς ὄντας ἀπάντων ἐνεργήσας.
in præliis quidem hostes alii alios interficiunt : at agricolas relinquunt intactos, tanquam in commune utiles. De antiquis Corinthiis, & Megarensibus Plutarchus c : τὰς γεωργῶντας ἕδειξεν ἡδίκαι τὸ παράπαν· nemo agricolas ullo afficiebat malo. + Et Cyrus regi d Assyriorum nuntiarum iussit : ὅτι ἔτοιμοι ἴη ἔσθαι τὰς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἢ μὴ ἀδικεῖν paratum se eos, qui agros colerent, illesos, indennesque sinere. + De Belifario e Suidas : εἰς δὲ τὰς ἀγροίκους τοσαύτη Φειδοῖ τε ἢ προνοία ἐκρίθη, ὥστε βιασθῆναι μὲν αὐτῶν ἕδεια πῶποτε στρατηγῶν· Βελισσάρη τετύχηκεν· agricolis ita parcebat, ac tantam pro illis curam gerebat, ut eo duce nulli unquam eorum vis illata fuerit.

c Quæst.
Græc. p.
296. B.

d Xen. de
Cyrī inst.
V. c. 4. §.

12.

e Voce
Βελισσάρη
ἐπιθ.

f Ex
Procop.
De Bell.
Gotth.

III. 1.

XII. + Addit canon + mercatores, quod non tantum de his, + qui 98 temporariam in hostico moram agitant, intelligendum est, + sed & de subditis perpetuis : + nam & horum vita ab armis aliena est : ac sub hoc nomine continentur simul + alii 99 opifices, & artifices, quorum quæstus pacem amat, non bellum.

f Cap. 10.
§. 1. n. 2.

hujus Lib.

g Supr. §.

10. n. 3.

h Ad Bo-

etif. epist.

205.

XIII. 1. Ut ad eos veniamus, qui + arma gesserunt, jam ante f retulimus dictum Pyrrhi apud Senecam, qui vetari nos, ait, + pudore, id est, æqui respectu, ne capto vitam adinamur. Similem Alexandri sententiam g attulimus, quæ cum feminis conjungit captivos. Accedat illud b Augustini : hostem pugnantem c 1 + necessitas perimat, non voluntas. Sicut bellanti, & resistenti

GRONOVII.

97 Qui litterarum] Seneca epist. 14. Hæ litteræ non dico apud bonos, sed apud mediocriter malos insulurum loco sunt. Unde eidem tutus litterarum amor ad Polyb. 22.

98 Temporariam in hostico] Dum merces advectas distrahant.

99 Opifices, & artifices] Cicero 4. Catil. 8. Multo vero maxima pars eorum, qui in tabernis sunt, genus hoc universum amantissimum est otii.

1 Necessitas perimat] Hostis ne interficiatur nisi pugnans, & ex necessitate, non a valde volentibus nobis.

GROTII.

e Necessitas perimat] Gratianus posuit deprimat. Plutarchus Marcello : Ἐπαμινώνδας ἢ Πελοπίδας ἕδεια πῶποτε κρατήσαντες ἀπέκτειναν, εἰδὲ πόλεις ἡνδραποδίσαντο· λέγονται δὲ Θηβαῖοι μὴδὲ Ὀρχομενίους ἀνὲρ ἔγω μεταχειρισθῆναι παρόντων κεινῶν. Epaminondas, & Pelopidas nec quæquam interfecere post victoriam, nec civitates in servitutem redegerunt. credebanturque non facturi

fuisse Thebani, quod fecere in Orchomenis, & illi adfuisse. (Pag. 316.) Secutus hoc Marcellus captis Syraculis, ut ibidem ait Plutarchus. Vide eundem Plutarchum in Catone Uticensi. (pag. 787. C. D.) Cabade Persarum regi, cum Amida vi cepisset, multaque cædes fieret, senex sacerdos dixit, non esse regium iam captos occidere. Narrat Procopius Persicorum I. (Cap. 7.) qui & Persicorum II. dicit : τὸ ἐπιμβάειν τοῖς ἠλωκόσιν ἐχ' ὄσιον. Sæviire in captos pietati adversatur. (Cap. 9.) Apud eundem egregia est oratio Belifarii ad milites capta Neapoli, Gotth. I. (Cap. 9.) Imperator Alexius apud Annam Comnenam, suadenti occidere Scythas captivos : Κἀν Σκύθαι, ἀλλὰ πάντως ἀνθρώποι· κἀν ἐχθροί, ἀλλ' ἐλέος ἀξιοί· etiamfi Scythæ, homines tamen sunt : etiamfi hostes, miseratione tamen digni. (Lib. VIII. c. 4.) Gregor. libro VI. (pag. 92.) τὸ γὰρ ἐν πολέμῳ ἢ μάχῃ γινόμενα ὅσπια ποτ' ἀν' ἢ, συγγνωμὴν ἔχει τῷ πεπραχότι, περισταμένῳ τότε τῷ λογισμῷ, ἢ τῆς χειρὸς οἰονεῖ μεθυμένης, καὶ λόγον ἐν ἐχθρῶς χειραγωγῶν καὶ πύρταιν τῶν πραττομένων τῆς δ' ἀκμῆς τῶν δεινῶν σαυσαμένης, καὶ καιρὸν ἤδη τῆς προαιρέσεως εὐλαβείας μετὰ εὐθύτης τινὸς καὶ κρίσεως, τὰς τῶν πράξεων

resistenti violentia redditur, ita victo, vel capto misericordia jam debetur, maxime ² in quo pacis perturbatio non timeatur. Xenophon ^a de Agesilao : προηγουει τοις στρατιώταις τὰς ἀδικομένους ἢ ὡς ἀδικῶς τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπου ὄντασ Φυλάσσειν. ^b mouit milites, ut captos non tanquam fontes punirent, sed tanquam homines custodirent. Apud Diodorum ^b Siculum est : πάντες ἀνατίονται μὲν πρὸς τὰς ἀντιπατομένους, ἕκαστι δὲ τοῖς ὑποπιπτοῦσι omnes (Græci) opponunt se repugnanti- ^c bus, parcant jam subactis. Eodem iudice Macedones, qui sub Alexandro ^c μικρότερον ἢ πολεμικώτερον προσέφειροντο τὰς Θεβαίους, acerbius egerant cum Thebanis ; ^d quam ^e belli fas ferebat.

². Sallustius historia ^d Jugurthina, cum puberes post deditionem interfectos narrasset, factum, ait, ³ contra jus belli : quod interpretare, ⁺ contra æqui naturam, & morem mitius viventium. Apud Lactantium ^e est : *parcitur victis, & est locus inter arma clementiæ.* Laudat ^f Tacitus Primum Antonium, & Varum, Flavianos duces, quod in neminem ultra aciem sæviissent. Aristides ^g : ἀνδρῶν γὰρ ἔσι καὶ ὑμᾶς τὴν φύσιν, τὰς μὲν ἀνδραγαθίας κατεργεῖν τοῖς ἄλλοις, τὰς δ' ὑποπιπτόντας ἠπίως μεταχειρίζεσθαι. ⁴ *hominum est nostri ingenii, resistentes armis coercere, prostratos tractare leniter.*

De captivis propheta ^b Elifæus regem Samaritæ sic alloquitur : *an quos captivos abduces, gladio tuo, & arcu tuo eos interimeres ?* apud Euripidem in Heraclidis quærenti nuntio ⁱ ,

Hostem perimere vestra lex ergo vetat ?

Respondet chorus ,

Quem Mars reliquit prælio superstitem.

Ibidem Eurystheus captivus ^k :

Que me necabunt, non erunt in prælia manus.

Apud Diodorum Siculum ^l Byzantii, & Chalcedonii, quod captivos satis multos interfecissent, hoc elogio notantur : ἐπετέλεσαν πράξεις αἰμώτητι διαφειρούσας ¹ *perpetra-*

πράξεων ἀρχαῖς παρελθεῖν τῆ χειρὶ, μαχθηρίαν γνώμης κατηγορεῖ τὰ πράξαντες, ἢ τι μὴ κατὰ τὸ προσήκου γίνοντο, quæ in præliis, æquæque belli sunt, ea, quælibetque sunt, facienti veniam impetrant, ideo quod tali tempore obsidetur animus ebris manu, rationemque non habente ducem, ac præsidem actionum. At ubi periculum finis abscessit vigor, ubi tempus cuncta examinandi, ac iudicandi accepit liber animus, agendi imperium manus tradere, præcium hominis propositum indicat, & quid indecorum euenierit. Adde ejsdem Gregoræ locum alterum, quem in his notis postui- mus ad finem capituli VII. libri hujus, & de more laudabili Polonorum Chalcocondylam lib. V. Julianus laudatose secunda Constantii, sub ejus persona bonum principem. describit : κρατήρας δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἔπαινον τὸ ἐξῆς τῶν πόρων, μίσσημα κρινῶν τῶν ἢ ἀμύνόμενος ἐτι

κτείνειν καὶ ἀναρπεῖν armis victor finem imposuit gladii operibus, nefas existimans, homini non ultra se defendenti vitam adimere. (Legendum, in isto postremo loco, non τὸ ἐξῆς τῶν πόρων, sed τὸ ἐξῆς φύων, ut habet Editio Illustris SPANHEMII, Orat. II. pag. 86. C. J. B.)

G R O N O V I I.

² *In quo pacis perturbatio]* Quem non est verendum, ne seditionem faciat, & tumultum.

³ *Contra jus belli]* Nempe naturale, ut num. 9.

⁴ *Hominum nostri ingenii]* Moribus, & institutis nostris imbutorum.

⁵ *Para manus]* Libera a cadis crimine.

^a Cap. I. §. 21.

^b Lib. XIII. c.

^c 24. ^c Lib. XVII. c. 13.

^d Cap. 96. Ed. Walf.

^e Lib. V. c. 9.

^f Hist. IV, 39.

^g De pace Orat. II. pag. 80. C.

Tom. II. b II. Reg. VI, 22.

ⁱ Vers. 965.

^k Vers. 1011.

^l Lib. XII. c. 82.

^a Lib. III. c. 25. 26. *perpetravit facinora eximia crudelitatis. Idem* ^d *alibi captivis parcere vocat τὰ κοινὰ νόμιμα, jus + commune: qui aliter agunt, eos, ait, extra controversiam peccare. Parcere captivis jubet boni, & æqui natura, ut in philo-*

^b *De Clement. Lib. I. c. 18. laudari in historiis eos videmus, qui cum nimia captivorum multitudo oneri, aut periculo esse posset, dimittere omnes, quam occidere maluerunt.*

XIV. I. ^e *Eisdem ob causas vitam salvam* ^f *pacifcentium, + sive in prælio, sive in obsidione, + non repudianda deditio. Ideo Arrianus* ^c *De Exped. Alex. Lib. I. c. 9. d Cap. 58. + in deditos editam a Thebanis stragem, ait, fuisse non Græci moris, ἐχ' Ἑλληνικὴν σφαγὴν. Ac similiter Thucydides libro III. d*

ἐκόντας τε ἐλάθετε, ἢ χεῖρας προήκουμένους ^e *δ δὲ νόμος τοῖς Ἕλλησι μὴ κτείνειν τήτους, volentes nos, & manentes tendentes accepistis in potestatem. + Mos autem Græcorum est, tales non interficere. Et apud Diodorum Siculum ^f Syracusani senatores: σώζειν τὸν* ^e *Biblioth. Lib. XI. c. 91. ἰκέτην, ἄξιον τῆς μεγαλοψυχίας, + magno animo dignum est, supplici parcere. Sopater: νόμος ἐστὶ τὰς ἰκέτας σώζειν ἐν τοῖς πολέμοις, + moris est, in bellis servare supplices.*

2. In obsessis oppidis observatum a Romanis, + antequam ^g murum aries percussisset. Cæsar ^f Aduaticis denuntiat, se eorum civitatem conservaturum, si priusquam aries murum attigisset, se dedidissent: qui mos nunc quoque obtinet in locis infirmis, + antequam machinæ igniaræ explodantur; in munitioribus, + antequam in mœnia impetus fiat. At Cicero ^h non tam quid fiat, quam quid natura æquum sit respiciens, sic ea de re pronuntiat: *Et cum iis, quos vi deviceris, consulendum est, tum ii, + quæ armis positæ ⁱ ad Imperatorum fidem confugiunt, quamvis murum aries percussisset, recipiendi.* Notant Hebræi interpretes, majoribus suis in more fuisse (gg) ut quam oppugnarent urbem, eam non ^j cingerent corona, sed ^k + partem liberam relinquerent effugere volentibus, quo minori sanguine res transiret.

XV. + Eadem æquitas jubet parci his, + qui sine conditionibus se victori

G R O T I I.

^d *Captivis parcere] Capitolinus M. Antonino: æquitatem etiam circa captos hostes custodivit. (Cap. 24.)*

^e *Vitam salvam pacifcentium, sive in prælio, sive in obsidione, non repudianda deditio] Romani Persis, qui in arce Petræ erant, apud Procopium, Gotth. IV. ὡς ἡμεῖς ὑμᾶς γε ἢ ζῶντας ἢ νεκρούς οὐκ ἐκτείνομεν, ἢ θανάτων φοβούμεθα, ἢ πρὸς τὸν βίον ἐνοικητικῶν τε καὶ βλαπέντων ἐλευθέρωμεν, ὡς Ῥωμαῖοις Χριστιανοῖς νόμος. nos vero vestrum injremur jugum cervice jactantium, mortemque concupiscentibus parcere volumus, & vitam delicate facipientes servare, ut decet Christianos, & Romanis imperii cives. (Cap. 12. Hist. miscell.)*

^f *Vide Serranum in rebus Francisci I. & Henrici II. + Partem liberam relinquerent effugere volentibus] Sic Scipio Æmilianus, cum Carthaginem*

everfurus esset, edixit: fugerent qui vellent. Polybius. (Nihil tale reperio apud POLYBIUM; & veror ut memoria Auctorem nostrum fefellerit. J. B.)

G R O N O V I I.

⁶ *Pacifcentium] Offerentium se arma posituros, si fides detur, vitam, & libertatem salvam fore.*

⁷ *Murum aries] Machina contentis funibus acta, & emittens grande telum ad solvendam commissuram saxorum in muris.*

⁸ *Ad Imperatorum fidem] Orant, se in fidem, & clientelam recipi.*

⁹ *Cingerent corona] Ab omnibus partibus clauderent exitus.*

(gg) Vide SELDENUM, *De jure Nat. & Gen. juxta discipl. Hebræor. Lib. V. Cap. 15. J. B.*

victori permittunt, aut supplices fiunt. *Trucidare deditos, sevum*, censente Tacito. Sallustius ^b similiter de + Campfanis, qui se Mario dederant, cum puberes interfectos narrasset, addit, + facinus fuisse contra jus belli, + naturale scilicet. Idem ^c alibi: *non armatos, neque in praelio belli jure, sed postea supplices interfectos.* Et Livio, ut jam + diximus, ^d *jure belli in armatos, repugnantesque cades: & e alibi: *qui deditis contra jus, ac fas, bellum intulisset.* Immo & in hoc laborandum, + ut potius metu ad deditiorem cogantur, quam ut interficiantur. Laudatur id + in Bruto, ^f qui adversarios *ἐκ ἰσότητος ἐμβολαῖν, ἀλλὰ περιπέπυσσιν, φειδέσθαι κελύων, ὡς μετὰ μικρὸν ἰδίαν ἔσομεν.* non passus est impetu oppugnari, sed (αα) *equitatu circumdedit: parci jubens ut mox suis futuris.**

^a Ann. XII, 17.
^b Bell. Jug. c. 96.
^c Ed. Waff. de rep. ord. n. 36.
^d Orat. I. Fragm. Lib. VI. d Lib. XXVIII.
^e Lib. XLII. c. 23.

XVI. 1. Adversus hæc + æquitatis, ac juris naturalis præcepta exceptiones adferri solent + minime justæ, nempe, ¹⁰ + si talio exigatur, ¹¹ + si terrore opus sit, ¹² si pertinacius restitum sit. At qui hæc + non sufficere ad justam cædem facile intelliget, qui eorum meminerit, quæ de justis occidendi causis supra sunt prodita. & A captivis, & deditis, aut dedere se cupientibus + periculum non est: ut ergo juste occidantur, + oportet crimen antecedit, & quidem tale, quod æquus judex morte vindicandum censeret. Atque ita videmus interdum in captos, aut deditos sævitum, aut deditiorem sub vitæ pacto non acceptam, + si qui de injustitia belli convicti, tamen in armis perstitissent; si ¹³ immanibus convitiis famam hostis lacerassent; si ¹⁴ fidem violassent, + aut aliud gentium jus, ut legatorum; + si transfugæ essent.

¹⁰ f Plutarch. in Brut. pag. 996. A.
¹¹ Vide Viell. de jure belli n. 49. & 60.

2. At + talionem natura non admittit, nisi in ipsos, qui deliquerunt: + neque sufficit quod ¹⁵ hostium unum quasi corpus fictione quadam intelligatur, ut ex iis potest intelligi, quæ de pœnarum communicatione supra ^b a nobis tractata sunt. Apud Aristidem ¹ legimus: *πῶς ἐκ ἄπορον κατηγορεῖν μὲν καὶ λέγειν ὡς ἀμαρτήματα συμβαῖν, μιμῖδας δ' ἀξίον ὡς ἑβῶς ἴχοντα; nonne absurdum, ea, + que accusas, & prave facta dicas, tanquam recta velle imitari?* Accusat Syracusanos hoc nomine ^k + Plutarchus, quod Hicetæ uxores, ac liberos occiderint, ideo tantum, quod Hicetas Dionis uxorem, sororem, & filium interfecisset.

^b Lib. II. c. XXI. §. 13.
¹ De pace II. pag. 75. C.
^k Plut. Tim. pag. 252. C. & Dione, p. 983. E.

3. Utilitas

GRONOVII.

¹⁰ Si talio exigatur] Si hostis crudelitas pari crudelitate plectenda, aut deterrenda sit. Ut Thracum apud *Florum*, 3, 4. Observatum, neque Hispanorum in Batavos, neque Gallorum *Ligistiarum* in protestantes sævitiam aliter, quam pari sævitia coæreeri potuisse.
¹¹ Si terrore] Si unius severitatis exemplo multis aliis possit metus fieri, ut repugnare desinant.
¹² Si pertinacius] Si diutius resistendo irritaverint victorem, & ei occasiones promovendæ victoriæ eripuerint.
¹³ Immanibus convitiis] Ut Cæcina Cæsaris

Julii. *Cic.* 6. famil. 7. ut Thebani obsessi per præconem in altissima turre statutum proclamaverant tyrannum Græciæ Alexandrum. *Diod.* 17. 9. Ut Athenienses Sullam obsessentem exasperarunt. *Plutarch.* de garul. p. 505.
¹⁴ Fidem violassent] *Cæsar* I, Gall. 27. & 1, 33. civilis 2, 14.
¹⁵ Hostium unum] Ita ut singula membra sint obligata, & obnoxia pœnæ pro singulis aliis, & quod unus commernit, omnes commisisse videantur.
(αα) Hæc male versa ab Auctore; sensus enim est: *Obequitans jussit milites suos parcere adversariis, &c.*

3. Utilitas etiam, quæ ex terrore in posterum speratur, + ad jus dandum cædis non pertinet; + sed ¹⁶ si subsit jus, potest inter causas esse, + ob quas jus non remittatur.

4. Obstinatius autem studium in suas partes, si modo causa earum non sit omnino inhonesta, + supplicium non meretur, ut apud Procopium ^a differunt Neapolitani: aut si qua ejus pœna est, + non debet ad mortem pervenire: neque enim id statueret æquus iudex. Alexander ^b, cum in oppido quodam, quod acrius restiterat, puberes omnes iussisset interfici, visus est Indis bellare latronum more, eamque famam reveritus rex victoria clementius uti cœpit. Melius idem Milesius quibusdam parci voluit, ὅτι γενναῖοί τε καὶ πῖσοι αὐτῶν ἰθαίνοντο, quod eos videret generosos, ac suis fidos esse, quæ Arriani ^c verba sunt. Phyto Reginorum prætor, cum ob pertinacius defensam urbem a Dionysio ad cruciatus, & mortem raperetur, exclamavit, eo, quod urbem noluisset prodere, supplicio se affici, cujus ultionem Deus brevi esset exacturus. Diodorus Siculus ^d pœnas has iniquas, + ἐκνόμους τιμωρίας vocat. Valde mihi placet votum, quod est apud Lucanum ^e :

^a Lib. I. Gothb. c. 10.

^b Polyæn. libro IV. c. 3. n. 30.

^c De Exped. Alex. Lib. I. c. 20.

^d Bibl. hist. XIV. 113.

^e Pharsal. VII. 312. & seqq.

— Vincat quicumque necesse

Non putat in victos sævium distringere ferrum,
Quique suos cives, quod ¹⁷ signa adversa tulerunt,
Non credit fecisse nefas.

+ Dum tamen civium nomine intelligamus non hujus, aut illius regionis, + sed communis illius (hh) ex humano genere constantis cives.

§. Multo vero minus cædem justam facit + dolor ex accepta clade, sicut Achillem, Æneam, Alexandrum amicis suis sanguine captorum, aut se dedentium + parentasse legimus. Itaque ^f Homerus merito illud accinit:

^f Iliad. XXIII. 24. 176.

Κακὰ δὲ Φροῖ μῆδεο ἔργα.

§ Facinusque animo versabat iniquum.

+ XVII. Sed & ubi delicta sunt talia, ut morte digna videri possint, misericordiæ erit, ¹⁸ + ob multitudinem eorum aliquid decedere de summo jure: cujus clementiæ auctorem ipsum habemus Deum, qui Cananæis, eorumque vicinis populis longe flagitiosissimis pacem offerri voluit, quæ

GR O T I I.

§ Facinusque animo versabat iniquum] Crudele hoc visum sæculis posterioribus, notat ad X. Encidos Servius. (ad vers. 519.)

G R O N O V I I.

¹⁶ Si subsit jus] Si victum, & in potestatem redactum liceat occidere ob facinus, non tantum ob hostilem animum, quum forsitan ei alioquin ignoscere: tantum momenti habet utilitas, ut merito non parcas, aut gravius

in eum consulas.

¹⁷ Quod signa adversa] Non sceleratos, & obnoxios supplicio esse iudicat, quod hostes fuerunt.

¹⁸ Ob multitudinem] Ob numerum eorum, qui peccaverunt, non uti summo jure, neque omnes occidere. Flor. 4. 6. Hæc quoque, nisi multa fuisset, etiam justa cædes haberetur.

(hh) Videtur heic excidisse vox civitatis, aut similis. Adcuratè enim loquendo, non regio, sed civitas, aut societas, dici potest consistere ex humano genere. J. B.

G R O -

quæ vitam ipsis sub tributaria conditione concederet. Pertinet huc * *De Ira;* Senecæ dictum: *in singulos severitas Imperatoris distringitur: at necessaria II. 10.* est venia, ubi totus deseruit exercitus. Quid tollit iram sapientis? *h Turba peccantium.* Et Lucani illud: *b*:

*Tot simul infesto javenes occumbere letho
Sæpe fames, pelagique furor, subitaque ruina,
Aut cæli, terraque lues, aut bellica clades,
Nunquam pœna fuit.* —————

*b Phars.
Lib. II.
vers. 198,
& seqq.*

Ne nimium multi penam subirent, ¹⁹ sortitio comparata est, inquit *c Cicero.* Sallustius ^d ad Cæsarem: *neque quisquam te ad crudeles penas; aut acerba iudicia invocat, quibus civitas magis vastatur, quam corrigitur.*

*c Pro
Cluent.
c. 46.
d Orat. I.
De Rep.
ordin. C.
40. Lib.
VI. Fra-
gmen.*

+ XVIII. I. De obsidibus quid ex jure naturæ statuendum sit, accipi potest ex iis, quæ in superioribus dicta a nobis sunt. + Olim cum vulgo crederetur quisque in vitam suam id juris habere, + quod in res alias, ^e quæ in proprietatem veniunt, + atque id jus consensu aut tacito, + aut expresso a singulis pervenisse ad civitatem, minus mirandum est, + si obfides privatim innoxios ob peccatum civitatis morte affectos legamus, sive tanquam ²¹ + ex suo peculiari consensu, + sive tanquam ex publico, cui & suus includeretur. At, ^e + postquam verior sapientia nos docuit dominium in vitam ²² + Deo exceptum, sequitur, ut + solo consensu nemo jus cuiquam dare possit in vitam aut suam, aut civis sui. Atque ideo Narseti bono duci atrox visum de innoxiiis obsidibus supplicium sumere, ^f narrat Agathias: + de aliis alii: etiam Scipionis exemplo, qui aiebat, ^g se non in obfides innoxios, ⁱ sed in ipsos, qui defecissent, sæviturum: + nec ab inermi, sed ab armato hoste pœnas expetiturum.

*e Vict. de
jure belli
n. 43.
f Lib. L
c. 7.
g Livius
lib.
XXVIII.
c. 34.
h Menob.
arb. q. 7.*

2. Quod autem + ex recentioribus jurisconsultis ^h non ignobiles, ²³ + con-

G R O T I I.

h Turba peccantium] Quicquid multis peccatur, insultum est. Scholiastes Juvenalis ex Lucano. (ubi legitur, *Lib. V. vers. 260.*) Livia apud Xiphilinum ex Dione: *ὅν τε τις πάντα ἀπλῶς τὰ τοιαῦτα κατὰ τὴν ἀξίαν κολάζει, λήσει τὴν πλείους τῶν ἀνθρώπων ἀπολέσας.* si quis talia omnia rigore punire velit, non videt eo se ferri, ut maximam hominum partem interimat. (Pag. 37. *Ed. R. Steph.*) Augustinus epistola LXIV. *Magis monendo, quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium; severitas autem exercenda est in peccata paucorum.* (Epist. XXII. §. 5. *divis. Benediclin. Edit.*) Adde Gailium de pace publica lib. II, cap. 9. 37.
ⁱ Sed in ipsos, qui defecissent, sæviturum] Idem ait Julianus apud Eumapium excerpto legationum I. pag. 9. *Ed. Hæsch.*

G R O N O V I I.

¹⁹ Sortitio comparata est] Ut fortibus in ur-

nam conjectis, educisque, vel unus e paucioribus, vel pauci, ut decimus, aut vigesimus quisque, e pluribus, qui deliquerunt, ut cuique maligna fors excidisset, supplicium luerent.

²⁰ *Quæ in proprietatem*] Quæ mancipii sunt, & domos mutant: nempe ut eam alienare, vel obligare posset, & quod quisque de sua vita vel interimenda, vel obliganda ut interimeretur, si tertius, vel civitas pacto non stetit, idem posse de singulorum vitis statuer civitatem.

²¹ *Ex suo peculiari*] Sive ipsi se obfides dederint, sive quod omnes, vel maxima pars de illis statuerint, in id consensisse videantur, ex regula 2, §. 17.

²² *Deo exceptum*] Deum sibi recepisse, ac reservasse, neque homini permisisse, ut eam pro arbitrio vel retineret, vel abjiceret.

²³ *Conventiones tales*] Pacta, quæ vitæ obligatione sancuntur.

+ conventiones tales valere dicunt ²⁴ si moribus firmentur, accipio, + si jus vocant solam impunitatem, quæ in hoc argumento sæpe venit sub tali nomine: + si a peccato immunes putant, qui ex conventionem sola vitam adimunt alicui, vereor, ne & fallantur ipsi, & periculosa auctoritate alios fallant. Plane si qui obses venit, + est, aut ante fuit in numero graviter delinquentium, + aut postea fidem à se datam in re magna fefellit, fieri potest, ut supplicium injuria vacet.

3. At + Cloeliæ, quæ ^k + non sua sponte, sed civitatis jussu obses venerat, cum Tranato Tyberi effugisset, *apud regem Etruscum non tuta* ^a Lib. II. *solum, sed* ^g honorata virtus fuit, quæ ^a Livii in hac re enarranda ^e 13. verba sunt.

XIX. Illud adhuc addendum est, + omnes ²⁵ commissiones, quæ ad jus consequendum, aut bellum finiendum, nullius sunt usus, sed meram habent + virium ostentationem propositam, id est, ut Græci loquuntur ^b, ἐπίδειξιν βίης μάλλον ἢ πρὸς πολεμίας ἀγῶνα, + & cum officio Christiani hominis, & cum ipsa humanitate pugnare. Itaque ferio hæc vetare debent rectores, inutiliter fusi sanguinis + rationem ei reddituri, cuius vice gladium gestant. Quippe & (ii) + Sallustio laudati duces, qui + incruento exercitu victoriam deportarent. Et de Cattis notæ virtutis populo ^c Tacitus: ⁱ *rari excursus, g* *fortuita pugna.* ^e Germ. 30.

G R O T I I.

^k *Non sua sponte*] Confer historiam obsidum id onus detrectantium, & ob id punitorum, apud *Nicetam* libro II. (in *Vit. Isuc. Aug.* C. 7.)

ⁱ *Rari excursus, g* *fortuita pugna*] Demetrium reprehendit *Plutarchus*: Φιδουερίας ἔνεκα μάλλον ἢ χρείας μάχεσθαι καὶ κινδυνεύειν τῆς στρατιῶτας ἀναγκάζοντες quod *gloria magis studio, quam ex utilitate milites in peri-*

cula traderet, praelisque objiceret. (pag. 908. C.)

G R O N O V I I.

²⁴ *Si moribus*] Si quo in populo usu inva-
luissent, & nunc quoque frequentarentur.

²⁵ *Commissiones*] Conflictus ex provocationse.

(ii) Apud *SERVIIUM*, in *Æn.* XI. *Vide Fragmenta SALLUSTII*, Lib. VI. Cap. 25. pag. 102. Ed. *Waff. J. B.*

HENRICI

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTIÏ

LIB. III. CAP. XI.

GROTIUS supra cap. 4. asseruit, ju-
re gentium statutum esse, I. ut et-
iam is, qui injustam causam fovet, oc-
cidere hostem impune possit: II. ut et-
iam interficere eum liceat ultra necessi-
tatem, & ultra modum pœnæ, l. 3. c.
4. §. 3. atque ex hoc demum jure III.
putat, subditos (d. c. 4. §. 3.) etiam in
sælo pacati inventos (c. 8. §. 8.), om-
nesque, qui in hostili territorio sunt (c.
4. §. 6. & 7.), infantes, & fœminas
(c. 4. §. 9.), deditos, (c. 4. §. 12. &
13.), captivos (§. 10.), ac denique ob-
sides (c. 4. §. 14.), jure interfici posse.
IV. Effectum autem juris hujus indefinite
lædendi, saltem in impunitate consistere,
ait (d. c. 4. §. 2.); ita ut ob eam cau-
sam in alieno forte territorio deprehensus
tanquam homicida puniri, aut ideo ei
bellum ab aliis gentibus inferri non pos-
sit (d. c. 4. §. 3.).

Hanc licentiam occidendi hostem jure
gentium nimium extensam esse, putat;
indeque eam temperat, tum ex jure na-
turæ sociali, tum ex jure naturæ laxiori,
tum ex honestatis præceptis, tum ex utri-
usque rationibus.

Atque hinc PRIMO etiam in bello
justo actus quosdam justitia interna carere
posse, ait b. c. §. 1. uti si quis per in-
fortunium, vel coactus, alteri hostis sit.
ibid. §. 2. §. 3. §. 4; si auctores belli
non discernantur ab eis, qui eos sequun-
tur, ibid. §. 5. Unde suadet, ut in ipsis
auctoribus distinguantur causæ probabiles
ab improbabilibus, ibid. §. 6. & ut mot-
um mœstis pœna aliquando condonetur.
ibid. §. 6. Porro ait, parcendum esse
innocentibus, ut pueris, fœminis, eis,

qui sacra, aut literas saltem curant, se-
nibus, agricolis, mercatoribus, captis,
deditis, obsidibus, ibid. §. 7. usque ad §.
19. DENIQUE ob multitudinem delin-
quentibus recte parci, ibid. §. 17. & ab
omni inutili dimicatione abstinendum es-
se, §. 19.

Nos toties jam demonstravimus, ju-
rentium voluntarium non dari, nedum
tale, quod in bello solenni effectus quos-
dam juris externos quoad impunitatem
producat. Diximus porro, in bello om-
nia licere, quæ ad defensionem, & re-
parationem juris nostri pertinent; indeque
quemlibet hostem occidi posse citra ullam
proportionem debiti: idque etiam ad ca-
ptos, ad subditos, ad fœminas, ad se-
nes, &c. ipsa naturæ ratione extendi,
&c. Reliqua singulis locis notabimus.

A D §. I.

Nec in justo bello] Nam in injusto
bello omnes actus illicitos esse, dixit su-
pra l. 3. c. 1. Vid. c. præced. §. 1.

Omnia dat qui justa negat] I. e. dum
injuriam reparare recusat, dat licentiam
adhibendi omnia media ad juris repara-
tionem necessaria.

Sunt quedam officia etiam adversus eos
servanda, a quibus injuriam acceperis] Ex
hypothesi enim Auctoris remanet nobis
cum hostibus societas, quam natura inge-
neravit. Vid. supr. l. 3. c. 19. §. 1. n. 1.
l. 2. c. 17. §. 19. l. 3. c. 21. §. 1.

Est enim ulciscendi, & puniendi modus]
In infinitum ultio licita est, donec alter
jus

» jus nostrum reparaverit, l. 2. c. 20. §.
» 2. §. 28.

Cum bellorum exitus erant aut mites,
aut necessarii] » I. e. aut condonabant,
» aut ob graves saltem causas sæviebant.
» Ideo laudantur ab ipsis Carthagiensibus
» apud Appian. de bell. Pun. c. 49. Conf.
» Cic. in off. l. 1. c. 11. §. 4. ad Heren.
» 16. Contraria exempla vide supra l. 3. c.
» 11. §. 7. n. 3.

Modum non habent] » Qui ultra talio-
» nis fines puniunt.

Injusti esse si modum excedant] » At nun-
» quam excedunt modum, quamdiu alter
» reparationi juris nostri resistit.

Secundus est injuria auctor] » I. e. ipse
» excedendo injuriam novam infert.

2 Ob tantilla peccata tam graves] » Pœna
» enim non major potest esse delicto; &
» omnis pœna absolvitur tantundem pa-
» tiendo.

Qui sint, de quibus pœna sumenda]
» An minores, an imbecilles, &c. Vid. l.
» 2. c. 20.

Et quis justus pœnarum modus] » Ne ul-
» tra meritum puniatur.

Æquus in hoste fuit] » De Minoe vide
» §. 24. proleg. De clementia in victos ple-
» nius agetur infra c. 15. §. 2. seq. De cle-
» mentia in delinquentes egimus l. 2. c. 20.
» §. 49. §. 50.

A D §. II.

QUANDO justa sit interfectio in bello
iusto secundum justitiam inteream.] » I. e.
» Secundum jus naturæ. Nam supra egit de
» justa interfectione secundum jus gentium
» voluntarium; quod in bello solenni sal-
» tem obtinere, dixit, & cujus effectus est,
» ut etiam ex causa injusta, ultra modum
» pœnæ, & debiti, interfectio licita sit:
» sed NB. saltem quoad impunitatem, ne
» scilicet apud alias gentes tanquam homi-
» cida puniri possit.

Ex his intelligi potest, quæ capite primo
hujus libri a nobis explicata sunt] » Nimi-
» rum, dixit, Deum vitam nobis largitum
» esse: quæ igitur ad hunc finem necessa-
» ria sunt, ea concessa nobis videri; si pro-
» inde vitam aliter servare non possumus,
» licere mihi vi quâlibet arcere eum,
» qui eam impetit. L. 3. c. 1. §. 2. n. 1.
» Idem quoque esse, ait, si aliter rem-

» meam repetere, vel injuriam mihi illa-
» tam vindicare non possum, d. §. 2. n. 1.
» §. 2; sed tantum intra justum, qui de-
» bito, & peccato respondet, modum, d.
» n. 2. quod examinavimus ibidem.

Ex proposito interfici juste nemo potest,
nisi aut in pœnam justam] » Ubi enim ju-
» sta est punitio, ibi etiam justa est vis
» omnis, sine qua ad pœnam veniri non
» potest, & omne, quod pœnæ pars est,
» ut interfectio. Vid. d. c. 1. §. 2. n. 2.

Aut quatenus absque eo vitam, & res
nostras tueri non possumus] » Adeoque ex
» sola necessitate defensionis juris nostri.
» Nam concessio jure omnia ea concessa vi-
» dentur, sine quibus jus nostrum haberi
» nequit, d. c. 1. §. 2. n. 1.

A justitia stricte dicta] » Quæ facultatem
» agendi in solo societatis respectu signifi-
» cat, d. c. 1. §. 2. n. 1. & justitiæ laxiori
» opponitur. Utamque significationem reje-
» cimus in Dissert. proœm. 1. §. 2.

A charitatis tamen lege discedit] » In-
» telligit jus naturæ laxius, quod charitatis
» præcepta continet. Nos allegato loco jus-
» tale laxius non dari, neque ex charitate
» jus aliquod, aut necessitatem oriri, dixi-
» mus, etsi perfectius, & laudabilius sit,
» leges charitatis sequi, l. 2. c. 1. §. 11.
» §. 13; ubi ex professo de hac materia
» egimus.

Opus est ut ipse, qui interficitur, deli-
querit] » Sive committendo, sive auxilium
» ferendo, sive approbando vim: ex quo
» posteriori capite subditi quoque tenentur.

Et quidem tantum, quod apud æquum
judicem mortis supplicio possit vindicari].
» Hoc est, quod d. c. 1. n. 2. dixit, in-
» tra justum, & qui peccato respondeat,
» modum; quod examinavimus supra.

Satis explicatum arbitratur capite de
pœnis] » Regula generalis est, quod hostis,
» qui injuriam nobis intulit, tantundem
» pati debeat, & quod in infinitum omnia
» liceant, sine quibus reparatio injuriæ ob-
» tineri nequit.

A D §. III.

SUPRA cum de supplicibus ageremus] »
» L. 2. c. 21. §. 5.
» Ut in pace, ita & in bello] » Quo &
» asyla pertinent, d. c. 21. §. 5.
» Discrevimus infortunium, & injuriam]
» Dixi-

» Diximus d. §. 5. contra injuriam, quæ
 » ex proposito inferitur, asyla non prodes-
 » se; sub infortunio autem certo modo cul-
 » pam quoque contineri.

» *Quem ibi*] » d. c. 21. §. 5. ubi Gylip-
 » pus Laco supplicum jura explicat.

» *Pro infortunatis habendos negat*] » Quia
 » ex proposito injuriam intulere.

» *Ferenda quoque abj ipsis belli mala*] »
 » Quorum ipsi causa sunt, dum reparatio-
 » nem injuriæ vel negant, vel differunt.

» *Qui non hostili animo apud hostes sunt*] »
 » Quo etiam refert eos, qui ex oriente su-
 » bito bello fato apud hostes deprehendun-
 » tur. *Vid. supr. l. 3. c. 7. §. 3.* Verum,
 » diximus, hos tanquam subditos, & qui
 » factum principis defendere tenentur, in-
 » nocentes non esse.

» *Quales Athenienses*] » Quos Mithridates
 » vi oppressit, adeoque qui pro rebellibus
 » haberi non poterant. *Vellej. Pat. l. 2.*

» *Animum apud Romanos*] » Quia corpora
 » necessitati serviebant.

z. » *Quam quid debeat facere*] » Eoque ma-
 » gis ea, quæ jubet, exequi justo illo metu
 » inducti solent.

» *Durum enim, post pugnam captos excide-
 » re*] » Immo ex ratione juris naturæ durum
 » id non esse, supra demonstravimus.

» *Qui non sua voluntate*] » Quicquid sit,
 » injuriam alienam, & quidem eorum, qui
 » cives nostros occidunt, defendunt; id
 » eoque capti merito pœnas luunt.

» *Se metu, ac fraude turbatis pacem op-
 » pressam*] » Sensus est, pacem compositam
 » non a Syracusanis, sed a tyranni satelliti-
 » bus, fraude, ac metu oppressis civibus,
 » turbatam esse. *Liv. d. l.*

» *Similem ob causam Antigonus*] » Casus
 » hic ad exempla infortunatorum referri ne-
 » quit: Lacedæmonii non oppressi fuere frau-
 » de, ac metu Cleomenis, nec coacti, aut
 » metu turbati Antigono resisterunt, sed
 » pro libertate sua, & salute, bellum cum
 » Antigono gesserunt, *Justin. l. 28. c. 4.*
 » Ex mera igitur generositate, non ex de-
 » fectu juris, hic prohibuit milites ab eo-
 » rum direptione, ac miseratus fortunam
 » tantæ urbis veniam his, qui superfuerunt,
 » dedit. Atque hoc sensu Antigonus ait, se
 » cum Cleomene, non cum Spartanis bel-
 » lum habuisse. *Just. d. l.*

A D §. IV.

» *INTER plenam injuriam, & merum in-
 » fortunium, medium sæpe aliquid intercede-
 » re.*] » Si nimirum actus neque dolo, neque
 » mero casu, sed culpa accidit.

» *Alibi diximus, culpam esse casum non
 » provisum, qui provideri debuit, l. 5. §.
 » f. l. 6. l. 8. §. 1. ad leg. Aquil.* Atque
 » huc referri possunt omnia, quæ Aristote-
 » les late, & confuse hic tractat: cum quo
 » tamen in eo nobis non convenit, quod
 » existimat, eos, qui per iracundiam de-
 » linquunt, injustos, aut improbos non es-
 » se, quia scientes quidem faciunt, at non
 » deliberato. *Vid. L. 2. c. 20 §. 31.*

» *Neque mere scientis, & volentis*] » Quia
 » non providit, adeoque propositum de-
 » ficit.

» *Neque mere aut ignorantis, aut invito*] »
 » Quia providere potuit, & debuit.

» *Culpam*] » Non veram injuriam, seu de-
 » lictum. At alibi probavimus, etiam cul-
 » pam jure naturæ delictum esse.

» *Deliberato*] » l. e. cum proposito.

» *Non deliberato*] » Non animo ea facien-
 » di. Equidem impetus ille animi, furor
 » illè iracundiæ, non omnem deliberatio-
 » nem excludit, sed plenariam saltem judi-
 » candi libertatem impedit; atque ideo pœ-
 » na mitigari solet.

» *Ea, quæ ab ignorantia procedit, infortu-
 » nium dicitur*] » Rectius casus.

» *Ergo si ita præter id, quod expectari po-
 » tuit, damnum detur, erit infortunium.*] »
 » Non enim injuria, aut delictum est,
 » quia provideri non potuit.

» *Si ita ut expectari, ac prævideri aliquo
 » modo potuerit, sed non improbo animo*] »
 » Uti si saltem vulnerare voluerit, & citra
 » propositum occidit. At alibi diximus, tunc
 » ex vero delicto teneri, quia verum hic
 » propositum est, cum sciat, vulnera ad
 » mensuram non dari.

» *Sciens facit, non tamen deliberato*] » Im-
 » mo & tunc verum delictum esse, diximus,
 » l. 2. c. 20. §. 31. etsi ira ad id movea-
 » tur.

» *Neque tamen injusti, aut improbi dicun-
 » tur*] » Injusti omnino sunt, quia culpa sua
 » jus alterius ledunt.

» *Idem consulto*] » Non subito animi motu:
 » impulsus, *Gron. b.* Sed diximus, culpam,
 » D d. adeoque:

» adeoque delictum hic subesse, etsi ob iracundiam poena mitigari soleat.

Non ex proposito fieri] » Non animo delibato.

Non enim incipit is, qui ex ira quid facit] » Immo factum ipsum incepit ab eo, » qui iracundia motus agit; sed plena delibatio non adest.

Sed is, qui iram provocavit] » I. e. qui » Auctor est rixæ.

Non facti, sed legitima fiat questio] » Quis » nimirum sit auctor rixæ.

Quod quis injuriose factum existimat] » » Eoque jus sibi datum contra offendendi. » Gron. b. Quod verum est: at hæc offensio fit cum proposito; quo ipso omnia sequentia ex Aristotele adducta sponte sua » corrunt.

Quod expectari non potuit] » Adeoque » quod merus casus est.

In loco solitario] » Vid. §. 4. Inst. ad » l. Aquil.

In eo, qui jaculatus est in via publica] » Quia providere potuit, & debuit, alium » inde lædi posse.

Qui fame, aut siti adigitur] » Immo necessitatem jus non dare aut alii rem eripiendi, aut alium lædendi, aibi diximus.

Perturbationem naturalium] » Immo propositum hic subest, licet necessitas, vel » dolor, &c. aliquatenus propositum excuset.

Ut si quis mulierem nescit nuptam] » Tunc » adulterium cum ea non committit, quia » propositum deficit; sed actus nullus est.

Ab ignorante non per ignorantiam, ubi jus ignoratur] » Quia consulendo peritiores » id scire potuit, & debuit.

Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter] » Frustra hæc inter gentes tractantur, quia his nunquam » jus naturæ ignorare licet: adeoque de solo jure civili id verum est.

Quæ cum JCtorum dictis] » An, & quantum error juris noceat jure Romano, » vid. tot. tit. ff. c. de juris & facti. » ignor. Jus meum contrav. eod. tit. Barbar. » l. 16. c. 66. n. 1.

» Tria hæc] » Casum, culpam, & dolum.

Aut casu] » Celeberrimus Struvius ludibrio habuit B. Parentem, quod hic asseruerit, actionem aliquam esse malam, » & tamen agentem non male agere. Liceat

» hanc controversiam ipsis B. Parentis verbis » ex Vol. 1. Disp. f. 142. huc transcribere.

INTER præmissa notavi primo, quod evenire possit ut actio alicujus sit mala, nec tamen is male agat: uti si quis v. g. in venatione inscius, & mire fortuito, homicidium committit, disp. 2. §. 8.

Opponis: At quis non videt, hæc manifestam implicare contradictionem? Actio namque mala dicitur ratione male agentis; & quæ actio contrariatur legibus, necesse est ratione agentis contra leges mala dicatur. Vel non inspexisti, vel dissimulasti l. 11. §. pen. Pæn. quam allegaveram; ibi enim in terminis idem asserit JCtus: Delinquitur, inquit, aut proposito, aut impetu, aut NB. casu; & quoad casum idem, quod ego, exemplum affert; pergit enim: casu, cum in venando telum in feram missum hominem interfecit En bic delictum dicitur ille actus, quo quis mero casu in venatione hominem occidit; & certum tamen est, eum non delinquere, seu male agere, per text. expr. in §. 4. leg. Aquil. casus enim fortuitos nemo præstat, l. 6. C. pign. act. junct. l. 23. V. O. l. 23. in f. R. I. &c. nec quisquam tenetur, qui nudo casu citra ullam culpam hominem occidit, per §. 3. leg. Aquil. l. 9. §. ult. eod. venatio enim tunc jure gentium erat licita, per §. 12. Rer. Div. l. 1. §. 1. l. 3. l. 5. A. R. D. Cum ergo nihil in ea fuerit culpa, & occisio solo casu contigerit, constat, occisorem nihil male egisse, & tamen ipse actus dicitur delictum in d. l. Numquid ergo in lege quoque statuer, manifestam esse contradictionem.

Scilicet in eo falleris Vir Ampl. quod putas actionem malam dici ratione male agentis. Nam ad plenam malitiam, & perfectum delictum, duo concurrere debent: malum actus, ut scilicet actus sit lege prohibitus; & malum agentis, quod consistit in animo, & perverso proposito, seu inclinatione ad talens actum. Coll. 2. §. 5. Hæc duo igitur inter se omnino sunt distincta: & aliud est malum actus, quod in lesione legibus prohibita; aliud malum agentis, quod consistit in malitia animi, ac propositi: & alterum sine altero esse potest, licet utrumque ad plenam malitiam, ac delictum, concurrat.

En hujus rei veritatem in l. 40. §. pen. furto. Si quis enim rem aufert furandi quidem animo, sed domino volente, est quidem

is agente malitia animi, propositum scil. furandi; ipse tamen actus neque furtum est, neque ullum aliud delictum, quia nemini invito aliquid auferitur d. l. 46. §. pen. Furt. §. 8. eod. volenti autem nulla fit injuria, l. 9. §. 1. Aq. pluv. l. 34. C. transact. l. 145. R. J. En aliud: si quis auferat furandi animo rem derelictam, animus furandi in agente malus est, ipse actus tamen furtum, aut aliud delictum non est, quia nemini aliquid auferitur, cum sit res nullius, l. 43. §. 5. Furt. Item si quis furandi animo conclave intravit, dummodo sine vi, propositum quidem furandi malum est, etsi nullus furti actus subsequatur, l. 21. §. 7. eod. arg. l. 5. pr. injur.

Vice versa: si quis invito domino rem auferat, cum putet eum consensurum, est malum aliquod in actu, quia invito domino jus suum auferitur, quod lege prohibitum est; non tamen in agente, quia putavit, dominum consensurum, & sic absuit malum propositum, l. 46. §. propen. l. 76. pr. Furt. §. 7. eod. Idem est si quis in venatione hominem casu occiderit, juxta §. 2. h. d.

Et quid multis, si verum est, quod in l. 1. §. 2. Sicar. homicidium fieri posse, nec tamen esse pro homicida, verb. qui hominem occidit, absolvi posse; & contra, homicidium sine homicidio, verb. qui hominem non occidit, pro homicida damnandus: illud scil. si absit propositi malitia, verb. si non occidendi animo hoc admisit; hoc si adsit, verb. si vulneravit, ut occidat.

Et denique in casu l. pen. Adult. violatum est matrimonium, quod ad huc subsistebat: est ergo hic actus lege prohibitus; non tamen qui mulierem duxit adulter est, quia nescivit, repudium jure nullum esse, adeoque absuit animus delinquendi, d. l. pen. Neque vero quicquam ad rem responder, quod saltem sit adulterium ratione mulieris scientis. Etsi enim quod vitium repudii sciverit, d. l. plane non dicatur, adeoque hoc quoque gratis abs te fingatur, quin immo mulier multo minus intellexisse videatur jus, & vitium ex lege, quam mas; tamen hoc quoque, quod fingis, posito, id saltem sequitur, quod mulier si scivit, etiam perfectum adulterium commiserit, quia & malum actus, & animus concurrunt: in viro autem, qui ignoravit, idem quidem

est malum actus, at in agente animus absit, per §. 2. & 3. h. diff.

Insuper, si malus est actus quando quis casu hominem occidit, idem quoque erit si tegula ex adibus cadens occidit hominem. Nihil minus. Leges actibus hominum posita fiunt, non lapidum: homo lege prohibitus est hominem occidere, non tegula; adeoque prohibitio legis, in qua consistit malum actus, per §. 3. h. diff. non inest actui lapidis, sed actui hominis, etsi animus male agendi in eo non sit. Denique diximus, malum actus humani inde esse, quia concurrat cum animo ad perfectum delictum, §. 3. non autem concurrat actus lapidis, non magis, quam actus natura, quæ morte naturali hominem tollit.

Leviora enim sunt] » De quo vide l. 2. c. 20.

Quæ necessitas si non defendit, tamen excusatur] » Necessitatem jus non tribuere, alibi dictum est.

Apud Deum quoque paratam esse veniam] » Supra L. 2. c. 4. §. 7. n. 1. Auctoris sententiam, quasi etiam Dei leges tacitam exceptionem summæ necessitatis habeant, » refutavimus. Locus autem Thucydidis non loquitur de qualibet necessitate, sed quæ ex injuria alterius oritur, adeoque de necessitate defendendi juris: talis necessitas autem non saltem veniam meretur, sed » & justa est.

Ne appellarent consilium] » I. e. ultro cum intentione, & deliberata voluntate.

Justinus] » L. 8. c. 1. Ipsi tamen Phocenses ideo a scelere non erant immunes. » Atque hinc dux eorum Philomelus sacri legii pœnas impio sanguine luisse dicitur » eidem Just. Conf. Diod. Sic. l. 16. c. 31. » & Pausanias in Phocicis, ubi in fuga præcipitem se e rupe dedisse, refert.

Salutis causa prædatur] » v. g. famis, » & sitis causa. Vid. §. præced.

Difficilia tempora excusationem aliquando dant] » Ad pœnæ mitigationem: at propositum adest.

Mera infortunia nec pœnas merentur] » Quia animus delinquendi cessat.

Nec ad restitutionem damni obligant] » Quia res, quæ casu perit, perit suo domino.

Injusta actiones ad utramque] » Et ad restitutionem

» restitutionem damni injuria dati, quia do-
 » lo alterius alii aliquid abest; & ad patien-
 » dum tantundem, quantum malitia mere-
 » tur.

Culpa media] » Scilicet, inter infortu-
 » nium, & injuriam.

Ut restitutioni obnoxia est] » Quia dum
 » providere potuit, & non providit, causa
 » est damni dati.

Ita pariam sepe non meretur] » Nam
 » propositum, seu malitia deficit: at jure
 » naturæ etiam ob culpam pœnas dari, ali-
 » bi probavimus.

Præsertim capitalem] » Jure divino pœ-
 » nas quoque capitales ob culpam gravio-
 » rem statutas, legimus. Idem quoque ju-
 » re civili obtinet. *Vid. Dissert. præm.*
 » XII.

Si fors seva premat miseros] » Si culpa
 » lata occiderunt.

Hos variis mens ipsa modis] » Cum enim
 » imprudentia occiderint, adeoque provide-
 » re potuerunt, conscientia tormenta pati-
 » untur.

A D §. V.

Themistius] » In laudibus Valen-
 » tis Imperatoris, §. *præced. n. 7.*

Distinguendos qui auctores belli fuerunt] »
 » Idem fecit Titus. *Vid. §. præced. n. 8. Ad-*
 » *de Liv. l. 8. c. 20. l. 28. c. 29. l. 29.*
 » *c. 3. Justin. 11. c. 4. Curt. 6. 6. Appian.*
 » *bell. Hisp. n. 274. Tbucyd. l. 3. Fros-*
 » *sard p. m. 195. Tefm. b.*

A D §. VI.

I *Sed tamen tales, ut non improbis pos-*
 » *sunt imponere*] » I. e. ut justos quoque, &
 » probos fallere possint: uti si pro cogna-
 » tis, pro sociis, &c. bellum suscipiunt.

Phocensibus] » Quos Romani suis legibus
 » restituerunt victo Philippo, *Liv. l. 33.*
 » *c. 18. Cum vero defecissent, Liv. l. 37,*
 » *c. 9. expugnati a Romanis, l. 37. c. 32.*
 » sed finito bello denuo suis legibus restituti
 » sunt. *Liv. l. 38. c. 39.*

Chalcidensibus] » Chalcidenses socii Ro-
 » manorum Eubœam insulam tenentes victo
 » Philippo itidem libertati pristina restituti
 » sunt. *Liv. l. 33. c. 18. imminente postea*
 » *cum Antiocho bello præsidium receperunt*
 » *Romanum. Liv. l. 35. c. 38. At defece-*

» runt postea ad Antiochum cum exercitu
 » adventantem. *Liv. l. 35. c. f. Victo An-*
 » *tiocho omnes civitates, quæ partium ejus*
 » *fuere, adeoque & Chalcis, Eumeni ve-*
 » *ctigal pendere jussæ, & Chalcidensium*
 » *duces Ebulidas, & Philo dediti sunt.*
 » *Liv. l. 38. c. 38.*

Qui non crudeles] » Qui non odio, ne-
 » que crudelitate commoti fecerunt.

Quibus imperii gloria proposita est] » Si
 » præterea alia causa non accedit, talia
 » bella injusta esse, diximus. *Vid. supr. l.*
 » *2. c. 22. §. 7.*

A D §. VII.

AUCTOR ait, generosius esse etiam au-
 » ctoribus belli, scilicet regibus, & ducibus
 » parcere; idque hic late exemplis probat.
 » *Add. Appian. bell. Syr. n. 112. & late*
 » *loca congesta a Tefsmaro b.*

Ubi justitia hoc non exigit] » Ubi etiam
 » jure in victos sævire licet.

De ducibus] » Vide *Paralipomena Dem-*
 » *steri ad Rosini Antiq. l. 10. c. 29. in f.*
 » *Pontium*] Regum enim nomen promiscue
 » sæpius sumi, vidimus *l. 1. c. 3. §. 10. n. 1.*

Et belli causas, & gerendi modum, spe-
 » *ctata a Romanis*] » I. e. sæviisse Roma-
 » nos saltem in eos, qui sine causa bel-
 » lum intulerunt, vel qui durante bello
 » insolentes in Romanos fuere.

Quod fas, & pium est, volet respicere, parcat
 » *etiam hostili sanguini*] » Hostem occidere non
 » leges demum humanæ, sed & divinæ,
 » permittunt.

Nisi quo mortem, mortis simile quid
 » *evitet*] » Idem in bello privato obtinere,
 » dixit supra *l. 2. c. 1. §. 3.*

Mortis simile] » Scilicet, pro conserva-
 » tione membri, pudicitia, rei nostræ:
 » nam ex his quoque causis bellum priva-
 » tum licitum esse, dixit *d. c. 1. §. 6. 7.*
 » *10. & 11;* adeo ut nec charitas lege di-
 » vina, & humana seposita obstet, *d. §.*
 » *11.* At lege Evangelii res etiam majoris
 » momenti deserui potius, quam bellum
 » ideo inchoari debere, dixit *d. c. r. §. 13.*

Aut ob peccata persone propria, quæ ad
 » *capitalem mensuram devenerint*] » Atqui o-
 » mnes hostium subditi, qui factum prin-
 » cipis defendunt, ejusque judicium se-
 » quuntur, morte digni sunt.

Et

Et tamen quibusdam id meritis aut omnem aut mortis penam condonabit] » Vir-
» tutis, ac generositatis id est, non juris.

Sive humanitatis intuitu] » Adeoque ex
» perfectionis regulis.

Sive ob alias probabiles causas] » Ob pe-
» riculum, quod nobis, & nostris incum-
» bit. l. 2. c. 23. §. 6. & c. 24. §. 4; ob
» metum majorum incommodorum, d. c.
» 24. §. 1. & §. 10. c. 25. §. 9. n. 3. L.
» 3. c. 3. §. 6. n. 3; ob dubium exitum,
» d. c. 24. §. 7; si nulla spes singularis
» utilitatis inde redundet, d. c. 24. §. 4.
» & §. 8. Sed hæc omnia ad regulas pruden-
» tiæ, non juris, pertinent.

AD §. VIII.

TENENDUM quod supra diximus] » L.
» 3. c. 1. §. 4. n. 1. Nimirum, ad jus agen-
» di multa consequi indirecte, & extra agen-
» tis propositum, ad quæ per se jus non
» esset. Unde concludit Auctor dicto loco,
» domum piratis plenam tormentis peti pos-
» se, etiamsi infantes, alique innocentes
» ibi reperiantur.

Miseriçordiæ tamen esse] » Adeoque ju-
» stitiæ laxioris. Vide d. c. 1. §. 4. n. 2.

Non nisi magnis, & ad multorum salu-
» tem perventuris causis tale quid aggredi] » D.
» c. 1. §. 4. n. 2. Immo jure naturæ suffi-
» cit, quod quis jus suum privatam aliter
» reparare non possit. Nam omnis culpa
» tunc est in latronibus, qui reparationi
» juris resistunt. At generosius est dimittere
» nocentes, ne innocentes violentur.

Polybius] » Idem ait Seneca l. 4. benef.
» 28. Satius est prodesse etiam malis propter
» bonos, quam bonis deesse propter malos.

AD §. IX.

AUCTOR querit, an etiam feminas,
» & infantes occidere in bello liceat. Equi-
» dem jure gentium voluntario id permiffum
» esse in bello solenni, asseruit Auctor su-
» pra l. 3. c. 4. §. 3. & §. 9. at juxta justi-
» tiam internam iis parcendum esse, con-
» tendit b. §. Nos dicimus, etiam scæminas
» occidi jure belli posse, quia illæ quoque
» factum principis sui approbant, ejusque
» partes sequi tenentur, & ex familiæ, in

» qua sunt, bonis ea, quæ ad perniciem
» hostis pertinent, contribuunt. De infanti-
» bus res altioris indagationis est: tutior est
» sententia eorum, qui infantes occidi non
» posse, asserunt. d. c. 4. §. 3, & §. 9. Aliud
» obtinet 1. si aliter jus nostrum reparari
» non possit. Vid. l. 3. c. 1. §. 4. 2º. si
» Deus id jubeat, d. l. 3. c. 1. §. 4. n. 3.
» cap. 4. §. 9. & b. §. 9: an 3º. jure ta-
» lionis? Vid. l. 3. c. 4. §. 13.

Extra paucas gentes speciali jure exem-
» tas] » Quas damnatas vocant; quæ nimi-
» rum intra fines promissæ possessionis con-
» tinebantur. Deut. c. 20. v. 15. & §. 16.

Non erat hominum, sed Dei, &c.] » Qui
» suo jure gentes expellere, ac vitam adi-
» mere potuit.

Exceptit virgines intactas] » Nam eas,
» quæ deceperunt filios Israel, eo:que præ-
» varicari fecerunt, i. e. quæ noverunt vi-
» ros in coitu, ob crimen commissum jura-
» lari jussit. Num. 31. v. 16. 17. & §. 19.

Miseratione multorum millium] » Qui
» nesciunt quid sit inter dextram, & si-
» nistram suam. Jon. c. 4. v. 11.

Rerum discrimina] » I. e. quid justum,
» quid injustum sit, adeoque uti delicti, ita
» & pœnæ sunt incapaces.

Si hæc Deus fecit, ac statuit] » Auctor
» argumento a majori probat, homines ab-
»stinere a cæde scæminarum, & infantium
» debere, quia ipse Deus eis abstinere jus-
» fit, auctor vitæ, & necis.

Quibus ille nullum jus tribuit in homi-
» nes, quod non ad hominum salutem ac so-
» cietatem conservandam esset necessarium] »

Homo ergo hominem non perdere, sed
» conservare debet: at id non ex jure hu-
» manæ societatis oritur, utpote qualis non
» existit, sed sequitur ex eo jure naturæ,
» quo quisque saltem jus in suas res, actio-
» nes, & corpus, non alterius habet.

Quibus fas maxime valuit] » I. e. jus
» naturæ. v. Gron. b.

Inter belli jura, naturalia scilicet] » Nam
» ex hypothesi Auctoris jura gentium volun-
» taria plura permisere l. 3. c. 4. §. 3. &
» §. 9. At sæpius jam dictum est, tale jus gen-
» tium non dari.

Apud bonos, ut jus hoc ab eo, quod in
» moribus, & impunitate positum est, discrimi-
» nes] » Quasi Plutarchus hic opponat ju-
» stitiam internam justitiæ externæ, quam

„Auctor in bello solemniter obtinere, statuit,
 „ad impunitatis effectum. Verius est, Plu-
 „tarchum opponere usum juris naturæ, ab-
 „usu quarundam gentium barbararum.

Salva integritate] » Scilicet conscientiæ,
 „ac animi.

3 *Semper*] » Sive aliquid peculiariter vin-
 „dicandum admiserint, sive non; sive viri-
 „lia officia usurpent, sive non: quia judi-
 „cium, adeoque delinquendi animus desi-
 „cit.

Id in foeminis plerumque] » Loquitur de
 „foeminis rationis usum adeptis; nam eo
 „deficiente non magis, quam pueri teneri
 „possunt.

Nisi aliquid peculiariter vindicandum] »
 „Virgilius ait apud *Tesin. b.*

————— *Etsi nullum memorabile nomen.*
Feminea in pena est, nec habet victoria lau-
dem,

Extinxisse nefas tamen, & sumxisse merentis,
Laudabor penas. —————

Aut virilia officia & ipsa usurpent] » Uti
 „si arma sumserint. Cujus rei exempla sunt
 „apud *Liv. l. 28. c. 19. Thuan. l. 31. p.*
 „631. *Seq. l. 49. p. 1017. l. 13. p. 367. l.*
 „22. p. 441. l. 33. p. 666. l. 46. p. 938.

4 *Munatii Flacci*] », Qui erat a partibus
 „Pompeji, & moenibus Attingensium in
 „Hispania inclusus a Cæsare tæminas, &
 „liberos eorum, quos studiosiores Cæsaris
 „fenerat, in conspectu parentum, & ma-
 „ritorum trucidavit. *Val. Max. l. 9. c. 2.*
 „§. 4.

De senibus] » At hi consiliis suis, ac bo-
 „nis tuentur causam principis sui, eoque
 „reparationi juris nostri resistunt. *L. 19.*
 „*in fin. ff. captiv.* Unde jure naturæ occidi
 „possunt: adeoque id non demum ex jure
 „gentium voluntario licet, uti putat Auctor
 „*l. 3. c. 4. §. 9. n. 2.*

A D §. X

Q UÆRITUR, an in sacerdotes, Mo-
 „nachos, & litteratos, quorum vita genus
 „ab armis abhorret, jure belli scire liceat?
 „Affirmatur; etsi enim ipsi non lædant,
 „tamen sequuntur partes eorum, qui læ-
 „dunt, consiliis suis, & bonis eos adju-
 „vant, eoque reparationi juris nostri resi-
 „stunt, *l. 19. §. fin. ff. captiv.* Idque mul-
 „to magis verum est in casibus, ubi etiam

„in foeminas, & infantes scire licere,
 „diximus.

Idem statuendum] », Scilicet, ut ubique
 „injuria occidi nequeant.

Quorum vita genus ab armis abhorret] »
 „Uti sacerdotes, Monachi, litterati, agrico-
 „læ, &c.

Jure belli in armatos, repugnantisque,
caedes] », Ubi Livius opponit hanc stragem
 „foedæ trucidationi, quæ in urbe fiebat,
 „ubi turbam foeminarum, puerorumque im-
 „bellem, & inermem occidebant.

Eo jure, quod natura congruit] » Quo
 „vim vi repellere licet.

Camillus] », Apud. *Liv. l. 5. c. 21. Add.*
 „*Curt. l. 4. c. 11. Senec. benef. l. 5. c.*
 „16. *Liv. l. 5. c. 27. L. 4. c. 19. & 59.*
 „*l. 6. c. 3. l. 6. c. 10.*

In hac classe] », Eorum scilicet, quorum
 „vitæ genus ab armis abhorret.

Ut hi ab armis abstinerent, mos ab anti-
quo fuit gentium omnium] », Vid. Quintil.
 „decl. 304. *Sacerdotium pacis res est; &*
 „*mox: Sacerdos castra vindico: disce te*
 „*vindicare templa.*

Atque ideo vicissim vi in illos tempera-
batur] », Immo sacerdotes hortantur, &
 „monent subditos ut bellum gerant; quin
 „olim eorum demum consilio bella susci-
 „piebantur: adeoque illi quoque reparatio-
 „ni juris nostri resistunt, eoque occidi tan-
 „quam hostes possunt.

Ubi simile erat collegium] », In Nagoth.

A sacerdotibus] », Hi enim utrique sacræ
 „erant, & neutrius partes sequebantur.

Proverbium illud Græcum] », Neque va-
 „tes relictus est.

In alta pace vixisse] », Quia sacerdotes
 „neutrius sequebantur partes in hoc bello
 „intestino, & sacra utrique communia
 „erant.

Ut monachi] », Eadem ratio hic obtinet, 2
 „quæ in sacerdotibus; nam hi quoque se-
 „quuntur alterius partes: adeoque hostium
 „loco haberi possunt.

Addas bis merito eos, qui studiis] », Vid.
 „*Gron. b.* At hi quoque sequi partes ho-
 „stis tenentur, atque contribuendo ex bo-
 „nis, vel consilio saltem, reparationi ju-
 „ris nostri resistunt.

AD §. XI.

AGRICOLAS] „ Immo hi & partes
 „ hostis sequuntur, & opibus suis hostem
 „ juvant, adeoque merito hostium loco ha-
 „ beri possunt.
 Canones] „ In Capitulo 2. X. de Treuga,
 „ & pace. Vid. l. seq. §. 4. n. f.
 Diodorus Siculus] „ Sed hoc saltem in
 „ bellis intestinis verum esse, ait Arrian.
 „ de reb. Ind. p. 531.
 Et Cyrus] „ Sed sub conditione id nun-
 „ ciari jussit, si idem quoque id facere pro-
 „ miserit; uti promissit. Hinc Xen. Inst. l.
 „ §. p. 147. ait: *paclis initis convenit ut*
 „ *cum agricolis pax esset, cum armatis bel-*
 „ *lum.* Conf. c. seq. §. 4.
 De Belisario Suidas] „ Id prudenter fe-
 „ cit, non juris necessitate. Nam ducum
 „ omnino interest tueri eos, qui terras co-
 „ lunt, ut nostris quoque necessitatibus sub-
 „ venire possint.

AD §. XII.

ADDIT canon] „ D. c. 2. X. de Treu-
 „ gis.
 Mercatores] „ Euntes, & redeuntes, d.
 „ 6. 2.
 Qui temporariam in hostico moram agi-
 „ unt] „ Ideoque qui pacati in hostico pe-
 „ regrinantur; hos enim nullo jure lædi
 „ posse, contra Auctorem probavimus supra
 „ c. 4. §. 6.
 Sed & de subditis perpetuis] „ De his
 „ solis agit dictus canon.
 Nam & horum vita ab armis aliena est]
 „ At sequuntur judicium, & causam hostis,
 „ eamque opibus suis defendunt, adeoque
 „ hostium loco merito veniunt.
 Alii opifices, ac artifices] „ Immo ex
 „ eadem ratione hi quoque tanquam hostes
 „ lædi, & interfici possunt.

AD §. XIII.

QUÆRITUR, an captos occidere li-
 „ ceat? Affirmat Auctor ex jure Gentium
 „ voluntario in bello solenni quoad effectum
 „ impunitatis. Vid. l. 3. c. 4. §. 10. Ne-
 „ gat autem hic juxta justitiam internam.
 „ Vid. §. 6. Nos supra probavimus, ho-

„ stem, ex quo in nostram venit potesta-
 „ tem, ob injurias ex judicio civitatis no-
 „ stræ commissas jure puniri posse: quan-
 „ quam abstinere virtuosius fit, d. c. 4. §. 10.

Arma gesserunt] „ At nunc amplius non
 „ resistunt.

Pudore, id est, æqui respectu] „ Dixi-
 „ mus, de virtute id potius intelligendum
 „ esse.

Necessitas perimat] „ Sensus est, hostem
 „ non interficiendum esse nisi ex necessi-
 „ tate, & quatenus resistit; non vero ex
 „ sola voluntate nostra, ubi necessitas de-
 „ ficit.

Belli fas] „ I. e. jus.

Contra æqui naturam, & morem militum
 „ viventium] „ Nam jure gentium voluntario
 „ licitum id omnino esse, alibi docuit.

Jus commune] „ Scilicet hominum, quo
 „ intelligit jus naturæ.

Senecam] „ Vid. supra c. 10. §. 1. n. 3.

AD §. XIV.

QUÆRITUR, an eorum, qui vitam
 „ sibi salvam paciscuntur, deditio repudiari
 „ possit? Auctor jure gentium voluntario,
 „ & in bello solenni, id affirmat L. 3. c.
 „ 4. §. 11: at juxta justitiam internam id
 „ negat hoc §. Nisi crimen commiserint mor-
 „ te dignum. Vid. §. 16. infra. Conf. c.
 „ 4. §. 11. & 12.

Eadem ob causas] „ Ob pudorem, seu
 „ æqui respectum, æqui, bonique naturam.
 Sive in pralio] „ Ubi arma dejiciunt.

Non repudianda deditio] „ Immo hoc de-
 „ pendet ab arbitrio hostis: cum enim is,
 „ qui reparationi juris nostri resistit, inju-
 „ riam faciat, ac tot cædium, aliarumque
 „ injuriarum causa, eoque, ut Auctor alibi
 „ loquitur, mortem meritus sit, nec evitare
 „ captivitatem possit, ejus non est condi-
 „ tiones præscribere, sed eas potius a cle-
 „ mentia victoris expectare tenetur.

In dedito] „ Arrianus agit de deditis,
 „ qui sine conditione se dederunt; de qui-
 „ bus §. seq.

Mos autem Græcorum est] „ Non ergo
 „ de jure loquitur, sed de more Græcorum.
 „ Mores Romanorum contrarii fuere. Vid.
 „ l. 3. c. 4. §. 12.

Magno

„ *Magno animo dignum*] „ Generositatis
 „ ergo id est, at non juris.
 „ *Moris est*] „ Apud Græcos.
 2 „ *Antequam murum aries percussisset.*] „ *Vid.*
 „ *Gron. b.* Formam exhibet *Daniel Histoire*
 „ *de la milice Gauloise.*
 „ *Se eorum civitatem conservaturum*]
 „ Dixi, hoc meri arbitrii esse. Is, qui ob-
 „ sidet oppidum, deditioem conditionatam
 „ semper repudiare, & injuriæ reparatio-
 „ nem armis querere potest.
 „ *Antequam machina igniaria explodantur.*]
 „ Sinan Barbarus apud Thuanum *l. 7. p.*
 „ *154.* dixit, post tormentis verberatum
 „ murum condiciones deditioem facere, in-
 „ lens esse; quare sine conditione se de-
 „ derent.

„ *Antequam in mœnia impetus fiat*] „ Im-
 „ mo hodie prostrata tormentis mœniorum
 „ parte (*Wann eine Breche gemacht ist*);
 „ adeoque quoties obsessi pertinaciter, citra
 „ omnem spem resistendi, ad extrema pro-
 „ cesserunt. (Cujus rei exemplum est apud
 „ *Liv. l. 7. c. 29.*)

„ *Qui armis positis ad imperatorum fidem*
 „ *confugiunt*] „ Cicero loquitur de eo, quod
 „ officii, & virtutis est.

„ *Partem liberam relinquerent effugere vo-*
 „ *lentibus*] „ Morem hunc Hebræorum refert
 „ Seldenus *de jur. nat. l. 6. c. 15. in f.*
 „ *ex Mose Mikotzi.* Idem fecit Cyrus *Xen.*
 „ *Exped. Cyr. l. 4. p. 345. Tesm. b.*

A. D. §. XV.

„ *Eadem æquitas*] „ Eadem boni, &
 „ æqui natura, idem pudor, seu æqui re-
 „ spectus, quem juri gentium voluntario
 „ perpetuo opponit, & de cujus licentia
 „ egit supra *l. 3. c. 4. §. 12.*

„ *Qui sine conditionibus*] „ Immo qui ar-
 „ bitrio victoris se submittit, æque ejus
 „ severitatem metuere, quam clementiam
 „ expectare debet: exempla, ubi sævitum
 „ est in ejusmodi deditis, vide *d. c. 4.*
 „ *§. 12. & l. 3. c. 20. §. 50. n. 5. & §.*
 „ *51.* Dedititii apud Israëlitas servitutem
 „ personalem servire cogebantur *l. 2. c. 13.*
 „ *§. 4. n. 3.*

„ *Campfanis*] „ Sallustio Campfanis. *Sallust.*
 „ *bell. Jugurt. l. 1. c. 89. seq.*

„ *Facinus fuisse contra jus belli*] „ Non
 „ aliud sensere Romani Imperatores. *Vid.*
 „ *d. c. 4. §. 12.* Sed & ratio ab ipso Sal-

„ lustio addita justum hoc factum reddit:
 „ *genus, ait, hominum mobile, infidum,*
 „ *ante neque beneficio, neque metu coër-*
 „ *citum.*

„ *Naturale scilicet*] „ Quod distinguit a
 „ licentia juris gentium; de qua *l. 2. c. 4.*
 „ *§. 12.*

„ *Diximus*] „ *Supra §. 10. n. 1.*

„ *Alibi*] „ *Conf. Liv. l. 7. c. 27. in fin.*
 „ *L. 30. c. 7. l. 38. c. 32. L. 37. c. 32.*
 „ *Ut potius metu ad deditioem cogantur*]
 „ Dixi jam, hæc ab arbitrio hostis pen-
 „ dere.

„ *In Bruto*] „ Apud Plutarchum: sed le-
 „ quitur de bello civili.

A. D. §. XVI.

„ *ÆQUITATIS, ac juris naturalis præ-*
 „ *ceptu*] „ Dixi jam, deditos absque condi-
 „ tione servos fieri, eoque interfici posse.

„ *Minime justa*] „ Immo justissima.

„ *Si talio exigatur*] „ De qua egimus *l. 3.*
 „ *c. 4. §. 13.* *Exempla refert Gron. b.*
 „ Adeoque tunc erit species necessariæ de-
 „ fensionis.

„ *Si terrore opus sit*] „ *Vid. Gron. b.* Nam
 „ tunc quoque id pertinet ad juris nostri
 „ reparationem.

„ *Non sufficere ad justam cadem*] „ Im-
 „ mo sufficiunt jure naturæ.

„ *Periculum non est*] „ Dixi alibi, jus oc-
 „ cidendi non saltem a periculo esse, sed
 „ & injuria ab hoste nobis illata, etsi ho-
 „ stis esse desinat.

„ *Oportet crimen antecedat*] „ An vero
 „ magis enorme crimen committi potest,
 „ quam illud, quod ab hoste committitur,
 „ qui cives nostros necavit, res eorum ab-
 „ stulit, vel vastavit, & quidem ex judicio
 „ nostræ civitatis summa injuria.

„ *Si qui de injustitia belli convicti tamen*
 „ *in armis perstitissent*] „ Idem dicendum,
 „ etsi de justitia belli convictus sit; quia id
 „ non dependet a judicio, & convictione
 „ captorum. Sufficit enim, victorem afferere
 „ re, hostem jam captum, & deditum,
 „ injuria egisse, indeque poenam, cum in
 „ potestate ejus sit, meritum esse.

„ *Aut aliud gentium jus, ut legatorum*]
 „ *Exempla vide supra l. 2. c. 18.*

„ *Si transfuga essent*] „ Tunc ex duplici
 „ capite puniri possunt, tum quia perfidi
 „ sunt, & perjuri, tum quia hostes sunt.

Talionem

2 *Talionem natura non admittit nisi in ip-
 sos, qui deliquerunt*] ,, *Vid. l. 2. c. 20.*
 ,, Delinquent autem etiam, qui delinquen-
 ,, tium factum approbant, aut opibus; vel
 ,, consilio adfistunt: quales sunt subditi o-
 ,, mnes, qui factum principis defendere te-
 ,, nentur. Quæ plenius examinavimus supra
 ,, l. 3. c. 4. §. 15.

*Neque sufficit quod hostium unum quasi
 corpus fictione quadam intelligatur*] ,, Talio-
 ,, nis æquitas non ex ficta aliqua unitate o-
 ,, ritur, sed quia subditi factum civitatis
 ,, approbant, & defendunt, adeoque deli-
 ,, cti sunt participes. Quod late probavit B.
 ,, Parens in *disp. de Sacros. talionis jure* §.
 ,, 47. & *seq.*

*Quæ accusæ, & prave facta dicas tan-
 quam recta velle imitari*] ,, Male hic ap-
 ,, plicatur Aristidis locus; non enim imita-
 ,, tur qui talionem exigit, sed potius justas
 ,, pœnas statuit delinquentibus.

Plutaribus] ,, Locum hunc, & factum
 ,, Syracusanorum examinavit B. Parens in
 ,, *d. disp.* §. 48.

3 *Ad jus dandum cædis non pertinet*] ,, Si
 ,, differretur victoria per resistantiam, &
 ,, utilitas ex terrore oriretur, jam id ad ne-
 ,, cessitatem reparandi juris pertinebit: sed
 ,, negari nequit, alteri tantundem licere,
 ,, non saltem jure talionis, sed & jure
 ,, belli.

Sed si subfit jus] ,, Si scilicet factum ali-
 ,, quod pœna dignum commisit is, qui per-
 ,, tinaciter resistit.

Ob quas jus non remittatur] ,, Sensus
 ,, est, quod gravior in tales resistentes con-
 ,, sulere victor possit, forte remissurus pœ-
 ,, nam meritam si non restitissent.

4 *Supplicium non meretur*] ,, lisdem fere
 ,, verbis Auctor hæc exposuit supra l. 3. c.
 ,, 4. §. 13. n. 2; ubi dictum est, jure
 ,, belli in omnes, qui hostilia agunt, sævi-
 ,, ri posse,

Non debet ad mortem pervenire] ,, Jure
 ,, naturæ id licet; at generosius est eo ab-
 ,,stinere.

Εὐδαιμονίας τιμωρίας] ,, Injustitatas pœnas.

Dum tamen civium nomine] ,, Lucanus
 ,, enim loquitur de bello civili.

*Sed communis illius ex humano genere
 constantis civis*] ,, Supponit Auctor societa-
 ,, tem generis humani, & civitatem ali-
 ,, quam communem; qualem non dari,
 ,, diximus.

5 *Dolor ex accepta clade*] ,, Immo eo ma-
 Tom. IV.

,, jor est injuria, quo plures cædes com-
 ,, mittit is, quem per scelus arma in nos
 ,, vibrare asserimus; adeoque eo major vin-
 ,, dicta esse debet
Parentasse legitur] ,, Conf. *Curr.* 9. §.

A D §. XVII.

AUCTOR ait, misericordiæ esse, dedi-
 ,, tis, etsi morte dignum aliquid commise-
 ,, rint, parcere ob multitudinem, quia mul-
 ,, ti infontes in tanta multitudine esse pos-
 ,, sint; indeque tutius esse, plures fontes
 ,, servare, quam unum infontem damnare.
 ,, At cum sæpius dictum sit, neminem in
 ,, civitate hostili infontem esse, quia omnes
 ,, reparationi juris nostri resistunt, causam
 ,, principis sui sequuntur, eamque operis,
 ,, opibus, & consilio defendunt. Etsi igitur
 ,, propter speciale crimen puniri non pos-
 ,, sint, possunt tamen ob injuriam, quam
 ,, tanquam hostes nobis intulerunt,

Ob multitudinem eorum] ,, *Vid. supra l.*
 ,, 2. c. 21. §. 7. & *b. c.* §. 5. Conf. *Flor.*
 ,, l. 4. c. 6. *Seneca.* l. 3. *de benef.* c. 16.
 ,, *Lucan.* 5. v. 260. *Plin.* l. 10. ep. 97.
 ,, *Camd.* p. 4. p. 802. *August.* *de Civ. Dei*
 ,, 6. 10.

A D §. XVIII.

QUÆRIT Auctor, an obsides juxta ju-
 ,, stitiam internam interfici possint? Equidem
 ,, de justitia externa, i. e. jure gentium
 ,, voluntario, id affirmavit Auctor supra l.
 ,, 3. c. 4. §. 14; at jure naturali id negat.
 ,, Nos *jus gentium* non dari, toties dixi-
 ,, mus; *jure natura* obsides omnino occidi
 ,, posse, jure belli certum est, si hostis fi-
 ,, dem datam violat: factum enim hostis ap-
 ,, probat, & approbare tenetur, adeoque
 ,, hostis est ipse.

Olim cum vulgo] ,, Late mentem Au-
 ,, ctoris explicavimus supra l. 2. c. 21. §.
 ,, 11. & diximus, jus in obsides non ve-
 ,, nire ex eorum pacto, sed ex eo, quod
 ,, judicium hostis fidem datam violentis fe-
 ,, quantur, illudque approbent, vel proba-
 ,, re teneantur.

*Quod in res alias, quæ in proprietatem
 veniunt*] ,, Si fidejussores a non hoste pro-
 pter

„pter crimen morte dignum dantur, certum est, occidi fidejussorem non posse; & hactenus verum est. non idem jus fidejussori in vitam competere, quod in res suas. At aliud est in fidejussore hoste, qui ipse ut hostis mori meretur.

Atque id ius consensu aut tacito, aut expresso a singulis pervenisse ad civitatem] „ Sensus est. quod civitas quoque obsides, invitos dare, eorumque vitam obligare, possit; quia dum cives fiunt, facultatem eos pro utilitate publica dedendi in civitatem transfuisse videntur, l. 3. c. 4 §. 14. l. 3. c. 20. §. 54.

Aut expresso] „ Si scilicet consentiunt, d. §. 14.

Si obsides privatim innoxios] „ Diximus, non esse innoxios, quia hostes fuere, & fide, in quam obsides dati sunt, violata, hostes manent.

Ex suo peculiari consensu] „ Quia ultro se obtulerunt, d. §. 14.

Sive tanquam ex publico cui & suus includeretur] „ Dum enim se civem constituit, arbitrio civitatis omne jus suum subicere videtur. *Conf. Supra l. 2. c. 5. §. 17.*

Postquam verior sapientia nos docuit] „ Immo gentes quoque ex lumine rationis idem senserunt; neque ex ea ratione obsides morte mulctatos esse, vidimus.

Deo exceptum] „ Deus enim concessit, saltem homini jus ad conservandam vitam, non ad perdendam. *Vid. l. 2. c. 17. §. 2. n. 1. c. 21. §. 11. n. 2. L. 3. c. 2. §. 6. & L. 2. c. 20. §. 43. n. 2.* Jus autem auferendi vitam soli Deo reservatum esse, alibi demonstravimus. *Vide l. 1. c. 3. §. 3. n. 1. L. 2. c. 19. §. 5. n. 4. L. 2. c. 21. §. 14. n. 1.*

Solo consensu] „ Hoc verissimum est. At obsides non tenentur ex solo consensu, sed ut hostes.

„ *De aliis alii*] „ Vide l. 2. c. 21. §. 11. l. 3. c. 20. §. 52.

Nec ab inermi, sed armato hoste] „ Conf. §. 9. §. 14. & 15. *supra.*

2 *Ex recentioribus, Jctis non ignobiles*] „ Immo Menochius, quem doctor allegat, contrarium statuit, *arb. qu. 284.* & late auctoritates Dd. colligit. *Conf. Barbosa,*

„ *in loc. com. voce Membra.* Unde nec in criminibus pro alio fidejubere licet. *Vid. 2. dec. 215.*

Conventiones tales] „ Quibus vita pro aliis obligatur.

Si ius vocant solam impunitatem] „ Quia scilicet id, quod lege civili permittitur, in foro soli poenæ subjectum non est.

Sin a peccato immunes putant] „ i. e. Jure naturæ, seu juxta iusticiam inter nam.

Est, aut ante fuit in numero graviter delinquentium] „ At ex judicio nostræ civitatis semper est delinquentium numero, quatenus ut hostis consideratur.

Aut postea fidem a se datam in re magna sefellit] „ Tunc ex duplici capite puniri potest, tum ut hostis, tum ut perfidus.

Clælia] „ Historiam exhibet Florus l. 1. c. 10. & Liv. l. 2. c. 13. Factum hoc examinavimus l. 3. c. 4. §. 14. & c. 20. §. 54.

Non sua sponte] „ Quætionem, an fugere liceat obsidi, ex professo tractabimus infra lib. 3. c. 20. §. 54.

A D §. XIX.

OMNES commissiones, quæ ad ius consequendum; &c. nullius sunt usus] „ Uti dimicationes singulares; de quibus *supra* c. 3. §. 20. 43. & c. 23. §. 10. l. 2. c. 1. §. 10. & 15.

Virium ostentationem] „ Exempla sunt apud Liv. l. 8. c. 7. Thuan. l. 15. p. 316. 2 Sam. 2. v. 14.

Et cum officio Christiani hominis, & cum ipsa humanitate pugnare] „ Quia nihil faciunt ad reparationem juris nostri.

Rationem reddituri ei, cujus vice gladium gestant] „ Nimirum, summo numini.

Sallustio] „ De republ. ord. c. 1.

Incruento exercitu] „ Similia vide apud Plinium l. 2. ep. 7. Ovid. amor. 2. Eleg. 12. Appian. belh Mittr. n. 219. Liv. 3. 28. Tasm. b. Conf. ea, quæ dicta sunt supra l. 2. c. 23. §. 7. 8. & 10. item l. 3. c. 1. §. 6. & §. 17.

C A P U T XII.

Temperamentum circa vastationem , & similia.

- I. *Quæ vastatio iusta sit , & quatenus.*
 II. *Abstinentium a vastatione , si res nobis fructuosa sit , & extra hostis potestatem.*
 III. *Si magna sit spes celeris victoria :*
 IV. *Si hostis habeat aliunde quo se sustentet :*
 V. *Si res ipsa ad bellum fovendum nullius sit usus.*
 VI. *Hoc maxime locum habere in his , quæ sacra sunt , aut sacris accedunt :*
 VII. *Item religiosis :*
 VIII. *Utilitates , quæ ex tali moderatione sequuntur , unnotata.*

* I. I. **R**Es + alterius ut perdere quis sine injuria possit , + horum trium unum antecedit necesse est : aut + necessitas talis , quæ in primi ¹ domini institutione excepta debeat intelligi ; ut + si quis tertii gladium , quo usurus sit furiosus , periculi sui evitandi causa in amnem projiciat , quo ipso tamen casu + manere obligationem damni refarciendi , ex veriore sententia alibi ^a diximus : + aut debitum aliquod procedens ² ex inæqualitate , nimirum + ut ³ res perdita imputetur in illud debitum quasi percepta , + alioqui enim jus non esset : + aut ⁴ meritum aliquod malum , + cui poena talis par sit , aut cujus mensuram poena non excedat : nam , ut recte notat ^b fani judicii theologus , ut propter pecora abacta , aut domos aliquas incensas + totum regnum vastetur , æquitas non fert : quod & Polybius ^c vidit , qui in bello + non in infinitum vult vagari poenam , sed usque eo , ut delicta æquo modo expiantur . + Et hæc quidem causæ , & intra hos duntaxat fines faciunt ⁵ ut absit injuria .

2. Cæterum , ⁶ + nisi causa utilitatis suadeat , stultum sit , nullo suo bono

G R O N O V I I .

I **D** *Omnium institutione - excepta]* Neque enim privatis dominiis institutis præsumuntur voluisse gentes , si quis veniat in manifestum periculum pereundi , & quidem non suo peccato , isque servari possit arrepta , aut corrupta re aliena , tum quoque valere strictum jus privati domini , & potius abstinere re aliena , quam hominem innoxium servari : sed hunc casum excepisse præsumuntur , & ei homini regressum dedisse ad primævam facultatem usurpandi quidvis ad sui conservationem : præsertim si qui aliena re abutitur , eamque consumit , sciat habendum sibi , habeatque propositum illius rei , quandoque possit , domino ressituentæ , ac sarcientæ .

² *Ex inæqualitate]* Ex eo , quod quis mecum contraxit , & plus accepit , quam ei debebatur , me fraudato , & minus habente , quam habere debeo .

³ *Res perdita]* Ut quod ego de alterius bonis corrumpo , procedat pro eo , quod mihi debetur , & detrahatur possessori , quasi ego per ceperim , & ille mihi tradiderit , tanquam partem ejus , quod mihi debet .

⁴ *Meritum aliquod]* Facinus in meam vitam , famam , bona , aut eorum , quos mei officii est defendere .

⁵ *Ut absit injuria]* Ut vastemus , & vexemus alienas res sine peccato .

⁶ *Nisi causa utilitatis]* Magnum inde commodum ad nos , aut incommodum ad hostem perveniat .

E e 2

G R O N O -

^a Lib. II.
 c. II. §. 9.
 L. III. c.
 I. §. 5. n. 3.
^b Vict. de
 jure belli
 n. 52. §
 56.
^c Lib. V.
 c. II.

^a *Strat.*
^{c.} 6.
^b *In Plat. de Republ.*
^{pag.} 389.
^{c.} Liv. IV.
^{c.} 9. n. 8.
^d *Herod.*
^{l.} 1. c. 17.
^e *Polyb.*
^{lib.} IV. c. 45.
^f *Frontin. Strat.* III.
^{c.} 4. n. 1.
^g *Liv. lib.* V. c. 12.
^b *Idem Lib.*
^{XXXIV.}
^{17.} XL.
^{39.}
ⁱ *Ces. de bello Gal.* lib. VI. c. 3. 6.
^k *Deuter.* XX. 19.
^{20.}
^l *De creat. magistr. p.* 734. C.

bono nocere alteri. Ideo qui sapiunt, utilitatibus moveri solent, quarum præcipua est illa, quam annotavit ^a Onofander : τὴν γὰρ τῶν πολεμίων φθειρέτω καὶ κκιέτω καὶ τεμνέτω ἔγκια γὰρ χρημάτων καὶ καρπῶν ἔνδεια μειοὶ πόλεμον, ὡς περὶ ἡ ἑστία τρέφει. *Hostium terram perdere, urere, populari meminerit. Nam* ^β *pecuniarum, & frugum penuria bellum minuit, quantum auget copia.* a quo non discrepat illud ^b Procli : στρατηγικὸν τὸ τῶν ἀγωνιστῶν περικόπτειν τὴν ἐμπορίαν, *boni est Imperatoris, hostium copias undiq̄ue accidere.* De Dario ^c Curtius : *credebat inopia debellari posse nihil habentem nisi quod rapiendo occupasset.*

3. Et illa quidem populatio ferenda est, ⁷ + quæ brevi ad pacem petendam hostem subigit : quo genere belli usus ^d Halyattes in Milesios, Thraces ^e in Byzantios, Romani ^f in Campanos, & Capenates, Hispanos, ^b Ligures, Nervios, ^g Menapios. At si recte rem expendas, plerumque admittuntur talia ⁸ + odio magis, quam prudenti ratione. Ferme enim evenit, + ut aut causæ illæ suadentes cessent, + aut ut aliæ sint validiores, quæ dissuadeant.

+ II. I. Id + eveniet primum, + si nos ipsi rem frugiferam ita teneamus, ut hostibus non possit esse in fructu. Quo proprie spectat ^k lex divina, quæ in ⁹ vallum, bellique opera vult impendi arbores feras, frugiferas vero + asservari ad victum, addita causâ, quod non ut homines, ita & arbores + adversum nos in prælium confurgere possint : quod ex rationis similitudine ^b Philo ^l etiam + ad agros frugiferos producit, legi hæc

G R O N O V I I.

7 *Quæ brevi ad pacem*] Qua videmur effectu-
 ri, ut hostis citius de bello finiendo, & pace
 reducenda cogitet.

8 *Odio magis quam*] Dum sæpius indulgemus
 iræ, aut prædæ cupiditati, quam ut in summa
 re aliquid profigemus.

9 *Vallum bellique opera*] Aggeres, & machi-
 nas.

G R O T I I.

a *Pecuniarum, & frugum penuria bellum mi-
 nuit*] Philo de vita contemplativa : *ei πολέμοιοι κείρισιν ἢ δειδοτομοῦσι τὴν τῶν ἀντιπάλων χωρῶν, ἵνα σπάνει τῶν ἀναγκαιῶν πειθεδέντες ἐνδοσι solent hostes vastare, & arboribus nudare terram hostilem, ut hostes eo facilius se deciant verum necessarium penuria.* (Pag. 891. D.) Idem in Diris : διττῶν ἐγκαζόμενοι συμφορᾶν, λιμὸν μὲν φίλοις, ἐχθροῖς δὲ περισίαν duplex sibi malum acquirunt, inopiam amicis, copiam hostibus. (Pag. 930. A. init. lib.).

b *Philo*] Alter ejusdem scriptoris locus de humanitate dignus & ipse qui huc transcribitur : ἐπιδαμνιεύμενον τὸ ἐπιεικὲς, πάλιν πλησίως αὐτῷ καὶ κατακόρωσ χρεῖται, μετῶν ἀπὸ μὲν τῶν λογικῶν ἐπὶ τὰ ἀλογα, ἀπὸ δὲ τῶν ἀλόγων ἐπὶ τὰ φητά, περὶ ὧν αὐτίκα λεκτέον, ἐπειδήγε περὶ τῶν πρότερον ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὅσα

ψυχῆς μεμοίραται, λέλεκται. ἀπέρισκε τοίνυν ἀντικρὺς μήτε δειδοτομοῦν ὅσα τῆς ἡμέρας ὕλης, μήτε κείρειν ἐπὶ λύμῃ σαχυροφρούσαν πρό καιρῶν παιδιᾶδα, μήτε συνόλωσ καρπὸν διαφθεῖρειν, ἵνα περιήσια μὲν τροφῶν ἀφθόνων χρησῆται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, περισιάζῃ δὲ μὴ μόνον τῶν ἀνγκαιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς τὴν ἀβροδίαιτον βίον. ἀναγκαιὸν μὲν γὰρ ὁ τῆς εἰτῆς καρπὸς εἰς τροφὴν ἀνθρώπων ἀποκειθεῖς, πρὸς δὲ τὸν ἀβροδίαιτον βίον, αἱ τῶν ἀκροδύων ἀμύθητοι παικίλια γίνονται δὲ ἐν ἐνδείκῃς πολλαῖς ὅτε καὶ τροφαὶ δεύτεραι καὶ προσυπερβάλλων, ἕτε τῶν πολεμίων χωρῶν τέμνειν εἶα, παραγγέλλει δὲ ἀπέχειν δειδοτομιῶν, αἰδὸν ὑπελαμβάνων τὸν πρὸς ἀνθρώπων ὄργην ἀποσκήπτειν εἰς τὰ μηδενὸς αἰτίαι καὶ ἔπειτα δὲ ἄξιοι μὴ μόνον τὸ παρὸν προσῆσθαι, μηδενὸς ἐν οὐσίῳ μένοντες, ἀλλὰ πάντων τροφαῖς καὶ μεταβολαῖς χρωμένον, ὡς εἰκὸς εἶναι τῆς τῶσ δυσμενεῖς ἐπισηρευεστικμένους καὶ συμβατηρίων ἀρξάντας, ἐντὸνὸς αὐτίκα γενέσθαι. φίλης δὲ τροφῶν ἀναγκαιῶν ἀποσερεῖν χαλεπὸν, μηδὲν ταμειουσαμένους τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ, διὰ τὸν τῆς μέλλοντος ἀπλόγητα πᾶν γὰρ ἐκεῖνο καλῶσ εἴρηται τοῖς παλαιῖς, ὅτι καὶ φίλης κοινωητέον, μὴ ἀπογινώσκοντες ἔχθρον, καὶ προσκρησέον ὡς φίλης ἰσομήτης, ἵνα ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὄψει ταμειυηταὶ τῶν εἰς ἀσφάλειαν, καὶ μὴ ἀπογυμνωθεῖς ἐν ἔργοις καὶ λόγοις, μεταπορῆ τῆς ἄγων εὐχερείας, ὅτ' ἦδεν ὀφελος, αἰτιώμενος ἑαυτὸν τὸ λόγιον τῆτο καὶ φιλῆκτερον καὶ τῆς πόλεως, ἐν μὲν εἰρήνῃ προνομημένης τῶν κατὰ πόλεμον, ἐν

hæc verba affingens : quid rebus inanimis, quæ & mites sunt, & mites fructus ferunt, irascens? an vero in morem hominum, qui hostes sunt, inimicitia significationem arbores produunt, ut pro his, quæ faciunt, aut facere minantur, stirpitus evellendæ sint? quin profunt victoribus, præbentque copiam rerum, quas necessitas exigit, immo & ad voluptatem; non soli homines tributa ferunt, sed meliora arbores statim temporibus, ac talia, ut sine iis vivere non detur. Josephus vero^a ad eundem locum, si vocem edere possent arbores clamaturas, ait, + inique se, cum belli causæ non sint, perferre belli pœnas. Neque aliunde, ni fallor, originem habet illud Pythagoricum apud^b Jamblichum : ἡμερον Φυτὸν κὲ ἔγκαρπον μήτε βλάπτειν, μήτε φθεῖρειν mansuetam, frugiferamque arborem nec ledere, nec excindere fas est.

^a Ant. Jud. IV. §. P. 130. B.

^b De Vit. Pyth. Cap. XXI. §. 99.

2. ^c Porphyrius vero mores Judaicos describens libro de non edendis

ἐν δὲ πολέμῳ τῶν κατ' εἰρήνην, κὲ μήτε τοῖς συμμάχοις ἀνεῖδη προσπιστεύειν, ὡς ἔ χρησομένοις μεταβολὴ πρὸς τὸ ἀντίπαλον, μήτε τοῖς πολεμίοις εἰς τὴν ἀπειρήν, ὡς ἔ δυναμένοις ποτε μεθ' ἐχθροῦ κατὰ πρὸς τὸ ἐνοπτεῖον. ἐ μὲντοι κὲ μηδὲν ὑπὲρ ἐχθρῶν πρακτέον δι' ἐλπίδα καταλλαγῶν, ὅθεν ἐχθρὸν Φυτὸν, ἀλλὰ πάντα ἐν σπονδῶν κὲ ἀφέλιμα τὰ δ' ἡμερα κὲ διαφερόντως ἀναγκαῖα, ὡν ὁ καρπὸς ἢ τροφή ἐστιν, ἢ ἰσοτιμον τροφή κτήμα. ἔ οἱ πολέμειν πρὸς τὰ μὴ πολέμια, τέμνοντας ἢ κείνοντας ἢ βίβας αὐτοῖς ἀνασπώντας, ἄπειρ αὐτῆ ἢ Φύτις ὑδάτων ἐπιβροχίας κὲ θέρως ἐνχερσάσις ἐγχειροῦντε, ὁσπτες ἐπιτίσις αἰσόντα ἀνθρώποις οἰκ βασιλεύσιν ἐ μέλῃτε δ' αὐτῶ κελιάπερ ἀγαθῶ προσάτη ἀληπτον εἶναι μὴ μόνον ζῶσις, ἀλλὰ κὲ Φυτοῖς ἰαχύν τε κὲ βώμην, κὲ μάλιστα τοῖς ἡμέροις, ἐπειδὴ κὲ πλείον^δ ἀξία φροντίδ^δ ἐστὶ, κὲ ἔχ' ὁμοίως τοῖς ἀγρίοις ἐγγονα, γεωργικῆς ἐπισημῆς δεομενα πρὸς κραταιότερον δύναμιν. Equitatem suam etiam largitus dispensans Moses, valde ea ubertim, ac liberaliter utitur, descendens a ratione utentibus ad muta animantia, ab his vero ad ea, quæ e terra nascuntur, de quibus nunc dicendum est, quando de hominibus ut præstantissimis, & aliis, quæ animam sentientem nasci sunt, jam egimus. Diserte itaque vetuit, aut excindere arbores mites, aut exitaliter ante tempus demetere frugifera terræ, aut ullos omnino fructus corrumpere, ut abundantia alimentorum instruat humanum genus: abundant autem non modo necessaria, sed & quæ ad vitam delicatorem faciunt. Necessariæ enim fruges, ad homines nutriendos sèpositæ res; ad deliciæ vero omnium de arboribus nascentium varietas. quæ sæpe, ubi alia deficiunt, succedunt in alimentorum locum. Ultra procedens, terram etiam hostilem vastari non finit: præcipue vero excidiis arborum abstinere jubet, iniquum existimans, iram in homines conceptam erogari in ea, quæ causa mali nullius sunt. Hoc ipso & illud docet, non præsens tempus spectare tantum, cum nihil in suo statu maneat, sed omnia, vicibus, ac mutationibus subjecta sint,

ita ut facile sit eos, qui nunc sunt hostes, ubi ad colloquia, & pacta ventum erit, rursum federatos fieri. At amicos necessariis fraudare, durum, quibus ob futurum incertum etiam assertari debuerant, quæ usui esse possunt. Verissime enim dictum antiquis, ita amicis utendum, ut non putentur nullæ supervenire posse inimicitia; & ita tractandas offensas, ut amicitia speretur, nimirum, ut quisque intra animum aliquid recondat, quo tutus sit, & non eo nimium nudato per verba, & facta, mox penitentiam agat nimis suæ vehementiæ; seque accuset, ubi res sanari amplius non potest. Oraculum hoc & civitatibus observandum est, ut paci tempore parent quæ ad bellum sunt opus, in bello vero, quæ ad pacem: ac neque amicitis supra modum fidant, tanquam qui non possunt in contrarium verti; neque hostibus ita diffidant, quasi nunquam possint ad amicitiam reduci. Quod si etiam pro hoste nihil faciendum esset in spem conciliationis, certe nihil eorum, quæ terra fert, hostile: quin amica omnia, utilia omnia. mitissima vero, vel maxime necessaria, ut quorum fructus, aut alimentum sint, aut par aliquid alimento. Non oportet bellum inferre belli nesciis, non secare, non urere, non extirpare radicibus, quæ natura aquarum irrigationibus, & æstatum sereno tenere educavit, ut tributa hominibus velut regibus ferrent. Cura autem ei ut communi rerum omnium, & optimo præfili fuit, illasam præstare non animantibus tantum, sed & terræ fetibus vim, ac robur, præsertim vero nitibus, quia majoris tutelæ indigent, nec ad sylvestrium morem facunda sunt, sed peritam culturam desiderant, ut firmitatem consequantur. (Pag. 712, 713. Edit. Paris.)

^c Porphyrius vero] Verba ejus sunt: Θεῖοι δὲ δὲ κελύει καὶ τῆ πολέμια τῶν συνεργαζομένων ζῶων κὲ μὴ φθεῖρειν. parci etiam jubet lex in terris quævis hostili animantibus operum sociis, ita ut ea occidere non liceat. (Pag. 394. Edit. Lugd. 1620.)

dis animalibus quarto, legem hanc, ¹⁰ consuetudine ut puto interprete, etiam ad ¹¹ animantia ruris operi infervientia producit: nam his quoque ut in bello parceretur, a Mose præceptum ait: Thalmudica vero scripta, & Hebræi interpretes addunt, ^d legem hanc porrigendam + ad rem quamvis, quæ ^r sine causa peritura sit, ut si + ædificia comburantur, esculenta, ac potulenta corrumpantur. Consentit cum hac lege ducis Atheniensis Timothei prudens moderatio, qui narrante ^a Polyæno, *ἐκ ἰπείρεπεν ἕτε οἰκίαν ἕτ' ἑπαυλιν καθαιρεῖν, ἢ μὴν ἔδδ' ἡμερον δένδρον ἐκκόπτειν non patiebatur aut domum, aut villam dirui, aut arborem frugiferam excindi.* Exstat & lex Platonis de republica ^b quinto: *μήτε γῆν τέμνειν, μήτε οἰκίαν ἐμπυρέλαι, ne terra vastetur, ne domus incendantur.*

^a Strateg. Lib. III. c. 10. n. 5. ^b Pag. 470, 471. Tom. I. l. Ed. H. Steph. ^c Off. I. c. II. ^d Pro domo sua ad Pont. c. 23. ^e Lib. XXVI. Cap. 16. ^f Troadibus: vers. 274, & seq.

3. Multo vero magis hoc locum habebit + post plenam victoriam. + Corinthum excisam non probat ^c Cicero: ubi tamen + foede tractati erant Romanorum legati: idemque alibi ^d horrificum, nefarium, omni imbutum odio dicit bellum, quod parietibus, tectis, columnis, postibus fit. Laudat Livius ^e Romanorum lenitatem victà Capuà, quod non sæviturum sit incendiis, ruinisque ^e + in tecta innoxia, murosque. Agamemnon apud ^f Senecam:

Equidem

G R O N O V I I.

¹⁰ Consuetudine interprete] Unius, & alterius bonum exemplum imitantibus aliis, ut ita res in perpetuum morem abiret.

¹¹ Animantia ruris] Boves, agricolas, & iumenta rustica.

¹² Sine causa] In nullum usum nostrum.

G R O T I I.

^d Legem hanc porrigendam] Contra vero restringendam, addita exceptione, nisi arbores in suburbanis locis impediunt jaculatores. (Vide SELDEN. de Jure Nat. & Gent. Lib. VI. c. 15. J. B.)

^e In tectis innoxia, murosque] Egregia est hujus argumenti epistola Belisarii ad Totilam apud Procopium Gotthoricorum III. πρότερον μὲν κάλλη ἢ ὄντα ἐργάζεσθαι, ἀνθρώπων ἂν φρονιμῶν ἐνρήματα εἶεν ἢ πολιτικῶς βιωτεῦεν ἐπισχημένων. ὄντα δ' ἀφαιρεῖν τῶν γε ἀξυνέτων εἰκῶν, ἢ γνώρισμα τῆτο τῆς αὐτῶν φύσεως ἢ αἰχρνομένων χρόνῳ τῷ ὑσίρω ἀπολιπαῖν. Ῥώμῃ μὲν τοι πόλεων ἀπασῶν, ὅσαι ὕφ' ἡλίῳ τυγχάνουσι ἔσαι, μεγίστη τε ἢ ἀξιολογωτάτη ὡμιλόγηται εἶναι. ἔδδ' γὰρ ἀνδρῶν ἐνός ἀρετῆ ἐργασαι, ἢ δὲ χρόνῳ βραχέῃ δυναμει εἰς τοσον μεγέθους τε ἢ κάλλους ἀφικται. ἀλλὰ βασιλιῶν μὲν, κληῖθ', ἀνδρῶν δ' ἀρίτων ἐπιμερίαι πολλὰ, χρόνῳ τε μῆκῃ ἢ πλάτῃ ἐξουσίας ὑπερβολῆ, τατε ἀλλὰ πάντα ἐκ πάσης τῆς γῆς, ἢ τεχνίτας ἀνθρώπων ἐνταῦθα ξυναγαγῶν ἰχρυσαι. ἔτω τε τὴν πόλιν τοιαύτην, οἰαντῆρ ὄρεξ, κατὰ βραχὺ τεκτινάμενοι, μνημεῖα τῆς πάντων ἀρετῆς τοῖς ἐπιγενησομένοις ἀπέλιπον. ὡς ἢ εἰς ταῦτα ἐπείρεια, εἰκότως

ἂν ἀδίκημα μέγα εἰς τὸς ἀνθρώπων τῷ παντός αἰῶνῳ δόξειεν εἶναι. ἀφαιρεῖται γὰρ τῶς μὲν προγεννημένους τῆς τῆς ἀρετῆς μνημῶν, τῶς δὲ ὕστερον ἐπιγενησομένους τῶν ἔργων τὴν θείαν. τῶν δὲ τοιαῦτων ὄντων, ἐκείνο ἐν ἰδίῳ ὡς δούτῳ ἀνάγκη τὸ ἔτερον εἶναι. ἢ γὰρ ἡσσηθησῆ τῷ βασιλέως ἐν τῷ δὲ τῷ πόνῳ, ἢ περιέση, ἂν ἔτω τύχῃ ἢ μὲν ἐν νικαῆς Ῥώμῃν γε καθελῶν, ἢ τὴν ἐγείρω σὲ, ἀλλὰ τὴν σαυτῷ ἀπολωλεκῶς ἂν, ὡ βέλτιστε, εἴης. ἢ διαφυλάξας, κτημὰ τι, ὡς τὸ εἶκος, τῶν πάντων κάλλιστον πλεηπῆσις ἢν δὲ γε τὴν χεῖρω σοι τύχην κληρῶσαι ἐμβαῖν, σῶσαντι μὲν Ῥώμῃν, χάρις ἂν σώζοιτο παρὰ τῷ νενικηκῶτι πολλῇ. διαφθεῖραντι δὲ, Φιλαιθρῶπίας τε ἢ οἰς ἐτι λείψεται λόγῳ, ἢ προσέσαι τὸ μῆδῶν τῶ ἔργῳ ἀπόναοδαι. καταλέγεται δὲ σε ἢ δόξα τῆς πράξεως ἀξία πρὸς πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ ἑῶ ἐκάτερξ σοι τῆς γνώμης ἐτόμους ἔσηκην. ὅποια γὰρ ἂν τῶν ἀρχόντων τὰ ἔργα εἴη, τοιαῦτον ἀνάγκη ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ὄνομα φέρεσθαι. Antebuc sic existimatum est, speciosa sibi opera, sapientium esse, & civilis vita scientiam: structa demoliri, stultorum, & recordis animi signa ad posteros transmittere non erubescuntium. Romam constat urbium, quam sol adspicit, maximam esse, ac spectatu dignissimam. ea non unius labore hominum, nec brevi tempore ad id magnitudinis, splendorisque processit, sed plurimi reges, atque Imperatores, virorum eminentium immensa series; multa sacula, divitiarum stupenda congeries, tum alia, tum artificum primos huc traxere. ita illi, tanta urbe paulatim effecta monumenta sua virtutis post futuris reliquerunt. Quare in eam scire id vero iniuriam sit facere humano generi omnis tibi, eripiendo iis, qui olim fuerunt, debita.

*Equidem fatebor (pace dixisse hoc tua
Argiva tellus liceat) affligi Phrygas,
Vincique volui: ruere, & æquari solo,
13 Etiam arcuissim.*

4. Sane, docet nos sacra historia, urbes a quâdam a Deo + damna- a *Jos. VI.*
tas excidio: etiam contra legem illam generalem 14 + arbores Moabita-
rum b jussas excindi. Verum, non factum id odio hostili, + sed in ju- b *II. Reg.*
stam detestationem facinorum, quæ aut publice erant cognita, + aut Deo III, 19.
judice tanti ællimata.

III. I. + Secundo 15 eveniet quod diximus etiam + in dubia agri pos-
fessione, + si magna spes sit celeris victoriæ, cujus præmium & ager, &
fructus futuri sint. Sic Alexander Magnus milites, narrante c Justino, a
populatione Asiæ prohibuit, f + *parcendum suis rebus præfatus, nec perden-*
da ea, quæ possessuri venerant. Sic Quintius, Philippo Thessaliam transcur- c *Lib. XI.*
rente populabunda manu, ipse hortatus est milites, ut Plutarchus d loqui- c. 6.
tur, iter facere tanquam 16 per concessam, & ipsorum jam factam regio-
nem. Cræsus Cyro suadens, ne Lydiam populandam militi daret, e non
meam, inquit, urbem, non res meas diripies: nihil enim ad me jam ista per-
tinent; tua sunt; tua illi perdent. d *Vita*
Flamin.
pag. 371:
D.
e *Herodot.*
Lib. I. c.
88.

2. Aliter qui faciunt, in eos non male quadrant illa Jocastæ ad Po-
lynicem verba 17 Thebaidibus Senecæ, (vers. 558, & seq.)

*Petendo patriam perdis: ut fiat tua,
Vis esse nullam: quin tue causæ nocet
Ipsum hoc, quod armis uris infestis solum,*

Segetesque

debite laudis memoriam, venturis vero spectaculi voluptatem. Hæc cum eum in molum se habeant, cogita de duobus alterum necessario futurum, ut aut in hoc bello vincaris ab Imperatore, aut tua fortuna sit superior. Si tu victor, eversa urbe, non aliena, sed tua perdidideris? eadem servata, possessione fruere omnium speciosissima. si adversa tibi sors ceciderit, Roma per te incolumi, reposita tibi erit apud victorem gratia: eadem jucente, jacebunt extra omnem spem misericordie res tue. Neque tantum nullus ad te facti fructus redibit, sed & digna facti fama te ab hominibus universis sequetur. Ea, in utram velis partem, tibi parata est: nam potentium quales sunt actiones, talis existimatio. (Cap. 22.) Vide & legem Friderici I. apud Conradum Abbatem Urspergensem, & de Friderico comite Palatino chronica Melanchthonis.

f *Parcendum suis rebus præfatus*] Gelimer, & Vandali obsidentes Carthaginem, neque prædas egere, neque terram vitarunt, sed curæ habuerunt ut suam. Procopius initio Vandalicorum secundi. (Cap. 1.) Apud Helmoldum le-

go lib. I, cap. 66. *Nonne terra, quam devastamus, terra nostra est, & populus, quem expugnamus, populus noster est? quare ergo invenimur hostes nostrimet, & dissipatores veltigulium nostrorum? cum his conveniunt, quæ Bembus habet libro IX. (fol. 149. vers. Edit. Venet. 1551.) Parata vero contra Germanos libro historiæ VI.*

G R O N O V I I.

13 *Etiam arcuissim*] Adde Sen. Hippoly. 805. Vetuissim, vel prohibuissim, si potuissim.

14 *Arbores Moabitarum*] Hoc factum credibile est odio idololatriæ, quæ in lucis exercebatur.

15 *Eveniet quod diximus*] Ut rationes suadentes cessent, vel sint validiores, quæ dissuadeant, ubi nondum quidem in potestate nostræ res sunt hostium, sed credimus, & speramus, alibi brevi dijudicatum iri, & res eas nostras fore.

16 *Per concessam*] Deditam, & ipsorum potestati permissam.

17 *Thebaidibus*] Phœnissis.

G R O -

*Segetesque adultas sternis, & totos fugam
Edis per agros. Nemo sic vastat sua.
Quæ corripit igne, quæ meti gladio jubes,
Aliena credis.*

• Lib. IV. Par sensus apud Curtium ^a illis verbis: *quicquid non corrupissent*, ¹⁸ + *hostium esse confessi*. Unde non longe abeunt ea, quæ ^b Cicero in literis ad ^c Ep. 7, 9. Atticum disputat, adversus Pompeji consilium ¹⁹ fame patriam necandi. Atque hoc nomine Alexander Iſius culpat Philippum libro ^c Polybii XVII, cuius verba latine hunc in modum vertit ^d Livius: *in bello non congregi [Philippum] æquo campo, neque ²⁰ collatis signis dimicare, sed refugientem incendere, ac diripere urbes, & vincentium præmia victum corrumpere. At non sic antiquos Macedonum reges, sed acie bellare solitos, urbibus parcere, quantum possent, quo opulentiùs imperium haberent. Nam ²¹ de quorum possessione dimicetur tollentem, nihil sibi præter bellum relinquere, quod consilium esse?*

IV. I. + Tertio idem fiet, si hostis habere ²² possit aliunde, quo se sustentet: puta + si mare, si fines alii pateant. Archidamus apud Thucydidem ^e in oratione, qua Lacedæmonios suos a bello in Athenienses dehortatur, quærit, quas belli gerendi spes habeant, an forte, quod militum copia valeant, sperent, Atticum agrum a se facile posse vastari: atqui, inquit, habent illi & terras alias suæ ditionis, (Thraciam, & Joniam intelligens) & maritimis advectionibus adipisci possunt ea, quorum indigent. Tali ergo statu optimum factu, + ut agricultura etiam in ipso collimito tuta maneat: quod sub tributo utrique parti præstando factum diu, ²³ in Belgico Germanico bello nuper vidimus.

2. Estque id consentaneum mori veteri Indorum, apud quos, ut § Diodorus Siculus loquitur, τῶν γεωργῶν ἱερῶν ἢ ἀσύλων ἐπιπέμων οἱ πλησίον τῶν παρατάξεων γεωργῶντες, ἀνεπαίδητοι τῶν κινδύνων ἐπὶ ἀγροῦ ἰσχυροὶ ἀπέχονται, ac veluti sacrosancti, immo prope castra, & agmina opus faciunt sepositi a periculo. Addit, τὰς χώρας τῶν ἀντιπαλεμένων ἔτι ἐμπυρίζουσι, ἕτε δὲ δένδρα τομῶσιν ἡσθητικῶν ἀγρῶν neque urunt, neque excindunt arbores. Postea f: ἰδέειν ἂν πολέμου περιττὸν γεωργῶν κοτὰ τὴν χώραν ἀδικήσιν, ἀλλ' ὡς κοινὰς ἐπιπέμων ἡγούμενοι πάσης ἀδικίας ἀπέχονται hostis

f Cap. 40.
ejusdem
Lib. II.

GROTIJ.

§ Diodorus Siculus] Libro II. (cap. 36.)

GRONOVII.

¹⁸ Hostium esse confessi] Prodentis desperationem de victoria: nam si sperarent, se posse vincere, ac tenere loca illa, non vastarent.

¹⁹ Fame patriam] Prohibendo subvectiones frumenti, & aliorum utensilium, quia mare clasibus tenebat.

²⁰ Collatis signis] Acie aperta.

²¹ De quorum possessione] Perditio præmio, propter quod bellum geratur, verbis Justinii ²², 3.

²² Possit aliunde] Quam ex eo agro, quem nobis urere, ac vastare licet.

²³ In Belgico-Germanico] Germanicæ Belgicæ confociatæ adversus Hispanos. Pacti enim inter se sunt belligerantes, ut agricolæ in confinio hostilium terrarum extra præsidia siti, utrimque tuti, & inviolati essent, modo penderent modicum tributum ex parte Belgarum Hispanis, ex parte Hispanorum Belgis.

GRO-

hostis nemo cuiquam agricole damnum dat, sed id hominum genus, ut in commune beneficium, ab injuriis omnibus immune præstatur.

3. Inter Cyrum quoque, & Assyrium convenisse, ait ^a Xenophon, ut cum agricolis pax esset, cum armatis bellum. ^b Sic Timotheus partem agri maxime frugiferam elocabat colonis, ut ^b Polyænus narrat: immo, quod ^c Aristoteles addit, ipsos etiam fructus vendebat hostibus, & ex ea pecunia stipendium præbebat militi: quod a Viriato etiam factum in Hispania, testis est ^d Appianus. Idque ipsum ²⁴ in eo, quod diximus, Belgico-Germanico bello [†] summa cum ratione, & utilitate fieri vidimus exteris mirantibus.

4. Hos mores humanitatis magistri ²⁵ canones ^e Christianis omnibus, ut majorem cæteris humanitatem debentibus, ac profitentibus, imitandos proponunt, ideoque [†] non agricolas tantum, sed & animalia, quibus arant, & femina, quæ ad agrum portant, extra belli periculum poni volunt; nimirum, similem ob causam, ex qua civiles, ^f quæ ad arandum usui sunt, [†] vetant in pignus capi, & apud Phrygas, & ac Cyprios olim; postea ⁱ apud ^b Atticos, & Romanos, bovem aratorem occidere nefas erat.

V. [†] Quarto evenit, ut res quædam ejus sint naturæ, quæ ad bellum faciendum, aut ducendum [†] nihil momenti habeant: quibus rebus parci etiam, manente bello, ratio vult. Huc pertinet ^k ²⁶ Rhodiorum oratio ad Demetrium ²⁷ urbicapum pro pictura Ialyfi, sic a Gellio ⁱ latine expressa: quæ malum ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio ædium facto disperdere? nam si nos omnes superaveris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra, & incolumi per victoriam poteris: sin vero nos vincere obsidendo nequieris, petimus consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris Rhodios vincere, bellum ²⁸ cum Protogene mortuo

^a De Cyri
infr. Lib.
V. c. 4. §.
13.
^b Strateg.
Lib. I I I.
c. 10. §. 5,
9.
^c Oeconom.
II, p. 507.
A.
^d Bell.
Hist. pag.
291.
^e C. 2. De
Treg. &
pac.
^f L. 7. C.
Quæ res
pignor.
^g Nic. Da-
masc. Ex-
cerpt. Pei-
refc. pag.
517.
^h Ælian.
V, 14. Var.
Hist. Dion.
Chryf. o-
rat. LXIV.
pag. 992.
D.
ⁱ Lib.
XV. c. 31.

GROTII.

^h Sic Timotheus] De Megarensibus idem prodidit Plutarchus quaestionibus Græcis. (Qu. 17. p. 295. B.) de Totila, cum Romam obsideret, Procopius Gotthi coram III. τὸς μὲν τοὺς γεωργούς ἔδειν ἄχαρι ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν εἰργάζεσθαι, ἀλλὰ τὴν γῆν ἐκέλευεν ἀδίκως ἢ πρὸς εὐδαιμονίαν, ἰσάκι γεωργεῖν, τὰς φύρας αὐτῶ ἀναφύεσθαι. agricolis interim per omnem Italiam nihil mali intulit, sed jussit eos, ita ut soliti erant, terram perpetuo securos colere, modo ad ipsum tributa perferrent. (Cap. 13.) Cassiod. XII, 5. Defensorum maxima laus est, si, cum illi videantur prædiciæ regiones protegere, isti non videantur patrioticas possessiones excolere.

ⁱ Apud Atticos, & Romanos] Etiam in Peloponneso. Varro II. de re Rustica, (cap. 5.) Columella principio libri VI. His adde Plinium VIII, 45. Ælianum de historia animalium II, capite ultimo. Porphyrium II. de abstinentia, (pag. 173, & seq.) Vegetium III. de Arte Veterinaria.

^k Rhodiorum oratio ad Demetrium] De hac re vide Plinium historiae naturalis VII, 38. & XXXV, 10. & Plutarchum Demetrio. (pag. 898. E.) Sensus idem in epistola Belisarii modo a nobis recitata.

GRONOVII.

²⁴ In eo, quod diximus] Quod apparuit non tantum ex eo genere vectigalis, cui Licentem nomen (est autem de mercibus, quæ in hostiles regiones hinc, præter arma, portabantur,) sed quod constat, integras bellicas naves Amstelædatum emtas, instructasque cum dissimulatione magistratum, quibus hostis adversus Batavos uteretur: ne scilicet, cum sat esset aliorum locorum, ubi parari possent, hi incola eo lucro fraudarentur.

²⁵ Canones] Synodales, vel conciliorum veterum.

²⁶ Rhodiorum oratio ad Demetrium] Ut parceret, Rhodo obfessa, ei parti murorum, prope quam erat ea nobilissima Protogenis pictura, neque eam labefactaret machinis: et si facilius inde capi urbs potuisset, teste Plinio 7, 38. 35, 10. Fuerat autem Ialyfius iste inter conditores Rhodiorum gentis.

²⁷ Urbicapum] Poliorceten Antigoni Cochlitis filium.

²⁸ Cum Protogene mortuo] Protogenis mortui opus nobile hostiliter lacerasse. Sic Gellius. At Plinius etiam tum vixisse Protogenem, & id opus tractasse, scribit.

Lib. V. gessisse. + Polybius * rabiosi esse animi , ait , ea perdere , quæ nec hosti
 o. II.
 b In Ver.
 IV, 54.
 perdita vires adimant , nec perdati emolumentum adferant , qualia sunt
 templa , porticus , statuæ , & similia. Marcellus , laudante ^b Cicerone , *adi-*
ficiis omnibus Syracusarum , publicis , & privatis , sacris , & profanis + sic pe-
percit , quasi ad ea defendenda cum exercitu , non expugnanda venisset. Idem
 c Ibid. e. c. postea : *majores nostri relinquebant iis , quæ jucunda victis , + nobis 29 le-*
 60.
via videbantur.

VI. I. Hoc vero sicut + in aliis ornamentis valet + ob eam , quam
 jam diximus , causam : ita + specialis ratio accedit in iis , quæ sacris usi-
 bus dicata sunt : quanquam enim & hæc , ut 30 alibi diximus , + publica
 suo modo sunt , + atque ideo impune per jus gentium violantur ; tamen
 + si nullum inde periculum sit , conservari talia ædificia , & quæ eis ac-
 cedunt , 1 + suadet rerum divinarum reverentia , d + inter eos maxime ,
 qui eundem Deum ex eadem lege colunt , + etiam si forte sententiis quibus-
 dam , aut ritibus diffideant.

Lib. IV. 2. Thucydides e jus , ait , fuisse inter Græcos sui temporis , ἵοντας
 c. 97.
 ἐπὶ τῶν ἀγῶνων , ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι , ut , qui in hosticum impetum face-
 rent , + a locis sacris abstinere. Alba a Romanis diruta Deum templis tem-
 f Lib. I.
 c. 29.
 peratum , ait f Livius. De Romanis Capua capta sic Silius libro XIII ,
 (vers. 316 , & seqq.)

Ecce

G R O T I I.

1 *Suadet rerum divinarum reverentia*] Polybius
 in excerptis Peirescianis : (pag. 45.) τὸ γὰρ
 τοῖς ἀνδράποισι ὀργίζομενον , εἰς τὸ θεῖον ἀσε-
 βεῖν , τῆς πατρὸς ἀλογισίας ἐστὶ σημεῖον cum
 hominibus irascitur , ob id impie in Deos agere ,
 summa stultitiæ signum est. Merito sane ; nam
 & Severus rescripsit , melius esse , ut quomodo-
 eunque illic Deus colatur , quam popularis de-
 ditur , Lamprius referente , (cap. 49.) Sa-
 guntinae Dianæ templo pepercit religione inductus ,
 ait de Annibale Plinius naturalis historix XVI ,
 40. ἱερῶν δὲ τῆς ἀποφύλης παλαιῆς ἀφῆρη-
 μεθα. templa hostibus , nec externis eripimus.
 Appianus id habet civilium III. (Pag. 516.)
 De Agefilao scriptor latinus vitæ ejus : neque
 hoc solum in Græcia fecit , ut templa Deorum
 sancta haberet , sed etiam apud Barbaros summa
 religione simulacra , arasque conservavit. Itaque
 predicabat mirari se , non sacrilegorum numero
 haberi , qui supplicibus eorum nocuissent ; aut non
 gravioribus penis affici , qui religionem minue-
 rent , quam qui sua spoliarent. (Corn. Ne-
 pos , cap. 4.) De Agehilai sanctimonia in hac
 re etiam Plutarchum vide (pag. 606. A.) Idem
 multos pariter Romanos ejus laudis participes
 facit in Sulla (Pag. 459. C. D.) εἰς μνήμην
 ἐβάλοντο τῆτο μὲν τοὶ τὴν Φλακίμην , καὶ Μά-
 νιον Ἀκύλιον , τῆτο δὲ Αἰμίλιον Παύλον , ἵ ὧν ἑ
 μὲν Ἀντίοχον ἐξελίσσας τῆς Ἐλλάδος , οἱ δὲ τῆς
 Μακεδόνων βασιλεῖς καταπεπελευκότες , εἰ μὲν
 τον ἀπέχεοντο τῶν ἱερῶν τῶν Ἑλληνικῶν , ἀλλὰ καὶ

δῶρα καὶ τιμὴν αὐτοῖς καὶ σεμνότητα πολλὴν προ-
 σέθεναν in memoriam revocabant alii Flami-
 nium , alii Manium Aquilium , & Æmilium
 Paulum , quorum ille , Antiocho ejecto à Græcia ,
 hi vero , debellatis Macedonum regibus , non mo-
 do Græcicis templis peperceant , sed & donis
 ea , multoque honore , ac sanctimonia auverant. Ad
 & Vitruvium lib. II. (Cap. 8.) Dionem XLII.
 (pag. 234. A. Ed. H. Steph.) Plutarchum Cæ-
 sare (pag. 720. E.) Bradeum V. miscellaneo-
 rum c. 29. Gabao Maurus ipse , non Christiani-
 anus , honorem volebat haberi Christianorum ec-
 clesis , contra , quam facerent Vandali , quibus
 sperabat iratum fore , quisquis ille esset , Chri-
 stianorum Deum. Testatur hoc Procopius Van-
 dalicorum I. (Cap. 8.) qui & Perficorum II ,
 (Cap. 9.) Chofroën Persam , non Christianum ,
 ecclesiarum Antiochiensium Christianorum , ait , pe-
 percisse. Justinianus etiam , ut idem refert
 Vandalicorum II , (Cap. 9.) retinere apud se
 non ausus est res illas , quas Hierosolymorum
 templo Vespasianus abstulerat Romam , Romæ
 autem repertas in Africam asportaverat Gize-
 richus. De sanctimonia a Mahumetistis servata
 loco , in quo Ezechielis , & trium Danielis fo-
 ciorum ossa erant condita , testis est in itinera-
 rio Judæus Benjamin.

G R O N O V I I.

29 *Levia*] Vana , parvi momenti , nec tanti ,
 ut illis ea invideremus.

30 *Alibi diximus*] 3 , §. 2.

G R O -

*Ecce repens tacito percurrit pectora sensu
Religio, & sevas componit numine mentes,
Ne flammam, tadasque velint, ne templa sub uno
In cinerem (aa) sedisse rogo.*

Adversus Q. Fulvium Censorem dictum narrat ^a Livius : obstringere eum ^d L. XLII. c. 3. religione populum Romanum ³¹ ruinis templorum templa edificantem, tanquam non iidem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi, excorndique. At Marcius Philippus, ^b ad Diem cum venisset, ³² metari sub ipso templo, ne quid in loco sacro violaretur, iussit. Narrat Strabo, ^c Tectofages, qui cum aliis ³³ pecunias Delphicas rapuerant, placandi numinis causa domi easdem cum additamento consecrassent.

3. Ad Christianos ut veniamus, commemorat ^d Agathias, Francos templis pepercisse, ⁺ ut qui cum Græcis essent ejusdem religionis. Immo & ⁺ hominibus ob templa parci solitum, quod (ne profanarum gentium, quæ multa sunt exempla, adferam, quippe cum morem hunc ^{novā τῶν Ἑλλήνων} ^e Diod. I. ^{ὀρθόδοξα} ^f XIX. c. 73. ^{Scriptores vocent}) ^m in Gothis Romæ captoribus sic laudat ^f ^{Libro I. de Civit. Dei, c. 1.} Augustinus : ⁿ testantur hoc martyrurum loca, & basilicæ Apostolorum, quæ in illa vastatione victos ad se confugientes suos, alienosque receperunt. hucusque eruentus seviebat inimicus : ibi accipiebat limitem trucidationis furor : illo ducebantur a miserantibus ³⁴ hostibus, quibus (o malim, qui, nam distinguit mitiores a durioribus) etiam extra ipsa loca pepercerant, ne in eos incurrerent, qui similem misericordiam non haberent : qui tamen etiam ipsi alibi cruces, atque hostili more sevientes ^p posteaquam ad loca illa veniebant, tibi fuerat

G R O T I I.

^m In Gothibus Romæ captoribus] Sub Alarico Ariano : cujus & hoc factum memorabile apud Cassiodorum XII, 20. Rex Alarichus apostoli Petri vasa suis deferentibus cum excepisset, mox, ut rei causam habita interrogatione cognovit, saceris liminibus deportari diripientium manibus imperavit, ut cupiditas, quæ deprædationis ambitu admiserat scelus, devotione largissima doleret excessum.

ⁿ Testantur hoc martyrurum loca] Exscripsit hunc locum Isidorus in Chronicis Gothicis Æra CCCCXLVII.

^o Malim qui] Omnino sic legendum ostendit Orosius, eandem historiam referens lib. VII. c. 28. (Nihil mutant tamen postremi Editores, & familia Monachorum Benedictinorum. J. B.)

^p Posteaquam ad loca illa veniebant] Eisdem apostolorum basilicis Gotthi sub Vitige Romam obfidentes pepercerunt, teste Procopio Gothico- rum II, (Cap. 4.) Etiam barbaris, & non Christianis jus confugii in talia loca profuit, vide Zosimum libro IV. (Cap. 40. Ed. Cellar.) de Tomitanis barbaris. Adde Helvetiorum legem apud Simlerum : (Pag. 302. Ed. Elæ-

vir.) Nicetam Alexio, Manuelis filio : (Cap. 4.) eundem lib. I. de Andronico, ubi Siculos culpatur ob violatas Antiochiensium ecclesias, (cap. 9.)

G R O N O V I I.

³¹ Ruinis templorum] Male omissum : templa edificantem.

³² Metari] Castra poni.

³³ Pecunias Delphicas] Harum pars aurum Tholosanum. Justin. 32, 3.

³⁴ Hostibus, quibus] Nihil mutandum, sed intelligendum ; isti, quibus pepercerant, nempe in profanis locis. Significat, quosdam hostium tam fuisse misericordes, ut Romanos captos in illis locis, quorum nulla erat religio, sponte ducerent in templa, ne si in alios vincendum non tam misericordes incidissent, irrita foret prior clementia.

(aa) Traxisse habent MSS. & ex illis nuptera, atque adcurata Editio : unde fecerant tranxisse. Nescio unde suam lectionem sedisse habeat noster : quamquam, post illum, ita quoque locum laudat A. G. Grævius, Vir Eru- ditissimus, in C I C. Verr. IV. 55. J. B.

fuerat interdictum, quod alibi jure belli licuisset, tota seviendi refranabatur immanitas, & captivandi cupiditas frangebatur.

VII. 1. Quod de sacris dixi, + idem de religiosis intelligendum est, etiam de iis, 35 quæ in honorem mortuorum structa sunt; nam & hæc, + quanquam 36 jus gentium impunitatem iræ in ista exercendæ indulget, + violari non possunt nisi contempta humanitate. 37 Summam esse rationem, ajunt ^a jurisconsulti, quæ facit pro religione. Tam pro religiosis, quam pro sacris, pia exstat Euripidis sententia Troadibus, (*vers.* 95, & seqq.

^a L. 43.
D. de Religiosis.

Μῶς⊙ δὲ θνητῶν θεοῖς ἐκπορθεῖ πόλεις,
Ναὺς τε τύμβους δ', ἱερὰ τῶν κευκμητόων,
'Ἐρημία δὲς, αὐτὸς ἄλλ' ἕτερον.

Homo quisquis urbes vastat, + & Dis Manibus
Sedes sacratas, templaque, haud recte sapit:
Nam similis ipsum pestis excidii manet.

^b Apollonius ^b Tyanaxus ^q de cælo a gigantibus oppugnato fabulam sic interpretabatur: ἑβρίσας εἰς τοὺς νεῶς αὐτῶν καὶ τὰ ἱδῆ, vim eos intulisse Deorum templis, ac sedibus. Statio Annibal sacrilegus (bb), qui Deam 38 face miscuit aras.

^b Philo-
strat. Lib.
V. c. 16.
Ed. Olcar.

^c Punic.
pag. 83.
^d Lib.
XLII. pag.
234.

^e Cap. 55.

^f De Di-
vin. I. 37.
^g Lib.
XIV. c. 64.

2. Scipio, capta Carthagine, milites donis ornat, χωρὶς τῶν εἰς τὸ Ἀπολλόνειον ἀμαρτόντων, inquit ^c Appianus, exceptis, qui in Apollinis templum pecaverant. Trophæum a Mithridate structum Cæsar, ut narrat ^d Dio, καθελεῖν ἔχ' ἰτόλημσιν ὡς τοῖς ἐμπολεμίοις Θεοῖς ἱερόμενον, tollere ausus non est, ut belli Diis sacratum. Marcus Marcellus, quæ 39 victoria profana fecerat, religione impeditus non attigit, ait Cicero ^e Verrina quarta: & ibidem addit, (cc) hostes esse aliquos, qui in bello + religionis, & consuetudinum jura retineant. Idem Salibi Brenni bellum 40 fano Apollinis illatum, nefarium dixit. 41 Pyrrhi factum, qui Proserpinæ thesauros spoliasset, fœdum vocat Livius, & in Deos superbum. Simile Himilconis ^z + Diodorus

ἀσέβειαν,

G R O T I I.

^q De cælo a gigantibus oppugnato fabulam sic interpretabatur] Ut & alteram de Epopeo Diodorus Siculus, (Excerpt. Peiresc. pag. 221. è Lib. VII.)

G R O N O V I I.

35 Quæ in honorem] Cenotaphiis, aut monumentis, in quibus ipsa corpora defunctorum collocata non sunt.

36 Jus gentium impunitatem] Jure gentium ea impune diruere, ac corrumpere licet.

37 Summam esse rationem, quæ facit] Religionis primam, & maximam rationem habendam.

38 Face miscuit] Incendit, & in cineres

confusos, ac deformia rudera redegit.

39 Victoria profana] Sacra, quæ, urbe per vim expugnata, reverentiam apud victores non habebant, & in præda duci poterant.

40 Fano Apollinis] Delphico. Justin 24, 7. 8.

41 Pyrrhi, qui Proserpina] Livius 29, 18.

(bb) En ipsa verba Poëtæ :

Præcipue quin sacrilegus face miscuit arces
Ipsus (Herculis) immeritaque domos, ac
templa Saguntii

Polluit, & populis furias immisit honestas.

Sylv. Lib. IV. Sylv. VI. vers. 82, & seqq. J. B.

(cc) Hoc paullo ante legitur: Non ut ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionum, & consuetudinis jura retineret, &c. Caput in orâ libri iadicavimus. J. B.

G R O -

ἀτίθειαν, & εἰς θεῶν ἀμάχημα. Philippi bellum idem ille Livius ^a nefarium, ^a Lib. XXXI. c. 26. 30 31. ^b de eodem, ^r *Philippus ultra jus victoriae in templa, aras, sepulchra* ^b Lib. II. c. 7. n. 4. ^c *viii.* Eandem historiam tangens Polybius hoc addit ^c *judicium: καὶ μήτε τοῖς ἰδίοις πράγματιν ἐπιμερίαν μέλλοντα μὴδ ἦντιν ἐν παροικισμένῳ, μήτε τοῖς ἐχθροῖς ἐλαττωσιν πρὸς γε τὸν ἐνεσῶτα πόλεμον, ἐκ περιττῆ ἢ νόσῃ, ἀμα δὲ τούτοις ἀνδριάντας ἢ πάσαν δὴ τὴν τοιαύτην κατασκευὴν λυμναίνεσθαι, πῶς ἐκ ἂν ἔποι τις εἶναι τρόπον ἢ θυμῷ λυτῶν ἔργον;* *quæ neque nobis ad bellum futura sunt usui, nec hostibus incommodatura, ea ire perditum, templa maxime, & que in iis simulacra, & similia ornamenta, quis neget male mentis, & præ ira furibundæ esse opera?* atque ibidem ^d *talionis non admittit excusationem.*

+ VIII. I. Quamquam vero proprie ⁴² instituti nostri hic non est, + quid ex usu sit, inquirere, + sed laxam bellandi licentiam adducere + ad id, quod natura licitum, + aut inter licita melius est; tamen ⁴³ ipsa virtus, + vilis hoc sæculo, ignoscere mihi debet, + si, quando per se contemnitur, ex utilitatibus ipsi pretium facio. Primum igitur moderatio ista in servandis rebus, + quæ ⁴⁴ bellum non morantur, + magnum hosti telum eripit, desperationem. Archidani dictum est apud ^d Tucididem, *μη γὰρ ἄλλο τι νομίζετε τὴν γῆν τῶν πολεμίων, ἢ ὄμηρον ἔχειν, ἢ ἐκ ἧστον ὄσω ἄμεινον ἐξείργασαι, ἢ Φεΐδεσθαι χρῆ ὡς ἐπιπλεῖσον, ἢ μὴ ἐς ἀπόνειαν κατασῆσαντας αὐτὰς* ^e *45* *ἀλληποτέρως ἔχιν- terram hostilem non aliud, quam* ^e *46* *obsidem censete, tantoque meliorem, quanto magis exulta est: quare & ut plurimum ei parcendum est, ne desperatio hostes reddat* ^f *47* *invictiores.* ^g Idem Agefilai consilium ^e cum Acarnanibus, contra, quam sentiebant Achæi, ⁴⁸ liberam reliquit sementem, ajens, quo plus sevisent, eo ⁴⁹ pacis cupidiores fore. Hoc est quod dicit ^f *satyra: 50* *spoliatis arma supersunt.* Livius narrans ^g captam a Gallis urbem: *placuerat, inquit, principibus Gallorum, non omnia concremari tecta, ut quodcunque superesset urbis, 51* *+ id pignus ad flectendos hostium animos haberent.* ^h 2. Adde

G R O T I I.

^r *Philippus ultra jus victoriae in templa, aras, sepulchra sevit*] Simile Prusæ factum detestatus Polybius, cujus verba Suidæ servavit in vocabulo *Prusæ*, & excerpta Peiresciana. (pag. 337.)

^s *Idem Agefilai consilium*] Meminit & *Plutarchus* Agefilao. (Pag. 608. B.)

G R O N O V I I.

⁴² *Instituti nostri hic non est*] Quippe quod τῷ πολιτικῷ.

⁴³ *Ipsa virtus vilis*] Non debet alienum, aut putidum videri, si, quod honestum est, & per se sine ulla mercede probandum, id studeam persuadere, & commendare per commoda, quæ secum trahit, quando eo sæculo vivimus, quo nihil, nisi quod utile est, appetitur.

⁴⁴ *Bellum non morantur*] Impedimentum non afferunt rebus gerendis.

⁴⁵ *Ἀλληποτέρως ἔχιν*] Forte, ἀλειποτέρως, nam ἀλειπτῶ. ἀνδραγῶ, ἀκαταγώνως. *Salm.* ad hist. August. p. 333.

⁴⁶ *Obsidem*] Nam qui agros hostium tenent, perinde est, ac si obsides eis extorssent: quorum recipiendorum spe ad saniora consilia cogi possunt: eo autem facilius cogentur, quo cultiores agri conservati fuerint.

⁴⁷ *Invictiores*] Difficiliores.

⁴⁸ *Liberam reliquit sementem*] Vetuit, dum in arando, ac serendo occupati essent, ullam vim a suo exercitu fieri.

⁴⁹ *Pacis cupidiores*] Promptiores, & procliviores ad legem pacis accipiendam, ne messera hostis interceptat.

⁵⁰ *Spoliatis arma*] Cum superest nihil præter arma, acrius eis utuntur.

⁵¹ *Id pignus*] Lenocinium pacis, per quam ea erant recuperaturi.

2. Adde quod ⁵² + speciem hoc præfert, manente bello, magnæ de victoria fiducia: & quod + clementia apta per se frangendis, & conciliandis animis. Annibal apud ^a Livium in Tarentino agro nihil violat: *apparebat, ait, non id modestia militum, aut ducis, 53 nisi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri.* Simili de causa Augustus Cæsar de Pannoniis rapina abstinebat. Causam ^b Dio adfert: *ἤλαξε γὰρ ἐθέλοντας αὐτὰς ἐπαίξασθαι. Spe- raba enim fore, ut sic eos sine vi sibi adjungeret.* Timotheus ea cura, quam + supra narravimus, præter alia *παρὴν τὴν εὐνοίαν τῶν πολεμίων ἐθύρεν, ait* ^c Polyænus, *magnam ab hostibus ipsis benevolentiam captabat.* + De Quintio, & qui cum eo erant, Romanis, Plutarchus + cum quæ supra diximus commemorasset, ^d addit: *hujus modestia non multo post fructum cepere; nam ut in Thessaliam perventum est, defecerunt ad eum urbes. Tum vero Ἐὶ qui intra Thermopylas habitabant Græci Quintium ardentibus votis desiderabant: Achei vero, remunctiata Philippi amicitia, societatem adversus eum cum Romanis iniierunt.* De Lingonum civitate, quæ bello, quod ductu Cerealis, auspiciis autem Domitiani, in Civilem Batavum, ejusque socios gerebatur, populationem formidatam evaserat; sic narrat ^e Frontinus, *quod contra expectationem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium red- da septuaginta millia armatorum tradidit ei.*

3. + Consiliis contrariis contrarii quoque eventus: exemplum dat Livius ^f in Annibale: *Præcepta in avaritiam, Ἐὶ crudelitatem animus, ad spolianda quæ tueri nequibat, ut vastata hosti relinquerentur, inclinavit. Id fædum consilium cum incepto, tum etiam exitu fuit: neque enim indigna patientium modo abalienabantur animi, sed caterorum etiam: quippe 54 ad plures exemplum, quam calamitas pertinebat.*

4. Verissimum autem sentio, quod a + theologis & quibusdam notatum est, & summorum potestatum, & ducum, + qui Christianos se & a Deo, & ab hominibus haberi volunt, officium esse, violentis urbium direptionibus, & si quid his simile est, + intercedere, + ut quæ abire non possint sine gravissimo multorum innocentium malo, + & sæpe ad belli summam parum proficiant: ita ut + bonitas Christiana fere semper, + ipsa quoque justitia plerumque ab ipsis abhorreat. + Majus sane est Christianorum inter se vinculum, quam olim Græcorum fuit, quorum bellis ne qua (dd) urbs Græca excinderetur, cautum erat + Amphictyonum decreto. Et Alexandrum Macedonem, + narrant veteres, nullius rei a se actæ magis ductum poenitentia, (ee) quam quod + Thebas evertisset.

G R O T I I.

t De Quintio] Nempe T. Quintio Flaminio.

G R O N O V I I.

52 Speciem hoc præfert] Parcere illis, quæ in potestate sunt, est signum judicantis hæc sua esse, sperantisque se obtinere illa posse, universi belli victoria.

53 Nisi ad conciliandos] Nisi pro sed.

54 Ad plures] Plures simile quid metuebant, quam ipsam calamitatem sentiebant.

(dd) Testis est ÆSCHINES: *Ἐν οἷς ἔνοπον ἦν τοῖς ἀρχαίοις, Μυθολογία πάλιν τῶν Ἀμφικτυονίδων ἀνάστατον ποιήσειν &c.* Orat. de male obita legat. pag. 262. A. Edit. Basil. 1572. J. B.

(ee) Vide inter alios, PLUTARCHUM, *Vit. Alexandr.* pag. 671. B. J. B.

HENRICI

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XII.

• **G**ROTIUS in præcedente capite V.
• supposuit, gentes in bello solenni
• (i. e. quod inter duas summas potesta-
• tes geritur, & indictum est) præter li-
• centiam interficiendi hostem etiam indul-
• sisse facultatem vastandi res hostiles in
• infinitum, & nulla habita ratione justitiæ
• causæ, ex qua bellum geritur, d. cap.
• 3. §. 1.

• Atque hanc licentiam gentes quoque
• extendisse, ait, ad res sacras, & religio-
• sas, d. c. 5. §. 2. & 3. ad effectum, ni-
• mirum, impunitatis: i. e. ne tanquam
• devastator temerarius ab aliis gentibus
• puniri possit.

• Hanc licentiam juris gentium hoc ca-
• pite temperat, tum *ex jure natura*, tum
• *ex præceptis virtutum*, tum *ex utilitatis*
• *rationibus*. Add. *supr. c. 10. §. 1. n. 1.*

• *Jure natura* enim vastationem illicitam
• esse, ait, si justa causa non adsit, vel si
• ultra debiti, & pœnæ modum vastatio sit.
• L. 3. c. 1. §. 2. *seq. b. c. §. 3.* Præterea
• etiam in justo bello abstinendum esse,
• ait, ab arboribus frugiferis, quæ in no-
• stra sunt potestate, cap. b. §. 2. nec non
• ab iis rebus, quæ mox in potestate no-
• stra futuræ sunt, §. *seq. 3.* item si ho-
• stium vires ex ea devastatione non minu-
• untur, §. *seq. 4.* Secus si populatio tendit
• ad pacem brevi procurandam, §. *seq. 1.*
• n. f. vel si nostræ non inde augentur,
• §. *seq. 5*: uti si res sunt sacræ, vel re-
• ligiosæ, §. *seq. 6.* & 7.

• Vera principia exposuimus supra c. 5.
• §. 1. & quæ circa Grotii hypothesein obser-
• vanda sunt, monuimus cap. 1. §. 1.

A D §. I.

• *Res alterius ut perdere quis sine injuria*
• *possit*] • Secus, ac jure gentium volunta-
• rio, ubi ex hypothesi Auctoris perdere
• res hostiles licet in bello publico solenni,
• etsi injuria bellum geratur, l. 3. c. §. 1.

• *Horum trium unum antecedit necesse est*]
• Immo vastatio rei hostilis semper licita
• est in pœnam: cum enim hostem inju-
• ria reparationi juris mei resistentem tan-
• quam criminis reum occidere possim,
• multo magis licitum erit capere res ejus,
• & vastare; idque in infinitum, donec re-
• paretur injuria.

• *Necessitas talis, quæ in primi domini in-*
• *stitutione excepta debeat intelligi*] • Cum ex
• hypothesi Auctoris omnia ab initio inter
• homines communia fuerint, supposuit fu-
• pra, ubi de hac communione egit, men-
• tem eorum, qui primi ab hac commu-
• nione recesserunt, & singularia dominia in-
• troduxerunt, talem fuisse credendum esse,
• ut quem minime ab æquitate naturali
• recederet: indeque concludit, in gra-
• vissima necessitate reviviscere jus illud
• commune. *Vid. l. 2. §. 6.* Quam fabu-
• lam late refutavimus ibidem.

• Ex hoc principio Auctor hic ait, ob gra-
• vissimam demum necessitatem, ob quam jus
• commune rerum reviviscit, adeoque quæ
• a primis dominis excepta videtur, vastari
• res hostiles posse. Nos jam diximus,
• vastari eas in pœnam semper posse, &
• in infinitum.

• *Si quis tertii gladium, &c. projiciat*]
• Quia aliter periculum evitare non potest.
• At tale periculum semper imminet ab hoste,
• adeoque semper res ejus perdere possumus.

Manere

Mansere obligationem damni refarciendi]
 » Immo furioso non fit injuria : ego meo
 » jure defensionis utor.

Aut debitum aliquod præcedens ex inæqualitate] » Ex hypothefi Auctoris nulla
 » obligatio oritur, nisi ubi contractus æqua-
 » lis est. *L. 2. c. 12 § 8*; adeoque ob in-
 » æqualitatem ei, qui læsus est, jus dat re-
 » petendi. Si proinde læsus intra hos fines
 » res alterius, qui repetitioni resistit, per-
 » dit, putat Auctor, id licitum esse per
 » modum compensationis. At *d. §. 8.* proba-
 » vimus, verum non esse, alterum contra-
 » hentium ex inæqualitate obligari ad resti-
 » tuendum. Præterea applicari hoc exem-
 » plum ad perditionem rerum hostilium,
 » quæ in pœnam fit, nulla ratione potest.

Nimirum, ut res perditæ imputetur in illud debitum] » Per modum compensatio-
 » nis; quod verum non esse, modo dixi-
 » mus.

Alioqui enim jus non essent] » Immo ci-
 » tra compensationem jus est vastandi res
 » hostiles in pœnam.

Aut meritum aliquod malum] » Quod
 » talionem meretur, seu pœnam.

Cui pœna talis par sit] Quia ex hypo-
 » thesi Auctoris in hostem nihil licet, nisi
 » intra modum debiti, & delicti; quod su-
 » pra *c. 5.* refutavimus. Pœna in hostem,
 » qui nostro judicio infinitas cædes, rapi-
 » nas, &c. injuria committit, in infinitum
 » licita est: neque ulla proportio est inter
 » res hostiles, quæ vastantur, & inter vi-
 » tam subditorum nostrorum.

Totum regnum vastetur, aquitas non fert]
 » Cur non, si alter pecora abacta restituere,
 » & domos incensas reparare nolit? Sane,
 » hostis ipse est causa damni, si rem illam,
 » quam injuria detinet, restituere detrectat,
 » & cum internectione civium nostrorum in-
 » juriam defendit.

Non in infinitum vult vagari pœnam]
 » Polybius supponit, delicta æquo modo
 » expiata esse: at expiata dici non possunt
 » quamdiu hostis injuriam illam defendit.

Et hæc quidem causæ, & intra hos duntaxat fines faciunt ut absit injuria] » Scil.
 » si res hostiles perduntur vel ob necessita-
 » tem, vel ob debitum præcedens ex inæ-
 » qualitate, vel ob delictum.

Nisi causa utilitatis suadeat, stultum sit, nullo suo bono nocere alteri] » Immo stul-
 » tum non est, si reo criminis jus quæsi-

tum in pœnam aufertur, i. e. res ejus va-
 » stantur, etsi mihi nullum inde bonum
 » eveniat.

*Quæ brevi ad pacem petendam hostem sub- 3
 igit*] » Immo omnis populatio.

Odio magis, quam prudenti ratione]
 » Tunc imperfectio est, non injustitia.

Ut aut causæ illæ suadentes cessent]
 » Quæ nobis utiles videntur, vel quæ ho-
 » stem ad pacem petendam adigere pot-
 » sent.

*Aut ut aliæ sint validiores, quæ dissua-
 deant*] » Uti 1°. si res illæ frugiferæ (quo
 » Judæi omnia referunt, quæ sine causa
 » peritura sunt) in nostra jam sint pote-
 » state, §. 2; quod fit per ultimam victo-
 » riam, §. 2. n. 3: 2°. si res quidem non
 » sit in nostra potestate, sed magna spes
 » sit celeris victoriæ si vastatur, §. 3: 3°. si
 » hostis vires inde non minuerentur; uti
 » si aliunde se sustentare potest, §. 4: 4°. si
 » res plane nullum usum in bello habet,
 » ut picturæ, res Deo dicatæ, &c. §. 5. 6.
 » §. 7. At omnia hæc gratis asseri, dixi-
 » mus. Sane, omne jus quæsitum hosti,
 » qui mori meruit, in pœnam aufertur potest.

AD §. II.

AUCTOR hic quærit, *an res frugiferæ
 » hostiles vastari possint?* Equidem jure gen-
 » tium voluntario id omnino licere, dixit
 » supra *c. 5. §. 1.* At jure naturæ, seu
 » juxta justitiam internam, ait, licitum id
 » tantum esse intra modum debiti, & pœ-
 » næ, *vid. §. 1. l. c.* nisi aliæ causæ vali-
 » diores dissuadeant, *d. §. 2. n. 3.* Atque hinc
 » abstinendum esse, putat, si res frugifera
 » est in nostra potestate; ac eo refert legem
 » divinam, de qua mox.

» At repetendum hic est, semper, & in
 » infinitum res hostiles vastari posse; idque
 » verum est, sive res frugifera in hostis, si-
 » ve in nostra sit potestate.

Id evenit] » Ut adsit causa alia validior,
 » quæ impedit ne vastetur.

Si nos ipsi rem frugiferam ita teneamus]
 » Noceretur enim alteri nullo nostro bono,
 » §. *præced. n. 2.*

Affervari ad victum] » Vix enim est ut
 » quis velit perdere rem, unde utilitas ei
 » oriri potest.

Adver-

Adversum nos in praelium consurgere possunt] » Adeoque reparationi juris nostri non resistunt. At alibi dixi, hanc legem respicere terras Canaan, quas propediem occupaturi erant Israëlitarum, ne sibi ipsis damnum inferrent. *Zigl. b.*

Ad agros frugiferos] » Quia ad sustentationem nostram faciunt.

Inique se, cum belli causa non sint, perferre belli poenas] » Adeoque contra quas defensionis necessitas cesset.

Etiam ad animantia ruris operi inservientia] » Nam ea quoque utilitati nostrae inservire possunt.

2 *Ad rem quamvis, que sine causa peritura sit*] » Stultum enim esse autumat, nullo suo bono nocere alteri. *Vid. §. preced. n. 1.*

Ædificia comburantur, esculenta, ac potulenta corrumpantur] » Res enim hæc utilibus nobis esse possunt.

3 *Post plenam victoriam*] » Immo tunc ædificia nostra fiunt jure belli; adeoque de iis pro lubitu statuere possumus. Et cum singuli hostium occidi; & in servitutem redigi possint, multo magis res eorum vastari a victore poterunt.

Corinthum excisam non probat Cicero] » Immo non improbat excisionem (Crito-

lao duce factam, *Cic. de nat. Deor. lib. 3. c. 21.*) Nam ipse statim rationem utili-

litatis addit: *sed credo aliquid secutos oportunitatem loci, maxime ne possent ali-*

quando ad bellum faciendum locus ipse adhortari. *Vid. Cic. l. 1. off. c. 11. §. 1.*

3 *off. c. 11.*

Fæde tractati erant Romanorum legati] » *Vid. supr. l. 2. c. 18. §. 11. in not.*

In tecta innoxia, murosque] » Adde *Amm. Marc. l. 31. c. 18. Just. l. 11. 4.*

4 *Tbuan. l. 11. p. 229.*

Damnatus excidio] » Ut Jericho apud *Josua. c. 6. n. 17. §. 26.*

Arbores Moabitaram] » 2. *Reg. c. 3. v. 19. §. 25.* Cur Deus id prohibuit in ar-

boribus Cananæorum? Rationem affert *Ziglerus* in not. ad h. §. quia terra Moa-

bitarum non ita erat occupanda, ut victorum maneret. *Vid. supr. ad rubr. 4. n. 1.*

Sed injustam detestationem facinorum] » In poenam foedifragii, *d. c. 3. v. 5.*

Aut Deo iudice tanti aestimata] » Sufficit quod Deus id jusserit, utpote qui jure suo, quod in creaturas, earumque res habet, talia jubere potest. Neque opus est cum Gronovio recurrere ad odium ali-

Tom. IV.

» quod idololatriæ, quæ in lucis exercebatur.

A D §. III.

Secundo eveniet quod diximus] » Ut alia sint causæ validiores, quæ dissuadeant vastationem, §. 1. n. 3.

In dubia agri possessione] » Quid enim juri sit si res in nostra potestate est constituta, diximus §. *preced.*

Si magna spes sit celeris victoria] » Si spes sit mox vincendi hostem, quia utilitas tum suadet ut rem, quæ mox nostra futura est, servemus.

Parcendum suis rebus præfatus] » Adde *Diod. Sic. l. 36. Demetr. c. 8. Senec. in Phœnissæ v. 556. Xenoph. de expedit. Cyr. l. 3. p. 337.*

Hostium esse confessi] *Conf. Gron. b. Si milia vide apud Xenoph. expedit. Cyr. l. 3. pag. 337. & Appian. Mithrid. n. 213. Testm. b.*

A D §. IV.

Tertio idem fiet] » Ut rationes suadentes vastationem cessent, aut sint validiores quæ dissuadeant, §. 1. n. 3.

Si mare, si fines alii pateant] » Per quos advehi necessaria possunt.

Ut agricultura] » Quia utrique utilis esse potest.

Ut in commune beneficium] » Nam utriusque usu venire fructus possunt.

Summa cum ratione, & utilitate] » Et proprium vectigalis nomen inventum est,

Licenten, quod ejusmodi mercibus, quæ ad hostes transportabantur, imponi solent. Rationem addit *Gron. b.* ne cum sat esset aliorum locorum, ubi parari possent, hi incolæ eo lucro fraudarentur.

Non agricolas tantum, sed & animalia] » De agricolis id vidimus capite præcedenti §. 11. & 12. In animalibus, &c. eadem ratio est, quia utilitatem nobis afferunt.

Vetant in pignus capi] » *Vid. l. 6. l. 7. lib. 8. ff. de pign. Diod. Sic. lib. 2. Quint. 7.*

G g

A D

A D §. V.

QUARTO evenit] » Ut utilitas quædam
» vallationem dissuadeat. *Vid. supr. §. 1. n. 3.*
» Nihil momenti habeant] » Adeoque ut
» hostium vires inde non minuantur, nec
» nostræ augeantur.

Polybius] » Loquitur de rebus, quæ u-
» trique belligerantium sunt sacræ, & re-
» ligiosæ.

Sic pepercit] » Cum urbem spoliasset.
» *Liv. l. 26. c. 31.*

Nobis levia] » Quæ vires hostium non
» minuebant, nec nostras augebant; quod
» perfectionem infert, non necessitatem.

A D §. VI.

I IN aliis ornamentis] » V. g. statuis,
» monumentis, &c.

Ob eam, quam diximus, causam] » Quia
» ad bellum faciendum, vel ducendum,
» nihil momenti habent, §. *preced. pr.*

*Specialis ratio accedit in iis, quæ sacræ
» usibus dicata sunt*] » Adeoque quæ hostium
» vires non minuunt, quia ad usus profa-
» nos adhiberi non possunt; ut templa, &c.

Publica suo modo] » Adeoque hæcenus
» in commercio esse putat.

*Atque ideo impune per jus gentium vio-
» lantur*] » Intelligit jus gentium voluntari-
» um, quod in bello publico solenni re-
» ceptum, ait; & quale non existere, to-
» ties diximus.

Si nullum inde periculum sit] » I. e. si
» non impediunt juris nostri reparationem.

Suadet rerum divinarum reverentia] » Si-
» milia vide apud *Liv. 22. Quantil. decl.*
» 265. Romani credebant, ideo pestilentiam
» urbi inmissam, quod multi cives res sa-
» cras tenerent. *August. de Civ. Dei l. 3.*
» c. 17. *Cicero de Arusp. Responsis. De*
» Pompeji in templum Hierosolomitano
» reverentia vide *Zonaram Annal. l. 1. ubi*
» addit M. Crassum, quod templum spolia-
» verit, contra Parthos cum exercitu pro-
» fectum interiisse. *Conf. supra l. 3. c. 5. §. 2.*

*Inter eos maxime, qui eundem Deum ex
» eadem lege colunt*] » In his enim omnis
» excusationis ratio cessat. Neque enim uti-
» litas, neque necessitas hic allegari potest.
» Neque jus hosti, sed Deo eripitur. At-

» que ex hac ratione in bellis Græcorum
» direptiones Templorum pro sacrilegio ha-
» bitæ sunt.

*Etiamsi forte sententiis quibusdam, ac
» ritibus dissentiant*] » Hinc nulla ratione
» probari possunt mutæ sævitæ in sacra Pon-
» tificiorum, & Protestantium.

A locis sacræ abstinerent] » Hinc Phocen-
» tes templum Delphicum diripientes sacri-
» legi dicuntur apud *Justin. l. 8. c. 1.* Si-
» milia vide de Gallis apud *Eund. l. 24. c. 6.*

Ut qui cum Græcis ejusdem essent religionis]
» Et si sententiis quibusdam, & ritibus disse-
» rant. Similia vide apud *Diacon. lib. 3.*
» *Sozom. 9. Niceph. 13. 35. Jornand. de*
» *reb. Gotth. c. 30. Cassiod. 12. 20.*

Hominibus ob templa parci solitum] » Un-
» de mos confugiendi ad templa, & aras.

A D §. VII.

IDEM de religiosis intelligendum est] I

» Nimirum, jure Gentium voluntario hæc
» quoque diripi posse, dixit *l. 3. c. 5. §. 3.*

» Secus, ac jure naturæ, quia ad bellum fa-
» ciendum, aut ducendum, nihil momen-
» ti habent. *Vid. supr. §. 5. Nos d. c. 5. §.*

» 3. nostram sententiam exposuimus. Sa-
» ne, cum religio illa circa locum ex sola
» lege principis oriatur, certum est, locum
» designare esse religiosum ex quo ab hoste

» occupatus est; unde monumenta dirui
» omnino possunt. At rabiosum est, in cor-
» pora sepulchrorum sævire. Exempla furoris
» in cadavera exerciti vide apud *Thuan. l.*
» *30. l. 37. l. 42. Cambd. l. 1. p. 50.*

*Quamquam jus gentium impunitatem iræ
» indulget*] » *Vid. l. 3. c. 5. §. 3.* Sed jus
» gentium non existere, certum est.

*Violari non possunt nisi contempta huma-
» nitate*] » Concedimus id de corpore hu-
» mano; at non de ornamentis, Cenota-
» phiis, &c.

Et diis manibus sedes sacratas] » I. e. Se-
» pulchra.

Religionis, & consuetudinum jura] » I. e.
» qui ea violare non solent, quæ propter re-
» ligionem, vel ex usu longævo obtinuerunt
» in civitate.

Diodorus] » Vocat factum illud impium,
» & in Deos peccatum.

Talionis non admittit excusationem] » Di-
» ctum est supra §. 5. Polybium de vir-
» tute loqui, non de jure: deinde, lo-
» qui

• qui eum de rebus, quæ utrisque sunt
• sacræ, vel religiosæ.

Id pignus] = Ut haberent quod reddere,
• eoque pacem eo facilius conciliare pos-
• sint.

*Speciem hoc præfert magna de victoria
fiducia*] = Quod explicavit supra §. 3. n.
• 1. & 2.

AD §. VIII.

AUCTOR postquam ea, quæ iustitia
• interna circa jus vastandi res hostiles exi-
• git, exposuit, rationes præterea suasorias
• affert, quæ gentes moverent ne licentia
• illa inter gentes introducta uterentur:
• 1. ne victi per sævitiam ad desperatio-
• nem redigantur, cum hosti potius per
• clementiam telum eripiatur: 2. pacis eo
• cupidores fore hostes, ne furori militum
• diu exponantur: 3. magnam fiduciam vi-
• ctoriæ præ se ferre, res hostiles tanquam
• suas servare: 4. clementiam conciliare
• animos hostium, cum sævitia eos alienet.

*Clementia apta per se frangendis, &
conciliandis animis*] = Vid. Curt. l. 4. c. 11.
• *Quint. declam. 3. Saadi Rosar. pol. c. 1.*
• *Liv. l. 5. c. 27. Frontin. 2. Stratag. 11.*

Supra] §. 4. n. 3.
Cum qua supra diximus commemorasset] =
• Hortatus erat milites, ut iter facerent tan-
• quam per concessam, & ipsorum jam fa-
• ctam regionem. *Vid. supr. §. 3. n. 1.*

*Consiliis contrariis contrarii quoque even-
tus*] = Uti enim clementia apta est frangen-
• dis viribus, ita crudelitas exasperandis
• animis.

Theologis] = Aliisque virtutum docto-
• ribus.

Qui christianos, se &c.] = Doctrina
• enim Servatoris eminentiori gradu clemen-
• tiam commendat.

Intercedere] = I. e. abstinere.
*Ut qua abire non possint fore gravissimo
multorum innocentium malo*] = Alibi jam
• dixi, hostium neminem esse innocentem.
• Adeoque hæc non ad regulas iustitiæ,
• sed ad regulas perfectionis pertinent.

*Et sæpe ad belli summam parum profici-
ant*] = Immo aliquando ad accelerandam
• urbis deditionem promissio de diripienda
• urbe data, aliquid operatur. *Vid. supra*
• l. 3. c. 6.

Bonitas Christiana] = De hac id facile
• concedimus.

Ipsa quoque iustitia] = Immo jure na-
• turæ omnia in hostem licere, diximus.

*Majus sane est Christianorum inter se
vinculum*] = Uno enim sanctissimo spiritu
• reguntur.

Amphichyonum decreto] = Conf. *supra*
• §. 6. n. 2.

Narrant veteres] = Vid. *Supplem. Freins-
hemii ad Curt. l. 2. c. 14.*

Tbebas] = Similia habet Cicero de ever-
• sione Corinthi, & Carthaginis, in libris de
• officiis. *Tbesm. b.*

Quid ex usu sit] = I. e. Quid juxta pru-
• dentiæ regulas fieri conducatur; id autem
• ad politicam spectat, *prol. §. 57.*

Sed laxam belli licentiam] = Jure Gen-
• tium voluntario introductam; quod saltem
• impunitatem, & effectus quosdam dcimi-
• niæ externos tribuit.

Ad id, quod natura licitum] = Ad ju-
• stitiam internam, quæ tutos nos reddit
• in conscientia.

Aut inter licita melius est] = I. e. virtuo-
• sus, & generosius, si omittatur.

Vilis hoc saculo] = I. e. neglecta.

*Si quando per se contemnitur, ex utilita-
tibus ipsi pretium facio*] = Licet ea, quæ
• virtutis sunt, per se, & remoto omni
• emolumento expetenda sint, tamen quia
• nudam, & destitutam præmiis vix æsti-
• mare solemus, utilitatis quoque rationes
• exponit, ob quas commendari quæ dicta
• sunt debeant.

Quæ bellum non morantur] = Quæ ad
• bellum faciendum, aut ducendum, nihil
• momenti habent. *Vid. supr. §. 5.*

*Magnum hosti telum eripit, desperatio-
nem*] = Omnia enim tentaturus est hostis,
• ne in tam rigore victoris manus per-
• veniat.

C A P U T XIII.

Temperamentum circa res captas.

- I. *Res etiam hostilium subditorum bello captas retineri ad modum debiti :*
 II. *Non etiam in penam alieni criminis.*
 III. *Debitum hic intelligi etiam quod in bello subnascitur. Exempla.*
 IV. *Humanitatis esse, summo jure hic non uti.*

+ I. r. **S**ed + neque peccato vacare, aut a restitutionis onere immunis censeretur rerum hostilium + in bello justo captura. Quippe ^a si id, quod recte fit, spectas, + non ultra licitum est capere, aut habere, quam ¹ causa subest debendi in hoste : ^a + excepto quod etiam extra eam ad ² securitatem necessariæ res possunt detineri, + sed restituendæ cessante periculo, in se, aut in pretio, secundum ea, quæ libro II, cap. II. tractavimus; nam + quod & in re ³ pacatorum liceret, + multo magis in re hostium licet. + Hoc igitur est + capiendi quoddam jus, sine aquirendi jure.

^a *Vitt. de jure belli n. 55. 56.*

^b *Cajetan. in sum. pecc. verb. belli d. unum. Co. varr. ad d. c. peccatum. p. 11. §. 11. Vitt. de jure belli n. 39. Et 41. Molina II, tract. disp. 117.*

2. Cum autem deberi aliquid nobis possit + aut ⁵ ob inæqualitatem rerum, ^b + aut ⁶ ex pœna, ^b + potest ex utraque causa acquiri res hostilis, + sed cum discrimine tamen : nam supra diximus, ex debito illo prior ⁷ non res tantum debentis, + sed & subditorum ejus ex + introducto jure gentium quasi fidejussione obligari. + Quod quidem jus gentium alterius generis credimus, quam illud, ⁸ + quod in impunitate sola, + aut externa vi judiciorum consistit. Nam sicut in res nostras, ex consensu privato nostro, ei, quicum actum est, ⁹ + non externum modo, + sed & internum

G R O T I I.

^a *SI id, quod recte fit, spectas*] Vide quod judicavit Innocentius Romanus Pontifex apud Bembum I. (fol. 12. Ed. Venet. 1551.)

^b *Aut ex pœna*] Romani Prusiam Attalo jufferunt & damnum resarcire, & pœnam insuper pendere. (Habet Auctor noster ex APPIANO ALEXANDRINO, *Bell. Mitrid.* pag. 172, 173. Ed. H. Steph. J. B.)

G R O N O V I I.

¹ *Causa subest debendi*] Donec nanciscamur id, quod nobis debetur.

² *Securitatem*] Ne noceant nobis, aut ne quis illis utatur nos lædendi gratia.

³ *Pacatorum*] Eorum, qui non offendunt nos.

⁴ *Capiendi*] Apprehendendi, corripiendi, & tenendi aliquantisper, ita ut tamen tuum non facias.

⁵ *Ob inæqualitatem*] Ex contractu.

⁶ *Ex pœna*] Ex maleficio.

⁷ *Non res tantum debentis*] Propter debitum principis, aut eorum, qui rempublicam tenent, ex contractu cum alio principe, populove inito, & principis patrimonium, & civium bona hypothecæ loco sunt.

⁸ *Quod in impunitate*] Quod pœnam remittit res alienas rapienti, & judicis officium præstat raptas defendenti præ suis, quas alter debet, nec reddit.

⁹ *Non externum modo*] Non tantum, quod condonat pœnam, aut interdictis defenditur, sed etiam, quod congruit juri natura; quale est quod post introducta dominia, & salva conscientia exigitur.

G R O N O -

internum jus quaeritur, + sic & ex communi quodam consensu, qui singulorum consensum vi quadam in se continet, quo sensu lex *πόλιος συνθήκη νόμος*, (aa) + *communis pactio civitatis* dicitur. Atque id in + hoc negotii genere placuisse gentibus eo est credibilis, quia hæc lex gentium + non (bb) solum majoris mali vitandi causa, + sed etiam juris cuique sui consequendi gratia introducta est.

II. + At in altero debendi genere, ¹⁰ + quod pœnale est, + non video gentium consensu tale jus in res subditorum esse proditum; + odiosa enim est talis rerum alienarum obligatio; + ideoque ¹¹ latius produci non debet, quam actum appareat. + Neque vero par est utilitas in posteriore hoc, & in priore debendi genere: + nam prius illud ¹² est in bonis, + posterius hoc ¹³ non est, ideoque persecutio ejus sine damno omitti potest. Nec obstat quod supra ¹⁴ + de jure Attico diximus. Nam + ibi homines obligabantur non ex eo proprie, + quod ¹⁴ civitas puniri poterat, + sed duntaxat ad cogendam civitatem id facere, quod facere debebat, id est, iudicium reddere in fontem; + quod debitum ex officio, + ad ¹⁵ prius illud, + non ad ¹⁶ posterius debendi genus refertur: + aliud enim est debere punire, + aliud debere, aut posse puniri; ¹⁷ + quanquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet, + sed ita ut distincta sit causa illa, & hoc effectum. + Ergo pœnæ nomine acquiri res subditorum hostilium non poterunt, + sed eorum duntaxat, qui ipsi deliquerint, in quibus + & magistratus continentur, qui delicta non puniunt.

^a Lib. III.
c. 2. n. 3.

III. Cæterum, + res subditorum & capi, & acquiri possunt, non tantum ad consecutionem ¹⁸ + debiti primarii, unde ortum est bellum, + sed & ¹⁹ subnascentis: secundum ea, quæ diximus + initio hujus libri. Et sic accipiendum est, quod scribunt ^b theologi quidam, + capta in bello ²⁰ non compensari cum debito principali: intelligendum enim hoc + usque dum ²¹ + secundum sanum iudicium satisfactum sit de eo damno, quod in ipso

^b Silo.
verb. bell.
n. 10. Vict.
n. 51. Bart.
in l. si quid
bello. D. de
capt.

GRONOVII.

¹⁰ Quod pœnale est] Ex maleficio imperantis, & magistratum oritur.

¹¹ Latius produci] Etiam ad pœnam, cum videatur tantum placuisse ad satisfactionem, aut compensationem.

¹² Est in bonis] Ita ut si persequi cesses, tuo careas.

¹³ Non est] Spectat enim tantum vindictam, de qua remittere licet ita ut nulla re egeas.

¹⁴ Civitas puniri] Aliquid deliquerat noxam nocendo, sed quod negligentius egerat in alieno dolore æstimando.

¹⁵ Ad prius illud] Ex inæqualitate.

¹⁶ Ad posterius] Ex pœna.

¹⁷ Quanquam ex cessatione] Si postquam ex officio punire oportebat, in eo cesset, ipse pœna sese dignum reddat: atque adeo ex isto sæpius hoc exoritur, & existit: hanc quaquam tamen hæc duo miscenda, & pro eodem habenda sunt.

¹⁸ Debiti primarii] In quo cœpit injustitia.

¹⁹ Subnascentis] Ejus, quod ex illo sequitur, & provenit.

²⁰ Non compensari] Non posse imputari ab eo, de cuius bonis, vel territorio rapta sunt, tanquam sufficientem retributionem pro injuria, quæ dedit causam bello: sed jus esse victori super illa, quæ tenet, aut bello acquisivit, pro ea injuria, quæ locum bello fecit, novam satisfactionem postulare.

²¹ Secundum sanum iudicium] Arbitratu prudentium, & bonorum virorum.

(aa) Vide supra, Lib. II. Cap. 11. num. 3. J. B.

(bb) Omnes Editiones, etiam prima, habent hæc sola, quæ vox manifesto mendosa est. Mutavimus igitur, ut sensus postulabat, quemadmodum & initio Capituli, ubi etiam in omnibus Editionibus hæcenus legebatur: *excepto quod etiam extra eam ad securitatem NECESSARIAM res possunt detineri*; pro, *ad securitatem NECESSARIAM res*: quæ mendosa à nemine animadversa, mirum sane est. J. B.

ipſo bello datum eſt. ſic in diſceptatione cum Antiocho Romani, Livio a narrante, c + impenſam, quæ in bellum facta eſſet, omnem præſtare regem, æquum cenſebant, cujus culpa bellum excitatum eſſet. Apud Juſtinum b eſt, *impenſas belli lege juſta* (cc) *ſuſcepturus*: apud Thucydidem c damnantur Samii *χρήματα τὰ ἀναλωθέντα ἀποδόναι, ſolvere belli impenſas.* Et + alibi sæpe. + Quod autem victis juſte imponitur, idem & bello juſte extorquetur.

a Lib.
XXXVII.
e. 35.
b Lib.
XXXIII.
c. 1.
c Lib. I.
c. 117.

+ IV. I. Cæterum, ſciendum eſt, quod & + alibi meminimus, 22 latius patere charitatis, quam juris regulas. Qui divitiis floret, immifericordiæ reus erit + ſi inopem 23 debitorem omnibus reculis ſuis excutiat, ut ipſe ultimum quadrantem conſequatur, multoque magis ſi is ipſe debitor + in id debitum venerit 24 ſua bonitate, ut ſi pro amico fidejuſſerit, ipſe autem nihil pecuniæ verterit in rem ſuam. d-25 *Miſerabile enim eſt*, ut ait d pater Quintilianus, *ſponſoris periculum.* Tamen + 26 tam durus creditor + contra jus ſtriçte dictum nihil facit.

d Declam.
373.

2. Quare e exigit humanitas, ut his, + qui extra culpam ſunt belli, + quique 27 non alio, quam fidejuſſorio nomine obſtriçti ſunt, + relinquuntur res iſtæ, quibus nos facilius, quam ipſi careamus, præſertim vero ſi ſatis appareat, + illos ipſos id, quod eo modo amiſerunt, a civitate ſua non recuperaturos. Huc pertinet quod Babylone capta Cyrus e militibus dixit: *ἔμεν ἀδικία γὰρ ἔχετε ὁ, τὶ ἀν' ἔχετε, ἀλλὰ φιλάνθρωπία ἐν ἀφαιρέσειδε, ἢν τὶ ἔατε ἔχειν αὐτοῖς* *injuſte quidem non poſſidebitis quæ tenetis; ſed ſi quid non auferetis hoſtibus, id veſtræ erit humanitatis.*

e Xenoph.
de Cyri
Inſt. Lib.
VII. c. 5.
a. 26.

3. Notan-

G R O T I E.

e *Impenſam, quæ in bellum facta eſſet* J Meminit Polybius excerpto legationum 27. Sic & a Sulla damnati Aſiatici, narrante in Mithridaticis Appiano. (Pag. 213.) morem hunc pro fe allegat rex Poloniæ, apud Tbuanius libro LXXIII. anno M D L X X X I. Sic apud Homerium Iliados Γ vocem τιμὴν ſcholiaſtes interpretatur *πρόσιμον τῷ πολέμῳ λέγει δὲ τὸ ἡμισυ τῶν ἐν τῇ πόλει κτημάτων* *belli æſtimationem, dimidium nempe rerum, quæ in urbe erant.* (Ad verſ. 286.)

d *Miſerabile enim eſt, ut ait pater Quintilianus, ſponſoris periculum* J Addit, ſalvo pudore ad ſponſorem non aliter creditorem venire, quam ſi recipere a debitore non poſſit. Bene ſalvo pudore. nam ſponſores appellare, videtur habere quandam *δυσωμίαν*, ut ait Cicero ad Atticum XVI, 15. (Vide Noote, Jul. Paul. Cap. XI. J. B.

e *Exigit humanitas* J Ptolemæus Demetrio Antigoni filio tabernaculum, & alia ad curam corporis ipſius pertinentia, pecunias quoque captas remiſit, dicens, non de omnibus rebus, ſed de imperio, & honore inter ipſos certari. Narrat Plutarchus Demetrio. (pag. 891. A.)

Vide & factum Sancti Vaſconum regis apud Marianam lib. XI. cap. 16.

G R O N O V I L.

22 *Latius patere* J Plus deberi humanitati, aut vinculo, quod omnem hominem nobis proximum facit, quam legibus; ut quis plane, ac vere juſtus ſit, non ſufficere id tantum præſtari, quo leges; contentæ ſunt, & recepta jura.

23 *Debitorem omnibus reculis* J Cic. pro Quintio 16. *Viri boni, cum palam fraudantur, cum experiundi poteſtas non eſt, timide tamen, & pedetentim huc descendant vi, ac neceſſitate coacti.*

24 *Sua bonitate* J Non lucri, aut utilitatis ſtudio.

25 *Miſerabile* J Dignum favore, ac miſericordia.

26 *Tam durus* J Qui acerbiffime ad ultimum quadrantem ſibi debita perſequitur.

27 *Non alio, quam fidejuſſorio* J Hanc unam ob cauſam, quod tanquam ſponſores interceſſerunt.

(cc) Eſt apud JUSTINUM, *belli lege victi*, nec ulla varietas lectionis notatur in Editione Græviana, nec in ultima V. Cl. Abr. Gronovii. J. B.

G R O-

3. Notandum & hoc, * + cum ** in subsidium introductum sit jus hoc in bona subditorum innocentium, quamdiu spes est nos nostrum factis facile consequi posse + ab originariis debitoribus, + aut ab iis, qui jus non reddendo sponte sua debitores se faciunt, ad eos venire, qui culpa vacant, + etiamsi concedatur cum stricto jure non pugnare, + abire tamen ab humanitatis regula.

4. + Exempla hujus humanitatis exstant passim in historia præsertim Romana, ut cum + agri hostibus devictis ea conditione concessi b ut in civitatem venirent, id est, victæ civitati cederent, aut cum ex agris modicum, c honoris gratia, f + veteri possessori relinquebatur. Sic a Romulo d Veientes agri parte mulctatos, narrat + Livius. Sic Uxiis e + Alexander Macedo agros, quos habuerant, dedit vectigales. Sic + deditas urbes non diripi, sæpe legas: + & supra diximus, non personis tantum, sed & rebus agros colentium cum laude, & ex pio canonum præscripto parci, saltem sub tributo; + & sub simili tributo folere & 29 mercibus concedi a bello immunitatem.

a Egid. Reg. de actibus success. dist. 31, dub. 7. n. 117.
b L. 16. D. de acq. rer. dom. c. l. 16. l. 15. §. 2. D. de rei vind. Vict. de jure bell. n. 40. Silo. in verb. bellum p. 1, §. 10. n. 7. 3. d Liv. I, 15. e Arrian. Lib. III. c. 17.

GROTII.

GRONOVII.

f Veteri possessori relinquebatur] Appianus civilium II. των δι πολέμιων οτε κρατήσουσιν, εδδ τῶτων ἀπασαν την γην ἀφῆρῆντο, ἀλλ' ἐμρίζοντο Romani veteres ne hostibus quidem victis omnes agros adimebant, sed cum eis partiebantur. (Pag. 516.) Sic & Vandalos in Africa, & in Italia Gotthos fecisse, historiz nos docent.

** In subsidium] Κατά δεύτερον πλῆν' altero, vel repetito, aut mutato cursu, ut si regia via nequeas, hoc velut transverso tramite ad jus tuum perveniat.

29 Mercibus concedi] Permitti negotiantibus, ut merces in hostilia loca supportent.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XIII.

• AUCTOR supra capite VI. supposuit,
• jure gentium voluntario introductum
• esse, ut hostis ab hoste prædam agere
• possit, etsi justam causam bellum gerendi non habeat, eamque prædandi licentiam in infinitum procedere, & ad res subditorum innocentium, quin ad imperia quoque acquirenda extendi. L. 3. c. 2.

• §. 2. c. 4. §. 4. c. 6. §. 1. num. 1. §. 2.
• Effectum hujus juris gentium in eo constituit, 1º. ut verum quidem jus non det, sed impunitatem apud alias gentes tribuat, adeo ut capiens ideo tanquam fur puniri non possit. L. 3. c. 4. §. 5. 2º. ut is, qui rem hostilem cepit, & omnes, qui causam ab eo habent, a quocunque magistra-

» magistratu in possessione tuendi sint, adeoque dominium acquirant, sed tantum » deoade effectus externos. *L. 3. c. 2. §. 2. c. 6. §. 2. b. c. 13. §. 1.*

» Hoc capite Auctor hanc *juris gentium* » licentiam temperat, tum ex jure naturæ, » tum ex officiorum regulis.

» *Jure enim natural* omnem capturam » rei hostilis illicitam esse, ait, nisi capiens » justam belli causam habeat, *L. 3. c. 1. §. 2. c. 6. §. 1. c. 10. §. 13. c. 18. §. 2. &* » tantum intra modum debiti, & pœnæ, » non vero in infinitum, *l. 3. c. 1. §. 2. c. 6. §. 1. b. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2;* adeo- » que nec subditos innocentes, neque eorum res capi posse, *b. c. 13. §. 1. §. 2. l. 3. c. 2. §. 1.*

» Effectum hujus juris naturalis hunc esse, ait, i. ut is, qui non ex justa causa res hostis capit, vel ultra modum debiti, & pœnæ, nunquam acquirat proprietatem, seu dominium, *L. 3. c. 1. §. 2. c. 18. §. 2.* Immo 2. capientem a qualibet gente tanquam furem, & prædonem puniri, & ad restitutionem rei ablatæ vi, & armis adigi posse. *L. 3. c. 4. §. 3.*

» Quæ principia Grotii uberius exposui » supra *L. 3. c. 1. §. 1.*

A D §. I

1 NEQUE peccato vacare, aut a restitutionis onere immunis censeri debet rerum hostilium captura] » Refutavimus hanc sententiam supra *l. 3. c. 1. §. 2. c. 6. §. 1. c. 18. §. 2. &* diximus, jure naturæ personas, & res hostiles in infinitum capi posse, tum ad reparationem juris, tum in pœnam.

In bello justo] » In bello enim injusto omnes actus, adeoque & capturam injustam esse; dixit supra *c. 10. §. 3.*

Non ultra licitum est capere] » Hic error perpetuus est Auctoris, de quo vide *l. 3. c. 1. §. 2. c. 4. §. 3. L. 2. c. 20. §. 32. l. 2. c. 7. §. 2. L. 3. c. 6. §. 1. n. 1. c. 8. §. 1. §. 4. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2.*

Excepto, quod etiam extra eam ad securitatem necessaria res possunt detineri] » Vide *l. 3. c. 6. §. 1. c. 18. §. 2. §. c. 1. §. 2. i. e.* ut jure pignoris retineri possint » capta, etiam ultra quantitatem debiti, » donec satisfactum sit: at jam dictum est, » ipsam proprietatem jure naturæ acquiri » capienti.

Sed restituendæ cessante periculo, secundum ea, quæ libr. II. cap. II. tractavimus] » Immo plane alia ratio est ejus capturæ, de qua *d. l. 2. c. 2. §. 10.* agitur: » adeoque male ea ad capturam rei hostilis » applicatur, uti mox videbimus.

Quod §. in re pacatorum liceret] » Auctor supra *c. 1. §. 2. n. 2. §. l. 2. c. 2. §. 10.* statuit, rem alienam, & quæ pacati est, ex qua certum mihi periculum imminet, citra culpæ alienæ considerationem invadi posse; at occupantem dominum non fieri, sed custodire posse; donec securitati ejus cautum sit.

Multo magis in re hostium licet] » Ratio differentiæ in eo consistit, quod pacatorum res capere possim non ex jure, quod in pacatum mihi competit, sed ex jure necessariæ defensionis, quod omnia continet, sine quibus jus illud defendere non possum. At *res hostiles* capere possum ob injuriam ab hoste mihi illatam, adeoque ob jus, quod in ipsum hostem mihi competit, cujus effectus est, quod illo casu nuda custodia acquiratur, hoc casu dominium quoque.

Hoc igitur est capiendi quoddam jus sine acquirendi jure] » Quia capere saltem licet ad effectum securitatis, non ut acquiratur dominium rerum captarum; nimium, quatenus excedit quantitatem debiti: nam intra modum debiti etiam proprietatem acquiri per modum compensationis, ipse Grotius statuit.

Aut ob inaequalitatem rerum] » Forte 2 » quod æqualitas non fuerit in contractu, » quem hostis mecum iniit, & quam proinde corrigere alter tenetur: quod examinavimus supra *l. 2. c. 12. §. 8.* ubi simul diximus, obligationem non oriri ex inæqualitate, sed ex eo, quod alter vel rem nostram teneat, vel jus aliquod in nos transtulerit, vel locupletior factus sit nostra jactura, &c.

Aut ex pœna] » Quia hostis jus nostrum læsit. *Potest ex utraque causa acquiri res hostilis*] » I. e. capi potest res hostilis, aut ex debito, aut in pœnam.

Sed cum discrimine tamen] » Quod discrimen in eo ponit, quod ob debitum etiam subditorum res capi possint, etiam juxta justitiam internam; pœna autem a subditis innocentibus exigi non possit.

Sed §. subditorum ejus ex introducto jure gentium quasi fidejussione obligari] » Supra

» c. 2. §. 1. & §. demonstravimus, res subditorum obligari pro debito principis, non demum ex ficto aliquo jure gentium, sed ex ipsa naturæ ratione.

Introducto jure gentium] » Jus hoc gentium ex necessitate quadam introductum fuisse, fingit, quia facilius bona subditorum capi possunt, quam Principes; & membra ejusdem societatis facilius a se mutuo jus consequi possint, *dict. cap. 2. §. 2.*

Quasi fidejussione] » Jure gentium enim introductum esse, ait, ut pro eo, quod debet præstare aliqua civilis societas, aut ejus caput, &c. teneantur, & obligata esse debeant bona omnia corporalia, & incorporalia eorum, qui tali societati subfunt, *l. 3. c. 2. §. 2. n. 1.*

Quod quidem jus gentium alterius generis credimus, quam illud, quod in impunitate sola, &c.] » Jus ergo illud gentium non ita naturæ (qua alius pro alio non obligatur, *l. 3. c. 2. §. 1.*) repugnare, ait, ut non more, & tacito consensu induci potuerit, cum & fidejussores sine causa ulla ex solo consensu obligentur. Et spes erat, facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jus consequi posse, quam externos, quorum multis in locis exigua habetur ratio: deinde commodum ex hac obligatione commune fuisse omnibus populis, ita ut qui nunc eo gravaretur, alio tempore sublevari indidem posset; quæ sunt verba Grotii *d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2.* ubi sententiam hanc refutavimus.

Quod in impunitate sola] » Adeoque non in vero aliquo jure. Ad quam impunitatem in præcedentibus retulit jus interficiendi quovis hostes in quovis bello, jus vastandi eorum res, easque capiendi, &c. *Vid. l. 3. c. 5. §. 1. c. 6. §. 2. c. 10. §. 1.*

Aut externa vi judiciorum] » Quia ex hypothesi Auctoris is, qui in bello solenni sine fine, modoque res hostiles capit, apud alias gentes æque, ac is, qui causam ab eo habet, in possessione tuendus est, adeoque dominium hactenus quoad effectus externos acquirit, *d. l. 3. c. 6. §. 2.*

Non externum modo] » I. e. quoad impunitatem, & vim externam judiciorum.

Sed & internum] » Quod tutum in conscientia reddit.

Sic & ex communi quodam consensu, qui singulorum consensum vi quadam in se continet] » Sensus est, quod jus illud,

Tom. IV,

» quo subditorum res obligantur pro debito civitatis, non sit contra jus internum, quia id gentes communiter ita statuerunt; ex quo communi consensu singuli cives obligantur. *Vid. l. 3. c. 2. §. 2. ubi fabulam hanc confutavimus. Vera ratio, cur subditi ipso jure naturæ ex debito principis obligentur, hæc est, quod subditi omne suum judicium in principem transtulerint, indeque sequi judicium principis, ejusque causam defendere teneantur. Quia igitur hactenus causam hostis sequuntur, injuriam ab eo illatam defendunt, eoque reparationi juris nostri resistunt, quævis quoque hostilia pati debent.*

Communis pactio civitatis] » *L. 1. ff. de Legibus. Conf. supra l. 2. c. 11. §. 1. n. 3. & c. 14. §. 9. & l. 3. c. 2. §. 2.*

In hoc negotii genere placuisse gentibus, eo est credibilis] » Quæ, quæso, gens alio quo gentium placito obligari se credet? quin quis populus ex eo, quod credibile est gentibus placuisse, obligationem oriri, persuasum sibi habeat? *Vid. Diss. proæm. IV. §. 29. seq.*

Non solum majoris mali vitandi causa] » Expressit autem hoc quædam necessitas, (verba hæc sunt Auctoris *supra l. 3. c. 2. §. 2. n. 1.*) quod alioqui magna daretur injuriis faciendis licentia, cum bona imperantium sæpe non tam facile possint in manus venire, quam privatorum, qui plures sunt.

Sed etiam juris sui cuique consequendi gratia] » Quia facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jus consequi possunt, *d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2.*

A » §. II.

At in altero] » *Vid. §. præced. n. 2.*

Quod penale est] » Ubi nimirum magistratus ex maleficio tenetur.

Non video gentium consensu tale jus in res subditorum esse proditum] » Sensus est, quod pro debito pœnali civitatis res subditorum non obligentur fidejussionis neque, neque consensus gentium eo extendi debeat. Diximus, tale jus gentium voluntarium non existere.

Odiosa enim talis rerum alienarum est obligatio] » Immo vera ratio est, quia

H h

» talis gentium consensus , unde jus ori-
» tur , non datur.

Ideoque latius produci non debet] » Quod
» non est , produci non potest. Cæterum ,
» sæpius dictum est , interpretationes tum
» favorabiles , tum odiosas esse ex mero
» jure civili.

Neque par est utilitas] » Ob quam so-
» lam gentes jus statuere solent. At dixi ,
» in neutro casu jus gentium , quod non
» existit , aliquid statuere ; adeoque frustra
» de discriminis ratione inter debitum ci-
» vile , & pœnam , eo jure quaeri. Jure
» naturæ subditi æque ex debito , ac ex de-
» licto principis tenentur , propter assensum ,
» quia factum principis , qui reparare inju-
» riam non vult , operis suis , ac opibus
» defendunt , adeoque judicium , & causam
» hostis sequuntur , eoque hostes ipsi sunt.

Nam prius illud est in bonis] » Qui enim
» debitum ex contractu petit , ei aliquid ab-
» est ex bonis ; adeoque ejus persecutio
» sine damno omitti non potest : & pro-
» pter hanc utilitatem Gentes non tantum
» debitoris , sed & ejus subditorum bona
» obligari voluisse , ait.

Posterius hoc non est] » Pœnale debitum
» non est in bonis. Sane , ei , qui pœnam
» ab hoste poscit , nihil ex bonis abest ; ne-
» que igitur damnum patitur si persecutio-
» nem pœnæ omittit. Atque hinc Auctor
» concludit , gentes voluisse quidem debi-
» torem obligare ad reparandam injuriam ,
» non vero ejus subditos , quia non agitur
» de reparando damno in bonis dato. At
» placita hæc gentium fabulam esse , passim
» probavimus. Subditi æque ex debito , ac
» ex injuria suæ civitatis tenentur , quia
» causam civitatis defendunt , & defende-
» re tenentur.

De jure Attico] » De quo supra l. 3.
» , c. 2. §. 3. ubi scilicet tres proximi agna-
» ti capi poterant , donec de delicto satis-
» fieret.

Ibi homines obligabantur non ex eo propriis] »
» Sensus est : potuisse capi illas personas
» pro debito pœnali ad eum effectum , ut
» civitas hoc modo adigeretur ad judicium
» reddendum in fontem : non vero ut ca-
» pti illi pro delicto puniri possint.

Quod civitas puniri poterat] » Nam civi-
» tas nihil deliquerat , sed civis.

Sed duntaxat ad cogendam civitatem] »
» Ad efficiendum ut civitas , si liberos esse
» velit cives captos , jus dicat in reum.

Quod debitum ex officio] » Officii enim
» pars est reos punire.

Ad prius illud] » Ad debita civilia.

Non ad posterius] » Ad debita , quæ ex
» delicto oriuntur.

Aliud enim est debere punire] » Hos
» enim supponit delictum ; subditi autem
» innocentes non delinquant : at diximus ,
» subditos non esse innocentes.

Aliud debere , &c. puniri] » Debebat
» autem saltem puniri civitas , non cives
» innocentes.

*Quamquam ex cessatione circa illud hoc
sequi solet] »* Ex cessatione igitur hujus
» debiti , & officii , sequitur , singulos ci-
» ves obligari , & puniri posse , quia fa-
» ctum civitatis probant , & defendunt.

*Sed ita ut distincta sit causa illa , &
hoc effectum] »* Rectius distinctæ sunt obli-
» gationum causæ. Nam causa principalis
» est debitum , vel delictum civis. Si ma-
» gistratus extraneò requirenti negat judi-
» cium , tunc hic obligatur ex nova cau-
» sa , ex cessatione scilicet officii. Reliqui
» subditi ejusdem civitatis non obligantur
» pro debito concivis ; sed ideo , quia fa-
» ctum , & injuriam magistratus officium
» negantis defendunt , & probant.

*Ergo pœna nomine acquiri res subdita-
rum hostium non poterunt] »* Immo pœ-
» næ nomine acquiri possunt , quia causa
» sunt injuriæ dum eam probant , ac de-
» fendunt.

Sed eorum duntaxat , qui ipsi deliquerint] »
» At delinquant quoque qui injuriam illam
» defendunt , & reparationi juris consilio ,
» opera , vel opibus resistunt.

Et magistratus continentur] » Qui ne-
» gando officium injuriam committunt , at-
» que ideo bello cogi possunt ad satisfaci-
» endum. Sed & concives continentur ;
» at ex alio capite , quia scilicet injuriam
» principis negantis officium probare , &
» defendere tenentur.

AD §. III.

*Res subditorum & capi , & acquiri
possunt] »* Scilicet , ex eo jure gentium vo-
» luntario , quo singulorum bona pro debi-
» tis civitatis obligari , dixit ; quod modo
» refutavimus. Cives enim suo jure pro de-
» bito non obligantur ; nec jure gentium ,
» quale non datur , nec jure natura , quo
» nemo

„ nemo ex alieno debito tenetur. Adeoque
 „ tunc demum obligantur si magistratus ne-
 „ get iudicium; hoc enim factum subditi
 „ defendunt: adeoque ex hac approbatione
 „ tenentur, & quia causam hostis defen-
 „ dunt, hostes fiunt.

Debiti primarii] „ Subditi in genere
 „ tenentur ad reparationem injuriæ, quæ
 „ a magistratu committitur, & quam de-
 „ fendunt.

Sed & subnascentis] „ I. e. omnium
 „ damnorum, quæ ex bello sequuntur,
 „ quia subditi reparationi juris nostri resi-
 „ stentes tenentur ad omne id, quod inte-
 „ rest injuriam factam non esse.

Initio hujus libri] „ L. 3. c. 1. §. 3. l. 2.
 „ c. 1. §. 16. & infra c. 14. §. 1.

*Capta in bello non compensari cum debi-
 to principali*] „ Omnino compensantur,
 „ quia pensare est æquare, quando nimi-
 „ rum debitor id, quod ipse debet, cum
 „ eo, quod ei debetur, pensat. Sed &
 „ præterea in pœnam res hostium retineri
 „ possunt, citra compensationem.

Usque ad hæc, &c. satisfactum fit] „ Ex
 „ mente Auctoris igitur interim saltem fe-
 „ curitatis causa custodiri possunt res ca-
 „ ptæ; quod refutavimus §. 1. n. 1.

Secundum formam judicium] „ Arbitratur
 „ prudentum, & bonorum virorum. At
 „ frustra ad id provocatur inter gentes, quæ
 „ alieno iudicio non subsunt.

Impensam, que in bellum facta esset] „
 „ Quia hæc impensæ ex injuria hostis mihi
 „ absunt, indeque is restituere eas mihi
 „ tenetur.

Et alibi] „ Vide notas Auctoris. Adde
 „ Just. l. 31. c. 7. Thuan. l. 22. p. 447.

*Quod autem victis juste imponitur, idem
 & bello juste extorquetur*] „ Immo capta
 „ non ex ea ratione cedunt capientibus, sed
 „ quia mediis his adiguntur hostes ad satis-
 „ faciendum.

AD §. IV.

AUCTOR hic ait, nec ea, quæ justitia
 „ interna licita sunt, semper admitti debe-
 „ re, quoties charitatis lex obstat; indeque
 „ monet, 1. ne dives inopem debitorem
 „ omnibus rebus exuat: 2. imprimis si ni-
 „ hil ex debito lucratus sit, uti si fide sua
 „ dari jussit: neque 3. eorum, qui extra
 „ belli culpam sunt, res capi debere, uti:

„ res subditorum innocentium: & magis
 „ 4. si constet, illos a concivibus res suas
 „ non facile recuperaturos; vel 5. nostrum
 „ satis facile nos consecuturos ab eis, qui
 „ primario debent, vel a Principe, qui ju-
 „ dicio negavit. 6. Humanitatis exempla
 „ afferit, ubi devicti hostes vel in civitatem
 „ assumti, aut ex agris aliquid veteribus
 „ possessoribus sub lege tributi relictum est.
 „ 7. Denique urbibus captis parcendum, agros-
 „ que vel agrorum partem illis relinquen-
 „ dam, & tributum potius eis, ut & aliis
 „ mercibus imponendum, ait.
 „ At cum hæc tum ad prudentiæ, tum
 „ ad virtutis regulas pertineant, non opus
 „ est iis inhærere cum hic saltem, quid jure
 „ naturæ liceat, quæsi o sit; in sequentibus
 „ igitur mentem saltem Auctoris explica-
 „ bimus.

Alibi] „ Vide lib. 3. cap. 4. §. 2. Lib. 1.
 „ 2. cap. 17. §. 9.

*Si inopem debitorem omnibus reclus suis
 excutiat*] „ Hoc verum si inopia illa non
 „ vitio debitoris supervenerit. Unde & le-
 „ ges civiles tali debitori varia indulgent
 „ beneficia, cessionem bonorum, indulgentiam
 „ moratorium.

In id debitum venerit sua bonitate] „ Non
 „ lucri, aut utilitatis studio. Supponit au-
 „ tem Auctor, hic quoque creditorem esse
 „ divitem, fideiussorem vero inopem.

Tam dures] „ Qui ad peram, & fac-
 „ cum usque debitum exigit.

Contra jus stricte dictum] „ Nam alibi
 „ dixit, naturæ non repugnare, ut non
 „ more, & tacito consensu induci potue-
 „ rit, ut subditi factum principis præstare
 „ debeant. L. 3. c. 2. §. 2. n. 1. Adeoque
 „ stricto jure non peccare, ait, eum, qui
 „ subditum inopem pro debito civitatis om-
 „ nibus reclus excutit.

Qui extra culpam sunt belli] „ Qui nec a
 „ suo jure debent, nec ipsi deliquerunt.

*Quique non alio, quam fideiussorio no-
 mine*] „ Qui non aliam ob causam, quam
 „ quod fidem interpofuerint, bello conve-
 „ niuntur. Hoc nomine etiam subditos ex
 „ introducto jure gentium obligari, dixit
 „ supra §. 1. n. 2.

*Relinquantur res istæ, quibus nos faci-
 lius, quam ipsi careamus*] „ Adeoque quæ
 „ nobis nullam, vel exiguam, subditis au-
 „ tem maximam afferunt utilitatem.

Illi ipsos id, quod eo modo amiserunt,

a civitate sua non recuperaturos] „ Ex hypothesi enim Auctoris ideo gentes bonae, subditorum pro debito civitatis obligari voluere, quia membra ejusdem societatis facilius a se invicem jus consequi possunt. Vide l. 3. c. 2. §. 2. n. 2. & supra §. 1. in fin. ibique not. Aliud ergo ex charitatis saltem regula statuit si cesset illa spes.

3 Cum in subsidium introductum sit jus hoc] „ Tenentur enim saltem tanquam si de iustores. Vid. supr. §. 1. n. 2.

Ab originariis debitoribus] „ A principali debitore; nam tunc tota ratio constitutionis juris gentium cessare videtur, utpote quæ ex hypothesi Auctoris ideo obtinuit ut creditores eo facilius jus suum consequantur, l. 3. c. 2. §. 2. & supra §. 1. n. 2. in fin.

Aut ab iis, qui jus non reddendo sponte sua debitores se faciunt] „ Si difficilior sit recuperatio a debitore principali, facilius a magistratu debitoris, qui iudicium negavit, tunc, ait, charitatem requirere, ut hic potius excutatur, quam reliqui subditi innocentes,

Etiam si concedatur, cum stricto jure non

pugnare] „ Vid. n. preced. in fin.

Abire tamen ab humanitatis regula] „ I. e. non peccari contra jus, sed contra virtutem.

Exempla hujus humanitatis] „ Recte hic 4 monet Ziglerus, exempla hæc non convenire, cum ea specie humanitatis, quam hoc §. n. 3. commendat, scilicet, de excutiendo debito originario.

Agri hostibus devictis ea conditione concessi, ut in civitatem venirent] „ Vide supra l. 3. c. 6. §. 11. & infra c. 15. §. 3. & 9.

Veteri possessori relinquebatur] „ Exemplum attulit Auctor supra L. 3. c. 6. §. 11. n. 2.

Livius] „ Conf. d. c. 6. §. 11.

Alexander Macedo] „ Conf. d. c. 6. §. 11.

Deditas urbes non diripi] „ Conf. l. 3. c. 4. §. 12. c. 11. §. 16. n. 1. c. 5. §. 1. c. 6. §. 18.

Et supra] „ l. 3. c. 12. §. 4. n. 4. & c. 11. §. 10. n. 2. & §. 11.

Et sub simili tributo solere & mercibus concedi a bello immunitatem] „ L. 3. c. 12. §. 4. n. 1.

C A P U T X I V.

Temperamentum circa captos.

I. Quo usque capere homines liceat justitia interna :	VI. Peculium quomodo domini, quomodo servi.
II. Quid interno justitiæ dominio in servum liceat :	VII. An servis fugere liceat.
III. Non licere occidere innocentem.	VIII. An e servis nati domino teneantur, & quatenus.
IV. Non punire inclementer.	IX. Quid faciendum ubi captorum servitus in usu non est.
V. Non operas nimium graves imponere.	

a Vict. de Jure belli n. 41. Less. l. II, c. 5. dub. 5. Comm. c. peccatum. p. 11, §. II. Molina disp. 120. & 121. Valentia disp. 3. q. 16.

+ I. I. **Q**Uibus in locis + captivitas hominum, & servitus in more est, * + si internam justitiam respicimus, + limitanda primum est ad rerum instar, + ut scilicet eo usque licita sit talis acquisi-

G R O N O V I I.

1 **E**o usque licita sit talis] Ad eum numerum,

tio, & pretium corporum, quo exarquetur aut a principio nobis datum, aut a suborientibus postea profectum causis damnum.

G R O.

tio, quæ usque debiti aut primarii, aut + subnascentis quantitas patitur, + nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit delictum, quod libertatis damno puniri æquitas ferat. + Hactenus igitur nec ultra + justum bellum gerens in hostis subditos captos jus habet, + idque 2 in alios valide transfert.

2. Erit autem æquitatis, & bonitatis officium, hic quoque + ea adhibere discrimina, quæ, cum de interficiendis hostibus ageretur, supra annotata sunt. Demosthenes ^b in epistola pro Lycurgi liberis laudat Philippum Macedonem, ^a quod non omnes, qui inter hostes fuerant, servos fecisset : *ἢ γὰρ ἔτι δίκαια εἶναι πρὸς ἅπαντας τὰ αὐτὰ, ἔτι καλὰ ἦγετο, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀξίας προοδὴν συλλογιζόμενος, τὰ τοιαῦτα ἐπέκρινεν. neque enim, inquit, eadem in omnes aut æqua, aut honesta censebat, sed rem exputans cum accessione ejus, quod quisque meruisset, etiam in talibus velut judicem agebat.*

^b Pag. 114. B.

II. 1. Sed primum notandum hic est, + jus illud, ³ quod quasi ex fidejussione pro civitate oritur, + neutiquam + tam late patere, quam jus, quod ex delicto nascitur in eos, qui ⁵ + pœnæ servi fiunt. Unde Spartanus quidam ^b ⁶ captivum se dicebat, (aa) non servum. nam si rem recte inspicimus, + jus hoc generale in captos ex bello justo par est ei juri, quod habent domini in eos, qui se paupertate coacti in servitutem vendiderunt; demto quod etiam magis + miseranda est eorum calamitas, qui non suo facto speciali, sed regentium culpa in eam sortem deveniunt. Δεινότατον δοριαλώτης γενέσθαι *res acerbissima est belli jure captivum fieri* : + teste ^c Ilocrate.

2. + Est ergo 7 servitus hæc perpetua obligatio operarum, pro alimentis

^c Plat. co. p. 300. A. Ed. H. Steph.

G R O T I I.

^a Quod non omnes, qui inter hostes fuerant, servos fecisset] Filius ejus Alexander Thebis captis exemit servituti & sacerdotibus, & eos, qui decretis in se factis non adfenserant. narrat Plutarchus in vita ejus. (Pag. 670. E.)

^b Captivum se dicebat, non servum] Philo : ἐπεὶ ἢ πατέρες υἱῶν τιμὰς κοίτιδεςον, ἢ υἱὸν πολλαῖς πατέρων, ἢ κατὰ ληστείας ἀπαχθέντων, ἢ κατὰ πόλεμον ἀγχιμαλώτων γενομένων, ἔς οἱ τῆς φύσεως νόμοι τῶν κἀτωθεν ὄντες βεβαιότεροι γράφουσιν ἐλευθέρως. nam ἔ' patres pro filiis, ἔ' filii pro parentibus sæpe pretium pependerunt, aut vi latronum abrepti, aut belli more capti, quos quidem naturæ leges valentiores his, quæ in terra sunt, legibus, scribunt liberos. (Lib. Quod omnis Probus liber, pag. 870. E.) Nimirum, ut apud Theodecten Helena loquebatur :

Θεῶν ἀπ' ἀμφοῖν ἐγγόνον ἰζωμάτων,
Τίς ἂν προσποιεῖν ἀξιώσειν λάτρην ;

Utraque generis parte prognatam Deis,
Eritne servam nominare qui audeat ?

(Habet hoc Auctor noster etiam in Excerptis

ex Tragœd. ἔ' Comœd. Græc. pag. 445. sed non docet, unde hauserit. Reperies apud ARISTOTELEM, Politic. Lib. I. Cap. 6. pag. 302. B. Ed. Paris. ubi legitur : Θεῶν δ' ἀπ' ἔ'c. ut & in Heinsii Editione, cum Paraphrasi. J. B.)

G R O N O V I I.

2 In alios] Alienandis captivis.

3 Quod quasi ex fidejussione] De captivis in servitutem redigendis hoc nomine gentibus placitum, quod singuli subjecti sint quasi sponsores & secundi debitores pro eo, quod debet civitas, ut ea non solvente quasi addici possint.

4 Tam late patere] Tantam vim habere.

5 Pœnæ servi] §. 1. Instit. de cap. admin. Obsrv. I, 8. 77.

6 Captivum se] Servire jure belli, non ob noxam, aut malignos natales.

7 Servitus hæc perpetua] Ac si quis conduxerit hominem liberum, ut, quoad vivat, sibi operas præstet, victus, & necessariorum securus, cum jure cogendi si negligens sit.

(aa) Refert id PLUTARCHUS, Apophth. Lacon. pag. 234. C. Tom. II. Ed. Wechel. J. B.

^a Sen. de Benef. lib. III, c. 22.

mentis itidem perpetuis. Chryssippea ^a definitio huic generi fervorum optime congruit : *servus est perpetuus mercenarius*. Et lex Hebræa ⁺ eum, qui inopia coactus se vendidit, disertè mercenario comparat. ⁺ (bb) Deut. XV, 18. 40. 53. & in ⁸ redemtura ejus operas ita vult ipsi prodesse, sicut fructus ex agro vendito percepti prodesse veteri domino. Deut. XVIII, 50.

^b I, de Clem. c. 18.

3. ⁺ Multum ergo distat id, quod impune ⁹ in servum fit ex gentium jure, ⁺ & id, quod naturalis ratio fieri finit. Ex ^b Seneca supra citavimus : *cum in servum omnia liceant, est aliquid, quod ¹⁰ + in hominem licere, commune jus animantium vetet.* Philemonis illud eodem

^c Apud Stob. Tit. 62a.

Καὶν δὲ λέγει ἢ τις εἶδεν ἥττον, δεσπότα,
ἂνδρῶν ἔτος ἐστὶν ἂν ἀνδρῶν ἢ.

Here, quisquis est homo natus, quamvis servus
Is servitutem, tamen esse homo non desinit.

^d Ep. XLVII. ^e Saturn. I, II. ^f Colof. IV, 1. ^g Eph. VI, 9.

Alibi item ^d Seneca : *servi sunt, immo homines : servi sunt, immo contubernales : servi sunt, immo humiles amici : servi sunt, immo ¹¹ + conservi.* quæ & apud Macrobium ^e legas sensum plane eundem habentia cum Pauli ^f apostoli dicto : *Domini, jus ^g quod æquum est servis præstate, gnari + vobis quoque dominum esse in celo.* Et alibi ⁸ vult dominos cum servis non minaciter agere, eo, quod jam diximus, argumento, ⁺ quod & ipsi dominum in cælo habeant, qui ad talia ¹² qualitatum discrimina non attendat. In constitutionibus, ^h quæ Clementi Romano ascribi solent, legitur, *ἐν ἐπιτάξει δάλω σε, ἢ παιδίσκη ^c ἐν πικρῇ ψυχῆς, cave servo, aut ancilla imperes acerbo animo.* ⁺ Clemens Alexandrinus ⁱ servis nos uti vult tanquam alteris nobis, quando homines sunt non minus, quam nos, fecutus sapientis Hebræi ^k dictum : *ἐἰ ἐστὶ σε οὐκ ἐπίσης, ἄλλ' αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ὅτι ὡς ^h ψυχῆ σε ⁺ si servum habeas, ut fratre utere ; talis enim est, qualis tu.*

^h Lib. VII. c. XIII.

III. Jus ergo vitæ, & necis quod dicitur ⁺ in servum domino præstat, ut ¹³ domesticam habeat jurisdictionem, sed nimirum ⁺ eadem ¹⁴ religione

ⁱ Pædag. Lib. III. Cap. 12. p. 307. Ed. Oxon. ^k Syracid. Cap. XXXIII. ^l 12.

G R O T I I.

^o *Ἐν πικρῇ ψυχῆς*] Sic & in epistola Barnabæ est : *ὃ μὴ ἐπιτάξει παιδίσκη ἢ δάλω σε ἐν πικρῇ, τοῖς ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἐπιτίθει, μήποτα ἢ φοβηθῆσθαι τὸν ἐπ' ἀμφοτέροις θεῶν* noli acerbe imperare servo, aut ancilla tue in Christum sperantibus, ne eo ipso ostendas non timere te communitatem tibi, ^g ipsi Dominum. (Cap. 19.).

G R O N O V I E.

⁸ *In redemtura ejus operas*] Pretium redemptionis minui, prout multas, & magis utiles operas edidit domino.

⁹ *In servum*] In servilem personam.

¹⁰ *In hominem*] In eundem, tanquam & hominem, ejusdemque fortis, cujus & domini sunt.

¹¹ *Conservi*] Omnes enim quodammodo servimus, præfectis, tempori, illis, quorum gratiam volumus, denique Deo, & naturæ.

¹² *Qualitatum discrimina*] Qui omnes homines uno ordine habeat, liberum a servo non distinguat.

¹³ *Ut domesticam habeat*] Ei mandare possit justum opus, & ad id modica coercitione cogere.

¹⁴ *Religione*] Moderatione.

(bb) Heic mendosè omnes Editiones, ⁸ primâ usque, sese habent. Legendum, ut ad Pufendorfium obiter observavimus, Levit. XXV, 40, 53. & postea, pro Deut. XVIII, 50. reponendum, Levit. XXV, 27, 50. Res statim patebit insipienti loca illa. J. B.

ligione exercendam, ¹⁵ qua publica exercetur. Hoc voluit Seneca, ^a cum dixit: *in mancipio cogitandum non quantum illud + impune pati possit, sed quantum tibi permittat + equi, bonique natura, qua parcere etiam captivis, & pretio paratis habet: qui + alibi, quid interest, ait, quali quis tenetur imperio, si summo tenetur? quo loco + comparat subditum servo, & ait, ¹⁶ + dispari titulo ¹⁷ paria in illos licere: + quod certe ¹⁸ in hac parte vitæ adimendæ, & si quid eo accedit, verissimum est. Majores nostri, ait idem ^d Seneca, domum nostram pusillam rempublicam esse judicaverunt; & ^e Plinius: *servus respublica quadam, & quasi civitas, domus est.* Cato Censorius, narrante ^d Plutarcho, si quis servus capital admisisse videretur, de eo + supplicium non sumebat, nisi postquam damnatus esset, etiam conservorum iudicio. Quicum conferenda + verba Job. XXXI, 13. & deinceps.*

^a L. I. de Clem. c. 18.
^b Lib. III. de Ben. c. 18.
^c Lib. VIII. Epist. 16. d Pag. 349. A.

IV. Sed & circa minores poenas, puta verbera in servos, + adhibenda est æquitas, immo & clementia. *Non opprimes eum, + non dominaberis ei dure, + ait lex divina de servo Hebræo, quod nunc ¹⁹ + prolata vi proximitatis ad omnes servos debet extendi (cc), Deut. XV, 17. 45. 53. Ad quem locum sic ^f Philo: *θεράποντες τύχη μὲν ἐλάττονι κέχρηται, φύσεως δὲ τῆς αὐτῆς μεταποιῶνται τοῖς δεσπόταις τῷ δὲ θεῷ νόμῳ κανὼν τῶν δικαίων ἐστίν, ἢ τὸ τύχης, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ἰσαρμόνιον. διὸ προσήκει τὸς κυρίως μὴ κατακόπως χρῆσθαι ταῖς**

G R O T I I.

d Seneca] Epistola XLVII.
e Non dominaberis ei dure] Vide Mosem de Kotzi præceptis jubentibus 147, 175. 178. & collationem legum Mosi, & Romanarum, titulo III. Priscus in excerptis legationum, ubi Romanos barbaris præfert: ἀμεινον δὲ ἢ τοῖς οἰκίταις διατελεῖται Ῥωμαῖοι χρωμένοι πατέρων γὰρ ἢ διδασκάλων εἰς αὐτὴς ἔργα ἐπιδείκνυνται. ἐφ' ᾧ τῶν Φαυλῶν ἀπεχομένους, μετιέναι ἄπερ αὐτοῖς Φαυλα νενόμισται, σωφρονίζεσθαι σφῶν ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν, ὡσπερ τὰς οἰκίους παῖδας. ἢ δὴ γὰρ εὖ αὐτοῖς θάνατον, ὡσπερ Σκύθαις, ἐπάγειν θέμις. ἐλευθερίας δὲ τρέποι παρ' αὐτοῖς πλείστοι, ἢ ἢ μόνον περιόντες, ἀλλὰ ἢ τελευτῶντες χαρίζονται, διατάττοντες κατὰ τῆς περιουσίας ὃν βέλονται τρόπον ἢ νόμῳ ἐστίν, ὡσπερ ἕκαστος τελευτῶν περὶ τῶν προσκρόντων βουλευσαστο multo melius servos suos Romani trahant, patrumque, aut magistrorum in eos funguntur officio. nam ut eos abstrabant ab iis, quæ moribus ipsorum illicita habentur, ita eos delinquentes quasi filios suos castigant: neque enim jus est eos occidere, ut apud Scythas. Tum vero libertatis complura genera, quam non viuentes tantum, sed in mortis tempore domini largiuntur: qui quidquid mortui de re sua statuerint, id legis vim habet. (Pag. 47. Edit. Hæschel. Adde legem Wisigotibicam lib. VI, tit. V. c. 12.

f Philo] De specialibus legibus secunda.

(Pag. 798. C.) Cyprianus ad Demetrianum: nisi tibi pro arbitrio tuo serviasur, nisi ad voluntatis obsequium pareatur, imperiosus, & nimis servitutis exactor, flagellus, verberum, fame, siti, nuditate, ferro frequenter, & carcere affligis, & non agnoscis miser Dominum Deum tuum, cum sic exerceas ipse in hominem dominatum. (Pag. 188. Edit. Fell. Brem.)

G R O N O V I I.

15 Qua publica] Qua civibus imperatur.
16 Dispari titulo] Magistratus, & domini.
17 Paria in illos] Nempe jure naturæ, non gentium, non civili.
18 In hac parte vitæ] Significat, quemadmodum magistratui, aut principi non licet occidere civem sine delicto capitali ejus, ita nec domino servum.
19 Prolata vi proximitatis] Ut fit aliqua cognatio omnium hominum inter se, quod docent S. Litteræ, unde scimus, nos omnes ex Adam oriundos, sed maxime, ut Christus jusserit, quemvis hominem pro proximo haberi.

(cc) Heic etiam voluit dicere Auctor, Levit. XXV, 17, 43. 53. pro eo, quod habent omnes Editiones. Et hinc patet, non à Typographis ortum esse mendam illud, quum in duobus locis diversis ita constanter unus Liber Mosi pro alio laudatus fuerit, numerosque Capituli eodem modo permutatus. J. B.

ταῖς ἐξουσίαις κατὰ τῶν οἰκετῶν, ἀλαζονείαν καὶ ὑπερολίαν καὶ δευτὴν ἀμότητα ἐπιδεικνυμένους. ταῦτα γὰρ ἐκ ἑστὶ δειγμάτων ψυχῆς εἰρηνικῆς, ἀλλ' ὑπ' ἀκρασίας τὸν ὑπεύθυνον (male editum ἀνεύθυνον) κολαζέουσιν κατὰ τυραννικὴν δυναστείαν. *Servi fortuna quidem inferiores sunt: natura autem pares dominis: ac* ²⁰ *divinae legi iusti regula est, non quod fortunæ, sed quod naturæ congruit. Ideo non oportet dominos potestate sua in servos proterve uti, nec eam materiam sumere superbiæ, & insolentiæ, & diræ feritatis. Hac enim signa animi non placidi sed male temperati, & in subditos tyrannico quodam dominatu ferventis. Numquidnam æquum est, ait*

^a De Cle-
ment. I.
16.

^b Cap. 17.

^c Exod.
XXI, 26,
27.

^d Exod.
XX, 10.
XXIII, 12.
Deut. XVI.

^e Lib. V.
Ep. 19.
^f Ep.
XLVII.

Seneca, gravius homini, & durius imperari, quam imperatur animalibus mutis? atqui æquum non crebris verberibus exterrere dominandi peritus magister: fiet enim formidolosus, & contumax, nisi eum tactu blandiente permulseris. Et ^b *mox: quid stultius, quam in jumentis quidem, & canibus erubescere iram exercere, pessima autem conditione sub homine hominem esse? Hinc est quod Hebræa lege* ^c *servo, aut ancillæ & non pro oculo tantum, sed & pro dente excusso, per injuriam scilicet, libertas debebatur.*

V. 1. Sed & ^h ²¹ *operæ cum modo exigendæ sunt, + & valetudinibus fervorum humane habenda ratio. Quod ipsum præter alia spectat + lex Hebræa in sabbathi institutione, d* *nimirum, ut laboribus aliquod daretur spiramentum. Et C. Plinii* ^e *epistola ad Paulinum, quæ sic incipit: video quam molliter tuos habeas, quo simplicius confitebor tibi qua indulgentia meos tractem. Est mihi semper in animo & Homericum illud* *ἐκυρὸς δὲ πατὴρ ὡς* ²² *ἡπιοῦ ἦεν, & hoc nostrum PATERFAMILIAS.*

2. In eadem voce veterum humanitatem observat & ^f *Seneca: ne illud quidem videtis, quam* ²³ *+ omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint? dominum patremfamilie appellaverunt, i* *servos familiares. Dion Prusænsis optimum regem & describens,*

^g Orat. I.
pag. 5. C.

δυσπότην

G R O T I I.

^g *Non pro oculo tantum, sed & pro dente excusso] Philo dicto loco: ἔγω γὰρ ὁ μὲν ἀνὸς ὡν ἔδρασε, διττὴν ἐκδέχεται ζημίαν, ἀμὰ τιμῆ καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀφαιρέσεις καὶ τρίτον ἐκατέρω τῶν λεχθέντων χαλεπώτερον, ἀναγκαζόμενος ἐν τοῖς μεγίστοις ἐνεργετῶν ἐχθρόν, ὃν ἴσως ἡνίχου κακὸν αἰεὶ δύνασθαι. ὁ δ' ἀνὸς ὡν ὑπέμεινε παρηγορίαν ἔχει διπλὴν, & μόνον ἐλευθερωθεὶς, ἀλλὰ καὶ ἀργαλίαν καὶ ὡμὸν ἰδεσπότην ἐκφυγῶν. sic ille pro facto duplicem pendet pœnam, amissis & operis, & servi pretio. ad quæ accedit & tertium duobus istis gravius, quod cogitur in rebus maximis bene facere homini exoso, & quem optasset semper vexare posse; alter autem pro malo, quod pertulit, duplex habebit solatium, non libertatem tantum adeptus, sed a tam fero, servoque domino exsolutus. (Pag. 808. A. B.)*

^h *Operæ cum modo exigendæ] Vide c. 14. in epistola episcoporum ad Ludovicum regem, quæ inserta est in capitulare Caroli Calvi. Seneca epistola XLVII. non tanquam hominibus, sed tanquam jumentis abutimur. De Atheniensium vero in servos lenitate vide Xenophontem*

de republica Atheniensium. (§. 9, & seqq. Ed. Oxon.)

ⁱ *Servos familiares] Amicos Epicurus. Seneca. epistola CVII.*

G R O N O V I I.

²⁰ *Divinae legi iusti regula] Divina lege iustum habetur, non quod existens forte casus aut temporis iniquitas aliquando permittit, sed quod æterna, & semper sibi similis ratio sancit.*

²¹ *Operæ cum modo] Quatenus falvis corporibus sustineri possunt.*

²² *ἡπιοῦ ἦεν] Aiel. Helenæ verba de Priamo il. ω. 775. dicentis, affines ceteros, & ipsam socrum sæpe sibi convicium fecisse, nunquam vero Hectorem, & Priamum, focerum, qui semper sibi fuerit quasi mitis pater. (Voces illæ, ἐκυρὸς δὲ, non leguntur apud Plinium in ulla Editione. Ex alio igitur loco reliqua potuerunt desumi; ut ostendunt Seberi, & Barnesii Indices. J. B.)*

²³ *Omnem invidiam] Ipso nomine ostenderint se nec dominos invidios, & odiosos, nec servos viles, & contumeliis obnoxios velle.*

G R O.

δοσιπτον δ' ἕλ' ὅπως τῶν δουλείων, ἀλλὰ μὴδὲ τῶν δούλων χαίρειν κολύμενον. *domini nomen adeo in homines liberos non usurpat, ut & in servos eo abstineat.*
k Ulysses apud ^a Homerum servos, quos fidos reperit, apud se ait futuros eo loco quasi Telemachi filii ipsius fratres essent. Tertullianus ^b : *gratius est ²⁴ nomen pietatis, quam ²⁵ potestatis : etiam familiae magis patres, quam domini vocantur.* Hieronymus ^c sive Paulinus ad Celantiam : *familiam tuam ita rege, & constitue, ut te matrem magis tuorum, quam dominam videri velis, a quibus benignitate potius, quam severitate exige reverentiam.* Augustinus ^d *Domestica pax a justis patribus ita olim administrata est, ut secundum haec temporalia bona ²⁶ filiorum sortem a servorum conditione distinguerent, ad Deum autem colendum omnibus domus suae membris pari dilectione consulere : quod naturalis ordo ita praescribit, ut nomen patrisfamilias hinc exortum sit, & tam late vulgatum, ut ²⁷ inique etiam dominantes hoc se gaudeant appellari. Qui autem veri patresfamilias sunt, omnibus in familia sua, tanquam filii, ad colendum, & promerendum Deum consulunt.*

3. Similem pietatem in voce puerorum, ⁺ qua servos significabant, annotavit Servius (dd) ad illud ^e Maronis : *claudite jam rivos, pueri.* nec diffimile quod Heracleotæ servos suos Mariandynos ^m ²⁸ δουροφόρους, id est, donatarios, appellabant, ἀφαιρῶντες τὸ κέρδιον τῆς προσηγορίας, *parcentes acerbitati nominis, ut ad Aristophanem ²⁹ vetus interpres Callistratus notabat.* Laudat Germanos ^f ⁺ Tacitus, quibus servi tanquam coloni habebantur. Theano in ^g epistola : *δικαία χρῆσις ἵνα μήτε διὰ τὸν κόπον κώμωσι, μήτε ἀδυνατώσι διὰ τὴν ἔνδειαν. justus mancipiorum hic est usus, ut nec pro labore deficiant, nec per egestatem impares sint ferendo.*

VI. I. Pro opera, ut diximus, ⁿ ⁺ alimenta servo debentur. Servus, ait

GROTII.

k Ulysses] Cujus paternam in se benignitatem praedicat Euræus Odyssææ ξ. (*vers.* 138, & *seqq.*)

l Gratius est nomen pietatis, quam potestatis] Notat & Cyprianus testimoniorum III, §. 82. ad Quirinum : dominos servis, cum crediderint, mitiores esse debere ; probatque id apostoli Pauli ad Ephelios verbis. Lactantius libro V, cap. 15. *Nec alia causa est cur nobis invicem fratrum nomen impertiamur, nisi quia pares esse nos credimus. Nam cum omnia humana non corpore, sed spiritu metiamur, tametsi corporum sit diversa conditio, nobis tamen servi non sunt : sed eos & habemus, & dicimus spiritu fratres, religione servos.* Augustinus de moribus ecclesiae catholicae I, 30. *Tu dominis servos non tam conditionis necessitate, quam officii delectatione doces adhaerere. Tu dominos servis, summi Dei scilicet communis domini consideratione, placabiles, & ad consulendum, quam ad coercendum propensiores facis.* Adde Isidorum Pelusiotam lib. I, epistola 471. Repete quæ modo ex Prisco posuimus.

^m Δουροφόρους appellabant] Athenæus VI, 18.

ⁿ Alimenta servo debentur] Sirachides XXXIII,

Tom. IV.

²⁵ ἀρετῆς καὶ παιδείας καὶ ἔργα οἰκίτης] *Panis, & disciplina, & opera servo.*

G R O N O V I I.

²⁴ Nomen pietatis] Officii, curæ sanguinis.

²⁵ Potestatis] Juris, & imperii.

²⁶ Filiorum sortem a] Liberos liberalius tractarent, quam servos.

²⁷ Inique dominantes] Duriter, & tyrannorum more imperantes.

²⁸ Δουροφόρους, id est, donatarios] Potius tributarios, seu qui dominis dona ferrent, ut operæ, quas præstarent, & mercedes, quas mererent, in alienum opus locati, haberentur pro munere, ac donis : nam apud Euphorionem est Δουροφόροι κολόντου. Et hujus generis composita omnia activam habent significationem. Adde Terentium Phormione I, 1, 6.

²⁹ Vetus interpres Callistratus] Non ille, qui exiit, sed quem habuit Athenæus lib. 6. pag. 263.

(dd) Nihil tale video apud Servium, in hunc versum, qui est ultimus Eclogæ III. Hoc tantum alibi lego : *Utrum ergo utate PUEROS, an ut vinctos, & famulantes solumus communiter PUEBROS vocare ?* In Eclog. VI. *vers.* 14. *J. R.*

I

GRO-

^a De Off. ait ^a Cicero, non male præcipiunt qui ita jubent uti, ut mercenarius : operam exigendam, justa præbenda. Aristoteles : ^b δάσφ μισθὸς τροφῆς, seruo pro mercede alimenta. Cato : ^c familia ut bene sit, provideto, ne algeat, ne esuriat. Est aliquid, ait ^d Seneca quod dominus præstare seruo debeat : ut cibaria, vestiarium. In cibariis erant ³⁰ quaterni modii frumenti in mensem, quos præstitos servis ^e Donatus auctor est. + Martianus iurif. consultus ^f esse, ait, quæ dominus necesse habet seruo præstare, ut tunicas, & similia. Damnatur ab ^g historiis ^p Siculorum crudelitas, qui captivos Athenienses fame necabant.

2. Insuper Seneca ^b dicto loco probat, ³¹ in quædam liberum esse servum, & ³² + beneficii quoque habere materiam, si quid fecerit quod servilis officii modum excedat, quod non ex imperio, sed ex voluntate præstetur, ubi ex ministerio in affectum amici transitur, quod late explicat. His consentaneum est, ut si quid servus, quemadmodum ⁴ apud Terentium est, suum defraudans genium comparfit, aut ³³ succisivi temporis diligentia quæsit, + id aliquo modo sit ipsius. Non male Theophilus ⁱ peculium definit ³⁴ εἰς τὴν φυσικὴν + naturale patrimonium, quasi contubernium definias + naturale matrimonium; sed & ^k Ulpianus peculium

G R O T I I.

^o Seneca] Idem de tranquillitate : (Cap. 8.) familia vestiarium petit, victumque. Romani ad Bessiam apud Procopium Gotthicorum III. χορηγεῖτε τοῖς ὑμετέροις αἰχμαλώτοις τροφὴν ἐν ἀρχαῖσιν, ἢ δὲ κατὰ τὴν χρεῖαν ἡμῶν ἀποχωρήσειν, ἀλλ' ὡς γε ἀποσῆν διαρκῶς ἔχουσιν. date nobis saltem ut captivis vestris alimenta, non dicam quæ sufficiant, qualia necessitas nostra desiderat, sed que mortem arceant. (Cap. 17.) Chrysostomus ad Ephesios V, 21. ὅταν εἴτῃ μὲν τὴν σωματικὴν διακονίαν παρέχη, σὺ δὲ τὸ σῶμα τρέφῃς καὶ θεραπεύῃς καὶ τροφαῖς καὶ ἐνδυμασίαις καὶ ὑποδημασίαις, καὶ εἴτῃ δουλείας ἐστὶ τρέφῃς ὅτι εἰάν μὴ παρέχης καὶ σὺ τὴν σπὴν διακονίαν, ἢ δὲ ἐκεῖνῃ τὴν ἐαυτοῦ, ἀλλ' εἶσαι ἐλευθερῷ, καὶ εὐδοκίαν αὐτὸν ἀναγκάσει νόμῳ καὶ μὴ τρεφόμενον τὰτο ποιῆν. ubi ille corporis ministeria exhibet, tu vero eum ulis, curasque ut præter victum habeat quo induatur, quo calceetur, est hoc servitutis quoddam genus : nam nisi, εἴ tu tuum hoc exhibeas ministerium, nec ille exhibebit suum, sed liber erit, neque ulla eum lex constringet, si non alatur, operam præstare. (Tom. III. pag. 860. Edit. Savil.)

^p Siculorum crudelitas] Et Isaacus Angeli in Siculos captivos, memorante Niceta lib. I. qui & epistolam ponit ea de re regis Siculi ad Imperatorem Græcum. (Cap. 3.)

^q Apud Terentium est] Phormione actu I, 1. (vers. 10.)

^r Naturale patrimonium) Eumzus Odyssæa 5. (vers. 63, 64.)

Οἶά τε ᾧ οἰκῆν ἀναξ εὐδύμῳ ἔδωκεν,
Οἶκόν τε κληρὸν τε πολυμήτην τε γυναῖκα.

Qualia dat famulis domini proluxa voluntas,
Fœdera conjugii socialia, remque, domumque.

Ipsè Ulysses Odyssæa 6 Eumzoo, & Phylætie dicit. (vers. 214, 215.)

Ἄξιμα ἀμφοτέροις ἀλόχως καὶ κτήματ' ὀπάσσω.
Οἰκία τ' ἐγγυς ἐμοῖο τετυγμένα.

Vestrum utriusque thori sociam dabo, largiar
Et rem,
Vicinasque domos nostras.

Varro de servis : studiosiores ad opus fieri liberalius tractando, aut cibariis, aut vestitu largiore, aut remissione operis, concessioneve ut peculiare aliquid in fundo pascere liceat. (De Re Rust. Lib. I. c. 17.)

G R O N O V I I.

³⁰ Quaterni modii] Seneca seruo tragædo, quod genus honestius, quinque modios mensuros dari, scribit epist. 80.

³¹ In quædam liberum esse] Esse nonnulla, quæ homo servus agat tanquam liber.

³² Beneficii quoque] Possè domino beneficium dare.

³³ Succisivi] Subsecivi.

³⁴ Naturale patrimonium] Ut naturale dicitur, quod tantum est naturale, non etiam confirmatum civilibus legibus, eoque carens effectu, quem habent eadem res ornate solemnibus legum. Sic naturales liberi, qui non iustis nuptiis nati.

G R O

hum dixit + pusillum patrimonium. + Nec refert quod ³⁵ peculium dominus suo arbitrio adimere potest, aut minuere : + neque enim quod æquum est faciet, si sine causa id faciat. + Causam vero intelligo + non poenam modo, + sed & domini necessitatem : + nam servi utilitas utilitatibus domini subest, magis etiam, quam + res civium civitati. Apposite ad hanc rem ^a Seneca : ^a non ideo nihil habet servus, quia non est habiturus, si dominus illum habere noluerit.

^a L. VM. de benef. 4.

3. + Et hinc est + quod ³⁶ dominus non repetit, si quid servo in servitute debitum post manumissionem solvit : ^b quia (ut Tryphoninus ait). + debiti, vel non debiti ratio in conditione ³⁷ naturaliter intelligitur, + dominus autem servo debere naturaliter potest. Itaque + sicut ^c clientes in usum patronorum, + & subditos in usum regum, + sic servos in usus heriles contulisse legimus, ut + si filia dotanda, + si captivus filius redimendus, & si quid his evenisset simile. Plinius, ut ipse in epistolis narrat, ^d servis suis concedebat etiam + quædam quasi testamenta facere, id est, dividere, donare, relinquere ³⁸ intra domum. + Apud aliquas gentes etiam plenius quoddam res acquirendi jus servis concessum legimus, sicut servitutis plures esse gradus, a nobis ^e alibi tractatum est.

^b L. 64. D. de cond. indeb.

^c Dionys. l. II. c. 10. Ant. Rom.

^d Lib. VIII. epist. 10.

^e Lib. II. c. 5. §. 30.

4. + Ad ³⁹ hanc internam, quam exponimus, justitiam multos apud populos etiam + jus illud exterius dominorum leges ⁴⁰ retraxerunt. Nam & apud Græcos servis durius habitis licebat (ee) ⁴¹ πρὸς αὐτῶν, + ad venditionem proclamare, & Romæ + ad statuas confugere, aut ⁴² + præsidium implorare opem + contra sævitiam, ^f vel famem, vel intolerabilem injuriam. Illud vero jam + non ex jure stricto, sed ex humanitate, & beneficentia veniet, + interdum tali, quæ & debeatur, + ut post longas operas, aut valde magnas, libertas detur servo.

^f §. 2. Inst. de hū. qui sui, vel al. jur.

^g L. 4. D. de just. §. 3.

^b Andr. l. 1. c. 11.

5. + Posteaquam jure gentium servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis, ait ^g + Ulpianus. Exemplo sit illud ^b Terentianum : feci

G R O T I I.

^s Seneca] Eiusdem est, ibidem: Numquid dubium est, quin servus cum peculio domini sit? Dat tamen domino suo munus.

G R O N O V I I.

³⁵ Peculium dominus] Dominus justam causam habet auferendi peculium servo, non modo si quid is committat, ob quod mereatur eo mulctari, sed etiam si eo ipse ad usus vitæ indigeat.

³⁶ Dominus non repetit] Non consequitur actione indebiti. §. I. Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio.

³⁷ Naturaliter] Potest aliquis debere naturaliter, qui non debet civiliter: ut si pupillus sine auctoritate tutoris contraxit, naturaliter obligatur ad implendum contractum; cessat

autem conditio indebiti, etiam si quis solverit, quod naturaliter debebat: non tantummodo si quis solvit quod debebat civiliter.

³⁸ Intra domum] Conservis, non servis alienis.

³⁹ Ad hanc internam] Ethicam, morum, humanitatis, conscientiæ, ad quam non adigimur legibus.

⁴⁰ Retraxerunt] Imminuerunt.

⁴¹ Ad venditionem] Adire magistratum, & petere, ut dominus servus, atque inexorabilis alii domino se vendere compelleretur.

⁴² Præsidium] Provinciæ alicui præfectorum.

(ee) Refert id JULIUS POLLUX, Onomastic. Lib. VII. Cap. 2. num. 13. Ed. Amst. testemque laudat Aristophanem, in Ωραϊκῆ, Dramate deperdito. Vide ibi KUHNII Notam. & adde POTTER. Archaeolog. Græc. Lib. I. Cap. 10. J. B.

feci e servo ut esses libertus mihi
Propterea t quod servibas liberaliter.

a Lib. III. Salvianus * in usu quotidiano esse ait, ut servi, etsi non optimæ, saltem non improbæ servitutis, libertate donentur. addit, & illa, quæ in servitute positi conquiescant, + ex dominorum domo tollere non vetantur. Cujus benignitatis multa exempla in martyrologiis apparent. Et hic quoque laudanda benignitas legis Hebrææ, b quæ servum + Hebræum certo tempore exacto manumitti omnino jubet, u 43 nec sine donis: de cujus legis contemtu graviter queruntur prophetæ. Cæterum majorem reprehendit + Plutarchus c, quod servos senectute confectos venderet, immemor ejus, quæ est inter homines, + communis naturæ.

VII. Quæstio hic incidit, d + an fugere fas sit ei, 44 qui bello justo captus est. non de eo agimus, + qui suo 45 proprio delicto pœnam eam est commeritus, + sed qui 46 publico facto in hanc fortunam decidit. + Verius est, fas non esse, + quia ex conventionem, ut diximus, gentium communi operas suas civitatis nomine debet. Quod tamen ita est intelligendum, + nisi intolerabilis sævitia hanc ipsi imponat necessitatem. Videri circa hanc rem potest responsum Gregorii Neocæsariensis XVI.

VIII. I. e Movimus 47 alibi dubitationem, + an, & quatenus nati ex servis domino teneantur interno jure, quæ hic ob specialem bello captorum considerationem omitti non debet. Si parentes suo delicto + pœnam 48 mortis erant commeriti, poterunt eorum posteris, qui sperabantur, ob (ff) vitam servandam obstringi servitio, quia alioqui existituri non

G R O T I U S

t Quod servibas liberaliter] Ita manuscripti recte. Varro narrat in Feroniæ luco dictum servis: bene meriti sedeant servi, jurgant liberi. in quibusdam locis mos liberari servos, ubi octuplum pretii, quo emti erant, paraverunt. (Quod Auctor noster adfert heic, tamquam è VARRONE, habet id sine dubio à SERVIO, ad Æneid. VIII, 564. Sed Grammaticus ille ait: In hujus (Feroniæ) templo (non autem luco) Tarracinae scilicet lapideum fuit, in quo hic versus incisus erat: BENE MERITI &c. Quam libertatem (legendum libertatis) deam dicit Feroniam quasi Fidoniam. Igitur non dicit Servius, verum illum referri à VARRONE, sed tantum ab illo etymologiam tradi vocis Feroniæ. Vide hunc, De Ling. Lib. IV. pag. 20. Ed. H. Steph. (Cæterum de re ipsa consule quæ habet V. Cl. EYBÆ. OTTO, Præfat. in Tom. II. Tresauri Juris, pag. 4. J. B.)

u Nec sine donis] Consuetudo id interpretata ne minus XXX. felcis detur. vide præcepto jubente 84.

G R O N O V I I.

43 Nec sine donis] Ut sit unde vivat in li-

bertate, cum deserit eum alere dominus.

44 Qui bello justo captus] Nam qui bello injusto, illis licere tradidit 3, 7. 6.

45 Proprio delicto] Aliquid præter cæteros flagitiose, aut scelestè patrando.

46 Publico facto] Calamitate partium victarum.

47 Movimus alibi] 2, 5, 29. 3, 7. 5.

48 Mortis erant commeriti] Et sic non genuissent, nisi victor illos conservasset hac conditione, ut servirent: possunt videri & ii, quos gignunt postea, servitutum eandem debere ob suam vitam: neque enim aut nati forent, aut superstites essent, nisi genitoribus eorum pepercisset communis dominus, & ipsos procreandi, educandique copiam fecisset.

(ff) In omnibus Editionibus, etiam prima, heic legebatur ad. Sed nos audacter posuimus ob, quod sensus manifesto postulat. Neque enim agitur de obligatione quadam vitæ servandæ, quæ ipsis natis è Servo incumbat, sed de obligatione serviendi, quæ tenentur ob vitam à Victore servatam. Sic in sequenti periodo ob auctenta à Domino præstanda proles à Parentibus in servitutem dari posse dicitur. J. B.

G R O -

non fuerant. nam & ob alimenta alioquin defutura prolem suam parentes + in servitutem vendere possunt; ut ibi diximus. Tale est jus, quod + in Cananazorum posteros Hebræis * Deus concedit.

a Deut. XX, 14.

2. Pro debito autem civitatis ii quidem, + qui jam nati erant, ut pars civitatis obligari poterant, non minus, quam parentes ipsi; + at in nondum natis non videtur hæc causa sufficere, + sed alia requiri: + aut ex parentum consensu expresso, accedente alendi necessitate, + idque etiam in perpetuum: + aut ex ipsa alimentorum præstatione, idque duxat 49 + usque dum operæ totum, quod impensum est, expunxerint. + Si quid ultra juris in hos domino datur, id videtur + ex lege civili dominis plus æquo largiente (gg) procedere.

IX. 1. At + quas apud gentes jus illud servitutis ex bello in usum non est, + optimum erit permutari captivos: proximum + dimitti pretio non iniquo. Hoc quale sit, præcise definiri non potest: sed humanitas docet, + non ultra intendi debere, quam 50 deducto ne egeat captus rebus necessariis. nam & leges civiles hoc multis indulgent, + qui suo facto proprio in debitum inciderunt. Alibi hoc + pactis, aut moribus definitur: x ut apud (hh) Græcos 51 olim mina, + nunc inter milites menstro stipendio. Narrat Plutarchus olim inter Corinthios, & Megareses bella gesta b *ἡμέρας δὲ συγγενεῶς*, mansuete, & ita ut *populos consanguineos decebat*. Si quis captus esset, eum a captore habitum ut hospitem, & fide de pretio accepta dimissum domum: unde natum 52 *δορυξένων* uomen.

b Quest. Gr. pag. 295. B.

2. Ek-

GROTII.

x *Ut apud Græcos olim mina*] Bello Gallorum cum Hispanis in Italia eques redemptus quarta parte annui stipendii. non comprehensi qui ordines ducerent, eisque superiores: nec qui iusto prælio, aut oppido per vim capto venirent in potestatem. *Mariana XXVII, 18.*

GRONOVII.

49 *Usque dum operæ totum*] Labore pro omni sumtu, qui in eos factus est, satisfecerint.

50 *Deducto ne egeat*] Ut captus non privetur omni patrimonio, sed tantum ei relinquatur, quo se sustentare possit.

51 *Olim mina*] Centum drachmis, sive decem Philippis. Inter Fabium, & Hannibalem convenerat, argenti pondo binis, & selibra, sive mille nummis. *Liv. 22, 23.* Hannibal ad Cannas captis, equiti quingenos quadrigatos, trecenos pediti, servis centum statuit. *Liv. 22, 58.*

52 *Δορυξένων*] Quasi hasta, & armis hospitem: quæ tamen vox usu deinde ad quemvis hospitem significandum producta, & dilata est.

(gg) Hæc etiam, in omnibus Editionibus, hætenus legebatur, *largientibus*, mendo manifestissimo. Videtur Auctor primo scripsisse, *ex legibus civilibus dominis plus æquo largientibus*: postea quum ad vitandum concursum duplicis casus similis ejusdem numeri, unum è plurali singularem facere vellet, perspicuitatis causâ, *ex lege civili* posuit, sed oblitus est *τὸ largientibus* simul, ut par erat, mutare. *J. B.*

(hh) Nullus dubito, quin Auctor in animo habuerit quod legerat apud ARISTOTELEM, *διὸν τὸ μὴ εἶναι λυτρίσθαι*. *Ethic. Nicom. Lib. V. Cap. 10.* Verum, hoc ibi tantum refertur ut exemplum *Jurii*, quod Philosophus vocat *Legitimum*, quodque opponit *Naturali*: nihil dicit, nec *Aristoteles*, nec *Andronicus Rhodius* in Paraphrasi, nec *Michaël Ephesus*, unde colligi queat, hoc lege quadam communi sancitam esse apud *Græcos*. Immo video, in oratione DEMOSTHENIS *de male obita Legatione*, Captivos quosdam mutuo sumsisse, alium *tres minas*, alium *quinque*, alium prout cuique conditiones erant propositz: *Ὁ μὲν, τρεῖς μνᾶς, ὁ δὲ, πέντε, ὁ δὲ, ὅπως συνέβαιναν ἐκάστη, τὰ λύτρα*. *Pag. 222. A. J. B.*

De Offic.
I. 12.

2. Excellentioris animi est illud Pyrrhi a Cicerone * laudatum :

*γ Nec mi aurum posco , nec mi pretium dederitis :
Ferro , non auro 53 vitam cernamus utrique :
Quorum virtuti belli fortuna pepercit ,
Eorundem libertati me parcere certum est.*

δ Xenoph.
Lib. III.
Cyrop. c. I.
§. 20.
c Lib. V.
e. 10.
d Lib. VII.
c. 9. n. 18.
e Vita
Dem. pag.
391.
f Strabo
lib. VII.
pag. 302.
Ed. Paris.

Non dubium + quin crediderit Pyrrhus justum a se bellum geri : tamen + parcendum existimabat eorum libertati, quos probabiles causæ iri bellum tulissent. Simile *b* Cyri factum celebrat Xenophon : Philippi Macedonis post victoriam in Chæronea *c* Polybius : Alexandri in Scythas *d* Curtius : Ptolemæi regis , & Demetrii , inter se non bello magis , quam in captivos benignitate certantium , *e* Plutarchus. Lyfimachum vero *z* Getarum rex Dromichætes *f* bello captum hospitem suum fecit , paupertatisque simul Geticæ , ac comitatis testem factum perpulit , ut talibus amicis , quam hostibus uti mallet.

G R O T I I .

γ Nec mi aurum posco] Similem Tiberii Christiani Imperatoris in Persas bonitatem laudat Menander Protector , (Legat. pag. 141. 1. Ed. Hæschel.) Sisebuti Mariana , item Sanctii Castellæ regis , libro XI. (Cap. 5. Illud autem de Sisebuto legitur Lib. VI. Cap. 3.)

z Getarum rex Dromichætes] Meminit & Diodorus Siculus in excerptis Peirescianis. (Pag. 257. 258.)

G R O N O V I I .

53 Vitam cernamus] De vita certemus , & pugnemus.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. XIV.

AUCTOR supra capite VII. *Jure gentium voluntario* in bello solemniter publico introductum esse, ait, ut 1°. capi personæ hostium possint etiam si causa injusta sit ; & quidem 2°. in infinitum , ultra debiti , vel pœnæ modum. Idque gentes 3°. extendisse , ait. ad omnes , qui in hostili territorio inveniuntur ; item 4°. ad posteros , l. 2. c. 5. §. 27. & c. 7. §. 1. §. 2 : 5°. jus vitæ , & necis in captos concessisse , c.

7. §. 3. & c. 5. §. 28. & 6°. facultatem acquirendi ex opera servi , d. c. 7. §. 4. §. 5.
Auctor hoc capite temperat illam licentiam jure gentium concessam , tum ex jure naturæ , tum ex præceptis virtutum , tum ex utilitatis rationibus.
Jure naturæ enim 1°. neminem capere personam hostilem posse nisi justam bellandi causam habeat. Neque 2°. in infinitum capi posse , sed tantum ad debiti ,

biti, aut delicti quantitatem, L. 3. c. 14.
 §. 1. Atque hinc capi non posse, ait,
 qui infortunio militant, c. 14. §. 1;
 nec innocentes cum nocentibus, *ibidem*;
 nec foeminas, senes, & alios, qui arma
 gerere non possunt, *ibid*: neque 3°. na-
 tos ex servis servos fieri, L. 2. c. 5. §.
 19. *pr. l. 3. c. 1. §. 8*, nisi pro proportio-
 ne alimentorum, d. c. 14. §. 8: neque
 4°. jus vitæ, & necis, sub servitute con-
 tineri, sed perpetuas tantum operas, L.
 2. c. 5. §. 27. & 28. l. 3. c. 13. §. 2.
 l. 3. c. 7. §. 2. l. 3. c. 14. §. 2. 3. &
 4, præstitis servo alimentis, d. c. 14. §.
 5. Atque hinc, ait, servum fugere non
 posse, L. 3. c. 7. §. 6. & c. 14. §. 7.
 5°. Servum sibi acquirere, L. 3. c. 14.
 §. 6, indeque peculium ei sine causa
 adimi non posse, *ibid*.
 Denique commendat redemptionem ca-
 ptivorum, *Vid. c. 14. §. 9. & l. 3. c.*
 7. §. f.

A D §. I.

I CAPTIVITAS *hominum*, & *servi-*
tus in more est] » Nam inter Mahumeta-
 nos invicem, & inter Christianos, in usu
 non esse, alibi dictum est. L. 3. c. 7.
 §. 9. & c. 9. §. 19.

Si internam justitiam respicimus] » I. e.
 jus naturæ, neglecta licentia, quam jus
 gentium voluntarium in bello solenni con-
 cedere fingit.

Limitanda primum est ad rerum instar
 De qua limitatione egit c. *præced.* §. 1.

Ut scilicet eousque licita sit talis acqui-
sitio, quousque debiti aut primarii, aut sub-
nascentis quantitas patitur] » Immo, uti
 in rerum captione diximus, eam in infi-
 nitum jure naturæ licitam esse, ita in
 captura personarum idem dicendum est,
 nimirum, in infinitum hostes capi, &
 servos fieri posse, donec injuria repara-
 ta sit.

Subnascentis] » Nimirum, damnorum;
 & sumtuum, qui post bellum superve-
 niunt, d. c. 13. §. 1.

Nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit
delictum] » Diximus *cap. præc.* §. 1. sin-
 gulos subditos hostis ex peculiari delicto
 teneri, quia judicium suæ civitatis, &
 hostis nostri probant, ejusque causam se-
 quantur, & defendunt.

Hactenus igitur nec ultra] » I. e. intra
 quantitatem saltem debiti.

Justum bellum gerens] » Injuste enim
 bellum gerentis actus omnes injustos esse,
 dixit l. 3. c. 10. §. 1. Scilicet, juxta ju-
 stitiam internam, de qua hic loquitur;
 nam jure gentium voluntario aliud statu-
 tum esse, fingit.

Idque in alios valide transfert] » Adeo-
 que captos vendere, & jus suum intra
 modum prædictum in alium transfere
 potest.

Ea adhibere discrimina, qua, cum de
interficiendis hostibus ageretur, supra anno-
tata sunt] » Distinguendo nimirum inter
 infortunium, & injuriam, l. 3. c. 11. §.
 3. & *seq.* ubi notavimus, omnes subdi-
 tos nocentes esse, quia injuriam a princi-
 pe illatam defendunt.

A D §. II.

Jus illud, quod quasi ex fidejussione
 pro civitate oritur] » Ex hypothese enim

Auctoris Gentes communi consensu (sub
 quo singulorum consensum contineri, ait)
 statuerunt, ut bona, & personæ singulo-
 rum pro debito civitatis pignori possint.
 Vide late *cap. præced.* §. 1. & l. 3. c. 2.
 §. 2.

Neutiquam tam late patere, quam jus,
 quod ex delicto nascitur] » Auctor capite
 præcedenti §. 2. jam monuit, tale jus
 quasi fidejussionis in debito pœnali gen-
 tium consensu in res subditorum prodi-
 tum non esse. Nos jus gentium plane
 non agnoscimus. Diximus, jure naturæ
 omnes, & singulos subditos hostis teneri
 ex injuria suæ civitatis, si vel ipsa de-
 bet, nec solvit, vel in civem debitorem
 judicium negat. Cum enim reliqui subdi-
 ti hanc injuriam operis, & opibus suis
 defendant, & defendere teneantur, me-
 rito ex hoc suo facto illicito pro hostibus
 haberi possunt. *Conf. l. 2. c. 21. §. 7.*
 n. 2. & 3.

Pœna servi fiunt] » I. e. qui in bello
 pœnali servi fiunt.

Jus hoc generale in captos ex bello justo
par est ei juri, quod habent domini, &c.] »
 Immo diversa ratio. Nam hostis semper
 capitur ob injuriam, & invitus; at hic
 servus fit ex pacto. Hinc effectum disse-
 runt: nam in priorem jus vitæ, & ne-
 cis,

» cis, domino competit, non in hunc, nisi si lex in poenam id jus permittat.

Miseranda est eorum calamitas, qui non suo facto speciali, sed regentium culpa] » At » ipsorum culpa concurrat, quia factum regentium defendunt.

Teste Isocrate] » Similia vide supra l. » 3. c. 7. §. 1.

2 *Est ergo servitus hæc perpetua obligatio operarum*] » Refutavimus hanc definitionem supra l. 2. c. 5. §. 27. n. 2. Conf. » l. 3. c. 19. §. 5. Rectius definitur constitutio juris gentium, quo quis alieno » dominio subjicitur. *Vid. supra c. 7. §. 1.*

Exem, qui inopia coactus se vendidit, differre mercenario comparat] » Hoc verum » est de servo Hebræo, quia jus vitæ, & » necis, in dominum pacto suo transferre » nequit; at alia ratio est in servis bello » factis.

Deut. XV. 18. »] *Add. Exod. 21. v. 2. seq. Jerem. 34. v. 14.*

Et in redemptura ejus operas ita vult ipsi prodesse] » *Vid. Gron. b.* At dictum jam » est, hoc in servo Hebræo, qui pacto talis est, verum esse.

3 *Multum ergo distat id, quod impune fit in servum ex gentium jure*] » Auctor » enim fingit, gentes bello solenni, i. e. » quod inter duas summas potestates geritur, & denunciatum est, hunc effectum » tribuisse, ut & res servi, & vita potestati capientis subjiciatur. *Vid. l. 3. c. 7. §. 3. seq.* Sed saltem ad effectum impunitatis, & ne apud alias gentes ideo » conveniri, & puniri possint.

Et id, quod naturalis ratio fieri sinit] » Quæ ex hypothese Auctoris tantum permittit ut jus in operas servi pro alimentis acquiratur: quod refutavimus d. c. 7. » §. 1. & diximus, dominium in vitam, » & res servi, ex ipso jure naturæ sequi.

In hominem] » In servum non qua servum, sed qua hominem.

Conferri] » Quia & domini quoque in servitutem aliquando redigi poterunt; ita enim rem explicat Seneca d. ep. 47.

Vobis quoque dominum esse] » Qui majus jus in dominum habet, quam hic in servum.

Quod et ipsi dominum] » Qui eodem modo cum dominis olim acturus est, quo domini in servos utuntur. Optime huc faciunt loca a *Tesmaro hic congesta.* » *lit. o.*

Clemens Alexandrinus] » *Conf. Sen. Ep. » 47. Statius Sylv. 6. l. 2.*

A D §. I I I.

QUÆRITUR, an domino jus vitæ, & necis in servum competat? Auctor jure naturæ tale jus domino competere negat, eique domesticam saltem jurisdictionem in servum concessam esse putat, ita ut non pro lubitu, sed ob crimen demum, & prævia causæ cognitione, occidere eum possit. *Conf. l. 2. c. 5. §. 27. & 28. l. 2. c. 13. §. 2.* At jure gentium voluntario omnia in servum licere, dixit supra l. 3. c. 7. §. 3. Nos naturæ jure omnia in servum tanquam hostem olim, & insidiatorem, adeoque delinquentem licere, ibidem demonstravimus.

In servum domino præstat ut domesticam habeat jurisdictionem] » Sensus est, domino quidem competere in servum jus vitæ, & necis, sed tantum intra fines justæ jurisdictionis, si nimirum aliquid morte dignum commiserit.

Eadem religione exercendam, qua publica exercetur] » I. e. ut non nisi ob delictum, & prævia causæ cognitione poena inferatur.

Impune] » Immo impune ex sensu Senecæ significat, quod jure naturæ tutus sit dominus, & poenam divinam tanquam legis transgressor metuere non debeat.

Æqui, bonique natura] » Humanitas, & clementia.

Comparat subditum servo] » Saltem in eo comparat, quod uti subditus principi, ita & servus domino beneficium reddere possit, etsi uterque in superioris potestate sit.

Dispari titulo paria in illos licere] » Disparitas in eo est, quod in subditos jus vitæ, & necis Principi competat vi imperii, adeoque saltem ob crimen; cum domino in servos id competat jure belli, ob injuriam civitati illatam.

Quod certe in hac parte vita adimenda, et si quid eo accedit, verissimum est] » Ita » ut nec subditis, nec servis vita adimi possit, nisi intra fines domesticæ jurisdictionis.

Seq.

Supplicium non sumebat] » Nolebat ri-
gore illo juris naturalis uti.

Verba Job] » Cum enim bene merita
sua ostentasset, ita pergit: si contemsi sub-
ire iudicium cum servo meo, & ancilla
mea, cum disceptarent aduersus me.

A D §. IV.

ADHIBENDA est equitas] » Cum do-
mino jus vitæ, & necis, in servos etiam
naturali ratione competat, frustra dubi-
tatur, an verberibus excipi possint.

Ait lex divina de servo Hebræo] » Dixi
§. præcedenti, aliam rationem esse in ser-
vo Hebræo, qui inopia se vendidit, i.
e. operas promisit; aliam in extraneo,
qui iure belli captus est.

Prolata vi proximitatis] » Proximus enim
lege Evangelii nobis dicitur quilibet ho-
mo. L. I. c. 2. §. 6. n. 3. & §. 8. n.
9. L. 2. c. 15. §. 9. n. 3. l. 2. c. 19.
§. 4. n. 3.

Non pro oculo tantum, sed & pro dente
excusso], Videtur hoc saltem obtinere in
servo Hebræo; nam de tali in specie quæ-
stio est in principio capitis. Vid. Exod. 21
v. 1. seq. Deut. 15. 12.

A D §. V.

OPERÆ cum modo exigende] » Jure
naturæ uti vita, ita & operæ ab arbitrio
domini dependent: sed prudentiæ, ac hu-
manitatis est, iis modice uti.

Et valetudinis servorum] » Ut non exi-
gantur operæ ultra vires corporis.

Lex Hebræa in Sabbathi institutione]
» Immo ratio hujus legis est, ut servi quo-
que cultui divino vacare possint, non
igitur ideo ne ultra modum operæ exi-
gantur.

2 Omnem invidiam] » Invidiosum illud
nomen dominorum, & servorum fugien-
tes.

3 Qua servos significabant] » Sen. ep. 47.
» in cubiculo vir, in convivio puer.

Tacitus] » De Mor. Germ. c. 24. At
male Auctor colonos hos refert ad mer-
cenarios. Nam ideo coloni dicebantur,
quia terram domini sui colebant, ac cer-
tum frumenti modum, aut pecoris nu-
merum, &c. solvebant. Tac. d. l. Unde
Tom. IV.

& jus vitæ, ac necis, dominis in tales
colonos competebat. Tac. d. l. c. 25.

A D §. VI.

ALIMENTA servo debentur] » Vide I
» supra l. 2. c. 5. §. 27. n. 2. L. 3. c. 7.
» §. 6. n. 5. in fin. Si jus vitæ, & necis
» competit domino, frustra de alimentis
» quæritur, negando enim alimenta necat
» servum. Cæterum, ipsius domini interest,
» si utilitatem ex servo capere vult, neces-
» saria ei subministrare.

Martianus] » L. 40. ff. de peculio. In
» lege hac non dicitur, tunicam ex juris
» necessitate servo deberi, sed eam non
» pertinere ad peculium, ad eum effectum
» ut de eo disponere servus possit, quia
» non ad disponendum, sed ad vitæ neces-
» sitates tunica pertinet.

Beneficii quoque habere materiam] » Ea 2
» enim, quæ in animo consistunt, servus
» retinet, adeoque meretur si id, quod vi
» officii tenetur facere, sua sponte facit,
» vel si ea facit, quæ officium excedunt.
» Similia vide apud Sen. l. 3. benef. c. 18.
» §. c. 20.

Id aliquo modo sit ipse] » Ex indulgen-
tia domini. Nam jure naturæ omnis uti-
litas operæ ad dominum pertinet.

Naturale patrimonium] » Quod effectus
juris civilis non habet: uti naturales li-
beri dicuntur, qui beneficiis lege civili
justis liberis concessis, destituuntur.

Naturale matrimonium] » Quod desti-
tuitur effectu juris civilis.

Pusillum patrimonium] » Seu pusilla pe-
cunia. Sed inde non probatur, pecuniam
illam servo propriam esse. Ulpianus ve-
ram etymologiam vocis peculii explicat,
indeque ortam, ait, quod pusilla pecu-
nia, i. e. exigua pecuniæ summa, servo-
rum administrationi committi solebat.

Nec refert quod peculium Dominus suo
arbitrio adimere potest, aut minuere] » Con-
stat igitur ex hac ratione, peculium nul-
lo modo in proprietate servi esse. Omne
enim jus, tam in personam, quam in
rem servi, ad dominum pertinet, §. 2.
» Inst. bis, qui sui, vel al. neque pecu-
» lium servo competere potest nisi ex vo-
» luntate, & traditione domini, l. 4. pr.
» l. 5. §. f. pecul. atque hinc pro lubitu ite-
» rum adimi potest, l. 8. ff. pecul.

K k.

Neque:

Neque enim quod æquum est faciet]
 » Immo faciet, quia omne jus domini est,
 » & servus nudus est administrator, l. 16.
 » ff. pecul. l. 93. R. S.

Causam vero] » Ob quam æquum est
 » auferre peculium servo.

Non pœnam modo] » Si ob delictum ser-
 » vo auferitur.

Sed & necessitatem] » Si ipse dominus
 » indigeat.

*Nam servi utilitas utilitatibus Domini
 subest]* » Hæc omnia gratis dicuntur. Ser-
 » vus nihil proprii habet, & omne jus do-
 » mini est.

Res civium civitati] » Diversa maxime est
 » ratio. Servus in dominio est, non civi-
 » tas: servus nullius juris capax est, nec
 » ipse aliquid proprii habet; secus, ac in
 » civitate. Quod vero jus civibus quæsitum
 » ob utilitatem publicam auferri possit, id
 » ex consensu civium oritur.

Seneca] » Immo contrarium ex hoc ipso
 » Senecæ loco apparet: nam è contrario
 » inde elicitur, servum ideo aliquid habere
 » posse, si dominus illum habere voluerit.

Et hinc est] » Quia servus naturale pa-
 » trimonium habet.

*Quod dominus non repetit si quid servo
 in servitute debitum post manumissionem
 solvit]* » Servus cum domino suo contrahe-
 » re potest: & dominus natura inde obli-
 » gatur, at civilis obligatio deficit, i. e.
 » Servus agere cum effectu contra dominum
 » non potest. Unde quæstio oritur, an do-
 » minus si servo postea manumisso solvit,
 » repetere solutum possit conditione inde-
 » biti? Recte id negatur, quia dominus na-
 » tura debet servo, & sola actio deficit ex
 » lege civili: ad impediendam autem con-
 » dictionem indebiti sufficit naturaliter de-
 » beri, d. l. 64. ff. Cond. indeb.

*Debiti, vel non debiti ratio in conditio-
 ne naturaliter intelligitur]* » L. c. Sufficit,
 » natura deberi, etsi actio inde non detur:
 » hoc enim esse debitum naturale, vidimus
 » supra l. 2. c. 11. §. 1.

*Dominus autem servo debere naturaliter
 potest]* » Dominus enim, qui cum servo
 » contrahit, in eum qua servum jus trans-
 » fert, eique obligatur: at quia servus in
 » potestate domini, & debitoris est, ideo
 » ei jus exigendi a domino non competit;
 » adeoque actio deficit, non obligatio.

Sicut clienter in usum patronorum, &c.]
 » Conf. supr. l. 1. c. 3. §. 21. n. 3.

Et subditos in usum regum] », Subditi
 », enim opibus, & operis suis rempublicam
 », defendere, & splendorem principis con-
 », servare debent.

Sic servos in usus beriles contulisse legimus]
 », Ex peculio, cujus administratio ipsi a
 », dominis concedebatur.

Si filia dotanda] », Servi ex peculio suo
 », quædam contulerunt ad dotem constitu-
 », endam.

Si captivus filius] », Servi ex suo quoque
 », peculio pretium redemptionis dederunt.

Quædam quasi testamenta facere] », Adeo-
 », que valebat dispositio ex voluntate, &
 », concessione domini.

Apud aliquas gentes etiam plenius jus]
 », Sic Germanorum coloni certam saltem
 », frumenti quantitatem; &c. præstabant,
 », reliqua sibi quærebant. Tac. Mor. Germa-
 », c. 25.

Ad hanc internam justitiam] », Seu jus 4
 », naturæ.

*Jus illud exterius dominorum leges retra-
 xerunt]* », I. e. licentiam illam enormem,
 », quam Gentes in bello soleanni permiserunt,
 », & quæ in dominio externo consistebat,
 », imminuerunt.

Ad venditionem proclamare] », Vide su-
 », pra l. 2. c. 5. §. 29. n. 2.

Ad statuas] », Imperatorum: ex Atylo-
 », rum jure id ortum est. Vid. l. 3. c. 7. §. 8.

Præsidum implorare opem] », Scilicet,
 », provinciæ præpositorum: quibus hæc au-
 », thoritas ab Antonino concessa fuit, §. 2.

Inst. de bis, qui sui, vel al.

Contra servitiam, vel famem] », Idem apud
 », Græcos obtinuit, ut ex Theani epistola
 », apparet. Vid. §. 5. n. 3.

Non ex jure stricto] », Quia jure naturæ
 », perpetuum jus in servos acquirimus.

Interdum tali, qua & debeatur] », Au-
 », ctor enim quædam ita esse virtutis, ait,
 », ut obligetur quis ad ea agenda, etsi alte-
 », ri jus quæsitum non sit, eaque refert ad
 », jus naturæ laxius; quædam autem ita vir-
 », tutis esse, ait, ut debitum inde non oria-
 », tur. Vid. Dissert. præœm. II. c. 1.

Ut post longas operas, &c.] », Cum omne
 », jus in personas, & res servi, ad domi-
 », num pertineat, ex ipsius sola voluntate
 », dependet: an libertatem dare velit.

*Posteaquam jure gentium servitus invasit,
 secutum est beneficium manumissionis]* », Ex
 », jure domini, quod victori in captum,
 », seu servum competit, sequitur jus manu-
 », mittendi;

mittendi; nam cum unicuique libere de re sua disponendi facultas competat. Dominus quoque libertatem servo reddere potest; vel pure, vel sub certa lege. Unde libertorum nomen ortum est: quod proinde merito juri Gentium, seu naturæ tribuitur in l. 4. ff. just. & jur.

Ulpianus] „ In l. 4. ff. just. & jure. Verba hæc sunt: *Mannumissiones quoque juris gentium sunt; eaque res a jure gentium originem cepit, utpote cum jure naturali (i. e. ex ordine naturæ) omnes liberi nascerentur, nec esset nota manumissio cum servitus esset incognita. Sed postquam jure gentium (quod cum genere humano ortum est, vid. l. 1. pr. junct. l. 5. §. 7. ff. Acq. rer. dom.) servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis, ut cum uno naturali nomine homines appellentur, jure gentium tria esse cæperunt.*

Ex dominorum domo tollere non vetantur] Ipse Salvianus id non tanquam jus allegat, sed tanquam usum quotidianum.

Hebræum] „ Ex gente Hebræa. Nam servus de alienigena, & peregrino; ut notat Rivetus ad Exod. c. 21. *Tesm. b.*

Plutarchus] „ In *Cat. Maj. f. 275. n. 30.* ne inutiles nutriet.

Communis naturæ] „ Hanc rationem non addit Plutarchus, sed potius contrarium, & jure id fieri posse, asserit; addit saltem, benignitati latiore, quam justitiæ patere campum, d. l. n. 40. Cæterum, austeritati morum ejus id tribuit Plutarchus, & quod nulli homini cum homine extra quæstum existimaret esse consortium.

A D §. VII.

AN fugere fas sit ei, qui bello justo captus est] „ Auctor *jure gentium voluntario* in bello publico solenni introductum esse, dixit, ut etiam ex *injusta causa* hostis mei, subditus capi, & in eum dominium externum queri possit, L. 3. c. 7. §. 1. n. 2; at id non impedire quo minus fugere queat, quia jus Gentium quidem externum servis, negat judicium, at non ideo animo quoque religionis vinculum injicere voluit. L. 3. c. 7. §. 6. n. 1.

Jure naturæ autem Subditos innocentes tunc demum servos fieri, ait, si ex *justa causa* capiantur; & ad eum saltem effectum, ut perpetuas præstent operas, l. 3.

c. 7. §. 1. & 2. Atque tales servos fugere non posse, ait Auctor, etsi innocentes sint, quia gentes ita consentire potuerunt, ut cives pro civitate obligentur, eoque operas perpetuas pro debito civitatis præstent. Vid. l. 3. c. 2. §. 3. & *supr. §. 2. n. 1.* Plenius hanc quæstionem examinavimus l. 3. c. 7. §. 6.

Qui suo proprio delicto] „ Adeoque qui fugere certo jure non potest.

Sed qui publico facto in hanc fortunam delicit] „ Sed hic quoque suo delicto servus fit, quia causam suæ civitatis sequitur, eamque bonis suis defendit.

Verius est, fas non esse] „ Dependet hoc ab eventu. Si ad suos, vel socios revertitur, fas ei fuit fugere, quia ex suæ civitatis judicio injuria captus est; si intra fines hostiles recipitur, fas ei fugere non fuit, quia judicium civitatis hostilis tum prævalet, ubi jure captus dicitur. Idem quoque est si intra fines pacati adhuc deprehenditur, quia tanquam servus eos fines intravit; medii autem præsentem statum sequuntur, *dict.*

c. 7. §. 6.

Quia ex conventionem gentium communi operas suas civitatis nomine debet] „ Verum non est, gentes communiter unquam convenisse. Verum quoque non est, servitutem in solis operis consistere. Denique verum non est, operas civium obligari pro civitate ex consensu demum gentium.

Vera ratio cur bello capti servi fiant, consistit in propria eorum injuria, quia factum suæ civitatis defendunt, adeoque causam hostis sequuntur: indeque juxta nostræ civitatis judicium jure capti sunt.

Atque hoc judicium obtinet intra fines nostræ civitatis, adeo ut quamdiu servus intra illos fines est, injuria fugere dicatur: cum e contrario si ad suæ civitatis limites revertitur, jure fugisse a sua civitate asseratur.

Nisi intolerabilis sævitia] „ Immo cum jus vitæ, & necis in captum competat, frustra de sævitia queritur; quanquam merito legibus Romanorum remedia quædam servis indulta fuerint, de quibus vide l. 2. c. 5. §. 29. & l. 3. c. 7. §. 3. & §. *præced. n. 4.*

A D §. VIII.

AN, & quatenus nati ex servis domino tenentur interno jure] „ Equidem *jure gentium* „ licen-

» licentiam lædendi hostem, & captos, et-
 » iam extensam esse ad natos, statuit *d. c.*
 » §. 29. & supra *l. 3. c. 7. §. 5.* Ratio-
 » nem hanc dedit, quia si victores suo iure
 » uterentur, & captos necarent, nascituri
 » non fuissent, *d. c. 7. §. 5.* At *jure natu-*
 » *ræ* (nam id intelligit per justitiam inter-
 » nam) natos non fieri servos, ait, nisi 1.
 » ob delictum parentum, 2. si aliter educa-
 » ri non possunt; adeoque 3. non pro debi-
 » to civitatis, nisi aut parentum consensus
 » accedat, aut alendi necessitas, aut ipsis
 » alimenta a civitate præstita sint: tunc enim
 » fieri servos ad modum alimentorum.

» Nos veram rationem cur *jure naturæ*
 » quoque liberi captorum servi fiant, expli-
 » cavimus *d. c. 5. §. 29. & d. c. 7. §. 5.* quia
 » quod ex re mea nascitur, naturali ratione
 » meum est.

Penam mortis erant commeriti] » *Vid.*
 2 *Gron. b.* At nullius momenti hæc est ratio.
 » Nam cum poena saltem suos teneat Aucto-
 » res, liberi ob delictum parentum puniri
 » non possunt. Vera igitur ratio cur liberi fe-
 » quantur conditionem matris servæ, in eo
 » consistit, quod partus sit pars viscerum
 » ancillæ, quæ serva est.

In servitutem vendere possunt] » At jus
 » vitæ, & necis in emtorem non transfertur.
 » Immo vere servi non sunt, quia restitutis
 » alimentis liberantur. *Vid. supr. l. 2. c. 5.*
 » §. 27. seq.

In Cananaorum posteros] » Ex hac ipsa
 » Creatoris lege apparet, liberos sequi con-
 » ditionem parentis.

2 *Qui jam nati erant, ut pars civitatis obli-*
 » *gari poterant*] » Immo non fidejussionis quo-
 » dam *jure* obligantur, uti Auctor putat. *Vid.*
 » *supr. §. 2. pr.* Sed quia probant factum prin-
 » cipis, ejusque injuriam defendunt, & de-
 » fendere tenentur.

At in nondum natis non videtur sufficere
 » *hæc causa*] » Quia fidejussores esse non pos-
 » sunt qui nondum existunt.

Sed alia requiri] » Vera ratio est, quod
 » portio sint corporis materni, quod totum
 » alterius potestati subest.

Aut ex consensu parentum expresso, ac-
 » *cedente alendi necessitate*] » Si aliter ali non
 » possit; tunc enim operæ filiorum quoque
 » obligari a patre possunt. At verius est, ma-
 » gistratus officium supplere huic necessitati
 » debere: de quo plenius egimus *L. 2. c. 5.*
 » §. 5. & §. 7.

Idque etiam in perpetuum] » Immo nulla
 » proportio esset inter alimenta, & operas

» perpetuas. Dixi jam, deficiente cura pa-
 » tris succedere officium magistratus.

Aut ex ipsa alimentorum præstatione] » Si
 » in familia domini partus servilis nascitur,
 » eique a domino alimenta præstantur, tunc
 » partum fieri servum, putat, ex ipsa alimen-
 » tatione. Nos diximus, partum talem fer-
 » vum fieri etiam ante alimentationem in
 » ipso momento nativitatis, quia pars est
 » corporis servilis.

Usque dum opera totum, quod impensum
 » *est, expunxerint*] » Nullus hujus rei foret
 » exitus; nam singulorum dierum & operæ,
 » & alimenta notari, conferri, & compen-
 » sari deberent.

Si quid ultra juris in hos domino datur] »
 » Uti inter gentes datur jus in vitam, &
 » res eorum, qui ex servis nati sunt.

Ex lege civili] » Immo juri gentium vo-
 » luntario id tribuit supra *L. 3. c. 7. §. 1.*
 » *Add. l. 2. c. 5. §. 28.* Neutrum tamen ve-
 » rum est: sequitur hoc jus ab ipsa natura.

A D §. I X.

Quas apud gentes] » Ut Mahumeta. x
 » nos, & Christianos. *Vid. L. 3. c. 7. §. fin.*
 » & *infr. c. 21. §. 23.*

Optimum erit permutari captivos] » Germ.
 » *auswechseln.* Gall. *échanger.* Quod olim
 » quoque factum legimus. *Vid. Cic. 1. off.*
 » 13. & *pro Sexto c. 59. Gell. l. 7. c. 18.*

Dimitti pretio non iniquo] » De redem-
 » tione captivorum late egimus in allegatis
 » modo locis.

Non ultra intendi debere, quam deduc-
 » *to ne egeat captus rebus necessariis*] Immo
 » hoc dependet ab arbitrio victoris: nam cum
 » plenum jus in res, ac personas capti acqui-
 » rat, pro lubitu suo pretium redemptionis il-
 » lius juris statuere potest.

Qui suo facto proprio in debitum inciderunt] »
 » Respicit Auctor ad executiones, quæ hodie
 » fieri solent falvis eis, quæ necessaria sunt.
 » At id meri juris civilis est. *Conf. l. 6. ff. Cess.*
 » *bon. & Laut. eod. tit.*

Pactis, aut moribus] » Quod Gallis *Cartel*
 » vocatur.

Nunc inter milites menstruo stipendio] » *Ei-*
 » *nes Monats Befoldung.*

Quin credideris] » Sed contrarium asserere
 » bant hostes: adeoque non ex justitia causæ
 » hæc dependent.

Parcendum existimabat eorum libertati,
 » *quos probabiles causas, &c.*] » Generosi animi
 » indicia hæc sunt; at non necessitatis.

C A P U T X V.

Temperamentum circa acquisitionem imperii.

- I. Quatenus justitia interna permittat imperium acquiri. VII. Utilitas ab hac moderatione indicatur.
- II. Laudabile esse hoc jure in victos abstinere. VIII. Exempla : & de mutata forma reipublicæ apud victos.
- III. Sive eos miscendo victoribus : IX. Imperium si assumendum sit, recte partem ejus victis relinqui.
- IV. Sive relinquendo imperium his, qui habuerant : X. Aut certe libertatem aliquam.
- V. Interdum impositis præfidiis : XI. Præcipue in religione.
- VI. Aut tributis etiam, & similibus oneribus : XII. Saltem victos clementer haberi oportere : & cur ?

* I. **Q**Uæ + in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, + tanto magis in populos, aut + in populorum partes, + quanto in multos insignior est & injuria, + & beneficentia. + Justo bello ut alia acquiri possunt, + ita & + jus imperantis in populum, + & jus, quod in imperio habet ipse populus : sed nempe + quatenus fert aut pœnæ nascentis ex delicto, aut alterius debiti modus. + Quibus addenda est causa vitandi periculi summi. + Sed hæc causa plerumque cum aliis miscetur, + quæ tamen ipsa tum in pace constituenda, + tum in utendo victoria + maxime spectanda est. + Nam cætera est ut remittantur ex misericordia : + in publico autem periculo, + quæ modum excedit securitas, immisericordia est. Hocrates ^b ad Philippum : τῶν βαρβάρων ἐπὶ τοσούτων ἔξαρκίσει κρατεῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστῆσαι τὴν σκευῆ χώραν. *barbari hæcenus edomandi sunt, quantum satis erit ut tuam regionem in tuto colles.*

+ II. I. Crispus Sallustius ^c de Romanis veteribus : *maiores nostri religiosissimi mortales + nihil victis eripiebant, + præter injuria licentiam.* Digna quæ a Christiano diceretur sententia : quicum illud ejusdem ^d convenit : *sapientes + pacis causa bellum gerunt, & laborem spe otii sustentant.* Aristoteles non semel ^e dixerat, πόλεμον εἶναι εἰρήνης χάριν, ἀρχαίαν δὲ πολέμου. *bellum*

G R E N O V I I.

I **I**N populorum partes] Aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas.

2 **J**us imperantis] Et principis, & quod sibi populus reservavit. (Ut, exempli gratia, si comitia, si ordines, si privilegia) illo potest uti victor, huic detrahere, & id imminuere, quatenus tamen, &c.

3 **Q**uæ modum excedit securitas] Si non pec-

avit quidem aliquid insigniter, neque debet, sed tamen salvus esse victor non potest, aut non stabile imperium acquisitum, nisi duriter victos tractet : hoc casu si misericors est victor, in suos, & se immisericos est. Cato apud Sallustium : *Hic mihi aliquis misericordiam, & mansuetulinem nominat, &c.* Bell. Catill. cap. 52.

4 **P**ræter injuria] Præterquam facultatem nocendi, qua per lasciviam male usi fuerant.

bellum pacis, & negotium otii causa institutum. Nec aliud vult Cicero, cu-
 a De Off. jus hoc est sanctissimum a effatum : bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud
 I. 23. nisi pax quasita videatur. Eiusdem & hoc b simile : sic suscipienda bella
 b Ibid. c. sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur.
 II. 2. Nihil hæc distant ab his, quæ nos docent + veræ religionis c the-
 c Th. a, 2. ologi, finem belli esse amovere ea, quæ pacem perturbant. Ante Nini
 q. 40. aut. tempora, ut ex d Trogo alibi dicere coepimus, fines imperii a tueri ma-
 I. ad 3. gis, quam proferre, mos erat : intra suam cuique patriam regna finiebantur :
 Wil. Mat. reges non imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentique
 de belli victoria imperio abstinebant : quo nos retrahit quantum po-
 sec. requis. test Augustinus, cum e ait : videant tamen ne forte non pertineat ad vi-
 q. 7. ros bonos b gaudere de imperii latitudine. qui & hoc addit : felicitas major
 d Justin. est vicinum bonum habere concordem, quam vicinum malum subjugare bellan-
 I, I. tem. Adde quod in ipsis Ammonitis propheta f Amosus severe repre-
 e De Civ. hendit hoc studium proferendorum per arma finium.
 Dei lib. IV, III. Ad hoc antiquæ innocentia exemplar proxime accessit veterum
 f Cap. I, Romanorum + prudens modestia : Quid hodie esset imperium, ait g Sene-
 v. 13. ca, nisi salubris providentia victos permiscuisset victoribus ? Conditor noster
 g L. II, Romulus, ait apud b Tacitum Claudius, tantum sapientia valuit, ut ple-
 de Ira, c. rosque populos eodem die hostes, + deinde cives habuerit : addit, exitio La-
 34. cedæmonius, & Atheniensibus nihil aliud fuisse, quam quod victos + pro-
 b. Ann. alienigenis arcebant. Livius rem Romanam auctam i dicit hostibus in
 XI, 24. civitatem recipiendis. Exempla exstant in historiis + Sabinorum, + Alba-
 i Lib. norum, + Latinorum, deinde aliorum ex Italia : donec postremo k Ca-
 VIII, c. 13. sar Gallos in triumphum duxit, idem in curiam. Cerialis in oratione ad
 k Suet. in Gallos, quæ apud l Tacitum : ipsi plerumque legionibus nostris præsidetis :
 Cæs. c. 80. ipsi has, aliasque provincias regitis. nihil separatim, clausumve. Et mox :
 l. Hist. IV. proinde pacem, & vitam, quam victi, victoresque eodem jure obtinemus, ama-
 74. te, colite. Tandem, s quod mirandum maxime, in orbe Romano qui
 sunt, + ex constitutione Imperatoris 6 Antonini cives Romani effecti sunt,
 quæ

G R O T I I.

a Tueri magis, quam proferre] Alexander Im-
 perator Artaxerxi Persæ : δειν μένειν τε αὐτὸν
 ἐν τοῖς ἰδίῳις ὄροις καὶ μὴ καιντομεῖν, μηδὲ μα-
 ταίαις ἐλπίσι αἰωροῦμενον μέγαν ἐγείρειν πόλε-
 μον ἀγαπητῶς δὲ ἔχειν ἕκαστον τὰ ἑαυτῶ μα-
 nendum cuique intra suos fines nihil novundo,
 neque debere quemquam incerta spe sublatis bella
 incipere, sed suo esse contentum. (Habet hoc
 Auctor noster ex HERODIANO, Lib. VI.
 Cap. 2. num. 9. Ed. Boecleri : ubi, ut & in
 aliis Editionibus, legitur : ἐν τοῖς τῶν ἰδίων
 ὄροις : neque necesse est emendare : ἐν τοῖς
 ἰδίῳις, ut facit Auctor noster, sive ex inco-
 gitantia, sive datâ operâ. J. B.)

b Gaudere de imperii latitudine] Vide Cyril-
 lum libro V. contra Julianum, reges Hebraeos

hoc nomine laudantem, quod suis contenti
 essent finibus. (Pag. 177. E. Ed. Spanb.)

G R O N O V I I.

§ Quod mirandum maxime] Meo judicio val-
 de reprehendendum, & perinde æstimandum,
 ac si quis omnes rusticos declaret nobiles. Eo
 dono non provinciales civium honorem confe-
 cuti sunt, sed cives provincialium conditio-
 nem, ac vilitatem subierunt.

6 Imperatoris Antonini] Non Marci philo-
 sopheri, non Titi Pii, laudatissimorum prin-
 cipum, sed Bassiani Caracallæ, qui Septimii Se-
 veri filius fuit, teterrimus parricida, & ty-
 rannus perfidus, ut ostendit Salmus, ex Dione,
 de Modo Us. 855. additque, speciem quidem
 fuisse quasi peregrinis honorem haberet, sed
 revera id factum, ut plus e vestigalibus col-
 ligeret,

quæ verba sunt * Ulpiani. ex eo, ut ^b Modestinus ait, ⁷ + Roma communis patria est. Et de ea Claudianus ^c :

*Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod cuncti gens una sumus.*

IV. I. Alia moderatæ victoriæ species est, + victis aut regibus, aut populis relinquere quod habuerant imperium. Sic Hercules, Priami ^d

*Hostis parvi victus lacrymis,
Suscipe, dixit, rector habenas,
Patrioque sede celsus folio :
Sed sceptrâ fide meliore tene.*

Idem, ^e victo Neleo, filio ejus Nestori regnum permisit. Sic Per-
fæ ^f reges victis regibus regnum relinquebant. Sic Cyrus ^g Armenio.
^e Sic Poro (aa) Alexander. Laudat hoc ^d Seneca ^b nihil ex rege victo
+ præter gloriam sumere. Et ⁱ Polybius celebrat Antigoni bonitatem, qui
cum Spartam haberet in potestate, reliquerit ipsis τὸ πάτριον πολίτευμα καὶ τὴν
ἐλευθερίαν, *republicam majorum, ac libertatem* : quo ex facto + maximas
per Græciam laudes consecutus ibidem narratur.

2. Sic + Cappadocibus permiffum a Romanis, uti qua vellent ⁸ rei-
publicæ forma : + & multi populi post bellum relicti liberi. Carthago + li-
bera cum suis legibus est, ajunt Rhodii ^k ad Romanos post bellum Puni-
cum secundum. Pompejus τῶν εἰλημένων ἑθνῶν τὰ μὲν αὐτόνομα ἦφιει, inquit ^l Ap-
pianus, *ex devictis gentibus e quasdam reliquit liberæ*. Et Quintius Æto-
lis dicentibus pacem firmam esse non posse, ^m nisi Philippus Macedo re-
gno pelleretur, dixit, sententiam eos dixisse immemores Romanorum mor-
ris,

ligeret, quia peregrini quædam non confer-
rent, quæ a civibus exigebantur. (Adde ple-
nè de hac Constitutione disputantem Illustr.
EZECH. SPANHEMIUM, in Eruditissimi-
mis Dissertationibus, quibus Orbis Romani titu-
lum præscripsit. J. B.)

7 Roma communis] Recte, sed non tantum-
modo ex eo. Poterat hoc dici, & eo titulo
digna esse Roma, etiam si non cives Romani
dignitatem suam perdidissent, & omnium ho-
minum discrimina turbata essent : quemadmo-
dum jam Plinio sub Vespasiano dicitur Italia
omnium terrarum alumna eadem, & parens,
numine Deum electa, &c. ut una cunctarum
gentium in toto orbe patria fieret lib. 3, cap.
5. Rutilius Numatianus itiner. lib. 1. Fecisti
patriam diversis gentibus unam : Profuit inju-
stis te dominante capi. Dumque offers victis
proprii consortia juris, Urbem fecisti, quod
prius orbis erat. vers. 63, & seqq.

8 Republicæ forma] Cum Romani eos libe-
rassent, maluerunt esse sub rege ; itaque rex eis

a S. P. Q. R. datus Ariobarzanes. (Vide
Justin. XXXVIII. 2.)

G R O T I I.

c Sic Poro Alexander] Pipinus Aistolfo Lan-
gobardo. (Vide EGINARD. de Vit. Carol.
Magn. Cap. VI. pag. 39, 40. cum Notis ult.
Editionis. J. B.)

d Seneca] Totus locus dignus inspicere, ubi & hoc
egregie dictum : hoc est etiam ex victoria sua
triumphare, testarique, se nihil, quod dignum esset
victore, apud victos invenisse. Tigiani pars re-
gni a Pompejo relicta. Eutropius VI. (c. II.)

e Quasdam reliquit liberæ] Earum ut nosca-
tur conditio, vide Polybium excerptis legatio-
num num. 19. Suetonium in Cæsare, ubi de Gal-
lia. (Cap. 25.) Habet & quædam Guillimanus
non indigna lectu in rebus Helvetiorum. (Lib.
I. Cap. 8.)

(aa) Vide QUINT. CURTIUM, Lib.
VIII. Cap. 14. num. 45. ibique Pittisci notam
100. in Edit. 3. J. B.

G R O-

a L. in
orbe 17. D.
de stat.
hom.
b L. Romæ
33. D. ad
municip.
c In Sec.
Consul. Sti-
lic. vers.
154, 159.
d Sen.
Troas.
vers. 725.
& seqq.

e Ælian.
Var. Hist.
IV, 5.
f Herod.
Lib. III.
a. 15.
g Xenoph.
Cyrop. I.
III. c. 1.
b De
Clem. I. 21.
i Lib. V. 8.
Cap. 9.
k Livius
I. XXXVII
c. 54.
l Mitbrid.
Bell. pag.
251.
m Liv.
XXXIII,
12.

ris, victis parcendi. addidit : *adversus victos mitissimum quemque maximum animum habere.* Apud ^a Tacitum est : *Zorsini victo nihil ereptum.*

^a Ann. XII, 19.

V. Interdum + simul cum concessione imperii consultum victorum securitati. ^f 9 Sic a Quintio decretum, Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præsidium esset : Chalcidem, ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho decessisset.

VI. Tributorum quoque indictio sæpe non tam ad factorum sumtum restitutionem, quam + ad securitatem ¹⁰ & victoris, & victi, in posterum pertinet. Cicero ^b de Græcis : *simul illud Asia cogitet, nullam a se neque belli externi; neque discordiarum domesticarum calamitatem absuturam fuisse, si hoc imperio non teneatur : id autem imperium cum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, equo animo ¹¹ parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium.* Petilius Cerialis apud ^c Tacitum pro Romanis apud Lingonas, aliosque Gallos sic differit : *nos quanquam toties lacesiti jure victoriae id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur. nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Eodem pertinent & alia, quæ expressimus ^d cum de inæquæli federe ageremus, ^e tradere arma, classem, elephantos, non habere arcem, non exercitura.

^b L. I. ad Qu. frat. ep. I. num. 11.
^c Hist. IV. 74.
^d Lib. II. c. 15. §. 7.
^e 3. L. I. c. 3. §. 21.
^f Plut. qu. Rom. 15. p. 267. C.
^g Lib. IV. c. 12. n. 29. & l. II. c. 17.
^h Lib. XXXVII. c. 35.
ⁱ Apoph. begm. pag. 207. D.
^j Curt. IV, 11.
^k Apud Aristid. Orat. de Rom. Tom. I. pag. 353, 354.

VII. I. Ut autem victis relinquatur suum imperium, non tantum humanitatis est, + sed sæpe & consilii. Inter Numæ instituta laudatur, ^e quod ¹² a + Termini sacris omnem sanguinem abesse voluit : significans, + ad quietem, & certam pacem nihil utilius, quam suis se finibus tenere. Optime ^f Florus : *difficilius est provincias obtinere, quam facere : viribus parantur, jure retinentur.* cui non dissimile apud ^g Livium illud : *facilius parari singula, quam teneri universa : & Augusti dictum ^b apud Plutarchum : ¹³ μείζον ἔργον τῷ κτήσασθαι μεγάλην ἡγεμονίαν, τὸ διατάξαι τὴν ὑπάρχουσαν.* Darii regis ⁱ legati Alexandro : *Periculosum est ¹⁴ peregrinum imperium : difficile est continere quod capere non possis. . . . Facilius est, quedam vincere, quam tueri : quam hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quam continent.*

2. Quod ^h Calanus Indus, & ante eum Oebarus ^k Cyri amicus expli-

G R O T I I.

^a Sic a Quintio decretum] Remissum id tamen postea. Polybius excerptis legationum num. IX. Plutarchus Flaminio. (pag. 374.)
^g Tradere arma, classem] Vide de Persis Agathiam libro IV. (Cap. 5.)
^h Calanus Indus] Habet id Plutarchus Alexandro. (Pag. 701. E.)

G R O N O V I I.

⁹ A Quintio decretum] Livius XXXIII, 31. Et tamen paullo post eodem annitente Quintio omnibus istis oppidis, quamvis maxime minante Antiocho, præsidia eduxerunt. Liv. 34, 51.
¹⁰ Et victoris, & victi] Ne ille metuat

rebellionem, hic se præcipitet in priora mala, si nimis indultum sit.

¹¹ Parte aliqua suorum] Laudanda Romanorum modestia, qui de regnis subactis alias urbes liberabant, aliis dimidium tributum, quod regibus erant soliti pendere, imperabant. Livius 45, 26. Illyriis eodem libro cap. 18. & Macedonibus c. 29.

¹² A Termini sacris] Quem Romanis finxerat Deum, ut eos doceret abstinere a movendis agrorum terminis, & sic minueret lites de finibus.

¹³ Μείζον ἔργον τῷ] Parare magnum imperium non tanta res est, quanta, eum habeas, ordinare, ac componere.

¹⁴ Peregrinum] Prægrave. Cart. 4, 11. n. 8, 9.

explicabant ¹⁵ corii similitudine, quod alia parte se tollat simul aliam pede prefferis : & T. Quintius apud ^a Livium ⁱ comparatione testudinis, tutæ ad ictus ubi collecta in suum tegmen est, ¹⁶ obnoxia, atque infirmæ simul exferuerit sui partem. Plato III. de legibus ^b huc aptat Hesiodi dictum : *omni dimidium plus*. Et Appianus notat, ^c non paucos populos, qui sub Romano imperio esse vellent, ab ipsis ⁺ repudiatos : ⁺ aliis etiam reges datos. Scipione Africano iudice ^d, jam suis temporibus tantum Roma possidebat, ut avidum esset quicquam ultra appetere : abunde felix si nihil ex eo, quod obtinebat, amitteret. Itaque & ¹⁷ lustricondendi carmen, quo Dii rogabantur ut res populi Romani meliores, amplioresque facerent, ^k ita emendavit, precatus ut eas perpetuo ¹⁸ incolumes fervarent.

^a Livium lib. XXXVI, 32.
^b Pag. 690. E. Tom. II. Ed. H. Steph.
^c In Præf. fut.
^d Val. Max. IV, 1. n. 10.

VIII. Lacedæmonii, & initio Athenienses, in captas civitates nullum sibi vindicabant imperium : ⁺ tantum eas republica uti volebant ad suam accommodata, Lacedæmonii quidem ¹⁹ ⁺ sub primorum potentia, Athenienses sub ²⁰ arbitrio populi, ut ^e Thucydides, Isocrates ^f, Demosthenes ^g nos docent, ipse etiam Aristoteles quarti de republica capite XI. & quinti VII. Quod ipsum in comœdia sic notat ^h Meniochus illorum temporum scriptor :

^e Thucyd. I. c. 19.
^f Isoc. Panathen. pag. 243. D. Ed. H. Steph.
^g Dem. orat. de Chers.
^h Diod. Lib. XIII. 63 XV.
^b Apud Stob. Serm. 43.

Ἰωνίους δ' αὐτοῖς δὲ κρατέετον γῆν,
'Αἰὲ συνέσαι δημοκρατία διατέρεα
'Ονομ' ἐστὶ τῆ δ' ἀριστοκρατία διατέρεα,
Δι' αἷς πεπαρωγῆσθαι ἤδη ποδάκις.

Tum gemina ad illas accesserunt mulieres,
Qua cuncta conturbantur : optimatitas
Est nomen alteri, alteri popularitas,
Quarum incitatu pridem ²¹ externata fuerunt.

Simile

G R O T I I.

ⁱ Comparatione testudinis] Plutarchus sic narrat : Ἀρχαίως ἐστρεψόμενος τὴν Ζακυνθίαν τῶν ἀποτρέπων ἴσην, κενδύσασθαι, ὡς, ὡς περ αἱ χελιδῶναι, κοίρωτόν τὴν κεφαλὴν τῆς Πελοποννήσου ἀποτρέψασθαι. Ἄχθους Ζακυνθίου ἰσχυρὸν ἀπαιτήτων ἐστὶν ἀποτρέψασθαι, ἢ τῆς ἀπαιτήτων ἐστὶν ἀποτρέψασθαι, ἢ τῆς ἀπαιτήτων ἐστὶν ἀποτρέψασθαι. (Vit. Flaminia. pag. 278. D.)

^k In emendavit] Utitur hac historia Claudianus Jovianus consul in epistola ad Popilianum, & Balbinum. (Capitolin. in Maxim. & Balbin. c. 17.) Imitatos Augustus, qui Diene narrante, ἰσχυρὸν ἐστὶν ἀπαιτήτων ἐστὶν ἀποτρέψασθαι, ἢ τῆς ἀπαιτήτων ἐστὶν ἀποτρέψασθαι, ἢ τῆς ἀπαιτήτων ἐστὶν ἀποτρέψασθαι. (Lib. LIII. pag. 602. C. Ed. H.)

Tom. IV.

Steph. ubi tamen verba prima aliter sese habent, Auctore nostro memoriter illa adferente. J. B.)

G R O N O V I I.

- 15 Corti] Sicci nimirum, & durati.
- 16 Obnoxia] Expositæ injuriis.
- 17 Lustricondendi] Quum finiretur quinquennalis, aut anni, semestrique census. Sueton. Octav. 97.
- 18 Incolumes fervarent] Huc pertinet Flori votum circa Gracchanos, & ceteros tumultus 3, 15.
- 19 Sub primorum] Aristocratia, vel potius Oligarchia.
- 20 Arbitrio populi] Democratia.
- 21 Externata fuerunt] Ovidius I, Met. 637. seque externata refugit. Et lib. II, 77. Externata fugam frustra tentabat.

L I

G R O

^a Ann. VI. Simile est, quod Tacitus * ab Artabano narrat, Seleuciae factum : *plebem primoribus tradidit*, inquit, *ex suo usu : nam populi imperium juxta libertatem, paucorum dominatio regia libidini propior est.* + Sed ejusmodi mutationes an ad victoris securitatem faciant, non est nostrae inspectionis.

IX. Si minus tutum sit omni in victos imperio abstinere, temperari tamen res potest, + ut aliquid imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum regibus. Populi Romani consuetudinem vocat Tacitus, ^b ut haberet *instrumenta servitutis, & reges.* Eidem ^c *Antiochus inservientium regum ditissimus*, βασιλεὺς Ῥωμαίων ὑπήκοος, (bb) in commentariis de Musonio; & apud Strabonem ^d circa finem libri sexti. Lucanus ^e,

Atque omnis ¹ Latio qua servit purpura ferro.

^b Agric.
^c 14.
^c Hist. II.
^c 81.
^d Pag.
288. Edit.
Parif. Ca-
saub.
^e Pherfal.
VII, 228.
^f Lib. XV.
^g Lib.
XVII. c.
54.
^h Lib. I,
cap. III.
§. 17. Lib.
III, cap.
VIII, 3.

+ Sic ²² apud Judæos mansit sceptrum in Synedrio, etiam post confiscationem ²³ Archelai. Euagoras Cypri rex, ut apud ^f Diodorum est, dicebat velle se Persæ obedire, + sed ut regem regi. Et ^g Dario victo aliquoties hanc conditionem ferebat Alexander, ^m ut ipse imperaret aliis, pareret Alexandro. Nos de modis miscendi imperii ^b diximus alibi. Quibusdam pars regni relicta, + sicut veteribus possessoribus agrorum pars.

X. Sed & cum omne imperium victis eripitur, + relinqui illis possunt circa res privatas, & publicas minores, ⁿ suæ leges, sui que mores,

G R O T I I.

1 Latio qua servit purpura ferro] Vide Pagnegyricum Maximiano dictum (à *Claudian. Martiano*. c. 10.)

m Ut ipse imperaret aliis, pareret Alexandro] Tales & olim in Italia reges sub aliorum regum imperiis : *Servius* ad X. Æneid. (vers. 655.) Sic apud *Æschylum* Persis : (pag. 126. *Ed. H. Steph.*)

Βασιλεῖς Βασιλέως ὑποχοὶ μεγάλης

Reges regis magni subices.

Sic & apud Turcas, teste *Leunclavio* libro XVIII

n Suae leges] Philo legatione ad Cajum : Σεβαστὸς προσέτην ἐπιστῆτο τῆς βεβαιώσεως τῶν παρ' ἑκάστης πατρῴων, ἔσση καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιμέλειαν *Augustus non minus curæ suæ duxit custodiam legum propriarum cuique genti, quam Romanorum.* (Pag. 1014. B. Vide de hoc loco *Ampliff. BYNCKERSHOEK*. ad L. *Alexandri*, D. *De Leg.* pag. 90. J. B.)

G R O N O V I I.

22 Apud Judæos mansit sceptrum] Valde quidem debile, si tamen sceptrum appellandum est : nam hac ratione omnes fere populi a Romanis subacti dicendi sunt retinuisse sceptrum.

Facile enim hoc illis relinquebant, ut haberent instar senatus domestici, & apud iudices gentiles certarent suis legibus. Videndus *Cicero* 2, in Ver. cap. 13. & lib. 6, ad Attic. epist. 1. & 2. At Judaicam gentem post Pompeii victoriam Mithridaticam, hoc est, 68. annis ante Archelaeum relegatum, *elocatum*, (id est, stipendiariam, publicanisque traditam) & *servam* vocat *Cicero* pro Flacco cap. 28. Nec profecto post hunc casum Archelai sceptrum apud eos manere debuit, quum jam adesset Messias rex æternus.

23 Archelai] Herodis Magni filii, & successoris, quo Viennam in Gallia relegato, rebusque ejus in fiscum Augusti Cæsaris redactis Judæa desit habere regem, aut ethnarcham, & provincia facta est.

(bb) Intelligit Auctor noster τὰ Ἀπομνημονεύματα Μυσωνίου τῷ Φιλοσόφῳ, scripta à *Pollione*; de quibus *SUIDAS*, voce Πολλίων. Vide *JONSIUM*, *De Scriptoribus Hist. Philol.* III. 7. Unde autem petitum sit fragmentum illius Operis, in quo verba ab Auctore nostro adlata existant, quum hætenus ignotissimum, reperi forte apud *СТОВЪУМ*, *Serm.* XLVI. pag. 336. *init.* ubi refertur egregia oratio *Musonii* ad Regem quemdam *Syriæ*. Et quamvis neque heic, nec alibi, in illis *Collectedanis*, quod quidem sciam, dicta *Musonii*, tamquam e *Commentariis Pollionis*, laudentur; merito tamen inde petita conjicit noster. J. B.

G R O -

res, & magistratus. Sic in Bithynia proconsulari provincia Apamæa civitas privilegium habuit o + suo arbitrio rempublicam administrandi, ut a Plinii epistolæ nos docent, & b alibi, Bithynis sui magistratus, suos senatus. Sic & in Ponto c Amisenorum civitas legibus suis utebatur Luculli (cc) beneficio. Gotthi victis Romanis leges reliquerunt Romanas.

a Lib. 28. epist. 56. b Ibid. Epist. 24. 173. c Idem, ibid. Epist. 93. & 111. d Pag. 1032, & seqq. e Bell. Jud. V, 9. 4. VI, 2. 1. divif. Hudson. f Ibid. VI, 2. 4.

XI. I. Hujus indulgentiæ pars est, p + avitæ religionis usum victis 24 + nisi persuasis non eripere: quod ut victis pergratum, ita victori innoxium probat Agrippa oratione ad Cajum, quam d Philo recitat in legationis suæ renunciatione. Et apud Josephum, tum ipse e Josephus, tum Titus f Imperator rebellibus Hierosolymitis obijciunt, quod Romanorum beneficio sacris suis tanto cum jure uterentur, + ut templo alienigenas arcere possent, etiam capitis periculo.

2. At si falsa apud victos religio, + ne vera opprimatur, recte curabit victor: quod Constantinus fecit fractis Licinij partibus, & post eum Franci, alique reges.

+ XII. I. Postrema cautio hæc est; ut + in imperio etiam plenissimo, & quasi herili, victi clementer habeantur, & ita ut 25 eorum utilitates cum victoris utilitatibus socientur. Cyrus g victos Assyrios jubebat bono esse animo: eandem ipsorum sortem fore, quæ fuisset, mutato tantum rege: mansuras ipsis domos, agros, jus in uxores, in liberos, ut fuisset hæctenus; quin si quis injuriam ipsis faceret, se, ac suos vindices fore. Apud Sallustium h legimus: populo Romano melius visum amicos, quam servos querere: tutiusque rati i volentibus, quam coactis imperitare. Britanni temporibus j Taciti delectum, ac tributa, & injuncta imperii munera impigre obibant, + si injuriæ abessent: hæc ægre tolerabant: jam domiti ut parerent, nondum ut servirent.

g Xen. de Cyri inst. l. IV. c. 4. n. 3. h Jugurth. Bell. cap. 109. i Vit. Agr. c. 13.

2. Priver-

G R O T I I.

o Suo arbitrio rempublicam administrandi] Vide epistolam XCIII. Plinii, & sequentem Trajani libro X. Sinope, sub Perlis rempublicam habebat popularem: Appianus Mithridaticis. (pag. 228.) Talis apud Græcos sub Romanis umbra libertatis. Vide Ciceronem lib. VI, ad Atticum, epist. I. Pithium lib. VIII, epist. 24. Evocati ex insula Cyprius non licebat. Cicero ad Atticum V, 21. (De Amiso, non de Sinope, loquitur Appianus, ut insipienti patebit. J. B.)

p Avitæ religionis usum] Melius est, ibi aliquem Deum coli, quam nullum; ut Severi verbis modo diximus. Sic Gotthi apud Procopium Gotth. II. (c. 6.) dicunt, se ad suam religionem adegisse neminem. (Quod de Severo dicit heic Auctor, retulit supra, ad Cap. 12. §. 6. ex Lampridio, a. 49. ubi paullo aliter verba habent. J. B.)

q Volentibus, quam coactis imperitare] Lacedæmonii apud Thucydidem: νομίζουσαν τε τῆς μεγάλης ἰσθμίας μάχης ἐν διαλύσει βαβύλων,

ἐκ ἧν ἀνταμυνόμενος τις ἢ ἐπικρατήσας τὰ πλείω τῶν πελάγῃ, κατ' ἀνάγκην ὄρεοις ἐγκαταλαμβάνων, μή ἀπὸ τῆ ἰσθμίου ἐπιβῆ, ἀλλ' ἦν παρὸν τὸ αὐτὸ δράσαι, πρὸς τὸ ἐπιεικῆς ἢ ἀρετῆς κέρτος νικήσας παρὰ τὸ προσδεχέσθαι, μετρίως ἐν ἀλλότῃ sic existimamus, magnæ inimicitiam ita in firmam concordiam mutari, non si quis se ulciscens, & fortuna usus prosperiore necessitatem alteris imponat jurandi in leges inæquales, sed si cum id facere possit, equitate usus non minore, quam in vincendo virtute, quam potest moderatissime rem transigat. (Lib. IV. c. 19.)

G R O N O V I I.

24 Nisi persuasis] Nisi meliora docti ultro consentiant in veteres ritus abolendos.

25 Eorum utilitatis] Ut victi, seu novi subiecti intelligant, idem sibi utile esse, quod ei, cui acceperunt.

(cc) Id narrat. A P P I A N O S, De Bell. Mithrid. pag. 128. Edit. H. Steph. J. B.

2. Privernas ille in fenatu Romano interrogatus, qualem ab ipsis pacem Romani exspectandam haberent : si bonam dederitis, ait ^a, & fidam, & perpetuam ; si malam, haud diuturnam : (dd) ratione addita : ne credideris ullum populum, aut hominem denique, in ea conditione, ²⁶ cujus eum peniteat, diutius, quam necesse sit, mansurum. Sic Camillus dicebat, ^b firmissimum imperium esse, quo obediētes gaudeant. Scythæ ^c Alexandro : inter dominum, & servum nulla amicitia : ⁺ etiam in pace : ²⁷ belli tamen jura servantur. Heraocrates apud ^d Diodorum : κακόν ἐστι τὴν νικῆν τὸ τῆν νίκην ἐννεκεν ἀνθρώπων non tam vincere pulchrum, quam victoria clementer uti. Salubris ad victoriæ usum ^e Taciti sententia : bellorum egregii fines, quoties ignoscendo transguntur. In Cæsaris Dictatoris (ee) epistola : hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamus.

^a Liv. lib. VIII. c. 21.

^b Liv. lib. VIII. c. 13.

^c Curt. l. VII. c. 8.

^d Lib. XIII. cap. 19. p. 341.

Ed. H. Steph.

^e Annal. XII, 19.

GRONOVII.

²⁶ Cujus eum peniteat] Quam gravem, & duram experiatur.

²⁷ Belli tamen jura] Servorum sunt erga dominos animi hostiles. Festus. Quot servi, tot hostes. Seneca epist. 47.

(dd) Non ipse Privernas Legatus hanc rationem addidit, sed pars melior Senatus ita responsum in meliorem partem interpretata est. J. B.

(ee) Epistola illa reperitur apud CICERONEM, Lib. IX. ad Attic. post Epist. 2. J. B.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. XV.

GROTIUS supra capite VIII. docuit, Jure gentium voluntario introductum esset ut ipsa imperia occupari, & victori acquiri possint, etiam ex injusta causa, & ultra modum debiti, & pœnæ. Hanc licentiam temperat hoc capite §. 1. tum ex jure natura (Adde supr. c. 1. §. 1.) tum ex regulis charitatis. Vid. §. 2. Indeque monet victores, ut abstineant ab illa licentia juris gentium, & ut potius misceant victores victis, d. c. 15. §. 3. vel relinquunt imperium victis, §. 4. vel dent illis præsidia d. §. 4. n. 1. & §. 5. aut imponant tributum, §. 6 : periculosam enim esse mutationem

formæ, §. 7. & 8. Si tamen assumendum imperium præfata necessitas, & periculum jubeat, suadet ut vel pars eis relinquantur, §. 9. vel libertas aliqua, §. 10. præcipue inquit religionis, §. 11. denique commendat clementiam, §. 12. Nostra principia vide supra cap. 8. pag. 106.

A D §. I.

Quæ in singulos] Ab hoste captos ; nam de illis egit capite præcedenti.

Tanto

Tanto magis in populos, aut in populorum partes]” Scilicet, bello victas.

Quanto in multos insignior est, & injuria]” Major enim est injuria, quæ in plures res committitur, quam quæ in singulos.

Et beneficentia]” Qua pluribus beneficimus.

Iusto bello]” Diximus alibi, frustra de justitia belli inter gentes quæri in processu bellico, quia utraque suam causam justam esse contendit.

Ita & jus imperantis in populum]” I. e. jus regis bello victi.

Et jus, quod in imperio habet ipse populus]” Adeoque imperium ipsum, & omnia jura publica. Conf. L. 3. c. 8. §. 1.

Quatenus fert aut pena nascentis ex delicto, aut alterius debiti modus]” Hunc perpetuum errorem Auctoris sæpius jam notavimus. Jure naturæ in hostem omnia licent, tum ex necessaria defensione, quia reparare injuriam nobis illatam tenetur; reparata autem non est quamdiu alter resistit, & res in pristinum securitatis statum restituta non est: tum in pœnam, quia omnis hostis, qui res nostras rapit, qui cives nostros interficit, &c. criminis reus est.

Quibus addenda est causa vitandi periculi summi]” Immo futurum periculum, ejusque metus, non jus dat auferendi imperii. Nos alibi exposuimus veram rationem, cur imperia quoque bello quæri victori possint. Vid. supr. cap. 8.

Sed hac causa plerumque cum aliis miscetur]” Vel allegari non solet.

Qua tamen ipsa tum in pace constituenda]” Victor enim in pace constituenda attentus esse debet, ne a victis immineret periculum.

Tum in utendo victoria]” Si enim victa civitas non peccavit aliquid insigniter, sed tamen solvus esse victor non potest, aut non stabile imperium acquiescitur, nisi duriter victos tractet, hoc casu si misericors est victor, in suos, & se immisericors est. Cato apud Salust. 32.

Maxime spectanda est]” Nam securitas nostra finis tum pacis, tum victoriæ esse debet.

Nam cætera]” Forte vindicta ob damna data, &c.

In publico autem periculo qua modum excedit securitas immisericordia est]” Vi-

ctor, qui bello quæsit imperium, omnia jura publica, & privata occupat, & pro lubitu de iis disponere, civitatem destruere, singulos tamquam criminis reos punire, nedum quovis modo securitati publicæ prospicere potest.

AD §. II.

Auctor exempla, & auctoritates veterum refert, quibus propagatio imperiorum improbat: at quo sensu id admittendum sit, modo videbimus.

Nihil victis eripiebant præter injuria licentiam]” I. e. securitati suæ saltem prospiciebant: at contrarium exempla primorum Romanorum docent; nam Albam diruta imperium Albanorum ad Romanos translatum legimus. Liv. l. 1. c. 29. Sic Sabini imperium suum dederunt Romanis. Liv. l. 1. c. 37.

Pacis causa bellum gerunt]” Vide supra l. 1. c. 1. §. 1. & l. 3. c. 25. per tot.

Vera religionis Theologi]” Immo gentilium philosophi quoque id statuerunt: quod non pugnat cum occupatione imperii si hostis per ultimam victoriam in victoris potestatem pervenit.

AD §. III.

Prudens modestia]” Si modestiam appellare licet quod hostibus imperium eripuerint, illudque cum civibus Romanis transulerint; uti exempla ante allegavimus.

Deinde eives]” Sed sublato imperio eorum.

Pro alienigenis arcebant]” I. e. Quod indignos eos censerent jurium suæ civitatis.

Sabinorum]” Liv. l. 1. c. 37.

Albanorum]” Liv. l. 1. c. 29.

Latinorum]” Liv. l. 8. c. 13. & §. 14.

Ex constitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti sunt]” L. 17. ff. Stat. bom. Antoninus Pius jus Romanæ civitatis prius ab unoquoque subjectorum petiit, & taliter ex iis, qui vocantur peregrini, ad Romanam ingenuitatem deducens, hoc ille omnibus in commune subiectis donavit. Nov. 78. c. 5. Nam mul-

ta erant beneficia, quæ solis civibus Romanis propria erant, ut jus patriæ potestatis, &c. quæ Antoninus etiam extraneis, i. e. in provinciæ formam redactis communicavit, ita ut hi quoque testamenta condere, nuptias contrahere potuerint. Vid. Rutilii Numantiani versus apud Gron. b. Conf. Lips. de magnit. Imp. Rom. L. 1. c. 7.

Roma communis patria] L. 33. ff. ad Mun. Jam olim, & ab antiquis temporibus ita vocata fuit. Liv. l. 3. c. 66. § l. 23. c. 5. Plin. l. 3. c. 5. Quo autem sensu id accipi debeat, explicavi in Jure meo controverso civili tit. de judic. q. 9.

A D §. I V.

VICTIS aut regibus, aut populis relinquere Imperium] „ Hoc ad prudentiæ regulas, vel humanitatis præcepta pertinet. „ Jure naturæ enim per ultimam victoriam „ omne jus in victorem transfertur, ita ut „ de victis hostibus, eorumque jure disponere pro lubitu possit.

Præter gloriam] „ Similia lege apud Justin. l. 2. c. 3. l. 15. c. 1. § 2. l. 31. c. 8. Cramer. hor. subces. cent. 1. c. 78.

Maximas per Graciam laudes] „ Intererat autem Antigoni, Græcorum sibi conciliare amicitiam.

Cappadocibus] „ Maluerunt autem esse sub rege, itaque Rex eis a Romanis datus est Ariobarzanes.

Et multi populi post bellum relicti liberi] „ Exempla late cumulavit B. Parens in tract. de Autonomia juris gentium c. 15. § seq. & in quo libertas illa publica consistat, explicat d. c. 15. §. 3. seq.

Libera cum suis legibus est] „ Nam proprie libertas publica intelligitur, si cives provinciæ devictæ suis legibus vivere, & quod e re suæ provinciæ est, decernere possunt, dist. tract. de Autonomia, &c. c. 15. §. 3. § c. 4. §. 7. seq.

A D §. V.

SIMUL cum concessione imperii consultationum victoribus securitati] „ Hæc dependent „ a pacto cum victis inito, vel a regulis „ prudentiæ: victi post ultimam victoriam „ quamvis legem accipere tenentur.

A D §. VI.

Ad securitatem & victoris, & victi, in posterum pertinet] „ Vid. Gron. b. Equidem imperium victis relinqui sub onere „ tributum potest. Hoc vero dependet ex arbitrio bellum gerentium, quamdiu bellum „ durat; at si per ultimam victoriam imperium quæsitum est, ex arbitrio victoris. „ Exempla regnorum, quæ tributum solvunt, vide supra L. 1. c. 3. §. 22. & apud „ Schult. in tractatu de Polonia nunquam „ tributaria. Conf. Liv. 45. c. 18. 26. § „ 29. Unde apparet, neque ad factorum „ sumptuum restitutionem, neque ad securitatem victoris vel victi id pertinere, „ sed totam rem dependere vel a consensu partium, vel a lege victoris.

A D §. VII.

Sed & sæpe consilii] „ Quia magna imperia sæpe mole sua ruunt. Sed hæc ad „ prudentiæ regulas, non ad jus naturæ „ pertinent.

Termini sacris] „ Vid. Gron. b. Sed hoc „ ad fines privatorum, non imperiorum „ pertinet.

Ad quietem; & certam pacem nihil utilius, quam suis se finibus tenere] „ Diximus, institutum hoc non pertinere ad fines gentium devictarum. Nam si hæc gentes nostro imperio subiciuntur, fines illi „ justo titulo nostri fiunt.

Repudiatos] „ Quia bella inde sibi oritura providebant, adeoque utile ipsis non „ videbatur, oblata imperia recipere.

Aliis etiam reges datos] „ Sub inæquali „ foedere, de quo supra l. 1. c. 3. §. 21. „ l. 2. c. 15. §. 7. n. 3.

A D §. VIII.

Tantum eas republica uti volebant ad suam accommodata] „ I. e. ne regibus se „ submitterent, quos tyrannos vocabant.

Sub primorum potentia] „ Vid. Gron. b. Ita enim devictis Athenis imponunt continuo 30 rectores excussa plebis potestate. Just. §. 8.

Sed ejusmodi mutationes aut ad victoris securita-

curitatem faciant, &c.] „ Neque hæc tra-
 „ ctatio ad juris prudentiam, sed ad poli-
 „ ticam pertinet. Nos quærimus, quid in
 „ populum devictum liceat, non quid uti-
 „ le sit in eum statuere. Victor igitur ju-
 „ re naturæ quasvis leges victo imponere,
 „ adeoque & formam imperii mutare pot-
 „ est.

A D §. IX.

Ut aliquid imperii relinquatur ipsis, aut
 ipsorum regibus] „ Hoc itidem depen-
 „ det vel ex pacto partium, vel ex lege
 „ victoris: priori casu prout partes de suo
 „ jure disponunt, ita jus est; posteriori ca-
 „ su victo nil nisi obsequii gloria relicta
 „ est.

Sic apud Judæos] „ Late statum Judæo-
 „ rum sub Romanis exposuimus supra l. 1.
 „ c. 4. §. 7. ubi dictum est, sceptrum Judæ
 „ post Herodem omnino ablatum, & Hero-
 „ di alium Judæ regem non successisse.
 „ Nec Archelaum vere regem fuisse. Conf.
 „ B. Par. Autonom. jur. gent. c. 11. §.
 „ 5. seq.

Sed ut regem regi] „ Persæ, quia reges
 „ illis serviebant, reges regum vocari sole-
 „ bant. Marcel. 17. 10. & l. 19. 4.

Sicut veteribus possessoribus agrorum pars]
 „ Vid. L. 2. c. 8. §. 3. & c. 13. §.
 „ 4. n. 4.

A D §. X.

RELINQUI illis possunt circa res pri-
 vatas, & publicas minores] „ Civitas libe-
 „ ra bello victa sit membrum immediatum
 „ civitatis victricis, eoque imperium ejus
 „ desinit: neque consors est jurium imperii,
 „ aut comitiorum; sed sequitur arbitrium
 „ victoris, qui vel novas leges civitati da-
 „ re, vel eas, quas habet, ei relinquere
 „ potest.

Suo arbitrio rempublicam administrandi]
 „ Plenius hæc omnia illustravit B. Parens
 „ de Autonom. juris gentium cap. 13. & 14.

A D §. XI.

AVITÆ religionis usum] „ Immo victor
 „ cultum publicum mutare potest, ac pro-
 „ hibere ne avita religione publice utantur.
 „ Nam omnia jura publica, adeoque etiam
 „ jura circa sacra victori acquiruntur.

Nisi persuasis] „ Vid. Gron. b. Dixi, in
 „ genere licere religionis usum publicum
 „ eripere victis.

Ut templo alienigenas arcere possent etiam
 capitis periculo] „ Insigne hoc privilegium
 „ fuit Ecclesiæ, eoque majus, quia ipsi quo-
 „ que Romanorum subditi sub ea lege non
 „ intrandi templum comprehendebantur.

Ne vera opprimatur, recte curabit victor]
 „ Dictum jam est, id dependere ab arbi-
 „ trio victoris.

A D §. XII.

AUCTOR denuo commendat clemen-
 „ tiam in victos, quibus adde ea, quæ l.
 „ 3. c. 10. §. 1. & c. 11. per tot. & §. 7.
 „ n. 1. c. 12. per tot. & §. 8. c. 13. §. 4.
 „ c. 14. per tot. & §. 3. & 4. hanc in
 „ rem dicta sunt.

In imperio plenissimo, & quasi heredi]
 „ I. e. ubi imperium est in patrimonio vi-
 „ ctoris.

Si injuria abessent] „ Quas ex querelis
 „ Britannorum recenset Tacitus d. l. c. 15.

Etiam in pace belli tamen jura servan-
 tur] „ Atque hoc jure nititur jus postlimi-
 „ nii ubi servus etiam in pace ad suos re-
 „ versus pristina recipit jura. Vid. supra
 „ cap. 9.

C A P U T X V I.

Temperamentum circa ea, quæ jure gentium postliminio
carent.

- I. Internam justitiam exigere, ut reddantur quæ hostis noster alii injusto bello eripuit.
II. Exempla.
III. An quid deduci possit.
IV. Etiam populos subditos, aut popu-

- lorum partes reddendas his, quorum fuerant, si ab hoste injuste occupati sint.
V. Quo tempore obligatio reddendi extinguitur.
VI. Quid faciendum in dubia causa.

+ I. I. + **Q**Uousque + ex bello justo res capientium fiat, diximus supra; ¹ + quibus de rebus deducenda sunt quæ recipiuntur postliminii jure. + sunt enim hæc ² pro non captis. At + quæ bello injusto quærentur, + restituenda diximus, nec ab iis tantum, qui ceperunt, + sed & ab aliis, ad quos res quoquo modo pervenit: + nemo enim plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habuit, ajunt + juris ^a Romani auctores; quod + Seneca ^b breviter explicat, *nemo potest quod non habet dare.* ³ + Dominium internum non habuit qui primo cepit: + quare nec illud habebit ⁴ qui causam ab ipso obtinet: + dominium ergo secundus, aut tertius possessor accepit, + quod docendi causa externum vocamus, id est, ⁵ commodum hoc, ⁶ + ut ubique judicaria auctoritate, ac manu, pro domino tuendus sit: + quo tamen si utatur adversus eum, cui res malo facto erepta est, + faciet non probe.

^a L. 27. §. 1. D. de nox. act. l. 20. D. de acq. rer. dom.

^b Lib. V. de benef. c. 12.

^c L. 27. D. de capt.

^d Egid. Regius de act. supern. dist. 31. dub. 7. n. 122.

2. Nam quod de servo, ^c qui a latronibus captus mox ⁷ ad hostes pervenerat, + responderunt ⁸ jurisconsulti nobiles, verum esse, eum subreptum esse, + nec quod hostium fuisset, + aut postliminio rediisset, + ei rei ⁹ impedimento esse, + idem ex naturali jure respondendum est de eo, qui bello injusto captus, mox bello justo, + aut alia ratione in alterius venit potestatem: ^d + nam in jure interno + bellum injustum latro-

G R O N O V I I.

1 **Quibus de rebus**] A quibus excipienda, quæ in patrios fines reversa pristinum statum recuperant.

2 **Pro non captis**] Fingit enim postliminium, eas res nunquam in potestate hostium fuisse.

3 **Dominium internum**] In jure naturæ, ac civili fundatum.

4 **Qui causam ab ipso**] Jus suum derivat.

5 **Commodum hoc**] Hac parte, vel ad hoc.

6 **Ut ubique judicaria**] Ut qui possidet rem

armis captam, sive ceperit ipse, sive a capiente bono modo nactus sit, quocumque veniat, quemcumque apud judicem ea de re compelleretur, vincat, & non modo sententia judicis, sed & vi licitorum, aut militum, in ea possessione defendatur.

7 **Ad hostes**] Quibus victis venum ierat.

8 **Jurisconsulti nobiles**] Labeo, Ofilius, Trebatius.

9 **Impedimento esse**] Adeo ut ufucapi ab emtore non possit.

G R O

trocinio nihil distat. Atque in hanc sententiam ex facto consultus a re- a Can. X.
spondit a Gregorius Neocæsariensis; + cum Pontici quidam res civium a
barbaris captas recepissent.

II. I. + Reddendæ ergo res tales his, quibus fuerant ereptæ; + quod
& factum sæpe videmus. Livius b cum retulisset a L. Lucretio Tricipi- b Lib.
III. c. 10.
c Lib. IV.
c. 29.
4 Lib. V.
c. 16.
c Lib. X.
c. 20.
tino victos Volscos, & Æquos, + expositam, ait, in campo ¹⁰ Martio
prædam, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret. Idem a cum
narrasset, Volscos a Posthumio dictatore fusos: *præda pars sua ¹¹ cogno-*
scientibus Latinis, atque Hernicis reddita: partem sub hasta dictator vendidit.
Alibi d *biduum ad recognoscendas res datum dominis.* Idem e ubi Samni-
tium de (aa) Campanis victoriam narraverat; *quod latissimum victoribus*
fuit, captivorum recepta septem millia, & quadringenti: præda ingens so-
ciorum: ¹² accitque edicto domini ad res suas noscendas, recipiendasque præ-
stituta die. Mox f simile recitat factum Romanorum: *Samnites Inter-*
amnâ coloniam Romanorum occupare conati urbem non tenuerunt: agros depo-
populati cum prædam aliam inde mixtam hominum, atque pecudum, colonosque
captos agerent, in victorem incidunt consulem ab Luceria redeuntem, nec præ-
dam solum amittunt, sed ipsi longo, ac impedito agmine incompediti caduntur.
Consul Interamnâ edicto dominis ad res suas noscendas, recipiendasque con-
vocatis, exercitu ibi relicto, comitiorum causa Romam est profectus. Alibi g de g Lib.
XXXV.
præda agens, quam ad Ilipam Lusitanix urbem Cornelius Scipio ceperat,
sic ait idem scriptor: *ea omnis ante urbem exposita est, potestasque dominis*
res suas cognoscendi facta: cetera vendenda quaestori data: quod inde effectum
est, militi divisum. Post pugnam T. Gracchi ad Beneventum: *præda om-*
nis, præterquam hominum captivorum, militi concessa est, & pecus exceptum
est, quod intra triginta dies domini cognovissent, eodem b Livio auctore.

2. De ¹³ L. Emilio Gallorum victore i Polybius τὴν λαίαν ἀπέδωκε b Lib.
XXIV. c.
16.
i Hist. l.
II. c. 31.
k Plut.
apoph. pag.
200. B.
l Bell.
Pun. p. 83.
Ed. H.
Steph.
m In Verr.
II. 35.
τοῖς ὑποκίτοις, *prædam eis reddidit, a quibus abacta fuerat.* b + Idem fecisse
Scipionem, k Plutarchus, & l Appianus narrant, cum Carthagine capta
multa ibi invenisset + donaria, quæ è Siciliæ urbibus, & aliunde Pœni
eo advexerant. Cicero m Verrina de jurisdictione Siciliensi: *oppidum Hi-*
meram Carthaginenses quondam ceperant, quod fuerat imprimis Siciliæ cla-
rum,

G R O T I I.

G R O N O V I I.

a Gregorius Neocæsariensis] Sequuntur Petr. de potestate principis c. 3. quasi 4. Brunius de homagiis concl. 241.

b Idem fecisse Scipionem, Plutarchus, & Appianus narrant] Etiam Diodorus Siculus excerptis Peirescianis. (Pag. 345.) Et Valerius Maximus lib. V. cap. 1. num. 6. *Africani quoque posterioris humanitas speciose, lateque patuit. Expugnata enim Carthagine circa Siciliæ civitates litæra misit, ut ornamenta templorum suorum Pœnis rapta per legatos recuperarent, inque pri-
minis sedibus reponenda curarent.*

¹⁰ Martio prædam] Hostibus, qui eam per incurSIONEM in Rom. ac sociorum fines egerant, ereptam.

¹¹ Cognoscentibus] Quod privati, quibus ablatum erat, suum fuisse ostendere poterant, & se pro suo nosse fidem faciebant.

¹² Accitque edicto] Affixis in publicis tabellis, vel libellis.

¹³ L. Emilio] Papo. Flor. 2, 4.

(aa) Immo Romanorum de Samnitibus, qui agrum Campanorum populabantur. Inspice locum à me in orâ libri distinctè designatum.

rum, & ornatum. Scipio, qui hoc ¹⁴ dignum populo Romano arbitraretur, bello confecto socios sua per nostram victoriam recuperare, Siculis omnibus, Carthagine capta, quæ potuit, restituenda curavit. Idem late satis id ipsam Scipionis factum prosequitur Verrina ¹⁵ de signis. + Rhodii ^a naves quatuor Atheniensium captas a Macedonibus, recuperataque Atheniensibus reddiderunt. Sic Phaneas Ætolus + restitui Ætolis æquum censebat quæ ante bellum habuissent. ^b + Nec negabat T. Quinctius, ^c si de uribus bello captis ageretur, & societatis leges non rupissent Ætoli. Etiam bona ^c olim consecrata Ephesi, ¹⁶ quæ reges sua fecerant, Romani in veterem statum restituerunt.

^a Livius lib. XXXI.

^b Livius lib. XXXIII.

^c Strabo libro XIV.

pag. 642.

III. I. Quod si ¹⁷ commercio res talis ad aliquem pervenerit, + poteritne is ei, cui res fuit erepta, pretium a se numeratum ¹⁸ imputare? consentaneum est his, quæ alibi ^d diximus, posse imputari, + in quantum ipsi, qui rem amiserat, valitura fuerat desperatæ possessionis recuperatio. Quod si tale impendium repeti potest, + quidni & æstimatio laboris, ac periculi, perinde ac si quis rem alienam in mari perditam ¹⁹ urinando eduxisset? + Apposita ad hanc quæstionem mihi videtur historia Abrahami, cum quinque regum victor Sodoma rediret: וישב את כל הרכש ait ^e Moses, Reduxit omnes illas res: nempe quas a regibus captas superius narraverat.

^d L. II. c. 10. §. 9.

^e Genes. XIV, 16.

f Com. 20, 21, 22, 23, 24.

2. + Nec alio referenda conditio regis Sodomorum, quam fert Abrahamo, + ut captivos redderet, cætera sibi retineret pro labore, & periculo. At *f* ipse Abrahamus ^d vir non pii tantum animi, sed & excelsi,

G R O T I I.

^e Si de urbibus bello captis ageretur] Pompejus Attalo, & Pylæmeni Paphlagoniam reddidit. Eutropius VI. (c. 11.) In federe Pontificis, Imperatoris Caroli V. & Venetorum contra Solimannum convenerat; ut possessa quisque reciperet. Paruta VIII. itaque Cephalenia ab Hispanis capta reddita Venetis. Est ad eam rem pertinens locus, & in Anna Comnena, ubi de Gothofredo agit. (Lib. XI. c. 6.)

^d Vir non pii tantum animi, sed & excelsi] Bene hoc notavit Jacchiades ad Danielelem V, 17. Sulpitius Severus de Abrahamo: reliqua his, quibus erepta erant, reddidit. (Hist. Sacr. L. I. c. 5.) Ambrosius lib. I. de patriarcha Abraham: ideo quoniam sibi mercedem ab homine non quaesivit, a Deo accepit. (Cap. 3.) Non multum hinc distans facta Pittaci, & Timoleontis: Pittacus Mitylæus cum recuperati agrî dimidia pars consensu omnium offerretur, averit animam ab eo munere, deforme iudicium, virtutis gloriam magnitudine prædæ minuire. Valerius Maximus libro VI, cap. V. num. 1. De Timoleonte Plutarchus, & τὸ λαβεῖν ἐκ τοῦτων ἀρετὴν, ἀλλὰ τὸ μὴ λαβεῖν καί τινος, & περιουσία τῆς ἀρετῆς ἐν οἷς ἕξουσιν ἐπιδεικνυμένων τὸ μὴ δεόμενον non accipere in talibus turpe, sed non accipere, melius, & virtutis

cujusdam exuberantis, & in iis, quæ licita sunt, ostendens, se & bis cavere posse. (Pag. 277. B.) Confer quæ supra lib. II, c. XIV. §. VI. & hoc libro c. IV. §. I. (Auctor in hac Nota conjungit Pittacum, & Timoleonem, quasi utriusque factum esset. At vero Timoleon planè contrarium fecit, ut patebit inspicienti locum PLUTARCHI, unde verba quædam heic adferuntur. J. B.)

G R O N O V I I.

¹⁴ Dignum populo] Gloriosum, & amplum, convenientisque laudis avido P. R. ut quæ sociorum fuissent, etsi per multa sæcula ab hostibus possessa, nunc iisdem victis non ipsi retinerent Romani, quod jure poterant, sed sociis redderent.

¹⁵ De signis] Stannis, tabulisque materia, & arte pretiosis, quas Siculis Verres abstulerat.

¹⁶ Quæ reges] Seleucidæ pro imperio sibi vindicando.

¹⁷ Commercio] Emtione.

¹⁸ Imputare] A domino reposcere, si rem recipere velit.

¹⁹ Urinando] Natando subter aquam, vel ad fundum usque. Plin. II, 37. ranas, & phocas diu sub aqua urinari. l. 4. §. 1. Ad l. Rhod. de jactu: submeris navis merces per urinatores extractæ.

G R O-

si, + sibi quidem nihil voluit sumere: cæterum, de rebus receptis (nam ad eas, ut diximus, spectat ista narratio) + quasi suo jure decumam Deo dedit, + detraxit sumtus necessarios, + & focis suis partem aliquam tribui voluit.

IV. + Sicut autem res domino reddendæ fuit, ^c + ita & populi, & ²⁰ + partes populorum + his, qui jus imperii habuerant, ²¹ + aut etiam sibi, si sui fuerant juris + ante vim injustam. Ita Sutrium receptum, restitutumque focis, Camilli ævo, + ex ^a Livio discimus. + Æginetas, & Melios suis urbibus restituerunt ^b Lacedæmonii. Græciæ civitates, quas Macedones invaserant, ^c + a Flaminio redditæ libertati. Idem & in colloquio cum Antiochi legatis + æquum esse censuit liberari Asiæ urbes, quæ Graji essent nominis, quas Seleucus Antiochi proavus bello ceperat, amissas receperat idem Antiochus: *neque enim in Æolidem, Ioniamque colonia ²² in servitutem regiam missa sunt, ajebat, sed stirpis au-genda causa, gentisque vetustissima per orbem terrarum propaganda.*

V. Solet & de temporis spatio quæri, ²³ + quò reddendæ rei obligatio interna possit extingui. Sed + hæc quæstio inter ejusdem imperii cives definienda est ex legibus ipsorum; (si modo illæ internum jus concedunt, + non in externo solo consistunt: quod ex verbis, & proposito legum, prudenti inspectione colligendum est:) + inter eos vero, qui alii aliis externi sunt, ex sola conjectura derelictionis, de qua diximus ^d alibi, quantum instituto nostro sufficit.

VI. Quod si valde ²⁴ + ambiguum sit jus belli, optimum erit ^f + Arati Sicyonii consilium sequi, ^e qui partim novis possessoribus persuasit ut pecuniam accipere mallent, possessionibus cederent; partim veteribus dominis, ut commodius putarent numerari sibi quod tanti esset, quam suum recuperare.

NOTÆ

• *Ita & populi*] Exules Saguntini post sex annos a Romanis restituti. Antoninus Cassii bello in servitutem redactos liberos esse jussit, bona dominis reddi. Sic Calatrava militibus, quibus erepta a Mauris erat, reddita a rege Castellæ, aliisque. *Mariana* lib. XI. (Cap. 25.) Confer quæ supra hoc libro cap. X. §. 6. (Nescio unde Auctor habeat quæ de Saguntinis exsulibus, & de captis in bello Aviddii Cassii, heic refert. Circa priores aliquid reperies apud LIVIUM, Lib. XXVIII. c. 39: in Oratione Legatorum *Saguntinorum*: de aliis autem in Vita *M. Aurel. Antonini* à JULIO CAPITOLINO scripta, Cap. 25. quanquam non ita diserte res ibi narretur, ac

Auctor noster proponit. (J. B.)

^f *Arati Sicyonii consilium sequi*] Quod fecit rex Ferdinandus memorante *Mariana* libro XXIX, c. 14.

GRONOVII.

²⁰ *Partes populorum*] Privati, vici, pagi.
²¹ *Aut etiam sibi*] In libertatem restituend.
²² *In servitutem regiam*] Ut Asiaticis regibus servirent.

²³ *Quo reddendæ*] Bello injusto captum, quasi usque captum, etiam conscientiam obligare ad restituendam desinat.

²⁴ *Ambiguum sit jus belli*] Difficile sit discernere, justa causa belli, nec ne fuerit.

^a Liv. l. VI. c. 3.
^b Xen. hist. Gr. II. Cap. 2. §. 5.
^c Liv. l. XXXIII. c. 32. Lib. XXXIV. c. 58.

^d Lib. II, c. 4.
^e Cic. off. II. c. 23.

HENRICI DE COCCEII
 COMMENTARIUS
 IN
 HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. XVI.

ALIBI diximus, Auctorem injuria arguere JGtos Romanos, quod con- fese nimis materiam de postliminio tra- ctaverint. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1.* Diximus, principia Grotii circa jus postliminii ad- mitti non posse; quod vel ex eis, quæ Auctor hoc capite tradit, magis perspi- cuum fiet.

Grotius capite IX. circa jus postliminii distinguit inter leges *juris natura*, & sta- tuta *jure gentium*.

Jure natura eum, qui ex *justa causa* bellum gerit, ac res hostis sui capit, do- minium acquirere, ait, ad compensatio- nem tantum ejus, quod debetur. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1. supr. pag. 145.* Excipit autem res, quæ a iustino domino recipiuntur; has enim *jure postliminii* recipi putat, quia res has pro non captis haberi, fin- git. *Vid. §. b. pr.*

Is autem, qui ex *injusta causa* bellum gerit, nullum, ex hypothesi Auctoris, jus in res captas acquirit: immo restituere eas domino tenetur. Adeoque domi- num, si res illas recipit, non *jure postli- minii*, sed ipso jure eas recipere putat. *Supr. pag. 145.*

Addit, *JUS HOC NATURÆ* hæstentis *JURE GENTIUM VOLUNTARIO* mutatum esse, ut ei quoque, qui ex *in- justa causa* rem capit, dominium aliquod externum a gentibus tributum fit; ejus- que effectum esse, ut capiens non tene- atur rem priori domino, etiam justam causam habenti, restituere, nec recipiens, eas ipso jure recipiat, sed *jure postlimi- nii*: adeoque res has receptas jure gen- tium itidem pro non captis haberi. *Vid. §. b. pr. & supra pag. 145.*

Alibi notavimus, distinctionem inter *bellum justum, & injustum*, inter duas summas potestates, quarum utraque suam causam justam, alterius injustam asserit, usum non habere, nec jus certum ex ea statui posse; sed suspendi durante bel- lo justitiam causæ: indeque utrumque agere, ac si jure bellum gerat.

Hoc principio posito, cujusque judi- cium valet in sua civitate; adeoque RES NOSTRÆ captæ, & receptæ, POSTLIMI- NIO gaudent, quia ex judicio nostræ ci- vitatis injuria captæ sunt, *l. 19. pr. caps.* Econtrario *res hostis* captæ si ad hostem revertuntur, itidem POSTLIMINIO reci- piuntur, quia ejus judicio res a nobis injuria captæ dicuntur, *dict. pag. 145.*

Certissimum igitur est, POSTLIMINIO ab utraque parte, (non habita ratione differentiae inter bellum justum, vel in- justum) ipsa ratione naturali obtinere.

A D §. I.

QUOUSQUE ex bello justo res capien- tium fiant, diximus supra] Nimirum, dominium capienti acquiri saltem ad compensationem ejus, quod debetur. Quod examinavimus *c. 13. §. 1. & c. 1. §. 1.*

Ex bello justo], Ubi is, qui capit, jus- tam capiendi causam habet.

Quibus de rebus deducenda sunt quæ recipiantur postliminii jure] Jus ergo post- liminii saltem obtinere putat si res, quæ ex JUSTA CAUSA mihi erepta est, a me recipitur. Quod non tantum cu- ratio-

ratione juris postliminii, sed & cum principii Auctoris pugnat.
 Postliminium enim ideo introductum est, quia res injuria mihi est ablata, l. 19. ff. captio. Si igitur justo bello mihi eripitur (ponamus enim, de justitia causæ constare certo posse) tota ratio postliminii cessat; hostis enim, qui ex justa causa capit, injuriæ accusari nequit. Sed & ipse Auctor concedit, hostem, qui ex justa causa capit, dominum fieri rei captæ; hoc dominium per reditum ad eum, qui injuriam fecit, tolli nequit, neque hic dominium, quod jure amisit, prætextu postliminii, & ex fictione quasi res nunquam capta videatur, recuperari nequit.

Sunt enim pro non captis] » Atque ideo jure postliminii recipiuntur.

Quæ bello injusto] » Quod ex causa injusta geritur.

Restituenda diximus, nec ab iis tantum, qui ceperunt] » Quia injuria nobis id, quod nostrum est, eripuerunt.

Sed & ab aliis, ad quos res quoquo modo pervenit] » Si forte hostis noster injuria capta amicis nostris vendit, donat, &c. hos quoque ad restitutionem teneri, ait.

Nemo enim plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habuit] » Capiens autem non habuit jus, quia injusto bello, adeoque injuria cepit.

Juris Romani auctores] » Vid. l. 54. Reg. jur. l. 19. ff. Qui & a quib. l. 20. ff. A. R. D. Conf. Barbaros. l. 4. c. 2. n. 2. Seneca] » Similia lege apud Lactantium Inst. 1. 15. & Livium l. 26. c. 35.

Dominium internum non habuit qui primo cepit] » l. e. dominium, quod jure naturæ tale est, & in conscientia tutum reddit. l. 3. c. 10. §. 3. Bello enim injusto, adeoque injuria cepit.

Quare nec illud habebit qui causam ab ipso obtinet] » Res enim in hunc transit, cum suo vicio.

Dominium ergo secundus, aut tertius possessor accepit, &c. externum, &c.] Quod scilicet ex constituto gentium eis, qui ex injusta causa bellum gerunt, concessum est, & quod possessorem in conscientia tutum non reddit. Vid. supr. c. 6. §. 2.

Quod docendi causa externum vocamus] » Cujus effectum hunc esse, fingit, ut qui

ex injusta causa capit, non possit ab aliis gentibus tanquam fur, & prædo puniri. l. 3. r. 4. §. 2. §. 3. Sed ut a qualibet gente in possessione rerum talium defendi debeat. Vid. supr. c. 6. §. 2.

Ut ubique judiciaria auctoritate pro domino tuendus sit] » D. c. 6. §. 2. Cum jure naturæ alter potius defendi debeat, cui injuria res erepta est.

Quo tamen] » Jure scilicet externo.

Faciet non probe] » l. e. peccabit contra justitiam internam, nec tutus erit in conscientia.

Equidem sententia Auctoris de restituenda re, quæ ad amicos pervenit, admitti posset si de belli justitia, vel injustitia, inter duas summæ potestates constaret. Cum vero illis, qui medii sunt, judicium in illas gentes non competat, immo pacati alterius causam probando, hostes se declaraturi essent, frustra distinguitur inter bellum justum, & injustum. Adeoque naturali quoque ratione medii utriusque factum pro jure habent, i. e. suspendunt judicium de causæ justitia, cujus rei effectus est ut res maneat in eo statu, quo fuit cum ad medianum fines pervenit.

Si proinde res nobis ab hoste erepta per hostem ad medios pervenit, pro jure capta habetur, adeoque nostræ civitati, rem illam vindicare volenti, restitui non debet: neque hic de justitia, vel injustitia causæ queritur, quia medius judex non est.

At si eadem res a Mediis ad nostros pervenit limites, postliminio recipitur, pristinoque domino restituenda est. Res enim ad medios pervenit cum sua causa, i. e. cum spe postliminii. Quod adeo verum est, ut medii factum nostræ civitatis pro jure habere debeant; nec si res illa ad eosdem medios postea denuo perveniat, retinere eam possint.

Responderunt nobiles Jurisconsulti] » Latrones Romanis servum eripuerant; postea is servus ad Germanos, hostes Romanorum, pervenit, quibus victis servus ille receptus, & Romæ venditus fuit: queritur, an servus pristino domino, cui surreptus fuit, restitui debeat? Merito Jurisconsultus id affirmat, quia injuria surreptus fuit, adeoque ipso jure absque postliminio recipitur: ita ut nec usufructu

„ pio ei obftet, quia res furto ablata uf-
„ capi nequit.

„ Nec obftat, fervum hunc furreptum
„ poftea ad hoftes perveniffe, atque ab his
„ demum receptum effe, adeoque jus pri-
„ stini domini extinctum fuiſſe. Reſp. Ja-
„ volenus non impedimento id effe, ait,
„ quia res ad hoftem pervenit cum ſuo vi-
„ tio; hoc ipſo enim res non definit effe
„ furtiva.

„ Neque porro obftat, fervum poſtlimi-
„ nio rediſſe, adeoque ab eo tempore U-
„ ſucapionem procedere. Sed nec id impe-
„ dit, quo minus emtor fervum reſtituere
„ teneatur, quia nondum poſtliminio redi-
„ iſſe videtur quamdiu in poteſtatem prio-
„ ris domini non rediit; tamdiu igitur fur-
„ tivus manet.

Nec quod hoſtium fuiſſet] „ Servus enim
„ a latronibus furreptus ad Germanos Ro-
„ manorum hoftes pervenerat.

Aut poſtliminio rediſſet] „ Victis enim
„ Germanis ſervus ille receptus, & Romæ
„ venditus fuit

Ei rei impedimento effe] „ Quo minus ſcilicet
„ non obſtante uſucapione, emtor eum re-
„ ſtituere debeat priſtino domino.

Idem ex naturali jure reſpondendum eſt
de eo, qui bello injuſto captus mox bello ju-
ſto, &c. in alterius venit poteſtatem] „ Immo diſſimilis ratio. Surreptus a latro-
„ ne omnium conſenſu, & judicio, adeo-
„ que naturali jure injuria capitur. Quod
„ de bello capto afferi nequit; ibi enim
„ hoſtis jure captus ait: & hoc judicium
„ non tantum valet in ejus civitate, ſed
„ apud ſocios quoque, & pacatos, & qui
„ cauſam ab hoſte habent. Servus igitur,
„ qui ad medios pervenit, pro ſervo ha-
„ betur, nec priſtino domino reſtitui de-
„ bet.

„ Cum vero ex judicio noſtræ civitatis
„ ſervus ille injuria captus dicatur, idque
„ judicium naturali ratione valeat in no-
„ ſtra civitate, certum eſt, eum, qui bel-
„ lo captus alio bello ad medios, & inde
„ ad noſtram civitatem pervenit, domino
„ priſtino reſtitui debere, pervenit enim
„ ad medios cum ſua cauſa, i. e. cum ſpe
„ poſtliminii.

Aut alia ratione] „ Scilicet, per com-
„ mercia, vide ſupra c. 9. §. 2. n. 2. quia

„ res acquiritur cum ſua qualitate, & con-
„ ditione. *Conf. §. ſeq.*

Nam in jure interno] „ I. e. jure natu-
„ raz.

Bellum injuſtum latrocínio nihil diſtat] „
„ Repetit id Auctor L. 2. c. 1. §. 1. n. 3.
„ c. 22. §. 2. & 3. Et admitti id poſſet
„ ſi alter de injuſticia cauſæ convenit, vel
„ ſi bello alter victus eſt. At quamdiu par-
„ tes litigant, fruſtra quaeritur de juſtitia
„ cauſæ, quam uterque ſibi aſſerit.

*Cum Pontici quidam res civium a barba-
ris captas recepiffent*] „ Immo ratio deci-
„ dendi non eſt, quod injuſto bello capti
„ fuerint; de eo enim conſtare inter duas
„ gentes non poteſt: ſed ratio naturalis
„ eſt, quod ex judicio noſtræ civitatis res
„ injuria capta fuerit, adeoque recepta jure
„ poſtliminii priſtino domino reſtitui de-
„ beat.

AD §. II.

REDDENDA igitur res tales] „ Dixit
„ enim §. præced. quæ bello injuſto qua-
„ runtur reſtituenda eſſe ab iis, qui cepe-
„ runt, & ab aliis, qui cauſam a capien-
„ tibus habent.

Quod & factum ſæpe videmus] „ Quan-
„ quam jure gentium aliud ſtatutum ſin-
„ gat. *Vid. ſupra c. 9. §. 2. n. 2.*

Expoſitam, ait, in campo Martio] „ In
„ hoc, & ſequentibus exemplis, agitur de
„ rebus, quæ hoſtis nobis, vel NB. ſociis
„ noſtris eripuit. Hæ enim ſi recipiuntur,
„ priſtinis dominis reſtituendæ ſunt, non
„ ex ea ratione, quod Volſci, & Æqui,
„ &c. juſtam belli cauſam non habuerint;
„ quis enim judex ibi fuit? ſed quia ex
„ judicio civitatis Romanæ res illæ civibus,
„ ſociisque injuria ereptæ fuerunt: quod
„ judicium valet etiam intuitu ſociorum, ſi
„ res a noſtris poſtliminio recipiuntur.

Idem feciſſe Scipionem, Plutarchus, & 2
Appianus narvant] „ Scipio ex generoſi-
„ tate, non ex juris vinculo urbibus Siciliae
„ reddidit prædam, quam olim Carthagi-
„ nenses ab eis ceperant. Nam Segestani
„ per duo ſæcula jam perdiderant illa orna-
„ menta. *Cic. Verrin. V. p. m. 239.*

Donaria] „ Ornamenta templorum. *Conf.*
ſupra L. 3. c. 5. §. 2. n. 3.

Rhodii] „ Qui erant ſocii belli: immo
„ civita-

„ civitatis jus mutuo datum fuerat. *Liv. l. 31. c. 15.*

„ *Restitui Aetolis, aequum censebat, qua ante bellum habuissent*] „ Causantes, ita in „ federe primo cautum esse, ut ager „ urbesque captæ Aetolos sequerentur. *Liv. Lib. 33. cap. 13.* Adeoque Aetoli repetere voluere Thebas; quam urbem ex fœdere cum Romanis inuito ante bellum occupaverant.

„ *Nec negabat T. Quinctius, si societatis leges non rupissent Aetoli*] „ Quinctius arguebat Aetolos, quod Antiochi societatem Romanæ præposuerint, societatis leges rupisse, adeoque Thebas populi Romani jure belli factas esse. *Liv. d. c. 13.*

AD §. III.

I POTERITNE is ei, cui res fuit erepta, pretium a se numeratum imputare] „ Auctor hanc quæstionem proposuit supra „ *l. 2. c. 10. §. 9.* Eique, qui rem alie „ nam bona fide emit, facultatem concessit deducendi quantum dominus libenter impensurus fuerat.

„ *In quantum ipsi, qui rem amiserat, valitura fuerit desperatæ possessionis recuperatio*] „ Ipsa enim facti possessio, præsertim „ recuperatu difficilis, est aliquid æstimabile, & in hoc dominus post rem amissam censetur factus locupletior. *Grot. d. §. 9.*

„ *Quidni & æstimatio laboris, ac periculi*] „ Cum periculo enim membrorum, immo vitæ, res hosti eripitur.

„ *Apposita ad hanc quæstionem mihi videtur historia Abrahami*] „ Qui pariter ab eis, quæ hosti eripuit, & regi Sodomorum propria fuerant, sumtus impensos deducit.

2 *Nec alio referenda conditio regis Sodomorum*] „ Immo rex Sodomorum non propter laborem, & periculum, Abrahamo obtulit prædam, sed ex mera generositate. „ Hinc Abrahamus noluit acceptare, sed servis suis, & fociis saltem impensas restitui voluit.

„ *Ut captivos redderet*] „ Sane, neque homines, neque res Sodomorum pro captis haberi potuerunt, quia nondum ad præsidia hostium pervenerant.

„ *Sibi quidem nihil voluit sumere*] „ Uti „ potuisset sumere pro periculo, & labore.

„ *Quasi suo jure decumam Deo dedit*] „ Immo decumam non dedit de rebus receptis, sed de præda, quam ab hoste cepit. *Vid. supr. l. 3. c. 6. §. 1.*

„ *Detrahit sumtus necessarios*] „ Quos in „ servos impendit.

„ *Et sociis suis aliquam partem tribui voluit*] „ Quia eorum labore, & periculo „ locupletior factus est.

AD §. IV.

„ *Sicut autem domino res reddenda sunt*] „ Quæ scilicet justo bello receptæ sunt, „ & quas pro non captis haberi, dixit supra „ §. 1.

„ *Ita & populi*] „ Qui postquam injuria „ in hostium potestatem pervenerunt, justo „ bello sese eximunt hostium imperio. Nam „ hi quoque pristina jura recipiunt.

„ *Et partes populorum*] „ Si provincia vel „ civitas ab hoste injuria occupata, in „ finem statum restituitur.

„ *His, qui jus imperii habuerant*] „ I. e. „ Regi, aut Principi.

„ *Aut etiam sibi si sui fuerant juris*] „ Adeoque populo in statu populari, si vel „ propria virtute sese liberarunt. *Vid. Lib. 2. c. 4. §. 4.* vel a fociis hostili imperio „ eximuntur. *Vid. l. 3. c. 9. §. 9. & l. 2. c. 23. §. 11.*

„ *Ante vim injustam*] „ Quod in privatis „ observavimus, id quoque in populis „ juris est. Nimirum, frustra inter duos „ populos quæri, an bellum sit justum, an „ injustum: uterque enim populus se jure, „ alterum injuria agere contendit; nulla „ ergo alia decidendi ratio, nullusque „ expediendæ rei modus superest, quam ut „ cedamus, cujusque judicium valere intra „ fines sui imperii.

„ Hoc principio posito populus, qui in „ victoris potestatem pervenit, ex „ victoris jure captus, & occupatus „ sentitur. Sed si idem populus vel sua „ virtute, vel ope sociorum victoris imperio „ eximitur, ejus judicium valet, indeque „ omnia „ pristina jura, quæ injuria se amissæ „ tendit, jure postliminii recipit.

„ Hoc autem jus postliminii saltem „ obtinet quamdiu bellum adhuc durat. Nam „ semel finito bello populus ille desit, fit „ alterius populi pars, forma populi „ mutatur.

„ tatur. Adeoque etſi poſtea per rebellio-
 „ nem, vel ab alio, victoris imperio exi-
 „ matur, ac liber populus fiat, non tamen
 „ priſtina jura recipit, ſed novus eſt po-
 „ pulus, novumque imperium. Quod exem-
 „ plis illuſtravimus ſupra cap. 9. §. 9.

Ex Livio diſcimus] „ Sutrium civitas ſo-
 „ cia fuit, quæ a fociiſ Romanis eodem
 „ bello, & eodem die exempta hoſtium im-
 „ perio fuit, adeoque poſtliminii jure pri-
 „ ſtinam libertatem recuperavit. Liv. l. 6.
 „ c. 3.

Eginetas, & Melios] „ Sociorum enim
 „ ope eodem bello liberati fuerunt, eoque
 „ priſtina jura recipiebant.

A Flaminio reddita libertati] „ Romani
 „ enim, civitatum Græcarum focii, tene-
 „ bantur ſocios defendere.

Equum eſſe, cenſuit, liberari Aſia verbes]
 „ Nondum enim jus imperii ſublatum erat.
 „ quia a fociiſ Romanis defendebantur. Liv.
 „ l. 34. c. 57.

A D §. V.

Quo reddenda rei obligatio interna poſ-
 ſit exſtingui] „ I. e. quando res noſtræ ci-
 „ vitatis ex hoſte receptæ poſtliminio ca-
 „ reant, nec priſtino domino reſtitui de-
 „ beant.

Hac quaſtio inter ejuſdem imperii cives
 definienda eſt ex legibus ipſorum] „ Quo
 „ pertinent omnes modi, quibus domi-
 „ nium amittitur, ſive jure naturæ, ſive jure
 „ civili; de quibus vide Diff. proœm. VI.

Non in externo ſolo conſiſtunt] „ Quod
 „ fieri, Auctor putat, ſi per uſucapionem,
 „ vel præſcriptionem, L. 2. c. 4. ſenten-
 „ tia judicis injuſta, &c. dominium amit-
 „ tit. L. 3. c. 2. §. 5. n. 1.

Inter eos vero, qui alii aliis externi ſunt,
 ex ſola conjectura derelictionis] „ Quam pe-
 „ ti non ex verbis tantum, ſed ex factis,
 „ & non factis, docuit ſupra l. 2. c. 4. §.
 „ 3. 4. & §. 5. & ad talem conjecturam ſuffi-
 „ cere tempus memoriam excedens, dixit

„ ibid. §. 7. Nos in allegatis locis probe-
 „ vimus, ex tali conjectura voluntatis na-
 „ turali jure dominium non amitti.

A D §. VI.

AMBIGUUM ſit jus belli] „ Adeoque
 „ ubi non conſtat, an res jure, an injuria
 „ captæ fuerint.

Arati Sycyonii conſilium ſequi] „ Histo-
 „ ria rei geſtæ hæc eſt. Tyranni per 50.
 „ annos Sycionem oppreſſerunt. Aratus
 „ ejecto Nicocle ſexcentos exules reſtituit,
 „ qui priſtina jura, paternæque poſſeſſio-
 „ nes, & merito, vindicabant. Quia vero
 „ novæ inde inter poſſeſſores, & veteres
 „ dominos, lites exorituræ fuiſſent, aliud
 „ conſilium excogitavit Aratus. Rogavit
 „ pecuniam a rege amico Ptolemæo, & po-
 „ ſtea adhibito quindecim principum con-
 „ ſilio, cauſas ſingularum examinavit, &
 „ eorum, qui aliena tenebant, & eorum,
 „ qui ſua amiſerant: perfecitque æſtiman-
 „ dis poſſeſſionibus, ut perſuaderet aliis,
 „ ut pecuniam accipere mallent, poſſeſſio-
 „ nibus cederent; aliis, ut commodius pu-
 „ tarent numerari ſibi quod tanti eſſet,
 „ quam ſuum recuperare. Cic. l. 2. offic. c.
 „ 23. Plut. in Arat. Idem quoque fecit
 „ rex Ferdinandus, ut auctor eſt Mariana
 „ l. 29. c. 14.

„ Auctor ſuadet, ut ſi dubium ſit jus
 „ belli, res poſtliminio receptæ, ad imita-
 „ tionem Sycioniorum vel poſſeſſoribus re-
 „ linquantur, vel dominis priſtinis reſtitu-
 „ antur, reſtituto utroque caſu pretio. At
 „ 1. Male exemplum hoc ad præſentem
 „ quæſtionem applicatur. Jus belli ibi non
 „ erat dubium: nam cives a tyrannidibus,
 „ adeoque injuria, ejecti fuere, adeoque
 „ reſtituti jure ſua vindicabant; neque in
 „ bello civili poſtliminio opus eſt. L. 21.
 „ §. 1. ff. Poſtlim. Sed & 2. difficillimum
 „ eſt hoc remedium, quod Ptolemæum di-
 „ tiſſimum regem, & Arato amicum ſup-
 „ ponit, qui grandi pecunia hunc adjuvit.

C A P U T X V I I .

De his , qui in bello medii sunt.

- I. *A pacatis nihil sumendum nisi ex summa necessitate , cum restitutione pretii.*
- II. *Exempla abstinentia , & præcepta.*
- III. *Quod sit officium pacatorum circa bellantes.*

+ I. **S**upervacuum videri posset , + agere nos de his , qui extra bellum sunt positi , quando in hos satis constet + nullum esse jus bellum. Sed quia occasione belli multa in eos , finitimos præfertim , patrarī solent prætexta necessitate , repetendum hic breviter quod diximus alibi , + necessitatem , ut jus aliquod det in rem alienam , summam esse debere ; requiri præterea ¹ + ut ipso domino par necessitas non sublit : etiam ubi de necessitate constat , + non ultra sumendum , quam exigit : id est , ² + si custodia sufficiat , non sumendum usum : + si usus , non sumendum abusum : si abusu sit opus , + restituendum tamen rei pretium.

a L. II.
c. II. §. 10.

II. 1. Moses + cum summa ipsum , & populum necessitas urgeret transeundi per agros Idumæorum ^b , + primum ait ; transiturum se via regia , neque deflexurum in arva , aut vineta : si vel aqua ipsorum opus haberet , perfoluturum se ejus pretium. Idem præstiterunt laudati & Græcorum , & Romanorum duces. Apud Xenophontem ^c Græci , qui cum Clearcho , Persis pollicentur , nullo se damno iter facturos : & si ³ venales commeatus præberent , neque esculenta se , neque poculenta cuiquam erepturos.

b Numer. XX, 17, & seqq.

c De Exped. Cyr. Lib. II. c. 3. §. 12, 13. Ed. Oxon.

d Hist. Græc. III.

e Lib. XXI. c. 27.

2. Dercyllides , narrante eodem ^d Xenophonte , *παρήγαγε τὸ εὐράτευμα διὰ τῆς φίλιας χάρας , μὴδὲν βλάβης τῆς συμμάχου , copias duxit per fines pacatos , ita ut nullo detrimento socii afficerentur.* Livius ^e de Perseo rege : *per Phœbiotidem ; Achaiam , Thessaliamque , sine damno , injuriaque agrorum , per quos iter fecit , in regnum rediit.* De Agidis Spartani exercitu ^f Plutarchus : *δίπλα ταῖς πόλεσιν ἦσαν , ἀδελφεῶς ἢ πρῶτος ἢ μονοῦ ἢ ἀψοφῆτι διαπορευόμενοι τὴν Πελοπόννησον* ⁴ *spectaculum erant civitatibus clementer , ac sine noxa , & pene ^a sine strepitu peragrantes Peloponnesum.* De Sulla & Vellejus : *putares venisse in Italiam*

f Vit. Agid. pag. 801. D.

g Lib. II. c. 25.

G R O T I I .

a *Sine strepitu peragrantes Peloponnesum*] Par testimonium Tito Quintio Flaminio perhibet Plutarchus. (p. 371.)

G R O N O V I I .

1 *Ut ipso domino*] Ut ipse dominus non aequere sua indigeat , atque ille , qui attracta. Tom. IV.

re vult eam.

2 *Si custodia*] Si sufficiat , in potestate habere , ne delibentur , aut carpantur : si hoc necessum , & satis sit , ne absumantur ; si & hoc fieri oporteat , ut justo pretio compensentur.

3 *Venales commeatus*] Si copia fieret coëmendorum necessariorum a populis , per quos commearent.

4 *Spectaculum erant*] Cum admiratione conspiciantur.

N n G R O N O -

hanc non belli vindicem, sed pacis auctorem: & tanta cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamque cum singulari cura frugum, agrorum, urbium, hominum, perduxit in Campaniam. ^a De Pompejo Magno ^a Tullius: cuius legiones sic in Asiam pervenerunt, ut non modo manus tanti exercitus, sed nec vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse dicatur. De Domitiano ita ^b Frontinus: cum in finibus Ubiorum castella poneret, pro fructibus eorum locorum, ⁷ + quæ vallo comprehendebat, pretium solvi iussit, atque ea iustitia fama omnium fidem sibi adstrinxit. De Parthica Alexandri Severi expeditione ^c Lampridius: tanta disciplina, tanta reverentia sui egit, ut non milites, sed senatores transire dicerentur: quacumque iter milites faciebant, ⁸ tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant: ipsum vero ob hæc tot, & tanta bona, provinciales ut Deum suscipiebant. ^c De Gothis, Hunnis, Alanis, qui Theodosio merebant, ^d Panegyrista: nullus tumultus, nulla confusio, nulla direptio ut a barbaris erat; quin si quando difficilior frumentaria res fuisset, inopiam patienter ferebat, & ⁹ quam numero arctaret annonam comparcendo laxabat. Stiliconi Claudianus ^e idem tribuit:

Tanta quies, jurisque metus servator honesti
Te moderante fuit, nullis ut vinea furtis,
Aut seges erepta fraudaret messe colonum.

^d Et Belisario Suidas.

3. + Hoc

G R O N O V I I.

⁵ Tanta cum quiete] Disciplina, & modestia.
⁶ Ne vestigium quidem] Ut nec pedibus quidquam satorum conculcarint, quod ubi via est angusta, facillime fit propter laxitatem ordinum, & adfita frumenta.
⁷ Quæ vallo comprehendebat] Intra castra recipiebat.
⁸ Tribuni accincti] Parati, & expediti, tanquam cum hoste statim congressuri, non trahentes impedimenta ad convectandam prædam. Ms. aciti: unde Salm. taciti, non clamosi, streperique.
⁹ Quam numero] Multitudine capitum angustam, & difficilem fecerat, frugalitate sufficientem reddebat.

G R O T I I.

^b De Pompejo Magno Tullius] Et Plutarchus: ἀκίων τῆς στρατιώτας ἐν ταῖς ἰδιοποιήσις ἀπαρτεῖν, σφραγίδα ταῖς μαχαίραις αὐτῶν ἐπιβαλεῖν ἢ ὁ μὴ φυλάξας, ἐκολάζετο: cum audivisset milites suos per itinera licentiosius agere, sigillum gladiis eorum apposuit. quod qui non custodisset, is puniebatur. (Pag. 624. A.)

^c De Gotthi] Multa de hujus gentis modestia habemus apud Cassiodorum, ut V. 10, II, 13. Eodem autem libro epistola 26. Nec possessorum segetes, aut prata vastata, sed sub o-

mni continentia properate: ut grata nobis esse vestra occurso possit. Quia ideo exercitiales gratias sabinus impensam, ut ab armatis custodiat intacta civilitas. Lib. IX, 25. Arma ejus nulla possessorum damna senserunt.

^d Et Belisario Suidas] Saepe hanc in Belisario virtutem prædicat comes ejus, testisque actionum Procopium. Vide egregiam ejus orationem huc pertinentem, quam ad milites habuit prope Siciliam, cum in Africam tenderet, narrationemque itineris per Africam Vandalicorum primo. (Cap. 12. & 17.) Ex Gothicorum autem III. integrum hunc locum apponam: εἰς δὲ τῶν ἀγροίκων ἐτι τοσαύτη Φειδοῦ ἢ προνοία ἐχρήτο, ὥστε βιασθῆναι μὲν αὐτῶν εὐδαιμονοῦν, στρατηγῶν δὲ Βελισαρίου, τετύχηκε πλεονεξίαν δὲ παρὰ δόξαν ἐνίβαινε πᾶσι, οἷς ἀν αὐτῶν ἐπιδημοῖν στρατίας πλήθει ἀπεδίδοντο γὰρ αὐτοῖς κατὰ γνάμην τὰ ὄνια πάντα. ἢ νίκαι μὲν ἀκμάζουσι τὰ λήια ἐς τὸ ἀκριβὲς διεφύλαττε, μητινα παρῶσα ἢ ἴππῳ λυμνήται τῶν δὲ ὠραιῶν ἐν τοῖς δένδροις ἔσταν ἀλασθαί αὐτῶν εὐδαιμονοῦν τὸ παραπάν ἐξῆσια ἐγένετο. adversus agricolam tanta cura, providentiaque agebat, ut eorum nemo vim pateretur, exercitum ducente Belisario: contra vero opulenti fierent omnes quocumque ille cum multo milite advenisset: vendebant enim illi militibus res suas suo pretratu; & cum mature essent segetes, sollicitè cavebat, ne ab equite corrumpentur; tum vero poma in arboribus pendencia tangere nevis omnino permittebatur. (Cap.

3. + Hoc præstabat exacta cura ^e 10 provifus rerum necessariarum, & bene + soluta stipendia, & vigor disciplinæ, cujus legem audis ^f apud ^a Ammianum: *pacatorum terras non debere calcari. Et apud ^b Vopifcum: nemo pullum alienum rapiat: ovem nemo contingat, uvam nullus auferat, fetgetem nemo deterat, oleum, sal, lignum nemo exigat.* Item apud ^c Cassiodorum: *vivant cum provincialibus jure civili: nec insolescat animus, qui se sentit armatum: quia chypeus ille exercitus nostri quietem debet præstare paganis.* His accedat illud Xenophontis expeditionis ^d libro VI. *μη ἀναγκάζειν πόλιν φάσιν ὅ, τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοίεν: civitatem amicam cogendam non esse, ut quicquam daret invita.*

4. Ex quibus dictis optime interpreteris + illud ^e magni prophetæ, immo prophetæ majoris monitum: *μηδὲνα διαστείητε, μηδὲ συνοφανήσητε, καὶ ἀρκείθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν.* ¹¹ *a concessione, & a calumnia in quosvis abstinete, h contenti estote stipendiis vestris.* Cui simile illud Aureliani apud Vopifcum dicto loco: *annona sua contentus sit, de præda hostis, non ¹² de lachrymis provincialium vivat.* Nec est quod quis putet dici hæc pulchre, ¹³ sed præstari non posse: + neque enim aut moneret hæc vir divinus, aut sapientes legum auctores præciperent, si crederent impleri non posse. Denique

(Cap. I.) Similem Alemannorum laudem in expeditione ad sanctum sepulcrum vide apud Nicetum Manuele Comneno. (Lib. I. c. 4.) Gregoræ autem libro IX. idem in Venetis prædicat: *ἦσαν γὰρ μὲν ἄδελφοί, ὅς ἔ μάλιστ' ἐξέπληξεν ἡ τῶν Βενετικῶν εὐταξία, καὶ ἡ μετὰ δικαιοσύνης μέγαλοπρέπεια: ὅδὲ γὰρ ἤξιωσε τῶν πάντων ἐκείνων ἄξιους ἐξελθῶν ἀφελέσθαι τι τῶν ἀπάντων ἀνεύ, τιμῆς ἀργυρίου: nemo erat, quem non admiratione percelleret Venetorum disciplina, & conjuncta cum justitia animi magnitudo. Nemo enim de exercitu egressus quicquam verum sumere volebat nisi pecunia depensa.* (Pag. 188. Ed. Genov. 1616.)

^e *Provisus rerum necessariarum*] Plinius historiæ naturalis XXVI, 4. *curve Romani duces primam semper in bellis commerciorum curam habuere?* Cassiodorus IV, 13. *Habeat quod emat, ne cogatur cogitare quod auferat.* Similia habet V, 10. & 13.

^f *Apud Ammianum*] Quem vide & libro XXI. (Cap. 5. in Oratione Juliani Imp. ad Milites, pag. 293, 294. Ed. Val. Gron.)

^g *A calumnia*] Possis vertere a rapina, quo sensu ea vox sumitur in græca versione Jobi XXXV, 9. Psalm. CXIX, 122. Prov. XIV, 31. XXII, 16. XXVIII, 5. Ecclesiastæ, IV, 1. Item Levitici XIX, 11. Eandem græcam vocem per defraudare vertit vulgatus interpres Lucæ XIX, 8.

^h *Contenti estote stipendiis vestris*] *Ambrosius* ad hunc Lucæ locum: *idcirco stipendia constituta militie: ne dum sumtu queritur, præda grassetur.* (Pag. 1647. Ed. Paris. 1569.) Quæ transcripsit *Augustinus* sermone XIX. de verbis Domini secundum Matthæum. (Qui non est

Augustini, & inter Appendices, Tom. V. Serm. 82. reperitur in Ed. Benedictin.] Sunt egregie ad hanc rem constitutiones apud Gregorium Turonensem libro II, cap. 37. in capitulis Caroli, & successorum, lib. V, tit. CLXXXIX. in concilio Gallie tomo II. in capitulari II. Ludovici Pii capite XIV. & tomo III. in concilio ad S. Macram. Adde legem Bajuvariorum tit. II, 5. Friderici I. legem sic refert Guntherus:

Si quis pacificæ plebis villasve, domusve, Ufferit, abrafis signabitur ora capillæ, Et pulsus castris post verbera multa recedet.

(Ligurin. vers. 299, & seq.)

GRONOVII.

¹⁰ *Provisus*] Diligentia comparandi in antecessum annona sua contentus sit. Hæc vox annona posterioribus sæculis interdum significat species, quæ militibus dabantur, ut frumentum, carnes, lardum, sal, oleum: interdum annonæ plurali numero sunt panes: interdum annona ipsum est stipendium, quod victus causa datur, ut hoc loco.

¹¹ *A concessione*] Pecunia per vim, metum, tormenta, provincialibus, & sociis exprimenda. I, 2. 7.

¹² *De lachrymæ*] Bonis, quæ dolentibus, flentibusque eripiuntur.

¹³ *Sed præstari non posse*] Quod jactant vulgo militares, hæc imaginaria esse; & non posse introduci, nec militem armatum contineri se pati, ut virgines in gynæceo.

N n 2.

GRONOVII.

nique ; necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus. + Ideo attulimus exempla, quibus accedat illud insigne, quod ^k ¹⁴ ex Scauro memorat ^a Frontinus, pomiferam arborem, ¹⁵ quam in sede castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu intactis fructibus relictam.

^a Lib. IV.
c. 3. n. 13.

^b Libro
XXVIII.
c. 24.

^c Lib. XL.
c. 22.

^d Ann.
XII. c. 49.
^e Hist.
III. c. 2.
^f In Verr.
Lib. I. c.
21.

5. Livius ^b cum narrasset, milites Romanos in castris ad Sucronem ¹⁶ procacius egisse, & quosdam eorum noctu prædatum in agrum circa pacatum iisse, adjicit, omnia libidine, ac licentia militum, nihil instituto, ac disciplina militari gestum. Est & alter insignis ejus scriptoris locus, ^c ubi iter Philippi per Denthelatarum agros narratur: *focii erant, sed propter inopiam haud secus, quam hostium fines Macedones populati sunt. rapiendo enim passim, villas primum, deinde quosdam etiam vicos evastarunt, non sine magno pudore regis, cum sociorum voces nequicquam Deos, sociales, nomenque suum implorantes audiret.* Apud Tacitum ^d Peligni turpis fama, dum focios magis, quam hostes prædatur. Idem ^e Vitellianos notat per omnia Italix municipia desides, & tantum hospitibus metuedos. In Verrina quoque ^f Ciceronis de prætura urbana hæc est accusatio: *oppida pacata sociorum, atque amicorum, diripienda, ac vexanda curasti.*

^g Ægid.
Regius de
nct. supern.
disp. 31,
dub. 7. n.
95.

6. Atque hic omittere non possum theologorum ^g sententiam, quam verissimam puto, regem, qui quæ debet stipendia militibus non solvit, + non tantum ¹⁷ militibus teneri de damnis inde secutis, + sed & subditis suis, & vicinis, quos inedia coacti milites male habuerunt.

III. I. Vicissim eorum, qui a bello abstinent, + officium est nihil facere, quo validior fiat is, qui improbam fovet causam, + aut quo justum ¹⁸ bellum gerentis motus impediatur, secundum ea, quæ dicta a nobis + supra ^b sunt: ¹⁹ in re vero dubia ¹ + æquos se præbere utrisque + in permittendo transitu, + in comæatu præbendo legionibus, + in obsessis non sublevandis. Corcyrenses apud Thucydidem ⁱ Atheniensium officii esse, ajunt, si extra partes esse velint, + aut Corinthios prohibere ne ex agro Attico militem conducant, aut idem sibi permittere. ²⁰ Philippo Macedonum regi objectum a Romanis dupliciter ab eo

^b L. III,
c. 1.
ⁱ Lib. I.
c. 35.

G R O T I I.

¹ *Necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus*] Sic & Guicciardinus differit libro XVI.

^k *Ex Scauro memorat Frontinus*] De Nigri severitate ob raptum gallum gallinaceum vide *Spartianum.* [Cap. 10.)

¹ *Æquos se præbere utrisque in permittendo transitu, in comæatu præbendo*] Exemplum nobile vide apud Parutam libro VIII.

G R O N O V I I.

¹⁴ *Ex Scauro*] Ex M. Æmilii Scauri commentario de bello ab se gesto.

¹⁵ *Quam in sede*] Quæ intra castra conclusa fuerat.

¹⁶ *Procacius egisse*] Per absentiam, & morbum P. Scipionis tumultuantes lascivisse in Hispania.

¹⁷ *Militibus teneri*] Satisfacere oportere.

¹⁸ *Bellum gerentis motus*] Apparatus, & processus.

¹⁹ *In re dubia*] Ubi certo non constat, utrius causa justior sit.

²⁰ *Philippo Macedonum regi objectum.* Liv. 30, 42.

G R O -

eo foedus violatum, + & quod focis populi Romani injurias fecerit, & quod + hostes auxiliis, & pecunia juverit. Eadem urget T. Quintius ^{a Liv. XXXIV, 32.} in colloquio cum Nabide, vos tamen, inquis, vestramque amicitiam, ac societatem proprie non violavi. Quoties vis te arguam id fecisse? sed nolo pluribus? ²¹ summam rem complectar: quibus igitur rebus amicitia violatur? nempe his maxime duabus, si socios, neos pro hostibus habeas, + si hostibus te conjungas.

2. Apud Agathiam ^b legimus hostem esse, + qui faciat quod hosti placet; & in ^c Procopio, ^{m 22} in exercitu hostium eum censerī, + qui quæ proprie ad bellum usui sunt, hostili exercitui subministrat. Demosthenes ^d olim dixerat: ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ λαφύειν ταῦτα πράττων ἢ κατασκευάζομεν, ἔστ' ἐμοὶ πολέμει, καὶ μήπω βλάβη μηδὲ τοξείη + qui ea facit, & machinatur, quibus ego capi possim, etiamsi nec feriat, nec jaculum emittat, hostis mihi est. M. Acilius Epirotis ^e, qui milite Antiochum non juverant, sed pecuniam ei misisse infumulabantur, negavit scire se, hostium, an pacatorum numero eos habere deberet. L. Æmilius ^f Prætor Tejos arguit, quod comætu classem hostium juvissent, vinum promisissent: adens, + ni eadem Romanæ classi darent, se pro hostibus eos habiturum. Memoratur & Cæsar ^g Augusti dictum: ἑκατονδὸν πόλιν εἶναι, πολέμῳ ἔχουσιν παρ' αὐτῆς pacis jus amittere civitatem, + quæ hostem recipiat.

3. Proderit etiam, cum utraque parte bellum gerente ²³ + foedus miscere, + ita ut cum utriusque bona voluntate a bello abstinere, + & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat. Apud ^b Livium est: pacem utrique parti, quod medios decet amicos, optent: bello se non interponant. Archidamus Spartæ rex Eleis, cum viderentur in Arcadum partes inclinare ⁱ, epistolam scripsit hoc tantum continentem: καλὸν ἡσυχία bonum est quiescere.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^m In exercitu hostium eum censerī] Et contra, focium, & amicum, recte ait, dici non cum modo, qui juxta stat in procinctu, sed & qui omnia, quibus opus habet bellum, aperte suppeditat. in epistola Amalafunthæ ad Justinianum. (Gotth. Lib. I. c. 3.)

²¹ Summam rem complectar] Caput rei, vel quod maximum est, paucis expediam.

²² In exercitu hostium] Perinde arripi, ac violari posse, atque illi, qui intra castra, & præidia hostilia sunt, & arma contra nos ferunt.

²³ Foedus miscere] Agere palam oriente bello, ac pacifici.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XVII.

» Grotius principia, unde jura me-
» diorum sequuntur, hic non expo-
» nit, sed statim ad officia mediorm
» procedit; adeoque ex præcedenti capite
» IX. §. 4. n. 2. ea supplenda sunt.

» Supponit autem Grotius, reges, aut
» populos, qui bellum suscipiunt, credi
» velle justas sibi fuisse causas cur id face-
» rent; contra autem, injuria facere eos.
» qui adversus se arma ferrent. d. §. 4.

» Cum igitur utraque pars id credi vel-
» let, nec tutum esset aliis populis pacem
» quærentibus huic se controversiæ interpo-
» nere, nihil melius facere potuisse, ait,
» populos pacatos, quam ut quod evenif-
» set pro jure haberent, d. §. 4.

» Medii igitur neutrius partis causam ju-
» stam, vel injustam asserunt, sed judicium
» suspendunt, & hæcenus utriusque factum
» pro jure habent.

» Hinc duo necessario sequuntur: 1.
» quod neutri injuriam faciant si præsen-
» tem possessionem sequantur: 2. quod uni
» non magis, quam alii favere debeant.

» Prioris sequelæ effectus insignes sunt.
» Nam 1°. pacatus ejecto rege cum præsen-
» te possessore agere, contrahere, &c. pot-
» est. Vide supra L. I. c. 4. §. 15. Tom. I. pag.
» 383. 2°. si cives nostri capti, & servi fa-
» cti ad pacatos perveniunt, ab his pro ser-
» vis habentur; is enim præsens eorum est
» status. Vid. supra c. 9. §. 2. n. 2. §. 4.
» 4. n. 2. in fin. nec civitas nostra vindi-
» care eos potest. 3°. Idem dicendum de
» rebus nostris, quæ bello captæ ad paca-
» tos perferuntur.

» Econtrario 4°. si cives, & res nostræ
» ab hoste captæ ad pacatos perveniunt
» antequam ad præsidia hostis deductæ fue-

» rint, liberæ manent, adeoque hosti eas
» reclamanti reddi non debent.

» De posteriori sequela in sequentibus
» agemus.

AD §. I.

» AGERE nos de his, qui extra bellum
» positi, &c.] = I. c. de pacatis, seu de
» mediis.

» Hæcenus enim Grotius egit de hostibus,
» & quid in eos liceat: sequitur tractatio de
» mediis, qui unius partis judicium, & cau-
» sam non magis, quam alterius sequuntur,
» & Neutrales vulgo vocantur, quia neutri
» parti adhærent.

» Auctor regulam generalem ponit, a pa-
» catis nihil sumendum esse. At excipit sum-
» mam necessitatem; hanc enim jus aliquod
» etiam in pacatos tribuere, docet hæc §. 1,
» & docuit supra L. 2. c. 2. §. 10. Sed &
» Mediorum quædam officia erga bellum ge-
» rentes esse, tradit §. 3.

PROPOSITIO I.

» Medii utriusque factum pro jure habent.

DEMONSTRATIO.

» Nam si medii alterum injuria agere af-
» fererent, ejus judicium, & causam seque-
» rentur, & desinerent esse medii. Ut ergo
» medii sint, necessario requiritur ut ab omni
» judicio abstineant, præsentem possessionem
» sequantur extra territorium, in territorio
» autem eum statum, tum ratione rerum,
» tum ratione personarum, tueantur, in quo
» persona, vel res fuit, cum ad fines acce-
» deret.

» Uberius

Uberius hæc principia exposuit B. Parens in disputatione *de postliminio in pace* Sect. 1. §. 2. 3. 4. & 5. Verba ejus retulimus supra L. 3. c. 9. §. 1. propos. 1. p. 123.

PROPOSITIO II

Hinc pacati utriusque partium præstare debent ea, quæ juris gentium sunt, ut jus transitus, commercia, &c.

DEMONSTRATIO.

Legatus Antiochi statum mediocorum hoc modo describit, in Concilio Achæorum differens: *Non enim vult ut secum adversus Romanos arma capiant; sed ut neutri parti sese conjungant: pacem utrique parti, quod medios deceat amicos, optent: bello se non interponant. Idem ferme & Ætolorum legatus petiit, ut quæ facillima, & tutissima esset, quietem præstarent, spectatoresque belli fortunarum alienarum eventum sine ullo discrimine rerum suarum operirentur.* Liv. l. 35. c. 48. Add. Id. l. 37. c. 28.

Hinc jam necessario sequitur, quod illi, qui medii, i. e. utrisque amici sunt, neutri denegare possint ea, quæ homo homini natura denegare nequit. Si enim uni ea denegaret, duplici modo injuriam faceret; tum quia magis favet alteri, adeoque hostis fieret; tum quia id, quod natura cuique debetur, denegat. Si utrique denegat, utrique fit injuria, cujus reparatio bello quæri potest. Cæterum, quatenus id in commerciis obtineat, mox videbimus. Conf. §. 2.

PROPOSITIO III.

Pacatus nihil facere debet, quo juvetur alter præ altero.

DEMONSTRATIO.

Si igitur uni præter ea, quæ sunt juris gentium, aliquid præstatur, id alteri petenti non potest denegari, ne uni magis, quam alteri favere videatur. Unde apud Livium l. 37. c. 28. Tejos Romanorum Dux arguit, *Juvisse eos commeatu classem hostium, & quantum vini Polyxenida (hosti) promississent: quæ si eadem classi Romanæ darent, revocaturum se a populatione militum; sui minus, pro hostibus eos habiturum.* Atque his imperatis paruisse Tejos, apparet ex Livio d. l. Massilienses portum

Cæsari negarunt, Pompejum recepere; ideo pro hostibus habiti sunt.

Nullum esse jus bellicum] » Quia injuria non est, ex qua sola bella licita sunt. » Scythæ ad Alexandrum apud Curtium lib. 7. 8. *Quid nobis tecum est? nunquam tuam terram attigimus: qui sis, unde venias, licetne ignorare in vastis sylvis riventibus?*

Necessitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, summam esse debere] Diximus d. §. 10., 1º. Nunquam jus oriri in res alienas ex necessitate. Sane, 2º. Mediis natura concessum est jus defendendi res suas; & sic illi, qui jus hoc natura quæsitum turbant, fiunt hostes. 3º. In bellis vix est necessitas absque culpa, dum vel bellum suscipitur ab iis, qui viribus impares sunt, vel quod necessaria desint, &c. Quo casu fatente Auctore ipso necessitas nullum jus tribuit.

Ut ipso Domino par necessitas non subsistat] » Quod refutavimus L. 2. c. 2. §. 8.

Non ultra sumendum, quam exigit] » Quod itidem refutavimus L. 2. c. 2. §. 6.

Si custodia sufficiat, non sumendum usum] » Sic si quis castrum pacati occupat, quod hostis occupaturus est, is præter custodiam nihil acquirit, Grot. l. 2. c. 2. §. 10.

Si usus, non sumendum abusum] » Dixit enim, non ultra sumi posse, quam summa necessitas exigit.

Restituendum tamen rei pretium] » Immo invitus rem suam alii vendere non tenetur etsi alter necessitate prematur.

» Auctor porro statuit, cessante necessitate faciendam esse restitutionem. L. 2. c. 2. §. 9. & l. 3. c. 1. §. 5. n. 3. » Quæ omnia plenius examinavimus d. l. 2. c. 2. §. 9. & 10.

AD §. II.

Cum summa ipsum, & populum necessitas urgeret] Male Auctor jus transitus ex utilitate innoxia, & necessitate sola deducit. Rationes cur ipso jure naturæ cuique transitus debeatur, exposuimus supra l. 2. c. 2. §. 13.

Primum ait] » Allegata hic exempla; » aliaque

- » aliaque vide supra l. 2. c. 2. §. 13.
 2 *Qua vallo comprehendebat*] » Id est quæ
 » intra munimenta recipiebat. Et si enim
 » cives defendere teneantur rempublicam,
 » unus tamen præ altero non tenetur, ad-
 » eoque ei refarciri damnum debet.
 3 *Hoc præstabat*] » Scilicet, securitatem
 » præfatam.
Soluta stipendia] » Non solutis enim sti-
 » pendii necessitate adducuntur milites ad
 » rapiendum.
 4 *Illud magni Prophetæ*] », Johannis.
Neque enim aut moneret] » Nihil enim
 » frustra monere, nec impossibilia injunge-
 » re voluisse, vir divinus credendus est.
Ideo astulimus exempla] » Ubi miles transf-
 » ivit nullo damno dato.
 6 *Non tantum militibus teneri de damnis
 inde secutis*] » Militibus tantum tenetur
 » ex promisso, ad præstandam mercedem
 » promissam, & ad id, quod eorum inter-
 » est mercedem non solutam fuisse.
Sed & subditis suis, ac vicinis] » Quia
 » rex vera causa est damni dati.

 A D §. III.

- I OFFICIUM est, nihil facere, quo va-
 lidior fiat is, qui improbam fovet causam]
 Male Auctor mediis tribuit iudicium circa
 justitiam causæ inter duas partes bellige-
 rantes. Hoc ipso enim fierent hostes ejus,
 cujus iudicium impugnant. Medii igitur
 non examinant justitiam causæ, sed utrius-
 que factum pro jure habent, id est judi-
 cium suspendunt. Hinc neutrum juvare
 possunt, sed ea saltem præstant utrique,
 quæ juris gentium sunt.
*Aut quo justum bellum gerentis motus
 impediatur*] » Dicitur est, medios non
 » judicare, an juste bellum geratur: ad-
 » eoque hæc frustra disputari.
Supra] », L. 3. c. 6. §. 3. & 4.
Æquos se præbere utrisque, &c.] » Dixi
 » utrumque bellum gerentium contendere,
 » causam justam sibi esse; Mediis vero ju-
 » dicium hac in re non competere, sed
 » eos utriusque factum pro jure habere,
 » ac sequi statum præsentem rei, vel per-
 » sonæ. Dixi quoque, hos medios utrique
 » ea præstare debere, quæ juris gentium
 » sunt.
- In permittendo transitu*] » Hic enim ju-
 » ris gentium est, & denegari neutri pot-
 » est.
In comœatu præbendo] » Tum quia abs-
 » que comœatu transire non possumus,
 » tum quia commerciorum jus omnibus com-
 » petit.
In obsessis non sublevandis] » Quia hæc
 » sublevatio non est juris gentium: econ-
 » trario cum hostis vires inde augeantur,
 » eoque reparatio juris nostri impediatur,
 » capi quoque res pacatorum possunt, quæ
 » sublevandis obsessis inserviunt.
Aut Corinthios prohibere, &c.] » Si enim
 » uni permetterent, alteri negarent, non
 » possent dici medii, quia plus faverent uni
 » parti, quam alteri.
Et quod sociis] » Si enim sociis meis in-
 » juria fit, justam hanc belli causam esse,
 » vidimus supra.
Hostes auxiliis, & pecunia juverit] » Eo-
 » que vires hostium ad resistendum auxe-
 » rit.
Si hostibus te conjungas] » Eos juvan-
 » do.
Qui faciat quod hosti placet] » Si alteri 2
 » idem neget, vel vires hostium inde au-
 » geantur.
*Qui qua proprie ad bellum usus sunt,
 hostili exercitui ministrat*] » Quia ho-
 » stium vires inde augmentur. Vid supra l.
 » 3. c. 12. §. 1. seq.
Qui ea facit] » Nam consilium quoque,
 » quod ad me lædendum suppeditatur, in-
 » juria est.
Ni eadem Romana classi darent] » Si
 » enim negassent, medii non fuissent, &
 » magis uni, quam alteri favissent.
Quæ hostem recipiat] » Ad eum nimirum
 » effectum, ut ibi subsistat; secus si tran-
 » sit saltem.
Fœdus mîscere] » Sed tunc omnia va-
 » lent ex pacto: nos autem quærimus, 3
 » quid obtineat jure naturæ sine pacto.
*Ita ut cum utriusque bona voluntate a
 bello abstinere, &c.*] » Hoc non depen-
 » det a voluntate bellum gerentium; sed
 » cuique natura id licet.
*Et communia humanitatis officia utrisque
 exhibere liceat*] » Hæc præstari citra pactum
 » debent ex naturæ ratione.

C A P U T X V I I I.

De his , quæ in bello publico privatim fiunt.

- I. *An privatim hosti nocere liceat , expositum cum distinctione juris naturalis , gentium , & civilis.*
 II. *His , qui suo sumtu militant , aut naves instruunt , quid per internam justitiam liceat respectu hostium.*
 III. *Quid respectu suæ civitatis.*
 IV. *Quid Christianæ dilectionis regulæ ab ipsis exigat.*
 V. *Quomodo bellum privatim cum publico misceatur.*
 VI. *Ad quod teneatur qui sine mandato hostibus nocuit , cum distinctione explicatur.*

+ I. I. **Q**Uæ diximus hactenus , + pleraque ad eos pertinent , + qui aut summum in bello arbitrium habent , ¹ aut publica imperia exequuntur. Videndum etiam , + quid privatim in bello liceat , + qua naturæ , + qua divino , + qua gentium jure. Narrat officiorum primo ^a Cicero ² in Pompilii Imperatoris exercitu militasse Catonis Censorii filium , sed mox ³ dimissam legionem , in qua is militabat. cum nihilominus adolescens amore pugnandi in exercitu remansisset , Catonem scripsisse ad Pompilium , ut si eum vellet remanere in exercitu , ⁴ secundo eum sacramento militiæ obligaret , addita causa , quia ⁵ priore amisso , + jure cum hostibus pugnare non poterat. Addit & ipsa Catonis ad filium verba ex epistola , quibus eum monet ut caveat ne prælium ineat : + neque enim jus esse , qui miles non sit , pugnare cum hoste. ^a Sic & Chryfantam ^b Cyri militem laudatum legimus , qui hosti imminens repressit enssem , ⁶ simul ac receptui canere audierat ; & ^c Seneca : *inutilis miles dicitur* , ⁷ qui signum receptui datum negligit.

2. Sed falluntur qui venire hoc putant + ex ⁸ jure gentium externo : nam id si spectes , sicut rem hostilem cuilibet occupare licet , + ut supra ^d ostendimus , ita & hostem occidere : + nam illo jure hostes pro nullis habentur. Venit ergo + quod Cato monebat + ex disciplina militari Romana ,

G R O T I I.

^a Sic & Chryfantam] Vide *Xenophontem* Cyri institutione. (Lib. IV. c. 1. §. 2. Ed. Oxon.)

G R O N O V I I.

¹ Aut publica imperia] Aliquid ex jussu , & auctoritate præfectorum administrant.

² Pompilii] Videtur legendum , *A. Hostilii*. Liv. 43. 6. &c.

³ Dimissam] Exauktoratam , sacramento solutam.

Tom. IV.

⁴ Secundo eum obligaret] Iterum juberet illum sacramentum dicere , sive jurare ad signa.

⁵ Priore amisso] Remisso , sublato , cum dimitteretur legio.

⁶ Simul , ac receptui] Simul , atque dari signum cessandi a pugna.

⁷ Qui signum receptui] Qui non definit pugnare , cum Imperator jubet quiescere. (Vox datum abest è MSS. & optimis Edd.)

⁸ Jure gentium externo] Quo conceditur omnis illa licentia , de qua a. cap. 4. usque ad 9. egit.

O O

G R O

a L. 3. D.
de re milit.
§. 15.

b Liv. lib.
VIII. c. 7.

c Catil.
c. 9.

d Apud
Plutarch.
Lacon.

Apophth. p.
236. E.

e Quest.
Rom. 39.

P. 273. E.
f Lib. II,
c. 6.

Romana, cujus ea lex erat, ^a Modestino notante, + ut qui mandata non servasset, capite puniretur, etiamsi res bene cessisset: mandata autem non servasse intelligebatur etiam + qui extra ordinem sine ducis imperio in hostem pugnasset, ut ⁹ + Manliana ^b imperia nos docent: nimirum, quia + si id temere liceat, + aut ¹⁰ stationes desererentur, aut etiam progrediente licentia exercitus, parsve ejus ^b inconsultis praeliis implicaretur; quod omnino cavendum erat. Itaque Sallustius ^c ubi Romanam disciplinam describit, in bello, inquit, *sapientius* ¹¹ vindicatum in eos, qui contra imperium in hostem pugnaverant, quique tardius revocati praelio excefferant. Laoco quidam ^d cum hosti imminens audito receptus signo ictum repressisset, causam reddidit: *ὅτι βέλτιόν ἐστι τῷ Φοβεύειν, τὸ κτερίζου τῷ ἀρχόντι* + quia praefectis parere satius est, quam hostem occidere. Et Plutarchus cur qui militia solutus est occidere hostem non possit, causam ^e reddit, quod legibus militaribus non teneatur, quibus teneri debeant pugnaturi. Et apud ^f Arrianum Epictetus memoratum modo Chryfantæ factum referens: *ἔγω πρῶτον αἰτίον ἔδοξεν αὐτῷ τὸ στρατηγῆ πρόσταγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιῆν* tanto illi potius videbatur ducis, quam suam voluntatem exequi.

3. + At jus naturæ, & internum si respicimus, + videtur in bello justo cuilibet concessum ea facere, quæ ¹² parti innocenti intra justum bellandi modum profutura confidit: + non etiam res captas suas facere, quia nihil ipsi debetur: + nisi forte poenam justam exigat communi hominum jure. Quod postremum + quomodo per euangelii legem restrictum sit, ex his, quæ supra ^g a nobis tractata sunt, intelligi potest.

g Lib. II,
c. 20. §. 10.

4. Mandatum autem esse potest + aut generale, aut speciale. Generale, ut in tumultu apud Romanos ^b Consul dicebat: *qui rempublicam salvam volunt, me sequantur*. Immo & + singulis interdum subditorum jus datur ⁱ occidendi + etiam extra sui tutelam, ubi id publice expedit.

h Serv. ad
Æn. VIII.

1.

i C. quando
licet

unicuique
l. 1. §. 2.

II. I. Speciale mandatum habere possunt non hi tantum, + qui stipendia percipiunt, sed & ¹³ + qui suo sumtu militant, & qui, quod plus est, + suo sumtu partem belli administrant, + ut qui naves instruunt, ac sustentant suis impendiis, + quibus vice mercedis concedi solet ut capta sua faciant, sicut alibi ^k diximus. Id vero quatenus procedat, + illæsa justitia interna, + & charitate, non immerito quaeritur.

k L. III,
c. 6.

2. + Justitia ¹⁴ + aut hostem respicit, + aut ¹⁵ ipsam civitatem, cum qua

G R O T I I.

b Inconsultis praeliis implicaretur] Ita Avidius Cassius causam sententiæ suæ reddebat: *evenire potuisse ut essent injuriæ*. Narrat Vulcatius. (c. 4.)

G R O N O V I I.

⁹ Manliana Imperia] T. Manlii Torquati Cos. qui filium, quod contra edictum suum in hostem pugnasset, quamvis victorem securi subjecit.

¹⁰ Stationes desererentur] Milites, vel praefecti e loco, in quo custodiæ, vel excubiarum

causa collocati essent, temere, ac sine venia ducum exirent.

¹¹ Vindicatum in eos] Animadversum, supplicium exactum de illis.

¹² Parti innocenti intra justum bellandi modum] Ei, qui habet justam causam, hactenus, ut nihil gravius fiat, quam jure publico licet in bello.

¹³ Qui suo sumtu] Qui nunc dicuntur voluntarii.

¹⁴ Aut hostem respicit] Quatenus ab eo capere licet.

¹⁵ Ipsam civitatem] Quatenus cum ea, quod ab hoste capitur, est dividendum.

G R O -

qua contrahitur. Hosti, diximus, + eripi posse possessionem rerum omnium, quæ bellum alere possunt, + securitatis causa, + sed hoc ¹⁶ sub onere reddendi : ipsum vero + dominium ad compensationem usque ejus, quod aut ¹⁷ ab initio belli, aut ¹⁸ ex post facto + civitati justum bellum gerenti debetur, + sive res sint civitatis hostilis, + sive singulorum, etiam per se innocentium : bona vero nocentium etiam ex pœnæ causa adimi, & acquiri capientibus posse. Fient ergo res hostiles eorum, qui belli partem suo sumtu administrant, + quod hostes attinet, + hæcenus ut is, quem expressi, modus non excedatur, + quod æquo arbitrato æstimandum est.

III. ¹⁹ + Adversus suam autem civitatem justum + justitia interna + id ipsum erit, + si ²⁰ contractui æqualitas insit, hoc est, si sumtus, & pericula tanti sunt, quanti ²¹ prædæ alea. nam si hæc spes multo pluris valeat, + reddendum erit civitati quod supererit, + perinde, ac si quis nimium vili pretio ²² jactam, incertum quidem, sed tamen facilem, & magnæ spei emisset.

IV. Cæterum, etiam cum + justitia stricte dicta non læditur, est + ut peccetur adversus id officium, quod in aliis diligendis consistit, + præsertim quale Christiana lex præscribit, ut si appareat, talem prædationem præcipue nocituram + non hostium universitati, + aut regi, + aut his, qui per se fontes sunt, + sed innocentibus, & quidem adeo ut eos detrusura sit in summas calamitates, + in quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immisericordiæ foret. Quod si ad hæc accedat ut ea deprædatio + neque ad finem bello imponendum, + neque ad hostium publicas vires accidendas notabile aliquod momentum habeat, tum vero probo homine, præsertim Christiano, indignus censeretur debet + quæstus ex sola temporum infelicitate.

a Sylv. in verbo bellum n. 8. vers. 5.

V. Evenit autem interdum ut occasione belli publici ²³ nascatur bellum privatam, + puta si quis in hostes inciderit, & vitæ, aut rerum adeat periculum, quo eventu ea erunt observanda, quæ de concessu tuendi se modo alibi ^b diximus. Solet & conjungi auctoritas publica cum privata utilitate : ut si quis magno ab hostibus damno affectus + impetret jus ex rebus hostium damna farciendi : + quod jus definiendum est ex iis, quæ de pignoracionibus supra ^c a nobis sunt tradita.

b Lib. II. c. I. §. 3. & seqq. c Lib. III. c. 2.

+ V I.

G R O T I I.

^c *Quæstus ex sola temporum infelicitate*] Nam & Crassum hoc nomine culpatur Plutarchus : τὰ πλεῖστα τῶν ἐκ πυρὸς συνήγαγε ἢ πολέμου, ταῖς κοιναῖς ἀτυχίαις προσέδωκε τῇ μεγίστῃ κατὰ φύσιν πλεονεξίᾳ. pleraque horum ex igne, belloque rapuit, nihil magis lucro habens, quam communes calamitates. (Vit. Crass. init. pag. 543. B.)

G R O N O V I I.

¹⁶ *Sub onere reddendi*] Si pax commoda fiat, & ille aliter pro injuria satisfaciat.

¹⁷ *Ab initio*] Ex debito principali.

¹⁸ *Ex post facto*] Ex debito subnascenti. l. 3, c. 13, §. 3. & c. I. §. 1.

¹⁹ *Adversus suam civitatem*] Ut privati acquirant res captas illæso jure civitatis, pro qua militant.

²⁰ *Contractui*] Quem illi privati cum republica fecerunt, quum impetrarunt ab ea jus suo sumtu belli gerendi.

²¹ *Prædæ alea*] Dubia, & incerta spes.

²² *Jactum*] Retis. l. 12. D. de act. emt. & vend. bolum vocat Suet. de rhetor. cap. 1.

²³ *Nascatur bellum privatam*] Necessitas fit singulis, aut privatis, sine auctoritate publica, pugnandi.

+ VI. At + si quis miles, + aut alius, + etiam in bello iusto, + ædificia hostium incenderit, agros vastaverit, atque id genus dederit damna, + non iustus, + adde cum neque necessitas subesset, + neque iusta causa, teneri eum ad faciendam damna, recte a + theologis est proditum. + Merito autem addidi, quod ab illis omissum est, * si iusta causa non subsit. + nam ea si adsit, tenebitur forte suæ civitati, ²⁴ cuius leges transgressus est; + non item hosti, cui nullam fecit injuriam. + Non dissimile est quod Carthaginensis quidam Romanis Annibalem dedi postulanti- bus respondebat ^b: non privato, publicone consilio Saguntum oppugnatum sit, quarendum censeo: sed utrum jure, an injuria? nostra enim hæc quaestio, atque animadversio in civem nostrum est, nostro, an suo fecerit arbitrio: vobiscum una disceptatio est, licueritne per fœdus fieri.

^a Sylv. in verbo bel- lum. P. I.

^b Liv. XXI. 18.

GRONOVII.

²⁴ Cujus leges transgressus] Injussu contra disciplinam aliquid faciendo.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XVIII.

CUM bellum non sit nisi inter summas potestates, sponte sequitur, omnia, quæ a privatis aguntur, non nisi belligerantium jure, ac nomine fieri posse. Atque hæc est materia, quam Auctor hoc capite tractat, *quidnam privatis in bello publico liceat?*

Dicimus igitur, Privatum qua talem nihil in hostem facere posse. Nam 1. solus Princeps jus belli habet, non singuli; adeoque ille solus jus interficiendi hostem, & res ejus prædandi, ac vastandi habet. Equidem potest 2. Princeps hoc jus aliis quoque committere; at tunc non nisi quibus permittit, belli jure agere possunt. Quamdiu igitur 3. non constat, promiscue Principem concessisse jus lædendi hostem, tamdiu licentia illa singulis concessa non apparet. Immo 4. contraria voluntas tunc potius præsumitur, quando princeps milite utitur conductio. Atque hinc 5. Naves il-

læ armatæ, quas *Caapers* vulgo appellare solent, piratarum loco haberi, & puniri possunt, si publica auctoritate non sunt muniti: & exemplum alibi allegavimus de cive Londinensi, qui magno successu naves sine superiorum consensu in hostes armavit, & ideo reus factus est. Accedit 6. ratio prohibendi politica, qua cives armati promiscue æque in concives, ac in hostes grassari solent.

Additio.

» Auctor ait, jure naturæ cuique privato concessum esse ea facere, quæ parti innocenti profutura confidit, §. 1. n. 3.
» Modo 1. justum sit bellum; 2. intra justum bellandi modum agat, d. n. 3. Neque id jure gentium externo mutatum, ait §. 1. n. 2. (quia eo jure capere possum rem ejus, quem interficere licet, d. n. 2.). Sed ex disciplinæ Romanæ regulis prohibitum id esse, contendit, quarum

» quarum præcipuum esse, ait, ne miles
 » sine mandato pugnet, d. §. 1. n. 3.
 » At 1. verum non est, jure naturæ cui-
 » que hominum jus esse vindicandi alienas
 » injurias. 2. Alibi probavimus, jus gentium
 » externum non dari; adeoque frustra quaer-
 » ritur, an jus naturæ eo mutatum sit. 3. Ve-
 » rum non est, jure Romano demum sta-
 » tutum esse ne miles sine mandato pugnet.
 » Id enim ex ipsa naturali ratione sequi,
 » solidissimis rationibus B. Parens probavit.

A D §. I.

I P L E R A Q U E] » Quædam enim de pri-
 » vatis quoque, eorumque jure intermixta
 » fuere.

Qui aut summum in bello arbitrium ha-
 bent] » Id est ad summas potestates ipsas.

Aut publica imperia exequantur] » Uti
 » duces belli, milites, &c.

Quid privatim in bello liceat] » I. e.
 » quid singulis privatis suo jure in hostem
 » liceat.

Qua naturæ] » Vid. §. 1. n. 4.

Qua divino] » Vid. infr. §. 4.

Qua gentium jure] » Vid. §. 1. n. 2.
 » De quo frustra quaeritur, quia tale jus
 » gentium non datur.

Secundo] » Id est novo, quia prius sa-
 » cramentum solutum erat dimissione.

Jure cum hostibus pugnare non poterat]
 » Cessante sacramento deficit auctoritas pu-
 » blica.

Neque enim jus esse, qui miles non sit]
 » Id est cui id a principe, seu republica
 » concessum non est.

2 Ex jure gentium externo] » I. e. ex ju-
 » re illo gentium voluntario, quod ex hy-
 » pothesi Auctoris in bello saltem solenni
 » obtinet, & quod non verum jus dat, sed
 » saltem effectum externum juris, & impu-
 » nitatem. At tale jus gentium externum
 » non dari, jam dictum est; sed & gen-
 » tium moribus jus hoc Romanum proba-
 » tum esse, ipsa experientia docet, & ex-
 » emplis quoque demonstravimus.

Ut supra ostendimus] » L. 3. c. 6. §. 1.
 » ubi & existentiam juris talis gentium, &
 » hanc consequentiam negavimus.

Nam illo jure hostes pro multis habentur]
 » Immo hoc nullibi dicitur. Vid. l. 3. c. 9.
 » §. 4.

Quod Cato] » In epistola ad filium,
 » Vid. n. 1.

Ex disciplina militari Romana] » Immo
 » nec hoc verum est. Dictum enim est,
 » singulos lædere hostem reipublicæ nec
 » naturæ jure posse, nisi quatenus a repu-
 » blica, seu principe tacite, vel expresse
 » conceditur. Cui accedit ratio politica,
 » quod auspiciis privatis aliquid in bello ge-
 » ri periculosum sit.

Ut qui mandata non servasset, capite
 puniretur] » Immo hæc lex naturæ est,
 » ut qui superiori non paret, puniri, et-
 » iam capite, possit.

Qui extra ordinem] » Id est non ju-
 » bente duce.

Manliana imperia] » Apud Liv. l. 7. c.
 » 16. Similia vide apud Nicetam in vita
 » Johannis Comneni Vid. Tesin. b.

Si id temere] » Id est promiscue, & si-
 » ne jussu imperantis.

Aut stationes desererentur, aut etiam pro-
 grediente licentia] » Hæ rationes mere sunt
 » politicæ. Vera ratio naturæ hæc est,
 » quod singuli jus belli non habeant, sed
 » solus princeps: hic ergo solus jus læ-
 » dendi hostem habet.

Quia præfectis parere satius est] » Est o-
 » mnino, obedientia prima militis virtus.
 » Sallust. Jugurth. 7. Just. 14. 3. Liv. 8.
 » 35. Evagr. H. E. 6. 11. post med.

At jus naturæ, & internum] » Quod 3
 » Auctor opponere solet justitiæ externæ,
 » quæ ex jure gentium voluntario oritur,
 » & saltem quoad effectus quosdam exter-
 » nos jus est.

Videtur in bello justo cuilibet concessum
 ea facere, quæ parti innocenti intra justum
 bellandi modum profutura confidit] » Verum
 » non est, 1. cuilibet jus lædendi hostem
 » competere. Verum 2. non est, id licere
 » in bello justo, non injusto; quia judicium
 » singulorum non est. Verum non est, 3.
 » singulos partes innocentis cujusvis defen-
 » dere posse eo non jubente. Verum 4.
 » non est, jus lædendi hostem, si tale
 » competit, saltem intra justum bellandi mo-
 » dum competere, id est ad debiti quanti-
 » tatem, & pœnæ modum. Vid. supra l.
 » 3. c. 3. §. 1. c. 4. §. 1.

Non etiam res captas suas facere, quia
 nihil ipsi debetur] » Vera ratio est, quia
 » capere res hostiles est effectus belli. At
 » singuli jus belli non habent.

Nisi forte pœnam exigat communi homi-
 num

num jure] „ Verum non est, quemlibet
 „ privatum pœnam a nocente exigere pos-
 „ se; hanc fabulam alibi refutavimus. *Vid.*
 „ l. 2. c. 20. §. 3. 4. 6. 8. 9. 40. Idque
 „ verum est, etsi pœna exigatur prætextu
 „ juris hominum communis: nam tale jus
 „ hominum commune non datur. L. 3. c.
 „ 6. §. 1. pr. *Et d. c. 20.*

Quomodo per Evangelii legem restrictum
 sit] „ Lex Evangelii restringens non datur.
 Aut generale, aut speciale] „ *Vide l. 1.*
 „ §. 1. ff. de procuratoribus.
 Consul dicebat] „ Adde *Liv. l. 6. c. 28.*
 „ l. 24. c. 21. *Briffon. de form. 4. pag.*
 „ 344.

Singulis interdum subditorum jus datur]
 „ Tunc auctoritate publica hostem lædunt.
 Etiam extra sui tutelam] „ Nam jure
 „ necessariæ defensionis quilibet privatus
 „ vim vi repellere potest; idque verum ef-
 „ se, ait Auctor, etiam si princeps inju-
 „ stum bellum gerat, cui subditi interesse,
 „ ex ejus hypothefi, non tenentur. De
 „ quo egimus *supra l. 2. c. 17. §. 20. n.*
 „ 1. *Et c. 26. §. 6.*

A D §. I L

Qui stipendia percipiunt] „ Id est mi-
 „ les conductitius.

Qui suo sumtu militant] „ Ut olim mi-
 „ lites Romani ad militiam lecti. *Vid. l.*
 „ 3. c. 6. §. 23.

Suo sumtu partem belli administrant]
 „ Uti focii suo sumtu militantes, d. c. 6.
 „ §. 23.

Ut qui naves instruunt] „ Quo pertinent
 „ illi, quos vulgo vocamus *Caapers.*

Quibus vice mercedis concedi solet] De
 „ quo egimus L. 3. c. 6. §. 19. 22. 23.
 „ & 24.

Illæsa justitia interna] „ Id est, salvo
 „ jure naturæ. *Vid. §. 1. n. 4.*

Et charitate] „ De hac frustra quæritur
 „ in disciplina juris naturalis.

Justitia, *Et c.*] „ Auctor quærit, an illis,
 „ qui proprio sumtu militant, præda in
 „ compensationem relinqui possit illæsa ju-
 „ stitia, & ait, 1. id injustum non esse
 „ ratione hostis, utpote quem spoliare lici-
 „ tum esse, putat, intra quantitatem da-
 „ mni dati, vel modum pœnæ. Et hæc-
 „ nus res hostiles fieri eorum, statuit, qui
 „ suo sumtu bellum gerunt. *Vid. b. n. 2.*

„ Neque 2. injustum esse ratione sua civi-
 „ tatis, si modo contractui æqualitas insit,
 „ i. e. præda respondeat sumtibus: nimia
 „ autem si sit inæqualitas, eam corrigendam
 „ esse, putat §. 3. Sed & 3. ait, cum vir-
 „ tute pugnare, prædam agere si vel ab in-
 „ nocentibus sumatur, vel præda illa ad
 „ diminuendas vires hostium non faciat,
 „ §. 4.

„ At omnia hæc gratis dicuntur. Jure
 „ naturæ in infinitum capi posse prædam,
 „ demonstravimus supra c. 6. §. 1. in not.
 „ Hoc jus prædæ singulis quoque permitte-
 „ re Princeps salva justitia potest: quia de
 „ jure suo capiendi pro lubitu disponere,
 „ ac iis, qui suo sumtu militant, merce-
 „ dis loco prædam sine modo assignare pot-
 „ est.

Aut hostem respicit] „ Id est quæritur,
 „ an privati permittente superiore ab hoste
 „ illæsa justitia capere prædam possint?

Aut ipsum civitatem] „ Id est quæritur,
 „ an civitas, cujus causa bellum geritur,
 „ assignare suo sumtu militantibus, juste
 „ possit prædam ab hoste capiendam.

Eripi posse possessionem rerum omnium,
 qua bellum alere possunt] „ Immo etiam
 „ earum rerum, quæ bellum non alunt.
 „ *Vid. l. 3. c. 6.*

Securitatis causa] „ Immo pleno jure
 „ domini, in not. ad d. c. 6. §. 1. pr.

Sed hoc sub onere reddendi] „ Refutavi-
 „ mus hoc. d. §. 1.

Dominium ad compensationem usque]
 „ Immo in infinitum d. c. 6. §. 1. pr.

Civitati justum bellum gerenti] „ Immo
 „ de justitia causæ inter duas summas po-
 „ testates quæri non potest, quia uterque
 „ eam sibi asserit, nec judicem inter se ha-
 „ bent; adeoque morali ratione cum sus-
 „ pensum sit judicium de causæ justitia,
 „ uterque interim, & durante processu,
 „ omnia agit, ac si justum utrumque bel-
 „ lum esset: & eventus demum decidit.

Sive res sint civitatis hostilis] „ Nam res
 „ universitatis, seu publicas, capi posse,
 „ dictum est, c. 6.

Sive singulorum etiam per se innocentium]
 „ Immo singulos nunquam esse innocentes,
 „ vidimus alibi, quia sequuntur, & tuen-
 „ tur, vel saltem tenentur sequi, & tueri
 „ causam principis.

Quod hostes attinet] „ Ita ut illi de in-
 „ justitia queri non possint.

Haecenus ut is, quem expressi, modus non excedatur] „ Id est ut intra modum „ debiti, & poenae capiatur; in reliquis „ autem securitatem saltem acquirat ca- „ piens.

Quod aequo arbitrato] „ Quis arbitra- „ bitur cum neutra pars iudicem agnos- „ cat ?

A D §. III.

ADVERSUS suam autem civitatem] „ Cum qua contrahit is, qui suo sumtu „ militat.

Iustitia interna] „ Id est jure naturae : „ nam iustitia externa, quae ex jure gen- „ tium est, latius patere praedam agendi „ facultatem, statuit.

Id ipsum] „ Id est jus praedam suam „ faciendi.

Si contractui aequitas insit] „ Sequitur „ hoc ex erroneo illo principio : quod in „ omni contractu natura requiratur aequali- „ tas inter rem, & pretium, inter operas, „ sumtusque, & praedae aleam, &c. *Vid.* „ *L. 2. c. 12. §. 8.* At ibidem jam nota- „ vimus, dominum adeoque & huc prin- „ cipem, pro lubitu de jure suo, etiam „ inaequalibus conditionibus disponere pos- „ se, & prout disponit, ita jus esse. Con- „ cessa igitur praedandi potestate in genere, „ etiam ea, quae ultra periculi, & opera- „ rum, ac sumtum modum superant, „ acquiruntur captenti in iustitiam.

Reddendum erit civitati quod supererit] „ Refutavimus hoc *d. c. 12. §. 8.* & dixi- „ mus, prout dominus de re sua disponit, „ etsi inaequaliter, ita jus esse.

Perinde, ac si quis nimium vili pretio factum, &c. emisset] „ Hoc refutavimus *L. 2. c. 17. §. 5.* Idque jure civili adeo „ verum est, ut nec ob enormissimam læ- „ sionem rescindi tale negotium possit: quia „ incertitudo multum detrahit vero pretio; „ adeoque læsio vera hic concipi non pot- „ est, *d. §. 5.*

A D §. IV.

JUSTITIA stricte dicta] „ Id est jus „ naturae sociale, quod Auctor opponit ju- „ ri naturae laxiori; quam differentiam ex „ mente Grotii explicavi in *Dissert. proem.* „ *I. & II.*

Ut peccetur adversus id officium, quod in aliis diligendis consistit] „ Auctor igitur pu- „ tat, cum, qui licentiam praedandi ex „ contractu civitatis suae ob sumtus factos, „ consequitur, juxta justitiam stricte sic „ dictam, id est jure naturae, capere præ- „ dam in bello iusto intra modum debiti, „ & poenae, eamque sibi acquirere posse : „ sed lege Evangelii praeterea requiri, ut „ eam capiat ex bonis universitatis, aut re- „ gis, aut singulorum, qui fontes sunt; „ porro ut captura illa tendat ad finiendum „ bellum, aut minuendas vires hostium : „ indeque concludit, lege Evangelii nec „ id licere, quod justitia interna permittit. „ At saepius jam dictum est, virtutis regu- „ las ad jus naturae, quod homines inter „ se obligat, non pertinere Sed & verum „ non est, virtuti repugnare praedam ex „ hoste agere, si id fit ad reparationem ju- „ ris, vel in poenam. Porro negamus, ali- „ quem subditorum innocentem esse in bel- „ lo, quia omnes causam Principis sequun- „ tur, eamque tuentur, ac bonis suis, & „ operis tueri tenentur.

Præsertim quale lex Christiana praescribit] „ De qua late actum est *l. i. c. 2. §. 8.* „ *n. 10. L. 2. c. 1. §. 10. n. 1.*

Non hostium universitati] „ Quae sola „ nocens Auctori videtur.

Aut regi] „ Qui injuriam fecit.

Aut his, qui per se fontes sunt] „ Adeo- „ que qui ex proprio facto rei sunt.

Sed innocentibus] „ Immo neminem sub- „ ditorum innocentem esse, modo dixi- „ mus.

In quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immisericordia foret] „ Nam inter privatos quoque certus exe- „ quendi modus legibus civilibus praescri- „ ptus est.

Neque ad finem bello imponendum] „ At „ semper ad finem bello imponendum per- „ tinet, si hosti aliquid aufertur: tædio „ enim hujus periculi, quod ei etiam in „ futurum metuendum est, ad reparandam „ injuriam moveri potest.

Neque ad hostium publicas vires acciden- das] „ Etsi vires hostium non minuuntur, „ possunt tamen movere hostem ut pacem „ faciat, vel saltem infervire reparationi „ damni ab hoste nobis dati.

Quæstus ex sola temporum infelicitate] „ Quæstus ex re hostili non ex sola tem- „ porum infelicitate oritur, sed ex injuria „ hostis

„ hostis, quam subditi ejus operis, & opi-
 „ bus defendunt.

A D §. V.

Putat si quis in hostes inciderit] „ Hoc
 „ non fit jure belli, sed jure necessariae
 „ defensionis, quæ cuique privato, contra
 „ quemcunque aggressorem, etiam extra
 „ bellum, competit. *Conf. supr. §. 1. in*
 „ *fin. §. l. 2. c. 17. §. 20. n. 1. §. c. 26.*
 „ §. 6.

Impetret jus ex rebus hostium damna sar-
ciendi] „ Tunc jure belli agit, nomine,
 „ & jussu superioris.

Quod jus desiniendum est ex iis, quæ de
pignorationibus supra a nobis sunt tradita] „ Immo jus capiendi res hostiles ex consen-
 „ su superioris plane differt a pignoratione,
 „ seu jure repressaliarum. Nam privatus
 „ priori casu acquirit dominium in rem, &
 „ personam hostis bello capti; hoc casu tan-
 „ tum securitatem acquirit in res, & per-
 „ sonas pacatæ civitatis. *Vid. l. 3. c. 2.*
 „ §. 7.

A D §. VI.

AUCTOR hic in genere notat, mili-
 „ tem, qui privatim damnum (etiam in
 „ bello justo) absque jussu, & absque ne-
 „ cessitate dat, inde teneri suæ civitati;
 „ immo si justa causa absit, etiam hosti.
 „ Equidem prius omnino verum est; at po-
 „ sterius negamus: queri enim hostis non
 „ potest, qui toti civitati injuriam intulit.
 „ Ex judicio igitur nostræ civitatis semper
 „ justa nobis causa est; adeoque milites no-
 „ stri intuitu hostis semper jure agunt, ne-
 „ que hactenus judicium aliquod hosti com-
 „ petit, quam quæstionem occasione Anni-
 „ balis motam examinavimus *l. 2. c. 21. §.*
 „ *4. n. 2.*

Si quis miles] „ Qui pretio conductus
 „ est.

Aut alius] „ Qui suis sumptibus militat.
Etiam in bello justo] „ De justitia belli
 „ inter duas summas potestates queri non
 „ posse, diximus, quia uterque eam sibi
 „ vindicat; at cujusque judicium valet in
 „ sua civitate.

Ædificia hostium incenderit, &c.] „ Id
 „ est hostem privata auctoritate læserit.

Non jussus] „ Id est absque superioris,
 „ cui injuria facta est, consensu.

Adde, cum neque necessitas subesset] „ Id
 „ est ubi hostis vires non minuuntur, nec
 „ nostræ augentur. *L. 3. c. 12. §. 1. & §. 5.*

Neque iuxta causa] „ Hæc semper subest
 „ ex judicio cujusque civitatis.

Theologis] „ Jurisconsulti contrarium te-
 „ nent, & merito, quia omnia in hostem
 „ licent etiam naturæ jure.

Merito autem addidi, quod ab eis omif-
sum est] „ Immo recte omiserunt; quia ju-
 „ sta causa semper subest ex judicio ejus
 „ civitatis, quæ capit, nec alius iudex est.

Nam ea si adsit, tenebitur forte sua ci-
vitati] „ Sine cujus jussu rem hostilem va-
 „ stavit.

Non item hosti, cui nullam fecit inju-
riam] „ Sed qui dum non vult reparare
 „ damnum injuria datum, quævis hostilia
 „ pati debet, nec ideo queri potest.

Non dissimile est] „ Duplex ibi quæstio
 „ erat: 1. An Saguntum, quæ civitas erat
 „ sociæ Romanorum, jure obsideri potuerit?
 „ 2. An Annibal privata auctoritate obside-
 „ re eam potuerit? Prior quæstio sola cum
 „ Carthaginensibus ventilari potuit, & ad
 „ eam quoque tantum respondebant Car-
 „ thaginenses. At merito ad alteram regere-
 „ bant, ad Romanos eam non pertinere,
 „ utpote cum ex judicio Carthaginensium
 „ Saguntinis jure bellum inferri potuerit;
 „ an vero jussu publico, vel privata aucto-
 „ ritate id fecerit Annibal, hanc quæstio-
 „ nem, atque animadversionem in civem,
 „ eorum esse. *Conf. l. 2. c. 21. §. 4.*
 „ *n. 2.*

C A P U T X I X.

De fide inter hostes.

- I. Fidem deberi hostibus quibusvis.
- II. Refellitur sententia, quæ prædonibus, & tyrannis fidem servandam negat.
- III. Solvitur argumentum sumtum ex eo, quod tales penam merentur, & ostenditur, hoc non considerari, ubi tanquam cum tali actum est.
- IV. Non obstare quod promissio metu extorta sit, si ei, qui promissit, metus illatus non sit.
- V. Aut si juramentum accesserit, quantum id adversus prædonem impune, quod homines attinet, violatur.
- VI. Eadem aptata ad subditos bellantes.
- VII. Specialis difficultas circa promissa subditis facta, ob supereminens dominium tractatur.
- VIII. Et ostenditur, talia promissa firmari civitatis jurejurando.
- IX. Aut si tertius se interponat, cui fiat promissio.
- X. Mutatio status publici quomodo fiat.
- XI. Metus exceptionem ad bellum solenne juris gentium non pertinere.
- XII. Quod intelligendum de metu tali, quem jus gentium agnoscat.
- XIII. Servandam fidem, & perfidis.
- XIV. Non si conditio deficiat: quod locum habet si alter parti partium non stet.
- XV. Nec si justa compensatio opponatur.
- XVI. Quamvis ex alio contractu.
- XVII. Aut damno dato.
- XVIII. Immo & ex pena.
- XIX. Quomodo hæc in bello locum habeant.

+ I. I. **Q**uid, quantumque in bello liceat, diximus ^r partim nude spectari, partim ex promisso antecedente. + Parte priorè abfoluta, restat posterior, + quæ est ^z de fide hostium inter se. Egregium est consulis Romani ^a Siliî Italici dictum :

^a Lib. XIV, verf. 169, & seq.

————— ————— *Optimus ille*
Militia, cui postremum, primumque tueri
^z + *Inter bella fidem.*

Xenophon ^b + oratione de Agefilao, *ἴτω μέγα καὶ καλὸν κτῆμα τοῖς τε ἄλλοις ἄποσι*

^b Cap. 3. §. 5. Ed. Oxon.

G R O T I I.

^z *Inter bella fidem*] Archelaus philosophus apud Appianum civilium IV. σπονδὰς ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἐπέδωκε, καὶ δεξιὰς ἐτίθετο, αἱ καὶ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἰσχυροὶ *fœdera jurâlis, delictis dexteris, quæ etiam inter hostes valent.* (Pag. 628. Ed. H. Steph.) Laudat hujus virtutis

Tam. IV.

nomine Africanum minorem Diodorus Siculus in excerptis Peirescianis. (Pag. 342.)

G R O N O V I I.

^r *Partim nude spectari*] 3, 1. I. ^z *De fide*] De pactis intervenientibus durante bello servandis.

B p

G R O

ταῖς καὶ ἐνδοξοῖς ἢ ἐπισημοῖς τοῖς ὀσίων τε καὶ πισθόνων τε καὶ ὄντων ἡρώδοις *tanta, tamque praecleara res est in omnibus quidem, sed praecipue in ducibus, religionis, & fides observantes esse, atque haberi.* Aristides ^a Leuctrica quarta: ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐπισημοῖς μάχισα οἱ τοῖς δίκαια ποιεῖν βελλόμενοι κρινόνται: *in pace, aliisque publicis conventionibus servandis maxime spectantur qui justitia student: ut enim recte dixit Cicero de finibus* ^b quinto: *nemo est, qui non hanc affectionem animi probet, atque laudet, qua non modo utilitas nulla queritur, sed contra utilitatem etiam conservatur fides.*

^e Declam. 267. ^d Decl. 343. ^e Lib. II, c. 29. ^f Epist. CCV. ad Bonif. ^g Lib. V, c. 27. ^h Nic. IV, 13. ⁱ Cap. 7. pag. 612. Ed. Kubm. ^k Lib. IX, c. 6. n. 2. ext.

2. Publica fides, ut apud patrem est ^c Quinctilianum, inter armatos hostes + inducias facit, + deditarum civitatum jura conservat. Apud eundem ^d alibi: *fides supremum + rerum humanarum vinculum est: sacra laus fidei inter hostes.* Sic & ^e Ambrosius: *liquet igitur, etiam in bello fidem, & justitiam servari oportere.* Et ^b Augustinus: *fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem geritur: nimirum, + hostes qui sunt, homines esse non desinunt. + At homines omnes, qui ad rationis usum pervenerunt, + capaces sunt juris ex promisso. Camillus apud Livium*

^g ait, ⁵ *sibi cum Faliscis eam esse societatem, + quam ingeneravit natura.* 3. + Ex hac autem societate rationis, & sermonis, nascitur ea, de qua agimus, obligatio ex promisso. Neque vero putandum est, quia hosti ⁶ + falsum eloqui aut licere, aut crimine vacare, ex multorum sententia ⁷ supra diximus, + pari ratione hoc & ad fidem datam referri posse. Nam + verum eloquendi obligatio est ⁸ ex causa, quae bello fuit anterior, + & bello tolli forte aliquatenus potest: + at promissio per se jus novum confert. Vidit hoc discrimen Aristoteles ^b quum de veriloquio agens ait: *καὶ περὶ τῶ ἐν ταῖς ὁμολογίαις ἀληθεύοντι λέγομεν, ὅδ' ὅσα εἰς ἀδικίαν καὶ δικαιοσύνην συντίθει, ἄλλης γὰρ ἂν εἴη ταῦτ' ἀρετῆς.* ⁹ *non de eo loquimur, qui in conventionibus verax est, & in iis, quae ad justitiam, & injustitiam pertinent: + sunt enim haec alterius virtutis.*

4. Pausanias ⁱ Arcadicis de Philippo Macedone: *κατὰ τὸν ἀγαθὸν ἐκ ἂν τις φρονῶν ἐβλά καλέσειεν αὐτὸν, ὅς γε καὶ ὄρκους θεῶν κατεπάτησεν αἰὶ, καὶ σπαρδάς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πῆξιν τε ἠτίμασε μάχισα ἀνδρώπων.* *bonum eum Imperatorem nemo recte vocaverit, ut qui pro more habuerit jusjurandum contemnere, fidem quavis occasione violare, ita ut nulli homini fides vilior fuerit.* Valerius Maximus ^k de Annibale: *bellum adversus populum Romanum, & Italiam professus* ¹⁰ *adver-*

G R O T I I.

^b Augustinus] Qui idem argumentum late tractat epistola CCXXV. (126. secundum novam divisionem,)

G R O N O V I I.

³ Affectionem animi] Propositum ejus, qui se gessit bonum virum haberi.

⁴ Capaces sunt juris ex promisso] Possunt obligare alter alterum stipulando.

⁵ Sibi cum Faliscis] Quamvis hostibus cum maxime.

⁶ Falsum eloqui] Dicere, vel facere, quo hostis decipiatur, & falsam opinionem de consiliis nostris imbibat.

⁷ Supra diximus] 3, 1, 18.

⁸ Ex causa, quae bello] Ex illa judicandi libertate, de qua 3, 1, 11. nata cum ipso sermonis inter homines commercio.

⁹ Non de eo, qui in conventionibus] De veritate, cui contraria vanitas, aut mendacium, non cui perfidia, & perjurium.

10 adversus ipsam fidem acrius gessit, mendaciis, & fallacia quasi praeclaris artibus gaudens. quo evenit ut alioqui insignem nominis sui memoriam relicturus, in dubio majorne vir, an pejor haberi deberet, poneret. Apud Homerum a semet accusant adacti conscientia Trojani :

a *Iliad* H. vers. 351, 352.

Νὺν δ' ἔρχεται πίσυρα

Ἰφυσάμενοι μαχόμεθα ; τῶ εἰ νό τε κάλλιόν ἐστ' (aa).

Rumpentes federa sacra,
Juratamque fidem pugnanus, non quibus est fas.

II. 1. Et supra b jam diximus, non recipienda illa Ciceronis c + *mil- la nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distractio est.* Item : *pirata non est* 11 *ex perduellium numero definitus* : + *cum hoc nec fides esse debet,* + *nec* 12 *jurandum commune.* De tyranno etiam d Seneca : *quicquid erat, quo mihi cohereret, intercisit juris humani societas abscidit.* Ex quo fonte error Michaelis Ephesii profuxit, qui ad quintum Nicomachiorum e dixit, in tyranni uxorem e + *adulterium non committi* : quod ipsum pari errore quidam d Judaeorum magistri de alienigenis dixerunt, quorum conjugia pro nullis habent.

b *Lib. II, cap. XIII, §. 15, n. 2.*
c *De Offic. III. 29.*
d *Lib. VII, de benef. c. 19.*
e *Cap. 10.*

2. Atqui belli piratici magnam partem Cn. e Pompejus pactioibus confecit, vitam illis pollicitus, & fedes, in quibus sine rapto viverent. Et tyranni interdum 13 libertatem reddiderunt, impunitatem pacti. Cæsar belli civilis f tertio, a Romanis ducibus cum prædonibus, & fugi- tivis, qui in Pyrenæis erant montibus, actum de compositione scribit. quis dixerit, si quid convenisset, + *nullam inde extitoram fuisse obligationem?* + non habent quidem isti specialem istam communionem, quam inter hostes in bello solenni, & pleno, introduxit jus gentium : + at quia

f *Cap. 19.*

G R O T I I.

e *Adulterium non committi*] Seneca in excerptis IV, 7. *Non putavi adulterium, uxorem tyranni polluere : sicut nec homicidium, tyrannum occidere.* Julius Clarus in §. homicidium num. 36. *feminam bannitam impune adulterio corrupti censuit.*

d *Judaeorum magistri*] Rabbi Levi Ben Gerson, & Rabbi Salomo ad Levit. XX, 10.

e *Pompejus pactioibus confecit*] Sic improbata Didii perfidia in Celtiberos ex rapto viventes. (Vide APPIAN. *De Bell. Hispan.* pag. 312. &, quod spectat Pompejum, PLUTARCH. in ejus Vita, pag. 632, 633. J.B.)

G R O N O V I I.

10 *Adversus ipsam fidem*] Adeo nihil pactioibus sibi servandum putavit, ut ipsi fidei bellum indixisse videretur.

11 *Ex perduellium numero*] Non pro justo

hoste habetur.

12 *Jurandum commune*] Nec si quid ei promissum, vel juratum sit, id servandum est.

13 *Libertatem reddiderunt*] Ut Iseas Carynensium tyrannus, qui dominatu deposito, & accepta fide publica, patriam foederi Achaico adjunxit. Polyb. 2. Et hinc materia declamationis Fabio avo decl. 267. *Flens ad arcem depositor tyrannidis.*

(aa) Est apud Homerum :

κέρδιον ἡμῶν
Ἐλπομαι ἐκτελέσθαι, ἵνα μὴ βέλομεν ὧδε.

i. e. ut bene vertunt ultimi Intt. *Quare nihil utile nobis aut una effectum iri, nisi fecerimus ita, scilicet, nisi reddamus Helenam.* Sic Auctor noster, ex memorie vitio, sensum, & seriem orationis immutavit : quemadmodum etiam in ora libri scriptum erat, *Iliad. X. pro Iliad. H. J. B.*

quia homines sunt, communionem habent juris naturalis, ut recte differt Porphyrius ^a, libro de non esu animalium tertio, + ex quo nascitur ut pacta servanda sint. Sic Diodorus ^b fugitivorum duci Apollonio a Lucullo fidem servatam memorat. Et Dio ^c scribit, ab Augusto Crocotæ (bb) latroni persolutum pretium capiti ejus impositum, cum se ipse susteret, ne fides violaretur.

III. I. + Videamus tamen, ecquid a Cicerone non allatum proferri speciosius possit. Primum hoc est, quod + qui atrociter malefici sunt, ¹⁴ + neque pars sunt ullius civitatis, hi a quovis homine puniri possunt si jus naturæ respicimus, ut ¹⁵ + alibi a nobis explicatum est. At qui puniri possunt ut vitam amittant, + his & res, & jura sua possunt auferri: sicut recte dixit idem ^d Cicero: *non est contra naturam, spoliare eum, si possis, quem honestum est necare.* + Inter jura autem est ¹⁶ hoc jus ex promisso quæsitum: potest igitur & hoc in poenam ei auferri. + Respondeo, processurum hoc, si ¹⁷ non tanquam cum malefico actum esset; at ^f si quando ¹⁸ cum tali, qua talis est, actum est, ¹⁹ + simul de remittenda, quod hanc rem attinet, poena actum censeretur. quia semper, ut alibi diximus, + ea sumenda est interpretatio, quæ ²⁰ cavet, ne actus in vanum recidat.

2. + Non male apud Livium ^e Nabis, cum tyrannidem ipsâ objiceret Quintius Flaminius: *de nomine hoc respondere possum, me, qualiscumque sum, eundem esse qui fui, cum tu ipse mecum, T. Quinti, societatem pepigisti. Ex mox: jam feceram hæc, qualiacumque sunt, cum societatem mecum pepigisti.* Addit, *si quid ego mutassem, mihi mea inconstantia, cum vos mutetis, vobis vestra ratio reddenda est.* + Locus est non dissimilis in oratione Periclis, ad cives suos apud ^f Thucydidem: *ταὶ πόλεις αὐτόνομαι ἀφήσμεν, εἰ καὶ αὐτόνομαι ἔχοντες ἰσχυράμεθα* civitates socias liberas esse patiemur, si tales fuerunt quo tempore factum est fedus.

IV. Deinde objici potest, quod ^g alibi diximus, + eum, qui metu causam dedit promisso, teneri ²¹ liberare promissorem, + quia damnatum dedit per injuriam, id est, + per actum pugnantem & cum natu-

ra

G R O T I I.

^f Si quando cum tali, qua talis est, actum est]
Torentius in Adclphis :

Leno sum, fateor: perniciēs communis adolescentium:

Perjurus, pestis: tamen tibi a me nulla est orta injuria. (II. I. 34.)

Vide hæc de re scriptorem de compositione pacis inter principes, & ordines Imperii.

G R O N O V I I.

¹⁴ Neque pars sunt] Vagi sedium inopes, nec civili societate conjuncti, in quovis grafsantur.

¹⁵ Alibi] 2, 20. 8.

¹⁶ Hoc jus ex promisso] Quod ei ex pacto debetur.

¹⁷ Non tanquam cum malefico] Si cum cogit, quem putavit esse bonum virum, & nescivit latronem, piratam, maleficum esse.

¹⁸ Cum tali, qua talis] Cum eo, quem notum est, qualis sit.

¹⁹ Simul de remittenda] Contractui tacite inclusum, quæ prius fecit improbe, fraudi esse illi non debere.

²⁰ Cavet ne actus] Efficit, ut contrahentes non videantur nihil egisse.

²¹ Liberare] Solvere obligatione.

(bb) Ita veteres Edd. sed legendum *Corocotæ*, ut est apud Auctorem, unde hoc petitur. J. B.

G R O N O -

^a Pag. 322. Ed. Lugd. 1620.

^b Lib. XXXVI. fragm. n. 1.

^c Lib. LVI. pag. 686. Ed. H. Steph.

^d Off. III. Vid. supr. c. V. §. 1. pr.

^e Lib. XXXIV. c. 31.

^f Lib. I. in fin. c. 144.

^g Lib. II. c. XI. §. 7. n. 2. cap. XIII. §. 14. c. XVII. §. 17.

ra libertatis humanæ, + & cum natura actus, qui liber esse debuit. Hoc vero sicut fatemur interdum locum habere, + ita non ad omnia promissa prædonibus facta pertinet. nam ut cui promissum quid est, ad liberandum promissorem teneatur, ²² + opus est, ipse metu injusto causam promisso dederit. (cc) + Si quis ergo, ut amicum vinculis eximeret, promiserit pretium, tenebitur: + huic enim metus illatus non est, qui ad contrahendum sponte venit.

V. Adde quod & + qui injusto metu coactus promisit, teneri poterit, accedente jurisjurandi religione. nam inde, ut alibi ^a diximus, + homo non homini tantum, sed & Deo obstringitur, + adversus quem metus exceptio non est. Verum tamen est, + ex tali vinculo solo promittentis heredem non teneri, + quia ²³ in heredem transeunt quæ in humano sunt commercio + ex primæva domini lege; + at in his non est jus illud Deo quæsitum qua tale. Iterum illud quoque ex ^b superioribus repetendum est, si quis fidem juratam, aut injuratam prædoni datam violet, + eum eo nomine pœnam apud alias gentes non debiturum: + quia odio prædonum placuit gentibus, quæ adversus eos etiam vitiose committuntur, ²⁴ dissimulare.

+ VI. Quid dicemus de subditorum bellis adversus reges, aliasque summas potestates? his, + etiam si causam ²⁵ per se non injustam habeant, ²⁶ jus tamen per vim agendi deesse, ostendimus ^c alibi. Potest interdum & tanta esse + aut causæ injustitia, + aut resistendi improbitas, + ut puniri graviter possit. Tamen si quasi cum desertoribus, aut rebellibus actum sit, ²⁷ + pœna promisso opponi non potest, secundum ea, quæ modo ^d diximus. Nam + & servis fidem servandam, veterum pietas existimavit, credito ^e Lacedæmonios iram divinam expertos, quod Tænarenenses servos contra pacta occidissent. Et Diodorus ^f Siculus notat, fidem servis datam in fano Palicorum nunquam a quoquam domino fuisse

^a L. II.
c. XIII. §.
14. usque
ad §. 20. c.
XIV. §. 3.

^b Lib. III.
c. IV. §.
19. c. IX.
§. 16.

^c Lib. I,
c. IV. §.
Proh. §.
41.
^d §. 3. p.
^e *Ælian.*
Var. Hist.
VI, 7.
^f Lib. XI.
c. 98.

G R O N O V I I.

²² *Opus est, ipse metu injusto*] Non videtur sufficere responso: nam certe prædones, & fugitivi, metu injusto causam contractui dederunt: nisi enim metuerentur, nulla cum iis fieret pactio. Malim dicere, id verum esse in eo promissore, qui fuit in potestate illius, cui promittebat, quippe huic nihil fuit indignum. itaque nec justus ejus consensus. At qui liber, & sui juris cum prædone contrahit, ejus plenus est consensus, utcumque provide metu induci: nec hic est metus proprie dictus, qui cadit in constantem virum, cum præsens observatur periculum cruciatus, aut mortis, quo amittitur constantia, & omne consilium abjicitur, sed quidam provifus adversus futurum malum, quod ita expectatur, ut sæpe, non accidat.

²³ *In heredem transeunt quæ in humano*] Debita ex contractu legitimo: hi enim bonis adhaerent, & quocumque bona veniant, hoc

commodum, aut incommodum secum ferunt. At ubi quis injusto metu coactus interposito jurejurando promittit, nullus est contractus legitimus, sed tantum vinculum personale, quod cum persona extinguitur, nisi servum jus accedat, hoc est, moriens forte, qui promisit, ultima voluntate mandet heredi, ut illud solvat.

²⁴ *Dissimulare*] Impunita transmittere.

²⁵ *Per se non injustam*] Puta injusta tyrannide pressi.

²⁶ *Jus tamen*] Adstringit enim eos civilis ordo ad obedientiam, & patientiam.

²⁷ *Pœna promisso*] Non liberatur princeps fide illis data, dicendo eos pœnam sibi debere: itaque cum illa promissum suum compensari, nec se id servare teneri, & sufficere, si pœnam remittat.

(cc) At vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, *De Jur. N. & Gent.* Lib. III. cap. 6. §. 11. Not. 11. J. B.

fuisse violatam. ²⁸ + Metus autem illati exceptio & hic poterit elidi interposito jurejurando, sicut & M. Pomponius tribunus plebis jurejurando obstrictus servavit, quod L. Manlio metu coactus promiserat.

VII. Sed ²⁹ hic ³⁰ supra priores specialem difficultatem facit ³¹ jus legis constituendæ, + & jus supereminens domini ³² in res subditorum, + quod civitati competit, + & ejus nomine a summam potestatem habente exercetur. + Id enim jus si ad omnes spectat res subditorum, + quidni etiam ad ³³ jus ex promisso bellico natum? quod si conceditur, + videntur inanes fore omnes tales pactiones, + ac proinde belli nisi per victoriam finiendi spes nulla. Sed notandum contra est, + jus illud supereminens ³⁴ non promiscue competere, + sed quatenus communiter expedit + in regimine non dominico, + sed civili, etiam regio. + Plerumque autem communiter expedit, pacta talia servari; quo ea pertinent, quæ de præsentis statu tuendo ³⁵ alibi dicta a nobis sunt. Adde quod + ubi hujus domini usum res exigit, ³⁶ compensatio tamen facienda est, ut infra

^a L. II. §. 8.
^b §. 3.
^c §. 14,
^d §. 15.

^e Plut. Lycurg. pag. 57.
^f Idem, Vit. Solon. pag. 92.

^g Lib. V. §. 3. n. 3. cxi.

+ VIII. I. Præterea possunt pacta + sanciri jurejurando, nec tantum a rege, + aut senatu, + sed ab ipsa civitate; quomodo in leges suas Lacedæmonios, + jurare fecit ³⁷ Lycurgus; Athenienses ³⁸ Solon, & ³⁹ ne personarum mutatione jus jurisjurandi intercideret, repeti quotannis jusjurandum. (dd) + Id enim si fiat, omnino + ne publicæ quidem utilitatis causa recedendum a promisso erit: + nam & de suo cedere civitas potuit, + & verba possunt ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant. Valerius ⁴⁰ Maximus Athenas ita alloquitur: *lege legem, qua te jurejurando obstrictam tenet.* Romani hoc genus ⁴¹ h leges sacratas appellabant, ⁴² + per quas ipse populus Romanus, ut ⁴³ Cicero pro Balbo explicat, religione obligabatur.

2. Est

G R O T I I.

³² *M. Pomponius tribunus plebis*] Juravit tribunus, nec fessit, & causam accusationis remissa concioni reddidit. Nulli alii licuit impune tribunum in ordinem redigere. Seneca de beneficiis III, c. 37.

³³ *Leges sacratas appellabant*] Vide Manutium de legibus.

G R O N O V I I.

²⁸ *Metus autem illati*] Quod dicere potest imperans, se a subjectis rebellibus injusto metu coactum ea promississe, eoque civili jure posse rescindere contractum initum, id ei prodesse nequit; quia plerumque intervenit jusjurandum.

²⁹ *Jus legis constituendæ*] Quod summa potestas legem potest ferre, & abrogare.

³⁰ *In res subditorum*] Ut possit eas dominis auferre, aut consumere in utilitatem publicam. 2, 14. 7.

³¹ *Jus ex promisso*] Quod acquisiverunt subjecti ab imperante armis rebellibus expressum.

³² *Non promiscue*] Ut pro libidine sua possit princeps, vel civitas abuti privatorum bonis.

³³ *Compensatio tamen*] Quoties princeps, vel civitas, bona privatorum arripit publici commodi causa, debet pro illis satisfacere ei, qui sua perdit.

³⁴ *Ne personarum*] Ne posterius exciperent, jusjurandum illud fuisse personale, atque ideo obligasse tantum jurantes.

³⁵ *Per quas ipse populus*] Non hoc dicit Cicero, sed *sacrosanctum nihil esse, nisi quod populus, plebsve sanxisset.* Itaque oportebat quidem intervenire populum, ut lex sacrata ferretur: non tamen ubi populus interveherat, ea lex statim sacrata erat: nisi fuisset adjecta sanctio, qui eam non servasset, ejus caput sacrum, hoc est, Diis devotum esset: eoque is homo a quovis posset occidi. (At vide quæ diximus in Notis Gallicis ad hunc locum. J. B.)

³⁶ *Cicero pro Balbo*] C. 15.

(dd) Vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. IV. Cap. 2. §. 17. Not. 2. J. B.

G R O -

2. Est ad hanc rem pertinens disputatio per se obscurior apud 37. Livium libro tertio, ubi ex sententia multorum juris interpretum ait, + tribunos esse sacrosanctos, + non etiam ædiles, iudices, decemviros, + quorum tamen si cui noceretur, id non jure fieret. + Causa discriminis est, + quod ædiles, atque alii 38 lege sola defendebantur: + quod autem potestremum populus jussisset, id ratum erat; + manente tamen lege nemini contra agere jus erat. + at tribunos religio publica populi Romani tuebatur. + nam jusjurandum intercesserat, + quod ab his ipsis, qui juraverant, salva religione tolli non poterat. Dionysius Halicarnassensis a libro sexto:

a Cap. 89.

IX. 40 Sed & tertio, + qui metum non intulit, promissio valide fiet: + nec scrutabimur, quid, aut quatenus ejus interfit, quæ juris Romani sunt subtilitates: + naturam enim omnium hominum interest ut hominibus aliis consulatur. Sic Philippo, k pace cum Romanis inita, l jus sæviendi in Macedonas, qui in bello ab eo defecerant, ademtum legimus.

b Liv. lib. XXXIX. c. 23. c L. I. c. III. §. 17.

X. Sed &, quemadmodum probavimus e alibi, + status mixtos interdum existere, + sicut de statu puro in purum, + ita & 41 in mixtum transiri pactis potest: ita ut 42 subditi qui fuerant, incipiant summum habere imperium, + aut certe partem ejus, + etiam cum libertate partis ejus vi tuendæ.

+ XI. I. + Bellum vero solenne, + id est, publicum utrinque, & indictum, + sicut alia habet peculiaria + in jure externo posita, + ita & hoc, + ut quæ in eo bello, aut ejus finiendi causa promittuntur, adeo sint valida, ut 43 ex causa metus injuste illati, invito eo, cui promissa sunt,

G R O T I I.

i Factum Tiberii Gracchi] Vide id late narratum Plut. in ejus vita. (pag. 831, & seq.]
k Pace cum Romanis inita, jus sæviendi in Macedonas, qui in bello ab eo defecerant, ademtum legimus] Est simile exemplum apud Patrum lib. VI.

cum haberi, de quo id nominatim cautum non esset, ut factum fuerat in tribunis. Liv. 2, 33.

39 Brutus] Non ille regum expulso, sed L. Junius, unus e primis tribunis plebis.

40 Sed & tertio] Qui tanquam pacificator, aut quomodocumque medius inter regem, & subditos intervenit.

41 In mixtum] Ex pura monarchia in temperatam aristocratiam.

42 Subditi qui fuerant, incipiant] Ut Helvetii excusso Austriacorum, Belgæ liberi Hispanorum jugo.

43 Ex causa metus injuste] Eo prætextu, quali vitium intervenerit contractui, aut metu injecto expressa sint, non possit ab his discedi, nisi remittente ipso rectore, cui promissa sunt.

G R O N O V I I.

37 Apud Livium libro tertio] C. 55. (& L. 9. c. 9. Sams. Coc.)

38 Lege sola] Non etiam jurejurando, ut vult. Non tamen hæc discriminis esse causa videtur, sed quod neminem vulnerunt sacrosan-

G R O -

sunt, in irritum deduci non possunt: quia + sicut alia multa quantumvis vitio non carentia ex jure gentium pro justis habentur, + ita & metus, qui tali bello utrinque inferitur. + Quod ni id placuisset, bellis talibus, quæ valde sunt frequentia, nec modus, nec finis potuisset imponi: + quod tamen fieri interest humani generis. + Et hoc potest intelligi jus illud esse bellicum, quod cum hoste servandum, ait ^a Cicero, cui & alibi ^b dictum, hostem in bello jura retinere, scilicet, + non tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta.

^a De off. III. 29.
^b Verr. IV. 55.

2. Neque tamen hinc sequitur, + eum, qui tale quid bello injusto extorsit, salva pietate, falvis viri boni officiis, posse retinere quod accepit, + aut etiam cogere alterum, ut stet pactis sive juratis, sive injuratis. ⁴⁴ + Intus enim, & ipsa rei natura id injustum manet: + neque interna hæc injustitia actus tolli potest, nisi ex novo, & vere libero consensu.

XII. Cæterum, quod metum, dixi, haberi pro justo, qui bello solenni inferitur, ^m de eo metu intelligi debet, ⁴⁵ quem jus gentium non improbat. + Nam si stupri inferendi metu extortum sit quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit, rem constitutam intra jus naturale: + quia jus gentium ad talem metum suam vim non porrigit.

+ XIII. I. Servandam autem fidem etiam perfidis, & nos + in generali tractatione supra ^e diximus, & idem docet ^d Ambrosius: quod haud dubie + porrigendum ad hostes quoque perfidos: quales Poeni, + quibus Romani fidem sancte servaverunt. *Se tunc Senatus, non eos, quibus hoc prestabatur, aspexit*, ait in hoc argumento ^e Valerius Maximus. Et ^f Sallustius: *bellis Punicis omnibus, cum sæpe Carthaginenses & in pace, & per inducias multa nefanda facinora fecissent, nunquam ipsi per occasionem talia fecere.*

^e Lib. II. c. XIII. §. 26.
^d Off. I. 29.
^e Lib. VI. c. 6. n. 3.
^f Bell. Catil. cap. 50. Ed. Waff.
^g Bell. Hisp. pag. 288. Ed. H. Steph.
^b Lib. VIII, c. I. n. 2.

2. Appianus ^g de Lusitanis foedifragis, quos ⁴⁶ Sergius Galba nova pactione deceptos trucidaverat: *ἀπιστία μὲν ἄρα ἀπιστοῦν μετῶν, ἐκ ἀκρίως δὲ ῥωμαίων ἀμύμων & βαρβάρων* perfidia perfidiam ultis contra Romanam dignitatem barbaros imitabatur. Eoque nomine idem Galba postea a Libone tribuno plebis accusatus est: quam rem narrans ^b Valerius Maximus, *misericordia*, inquit, *illam quæstionem, non æquitas rexit.* (ee) (male editur *textit*) quoniam qua innocentie tribui non poterat absolutio, respectui puerorum data est.

G R O T I I.

I Ita & metus, qui tali bello utrinque inferitur] Vide dictum scriptorem de compositione pacis.

m De eo metu intelligi debet, quem jus gentium non improbat] Sic nihil prodest extorquenti promissio, quam legato capto is extorsit. Mariana XXX. (Cap. 12. & 19. Sed exemplum non quadrat. Vide Notas nostras Gallias. J. B.)

G R O N O V I I.

⁴⁴ Intus enim, & ipsa rei natura] Fictioe

tantum juris hoc justum est, ut aliquis finis perniciali discordiæ reperiretur; non per naturam rerum, aut legem morum, aut apud Deum.

⁴⁵ Quem jus gentium] Qui inferitur actionibus, quæ in bello consensu gentium licite putantur.

⁴⁶ Sergius Galba] Leg. Servius Sulpicius Galba.

(ee) Nescio quâ Editione usus fuerit Auditor. Certè ejus ævo jam legebatur hæc *rexit*. Saltem ita habet Editio Wecheliana, ann. 1627. à Christophoro Colero curata. J. B.

G R O

est. Cato in originibus scripserat, ^a nisi 47 pueris, & lacrymis usus esset, poenas eum daturum fuisse.

^a Cic. de orat. Lib. I. c. 53. Et Bruto, c. 20.

XIV. Sed simul sciendum est, + duobus modis fieri posse ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promissum est, 48 + defectu scilicet conditionis, & 49 + per compensationem. + Defectu conditionis non vere liberatur promissor; sed eventus ostendit, nullam esse obligationem, ut + quæ non nisi sub conditione contracta erat. Et huc referendus casus, + si prior alter non impleat quod ex sua parte implere tenebatur. Nam unius, ejusdemque contractus capita 50 singula + alia aliis inesse videntur per modum conditionis, + quasi expressum esset, hæc ita faciam si & alter faciat quæ promisit. Ideo ^b Tullus Albanis respondens, *Deos testes facit, + uter prius populus res repetentes legatos aspernatus dimiserit, ut in eum omnes expectant clades belli. Non tenebitur pro socio*, ait ^c Ulpianus, + *qui ideo renunciavit, quia conditio quedam, qua societas erat inita, ei non præstatur.* 51 + Hanc ob causam quoties alia mens est, foret diserte poni, ut si contra hanc, aut illam partem quid fiat, + cætera non eo minus rata maneant.

^b Apud Liv. L. 22.

^c L. 14. D. pro socio.

+ XV. ^a + Compensationis originem ^d alibi indicavimus, cum diximus, nos, si quod nostrum est, aut quod nobis debetur, consequi aliter non possumus ab eo, qui nostrum habet, aut nobis debet, + tantundem in re quavis accipere posse: + unde sequitur, ut multo magis possimus id, quod penes nos est, + sive corporale est, sive incorporale, retinere. Ergo quod promissimus + poterit non præstari, si non amplius valet, quam res nostra, quæ sine jure est penes alterum. ^e Seneca libro de beneficiis sexto: *sic debitori suo creditor sæpe damnatur, ubi plus ex alia causa abstulit, quam ex credito petit. Non tantum inter creditorem, & debitorem iudex sedet, 52 qui dicat: Pecuniam credidisti. Quid ergo? ... 53 + agellum, quem non emerat, possides: estimatione facta debitor discede, qui creditor venerat.*

^d Lib. II, c. VII. §. 2.

+ XVI. + Idem

G R O T I I.

^a Compensationis originem alibi indicavimus] Tertullianus Scorpiaco: nulli compensatio invidiosa est, in qua aut gratia, aut injuria communis est ratio. (Cap. 6.)

^e Seneca libro de beneficiis VI.] Cap. 4.

G R O N O V I I.

47 Pueris, Et lacrymis] C. Sulpicii Galli, hominis gratiosi ad plebem, filio, pupillo suo, & duobus parvis suis, quorum se, tanquam in prociuctu testamentum faceret, sine libra, & tabulis pop. Rom. instituere tutorem orbitati dicebat: atque hi fletu suo populum moverunt.

48 Defectu conditionis] Si quis promisit non omnino, sed certo casu, & conditione, & is casus, eave conditio non exstiterit.

49 Per compensationem] Si promissum est,

& ipse rem nostram tenet mala fide, & cum consilio non reddendi, quæ sit ejusdem estimationis, cujus est quod promissum est.

50 Singula alia aliis inesse] Adeo ut si unum non servetur, omnia pro irritis, & violatis habeantur.

51 Hanc ob causam] Hæc exceptio ut elidatur, quoties eam valere nolunt contrahentes.

52 Qui dicat] Actori, pecuniam credidisti, itaque illum, unde petitur, condemno, ut tibi reddat. Sed alia sæpe dicit. Quæ ista? nempe, credidisti tu quidem illi pecuniam, sed argentum, scilicet factum in vasis, ab eo, quantumque specie, aut occasione acceptum, neque emtum, aut jure tuum, possides: id estimatum pluris est, quam quod petis. Ergo sic abi e judicio, ut te debitorem scias, qui creditorem præferbas, teque ultro aliquid debere illi, a quo nummos petiturus huc venisti.

53 Agellum, quem] Argentum, quod.

+ XVI. + Idem erit + si ex alio contractu is, quicum negotium est, plus, aut tantundem debet, + idque ego aliter consequi non valeo. In foro quidem, ut p idem Seneca ait, 54 + actiones quædam separantur, nec confunditur formula: sed illa exempla, ut ibidem dicitur, + certis legibus continentur, quas necesse est sequi: + lex legi non miscetur: eundem est qua ducimur. + Jus gentium ista discrimina non agnoscit, + ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes non est.

XVII. + Idem dicendum erit si qui promissum urget 55 + non contraxerit, sed damnum dederit. q Seneca ibidem: 56 + *colonum suum non tenet*, + *quamvis 57 tabellis manentibus, qui segetem ejus proculcavit, qui succidit arbuta, non quia recepit quod pepigerat, + sed quia ne reciperetur effecit.* Mox alia addit exempla: + *pecus abegisti, servum ejus occidisti.* r Deinde: + *licet me comparare inter se quantum profuerit mihi quisque, aut quantum nocuerit, & tum pronunciare, utrum plus debeatur mihi, an debeam.*

XVIII. Postremo + & quod ex pœna debetur ei, quod promissum est, 58 potest contribui, quod eodem loco late explicatur: a + *& beneficio gratia debetur, & injuriæ ultio: nec ego gratiam illi debeo, nec ille mihi penam: + alter ab altero absolvimur.* mox b: s *comparatione facta inter se beneficii, & injuriæ, + videbo an etiam ultra mihi debeatur.*

+ XIX. I Sed sicut 59 si quid inter litigantes convenerit, ei, quod promissum est, + opponi lite manente non poterit, aut actio, de qua lis erat, + aut litis damna, & impensæ, ita nec manente bello compensari poterit aut id, unde ortum est bellum, aut + quidquid bellico gentium jure fieri solet. 60 + Negotii enim natura, ne nihil actum sit, ostendit convenisse sepositis belli controversiis. + nam alioqui nulla esset pactio, quæ non posset eludi: nec forte male huc aptem quod t + apud eundem, quem jam laudavimus aliquoties, Senecam est: *Nullam excusationem receperunt*

G R O T I I.

p *Idem Seneca*] Eodem libro, capitibus 6. & 7.

q *Seneca ibidem*] Dicto cap. 4.

r *Deinde*] Dicto cap. 6.

s *Comparatione facta*] Eodem cap. 6.

t *Apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam est*] De benef. VII, 16.

G R O N O V I I.

54 *Actiones quædam separantur*] Ita sunt diversæ, ut compensari nequeant: sed si duorum uterque adversus alterum propriam actionem habet, uterque sua uti, & quod ea continentur, prosequi necesse habet: nec tollit altera alteram.

55 *Non contraxerit*] Nihil quidem vicissim promiserit, sed in culpa est, ut alter minus habeat.

56 *Colonum non tenet*] Non habet obliga-

tum, ita ut fructus, vel pecuniam, qua ille conduxit, exigere possit.

57 *Tabellis manentibus*] Formula, vel instrumento conductionis illæso, & integro.

58 *Potest contribui*] Pro eo, quod promissum est, ut non præstetur, potest imputari, & compensari id, quod propter malefictum promittendi debet, cui promissum est.

59 *Si quid inter litigantes*] Si qui jam contendunt in foro, de alia causa contraxerint, non potest alter contrahentium salva fide promissum negare, quod dicat se ab illo lite vexari, & multum impendere. Sic etiam jam bellantes si quid inter se pacti fuerint, non re tota composita, nequit alter a pacto resilire, propter causam, aut continuationem belli.

60 *Negotii enim natura*] Hoc omni negotio naturaliter inest, ut præsumatur aliquid actum, non pueriliter lusum. Hoc autem casu non potest aliquid actum videri, nisi seposita causa principali.

G R O N O -

receperunt (majores) ut homines scirent fidem utique præstandam. Satius enim erat, + a paucis etiam justam excusationem non accipi, quam ab omnibus aliquam tentari.

2. + Quæ ergo sunt, quæ compensari cum eo, quod promissum est, poterunt? nimirum, + si quid alter, quamvis ex alio contractu, inter bellum inito, debet: + si damnum dedit intra induciarum tempora: + si legatos violavit, + aut aliud quid fecit, quod inter hostes jus gentium damnat.

3. Observandum tamen + ut ⁶¹ inter easdem personas fiat compensatio, + ac ne jus tertii cujusquam lædatur: + ita tamen ut subditorum bona pro eo, + quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur, ut alibi * diximus.

4. Addamus & hoc, + generosi esse animi stare federibus etiam post aliquid injuriæ acceptum: quo nomine sapiens ^b Indus Iarchas laudabat regem, qui læsus a vicino federato, ^c παρέλυσε τὰς ὄρκους ἔτω βεβαίως ὁμωμοκέναι Φήσας, ὡς μὴδὲ ὀπότε ἠδικεῖτο λυπεῖν αὐτὸν, non discessit a jurata fide, + ajens, tam sancte se jurasse, ut alteri ne post acceptam quidem injuriam nociturus esset.

5. Quæ vero de fide hostibus data incidere solent quæstiones, ferme omnes solvi possunt, + si adhibeantur regulæ supra traditæ ^c, cum de vi, + tum quorumvis promissorum, + tum speciali jurisjurandi, + federis, ac sponsonum, + & de regum jure, ac obligatione, + deque ambiguis interpretandis dissertavimus. Tamen ut & antedictorum usus sit manifestior, & si quid præterea controversi est, discutatur, + specialium quæstionum frequentiores, atque illustriores attingere non pigebit.

^a Libro III, c. II. §. 2.

^b Philost. lib. III, c. 9. (cap. 20. Ed. Olear.)

^c Lib. II, cap. XI. XIII. XV. XVI.

G R O N O V I I.

⁶¹ Inter easdem personas] Quod in compensationem mei promissi imputare alicui volo; sit ejus, quicum mihi res est, non alicujus tertii.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XIX.

■ HÆCRENUS de jure belli egimus; ■ & quid in bello liceat: at quia fini- ■ ri tandem bellum debet, quod plerum- ■ que per conventionem fieri solet, Auctos

■ tractationem de jure pacis hic incipit, ■ & ea occasione in genere materiam fi- ■ dei, quatenus hosti debetur, tractat.

Q q 2

A D

A D §. I

I **PARTIS Priori]** » Qua quærebatur,
 » quid liceat in hostem nude, citra pro-
 » missum, sive ex jure naturæ, sive ex ju-
 » re Gentium *L. 3. c. 1. §. 1.*

Qua est de fide hostium inter se] » Ad-
 » eoque ubi quæritur, quid liceat in ho-
 » stem ex promisso, *d. c. 1. §. 1.*

Inter bella fidem] Quæstio celebris est,
an fides hostibus data sit servanda? Nos
 omnino affirmamus 1. quia uterque con-
 trahentium pro lubitu de suo jure dispo-
 nere potest; prout igitur disponunt, ita jus
 est. *Pof. J. G. 6. 2º.* Quia hosti, ut ho-
 sti, fides datur, adeoque utrinque consen-
 sum in id est, ut hosti fides servetur. Et
 cum 3º. *supra l. 2. c. 11. §. 7.* dictum
 sit, fidem etiam vi injusta extortam valere
 (quia aliud est fides data, seu dispositio,
 aliud vis), multo magis id obtinebit in
 fide, quæ hosti datur, qui justam sibi af-
 ferit causam. 4º. Nulla alias esset ratio
 componendæ litis cum hoste, nisi interne-
 cione vel ipsorum, vel reipublicæ nostræ.
 Servanda igitur est fides ex mediis necessi-
 tate. Idque 5º. confirmatur consensu Gen-
 tium. Sane, perjurium Zedekizæ regis er-
 ga regem Babyloniz Idololatram prædicente
 Jeremia punitum, legimus 2. *Chron. 36. v.*
12. & 13. Ipse enim victus, captus, li-
 beri occisi, ipsi oculi eruti, totaque vita
 in vinculis fuit Babeliis. 2. *Reg. 25. v. 4.*
Seq. Saul violatam fidem Gabaonitis (da-
 mnatis populis) datam famæ triennii, &
 morte septem filiorum luit. *Vid. l. 2. c.*
13. §. 4. Ex profana Historia id docent
 exempla Auctoris; quibus adde quod Ga-
 millus dixit, *etsi cum Faliscis non sit so-*
cietus, quæ pacto sit humano, esse tamen,
quam ingeneravit natura. *Liv. l. 5. c. 27.*
 Perfidiam Ptolemæi Cerauni insigniter pu-
 nitam legimus; brevi enim post a Gallis
 regno exutus, & obruncatus est, diis id
 vindicantibus. *Justin. l. 24. c. 23.* Maria
 Guisiana, Jacobo V. Scoto nupta, fidem,
 ubi potuit, fefellit, causata, fidem a Prin-
 cipibus exigendam quatenus eis commodum
 videretur, *Buchan. l. 16. p. 573. ad ann.*
1558; nec esse adeo anxie exigendam,
ibid. p. 577; hæretico autem minime ser-
 vandam, *ibid. p. 576.* At tandem cum in

angustiis constituta primores legatos mit-
 teret, nec audita, nec fide ipsi habita
 fuit, *ibid. p. 579.* Uladislai calamitatem,
 ex perfidia ortam, exposuimus *supra l. 2.*
c. 11. §. 20.

Additio.

» Iisdem fere principiis nititur quæstio:
 » an hæreticis, an perfidis, an prædonibus,
 » an tyrannis fides servari debeat; de qui-
 » bus *supra l. 2. c. 13. §. 15. & c. 15.*
 » §. 8. & seq. egimus. *Conf. Dissert. pro-*
 » *am. XII. §. 418.*

Xenophon] » & *in Inst. Cyr. l. 8. p.*
 » 256.

Contra utilitatem] », *Conf. Lucan. 2.*
 » *v. 243. Marcellin. 20. 26. Liv. 5. 27.*
 » *Cassiod. 1. 12. Tesm. b.*

Inducias facit] » Ut armati quoque a vi
 » abstineant.

Deditarum civitatum jura conferat]
 » Quia fides hosti data servanda est.

Rerum humanarum vinculum est.] » Quod
 » pluribus auctoritatibus corroboravimus *su-*
 » *pra l. 2. c. 11 §. 1.*

Hostes qui sunt, homines non esse desti-
 » *nunt]* » *Vid. §. 2. n. 2.*

At omnes homines juris capaces sunt ex
promisso] » Hostes enim qua hostes, jus
 » habent de rebus, ac juribus suis pro la-
 » bitu disponendi; prout igitur qua hostes
 » inter se disponunt, ita jus est.

Quam ingeneravit natura] » Scilicet com-
 » munitio juris, quam natura omnium animis
 » per rationem inscripsit; aliam enim so-
 » cietatem non dari, diximus.

Ex hac autem societate rationis, & ser-
monis, nascitur ea, de qua agimus, obliga-
tio ex promisso.] » Immo ea oritur ex utri-
 » usque placito, atque consensu.

Falsum eloqui] » Mentiri hosti licere,
 » diximus *supra l. 3. c. 1. §. 18.*

Pari ratione hoc ad fidem datam referri
posse] » Aliud omnino est mentiri hosti,
 » aliud fidem ei datam violare: priori casu
 » nulla a parte mei obligatio est roganti ve-
 » ritatem dicendi; at ubi fidem hosti qua
 » hosti dedi, jus in eum transtuli, quod
 » ei auferre non possum.

Verum, eloquendi obligatio est ex causa,
quæ bello fuit anterior] » Ex illa judican-
 » di libertate nata cum ipso sermone inter
 » homines commercio. *Vid. L. 3. c. 1. §.*
 » *11. Gron. b. Quod refutavi ibidem.*

Et bello tolli forte aliquatenus potest]
 Immo

Immo nulla obligatio a natura est verum dicendi hosti; immo nec amico, si jus ejus non laeditur.

At promissio per se jus novum confert] Rationem cur mentiri hosti liceat, non vero fidem datam violare, jam allegavimus.

Sans enim hac alterius virtutis] Nimirum, justitiæ, quæ necessitatem infert fidem servandi.

A. D. §. II.

1 NULLEA nobis societas cum tyrannicis] Resp. 1. Jus hoc, i. e. obligatio fidem hosti servandi, non ex societate aliqua oritur, sed ex jure, & facultate disponendi de re sua pro lubitu: atque hoc jus 2. obtinet, licet nulla daretur societas humana. Sanc, 3. ob delictum hostibus non auferuntur reliqua naturæ jura, nec impune in eos committuntur stupra, adulteria, &c. ergo non magis in eos licita perfidia. 4. Sed & verum non est, cum tyrannia non esse societatem, utpote quæ a natura est inter homines. Quin hoc ipso 5. dum quis cum hoste contrahit, agnoscit, societatem cum eo esse. Immo 6. fide post delictum data remittitur jus, & pœna, quia partes ita disponunt. Denique & 7. nec hostis nobis fidem servare teneretur, quia quisque alterum injuria agere, ait, & sic hostis nos quoque extra societatem constitueret.

Additio.

Alibi diximus, societatem inter homines non esse, adeoque frustra quæri, ac cum hoste talis societas detur: optime notavit B. Parens, jus illud, quo hosti fides servanda est, non ex societate, sed ex dispositione oriri, quia partes prout de jure suo disponunt, ita jus est.

Cum hoc nes fides esse debet] Refutatum hoc satis a nobis est.

Nec jusjurandum committitur] Contrarium defendimus d. c. 13. §. 15. seq.

Adulterium non committi] Dixi, cum hoste jura naturæ communia manere, ita ut crimina in eum committi non possint. Hinc incestus, & adulteria, nec cum hoste committere licet. Vid. supra L. 3. c. 4. §. 19.

2 Nullam inde existuram fuisse obligatio-

nem] Ad quid enim opus fuisset tractare de finiendis motibus?

Nos habent quidem isti specialem istam commutationem, quam inter hostes in bello solenni introduxit jus gentium] Immo eadem ratio est hostis, & piratæ circa promissa. Utrique fides data servari debet; quia partes de jure suo pro lubitu disponere possunt, & prout disponunt ita jus est. Cæterum, bellum solenne, in quod ex placito gentium jura quædam particularia obtineant, non dari, supra vidimus.

At quia homines sunt, commutationem habent juris naturalis] Cujus regula est, ut is, qui alii etiam hosti aliquid promittit, id servare teneatur. Conf. supra §. 1. n. 2.

Ex quo nascitur ut pacta servanda sint] Dum enim hosti aliquid promittit, meâ voluntate jus in eum transfero, quod ei præstare teneor ex regula illa naturali, quæ suum cuique tribui jubet.

A. D. §. III.

VIDEAMUS tamen] Auctor novas objectiones contra regulam illam, fidem hostibus esse servandam, format.

Qui atrociter malefici sunt, &c. hi a quovis homine puniri possunt] Quod refutavimus supra L. 2. c. 20. §. 3. & c. 21. §. 3. & 4. Conf. Dissert. Proœm. XII. §. 539. seq.

Nec pars sunt ullius civitatis] Nam institutis civitatibus inter gentes convenisse, putat, ut singulorum delicta ipsis pro arbitrio puniendâ, aut dissimulanda relinquerentur: ita tamen, ut si extraneis subdito injuria fiat, oives illius civitatis vel puniri, vel dedi debeant. Quod examinavimus d. c. 21. §. 3. & 4.

Ut alibi] Vid. Dissert. proœm. XII. §. 539. seq.

Hæc & res, & jura sua possunt auferri] Quia majus est vita, quam bona.

Inter jura autem est hoc jus ex promisso acquisitum] I. e. jus, quod hosti competit pecendi id, quod ei promissum.

Respondeo] Sensus responsonis est, quod fidem dando remisit pœnam is, qui eam exigere potuisset.

Additio.

• In hoste hæc specialis ratio accedit, quod ratione hujus actus communi consensu desinant esse hostes: invicem conveniunt, quod in reliquis sese invicem lædere velint, hoc actu, de quo fides data est, excepto.

Sinul de remittenda pœna] • Pœnam autem delinquentibus remittere licet; & remissione stipulata, revocari nequit: quia jus semel in alterum translatum est.

Ea sumenda est interpretatio, quæ cavet ne actus in vanum recidat] • Immo id sequitur non ex aliqua præsumptione, sed ex certitudine illa morali, quod Magistratus, qui pœnam merito, sciens talem esse, aliquid promittit, hoc jus in pœnam auferre non possit; quia jus in eum quæ maleficum transtulit, adeoque hoc jus pœnæ exemtit.

2 *Non male*] • Adeoque Auctor existimat, si quid cum tyranno qua tali actum est, simul de remittenda pœna, quatenus hanc rem attinet, actum censeri. Cum Nabide enim societatem iniverunt Romani; postea eum tanquam tyrannum bello prosequuntur: id exprobrat Nabis Romanis. At alibi demonstravimus, contra Romanos, id quod Nabis respondit, allegari non posse. *Vid. l. 2. c. 16. §. 18.*

Locus est non dissimilis] • Immo locus huc plane non quadrat. *Vid. supr. l. 2. c. 16. §. 18.* Lacedæmonii declarant Atheniensibus, se velle Græcos liberos dimitti. Pericles ait, id æquum esse si tempore fœderis liberi fuerunt. Qua, quæso, ratione hæc applicari possunt ad thesin Auctoris, quod si malefico qua tali aliquid promittitur, simul remissa, quod eam rem attinet, pœna videatur? *Vid. n. præc.*

A §. I V.

PORRO Auctor eidem sententiæ opponit, metum, adeoque injuriam, dedisse causam promissioni; hoc damnum reparari, debere ab eo, qui intulit. Admodum hic fluctuat Grotius, & respondet, 1° id non esse generale, nec ad omnia promissa prædonibus facta pertinere, *tb. 4:* 2° ad evitandam omnem cavillationem prælonem exigere posse ut promissum jurejurando firmetur, *tb. 5. 3°.* Valere promissum, quod malefico fit qua tali, *tb. 6. 4°.* Neque ob-

stare, ait, ejusmodi promisso jus supereminentis domini, *tb. 7. §. 8:* 5°. valere quoque si tertio fit, qui metum non intulit, *tb. 9:* item 6°. si in statu mixto subditi, & Princeps aliquid promittunt, *tb. 10. 7°.* jure Gentium omnem metum bello solenni illatum justum esse, indeque metu promissa eo jure valere, §. 11. modo jus gentium metum illum non improbet, §. 12.

Tota res expeditur distinctione inter promissionem, & vim: illa licita est, hæc regulariter illicita. Ex priori obligatur promissor ad præstandum id, quod promissit, ex posteriori agit ad reparationem damni vi illa dati: quod plenius explicavimus. *l. 2. c. 11. §. 7.*

Eum, qui metu causam dedit promisso, teneri liberare promissorem] • Immo subsistit promissio, quia licet coactus voluerit, tamen voluit, *l. 2. ff. Quod met. caus.* adeoque non tenetur alterum liberare, sed separata actione agit ad id, quod interest metum illatum non esse.

Quia damnum dedit per injustitiam] • Verum est, per vim damnum injuria datum esse: sed inde non sequitur, cogentem teneri liberare promissorem a promissione, quæ facta est a volente, licet coacto.

Per actum pugnantem, & cum natura libertatis humana] • Recte: sed ideo tenetur ad id, quod interest vim illatam non esse, salva cæterum promissione.

Et cum natura actus, qui liber esse debuit] • Immo actus ille etiam vi, ac metu perfici potest, quia coacta voluntas etiam est voluntas.

Ita non ad omnia promissa prædonibus facta pertinet] Immo ad nulla.

Opus est ipse metu injusto causam promisso dederit] Jure naturæ nec tunc tenetur liberare promissorem, quia promissio ipsa vitiosa non est: sed tenetur ad reparandum damnum, quod vi, adeoque injuria datum est.

Si quis ergo, ut amicum vinculis eximeret, promiserit pretium, tenebitur] Casum exhibuimus supra *l. 1. c. 4.* in Civitate Neapolitano, qui noluit fidejussori pecuniam reddere, quam hic Gallis pro eo liberando solverat.

Huic enim metus illatus non est, qui ad contrahendum sponte venit] • Diximus dicto loco, duo hic negotia esse: 1. factum incarcerationis, quod intercedit inter incarcerationem

carcerantem, & incarceratum; idque injuria factum supponitur: 2. fidejussio- nem, quod negotium intercedit inter in- carceratum, & fidejussorem, & maxime licitum, quin laudabile est.

„ Neque obstat, quod vis alterius cau- sam huic promisso dederit: Nam ideo contra eum, qui vim intulit, actio promittenti competit ad omne id, quod in- terest; at inde promissio spontanea, quæ fidejussori facta est, non vitatur. Sane, jus suum recuperaret cum alterius jactu- ra; nam sine fidejussione mansurus in vinculis fuisset.

A D §. V.

QUI injusto metu coactus promissit, teneri poterit accedente jurisjurandi religione] Im- mo jusjurandum nullum jus daret præ- doni, si ex pacto id ei non competeret. Vide l. 2. c. 13. §. 14. ubi diximus, omnem promissionem, utut metu extor- tam, valere, nedum si juramentum ac- cesserit.

Homo non homini tantum, sed & Deo obstringitur] Ex solo juramento homo non obligatur homini, nisi dispositio præcef- serit, etsi metu extorta.

Adversus quem metus exceptio non est] Immo nec ea adversus hominem est; quia non obstante metu voluit.

Ex tali vinculo solo promittentis hæredem non teneri] Immo promittentis hæres ex promisso metu ab antecessore facto tene- tur, eodem modo uti promittens ipse. At hæres vicissim eandem actionem ad id, quod interest, habet, quam defunctus habuit contra eum, qui vim injuria intu- lit. Cæterum, verum est, quod hæres ejus, qui jurato promittit, de perjurio non teneatur Deo, quia ipse non jura- vit.

Quia in hæredem transeunt qua in hu- mano sunt commercia] Succedit hæres in omne jus defuncti, excepto eo, quod so- li personæ cohæret, nec ab ea separari potest. Hinc in delictis, adeoque & in perjurio, hæres non succedit. Vid. l. 2. c. 13. §. 17. c. 9. §. 17. c. 21. §. 19.

Ex primæva dominii lege] Ex hypothesi Auctoris simul cum dominio fuit intro- ductum, ut bonis defuncti cohærent; ea, quæ alicui debentur, ex ipsa rerum

inæqualitate. L. 2. c. 21. §. 19. Nos ali- bi demonstravimus, dominium non esse introductum facto hominum, sed a na- tura constitutum naturali ratione in hæ- redes cum suo onere transire, utpote qui in omne jus familiæ succedunt. Vid. l. 2. c. 5. Sed & obligationem proprie non oriri ex rerum inæqualitate, diximus l. 2. c. 12. §. 8.

At in his non est jus illud Deo quaesitum qua tale] Sensus est, Jus Deo ex jura- mento quaesitum non esse in humano commercio ex primæva dominii lege; atque ideo hæredes non obligari ex ju- ramento defuncti. Verior est ratio, quam supra l. 2. c. 21. §. 19. allegavit, nimi- rum, hæredem in meritis, quæ sunt per- sonalia, non succedere, adeoque nec in obligationem, quæ ex delicto, seu per- jurio oritur.

Eum eo nomine poenam apud alias gentes non debiturum] Passim hoc repetit Au- ctor l. 2. c. 13. §. 14. l. 3. c. 4. §. 18. l. 3. c. 23. §. 2. & c. 12. §. 5. At sæpius dictum est, gentes invicem jus puniendi non habere, adeoque frustra metueret perjurus talem poenam ab ex- tranea gente.

Quia odio prædonum placuit gentibus, &c.] Dixi 1. Prædoni quoque promissum servandum esse, etsi metu extortum; id- que 2. multo magis verum esse, dixi, si juramentum accessit: sed prædonem 3. peculiari actione teneri ob vim injuria il- latam. Adde 4. tale placitum odio præ- donum inter gentes in initum non existeret, nec ulla ratione probari.

A D §. VI.

AUCTOR ait, subditis quoque rebelli- bus fidem datam servandam esse, si qua talibus data sit. Quod verissimum est.

Etiamsi causam per se non injustam ha- beant, jus tamen per vim agendi deesse, &c.] Ex hypothesi Auctoris jure naturæ, cuilibet læso jus competit vindictam su- mendi etiam a Principe: at institutis ci- vitatibus inter gentes communi consensu, & placito jus hoc resistendi sub gravissi- mis poenis sublatum fuit, proleg. §. 41. & l. 1. c. 4. §. 2. n. 1. Quod refuta- vimus dictis locis. Diximus, 1. verum non

• non esse, cuique privato jus puniendi la-
 • dentem competere. Diximus, 2. Princi-
 • pi resistere nunquam licere. Denique, &
 • 3. diximus, placitum commune gentium
 • non existere.

Aut causa injustitia] • Si scilicet subdi-
 • ti absque causa resistunt.

Aut resistendi improbitas] • Si scilicet
 • causam resistendi subditi habent, at enor-
 • mes in resistendo committunt excessus.

Ut pœnari graviter possit] • De his ergo
 • criminosis quæritur, an fides ipsius data
 • servanda sit.

Pœna promisso opponi non potest] • Quia
 • dum fidem dat rex, remittit pœnam.

Et servis fidem servandam] • Non enim
 • desinunt esse homines; cum quibus na-
 • turæ jura obtinent.

Metus autem illati exceptio § *bic poterit
 elidi interposito jurejurando*] • Immo si ex-
 • ceptio metus ejusmodi promissis opponi
 • posset, etiam jurijurando obstitura esset.
 • Diximus, jure naturæ valere promissionem
 • delinquentibus quæ tibi factam, etiam
 • non accedente juramento.

M. Pomponius tribunus plebis], Examina-
 • mus hoc exemplum supra l. 2. c. 13.
 • §. 14.

A D §. VII.

Hic] • Scilicet, ubi fides datur subdi-
 • tis rebellibus.

Supra priores] • Nimirum, quod cum iis
 • non sit societas, §. 3; quod vim infe-
 • rens damnum det injuria, §. 4.

*Et jus supereminens dantis in res subdi-
 torum*] • Vi cujus bona, & jura subditis
 • ob utilitatem publicam, vel in pœnam
 • auferre potest. L. 2. c. 14. §. 7.

Quod civitati competit] • Improptie voca-
 • tur dominium.

*Et ejus nomine a summam potestatem ha-
 bente*] • Princeps enim ex delatione po-
 • puli imperium exercet.

*Id enim jus si spectat ad omnes res subdi-
 torum*] • Immo & ad omnia jura eorum,
 • quæ in pœnam auferri possunt, d. §.
 • 14. §. 7.

*Quidam etiam ad jus ex promisso bellico
 natum*] • Vid. Grov. b. At male hæc pro-
 • missio bellica dicitur, quia cum subditis
 • jus belli nunquam est.

*Videntur inanes fore omnes tales pactio-
 nes*] • Quia privilegium subditis datum,
 • & jus subditis ex illo pacto quæsitum,
 • tum contraria lege, tum vi supereminen-
 • tis domini iterum auferre posset.

*Ac proinde belli nisi per victoriam fini-
 endi spes nulla*] • Ita ut rebellio non nisi
 • internecone rebellium finiri queat: ubi
 • denique notandum, abusive bellum hoc di-
 • ci, & victoriæ nomen huc non pertine-
 • re.

*Jus illud supereminens non promiscue com-
 petere*] • Sed saltem intra fines legitimæ
 • administrationis.

Sed quatenus communiter expedit] • Prin-
 • ceptus jus subditis quæsitum auferre non
 • potest, nisi 1. ob utilitatem publicam,
 • 2. in pœnam.

In regimine non dominico] • Grotius sta-
 • tuit, in dominico, seu patrimoniali regno
 • regem pro lubitu de juribus subditorum
 • disponere posse; quod alibi late refuta-
 • vitus.

Sed civilis] • Id est ex populi volunta-
 • te delato.

*Plerumque autem communiter expedit,
 pacta talia servari*] • Cum in arbitrio sit
 • regentis, judicare an utile sit, an non,
 • ex hac ratione parum securitatis sibi pro-
 • mittere poterunt subditi rebelles. Verè
 • ratio est, quod princeps rebellibus, quæ
 • rebellibus, ob utilitatem publicam fidem
 • dederit, quam proinde violare nequit.

*Ubi hujus domini usus res exigit; com-
 pensatio tamen facienda*] • Ita ut Princeps
 • si ob necessitatem publicam res subditis
 • antea rebellibus contra fidem datam eri-
 • pit, pro illis satisfacere debeat. Adeoque
 • fidem non frangit, sed salva fide jure suo
 • utitur; neque tunc tanquam in rebelles
 • id statuit, sed ex jure illo, quod in quos-
 • cunque cives principi competit.

A D §. VIII.

• Auctor potro ad evitandum da-
 • bium, quod ob utilitatem publicam jus
 • subditis, olim rebellibus, ex pacto quæ-
 • situm auferri possit, cautelam hanc affert,
 • ut jurato sanciantur pacta; & tunc prin-
 • cipem teneri putat. At jam satis demon-
 • stratum est, eum etiam sine juramento
 • obligari.

Sanciri

Sanciri jurejurando] » Uti omnia pacta
» possunt firmari adjectione rei sacrae, cu-
» jus metus absterreatur promittens ne vio-
» let illa, ita & pacta inter regem, &
» subditos inita.

Aut senatu] » Qui representant civita-
» tem.

Sed & ab ipsa civitate] » Id est a popu-
» lo in statu populari.

Jurare fecit Lysurgus] » Just. 3. 3.

Id enim si fiat] » Id est si pactum ju-
» rejurando sancitur.

*Ne publica quidem utilitatis causa rece-
» dendum a promisso erit*] » Tales promissio-
» nes, etiam non juratae, nec ob publi-
» cam utilitatem tolli possunt.

Nam & de suo cedere civitas potuit] »
» Obligando se, quod mutare nolit.

*Et verba possunt ita esse aperta, ut mal-
» lam exceptionem admittant*] » Adeoque nec
» exceptionem metus.

*Per quas ipse populus Romanus religione
» obligabatur*] » Quia earum observantiam
» jurato promissit. De quo mox plenius age-
» mus.

Tribunos esse sacrosanctos] » Id est in-
» violabiles, d. l. 9. c. 9.

Non etiam adiles] » De Aedilium origi-
» ne, & officio vid. Heinecc. antiq. L. 1.
» tit. 2. §. 25. seq.

*Quorum tamen si cui noceretur, id non
» jure ferret*] » Quia noceretur ei, cui id le-
» ge non licet. Liv. d. c. 55.

Causa discriminis est] » Quod nimirum
» tribunus sacrosancti dicantur, non adiles.

*Quod adiles, atque alii lege sola defende-
» bantur*] » Non jurisjurandi religione.

*Quod autem postremum populus jussisset,
» id ratum erat, &c.*] » Adeoque populus
» legem illam tollere potuisset.

*Manente tamen lege, nemini contra agere
» jus erat*] » Quamdiu lex sublata non est,
» tuti erant ex lege.

*At tribunos religio publica populi Roma-
» ni tuebatur*] » Tribunos veteri jurejurando
» plebis, cum primum eam potestatem cre-
»avit, sacrosanctos fuisse, interpretes illi
» docebant apud Liv. d. c. 55.

Nam jusjurandum intercesserat] » Quod
» ex modo allegato loco Livii apparet; un-
» de religione eos inviolatos esse, ait. Conf.
» Liv. l. 9. c. 9.

*Quod ab his ipsis, qui juraverant, salva
» religione tolli non poterat*] » Mutuo enim
» consensu leges hae latae, & juramento fir-

Tom. IV.

» matæ sunt: adeoque quod mutua volun-
» tate conventum est, altero invito tolli
» non potest.

Hinc lex illa sacrata appellatur] » Immo
» sacratae non inde vocantur, quia populus
» de servanda illa lege juravit. Nam plu-
» res leges sacratae existabant, quae jureju-
» rando non erant munitae. Talis lex erat,
» ne cujus militis scripti nomen nisi ipso
» volente deleteretur: item ne quis, ubi tri-
» bunus militum fuit, postea ordinum du-
» ctor esset. Manut. de Leg. Rom. c. 12.

*Augustinus de Leg. Verb. sacrata lex. Ve-
» rant leges sacratae privatis hominibus ir-
» rogari, id est privilegia dari, Cicero pro
» Sexto. Augustinus d. l. item ne de capite
» civis nisi comitiis centuriatis rogare lice-
» ret. Cic. pro Sexto. & de legibus l. 3.
» apud Manut. d. l. c. 26. Sacratae igitur
» dicebantur, quia is, qui adversus eas fa-
» ceret, sacer alicui Deorum cum familia,
» pecuniaque fiebat. Festus voce sacrata le-
» ges (idem quoque Paulus Diaconus in epi-
» tome ibidem statuit); ubi simul quosdam
» opinari, ait, sacratas dici, quas plebs ju-
» rata in monte sacro sciverit. Ex praemis-
» sis igitur patet, etiam illam legem, qua
» sancitum est, ut qui Tribunos, aedilibus,
» judicibus, decemviris nocuisset, ejus caput
» Jovi sacrum esset, familia ad adem Cere-
» ris, liberi, liberaeque venenum irent, ad sa-
» cratas referri posse. Vid. Liv. d. c. 55.*

Non adversus populum] » Recte probis
» viris hoc factum improbatum fuit, quia
» populus ipse per patres hanc legem pro-
» bavit. Liv. d. l. c. 56.

*Ergo ut diximus jurejurando & civitas,
» & rex obstringi poterunt, etiam in causa
» subditorum*] » Hoc omnino verum est: at
» etiam citra juramentum obligantur ex pro-
» misso subditis, ut ut rebellibus, facto.

AD §. IX.

*Qui metum non intulit, promissio vali-
» de fiet*] » Auctor subditis rebellibus hic
» consilium dat, ut per tertium, qui me-
» tum non intulit, promissum acceptent;
» huic enim exceptionem metus opponi non
» posse. Valere autem talem promissionem
» tertio factam, ait, etsi ejus nihil inter-
» sit.

Verum, ex hac promissione illi tertio
R s jus

Jus non oritur, sed tantum subditis: & tertius, qui eorum nomine, & voluntate fidem recipit, nudum est instrumentum, omneque jus ad causam pertinet; adeoque & tertio exceptio metus obstatet.

Additio.

» Auctor supponit casum, ubi inter conditiones pacis, vel capitulationis (ut vocant) hosti promittimus, transfugas, vel rebelles subditos puniri non debere. Hoc pactum omnino etiam prodest ipsis subditis; & si pacifceus contra fidem datam eos violet, & subditis fit injuria, & tertio, cui securitas subditorum promissa est.

» Neque obstat, inutile esse pactum, quod alii fit, in primis cum non inter sit pacifcentis. Resp. Jure naturæ omne pactum valet, etiam alterius non inter sit. Vid. l. 2. c. 11. §. 1. Sed & maxime hic interest ejus, qui transfugas, quos recipit, securos esse vult; hinc sancte tales conventiones observari solent hodieque.

» Nec scrutabimur, quid, aut quatenus ejus inter sit], Sufficit enim, promissum, id est jus translatum esse in eum, cui promittitur. Vid. l. 2. c. 11.

» Natura enim omnium hominum interest ut hominibus aliis consulatur] » Id, quod interest, nunquam hoc sensu sumitur in jure. Rectius igitur dicendum est, promissum valere etiam alterius non inter sit.

A D §. X.

STATUS mixtos interdum existere] » Ubi potestas summa & populo, & regi competit: at status mixtos non dari, probavimus in Diss. proem. XII §. 624.

» Sicut de statu puro in purum] » Ita enim subditi, qui antea sub statu mere Monarchico fuerunt, liberi pactis fieri possunt; quod exemplis Helvetiæ, & Belgii, infra confirmabimus.

» Ita & in mixtum transferri potest] » Immo mixturam illam non pertinere ad statum, sed ad administrationem, probavimus d. §. 624.

» Aut certe partem ejus] » Diximus, imperium non dividi, sed administrationem. Etiam cum libertate partis ejus vi tuer-

de.] » Si scilicet Rex promittens fidem datam non servaverit: at id ex pacto est. L. 1. c. 4. §. 8. §. 13.

A D §. X L

AUCTOR metum bellicum non infirmare pacta, idque ex jure gentium externo in bello solenni ita introductum esse, ait. At diximus, nec jure naturali, nec civili, pacta vi, & metu iniuria infirmari.

Bellum vero solenne] » De bello solenni, & minus solenni, vide Dissert. proem. IX. §. 63. seq. Dissert. IV. §. 14.

» Id est publicum utrinque, & indistinctum] » Vid. l. 2. c. 3. §. 4.

Sicut alia habet peculiararia] » Ipsum jus gentium non tantum, sed & particularia illa jura bello solenni jure gentium tributa, merum figmentum esse, probavi d. §. 4.

In jure externo posita] » Cujus effectum esse, fingit, ut possessor talis tutus sit apud omnes gentes; ut non possit res ab eo repeti, nec is tanquam fur, ac prædo puniri: quæ omnia explosimus dict. diff. IX.

» Ita & hoc, ut qua in eo bello promittuntur, sint valida] » Immo id ex ipso jure naturæ est, non demum ex ficto aliquo jure gentium externo.

Sicut alia multa quantumvis vitio non carentia ex jure gentium pro justis, &c.] » Vid. dissert. proem. IV. §. 18. seq. Dissert. IX. §. 65. seq. & ea, quæ notavimus dict. diff. IV. §. 29. & dict. Dissert. IX. §. 168.

» Ita & metus, qui tali bello utrinque infertur] » Negamus, quædam jure gentium pro justis haberi, quæ vitio non carent. Negamus, metum, qui bello utrinque infertur, jure gentium demum justum esse. Verius est, metum hunc jure naturæ justum esse.

» Quod ni id placuisset, bellis talibus, &c. nec finis imponi potuisset] » Ex hac ipsa ratione apparet, hosti servandam esse fidem non ex placito gentium, sed ex naturæ ratione, ex mediis nimirum necessitate; quia alias læsiones forent immortales, quæ tamen cessant, ubi satisfactum est

» est læso: est autem satisfactum, ubi in-
» juria pacto, vel transactione remissa
» est.

Quod tamen fieri interest humani generis]
» Immo non ideo quia interest generis hu-
» mani; inter quasdam enim Americæ gen-
» tes bella sunt perpetua, neque tamen hu-
» mani generis hactenus interest. Vera ra-
» tio est, quod transactione remittatur in-
» juria.

Et hoc potest intelligi jus illud esse belli-
cum] » Immo Cicero loquitur de jure na-
» turæ, non de ficto aliquo jure gentium
» externo, quod in bello solenni obti-
» neat.

Non tantum naturalia, sed & quedam
ex gentium consensu orta], Immo tantum
» de naturalibus loquitur: nam jus gen-
» tium voluntarium Ciceroni cognitum non
» fuit.

2 Estum, qui tale quid bello injusto extorsit,
falva pietate, &c. posse retinere] » Nam ju-
» re gentium saltem ad effectus externos
» pacta ejusmodi servanda esse, dixit n. r.

Aut etiam cogere alterum ut fiet pactis]
» Si scilicet id, quod promissum est, præ-
» stitum nondum est.

Intus enim, & ipsa rei natura id inju-
stum manet] » Id est juxta justitiam inter-
» nam, quæ ex jure naturæ est, & extra
» quam nullam justitiam inter gentes agno-
» scimus. Cæterum, frustra hæc ab Auctore
» tractatur; supponit enim, bellum inju-
» stum esse. At passim diximus, bellum
» inter duas summas potestates nec justum,
» nec injustum asseri posse, quia uterque
» justitiam causæ sibi tribuit, nec judex
» inter eos est; adeoque semper inter eos
» servanda sunt pacta.

Neque hæc injustitia actus tolli potest, nisi
ex novo, & vere libero consensu] » Adeo-
» que jure naturæ tunc demum fidem ho-
» sti ex injusta causâ bellum gerenti ser-
» vandam esse, ait, si fides illa novo actu,
» & libera voluntate postea ratificetur. At
» diximus, talia pacta semper servanda es-
» se, nec novo actu opus esse.

A D §. XII.

DE eo metu intelligi debet, quem jus
gentium non improbat] » Dixi 1. non dari
» bellum solenne ex sensu Auctoris; 2. non

» dari jus gentium voluntarium; nedum 3.
» verum esse, eo jure gentium effectus quor-
» dam tribui externos bellum gerentibus.
» 4. Fidem metu bellico extortam etiam ju-
» re naturæ valere, dixi. Certum igitur
» est, plane hic non spectari, an jus gen-
» tium improbet metum, an non.

Nam si stupri inferendi metu extortum
fit quippiam, &c. verius erit, rem con-
stitutam intra jus naturale], Diximus, o-
» mnem fidem, quovis metu datam, fer-
» vandam jure naturæ esse: adeoque etiam
» eam, quæ metu stupri fit. At alia quæstio
» est, an propter hanc injuriam agere quis
» ad reparandum possit? quod affirmamus,
» sed peculiari actione.

» Equidem jure civili quidem distingui-
» tur inter metum justum, & injustum,
» ad eum effectum, ut exceptio metus
» non detur ob metum justum, nec re-
» scindatur pactum nisi ob metum injustum.
» At jus hoc civile inter duas gentes bel-
» lum gerentes allegari nequit. Vid. supra
» l. 2. c. 11. §. 7. & c. 12. §. 10.

Quia jus gentium ad talem metum vim
suam non porrigit], Dixi, jus gentium
» non dari, & promissum stupri metu jure
» naturæ valere, ac promittentem inde o-
» bligari. At quia causa metus ipso naturæ
» jure, inter hostes quoque, illicita est,
» ideo separata actione coactus agere potest
» ad omne id, quod interest. Adeoque
» jus naturæ omnino vim suam etiam ad
» talem metum porrigit, ita ut promittens
» inde obligetur.

A D §. XIII.

AUCTOR ait, etiam hosti perfido fi-
dem esse servandam? Quod plenius ex-
plicavimus l. 2. c. 13. §. 16. Vid. infr. l.
» 3. c. 23. §. 2.

In generali tractatione], Ubi de pro-
missis juratis in genere egit. L. 2. c. 13.
» §. 16.

Porrigendum ad hostes quoque perfidos]
» Nam ex eo, quod hostis delinquit, no-
» bis delinquendi facultas nulla competit.

Neque obstat 1. quod ex delicto hoc ho-
stis teneatur ad reparationem. Resp. Immo
remississe videtur hanc injuriam dum con-
trahit cum perfido; ac ideo fidem datam
fallere nequit.

R r 2 Obstat

Obstat 2. quod agenti ubique obstat exceptio non impleri a sua parte contractus, & quod dolo facere videatur qui petit ex contractu, quem ipse non adimplevit. Resp. Hoc verum est si promissio respectum habuerit alterius promissionis, quia tunc inest conditio, si & tu fidem mihi servaveris: secus si diversi generis sunt promissa; tunc enim alterius perfidia mihi licentiam non dat delinquendi. *Vid. supr. c. 13, §. 16.*

Obstat 3. jus talionis. Sane, in alio improbare hostis perfidus non potest quod in se probat. Idque consensu gentium probari videtur. Poeta ait:

*Fallere fallentem, fraudemque repellere fraude,
Exemploque licet ludere quemque suo.*

Consentire videtur jus civile in *L. 21. c. pact. l. 6. c. transact. l. 7. comm. utr. jud. l. 13. §. 8. Act. emt. Conf. Besold. in Diss. de pace c. 6. §. 9. Ayala de jure belli l. 1. c. 6.* Resp. Vel fides reciproca data est ante perfidiam hostis, vel post. Priori casu, diximus, distinguendum esse, an promissio respectum habuerit alterius promissionis, tunc enim frangi vicissim fides potest, quia ea inest conditio, si alter impleverit: an vero diversi generis sunt promissa; tunc recedere a fide data non licere. Neque jure talionis, utpote quod tantum obtinet cum tantundem quis recipit, non ubi tantundem delinquit.

Additio.

„ Si gens quaedam hostilis olim fidem
„ nobis datam violavit, (qua perfidiae no-
„ ta Carthaginenses celebres fuere) quari-
„ tur, an talionis jure nos quoque fidem
„ ipsis datam violare possimus? Recte hoc
„ negat Grotius, quia ultimum pactum cum
„ perfido, a scientibus talem esse, initum,
„ adeoque perfido ex voluntate, & consen-
„ su nostrò jus quaesitum est: quod extra
„ omne dubium constituitur in allegato
„ exemplo Pœnorum, ubi de præcedenti
„ perfidia pace transactum fuit.

„ Equidem negari nequit, nos id, quod
„ ex pacto debemus, retinere posse, do-
„ nec hostis id, quod ex præcedenti pacto
„ forte præstare tenetur, si de eo trans-
„ actum non est, solvat: at hoc non in-
„ fert perfidiam, sed securitatem saltem
„ nobis paramus.

„ Sed & si hostis novissimum pactum a
„ sua parte non implet, nec nos ei stare

„ tenemur, mutuo enim consensu a con-
„ ventione receditur.

Quibus Romani fidem sancte servaverunt]
„ Quia fides ut perfidis data, eoque inju-
„ ria, & vindicta remissa erat.

AD §. XIV.

DUOBUS modis fieri posse ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promissum est], „ Minus proprie dicitur his „ casibus, cum quis non facit id, quod „ promissum est, a perfidia vacare, &c. „ Nam primo casu in hunc eventum nihil „ promissum est; adeoque frustra de perfidia queritur: in secundo casu impletur „ promissam dum tantundem præstatur, „ adeoque ei, qui promittitur, nihil abest. „ Defectu scilicet conditionis], „ Si quis non „ simpliciter promittit, sed sub certa con- „ ditione, quæ postea deficit, in hunc ca- „ suum nihil promissum est; adeoque nihil „ est, quod præstari debeat.

Per compensationem] „ Si is, cui ego „ promisi, vicissim mihi tantundem debet „ ex alia causa. *Vide §. seq.*

Defectu conditionis non vere liberatur promissor] „ Quia nunquam obligatus fuit de- „ ficiente conditione.

Qua non nisi sub conditione contracta erat] „ Adeoque effectum nunquam habuit, „ conditione quippe deficiente.

Si prior alter non implevit quod ex sua parte implere tenebatur] „ Immo hic casus „ huc non pertinet; neque hic ulla con- „ ditio subest. Sed vera ratio, cur alter „ quoque resilire a pacto absque perfidia „ possit, si unus stare nolit, hæc est, „ quod cum neuter implere promissa velit, „ communi consensu recedant, eoque li- „ berentur ab obligatione semel rite con- „ tracta.

Alia aliis inesse videntur per modum conditionis] „ Hoc jam refutavimus. Uterque „ pure ex hoc pacto obligatur: si vero unus „ resilire ab articulo pacti, recedit quoque „ a reliquis, qui respectum ad illum arti- „ culum habent; adeoque alter quoque re- „ silire potest ab eodem non tantum arti- „ culo, sed ab omnibus, qui articulo illi „ certo respectu insunt: non ob defectum „ conditionis, quæ non est, sed ob mu- „ tuum

„tuum dissentum. Vid. c. 20. §. 35.
 „Quasi expressum esset, hæc ita faciam si
 „& alter, &c.] „Fingentur hoc est, quod
 „ex præcedentibus destruitur.

„Uter prius populus] „Hic non de pacto
 „agitur, sed de mutua violatione legato-
 „rum. Quod an jure rationis fieri possit,
 „alibi vidimus.

„Qui ideo renunciavit, quia conditio qua-
 „dam] „Recte: dum enim alter conditio-
 „nem non præstat, alter vero societati re-
 „nunciat, mutuo consensu recedere a socie-
 „tate videntur.

„Hanc ob causam] „Scilicet, ut elidatur
 „illa difficultas, quod uno articulo rupto
 „alter quoque recedere possit.

„Cætera non eo minus rata manent]
 „De qua questione late alibi egimus.

A D §. XV.

ALTER modus, quo fieri potest ut quis
 a perfidia vacet, nec tamen id facit, quod
 promissum est, Auctori est *compensatio*. At
 hic quoque verum non est quod Auctor
 statuit, non fieri quod promissum est. Nam
 qui compensat, revera alteri satisfacit, &
 ipso jure tollitur debitum; nihil enim alteri
 amplius abest, neque promittens plus suo
 habet.

Compensationis originem alibi indicavimus]
 „Principia Grotii hæc sunt. Supponit, in
 „primævo rerum statu omnia fuisse com-
 „munia, & dominia rerum factæ demum
 „hominum (nimirum divisione, & acce-
 „dente tacito hominum consensu occupa-
 „tione) introducta esse.

„Introducto autem dominio sequi, ait,
 „ex ipsa domini vi, ac natura, id est ex
 „justitia explettrice, ut si rem ipsam, quæ
 „mea fuit, consequi non possum, aliud
 „tantundem valens accipiam ab eo, qui
 „rem meam detinet, vel eam mihi debet,
 „quia morali æstimatione idem est, L. 2.
 „c. 7. §. 2. n. 1; neque enim me juris
 „mei explementum consequi, nisi tantun-
 „dem accipiam, *ibid.*

„Atque hinc compensationem originem
 „capere, ait hoc §. 15. Si enim pro eo,
 „quod nostrum est, tantundem in re qua-
 „vis accipere possumus, multo magis pos-
 „sumus id, quod jam penes nos est, si-
 „ve corporale sit, sive incorporale, reti-

„nere. Unde concludit, nos id, quod alii
 „debemus, compensare posse cum eo,
 „quod alius nobis debet, si non amplius
 „valet, quam res nostra, d. §. 15.

„Compensationem ergo Grotius deducit
 „ex lege naturæ, sed ex lege naturæ pro
 „certo rerum statu, quod sequitur intro-
 „ducto dominio, d. c. 7. §. 2. n. 1.

„At sæpius jam dictum est, verum non
 „esse 1. in primævo rerum statu omnia fu-
 „isse communia, & 2. dominia factæ de-
 „num hominum introducta esse; sunt
 „enim a primæva natura. 3. Verum non
 „est, compensationem tantæ demum locum
 „habere, cum aliter rem meam consequi
 „non possem: ea enim locum habet, etsi
 „actione rem meam facili via consequi
 „possim.

„Vera igitur ratio compensationis hæc
 „est. Naturali jure debitor A ideo obliga-
 „tor creditori B, quia ille aliquid alieni
 „in bonis suis habet, quod huic deest,
 „& quod proinde huic tribuere tenetur.

„Tota hæc obligationis ratio cessat, si
 „creditor B vicissim tantundem debet de-
 „bitori A. Tunc enim revera neuter vel
 „plus, vel minus suo in bonis habet, sed
 „utrique plene satisfactum est.

„At requiritur 1. ut debitum utrinque sit
 „liquidum. Sane, si alter neget se debere,
 „nec de veritate debiti constet, creditor al-
 „ter per compensationem non acciperet
 „tantundem, id est æque liquidum: 2. ut
 „eadem quantitas debeatur, id est ut res
 „sit fungibilis. Nam in his demum singu-
 „laræ partes sunt æquales æstimatione; ad-
 „eoque in his tantum rebus tantundem
 „restitui potest. In omnibus aliis rebus par-
 „tes sunt inæquales; adeoque ex sola
 „quantitate res cum alia se comparari ne-
 „quit. Sane, allegare debitor non potest,
 „creditori satisfactum esse, qui negat se
 „eandem æstimationem recipere.

„Atque hæc principia juris naturalis in
 „jus Romanum sunt translata. Vid. jus
 „meum controov. tit. de Reb. cred. quasi. 14.
 „§. 15.

„Bene autem a compensationem distinguen-
 „dum est jus retentionis: hoc enim etiam
 „in illiquidis, & rebus diversi generis ob-
 „tinet; quia securitatis saltem gratia, us-
 „que dum id, quod alter vicissim debet,
 „plene probatum fuerit, vel æstimatio of-
 „ficio judicis peracta fuerit, res, vel de-
 „bitum retinetur. Hinc præstita cautione

„jus illud retentionis locum non habet.
 „Toto ergo caelo retentio differt a com-
 „pensatione.

Tantundem in re quavis accipere posse]
 „Nam ex hypothefi Grotii lege naturæ,
 „quæ ex ipfa domini natura, ac vi fe-
 „quitur, alienatio fit quoque expletione
 „juris, id est fi tantundem accipio. *L. 2.*
 „c. 7. §. 2. n. 1.

Unde fequitur ut multo magis poffimus
id, quod penes nos est], Immo hæc non
 „est ratio compensationis, fed ea, quam
 „modo allegavimus.

Sive corporale est, five incorporale], Com-
 „pensatio ob quodvis debitum fieri potest,
 „five ex contractu, five ex delicto oria-
 „tur; modo liquidum utrinque, & quan-
 „titas debita fit. Sane, injuria tunc non
 „est in eo, qui paratus est præftare, fi &
 „alter præftet, fed in eo, qui id, quod
 „æqualiter debet, viciffim præftare de-
 „trectat.

Poteris non præftari, fi non amplius va-
let] „Pro præftito enim habetur fi alter
 „tantundem debet; tunc enim nec alteri
 „aliquid abeft, nec alter plus suo habet.

Agellum, quem non emerat, poffides,
Ec. c.] „Magis huc pertinent quæ præmi-
 „fit Seneca: *pecuniam aliquis mihi credi-*
dit, fed domum meam incendit; penfa-
tum est creditum damno: nec reddidi il-
li, nec tamen debeo. Hæc autem intel-
 „ligenda funt ex fenfu juris Romani, fi
 „is, qui damnum paffus est, pecuniariter
 „agit, & quantitas defnita est; tunc
 „enim hic compensationem opponere pot-
 „est. *L. 10. §. 2. ff. comp.* Extra hunc ca-
 „fum fi creditor exigit debitum, non pot-
 „est ei a debitore opponi: tu tantundem
 „mihi debes, quia fervum occidifti, pe-
 „cus abegifti, &c. domum incendifti; &
 „creditor vel neget factum, vel neget
 „tantundem damni datum esse. Sane, ipfe
 „Seneca fatetur, hoc casu *æftimatione* opus
 „esse: quæ fupponit, de quantitate non
 „constare. Potest igitur creditor debitum
 „liquidum interim exigere. Sed & in ge-
 „nere notandum, Senecam insignem fuif-
 „fe philofophum, at juris prudentiæ pa-
 „rum peritum.

A D §. XVI.

Grotius in §. præcedenti egit de
 „retentione rei alienæ pro re noftra,
 „quam alius penes fe habet. Hic agit de
 „retentione rei alienæ pro debito, quod
 „is, cujus res penes me est, ex alio con-
 „tractu mihi debet.

Idem erit] „Id est, poffumus id,
 „quod penes nos est, retinere.

Si ex alio contractu is, quicum nego-
tium est, plus, aut tantundem debet]
 „Verum hoc est, pofitis terminis habili-
 „bus; fi nimirum debitum utrinque est
 „liquidum, & res ejufdem fint generis.

Idque ego aliter confequi non valeo]. Im-
 „mo etfi aliter confequi valeam: nam ip-
 „fo jure tollitur obligatio ex rationibus:
 „ante allegatis.

Aftiones quedam feperantur], Ita fant
 „diverfæ, ut compenfari nequeant: fed
 „feperatim invicem institui debent. At
 „hoc verum tantum est, ubi vel illiqui-
 „dæ funt, vel ubi de æftimatione certa-
 „tur; adeoque ubi non constat, an tantun-
 „dem fit id, quod debetur: idque juris
 „quoque naturalis est.

Certis legibus continentur], Sed hæc
 „leges ratione naturali nituntur.

Lex legi non mifcetur; eundem est qua-
ducimur], Id est cum ex unoquoque ne-
 „gotio tum de pofiti, tum furti (nam de
 „iis agitur) propria, & feperata actio de-
 „tur legibus, non potest de pofitum cum
 „furto, nec contra compenfari, uti id
 „ipfe explicat: *de pofitum habet actionem*
propriam; tam me bercule, quam fur-
tum, d. c. 6. At ftatim demonftrabi-
 „mus, hæc difcrimina non ex ineptiis ju-
 „rifconfultorum, fed ex ipfa ratione na-
 „turæ originem trahere.

Jus gentium ifta difcrimina non agnofcit].
 „De jure gentium voluntario id fateor,
 „quia tale non agnofco: at de jure gen-
 „tium, quod & naturale est, id nego.
 „Tota enim ratio compensationis in eo
 „confiftit, quod is, a quo ex pacto rem
 „fungibilem peto, mihi folutionis loco af-
 „fignare poffit id, quod viciffim ei de-
 „beo, & quod tantundem est. Hoc enim
 „casu alteri nihil abeft, nec ego plus
 „meo habeo.

„Quoties

5, Quoties igitur 1. res non sunt ejusdem generis, nec 2. ejusdem bonitatis, vel 3. nec certo, ac liquide debentur; nec natura compensatio fit, sed unusquisque separata actione agit.

Atque huc pertinet exemplum, quod Liberalis proposuit apud Senecam d. l. 6. c. 5. in fin. Si qui apud me pecuniam deposuerit, idem mihi postea furtum fecerit. Hoc casu separatae actiones obtinent, nec is, qui pecuniam depositam habet, furtum cum deposito compensare potest: quia res furto ablata non est ejusdem generis, & non statim apparet, quid, quale, & quantum debeatur; examinari igitur prius furtum, & res aestimari debent, &c. Non ergo is, qui ex deposito agit, repellitur exceptione, tu mihi ex furto debes, quia nondum constat, an tantundem fur debeat; neque id certum, aut liquidum est, adeoque asseri nequit, furi nihil abesse, & depositario precise tantundem deberi.

Ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes non est, Jus naturae omnino agnoscit ista discrimina, etsi alia juris sui obtinendi spes sit, quia si utrinque liquidum est debitum, compensando neuter plus suum habet, neutri aliquid abest. Eoque jus suum cuique tribuitur.

A D §. XVII.

Idem dicendum erit, Id est ut id, quod penes nos est, retinere possimus.

Non contraxerit, sed damnum dederit, Immo compensatio tunc locum non habet, quia non idem genus, nec eadem quantitas debetur, nec debitum utrinque certum est.

Colorum suum non tenet, Id est, non agere cum effectu contra conductorem potest, ut ille mercedem promissam solvat.

Quamvis tabellis integris, Id est, etsi instrumentum locationis producat.

Sed quia non recipere effectus, &c. Adeoque locator, proculcando v. g. segetem effecit, ne conductor fructus ex re locata percipiat. Equidem compensatio hic locum non habet: nam a parte

locatoris certum est debitum ex Tabulis, & constat, quid, quale, & quantum debeatur; at a parte conductoris debitum, imprimis si locator id neget, certum non est: & si de damno in genere dato constaret, nondum tamen constat, quid, quale, & quantum debeatur; adeoque deficit eadem quantitas, & idem genus, eoque & compensatio. At si locator non sit solvendo, vel retineri, vel deponi pecunia, vel cautio locatori praestari debet.

Pecus abegisti, servum ejus occidisti, Totam compensationis ratio hic cessat: res utrinque nec ejusdem generis, nec ejusdem bonitatis est, adeoque separata actione quisque jus suum persequi debet.

Licet me comparare inter se, Hoc exemplum pertinet ad disciplinam Ethices. Nam Auctor proponit casum, ubi quis beneficium in me contulit, & postea injuriam fecit; & quaerit, an separatae hinc orientur actiones, ita ut illi reddere beneficium teneatur, ille poenam mihi debeat: an vero beneficium, & injuria compensentur. Sen. l. 6. de benef. c. 5. Liberalis prius negabat, & separationem actionis inter ineptias Jurisconsultorum referebat. Seneca in c. 6. dubio huic respondet, legibus id constitutum esse in debitis juris, quas necesse esset sequi; at beneficium, de quo quaestio proposita erat, nulli legi subjectum esse, & a solo arbitrio ejus dependere, qui beneficium accepit: indeque eum aestimare, an injuria accepta tanti sit, ut eum liberet ab *avridōpa*. Apparet igitur, hic non esse mutuum debitum (alter enim, qui injuriam mihi fecit, non habet actionem ex beneficio mihi ante dato), adeoque frustra de compensatione quaeri.

A D §. XVIII.

Et quod ex poena debetur ei, quod promissum est, potest contribui, Verum hoc est si id, quod ex poena debetur, est certum, & liquidum: ut si poena pecuniaria decreta est, l. 10. §. 2. ff. com. pens.

Et beneficio gratia debetur, Dixi in §. praeced. exemplum hoc huc non pertinere. Gratia, quae ex beneficio debetur, non est debitum juris, sed sola poena injuriae:

„juris : adeoque cum mutua hic debita
„non sint, leges compensationis hic appli-
„cari non possunt.

Alter ab altero absolvetur] „ Jure na-
„turæ id verum non est; non enim mu-
„tuum hic subest debitum.

Videbo] „ Adeoque is, qui beneficium;
„ & injuriam ab altero accepit, expendit,
„ an ob acceptum beneficium injuriæ vin-
„dictam remittere debeat? quod plane ad
„ compensationis materiam non pertinet.

A D §. XIX.

QUÆRITUR, an uti inter privatos,
ita & in bello inter duas summæ potestates
possit fieri compensatio? Resp. si promissum
quid sit bello, vel lite durante, non pot-
est pensari cum eo, de quo lis est. Verum,
si liquida sint, potest: quia jure naturæ
non species, sed æs, & æstimatio inspicitur.
Vid. *supr.* §. 7. Si proinde invicem
tantundem debent, neuter plus suo habet.

¹ *Opponi lite manente non poterit, aut actio,
de qua lis erat, &c.*] „ Ponamus, Cajum
„ promississe Sejo 100; & cum Sejus nega-
„ret solutionem, causam in judicium de-
„ductam esse. Pendente lite Sejus ex alia
„ causa promittit, se Cajo 100. daturum:
„ quæritur, an Sejus 100 hæc, cum il-
„lis 100, quæ in lite sunt, compensare
„ possit? Negatur, quia 100, quæ in lite
„ sunt, non sunt liquida, quæ de illis ad-
„huc disceptatur; adeoque Cajus non ac-
„ciperet tantundem.

Aut lisis damna, & impensa] „ Cum
„ enim causa ipsa adhuc in lite sit, non-
„dum certum, aut liquidum est, an da-
„mna, & expensæ litis debeantur; adeo-
„que compensari cum novo debito certo,
„ & liquido non possunt.

Quicquid bellico gentium jure fieri solet]
„ Adeoque hostis, qui debitor est, non
„ potest debitum compensare cum damnis,
„ quæ occasione belli inferuntur: nam id
„ quoque in lite est, an damna durante
„ bello data reparari debeant: adeoque il-
„liquidum eum liquido compensari nequit.

*Negotii enim natura, ne nihil actum,
&c. sepositis belli controversiis*] „ Vera ra-
„tio est, quia antiquum debitum, quod
„ hostis compensare vult, liquidum non
„ est, cum bello de eo disceptatur: hostis

„ igitur, qui durante bello cum hoste con-
„trahit, belli controversiam sepositis vi-
„detur.

*Nam aliqui nulla pæctio esset, qua non
posset eludi*] „ Quia hostis ei, qui ex no-
„va promissione agit, semper opponere
„ possit: tu mihi debes ex causa, ob
„ quam bellum gerimus, sive rem, sive da-
„mna, sive expensas.

*Apud eundem, quem jam laudavi aliquo-
ties, Senecam est*] „ Nihil aliud ex hoc Se-
„ necæ loco elicitur, quam fidem datam es-
„se servandam, & legislatores nullam ex-
„ceptionem ideo accipere.

*A paucis etiam justam excusationem non
accipi*] „ Immo non est justa excusatio si
„ debitor creditori opponeret: ego pecu-
„niam incendio perdidit, adeoque eam ti-
„bi reddere non possum (de tali casu lo-
„quitur Seneca); nam res perit suo do-
„mino.

*Quæ ergo sunt, quæ compensari cum eo,
quod promissum est poterunt*] „ In genere
„ dicendum, quoties res ejusdem generis
„ liquido invicem debentur.

*Si quid alter, quamvis ex alio contractu
inter bellum inito, debet*] „ Adeoque si
„ durante bello, & causa adhuc controver-
„sa, hostes qua hostes sibi mutuo quædam
„ promiserunt, vel ex aliis causis invicem
„ debent, compensatio locum habet si utrin-
„que liquidum est debitum, & ejusdem
„ generis.

*Si damnum dederit intra induciarum tem-
pora*] „ Immo hoc casu non tantum per-
„ compensationem retinere debitum potest;
„ sed ob violatas inducias, novamque in-
„de datam belli causam, prædæ loco id
„ retinere potest salvo eo, quod sibi de-
„betur.

Si legator violavit] „ Idem hic dicen-
„ dum, vel compensare potest si vult de-
„bitum, vel jure prædæ id retinere, ob
„ novam hanc injuriam.

*Aut aliud quid fecit, quod inter hostes jus
gentium damnat*] „ Rectius, quod jus na-
„turæ damnat, uti si jus, quod etiam ho-
„stis tribui debet, violatur. At tunc læsum
„ jure prædæ retinere debitum posse, di-
„ximus.

*Ut inter easdem personas fiat compensa-
tio*] „ Id est, inter mutuos debitores, l.
„ 2. ff. l. 4. c. de comp. cujuscumque fe-
„rus, ætatis, & conditionis. *Laus. comp.*
„ p. 270. Tunc enim demum dici potest,
„ ei,

„ ai, qui a me petit, satisfactum esse, si
 „ is tantundem a me in suis bonis habet:
 „ quæ ratio cessat si non is, sed tertius
 „ mihi debet, v. g. creditoris mei filius,
 „ uxor, pupillus, &c. *Laut. p. 271.* Secus
 „ si sint creditoris mei creditores. *Vid. jus*
 „ *meum contro. tit. de obligat. q. 7.*
 „ *Ac ne jus tertii cujusquam ledatur*], Par-
 „ tes enim suo facto jus tertio quæsitum
 „ auferre non possunt.

Ita tamen ut bona subditorum], Hoc
 „ non fit per compensationem, sed jure pi-
 „ gnoris; non tollitur hic debitum, uti in
 „ compensatione, sed manet, & in ejus se-
 „ curitatem retinetur res capta, donec sa-
 „ tisfiat.

Quod civitas debet, jure gentium obligata
intelligantur], Immo id non ex jure gen-
 „ tium demum, sed ex ipsa ratione natu-
 „ rali sequitur.

4 *Generosi esse animi, stare fœderibus, etiam*
post aliquid injuriæ acceptum], Hoc virtu-

„ tis est, non juris; adeoque huic non pertinet.

Ajens, tam sancte se jurasse], Pietatis
 „ hoc est, non necessitatis.

Si adhibeantur regule supra tradite] Quas 5
 „ tamen sæpius fallere, in ipsa tractatione
 „ vidimus.

Tum quorumvis promissorum], De qui-
 „ bus l. 2. c. 11. §. 12.

Tum speciali jurisjurandi], De quo L.
 „ 2. c. 13.

Fœderis, ac sponsionum], L. 2. c. 15.

Et de regum jure, ac obligatione], L.
 „ 2. c. 14.

Deque ambiguis interpretandis], L. 2.
 „ c. 16.

Specialium questionum frequentiores], Hinc

„ 1º tractat de fide data, qua bellum fini-
 „ tur, c. 20. 2º de fide data manente bel-
 „ lo, uti tempore induciarum, &c. c. 21.

„ 3º de fide a ducibus belli data, c. 22.

„ 4º de fide a privatis data in bello, c.
 „ 23. 5º de fide tacita, c. 24.

C A P U T . X X .

De fide publica, qua bellum finitur, ubi de pacis pactione, de
 sorte, de certamine condicto, de arbitrio, deditioe,
 obsidibus, pignoribus.

I. *Fidei inter hostes divisio ad ordinem*
sequentium.

II. *Pacem facere, in regio statu esse*
regis.

III. *Quid si rex sit infans, furiosus,*
captivus, exul?

IV. *In procerum, aut populi statu jus*
pacis faciende esse penes plures.

V. *Quomodo imperium, aut pars im-*
perii, aut regni bona pacis causa
valide alienentur.

VI. *Quatenus ex pace per regem facta*
populus, aut successores teneantur.

VII. *Res subditorum pace concedi posse*
ob utilitatem publicam, sed cum
onere damni resarciendi.

VIII. *Quid de rebus jam bello amissis.*

Tom. IV.

IX. *Non distingui hic inter quæsitâ ju-*
re gentium, & jure civili.

X. *Utilitatem publicam apud externos*
pro probata haberi.

XI. *Regula generalis in pace inter-*
pretanda.

XII. *In dubio credi conventum, ut*
res maneant quo sunt loco; quod
quomodo accipiendum.

XIII. *Quid si convenerit, ut restituan-*
tur omnia in eum statum, quo
ante bellum fuerant?

XIV. *Tunc, qui, sui juris cum essent,*
sponde se alicui subjecerunt, non
reddi.

XV. *Damna bello data remissa in du-*
bio censeri:

S 3

XVI. Nov

- XVI. Non etiam qua ante bellum privatis debebantur.
 XVII. Pœnas etiam, ante bellum publice debitas, in dubio remissas censerî.
 XVIII. Quid de jure privatorum ad pœnas?
 XIX. Jus, quod ante bellum publice obtendebatur, sed controversum erat, facile censerî remissum.
 XX. Capta post pacem reddenda.
 XXI. De pacto reddendarum rerum, qua bello capta sunt, regula quedam.
 XXII. De fructibus.
 XXIII. De nominibus regionum.
 XXIV. De relatione ad pactum antecedens: & de eo, per quem stetit.
 XXV. De mora.
 XXVI. In dubio interpretationem faciendam contra eum, qui leges dedit.
 XXVII. Distinguuntur, novam bello causam præbere, & pacem rumpere.
 XXVIII. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod omni paci inest.
 XXIX. Quid si socii vim intulerint?
 XXX. Quid si subditi: & quomodo eorum factum approbatum censerî debeat?
 XXXI. Quid si subditi aliis militent?
 XXXII. Quid si subditis nocitum sit? ubi distinctio adhibetur.
 XXXIII. Quid si sociis? ubi item distinguitur?
 XXXIV. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod in pace dictum est.
 XXXV. An facienda distinctio capitum pacis.
 XXXVI. Quid si pena sit adjecta?
 XXXVII. Quid si necessitas obstiterit?
 XXXVIII. Pacem manere, si id velit is, qui laesus est.
 XXXIX. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod est de speciali natura cujusque pacis.
 XL. Amicitia nomine quid veniat?
 XLI. Subditos, & exules recipere, an contra amicitiam sit.
 XLII. Sorte quomodo bellum finiatur.
 XLIII. Quomodo conducto certamine; & an id licitum.
 XLIV. An factum regum populos hic obliget.
 XLV. Quis victor censendus.
 XLVI. Quomodo per arbitrium finiatur bellum, & arbitrium hic intelligi sine provocatione.
 XLVII. Arbitros in dubio intelligi adstrictos juri.
 XLVIII. Arbitros de possessione pronuntiare non debere.
 XLIX. Que sit vis deditiois pura.
 L. Quid officium victoris circa eos, qui sic se dedunt.
 LI. De deditioe conditionata.
 LII. Obsides dari qui possint, & debeant.
 LIII. Quod jus in obsides.
 LIV. An fugere obsidi liceat.
 LV. An obses in aliam causam recte retineatur.
 LVI. Mortuo eo, pro quo quis obses venit, obsidem liberari.
 LVII. Rege, qui obsidem dedit, mortuo, an obses teneatur?
 LVIII. Obsides interdum principaliter obligari: & alterum ex alterius facto non teneri.
 LIX. Pignorum obligatio qualis?
 LX. Luendi jus quando amittatur.

+ I. **I**nter hostes quæ conveniunt, + fide aut expressa, aut + tacita constant. + Fides expressa + aut publica est, + aut privata. + Publica aut summarum potestatum, + aut inferiorum. + Quæ summarum est potestatum, aut bello finem imponit, + aut eo manente vim habet. + In his, quæ bellum finiunt, spectantur principalia, + & accessiones. Principalia sunt ipsa, + quæ bellum finiunt, ² sive actu suo, ut pactiones, + sive ex consensu ³ ad aliud relato, + ut sortes, + prælii exitus, + arbitri pronuntiatio. + quorum illæ mere sunt fortuitæ, + alia duo ⁴ casum temperant cum viribus animi, aut corporis, aut cum facultate judicante.

II. Pactiones inire, quæ bellum finiunt, + eorum est, quorum est bellum ^a. + rei enim suæ quisque moderator. Unde sequitur, + ut in bello utrinque publico hoc + eorum sit, qui summi imperii exercendi jus habent. ^a Regis igitur hoc erit + in statu vere regio, + modo is rex etiam ⁵ jus habeat non impeditum.

^a Vide lib. II, c. XV. §. 3.

+ III. 1. Nam rex, qui ætatis est ejus ^b, + quæ judicii maturitatem non habet, + (quod in regnis aliquibus ⁶ lege definitur, + alibi probabilibus conjecturis erit æstimandum) + qui iraminitæ mentis est, + pacem facere non potest. Idem dicendum est ^b + de rege captivo, + si modo regnum ex consensu populi ortum habet + non enim credibile est, a populo imperium delatum ea lege, ut & a non libero exerceri possit. Ergo & hoc casu imperii ^c non quidem jus totum, + sed exercitio, & quasi tutela erit penes populum, + aut eum, cui id populus commiserit.

^b Vide lib. I. c. III. §. 24.

2. De his tamen, + quæ privatim sua sunt, si quid pepigerit rex etiam captivus, valebit, ad exemplum eorum, quæ de privatæ conventionibus ^c dicemus. Quod si exul sit rex, ^d + pacemne facere poterit? sane, ^c + si constet, eum non ⁷ obnoxium vivere: + cæteroqui + parum a captivo fors ejus distabit: + nam sunt & ⁸ laxæ custodiæ. Regulus sententiam in senatu dicere recusavit, ^d dicens, + quamdiu jurejurando hostium teneretur, non esse se senatorem.

^c Infr. c. 23.

^d Cic. de off. III. 27.

IV. 1. In

G R O T I I.

^a Regis igitur hoc erit] Mariana XXI, 1.
^b De rege captivo] Vide Guicciardinum lib. XVI. & lib. XVIII. non semel.

^c Non quidem jus totum] Arumæus in aurea bullæ discursu: Rudolphus Palatinus metu in Angliam profugerat, Henricus Moguntinus a Trevirensi vi erat ejectus. Electorum tamen eo non perdidere.

^d Pacemne facere poterit] Lucanus :

Vejos habitante Camillo
Illic Roma fuit. (Pharf. V. 28.)

Vide Chassanaum de gloria mundi parte V, confid. 49.

G R O N O V I I.

¹ Tacita] Quæ scilicet eorum consensum

colligunt ex signis non nimium dubiis, aut ex iis, quæ expressa sunt, tanquam horum pfecta, & consequentia.

² Sive actu suo] Præsenti partium consensu.

³ Ad aliud relato] Dilato in fortunæ, aut mediæ personæ arbitrium.

⁴ Casum temperant] Partim sunt fortuita, partim pendent a numero, & virtute copiarum, partim a vi mentis.

⁵ Jus habeat non impeditum] Potestate sua libere utatur.

⁶ Lege definitur] Quo ætatis anno a tutela, aut cura liber habeatur.

⁷ Obnoxium vivere] Servire cogi ei, cuius in finibus est.

⁸ Laxæ custodiæ] In quibus non quidem vincus est aliquis, nec tamen sui arbitrii, ut Vonones apud Tacitum 2, annal. 4.

IV. 1. In procerum, aut populi imperio + jus paciscendi erit penes majorem partem, + illic ⁹ consilii publici, + hic civium ¹⁰ sententiæ dicendæ + jus ex more habentium, secundum ea, quæ diximus ^a alibi.

^a Lib. II, c. V. §. 17. Itaque sic pacta obligabunt + etiam eos, qui aliter senserunt. Livius, ^b ubi semel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante displicuerit, pro bono, atque utili fœdere defendendum. Dionysius ^c Halicarnassensis: *δικαιον πείθεσθαι τοῖς ὑπὸ πλείονων κριθεῖσιν.* *parendum his, quæ pars major censuerit.* Appianus ^d: *δεῖ πάντας τὸ κριθὲν ἀποφασίως ποιεῖν.* omnes decreto obsequi tenentur, nulla admissa excusatione. Plinius: ^e *quod pluribus placuisset, cunctis tenendum.* + Quos autem obligat pax, ¹¹ iisdem & volentibus prodest.

^e L. VI. epist. 13. + V. 1. Nunc de rebus pactioni subjectis videamus. *f* Imperium aut omne, aut ejus partem reges, quales nunc sunt + plerique, regnum habentes + non in patrimonio, sed tanquam ¹² in usufructu, + paciscendo alienare non valent. Immo antequam regnum accipiant, quo tempore populus adhuc ipsis superior est, ¹³ + lege publica tales actus in futurum plane irriti reddi possunt, + ita ut ¹⁴ nec ad id, quod interest, obligationem pariant. + Atque id populos voluisse credibile est, + ne alioqui si ad id, quod interest, salva esset actio contrahenti, ¹⁵ subditorum bona pro debito regis caperentur, + ac sic de non alienando imperio vana esset cautio.

2. Ergo ut imperium totum valide transeat, populi totius consensu opus est, qui expediri potest + per ¹⁶ partium legatos, quos Ordines vocant. + Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus est consensu, & corporis, & specialiter ejus partis, de qua agitur, + ut quæ invita a corpore, cui coaluit, avelli nequeat. Sed pars ipsa tamen valide in se imperium + transcribet sine populi consensu in summa, atque alias inevitabili necessitate, + quia eam potestatem credibile est exceptam, cum societas civilis coita est.

3. At + in regnis patrimonialibus quo minus rex regnum alienet, nihil impedit. Fieri tamen potest ut talis rex partem aliquam imperii alienare non valeat, + si nempe regnum sub onere ejus non dividendi in proprietatem acceperit. + Bona verò, quæ regni dicuntur, quod attinet, + possunt & hæc in patrimonium venire regis duobus modis, + aut separabiliter,

G R O N O V I I.

⁹ *Consilii publici*] Senatus comitorum.

¹⁰ *Sententiæ dicendæ*] Suffragii ferendi.

¹¹ *Iisdem, & volentibus*] Loquitur de illis, qui dissenserunt quidem initio, sed tamen in eo, quod majori parti placuit, acquieverunt.

¹² *In usufructu*] Non ut de eo, tanquam de privatis bonis paterfamilias, statuant pro arbitrio suo, sed id teneant, ut beneficium populi, quo ad vitam fruuntur, quodque quantum in ipsis est, fideliter conservent; & au-geant.

¹³ *Lege publica*] In capitulando, ut vulgo

loquuntur, seu lege regia formanda, in quam in aditu imperii jurent, potest præcaveri, ut si quid tale faciat rex, irritum, & inane sit.

¹⁴ *Nec ad id, quod interest*] Non modo ad implendum contractum, sed ne quidem ad satisfaciendum aliqua compensatione pro eo, quod non impletur.

¹⁵ *Subditorum bona pro*] Subjecti venirent in periculum bonorum amittendorum, quæ invadere poterat qui contraxit pro eo, quod non prestatur male promissum a rege.

¹⁶ *Partium legatos*] Provinciarum deputatos.

G R O

rabiliter, + aut individue cum ipso regno. Si hoc modo, ¹⁷ transcribi poterunt, + sed non nisi cum regno : + si illud, + etiam seorsum.

4. Qui vero reges in patrimonio regnum non habent, ^a his + vix est ut jus regni bona alienandi concessum videatur, + nisi diserte id appareat ex primitiva lege, + aut more, cui contradictum nunquam sit.

VI. Sed & quatenus promisso regis populus, ac simul successores obligentur, alibi ^b + diximus : nempe ^c + quatenus obligandi potestas ¹⁸ sub imperio comprehensa est. + quod nec in infinitum protrahi, + nec ad angustias nimias arctari debet, sed ita intelligi, + ut valeat quod probabili ratione nititur. Plane aliud erit + si quis rex simul subditorum dominus sit; ^e neque tam + civile, + quam familiare imperium acceperit : + ut qui bello victos in servitutem redigunt : + aut si in personam quidem dominium non habeat, sed in res habeat, + ut Pharaon in terra Ægypti ex emto, + & alii, qui advenas in suum privatum receperunt. Nam hic ¹⁹ + jus præter regium accedens + efficit ut ex eo consistat, + quod alioqui per se solo regio jure consistere non posset.

VII. 1. Disputari & hoc solet, + quid in res singulorum possint pacis causa statuere, qui reges sunt, + nec in res subditorum aliud jus habent, ²⁰ quam regium. ^d Alibi diximus, ^f res subditorum + sub eminenti dominio esse civitatis, + ita ut civitas, + aut qui civitatis vice fungitur, + iis rebus uti, easque etiam perdere, & alienare possit, non tantum ex summa necessitate, + quæ privatis quoque jus aliquod in aliena concedit, sed ob publicam utilitatem, + cui privatas cedere illi ipsi voluisse censendi sunt, qui in civilem cœtum coierunt.

2. Sed addendum est, id cum sit, ^e + civitatem teneri his, qui suum amittunt, sarcire damnum de publico, in quod publicum nomen ²¹ + & ipse, qui damnum passus est, si opus est, contribuet. Neque hoc onere levabitur civitas, + si nunc forte ei præstationi par non sit, sed quandocumque copia suppetit, + exferet sese quasi sopita obligatio.

VIII. Neque illud indistincte admitto, quod dicit Ferdinandus ^f Vasquius, ²² + agnoscere civitatem non debere id damnum, quod jam bello datum est, + eo quod jus belli talia permittat. + Nam jus illud belli ²³ populos

G R O T I I.

^e Quatenus obligandi potestas sub imperio comprehensa est : quod nec in infinitum protrahi, nec ad angustias nimias arctari debet] Vide *Reinking.* lib. I, classe III. cap. 5. num. 30. Vide & supra lib. II, cap. XIV. §. 11. & 12.

^f Res subditorum sub eminenti dominio esse civitatis] *Gail.* II. obl. 57.

G R O T I I.

¹⁷ Transcribi] Alienari.

¹⁸ Sub imperio comprehensa] Est pars ejus, quod illi populus in se concessit, imperii.

¹⁹ Jus præter regium accedens] Dominicium.

²⁰ Quam regium] Non etiam familiare, aut herile.

²¹ Et ipse, qui damnum passus est] *Fecit* voluit dicere : is paullo minus accipiet, quam acquisit, proportionem scilicet, secundum quam conferre deberet, si alius damnum fecisset, quod pro parte illi erat compensandum. (Sine causa Vir Doctissimus reprehendit heic Auctorem nostrum, quasi malè dixerit, *Dammum pati*, pro *facere*. At vero *Dammum pati* non tantum dicitur ab *ULPIANO*, L. 29. §. 1. D. *Ad L. Aquil.* sed etiam à *SENECA*, *De Ira*, l. 2. & à *LUCANO*, *Pharf.* VIII, 750. Vide *BRISSON.* *De verbos. sign.* & *FABRI Thesaur.* ult. Ed. J. B.)

²² Agnoscere non debere] Civitatem, non obligari ad sarcendum.

²³ Populos alios spectat] Liberat populum a populo, externos ab externis; non civem a cive.

^a Lib. III, c. VI. §. 2. pulos alios spectat, + ut alibi ^a exposuimus: + partim & hostes inter se, + non cives inter se, + qui cum focii sint, æquum est ^b ut communia habeant damna, quæ societatis causa contingunt. Plane + civili lege & hoc constitui poterit, ut ²⁴ rei bello amissæ causa nulla adversus civitatem actio sit, + ut sua quisque acrius defendat.

^b L. cum duob. 52. §. quidam. 4. D. pro socio.

IX. + Sunt qui latum discrimen collocant inter ea, + quæ civium sunt ex gentium jure, & ea, + quæ eorundem sunt ex jure civili, ut in hæc jus laxius regi concedant, + etiam auferendi sine causa, & compensatione, in illa non item: perverse: nam dominium + ex qualicumque causa ortum sit, + suos semper effectus habet ex ipso jure naturali, ut scilicet auferri nequeat + nisi ex causis, ²⁵ quæ aut dominio insunt suapte natura, + aut ²⁶ ex dominorum facto ortum habent.

X. Sed + hæc inspectio, ne nisi ex publica utilitate res privatorum concedantur, + regem spectat, & subditos, + ut illa de damno farciendo civitatem, & singulos. + Nam externis, qui ²⁷ cum rege contrahunt, sufficit factum regis, + non tantum ²⁸ ob præsumtionem, quam secum adfert dignitas personæ, + verum etiam ob ²⁹ gentium jus, ^c quod bona subditorum obligari ex facto regis patitur.

^c Lib. III, c. II.

^d L. II. c. XVI. §. 21, 12.

+ XI. I. Circa interpretandas pacis conventiones observandum est quod supra ^d a nobis est traditum, ³⁰ + quo quidque plus habet favoris, eo laxius accipiendum; ³¹ + quo longius abit, eo restrictius. Si + jus naturæ merum spectamus, + maximus favor in eo esse videtur, ut suum quisque consequatur, quod Græci dicunt *ἐκαστον ἕξει τὰ ἰαυτά*, + & proinde videtur ³² ambigue positorum interpretatio eo ducenda, + ut qui justa arma habuit, id consequatur, ob quæ arma fuit, & damna, sumtusque recuperet: + non item ut pænæ nomine quicquam lucretur; id enim est odiosius.

2. Sed + quia ad pacem veniri ³³ vix solet injuriæ confessione, ideo + ea sumenda est in pactis interpretatio, ³⁴ quæ partes quoad belli justitiam quam maxime æquet: + quod fieri solet duobus maxime modis: aut ³⁵ + ut quarum rerum turbata bello possessio est, ex formula juris antiqui

G R O T I I.

² *Ut quarum rerum turbata bello possessio est, ex formula juris antiqui componatur*] Vide *Præsentiam* lib. V.

G R O N O V I I.

²⁴ *Rei bello amisse*] Quemadmodum Romani in armis sustulerunt postliminium.

²⁵ *Quæ aut dominio insunt*] Velut inest ei, ut possit servire publico, & totius civitatis periculum levare.

²⁶ *Ex dominorum facto*] Sive contraxerint, sive deliquerint.

²⁷ *Cum rege contrahunt*] Et aliquid subiectis ejus ablatum accipiunt, etiam si citra necessitatem, & publicam utilitatem ablatum, etiam si civitas id non resarciat, non verendum ne malo jure rem teneant, quia illis pro e

mni jure est factum regis tradentis.

²⁸ *Ob præsumtionem*] Quod præsumitur rex hoc non nisi juste facere.

²⁹ *Gentium jus*] Quo, et si non traderet, arripi tamen bona subiectorum possent propter debitum regis tanquam pignori opposita.

³⁰ *Quo quidque plus*] Quo quidque caput est de re magis favorabili.

³¹ *Quo longius*] Odiosiore rem continet.

³² *Ambigue positorum*] Dubio sensu scriptorum.

³³ *Vix solet injuria*] Nemo enim volens factetur injuria se fecisse.

³⁴ *Quæ partes*] Qua parti utrique, quantum potest, relinquitur salva justitiæ fama, & species.

³⁵ *Ex formula juris antiqui*] Restituatur cuique, quod antea habuit.

G R O

tiqui componatur : (quæ verba sunt Menippi in oratione , quæ de federum generibus differit) aut ³⁶ ut res maneat quo sunt loco : quod Græci dicunt ἐχορτες & ἔχουσι.

^a Livius I. XXXIV. c. 57.

XII. 1. Ex his duobus ⁺ posterius in dubio magis est ut præsumatur , quia facilius est , & nullam inducit mutationem. ⁺ Hinc est illud , quod a Tryphonino notatum est , ^b + ut in pace illis demum captivis postliminium sit , de quibus id in pactis erat comprehensum , ut ⁺ recte emendare Fabrum , diximus ^c supra , ⁺ & certis argumentis evicimus. ⁺ Sic & transfugæ non reddentur nisi convenerit. Nam ^h + transfugas ^d jure belli recipimus. id est , ⁺ per jus belli licet nobis admittere , & nostris adscribere eum , qui partes mutat. ⁺ Res cæteræ tali pacto manent penes tenentem.

^b L. in bello 12. D. de captivis. ^c Supra hoc libro c. 9. §. 4. d. L. transfugam. 51.

2. ⁺ Illud autem tenere ³⁷ + non civiliter , sed ³⁸ + naturaliter sumitur : ⁺ in bellis enim sufficit facti possessio , ⁺ nec alia attenditur. ⁺ Agros autem diximus ^f ita teneri si manitionibus quibusdam clausi sunt : ⁺ nam temporariam infessionem , ut per ³⁹ stativa , hic non spectari. Demosthenes pro Ctesiphonte ^g festinatum , ait , a Philippo , ut quæ posset loca occuparet , ⁺ gnarus ut res erat , ⁺ pacis confecto negotio , retenturum se quæ teneret. ⁺ Incorporalia non tenentur nisi per res , quibus adhærent , ⁺ ut servitutes prædiorum , ⁺ aut per personas , quarum sunt ^b , ⁺ dum ne in solo , ⁴⁰ quod hostium fuit , exercenda sint.

^b de acq. ver. dom. e Dec. T. III. conf. 74. ^f Supra libro III. c. 6. §. 4. ^g Pag. 316. B. ^h Supra lib. III. cap. VII. §. 4.

XIII. ⁺ In altero illo pacificendi genere , ⁺ quo restituitur possessio bello turbata , notandum est , ⁺ ultimam , quæ ante bellum fuit , possessionem respici , ⁺ ita tamen ut ⁴¹ privatis dejectis ⁴² + interdicto , aut ⁴³ + vindicatione apud judicem experiri liceat.

⁺ XIV. At si quis ⁺ sui juris populus sponte se bellantium ⁺ alteri subjecerit , ⁴⁴ + ad eum restitutio non porrigetur , ⁺ ut quæ ad ea tantum pertineat , quæ vi , metu facta sunt , aut alioqui & dolo non nisi in hostem licito. Sic pace inter Græcos Thebani ⁱ Platæam retinuerunt , dicen-

G R O T I I.

^h Transfugæ jure belli recipimus] Supra hoc libro cap. 1. in fine. in pace convenire & hoc solet , ne transfugæ recipiantur. Vide pacem Justiniani cum Chosroë apud Menandrum Profectorem. (Pag. 118. Ed. Hæschel.)

ⁱ Platæam retinuerunt] Locus hic est apud Thucydidem V. (Cap. 17.) Præcesserat similis lib. III. μη ἀνάδορ' εἰν ἢ Πλατῆρας , ὡς αὐτῶν ἐόντων προχωρησάντων ne reddenda sit Platæa , cum ejus urbis homines sponte accesserint. (Cap. 52. In iis autem , quæ statim sequuntur post locum primum , legitur quoque quod Auctor ait de Nisæa.)

G R O N O V I I.

³⁶ Ut res maneat] Ut servet quisque quod bello cepit.

³⁷ Non civiliter] Cum iusto titulo acquirendi.

³⁸ Naturaliter] Quomodo tenere dicitur ,

quicumque habet quavis ratione.

³⁹ Stativa] Castra ad tempus posita.

⁴⁰ Quod hostium fuit] Eorum , qui hostes fuerunt , & nunc ita fecerunt pacem , ut de personis istis nihil sint pacti. (Immo id vult Auctor , et si non teneatur ille , qui habet , e. g. jus Ususfructus , aut Feudi , modo solum jure belli occupatum fuerit , in quo jura illa exercenda sunt , nil ad rem tunc facere , quod personæ captæ non fuerint , & jura vel extinguui , vel è personalibus realia fieri , respectu hostis possidentis. J. B.)

⁴¹ Privatis dejectis] Si forte paullo ante bellum vis facta est , nec jure vindicata propter bellum interveniens , ita ut oriente bello in vafor possideat.

⁴² Interdicto] Unde vi , quo possessio adferitur. §. 6. Inst. de interd.

⁴³ Vindicatione] Qua proprietas adferitur.

⁴⁴ Ad eum restitutio non] Is non restituitur ex generali conventionione , sed oportet specialiter de eo cautum fuerit.

G R O

dicentes : ἢ βία ἀλλ' ὁμολογία αὐτῶν προχωρησάντων, ἢ ἔκ προδόντων, ἔχει τὸ χαρισίον. *habere se eum locum non vi, non proditione, sed eorum, quorum erat libera voluntate, + Parique jure Nisæa penes Athenienses mansit. Eadem distinctione adversus Ætolos utebatur.* ^a T. Quinctius. *Captarum, iniquens, urbium illa lex. Thessalia civitates sua voluntate in ditionem nostram venerunt.*

^a Livius lib. XXXIII. c. 13.

XV. + Si nihil aliud convenerit, + omni pace id actum censei debet, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit. + quod de damnis etiam privatim acceptis intelligendum est : + nam & hæc belli effecta sunt. + In dubio enim ita censetur contrahere voluisse bellantes, + ut neuter injustitiæ damnaretur.

^b Dec. cons. 61.

+ XVI. Non tamen & ⁴⁵ quæ privatis deberi ^b cœperunt, belli tempore condonata censei debent; + nam hæc non belli jure quæsitæ sunt, + sed bello tantum exigi vetita. Itaque + sublato impedimento + vim suam retinent. Jus vero, quod ante bellum fuit, + quanquam nemini facile ademptum censei debet, (hanc enim ob causam maxime ut sua tenerentur res publicæ, civitatesque constitutæ sunt, ut recte ait ^c Cicero) + intelligendum id tamen de eo jure, quod ex rerum inæqualitate nascitur.

^c L. II. De offic. c. 21.

XVII. ^k + De jure ad pœnas non æque. nam id jus, quatenus inter ipsos reges, aut populos versatur, + remissum ideo censei debet, ne pax non satis pax sit, si veteres ad bellum causas relinquat. + Quare & ignorata hic venient sub verbis generalibus, ut de mercatoribus Romanis, quos a Carthaginensibus mersos ⁴⁶ ignorabant Romani, narrante Appiano.

^d Antiq. Rom. Lib. III. c. 8. pag. 138. Ed. Oxon. e Pag. 299. B. Ed. H. Steph.

κράτισται διαλλαγῶν ἐν αἰσ ἔδην ἐστὶν ἔγκοτον ἔδὲ μετρίκακον, inquit ^d Dionysius Halicarnassensis : *optima conciliationes, quæ iram, & offensarum memoriam delent.* Isocrates ^e Plataica : *εὐρήνης ἕως ἔσται μετρίκακον περὶ τῶν τότε γενομένων* + *in pace non decet ante peccata exequi.*

XVIII. + De privatorum jure ad pœnam + non tanta est ratio ut remissum censeatur : + quia sine bello judiciis expediri potest : tamen cum hoc jus + non ita nostrum sit, ut quod ex inæqualitate nascitur, + & pœnæ semper aliquid odii habeant, ⁴⁷ + levis verborum conjectura sufficiet, ut hoc quoque donatum intelligatur.

^f Supra §. 16.

XIX. Quod vero ^f diximus, jus, quod ante bellum fuit, + ademptum facile

G R O T I I.

^k De jure ad pœnas non æque] Gail. de ar. restis. c. XIV. n. 7.

G R O N O V I I.

⁴⁵ Quæ privatis deberi cœperunt] Ex contractu civili ante bellum inito : ut ex. gr. quod colonus meus mihi debere cœpit, dum hostis agrum infilet : vel usuræ, quarum dies cessit, dum debitor cum patria sua in hostium potestate est.

⁴⁶ Ignorabant Romani] Cum scilicet pacem facerent, dein eo cognito non poterant propterea

turbare pacem factam, aut novas pœnas exigere. Sed exemplum est alienum. nam illa non erant facta, & ignorabantur ante pacem statutam, & primum bellum finitum ; sed aliquanto post id tempus. Itaque postquam ea resciverunt Romani, merito, quod prius fœdus violatum esset, minando bellum Pœnis imparatis, adegerunt illos ad novum fœdus, quo Sardinia cesserunt. (Vide APPIAN. Bell. Punic. pag. 3, 4. Edit. H. Steph. & consule heic Notas Gallicas. J. B.)

⁴⁷ Levis verborum conjectura] Si minima detur ansa formulam pacis ita interpretandi, ut & istæ lites cessare debeant.

G R O

facile censerī non debere, id + in privatorum jure firme tenendum est, + in jure autem regum, & populorum facilius est ut condonatio aliqua intelligatur facta, + si modo verba, + aut conjecturæ non improbables suppetant: maxime vero + si jus, de quo agitur, non liquidum erat, sed in controversia positum. + Benignum enim est credere id actum, ut belli femina evellerentur. Idem, quem modo laudavi ^a Dionysius Halicarnassensis: *ἐν ἀπόψει τοῦτο μίνον ἡμᾶς σκοπεῖν ὅπως αὐτὴν παροῦσαν ἔχθραν διαλυσοίμεθα πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὥστε μηδ' αὐθις ποτὲ πολεμήσωμεν ἐπι δι' ἡμετέρας ἀπορίας· ἔ γάρ ἀναβοῶντες ποιοῦμενοι τῶν κακῶν συνελθόντες, ἀλλ' ἀπαλλαγῆς non tam cogitandum est de faciendis in præsens amicitia, quam id curandum ne bello iterum implicemur: neque enim ad differenda, sed ad auferenda mala convenimus: quæ postrema verbo tenus ferme desumpta sunt ex Hocrate, ^b oratione de pace.*

a L. III. c. 9.

XX. + Quæ post perfectas pactiones capta sunt, reddenda satis constat, + sublatum enim jam erat belli jus.

b Pag. 164. C.

+ XXI. At in pactionibus, ^c + quæ sunt de reddendis his, quæ bello capta sunt, primum + latius interpretandæ ⁴⁸ quæ mutæ sunt, + quam quæ claudicant: deinde + quæ de hominibus agunt plus favoris habent, quam quæ de rebus: + & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus, + quam quæ de rebus mobilibus: & quæ de his, quæ penes publicum sunt plus, quam quæ penes privatos: & inter eas, quæ penes privatos, + plus illæ, quæ reddi jubent ⁴⁹ lucrativo titulo possessa, + quam oneroso, ut + quæ emtionibus ^d, quæ dotibus tenentur.

c Alciat. V. Resp. 17.

XXII. + Cui pace res conceditur, ei & fructus conceduntur + a tempore concessionis, + non retro; quod recte ^e defendit Cæsar Augustus contra Sextum Pompejum, qui Peloponneso sibi concessa, + simul etiam tributa, quæ pro exactis annis debebantur, sibi vindicabat.

d Cic. de Offic. II. 23. e App. civ. V. p. 716.

XXIII. ^f + Nomina regionum accipienda ex usu præsentis temporis, + non tam vulgi, quam peritorum. nam a peritis negotia talia tractari solent.

XXIV. + Habent & illæ regulæ frequentem usum, + quoties ⁵¹ ratio fit ad pactum antecedens, aut vetus, toties repetitas censerī qualitates, aut condiciones priore pacto expressas, & ⁵² pro faciente habendum qui facere voluit, ^f + si per alterum, quicumque controversia est, stetit quominus fieret.

f Quintil. decl. CCCXLIII

XXV. Quod vero quidam ajunt, ⁵³ + moræ purgationem intra breve tempus

G R O T I I.

1 Nomina regionum accipiendæ ex usu præsentis temporis] Vide Guicciardinum libro V. (in lite de Capitmata inter Francos, & Hispanos, quum illi partem esse Apulii contenderent, in Apulia.)

49 Lucrativo titulo] Donatione, testamento.
50 Nomina regionum] Provinciarum, diocæsium, quod interdum latius, interdum strictius accipiuntur.

51 Relatio fit] Si dictum sit, ita possideri, aut restitui debere, ut definitum sit in pacto ante tot annos inito.

52 Pro faciente habendam] Quasi restitnerit, nec nasci cum eo novam actionem putandum.

53 Moræ purgationem] Aliquam excusationem, si quis statutum restitutioni tempus non observaverit.

G R O N O V I I.

48 Quæ mutæ sunt] Ubi utrimque redditur, quam ubi tantum ab altera parte.

Tom. IV.

T t

G R O N O

tempus admitti, ^m verum non est, nisi improvisa necessitas impedimento fuerit. Nam quod canones nonnulli purgationi tali favent, mirum non est, + cum eorum officium sit, Christianos ad ea permovere, quæ charitati mutuæ conveniunt. At in hac quæstione de pactis interpretandis non jam quærimus quid melius sit, immo + nec quid a quoque religio, & pietas exposcat; + sed ad quid cogi possit, + quod totum versatur in eo jure, quod externum diximus.

XXVI. In dubio autem sensu magis est + ut contra eum fiat interpretatio, ⁿ 54 qui condiciones elocutus est, + quod esse solet potentioris: (est ejus, ⁵⁵ qui dat, non qui petit, condiciones pacis (aa) dare, + ait Annibal) sicut & contra venditorem ^a fit interpretatio: + habet enim quod sibi imputet, qui non apertius locutus est: alter autem quod plures sensus recipiebat, + id suo jure accipere potuit in partem sibi utiliore; + unde alienum non est quod Aristoteles ^b dixit: διὰ τὸ χρησιμὸν τῆς Φιλίας ὄντος, ἢ τῷ παρόντι ὠφέλιμα μέτρον ἔστιν *ubi utilitatis causa amicitia est, ibi* ⁵⁶ *ejus, qui accipit, utilitas, + ejus, quod debetur, mensura est.*

^a L. Veteribus. 39. D. de pactis. ^b Ethic. Nicom. VIII, 15.

+ XXVII. Quotidiani usus & illa disputatio est: + quando pax rupta censeatur: quod Græci vocant + παρασπόνδημα. + non enim idem est ⁵⁷ novam bello causam præbere, + & pacem rumpere: sed multum inter hæc interest, + tum ⁵⁸ ad committendam pœnam a peccante, + tum ad liberandam in cæteris fidem ejus, in quem peccatum est. Rumpitur pax tribus modis, + aut faciendo contra id, ⁵⁹ quod omni paci inest, + aut contra id, quod ⁶⁰ in pace dictum est aperte, aut contra id, quod ⁶¹ ex pacis eujusque natura debet intelligi.

XXVIII. Contra id, + quod omni paci inest, fiet, si vis bellica inferatur, nimirum, ubi nulla nova subest causa: quæ si probabiliter adferri potest, + fatius est injustitiam sine perfidia, quam cum perfidia admissam credi. Illud Thucydidis ^c vix opus habet moneri: λύσει τὰς σπονδὰς ἄλλ' οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ' οἱ πρότεροι ἐπιόντες. *o pacem rumpunt non qui vim vi arcant*

^c Lib. I. c. 123.

GRONOVII.

54 Qui condiciones elocutus est] Qui formulam dictavit, aut concepit.

55 Qui dat] Pacem.

56 Ejus, qui accipit] Ex commodo accipientis grandius, aut minus æstimatur quod debetur.

57 Novam bello causam præbere &c.] Alterum, si temere fiat, injustitia est, alterum perfidia.

58 Ad committendam] Quia in posteriore, quod gravius, plus pœnæ debet, qui sacri juris aliquid violat, & liberior, excusatioque est ad non servanda cætera, quæ convenerunt.

59 Quod omni paci] Quod dictum, conventum, pactum intelligitur in genere, quotiescumque pax coit.

60 In pace dictum est] Quod in ea, quæ nunc placuit, satis evidenter, & perspicue cautum est.

61 Ex pacis cujusque] Quod ipsum genus pacis, in quod consensum est, præstari oportere, recte judicantibus demonstrat. nam. 39. Specialem naturam pacis vocat.

(aa) Dicere, non dare, est apud LIVIUM, qui ita Hannibalem inducit loquentem; Lib. XXX. Cap. 30. J. B.

GROTII.

^m Verum non est, nisi improvisa necessitas impedimento fuerit] Vide Albertum Argentinensem.

ⁿ Qui condiciones elocutus est] Plautus Perfa: tua, merx, tua indicatio est. (IV. 4. 37.) In hac re solet prior loqui is, qui plus valet; ut vero petantur condiciones, loqui prior solet qui est infirmior. Plutarchus Sulla: τῶν δεομένων ἐστὶ τὸ πρότερος λέγειν τοῖς δὲ νικῶσιν ἔξαμαί το σιωπῶν. eorum est prius loqui, qui opus habent pace, victori satis est tacere. (Pag. 467. C.)

^o Pacem rumpunt non qui vim vi arcant, sed qui

arcent, sed qui priores vim inferunt. + Hoc posito, + a quibus, & quibus illata vis armata pacem solvat, videndum est.

XXIX. + Qui ⁶² focii fuerunt + si quid tale faciant, pacem rumpi, video esse qui sentiant. + Nec nego ita conveniri posse, + non proprie ut ex alieno facto alius fiat pœnæ obnoxius, sed ut pax non videatur plene inita, sed sub conditione, ⁶³ + partim potestativa, + partim casuali. Verum, + hoc modo facta pax, ni manifeste appareat, credi non debet: + est enim enorme, & communi pacem facientium voto non convenit: ergo + qui vim intulerunt, ⁶⁴ + aliis non adjuvantibus, pacis ruptæ ⁶⁵ tenebuntur, + & in eos bellandi jus erit, non in alios: contra ⁶⁶ quam Thebani aliquando contra ⁶⁷ Lacedæmoniorum socios dixerunt.

a Paus. IX. c. 1.

XXX. Si quid + subditi per vim armatam faciunt sine jussu publico, videndum erit an privatorum factum ⁶⁸ + publice probatum dici possit: ad quod tria requiri, + scientiam, puniendi potentiam, & neglectum, ex his, quæ supra ^b tractavimus, facile potest intelligi. Scientiam evincunt ⁶⁹ facta manifesta, aut denunciata. + Potentia ⁷⁰ præsumitur + nisi defectio appareat. neglectum ostendit elapsum temporis spatium, quale in quaque civitate ad crimina punienda sumi solet: + Et talis ⁷¹ neglectus decreto idem valet, nec aliter accipiendum, quod ait apud Josephum ^c Agrippa, regem Parthum arbitraturum pacem rumpi, + si subditi sui contra Romanos armati procedant.

b L. II, c. XXI. §. 2, & seqq.

c Bell. Jud. Lib. II. Cap. 16. §. 4. pag. 190. Edit. Hudson. l. Bat.

XXXI. Quæri sæpe solet, an & hoc locum habeat, si ^{cujus} subditi + non per se arma moveant, + sed aliis bellum gerentibus militent. Certe

Ceri-

qui priores vim inferant] Vide Ammianum Marcellinum initio libri XXIX. qui sic de Romanis: opera consulta retro cedentes, ne ferro violarent adversorum quenquam primi, & judicarentur dissiſſe federis rei, ultima tradente necessitate congressi sunt. Armenii in oratione ad Chosroën apud Procopium Persicorum II. (c. 3.) λέγουσι μὲν γὰρ τὴν εἰρήνην εὖ δὲ ἂν ἐν ὁπλοῖς γίνοντο πρώτοι, ἀλλ' οἱ ἂν ἐπιβουλεύοντες ἐν σπονδαῖς τοῖς πέλαις ἀλοῖεν rumpunt pacem non qui primi in armis sunt, sed qui federis tempore deprehenduntur insidiati alteris. Apud eundem. Vandalicorum II. Mauri: λέγουσι γὰρ τὰς σπονδὰς, εὖ ὅσοι ἀδικήμενοι ἐν τῷ ἐμφανῆς τῆς πέλει καταγοργητῆ ἀφίστανται, ἀλλ' ὅσοι ὑποσπονδῶς ἔχειν ἀξιούντες τινὰς, εἴτα βιάζονται. καὶ τὸν Θεὸν πολέμιόν σφισι ποιῶνται, εὖ οἱ ἂν τὰ σφότερα αὐτῶν κομιζόμενοι ἢ ἐπί τῆς χωροῖεν, ἀλλ' ὅσοι τῶν ἀποστῶν ἐπιβουλεύοντες εἰς κίνδυνον πολέμου καθίστανται frungunt pacis federa, non qui injuriis affecti, palamque id dequesti ad alios se transferunt: sed qui, quos federatos habere volunt, violant: Deumque sibi faciunt hostem, non si qui rebus suis secum sumtis ad alios transeant, sed si qui aliena invadentes eorum dominos in belli periculis cogunt. (Cap. II.)

GRONOVII.

⁶² Socii fuerunt) Eorum, quibuscum bel- lavimus.

⁶³ Partim potestativa] Qua caveatur partim de eo, quod in potestate est, & nostro arbitrio potest permitti, aut impediri: partim de eo, quod forte fortuna accidere potest.

⁶⁴ Aliis non adjuvantibus] Illis, quibus antea focii fuerunt, quiescentibus, neque istos subornantibus.

⁶⁵ Tenebuntur] Ipsi & non, quorum focii antea fuerant.

⁶⁶ Paus. IX.] P. 544.

⁶⁷ Lacedæmoniorum socios] Platænses, quod Lacedæmonii, quorum illi focii fuerant in bello, Cadmea ex insidiis occupata pacem rumpissent, quamvis Platænses ipsi nihil deliquissent.

⁶⁸ Publice probatum] Accipi possit, ut consilio, & approbatione populi, vel imperantis, factum.

⁶⁹ Facta manifesta] Quæ qui fecit, ita palam fecit, ut civitas non possit non scire; aut si civitati ab eo, cui factum, significatum est.

⁷⁰ Præsumitur nisi] Creditur enim princeps, vel populus in privatos justum habere imperium, nisi contrarium doceat manifesta scitio.

⁷¹ Neglectus decreto] Perinde in culpa est, ac si decreto facinus esset probatum.

a L. VII.
c. 20.
b Gell.
VII, c. 3.

Cerites apud Livium se purgant, suos non publico consilio militasse. Eademque + Rhodiensium b fuit defensio. + Et verius est, ut id quoque permittendum non sit, nisi probabilibus argumentis appareat 72 + actum aliud, ut nunc interdum fieri solet, exemplo veteri Aetolorum, quibus pro jure erat, p ἄγειν λάφυρον ἀπὸ λαφύρου, + ex omni praeda praedam sumere:

c Polyb.
lib. XVII.
c. 4. §.

cujus moris hanc vim esse, ait q Polybius: ἂν ἕτεροι τινος πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους; ὄντες Αἰτωλῶν φίλοι ἢ σύμμαχοι, μηδὲν ἤττω ἐκείνοι τοῖς Αἰτωλοῖς ἀνευ κοινῆ ὀργῆς ἢ καὶ ἀμφοτέρωσιν πολεμῶσι τὴν χώραν ἄγειν τῶν ἀμφοτέρων' etiamsi non ipsi, sed alii bellum gerant amici ipsorum, aut socii, ut eo non minus Aetolis liceat, r citra publicum decretum utrique parti militare, s utrinque praedas agere. Livius d de iisdem: juventutem adversus suos socios publica tantum auctoritate demta militare sinunt, s contraria sepe acies in utraque parte Aetolica auxilia habent. Olim Etrusci, negato Vejentibus auxilio, e si qui suae juventutis + voluntarii ad id bellum irent, non impediabant.

d Lib.
XXXII. c.
34.
e Liv. lib.
V. c. 17.

XXXII. I. + Rursum pax rupta censeri debet, non modo + si toti corpori civitatis, + sed & si subditis vis armata inferatur, nimirum 73 + sine nova causa. Nam + ut omnes subditi tuti sint, pax inicitur: est enim pax actus + civitatis 74 pro toto, & pro partibus. + Immo & si causa nova subdit, 75 per pacem licebit se, suaque defendere. + Naturale enim hoc, ut ait f Cassius, arma armis repellere: + ideo 76 abdicatum inter pares non est ut facile credatur. + ulcisci autem, aut ablata recuperare per vim non licebit, nisi postquam judicium erit negatum. + Haec enim res 77 moram fert: + illa non fert.

f L. vim
vi, l. §.
27. D. de
vi s vi
arm. Vide
supr. L. I.
c. l. per tot.

2. At s si quorum subditorum ita perpetuum sit maleficium, ac juri naturae contrarium, ut quod faciunt, + id credendi sunt omnino facere rectoribus suis improbantibus, + & in eos judicium postulari non possit, quales sunt + qui piraticam exercent; ab his & res + recuperare, & ultionem exposcere licebit tanquam a deditis. At + alios innocentes eo nomine armis impetere, id vero est contra pacem.

XXXIII. I. t 78 Sociis quoque vis armorum illata pacem rumpit: 79 + fed

G R O T I I.

G R O N O V I I.

p ἄγειν λάφυρον ἀπὸ λαφύρου] Plautus Truculento: de praeda praedam capio. (ll. 7. 15, 16.)

q Polybius] Vide eum & ia excerptis. (num. 6.)

r Citra publicum decretum] Idem de Hunnis Sabiris suo tempore narrat Agathias libro IV. (Cap. 3.)

s Si quorum subditorum ita perpetuum sit maleficium] Ita Augustus judicavit contra Syllaem pro Herode. Josephus XVI, 10. §. 8. Ed. Hudson.

t Sociis quoque vis armorum illata pacem rumpit] Thuanus lib. LXV. anno MDLXXVIII. Est &, quod huc pertinet, apud Haræum, tomo II. historiae Brabanticae in anno MDLVI.

72 Actum aliud] Id prohibitum non esse. 73 Sine nova causa] Qui post pacem initam damnata non dederunt, vel offensam contraxerunt.

74 Pro toto, s pro partibus] Pro ipso corpore, sive omnibus junctim, & singulis seorsum. 75 Per pacem licebit] Iis, quibus vis inferitur.

76 Abdicatum inter pares] Renuntiasse inquam huic juri, qui non alteri sese submisit. 77 Moram fert] Ultionis, aut ablatorum persecutio non necesse est ut fiat in instanti, quemadmodum defensio contra repentinam vim, aut aggressionem.

78 Sociis quoque] Illorum, quibuscum velut cum ducibus adversae partis pax facta est.

G R O -

79 + sed his demum, qui in pace comprehensi sunt, ut * ostendimus cum + Saguntinam controversiam examinavimus. Urgent hoc Corinthii in oratione, quæ est apud Xenophontem historiæ Græcæ ^b sexto: *ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ὅτι πάντες ὑμῖν ἰσχυροὶ ἐσμεν, ὅτι πάντες ὑμῖν ἰσχυροὶ ἐσμεν, ὅτι πάντες ὑμῖν ἰσχυροὶ ἐσμεν.* Quod si ipsi focii non pepigerint, sed alii pro ipsis, + idem tamen statuendum erit, postquam satis constat, eos socios pacem ratam habuisse. nam quamdiu adhuc incertum est an ratam habere velint, ⁸⁰ + hostium loco sunt.

2. + Aliorum sociorum, ^c + ut & cognatorum, & affinium, + qui nec subditi sunt, nec in pace nominati, + separata causa est, + nec ad pacem ruptam vis in eos trahi potest. neque tamen sequitur, ut & supra ^d diximus, bellum eo nomine + suscipi non posse, + sed id bellum erit ex nova causa.

XXXIV. Rumpitur & pax, ut ^e diximus, + faciendo contra id, quod in pace dictum est: sub faciendo autem + comprehenditur ⁸¹ & non facere quod, + & cum oportet.

+ XXXV. + Neque admittam hic discrimen capitum pacis, quæ majoris, quæque minoris momenti sint. + Satis enim magna ut ferventur videri debent quæ pace comprehensa sunt. + Bonitas tamen, maxime Christiana, leviores culpas, accedente præsertim poenitentia, facilius condonabit, ut illud ^f locum habeat,

+ *Quem permisit peccasse: pax est innocens.*

Sed quo magis paci caveatur, consultum erit ^g ut capitibus minoris momenti adjiciatur ^h, ut si quid adversus ea factum erit, pacem non rumpat: + aut ut ⁸² arbitri prius adeantur, quam arma inferre liceat, quod erat in federe Peloponnesiaco, memorante Thucydide ^b.

XXXVI. Et plane sentio id actum videri, ^x si qua specialis poena ⁸³ adjecta sit: non quod nesciam posse ita contrahi, ut electio sit ejus, cui facta est injuria, poenam malit, an a transactione recedere, + sed quod negotii natura hoc, quod dixi, potius requirat. Illud quidem constat, & jam ⁱ supra dictum a nobis est, & historiæ auctoritate probatum, pacem non rumpere qui pactis simpliciter factis ⁸⁴ posterior non stat: neque enim tenebatur nisi sub conditione.

XXXVII.

G R O T I I.

^u *Ut capitibus minoris momenti adjiciatur, ut si quid adversus ea factum erit, pacem non rumpat*] Vide egregium exemplum in pace Justiniani, Justinianum inter, & Chosroën. Menander Protector eam habet. (Pag. 118. Ed. Hæschel.)

^x *Si qua specialis poena adjecta sit*] Ut in Gotthorum pactis cum Francis. Vide Procopium Gotth. I. (Cap. 12.)

G R O N O V I I.

79 *Sed bis demum*] Potius dicendum, nisi

qui nominatim excepti sunt, aut nisi quos certe constat comprehendi non potuisse, ut si subiecti alterius alteri sese applicent.

⁸⁰ *Hostium loco sunt*] Si scilicet ante pacem hostes fuerunt.

⁸¹ *Et non facere*] Facere contra pacta videtur & qui non facit, quod eum facere placuit, & qui non facit, quo tempore facere debuit ex pacto, aut negotii natura.

⁸² *Arbitri prius adeantur*] Sumatur iudex medius, & neutrarum partium, apud quem disceptetur.

⁸³ *Adjecta sit*] Certo capiti, ni servetur.

⁸⁴ *Posterior non stat*] Cum prius alter eis non stetit, & ipse postertus ea implere cessavit.

XXXVII. Quod si necessitas aliqua in causa sit, quo minus pars una impleat id, quod promissum est, + puta si res perierit, + aut ablata sit, + aut factum redditum sit aliquo eventu impossibile, + pax quidem rupta non censetur: nam, ut diximus, non solet illa pendere a ⁸⁵ conditione casuali. Sed alter + optabit, + an expectare malit, si qua spes sit impleri promissum serius posse, an ⁸⁶ æstimationem accipere, an ⁸⁷ mutuis præstationibus isti capiti respondentibus, aut æquum valentibus liberari.

^a Vide supra hoc libro c. XIX. §. 12, 14.

^b Supr. §. 27.

XXXVIII. Certe, + etiam post læsam fidem, ^a integrum est ⁸⁸ innocenti pacem servare, sicut + Scipio fecit post multa Carthaginensium perfida facta, + quia contra obligationem faciendo nemo se obligationi eximit: &, si additum est, ut tali facto pax rupta habeatur, + adjectum id censeri debet in commodum innocentis duntaxat, si eo uti velit.

XXXIX. Postremo ^b diximus, pacem solvi faciendo id, + quod specialis pacis natura repudiat.

^c L. Postliminio 5. D. de capt. d. Pro Gab. bin. Apud Hieronym. Apol. adv. Rufin. ^e L. item 25. §. si quis 35. D. de injur. Instit. §. servis 3. eod. tit. Alex. II. Conf. n. 3.

XL. I. + Sic quæ ⁸⁹ contra amicitiam sunt, rumpunt pacem, quæ ⁹⁰ sub amicitiae lege contracta est: + quod enim inter cæteros solius amicitiae ⁹¹ officium exigeret, hic etiam pacti jure præstandum est. + Et huc, + non vero ad quamvis omnino pacem (+ est enim & fedus, non amicitiae causa, ut nos ^c Pomponius docet) refero multa, quæ de ⁹² injuriis non armatis, & contumelia, a legum peritis dissertari solent, & præcipue illud ^d Tullii: *post redditum in gratiam* ⁹³ *si quid est commissum*, ⁹⁴ *id non neglectum, sed violatum putatur, nec imprudentiæ, sed perfidiæ assignatur.* Sed hic quoque ⁹⁵ + detrahenda quantum fieri potest facto invidia.

2. + Itaque personæ quamvis conjunctæ, aut subditæ facta injuria, ipsi, quicum pax inita est, facta non censetur, + nisi aperte ad ipsius fugillationem facta sit, + quam naturalem æquitatem in ⁹⁶ servis atrociter læsis sequuntur leges ^e Romanæ: & + adulterium, aut stuprum ⁹⁷ libidini potius, quam inimicitiae imputabitur: + & invasio rei alienæ novæ potius cupiditatis reum faciet, quam fidei læsæ. 3. + A-

G R O N O V I R.

⁸⁵ *Conditione casuali*] Sed potestativa scilicet, id est, non solet ita statui, ut, quod forte sit, eam rumpat, sed quod consilio, & culpa.

⁸⁶ *Æstimationem accipere*] Aliud tantundem valens.

⁸⁷ *Mutuis præstationibus*] Sibi remitti, quod ipse facturum se promisit, in compensationem ejus, quod ab altero non præstatur.

⁸⁸ *Innocenti pacem servare*] Quiescere, & ab eo vineulo, quo tenetur alter, eum non dimittere.

⁸⁹ *Contra amicitiam*] Quibus malevolus declaratur animus, etsi proprie nihil fiat adversus præcipua pacti capita.

⁹⁰ *Sub amicitiae lege*] Cui additum est inter articulos, ut posthac vivant tanquam boni, & fideles amici.

⁹¹ *Officium exigeret*] Quod fieri deberet lege humanitatis, & morum, cui qui non parat,

facit quidem improbe, non tamen actionem alteri parit.

⁹² *Injuriis non armatis*] Quæ sunt sine vi, aut si negentur honores debiti, aut fiat aliud quid in contumeliam focii.

⁹³ *Si quid est commissum*] Si qua offensio data.

⁹⁴ *Id non neglectum*] Pro fraude, & culpa habetur, non pro negligentia.

⁹⁵ *Detrahenda est invidia*] Ne nimis cito in bellum ruatur, factum, quamvis malignum, leniore potius animo accipiatur, & mitiore vocabulo appelletur, quam graviore, & invidiosiore.

⁹⁶ *Servis atrociter læsis*] Tanquam id pertineat ad domini offensam.

⁹⁷ *Libidini potius*] In eo peccasse magis aliquem interpretabimur, quod se continere non possit, quam quod in persona chara læsos nos vellet, aut contemneret.

G R O

3. + Atroces sane minæ, + nulla nova causa præcedente, cum amicitia pugnant: & + huc referam arces in finibus structas, non tuendi, sed nocendi causa, & insolitam copiarum conscriptionem, + si iustis satis indicis appareat, in non alium hæc, quam in eum, quicum pax facta est; comparari.

XLI. I. ¶ Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, + non est contra amicitiam. Neque enim + naturalis tantum, + sed & favorabilis est ista libertas, ut alibi ^a diximus. Eodem loco pono + per fugium exulibus datum. Nam in exules, ut ex Euripide diximus ^b alibi, + nullum jus civitati. Perseus apud Livium ^c recte, quid attinet cuiquam exilium patere, si nusquam exuli futurus est locus? Aristides Leucærica ^d secunda: διέκασαι τὰς ἐκπεσόντας, vocat κοινὸν ἄπαιον ἀνθρώπων. + commune jus hominum exules recipere.

2. Plane ^z oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis ⁹⁸ partem integram faciant, + recipere non licet, ut ^e alibi diximus: neque magis eos, + qui ex sacramento, + aut aliter, ministerium, + aut servitutem debent. De his autem, + qui belli sorte servi sunt, ⁹⁹ idem introductum gentium jure + apud quosdam populos, supra ^f memoravimus. Sed & de his, ¹ qui exules non acti pœnam justam effugiunt, dedendis egimus ^g alibi.

XLII. + Sortis alexæ subijci belli exitus licite non semper potest, + sed tum demum, quoties de re agitur, ² in quam plenum habemus dominium. Nam ad subditorum vitam, pudicitiam, & similia tuenda, + civitas, & ad bonum civitatis tuendum + rex arctius obligatur, quam ut omittere possit eas rationes, quæ ad sui, & aliorum tutelam maxime sunt naturales. Attamen + si vera æstimatione qui injusto bello impetitur tanto sit

^a L. II, c. II. §. 16, & 17 c. V. §. 24. ^b Ibid. §. 25. ^c L. XLII. c. 41. ^d Immo Orat. ^e Lenstr. I. pag. 105. C. Tom. II. ^f L. II. c. V. §. 24. ^g Lib. III. c. 7. §. 8. ^h L. II, c. XXI §. 3. & seq.

G R O T I I.

¶ Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, non est contra amicitiam] Solon: γενέσθαι πολιτῆας ἢ διδῶσι πλὴν τοῖς Φεύγονσι ἀεὶ φύγῃ τὴν ἰαυτῶν, ἢ πᾶσι τοῖς Ἀθηναῖσι μεταπολεμίοις ἐπὶ τῆς ἐπιτομῆς albo assignari non sinit, nisi eos, qui e sua patria in exilium perpetuum ejecti essent, aut cum omni familia artificii alicujus exercendi casu Athenas migrassent. (PLUTARCH. Vit. Sol. pag. 91. E.) Perseus apud Appianum in excerptis legationum num. 25. κοινῶν γε πάντων ἀνθρώπων νόμον καθὰ τὴν ὑμῶν τῶν ἰσθμῶν Φεύγοντας ὑποδέχεσθε feci hoc communi hominum jure, quomodo & vos alibi ejectos suscipitis. (Pag. 367. Ed. Fulv. Ursin.) Commune hoc jus pactis firmari, aut adstringi solet. Vide pacem Antiochi apud Polybium exc. leg. num. 35. & apud Livium (Lib. XXVIII. c. 38.) pacem inter Romanos, & Perfas apud Menandrum Protectorem. (Pag. 117, 118. Ed. Hæschel.) Similiter de Helvetiorum inter se pactis. Aradii, regibus

Syria inter se certantibus, obtinere, ut fugientes suscipere possent, sed non emittere. Testatur id Strabo XVI. (Pag. 754. Ed. Casaub. Paris.)

^z Oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis partem integram faciant, recipere non licet, ut alibi diximus Libro II, cap. V. §. 24. Vide & Bizarum libro XII.

G R O N O V I I.

⁹⁸ Partem integram] Qualis pars si abscedat, totum non manet integrum, sed mutilum fit.

⁹⁹ Idem introductum] Ut eos aufugientes a dominis, in quorum servitutem bello venerunt, recipere, nec reddere liceat.

¹ Qui exules non acti] Qui non sunt damnati exilio sed ipsi solum mutaverunt fuga, ne gravius punirentur.

² In quam plenum] In qua & exequi jus nostrum, & id remittere sine injustitia possimus.

G R O N O

fit inferior, ut resistendi nulla spes sit, videtur fortem offerre posse, ut certum periculum incerto evadat: + hoc enim est de malis minimum.

XLIII. 1. Sequitur valde agitata quæstio + de præliis, 3 quæ definito numero condicuntur + belli finiendi causa, puta inter singulos utrimque, ut Æneam, & Turnum, Menelaum, & Paridem: inter binos utrimque, (bb) ut inter ^a Ætolos, & Eleos: inter ternos utrimque, ut inter Horatios ^b Romanos, & Curatios Albanos: inter tricenos utrimque; ut inter ⁴ + Lacedæmonios, & Argivos.

^a Pausan. Lib. V. §. 5. ^b T. Liv. I, 24, & seqq.

2. + Si jus gentium externum tantum spectamus, non est dubitandum, + quin per id ipsum talia certamina sint licita: + hostium enim eadem id jus + indiscrete permittit. Quod + si vera esset veterum Græcorum, Romanorum, & aliarum gentium opinio, quemque vitæ suæ esse summo jure dominum, + jam & interna justitia talibus præliis non deesset. Sed + hanc sententiam rectæ rationi, ac Dei præceptis pugnare, aliquoties + jam ^c diximus. In proximi charitatem peccare eum, qui ob res, quibus carere possumus, retinendas, hominem occidit, alibi ^d ostendimus & ratione, & sacrorum oraculorum auctoritate.

^c Lib. II. c. XIX. §. 5. ^d XXI. §. 11.

3. Addemus nunc, + & in se, & in Deum peccare, qui vitam sibi a Deo pro magno beneficio concessam tam vili æstimat. Si res bello digna agitur, ut multorum innocentium salus, + pro ea totis viribus nitendum est. + Condicto certamine ^e uti, tanquam testimonio bonæ causæ, aut judicii divini instrumento, ^f vanum est, & a vera pietate alienum.

^e Lib. II. c. 1. §. 12. ^f seqq. ^g Th. 2, 2. 9. 95. art. 3. ^h ibi Cajet.

4. Una res est, (cc) quæ tale certamen + justum, ac pium potest reddere ex una duntaxat parte, ⁱ si alioqui omnino expectandum sit, + ut qui injustam causam fovet, victor sit futurus cum magna innocentium strage: ^j nihil enim ei imputandum est, qui mavult ea ratione certare, quæ spem ipsi maxime probabilem ostentat. + Sed & hoc verum est, quædam, quæ non recte fiunt, ab aliis tamen recte non probari, sed permitti, ut graviora mala, quæ aliter vitari non possunt, vitentur. quomodo multis in locis tolerantur + & improba femora, + & impudicitiam professæ mulieres.

^g Lib. II. c. XXIII. §. 10. ^h Egid. Regius disp. 32, dub. 2. n. 18.

5. Quod ergo supra ^k diximus cum de præveniendo bello ageretur, si

GRONOVII

3. *Quæ definito numero*] Ubi jubentur pauci decertare de fato, & eventu populi utrimque. 2, 23, 10.

4. *Lacedæmonios, & Argivos*] Ducibus Othryade, ac Therfandro. (Vide MEURSII *Misochanea Laconica*, Lib. IV. c. 13. ubi fusc de hac historia agit, & plures auctoritates veterum adducit. J. B.)

5. *Uti tanquam testimonio*] Quemadmodum superioribus ætatibus, in defectu probationum innocentie suæ, solebant cum accusatoribus in certamen armorum descendere.

6. *Nihil ei imputandum*] Nulla ejus est culpa.

(bb) De singulis tantum loquitur PAU-

SANIAS, quem in orâ libri Auctor noster testem indicat (neque enim alio referri potest illius testimonium) nimirum *Degmenus Eleus*, ab unâ parte; *Pyrechma Ætolus* ab alterâ, electi sunt, qui singulari certamine de re inter utrumque Populum controversâ decernerent. Neque in memoriam revocavit Auctor, se idem exemplum, tanquam è *Strabone*, alibi adtulisse, Lib. II. Cap. 23. §. 10. num. 1. *Epeus* enim, & *Eleus*, ibi unum, idemque sunt. Ceterum locus *Pausaniae*, de quo jam agitur, exstat Cap. 4. dicti Lib. V. J. B.

(cc) Confer heic PUFENDORFIUM nostrum, *De Jure Nat. & Geni*. Lib. VIII. c. 8. §. 5. J. B.

GRO-

si duo, quos inter de regno controversia est, parati sint inter se armis cernere, + pati id posse populum, ut major calamitas cæteroqui imminens evitetur: + idem &, cum de bello finiendo agitur, dicendum erit. ^a Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit: & apud Dionysium ^a Hallicar-nassensem Metius ait, non iniquum fuisse, ^b ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent, si de ipsorum, non de populorum, potentia, aut dignitate controversia fuisset. Sic ^c Heraclium Imperatorem cum Cosroë filio Perfarum regis pugnasse singulari certamine, legimus.

^a Lib. III.
^b 12.

XLIV. Cæterum, + qui sic in prælii exitum conjiciunt controversiam, ⁷ + sibi quidem jus, si quod habent, adimere possunt, + non & alteri, qui non habet, dare, + in illis quidem regnis, quæ in patrimonio non sunt. Itaque, ut valeat pactio, + & populi, + & si qui jam nati jus ad successione[m] habent, consensum necesse est accedere: + in ⁸ feudis non liberis, + etiam domini, sive senioris.

XLV. I. Sæpe + in talibus præliis quæri solet, ^d ⁹ + uter pro victore sit habendus. + Victi non possunt videri nisi qui aut omnes occubuerunt, aut in fugam dati sunt. Sic ^e ¹⁰ in fines se, aut oppida recipere, apud Livium ^b victi signa.

^b Lib. III.
^c 2, 3.

2. Apud tres nobiles historicos, Herodotum, Thucydidem, Polybium, ¹¹ tres proponuntur de victoria controversiæ, quarum prima ad ¹² conditum certamen pertinet. Sed, si quis recte advertat, inveniet, omnibus illis præliis ¹³ sine vera victoria discessum. + Nam ^e Argivi non fugati

^c Herod.
I. c. 182.

G R O T I I.

^a Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit] (Apud XENOPHONTEM, De Cyri instit. Lib. V. c. 3. n. 4.) Et multo ante Hyllus Eurystheum. Vide Eurypidem Heraclidis. (ψ. 804, & seqq. At aliter rem narrat DIODORUS SICULUS, Bibl. Histor. Lib. IV. c. 59, 60. J. B.)

^b Ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent] Hoc Adrianopolitæ respondebant Mahumeti de ipso, & Musa Zelebe. Leunclivius lib. XI. Sic Cunibertus Langobardorum rex Alachin provocat. Paulus Warnefredi lib. V. (Cap. 40.) Sic de Cherfonis castro Pharnacus cum Sauromato pugnare volebat, ne multitudo ob ipsorum controversiam periculis objiceretur; narrat Constantinus Porphyrogeneta capite de castro Cherfonis. Vide exemplum singularis certaminis de regno apud Pontanum historia Danica: & quæ de provocationibus inter Carolum V. Imperatorem, & Franciscum Primum Galliarum regem, narrant historici. (Certamen singulare, de quo Pontanus, fuit inter Edmundum, & Canutum. Vide Lib. V. pag. 151. Ed. Anst. 1631. Illius autem inter Pharnacum, & Sauromatum, nullum est vestigium in Cap. De Castro Cherfonis, quod est ultimum Lib. II. Const. Porphyrogen-

netæ De Thematibus; neque alibi in toto opere. J. B.)

^c Heraclium] Vide Aymoinum libro IV, cap. 21. & Fredegarium cap. 64.

^d Uter pro victore sit habendus] Ennius: (Apud Servium, in fragm.)

Qui vicit non est victor, nisi victus fatetur.

Vide Scaligerum ad illud Festi, herbam do.

^e In fines se aut oppida recipere, apud Livium victi signa] Et apud Guicciardinum, lib. II.

G R O N O V I I.

⁷ Sibi quidem jus] Pacto suo efficiunt, ut, si vincantur, perdant jus regni; non tamen ut id statim acquirat victor, nisi etiam consenserint, quorum interest.

⁸ Feudis non liberis] Ligiis. I, 3. 23.

⁹ Uter pro victore] Quia exitus sæpe sunt tales, ut uterque illos pro se possit interpretari.

¹⁰ In fines se, aut oppida] Excedere campo, nec castris confidere audent.

¹¹ Tres controversiæ] Tria controversiarum hujusmodi exempla.

¹² Conditum certamen] Num. 43.

¹³ Sine vera] Plena, & consummata alterius utrius partium.

^a *Tbuc. I.*
c. 51. 54.

^b *Lib.*
XVI. c. 1.
pag. 1014,
1015. *Ed.*
Amst.

^c *Lib.*
XXIX.
XL.

^d *L. Socie-*
tatem. 76.
D. pro so-
cio.

^e *L. Si*
libertus.
30. *D. de*
ep. lib.

fugati ab Othryade, sed nocte superveniente abierant, victores se rati, & id suis renuntiaturi. + Neque Corinthios fugaverant Corcyræi, ^a sed Corinthii, cum feliciter pugnassent, Atheniensium classem validam conspicati, nullo cum Atheniensibus virium periculo facto, cessim ierant. Philippus vero Macedo Attali quidem navem a suis desertam ceperat, at classem + nihil minus quam fugaverat. Itaque, ut ^b Polybius notat, magis pro victore se gerebat, quam victorem se sentiebat.

3. Illa vero, ¹⁴ spolia legere, ^f cadavera ad sepulturam concedere, ¹⁵ prælio iterum lacescere, quæ & dictis locis & apud ^c Livium aliquoties reperias ut signa poni victoriæ, per se nihil probant, nisi quatenus cum aliis indiciis + valent ad docendam hostium fugam. Et certe, + qui loco cessit, in dubio magis est ut fugisse credatur. At, ubi victoriæ firma argumenta non sunt, res + manet ¹⁶ eo loco, quo ante prælium fuit: & + aut ad bellum, + aut ad novas pactiones veniendum est.

XLVI. I. Arbitrorum, ^d Proculus nos docet, + duo esse genera: + unum ejusmodi, ut sive æquum, sive iniquum, parere debeamus; quod observatur, ait, + cum ¹⁷ ex compromisso ad arbitrum itum est: + alterum ejusmodi, ut ¹⁸ ad boni viri arbitrium redigi debeat, cujus generis exemplum habemus in ^e Celsi responso: *si libertus, inquit, ita juraverit dare se quot operas patronus arbitratus sit, non aliter ratum fore arbitrium patroni, + quam ¹⁹ si æquum arbitratus sit.* Sed hæc jurisjurandi interpretatio, ut Romanis legibus induci potuit, + ita verborum simplicitati per se spectatæ non convenit. Illud tamen verum manet, + utrovis modo arbitrum sumi posse, + aut ut ²⁰ conciliatorem tantum, quales Athenienses inter Rhodios, & (dd) Demetrium fuisse legimus, + aut ut ²¹ cujus dicto parendum omnino sit. (ee) + Et hoc est genus, de quo nos hic agimus, &

G R O T I I.

^f *Cadavera ad sepulturam concedere*] *Plutarchus Agefilao: ως δ' ἵπευσαν οἱ πολέμιοι νεκρῶν ἀναίρεσιν αἰτῆντες, ἐσπέισατο, καὶ τὴν νίκην ἕτως ἐκβεβαιωσάμενοι, εἰς Δελφῶς ἀπεκροιάθη* postquam autem hostes misere ut mortuos tollere liceret, concessit, eoque modo victoria testimonium adeptus Delphos abiit. (Pag. 606. B.) Idem Nicia: καὶ τοὶ κατὰ νόμον τινα καὶ συνθήκειαν οἱ νεκρῶν ὑποσπονδῶν λαβόντες ἀναίρεσιν, ἀπολέγειν τὴν νίκην, καὶ τρόπαιον ἰσάναι τῶς τῶτων τυχόντας δὲ ἔνδεισμον ἢ. *quantquam more, Et instituto recepto qui mortuos deportandos concessu acceperant, censebantur a se abdicasse victoriam, Et qui id impetrassent, eis jus non erat trophæa figendi.* (Pag. 527. A. B.)

G R O N O V I I.

¹⁴ *Spolia legere, cadavera*] Quæ indicio sunt, locum aciei, antea communem, nunc esse ejus, qui spolia legit, & cadavera concedit. Justin. 6. 6.

¹⁵ *Prælio iterum lacescere*] Quod detrectet

hostis, neque audeat prodire in æquum. Liv. 22, 12.

¹⁶ *Eo loco, quo ante*] Ambigua.

¹⁷ *Ex compromisso*] Ubi convenit inter partes, ut quicquid statuerint arbitri, eo stetur sine exceptione,

¹⁸ *Ad boni viri arbitrium*] Ubi convenit hoc ita, si patuerit arbitros se gerere tanquam medios, & bonos viros.

¹⁹ *Si æquum arbitratus*] Si non abusus fuerit liberti bonitate, qui ejus arbitrio se commisit.

²⁰ *Conciliatorem*] Qui persuasione, & inductione utatur.

²¹ *Cujus dicto*] Qui imperio, & sententia decretoria.

(dd) Habet hoc è PLUTARCHO, *Vit. Demetr.* pag. 399. A. Nihil enim de hoc officio Atheniensium memorat *Diodorus Siculus*, Lib. XX. Cap. 100. quum tamen fusc narret frustraneam Rhodi obfidionem, quæ ad pacem ineundam Demetrium compulit. J. B.

(ee) Confer hæc PUFENDORFIUM nostrum, *De Jure Nat. Et Gent.* Lib. V. cap. 13. §. 4, & seqq. J. B.

G R O -

& de quo nonnulla supra ^a diximus + cum de cavendi belli rationibus ^a Lib. II. loqueremur. ^{c.} 23. §. 8.

2. Quanquam vero etiam de talibus arbitris, ²² in quos compromissum est, lex civilis statuere possit, & alicubi statuerit, + ut ab iis provocare, & de injuria queri liceat: ⁸ + id tamen inter reges, ac populos locum habere non potest. ²³ + Nulla enim hic potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediatur, aut solvat. + Standum ergo omnino, sive æquum, sive iniquum pronunciaverint, ita ut Plinii ^b illud huc recte ^b Pref. nat. hist. pag. 3. Edit. Har- duin. aptes: + summum quisque causæ suæ judicem facit, quemcumque eligit. Aliud enim est ²⁴ + de arbitri officio, + aliud ²⁵ de compromittentium obligatione quærere.

XLVII. 1. In arbitri officio spectandum, + an electus sit ²⁶ in vicem judicis, + an ²⁷ cum laxiore quadam potestate, quam (ff) arbitri quasi propriam vult Seneca, ^c cum dicit: *melior videtur conditio causæ bonæ, + si ad judicem, quam si ad arbitrum mittitur*: + quia ²⁸ illum formula includit, & certos, quos non excedat; terminos ponit; hujus libera, & nullis adstricta vinculis religio & detrahere aliquid potest, & adicere, & sententiam suam, non prout lex, aut justitia suadet, + sed prout humanitas, & misericordia impulit, regere: Aristoteles ^d quoque ^d Rhet. I. c. 13. ²⁹ *ἐπιεικὲς*, id est, æquum, qui, & commodi hominis esse, ait, *εἰς δίκασιν μᾶλλον ἢ εἰς δίκην βάλειναι ἴεναι*, ^{c.} 13. ²⁹ *malle ire ad arbitrum, quam in jus*, rationem adjiciens, *ὁ γὰρ δίκαιος τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ ὃ δὲ δίκαιος τὸν νόμον* & *τῆτι ἕνεκα δίκαιος εὐρίδη ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύη*. *nam + arbiter id, quod æquum est, respicit, judex legem: immo arbiter ejus rei causa repertus est, + ut valeret æquitas.*

2. Quo in loco æquitas non proprie significat, + ut alibi, partem illam justitiæ, ²⁹ quæ legis sonum generalem ex mente auctoris adductus interpretatur, (+ nam hæc & judici commissa est) + sed omne id, quod rectius

G R O T I I.

^g *Id tamen inter reges, & populos locum habere non potest*] Mariana libro XXIX, 15. Benbus libro IV. (fol. 62.) Paces per arbitrum factas habes aliquam multas in Polonica historia Cromeri libris X. XVI. XVIII. XXI. XXIV. XXVII. XXVIII. Habes & in Danica Pontani libro II. confer quæ nos supra libro II, c. XXIII. §. 8.

G R O N O V I I.

²² *In quos compromissum*] Qui omnem habent pronuntiandi, & litem terminandi potestatem.
²³ *Nulla hic potestas superior*] Ut in privatarum rerum arbitris est magistratus, vel princeps.
²⁴ *De arbitri officio*] Quid facere illum deceat.
²⁵ *De compromittentium obligatione*] Quid facere necessario teneantur.
²⁶ *In vicem judicis*] Ut merum jus, summamque justitiæ legem, & causarum merita spectet.

²⁷ *Cum laxiore quadam*] Ut possit etiam præter jus ex æquo, & bono statuere.
²⁸ *Illum formula*] Cum qua semper datur a prætoribus iudex, veluti: *si pateret dare, vel facere oportere.*
²⁹ *Quæ legis sonum*] Quæ quod lex dicit, cum possit in alienum, & absurdum sensum rapi, ex ratione, & prudentia id intelligendum monet. 2, 20, 27.

(ff) In loco SENECÆ non agitur de Arbitris ex compromisso: sed illi Arbitri veri sunt Judices, nimirum Pedanei, seu à Prætoribus dati; Arbitri autem dicuntur, quod dentur in Judiciis bonæ fidei, ubi laxior erat eorum potestas, aded ut ex æquo, & bono decernere eis liceret; quum Judices strictè sic dicti, qui in Judiciis stricti juris addicebantur intra verba, & legum subtilitatem manere deberent. Vide CICER. Orat. pro Rosc. Comed. c. 4. INSTIT. de Actionib. §. 1. & 30. in primis ERUDITISSIMI NOODTII eximium Opus De Jurisd. & Imp. Lib. I. cap. 13. J. B.

rectius fit, quam non fit, ³⁰ etiam extra iustitiæ proprie dictæ regulas. Sed + tales arbitri sicut inter privatos, & ejusdem imperii cives frequentes sunt, + & specialiter Christianis commendantur ab Apostolo Paulo I. Cor. VI. ³¹ + ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi: + in dubiis enim, ³² quod minimum est, sequimur: præcipue vero id + locum habet inter summam potestatem obtinentes, qui cum iudicem communem non habeant, arbitrum + censendi sunt adstrinxisse iis regulis, quibus iudicis officium adstringi solet.

+ XLVIII. Illud tamen observandum est, arbitros lectos a populis, aut summis potestatibus ^h ³³ de principali negotio pronuntiare debere, + non de possessione: + nam ³⁴ possessoria iudicia juris civilis sunt: + iure gentium possidendi jus dominium sequitur. + Ideo, dum causa cognoscitur, ³⁵ nihil est innovandum, + tum ne præiudicium fiat, + tum quia difficilis est recuperatio. Livius in ^a historia disceptatorum inter populum Carthaginiensem, & Masinissam, + legati, inquit, *jus possessionis non mutarunt.*

^a Lib. XI.
c. 17.

XLIX. I. + Alterius generis est arbitri sumtio, cum quis ipsi hosti de se arbitrium permittit; + quæ est deditio pura, + subditum faciens eum, qui se dedit, ei vero, cui fit deditio, + summam deferens potestatem. *ἐπιτρέπειν τὰ καθ' αὐτὸν* dicunt Græci. Sic + Ætolos in senatu rogatos legimus,

^b Livius
lib.
XXXVII.
c. 49.
^c Bell.
Punic. P.
34. Ed. H.
Steph.

^b permitterentne de se arbitrium populo Romano. Consilium P. Cornelii Lentuli apud Appianum, ^c circa finem belli Punici secundi, de re Carthaginienfium hoc erat: + permittant, inquit, *Carthaginienfes se arbitrio nostro, ut victi solent, & multi antebac fecerunt: videbimus deinde nos, & si quid fuerimus largiti, ³⁶ habebunt nobis gratiam: ³⁷ neque enim fedus dicere poterunt, permultum autem interest. Quamdiu federa cum illis inimus, ut ea rumpant, semper aliquid causabuntur tanquam læsi adversus aliquam federis partem. Nam quia multa sunt dubiæ interpretationis, patet semper perplexandi materia. At, ubi ut deditis abstulerimus arma, corpora ipsa acceperimus in potestatem, tum demum intelligent nihil se habere proprium, demittent animos, & quodcumque a nobis acceperint, id tanquam de alieno datum libentibus animis accipient.*

2. Sed

G R O T I I.

^h *De principali negotio pronuntiare debere, non de possessione*] Id Dux Sabaudia dicebat in controversia Salucis. Vide *Serranum* Henrico IV. (aut potius eum, qui *Serrani* Historiam ulterius deduxit.)

G R O N O V I I.

³⁰ *Etiam extra iustitiæ*] Etiam per leges possit non fieri.

³¹ *Ita in dubio*] Ubi non plane, ac diferte de iis conventum est.

³² *Quod minimum*] L. 9. D. de R. J.

³³ *De principali negotio*] Utrius sit res, de qua ambigitur: non uter interim eam possidere debeat.

³⁴ *Possessoria iudicia*] Quibus in antecessum certatur, uter, dum lis est, possidere debeat: nam is onus probandi in alterum devolvit.

³⁵ *Nihil est innovandum*] Non auferenda possessio ei, qui rem tenet.

³⁶ *Habebunt nobis gratiam*] Id beneficio nostro consecuti fuerint.

³⁷ *Neque enim fedus dicere*] Ex federe quicquam illis deberi.

G R O .

2. Sed hic quoque distinguendum est, + quid victus pati debeat, & + quid victor jure, + quid etiam salvo omni officio facere possit, + quid denique eum maxime deceat. Victus post deditionem + nihil non patientium habet : quippe jam subditus, + &, si jus belli externum respicimus, eo in loco, ut ei nihil non eripi possit, + etiam vita, etiam libertas personalis, multo magis bona, + non publica tantum, + sed & singulorum. *Ætoli*, inquit alio ^a loco Livius, ³⁸ *permissio libero arbitrio, ne in corpora serviretur, metuebant.* Citavimus ^b alibi : *ubi omnia ei, qui armis plus potest, dedita sunt, quæ ex iis habere victor, quibus multari eos velit, ipsius judicium, atque arbitrium est.* Eodem (gg) illud + Livii ^c pertinet : *Romanis mos vetustus erat, cum quo nec federe, nec æquis legibus jungerentur amicitia, non prius imperio in eum tanquam pacatum uti, quam omnia divina, humanaque dedisset, obsides accepti, arma ademta, præsidia urbibus imposita forent.* + Etiam occidi licite interdum deditos ^d ostendimus.

^a Lib. XXXVII.
c. 7.
^b Lib. III.
c. VIII. §. 4.
^c Lib. VII.

^d Lib. III.
c. XI. §. 16.

L. I. At victor, + ne quid injuste faciat, spectare primum debet, + ne quem occidat, nisi id ³⁹ suo facinore meritum, sic &, + ne cui quicquam auferat, nisi in justam pœnam. ⁱ + Intra hunc autem modum, ⁴⁰ + quantum securitas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, + semper honestum est, interdum pro circumstantiis + etiam ex morum regula necessarium.

2. Diximus alibi, ^e bellorum egregios fines, quoties ignoscendo transfigitur. Nicolaus Syracusanus apud ^f Diodorum : *παρέδωκαν ἑαυτὸς μετὰ τῶν Ἑλλῶν πειεύσαντες τῇ τῶν κρατῶντων εὐγνωμοσύνη. διόπερ ἐκ ἀξίου αὐτὸς τῆς ἡμετέραςλευδοῦναι φιλανθρωπίας. tradiderunt se cum armis, confisi clementia victoris : quare indignum foret eos decipi spe nostræ humanitatis.* Postea : *εἰ τις Ἑλλήνων τὰς παραδόντας αὐτὸς καὶ τῇ τῶν κρατῶντων εὐγνωμοσύνη πειεύσαντας ἀπαραίτητη τιμωρίας ἤξιωσεν ; quis unquam Græcorum eos, qui se clementia victoris permitterent, ⁴¹ indeprecabili supplicio puniendos censuit ?* & Cæsar Octavius apud ^b Appianum, L. Antonium, qui se deditum venerat, alloquens, *σπονδὰς γὰρ μοι τῆδε μὲν ἔτυχες ἀνὴρδικημένῃ καὶ νεικηκίῳ· ἄσπονδον δὲ σαυτόν τε καὶ τὰς φίλους ἐπιτρέπων ἡμῖν καὶ τὸν στρατὸν, ἀφαιρῆ μὲν πᾶσαν ὄργην, ἀφαιρῆ δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν ἢ σπενδόμενῃ ἀνὴρ ἔδωκας (male editur*

^e Lib. III.
c. XV. in fin.
^f Lib. XIII. c. 21.
g Cap. 23.

^b Bell. Civ. V. p. 697.

ἔδωκε

G R O T I I.

ⁱ *Intra hunc autem modum, quantum securitas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, semper honestum est*] Vide nobile exemplum Ferdinandi Legionensium regis apud *Mavianam* lib. XI. c. 15. Et repete quæ nos supra hoc libro, cap. XI. §. 14. & 15.

G R O N O V I I.

³⁸ *Permissio libero arbitrio*] Si senatus, populi Rom. omne de se arbitrium facerent, ne principes eorum vinculis, & supplicii tradiderentur, metuebant.

³⁹ *Suo facinore*] Proprio, extra communia, & egresso modum eorum, quæ vulgo, & pro-

miscue in bello fiunt.

⁴⁰ *Quantum securitas*] Concedere potest victor, ita ut ipse extra metum cladis, aut rebellionis maneat.

⁴¹ *Indeprecabili supplicio*] Ut *Gell. I, 13. Pœna indeprecabilis.*

(gg) Locus non exstat *Lib. VII.* quem Auctor in margine indicat, sed *Lib. XXVIII.* c. 34. quem errorem tacitus emendassem, ut innumeros alios ejusmodi silentio præterii, nisi fontem ejus ostendere possem, & aliquatenus id juvaret. Nimirum locum illum noster excrisperat à *PETRI FABRI SEMESTR. Lib. I. c. 7. p. m. 43.* ubi tamquam ex *Lib. 7.* laudatur, & alterius libri ejusdem Scriptoris numerus falso notatur. *J. B.*

ἴδωκε) ὅτι ἀνάγκη συμπίπτεται γὰρ οἷς ἄξιον ἡμᾶς παθεῖν, τὸ προσήκον ὄν ἐμὲ δικαίον εἰς ποιεῖν ὃ δὴ προτιμήσω. *si ad federa paciscenda venisses, 42 sensisses me & victorem, & injuria affectum. nunc, cum te & amicos, & exercitum arbitrio nostro permittis, demis mihi iram, demis & eam potestatem, quam in federe coactus esses concedere. + Nam cum eo, quod vos dignum est pati, simul jam & alterum spectandum est, + quid me facere par sit: atque hoc praeferam.*

3. Occurrit saepe in Romanis historiis locutio, + tradere se in fidem, ^a tradere in fidem, & clementiam. Sic apud Livium lib. ^a XXXVII. *Legationes finitimas tradentes in fidem civitates suas benigne audivit.* Lib. ^b XLV. *Paulo, ut se, suaque omnia in fidem, & clementiam populi Romani permitteret, contendente, ubi de rege Perseo fermo est; sciendum autem est, his verbis + nihil aliud, quam 43 deditioem meram intelligi: k neque fidei nomen his in locis aliud significare, quam ipsam probitatem victoris, cui se victus committit.*

4. ¹ Nobilis est apud Polybium, & Livium historia de Phanea Aetolorum legato, qui in oratione ad Manium consulem eo prolapsus est ut ^c diceret: *διότι κέρηται τοῖς Αἰτωλοῖς σφᾶς αὐτὰς ἐγχειρεῖν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίσιν.* (ita ^d vertit Livius) *se, suaque omnia fidei populi Romani permittere.* Cumque percunctanti consuli iterum + id affirmasset, postulasse consulem, ut quidam ⁴⁴ belli incentores sibi sine mora dederentur. Cum Phaneas excepisset, *non in servitutem, sed in fidem tuam nos tradimus, &* quod imperaretur, non esse moris Graecorum, respondisse consulem, nihil se curare, quid Graeci esset moris, se more Romano + imperium habere in dedito suo decreto, & catenis vinciri legatos iussisse. + In Graeco est, *περὶ τῷ δένει & καθήκοντι ποιεῖτε λόγον, δίδωκότες ἑαυτὰς εἰς τὴν πίσιν;* *de officio, & decore hic disputatur, cum jam vos fidei nostra permiseritis?* + Ex his verbis apparet, quantum impune, & non violato gentium jure facere possit is, in cujus fidem populus aliquis se permisit. + Neque tamen hac potestate usus est Romanus consul, sed & legatos dimisit, & Aetolorum concilio de integro deliberandi fecit potestatem. Sic populus Romanus ^e + Faliscis respondisse legitur, edoctum se, Faliscos se non potestati, sed fidei Romanorum commisisse: & de Campanis legimus, ^f eos non federe, sed deditioe in fidem venisse. 5. + Ad

^c Polyb. Exc. Lig. 13. pag. 1116. Ed. Amst. ^d Lib. XXXVI. c. 28.

^e Val. Max. lib. VI, c. 5. n. 1. ^f Livius lib. VIII. c. 2.

G R O T I I.

^k Neque fidei nomen hū in locis aliud significare, quam ipsam probitatem victoris, cui se victus permittit] Polybius: *κατὰ Ῥωμαίους ἰσοδυναμεῖ τὸ, τε εἰς τὴν πίσιν αὐτὸν ἐγχειρεῖν, καὶ τὸ τὴν ἐπιτροπὴν δένει περὶ αὐτῶν κατεῖναι.* apud Romanos idem valet, se in fidem alicujus committere, & victori de se statuendi liberam facere potestatem. (Ibid.) Graeci dicunt, εἰς δίκην σφᾶς αὐτὰς παραδίδουαι, ut Thucydides libro III. (Cap. 67.) ait: *καθ' αὐτῶν ἐπιτρέπειν ἕξασίαν*, ut Diodorus Siculus lib. XIV. (Cap. 112. pag. 453. Ed. H. Steph. ubi additur, *τὴν πᾶσιν* &c.

¹ Nobilis est apud Polybium] In excerptis legationum num. 13.

G R O N O V I I.

⁴² *Sensisses me & victorem*] Duras tibi conditiones praescripsissem, quod & possum, ut victor, & jure possum, ut affectus injuria.

⁴³ *Deditioem*] Romani rerum acerbiter verbis mitigare solebant. Sic *fidem* dicebant potestatem liberam de aliquo statnendi. Sic *socios*, qui erant veri subiecti. Sic Magistratus in edictis ponebant *bonum factum*, id est, *recte facietis*, pro eo, quod esset, volumus, & jubemus. Sic licitor supplicium sumpturus jubebatur *lege agere*.

⁴⁴ *Belli incentores*] Auctores, & concitores.

§. + Ad officium vero ejus, cui facta est deditio, non male regule-
ris Senecæ ^a illud: *clementia liberum arbitrium habet*: 45 + *non sub for-*
mula, + *sed ex æquo*, & *bono judicat*, & *absolvere illi licet*, & *quanti* ^{a L. II.}
vult 46 *taxare litem*. + Neque referre existimo, an dedens se dicat se de- ^{de clem. 7.}
dere alterius sapientiæ, an moderationi, an misericordiæ, hæc enim omnia
+ blandimenta sunt; res manet, + ut victor arbiter fiat.

LI. Sed sunt tamen & + deditiones conditionatæ, quæ aut singulis
consulunt (hh), ut + quibus vita salva, + aut corporum libertas, + aut
& quædam bona excipiuntur; + aut etiam universitati: quarum nonnullæ
etiam 47 + mixtum quoddam imperium possunt inducere, de quo egimus
^b alibi.

+ LII. + Accessiones pactionum sunt + obsides, & + pignora. ^m Obsi-
des diximus dari + aut sua voluntate, 48 + aut ejus, qui imperium ha-
bet; nam in summo civili imperio comprehenditur & 49 jus in actiones
subditorum, ut in bona. Sed civitas, aut ejus rector + tenebitur illud
incommodum ei, qui patitur, aut proximis repensare; & si plures sint,
quorum quis obses eat, reipublicæ nihil interfit; danda opera videtur,
+ ut sorte res dirimatur. + In vasallum, nisi idem subditus sit, jus hoc
50 feudi dominus non habet: neque enim reverentia, & obsequium, quæ
debet, + huc usque pertingunt.

LIII. + Interfici ^{si} obsidem posse, diximus, per jus gentium externum
non etiam interno jure, + nisi par ipsius culpa accedat. + Servi quoque
non fiunt: immo + & jure gentium bona habere, & heredibus relin-
quere possunt, + quanquam Romano ^c jure cautum est, ut bona eorum
in fiscum cogantur.

LIV. + An fugere obsidi liceat, quæritur? & constat non licere, 52
+ si ab initio, + aut postea, quo laxius haberetur, fidem dedit. Alio-
qui videtur + non is animus fuisse civitatis obligandi civem ne aufugeret,
+ sed hosti dandi facultatem qualis vellet custodiæ. + Et sic defendi pot-
est Cloeliæ ^d factum. Sed etsi ipsa nihil peccaverat, ⁿ civitas tamen reci-
pere

G R O T I I.

^m *Obsides diximus dari*] Hoc libro, c. IV.
§. 14. vide & caput XI. §. 18.

ⁿ *Civitas tamen recipere, & retinere obsidem
non poterat.*] Vide *Plutarchum* in *Publicola*
hac de re. (Pag. 107.) Ad illud *Virgilii*,
(Æn. VIII. 651.)

Vinculis innaret Cloelia ruptis.
Vinculis federis, ait Servius.

G R O N O V I I.

45 *Non sub formula*] Non est adscripta ver-
bis conceptis.

46 *Taxare litem*] Quantum vult, imponere
multam.

47 *Mixtum quoddam*] In quo aliquid juris

in suos relinquat dedito, exceptum ab imperio
victoris.

48 *Aut ejus, qui imperium*] Ipsos invitos.

49 *Jus in actiones*] Potest qui summum im-
perium habet, publici boni causa, auferre sin-
gulis arbitrium agendi, vel non agendi, ut
potest auferre bona.

50 *Feudi dominus non habet*] Ut eum vasal-
lum obsidem det invitum.

51 *Obsidem posse*] Si non servet pactum
qui obsidem dedit.

52 *Si ab initio quo laxius*] Ut minus arcte,
vel moleste custodiretur, dextra data, & jure-
jurando promisit se non abiturum.

(hh) Sic *Phocæenses*, dum sese dedunt *Æ-*
milio, pacti, ne quid hostile paterentur, nar-
rante LIV 10, Lib. XXXVII. c. 32. num.
10. J. B.

G R O N O

^a *Dict.* ^{e.} 13. pere, & retinere obsidem non poterat. Sic ^a Porfenna: *si non dedatur obses, pro rupto se fedus habiturum.* Deinde: *Romani pignus pacis ex federe restituerunt.*

+ LV. + Odiosa autem est obsidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia ex facto alieno venit. + Ideoque stricta interpretatio hic locum habet, + quare ⁵³ in unam causam dati, in aliam retineri non poterunt: quod ita intellige, + si aliud quid sine obsidum accessione promissum sit. + At si in alia causa fides jam violata sit, + aut contractum debitum, jam poterit obses retineri, non ut obses, + sed eo gentium jure, quo subditi ex facto imperantium detineri ^b possunt, ⁵⁴ + κατ' ἀνδροληψίαν: quod ipsum tamen ne fiat, + caveri poterit, adjecto pacto de reddendis obsidibus, ubi id, cujus nomine dati erunt, impletum erit.

^b *Vide supra Lib. III, c. 2.*

LVI. Qui obses datus est, ⁵⁵ tantum ut alterum captivum, aut obsidem redimat, + eo mortuo liberatur. + nam in illo, dum moritur, jus pignoris extinctum est, ⁵⁶ + ut in captivo redempto dixit ^c Ulpianus. Quare, + sicut in Ulpiani quæstione pretium non debetur, ⁵⁷ quod in personæ locum successit, + ita nec hic persona manebit obligata, quæ personæ vicaria facta est. Sic Demetrius a senatu Romano non inique postulabat dimitti, *ὡς Ἀντιόχῳ μὲν ἀντιδοθεὶς, Ἀντιόχῳ δὲ ἀποθανόντι*, inquit ^d Appianus. Justinus ^e ex Trogo: *Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, obsidemque se (malim legere obsidem in-quiens se (ii), ut cohæreat oratio) vivo fratre venisse, + quo mortuo, cuius obses sit, ignorare.*

^c *L. si patre 115. D. de capt.*

^d *Syr. Bell. pag. 117.*

^e *Lib. XXXIV. c. 3.*

+ LVII. Rege autem, qui fedus fecit, mortuo, an teneatur adhuc ^f obses, pendet ab eo, quod ^f alibi tractavimus, + an fedus habendum sit ⁵⁸ personale, an reale, + nam ⁵⁹ accessoria non possunt efficere, ut in principalium interpretatione a regula recedatur. + ejus autem naturam & ipsa sequi debent.

^f *Lib. II. c. XVI. §. 16.*

+ LVIII. Obiter hoc addendum est, obsides + interdum non accessionem esse obligationis, sed revera partem principalem: ut cum quis ex contractu ⁶⁰ + factum promittit non suum, & quia, eo non præstito, + tenetur ad id, quod interest, + ejus vice obsides obligantur: + quam fuisse

G R O N O V I E.

⁵³ *In unam causam dati*] Elapso tempore, in quod, aut perfecta re, ob quam dati erant.

⁵⁴ *Κατ' ἀνδροληψίαν*] Per clarigationem, vel pignoris capionem.

⁵⁵ *Tantum ut alterum*] Dum alter captivus, vel obses invisit patriam, & redemptionis pretium comparat.

⁵⁶ *Ut in captivo redempto*] Si quis patrem alicujus redemit, ut, in recepto pretio a filio, eum liberum dimittat, & is pater mortuus sit priusquam pretium a filio redderetur.

⁵⁷ *Quod in persona locum*] Quod cum erogandum esset pro captivo, & cujus ipse captivus erogandi pignus fuisset: pro eo mortuo,

& sic jure pignoris soluto, habet, retinetque filius.

⁵⁸ *Personale, an reale*] Cum solo rege percussum, an cum rege, & populo.

⁵⁹ *Accessoria non possunt*] Propter obsidem datum non statim fedus intelligitur esse reale, si aliud ab initio actum esse appareat.

⁶⁰ *Factum non suum*] Quod alius debet præstare.

(ii) Hanc conjecturam, tacito nomine Auctoris, rejicit *Matthias Berneggerus*; tuetur autem *J. Schefferus*, nisi que detrahatur de voce *Obsidem*, ut habent nonnulli MSS. Quod ultimum verius videtur. *J. B.*

fuisse videri sententiam Caudinæ sponſionis, diximus ^a alibi. Non dura tantum, sed & iniqua est sententia existimantium ^b, + ⁶¹ obsides etiam sine consensu suo alterum ex facto alterius posse obligari.

^a Lib. II, c. XV. §. 16.

+ LIX. Pignora quædam communia habent cum obsidibus, quædam propria. Commune, quod ⁶² & ex alio jam debito retinentur, ⁶³+ nisi obſtet data fides: proprium, quod quæ de iis est pactio, + non tam ſtrictè ſumitur, quam illa de obsidibus: neque enim ⁶⁴ æquale est odium. + Res enim natæ sunt, ut teneantur, + non & homines.

^b *Alb. Gent. l. II, c. 19.*

LX. Illud alibi quoque diximus ^c, ⁶⁵ + nullum tempus id efficere posse, ne luitio sit pignoris, + si id præstetur, pro quo pignus suppositum est. + Nam qui actus causam ⁶⁶ veterem, & notam habet, + non creditur ⁶⁷ ex nova procedere. Ideo ⁶⁸ patientia debitoris + veteri contractui, + non derelictioni imputatur, + nisi certæ conjecturæ aliam interpretationem expriment: + ut si quis luere cum vellet, impeditus id silentio transmisisset + tanto tempore, quod ad consensus conjecturam sufficere possit.

sc. Lib. II, c. IV. §. 15.

G R O N O V I I.

⁶¹ *Obsides etiam sine consensu*] Si aliquis obsidum peccet, aut aufugiat, pro ejus delicto alterum, qui simul sit obſes datus, teneri.

⁶² *Et ex alio debito*] Si jam solutum sit, cuius causa pignus datum est, & interim debitor aliud debitum ab eodem creditore contraxit, in hujus quoque debiti securitatem olim datum pignus potest retineri.

⁶³ *Nisi obſtet data fides*] Nisi expresse cautum est, non nisi in unam causam, quicquid etiam interveniat, hunc obsidem esse debere.

⁶⁴ *Æquale est odium*] Favorabilior est cau-

sa pignoris, quam obsidum: ideo laxior ejus interpretatio.

⁶⁵ *Nullum tempus*] Placuit enim, tempus non esse modum finiendæ obligationis. *Wq. semb. ad tit. Quibus modis pign. vel hyp. solvitur.*

⁶⁶ *Veterem, & notam*] Ut pignus contractum.

⁶⁷ *Ex nova*] Habitione pro derelicto.

⁶⁸ *Patientia debitoris*] Quod debitor pignus tamdiu penes tenentem esse passus est, id præsumitur fecisse, quia confidebat contractui, per quem putabat id sibi repetere, quando-cumque vellet, licere, atque integrum esse: non quod id pro derelicto haberet.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XX.

PAx in genere ſumitur pro quiete, & concordia. *Vid. cap. 1. §. licet &c. X. de judic. c. 1. in fin. X. de Freuga & paca. in specie vero pro pacto, quo bellum componitur. L. 1. §. 1. L. 5. §. 1. ff. de Tom. IV.*

pact. Nomen igitur est a pacificendo, & ſupponitur lis quædam inter pacificentes, quæ pactione hac finitur.

Constat ex his, pacem vel a natura esse, vel ex pacto. *Ulla bello prior est, quia is status*

XX

status

status naturæ est; hæc posterior, quia bellum præcedit, quod pactione componitur. De hac hic agitur, non de illa.

Cum vero Auctor in genere capite præcedenti demonstraverit, *fidem hosti quoque servandam esse*, hic jam porro ait, fidem, quæ hosti datur, vel dari *ad finiendum bellum*, de qua *hoc capite* agit; vel *durante bello*, ut in *induciis*, de qua *cap. seq.*

Additio.

• Compendium Systematis Grotiani circa
• fidem publice datam hosti, exposuimus in
• Diff. præm. XII.

A D §. I.

FIDE aut expressa, aut tacita constant]
• Omnis enim voluntas vel tacite, vel expresse, id est verbis, vel factis declaratur. *Pos. J. G. IV.*

Fides expressa], Immo & tacita fides est, vel publica, vel privata: de qua *tacita fide* agetur *infra c. 24.*

Aut publica], De qua *c. 20. 21. & 22.*

Aut privata], De qua *c. 23.*

Publica, aut summarum potestatum], De qua hoc capite *vigesimo* agitur.

Aut inferiorum], Quæ non tenet rempublicam, nisi jussu superioris detur; adeoque hæc quoque dependet a consensu superioris. *Vid. cap. 22.*

Quæ summarum potestatum est aut bello finem imponit], Quod fit per pacem, de qua *b. c. 20.*

Aut eo manente vim habet], Ut in pacto induciarum, *commeatus*, &c. *Vid. c. 21.*

In bis, quæ bellum finiunt], Id est in pacto de pace.

Et accessiones], De quibus *infra §. 52.*

Quæ bellum finiunt sive actu suo, ut pælienes], Adeoque ubi partes suo consensu, suæque voluntate, citra relationem ad aliud finem bello imponunt.

Sive ex consensu ad aliud relato], Ubi partes de pace consentiant, relatione habita ad id, quod arbitri, &c. decifuri sunt.

Ut sortes], *Vid. infr. §. 42.*

Prælii exitus], *Vid. infr. §. 43. 44.*

• 45.
Arbitri pronuntiatio], *Vid. infr. §. 46.*
• 47. & 48.

Quorum illa mere sunt fortuita], Scilicet fortes.

Alia duo casum temperant, &c.], Adeoque ubi præter fortunam & prudentiam, & fortitudo operantur.

A D §. II.

Eorum est, quorum est bellum] Id est summæ potestatis. Transigitur enim de bello, de quo nemo disponere potest, nisi cujus est jus belli. Unde nec belli dux, nec alii privati pacem inire possunt.

Rei enim suæ quisque moderator], Quæ ratio desumpta est ex *l. 21. c. Mand.*

Ut in bello utrinque publico], Diximus alibi, non dari aliud bellum inter gentes, nisi utrinque publicum.

Eorum sit, qui summi imperii exercendi jus habent], Adeoque qui superiorem, & sic judicem non habent.

In statu vere regio], Quis status sit vere regis, explicavimus *L. 1. c. 3. §. 7. seq.*

Modo is rex jus habeat non impeditum] Id est modo non sit restricta ejus potestas pacto, aut jurejurando, ne pacem facere possit absque consensu præcerum; &c. *d. c. 3. §. 11. seq.*

A D §. III.

Auctor dixit, regem in statu regio pacem facere posse. Excipit autem merito infantes, & furiosos. Etsi enim jus regni habeant, administratio tamen eis committi nequit; sed vel tutores, vel curatores eis dantur: si natura sunt inhabiles, nec jus eis competit.

Quæ judicii maturitatem non habet, &c.]

• Uti si sit infans, vel impubis: si enim puber est, maturum judicium, adeoque & administrandi facultatem habet; at si legibus regni fundamentalibus certa ætas definita est, interim curator constituitur. *Consi. l. 2. c. 5. §. 5. L. 1. c. 3. §. 22. l. 2. c. 3; §. 6.*

Quod in regnis aliquibus lege definitur] *Exempla retulimus supra L. 1. c. 3. §. 15.*

Alibi

Alibi probabilibus conjecturis] „ Ubi certum pubertatis tempus lege definitum „ non est, res dependet a circumstantiis „ an capax sit administrationis.

Qui imminuta mentis est] „ Uti si sit furiosus, vel mente captus.

Pacem facere non potest] „ Etsi enim jus „ imperii habeat, non tamen administrat, „ indeque nec pacem facit; qui est actus „ iudicii.

De rege captivo] Rex captivus, non jus tantum imperii retinet, sed & administrationem, quia casus ille, impedimentum illud temporarium, non auferit ipsi facultatem disponendi, non magis, quam alia absentia necessaria. Ergo retinet jus pacis faciendæ, certe saltem inter Christianos; prout igitur ille intra fines legitimæ administrationis disponit, ita jus est. At si de rebus publicis disponit, si partes regni alienat, &c. absque consensu statuum id fieri nequit. Hinc pacem a Francisco initam status Galliarum ratam habere noluerunt. *Vid. Frossard. l. 1. pag. 39. Et Auctor des discours merveilleux de la vie de Catherine de Medicis p. 125. ubi alia affert exempla.*

Neque obstat, reges captivos esse in potestate hostium, adeoque facultatem disponendi de jure publico ipsis non competere. Resp. immo possunt etiam per alios, & per literas, disponere eodem modo, uti absentes alii.

Tres autem casus contingere possunt circa fidem a principe captivo ad componendum bellum datam. *Vel enim promittit rem suam privatam; & tunc semper valet pax inita, ex pos. J. G. VI. quia prout quisque de jure suo disponit, ita jus est: Vel spondet, rempublicam, aut status, rati habituros pacem; tunc non valet nisi respublica consenserit: vel promittit, se cessurum parte imperii; hæc promissio non valet, nisi consentientibus illis, quorum interest, vel nisi facultas alienandi jure quaesita sit. Vid. L. 1. c. 3. §. 12. Et L. 2. c. 6. §. 3. 7. 8. 10. 11.*

Si modo regnum ex consensu populi ortum habet] „ Adeoque in regno patrimoniali regem „ captivum pacem facere posse, ait „ quia præsumtio illa, quæ in regnis, ex „ populi consensu delatis, locum habet, „ hic cessat, & captus de suo jure disponit. Nos alibi diximus, regna patrimonialia non dari.

Non enim credibile est] „ Sæpius dictum „ est, ex vagis ejusmodi præsumtionibus „ nullum jus naturæ sequi. Ex tali præsumptione inferri quoque posset, credibile „ non esse, populum voluisse imperium ab „ alio ex quavis causa absente exerceri.

Non quidem jus totum] „ Immo nec pro „ parte: Princeps enim omne jus imperii „ retinet.

Sed exercitio, Et quasi tutela erit penes populum] „ Immo administratio erit penes „ eos, quorum curæ eam captus commisit. „ Si nihil disposuit, eis administratio committitur, qui spem proximam succedendi habent.

Aus eum, cui id populus commisit] Diximus, & jus populi, & administrandi facultatem cessare quamdiu ex familia agnati supersunt.

Qua privatim sua sunt, si quid pepigerit] „ Hosti enim fides qua hosti data servanda est.

Pacem facere poterit] „ Rex injuria ejectus retinet jus imperii, etsi cives hominum tyranno præstiterint. At quia regnum ab usurpatore occupatum neque ipse, neque per alios administrare potest, inde hætenus deficit in exule naturalis facultas rem tenendi. Effectus hujus rei insignis hic est, quod vicini sequantur præsentem possessionem; adeo ut cum Usurpatore quoque pacem statuere possint. *Vid. l. 1. c. 4. §. 15.* Secus, ac in rege captivo, qui facultatem naturalem retinet, & per alios administrat, adeoque & solus pacem facere potest.

Si constet, eum non obnoxium vivere] „ Immo etsi obnoxius vivat, i. e. servitutum serviat; id enim, ex judicio suæ civitatis, injuria contingit hostis, quæ jus Principi in sua civitate quaesitum auferre nequit.

Ceteroqui] „ Si obnoxius vivit.

Parum a captivo fors ejus distabit] „ Si ad certum saltem tempus dimissus est, „ manet captus, & omnia jura captorum in eum obtinent.

Nam sunt Et laxa custodia] „ Supponit „ enim, dimissum esse captum sub lege redeundi: hic manet captus etiam cum apud suos moratur, ex pacto.

Quamdiu jurejurando hostium teneretur, non esse se senatorem] „ Atgumento hoc probare vult, etiam regem, si ad tempus dimittitur, non delinquere esse captum.

A D §. IV.

Jus paciscendi erit penes majorem partem], In genere jus paciscendi est penes summam potestatem, in qua si plures concurrunt, jus demum oritur ex eo, quod major pars statuit, l. 2. c. 5. §. 17.

Illic consilii publici] Sic. v. g. apud Venetos major pars procerum in statuenda pace obtinet.

Hic civium sententia] Nam in statu populari imperium est penes populum; adeoque singuli ibi jus sententiæ dicendæ habent: qui vero plerumque deputatos jus hoc exercere solent, ut in Belgio, apud Helvetios, &c.

Jus ex more habentium] Aliquando enim per deputatos comparere solent, aliquando singuli cives solent ad commune concilium vocari.

Etiã eos, qui aliter senserunt] Quia tenentur majorem partem sequi.

Quos autem obligat pax, iisdem & volentibus prodest] Si enim onera pacis invitæ eis utitur incumbunt; commoda quoque pacis percipere debent. At recte addit Auctor, *volentibus*; nam invitatis beneficium obrudi nequit.

A D §. V.

QUÆRITUR, de quibus rebus pax fieri possit? Resp de omnibus rebus, donec quædam probentur exceptæ, modo intra fines administrationis legitimæ rex disponat. Hinc aliquando pars territorii, nedum res sacræ, aut Ecclesiasticæ, alienari possunt, si de utilitate Imperii id sit; quod judicium in dubio est penes Principem. Ita Hebræorum reges res sacras sæpius dederunt hostibus. 2. Reg. 18. v. 15. Conf. *Gudelin. de jur. pac. c. 5. §. 9.* De rebus sacris, & sanctis id probavi late in *Disp. de evocat. Sacr. Sect. 3. §. 21. seq.* ubi §. 33. §. seq. demonstravi, ineptam esse Romani Pontificis protestationem contra pacem Monasteriensem, & Osnabrugensem.

Additio.

• Excerpta ex hac disputatione huc per-

• tinentia vide *supra l. 3. c. 5. §. 6.*
• Add. *Disp. B. Parentis de Postliminio*,
• *§c. Sect. fm. §. 8. & 9.*

Plerique] Immo omnes: regna enim patrimonialia in sensu Auctoris non dari, certum est.

Non in patrimonio, sed tanquam in usufructu] De regno patrimoniali, & usufructuario, & de hujus distinctionis natura, passim egimus.

Paciscendo alienare non valent], Quia tueri civitatem debent, & ideo constituti sunt reges. Non autem tuetur qui alienat.

Lege publica, tales actus in futurum irriti reddi possunt] Immo non opus ad id est speciali lege; sed ipso jure irriti sunt actus, quibus pars imperii alienatur.

Ita ut nec ad id, quod interest, obligationem pariant] Immo qui rem alienam alii vendit, &c. tenetur ad id, quod interest, etiam jure naturali. *Vid. supra l. 2. c. 10. §. 8.*

Atque id populos voluisse, credibile est] Ex ejusmodi conjecturis nullum jus oritur. Ratio naturæ certa est: qui promittit id, quod præstare nequit, tenetur ad id, quod interest.

Ne alioqui, &c. subditorum bona, &c. caperentur] Si princeps promissum, vel id, quod interest, non præstat, injuria agit; & subditi injuriam illam approbant, eamque armis, si creditor ad reparationem agit, defendunt; naturali quoque jure bona subditorum capi possunt, quia reparationi juris nostri resistunt.

Ac sic de alienando imperio vana esset cautio] Sensus est, quod Rex per id rectum alienare posset partem imperii, si id, quod interest, præstare teneretur; quia creditor, si jus id petendi haberet, capere res civitatis posset: fingit igitur credibile esse populos ea lege detulisse imperium regi, ne tale promissum implere, nec id, quod interest præstare teneatur. Vix credibile est, Auctorem serio hæc scripsisse. Dixi 1. naturale esse ut rex præstet tantundem. Dixi 2. si id præstare nolit, subditos quoque ex injuria principis teneri, si eam defendunt. Dixi 3. ex conjectura, qua quid populum voluisse credibile est, nullum jus oriri. Nedum 4. populum, si expressis quoque verbis tale promissum nullum declarat, jus creditori

• ditori quæsitum auferre posse.

2 Populi totius consensu opus est] Nam de
• ejus jure agitur : quod facti tertii ei au-
• ferri nequit.

Per partium legatos, quos ordines vocant]
• Ut in comitiis imperii, ubi populus quo-
• que per deputatos comparet.

Ut pars aliqua imperii valide alienetur,
duplici opus est consensu] • Late de eo a-
• ctum est supra l. 2. c. 6. §. 3. & 4.

Ut que invito a corpore, cui coaluit, avel-
li nequeat] • Si pars alienatur, de duorum
• jure agitur : nimirum, de jure totius po-
• puli, cujus pars est ea, quæ alienatur,
• multitudo; tum de jure illius partis, quæ
• ea lege in civitatem transit, ut jura ejus
• communibus viribus contra injurias ho-
• stium defendantur.

Transcribet sine populi consensu in sum-
ma, atque alias inevitabili necessitate] • De
• quo plenius egimus d. c. 6. §. 5. & 6.
• Exemplum occurrit in ordine Teutonico,
• qui sese Imperio Romano exemit, & feu-
• di jure a Polonis suas provincias reco-
• gnovit.

Quia eam potestatem credibile est excep-
tam, cum societas civilis coita est] • Ex eo,
• quod credibile est, nulla decidendi ratio
• defumi potest. Vera naturæ ratio hæc
• est, quia ea lege in civitatem coivere fa-
• miliæ, ut civitas eas contra vim hosti-
• lem defendat. Si vires deficient, res re-
• dit in pristinum statum, id est pars illa
• civitatis fit sui juris, d. c. 6. §. 5.
• & 6.

3 In regnis patrimonialibus quo minus rex
regnum alienet, &c.] • Regna patrimonialia
• non dari, vidimus; adeoque frustra
• quæritur, an alienari a rege possint. Cæ-
• terum, hoc verum est, regna jure belli
• populo alicui quæsitæ, esse patrimonialia
• intuitu populi victoris, adeoque a popu-
• lo alienari posse, etiam invitis eis, qui
• bello in plenam populi victoris potesta-
• tem venerunt. Vid. l. 1. c. 3. §. 12.

Si nempe regnum sub onere ejus non di-
videndi in proprietatem acceperit] • Si po-
• pulus victus tali conditione se dedit, re-
• gnum est quidem in patrimonio populi
• (non regis), sed sub conditione ne se-
• parari regnum possit; proinde populus
• victor alienare illud pro parte sine con-
• sensu populi victi nequit, totum potest.
Bona vero, quæ regni dicuntur] • Ut re-

• galia majora, &c. de quibus vide supra
• l. 2. c. 6. §. 10. & 11.

Possunt & hæc in patrimonium regis ve-
nire] • Immo non possunt nisi consensu
• populi; & tunc populus alienat, non
• rex.

Aut separabiliter] • Absque regno.

Aut individue, cum ipso regno] • Dixi-
• mus, non dari regnum patrimoniale; ad-
• eoque nec bona regni in patrimonio esse
• possunt, quia sunt pars regni: non ergo
• valet alienatio nisi ex consensu populi.

Sed non nisi cum regno] • Immo si re-
• gnum ipsum esset patrimoniale, illud pro
• lubitu alienare, & dividere posset.

Si illud] • Id est, separabiliter bona re-
• gni in patrimonium regis venissent.

Etiam seorsum] • Absque regno. At omnia
• hæc gratis dici, ex præcedentibus ap-
• paret.

Vix est ut jus regni bona alienandi con-
cessum videatur] • Quod late probavimus
• supra l. 2. c. 6. §. 11. seq.

Nisi diserte id appareat ex primitiva lege
• Tunc valet alienatio ex consensu po-
• puli.

Aut more, cui contradicium nunquam
fit] • Id est, tacito populi consensu, d. c.
• 6. §. 11.

A D §. VI.

QUATENUS populus, & successores
ex promissis regis obligentur, explicavimus
supra libro secundo capite decimo quarto,
& diximus, Regem semper pacisci ut Re-
gem, adeoque ut caput reipublicæ: inde-
que semper obligari rempublicam quatenus
jus rite constitutum, & quæsitum est; nisi
appareat esse personale. *Dict. l. 2. c. 16.*
§. 16. & c. 15.

Alibi] • L. 2. c. 14. §. 10. & 11.
• & c. 16. §. 16. L. 2. c. 13. §. 17. &
• l. 3. c. 19. §. 5.

Quatenus obligandi potestas sub imperio
comprehensa est: quod nec in infinitum pro-
trahi, nec ad angustias arctari debet.]
• Rectius, si alienatio fit intra fines admi-
• nistrationis. (Quod judicium in dubio est
• principis.)

Quod nec in infinitum protrahi] • Quia
• jus imperii delatum est ea intentione, &
• lege,

» lege, ut princeps administret, non ut perdat.

Nec ad angustias nimias arctari debet]

» Quasi omnis de jure, & rebus imperii disponendi facultas, si de re fit imperii, Principi demi debeat.

Ut valeat quod probabili ratione nititur]

» Rectius, ut valeat quatenus disponitur intra fines administrationis.

Si quis rex simul subditorum dominus sit]

» Immo tale regnum patrimoniale non datur, alibi diximus

Civile], Id est, ex delatione populi.

Quam familiare], Id est, patrimoniale.

Ut qui bello victos in servitutem redigunt], Immo bello victi non sunt in patrimonio regis: at verum est, eos in patrimonio populi esse constitutos. *Vid. supr. l. 1. c. 3. §. 17.*

Aut si in personam quidem dominium non habeat, sed in res habeat] Immo nec tunc regnum fit patrimoniale regi: quia dominium privatum quidem regis est, sed imperium manet populi.

Ut Pharaon in terra Aegypti ex emto] Pharaonem jus privatum quidem hac emptione quaesivisse, alibi diximus, *vid. supr. l. 1. c. 3. §. 12.* sed non jus imperii plenum, i. e. dominium absolutum in populum.

Et alii, qui advenas in suum privatum receperunt] Nam tunc quoque fieri, & constitui regnum patrimoniale, ait Auctor, quando patrifamilias latifundia possidens extraneum alia lege in suas terras habitantem recipere non vult, *l. 1. c. 3. §. 8. n. 3;* ubi probavimus, hoc exemplum huc plane non quadrare.

Jus prater regium accedens] Scilicet, jus dominicum, quod non est pars imperii a populo concessi.

Efficit ut ex eo consistat, quod alioqui per se, solo jure regio, consistere non posset] Sensus est, quod alienatio a tali rege facta, qui prater imperium etiam jus dominium habet, valeat, non ex jure regio, sed ex jure dominico. Quod late refutavimus *q. l. 1. c. 3. §. 8.*

A. D. §. VII.

1 QUID in res singularium pacis causa sta-

tuere possint reges] Summae potestates 1. recte pacis causa alienant ea, quae publica sunt; adeoque & partem imperii, & sacra quoque: 2. disponere possunt de his, quae bello capta sunt, ut nimirum restituantur hostium subditis, quibus res illae ablatae fuerunt. 3. Eadem ratio est in amissis bello, de quibus summa potestas itidem pace disponere potest, ne recipiantur ea, quae hostis subditis nostris praedae jure eripuit. Alibi enim diximus, principem jure imperii quoque jura privata auferre subditis posse, si summa utilitas reipublicae id exigit. Quod in rebus occupatione bellica nobis quaesitis eo magis obtinere debet, quia res hostiles civibus nostris non acquiruntur nisi sub conditione tacita, ut salvum sit principi jus restituendi, si aliter forte pax fieri non possit; idque ex natura occupationis, quae rem nostram facit cum suo jure; occupatio autem bellica non dat jus perpetuum, quia adhuc de ea disputatur, & sic iterum auferri potest possessori. Idque verum est, licet capiens rem captam alienaverit. *Vid. disp. de amn. Sect. 6. §. 13.*

An 4. res singularum subditorum alienari pacis causa possunt? Affirmatur. At quia unus civium praeter altero gravari non debet, cum omnes aequaliter defendere rempublicam teneantur, id, in quo gravatus est, vel ex aerario, vel publica contributione ei restituendum est. *Vid. Gros. §. 7. n. 2. Et §. 8.*

An 5. Princeps pacis causa remittere potest damna subditis suis, vel ante bellum motum, vel post illata? Affirmatur, quia etiam intra fines imperii justa jura privatis quaesita auferri possunt, si publica necessitas, aut utilitas id exigit.

Denique, & 6. quaeritur, an Princeps damna durante bello subditis data rescindere teneatur? Negatur, 1. quia Princeps non suo jure bellum gerit, sed jure civitatis; neque ultro bellum illud gerit, sed jure necessariae defensionis: adeoque cum ejus non sit negotium, cum ipse vi officii subditos tueatur, nulla ejus culpa est, adeoque nulla ad restituendum obligatio. Sane, 2. damnum ab hoste illatum merus casus est; hic casus nocet domino. Sed & 3. damnum datum est culpa hostis, qui ex judicio nostrae civitatis injuria agit; adeoque contra eum solum actio esset. Denique, & 3. nemo tenetur, vel alii obligatur, nisi qui ultra suum aliquid habet, vel agit.

agit. At diximus, Principem non habere ultra suum; sed hostem, qui res subditorum cepit: & dictum quoque est, principem non agere ultra suum, quia vi officii bellum gerit, adeoque culpa ejus non est.

Excipe casum si princeps suo facto, et si occasione belli, damnum dat, uti si propugnaculi faciendi causa privati territorium occupat: id enim ex publico resarciri debet, quia in communem utilitatem hoc factum redundat; adeoque communiter sarcendum quod communiter debetur.

Additio.

„ Hæc omnia late tractavit B. Parens in „ *disputatione de postliminio*, Sect. 6. & 7. „ & nos in commentario ad l. 3. c. 9. & „ c. 16. Merito autem excipitur casus, si „ hostis pace reparationem damni promi- „ sit.

Nec in res subditorum aliud jus habens, quam regium] „ Quod consistit in jure tu- „ endi res subditorum, non perdat.

Alibi] „ *Vide l. 1. c. 1. §. 6. c. 3. §. 6. „ l. 2. c. 14. §. 7.*

Sub eminenti dominio] „ Dominii vox „ male in imperiis adhibetur. *Vid. dict. l. „ 1. c. 1. §. 6.*

Ita ut civitas] „ In statu scilicet popu- „ lari.

Aut qui civitatis vice fungitur] „ Id est „ rex, &c.

His rebus uti, easque etiam perdere pos- „ se] „ Quia cives tenentur opibus, & ope- „ ris tueri rempublicam.

Qua privatis quoque jus aliquod in aliena „ concedit] „ Passim hæc principia refutavi- „ mus.

Cui privatas cedere illi ipsi voluisse cen- „ sendi sunt, &c.] „ Ea enim lege homines „ in civitatem coeunt, ut singulorum jura „ tuta sint; communi igitur opera, & ope „ defendere civitatem tenentur.

2 *Civitatem teneri his, qui suam amittunt, „ sarcire damnum de publico*] „ Civitas tene- „ tur resarcire quæ rex huic, vel illi im- „ perat ut de suo tribuat; alius enim præ „ alio defendere rempublicam non tene- „ tut.

Et ipse, qui damnum passus est, contri- „ buet] „ Quia ad defensionem reipublicæ ip- „ se quoque concurrere debet.

Si nunc forte ei præstationi par non sit] „ Tunc enim non jus deficit, sed juris ex- „ ecutio.

Exseret sese quasi sopita obligatio] „ Juris „ enim nostri executio nullo tempore præ- „ scribitur. *Vid. l. 2. c. 4.*

A D §. VIII.

AGNOSCERE civitatem non debere id „ damnum, quod jam bello datum est] „ Sen- „ tentia vera est, sed ratio fallit. Civitas „ non tenetur resarcire damnum, quod ci- „ vibus durante bello ab hostibus illatum „ est, quia naturaliter casum fert dominus; „ at hic merus casus est (cum jure bellum „ geri dicatur ex judicio nostræ civitatis); „ adeoque damnum non culpa, vel injuria „ nostra, sed hostis datum est; ex quo pro- „ inde non nos, sed hostes conveniendi, „ quia civitas nostra nihil ultra suum habet. „ *Vid. §. præc. quest. 6.*

Eo, quod jus belli talia permittat] „ Fal- „ sa hæc est ratio, quia ex judicio nostræ „ civitatis injuria hostis damnum dat; adeo- „ que dicendum, non jure, sed casu, & „ vi damnum datum esse: casum autem „ præstat dominus.

Nam jus illud belli populos alios spectat] „ Qui ex constituto gentium tenentur ho- „ stem capientem, si bellum solenne est, „ in possessione defendere. Quam fabulam „ examinavimus alibi. *Vid. Diff. præm. „ IX. §. 53. seq.*

Ut alibi] „ Systema hoc Grotianum, „ quasi *jure nature* capere saltem liceat in „ bello justo, & non nisi ad quantitatem „ pœnæ, vel debiti: & quasi *jure gentium* „ voluntario demum in bello solenni, id „ est publico, & indicto, utut injusto, pla- „ cuerit ut capiens dominium externum „ acquirat, passim refutavimus. *Vid. differ- „ tationem præ-nia'em IV. & IX. §. 63. „ seq.*

Partim & hostes inter se] „ Singula jura „ ex hypothese Grotii recensimus in *Diff. „ præm. IX. §. 67.* Sed cum jus tale gen- „ tium, quod in ficto aliquo bello solenni „ obtineat, non detur, jus illud fictum nec „ valere poterit inter hostes inter se.

Non cives inter se] „ Adeoque civem „ contra civem jus belli allegare non pos- „ se, merito contra Vasquium asserit. At „ contra Grotium quoque merito asserimus, „ agnoscere civitatem non teneri damnum, „ quod bello datum est. Civitas enim ex- „ cipere

„cipere contra subditos, ad reparationem
 „damni agentes, non potest, jure belli
 „id damnum datum esse. At excipere pot-
 „est, citra culpam civitatis, & hostis in-
 „juria damnum hoc datum esse, indeque
 „illam ad ejus reparationem non teneri.

*Qui cum socii sint, aequum est ut com-
 munia habeant damna*], Immo communitio
 „hæc damnorum obtinet saltem in societa-
 „te bonorum, ubi etiam lucrum commune
 „est. At cives neque lucrum invicem com-
 „municant, neque societatem bonorum in-
 „ter se constituunt. Adeoque verius est,
 „unumquemque civium damnum vi hostili
 „illatum suo jure ferre, utpote casu da-
 „tum.

Civili lege & hoc constitui poterit], Im-
 „mo jure naturali id obtinet: & hoc se-
 „cuti sunt Jureconfulti Romani in l. 52.
 „§. 4. ff. pro soc. ubi damnum a socio re-
 „petitur, non a civitate.

Ut sua quisque acris defendat], Vana
 „hæc est ratio, cum experientia doceat,
 „vi majori plerumque res ab hoste capi.
 „Verius igitur est, ideo damnum tale a
 „civitate restitui non debere, quia sine
 „culpa ejus, adeoque casu datum est.

A D §. IX.

Sunt qui latum discrimen collocant]
 „De quæstione, an Princeps jus subditis
 „ex jure civili quæsitum auferre possit,
 „egimus supra l. 2. c. 14. §. 8.

Qua civium sunt ex gentium jure] V.
 „g. quæ ex titulo occupationis, etiam ho-
 „stilis, jure traditionis, specificationis,
 „&c. acquisivere.

Qua eorundem sunt ex jure civili], V.
 „g. ex præscriptione, ex testamento, &c.

*Etiã auferendi sine causa, & compen-
 satione*], Quia quod lege concessum est,
 „contraria lege tolli posse videtur. Vid.
 „supr. c. 19. §. 7.

Ex qualicunque causa], Sive res nostra
 „fiat ex jure gentium, sive ex jure civili.

*Suos semper effectus habet ex jure natura-
 li, ut scilicet auferri nequeat*], Regula
 „enim naturæ est, ut quod nostrum est,
 „sine facto nostro auferri nobis non pos-
 „sit.

*Nisi ex causis, qua aut dominio insunt
 suapte natura*], De modis finiendi juris in

„re egimus in *Diff. proem. XII. §. 322.*
 „seq.

Aut ex dominorum factò ortum habent]
 „De modis, quibus finitur obligatio per-
 „sonæ, egimus d. l. 2. & *Diff. proem.*
 „XII. §. 348. seqq.

A D §. X.

*Hæc inspectio, nisi ex publica utilitate
 res privatorum concedantur*], Quam regu-
 „lam Auctor posuit §. 7. n. 1.

Regem spectat, & subditos], Inter eos
 „disceptari debet, an publica sit utilitas,
 „an non: & diximus, in dubio iudicium
 „esse penes regem.

*Ut illa de damno sarciendo civitatem,
 & singulos*], Nam de horum jure agitur;
 „tertiæ autem non interest.

*Nam externis, qui cum rege contrahunt,
 sufficit factum regis*], Hostis enim, qui in-
 „juriam sibi tum a rege, tum a subditis fa-
 „ctum regis defendentibus illatam conten-
 „dit, utriusque res capere potest jure bel-
 „li, nedum belli finiendi causa a rege
 „oblatas acceptare. An vero Rex offerre
 „possit, ea cum subditis quæstio est, hostis
 „suo jure utitur.

*Non tantum ob præsumptionem, quam se-
 cum adfert dignitas persona*], Immo hæc
 „præsumtio jus subditis quæsitum auferre
 „non possit.

*Verum etiam ob gentium jus, quod bona
 subditorum obligari ex factò regis patitur*]
 „Hoc non demum est ex jure Gentium
 „voluntario, sed ex ipso jure naturæ. Vid.
 „lib. 3. c. 2. per tot.

A D §. XI.

AUCTOR agit de interpretatione pacis
 „dubiæ usque ad §. 41. Nimirum, 1.
 „circa damnum ab hoste datum, usque
 „ad §. 22: 2.
 „quando pax rupta videat-
 „ur, usque ad §. 41.

*Quo quidque plus habet favoris, eo laxius
 accipiendum*], Regulam hanc interpretatio-
 „nis esse mere civilem, diximus d. c. 16.
 „§. 10. seq. Jure naturæ nil valet inter par-
 „tes disponentes, nisi quatenus constat de
 „utriusque voluntate; neque extensio ibi
 „ob

„ ob causæ favorem fieri potest : sed si
„ partes non conveniunt, cessat dispositio.

Quo longius abit, eo restrictius] „ In
„ causis scilicet odiosis : quod jure naturæ
„ verum non esse, dixi d. l.

Jus natura merum] „ Quod Auctor di-
„ stinguit a jure gentium voluntario in bel-
„ lo solenni introducto. Vid. supr. c. I.
„ §. I.

Maximus favor in eo esse videtur, ut
suum quisque consequatur] „ Hoc non est
„ ob favorem, sed ex ratione naturæ,
„ quæ suum cuique tribuere jubet.

Et proinde videtur ambigue positorum
interpretatio eo ducenda] „ Immo si id,
„ quod ponitur, ambiguum est, si alter
„ negat, alter affirmat, nulla est dispositio,
„ & res ad pristinum redit statum, i. e.
„ ad bellum.

Ut qui justa arma habuit, id consequatur,
ob quæ arma sumit] „ At uterque ait,
„ sibi justa esse arma, alteri injusta ; & ju-
„ dex hujus causæ inter partes non est.
„ In cujus igitur favorem, quæso, inter-
„ pretatio fieri deberet, & quis interpreta-
„ bitur.

Non item ut pœna nomine quicquam tu-
eretur : id enim odiosius] „ Hæc pro lubitu
„ sine ulla ratione ita finguntur : dixi I.
„ frustra hæc jura tribui ei, qui justans
„ causam habet : nam uterque eam sibi af-
„ ferit. Sed & 2. ex dictis in Diss. proœm.
„ IX. §. 68. & l. 3. c. I. §. I. & supra
„ l. 3. c. I. §. 4. constat, etiam ex mero
„ jure naturæ in infinitum, & ultra quan-
„ titatem debiti, vel modum pœnæ, capi
„ res hostiles posse, adeoque hunc effectum
„ non demum jure gentium voluntario in-
„ troductum esse.

Quia ad pacem venire via solet injuria
confessione] „ Ipse ergo Auctor perspicit,
„ effectum carere ea, quæ de justa causa af-
„ feruit, quia uterque suam causam justam
„ esse contendit ; adeoque inania sunt quæ
„ de interpretatione vel ex favore, vel ex
„ odio fingit. Judex enim inter bellum ge-
„ rentes non est.

Ea sumenda est in pactis interpretatio,
quæ partes quoad belli justitiam quam maxi-
me æquet] „ At hæc quoque interpretationis
„ regula absque effectu est. Nam uterque
„ litigantium asserit, alterum injuria bellum
„ gessisse : adeoque negant, belli justitiam
„ utrinque æquam esse ; nec illam interpre-

Tom. IV.

„ tationem admittunt, neque judicem hæc
„ in causa habent.

Quod fieri solet] „ Scilicet, ut partes
„ quoad justitiam belli æquentur.

Ut quarum rerum turbata bello possessio
est, ex formula juris antiqui componatur]
„ Sensus formulæ est, ut omnia restituantur
„ in pristinum statum.

AD §. XII.

POSTERIUS in dubio magis est ut præ-
sumatur] „ Quando in pace nihil di-
„ ctum est de damnis utrinque datis, &
„ sumtibus factis, Auctor ait, in ambiguo
„ esse, an omnia restituenda, an vero in
„ eodem statu, quo nunc sunt, sint relin-
„ quenda. Posterius autem præsumi, sta-
„ tuit, tum quia mutatio status præsentis
„ non præsumitur, tum quia ad damni re-
„ stitutionem nemo tenetur, nisi vel ex
„ consensu, vel ex culpa sua : Hic autem
„ paciscentem nec ex consensu teneri, quia
„ non intervenit, nec ex culpa sua, quia
„ jure se bellum gessisse, ait.

Hinc est] „ Scilicet, quod facta pace præ-
„ sumatur pactum, ut res maneant quo sunt
„ loco, adeoque ut servet quisque quod
„ bello cepit.

Ut in pace illis demum captivis postli-
minium sit, de quibus id in pactis erat com-
prehensum] „ Non ergo illis, de quibus in
„ pace nihil dictum est : de his enim præ-
„ sumi, putat, paciscentes convenisse ut
„ res maneant in quo sunt loco, id est ut
„ maneant captæ. Equidem res vera est ;
„ at ratio non consistit in præsumto pacto,
„ sed in lege Romanorum, quæ odio ca-
„ ptivorum noluit beneficium postliminii ip-
„ sis indulgere : ab antiquo enim minus
„ indulgens in captivos fuit civitas. Livius
„ l. 22. c. 59. Add. supra l. 3. c.
„ 9. §. I. Sane, aliis captis, qui armis
„ victi non sunt, omnino postliminium et-
„ iam in pace datur. etsi eorum facta non
„ sit mentio, uti ei, qui subito exorto bel-
„ lo capitur, & fato in servitutem redi-
„ gitur, l. 12. pr. Capt. item qui ab eis
„ capitur, cum quibus amicitia nobis non
„ est, l. 5. §. 2. Eod.

Recte emendare Fabrum] „ Qui pronibil-
„ in dicta lege 12. legit. id.

Y y

ff

Et certis argumentis evicimus], Nam & „ subjecta ratio , & oppositum membrum , „ eam emendationem aperte evincunt. *Vid.* „ *l. 3. c. 9. §. 4. n. 1.*

Sic & transfuga non reddentur nisi con- „ venerit] „ Auctor ex eadem præsumptione „ (quod partes , si in pace nihil dictum „ est , convenisse videantur , ut maneat „ res in quo sunt statu) infert , eos , qui „ ab hostibus ad nos transfugiant , reddi „ non debere : atque de hoc casu Celsum „ loqui , putat in *l. 51. ff. A. R. D.* dum „ ait , *transfugam jure belli recipi.*

„ Equidem eos , qui ab hoste ad nos „ transfugiunt , reddi hosti non debere , „ ipsa naturæ ratio dicat , tum quia civili- „ bet licet domicilium mutare , tum quia „ is , qui ab hoste ad nos transfugit , no- „ stras jam partes sequitur , & definit esse „ hostis : adeoque nulla ratio dari potest „ cur reddi hosti debeat ; neque de eo in „ jure Romano quæstio est.

„ Equidem aliquando in deditioe ur- „ bium , immo in pace quoque de reddendis transfugis agitur ; sed id fieri demum „ solet , quando capitulatio , vel pax aliter „ obtineri nequit. Sane , cum proprii cives „ tali casu dedi hosti jure possint , nedum „ transfugæ.

„ Hinc jam constat , male Auctorem huc „ referre dictum Celsi , quod transfuga , id „ est qui ab hoste ad nos transfugit , *jure belli recipiatur* , adeoque reddi non de- „ beat hosti , nisi id in pace dictum sit. „ Celsus enim plane non loquitur de trans- „ fuga , qui hostem deserit , & ad castra „ nostra perfugit , (etsi Cujacius quoque *lib. 4. obr. 9.* id statuat) sed de eo , qui ex „ nostris ad castra hostis transfugit , atque „ a nobis recipitur : de eo enim quæritur , „ an servus fiat , adeoque an jure belli eum „ recipiamus. Hoc affirmat Celsus. Sane , „ transfuga hostis est , *l. 7. ff. re milit. &* „ tanquam hostis interfici potest ubi invenitur , *l. 3. §. f. Sicar.* Adeo ut si re- „ cipiatur , torqueatur , & ad bestias da- „ mnetur , *l. 3. §. 10. Re milit. l. 7. Eod.* „ vel vivus exuratur , *l. 8. §. 2. Pen. & si* „ ultro redit , in insulam deportetur , *l. 5. §. 4. re milit. l. 13. §. f. Sicar.*

„ Sed & Celsum de transfuga , qui a no- „ bis ad hostes transfugit , loqui , vel ex „ ipsa materia , de qua ibi agitur , apparet : „ refertur enim *essatum Celsi in titulo de*

„ acquirendo rerum dominio ; & ea occa- „ sione ait , transfugam jure belli , id est „ tanquam hostem recipi , & pro capto ha- „ beri , indeque æque capientium fieri , ac „ res hostiles , quæ apud nos inveniuntur. „ *d. l. 51.*

Transfugas jure belli recipimus] „ Ex di- „ ctis apparet , Jurisconsultum de eo , qui „ a nobis transfugit , & recipitur , loqui , & „ de re hostili , quæ apud nos est : & de „ illo ait , eum jure belli recipi , id est ut „ hostem ; hanc jure occupationis fieri oc- „ cupantis.

Per jus belli licet nobis admittere , & no- „ stris adscribere eum , qui partes mutat] „ Adeoque eum , qui ex hoste ad nos trans- „ fugit. At probavimus , Celsum de tali trans- „ fuga non loqui , sed de eo , qui a nobis „ profugit , & recipitur ; hic non nisi jure „ belli recipitur , id est tanquam hostis ,

Res cætera tali pacto manent penes tenen- „ tem] „ Si scilicet in pace nihil de rebus. ² „ captus dictum est ; tunc enim ratio natu- „ ralis obtinet , quod res ab hoste captæ „ cedant occupanti , *l. 5. §. f. A. R. D.*

Illud autem tenere] „ Dixit enim , res „ cæteras (extra transfugas) tali pacto ma- „ nere penes tenentem.

Non civiliter] „ Id est , si solo anime „ tenetur.

Sed naturaliter] „ Ita ut res sit in po- „ testate nostra corporali.

In bellis enim sufficit facti possessio] „ Au- „ ctor *supr. c. 6. §. 2. n. 4.* acquisitionem „ per capturam rei hostilis *naturalem* ac- „ quisitionem vocari , dixit , *quia non cau- „ sam aliquam , sed ipsum nudum factum* „ *spektari* , & *ex eo jus nasci* , putat. Quod „ refutavimus *ibidem*. Sane , captura rei ho- „ stilis inter modos acquirendi *juris gen- „ tium* refertur , *quod cum humano genere* „ *originem cepit.* *L. 1. pr. junct. l. 5. §. f.* „ *ff. A. R. D.*

Nec alia attenditur] „ Auctor enim sup- „ ponit , jure naturæ non licere capere res „ hostis , nisi ex justa belli causa , & in- „ tra modum debiti , & pœnæ ; neque do- „ minium acquiri nisi ad compensationem „ debiti , *vid. D. procm. IX. §. 62.* adeo- „ que jure gentium demum introductum „ esse , ut ex injusta quoque causa promissæ „ & in infinitum capere rem hostilem „ liceat ; atque ideo dominium hoc *exteri- „ num* vocari : ubi *sufficere* , putat , *facti Posses-*

„ *Possessionem*. Nos rationem, cur naturali
 „ jure de justitia causæ constare non pos-
 „ sit inter duas gentes, quarum utraque
 „ suam causam justam asserit, & quas ju-
 „ dicem non habent, alibi exposuimus. Di-
 „ ximus, quæstionem hanc de justitia cau-
 „ sæ in suspenso esse, eamque non nisi per
 „ ultimam victoriam decidi, adeoque ex
 „ hoc demum tempore constare, quis ju-
 „ stum bellum gesserit, quis injustum. Du-
 „ rante igitur bello captura rei hostilis pro
 „ justa habetur intra fines cujusque civita-
 „ tis: adeoque *jure* hoc simile est aliis ju-
 „ ribus, quæ ex incertitudine morali ori-
 „ untur, v. gr. quod pater præsumatur qui
 „ ex justis nuptiis liberos suscipit; quod
 „ probasse videatur qui plures testes pro
 „ se habet, &c. Quo pertinent omnes ca-
 „ sus, ubi non jus, sed probatio deficit.
 „ In his enim causis itidem Deo judicium
 „ relinquendum est.

„ *Agros autem, diximus, ita teneri si mu-
 „ tationibus quibusdam clausi sunt*], „ Tunc
 „ enim agri sunt in nostra potestate, & cu-
 „ stodia.

„ *Nam temporariam in possessionem hic non
 „ spectari*], „ Quia res non est in nostra po-
 „ testate, & custodia, quamdiu recipi pot-
 „ est, d. c. 6. §. 4.

„ *Grævus ut res erat*], „ Adeoque sciebat,
 „ per occupationem temporariam se domi-
 „ nium nondum acquisivisse.

„ *Pacis confecto negotio retenturum se qua
 „ teneret*], „ Quia scilicet superior erat armis,
 „ adeoque quasvis condiciones præscribere
 „ Græcis potuit.

„ *Incorporalia non tenentur nisi per res, qui-
 „ bus adherent*], „ Vid. supra l. 3. c. 7. §. 4.
 „ c. 8. §. 4. n. 2. c. 9. §. 6. n. 1.

„ *Ut servitutes prædiorum*], „ Adeoque qui
 „ tenet rem, eam tenet cum sua qualitate
 „ Vid. l. 1. c. 1. §. 4.

„ *Aut per personas, quarum sunt*], „ Vid.
 „ l. 3. c. 7. §. 4. Ita enim capta persona,
 „ etiam occupatæ censentur obligationes.
 „ Conf. *Jus meum contro. tit. de jurisd.*
 „ q. 25.

„ *Dum ne in solo, quod hostium fuit, exer-
 „ cenda sint*], „ Ponamus, civem nostrum ab
 „ hoste capi, postea pace facta convenisse
 „ ut omnia in statu, quo nunc sunt, ma-
 „ neant. Auctor recte ait, hoc casu obli-
 „ gationes quoque, quæ personæ coherent,
 „ capientis manere, dummodo in hostis ter-
 „ ritorio capto debeatur. Secus si in nostra

„ civitate ei debeatur, quia hostis hæc de-
 „ bita non tenet.

„ *Quid si capto debeatur in pacati ter-
 „ ritorio?* Resp. hæc quoque debita cedunt
 „ capienti: quia medii statum præsentem
 „ pro jure habent, i. e. sequuntur posses-
 „ sionem. Vid. *supr. c. 7. §. 3. n. 2.* Aliud
 „ ex eadem ratione dicendum si creditor
 „ postliminio reversus, & debitum non-
 „ dum exactum est.

A D §. XIII.

„ *In altero illo*], „ Vid. §. 11. n. 2. & §.
 „ 12. n. 1.

„ *Quo restituitur possessio bello turbata*], „ I.
 „ e. quo res restituitur in statum, quo fuit
 „ ante bellum.

„ *Ultimam, qua ante bellum fuit*] Ita pace
 Osnabrugensi in Palatinatu restitui omnia
 debebant in statum, quo fuere anno 1618.
 in reliquis Germaniæ provinciis, quo fuere
 anno 24. die prima Januarii. Inter Triden-
 tinum Principem, & Venetos, pace cautum
 fuit, ut possessiones restituerentur. Ille ce-
 pto bello occupaverat castrum, quod secu-
 tis, finitisque induciis Veneti recuperave-
 rant. Quæritur, ad quem reverti castrum
 illud pace præfata facta debeat. *Alciatus*
 pro Principe respondit, *Gentilis* pro Venetis,
 de *jure bell. L. 2. c. 2*; cujus sen-
 tentia vera est, quia Veneti castrum illud
 tenuerunt ante bellum.

„ *Ita tamen ut privatis dejectis interdicto
 „ &c. experiri liceat*], „ Si forte paulo ante
 „ bellum vis illata est, nec jure vindicari
 „ potuit propter bellum superveniens: tunc
 „ finito bello, si legibus pacis cautum est
 „ ut turbata possessio restituatur, etiam hæc
 „ possessio privata restituenda est, sed offi-
 „ cio judicis, institutaque actione. Nam is
 „ status fuit ante bellum.

„ *Interdicto*], „ Quando sola possessio pe-
 „ titur.

„ *Vindicatione*], „ Quando ipsa proprietas,
 „ rei que dominium petitur.

A D §. XIV.

„ *Quæritur*, an etiam dediti resti-
 tuantur, si in pacis tabulis dictum sit, om-
 nia in pristinum statum esse restituenda?
 Negatur, i. quia omnis restitutio intelligi-
 tur

tur tantum de iis, quæ vi hostili facta, & turbata sunt, non quæ ultro dedita a populo libero (si enim a non libero, & inferiore deditio facta est, ea non præjudicat publico, sed id hostis vi tener; & tum dici non potest, quod populus jus suum ultro dederit). 2. Lex igitur restitutionis ad ea pertinet, ad quæ amnestia, i. e. ad ea, quæ nostro iudicio injuria ablata sunt: at qui ultro se dedunt, omnium iudicio jure agunt, adeoque ad eos nec amnestia, nec restitutio pertinet. Accedit 3. quod transigatur pace saltem de eo, quod controversum est: at dediti non ex belli causa dubia, sed ultronea deditio in possidentis sunt potestate.

Sui juris populus], Si enim populus est, alterius juri subjectus, dedere alii imperium in sese non potest, utpote quod ejus non est: nisi populus, in cujus potestate est, defendere eum aut non possit, aut nolit.

Alteri subjecerit], I. e. citra vim ejus imperio se submiserit.

Ad eum restitutio non porrigetur], Quia non injuria belli capti sunt, sed ultronea voluntate in alterius potestatem transferunt.

Ut que ad ea tantum pertineat, qua vi, metu facta sunt], Adeoque injuria, ex iudicio scilicet nostræ civitatis: at si quis, populus liber durante hoc bello ultro se dedat, id nec ex suæ civitatis iudicio iniustum est.

Parique jure] *Tbucyd. l. 4. p. m.*
• 173. § p. 192. pr.

A D §. XV.

Si nihil aliud convenerit] Scilicet ut quæ bello damna data sunt, eorum nomine actio detur; tunc enim damna restituantur ex pacto.

Omni pace id actum censeri debet, ut que bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit] Pace facta si de damnis, & injuriis nihil dictum sit, hæc nec restitui in pristinum statum, nec in quo sunt manere necesse est, sed his durat, quia etiam facta pace damna illa injuria nobis data asserimus. Adeoque etsi vi damna illa repetere non possumus, tamen i. jure postliminii res

nobis ablatas recipimus. 2. Damna rerum ab auctoribus vindicamus, si illi intra nostros fines sint. 3. Jura quoque, & nomina ab hoste extorta in pace vindicare possumus, &c. de quibus late egimus in disputatione de postliminio, &c. *Vid. Disp. de Postlim. §c. Sect. 2. § 3.*

Hinc vel clausula amnestiæ adjici solet, vi cujus omnia manere debent in statu, quo nunc sunt, *d. disp. Sect. 4*: vel lex restitutionis additur paci; & tunc vi pacti omnia in pristinum statum restitui debent.

Aditio.

• Verior mihi videtur sententia Auctoris, • damnum bello datorum nomine nullam • esse actionem si nihil in pace dictum sit: • solo postliminii jure excepto; nam hæc • conditio naturali jure inest rebus captis. • *Græf. l. 2. c. 16. §. 1.*

Quod de damnis etiam privatim acceptis; §c.] Si privatorum prædia incensa, iis-que bona erepta sunt.

Nam hæc belli effecta sunt] Adeoque • damna casu data videntur, qui nocet dominis.

In dubio enim ita censetur contrahere voluisse] Ex conjectura tali voluntatis, altero inprimis negante, nullum jus oriri potest.

Ut neuter injustitia damnaretur] Vera ratio est, quod bello per pacem composito omnis coactio sublata sit, & solus casus excipiat, si personæ, & res nostræ civitatis postliminio revertuntur.

A D §. XVI.

QUERITUR, an etiam ea, quæ privatis deberi cœperunt belli tempore, pace inita remissa censeantur? Auctor id negat: & recte. Nam diximus, debitum hoc non vi, ac metu bellico, adeoque non injuria contractum esse.

Nam hæc non belli jure quasita] Sed ex pacto.

Sed bello tantum exigi vetita], Si actionem intentaret creditor, hostis debitum illud sibi addicere posset prædæ jure.

Sublato impedimento] Id est bello per pacem finito.

Vim suam retinent] Id est cum effectum peti possunt, quia prædæ loco antea non cefferunt, & pace facta cedere nequeunt.

Quas-

Quamquam nemini facile ademptum censeri debet] Quia jus illud non ex causa belli, adeoque ex judicio quoque civitatis hostilis, jure quaesitum fuit.

Intelligendum id tamen de eo jure, quod ex rerum inaequalitate nascitur] Et unde jus oritur minus habenti. Vid. l. 2. c. 12. §. 8. Hoc igitur jus nemini facile ademptum videri, ait. At alibi probavimus, nemini ex inaequalitate jus nasci, sed unumquemque de jure suo pro lubitu, etiam inaequaliter, disponere posse, & jus esse prout disponit.

A D §. XVII.

De jure ad poenas non aequae] Queritur, an si crimen ab hoste sive ante bellum, sive durante bello, commissum in nos sit, illud finito bello vindicare possimus? Quod merito affirmamus si vera injuria est, & omnium consensu pro injuria habetur; uti si contra jus gentium, quo hostis hosti obligatur, aliquid commissum sit. Quod exemplis late demonstravimus in *Disp. de postlim.* Sect. 3. 1. 2. 8. & 9.

Additio.

Queritur, an poenae quoque, quae coeperunt deberi belli tempore, condonatae censeantur si nihil de poenis, earumque remissione in pace dictum sit? Grotius distinguit, an jus ad poenas inter reges, aut populos ipsos versetur, an inter privatos: & illo, non hoc casu poenas remissas videri, ait. Ego neutro casu condonatas esse poenas, puto: nam eadem ratio hic obtinet, quae in debito civili. Vid. §. 16. Modo bellum non ex injuria, propter quam poena exigitur, natum sit.

Remissum ideo censeri debet, ne pax non satis pax sit, &c.] I. e. ne bello per pacem finito occasio detur novo bello. At tunc causa belli non in eo erit, qui ad poenam agit, sed qui reparationem negat: adeoque nulla ratio dari potest, cur, ut evitetur haec injuria, alteri jus quaesitum auferri debeat.

Quare & ignorata hic venient sub verbis generalibus] Contradictio est, remissum videri, de quo cogitatum non est.

In pace non decet ante peccata exequi] Non loquitur de jure ad poenas, quae de-

beri coeperunt belli tempore, sed de peccatis durante bello commissis: haec omnino remissa censentur bello per pacem composito.

A D §. XVIII.

De privatorum jure ad poenam] Nam quatenus jus ad poenam inter ipsos reges, aut populos versatur, id remissum censeri debere, dixit §. praeced.

Non tanta est ratio] Inter reges enim, & populos interesse, dixit, ne veteres ad bellum causae relinquuntur.

Quia sine bello judicium expediri potest] Adeoque ibi metus belli non est.

Non ita nostrum sit, ut quod ex inaequalitate nascitur] Et quod proinde non facile ademptum censeri, dixit supra §. 16.

Et poena semper aliquid odii habeant] Ubi interpretationem restrictive fieri debere, putat. Vid. §. 11. n. 1.

Levis verborum conjectura sufficit] Saepius dictum est, ex conjecturis nullum jus deduci posse. Caeterum, nos in praecedenti §. probavimus, injurias ante bellum commissas, etiam pace facta vindicari posse: nisi illae ipsae injuriae causam bello deriant.

A D §. XIX.

Ademptum facile censeri non debere] Quia populus, aut rex, jura subditorum tueri tenetur, d. §. 16.

In privatorum jure ferme tenendum est] Id est, in injuriis a privatis invicem datis ante bellum inchoatum.

In jure autem regum, & populorum, facilitium, &c.] Immo eadem ratio est: nam per pacem saltem transigitur de damnis bello datis, non de iis, quae ante bellum data sunt; adeoque actio eo nomine salva est.

Si modo verba] Levis verborum conjectura. Vid. §. praeced.

Aut conjectura non improbabiles] Diximus, ex conjecturis jus non oriri, sed ex sola voluntate partium sufficienter declarata: qualis non est si pace nihil de remissione juris ante bellum quaesitum est.

Si jus, de quo agitur, non liquidum erat] » Immo tunc plane jus agendi non competit.

Benignum enim est credere] » Quid non ex ejusmodi conjecturis inferri posset? » Vera ratio est, quod jus dubium sit: quo casu jus belli non obtinet.

Quam id curandum ne bello iterum inspicemur] » Hoc verum: at alia quaestio est, an, ut id evitetur, alteri jus quaestitum auferri debeat; quod merito negamus. Diximus, causam novi belli non eam esse, qui poenam ante bellum debitam exigit, sed eam, qui reparationem negat. Vid. supra ad §. 17. not. secundam.

A D §. XX.

Qua post perfectas actiones] » Etiam si forte publica nondum sit pax.

Sublatum enim jam erat jus belli] » Ut pote quod pace facta desit. Exemplum ex Appiano allegavimus supra §. 17. in fine.

A D §. XXI.

AUCTOR hactenus egit de interpretatione pacis, in qua nihil dictum est de debitis sive ante bellum, sive in bello contractis. Hic exponit regulas interpretationis in casu, ubi tabulis pacis cautum est de reddendis his, quae bello captae sunt. Si enim dubium aliquod ibi oritur circa restitutionem, 1. ait, laxiorem obtinere interpretationem in restitutionibus mutuis, quam in restitutione unilateralis: 2. majorem in restitutione personarum, quam rerum: 3. in restitutione rerum majorem favorem esse immobilium, quam mobilium: 4. in mobilibus publicarum magis, quam privatarum: 5. in privatis earum magis, quae lucrativo titulo possidentur, quam quae onerose.

At omnia haec gratis dicuntur. Quoties nihil dictum est pace de rebus captis, injuria manet, & id saltem cautum est, ne vi repetantur. Quo ipso non impeditur, quo minus res, jura, & personae postliminii jure recipi possint.

Qua sunt de reddendis] » Adeoque qui-

bus restituitur possessio bello turbata. Vid. §. 11. n. 2. & §. 13.

Latius interpretanda quae mutua sunt] » Adeoque ubi reciproce omnia in primum statum restitui debent.

Quam quae claudicant] » Id est, ubi ab una saltem parte restitutio fieri debet. Diximus, utrobique idem jus obtinere.

Quae de hominibus agunt, plus favoris habent] » Jure naturae non quaeritur de favore, sed de voluntate declarata.

Et inter eas haec, quae de agris plus, &c.] » Immo eadem utrobique est ratio, & reddi debent tantum quatenus inter partes dispositum apparet. Si de utriusque consensu certo non constat, nihil actum est.

Quam quae de rebus mobilibus.] » De his restituendis vix ulla pace caveri solet; quia res exitum habere nequit. Probari enim deberet, 1. rem ablatae esse; 2. quis eam teneat, &c. & 3. si res perit, valor probandus esset, &c. Hinc legimus, certam restitutionis summam saepius pace stipulatam, nunquam vero restitutionem rerum mobilium inunctam esse.

Quae penes publicum sunt plus, quam quae penes privatos] » Ita ut ea saltem restituenda sint, quae respublica cepit, non quae privati. At si in genere omnia bello capta restitui cautum est, etiam ea restitui debent, quae privati ceperunt.

Plus illa, quae reddi jubent lucrativo titulo possessa] » Ut ex donato, legato, &c.

Quam oneroso] » Immo nullum favorem habent pacta, quae reddi jubent lucrativo titulo possessa. Nam si id pacto expressum est, reddi debent, non quia causa est favorabilis, sed quia partes ita disponunt; quaesita autem titulo oneroso non reddi debent, quia saltem ea, quae titulo lucrativo possessa sunt, sub lege restitutionis continentur.

Quae emtionibus, quae dotibus tenentur] » Si quis hostium civi domum suam venderit, vel filiam elocaverit, &c.

A D §. XXII.

Cui pace res conceditur, ei & fructus conceduntur] » Fructus sequuntur causam rei, ac sunt ejus accessio.

A tempore concessionis] » Ex eo enim tempore demum jus recuperat in rem, adeoque & in ejus accessiones.

Notz

Non retro] Excipe si vel pactione continetur ut omnia damna restituantur, vel pactione nihil de damnis dictum sit; tunc etiam fructus retro restitui debent, quia ratione damnorum, quo etiam pertinent fructus erepti, his manet.

Simul etiam tributa, qua pro exactis annis debebantur] » Adeoque quæ Augusto jam quaesita erant jure rei. Vid. Appian. » bell. civ. l. 5.

Additio.

» Plenius hanc rem explicavit B. Parens » in disp. de postlim. Sect. 6. §. II. § 12.

A D §. XXIII.

NOMINA regionum accipienda ex usu presentis temporis] » De ejus enim temporis » voluntate quaeritur; adeoque verba fumentenda sunt juxta significationem tempore dispositionis usitatum. Unde deciditur prætenso Regis Galliae in regnum Austrasiae; de qua vide Jus publ. nostrum c. 5. §. 19. seq. Ita Capitanatum ducatum, » divisa ex pacto cum Hispanis Neapoli, » antiqua appellatione petierunt Galli. Vid. » Hennig. in not. b. Sed bello pulsi totum » regnum amiserunt; quod bellum describunt » Paulus Jovius, Cominæus, &c.

Non tam vulgi, quam peritorum] » De » hac interpretandi regula late egimus supra » l. 2. c. 16. §. 3.

A D §. XXIV.

HABENT & illa regula, &c.] » Sci- » licet, regulæ interpretationum.

Quoties relatio fit ad pactum antecedens, aut vetus] » In novioribus pacis tractatibus, » pacta præcedentia fundamenti loco poni » solent.

Toties repetitas censeri qualitates, aut conditiones priore pacto expressas] » Hoc est, » quod ajunt, relatum esse in suo referen- » te cum omnibus suis qualitatibus. Vid. » Barbof. loc. comm. voce relatio art. 17. » At hoc non ex aliqua sequitur interpreta- » tione, sed ex dispositione expressa parti- » am, quæ id, quod in relato continetur, » valere voluerunt.

Si per alterum, quicum controversia est,

stetit] » Quia petere non potest implemen- » tum qui ipse impedivit quo minus imple- » retur. Laut. Comp. p. 52.

» Quid si testius impediatur? Resp. tunc » non habetur pro facto, sed tenetur is, » qui non fecit, ad omne id, quod inter- » est. At hic agere contra eum potest, » per quem stetit, ad damni inde dati re- » parationem.

A D §. XXV.

MORÆ purgationem intra breve tempus admitti, verum non est] » Quia culpa com- » missa, adeoque semel jus natum est: » nisi justa moræ causa sit; tunc enim cul- » pa cessat, adeoque & effectus moræ, l. » 22. l. 23. ff. Usur.

Cum eorum officium sit, Christianos ad ea permovere] » l. e. ad ea, quæ virtutis, » & perfectionis sunt.

Nec quid a quoque religio, aut pietas ex- » pectat] » Hoc enim ad Theologiam, & » Ethicam pertinet.

Sed ad quid cogi possit] » Scilicet ar- » mis.

Quod totum versatur in eo jure, quod externum diximus] » I. e. quod impunita- » tem inter homines concedit, conscientiam » autem tutam non reddit: quod alibi exa- » minavimus.

A D §. XXVI.

UT contra eum fiat interpretatio, qui conditiones elocutus est] » Immo hoc pœnale est, adeoque non a natura: utpote juxta quam injuria agit is, qui ex pactione obscura jus petit.

Quod esse solet potentioris] » Omnis quæ- » stio eo recidit, an dispositio certa sit: si » enim obscura est, & partes inter se non » conveniunt nihil exinde peti potest, sive » potentior, sive inferior formulam dictave- » rit, aut contempserit.

Ait Hannibal] » Apud Liv. l. 30. c. 30. » at non loquitur de conditionibus obscu- » ris.

Habet enim quod sibi imputet] » Hæc » ratio mere pœnalis est, adeoque juris ci- » vilis. Vid. l. 39. ff. de pact. l. 21. 32.

» 33. ff. *Cont. Ent. Conf. supra l. 2. c.*
 » 16. §. f.

Id suo jure accipere potuit in partem sibi utiliore[m] » Immo jure naturæ eadem ratione dici posset, sibi imputare debere, » quod cum elocutio plures sensus recipere, verum sensum ab altero percontatus non fuerit.

Unde alienum non est » Immo hoc effectum plane huc non pertinet.

Ejus, quod debetur, mensura est » I. e. » talis amicitia non æstimatur ex animo, & » intentione, sed ex utilitate, quæ in accipientem redundat.

A D §. XXVII.

IN quæstione, *quando pax rupta censetur?* Auctor recte distinguit, an pax rupta, an vero nova belli causa data sit. Illo casu enim lis prior reviviscit, quia pax, per quam sopita erat, impleta non est: hoc casu manet prior pax, & ex nova injuria agitur. Ita inter Lusitanos, & Hispanos, bellum fuit de regno Lusitanæ, quo sopito lis nova de navigatione orta est, in qua non amplius quæstio erat de regno Lusitanæ; nam cum rege Lusitanæ qua tali agebatur, adeoque prior pax salva manebat.

Ita inter Perseum, & Romanos, inter quos foedus erat, *ne Perseus socios Populi Romani bello inquietaret*, quæsitum est, an contra hoc foedus egerit Perseus eo, quod Abrypolim toto regno expulisset: & merito id negatur, quia Perseus se vi defendebat contra invadentem.

Effectus insignis hic est, quod *priori casu reparatio prioris injuriæ exigatur*, omnique damni dati priori bello: *posteriori casu autem satisfactio saltem æstimatur ex quantitate damni ex nova causa dati.*

Quæ. An pace ab uno rupta alter quoque rumpere possit? Negatur; sed læsus bello alterum adigere debet ut impleat. Adeoque hic bellum gerit non animo violandi priorem pacem, sed ut reparetur injuria ipsi violatione pacis illata.

Additio.

» Grotius prolixè admodum tractat quæstionem, quando pax rupta censetur? » Rumpi enim pacem triplici modo, ait: » 1. si pacificens aliquid facit contra id, » quod omni paci inest: 2. si quid sit con-

» tra id, quod in pace dictum est: aut 3. » contra id, quod ex pacis cujusque natura inest, l. 3. c. 20. §. 27.

» Ad *Primum* modum refert, 1. si absque nova belli causa vis inferatur vel ab ipso pacificante; vel a Sociis, si ita pace inter partes conventum est, ut ex facto Sociorum quoque teneantur; vel a subditis, si vel jussu publico vim inferunt, vel civitas approbat, d. c. 20. §. 28. non si subditi injussu publico aliis militant, d. c. 20. §. 29. 2. Si absque nova belli causa vis inferatur non tantum toti corpori, sed & singulis subditis, nec civitas reparare injurias velit, modo lædentes non sint prædones, in quos judicium cessat, quin & sociis pace comprehensis, d. c. 20. §. 30; nam si non comprehensis sunt, assistere eis licere, ait, sed ruptam pacem non censerit, d. c. 20. §. 33.

» Ad *secundum* modum refert non tantum si pacificens, faciendo id, quod pace promissum est, violat, sed & si omitendo, d. c. 20. §. 34. etiamsi minimum pacis caput violetur, d. c. 20. §. 35. adeo ut nec moræ purgatio intra breve tempus admittatur, d. c. 20. §. 35. Ubi Grotius monet, ne faciles simus ad resiliendum ex levi causa a pace, d. c. 20. §. 35. & §. 36.

» Cæterum, Auctor ait 1. non ruptam videri pacem si poena adjecta est in casum violationis, & illa solvatur, d. c. 20. §. 36: nec 2. si res perierit, vel præstatio sit impossibilis; at tunc teneri pacipientem ad id, quod interest, d. c. 20. §. 37. Denique, & 3. ait, læsum servare pacem posse etsi clausula adjecta sit ut rupta pax sit si violetur, d. c. 20. §. 38.

» Ad *Tertium* modum refert si aliquid sit, quod specialis pacis natura repudiat, d. c. 20. §. 39. uti si pacificens quid contra amicitiae officia facit, si nimirum pax sub lege amicitiae inita est, d. c. 20. §. 40. Quo refert omnes injurias non armatas, & quæ contumeliæ nomine veniunt, d. c. 20. §. 40. n. 1: uti 1. minas atroces, 2. exstructiones arcium in finibus, quæ non tuendi, sed nocendi causa fiunt, 3. insolitam copiarum conscriptionem, modo justa indicia sint, contra pacipientem parari, d. c. 20. §. 40. n. 3.

» Addit, non temere interpretandam esse hanc

hanc calumniam, d. c. 20. §. 40. n. 1 ;
 „ atque hinc pro violatione amicitiae non
 „ habenda esse 1°. si personae conjunctae,
 „ aut subditae ipsi, quicum pax inita est,
 „ injuria inferatur; uti si stuprum, vel adul-
 „ terium cum ea committitur, d. c. 20. §.
 „ 40. n. 2 : 2°. si quis subditos alterius
 „ recipiat, d. c. 20. §. 41. n. 1 : nec 3°.
 „ si perfugium exsulibus dat, d. c. 20. §.
 „ 41. n. 1 ; in quos tamen si poenae rei sunt
 „ judicium dandum esse, ait d. c. 20. §. 41.
 „ n. 2. Excipit autem casum, ubi pars ci-
 „ vitatis, vel is, qui sacramento adstrictus
 „ est, vel servus recipitur, hoc enim abs-
 „ que injuria fieri non posse, ait d. c. 20.
 „ §. 41. n. 2.

„ Equidem duobus prioribus modis pacem
 „ rumpi, certum est : at quod ad tertium
 „ modum attinet, is dubio non caret. Sa-
 „ ne, officia amicitiae nihil aliud sunt,
 „ quam officia charitatis, ex qua alteri jus
 „ non oriri, adeoque nec praestandi neces-
 „ sitatem sequi, ipse docuit. Vid. Diff. pro-
 „ am. II. §. 9. §. 10. Sed & negamus,
 „ actus illos, quos Auctor ad officia ami-
 „ citiae refert, eo pertinere; minas enim
 „ atroces evomere, arces extruere nocendi
 „ causa, exercitum conscribere contra vi-
 „ cinum, &c. violationem juris inferunt,
 „ & totidem sunt injuriae, ad quarum repa-
 „ rationem agere possumus. Denique ne-
 „ gamus, per has injurias pacem priorem
 „ rumpi; nam novae hae sunt injuriae, quae
 „ novam bello causam dant : nisi asserere
 „ velimus, pacem priorem omni nova in-
 „ juria, novaque belli causa rumpi. Quod
 „ ipse Grotius tamen negat §. 27. §. 28.
 „ Ceterum; alibi probavimus, pace ab uno
 „ rupta, alteri quoque jus esse inde rece-
 „ dendum. Conf. supra c. 19. §. 14.

Quando pax rupta censetur] „ Vid. Bur-
 „ gers. Obs. 86. cent. 1.

Παρασπονδία] „ A παρασπονδία, foedus
 „ frango, ex rupta contra, & σπονδή fo-
 „ dera.

Non enim idem est, novam belli causam
 „ praebere] „ Tunc enim salva manet prior
 „ pax, neque pristina injuria resciscitur,
 „ neque ejus reparatio petitur.

Et pacem rumpere] „ Tunc enim prior
 „ causa reviviscit, & ex ea reparatio pe-
 „ titur.

Tum ad committendam poenam a peccan-
 „ te] „ Quia gravior est injuria, quae cum
 „ Tom. IV.

perfidia, i. e. violatione pacis, conjun-
 „ cta est.

Tum ad liberandam in ceteris fidem]
 „ Nam si alter rumpit pacem in quibus-
 „ dam articulis, nec ego fidem in ceteris
 „ adimplere teneor. Vide supra l. 3. c. 19.
 „ §. 14.

Aut faciendo contra id, quod omni paci
 „ inest] „ Vid. §. 28. usque ad §. 34.

Aut contra id, quod in pace dictum est]
 „ Vid. §. 34. usque ad §. 39.

Aut contra id, quod ex pacis cujusque
 „ natura] „ Vid. §. 39. 40. §. 41.

AD §. XXVIII.

Quod omni paci inest] „ Et si forte id
 „ verbis expressum non sit.

Si vis bellica inferatur, nimirum, ubi
 „ nulla nova subest causa] „ Vix est ut pace
 „ facta quis vim alteri inferat, non allega-
 „ ta nova causa.

Satis est, injuriam sine perfidia admis-
 „ sam credi] „ Si quis novam infert inju-
 „ riam, nihil agit contra capita pace deci-
 „ sa, adeoque perfidiam non committit ;
 „ pax salva manet ratione prioris causae :
 „ sed nova injuria est, novaque injuriae
 „ causa.

Hoc posito] „ Immo ex hoc posito non-
 „ dum sequitur decisio quaestionis, quando
 „ pax rupta censetur : sed semper curate
 „ dignoscendum est, an contra pacis arti-
 „ culos aliquid fiat, an ex nova causa vis
 „ inferatur.

A quibus] „ V. g. an etiam a sociis illa-
 „ ta vis rumpat pacem. Vid. §. seq.

Et quibus] „ V. g. an rupta pax censea-
 „ tur si vis non toti civitati, sed quibus-
 „ dam subditis inferatur, vel sociis, &c.
 „ Vid. §. 32. seq.

AD §. XXIX.

Quaeritur, an poenae rumpantur
 „ si socius meus, vel subditi mei, ali-
 „ quid articulis pacis contrarium agunt ? Ne-
 „ gatur : non enim tenetur socius ex facto,
 „ & injuria socii. Sane, imputari ei nulla ra-
 „ tione potest quod socius belli prioris facit :
 „ neque potest id comprehendi in foedere,
 „ quia quisque tantum disponit de suo jure,
 „ & facto, non de alieno, quod in ejus po-
 „ testate.

testate non est. Unde absurdum esset, id eo, quod Galli pacem Osnabrugensem toties fregerunt, Suecis, qui tunc belli socii erant, bellum inferre. Sed & contrahens non tenetur ex injuria *subditorum*, quia cum subditis non est contractum: æque ex eorum factis respublica obligatur quamdiu factum illud non approbat.

Bretislaus Bohemiæ rex, cum Poloni invasisset fines suos, bellum meditabatur, quia consensu Regis Casimiri, vel dissimulatione saltem factum fuisse, suspicio erat. At saniores consilium dabant, interrogandum prius esse Casimirum, num publico consilio subditi id fecerint, quo negato Rex prædones furca suspendit. *Dubrav. Hist. Bohem. l. 7. Exc. 1º.* si socii ejus, qui olim hostis erat, periculum receperunt, & fidem pro sociis interposuerunt: 2º. si subditi sociorum publico consilio hosti nostro militant; tunc enim hostes sunt, quia causam, & partes ejus defendunt. Hinc cum Tusculani faterentur, publico consilio se militasse Volscis contra Romanos, Camillus inde concludebat, Tusculanos a societate descivisse. *Liv. l. 6. c. 25.* & Herenicis captos in Volscorum bello repetentibus, ut suis legibus in eos animadvertent, negatum id fuit, *Liv. l. 6. c. 17. in fin.* quia publica ope Volscos adjaverant, *d. l. 6. c. 13. in fin. Conf. Astb. §. 31. 3º.* Si pacifcens subditos contra pacis articulos agentes vel non impediverit, cum potuerit, vel punire eos noluerit; tunc enim ipsius contrahentis injuria est.

Qui socii fuerunt] » Eorum, scilicet, » quibus cum pacem fecimus.

Si quid tale faciant] » Quo pax rumpitur, quæ cum socio eorum contracta fuit.

Nec nego ita conveniri posse] » Ut scilicet pax rupta censeatur, etiamsi socii pacifcentis aliquid contrarium paci statuerint.

Non proprie ut ex alieno facto] » Adeoque tenetur pacifcens non ex delicto, » sed ex pacto; eodem modo uti fidejussor, qui pro delinquente cautionem interposuit: aliter enim pacem non iniit is, qui addidit talem legem, & securitatem non tantum contra pacifcentem, » sed & contra ejus socios sibi parare voluit; atque id utrinque placitum est.

Partim potestatio] » Quatenus ab ipsius » promittentis arbitrio pendet.

Partim casuali] » Quatenus pendet ab » arbitrio tertii, socii, &c.

Hoc modo facta pax, &c. credi non debet] » Id dependet a voluntate, & dispositione partium, de qua plene constare » debet.

Est enim enorme, & communi pacem facientium voto non convenit] » Si de voluntate constat, semper tenetur promittens: » si id dubium sit, nihil actum est, quia » deficit voluntas.

Qui vim intulerunt] » Contra pacis leges.

Aliis non adjuvantibus] » I. e. non assistentibus iis, qui in præcedenti bello socii fuere: hæc enim societas desit » ce inita.

Et in eos bellandi jus erit, non in alios] » Illi enim soli injuriam faciunt.

A D §. XXX.

SUBDITI per vim armatam faciunt sine jussu publico] » Dictum est, principem » ex facto subditorum privato, quo prior » pax violatur, non teneri: at si requisitus prædones non punit, tenetur omnino ex rupta pace, quia factum subditorum probat. *Conf. l. 2. c. 15. §. 16. n. 4. & infr. c. 21. §. 13.*

Publice probatum dici potest] » Ita ut ipse » populus, vel princeps pacem rupisse videatur.

Scientiam, puniendi potentiam, & neglectum] » Requiritur igitur, 1. ut Populus » sciat subditum vim inferre; 2. ut possit » eam inhibere; & 3. cum inhibere nequit, ut eum vel dedere, vel punire detrectet.

Potentia præsumitur] » Quia legitimi imperii pars est, cogere subditos delinquentes.

Nisi defectio appareat] » Nisi manifesta » seditione subditi se Principi opponant.

Et talis neglectus] » Puniendi reos.

Si subditi sui contra Romanos armati procedant] » Agrippa dehortabatur Judæos, » ne bellum cum Romanis inchoarent; ob oculos eis ponit resistendi impotentiam, » nec auxilium sperandum esse ab Adiabenis:

nis : Parthorum enim regem id non permissurum, sed potius arbitraturum, fœdus, quod cum Romanis initum erat, esse temeratum, si quis de his, qui subiecti sunt ejus imperio, adversum Romanos in bellum procederet. Addit Auctor, hoc intelligendum esse si Rex potuit impetire, & debuit.

A D §. XXXI

NON per se arma moveant] » Incursum faciendi in fœderatorum terras. Sed aliis bellum gerentibus militent] » Sive mercede conducti, sive gratis. Rhodiensium] » Qui utut citra decretum, popularibus suis permisere ut Macedoniæ regem contra Romanos adjutarent. Es verius est ut id quoque permittendum non sit] » Immo subditis operam suam aliis locare, licitum est. Actum aliud] » Id est, permittum esse genti, cum qua pax initur, ut aliis militent. Ex omni præda prædam sumere] » Quia utrique bellantium parti militabant, ab utraque præda partem sumebant. Voluntarii] » Aliud igitur obtinet si publico decreto aliis militent; tunc enim augentur hostium vires facto ejus, qui pacem nobiscum iniit: adeoque is hostis sit, & reparationi juris nostri resistit. Exempla vidimus supra §. 29. Equidem Helvetos hodieque promiscue legiones suas aliis locare solere, constat; quin utrique bellantium auxilia ejusmodi mittere solent: quod speciali dissertatione defendit Bochatius. Vid. Biblioth. Germ.

A D §. XXXII.

I RURSUS] » Hactenus vidimus, quando pax rupta videatur si focii, vel subditi nostri vim inferunt aliis. Jam quæritur, quando rupta censeatur, si subditis, vel fociiis nostris ab aliis vis inferatur. Si toti corpori] » Uti si totæ civitati vis inferatur. Sed §. si subditis] » Si subditi nostri ab eis, cum quibus pax nobis est, læduntur, & satisfactio negatur, bellum est ex nova

causa; nisi contra pacis articulos lædantur: tunc pristinum bellum redintegratur.

Sine nova causa] » Id est, ex tali causa, quæ per pacem sopita est. Nam si nova est injuria, non rumpitur pax.

Ut omnes subditi tuti sint, pax initur] » Hoc verum est; sed saltem ut tuti sint contra injurias illo bello sopitas: si vero nova inferatur injuria, ex causa, de qua priori bello quæsitum non fuit, pax prior non rumpitur.

Civitatis pro toto, & pro partibus] » Id est, non tantum pro toto corpore, sed & pro singulis civibus.

Immo etsi nova causa subsit, per pacem licebit se, suaque defendere] » Id est, pax prior non obstat, quo minus novas injurias repellere armis quoque possimus.

Naturale enim hoc] » Jure necessariæ defensionis.

Ideo abdicatum inter pares, non facile est ut credatur] » Facultas se defendendi contra novam injuriam non sequitur ex illa conjectura; sed quia priori pace de injuriis futuris non est transactum.

Ulcisci autem, aut ablata recuperare per vim non licebit, nisi postquam judicium erit negatum] » Tunc enim termini necessariæ defensionis adfunt. Conf. Lib. 2. c. 21. §. 3. 4. 5. 6. 7. §. c. 25. §. 1. 2. 3. Sane, judicio negato injuria est ipsius civitatis, quæ vel punire subditos, vel eos dedere non vult.

Hac enim res moram fert] » Nondum enim constat, an civitas approbet injuriam; adeoque tempus requiritur ad explorandam civitatis mentem.

Illa non fert] » Scilicet, defensio contra repentinam vim, aut aggressionem. Gron. b. Frustra enim is, cui actu vis inferatur, provocaret ad judicium.

Id credendi sunt omnino facere rectoribus suis improbantibus] » Rectores enim non deliquerunt, sed subditi; adeoque ex propria culpa conveniri nequeunt.

Et in eos judicium postulari non possit] » Si forte sese ejus potestati subtraxerunt. Vid. §. 30.

Qui piraticam exercent] » Adeoque nec vera gens sunt, nec alterius imperio parent.

Recuperare licebit tanquam a deditis] » Immo tota ratio deditiois hic cessat: sed jure necessariæ defensionis ubique contra

• eos ad reparationem injuriæ agere, ac
• pœnas ab eis fumere possumus.

*Alios innocentes eo nomine armis impete-
re]* • Injuria omnino esset, si Princeps
• ob subditorum latrocinia, quæ impedire
• nequit, bello peteretur: nulla enim ejus
• est culpa.

AD §. XXXIII.

SED *bis denum, qui in pace compre-
hensi sunt]* • Et si ipsis ignorantibus pace
• comprehendantur; quia uti sociorum cau-
• sam defendere possumus armis, ita &
• pactis. Atqui aliis pacisci non possumus,
• Resp. verum hoc est ad eum effectum,
• ne tertio inde actio detur: at paciscens
• jus habet agendi ex pacto, ne alius læ-
• datur. Si igitur tertius ille contra pactum
• læditur, ei assistere, & lædentem ad im-
• plendum promissum adigere possumus;
• hæc enim jus nostrum est ex pacto.
Saguntinam controversiam] • Ubi quæsi-
• tum fuit, an futuri socii etiam foedere
• comprehendantur.

Idem tamen statuendum erit] • Nimirum;
• rumpi pacem si vis Sociis inferatur.

*Postquam satis constat, eos socios pacem
ratam habuisse]* • Immo id opus non est,
• si socius ille saltem fuit instrumentum al-
• terius, ad quem causa pertinet; hæc enim
• decisa omnis lis etiam intuitu instrumen-
• ti cessat.

Hostium loco sunt] • Diximus, id verum
• non esse de sociis, qui alterius causæ fal-
• tem accedunt, horum enim rati habitio
• necessaria non est, sed causa principali
• composita hostes esse definiunt. At si so-
• cii belli non sunt instrumentum causæ
• principalis, sed propriam injuriam vindi-
• cant, verum est, pacem cum altero so-
• ciorum factam non pertinere ad alterum
• socium, nisi cum hoc quoque pax inita
• sit. Hic igitur hostis manet.

Aliorum sociorum] • Qui pace com-
• prehensi non sunt.

Ut & cognatorum, & affinium] • Qui
• causam familiæ jure defendere possunt.

Qui nec subditi sunt] • Si enim subditi
• sunt, pace omnino, uti omnes alii sub-
• diti, comprehenduntur.

Separata causa est] • Id est, non com-
• prehendantur pace; quod modo refutavi-
• mus. *Vid. ad rubr. n. 1. penult.*

*Nec ad pacem ruptam vis in eos trahi
potest]* • Contrarium modo demonstravi-
• mus.

Suscipi non posse] • Immo potest, & de-
• bet; pax enim rumpitur intuitu causæ
• principalis, si ejus instrumentum læditur
• propter veterem causam.

Sed id bellum erit ex nova causa] • Im-
• mo vetus causa redintegratur, rupta scil.
• pace, qua focius comprehenditur ipso
• jure.

AD §. XXXIV.

FACIENDO *contra id, quod in pace
dictum est]* • Nam de eo fidem dedit, quam
• violat si pactis non stet.

Comprehenditur & non facere] • Si sci-
• licet aliquid omittit, quod ex dispositio-
• ne pacis facere debuit.

Et cum] • Id est, si non facit eo tem-
• pore, quo debuit facere.

AD §. XXXV.

QUÆRITUR, an uno pacis articulo
rupto pax tota rupta videatur? Resp. di-
stinguendum esse inter articulos diversos,
& connexos. Si pacis capita inter se pla-
ne sunt *diversa*, separatamque & *liam*, &
causam contineant, uno violato alterum
non violatur, quia contrarium est, unum
esse violatum, & tamen utrumque; & quia
separata utriusque est obligatio, cujusque
propria quoque violatio est: & tot sunt
paxes, quot pacta, tot pacta, quot res,
etsi in iisdem tabulis. Eodem modo uti is,
qui in eodem instrumento 100. promittit,
& domum vendit, si domum tradit, &
non 100., violat quidem stipulationem, at
non contractum venditionis. Hinc etsi Rex
Galliæ pacem Osnabrugensem in articulo
cessæ Gallis Alsatix violaverit, tamen pax
illa in cæteris capitibus duravit.

At si capita pacis inter se sunt *connexa*,
uno rupto reliqua quoque rupta censentur.
De quo plenius egimus l. 3. c. 19. §. 14.
& supra §. 27. Conf. l. 2. c. 15. §. 15.

Additio.

• Si quis articulum pacis violat, verius
• est, ab alterius arbitrio dependere, an
• ipse quoque a pace recedere, & priorem
• causam resuscitare velit (tunc enim mu-
tuo

• tuo consensu a pace receditur, & res ad
 • pristinam redit causam); an vero servare
 • pacem, & violentam armis ad implendum
 • cogere velit: tunc enim pax saltem quoad
 • illum articulum rupta censetur. *Vid. Dis-*
 • *sert. proam. IX. §. 125. & Diff. XII.*
 • *Conf. dist. loc.*

Neque admittam hic discrimen] • Recte
 • ait Auctor, opinionem quorundam, quasi
 • ob gravem transgressionem pax rumpatur,
 • non ob leviolem, rejiciendam esse: quia
 • pax rumpitur quoties fides ea data viola-
 • tur, etsi, in re minima.

Satis enim magna] • Veram rationem
 • jam exposui.

Bonitas tamen maxime Christiana] • Hoc
 • ad virtutem pertinet, non ad jus natu-
 • re.

Quem penitet peccasse] • *Add. Liv. l.*
 • *28. c. 29.* In genere de remissione poenae
 • ex capite poenitentiae actum est supra.

Aut ut arbitri prius audeatur] • His
 • enim casibus salva manet pax ex pacto:
 • at id res arbitrii est. De arbitris in ge-
 • nere egimus supra.

AD §. XXXVI

Sed quod negotii natura hoc, quod di-
xi, potius requirat] • Auctor putat, poena
 • paci adjecta sufficere si poena solvatur;
 • neque tunc pacem rumpi. At verius est,
 • hoc pacto electionem concessam videri ei,
 • cui injuria facta est, ut possit vel ad im-
 • plendum agere, vel ad poenam: alter igi-
 • tur non liberabitur offerendo poenam.
 • *Vid. Disp. B. Par. de electione rei con-*
 • *venti.*

Neque enim temebatur nisi sub conditione
 • *Scilicet, si alter prior prestiterit.* Vera
 • ratio est, quod mutuo consensu tunc re-
 • cessisse videantur, *d. c. 19. §. 14.*

AD §. XXXVII.

PUTA si res perierit] • Quae scilicet
 • ex pacis dispositione dari debet.

Aut ablata sit] • A furibus, praedoni-
 • bus, &c.

Aut factum redditum sit aliquo eventu
 • *impossibile*] • Uti si promisit auxilia, qui-

bus ipse indiget. *L. 2. c. 16. §. 27. n. 1.*
Pax quidem rupta non censetur] • Nam
 • quod non impleatur, non ejus est factum,
 • sed casus, quem nemo praestat. Si autem
 • culpa ejus accedit, inde tenetur.

Optabit] • Id est eliget.

An expectare malis si qua spes est] Quod
 • locum habet si impedimentum est tem-
 • porarium.

• Sensus hujus §. est, quod is, per quem
 • non fiat quo minus pactum impleatur,
 • non rumpat pacem: quod verum omni-
 • no est.

AD §. XXXVIII

ETIAM post laesam fidem integram est
innocenti pacem servare] • Ille enim jus
 • suum ex pace non perdidit illo facto:
 • nec alter obligationem sua perfidia tol-
 • lere potest.

Scipio] • Atque ideo Indorum rex lauda-
 • tur a Jarcha. *Vide supra l. 2. c. 19. §.*
 • *19. n. 4.*

Quia contra obligationem faciendo nemo
se obligationi eximit] • Nemo violando pa-
 • ctum jus alii ex eodem pacto quaesitum
 • auferre potest.

Adjectum id censeri debet in commodum
innocentis] • Ita ut hujus sit optio, an re-
 • cedere, an vero ad implementum agere
 • velit: quod omnino verum est; quia
 • alias obligatio in arbitrium partium con-
 • ferretur, quod cum natura obligationis
 • pugnat.

AD §. XXXIX.

QUOD specialis pacis natura repudiat
 • *Uti si aliquid contrarium amicitiae, quae*
 • *omni paci inest, fiat; de quo jam ple-*
 • *nium.*

AD §. XL.

SIC quae contra amicitiam sunt, rum-
punt pacem, quae sub amicitia lege contra-
cta est] • Valde disputatur, quid Juriscon-
 • sulti Romani per *Foedus amicitiae* intelle-
 • xerint. Grotius per tale foedus intelligit
 • pactum

„ pactum, quo bello pace composito partes
 „ pacificentes sibi mutua amicitia officia in-
 „ vicem promittunt, b. §. 40. Adeoque
 „ quo illi, qui hostes fuere, conveniunt
 „ ut tuti essent publico homine qui ab his
 „ ad illos venissent, ut tunc captivitate sub-
 „ lata cessaret & postliminium. Grot. l. 3.
 „ c. 9. §. 18. n. 3. Eoque refert senten-
 „ tiam Proculi in l. 7. pr. captio.

„ Huic autem fœderi amicitia opponit Fœ-
 „ dus sine amicitia. Quando nimirum fœ-
 „ dus belli duntaxat publici componendi,
 „ aut cavendi causa initur, non facta men-
 „ tione amicitia. Tale enim fœdus nec
 „ captivitati in posterum, nec postliminio
 „ obviare, putat. Atque huc refert effatum
 „ Pomponii, l. 5. §. 2. ff. Eod. Add. Grot.
 „ d. c. 9. §. 18. n. 3.

„ Atque hinc ita argumentatur: cum enim
 „ dixit Fœdus amicitia causa, ostendit, &
 „ alia posse esse fœdera, quibus amicitia jus
 „ non insit.

„ At in commentario ad d. c. 9. §. 18.
 „ notavimus, 1. nunquam talem gentem
 „ exstitisse, quæ pace facta prædandi licen-
 „ tiam admiserit. Sane, 2. omne pactum,
 „ quo bellum componitur, amicitiam com-
 „ prehendit; & disceptatio per vim tolli-
 „ tur. Adeoque 3. cum ratione pugnat as-
 „ fertio, jus prædandi post fœdus, quo bel-
 „ lum componitur, salvum esse. Diximus
 „ 4. Pomponium in d. l. 7. Fœdus amicitia
 „ non opponere Fœderi sine amicitia (tale
 „ enim concipi nequit), sed nuda amici-
 „ tia. De qua differentia, ejusque effectu,
 „ late egimus d. §. 18.

„ Sed & 5. admittendum non est, quod
 „ Auctor ait, fœdus amicitia causa initum
 „ nil nisi officia amicitia comprehendere, &
 „ is neglectis rumpi fœdus, indeque justam
 „ iri belli causam. Sane, leges amicitia
 „ nulla certa regula continentur; adeoque
 „ definitum non est, quænam sint officia
 „ amicitia. Inter leges amicitia referri so-
 „ let, idem velle, & idem nolle, subven-
 „ ire amico indigenti, &c. Quis autem
 „ dixerit, eum, quicum fœdus amicitia
 „ contractum est, armis me cogere posse,
 „ ut cum eo in eadem sim opinione; ut
 „ necessitatibus ejus succurram, &c.

„ Alio igitur modo conciliari debent Pro-
 „ culus, & Pomponius. Res ita se habet.
 „ Neuter horum Jurisconsultorum loquitur
 „ de casu, ubi bellum præcessit, quod
 „ pace finitum est per fœdus amicitia.

„ Pomponius enim discrete supponit ca-
 „ sum, ubi bellum cum gente non est,
 „ sed pax, adeoque ubi gens illa hostis
 „ non est. Verba Pomponii hæc sunt: In
 „ Pace quoque postliminium datum est; nam
 „ si cum gente aliqua neque amicitiam, ne-
 „ que hospitium, neque fœdus amicitia cau-
 „ sa factum habemus, hi hostes quidem non
 „ sunt: quod autem ex nostro ad eos per-
 „ venit, illorum fit; & liber homo noster,
 „ ab eis captus, servus fit, & eorum. Idem-
 „ que est si ab illis ad nos aliquid perve-
 „ niat; hoc quoque igitur casu postliminium
 „ datum est. Apparet igitur, hic agi de gen-
 „ te, cum qua nec amicitia, nec fœdus ami-
 „ citia nobis intercedit: de populis, qui ho-
 „ stes non sunt, & cum quibus pax est;
 „ adeoque ubi plane quaestio non est de
 „ casu, ubi partes bello composito fœdus con-
 „ trahunt sine lege amicitia, &c. quem
 „ Grotius contra verba legis supponit.

„ Sed & apud Proculum nulla quaestio
 „ est de bello per pacem composito; sed in
 „ genere tradit, postliminium non esse cum
 „ gente, cum qua amicitia nobis est, aut
 „ fœdus amicitia, etsi nunquam antea bel-
 „ lum cum eis fuerit; & rationem addit:
 „ Etenim quid inter nos, atque eos, postli-
 „ minii opus est, cum & illi apud nos &
 „ libertatem suam, & dominium rerum sua-
 „ rum aequè, ac apud se retineant, & ea-
 „ dem apud eos nobis contingant, l. 7. pr.
 „ captio. Frustra igitur Grotius supponit,
 „ Proculum loqui de pacto, seu fœdere,
 „ quo partes pacificentes mutua amicitia of-
 „ ficia sibi promittunt. Nam 1. ne verbum
 „ quidem de bello per fœdus amicitia com-
 „ posito exstat. Sane, 2. omne fœdus, quo
 „ bellum componitur, supponit amicitiam,
 „ 3. Non omne fœdus, quod amicitia cau-
 „ sa contrahitur, supponit præcedens bel-
 „ lum; iniri enim tale fœdus initum com-
 „ merciorum, securitatis mutua, &c. pot-
 „ est. Optime Menippus a fœdere, quo
 „ bellum componitur, distinguit, cum quæ
 „ N.B. hostes nunquam fuerunt, ad amici-
 „ tiam sociali fœdere inter se jungendans
 „ coeunt, apud Grot. l. 2. c. 15. §. 4. sed
 „ & 4. nec ex fœdere amicitia, quo bellum
 „ componitur, necessario sequitur, officia
 „ amicitia præstanda esse. Hinc si in fœ-
 „ dere amicitia nihil de bello captis dictum
 „ est, reversæ etiam invito amico recipi pos-
 „ sunt; cujus rei rationem alibi explicavi-
 „ mus.

• Cæterum

„ Cæterum, dobia, quæ circa utramque
„ legem moveri solent, resolvimus supra l.
„ 3. c. 9. §. 18.

*Quod inter ceteros solius amicitia officium
exigeret, hic etiam pacis jure præstandum
est]* „ Dixi, si nihil præter officia amicitia
„ præstandum esset, absque effectu fore pa-
„ ctum. Dixi, omne fœdus, quo bellum
„ componitur, amicitia causa iniri; neque
„ tamen ideo jus postliminii circa damna
„ bello data cessare, si de iis non transa-
„ ctum, id est speciatim in pace de illis
„ id dictum non est.

*Et hæc, &c. refero multa, quæ de inju-
riis non armatis, & contumelia, &c. dis-
fertari solent]* „ Ex his ipsis exemplis ap-
„ paret, tunc demum fœdus amicitia cau-
„ sa ininitum rumpi, si jus fœderati læditur.
„ Non autem læditur si nuda officia ami-
„ citia negantur.

Non vero ad quamvis omnino pacem]
„ Qua scilicet officia amicitia promissa non
„ sunt; adeoque ubi Auctor supponit, jus
„ capiendi res, & personas eorum, cum
„ quibus fœdus sine amicitia contractum
„ est, saluum esse, indeque & postlimini-
„ um obtinere. At hæc nec juri naturæ,
„ nec juri Romano convenire, vidimus.

*Est enim fœdus non amicitia causa, ut
Pomponius nos docet]* „ V. sup. lib. 2. c.
„ 15. §. 5. Diximus, 1. contradictionem
„ esse, fœdus cum hoste ininitum, & pace
„ bellum compositum esse; neque tamen
„ inter pacificos esse amicitiam, id est,
„ manere jus prædandi. Diximus 2. Pom-
„ ponium fœdus amicitia non opponere ja-
„ deri sine amicitia (tale enim fœdus non
„ datur) sed amicitia sine fœdere. Aliæ enim
„ sunt gentes amica saltem, aliæ gentes
„ fœderatæ. At utraque in eo conveniunt,
„ quod neutris prædare liceat, quia pax
„ cum iis est, nec hostes sunt, adeoque
„ postliminio opus non est. Vid. sup. l. 3.
„ c. 9. §. 18.

Id non neglectum, sed violatum putatur]
„ Loquitur Cicero de inimicis reconciliatis,
„ & querit, an si quid post reditum in gra-
„ tiam commissum est, imprudentiæ, vel
„ perfidiæ assignari debeat; & recte ait,
„ perfidia id assignari debere: at alia quæ-
„ stio est, an rupta amicitia jus ei agendi
„ contra perfidum competat; quod nega-
„ mus nisi jus ejus læsum sit.

Detrahenda quantum fieri potest factis in-

vidia] „ Quod explicat Gron. b. Sed
„ gratis hæc dicuntur. Rectius distingui-
„ mus, an jus alterius factis illo læsum sit, an
„ non. Priori solo casu fœdus amicitia ru-
„ ptum censetur, non casu posteriori; &
„ solo priori casu jus belli obtinet, non
„ posteriori. Nunquam autem jus alterius
„ læditur, si tantum officia amicitia dene-
„ gantur fœderato: quod ex sequentibus
„ exemplis magis illustrabitur.

*Itaque persona quamvis conjuncta facta
injuria, ipsi, quicum pax inita est, facta
non censetur]* „ Adeoque contra fœdus
„ amicitia peccatum non esse, neque illud
„ ruptum esse, videbitur: quod hæctenus
„ verum est, quia cum conjunctis fœdus
„ ininitum non est.

*Nisi aperte ad ipsius sugillationem facta
sit]* „ Nam ipsi fœderato tunc injuria in-
„ fertur: adeoque cum jus fœderati lædi-
„ tur, ipse reparationem injuriæ armis po-
„ stulare potest.

*Quam naturalem equitatem in servis atro-
citer læsi sequuntur leges Romana]* „ Ut
„ scilicet læsio ad domini offensam pertineat,
„ si ad ejus sugillationem facta fuerit, l.
„ 15. §. 35. ff. injur. §. 3. Inst. Eod.

Adulterium, aut stuprum libidini potius]
„ Immo hoc quoque casu rumpitur amici-
„ tia, & fœdus amicitia: at præterea jus
„ fœderati violatur, dum ejus thorum vio-
„ lat, vel familiae stuprum infert. Hic igi-
„ tur jus belli obtinet, non quia fœdus
„ amicitia læsum est, id est, quia officia
„ amicitia violata sunt, sed quia jus alte-
„ rius læditur.

*Et invasio rei aliena nova potius cupidi-
tatis reum faciet, quam fidei læsa]* Adeo-
„ que jus belli in talem invasorem non ob-
„ tinet quia officia amicitia violavit, sed
„ quia jus fœderati læsit; & hæc violatio
„ est nova belli causa.

Atroces sane minæ cum amicitia pugnant]
„ Adeoque rumpi, putat, fœdus amicitia;
„ quia atrociter fœderato minari, pugnat
„ cum amicitia, & benevolentia regulis.
„ At nec ideo bellum obtinet, nisi jus fœ-
„ derati læsum sit; quod ex formula mina-
„ rum, & intentione minantis dijudicari
„ debet.

Nulla nova causa præcedente] „ Si nova
„ causa præcessit, minæ illæ non pugnant
„ cum amicitia, utpote quæ per novam
„ illam causam jam rupta fuit. At neque
„ ex nova illa causa, neque ex minis pro-
„ pterea

„pterea secutis belli jus obtinet, nisi jus
„alterius inde lædatur.

Huc referam arces in finibus structas, &c. nocendi causa] „ Si de animo nocendi certo constat, jus alterius læditur, ad-
„ eoque ex hac injuria (non ob violatam
„ amicitiam) jus belli obtinet. Cæterum,
„ alibi probavimus, cuique in suo licere
„ propugnacula exstruere, nec animum in-
„ de nocendi præsumi.

Si justis satis indicis appareat, &c. in eum, quicum pace facta est, comparari] „ Sed de eo constare debet per actus quos-
„ dam externos *Vid. supra l. 2. c. 1. §. 5. n. 1. 2. & §. 17. l. 2. c. 12. §. 5. n. 1. L. 2. c. 2. §. 13. n. 4. L. 2. c. 22. §. 5.* At tunc dicendum est, jus
„ belli obtinere non ob violatam amicitiam:
„ legem, sed ob violationem juris alieni.

A D §. XLI

1 *NON est contra amicitiam*] Civis enim
„ migrare volens suo jure utitur; nec is,
„ qui migrantem recipit, jus alterius vio-
„ lat: adeoque alii non fit injuria.

Naturalis] „ Quia quisque de suo jure
„ domicilii disponere potest. *Vid. supra L. 2. c. 5. §. 24.*

Sed & favorabilis] „ Favor jure naturæ
„ nec jus dat, nec aufert.

Perfugium exulibus datum] „ De qua re
„ late actum est *l. 2. c. 21. §. 5. & 6.*

Nullum jus civitati] „ Nam qui in ex-
„ filium mittitur in poenam, jure civitatis
„ privatur: quo ipso non excluditur ab ex-
„ tranais civitatibus, si illa recipere eum
„ velint.

Commune jus hominum] „ Idem Perseus
„ dixit in notis Auctoris.

2 *Qui civitatis partem integram faciunt*] „ L. c. qui partem civitatis constituunt, ita
„ ut civitas ipsa minuatur si secedat pars.

Recipere non licet] „ Pare illa populi,
„ quæ migrare vult, non est sui juris,
„ sed dependet ab arbitrio totius civitatis:
„ hoc jus auferri toti populo nequit; adeo-
„ que deferere civitatem parti populi non
„ licet.

Qui ex sacramento] „ Qui jurarunt, se
„ nunquam alio migraturos.

Aut aliter] „ Qui operas suas ad cer-
„ tum tempus, vel in perpetuum locarunt.

Aut servitutem debent] „ Id est, qui
„ in poenam servi facti sunt.

Qui belli sorte servi sunt, idem introductum gentium jure] „ Immo id non de-
„ mum ex gentium jure est, sed ex ipso
„ jure naturæ: in servum enim dominium
„ jure belli quæsitum mihi est, quod vi-
„ cinus, recipiendo servum, auferre mihi
„ nequit.

Apud quasdam populos] „ Immo apud
„ omnes; & soli excipiuntur Christiani,
„ ac Mahumetanzæ sectæ addicti. *Vid. supr. c. 7. §. 2.*

A D §. XLII

AUCTOR hæcenus egit de fide sum-
„ marum potestatum publica, qua finis bel-
„ lo imponitur, & quidem quatenus spe-
„ ctantur principalia, quæ bellum finiunt:
„ actu suo, nimirum, per pactiones. Hic
„ agitur de eadem fide, qua finis quidem
„ bello imponitur, quatenus ibi spectantur
„ principalia ex consensu ad aliud relato:
„ ut fustes, prælii exitus, &c. *Vid. supra c. 1.*

SORTIS alea subijci belli exitus licite non semper potest] Quæritur, an belli cau-
„ sa possit sorti, seu certamini singulari com-
„ mitti, aut arbitris? Ubi 1. notandum, neu-
„ tram partem ad id teneri, quia sunt actus
„ liberæ voluntatis, adeoque in ommissis pars
„ potest victoriam ultimam armis prosequi.
„ At 2. quæritur, an sua natura id licitum
„ sit? Equidem exempla illustria sunt in Ro-
„ mulo, qui Acronem Regem Cænenensium
„ vicit, omniaque spolia Jovi Feretrio tulit,
„ apud *Plut. in Romulo*. Alia exempla sunt
„ inter Manlium, & Gallum, *Liv. l. 7. c. 10.*
„ inter M. Valerium Corvinum, & Gallum,
„ *L. 7. c. 26.* inter Jubellum Taurum Cam-
„ panum, & Claudium Afellum, *Liv. l. 23. c. 47.* inter T. Manlii filium, & Geminium
„ Metium Latinum, *Liv. l. 8. c. 7.* inter Ba-
„ dium Campanum, & Q. Crispinum Roma-
„ num, *Liv. l. 25. c. 18.* Comes Thuringiæ
„ provocavit Henricum Leonem, quod Cæsari
„ infidus fuisset. Sunt autem e contrario,
„ qui rejecere duellum: uti Augustus Anto-
„ nii, Carolus V. Francisci, Metellus Sertori-
„ rii, Antigonus Pyrrhi, Fabius Annibalis
„ provocationem.

Auctor,

Auctor, & Petr. Bellus p. 2. tit. 15. §. 1. negativam tuentur: homines enim invitari ad delicta, Deumque tentari: 2. certos modos introductos esse a jure, & moribus, dandi regna, quos rex tollere nequeat: 3. præjudicium fieri successoribus: 4. interesse quoque subditorum, ne subjiciantur novo domino.

Ego nihil injusti hic subesse, existimo, si ipse populus consentit: 1. quia licitum est, id permi tere millenis, nedum paucis, & uni; quod enim permissum est multis, idem permittitur cuique eorum. Sane 2. cui licitum est quod plus est, ei & quod minus est, & cum longe minore damno, periculo, & sanguine: 3. quia prælium ipsum est fors, & belli alea, dubiusque eventus; illud igitur iisdem rationibus, & magis oppugnaretur, quo exempla in contrarium allegata refutantur.

At alia quæstio est, an solus rex decernere id possit? Quod merito negamus, quia totis viribus resistere, & tueri rempublicam, non vero alex tam incertæ eam committere debet. Et cum ordinarium remedium sit bellum, non potest eo omisso singularem modum inducere.

Additio.

„ Sors in genere est, quoties incertus est eventus; ac de ejus natura late actum est l. 2. c. 23. §. 9. ubi simul demonstravimus, neminem teneri jus suum forti committere. Sane, is, qui rejicit sortem, suo jure utitur, & de suo jure disponit: neque natura sequitur, ex solo jactu fortis jus huic, vel illi competere. Denique hæc species transactionis est, quæ non nisi ex utriusque consensu valet. Unde constat, veram non esse sententiam Zigleri, qui putat, sortem rejici non posse, quia præstat rem forti committere, quam tot belli discrimina subire. Sane, jure naturæ Princeps omnia remedia adhibere debet ad tuendum jus civitatis, non vero ea adhibet qui forti rem committit. Ideo enim in civitatem coivere subditi, ut communibus armis, jura eorum defendantur, non ut forti res relinquatur.

Sed tum demum, quoties de re agitur, in quam plenum habemus dominium] „ Nam tunc pro lubitu de ea disponere, eam alienare, adeoque & forti committere possumus. Idem obtinet si jus aliquod non.

Tom. IV.

„ strum est, v. g. jus pignoris, servitutis, vel aliud, quod ex obligatione personæ sequitur; id enim in nostro patrimonio est, adeoque pro lubitu de eo disponere possumus, etsi res ipsa non sit in dominio nostro. Vid. Zigl. hic.

Civitas] „ Ea enim lege coeunt familiæ, in civitatem, ut communibus auxiliis defendantur.

Rex arctius obligatur, quam ut omittere possit, &c.] „ Princeps omni vi, & opera, tueri & civitatem, & jura singulorum tenetur; non ergo forti committere jura hæc potest.

Si vera aestimatione qui injusto bello petitur, tanto fit inferior] „ Immo absque consensu populi res forti nunquam committi potest; de ejus enim jure agitur.

Hoc enim est de malis minimum] „ Adeoque juxta leges bonæ administrationis præferendum: at diximus, id non nisi accedente consensu populi fieri posse.

A D §. XLIII.

De præliis] „ Quæ sunt species fortis, eaque occasione hic tractantur.

Belli finiendi causa] „ Si enim gloriæ causa, vel ad animandos milites id fiat, alia quæstio est, de qua mox.

Lacedæmonios, & Argivos] „ Alia exempla vide supra l. 2. c. 23. §. 10.

Si jus gentium externum tantum spectamus] „ Quod in bello solenni, id est publico, & indicto, gentes introduxerunt.

Quin per id ipsum talia certamina sunt licita] „ Tale jus gentium non dari, passim probavimus: cæterum, certamina pro finiendo bello, approbante populo jure naturæ licita esse, vidimus §. præcedenti.

Hostium enim cadem id jus indiscrete permittit] „ Immo ipsum naturæ jus indiscrete cadem hostium permittere, probavimus supra l. 3. c. 4. Si scilicet uterque se jure, alterum injuria agere, contentit.

Indiscrete] „ Id est, non habita ratione, an justa belli causa sit, an non; nec an hostis lædatur ultra debiti, vel poenæ modum: per rei naturam erim de justitia causæ cogitare nequit, cum neuter judicem habeat.

Si vera esset veterum Græcorum, Romæ

A a a

369

rum, & aliarum gentium opinio], Immo
 ,, nunquam hæc fuit opinio nec Græcorum,
 ,, nec Romanorum, nec aliarum gentium :
 ,, idque ipse Auctor observavit *supra* l. 2.
 ,, c. 19. §. 5. Conf. ea, quæ diximus ad
 ,, l. 2. c. 1. §. 3. 8. 9. & 12.

Jam & interna justitia talibus præliis non
 deesse], Nec revera deest, quia vitam pro
 ,, patria exponere, laudabile maxime est,
 ,, & ipse Auctor fatetur *n. seq.*

Hanc sententiam rectæ rationi, ac Dei
 præceptis repugnare, &c.] ,, Sed & repu-
 gnare communi gentium consensui, vidi-
 ,, mus d. l. 2. c. 19. §. 5. Neque enim Sto-
 ,, icorum, aut Gymnosophistarum paucissi-
 ,, ma exempla jus aliquod Gentium exter-
 ,, num constituunt.

Aliquoties], Præter loca jam allegata,
 ,, vide l. 2. c. 17. §. 2. n. 1. l. 2. c. 21.
 ,, §. 11. n. 2. l. 3. c. 6. §. 6. l. 2. c. 2 §.
 ,, §. 3. n. 3. l. 3. c. 20. §. 53. l. 3. c. 11.
 ,, §. 18. & l. 3. c. 4. §. 14.

In proximi charitatem peccare], Id est,
 ,, contra regulas perfectionis, & virtutis.

3 Et in se, & in Deum peccare qui vi-
 tam, &c.] ,, Immo positis terminis habi-
 ,, libus non peccat qui vitam prodigit pro
 ,, patria.

Pro ea totis viribus], Non ergo per cer-
 tamina singularia. Contrarium probavimus
 supra.

Conditio certamine uti tanquam testimonio
 bonæ causæ, aut judicii divini instrumento,
 vanum est], Immo totum bellum alea est;
 & prælia, quæ totis viribus committun-
 ,, tur, instrumenta sunt divini judicii. Cur
 ,, igitur certamina singularia, quæ minori
 ,, periculo, & sanguine expediuntur, non
 ,, æque pro instrumentis judicii divini ha-
 ,, beri debeant, rationem non percipio.

4 Justum, ac pium potest reddere ex una
 tantum parte], Auctor jure naturæ, quod
 ,, internum vocat, certamina singularia li-
 ,, cita regulariter non esse, dixit. Excipit
 ,, casum si is, qui injustam causam fovet,
 ,, superior est armis; tunc enim alterum,
 ,, penes quem causæ justitia residet, offerre
 ,, prælium jure posse, ait, quia est unicum,
 ,, & necessarium defensionis medium. Sed
 ,, frustra hæc dicuntur, quia de justitia cau-
 ,, sæ non constat. Utraque pars ait, se ju-
 ,, re, alterum injuria agere; adeoque quæ-
 ,, libet pars etiam juxta justitiam internam,
 ,, si putet se justam habere causam, præ-
 ,, lium offerre, vel acceptare potest.

Ut qui injustam causam fovet] Immo
 ,, si id dubium est, uti ex assertione pat-
 ,, tium semper est; fatius est, bellum pau-
 ,, corum sanguine finire, quam gentis forte
 ,, interitu: modo populus consentiat. *Vid.*
 ,, §. 42.

Nihil enim ei imputandum est] Sed nec
 ,, ei aliquid imputandum est, qui consensu
 ,, corum, quorum interest, prælium pau-
 ,, corum præfert prælio gentis.

Sed & hoc verum est] Adeoque Au-
 ,, ctor putat, certamina ejusmodi permitti
 ,, aliquando, non probari, indeque admit-
 ,, ti saltem quoad effectum impunitatis :
 ,, quod jam refutavimus.

Et improba fœnera], Jure naturæ non
 ,, dantur improba fœnera, uti probavimus
 ,, l. 2. c. 12. §. 20. n. 3.

Et impudicitiam professæ mulieres] Scor-
 ,, tationem tolerari ad evitanda majora ma-
 ,, la, testantur Roma, Anglia, Belgium,
 ,, &c. sed non tamen ideo scorta sunt im-
 ,, punita, quia plurima privilegia aliis civi-
 ,, bus communia iis auferuntur. *Conf. l. 2.*
 ,, c. 20. §. 42. & l. 3. c. 4. §. 2. n. 2.

Pati id posse populum] Si duo ex ea-
 ,, dem familia de regno certant, certum
 ,, est, populum de successione judicare non
 ,, posse; adeoque nec ejus consensum re-
 ,, quiri, si successores inter se armis decer-
 ,, nere parati sunt. Populi enim non inter-
 ,, est, quia imperium in eadem familia,
 ,, in quam contulit, manet.

Idem & cum de bello finiendo agitur,
 dicendum erit] Nimirum, ut ipsi reges
 ,, de regno certantes inter se certamine sin-
 ,, gulari dimicent, d. c. 23. §. 10.

A D §. XLIV.

Quis sic], Per sortem, seu monoma-
 ,, chium.

Sibi quidem jus, quod habent, adimere
 possunt], Nam ita consentiunt, & dispo-
 ,, nunt.

Non & alteri, qui non habet, dare]
 ,, Id est, non victori acquiritur regnum,
 ,, quia victus non habet jus dandi, seu ali-
 ,, enandi regnum.

In illis quidem regnis, quæ in patrimo-
 nio non sunt] Id est, quæ ex populi
 ,, voluntate deferuntur. Aliud ergo Auctor
 ,, obtinere, putat, in regnis patrimoniali-
 ,, bus, quæ pleno jure regi quæsitæ sunt :
 ,, in

in his enim regem & sibi jus adimere, & victori dare posse, ait. At sæpius dictum est, intuitu regis non dari regnum patrimoniale.

Et populi, &c. consensum necesse est accedere] Quia de ejus jure agitur, nisi sit inter duos successores ejusdem familie. Vid. §. præc. ad num. 5. rubr. 1.

Et si qui non nati] Nondum enim natis jus quæsitum non esse, putat; adeoque hos in ea saltem jura succedere, putat, quæ pater tempore natiuitatis habuit. Vide tamen l. 2. c. 4. §. 10. n. 2.

In feudis non liberis] Id est non francis. At idem est in feudis francis, quia fidelitas tamen juratur domino, cum qua pugnat alienatio, quæ tali pacto in eventum continetur. B. Par. Hyp. Jur. feud. Vit. §. 47.

Etiam domini] Exemplo res clara fiet. Ponamus, Curlandiæ duces bello cum Suecis implicatos esse. Duces illi controversiam in prælii exitum conjicere non poterunt, nisi 1. consensu populi, 2. agnatorum, qui spem succedendi habent. 3. Regis Poloniæ, qui dominus est directus, & cui per eventualem alienationem jus quæsitum auferri nequit.

AD §. XLV.

In talibus præliis] In quorum exitum litigantes controversiam conjiciunt.

Uter pro victore sit habendus] Duplici sensu quis victor dici potest, vel prælio, vel bello. Priori sensu sæpius dubia est victoria: at cum per prælium bellum non finiatur, quoad effectum juris nihil interest, uter pro victore sit habendus. Exempla, ubi uterque sibi victoriam arrogavit, exstant apud Auctorem. Ita cum Carolus Galliarum Rex ex Italia rediret, eique se Gonzaga Mantus dux opponeret, ancipiti prælio discessum: Gallus enim iter sibi aperuit, Dux vero impedimenta cepit; uterque igitur victoriam sibi asseruit. Vid. Aut. cas. illustr. pag. 67. Ita in prælio navali inter Belgas, & Suecos, apud Hafniam dubia fuit victoria: item inter Attalum, & Philippum, ubi Attalus fugata Philippi classe universi prælii gloriam obtinuit; sed cum ipse Attalus a suis separati navis capta esset, Philippus sibi tribuit victoriam. Polyb.

Hist. l. 16. c. 5. In prælio Luzensi dubiam fuisse victoriam, ait Bruchet l. 4. sed studio partis, cum Wallensteinus pulsus auferit.

Exempla de varia victoria vide apud Liv. l. 5. c. 28. Tbucyd. l. 1. p. 29. 30. 56. § 57. § l. 7. p. 422. Martial. Spect. 29. Tbuan. l. 14. p. 295. § l. 1. pag. 2. Conf. Liv. l. 4. c. 39. Just. l. 6. c. 6. Alexand. Gen. l. 4. c. 7. Testm. h.

Si vero ipsa controversia in prælii exitum conjicitur, maximopere interest nosse, uter victor sit, & uter cesserit, i. e. uter bello vicerit.

Victi non possunt videri, nisi, &c.] Si ergo fracti animi adesse debent. Exempla allegavit Auctor supra §. 43.

Nam Argivi] Uterque sibi victoriam vindicabat: Argivi quidem, quod suorum plures superfuisset dicerent; Lacedæmonii vero, quod qui eorum superfuissent, fugissent, suos autem perstitisset, & hostium caecos spoliasset. Herod. l. 1. p. m. 15.

Neque Corinthios] Historiam vide apud Tbucydidem l. 2. p. m. 22. § seq.

Nihil minus, quam fugaverat] E contrario Attalus fugavit classem Philippi.

Valent ad docendam hostis fugam] Ad eoque vi pacti bello victus causam amittit.

Qui loco cessit] Alter enim viribus hoc ipso est superior.

Manet eo loco, quo ante prælium fuit] Id est, ambigua. Gron. b. Inter Petrum Arragonium, & Carolum Andegavensem prælium indictum est cum certa manu. Hic venit, & discessit; ille post discessum comparuit. Papa arbitratus est, neutrum victorem esse, & repetendum esse prælium.

Aut ad bellum] Quia per singulare certamen res decisa non est.

Aut ad novas passionem] Id est, novum certamen decerni debet: uti Papa decidit in casu ante allegato.

AD §. XLVI.

Duo esse genera] Præterea aliud est genus arbitratorum, qui ad tentandam amicabilem compositionem eliguntur; L. 13. §. 2.

„§. 2. *Rec. arb. ibique Goth.* at de quibus
„hic quaestio non est, quia non eliguntur
„ad finiendam litem.

„*Unum ejusmodi ut sive aequum, sive ini-*
„*quum, parere debeamus*] „ Nam in ejus
„sententiam compromittunt partes, & de-
„clarant, se pro jure habituros quod pro-
„nuntiaverit, l. 27. §. 2. l. 76. pro soc. arg.
„l. 99. pr. V. O.

„*Cum ex compromisso ad arbitrum itum*
„*est*] „ Adde, ea intentione ut sententiam
„dicat l. 13. §. 2. l. 1. l. 3. & rubric. ff.
„de receptis, qui arbitrium recipere ut sen-
„tentiam dicant: adeoque ut arbiter ele-
„ctus sit ad finiendas lites, d. c. 1.

„*Alterum ejusmodi ut ad boni viri arbi-*
„*trium redigi debeat*] „ Doctores non satis
„indigitant differentiam horum arbitro-
„rum a priori specie: quæ tamen clara,
„& maxime perspicua est ex exemplis a
„Jurisconsultis allegatis.

„Jurisconsulti per *posteriorum* arbitratorum ge-
„nus non intelligunt tales, qui electi sunt
„ut causam decidant, ut de jure pronun-
„tiant, ut sententiam dicant, vel ut lites
„finiant; sed tales, qui a partibus electi
„sunt ut opus definiant, ut in locatione
„operis l. 77. ff. pro socio, vel partes de-
„terminent, ut in societate, l. 76. pro so-
„cio, vel pretium, ut in emtione, l. f.
„C. Contr. emt. vel mercedem, ut in con-
„ductione, l. 25. pr. locat. vel sufficien-
„tiam cautionis, l. 9. ff. Qui satisd. cog.
„Hi igitur arbitri non judices sunt, sed
„æstimatores. Partes non promittunt, se
„pro jure habituros quod judicaverint; sed
„rogant eos, ut tanquam boni viri, par-
„tes, pretium, vel mercedem definiant,
„&c. & sperant quoque, eos ut bonos vi-
„ros arbitratos esse, l. 30. op. libert.

„Si facta definitione appareat, arbitrum
„non ut bonum virum definiisse, res re-
„ducitur ad arbitrium boni viri, id est ad
„judicem (bonus enim vir idem est, quod
„judex, l. 47. §. 2. ff. fidere. lib. l. 137. §.
„2. ff. V. O. l. 17. §. 5. ff. injur.) res de-
„fertur, qui æstimationem reducit ad æ-
„quitatem, l. 32 §. 1. Reg. jur. seu uti
„bonus vir judicare debuisset. Vid. l. 9.
„ff. quo satisd.

„Et cum ejusmodi æstimatores plerum-
„que constitui soleant in ipso contractu
„locationis, emtione, societatis, &c. a-
„ctione ex hoc ipso contractu, utpote bo-

„næ fidei, iniquitatem æstimationis corri-
„gendam esse, censuerunt Jurisconsulti Ro-
„mani. Actio enim ex contractu bonæ fi-
„dei datur ad omne id, quod ex natura
„negotii æquum, & bonum est, l. 11. §.
„1. Act. emt. §. fin. Inst. Obl. qua ex
„Cons. l. 6. §. 5. Emt. vend. l. 31. pr.
„depos. l. 2. §. f. Oblig. & Act. §. 29.
„Inst. de Action.

„*Quam si æquum arbitratus fuerit*] „ Ad-
„eoque res reducitur ad arbitrium boni
„viri, id est judicis, qui cognoscit, an æ-
„stimatio ita facta sit, uti a bono viro fi-
„eri debet; alias, corrigit inæqualitatem,
„l. 76. l. 78. l. 79. l. 80. pro socio.

„*Ita verborum simplicitati per se spectata*
„*non convenit*] „ Revera eadem ratio mili-
„tat in arbitris, qui inique æstimant, ac
„in illis, qui inique decidunt. Sibi enim
„imputare debent qui in alterius æstima-
„tionem compromiserunt, l. 27. §. 2. Dec.
„arb. Cum vero utroque casu supponatur,
„partes compromisisse in arbitrium boni
„viri, id est ut bonus vir æstimare, vel
„judicare debuisset, &c. utroque casu jus
„Romanum succurrit, ac utrique remedi-
„um suppeditat; & quidem contra arbi-
„trium ejus, qui male æstimavit, dedit
„reductionem ad arbitrium boni viri; con-
„tra arbitrium ejus, qui male judicavit,
„exceptionem doli. Vid. ad rubr. primam
„n. 2. At id meri juris est positivi.

„*Utrovīs modo arbitrum sumi posse*] „ Sci-
„licet, in negotiis bellicis; adeoque eligi
„possunt vel ut litem decidant, vel ut de-
„finiant partes, pretium, &c.

„*Aut ut conciliatorem tantum*] „ Immo
„hoc tertium est arbitratorum genus, diver-
„sum ab iis, quorum mentio fit a Procu-
„lo; cum enim hi tantum ad tentandam
„amicabilem compositionem eligantur, ni-
„hil definiunt, nedum decidunt. Conf. l.
„13. §. 2. ff. recept. Hos arbitros, si in-
„ter Principes eliguntur, Mediatores vo-
„camus; de quibus vide integram dispu-
„tationem B. Parentis de Mediatoribus.

„*Aut ut cujus dicto parendum omnino sit*]
„Tale arbitrium pace Riswicensi inter do-
„mum Palatinam, & Aurelianensem de-
„cretum est, ubi Rex Galliæ, & Impera-
„tor, iisque dissentientibus, Papa arbiter
„est constitutus. Ita in celebri illa Wild-
„fangiatus causa arbitri electi sunt Rex
„Galliæ;

„ Galliae, & Rex Sueciae, quorum decifum
 „ vim sententiae obtinuit, & laudum Heil-
 „ brunnenfe vocatur.

Et hoc est genus, de quo hic agimus]
 „ Quando scilicet partes bellum gerentes
 „ in iudicium tertii alicujus compromit-
 „ tunt, ejusque iudicio se staturos, pro-
 „ mittunt.

*Cum de cavendi belli rationibus loquere-
 mur]* Ubi simul diximus, neminem teneri
 „ ad ejusmodi arbitros provocare, neque
 „ propositos acceptare.

² *Ut ab iis provocare, & de injuria queri
 liceat]* „ Jure Romano provocare licet tan-
 „ tum ab iis, qui tanquam aestimatores ele-
 „ cti sunt, & inique aestimant, l. 76. 78.
 „ l. 79. ff. pro soc. l. 9. Qui satisf. cog.
 „ non vero ab iis, qui ad decidendas lites
 „ electi sunt, l. 27. §. 2. ff. recept. arb.
 „ l. 3. c. Recept. arb. etsi inique pronun-
 „ ciant. At si victor ex laudo actionem in-
 „ stituebat, repelli potuit exceptione doli,
 „ si arbiter dolo, vel contra jus arbitra-
 „ tus fuerit, d. l. 3. l. 32. §. 14. Rec.
 „ arb. Conf. Jus nostrum Controv. Tit. de
 „ recip. arbitris.

*Id tamen inter reges, & populos locum
 habere non potest]* „ Inter hos enim ex
 „ dispositione jus oritur: at dispoſuere,
 „ quod stare velint arbitratorum iudicio.

*Nulla enim hic est potestas superior, qua
 promissi vinculum aut impediatur]* „ Princi-
 „ pes enim subditorum pactis leges dare,
 „ eorumque vim coarctare, ac statuere pos-
 „ sunt, ne valeat pactum si æquum pro-
 „ nunciatum non fuerit.

*Standum ergo omnino sive æquum, sive
 iniquum pronuntiaverint]* „ Non enim est
 „ iniquum, quia partes in id consentire,
 „ l. 27. §. 2. recept. arb.

*Summum quisque sua causa iudicem fa-
 cit]* „ A quo nulla provocatio locum ha-
 „ bet

De arbitri officio] „ Quid ille tanquam
 „ vir bonus facere debeat; de quo §.
 „ seq.

*Aliud de compromittentium obligatione
 querere]* „ Nam compromittentes pacifcun-
 „ tur, se staturos iudicio tertii, adeoque
 „ pro æquo habituros quicquid ille iudica-
 „ verit.

A D §. XLVII.

AN electus sit in vicem iudicis] „ Ita ut
 „ iudicare saltem possit juxta scriptam for-
 „ mulam

An cum laxiore quadam potestate] „ Vid.
 „ Gron. b. Immo in arbitri officio saltem
 „ spectandum, quid in compromissum ve-
 „ nerit. Sane, aliud ei non licebit, quam
 „ quod ibi, ut efficeret, cautum est. l.
 „ 32. §. 15. Recept. arb. l. 21. §. 6. Eod.
 „ l. 46. Eod. Si tota causa in compromif-
 „ sum venit, omnia continentur, quæ ad
 „ causam illam pertinent.

*Si ad iudicem, quam si ad arbitrum
 mittitur]* „ Seneca non loquitur de iudice
 „ arbitro, sed de iudice dato: qui tantum
 „ iudicat juxta formulam præscriptam; at
 „ arbiter iudex iudicat de tota causa, adeo-
 „ que etiam de fructibus, usuris, &c. do-
 „ lo, & culpa, &c. & de omnibus, quæ
 „ ad causam pertinent. Hinc Festus voce
 „ Arbiter pag. 253. Arbiter est, qui totius
 „ rei arbitrium habet, ac potestatem. Conf.
 „ Goth. ad l. 32. §. 15. recept. arb. lit.
 „ b. Add. infr. §. 48. d. l. 2. d. l. 32.

Quia illum formula includit] „ Vid. Hei-
 „ nec. Antiq. Rom. l. 4. l. 6. §. 36. 39.
 „ seq. Car. Sigon. de iudic. Rom. l. 1. 24.
 „ pag. 495. seq. Briffon. form. v. p. 370.

Sed prout humanitas] „ Nam sententia
 „ ejus valet etsi iniqua sit; sibi enim im-
 „ putare debet quod compromiserit. l. 27.
 „ §. 2. Rec. arb.

*Arbiter id, quod æquum est, respicit,
 iudex legem]* „ Id est, iudex datus iudicat
 „ juxta formulam præscriptam; iudex arbi-
 „ ter ex æquo, & bono de tota causa.

Ut valeret æquitas] „ Ut scilicet de omni
 „ eo, quod ex natura negotii æquum, &
 „ bonum est, iudicet.

Ut alibi partem illam iustitiae, &c.]
 „ Quæ corrigit id, in quo lex deficit ob
 „ universalitatem. Vid. l. 2. c. 16. §. 26. n.
 „ 2. Quod late explicat Grotius in Sche-
 „ diasmate, quod ad calcem hujus libri
 „ adjecimus, & de æquitate inferbit. Re-
 „ ctius, per æquitatem, quæ pars iustitiæ
 „ est, intelligi solet ratio legis.

Nam hæc & iudici commissa est] „ Nam
 „ hic quoque non verba legis, sed rationem
 „ ejus inspicere debet: de tali igitur æqui-
 „ tate hic plane non queri, ait.

Sed omne id, quod rectius fit, quam non fit, etiam extra iustitia regulas] Verba hæc sunt, quæ nihil significant. Arbitrari ex æquo, & bono judicare dicitur, quia de omni eo cognoscit, quod ad causam promissi pertinet. *Vid. supr. ad num. 1. rubr. 3.*

Tales arbitri sicut inter privatos, &c. frequentes sunt] Hinc totus titulus in jure Digestorum invenitur. *De receptis, qui arbitrum recipere ut sententiam dicant.*

Et specialiter] Nam Apostolus improbat, quod frater cum fratre judicio contendat apud infideles, 1. Cor. 6. v. 1. seq. Quem locum explicavimus supra l. 1. c. 2. Cæterum, gentiles quoque Philosophi æqui, & commodi hominis esse, ajunt, malle ire ad arbitrum, *vide n. preced. eoque evitare ruinosum judicii strepitum.*

Ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi] Immo potestas illa judicandi ex æquo, & bono, sequitur ex natura compromissi; per quod tota causa arbitrio judicis defertur: secus, ac in iudicibus datis, qui jure Romano ultra formulam præscriptam procedere non potuerunt.

In dubiis enim quod minimum est sequimur] *Vid. l. 9. l. 34. ff. R. J. ibique Gotb.* At dubii hic nihil subest: qui compromittit, compromittit in totam causam; secus, ac in iudice dato.

Locus habet inter summam potestatem obtinentes] Ut scilicet in dubiis, quod minimum est, sit sequendum.

Consensendi sunt adstringisse iis regulis, quibus iudicis officium adstringi solet] Immo si Principes causam per compromissum ad arbitrum deferunt, omnia ea, quæ ad causam illam ex æquo, & bono referri possunt, sub compromisso sua natura continentur. Sane, sub officio ordinario iudicis quoque omnis causa comprehenditur, l. 61. *Judic.* Judex autem datus non est iudex ordinarius, quia jure Romano non nisi juxta formulam præscriptam cognoscit. Quæ ratio inter Principes cessat.

A. D. § XLVIII.

AUCTOR putat, arbitros non posse statueri de possessione. Quod admittendum non est si de sola possessione litigatur. Neque concedi potest, quod Auctor ait, iudicia possessoria esse juris civilis, contra

rium enim demonstravimus l. 2. c. 8. §. 2. Sane, cum omnes controversiæ ad arbitros deferri possint, nullam video rationem, cur non & possessiones litigiosæ. Atque ita in laudo Heilbrunnensi quædam tantum quoad possessionem, reservato petitorio, decisa legimus.

Non de possessione] Quid si de sola possessione quæstio sit? Sane, de dominio tunc pronuntiare, absurdum esset. *Vid. rubr. seq.*

Nam possessoria iudicia juris civilis sunt] Iudicia possessoria naturali quoque ratione distincta esse a iudiciis petitoriis, & aliud esse jus possessionis, aliud jus proprietatis, probavimus in *Dissert. proem. XII. §. 597.* Nulla ergo ratio dari potest, cur arbiter, cui tota causæ decisio delata est, non possit per interlocutionem prius pronuntiare de possessione; tum ut constet, quis probare teneatur; tum ut appareat, quis interim fructus percipere debeat. Sed & de sola possessione lis intercedere, eaque lis in arbitrium tertii conferri potest.

Jure gentium possidendi jus dominium] Errorem hunc Auctoris refutavi supra l. 3. *§ Diss. proem. XII. §. 589. seq.*

Ideo dum causa cognoscitur, nihil est innovandum] Cum uterque possessionem prætendat, & uterque alterum innovationis accuset, id ipsum prius decidi, & sic possessionis ratio definitur debet.

Tum ne præjudicium fiat] Uterque sibi præjudicium fieri, ait, si pendente lite possessionis, quam uterque sibi asserit, cedere alter deberet. Adeoque hoc præjudicium prius decidi debet.

Tum quia difficilis est recuperatio] Uterque litigantium id allegare posset; adeoque hæc lis decidi debet, & potest, antequam de principali negotio pronuntietur.

Legati jus possessionis non mutarunt] Ex hoc ipso Livii loco apparet, aliud esse possessionem, aliud possessionis causam. Cum enim legati Romanorum, tanquam arbitri inter Carthagenenses, & Masinissam, causam de agro cognoscerent, illi titulum alteri allegabant, quod ager primo majorum fuisset, deinde a Syphace ad se pervenisset. Masinissa NB. *§ causa, § possessione* se superiorem esse contendebat; & tum addit Livius, l. 40. c. 17. *legatos possessio-*

• possessionis jus non mutasse, NB. causam
 • integram Romanis ad Senatum rejecisse.
 • Adeoque in possessorio saltem pronuncia-
 • runt, petitorii, seu causæ decisionem po-
 • pulo Romano relinquentes, qui tandem
 • causam pro Carthaginensibus decidit:
 • sed illi bello magis, quam ex judicio
 • legatorum, agrum vindicare cupiebant; &
 • ideo a Romanis bellum contra eos de-
 • cretum est, quod exitio fuit Carthagi-
 • nensibus. Liv. epit. l. 48.

A D §. XLIX.

ALTERIUS generis est arbitri sumtio,
 cum quis ipsi hosti, &c.] • Ad arbitratorum
 • proprie dictorum genus non pertinet hæc
 • species, qua quis se arbitrio hostis sub-
 • mittit, ibi enim partes non compromit-
 • tunt in sententiam, aut judicium tertii,
 • sed alter alteri se pleno jure dedit; adeo-
 • que omne jus suum, & arbitria, in al-
 • terius potestatem transfert.

Quæ est deditio pura] • De conditionata
 • Vide §. 51.

Subditum faciens eum, qui se dedit]
 • De qua deditioe late egimus supra c. 4.
 • §. 10. 12. & 13.

Summam potestatem deserens] Immo &
 • dominicam: nam dediti absque conditio-
 • ne servi sunt, d. c. 4. §. 12.

Ætolos in senatu rogatos legimus] • Phra-
 • sis illa, alterius arbitrio se subicere, ge-
 • neralis est, & continere quoque potest
 • plenum dominium: unde Ætoli metue-
 • bant, ne permissio libero arbitrio in cor-
 • pora sua sæviretur. Liv. l. 37. c. 7. Ætoli
 • igitur merito exprimi cupiebant, quarum
 • rerum arbitrium senatus in se permitte-
 • rent? quod cum Romani exprimere nol-
 • lent, infecta pace legati dimissi sunt.
 • Liv. l. 37. c. 1.

Permittant Carthaginenses se arbitrio no-
 • stro] • Arbitrium hic itidem sumitur pro
 • potestate dominica; nam ipsa corpora si-
 • bi dediti prætendebant.

Habebant nobis gratiam] • Quia id be-
 • neficio Romanorum, non fœderi debe-
 • rent.

Quid victus pati debeat] • Id est, quæ
 • sit conditio ejus, qui se dedit. De quo
 • mox.

Quid victor jure, &c.] • Vid. §. seq.
 • num. 1.

Quid etiam salvo omni officio facere de-
 • beat] • Vid. §. seq. n. 1. & seq.

Quid denique maxime eum deceat] • Id
 • est, quid ex perfectionis, & virtutis regu-
 • lis facere debeat victor.

Nihil non patiendum habet, quippe jam
 • subditus] • Immo omnia pati debet, non
 • tanquam subditus, sed tanquam servus-

Et si jus belli externum respicimus] • Id
 • est, jus gentium, quod Auctor in bello
 • solenni introductum esse, fingit.

Etiam vita, etiam libertas] • Quia de-
 • diti servi fiunt, in quos jure naturæ quo-
 • que omnia licent.

Non publica tantum] • Quæ civitatis
 • sese dedentis sunt.

Sed & singulorum] • Quæ ad singulos
 • jure domini pertinerunt.

Livii] • Formulam deditiois similem
 • vide apud eundem l. 1. c. 37.

Etiam licite] • Id est, non tantum jure
 • externo, sed & jure interno: nimirum si
 • is, qui deditur, aut ante fuit in numero
 • graviter delinquentium, aut postea fidem
 • a se datam in re magna fefellit. Vid. supr.
 • l. 3. c. 11. §. 18. n. 2. Nos sæpius dixi-
 • mus, non dari tale jus externum; & in
 • deditos sæviri posse etiam jure interne
 • quatenus servi fiunt.

A D §. L.

NE quid injuste faciat] • Id est, con-
 • tra jus internum; nam jure externo o-
 • mnia ei licere in deditos, docuit §. præ-
 • ced. n. 1.

Ne quem occidat, nisi id suo facinore
 • meritum] • Nos alibi diximus, hostem
 • semper morte dignum esse, quia vitæ,
 • & bonis nostris insidiatur, & reparationi
 • juris nostri, opibus, operis, & consilio
 • resistit, factumque suæ civitatis approbat,
 • & approbare tenetur; atque ideo si in
 • potestatem nostram venit, morte multa-
 • ri, nedum in servitutem detrudi posse.

Ne cui quicquam auferat] • Mortem
 • merito, qualis semper est hostis, vitam,
 • nedum libertatem, jure, & in pœnam
 • auferri posse, alibi demonstravimus.

Intra hunc autem modum, quantum se-
 • curitas

curitas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, semper honestum est] Honestatis id est, adeoque virtutis, non vero juris: secus si deditio sub conditione clementiæ facta, eaque a victore promissa est; tunc enim excluditur savitia, & quicquid cum clementia in genere pugnat.

Quantum securitas patitur] „ Etsi ergo „ deditus pœnam mereatur, tamen quia „ clementiæ victoris se tradidit, eam magis „ victor sequi debet; at tantum quatenus „ id salva securitate publica fieri potest.

Semper honestum est] „ De eo non quæ- „ ritur, sed saltem de eo, quod jure li- „ cet.

Etiã ex morum regula necessarium] „ Ratione scilicet politica accedente.

Nam cum eo, quod vos dignum est pati] „ Adeoque jure omnia in deditos licere, „ neque iis injuriam fieri, hoc ipso innue- „ bat.

Quid me facere par sit] „ Id est, quid „ clementia, & humanitas suggerat.

Tradere se in fidem] „ Vid. Liv. l. 42. „ c. 8. Val. Max. 6. §. 1. Brisson. de form. „ 4. p. 355. Tesm. b.

Nihil aliud, quam deditioem meram in- „ telligi] „ Idque Polybius disertè testatur, „ cujus verba recenset Auctor in nota se- „ quenti. Contrarium exemplo Faliscorum „ probat Valerius Maximus l. 6. c. 5. n. 1. „ adversus quam (civitatem Faliscorum de- „ ditam) savire cupiens populus Romanus, „ postquam a Papiro, (cujus manu, ju- „ bente consule, verba deditiois scripta e- „ rant) deditus est, Faliscos non potestati, „ sed fidei se Romanorum commisisse, omnem „ iram deposuit. Sic Senatus admodum im- „ probavit, quod M. Popilius Ligures de- „ ditos in fidem populi Romani, sub co- „ rona vendiderit, addens, tot millia in- „ noxiorum capitum fidem implorantia po- „ puli Romani, ne quis unquam se postea „ dedere auderet, pessimo exemplo venisse „ apud Liv. l. 42. c. 8.

Id affirmasset] „ Et decretum concilii „ in quo id scriptum erat, ostendisset.

Imperium habere in deditos suo decre- „ to] „ Hinc Livius addit: tandem cujus „ conditionis essent censere; & Pharus se „ quidem scire faciendâ esse qua imperentur, „ dixit, &c. & mox: ingemuerunt qui- „ dem principes conditioni suæ; parandum „ tamen victori censebant. d. l. 36. c. 28.

In Græco est, &c.] „ Scilicet, Polybii.

Ex his verbis apparet, quantum impune „ & non violato gentium jure facere possit] „ Immo loquitur de jure naturæ, quod „ ex natura deditiois inferitur; non de „ jure aliquo gentium externo, quale co- „ gnitum nec Græcis, nec Romanis fuit, „ nedum de aliqua impunitate: Huic juri „ naturæ opponit Polybius officium, & de- „ corum, tanquam res virtutis, & arbitrii, „ quæ a clementia victoris dependent.

Neque tamen hac potestate usus est Consul „ Romanus] „ Immo usus est, dum legatos „ deditorum, negantes imperata facere, ca- „ tenis vinciri iussit.

Ætolorum concilio de integro deliberandi „ fecit potestatem] „ Consul Auctores belli de- „ polcebat; legati decem dierum inducias „ petebant, ut in concilio de eo decerne- „ retur. Concilium noluit in genere se de- „ dere, idque postea aliquoties recusavit. „ Liv. l. 36. c. 29. l. 37. c. 7. & c. 49. „ l. 38. c. 8. Tandem certis conditioni- „ bus pax cum Ætolis inita est. Liv. c. 38. „ §. 11.

Faliscis] „ Verba ex Valerio Maximo „ modo adduximus.

Ad officium vero ejus, &c.] „ Hæc per- „ tinent ad Ethicam, non ad jus naturæ.

Non sub formula] „ Quæ judici præ- „ scripta erat. Vid. §. 47. n. 1.

Sed ex æquo, & bono] „ Prout miseri- „ cordia, & humanitas impellunt, d. §. 47. „ num. 1.

Neque referre existimo] „ Sufficit enim, „ quod in potestate victoris se dedant.

Blandimenta sunt] „ Solebant enim Ro- „ mani rerum acerbiteratem verbis mitigare; „ quod exemplis probat Gronovius in not. „ b. §.

Ut victor arbiter fiat] „ Et liberam de „ victis statuendi potestatem habeat.

A D §. L I

DEDITIONES conditionate] „ Omni „ pacto conditiones adjici possunt; & prout „ partes disponunt, ita jus est. De deditio- „ ne conditionata actum est supra l. 2. c. „ 15. §. 7. n. 2. l. 3. c. 4. §. 12.

Quibus vita salva] „ Ita Gabaonitæ vi- „ tam sibi salvam stipulabantur.

Aut corporum libertas] „ Ne servi fiant.

Aut & quedam bona] „ exempla vide „ supra l. 3. c. 6. §. 11. n. 2.

Aut

Aut etiam universitati] » Ut jus magi-
stratus retineat, &c.

Mixtum imperium possunt inducere] »
» Quomodo id fiat, expositum est l. 1. c.
» 3. §. 17. Et tunc sese dedentes non plus
» juris possunt transferre, ac ipsi habent :
» indeque de sua saltem imperii parte dis-
» ponunt.

A D §. LII.

PRINCEPS obsides dare potest, etiam
invitos; etsi onera aliis civibus communia
sint, quia in iis, quæ præstari tantum pos-
sunt a quibusdam, & a capacibus, electio,
& judicium principis est, ut in milite eli-
gendo. Sed princeps ipsis, vel hæredibus eo-
rum, damna pensare tenetur, utpote quæ
ex communi causa sentiunt. Cæterum, ob-
sidis persona libera manet, quia obses non
est bello captus. Mortuo obside is, qui de-
dit obsidem, liberatur, si personæ obses est,
uti fuit Demetrius apud *Justin. l. 34. c. 3.*
§. *ibi not.* Secus si ratione reipublicæ, si
scilicet ad hanc res pertinet, l. 5. §. 2. ff. *de*
postlim.

Additio.

» Princeps obsidem etiam invitum
» dare omnino potest, neque is fer-
» vus sit quamdiu princeps fidem datam
» colit. At ubi eam violat, hostis esse in-
» cipit, & obsides, qui judicium principis
» sequi tenentur, itidem pro hostibus re-
» putantur, adeoque omnia in eos, quæ in
» captos, & servos, licent.

Accessiones passionum] » Hactenus Au-
» ctor egit de fide publica, qua bellum fi-
» nitur, quatenus in illa spectantur princi-
» palia. *Vid. supr. §. 1.* Sequitur nunc tra-
» ctatio de eadem fide, quatenus in illa
» spectantur accessiones, *ibid.*

Obsides] » De quibus agit usque ad §. 59.

Pignora] » De quibus §. 59.

Aut sua voluntate] » Exempla dedimus
» supra l. 3. c. 11. §. 18.

Aut ejus, qui imperium habet] » Etiam
» invitis obsidibus : quia hi tenentur defen-
» dere rempublicam opibus & operis. Ne-
» que obstat, onera reipublicæ non posse
» unì præ alio imponi. Resp. Verum est,
» omnes teneri, si per omnes res expediri
» potest, non si pauci saltem, sique capa-
» ces requiruntur. Cum igitur omnes dedi-

Tom. I V.

» non possint, ex medii necessitate quidam
» saltem inde eligi debent.

Tenebitur illud incommodum repensare] »
» Quia hæcenus causâ communis est, &
» quod pro omnium salute impensum est,
» ab omnibus sustineri debet.

Ut forte res dirimatur] » Quia inter plu-
» res capaces unus præ altero non tenetur,
» adeoque forti res committenda est. Secus
» si reipublicæ interfuit, ex paribus quosdam
» retineri.

*In vasallum jus hoc feudi dominus non
habet*] » Scilicet, ut vasallum obsidem det
» invitum. *Gron. b.* Nisi & subditus sit :
» quia vasallus non subest imperio domini
» directi, sed ex pacto ei parat.

Huc usque pertingunt] » Illa enim non
» debentur jure imperii, sed vi beneficii,
» & ex pacto.

A D §. LIII.

INTERFICERE obsidem posse, diximus]
» Quod verum saltem est si is, qui obsidem
» dedit, fidem datam violat. *Vid. §. præc.*
» *pr. §. l. 3. c. 11. §. 18.*

Per jus gentium externum] » Nimirum,
» in bello solenni, ad effectum impunitatis
» inter gentes : quod examinavimus supra
» l. 3. c. 4. §. 1. n. 4. §. *d. c. 11. §. 18.*

Nisi par ipsius culpa accedat] » At obsi-
» dum culpa semper accedit si is, qui obsi-
» dem dedit, fidem violavit ; quia obsides
» judicium principis sequuntur.

Servi quoque non fiunt] » Quia non ab
» hoste bello capti, sed ultro in securitatem
» promissi traditi sunt.

Et jure gentium bona habere] » Cum enim
» omnia sua jura retineant, etiam facultate
» de iis disponendi gaudent.

Quantquam Romano jure cautum est] »
» Jus Romanum loquitur de obsidibus ab
» hoste datis. Hi testamentum de suis bo-
» nis facere non potuerunt, non magis, ac
» captivi, l. 11. ff. *testam.* Ratio in promptu
» est, quia cives Romani non sunt, qui soli
» testamenti factionem habent (secus ergo si
» id eis permittitur, d. l. 11. vel jus civitatis
» eis datur, quod fit per acceptionem togæ
» Romanæ, l. 32. ff. *jur. fisci*) : hinc si
» decedunt, bona eorum tanquam vacantia
» in fiscum coguntur, l. 31. ff. *jure fisci.*
» Atqui hæredes forte ab intestato ipsis sunt,
» quibus hæreditas non ex jure civili, sed

B b b

ex

- » ex jure naturæ defertur. Resp. Hæredes
- » illi hostes sunt, qui nihil ex testamen-
- » to capere possunt. Hinc aliud in Gallia
- » obtinere, ajunt, si obsides liberos, vel
- » agnatos in Gallia habent. *Gotb. ad l. 31.*
- » *ibique Larr. Dec. Gramat. 9. n. 7.*

A D §. LIV.

AN fugere obsidi liceat, quaritur] Resp. Non potest fugere si ipse se dedit, quia contra pactum suum agit. Secus si princeps obsidem dedit, quia princeps dedendo jus saltem suum imperii transtulit, adeoque quoad jura privata habetur pro capto, & injuria se detineri, contendit. At recipi neutro casu a civitate potest, quia contra proprium factum veniret. Atque hinc merito Eduardus III. accusavit Philippum regem Galliarum, quod obsidem fugientem receperit.

Quid si vero obses invitatus datus aufugiens mox recipiatur? Resp. in eum tanquam in hostem statui potest. Hinc obsides Tarentini fuga retracti virgis cæsi, & de saxo dejecti sunt. *Liv. l. 25. c. 7.*

Additio.

- » Obses fugere nequit. Cum enim se,
- » omniaque sua jura in civitatem contulerit,
- » ejusque legibus se pariturum promiserit,
- » nunquam invitatus dedit censetur,
- » imprimis cum de salute civitatis agatur,
- » quam etiam vitæ periculo defendere tenetur.

Si ab initio] » Adeoque si sua voluntate deditus est.

Aut postea quo laxius haberetur] » Si quidem ab initio invitatus fuit, sed postea fidem dedit.

Non is animus fuisse civitatis obligandi civem ne ausugeret] » Vera ratio est, quia civitas jus suum imperii saltem transtulit, » juribus privatis integris relictis.

Sed hosti dandi facultatem qualis vellet custodia] » Si proinde non satis custodiat, » sibi imputare debet.

Et sic defendi potest Clælia factum] » *Vid. supra l. 3. c. 11. §. 18. n. 3. §. 1.*

» *3. c. 3. §. 14.*

A D §. LV.

AUCTOR ait, obsides in unam causam datos, in aliam retineri non posse, quia odiosa est obsidum obligatio, adeoque stricte interpretanda. Vera ratio naturæ est, quia extra illam causam deficit dispositio, ex qua sola obses obligatur.

Additio.

- » Atqui pignus ex una causa datum ob
- » aliud debitum retineri potest. *L. un. c.*
- » *etiam ob chirogr.* Resp. hæc. lex est meri
- » juris civilis. *Vid. Jus meum controo. tit.*
- » *de pign. q. 17. Conf. infr. §. 59.*

Odiosa autem est obsidum obligatio]

- » Immo nec odiosa, nec favorabilis est;
- » oritur enim ex jure, quod superior habet in subditos, ex horum consensu.

Ideoque stricta interpretatio hic locum habet] » Immo nec stricta, nec favorabilis, » sed ea, quæ ex natura negotii, id est ex » consensu sequitur.

Quare in ipsam causam dati, &c.]

- » Adeoque qui dati sunt obsides ad inducias, iis cessantibus non possunt ex causa belli retineri: non quia odiosa est obsidum obligatio, sed quia deficit dispositio.

Si aliud quid sine obsidum accessione promissum sit] » Id est si præter id, in quod » obsides dati sunt, de alia re fides data » sit.

At si in alia causa fides jam violata sit, &c. jam poterit obses retineri, non ut obses, &c.] » Hoc verum est si postquam » obses datus est, fides ex nova causa violatur; si ante jam violata fuit, ob veterem perfidiam retineri nulla ratione poterit, quia recipiens obsidem a perfido jam contrahere videtur cum perfido quatali.

Aut contractum debitum] » Quod is, » qui obsides in alia causa dedit, præfixo » tempore non solvit.

Sed eo gentium jure, quo subditi ex facto imperantium detineri possunt] » Id est, » jure repressaliarum, de quo supra lib. 3. » cap. 2.

Κατ' ἀνδρομαχίαν] » Per prehensionem » hominum: de qua late egit Auctor l. 3. » c. 2. §. 3.

Caveri

Caveri poterit adjecto pacto de reddendis obsidibus, &c.] » Immo et si pactum tale adjectum sit, id tamen intelligendum tantum est nisi alia causa superveniat, ex qua obses retineri jure repressaliarum potest. Adeoque addi expresse debet, ut nec ob causam subsequenter retineri debeat.

» tus est, mortuo finiatur obsidium? Negatur: quia non regi datus est, sed civitati.

An foedus habendum sit reale, an personale] » Id est, an cum persona regis initum sit, an vero cum eo ut capite populi.

Nam accessoria non possunt efficere ut in principalium interpretatione a regula recedatur] » Sensus est, quod, si foedus sit personale, illud non efficiatur reale ex eo, quod obses adjectus sit: uti nec tunc, cum foedus est reale, adjectio obsidis efficere potest ut pactum sit personale.

Ejus autem naturam § ipsa sequi debent.] » Si igitur foedus est reale, etiam obsidium erit reale; proinde rege mortuo adhuc tenetur obses. Si vero foedus est personale, sublato rege tollitur quoque obsidium.

AD §. LVI.

Et mortuo liberatur] Quia obligatur tantum pro obside, cujus obligatione cessante, uti cessat per mortem, extinguitur quoque accessoria: atque huc pertinet exemplum Demetrii.

Nam in illo, dum moritur, jus pignoris extinctum est] » Pignus enim non est sine obligatione principali.

Ut in captivo redempto dixit Ulpianus] » Si quis patrem alicujus redemit, ut recepto pretio a filio eum dimittat, & is pater mortuus sit priusquam pretium a filio redderetur, Ulpianus ait, patrem sine obligatione obtulisse, utpote cessante pignore per mortem redempti, l. 15. ff. capt. § post.

Sicut in Ulpiani questione pretium non debetur, quod in persona locum successit.] » Supra enim dictum est, redemptum certum quidem non esse; sed tamen eum intuitu pretii pignoris loco esse, donec pretium reddatur.

Ita nec hic persona manebit obligata, quae persona vicaria facta est.] » Vera ratio est, quod in redempto deficit obligatio debiti, id est pretii restitutionis (quia retro mortuus censetur), adeoque & jus pignoris, quod in redemptum propter illud pretium competeat redimenti. Pari ratione is, qui de persona sistenda cavit, ea mortua liberatur, quia principali debito extincto, deficit obligatio accessoria.

Quo mortuo cujus obses sit ignorare], Ad eoque cum obses amplius non esset, dimitti se postulabat.

AD §. LVIII.

Quid si obses non tanquam accessio, sed tanquam Principalis se obligavit? Resp. Tunc est instar expromissoris, teneturque tanquam principalis: ut in sponsione Caudina contigit, ubi id actum est, ut nisi populus rati haberet, Posthumius solus teneretur.

Interdum non accessionem esse obligationis], Id est non obligari ut fidejussorem. Factum non suum], Sed alienum, eoque deficiente proprium.

Tenetur ad id, quod interest] » Rectius, tenetur ad id, quod promissit. Vid. l. 2. c. 15. §. 16.

Ejus vice obligantur obsides] », Immo non tenentur vice ejus ad id, quod interest, sed ad id, quod promiserunt: si prestare non possunt, corpus dedi debet. d. §. 16.

Quam fuisse sententiam Caudina sponsionis] » Ubi Posthumius promissit, se, si populus rati haberet, rediturum. Hic autem non liberatus est prestando id, quod interest, sed deditus est hosti.

Obsides etiam sine consensu suo, &c.] » Si populus, qui obsidem dat, ut ut invitum, fidem datam violat, obses omnino tenetur ex facto regis, quia factum illud appro-

AD §. LVII.

Quæritur, an rege, cui obses da-

• approbat. & approbare tenetur : causam
• igitur hostis sequitur.

A D §. LIX.

ALIA species accessionis est pignus ,
quod in securitatem fœderis datur. : quod
• ex pacto , & dispositione partium dependen-
• det.

Et ex alio jam debito retinentur] • Jure
• repressaliarum. *Vid. §. 55.*

Nisi obstat fides data] • Nam caveri pot-
• est pacto adjecto de reddendis pignori-
• bus, ubi id, cujus nomine data sunt ,
• impletum erit. *d. §. 55.* Quod verum
• esse, diximus, si expresse additum sit ,
• in nullam aliam causam intervenientem
• retineri posse.

*Non tam stricte sumatur, quam illa de
obsidibus ; neque enim æquale est odium]*
• Sensus est, causam pignoris esse favora-
• biliores, quam obsidum, quia laxius
• agere possumus cum rebus, quam cum
• hominibus. At verum non est, pignoris
• causam magis esse favorabilem. Verum
• quoque non est, jure naturæ differen-
• tiam juris oriri ex odio, vel favore, uti
• alibi vidimus.

Res enim nata sunt ut teneantur] • Id
• est ut alienentur, & usu consumantur.

Non §. homines] • Equidem non sunt
• nati ut teneantur; sed nati sunt ut, si
• civitati se subjiciunt, factum suæ civita-
• tis præstare teneantur.

A D §. LX.

NULLUM tempus id efficere posse ne-

lucio sit pignoris] „ Quia præscriptiones
• sunt juris civilis; adeoque jure naturali
• temporis lapsu jura non finiuntur, et si
• præsentis possessionis deficiat memoria.

Si id præstetur, §. c.] • Tunc enim tol-
• litur obligatio principalis.

*Nam qui actus causam veterem, §. no-
tam habet, §. c.]* • Sensus est, quod actus
• hujus causa duplex reddi possit: alia in-
• tuitu debitoris, qui ex veteri contractu
• se tutum putat; alia intuitu creditoris,
• qui ex derelicto sibi jus quæsitum opina-
• tur.

Non creditur ex nova procedere] „ Id est,
• ex derelictione. At frustra hæc dicuntur.
• Vera ratio est, quia tempus non est mo-
• dus finiendæ obligationis.

Veteri contractui] „ Scilicet, pignoris,
• ex quo constat, creditorem rem alienam
• sub conditione tenere, qua existente res
• ei restitui debet.

Non derelictioni] • Id est, non præsumi-
• tur derelicta, sed is animus probari de-
• bet.

*Nisi certa conjectura aliam interpretatio-
nem exprimant]* • Ex conjecturis nihil pro-
• batur: sed animus ille factis certis, &
• indubitatis probari debet.

*Uti si quis luere cum vellet, impeditus
id silentio transmisisset]* • Hoc factum non
• sufficit, quia debitor allegare potest, se
• ob potentiam creditoris impediens, vel
• „ ob penuriam sumtum, jus suum perse-
• qui non potuisse.

*Tanto tempore, quod ad consensus con-
jecturam sufficere possit]* • Immo nullo tem-
• pore conjectura talis sufficit. *Vid. d. l.*
• 2. c. 4. §. 1. & jure Romano id demum
• ex utilitate publica statutum est, ut do-
• „ minia, & possessiones rerum aliquando
• certa sint.

C A P U T X X I.

De fide manente bello , ubi de induciis , commeatu , captivorum redemptione.

- I. Inducia quid sint , & an id tempus veniat pacis an belli nomine.
- II. Vocis origo.
- III. Nova indictione post inducias non opus.
- IV. Quomodo computanda sint tempora induciis prefinita.
- V. Quando obligare incipiant.
- VI. Quid per inducias liceat.
- VII. An retrocedere , & rescicere mania , & similia.
- VIII. De locis occupandis distinctio.
- IX. An redire possit , qui vi majore retentus est , circa exitum induciarum.
- X. De specialibus induciarum passionibus , & que inde queri solent.
- XI. Induciarum passionibus ab altera parte ruptis , alteram bellum movere posse.
- XII. Quid si pena addita fuerit ?
- XIII. Privatorum facta quando inducias rumpant.
- XIV. In jure commeandi extra inducias qualis sumenda interpretatio.
- XV. Qui militum nomine veniant.
- XVI. Ire , venire , abire , quomodo hic accipienda :
- XVII. De extensione ad personas :
- XVIII. Ad bona.
- XIX. Comitum , & gentium nomine qui veniant :
- XX. An concessio juris commeandi morte extinguatur :
- XXI. Quid si data sit , donec qui dedit voluerit ?
- XXII. An securitas & extra territorium debeatur.
- XXIII. Favor redemptionis captivorum :
- XXIV. An lege interdicti redemptio possit , distinctione explicatur.
- XXV. Jus in captivum cedi posse :
- XXVI. Posse ab uno pretium pluribus deberi :
- XXVII. Conventio an rescindi possit ob divitias captivi ignoratas.
- XXVIII. Que bona capti captorem sequantur.
- XXIX. An heres pretium debeat , distinctione explicatur.
- XXX. An redire debeat qui dimissus est ut alterum liberet , eo mortuo.

a En.X.
 532.
 b Ann.
 XIV.c.33.
 c hif.
 III.c. 81.
 c Iliad.
 L. XXII.
 vers. 261.

+ I. I. Solent & inter bellum + a summis potestatibus concedi quædam , ut cum ^a Virgilio , & ^b Tacito loquar , ⁱ + belli commercia , Homero ^c συμποσίους , + qualia sunt induciæ , + commeatus , + captivorum redemptio. + Induciæ sunt conventio , per quam , bello manente , ad tempus bellicis actibus abstinendum est. Bello , inquam , manente :

GRONOVII.

i Belli commercia] Commutationes , communicationesque nihil hostile habentes.

nente : nam , ut Cicero ait Philippica octava , + inter bellum , & pacem nihil est medium : + & bellum 2 fratus est nomen ; + qui potest esse etiam cum 3 operationes suas non exserit : *δοκεῖ ἐνδεχέσθαι καθεύδων ἔχοντα τὴν ἀρετὴν* a. 3. *ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίην* , ait b Aristoteles : *ἔχει δύναμις ἢ ἀρετὴν ἢ ἀδυναμία* c Lib. VIII. c. 6. *ἢ ἀδυναμία τὴν φιλίαν ἀπλῶς , ἢ ἀδυναμία τὴν ἐπίνοιαν* d Paraphr. Lib. I. c. 14. pag. 47. *non ipsam amicitiam dissolunt locorum intervalla , sed usam ejus.* Andronicus d Rhodius : *τὴν ἐξ ἐνδεχέσθαι ὑπάρχουσαν μηδὲν ἀποτελεῖν* habitus esse potest , ita ut nihil operetur. Eustratius ad sextum e Nicomachiorum : *ἢ ἐξ ἐπιπέδου τὴν ἀπλῶς δύναμις ἐπιπέδου λέγεται* f Horatius I. sat. 3. vers. 129. *ἢ ἐπιπέδου τὴν ἐπίνοιαν ἢ προαίρεσιν δύναμις* , ὡς ἐν τῷ κοινωμένῳ γεωμέτρῳ γεωμετρία habitus , potentia simpliciter dicta ratione habita , + actus dicitur : at ipsi actioni sive exercitio comparatus vocatur potentia , ut ars mensoria in dormiente mensore.

f Horatius I. sat. 3. vers. 129. *ἢ ἐπιπέδου τὴν ἐπίνοιαν ἢ προαίρεσιν δύναμις* , ὡς ἐν τῷ κοινωμένῳ γεωμέτρῳ γεωμετρία habitus , potentia simpliciter dicta ratione habita , + actus dicitur : at ipsi actioni sive exercitio comparatus vocatur potentia , ut ars mensoria in dormiente mensore.

a Ut quamvis tacet Hermogenes , cantor tamen atque Optimus est modulator : *ἢ ἄλκιμος ἢ ἀδύνατος* b Alfenius vaser omni b Abiecto instrumento artis , clausaque taberna Sutor erat.

g Noct. Attic. Lib. I. c. 25. b Cap. 9. i Aen. XI. 133. h Ad Lib. I. c. 40. p. 24. n. 3. Ed. Oxon.

2. Sic ergo , ut & Gellius e dixit , + non pax est inducia : bellum enim manet , pugna cessat. Et in panegyrico b Latini Pacati legitur : inducia 4 bella suspendebant. Quod eo dico ut sciamus , + si quid convenit , ut belli tempore valeat , id per inducias quoque valere + nisi manifeste appareat , 5 non statum spectari , sed ipsas functiones. + Contra , si quid de pace dictum erit , id induciarum tempore locum non habebit ; quam i Virgilius 6 + pacem sequestram dixit , Servius ad eum locum + pacem temporalem , ut & Thucydidis h scholiastes 7 *ἢ ἄλκιμος ἢ ἀδύνατος* , Varro 8 + pacem castrorum , + paucorum dierum : quæ omnes sunt + non definitiones , sed delineationes quedam , + æque figuratæ. Quælis & illa Varronis , cum inducias dixit + bellorum ferias , potuerat & + belli

G R O T I I.

a Ut quamvis tacet Hermogenes] Seneca de beneficiis IV. c. 21. Est desertus , etiam qui tacet.

b Abiecto instrumento artis , clausaque taberna Sutor erat]

Seneca dicto jam loco : artifex est etiam cui ad exercendam artem instrumenta non suppetunt.

C R O N O V I I.

a Status est nomen] Conditionem temporum designat. I. 1. 2.

3 Operationes suas non exserit] Non pugnat , caditur , capitur , nocetur , turbatur.

4 Bella suspendebant] Differebant , & quasi tenebant in penitenti , in suspeso.

5 Non statum spectari] Non esse pactum generale , aut de universis circa rem aliquam actionibus , sed de eo , quod simul , iterumque fieri debeat.

6 Pacem sequestram] Sequester , penes quem res controversa interim deponitur : aut qui medius intervenit duobus certantibus ; ita pax sequestra 3 per quam ad tempus deponitur certamen belli , aut quæ intervenit certaminum media.

7 ἢ ἄλκιμος ἢ ἀδύνατος] Pacem temporariam , caducam , quæ bellum parturit.

8 Pacem castrorum] Quia castra esse indicium est esse bellum : non ergo hæc pax simpliciter , sed bello durante pax intercedens. (Varro dixerat , Pax castrensis &c. Locus est apud A. Gell. d. L. I. c. 25. ubi & quod sequitur ejusdem , ab Auctore nostro observatum. L. B.)

G R O

+ belli somnum dicere. Sic & ipsas 9 + forenses ferias pacem vocavit + Pa-
pinus : & + somnum (aa) Aristoteles vinculum sensuum, quo exemplo,
& inducias + belli vinculum recte dixeris.

3. In M. Varronis autem expositione, quam & Donatus + sequitur, ^{a Ad Ter. Eun. act. I, sc. 1. vers. 15.} hoc + recte reprehendit ^{b Lib. I, c. 25.} Gellius, quod paucos dies adjecit, ostendens solere + & in horas dari, addam ego & + in annos etiam viginti, triginta, + quadraginta, etiam + centum : quarum apud Livium exempla, + quæ & illam ^{c L. post. liminium. 19. D. de captivis.} c Pauli Jurisconsulti definitionem redarguunt : *inducias sunt cum in breve, & in presens tempus convenit, ne invicem se laceessant.*

4. Fieri tamen poterit, ut si appareat, alicujus conventionis + rationem unicam, & per se moventem in solidum fuisse ^{d Lib. II, c. 16. §. 20.} 10 cessationem actuum bellicorum, + ut tunc, quod de pacis tempore dictum est, per inducias valeat, + non ex vi vocis, + sed ex mentis certa collectione, de qua + alibi ^{e Gell. XIX. c. 2.} d egimus.

II. Videtur autem induciarum nomen non ab eo, quod Gellius vult, + *inde uti jam*, nec ab *endoitu*, id est, introgressu, ut + Opilius voluit, venisse, + sed quod *inde*, i. e. a certo tempore ^{f d. loco, g Ad Ter. Eun. I. 1. 15.} 11 otium sit, quo modo + *ἐννεύπλιον* Græci vocant. Apparet enim etiam + ex Gellio ^{b Lso. Plut. Justin. Ang. I. f. univ. §. 1. D. de pactis. Mart. Laud. 9. 29.} e & Opilio, veteribus per *t*, non per *c* literam scriptum hoc nomen, quod nunc pluraliter profertur, olim haud dubie etiam singulariter. Vetus scriptura fuit + *indoitia* : nam *otium* tunc + *oitium* enunciabant a verbo *oiti*, quod nunc *uti* dicimus, ^{f d. loco, g Ad Ter. Eun. I. 1. 15.} c sicut ex *poina* (nunc *penam* scribimus) fit *punio*, & ex *Poino* (qui nunc *Penus*) fit *Punicus*. Sicut autem ex eo, quod est *ostia*, ^{b Lso. Plut. Justin. Ang. I. f. univ. §. 1. D. de pactis. Mart. Laud. 9. 29.} ostiorum, factum est nomen ^d *Ostia Ostia* : + sic ex *indoitia* *indoitorium*, factum est *indoitia*, *indoitia*, deinde *indutiæ*, cujus, ut dixi, + plurale nunc tantum in usu est. olim, ut Gellius ^f monuit, etiam unitatis numero enunciabatur. non longe abit Donatus, ^g cum inducias dictas vult, quod in dies otium præbeant. + Sunt ergo induciæ in bello otium (bb), non pax : itaque accurate loquuntur historici ^b, + qui narrant sæpe, pacem negatam, inducias datas.

+ III. + Quare ⁱ nec nova ¹² indictione opus erit : nam ¹³ sublato impedimento temporali, + ipso jure se exferit status belli ¹⁴ non mortuus, sed

G R O T I I.

^e Sicut ex *poina* (nunc *penam* scribimus) fit *punio*] Vide *Servium* in X. *Æneidos* ad vocem *marorum*. (vers. 24.)
^d *Ostia Ostia*] Et ex *ostrea*, *ostreorum*, factum est *ostrea*, *ostrea*.

G R O N O V I I.

⁹ *Forenses ferias pacem*] 4. *Silv.* 4. *Certe jam Latia non miscent iurgia leges, Et pacem piger annus habet.* (Vers. 39, 40.)

¹⁰ *Cessationem actuum*] Non ut cessaretur propter aliud, velut colloquii causa, aut religionis, aut similibus, sed tantum ut cessaretur, velut in longis multorum annorum induciis.

¹¹ *Otium sit*] Otium pro pace *Cicero* a,

fam. 17. *Si antea auditum erit otium esse in Syria, legiones ventura non sunt.* *Agrar.* 2, 27. *Ego vobis in hunc annum consul popularis affero pacem, tranquillitatem, otium.*

¹² *Indictione opus erit*] Ad bellum post inducias repetendum.

¹³ *Sublato impedimento temporali*] Elapsis tempore induciis præstituto.

¹⁴ *Non mortuus, sed sopitus*] Non extinctus, abolitus, sed intermissus; non finitus, sed suspensus.

(aa) Vide Philosophi Librum *De Somno*, & *Vigilia*, Cap. 3, in fine. *J. B.*

(bb) De toto isto argumento confer *Puffendorfium* nostrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. VIII. cap. 7. §. 3, & seqq. *J. B.*

G R O

sed sopitus, ut ¹⁵ + dominium, & patria potestas in eo, qui a furōre convaluit. Legimus tamen apud + Livium, ex fecialium sententia + finitis induciis indictum bellum: sed nimirum istis non necessariis cautionibus ostendere veteres Romani voluerunt + quantopere pacem amarent, & quam justis de causis in arma traherentur. Innuit hoc ipse ^a Livius: cum *Vejentibus nuper acie dimicatum apud Nomentum, & Fidenas fueras, induciaeque inde, non pax facta, quarum & dies exierat, & ante diem rebel- laverant: missi tamen feciales, nec eorum, cum more patrum jurati repe- terent res, verba sunt audita.*

^a Lib. IV. c. 30.

+ IV. I. Tempus induciis adscribi solet + aut continuum, ut in cen- tum dies, + aut cum designatione termini, ut usque calendas Martias. + In priori ¹⁶ ad momenta temporum facienda est numeratio: + id enim natu- ræ convenit. nam + quæ sit ¹⁷ ad civiles dies computatio, + ex legi- bus, aut populorum moribus venit. + In altero genere dubitari solet, + u- trum ad quem diem, aut mensē, aut annum dictum est duraturas in- ducias, is dies, mensis, ^b annus exclusus, an comprehensus intelligatur.

^b L. anni- culus. 134. D. de verb. signif.

2. Certe in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, ¹⁸ + in- tra rem, + ut cutis terminus est corporis: ¹⁹ + extra rem, + ut flumen terminus est terræ. Ad utrumque hunc modum, etiam qui ²⁰ voluntate constituuntur, termini + constitui possunt. Magis autem naturale videtur, + ut terminus sumatur qui pars sit rei: *πέρως λέγεται τὸ ἴσχατον ἐκάστου, ter- minus dicitur quod ultimum cuiusque est*, inquit ^c Aristoteles: + nec usus repugnat. si ^d quis sic dixerit, ut *intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipse quoque dies, quo quis mortuus est, numeratur.* Prædixerat Cæsari Spurina periculum, quod non ultra Idus Martias proferretur. ^e Interpellatus ipsis Idibus, dixit ^f + venisse quidem, sed non præterisse. Quare multo magis sumenda est hæc interpretatio, + ubi temporis productio favorem in se habet, ut in induciis, quæ humano sanguini parcunt.

^c Met. V. ^d L. si quis 133. D. de verb. signif. ^e Suet. in Cæs. c. 81.

3. At vero, ²¹ + a quo die mensura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra mensuram non erit: + quia ejus propositionis vis est discernere, non conjungere.

+ V. Illud

G R O T I U S

G R O N O V I U S

^e Ut terminus sumatur qui pars sit rei] Baldus de statutis in verbo usque. Bartolus in l. patronus. D. de legatis III. & l. nuptæ D. de senatoribus. Archidiaconus in c. ecclesias. XIII. q. 1. Hieronymus de Monte libro de finibus c. 23. ^f Venisse quidem, sed non præterisse] Dion: *πέρως αἰ Εἰδῶν, ἀλλ' ἔτι παρελλήλυθαι.* (Lib. XLIV. pag. 281. E. Ed. H. Steph.) Appianus: *πέρως αἰ Εἰδῶν, ἀλλ' ἔτι παρελλήλυθαι.* (Postrema verba non tantum sunt Appiani, (De Bell. Civ. Lib. II. pag. 522.) sed & PLUTARCHI, qui tribuit ea Haruspici, Cæsarem de adventu Iduum sibi gratulantem castiganti, Vit. Cæs. pag. 737. E. Tom. II. Ed. Wech. J. B.

¹⁵ Dominium] Administratio rerum suarum. ¹⁶ Ad momenta temporum] Ab hora, que consensus est in inducias, ad horam eandem centesimi diei. ¹⁷ Ad civiles dies] Ut quæ supersunt horæ ultimi diei, simul comprehendantur, ut l. 38. D. de V. S. ¹⁸ Intra rem] Extremitas, vel ultimæ partes rei. ¹⁹ Extra rem] De proximo rem attingentia. ²⁰ Voluntate] Arbitrio hominum, ubi natura non facit terminos. ²¹ A quo die] Ut sit, post quem diem; non, eum quo die.

+ V. Illud obiter addam, inducias & si quid est simile, ipsos contrahentes + statim obligare ex quo contractus absolutus est : at subditos utrinque obligari incipere, ubi induciæ ²² acceperunt formam legis, cui inest exterior quædam publicatio : qua facta + statim quidem incipit habere vim obligandi subditos, sed ea vis, si publicatio uno tantum loco facta sit, non ²³ per omnem ditionem eodem momento se exserit, + sed per tempus sufficiens ad perferendam ad singula loca notitiam. Quare si quid interea a subditis contra inducias factum sit ^a, + ipsi a pœnis immunes erunt, & + neque tamen eo minus contrahentes damnum refarcire debebunt.

^a Bart. ad l. omnes pop. Pan. c. 2. de const. & ibid. Fel. n. 7.

+ VI. I. Quantum per inducias liceat, quantum non liceat, + ex ipsa definitione datur intelligi. Illiciti enim sunt + omnes actus bellici, + sive in personas, sive in res, id est, + quicquid vi fit adversus hostem : id enim omne per induciarum tempus + fit contra jus gentium, ut in concione ad milites loquitur L. Æmilius apud ^b Livium.

^b Lib. XL. c. 27.

2. Etiam quæ res hostium ²⁴ casu aliquo ad nos pervenerunt, eæ + reddendæ erunt, + etiamsi ante nostræ fuissent : quia, quod + jus externum attinet, + ex quo hæc dijudicanda sunt, + ipsorum sunt factæ : & hoc est, quod ait Paulus jurisconsultus, + induciarum tempore postliminium non esse, + quia postliminium requirit, ut antecedit jus bello capiendi : quod per inducias non est.

^c L. 19. §. 1. D. de Captiv.

3. + Ire, & redire ultro, citroque, + sed eo paratu, qui periculum nullum ostendet, licet. Notatum hoc ^h a Servio ad illud ^d Maronis, *Mixtique impune Latini*, ubi & hoc narrat, obsessa urbe a Tarquinio inter Persennam, & Romanos factis induciis, cum ludi Circenses in urbe celebrarentur, ingressos hostium duces curuli certamine contendisse, & victores coronatos.

^d Æn. XI. 134.

+ VII. Interius ²⁵ recedere cum exercitu, quod Philippum fecisse legimus apud ^e Livium, + cum induciis non pugnat : + nec reficere mœnia, nec militem conscribere, + nisi quid specialius convenerit.

^e Lib. XXXI. c. 38. Add. Frontinus l. II, c. 13. n. 8.

VIII. I. Corruptis ²⁶ hostium præfidiis loca invadere, quæ ipsi tenebant, + haud dubie contra inducias est. + talis enim acquisitio justa esse non potest, nisi ex jure belli. Idem habendum, + si qui subditi deficere ad hostem velint. Exemplum est apud Livium, lib. XLII. *f* Coro-

f Cap. 46. nat,

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^g Neque tamen eo minus contrahentes damnum refarcire debebunt] Ut de Scione apud *Tleucydidem* IV. (Cap. 122.) Defendi itaque non potest quod ab Hispanis in Italia factum narrat *Mariana* XXVIII, 7.

^h A Servio] Ad XI. Æneidos. (vers. 134.)

ⁱ Nisi quid specialius convenerit] Ut apud *Paratum* lib. III.

²² Acceperunt formam legis] Ex quo solemniter promulgatæ sunt.

²³ Per omnem ditionem] Per omne territorium.

²⁴ Casu aliquo] Non industria, aut opera nostra.

²⁵ Interius recedere) Intra fines ex eo loco, unde alioqui non facile sine consuetu digredimur, ut Philippus apud *Liv.* 31, 39.

²⁶ Corruptis] Sollicitatis ad defectionem pecunia, vel promissis, ut Sulla illud L. Scipioni. *Appian.* I, civ. pag. 401. *Flor.* 3, 21.

nei, & Haliartii favore quodam insito in reges legatos in Macedoniam miserunt praesidium petentes, quo se adversus impotentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est, praesidium se ob inducias cum Romanis factas mittere non posse. Apud Thucydidem libro ^a quarto Brasidas Mendam civitatem ab Atheniensibus ad Lacedaemonios deficientem induciarum tempore recipit: sed additur excusatio, + quia habebat ²⁷ quae ipse vicissim Athenienses criminaretur.

2. + Derelicta sane occupare licet, + dum vere derelicta, id est, eo animo ne amplius sint quorum fuerant, + non si incustodita, sive custodia ante inducias, sive factis induciis omissa sit. + dominium enim manens injustam facit alterius possessionem. quo refellitur Belisarii adversus Gothos cavillatio, ^b qui tali obtentu ^k loca praesidiis nudata per inducias invaserat.

^b Proc. II.
Goth. c. 7.

IX. I. Quæritur, an qui ²⁸ vi majore impeditus quo minus recederet, intra fines hosticos deprehenditur postquam exierint induciæ, jus redeundi habeat? + Si jus externum gentium respicimus, non dubito + quia hic par sit ei, qui cum in pace venisset bello repente exorto inter hostes fato suo deprehenditur, quem captivum manere ad pacem usque, supra ^c notavimus; + neque justitia interna deest, + quatenus bona, & actiones hostium pro debito civitatis obligantur, + & ²⁹ in solutum capiuntur: + nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes, in quos bellorum mala recidunt.

^c Lib. III,
n. 9. §. 4.

^d L. Casur. 15. L. interdum. 16. §. si propter. 8. D. de publican.

2. + Nec quæ ³⁰ de commissi causa ^d circa merces tractantur adferri huc debent, nec quod ³¹ apud Ciceronem est de inventione secundo, de nave rostrata vi ventorum in portum delata, quam ³² ex lege quæstor publicari volebat. ³³ Ibi enim + vis major a pœna liberat; ³⁴ + hic + proprie de pœna non agitur, + sed de jure, quod certo tantum tempore interquiescebat. Tamen + quin tale remittere, + benignius, quin & generosius sit, nullam habet dubitationem.

+ X. Sunt & quædam + per inducias illicita, + ob specialem conventionis naturam; ut si tantum + sepeliendorum hominum causa datæ sint induciæ, nihil erit immutandum: sic ¹ si obsessis datæ induciæ tantum ne oppu-

G R O T I I.

^k Loca praesidiis nudata] Portum, Centumcellas, Albanum.

¹ Si obsessis datae induciae tantum ne oppugnentur] Ut a Totila Neapolitanis apud Procopium. (Gotthic. III. 8.)

G R O N O V I I.

²⁷ Quæ ipse vicissim Athenienses] Fecisse contra inducias. Vel quibus ipse. (Nisi hellemismo uti voluerit Auctor, videtur potius scripisse, quæ ipse vicissim in Athenienses criminaretur; & rō in postea omissum à Typographis, ob similitudinem vocis præcedentis in im delincentis. J. B.)

²⁸ Vi majore] *Dei. Bua.* l. 25. §. 6. C. locati: quæ consilio humano neque provideri neque vitari potest.

²⁹ In solutum] Vicem ejus, quod solvi debet.

³⁰ De commissi causa] Si tempestate acta navis præterierit locum, ubi applicare debebat, & vectigal solvere: vectigali autem non soluto merces incidunt in causam commissi.

³¹ Apud Ciceronem de inventione secundo] Cap. 32.

³² Ex lege] Si qua rostrata navis in portu deprehensa esset, ut publicaretur.

³³ Ibi enim] In commissis.

³⁴ Hic proprie] In detinendo eo, qui deprehenditur inter fines.

G R O -

oppugnentur, + jam auxilia, & commeatus admittere non licebit : nam cum tales induciæ alteri partium profint, + non debent interim ejus, qui dedit, causam duriores facere. Interdum & 35 convenit, ne commeare liceat. ^m Interdum personis cavetur, non & rebus : quo casu ³⁶ si ad res defendendas lædantur personæ, nihil contra inducias fiet : + nam cum liceat res defendere, personarum securitas ³⁷ ad id, quod principale est, non quod in alicujus consequentiam venit, referenda est.

XI. Si fides induciarum a parte altera rumpatur, quin læso liberum sit + etiam sine indictione ad arma venire, frustra dubitatur. + nam capita ³⁸ conventionis insunt conventioni per modum conditionis, ut paulo ^a ante diximus. Reperias quidem in historiis exempla eorum, ³⁹ + qui sustinuerint in finem induciarum. Sed & bellum illatum Hetruscis ^b & aliis, quod contra inducias fecissent, legas : quæ diversitas + argumento est, jus ita esse ut dicimus, + sed eo jure uti, vel non uti, in arbitrio esse ejus, qui læsus est.

XII. Illud constat, + si ⁴⁰ pœna conventa poscitur, & perfolvitur ab eo, qui contra fecit, + jam bellandi jus non esse : + ideo enim pœna solvitur, ut cætera salva maneant. Et contra, si ⁴¹ bellum moveatur, recessum a pœna censerit debet, + quando optio data est.

XIII. + Privata tamen facta non rumpunt inducias nisi publicus actus accedat, + puta ⁴² imperii, aut ratihabitionis, quæ etiam intelligitur accedere, + si qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur : + si non reddantur res.

XIV. + Jus commeandi + extra inducias ⁴³ privilegium quoddam est. quare in ejus interpretatione sequenda sunt quæ ⁴⁴ de privilegiis traduntur. Est autem hoc privilegium + neque tertio noxium, + neque danti admodum grave : + ideo ⁴⁵ intra ^c verborum proprietatem laxa magis, quam stricta interpretatio admittenda est, + eoque magis si non petenti datum

a Libro hoc c. XIX. §. 14. & XX. §. 36. *b* Liv. lib. IX. c. 41. & seq. & Lib. X. c. 37. 45.

c Vide supra l. II, c. XVI §. 12.

G R O T I I.

^m Interdum personis cavetur, non & rebus] Vide c. significavit II. de Judic. De induciis cum exceptione locorum exempla habes apud Procopium, & Menandrum Protectorem.

G R O N O V I I.

³⁵ Convenit, ne commeare] Diferte ponitur in pactis induciarum, ne utrimque inter partes hostiles liber sit commeatus.

³⁶ Si ad res defendendas] Si, quæ res alterius invadunt, violentur persona.

³⁷ Ad id quod principale] Ita accipienda est, ut directo, & per se personæ nihil hostile facientes non lædantur, non, ne lædantur, dum ea, quæ per inducias licet arcere, ac prohibere, attentant.

³⁸ Conventionis insunt] Omnia conventionis capita infirmantur, & læduntur in uno, quasi singulis esset adjectum, hoc caput salvum so-

re, si & cætera salva fuerint.

³⁹ Qui sustinuerint] Non reddiderint pro pari, & ruptis ab altera parte induciis profuerint vicissim ad hostilia, sed expectaverint finem.

⁴⁰ Pœna conventa] In pacto induciarum eo casu, si quis eas violet.

⁴¹ Bellum moveatur] Post violatas inducias alter vicissim aliquid hostile fecerit, is pœnam conventam poscere nequit : jam enim videtur legisse alterum eorum, quæ optare potuit.

⁴² Imperii, aut ratihabitionis] Si iussa fuerint aut approbata ab eo, pœnas quem imperium est.

⁴³ Privilegium quoddam] Certis personis plerumque datur, quum in aliis maneat bellum.

⁴⁴ De privilegiis] Juribus singularibus, quæ non ad exemplum trahuntur. §. 6. Instit. de J. u. g. c.

⁴⁵ Intra verborum proprietatem] Quatenus propria verborum significatio permittit.

datum beneficium, sed ultro oblatum sit; + multoque magis, si ultra privatam publica quædam utilitas in negotio vertatur. + Rejicienda ergo stricta interpretatio, etiam quam ferunt verba, + nisi alioqui absurdum aliquid sequeretur, + aut eo ducant probabiles admodum voluntatis conjecturæ. Contra vero + etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit, ut simile absurdum vitetur, + aut ex valde urgentibus conjecturis.

XV. Hinc colligimus, ⁴⁶ datum militibus commeatum + non ad medios tantum, + sed & summos duces porrigi: quia verbi proprietates admittit eam significationem, + quanquam est & alia strictior. Sic ⁴⁷ nomine clericorum venit episcopus. Etiam, ^b qui in classibus sunt + nautæ, milites intelliguntur, + & omnes omnino, qui sacramentum dixerunt.

XVI. 1. ⁴⁸ In itu cautum & de reditu censetur, + non hoc ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur: + neque enim ⁴⁹ inutile esse beneficium debet. + Et abitus tutus intelligendus, usque dum eo pervenerit, ubi in tuto sit. unde ^a + Alexandri fides accusata ^c, qui, quibus abitum indulserat, eos in ipso itinere iussit interfici.

2. At, + cui abire datum, non & redire: sed nec, cui venire concessam est, ⁵⁰ + mittere poterit: + nec contra; + sunt enim hæc diversa: + nec extra verba exspatiari ratio cogit: ita tamen ⁵¹ + ut error etsi jus non det, a pœna certe, si qua adjecta est, relevet. + Sed & cui venire permissum est, semel veniet, non iterum, + nisi temporis adjectio aliam suppeditet conjecturam.

+ XVII. Patrem filius, uxor virum non sequitur, aliter quam in jure ⁵² commorandi. nam morari ^d solemus ⁵³ cum familia, peregrinari sine ea. Famulus tamen unus, aut alter, etiamsi expressus non sit, comprehensus censebitur in eo, quem sine tali comitatu ire indecorum foret. ^e nam qui aliquid concedit, concedit quæ necessario sequuntur. necessitas autem hic ⁵⁴ moraliter intelligenda est.

XVIII. Simi-

G R O T I I.

ⁿ Alexandri fides accusata] Plutarchus: ἔτι τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις αὐτῶ τὰ ἄλλα νομίμως ἡ βασιλικῶς πολεμῆσαν: ὅς ὡς κληῖς πρόσθεν· hæc velut macula adhaesit bellicis actionibus regis, cætera in bello agere, ἔτ̄ ἰuste, ἔτ̄ regulariter soliti. (Pag. 698. C.) Simile factum Bajazetis contra Vidynenses in Servia habes apud Leunclavium lib. VI.

G R O N O V I I.

⁴⁶ Datum militibus commeatum] Si positum sit in pacto induciarum, concedi liberum iter in hostiles terras, aut per hostiles militibus, non excludi centuriones, tribunos, præfectos, sed nec legatos, qui summæ rei præfunt.

⁴⁷ Nomine clericorum] Quod clericis concessum, id etiam vindicare potest episcopus.

⁴⁸ In itu] Si data facultas eundi, utique & redeundi.

⁴⁹ Inutile beneficium] Quod pro beneficio datur, id ita datum intelligitur, ut possit effectum sortiri.

⁵⁰ Mittere] Alium sibi substituere, qui veniat.

⁵¹ Ut error] Ut, si quis hoc fecerit per errorem, sine fallendi proposito, etsi male fecerit, non tamen pœnæ forte in pacto expressæ subjaceat.

⁵² Commorandi] Concessa itione habitandi eausa.

⁵³ Cum familia] At familiæ vel præcipuæ partes uxor, & liberi.

⁵⁴ Moraliter] Non sine quo simpliciter, & quocumque modo aliquid esse non possit, sed sine quo aliquid decenter, & commode esse non possit.

G R O -

^a Can. in
^a cum in
sunctis. 7.
^{§.} cum ve-
ro. 2. De
Elect.
^b L. I. §.
1. D. de
bon. poss.
ex test. nul.
^c Diod.
Sic. lib.
XVII. c.
84.

^d L. pe-
nult. D. de
precario.
^e Abbas
C. quam
sit. 7. De
Judæis.

XVIII. Similiter + bona non quævis comprehendentur, + sed quæ solita sunt ad iter assumi.

XIX. Expresso comitum nomine + non sunt intelligendi hi, 55 quorum causa magis est odiosa, quam ipsius cui prospicitur. + Tales sunt piratæ, latrones, transfugæ, desertores. + Gentis expressum nomen in comitibus, satis ostendit facultatem ad alios non porrigi.

+ XX. Jus commeandi + cum veniat ex vi potestatis, in dubio non extinguitur 56 morte concedentis, secundum ea, quæ a alibi diximus de regum, & aliorum imperantium beneficiis.

XXI. Disputari solet de eo, quod dictum est in hunc modum, 57 + *quandiu voluero*. Et verior est sententia eorum, qui existimant durare 58 beneficium tale, etiam si 59 novus volendi actus non intercedat, + quia durare in dubio præsumitur, quod ad juris effectum sufficit; 0 + non etiam ubi is, qui concessit, b desit posse velle; + quod per mortem contingit. + Persona enim sublata; collabatur etiam illa præsumptio durationis, + sicut accidens interitu substantiæ.

XXII. Commeandi autem securitas ei, cui data est, + debetur etiam extra territorium concedentis: + quia datur 60 contra jus belli, quod per se territorio non includitur: ut alibi c a nobis dictum est.

XXIII. + Captivorum redemptio multum habet favoris, maxime apud Christianos, + quibus lex d divina hoc misericordiæ genus peculiariter commendat. *Captivorum redemptio, magnum, atque præclarum + justitiæ munus est*: verba sunt e Lactantii. Ambrosio captivos redimere, maxime ab hoste barbaro, + præcipua, & summa liberalitas f vocatur. Idem g defendit suum, & ecclesiæ factum, p + quod vasa ecclesiæ 61 etiam initiata confregerint,

a Lib. II, c. 14. §. II, 12.

b Canon. in c. si gratiose. §. de resc. in VI.

c Lib. III. c. IV. §. 3.

d Matth. XXV, 36. 39.

e Lib. VI, Cap. 12.

f Lib. II, off. c. 15.

g Ibid. c. 28.

G R O T I I.

o *Non etiam ubi is, qui concessit, desit posse velle, quod per mortem contingit*] L. Lucius Titius. 32. *de donationibus*, ita ut eam emendat vir magnus Antonius Faber, *voluero* ponens pro *volueris*. (Conject. Jur. Civ. Lib. II. c. 19.) Adde l. locatio. 4. ff. locati: Cardinalem *Tusculum* pp. conclusion. 751. lit. p. *Reinking.* lib. II, classe 11. c. 8. num. 30.

p *Quod vasa ecclesiæ etiam initiata confregerint, ut captivi redimerentur*] Imitatus hoc Ambrosii factum Augustinus narrante *Possidio*, (*De Vit. Augustin.* Cap. 24. qui contra carnalem sensum quorundam id factum dicit. Imitatus est, & in eadem Africa episcopus Deogratias, narrante *Victore Uticensi* lib. I. Vas, quod Remigii fuerat, datum: ad redimendos a Nortmannis captivos, narrat in Remigii vita *Hincmarus*. Simile factum archiepiscopi Brementis Kimberti laudat *M. Adamus* Brementis ecclesiasticæ historiæ cap. 32. Probat hoc synodus universalis sexta, decreto relato in *causam* XII, *questione* 11. Quæ adjungenda

his, quæ diximus supra hoc libro cap. V. §. 2.

G R O N O V I I.

55 *Quorum causa magis est odiosa*] Qui minus sunt favorabiles, adeo ut videatur concessurus non fuisse, qui concessit, si suo nomine petissent.

56 *Morte concedentis*] Sic ut a novo Imperatore novus commeatus sit petendus, si quis uti velit.

57 *Quandiu voluero*] Quoties concessi aliquid alteri licitum fore tamdiu, quamdiu id ei concedere velim.

58 *Beneficium tale*] Postquam semel, iterumque eo usus est, qui accepit.

59 *Novum volendi*] Etsi nec verbis, neque alio certo signo me adhuc velle ostenderim.

60 *Contra jus belli*] Ut in aliquem non liceat quod jure belli liceret: licet autem in hostes jure belli quidvis hostile etiam extra territorium.

61 *Etiam initiata*] Quibus ad sacrum usum jam usi fuissent sacerdotes.

ut captivi redimerentur. ⁶² *Ornatus*, inquit, *sacramentorum*, *redemptio captivorum est*, & multa alia in eandem sententiam.

XXIV. I. Quibus adducor, ut non audeam indistincte + probare leges illas, quæ captivos redimi vetant, quales + apud Romanos fuisse legimus: ^a *nulli civitati viliores captivi, quam nostræ*, + ait in senatu Romano quidam. Eadem civitas + Livio ^b dicitur minime in captivos jam inde antiquitus indulgens. Nota est in hanc rem Horatii ^c ode, ubi captivos redimere vocat ⁶³ conditiones + fœdas, & exemplum perniciem trahens: + flagitio additum damnum. Sed quod ^d Aristoteles in Laconum institutis reprehendit, idem in Romanorum culpari solet: + nimis scilicet illa omnia directa ad res bellicas, quasi in illis solis salus civitatis consisteret. Atqui si rem humanitatis modo æstimamus, + satius sæpe esset, jus, quod bello petitur, amitti, + quam plurimos homines, & quidem cognatos, aut populares, relinqui in gravissimis ærumnis.

^a Livius lib. XXII. c. 59.
^b Ibid. c. III. Od.
^c Ibid. d. Politic. lib. II. Cap. 7. lib. VII. Cap. 13.

2. Non videtur ergo lex talis justa, ⁶⁴ + nisi appareat opus tali rigore, ut majora, aut plura mala alioqui moraliter inevitabilia caveantur. ^e Nam in tali necessitate, cum ^f ipsi captivi ex charitatis lege suam sortem patienter ferre debeant, potest hoc eis injungi, & aliis, ne quid contra faciant, præcipi, secundum ea, quæ de cive ob bonum publicum dendo scripsimus ^f alibi.

^e Lib. II. c. XXV. §. 3.

XXV. + Non sunt quidem moribus nostris servi, qui bello capiuntur: non dubitem tamen, quin jus exigendi pretium redemptionis a capto possit ab eo, qui captum tenet, ⁶⁶ + in alium transcribi: + nam & incorporalia alienari natura patitur.

XXVI. + Et potest idem pluribus debere pretium, si ab uno dimissus, pretio nondum soluto, captus sit ab alio: sunt enim diversa hæc debita ex diversis causis.

XXVII. Conventio de pretio facta + rescindi non potest, eo quod captus intelligatur locupletior, quam credebatur: + quia jure gentium externo, de quo quærimus, ⁶⁷ + nemo cogitur supplere quod in contractu

G R O T I I.

^q *Quam plurimos, homines, & quidem cognatos, aut populares, relinqui in gravissimis ærumnis*] De Mauritiæ Imperatoris ob tale factum sermone admodum poenitentia vide *Zonaram*. (Lib. XIV. Cap. 13. pag. 77, 78. Ed. Reg.)

G R O N O V I I.

⁶² *Ornatus sacramentorum*] Si supellex sacra impendatur in redimendos captivos, honoratur, & ornatur, non violatur.

⁶³ *Conditiones fœdas*] Quod his milites redduntur segriores, & facilius armis abjectis in captivitatem consentiant, certi se redemptum iri.

⁶⁴ *Nisi appareat*] Nempe quia tanti taxantur, aut id pro eis petitur, quod non potest, nisi gravi reipublicæ detrimento, concedi.

⁶⁵ *Ipsi captivi ex charitatis lege*] Mithridates oppugnans Cyzicum 3000. captivorum in navibus ad urbem admovit, qui manus tendentes ad moenia orabant, ut sibi parcerent cives: donec Lysistratus Cyzicenorum prætor e muro per præconem eos monuit *Φίλων τὸ συμβαῖνον ἐνκαταῖς αἰχμαλώτους γενεῖν*, ut captivi, & in alienam potestatem redacti fortiter fortunam ferrent. *Appian.* Bell. Mithr. pag. 220. Ed. H. Steph.

⁶⁶ *In alium transcribi*] Donari, delegari creditori, quocumque modo alienari.

⁶⁷ *Nemo cogitur supplere*] Non est dolus venditoris, si emtor non intelligens quid emat, obtulit plus justo: ita nec captivi dolus est, si qui eum tenet, bonorum ejus ignarus, nec in tempore requirendi copia usus, minoris, quam potuit, eum taxavit.

ctu minus æquo pretio promisit, + si dolus non intercessit: ut intelligi potest ex his, quæ de contractibus a supra a nobis explicata sunt.

+ XXVIII. Ex eo, quod diximus captivos nostros servos non esse, sequitur, + cessare illam ⁶⁸ acquisitionem universalem, + quam accessionem esse dominii in personam, ^b diximus alibi. Non alia ergo captori acquirentur, + quam quæ specialiter apprehenderit: quare + si quid clam secum habet captivus, non erit acquisitum, + quia nec possessum. Sicut Paulus jurisconsultus ^c contra Brutum, & Manilium respondit, qui fundum possessione cepit, thesaurum, quem in fundo esse nesciat, non cepisse: quia qui nescit nequeat possidere. Cui consequens est, ut res ⁶⁹ eo modo celata ad redemptionis pretium solvendum prodesse possit, quasi retento dominio,

^a L. II, c. 12. §. 26.

^b L. III, c. VII. §. 4.

^c L. possideri. §. Neratius. §. D. de acqu. poss.

XXIX. 1. Quæri & hoc solet, + an pretium conventum, & ante mortem non solutum, ab herede debeatur. Expedita mihi videtur responsio, + si in carcere mortuus est, non deberi: promisso enim inerat + conditio, si liberaretur: + mortuus autem non liberatur. Contra, + si mortuus est cum in libertate esset, deberi. Jam enim lucratus erat id, pro quo promissum erat pretium.

2. Plane fateor, & aliter conveniri posse, ut ab ipso contractus momento ⁷⁰ pure debeatur pretium, & captivus tantum retineatur, non jam ut jure belli captus, sed ut ⁷¹ + a se oppignoratus: & contra pactum iniri posse, ut procedat pretii solutio, + si die præstituto, qui captus sit, liber vivat. + Sed hæc ut minus naturalia non præsumuntur acta, nisi manifestis documentis.

XXX. Proponitur & illud, + an in carcerem redire debeat qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui ⁷² factum morte prævenerit. Diximus ^d alibi, factum tertii + liberaliter promissum + satis impleri, si ⁷³ nihil omittitur ex parte promissoris; + at in onerosis obligari promissorem ad id, quod tantundem valet. Sic ergo in proposita quaestione + non tenebitur quidem dimissus reddere se custodiæ: + neque enim id conventum fuit, + neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis, neque debet lucrifacere libertatem, + sed ⁷⁴ ejus, quod præstare non potest,

^d Lib. II, c. XI. §. 22. §. XV. §. 16. Hoc libro c. XX. §. 58.

G R O T I I.

^r Sed ejus, quod præstare non potest, estimationem præstabit] Id non fecit Paulus Balionius ea lege dimissus ut Carvajalium restitueret libertati, qui Carvajalium, antequam liberaretur, mortuus fuit: quo nomine reprehendit Balionium Mariana libro XXX. (Cap. 21.) Sed facti speciem paullo aliter narrat Paruta libro II.

G R O N O V I I.

⁶⁸ Acquisitionem universalem] Etiam rerum incorporalium captivi.

⁶⁹ Eo modo celata] Possit numerari in parte pretii, nec possit dicere, qui cepit, eam rem jam suam fuisse, ex quo dominum cepit.

⁷⁰ Pure debeatur] Sine conditione plenæ libertatis recuperatæ.

⁷¹ A se oppignoratus] Quasi se ipse pro pretio tantisper pignori dedit, donec id representaretur.

⁷² Factum morte] Mortuus fuerit, antequam posset dimitti.

⁷³ Nihil omittitur] Promissor fecit quod potuit, ut promissum præstaret, quamvis fortuna intercesserit.

⁷⁴ Ejus, quod præstare non potest] Ob alterius mortem aliquid dabit pro sua redemptione.

G R O N O -

a *L. natu-*
rulis. §. §.
1. de præsc.
verb. l. ult.
D. de cond.
ob caus.
dati.

potest, æstimationem præstabit. Hoc enim + naturali simplicitati congruentius, quam quæ 75 in actione a de præscriptis verbis, & de conditione ob causam dati causa non secuta Romani juris interpretes tradunt.

G R O N O V I I.

75 *In actione de præscriptis verbis*] Damnari præcise promissorem, in quantum interest mea, illud, de quo convenit, accipere : vel repeti, quod datum est quasi ob rem datam, re non secuta.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXI.

HACTENUS Auctor egit de fide publica, qua bello finis imponitur : hic agit de fide, quæ interponitur manente bello. *Vid. supr. c. 20. §. 1.*

id est cohibere manus ; quod ad manus non veniatur.

Inter bellum, & pacem, nihil est medium] Hoc est, quod supra diximus, omnem statum esse vel belli, vel pacis, & tertium non dari.

Et bellum status est nomen] Id est, non actio, sed status eo nomine indicatur : quæ sunt verba Auctoris in *l. 1. c. 1. §. 2. n. 1.*

Qui potest esse, etiam cum operationes suas non exerit] Id est, etiam cum vi non agitur.

Actus dicitur] In omnibus negotiis moralibus potentia ab actu distinguitur, seu jus ab ejus exercitio. *Vid. supr. l. 1. c. 4. §. 15.*

Non pax est inducia ; bellum enim manet, pugna cessat] Pax plerumque perpetua est ; inducia ad breve plerumque tempus fiunt. Per pacem enim tota causa deciditur, & de tota lite transigitur regulariter, indeque perpetua est, & omnis lis ea solvitur ; quia per transactionem controversia finitur. In induciis suspenduntur saltem actus bellici, salva lite, & controversia : adeoque natura negotii est, ut ad breve saltem tempus fiant, v. g. ad mortuos sepeliendos

A D §. I.

A SUMMIS potestatibus) „ De fide minorum potestatum in bello agit. *c. 22. seq.*

Belli commercia] *Vid. Gron. b. Nam & jura quædam nobis cum hoste communia sunt. Vide l. 3. c. 19. §. 1. n. 1. l. 2. c. 17. §. 19.*

Qualia sunt inducia] „ De quibus usque ad §. 14. agitur.

Commeatus] „ De quibus §. 14. & seq.

Captivorum redemptio] „ De qua §. 23. seq.

Inducia sunt conventio, per quam bello manente ad tempus bellicis actibus abstinendum est] „ In *l. 19. §. 1. ff. capt. & postl.* induciæ describuntur : cum in breve, & in præsens tempus convenit, ne invicem lacessant. Unde Græcis ἐνεχρησία, ab ἐχρησίζω,

dos, ut de conditionibus pacis interim tractetur, &c. Ratio in promptu est? quia non patitur odium, & ardor utriusque, nec reipublicæ utilitas, ut tantæ lites tamdiu pendeant. Atque hinc Varro *ferias belli* dixit apud Gell. l. 1. c. 25. Tota ergo causa manet in statu, quo est tempore induciarum, & tollitur saltem interim lædendi copia, eodem modo uti feriarum tempore in judicio privato sistitur processus.

Pactio tamen & paci tempus addi, & induciæ in longum tempus constitui possunt, prout enim partes de jure suo disponunt, ita jus est. Essentia igitur pacis est ut de causa transigatur; reliqua pacto mutari possunt: perinde uti pactum de non petendo ad certum tempus, vel in certa persona fieri potest; ita pax quoque fieri potest ea lege, ut valeat quamdiu vivunt paciscentes, salvo jure posteris, si recipere velint. Effectus est ut tali pace jus interim, & dominium, et si temporarium, transferatur in rebus, quæ sunt apud hostem, & is, qui possidet, jus disponendi habeat de rebus illis, nec in eventum rem illam salvam præstare teneatur; non enim jus, & dominium restituitur finito tempore, sed lis, & bellum.

Econtrario essentia *induciarum* in eo consistit, ut suspendatur belli processus; diu autem, ut diximus, suspendi sine præjudicio belli non potest: nec solet nisi partes aliud disponant; ita enim in bello Vejentino centum annorum induciæ contractæ sunt. Liv. l. 1. c. 15. Idem contigit in bello cum Carthibus. Liv. l. 7. c. 20. Aliæ in quinquaginta annos, apud Just. l. 3. in fin. &c. Effectus est, quod his induciis contractis nihil juris concedatur, sed lis, & possessio interim in eodem statu maneat in rebus controversis, quæ apud hostem sunt.

Hinc jam patet, pacem religiosam veram esse *pacem*, non *inducias*. Nam 1. de ipsa causa controversa transactum, adeoque lis sopita est, & clausula saltem addita, donec inter partes litigantes amicabili compositione aliud convenerit. Ex qua ipsa clausula 2. apparet, pacem illam perpetuam, & æternam esse, quia nunquam finiri, quin nec mutari debet, nisi utriusque partis consensu: temporaria autem tunc est, si post tempus aliquod pax tollitur. Unde notanter in principio tractatus dicitur, *æterna pax esto*. Adeoque 3. promiserunt contrahentes, se nunquam in perpetuum

Tom. IV.

violaturos has conditiones pacis, neque inde recessuros, nisi mutuo consensu: possunt ergo ulterius pacisci partes, quod si mutua voluntate non fiat, lis in perpetuum sopita manet. Effectus hujus rei 4. hic est, quod jus verum, & plenissimum in Evangelicos translatum sit, adeo ut nunquam redeat bellum, utpote quod in perpetuum est sublatum. Conf. Prudentia nostra jur. publ. c. 18. §. 38. & *Disp. de postlim. in pac. Sect. 1. §. 17.*

Not. in induciis non opus est clausula amnestiæ, quia vi ipsa induciarum sequitur, ne interim invicem lædant: quod plenius exposuimus in *Disp. de Postlim. Sect. 7. §. 11. & 12. Vide supra l. 3. c. 9. §. 1. prop.*

Si quid convenit, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valere], Nam
» si tempore belli, ubi vis hostilis licita
» est, aliquid fieri valide potest, multo
» magis id fieri poterit in induciis, ubi
» vis hostilis suspensa est.

Nisi manifeste appareat, non statum spectari, sed ipsas functiones, &c.] » Id est,
» ipsas actiones bellicas: certatio enim per
» vim, quæ actu fit, tempore induciarum
» fieri nequit.

Contra si quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit]
» Adeoque si quid convenerit ut pacis tempore valeat, id tempore induciarum non
» valet, quia vere pax non est, sed saltem
» vis hostilis suspenditur.

Pacem sequestram] » Sequestrum supponit rem litigiosam; adeoque indigitur,
» certamen saltem, seu vim hostilem ad
» tempus deponi.

Pacem temporalem] » Voce pacis generaliter sumpta, non pro decisione causæ,
» sed pro quavis compositione, & cessatione violentiæ hostilis: proprie igitur
» induciæ pax temporaria dici non possunt,
» quia manet controversia, quæ per pacem
» temporariam certo modo finitur.

Pacem castrorum] » Id est, pax inter castra: non ergo de causa ipsa. Vid.
» Gell. l. 1. c. 5.

Paucorum dierum] » Pro negotii natura. Vid. §. 2. n. 3.

Non definitiones, sed delineationes quædam] » Pax ibi generaliter sumitur pro
» quavis pactione, non de causa, sed de
» vi hostili,

D d d

Esque

Eaque figurata] » Rectius, significatio-
nes generales pacis.

Bellorum ferias] » Uti enim in privatis
» iudiciis suspenditur processus belli in fe-
» riis, ita in bello per inducias.

Belli somnum] » Quia actus hostiles in-
» terim quiescunt.

Forenses ferias] Id est, ferias judiciales.
Papinius] » 4. *Sylo.* 4. *Certe jam La-
» tia non misceant iurgia leges, & pacem
» piger annus habet, &c.*

Somnum] » Nam inducias paulo ante
» belli somnum vocavit.

Belli vinculum] » Quia effectus, & actus
» bellici quasi vincuntur.

3 *Recte reprehendit Gellius*] » Rationem
» addit, quia & in plures menses, & in
» paucas horas dari induciæ possunt. *Gell.*
» l. 1. c. 25. At ipse postea addit, Ver-
» ronem noluisse superstitiose inducias de-
» finire, sed saltem demonstrare. Curatior
» igitur est definitio Jurisconsulti in l. 19.
» §. 1. *capt. & post.* nam regulariter, &
» ex natura induciarum, ad breve saltem
» tempus dari solent.

Et in boras dari] » V. g. ad sepeliendos
» mortuos. *Gell. d. l.*

In annos etiam viginti] » *Liv.* l. 5. c.
» 32. & nostris temporibus inter Impera-
» torem, & Turcam.

Quadraginta] » *Liv.* l. 1. c. 15. l. 2.
» c. 54.

Centum] » *Liv.* l. 7. c. 20. Theodo-
» sius cum Persis. *Sozom. Hist. Eccl.* l. 9.
» c. 4. Inter Ambraciotas, & Acarnanes.
» *Diod. Sic.* l. 12. c. 60. Alias inducias in
» 50. annos. *Iust.* l. 3. *in fin.* Inducias
» Belgicas in 12. annos contractas, legi-
» mus.

*Quæ & illam Pauli definitionem redar-
guunt*] » Immo Paulus in d. l. 19. recte
» definit, quia regulariter in breve tem-
» pus induciæ fieri solent, etsi id pacto
» mutari possit.

4 *Rationem unicam, & per se moventem
in solidum fuisse cessationem actuum bellico-
rum*] » Si partes contrahentes non collo-
» qui, vel alterius negotii causa, quod
» breve tempus requirit, inducias faciant,
» sed ea in genere intentione, ut actus
» bellici cessent, tunc instar pacis eas ef-
» se putat, juxta regulas interpretationis.
» At verum hoc non est: nam essentia
» pacis in eo consistit, ut de ipsa causa
» transactum appareat; quod non sit si sal-

» tem id actum est, ut actus bellici cessent,
» etsi longo tempore.

*Ut tunc quod de pacis tempore dictum
est, per inducias valeat*] » Regulariter enim
» si quid convenit ut pacis tempore valeat,
» id induciarum tempore locum non ha-
» bet, *vid. b. §. n. 2.* exceptionem au-
» tem, quam Auctor hic ponit, non agno-
» scimus.

Non ex vi vocis] » Quia aliud est pax,
» aliud induciæ.

Sed ex mentis certa collectione] » Immo
» dum partes causam ipsam non decidunt,
» sed eam in suspenso relinquunt, certo
» inde colligitur, eas noluisse pacem con-
» trahere.

Alibi egimus] » L. 2. c. 16. ubi simul
» probavimus, plerasque interpretationum
» regulas, quas late ibi tractat Auctor, esse
» vel falsas, vel mere civiles.

AD §. II

INDEX uti jam] » Verba ejus hæc sunt:
» *Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu
» dicas, inde uti jam; pactum induciarum
» ejusmodi est, ut in diem certum non pu-
» gnetur, nihilque incommodi detur: sed ex
» eo die postea uti jam, omnia belli jure
» agantur. Quod dicitur dies certus præs-
» nitus, pactumque sit, ut ante eum diem
» ne pugnetur: atque is dies ubi venit, in-
» de uti jam pugnetur: idcirco ex his, qui-
» bus dixi, vocibus, quasi per quandam co-
» itum, & copulam, nomen induciarum
» connexum est.*

Opilius] » Apud Gellium d. l. 1. c. 25.
Sed quod inde] » Adeoque *indutiæ* sunt
» quasi *inde otium*.

Exceptæ] » Quod manus cohibeantur.
» *Gell. d. l.*

Ex Gellio] » Immo ex hoc, & qui ibi
» allegatur Opilio, non apparet, nomen
» hoc olim per scriptum, sed singulari
» numero *induciam* dictum esse. *Gell. l.*
» 19. c. 8.

Indoitia] » Auctor hoc nulla auctoritate
» probat.

*Otium enunciabant a verbo oiti, quod
nunc uti dicimus*] » Neque hoc probat Au-
» ctor.

Sic ex indoitia indoitiorum] » Unde con-
» stat, ita olim enunciata hæc verba esse?

Plurale

Plurale minus tantum] „ Nimirum ,
„ *inducia.*

*Sunt ergo inducia in bello otium, non
pax*] „ Nam causa decisa non est, adeo-
„ que manet bellum; sed durante bello a-
„ ctus hostiles suspenduntur.

*Qui narrant, saepe pacem negatam, indu-
cias datas*] „ Apud Livium dicitur: *indu-
ciae, inde non pax facta.* L. 4. c. 30. &
„ apud eundem, l. 8. c. 37. *infecta pace*
„ *inducias annuas ab urbe retulerunt.* Fa-
„ lificis pacem petentibus annuas inducias
„ *datas esse, refert Livius l. 10. c. 46; &*
„ *l. 29. c. 12. Cupiens pacem si posset, sine*
„ *minus inducias facere.* Adde *Marcel. l.*
„ *27. c. 20. Xenoph. l. 2. de exped. Cyri*
„ *p. 302. Tbuar. l. 17. Testm. b.*

A D §. III.

AUCTOR ait, finitis induciis non opus
esse nova indictione, quia bellum non ces-
savit: at ea opus esse finita pace, quia no-
vum bellum est priore finito. Vid. *Petr.*
Bell. p. 5. l. 2. n. 21.

Quare] „ Quia per inducias bellum non-
„ dum est finitum, sed durat.

Ipso jure se exerit status belli] Id est, re-
„ moto impedimento res redit in pristinum
„ statum.

*Ut dominium, & patria potestas in eo,
qui a furore convalescit*] „ Immo nec do-
„ minium, nec patria potestas proprie qui-
„ escunt durante furora, sed sola admini-
„ stratio sopitur.

Livium] „ L. 4. c. 35. *jurat. c. 60.*

Finitis induciis indictum bellum] „ Missi
„ erant legati, qui res repeterent, d. l. 4.
„ c. 58. *negata restitutione bellum indictum*
„ *est, d. c. 58. jurat. c. 60.*

Quantopere pacem amarent] „ Inviti enim
„ bellum Vejentinum renovabant, inprimis
„ quia tribuni plebis id quovis modo impe-
„ diebant, d. c. 60.

A D §. IV.

QUÆRITUR, quomodo computetur
tempus induciarum, an naturaliter, an ci-
vilitate? Resp. si de mente, & sensu con-

trahentium constat, cessat quæstio; si non,
brevius tempus valet, quia id certum, lon-
gius incertum est, adeoque civilis compu-
tatio obtinet. *Petr. Bell. p. 5. t. 3. n. 18.*

Aut continuam] „ Si scilicet terminus;
„ ad quem tempus currere debet, designa-
„ tus non est, v. g. in 100. dies.

Aut cum designatione termini] „ Adeo-
„ que ubi terminus, ad quem currere de-
„ bet, designatus est, v. g. ad Calendas
„ Martias.

In priori ad momenta temporum] „ Id
„ est, incipiunt induciæ a momento, quo
„ pactæ sunt, & non finiuntur nisi elapso
„ ultimo centesimi diei momento.

Id enim natura convenit] „ Naturali enim
„ computatione per diem intelligitur spa-
„ tium 24. horarum, & horæ spatium præ-
„ ter propter 60. momentorum. Elapso igitur
„ omnibus his momentis finitæ induciæ
„ dici possunt.

Quæ fit ad dies civiles computatio] „ Ni-
„ mirum, a solis ortu ad ejus occasum.

*Ex legibus, aut populorum moribus venit,
&c.*] „ Adeoque inter gentes, ac populos
„ non obtinet.

In altero genere] „ Si induciæ fiunt cum
„ designatione termini.

*Utrum ad quem diem, aut mensem;
aut annum dictum est, &c.*] „ Duo hic
„ quæri possunt, 1. an terminus a quo
„ comprehendatur in tempore induciarum:
„ 2. an terminus ad quem in tempus illud
„ computetur. Grotius negat priorem quæ-
„ stionem, & affirmat posteriorem.

„ Si proinde induciæ ita contrahuntur,
„ ut incipiant Kalendis Februarii, & fini-
„ antur Kalendis Martii, certum est, ex
„ eo momento, quo Kalendæ Februarii il-
„ luxerunt, securitatem promissam incipe-
„ re, indeque omne jus laedendi cessare.
„ Hinc cum inter Philippum regem Hispa-
„ niæ, & Henricum Galliarum regem conve-
„ nisset, ut die 5. Febr. 1555. bellum sus-
„ penderetur, eodem autem die Dux bel-
„ licus regis Galliarum Vignale expugna-
„ set, merito quidam opinantur, restituen-
„ dum castrum, quia captum fuit tunc
„ cum bellum per inducias suspensum jam
„ fuit. *Osland. ad Gros. l. 3. c. 21. §. 4.*

„ Sed an Kalendis Martii finitæ censean-
„ tur induciæ, alia quæstio est? Auctor id
„ negat, & magis naturale ei videtur, ter-
„ minum ad quem hic sumi tanquam par-

» tem rei. At verius est, finiri inducias eo
» momento, quo Kalendæ Martiæ illuxe-
» runt; idque ex natura elocutionis, quæ
» est exclusiva termini: quod ex objectio-
» nibus Grotii magis illustrabitur.

» Is autem opponit, 1. terminum dici
» quod ultimum cuiusque rei est; adeoque
» magis naturale videri ut terminus summa-
» tur, qui pars rei sit. *Grot. d. §. 4. n.*
» 2. Resp. hoc verum de termino, qui est
» intra rem, adeoque pars rei: uti si in-
» duciæ pactæ sunt in 100. dies; tunc enim
» centesimus dies est pars temporis conven-
» ti: at secus si terminus est extra rem,
» uti si induciæ pactæ sunt usque ad cen-
» tesimum diem; tunc enim centesimus dies
» non magis est pars rei, quam flumen,
» termino ad flumen assignato: uti igitur
» tunc flumen non comprehenditur sub ter-
» mino, ita nec centesimus dies.

» 2. Allegat Grotius legem *Arniculus ff.*
» de *V. S.* ubi si quis sic dixit ut *intra*
» diem mortis aliquid fiat, ipse quoque
» dies, quo quis mortuus est, numeratur.
» Resp. formula hæc, *intra diem mortis*
» aliquid fiat, ex natura locutionis com-
» prehendit ipsum diem mortis, quia est
» pars temporis. Secus igitur si *usque ad*
» diem mortis faciendæ facultas concessa
» fuisset; tunc enim dies mortis non nu-
» merari posset.

» Opponit Grotius ꝑ. exemplum Cæsa-
» ris, cui Spurina periculum prædixerat,
» quod non *ultra* Idus Martias proferretur:
» interpellatus ipsis Idibus dixit, venisse
» quidem, sed non præterisse. Resp. Ex
» natura locutionis, & sensu verborum na-
» turali apparet, formulam *non ultra Idus*
» *Martias* necessario includere ipsas Idus
» Martias; eis enim finitis demum sano
» sensu dici potest, *ultra Idus Martias.*
» Aliud autem foret si Spurina dixisset, *us-*
» *que ad Idus Martias.*

» *Obstat 4.* Quod hæc interpretatio sit fa-
» vorabilis, ubi temporis productio favorem
» in se habet, dum induciæ humano san-
» guini pascunt. Resp. Ex interpretatione si-
» ve favorabili, sive odiosa, nullum jus
» natura oritur, sed ex sola dispositione,
» quæ certa, & clara esse debet. Est au-
» tem clara disponentium voluntas, si in-
» ducias indulgent *usque ad certum diem;*
» tum enim eo ipso dum *usque ad diem*
» saltem securitatem promittunt, satis de-
» clarant, eum diem se comprehendere non

» voluisse. Accedit, quod brevius tempus
» cerum sit, longius incertum, & dubium.
» *Conf. l. 24. ff. loc. cond.*

Intra rem] » Ubi extremitates pro rei 2
» parte habentur.

Cutis terminus est corporis] ,, Utpote cu-
» jus illa ultima pars est.

Extra rem] » Quæ non pars rei sunt,
» sed saltem eam attingunt.

Ut flumen terminus est terra] » Terræ
» igitur pars non est flumen.

Constitui possunt] » Ita ut homines quo-
» que terminum intra rem, & extra rem,
» constituere possint.

Ut terminus sumatur qui pars sit rei] »
» Concludit igitur Auctor, terminum pactis
» induciis designatum sub dispositione con-
» tineri, adeoque intra rem esse.

Nec usus repugnat] » Verba hæc sunt le-
» gis *Arniculus*, *Ec. ff. de V. S.* ultimas
» enim dies est pars termini.

Venisse quidem, sed non præterisse] » Idus
» enim Martias nondum elapsæ erant.

Ubi temporis productio favorem in se ha-
bet] » Jus naturæ neque ex favore, neque
» ex odio inferri potest, sed ex certa ra-
» tione, quæ cessat, ubi dispositio dubia
» est.

A quo die mensura aliqua temporis inci-
pere dicitur, is dies intra mensuram non
erit] » Si statuitur, inducias a prima Julii
» inchoaturas, omnino is dies intra mensu-
» ram, adeoque pars rei est. *Conf. Pufend.*
» *l. 8. c. 7 §. 8.*

Quia ejus propositionis vis est discernere,
non conjungere] » Immo cum initium in-
» duciarum eo die esse voluerunt, diserte
» constat, eos diem hunc voluisse esse par-
» tem rei.

A D S. W.

INDUCIÆ vim accipiunt statim, & ex
momento, quo partes ita convenerunt: at
subditi non obligantur nisi id significatum
sit, cum jure, & natura impossibile sit pa-
rere legi quam nesciunt, nec imperata fa-
cere quis potest, nisi imperatum sit; quod
non fit, nisi alter sciat.

Cæterum, ex ejusmodi induciis pacifcen-
tes obligantur tanquam ex pacto, subditi
vero tanquam ex lege.

Statim

Statim obligare, &c.] » Nam ita dif-
» pofuere, ut omnis vis hoftilis ceflare de-
» beat.

Statim quidem incipit habere vim, &c.] »
» Uti lex valere incipit, ex quo publicata
» eft.

Sed per tempus fufficiens] » Uti publica-
» ta lege tempus indulgetur, intra quod ad
» notitiam omnium pervenire potefl. Ro-
» mani Imperatores id definiverunt numero
» duorum Menfium. Nov. 66. c. 1. Vid.
» Jus veterum controverf. l. 1. tit. 3. q. 8.

Ipsi a panis immunes erant] » Quia ju-
» fto errore tanquam in hoftem agunt.

*Neque tamen eo minus contrabentes da-
» mnium refarcire debebant*] » Cardinalis Tri-
» dentinus ad Guifium mifit, qui Valenti-
» num per inducias captum repeterent.
» Thuan. l. 18. p. 364. Tefim. b.

A » §. VI.

DIXIMUS, per inducias non conve-
niri de caufa, fed de proceffu bellico: per
eas igitur nihil juris transfertur in re, de
qua bellum geritur, nec in rebus interim
captis. Sed 1. ceflat vis bellica, eoque nec
res, aut perfonæ hoftium capi, nec res
noftre fi ad nos perveniunt, jure poftli-
minii retineri poffunt, fed reddi debent.
2. Induciis durantibus non poffunt muni-
menta extrui in terra controverfa, quia
omnis laceffitio ceflare debet; laceffitur au-
tem fi ftatus mutatur, extructis munimen-
tis, quæ extra inducias impediæ potuiffet
hoftis. Sed nec porro, & 3. in rebus con-
troverfis præjudicium perpetuum fieri indu-
ciarum tempore potefl, indeque nec alie-
nari poffunt: turbatur enim ftatus præfens,
& poffeffio rerum, de quibus litigatur; uti
lite pendente nihil innovandum in caufa
litis.

At 4. in fuis rebus, fuoque territorio non
controverfo omnia facere potefl is, qui in-
ducias contraxit, uti in pace. Atque hinc
militem conſcribere, castra ponere, exerci-
tum de loco in locum transferre potefl,
quia hoc ad induciarum caufam plane non
pertinet. Immo medio tempore mutua ſunt
commercium, commætus, &c. niſi in ſpecie
aliud dictum fit.

Quæ omnia 5. fecus ſe habent in pace

temporaria: ibi enim caufa belli decifa,
ac jus in rem controverfam in alterum
translatum eſt, qui proinde jure domini
omnia in re hac controverfa agere potefl,
quæ ad rei ſuæ ſecuritatē pertinent.

Cæterum, in induciis non opus eſt *clau-
ſula amneſtiæ*, quia ipſæ induciæ hanc vim
habent ut partes deſiſtant ab injuriis: ali-
quando tamen eam induciarum pactis addi-
tam legimus; at id vel per imperitiam, vel
ſupervacue factum eſt.

Hinc jam deciditur quæſtio ab Alciato
prolata. Tabulis pacis inter Tridentinos,
& Venetos ſancitum erat, omnia cuſtodi-
enda ut ante bellum. Cæpto jam bello
Tridentini caſtrum cepere, inde induciæ;
poſt Veneti recuperarunt, tum pax: quæ-
ſitum, an caſtrum reſtitui debeat, quia an-
te bellum novum tenuerant Tridentini? ne-
gat Gentilis contra Alciatum, & merito.

Ex ipſa definitione] » Quia induciæ ſunt
» conventio, per quam, bello manente,
» ad tempus bellicis actibus abſtinendum
» eſt. Vid. ſupra §. 1. n. 1.

Omnes actus bellici] » Quibus læditur
» hoſtis.

Sive in perſonas, ſive in res] » In utriſ-
» que enim hoſtis lædi potefl.

Quicquid vi fit adverſus hoſtem] » Immo
» etiam quicquid dolo.

Fit contra jus gentium] » Quod fidei
» etiam hoſti datam ſervare jubet.

Reddenda erant] » Quia hoſtem laceſſe-
» re, nec in rebus, durantibus induciis li-
» cet.

Etiamsi ante noſtra fuiſſent] » Adeoque
» jus poſtliminii in iis locum habere vide-
» atur.

Jus externum] » Quid eo intelligatur,
» vide in Diſſ. proom. IX. §. 65.

Ex quo hæc dijudicanda ſunt] » Verum
» non eſt, dari tale jus externum; adeo-
» que verum non eſt, ex eo jure hæc di-
» judicanda eſſe.

Ipoſorum ſunt facta] » Res hoſtiles ce-
» dum captienti ipſa ratione naturæ, non
» demum vi ficti alicujus juris gentium,
» quod dominium, ſaltem quoad effectus
» externos, tribuere fingit.

Induciarum tempore poſtliminium non eſt
» ſe] » Cum enim expreſſa induciarum pactio
» ſit, ut omnia in eodem ſtatu mancant,
» contra pacti, fideique datæ tenorem facit

» qui quod alter tenet postliminio recipit ,
 » quoque statum rerum mutat. *Vid. B. Pa-*
 » *rens in disp. de postlim. Sect. 2. §. 34.*

Quia postliminium requirit, ut antecedat
 jus bello capiendi] » Ratio hæc fallit, quia
 » nec res, quæ bello præfenti captæ sunt,
 » postliminio redeunt stantibus induciis. Ve-
 » ram rationem jam allegavimus.

3 Ire, & redire ultro, citroque, &c. li-
 cet, &c.] » Quia suspensum est omne jus
 » lædendi hostem.

Sed eo paratus, qui periculum nullum
 ostendet] » Immo jus transeundi saluum est,
 » etiam cum exercitu. *Vid. Supr. l. 2. c. 2.*
 » §. 14. Si tempus induciarum longum est,
 » & forte in alios bellum geritur.

» mus, uno rumpente pactum, alterum
 » quoque inde recedere posse.

Derelicta sane occupare licet] », Quia non
 » amplius sunt res hostium, sed nullius,
 » quæ cedunt occupanti.

Dum vere derelicta] », De requisitis de-
 » relictionis egimus l. 2. c. 9. §. 1.

Non si incustodita] », Manet enim res
 » in proprietate hostis.

*Dominium enim manens injustam facit
 alterius possessionem*] », Contra pactas enim
 » inducias agit qui hostem lacessit, id est
 » proprietatem ejus turbat.

A D §. IX.

CONTINGIT aliquando ut effluxis
 induciis quidam in hostium solo remaneant,
 vel quia ægrotant, vel quia alio casu reti-
 nentur? quaritur, an capi jure belli pos-
 sint? Affirmatur, 1. quia: quod ab initio
 belli licitum est, multo magis licitum erit
 in medio bello. At si quis in statu pacis
 venit in urbem, & repentine oriatur bel-
 lum, belli jure capi potest, l. 12. ff. capt.
 & postl. nedum si induciarum tempore in
 civitatem pervenerit, illæque effluerint,
 antequam redire potuit. 2. Potuisset homo
 capi ex territorio hostili, nedum retineri
 in nostro. Sufficit 3. eum esse in potestate
 hostium. *Conf. Petr. Bell. p. t. 1. n. 10.*

Neque obstat l. 15. ff. de public. ubi is,
 qui tempestate impeditur, quo minus sta-
 tuto tempore recedat, non videtur contra
 legem fecisse. Resp. Agebatur ibi de pu-
 blicanda nave ex culpa, quæ contra leges
 esset. Si vero quis tempestate impeditus
 non recedit, recte Jurisconsultus statuit
 cessare culpam, eoque & publicationem.

A D §. VII.

DURANTIBUS induciis intra fines
 suos non controversos quilibet facere pot-
 est quicquid lubet; in locis controversis
 nihil, quo hostis læditur, vel durior sit
 ejus conditio: ut in lite privata.

Cum induciis non pugnat] », Non enim
 » lacessitur hostis.

Nec rescere mania] », Quia fuz saltem
 » securitati prospicit, non autem hostem
 » lacessit. *Nepos in Agefilao c. 2.* An fossas
 » castrenses, seu castrensia valla, aut fossi-
 » les vias, seu accessus obsidionales, circa
 » civitatem obsessam facere liceat? *Vid.*
 » §. 10.

Nisi quid specialium convenerit] », Ut ces-
 » setur ab utraque parte ab omni opere.
 » *Vid. Liv. l. 30. c. 30.*

A D §. VIII.

1 HAUD dubie contra inducias est] » Ho-
 » stis enim lacessitur.

*Talis enim acquisitio justa esse non pot-
 est, nisi ex jure belli*] » Quod vero per
 » inducias suspensum est.

Si qui subditi deficere ad hostem velint]
 » Nam & hoc facto læditur hostis.

*Quia habebat quæ ipse vicissim Athenien-
 ses criminaretur*] », Non existimabat, se in-
 » justo agere, quia per inducias aperte defecif-
 » sent. Atque hoc est, quod sæpius dixi-

Si jus æternum gentium respiciamus] », Ta-
 » le non dari, sæpius dictum est. *Vid. su-
 » pra §. 7.*

Quin hic par sit] », Immo jure naturali
 » non tantum eadem, sed & major hic ra-
 » tio subest.

Neque justitia interna] », Per quam jus
 » naturæ intelligit.

*Quatenus bona, & actiones hostium pro
 debito civitatis obligantur*] », De quo supra
 » egimus l. 3. c. 1. §. 3. & c. 2. §. 2. ubi
 » male gentes id ad vitam extendisse, ait
 » d. c. 2. §. 6. Nos sæpius jam diximus,
 in

„ in tales captos omnia licere, quæ in bello captos.

Et in solutum capiuntur] „ Gentes enim id licite constituisse, ait Auctor, tum ob necessitatem, & injuriæ licentiam, quia facile capi non possunt bona principum lædentium, tum quia membra ejusdem civitatis facile inter se consequi jura poterunt, tum quia ipsi vicissim eodem jure uti possunt, adeoque commodum commune est, d. c. 2. §. 2.

Nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes] „ Dictum est, neminem subditorum innocentem esse, quia omnes causam suæ civitatis opibus suis defendunt, factumque civitatis approbant, adeoque de injuria participant, indeque hosti tenentur.

2. Nec qua de commissi causa circa merces] „ De qua loquitur Lex Cæsar. 15. ff. de publ.

Vis major a pœna liberat] „ Quia deficit formula delicti, scilicet propositum.

Hic] „ Scilicet, ubi agitur de capiendo eo, qui fato induciis finitis deprehenditur, intra fines nostros.

Proprie de pœna non agitur] „ Immo reus est, uti reliqui hostis subditi.

Sed de jure, quod certo tantum tempore interquiescebat] „ Jus lædendi hostem communi consensu ad certum saltem tempus suspensum erat, quo elapso pristinus status redit. Secus in commissi lege; ibi enim ob culpam publicantur res: ubi igitur culpa non est, ibi deficit legis dispositio.

Quin talem] „ Scilicet, fato deprehensum in hostili civitate finitis induciis.

Benignius, quin & generosius sit] „ Hoc virtutis, & perfectionis est; at ad juris prudentiæ naturalis disciplinam non pertinet.

AD §. X.

INDUCIÆ aliæ sunt universales, ubi omnes actus bellici suspenduntur: aliæ particulares, ut induciæ in oppugnanda urbe. Hic non actus omnes hostiles, sed oppugnatio suspenditur: indeque omnia fieri possunt, quæ nec directo, nec per indirectum ad oppugnationem urbis pertinent:

non ergo fieri possunt cunicoli, aggeres, seu valla castrensis, nec accessus obsidionales (Lassgraben, Tranchées.) Excuriones vero in alias hostis terras facere obsidentes possunt.

Additio.

„ An ergo interim reficere moenia tormentis hostis jam labefactata, vel necessaria, aut auxilia laboranti civitati mittere licet? Ego non puto: quia omnis oppugnatio cessat; at hæc est oppugnatio, status mutatur.

Per inducias] „ I. e. Stantibus induciis.

Ob specialem conventionis naturam] „ Adeoque ubi non omnes actus bellici suspenduntur, sed qui sequuntur ex causa speciali, de qua agitur.

Sepeliendorum hominum causa nihil erit immutandum] „ Nam oppugnare durantibus induciis hostem non licet.

Jam auxilia, & commeatu admittere non licebit] „ Est enim oppugnatio, & status mutatur.

Non debent interim ejus, qui dedit, causam duriorum facere] „ Convenerunt enim, ne oppugnent se invicem.

Nam cum liceat res defendere] „ Ex Pos. J. G. IV. Permissa enim defensione, etiam permissa est læsio personæ, sine qua res defendi nequit.

AD §. XI.

QUIN laeso liberum sit, &c. ad arma venire] Hoc verum non esse, alibi probavimus. Vid. l. 3. c. 19. §. 14. & c. 20. §. 38. Talionem enim rei turpis illicitam esse, nec ob perfidiam unius alterum perfidum esse posse, diximus ibidem; & inepte Petrus Bellus p. 5. tit. 3. ait, ex jure demum civili inter privatos receptum esse, ne crimina mutua compensatione tollantur. Sane, magistratui minus delinquere licet; neque enim ipse adulterium, perfidiam, &c. permittere, aut committere potest: nec ratio quadrat, inesse conditionem, cum ita nullus contractus mutuus purus dari possit.

Adeoque si unus rumpit inducias, alter agere debet ad reparationem; quæ si denegatur, agitur bello tanquam ex nova causa, in

in quam saltem venit aestimatio hujus, non veteris injuriæ.

Additio.

„ Auctoris sententiam omnino veram esse, puto, eamque late rationibus adstru-
xi supra L. 3. c. 19. §. 14. & cap.
20. §. 38. Idque Brasidas apud Thucy-
didem exemplo suo firmat. Vid. supr.
§. 8. n. 1. Quid si privati inducias vio-
lent? Vid. sup. l. 2. c. 15. §. 17. n. 4.

Etiã sine indictione] „ Induciis finitis nova indictione opus non est, quia prior causa continuatur. Vid. supr. §. 3. At iis ab una parte ruptis, opus omnino est nova indictione, quia nova injuria est, adeoque nova belli causa, quæ veteri accedit.

Nam capita conventionis insunt conventioni per modum conditionis] „ Rectius, quia definit obligatio, ubi uterque recedit: uti vidimus l. 3. c. 19. §. 14. & c. 20. §. 38.

Qui sustinuerunt in finem induciarum] „ In arbitrio læsi est, an ad satisfactionem salvis induciis agere, an vero & ipse recedere velit: posteriori casu bellum suspensum absque nova indictione continuatur. Priori autem casu manent induciæ; neque lædens finitas esse inducias allegare absque perfidiæ nota potest. Exempla sunt in Agefilao apud Nepotem c. 2. Conf. Thuan. 21. p. 428.

Argumento est, jus ita esse] „ Ut scilicet rupta pactione ab una parte, alter statim ad arma venire possit.

Sed eo jure uti, vel non uti] „ Dixi, electionem esse læsi, an velit salvis induciis agere ad satisfactionem, an vero ipse quoque recedere; & hoc casu nostro dissensu solvuntur induciæ.

A D §. XII

Si pœna conventa posticitur] „ Si induciæ factæ, & lex addita est, ut qui ruptit, pœnam solvat, tunc soluta pœna præterea nihil amplius peti potest, quia ita pacti sunt.

Jam bellandi jus non esse] „ Pœna enim soluta subsistunt induciæ ex pacto.

Ideo enim pœna solvitur, ut cetera salva maneant] „ Ita enim inter partes convenit.

Quando optio data est] „ Immo etsi o-

ptio data non sit, injuria agit qui violenti inducias vim infert, quia ex lege pacti pœnam saltem stipulatam ab eo percipere debet. Vid. l. 3. c. 20. §. 36.

A D §. XIII

Privata tamen facta non rumpunt inducias] „ Sed privati ob injuriam factam coram suo principe conveniri debent, qui si neget satisfactionem, ipse tenetur, & tanquam violator induciarum tenetur. Conf. Myns. cent. 4. Q. 7. Burgers cent. 2. O. 63.

Putat imperii, aut ratihabitionis] „ Si vel jussit princeps, vel probavit factum, negando reparationem contra subditos.

Si qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur] „ De quo processu vide l. 2. c. 21. §. 4. & 5. n. 4.

Si non reddantur res] „ Quas subditus stantibus induciis rapuit; probat enim injuriam.

A D §. XIV.

Jus commeandi privilegium quoddam est] Commeatus vel actum significat, vel facultatem commeandi, id est, secure hinc inde eundi, quæ bello non competit: eodem modo uti alias iter sumitur pro jure eundi, & actio pro jure agendi. Securitas autem illa conceditur vel personis, vel rebus: uti si in urbem obsessam necessaria inferendi facultas datur. Quod plerumque fieri solet litteris (*passports*), aliquando per personas (*saive-gardes*).

Commeatum concedit princeps suo jure, dux belli intra fines mandati taciti. Vid. Burgers. cent. 2. O. 21.

Extra inducias] „ In induciis enim tutus quilibet est jure induciarum.

Neque tertio noxium] „ Nemini enim jus aufertur.

Neque danti admodum grave] „ Sed & si grave esset, quid inde? Dans de jure suo disponit.

Ideo intra verborum proprietatem laxa magis, quam stricta interpretatio admittenda est] „ Sæpius jam dictum est, jure gentium interpretationem strictam, vel laxam incognitam esse. Nam vel constat de dispositio-

positione, & tunc opus non est interpretatione; vel de ea non constat, & tunc non est dispositio. Regula hæc est: Commœatu concessio omnia continentur, sine quibus commode, & honeste commœari nequit; qui enim finem vult, is etiam vult media, sine quibus honeste, & commode finis ille obtineri nequit. *Pos. IV. n. 4.* Commoditas autem, & honestas, uti alias in vita civili, intelligitur pro conditione, & dignitate personæ more solito, & humano. Quod enim cursori commodum est, ut pedibus, & continenter eat, non idem feni, & valetudinario, aut inassueto, aut scemina.

Additio.

„ Ex hypothesi Auctoris in non odiosis
„ verborum proprietas sumenda est secun-
„ dum totam proprietatem usus popularis:
„ in odiosis vero, putat, sermonem figura-
„ tum aliquantulum admitti, quo onus vi-
„ tetur; quod refutavimus *supra l. 2. c.*
„ 16. §. 12.

*Eoque magis si non petenti datum benefi-
cium, sed ulro oblatum]*, Est enim res
„ gratiæ, adeoque maxime favorabilis.

*Multoque magis si ultra privatam publi-
ca quadam utilitas vertatur]*, Causa enim
„ hæc omnium maxime favorabilis est.

*Rejicienda ergo stricta interpretatio, etiam
quam ferunt verba]*, Et accipienda potius
„ significatio artis, aut quam lex dedit,
„ *d. c. 16. §. 12. n. 2.*

Nisi alioqui absurdum aliquod sequeretur]
„ Nam verba etiam in favorabilibus strictius,
„ quam fert proprietas, sumenda erunt, si
„ id necessarium est ad vitandam iniquita-
„ tem, vel absurditatem, *d. c. 16. §. 12.*
„ *n. 2.*

*Aut eo ducant probabiles admodum vo-
luntatis conjectura]*, Conjecturas volunta-
„ tis in demonstrando jure naturæ nullam
„ habere utilitatem, *d. c. 16. demonstra-*
„ *vimus.*

*Etiã extra proprietatem laxior interpre-
tatio locum habebit, ut simile absurdum vi-
tetur]*, Ad significationes enim plane im-
„ proprias non esse recurendum, putat,
„ nisi alioqui absurdi aliquid, aut pacti inu-
„ tilitas sequeretur, *d. c. 16. §. 12. n. 2.*

Aut ex valde urgentibus conjecturis], Di-
„ xi jam, ex conjecturis nunquam jus ori-
„ ri quoties de voluntate quæstio est; nam

Tom. IV.

„ non constat de voluntate, quoties ea in-
„ certa est.

„ Videndum ergo quid actum sit; quod
„ maxime apparet ex causa cur securitas
„ petitur, & conceditur. Si enim peregri-
„ nis datur, solus abitus; si nostris, iter,
„ & reditus; si viatoribus, solus transitus;
„ si negotii causa, securitas, donec id fini-
„ tum sit; concessa videtur. Regulariter ve-
„ ro actus, pro quo concessus est commœ-
„ atus, repeti nequit. *vid. P. Bellus p. 9:*
„ *t. 1. n. 24. Et Zouch. p. 2. f. 9. q. 21.*

A D §. XV.

NON ad medios tantum] „ Centurio-
„ nes, tribunos, &c.

Sed Et summos duces], Ex proprietate
„ vocis. Vox enim militis generalis est, &
„ omnes species continet militantium: hinc
„ voluntas hæctenus clara est.

Quamquam est Et alia strictior] Ubi mi-
„ les sumitur pro milite gregario.

Nauta], Les matelots: *Boots-Knechte.*

*Et omnes omnino, qui sacramentum di-
xerunt]*, Quibus arma, signaque populus
„ commisit: uti loquitur *Liv. l. 23. c. 25.*

A D §. XVI.

QUÆRITUR, an concessio itinere vi-
deatur etiam concessus reditus? Resp. distin-
guendum inter iter, & transitum. Si iter
conceditur, reditus omnino sub commœatu
continentur, ex ipsa verbi proprietate. Nam
& ille it, qui redit; & in itinere est,
donec redux fiat: adeoque tuto non vide-
tur ivisse qui redire non potuit, nec inter-
est, an in itinere, an in reditu sit captus.
Iter igitur totum continet eundi actum;
donec rediit; & tamdiu est in itinere, do-
nec revertitur; nec nisi unum iter est. Sa-
ne, factum Alexandri a cœvis scriptori-
bus non refertur: quæ a Diodoro Siculo,
& Plutarcho referuntur, ea inter se non
conveniunt.

Aliud est in transitu, quia viator tuto
transiit, qui semel transiit: totum negotium
transitus tum finitum est; & si rediret,
novus actus esset, novusque transitus. Idem
obtinet in abitu præsentium. *vid. Dec. confi-*
„ *51. n. 2. Petr. Bell. p. 9. n. 21.* Hic ergo
E e e plures

plures actus sunt, pluraque itinera; securitas autem tantum in unum iter concessa est.

¹ Non ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur] „ Immo ex ipso verbo *itus*, quod „ generale est; quia & ille it, qui redit.

Neque enim inutile beneficium esse debet] „ Immo posset dici, utile fuisse ad „ itum. Veram rationem jam dedi.

Et abitus tutus intelligendus, usque dum eo pervenerit, ubi in tuto sit] „ Securitas „ enim ad totum actum itineris promissa „ est.

Alexandri fides accusata] „ Diximus jam „ exemplum hoc a coævis scriptoribus non „ referri; & ipsi scriptores, qui id referunt, inter se non conveniunt. Indignum „ id esset tanto principe. Exemplum Hufsi „ hoc prætextu cremati omnibus notum est, „ & perfidie notam evitare nequit.

² Cui abire datum, non est redire] „ Duo „ enim diversi actus sunt: nec generali voce abire reditus continetur.

Mittere poterit] „ Vid. Gron. b. Baldus „ ait, nihil interesse, an quis ipse, an „ per alium eat; atque ita observari in Italia, ut merces, quibus commeatus datus, per alium deferri possint. Bald. l. „ 5. conf. 408. Zouch. 2. 9. 22. Bellus p. „ 9. n. 13. Sed distinguendum, an rebus, „ an personæ commeatus principaliter sit „ datus: si rebus, uti si merces a mercatore transferantur in locum, nihil interest, per quem deferantur; merces enim „ principale sunt; personæ saltem sunt instrumentum, sine quibus merces deferri „ nequeunt, & quibus proinde securitas „ data est eundi mercium causa. Si vero „ personis concessus est commeatus, & res „ hominis causa, & ad ejus usum, vel tanquam ejus accessio, simul deferuntur, „ non potest alia persona eo commeatu uti; „ quia & alii personæ non est datus, & „ cessante jure principali tollitur quoque „ accessio: uti si legatis data est securitas, „ & comitibus, ac rebus ipsorum, his ea „ non competet si in comitatu alterius „ sicut.

Nec contra] „ Cui alium mittere concessum est, ipse venire non poterit.

Sunt enim hæc diversa] „ Diversi actus; „ indeque securitas uni promissa alteri non „ prodest.

Nec extra verba exspatiari ratio cogit]

„ Omne jus oritur ex concessione: concessio apparet ex verbis; interpretationes autem tales nullo verborum sensu continentur.

Ut error est jus non det, a pœna reletur] „ Immo si erravit, omnino pœnam „ adjectam solvere tenetur, quia legem „ concessionis transgressus est. utut ex errore. Neque enim hæc pœna solvitur „ ob propositum, sed ex conventionem.

Sed est cui venire permissum est, semel veniet] „ Neque reversus iterato venire „ potest; duo enim tunc sunt actus: securitas autem saltem in unum data est.

Nisi temporis adjectio aliam suppeditet concessuram] „ V. g. si certum tempus adjectum sit, intra quod venire possit: eo „ nondum elapso, Auctor putat, iterato „ venire durante termino posse. At verius „ est, tempus hoc saltem additum esse, „ ne in infinitum differre adventum possit, „ non ut iterato venire.

AD §. XVII.

QUÆRITUR, an concessio commeatus patri, etiam videatur concessus uxori, & liberis? Diximus supra §. 14. commeatu concessio omnia concessa videri, sine quibus honeste, & commode commeare non possumus. At commode, & honeste sine uxore, & filio ire quis potest: secus in famulis, aliisque ministris, quia aliquando sine iis ire salva dignitate non potest. Tutius tamen est, nomen, & numerum personarum designare; quod & Galli facere solent.

Dissentit Baldus d. l. 5. conf. 408. putans, commeatum concessum marito ad urbem Astensem uxori quoque prodesse: uti jure eundi, & habitandi concessio. L. III. V. O. l. 9. ff. Us. & habit. Verum diversa hic ratio est.

Nam 1. habitatione concessa, ex naturæ instituto ea ita intelligi debet, ut cum familia, adeoque cum uxore habitet. Natura igitur simul habitat uxor, sed non simul iter facit. 2. Jure eundi concessio, jus illud per alium exerceri potest, quia jus non personæ, sed prædio inhæret, & in utilitatem, non personæ, sed prædii constitutum est; quod proinde per alium quoque exerceri potest, d. l. 3. Commeatus autem soli personæ concessus est, non rei, adeoque

adeoque extra personam effectum non habet.

Additio.

Conf. l. 2. §. 1. ff. Us. & hab. §. 2. , Inft. Eod. l. 21. ff. de precar. Dissert. B. Par. de jur. Viñ. Corol. 1.

A D §. XVIII.

BONA non quavis comprehenduntur] Il-
la sola sub commeatu continentur, sine
quibus expediri nequit iter pro dignitate
personæ. Non igitur merces, &c.

Sed qua solita sunt] , Rectius, quæ ex
conditione personæ ad iter assumuntur.

A D §. XIX.

NON sunt intelligendi hi, quorum causa magis est odiosa], In odiosis enim stri-
ctam interpretationem obtinere, dixit su-
pra §. 14. & L. 2. c. 16. §. 12. At ita-
tim videbimus, hanc non esse veram ra-
tionem.

Tales sunt pirata, latrones] , Hoc fieret
in fraudem commeatus. Neque enim ex
utilitate, neque ex dignitate commeantis
est, hujusmodi hominum genus secum
ducere: sed & commeantibus securitas
saltem promissa est, non impunitas cri-
minum.

Genis expressum nomen in comitibus] ,
V. g. si alicui commeatus datur, cum fa-
mulis Gallis, &c. satis constat, com-
meatum ad famulos Germanos non per-
tinere.

A D §. XX.

QUERITUR, an commeatus extin-
guatur morte concedentis? Recte id negat
Auctor; sed rationem non admittimus, qua-
si ex vi potestatis veniat; nam hinc nihil
sequitur. Vera ratio est, quod pacta Prin-
cipum sua natura sint perpetua, adeoque
semper inde jus alteri queratur, quod
morte concedentis tolli nequit; neque enim
queritur de facto mortui, sed de jure vi-
ventis.

Cum veniat ex vi potestatis] , Hæc ca-
dem est ratio, quam B. Parens allegat.
Princeps enim qui concedit commeatum,
eum concedit vi imperii, ac summæ po-
testatis: imperium autem, summaque po-
testas non interit morte concedentis; ad-
eoque jus vi potestatis alii concessum,
& quæsitum, morte concedentis ei aufer-
ri nequit.

A D §. XXI.

QUAMDIU voluero] , Resp. tunc
tollitur commeatus morte concedentis,
quia mortui voluntas amplius non est:
& ita disposuere partes.

Quia durare in dubio præsumitur, quod ad effectum juris sufficit] , Voluntas semel
rite declarata tamdiu valet, & durat,
donec de mutatione ejus certo constet.

Non etiam ubi is, qui concessit, desit posse velle] , Tunc enim certo deficit volun-
tas.

Quod per mortem contingit] , Mortuus
enim velle amplius non potest.

Persona enim sublata collabitur etiam illa præsumtio durationis] , Vera ratio est, quia
voluntas morte desinit.

Sicut accidens interitu substantiæ] , Vo-
luntas enim est quasi accidens personæ.

A D §. XXII.

DEBETUR etiam extra territorium concedentis] , Commeatus effectus alius est inter subditos, alius inter extraneos. Illi ex concessione principis obligantur: hi tantum ex humanitate, atque animo officia mutua præstandi; nulla enim dispositionis illius vis est extra territorium. Atque hinc clausula solet inferi commeatui, *denen unsvigen ernstlich gebietend, die übrige aber gebührend ersuchend, &c.*

Additio.

» Sensus Auctoris est, hostem, qui com-
meatum hosti concedit, eum nec in suo,
» nec in alieno territorio violare posse:
» non in suo, ex lege commeatus; nec in
» alieno, quia ibi jure communi is, qui
» commeatum impetravit, tutus est.

E e e 2 *Quia*

Quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur] » Auctor ex e-
 » ronea illa hypothefi, quod jure gentium
 » hostem meum ubique locorum offendere pos-
 » sum, concludit, dato commeatu hoc jus
 » cessare. At cum thesis illa vera non sit,
 » etiam conclusio illa fallit. Nam quod of-
 » fendi in alieno territorio non possit, non
 » est ex commeatu, sed ex jure communi,
 » quia in alieno territorio nemini vi agen-
 » di jus competit.

Ex his, quæ dicta sunt, facile aliæ pos-
 sunt decidi quæstiones, quæ moveri in hac
 materia solent. Ita enim quæritur, an ob-
 sessa urbe si civi securitas data est eundi
 ad alium locum, ea competat urbe interim
 capta. Petrinus Bellus judex cum aliis fuit
 in causa Marchionis Masseranensis Venetias
 abituri, & cum iter pararet, cum urbe
 capta capti; atque causam indecisam reli-
 ctam fuisse, ait *part. 9. n. 15. usque ad*
21. Angel. Conf. 363, quia Marchio deser-
 vuit liem. Nos dicimus, recte captum esse
 : quia securitas eundi Venetias, non
 commorandi in loco, adeoque in itinere,
 non domi concessa fuit. Alia autem est
 securitas domi, alia itineris; neque hæc
 intentio fuit disponentium ut domi tutus
 sit commeaturus, quia ea securitate inter
 suos non indigebat, sed tantum inter hos-
 tes: nec fides data est ut cum terris suis
 tutus sit ab invasione bellica, sed ne in via
 pro hoste habeatur; idque significant verba
 commeatus, actum scilicet meandi. Deni-
 que ratione mansionis dubia saltem mens
 est, adeoque hactenus nihil actum videtur.
Zouch. 2. 9. 19.

Porro quæritur, an securitas tempore in-
 duciarum data tollatur ruptis induciis? Ne-
 gatur, 1. quia eam non ex causa inducia-
 rum, sed commeatus habuit; altera vero
 cessante altera non tollitur: 2. quia in in-
 duciis etiam sine commeatu tutus fuit.
 Commeatus ergo per se jus dat, non jure
 induciarum, ubi eo opus non est. 3. Securi-
 tas per commeatum in genere concessa
 est; quod autem ultra inducias durare non
 debeat, id incertum, adeoque nullum in-
 de jus oritur: & ita ex Belli sententia
 miles Gallus, cui securitas commeandi a
 præfecto Astensi data fuit, cum captus esset
 finitis induciis, dimissus est, *p. 9. tit. 1.*
n. 30. Zouch. 2. 9. n. 23.

A D §. XXIII.

CAPTIVORUM redemptio multum ha-
 bet favoris] Sæpius jam dictum est, Aucto-
 rem jura naturæ deducere ex eo, quod fa-
 vorabile, aut odiosum est: quæ tamen di-
 stinctio mere civilis est, & ad disciplinam
 juris naturæ planè non pertinet.

Quibus lex divina] » Hæc jus non facit
 » sed perfectionem inculcat.

Justitia minus est], » Lactantius justitiam
 » vocat misericordiam, vel humanitatem,
 » *L. 6. de vero cult. c. 10*; adeoque eo
 » sensu (qui plane ad jurisprudentiam,
 » de qua inter homines agitur, non perti-
 » net) justitiæ partem facit redemptio capti-
 » vorum.

Præcipua; & summa liberalitas] » Hoc
 » omnino verum est: at ad justitiam non
 » pertinet.

Quod vasa ecclesia etiam initiata confre-
 gerint, ut captivi redimerentur] » Idque
 » per leges quoque postea approbatum est.
 » *Vid. §. 8. Inst. rer. div. l. 21. c. Si.*
 » *eccl. Nov. 7. c. 8. Add. Socrat. hist. eccl.*
 » *l. 7. c. 21. Sozom. 4. 24. & §. 12.*

A D §. XXIV.

PROBARE leges illas, quæ captivos re-
 dimi vetant] » Immo ob utilitatem publi-
 cam id licet in illis, qui armati capiun-
 tur: quia mori potius pro patria, quam
 arma hosti tradere debent. Adeoque hac
 lege nulla spes militibus nisi in victoria
 posita est.

Apud Romanos] Immo non vetantur re-
 dimi; nam aliquando id fieri solet. *Vid.*
l. 12. pr. ibi: nihil comprehensum ff. capt.
& postl. Sed & propriis bonis se redime-
 re possunt, *l. 3. c. an Sero. ex fact. l. 7. §.*
8. l. dol. mal.

Additio.

» Non desunt exempla redemptorum ca-
 » ptivorum, quæ allegat M. Junius apud *L.*
 » *l. 22. c. 59.* & certas leges de permu-
 » tandis captivis inter Romanos, & Pœnos,
 » refert *Liv. l. 22. c. 23.*

Ait in senatu Romano quidam] » M. Ju-
 nius

„ nius legatus eorum , qui ad Cannas capti
„ sunt. Vid. Liv. l. 22. c. 59.

Livio] „ L. 22. c. 61. Unde nec ad Can-
„ nas captos redimere senatus voluit, d.
„ c. 61.

Fædas] „, Vid. Gron. b. Idem graviter
„ exaggerat T. Manlius Torquatus in orati-
„ one, quam de non redimendis captivis
„ in senatu pronuntiavit apud Liv. d.
„ c. 61.

Flagitio additum damnum] „ Exhausti-
„ retur enim ærarium pro liberandis eis ,
„ quorum scelus accusatur. Vid. Liv. d. c.
„ 61. Atque hinc Tryphoninus ait, Roma-
„ nos in pace de captivis nihil dicere so-
„ lere, quia spem revertendi civibus in vir-
„ tute bellica magis, quam in pace Romani
„ esse voluerunt. L. 12. pr. ff. capt. §
„ poss. Vid. supr. l. 3. c. 9. §. 4. n. 2.

Nimis scilicet illa omnia directa ad res
bellicas] „ Quod plenius examinavimus fu-
„ pra l. 3. c. 17. §. 2. c. 18. §. 1. n. 2.
„ §. c. 9. §. 4. n. 2. ubi notavimus, non
„ quosvis captos neglectos fuisse, sed eos
„ saltem, qui armati, adeoque ignavia,
„ aut culpa sua capti sunt; quod ex ora-
„ tione Manlii Torquati apparet apud Liv.
„ l. 22. c. 61.

Satius sæpe esset, jus, quod bello petitur,
amitti. quam plurimos homines] „ Si plures
„ illi homines sua ignavia, suoque scelere
„ in hostium potestatem venerint, satius est
„ homines illos amittere; quod de captis
„ ad Cannas judicat Torquatus apud Liv.
„ d. l. 22. c. 60.

Nisi appareat opus tali rigore] „ Neque
„ Romani ea lege utebantur, nisi in tali
„ casu, quo quis bello, & armatus ca-
„ ptus est; quod ex historia captorum ad
„ Cannas apparet.

Nam in tali necessitate cum ipsi captivi
ex cbaritatis lege suam sortem patienter fer-
re debeant] „ Idem fere Lysistratus Cyzi-
„ cenorum prætor captivis civibus respon-
„ dit apud Appian. bell. M. tbr. p. 220.

A D §. XXV.

Non sunt quidem moribus nostris servari]
„ Vid. supr. l. 3. c. 7. §. 9.

In alium transcribi] Jus exigendi ly-
trum, seu pretium redemptionis, ab ipsa
natura est; cum enim hostis in nostram
potestatem recidatur, tamdiu retineri in ea

poterit, donec damnum datum restituerit:
si igitur ejus loco lytrum promittit, id va-
let, & captus inde obligatur, quia ita dis-
posuit. Hoc ergo jus alii cedi, & in alium
transcribi potest, quia cedens verum jus
in alterum transfert: uti in quovis alio
nomine.

Apud Christianos jus lytri exigendi in
locum servitutis surrogatum est, & hodie
statuta militaria fieri de lytro solent. Vid.
Rec. Imp. de anno 1500. §. 1542. §.
1570. ubi art. 95. militi conceditur ut se
ipsum redimat. Hoc & hostes inter se ser-
vant, ut in bello Neapolitano inter Gal-
los, & Hispanos observatum refert Maria-
na l. 27. c. 18.

Additio.

„ De redemptione captivorum vide Dissert.
„ Proem. XII. d. c. 7. §. 9. l. 3. c. 14.
„ §. 9.

Nam §. incorporalia alienari natura pe-
titur] „ L. 3. c. 7. §. 4. l. 3. c. 8. §. 4.
„ n. 2. l. 3. c. 9. §. 6. n. 1. l. 3. c. 20.
„ §. 12. n. 2.

A D §. XXVI.

Et potest idem pluribus debere pretium,
si ab uno dimissus] „ Quia duæ diversæ
„ sunt capturæ, adeoque duæ liberationes,
„ duoque redemptionis pretia.

A D §. XXVII.

Rescindi non potest eo, quod captus
intelligatur locupletior, quam credebatur]
Si quis putat, captum esse pauperem, id-
eoque pro levi pretio ei libertatem conce-
dit, postea compertum ipse habet esse di-
vitem; quærit, an majus pretium exigere
possit? Negatur: quia partes prout dispo-
nunt ita jus est, adeoque pacta hæc valent
non ex quantitate bonorum, sed ex volun-
tate partium.

Additio.

„ Neque læsio ultra dimidium, quæ me-
„ re civilis est, effectum producere jure
„ naturali potest: atque ita sentiunt Guid.
„ Pap. q. 133. Papon. de arrest. l. 5. t. 6.
„ am. 1.º Conf. Burgers cent. 1. O 30.

Quia jure gentium externo, de quo qua-
E e e 3 rinius

rimus] „ Sapius dictum est, tale jus gentium externum plane non dari, nec de eo hic quaeri.

Nemo cogitur supplere quod in contractu minus a quo pretio promissit] „ Quali iure gentium interno, id est iure naturæ, ad id teneatur disponens? Hoc meri iuris civilis Romani esse, vidimus supra l. 2. c. 12. §. 26.

Si dolus non intercessit] „ Si dolus intercessit, agitur separatim ad id, quod interest. *Vid. supr. l. 2. c. 11. §. 7. n. 2. §. c. 17. §. 17.*

AD §. XXVIII.

Quæritur, an capta persona etiam quod secum habet captum videtur? Negatur: nisi id simul captum sit. Hinc si vel hostis non spoliatur, vel captus clam aliquid penes se habeat, adeo id ejus manet, ut etiam pro obtinenda libertate in solutum dari possit. *Burgers cent. 1. O. 31. Additio.*

„ Hæc quæstio moveri potest inter Christianos, ubi servitus cessat. At inter gentes, quæ captos servos faciunt, non tantum persona, sed & res, ac jura potestati domini subjiciuntur.

Cessare illam acquisitionem universalem] „ Qua captus tum quoad personam, tum quoad bona, tum quoad jura, in potestatem victoris ipso jure transit.

Quam accessionem esse dominii in personam] „ Posita servitute res omnes, quæ simul captæ sunt, etiam incorporales, cum persona acquiri domino, dixit Auctor supra l. 3. c. 7. §. 3. n. 2. §. 4. Conf. l. 2. c. 5. §. 28. §. l. 3. c. 14. §. 2. n. 2.

Quam quæ specialiter apprehenderit] „ Nam non potest dici in ejus potestate esse quod ignorat.

Si quid clam secum habet captivus] „ Immo & si palam, si id ereptum non fuit.

Quia nec possessum] „ Qui enim nescit, possidere nequit, l. 3. §. 3. ff. Acq. poss. animus enim possidendi est possessionis anima, l. 1. §. 3. l. 3. §. 1. l. 8. ff. Acq. poss.

AD §. XXIX.

AN pretium conventum, & ante mortem non solutum, ab hærede debeat] Affirmatur, quia iure gentium debetur ex fide data, modo vere liber fuerit, quia capiens suum factum, pro quo pretium promissum erat, præstitit. Secus si captus in carcere mortuus sit: nam Lytron est pretium libertatis, quod proinde non debetur, nisi ex quo dimissus est. Dimissus autem intelligitur si facultas abeundi data est, etsi ipse ultro forte remaneat: si conducendus fuit ad hostes, non nisi eo deductus fuerit; adeoque non debetur pretium si in itinere moritur, quia nondum est traditus, nisi hostis sit in mora recipiendi.

Si in carcere mortuus est, non deberi] „ Quia pro libertate debetur.

Conditio si liberaretur] „ Immo pure promissum est pretium pro libertate, quam alter non præstat.

Mortuus autem non liberatur] „ Adeoque capiens non præstat id, quod promisit; deficit ergo obligatio.

Si mortuus est cum in libertate esset, deberi] „ Etsi forte apud hostem remanserit; quia culpa, & mora est in remanente; capiens id, quod promisit, præstitit, facultatem abeundi concessit. Promittens igitur tenebatur negotio quippè perfecto: Jus in liberantem translatum, eique quæsitum fuit. Liberatus igitur debebat ex suis bonis, quæ ad hæredem cum omni onere transierunt. Hactenus hæres plus suo habet, quod ei, cui id abest, ex naturæ regula restituere tenetur.

A se oppignoratus] „ Quia se ipse pro pretio tamdiu pignori dedisse videtur, donec id vere solutum fuerit.

Si die præstituto, qui captus sit, liber vivat] „ Si scilicet pacto id in specie actum est, ut 1. pretium non solvatur nisi certo die, & 2. redemptus eo tempore vivat, & 3. in plena libertate. Prout enim partes de jure suo disponunt, ita jus est.

Sed hæc ut minus naturalia non præsumuntur, &c.] „ Iure naturæ nihil aliud inspicitur, præter id solum, an liber, adeoque an id, quod capiens promisit, præstitum sit.

AD

A D §. XXX.

AN in carcerem redire debeat qui dimissus est sub pacto. ut faceret dimitti alterum, &c.] Resp. Redire debet si alter ante dimissionem moritur, non si post; quia hoc casu revera dimissus, & sic fides data impleta fuit: mors igitur dimissi non magis nocet alteri, quam si in patria mortuus fuisset.

Agitata hæc causa fuit inter Jovium, Marianam, Guicciardinum, & Parutam. Carvajalius Hispanus a Gallis, Balionius Gallus ab Hispanis captus erat; Balionius dimittebatur ea lege, ut Carvajalius mutuo dimitteretur: Carvajalius moritur ante reditum; reposcitur Balionius, quod fidem non præstitit, seu conditionem non implevit. Quæritur an jure? Resp. Balionius non tenebatur redire si Carvajalius dimissus, & inter moras receptionis mortuus fuit.

Additio.

„ Quæstionem hanc nervose decedit B. „ Parens in disputatione de jure victoria §. „ 35. n. 7. Verba hæc sunt.

Balionius ea lege dimissus ab Hispanis fuit, ut Carvajalius a Gallis captus vice mutua restitueretur. Hunc, antequam traderetur, mortuum fuisse, ait Mariana de Reb. Hisp. l. 30. Paruta vero, Guicciardinus, Jovius, & alii, deductum eum ad Hispanos, quousque potuerit, & inter moras recipiendi mortuum fuisse, referunt. Gentilis, l. 2. de re mil. c. 15. Balionium absolvit ex fictione illa juris civilis in l. 37. ff. Reg. jur. Grotius consentit in actu liberali; in oneroso æstimationem saltem deberi, putat: quæ tamen nulla est, si nullum debitum sit. Nos in terminis, quos recenset Mariana, satisfactum negamus; quos reliqui, asserimus: quia suum factum præstitit Balionius; receptio vero non ejus, sed Hispanorum factum fuit.

Liberaliter promissum, &c.] „ Passim „ jam dictum est, favorem, vel odium jure naturæ nec jus dare, nec minuire, „ atque hanc interpretationem esse mere „ civilem.

Satis impleri si nihil omittitur ex parte

promissoris], „ In quibus causis regula, quod „ pro facto habeatur si per promittentem „ non stat, quominus obtineat, alibi expli- „ cavimus. Vid. jus contro. L. 12. tit. „ 4. q. 6. & 7.

At in onerosis], „ Immo & in favorabili- „ bus: nam qui aliquid quocunque modo „ promisit, vel tenetur præstare promissum, „ vel tantundem.

Non tenebitur quidem dimissus reddere se custodia] „ Immo tenetur si alter ante „ dimissionem moritur, non si post.

Neque enim id conventum fuit], „ Immo „ verbis id sua natura continetur, quia lex „ conventionis impleta non est; adeoque „ tota dispositio cessat, & omnia in pristi- „ num statum restituntur.

Neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis], „ Id neque ex pacto tacito, ne- „ que ex favore libertatis sequitur, sed ex „ lege conventionis.

Sed ejus, quod præstare non potest, æstimationem præstabit], „ Immo non libera- „ tur præstando æstimationem pro eo, qui „ mortuus est ante dimissionem; sed defici- „ ente conventionem ipse redire tenetur. Si „ vero post dimissionem decessit, nec æsti- „ mationem solvere tenetur.

Naturali simplicitati congruentius, quam qua in actione de præscriptis verbis, & de conditione ob causam facti causa non secuta, juris interpretes tradunt], „ Quando factum aliquid præstatur, ut in ejus compensationem fiat aliud, jure Romano actio præscriptis verbis datur, ad id ut alter impleat, l. 5. §. 4. l. 5. ff. de præscr. verb. vel tantundem præstet, l. 44. §. 5. ff. de obl. & act. l. 13. in f. ff. re jud. l. 7. f. præscr. verb. At eligere quoque potest, an condicere id, quod dedit, causa quippe non secuta, velit, l. 5. §. 2. l. 7. ff. de præscr. verb. l. 3. §. 5. l. p. ff. Cond. caus. dat. Conf. jus meum contro. tit. de Cond. caus. dat. q. 6. & 7. Exceptio est si per alterum non stat, quominus causa sequatur: tunc enim nec conditio datur ei, qui promissum præstitit, nec ad tantundem tenetur is, qui ob casum supervenientem promissum præstare nequit, l. 3. §. 3. l. 8. l. 5. pr. ff. Cond. caus. dat.

C A P U T X X I I .

De fide minorum potestatum in bello.

- I. *Ducum genera.*
 II. *Quatenus eorum pactio obliget summam potestatem :*
 III. *Aut occasionem obligationi det.*
 IV. *Quid si factum quid contra mandatum? ubi distinctiones adhibentur.*
 V. *An tali casu pars altera obligetur.*
 VI. *Quid belli duces, aut magistratus possint circa inferiores se, aut pro iisdem.*
 VII. *Pacem facere ducum non esse :*
 VIII. *An inducias dare, distinguitur.*
 IX. *Qua securitas personarum, quae res ab ipsis concedi possint.*
 X. *Stricte interpretanda talia pacta, & quare?*
 XI. *Quomodo interpretanda deditio a duce accepta.*
 XII. *Quomodo cautio, si regi, aut populo visum fuerit.*
 XIII. *Quomodo promissum de oppido tradendo.*

^a L. conventio, num. 5. D. de pactis.

^b Lib. IV. c. 20.

^c Comm. III. c. 51. De Bell. Civ.

^d L. II. c. XI. §. 12.

+ L. **I**nter publicas conventiones (aa) Ulpianus ^a & hanc speciem posuit, quod inter se duces belli quaedam paciscuntur. + Nos diximus, post fidem datam a summis potestatibus agendum & de ea, + quam dant minores inter se, + aut aliis: sive minores illi summis sint proximi, quales sunt ¹ duces excellenter dicti, de quibus illud Livii ^b capiendum: nec ducem novimus, nisi cuius + auspicio bellum geritur: + sive longius remoti, quos sic distinguit ^c Cæsar: alia sunt legati partes, alia Imperatoris. Alter ² agere ad prescriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet.

II. Est autem + in horum promissis duplex inspectio. nam aut hoc quaeritur; + an summam potestatem obligent, + aut an se ipsos. ^a Prior quaestio definienda est ex eo, quod alibi ^d diximus, obligari nos & + per eum, quem voluntatis nostrae ministrum elegerimus, + sive ³ voluntas illa specialiter expressa est, + sive ⁴ ex ipsa praepositionis natura colligitur. + Nam qui dat facultatem, dat quantum in se est quae ad facultatem sunt necessaria

G R O T I I .

^a Prior quaestio definienda est ex eo, quod alibi diximus] Vide Camdenum in anno MDXCIV, in pronuntiato Comitibus Mirandae in causa Haukinsi. (Pag. 630.)

G R O N O V I I .

¹ Duces excellenter] Integris exercitibus praefecti, aut quibus summa belli commissa est.
² Agere ad prescriptum] Ille inter mandati

terminos se continet, hic nemini arbitrium spectans, quod in universum salutare, & consultissimum iudicat, agit, ac exsequitur.

³ Voluntas illa specialiter] Libello ad singulare negotium committitur aptato consignata.

⁴ Ex ipsa praepositionis natura] Mandato procurationis, aut praefecturae jure, ordine, necessitate.

(aa) Vide celeberrimi, & summi Jcti Clar. NOODT eximium Librum De Pactis, & Transactionibus, Cap. 7. J. B.

G R O N O -

faria, + quod in materia morali intelligendum est s morali modo. Duobus ergo modis potestates minores supremam suo facto obstringunt, + faciendo id, quod probabiliter ipsorum officio contineri censetur, aut etiam + extra illud ex + speciali præpositione + nota publice, aut iis, quorum res agitur.

III. + Sunt & alii modi, quibus potestas summa obligatur + antecedente ministrorum facto, + sed non ita, ut id factum causa sit proprie dicta, sed ut occasio sit obligationis: idque dupliciter, vel per consensum, vel per rem ipsam. Consensus apparet ratihabitione, + non tantum expressa, sed & tacita, id est, + ubi scivit summa potestas quod actum erat, & fieri passa est, ⁶ + quæ ad aliam causam referri probabiliter non possunt. quod ipsum quomodo procedat, + alibi ^a tractavimus. + Per rem hactenus obligantur, + ne locupletiores fiant aliena jactura, id est, + ut aut ⁷ contractum præstent, ex quo commodum volunt consequi, + aut de commodo discedant. de qua æquitate itidem a nobis alibi ^b dictum est. + Et hactenus, nec ultra, recipi potest, + quod dicitur ⁸ valere, si quid utiliter gestum est. Contra vero ab injustitia excusari non possunt, + qui, cum pacta improbent, tamen retinent quod sine pactis non haberent: ut cum senatus Romanus, narrante ^c Valerio, ⁹ factum Cn. Domitii neque probare potuit, neque rescindere voluit: qualia multa in historiis occurrunt.

^a L. II, c. IV. §. 5. & c. XV. §. IV. ^b Lib. II, c. X. §. 2.

^c Lib. IX. c. 6. n. 3.

IV. 1. Illud quoque + ex supra ^d a nobis dictis repetendum est, obligari eum, qui præposuit, + etiam si præpositus fecit ¹⁰ contra mandata arcana, + intra limites tamen publicæ functionis. Hanc æquitatem recte secutus est prætor Romanus in institoria actione: neque enim omne, quod sum institore geritur, obligat eum; qui præposuit, + sed ita, ^e si ejus rei gratia, cui præpositus fuerit, contractum est. + de quo autem ¹¹ palam proscriptum fuit, ne cum eo contrahatur, + is præpositi loco non habetur: quod si proscriptus quidem sit, + sed ¹² non pateat, + tenetur qui præposuit. + conditio quoque præpositionis servanda est: nam si quis + sub certa lege, + vel ¹³ interventu cujusdam personæ contrahi voluit, + æquissimum erit id servari, in quo præpositus est.

^d L. II, c. XI. §. 12. & 13.

^e L. cui-cumque. 5. §. non tamen. II. D. de inst. act. l. sed si 11. §. de quo 2. & §. proscribere 3. & §. proscripsum. 4. cod. tit.

2. Cui consequens est, + ut alii reges, aut populi magis, alii minus ex ducum suorum contractibus teneri possint, si satis notæ sint ipsorum leges,

G R O N O V I I.

⁵ *Morali modo*] Ut ea facultas commodè potest explicari.

⁶ *Quæ ad aliam causam*] Quæ satis videbat huc evasura, ut ipsius persona obstringeretur.

⁷ *Contractum præstent*] Ut obnoxios se reddant vinculo, quod subeundum est una cum utilitate ex eo proveniente, aut etiam ipsi utilitati renuntient, si grave ducunt id vinculum subire.

⁸ *Valere, si quid utiliter*] Ex præsumptione non facile irritum facturum aliquem, quod li-

Tom. IV.

cet inscio se gestum sit, tamen fructus ad eum redundat, utcumque cum onere aliquo.

⁹ *Factum Cn. Domitii*] Regem Arvernorum Bituitum, qui fide publica in castra Romana venerat, retinentis;

¹⁰ *Contra mandata arcana*] Diversa scilicet ab iis, quæ palam in speciem data sunt.

¹¹ *Palam proscriptum*] Literis in loco publico affixo denuntiatum.

¹² *Non pateat*] Literis forte obscuratis pluvia, casuve alio, aut ablati, & refixis.

¹³ *Interventu*] Non nisi adhibita persona nominata.

E f f

G R O

leges, atque instituta. + De his si non constat, sequendum est quod conjectura dicat, + ut concessum intelligatur id, sine quo satis commode, quæ officii sunt, expediri non possunt.

3. + Mandati fines si exceſſerit minor potestas, + tenebitur ipsa, si quod promisit præſtare non potest, ad æſtimationem: + nisi lex aliqua satis cognita id quoque impediatur. Quod si dolus acceſſerit, id est, si ¹⁴ præ se tulerit jus majus, quam habebat, jam tenebitur + & de damno culpa dato, + immo & ex crimine ad pœnam ¹⁵ crimini respondentem. ¹⁶ Ex priore causa + bona obligantur; + & si ea deficiant, operæ, aut libertas corporis: + ex posteriore quoque + persona, + aut bona, + aut utrumque, + pro delicti quantitate. Quod autem de dolo diximus procedet etiam, + si quis ¹⁷ testationem interposuerit semetipsum obligari nolle, + quia & damni dati, & pœnæ justæ debitum cum delicto non voluntario, sed naturali nexu cohærent.

V. Quia vero semper + aut summa potestas obligatur, + aut minister ejus, + ideo & certum est, partem alteram obligari, + nec dici posse ¹⁸ claudicare contractum. + Egimus de comparatione eorum, qui medii sunt, ad superiores.

VI. Videamus & + quid in inferiores possint. Nec puto dubitandum, quin dux milites, magistratus ¹⁹ oppidanos + obligent intra eos actus, ²⁰ qui solent ab ipsis imperari: + alioqui consensu opus esset. + Contra ducis, aut magistratus pactum ²¹ inferioribus + proderit in mere utilibus omnino: + id enim in potestate comprehensum satis est: + in his, quæ opus annexum habent, intra ea, quæ imperari solent, omnino; + extra ea, + ita ²² si acceptaverint, + quæ congruunt his, quæ de stipulatione pro tertio ex naturali jure ^b alibi differuimus. Generalia hæc illustriora ^c facient subjectæ species.

VII. ^b + De belli causis, + & consequentibus transigere, ²³ ad belli ducem non pertinet, neque enim + belli gerendi pars est bellum finire: immo + etsi cum maxima potestate præpositus fuerit, + ea ²⁴ de belli ductu erit intelligenda. Ageſilai responſum ad Persas fuit ^c εἰρήνης τὴν πόλιν εἶναι κύριον *de pace constituendi jus esse civitati. Quam pacem A. Albinus cum Jugurtha rege*

Senatus

G R O T I I.

^b De belli causis, & consequentibus transigere, ad belli ducem non pertinet] Belifarius Gotthis: *ὁ γὰρ ἴσμεν κύριοι τὰ βασιλείας πράγματα διοικῆσαι: neque enim nos jus habemus ordinandi res Imperatoris.* (Apud PROCOPIUM, Gothic. Lib. II. c. 6.)

G R O N O V I I.

¹⁴ Præ se tulerit jus majus] Sibi finxerit plus esse commissum, & permissum, quam erat.

¹⁵ Crimini respondentem] Majorem, minoremve, pro ratione criminis.

¹⁶ Ex priore] Damni culpa dati.

¹⁷ Testationem interposuerit] Instrumentum testibus subſignatum fieri curaverit.

¹⁸ Claudicare contractum] Quasi non paribus pedibus incedere, non utrimque æqualiter ire.

¹⁹ Oppidanos] Si quid illi pro his promiserunt.

²⁰ Qui solent] Quod dux militibus, magistratus oppidanis mandandi jus habet.

²¹ Inferioribus] Si horum in favorem pactum fuerit.

²² Si acceptaverint] Non omnino, sed in his, quæ rata habuerint milites, vel oppidani.

²³ Ad belli ducem] A republica, vel principe delegatum.

²⁴ De belli ductu] De negotiis ad bellum administrandum, & gerendum pertinentibus: non etiam de pacificatione.

G R O -

^a Alc. l. VIII, conf. 40.

^b L. II, c. XI. §. XIV.

^c Plutarch. in Ageſ. p. 601. B.

Senatus injussu fecerat, Senatus rescidit (bb) inquit a Sallustius. Et apud Livium b est: qui rata ista pax erit, quam non ex auctoritate senatus, non jussu populi Romani peregerimus? Sic Caudina, sic Numantina sponsio populum Romanum, ut alibi c expofuimus, non obligavit. Et eatenus verum est illud 25 Posthumii, si quid est in quo obligari populus potest, in omnia potest, + nempe eorum, quæ ad ductum belli non pertinent: + quod ostendunt antecedentia, de deditioe, de sponsione relinquendæ, aut incendendæ urbis, de statu mutando.

VIII. c + Inducias dare ducum est, nec summortm tantum, + sed & minorum, iis nempe, quos oppugnant, aut obsessos tenent, & se, suasque copias quod attinet. + Nam alios duces pares non obligant, quod Fabii, & Marcelli historia apud d + Livium declarat.

IX. 1. Homines, imperia, agros, bello quæsitæ concedere itidem + ducum non est. 26 Hoc jure Syria e Tigrani ademta, quamquam Lucullus dederat. De Sophonisba, f quæ bello capta erat, ait Scipio, Senatus, populique Romani judicium, atque arbitrium esse; + ideo a Masanissa, quo duce capta erat, libertatem ei dari non potuisse. g + In res alias, quæ in præda sunt, jus aliquod concedi imperantibus videmus, + non tam ex vi potestatis, quam cujusque populi moribus. qua de re satis superius a nobis b dictum est.

2. + At 27 nondum quæsitæ condonare, omnino in ducum est potestate: quia oppida pleraque, & homines sæpe in bello dedunt se sub conditionibus vitæ salvæ, aut & libertatis, aut & bonorum, + de quibus summæ potestatis arbitrium 28 exquiri, res plerumque non patitur. Pari ratione jus hoc & + ducibus non summis dandum est 29 + intra ea, quæ ipsis agenda commissa sunt. Maharbal Romanis quibusdam, qui ex prælio ad Trasimenum evaserant, satis longe absente Annibale, fidem dederat non tantum vitæ, τῆς σωτηρίας, ut nimium concise narrat Polybius i, sed, si arma tradidissent, abire cum singulis vestimentis passurum: retinet eos Annibal hoc cautus: k ὅτι Μασσῆδης ἐκ τῆς κέρει ἀνευ τῆς αὐτῆ γνώμης, διδὸς τὴν ἀσφα-

a Bell. Jugurth. c. 91.
b Lib. XXXVII. c. 19.
c Lib. II. c. 15. §. 3. 16, 17.

d Lib. XXIV. c. 19.
e Just. l. XL. c. 2.
f Liv. l. XXX. c. 14.
g Cast. de just. & jure l. 1.
h Lib. III, c. VI. §. 15.

i Lib. III. c. 84.
k Ibid. c. 85.

G R O T I I.

c Inducias dare, ducum est] Vide Paratum lib. V

G R O N O V I I.

25 Posthumii] Pronuntiatum in Caudina caula. Liv. 9, 9.

26 Hoc jure Syria] Atqui non tam jure id factum, quam insolentia Pompejii, qui pro libidine, quæ potuit, acta Luculli rescidit. Ideo & ipsius acta noluit confirmare senatus, neque id efficere potuit, nisi postquam, nefaria cum Cæsare, & Crasso conspiratione inita, & se, & rempublicam perdidit. Alioqui non magis licuisset Pompejo adimere, quam Lucullo dare: fuerant enim pari jure; sed Pom-

pejus successor, & æmulus Luculli. Licuisse autem utrumque ita, si ratum haberet senatus, ex historia notum. Cui autem Tigrani? immo Antioche Asiatico, Pii filio, Cyziceni nepoti.

27 Nondum quæsitæ] [Quæ tantummodo in spe sunt acquirendi, pacto relinquere possessoribus, si alia imperata facere velint.

28 Exquiri res] Brevitas occasionis.

29 Intra ea] In iis dumtaxat causis, quæ illis delegantur.

(bb) Non sunt hæc ipsa verba SALLUSTII, apud quem ita legitur: Senatus ita, uti par fuerat, decernit, suo, atque Populi injussu, nullum potuisse factum fieri. Bell. Jug. Cap. 43. Ed. Walf. J. B.

ἀσφάλειαν τοῖς ὑποσπόνδοις d in potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidem dare se dedentibus, qua ipsos illasos, aut indemnes præstaret. Judicium de hoc facto a Livii sequitur. 30 Punica religione servata fides ab Annibale est.

a Lib. XXII. c. 6.

3. Quare & M. Tullium in Rabirii causa 31 + ut oratorem audire debemus, + non ut judicem. Vult a Rabirio + Saturnium jure cæsum, quem consul C. Marius + data fide ex capitolio abduxerat. Fides, b ait, qui potuit sine senatus consulto dari? & ita rem agit quasi Marium solum fides ista obstringeret. + Atqui C. Marius ex senatusconsulto potestatem acceperat operam dandi, ut imperium populi Romani, majestasque conservaretur. c In ea potestate, quæ Romanis moribus erat maxima, quis neget, + comprehensum jus dandæ impunitatis, si eo modo omne periculum a republica arceretur?

b Orat. pro C. Rabir. c. 10.

X. Cæterum, in his ducum pactis, + quia de re agunt aliena, quatenus contractus natura patitur, 32 adstringenda interpretatio, nempe + ne aut ex ipsorum facto summa potestas plus, quam vellet, obligetur, + aut ipsi damnum subeant officium faciendo.

XI. Ita qui in deditionem puram a duce accipitur, + eo jure acceptus censetur, ut de eo victoris populi, aut regis arbitrium sit, cujus exemplum est in + Gentio Illyrii, & Perseo Macedoniæ regis, qui se, ille

c Appian. Bell. Illyr. pag. 761.

c Anicio, hic d Paulo dederunt.

d Livius. XLV. 6.

XII. Sic adjecta cautio, 33 ita ratum sit si populus Romanus censuisset, quam sæpe + in sponsonibus invenias, + efficiet, ut, ratihabitione non secuta, dux in nihil ipse teneatur, + nisi si qua locupletior factus sit.

e Liv. lib. XIXIV. c. 1.

XIII. Et, qui oppidum tradere promiserunt, + possunt præsidium dimittere, ut fecisse e Locrenses legimus.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

d In potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidem dare se dedentibus] Non magis probabile erat in re simili effugium, quo usus Bajazetes adversus Servios Cratovianos, narrante Leunclavio lib. VI.

e In ea potestate, quæ Romanis moribus erat maxima] Vide Sallustium in bello Catilinario. (Cap. 30. Ed. Waff.) Tullianæ huic cavillationi non dispar illa Consalvi in ducem Valentinum Guicciardini libro VI. (Pag. 339. Ed. Genev. 1645.

30 Punica religione servari] Id est, non servata: semper enim male audierunt Pœni ob perfidiam.

31 Ut oratorem, non ut judicem] Vide ad illa prolegom. scilicet, argumento, causæ servare. num. 40.

32 Adstringenda] Strictior, & angustior sumenda.

33 Ita ratum sit] Liv. 37, 45. Pro impensis in bellum factis 15000. talentum Euboicorum dabitur: quingenta presentia: duo millia quingenta, quam senatus, populusque Romanus pacem comprobaverit: millia deinde talenta per duodecim annos. Hæc quingenta, si senatus pacem non comprobasset, restitui vult auctor. Liv. 33, 15.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXII

DUo hoc capite quærentur : 1°. quatenus ex factò ducum belli obligetur summa potestas, §. 1. *seq.* 2°. quatenus inferiores ex actibus ducum, vel magistratum obligentur, §. 6. *seq.* Præmittendum hic est, inferiorem potestatem, v. g. ducem, vel magistratum, fidem regulariter dare de republica non posse, quia summæ tantum potestati de ea disponendi jus est. Exc. 1. si vi officii, & mandati, fides illa continetur; valet ergo promissio militibus facta de præda iis distribuenda, si v. g. anceps sit victoria; 2. si superior rati habet; tunc enim nullum dubium est, quin valeat fides data, ex consensu superioris. Sed & 3. superior inde obligatur, si id, propter quod fides data est, in rem ejus versum sit, & quatenus versum est.

Cæterum, de suo jure privato disponere inferiores potestates possunt, & quatenus disponunt, ita jus est.

Additio.

» Postquam Auctor examinavit fidem hosti a summa potestate datam, hoc capite agit de ea fide, quam minores potestates, v. g. duces belli, legati, magistratus, &c. aut inter se dant, aut aliis, §. 1.

» Et primo quidem loco quærit, an summa potestas ex tali fide data obligetur? Quod affirmat 1°. si intra fines concessæ facultatis fides data sit: quia probabiliter id ipsorum officio contineri censetur, vel si quidem sub officio non continetur, de speciali tamen præpositione constet, §. 2. & §. 4: 2°. si consentiat, rati habendo id, quod actum est, vel expresse,

» vel tacite: 3°. si locupletior inde facta sit, §. 3. Unde concludit, alterum, cum quo contractum est, similiter obligari, & neque contractum hunc esse unilateralem, §. 5.

» Secundo quærit, an inferiores quoque obligentur ex pacto minorum potestatum? adeoque an miles ex pacto ducis, subditi ex pacto magistratus? Affirmat Auctor si fides detur intra actus, qui solent ab ipsis imperari, §. 6. non intra actus reliquos, §. 6. Idem dicendum, ait, si pactum ipsis sit utile, at cum onere conjunctum, d. §. 6.

» Atque ex his jam concludit, 1°. Ducem belli pacem facere non posse, §. 7: 2°. inducias a quolibet præfacto circa locum, vel actum suæ fidei commissum contrahi posse, §. 8. 3°. Ducem prædam quærendam, non quæsitam, militibus concedere posse, §. 9. modo id fiat intra fines administrationis, d. §. 9. n. x. 4°. dimittere eum posse captos, & impunitatem promittere, §. 9. n. 2. & 3.

» Tandem regulas interpretationis subjicit tum intuitu summæ potestatis, tum intuitu minorum potestatum. Cavendum enim 1. ait, ne ipsorum factò summa potestas plus, quam vellet, obligetur: 2. ne officium sit damnosum ducibus, §. 10. Unde deditionem, a duce acceptam pure, ita interpretandam esse, ait, ut de eo regis arbitrium sit, §. 11. Cautionem si regi visum fuerit, ita interpretandam, ut dux ad nihil teneatur si rex nolit, nisi quatenus locupletior factus est, §. 12. Denique promissum de oppido tradendo

F ff 3

dendo

• dendo hanc pati interpretationem, ut præ-
• sidium dimitti possit, §. 13. Singula in
• sequentibus examinabimus.

• quæ ex ipsa præpositionis natura sequun-
• tur.

Nota publice] • Præpositio facti est, ad-
• eoque ab allegante probari debet.

A D §. I.

Nos diximus],, L. 3. c. 20. §. 1.

Quam dant minores inter se] • V. g. du-
• ces belli, præfecti, legati, minores ma-
• gistratus, &c.

Aut aliis] • V. g. subdito hostis.

Auspicio] • Auspicia nemo habebat, nisi
• penes quem summum erat imperium,
• Horat. 4. O. 14.

Sive longius remoti] • V. g. legati, præ-
• fectionis urbis obsessæ, &c.

A D §. II.

In borum],, Minorum scilicet potesta-
• tum.

An summam potestatem obligent] • Si sci-
• licet ejus nomine fidem dant.

Aut an se ipsos] • Quod Auctor §. 4.
• examinat. Repetenda sunt ea, quæ supra
• late de sponsonibus, & quatenus ex iis
• duces obligentur, tractavimus. Sed & præ-
• terea diximus pr. b. c. ducem obligari
• quoties de suo jure privato disponit, quia
• hosti quoque fides servanda est.

Per eum, quem voluntatis nostræ mini-
• strum eugimus],, Et qui nudum instru-
• mentum est, per quod agimus.

Sive voluntas illa specialiter expressa est]
• Litteris specificè comprehensa.

Sive ex ipsa præpositionis natura colligi-
• tur],, Ita enim toto belli negotio alicui
• commissio omnia ea continentur, sine qui-
• bus bellum geri nequit.

Nam qui dat facultatem] • Qui vult fi-
• nem, vult etiam media ad obtinendum
• illum finem necessaria. Vid. B. Par. Pos.
• jur. Gent. IV.

Quod in morali materia intelligendum est
• morali modo] • Ut commode facultas il-
• la concessa expediri queat.

Faciendo id, quod probabiliter ipsorum
• officio contineri censetur] • Dato enim jure,
• omnia illa data censentur, sine quibus
• jus illud commode expediri nequit.

Extra illud] • Id est, extra officium.

Speciali præpositione] • Qui enim aliquem
• præponit negotio, in omnia consentit,

A D §. III.

Sunt & alii modi] • Præter eos, quos
• modo exposuit, & qui vel vi officii, vel
• ex præpositione speciali sequuntur.

Antecedente ministrorum facto] • Adeo-
• que ubi summa potestas tenetur ex facto
• minorum potestatum, etsi nec vi officii,
• nec vi præpositionis specialis id fecerint.

Sed non ita, ut id factum causa sit pro-
• prie dicta, sed ut occasio sit obligationis]
• Vel quia ratihabent factum ministrorum;
• vel quia locupletiores inde facti sunt.

Non tantum expressa, sed & tacita]
• Voluntas enim æque verbis, ac factis de-
• claratur.

Ubi scivit summa potestas quod actum
• erat, & fieri passa est],, Modo impedire
• potuerit. Vid. l. 2. c. 17. §. 9.

Quæ ad aliam causam referri probabiliter
• non possunt],, Adeoque unde morali mo-
• do confectus ejus elicitur.

Alibi tractavimus],, Vid. Pos. J. Gent.
• IV. ibique not. l. 2. c. 4. §. 5. & c. 15.
• §. 17. l. 3. c. 24. §. 1.

Per rem hæcenus obligantur] • Obliga-
• tio igitur hæc non est ex consensu, aut
• voluntate, sed ex possessione rei, vel ju-
• ris alieni; unde obligator possessor etiam
• invitatus: de qua obligationis specie actum
• est. l. 2. c. 10. per tot.

Ne locupletiores fiant aliena jactura] • Si
• ex pacto ministrorum ipsa summa pote-
• stas locupletior facta sit, tenetur quidem;
• at non ex pacto: sed quia aliquid alieni
• tenet, quod ex regula naturæ ei, cujus
• est, restituere debet.

Ut aut contractum præstent, ex quo
• commodum volunt consequi] • Id est ut
• ratihabeant.

Aut de commodo discedant],, Id est,
• lucrum, quod ex pacto Ducis accipere,
• restituant; adeoque hoc in arbitrio sum-
• mæ potestatis consistit.

Et hæcenus, nec ultra],, Id est, non
• præcise ratihabere pactum tenetur, sed
• sufficit si de commodo discedat.

Quod dicitur valere si quid utiliter ge-
• stum

stum est] „ Quod plenius explicavimus supra l. 2. c. 10. §. 9.

„ Qui cum pacta improbent, tamen retinent quod sine pactis non haberent] „ Con- tradicere hic videtur Auctor eis, quæ supra l. 2. c. 15. §. 16. n. 2. asseruit, ubi „ populum Romanum ex sponsione Caudi- „ na non obligatum fuisse, ait, nec ad „ restituendum exercitum, quem tamen si „ ne hoc pacto recepturus non fuisset.

„ sic accipimus, claris literis, unde de plano „ recte legi possit; ante tabernam, scilicet, „ vel ante eum locum, in quo negotiatio „ exercetur, non in loco remoto, sed in „ evidenti. . . Certe si quis dicat, ignorasse „ se literas, vel non observasse quod propo- „ situm erat, cum multi legerent. cumque „ palam esset propositum, non audietur, l. „ 11. §. 3. ff. Inst. act.

„ Conditio quoque præpositionis servanda] „ Nam tenetur saltem juxta præpositionis „ formam, lib. 5. §. 11. lib. 11. §. 5. ff. „ l. 3. C. Inst. act. l. 1. §. 7. & §. 12. ff. „ Exerc. ad.

A D §. I. V.

1 Ex supra a nobis dictis] „ L. 2. c. 11. „ §. 12. & 13. Conf. not. ad l. 2. c. 18. „ §. f.

„ Etiam si præpositus fecit contra mandata „ arcana] „ Princeps enim, qui legatum mit- „ tit, tenetur ex mandato generali, vulgo „ literis credentialibus; per has enim lite- „ ras rogat in genere eum, ad quem lega- „ tus mittitur, ut plenam fidem misso ha- „ beat. Si proinde legatus arcani mandati „ fines excedit, ipse tenetur suo principi: „ at Princeps obligatur ex eo pacto hosti- „ Secus in duce belli, vel qui alias nego- „ tatio alicui præpositus, nec literis creden- „ tialibus munitus est: ex hujus enim pa- „ ctis non tenetur Princeps, nisi intra præ- „ positionis fines. Si proinde præpositus fi- „ nes illos præpositionis excedit, hic solus „ tenetur, non princeps, d. c. 11. §. 13.

„ Intra limites publicæ functionis] Immo „ ex legati pacto Princeps semper tenetur, „ si mandatum generale exhibuit. At ex du- „ cis, vel alterius præpositi pacto non te- „ netur, nisi quatenus natura negotii, cui „ præpositus est, id permittit.

„ Sed ita si ejus rei gratia, cui præpositus „ fuerit, contractum est] „ De quo vide l. 2. „ c. 11. §. 13. & l. 2. c. 10. §. 2. n. 2.

„ De quo autem palam proscriptum, &c.] „ Conf. Gron. b. Vid. l. 11. §. 2. ff. Inst. „ act.

„ Is præpositi loco non habebitur] „ Quia re- „ vocatum est mandatum.

„ Sed non pateat] „ Id est, non ita pro- „ scriptum, ut ad notitiam necessario per- „ venire debeat.

„ Tenetur qui præposuit] „ Quia tamdiu „ durare videtur mandatum semel datum, „ donec de mutatione constet iis, quorum „ interest, Ulpianus ait: proscribere palam

„ Sub certa lege] „ V. g. Si quis instito- „ rem præponit ea lege, ne ultra 50. au- „ reos emat, d. l. 11. §. 5. junct. l. 5. §. „ 11. eod. ita si tantum pecuniis foeneran- „ dis, agris colendis, &c. præpositus est, „ d. l. 5. §. 2.

„ Vel interventu cujusdam personæ] „ Uti „ si non nisi præsentem Cajo cum eo vult „ contrahi, d. l. 11. §. 5. Idem est si sal- „ tem sub pignore cum eo contrahi voluit, „ d. l. 11. §. 5.

„ Aequissimum erit id servari, in quo præ- „ positus fuit] „ Quia ex solo mandato tenetur „ præponens: at ultra formam præpo- „ sitionis nihil mandavit, d. l. 11. §. 5. „ & d. l. 5. §. 11.

„ Ut alii reges, aut populi magis, &c. „ ex ducum suorum contractibus teneri possint, „ &c. si satis nota sint ipsorum leges, atque „ instituta] „ Senatus Romanus pactum pro „ recipiendis captivis initum ratum habere „ noluit, quia contra disciplinam Romanam „ redempti erant captivi. Val. Max. l. 4. „ c. 8.

„ De his si non constat, sequendum est „ quod conjectura dicat] „ Immo ex conje- „ cturis nihil sequitur, adeoque insisten- „ dum principiis, quæ in præcedentibus „ exposuimus, an nimirum Dux, &c. pro- „ miserit intra fines mandati, & præposi- „ tionis.

„ Ut concessum intelligatur id, sine quo, „ &c.] „ Hoc non ex interpretatione aliqua, „ sed ex ipsa voluntatis, ac negotii natura „ sequitur. Voluntatem enim satis declarari „ ex medii necessitate, vidimus in exposi- „ tione positionum B. Parentis ad Jus Gent. „ pos. IV.

„ Mandati fines si excefferit] „ Si scilicet „ mandatum ejus limitatum fuit, non si ge- „ nerale, uti in legatis esse solet.

Tene-

Tenebitur ipsa ad æstimationem] ,, Te-
 ,, nebitur ad id, quod promisit, adeoque
 ,, vel ad rem ipsam præstandam, vel ad id,
 ,, quod tantundem est. Fabius Maximus,
 ,, cum venatus pretium, quod Annibali pro
 ,, redimendis captivis stipulatus erat, dare
 ,, nollet, misso in urbem filio fundum,
 ,, quem unicum possidebat, vendidit, ut
 ,, fidem liberaret. *Val. Max. l. 4. c. 8.*
 ,, *Grot. l. 2. c. 15. §. 16. n. 4.*

*Nisi lex aliqua satis cognita id quoque
 impediatur*] ,, Sensus videtur hic esse, quod
 ,, si lex præpositionis ei cum quo agitur,
 ,, satis nota sit, is nec ad æstimationem
 ,, agere possit, quia sibi imputare debet
 ,, quod cum eo contrahat, quem scit fa-
 ,, cultatem paciscendi non habere.

Et de damno culpa dato] ,, Si pacto hoc
 ,, alii aliquid abest.

*Immo & ex crimine ad poenam crimini
 respondentem*] ,, Petere nimirum potest is,
 ,, quem decepit, ut summa potestas, cujus
 ,, nomine contraxit, eum vel puniat, vel
 ,, dedat.

Bona obligantur] ,, Quia facto ejus illi-
 ,, cito alteri aliquid abest, quod faciens
 ,, de suo restituere debet ei, cui id abest.

*Et si ea deficient, opera, aut libertas
 corporis*] ,, Quia hoc unicum medium est
 ,, reparandi jus alii ablatum.

Ex posteriori] ,, Si dolus accesserit.

Persona] ,, Nam de malitia, & de me-
 ,, rito agitur; quod personale est.

Aut bona] ,, Si. damnum alteri datum
 ,, sit.

Aut utrumque] ,, Si & malitia punien-
 ,, da, & damnum restituendum.

Pro delicti quantitate] ,, Proportio enim
 ,, esse debet inter poenam, & delictum.

*Si quis testationem interposuit, semetipsum
 obligari nolle*] ,, Sciens se ultra fines man-
 ,, dati agere, Neque enim tunc obligatur
 ,, ex pacto, sed ex dolo; de hoc enim
 ,, inter partes contrahentes cogitatum non
 ,, est.

*Quia & damni dati, & poena justa de-
 bitum cum delicto, &c. naturali nexu co-
 herent*] ,, Nisi partes invicem ita contra-
 ,, hant, quod alter nec de dolo agere ve-
 ,, lit. Tale enim pactum omnino valet,
 ,, quia partes de suo jure disponunt, &
 ,, prohibitio, quæ jure Romano hac in re
 ,, extat. (*vid. l. 1. §. 7. de pos. l. 23. de*
 ,, *R. J.*) est. mere positiva. Veram ratio-

nem, cur interposita testatione, se obli-
 ,, gari ipsum nolle, nihilominus de dolo
 ,, teneatur, jam dedimus, quia de dolo
 ,, cogitatum non est inter contrahentes;
 ,, alter enim bona fide contrahi putat. Se-
 ,, cus si doli, & ne ex eo teneatur, in
 ,, specie mentio fiat.

A D §. V.

Aut summa potestas] ,, Si dux intra
 ,, fines officii fidem dat.

Aut minister ejus] ,, Si mandati fines
 ,, excessit.

*Ideo & certum est, alteram partem obli-
 gari*] ,, Is enim, qui cum præposito con-
 ,, trahit, allegare nequit, eum extra fines
 ,, officii fidem dedisse. Si enim vel summa
 ,, potestas, vel ejus minister, parati sunt
 ,, fidem datam implere, ipse omnino tene-
 ,, tur a sua quoque parte promissum præ-
 ,, stare.

Nec dici posse, claudicare contractum]
 ,, Absurdum enim esset, negotium in alte-
 ,, rius persona ratum esse, in alterius non.
 ,, *L. 21. §. p. ff. rec. arb.* Quando vere
 ,, claudicare dicatur contractus, & quænam
 ,, sint exceptiones, late tractat *Barbos. la-*
 ,, *cuyl. c. 84. de contractu n. 35.*

*Egimus de comparatione eorum, qui me-
 dii sunt ad superiores*] ,, Sensus est, quod
 ,, hæcenus quæsitum fuerit, an promissa
 ,, eorum, qui minorem potestatem habent,
 ,, summam potestatem obligent. *Vid. §. 2.*
 ,, & 3.

A D §. VI.

Quid in inferiores possint] ,, Id est,
 ,, quatenus inferiores ex minorum potesta-
 ,, tum promissis teneantur.

*Obligent intra eos actus, qui solent ab
 ipsis imperari*] ,, Omne jus duces in infe-
 ,, riores dependet a concessione superio-
 ,, ris, sub qua continentur omnia, sine
 ,, quibus concessio illa commode explicari
 ,, nequit.

Alioqui consensu opus esset] ,, Si Dux
 ,, quædam promittit, quæ sub officio non
 ,, continentur, inferiores inde non obli-
 ,, gantur.

gantur, nisi consentiant, quia dux ha-
tenus disponeret de jure alieno.

Proderit in mere utilibus omnino] » Et si
» pactum absque eorum consensu
» sit; locupletiores enim fierent alterius
» jactura.

*Id enim in potestate comprehensum satis
est*] » Officium enim ducis, & magistra-
» tus est, utilitatem militum, & subdito-
» rum promovere.

*In his, quæ omni consensum habent, in-
tra ea, quæ imperari solent omnino*] » Nam
» tunc jure, & nomine summæ potestatis
» contrahunt duces. Unde semper obli-
» gantur inferiores.

Extra ea] » Scilicet quæ imperari so-
» lent, seu quæ sub officio continentur.

Ita si acceptaverint] » Quia alias Dux
» de alieno jure disponeret.

*Quæ congruunt his, quæ de stipulatione
pro tertio alibi differuimus*] » De qua ple-
» nius supra l. 2. c. 11. §. 22. §. 23.

A D §. VII

*DE belli causis, & consequentibus
transigere, ad belli ducem non pertinet*] Ratio in aprico est, quia ejus est bellum
finire, qui gerere suo jure potest, adeo-
que solius summæ potestatis. Ducibus bel-
lum, non pax commissa, uti procuratori-
bus lis, non transactio. *Vid. supr. c. 20.
§. 2. seq.*

Et consequentibus] » Id est, sine quib-
» bus bellum geri non potest.

Belli gerendi pars est] » Duci autem so-
» la gestio belli commissa est.

*Et si cum maxima potestate prepositus fue-
rit*] » Et si liberum belli arbitrium ei com-
» missum sit.

Ea de belli ductu erit intelligenda] » Quia
» tantum belli gestio ei commissa est; non
» autem gerit bellum qui de eo transigit.

*Nempe eorum, quæ ad ductum belli
non pertinent*] » Adeoque quæ sub officio
» ducis non continentur.

Quod ostendunt antecedentia] » Nam
» agebatur de pace certis conditionibus
» ineunda, pro qua spondit Posthu-
» mius. *Liv. l. 9. c. 4. §. 6.*

Tom. IV.

A D §. VIII

INDUCIAS dare, ducum est] Hoc
verum est de induciis, quibus bellum non
impeditur (nam tunc sunt pars admini-
strationis, ac sub ducis mandato, & offi-
cio id continetur); adeoque de induciis
paucorum dierum. Secus si ad plures an-
nos contrahuntur. *Vid. Testm. b. §. l. 3.
c. 21. §. 4.*

Sed §. minorum] » Ita enim urbe ob-
» sessa præfectus inducias ad sepeliendos
» mortuos, &c. concedere potest.

Nam alios duces pares non obligant] »
» In hos enim imperium ipsis non com-
» petit: adeoque illi plane ex induciis
» concessis non obligantur, nec vi pacti,
» quia fidem non dederunt; nec vi im-
» perii, quia ejus imperio non subfunt.

Livium] » L. 24. c. 19. Duo hi con-
» sules Casilium oppugnabant. *Fabius Cam-*
» panis orantibus permisit, ut abire Ca-
» puam toto liceret. *Marcellus* paucis egres-
» sis portam, qua egrediebantur, occupa-
» vit, cædesque promiscue omnium circa
» portam primo, deinde irruptione facta
» etiam in urbe permisit. Quinquaginta
» vero primo egressi Campanorum quum
» ad *Fabium* confugissent, præsidio ejus
» Capuam pervenerunt.

A D §. IX

DUCEM non est] Utpote quibus fal-
tem potestas administrandi, non alienandi
concessa est. At prædam aliquando con-
cedere militibus posse, supra dictum est, l.
3. c. 6. §. 18. *seq.*

Hoc jure Syria Tigrani adempta] » *Vid.*
» *Gron. b.* Quare Saguntini recte petebant,
» ut Populus Romanus ea vellet confirma-
» re, & rata habere, quæ duces concessis-
» rant. *Liv. l. 28. c. 39.*

Ideo a Massaniissa, quo duce capta erat] »
» Et qui eam matrimonio sibi junxit.

In res alias, quæ in præda sunt] » Sci-
» licet, res mobiles, quæ ab hoste capiun-
» tur.

*Non tam ex vi potestatis, quam cujusque
populi moribus*] » Immo pendet id ex fi-
» nibus mandati; regulariter enim præda
» cadit.

G. g. g.

» cedit populo : at si victoria aliter non
» satis commode haberi potest, erit pars
» officii eam promittere militibus.

² *At nondum quaesita*] » Id est, prædam
» futuram, vel etiam immobilia, quæ ple-
» rumque non nisi certa conditione de-
» duntur.

*De quibus summa potestatis arbitrium ex-
quiri, res plerumque non patitur*] » Adeo-
» que quæ arbitrio ducis relinqui debent,
» indeque sub ejus officio continentur : qui
» pro varietate circumstantiarum judicare
» debet, an magis interfit deditos sub con-
» ditione accipere, an vero extrema ten-
» tare.

Ducibus non summis] » Quibus vel ob-
» sidio urbis, vel defensio urbis obsessæ
» commissa est.

Intra ea, quæ ipsis agenda commissa sunt]
» Id est, si mandatum id ipsis est, vel
» sub mandato ex natura negotii conti-
» netur.

³ *Us oratorem*] » Qui causæ servit.

Non ut judicem] » Qui causam decidit.

Saturninum jure casum] » Saturninus
» ut Glauciam consulem faceret, Memmium
» consularem virum interfecerat ; quo no-
» mine consules ex SCto armati Saturni-
» num persequuntur : qui cum fide publi-
» ca descendisset in curiam, ut civili mo-
» re causa tractaretur, lapidibus est obru-
» tus..

Data fide] » *Plut. in Mario. Appian.*
» *de bello Civ. l. 1.*

*Atqui C. Marius ex senatusconsulto po-
testatem acceperat*] » Teste ipso Cicerone
» in dicta oratione.

Comprehensum jus danda impunitatis]
» Cicero in allegato loco videtur innuere,
» Saturninum consensu ipse Marii, qui
» fidem dedit, interemtum fuisse. Verba
» hæc sunt : *Ac si fides Saturnino data*
» *est, non eam Rabirius, sed Marius de-*
» *dit ; idemque violavit, si in fide non ste-*
» *tit, &c.*

A D §. X.

*QUIA de re agunt aliena, quatenus
contractus natura patitur adstringenda in-
terpretatio*] Sæpius jam dictum est, stri-
ctam, & laxiorem interpretationem jure
naturæ cognitam non esse : & verum non
esse, illam in dispositione de re aliena,

hanc in dispositione de re propria obtinere.

Additio.

» Omnia dependent a mandato. Si fa-
» cultas paciscendi de illa re continetur
» sub vi officii, & ex natura negotii man-
» dati sequitur, tunc semper valet pactum,
» etiam ratione mandantis.

*Ne aut ex ipsorum facto summa potestas
plus, quam vellet, obligetur*] » Hoc non
» dependet ab aliqua interpretatione, sed
» a natura negotii : si pactum convenit
» naturæ negotii, semper tenetur mandans
» ex suo consensu.

*Aut ipsi damnnum subeant officium facien-
do*] » Si ex natura negotii facultas pacif-
» cendi non sequitur, deficit mandatum,
» adeoque damnnum sua culpa patiuntur du-
» ces. Hinc tutius est, in dubio consen-
» sum superioris expetere.

A D §. XI.

*Ex jure acceptus censetur, ut de eo vi-
doris populi arbitrium sit*] » Rationem al-
» legat, quia in pactis, quæ de re aliena
» fiunt, stricta fieri debet interpretatio, ne
» ex ducum facto summa potestas plus,
» quam vellet, obligetur, §. *præced.* Ve-
» rior ratio est, quod illi, qui pure se de-
» dunt, vere servi fiant, adeoque in eos
» omnia jura, quæ in servos statuta sunt,
» obtineant.

Gentio Illyrii] » *Apud Liv. l. 44. c. 31.*
» *l. 45. c. 1.*

A D §. XII.

In sponsonibus] » *L. 2. c. 15. §. 16.*
*Efficiet ut ratibabitione non secuta dux
in nihil ipse teneatur*] » Nihil enim pro-
» misit, nisi sub conditione ; qua defici-
» ente nihil actum intelligitur.

Nisi si qua locupletior factus est] » Tunc
» enim non tenetur ex pacto, sed quia
» aliquid alieni tenet, quod ei, cujus est,
» ex regula naturæ restituere tenetur.

A D §. XIII.

*POSSUNT praesidium dimittere, ut
fecisse*

fecisse Locrenses legitur] » Idque concludit ex stricta illa interpretatione pacti , » quod de re aliena agit. Vid. §. 10. At » in genere verius est , urbe dedita etiam » præsidium deditum ceneri , quia omnia » jura publica , & privata urbis in potestatem victoris transeunt. Neque id negabant Locrenses ; sed causabantur , non dolo , seu ex proposito præsidium Romanum dimissum esse , sed clam profugisse , atque ideo dedi non potuisse. Liv. l. 24. c. 1.

C A P U T X X I I I .

De fide privata in bello.

- I. Refellitur sententia statuens , privatos fide hosti data non obstringi.
- II. Ostenditur obstringi eos etiam piratæ , & latroni : & quatenus :
- III. Minor hic non excipitur.
- IV. Error an liberet.
- V. Solvitur objectio sumpta ex publica utilitate.
- VI. Aptantur ante dicta ad fidem datam reditus in carcerem :
- VII. In certum locum non redeundi : non militandi :
- VIII. Non fugiendi.
- IX. Captum alii se dare non posse.
- X. An privati cogendi sint a suis potestatibus implere quod promiserant.
- XI. Qualis interpretatio in hujusmodi pactis adhibenda.
- XII. Quomodo sumende voces vitæ , vestium , adventus , auxilii.
- XIII. Rediisse ad hostem quis dicendus :
- XIV. Justa auxilia quæ , in deditione , sub conditione facta.
- XV. Quæ ad executionem pertinent , conditionem non facere.
- XVI. De talium pactorum obsidibus.

+ I. Ciceronis est illud * satis tritum : etiam si quid ¹ singuli temporibus adducti hosti promiserint , est in eo ipso fides conservanda : singuli , I. 13. milites puta , aut pagani : nihil enim ad fidem refert. Mirum est + inventos esse juris magistros ^b , qui docerent , + pacta publice cum hostibus inita fidem adstringere ; + at quæ ^a a privatis fierent , non item. + Nam , cum privati jura privata habeant , quæ obligare possunt , + & hostes ^c capaces sint acquirendi juris , + quid esse potest quod obligationem impediatur ? adde quod nisi id statuatur , ³ + datur cædibus occasio , libertati impedimentum : + nam & illæ caveri sæpe , + & hæc obtineri a captivis , + fide privatorum sublata , non poterit.

II. Immo + non hosti tantum illi , + quem jus gentium agnoscit , + sed & latroni , & piratæ data privatim fides obligat , perinde ut de fide publica

GENOVII.

¹ Singuli temporibus adducti] Quæ scilicet non promitterent , nisi dura , & infelicia tempora experirentur.

² A privatis] Videntur illi privatos considerasse tanquam pupillos , & servos , qui sine

auctoritate tutorum , & dominorum , obligare se nequeunt.

³ Datur cædibus] Minus enim parcent pollicentibus se redemptum iri , & si cui pepercissent , eum , quod nunc sæpe fit , fide data nunquam dimittent ad pretium redemptionis comparandum , si certum erit , eum ista fide non obligari.

^a *Supra*
I. II. c. XI.
§. 7. ^b *lib.*
III. cap.
XIX. §. 5.
^b *Oldr.*
conf. 7. Co-
war. de ma-
trim. p. 11,
c. 3. §. 4.
n. 21.

publica supra ^a diximus. + Id interest, quod si metus injustus ab altero incussus impulerit ad promittendum, is, qui promisit, + petere restitutionem, aut, si alter nolit, + sibi eam præstare potest. ^b + Quod ^c in metu procedente ex bello publico juris gentium locum non habet. Quod si & jusjurandum accesserit, + jam omnino quod promissum est præstandum erit ab eo, qui promisit, si perjurii crimen effugere volet. Sed tale perjurium si in hostem publicum commissum sit, + puniri ab hominibus solet: + si in latrones, aut piratas, ^c dissimulari odio eorum, quorum commodum agitur.

III. In hac quoque privata fide ^d + minorem non excipiemus, + qui ^e ejus status est, ut actum intelligat. Nam + quæ minoribus consulunt beneficia, + ex jure sunt civili. Nos + de jure gentium quærimus.

^e *Lib. II,*
c. XI. §. 6.

IV. Et de errore alibi ^f diximus, ita jus dare a contractu recedendi, + si id, quod per errorem creditum fuit, ^g in mente agentis vim habuerit conditionis.

+ V. I. At, + quo usque se extendat privatorum in paciscendo potestas, difficilius inspectio est. + Quod publicum est, a privato alienari non posse, satis constat: nam si + ne ducibus quidem belli id permixtum est, ut + modo ^h probavimus, multo minus privatis. Sed + de ipsorum actionibus, ac rebus quæri potest, quia videntur + hæc quoque concedi hostibus non posse sine aliquo damno partis: unde videri possunt talia pacta ⁱ + illicita cum civibus ob jus supereminens civitatis, + tum conductis militibus ob fidem sacramento datam.

^h *Cap.*
XXII. §.
7.

2. + Sed sciendum est, ea pacta, + quæ ⁱⁱ malum majus, aut certius evitant, magis utilia, quam damnosa, etiam publico cenferi debere, + quia minus malum induit rationem boni: *χρη τῶν κακῶν ἐπιλέγεσθαι τὰ μετρίωτερα*, ut ait quidam apud ^j Appianum. Neque vero ^k + fides sola, qua quis potestatem ipsam sui, & suarum rerum non abdicat, + neque utilitas publica + sine legis auctoritate id efficere possunt, ut quod factum est, etiamfi contra officium factum esse detur, irritum sit, & effectu juris omni careat.

^j *Punic.*
pag. 55.
Ed. H.
Steph.

3. + Lex

G R O N O V I I.

4 *Sibi eam præstare*] Protestando, & nihil solvendo.

5 *Quod in metu procedente ex bello*] Neque metus ille injustus.

6 *Dissimulari*] Impunitum transmitti, non quasi non sit perjurium, seu quia istis hominibus jus non reiditur; quippe habeantur pro servis pæne, atque adeo pro nullis.

7 *Minorem*] XXV. annis.

8 *Ejus status est*] Eam vim naturæ, ingenique habeat.

9 *In mente agentis*] Ita præsumtum sit, ut fuerit præcipua causa contractus: qua deficiente, etiam quod actum est, irritum fore, tacite consensus putatur.

10 *Illicitum cum civibus ob jus*] Tanquam qui non habuerint potestatem earum actionum, &

rerum, ob jus, quod in eos habet princeps, vel civitas.

11 *Malum majus*] Scilicet captus civis, vel miles, aut in perpetuum omittendus est, aut quandam actionem, vel rem suam debet obligare, ac subtrahere civitati, vel principi. Satis consulit juri eminenti civitatis, vel principis, se conservando. Alterum perinde accipiendum est, ac si morbo, vel calamitate amissum esset.

12 *Fides sola*] Promissio, qua quis non alterius se ditioni subicit, & manet rerum suarum dominus, etsi ad aliquid dandum, faciendumve se obligaverit. (Prava interpretatio. Fides est heic obligatio erga eum, cujus aliquis subditus est, vel Miles conductitius, & quæ sola non impedit quominus ille dominus sit rerum, & actionum suarum, quamdiu eam potestatem non abdicavit. J. B.)

G R O

3. + Lex quidem posset adimere subditis aut perpetuis, aut temporariis, hanc potestatem: sed neque lex hoc semper facit; ¹³ parcit enim civibus: neque semper facere potest; nam leges humanæ, ut alibi ^a diximus, vim obligandi tum demum habent, si latæ sint ¹⁴ ad humanum modum, + non si onus injungant, quod a ratione, & natura plane abhorreat. Et ideo leges, & præcepta specialia, quæ tale quid aperte præ se ferunt, + pro legibus haberi non debent; generales autem leges interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, + ut casus summæ necessitatis excludant.

^a Lib. I. c. IV. §. 7. n. 2. 3. Lib. II. cap. II. §. 6. n. 4. cap. XIV. §. 12. n. 2.

4. Quod si actus, qui lege, aut præcepto interdictus erat, & valere vetitus, + interdici æquo jure potuit, + jam irritus erit actus privati, + sed puniri tamen idem poterit, + ideo quod promisit id, quod sui juris non erat, maxime + si juratus id fecerit.

VI. Promissio captivi + de ¹⁵ redeundo in carcerem merito toleratur: ¹⁶ + neque enim deteriorem reddit captivi conditionem. Non ergo, ut quidam existimant, gloriose tantum fecit M. Attilius Regulus, + sed & quod debebat: *Regulus*, inquit ^b Cicero, *non debuit conditiones, pactionesque bellicas, & hostiles perturbare perjurio. Nec obstat illud c:*

^b Off. III. c. 29. ^c Horat. III. Od. V. 49.

*Atqui sciebat, quæ sibi barbarum
Tortor pararet.*

+ Nam & hoc fieri posse jam scierat, cum promitteret. Sic & de decem captivis, ut quidem ex antiquis scriptoribus rem narrat ^d Gellius, *octo postliminium justum non esse sibi responderunt, quoniam a dejurio vindici forent.*

^d Lib. VII. c. 18.

VII. I. Solent & promittere quidam, ¹⁷ ne in certum locum redeant, + ne adversus eum, qui ipsos in potestate habet; militent. Prioris exemplum apud ^e Thucydidem, ubi sic Ithomenes promittunt Lacedæmoniis, exituros se Peloponneso, + nec unquam redituros. + Posterius nunc frequens est. Vetus exemplum est apud Polybium, ^f ubi dimittuntur ab Amilcare Numidæ sub lege, *μηδὲνα φέρειν ὄπλον πολέμου κατ' αὐτῶν ne adversus Carthaginienses eorum quisquam arma hostilia ferret.* Simile pactum habet in ^g Gotthicis ^b Procopius.

^e Lib. I. c. 103.

^f Lib. I. c. 78. ^g Gotth. III. c. 36.

2. Hoc pactum quidam irritum pronuntiant, + quia sit contra officium, quod

G R O T I I.

^a *Dejurio vindici*] Id est, captis minores, ut Horatius de Regulo loquitur. (*Diçt.* III. V.)

^b *Procopius*] Gotth. II. de Herulis. (*Cap.* 14.) (Hoc exemplum diversum est ab eo, quod in contextu indicatur. In loco præcedenti POLYBII nullum est pactum, sed comminatio tantum *Hamilcaris*. J. B.)

G R O N O V I I.

¹³ *Parcit enim civibus*] Non vult eos potius

posire, quam quidquam sui hostibus, cum in eorum potestatem venerint, pacto obligare.

¹⁴ *Ad humanum modum*] Non plus exigant, quam potest ab humana imbecillitate præstari.

¹⁵ *Redeundo in carcerem*] Si scilicet aliquid, quod suscepit, cum dimitteretur, non effecerit.

¹⁶ *Neque enim deteriorem*] Quippe qui, si efficiat, liberetur: sin, eodem sit loco, quo antea.

¹⁷ *Ne certum locum*] Ubi præsentia illorum vehementer aut utilis illi parti, de qua captivi sunt, aut damnosa illi, quæ ceperat, & dimittit.

^a L. II. c. quod patriæ debeatur. + At non, quicquid contra officium est, statim & V. §. 3. & irritum est, ut & ^a alibi, & supra ^b diximus. Deinde vero + ne contra §. 10. n. 1. officium quidem, libertatem sibi parere id promittendo, quod jam est in L. II. c. XI. §. 9. hostis manu. + Nihilo enim deterior fit patriæ causa, cui is, qui captus ^b §. 5. n. est, ni liberetur, + jam periisse censendus est.

VIII. Promittunt & nonnulli ¹⁸ + non fugere. + tenet hoc eos, etiam si ¹⁹ victi promiserint, + contra, quam quidam sentiunt. Nam & sic solet aut vita fervari, aut mitior obtineri custodia. Si vero victus sit potest, + ita demum ²⁰ liber erit, si ideo promiserit, ne vinciretur.

IX. Satis inepte quæritur, + an, qui captus est, ²¹ alii dedere se possit. Nimis enim certum est, neminem sua pactione + jus alteri quæsitum adimere posse. Est autem captori jus quæsitum, + aut ipso belli jure, aut partim belli jure, + partim ²² concessu ejus, qui bellum gerit, secundum ea, quæ supra ^c exposuimus.

^c Lib. III. c. VI. §. 23. & seq.

X. Circa effectus pactorum egregia quæstio est, + an privati, si in fide præstanda negligentes sint, a suis potestatibus cogendi sint eam implere. Et + cogendos verius est in bello duntaxat solenni, + ob jus gentium, quo bellum gerentes obstringuntur alter alteri jus reddere, + etiam de factis privatorum, + ut puta si a privatis violati essent hostium legati. Sic Cornelius Nepos, recitante ^d Gellio, scripserat, multis ^e in senatu placuisse, ut ii de ²³ decem captivis, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur.

^d Noct. Att. VII. 18.

^e Lib. II. c. XVI. §. 2. Hoc lib. c. XX. §. 26.

XI. + De interpretatione tenendæ regulæ jam ^e aliquoties memoratæ, ut a proprietate verborum non recedatur, + nisi absurdi vitandi causa, + aut ex alia fatis certa mentis conjectura: + ut in dubio magis interpretemur verba contra eum, qui legem dedit.

XII. + Vitam pactus non etiam ad libertatem jus habet. + Vestium nomine arma non veniunt: sunt enim hæc diversa. ²⁴ Venisse auxilium recte dicitur si sit in conspectu, etiam si nihil agat: + nam ipsa præsentia suam vim habet.

XIII. At ²⁵ + rediisse ad hostem non dicitur qui clam rediit ut statim

G R O T I I.

^e In senatu placuisse] Idem jam ante senatus redire eos coegerat, quos Pyrrhus sub conditione dimiserat. Appianus exc. legat. num. 6. (pag. 348. Excerpt. Fulv. Urfin.)

G R O N O V I I.

¹⁸ Non fugere] Si habeantur in liberiori custodia.

¹⁹ Victi] Quum in arctissima custodia haberentur.

²⁰ Liber erit, si ideo promiserit] Quia promissionem non videtur accepisse, qui eum tenet. 2, II. 4.

²¹ Alii se dedere] Vel dum trahitur ab homine ignoto, aut infesto, videns alium notum, præsertim honoratioris militiæ, vel etiam li-

teris e custodia datis.

²² Concessu ejus] Hujus enim primario sunt, quæ capiuntur.

²³ Decem captivos] Quos Hannibal dimiserat, ut tentarent, numquid senatus Romanus redimeret captivos, fide data, si non impetrarent, in castra redituros.

²⁴ Venisse auxilium] Si quis promiserit deditioem, nisi certum intra tempus adventarint auxilia, & illud tempus finiatur, dum auxilium e longinquo prospiciuntur, illique nec dum aut applicuerint se nobis, aut aggrediantur hostem, sine perfidia deditioem recusabit.

²⁵ Rediisse ad hostem] Si quis promisit se rediturum ad hostem nisi cuja causa dimittitur, id effectum reddiderit, non satisfacit fidei, si sic rediit, ut nemo intelligeret rediisse, quo fallens hostem paulo post evaderet.

G R O -

tim exiret : rediisse enim ita intelligi debet , + ut in potestate hostium iterum sit. Contraria interpretatio veteratoria ^a + Ciceroni , stulte ^{a De off. III. c. 32.} callida , + quæ fraudem in se , & perjurium habeat. Eadem ^b Gellio fraudulenta calliditas , + a Cenfore ignominiiis notata , qui eam adhibuerant , ^{b Lib. VII. c. 18.} intestabiles , & invisi.

XIV. ^d Justa auxilia in pactis deditiois non faciendæ , + si ea adveniant , intelligi debent talia , quæ periculum cessare faciant.

XV. Notandum & hoc , si quid ²⁶ de executionis modo convenit , id conditionem non injicere pacto , ut + si dictum certo loco solvi , qui locus postea dominum mutaverit.

XVI. De obsidibus tenendum quod ^e supra diximus , plerumque eos + accessionem esse ²⁷ principalis actus , sed tamen conveniri etiam posse + ut ^{c Hoc libro c. 20. §. 58.} disjunctiva sit obligatio , nimirum ut aut fiat aliquid , aut obsides retineantur. Sed in dubio tenendum est illud , quod maxime est naturale , + id est , ut accessio tantum credantur.

G R O T I I .

G R O N O V I I .

^d *Justa auxilia in pactis deditiois*] Sunt ejus pacti exempla quatuor in III. Gothicorum *Procopii*. (Cap. 7. 12. 30. 37.) Aliud de Luca apud Agathiam lib. I. (c. 7.) De Castello Corficæ apud *Bizarum* historix Genuesis X. alia libro XVIII. & in bello in Mauros. Habet tale & *Cromerus* lib. XI.

²⁶ *De executionis modo*] Isque modus propter incidentem causam non queat servari , non ideo rem ipsam esse irritam.

²⁷ *Principalis actus*] Ejus , quod maximum , & præcipuum promissum est , adeoque hoc præfinito illos debere dimitti.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. XXIII.

HACTENUS Auctor egit de fide publica , sive a summis , sive a minoribus potestatibus data : hic agit de fide , quæ privatim in bello datur ; & ait , privatos invicem fidem dare posse : 1. quia de suo jure disponunt : 2. quia jus in hostes transferri potest ; 3. quia alias cæderentur capti , & libertas impediretur , §. 1. Idque verum non tantum est se , statuit , de fide hosti , sed & latro-

nibus data : quanquam si metu injusto fides extorta est , restitutionem jure naturæ (non jure gentium externo) in bello publico impetrari posse , putet , nisi juramentum accesserit ; tunc enim absque nota perjurii recedi a fide data non posse ; sed unicuique hominum licere tale perjurium punire , solis exceptis latronibus , & piratis : eorum enim odio dissimulari perjurium jure gentium , fingit. §. 2. Per-

» Pergit, fidem datam etiam a minore
» valere, §. 3. etsi error accesserit, qui
» consensum non impedit circa rem, §. 4.
» Neque obstare, quod publicum ex pacto
» tali damnum aliquod sentiat; nam ma-
» jus, aut certius malum inde evitari,
» §. 5: nisi lege publica actus interdictus
» sit, §. 3. n. 2. §. 3.

» Hinc concludit, privatum promittere
» hosti posse, se redituum in carcerem,
» §. 6. se in certum locum non reditu-
» rum, §. 7. se non militaturum, *ibid.*
» (neque hoc casu contra officium patriæ
» agi, quia non fit deterior ejus causa,
» cum captus patriæ plane sit inutilis, *ibid.*)
» se aufugere nolle, §. 8.

» Porro ait, frustra queri, an captus
» se alii dedere possit, §. 9. Denique do-
» cet privatos, si fidem datam non im-
» plement, a suis cogi posse potestatibus ut
» impleant, §. 10.

» Tandem regulas interpretandi pacta a
» privatis inita suppeditat §. 11. Atque
» exinde concludit, eum, qui vitam pa-
» ctus est, jus non habere ad libertatem,
» §. 12. Rediisse non videri qui clam re-
» diit, §. 13. Eum, qui promisit, se ur-
» bem non dediturum si auxilia advene-
» rint, intellexisse talia, quæ periculum
» cessare faciant, §. 14. Si promissum cer-
» to loco solvi, non teneri pacifcentem si
» locus postea fiat non tutus, §. 15. Re-
» gulariter obsides, & pignora liberari fini-
» ta obligatione principali, nisi aliud in
» specie dictum sit, §. 16. Quæ singula
» nunc examinabimus.

A D §. I.

MILITES *puta, aut pagani*] » Om-
» nes subditi.

Inventos esse juris magistros] » Uti Za-
» sus in libello de pueris Judæorum ba-
» ptizandis, quem refutavit Eckius Theo-
» logus cui respondet Zalius in *Apolo-*
» *gia ad Eckium p. m. 427.* ubi Gloslam,
» Hosticum, Odofredum, Bartolum, &c.
» Angelum, Jasonem, Fulgionem, Cor-
» neum, Andream de Pisis, Dulcium,
» Philippum, &c. allegat. Rationem præ-
» cipue afferunt, 1. quod militaris disci-
» plina, & juramentum præstitum exigat,
» ne privatus ab hoste ullum lucrum ac-

» quirat: 2. quia capti postliminio restitui
» tenentur, contra hoc jus publicum po-
» stliminii nihil promitti posse: 3. Multo
» minus pactum valere pagani, quippe
» quod hostis contra juramentum militare,
» adeoque turpiter exegit, &c. quæ dubia
» examinabimus *infra* §. 5. §. 7.

Pacta publice cum hostibus inita] » Id
» est, vel a summis potestatibus, vel a du-
» cibus belli.

At quæ a privatis] » Sive singulis mi-
» litibus, sive paganis. *Zas. d. l. pag. 428.*

Nam cum privati jura privata habeant] »
» Dudum ostensum est, fidem omnibus,
» etiam hostibus, esse servandam, modo
» dari jure poterit: potest autem semper
» dari de re sua, quia prout quisque de re
» sua disponit, ita jus est.

Et hostes capaces sunt acquirendi juris] »
» Si fides eis tanquam hostibus datur. *Vid.*
» *supr. c. 20.*

Quid esse potest quod obligationem impe-
» *dias*] » Cum de suo jure, adeoque licite
» disponat.

Datur cadibus occasio, libertati impedi-
» *mentum*] » Hæ rationes sunt mere poli-
» ticæ; jure naturæ enim captus occidi
» potest, & libertas in perpetuum aufer-
» ri: adeoque hæctenus nulla fit injuria
» captis.

Nam §. illa caveri sapo] » Nisi spe lu-
» cri allicerentur domini ut parcant captis.

Et hac obtineri] » Nisi promittentem
» jure obligari ad fidem servandam, alter
» pro certo habeat.

Fide privatorum sublata, non poterit] »
» Quia promittens fidem datam implere
» non teneretur, idque ex hypothese illo-
» rum Jurisconsultorum, jure.

A D §. II.

» NON *hosti tantum*] » *Vid. l. 3. c.*
» *19. per tot.*

Quem jus gentium agnoscit] » Intelligit
» voluntarium, quoties nimirum quis per
» bellum publicum solenne hostis consti-
» tuitur. Quale jus gentium non extare,
» diximus.

Sed §. latroci, &c.] » Nam hos hostes
» jus gentium non agnoscere, Auctor sta-
» tuit: adeoque bellum cum his minus so-
» lenne esse, ait, *l. 3. c. 4. §. 18. n. 6.*

» a.

» c. 3. §. 11. c. 19. §. 2; ibique non
 » procedi ex privilegio illo gentium, sed
 » ex jure naturæ, l. 2. c. 3. §. 4 n. 1.
 » l. 3. c. 3. §. 6. Vid. *Dissert. proæm.*
 » IX. Cap. 5. §. 70.

Id interest, quod si metus injustus impulerit] „ Frustra id quæritur inter hostes,
 » quia superiores non habent, qui de jure decidat.

Petere restitutionem] „ Contra promissionem factam.

Sibi eam præstare potest] „ Non solvendo, seu præstando id, quod promisit; & hoc est, quod Auctor passim ait, metum inferentem teneri liberare eum, qui promisit. L. 2. c. 13. §. 14. c. 17. §. 17. c. 11. §. 7. n. 2. & 3. l. 3. c. 19. §. 4. c. 23. §. 2.

Quod in metu procedente ex bello publico juris gentium locum non habet] „ Utpote quo jure, etiam ob metum injustum ad effectum dominiæ externi, restitutionem non dari, putat. Quæ monstra refutavimus l. 3. c. 19. §. 12. l. 2. c. 17. §. 19. l. 2. c. 11. §. 7. seq.

Jam omnino quod promissum est præstandum erit] „ Id est, si justus sit metus, sive injustus: quia vis, & metus non tollunt consensum. Rationem autem, quam Auctor supra adhibuit, quod licet jus homini non sit quæsitum, Deo tamen id debeatur, late examinavimus l. 2. c. 13. §. 14.

Puniri ab hominibus solet] „ Repetit hic Auctor errorem illum perpetuum, quod natura cuilibet homini jus puniendi alterius delicta competat: quod passim refutavimus. Si hostis privatus fidem datam non servat, superior ejus implorari debet ut eum adigat, vide infra §. 10. Si nolit, nova hæc belli causa est cum ipso superiore: extraneis autem nullum jus de perjurio cognoscendi competit.

Si in latrones, aut piratas, dissimulari odio eorum] „ Fabula hæc jam explosa est supra l. 3. c. 19. §. 5. Latro jus agendi ex pacto vi, ac metu extortæ habet; at is vicissim promittenti tenetur ob metum injuria illatum: atque his processibus juris naturæ est, de quo l. 2. c. 11. §. 7. egimus.

A D §. III.

MINOREM non excipimus] „ Qui viginti quinque annos non habet. Vide l. 2. c. 5. §. 2 & c. 11. §. 5.

Qui ejus status est, ut actum intelligat] „ Id est, qui pubes est: diximus enim, ex facultate generandi etiam judicium necessario sequi, d. c. 11. §. 5.

Quæ minoribus consulunt beneficia] „ Restitutionem intelligit in integrum.

Ex jure sunt civili] „ Lubrico ætatis indulta.

De jure gentium] „ Rectius, de jure naturæ.

A D §. IV.

SI id, quod per errorem creditum fuit, in mente agentis vim habuerit conditionis] „ Vid. Gron. b. Ex hypothesi enim Auctoris promissor non consensus in promissum, nisi sub quadam conditione, quæ re ipsa non extitit. Grot. l. 2. c. 11. §. 6. n. 2. Nos ex aliis principiis totam de errore materiam deduximus d. §. 6.

A D §. V.

QUÆRITUR, an privati quoque hosti fidem dare possint? Alii id negant, tum ratione rerum, tum ratione actionum. Res enim, & actiones subditorum subesse imperio superioris, ajunt; adeoque contra utilitatem suæ civitatis, neque ex bonis aliquid concedere, neque actionis utilitatem hosti tribuere posse, existimant. Unde quicquid contra officia, quæ patriæ debentur, promittitur, irritum pronunciant. Vid. *infra*. §. 7. Auctor respondet huic dubio: 1º. pacta talia privatorum ideo valere, quia majus malum illis evitatur: neque enim 2º. solam fidem, qua quis non abdicat juri in se, & in res suas, neque utilitatem publicam sine legis auctoritate id efficere posse, ut promissio omni effectu careat.

H h h

» careat, b. §. 5. n. 2: 3°. non quic-
 » quid contra officium est, statim & irri-
 » tum esse: 4°. nec contra officium esse,
 » libertatem sibi parare, promittendo quod
 » jam est in hostis manu: 5°. nihilo de-
 » teriore fieri patriæ causam, cui is,
 » qui captus est, ni liberetur, jam perisse
 » censeus est. Vera ratio cur pacta pri-
 » vatorum cum hoste valeant, 6. in eo
 » consistit, quod supponimus, hostem mi-
 » nari incendia prædiis, captivitatem per-
 » sonis, &c. supponimus, imperantem id
 » impedire non posse. Hoc casu igitur sub-
 » diti jure necessariæ defensionis partem
 » bonorum, ut reliqua conservent, dicitur,
 » vel promittere hosti, propitio jure pef-
 » sunt: civitati enim nulla fit injuria,
 » tum quia res illæ æque, quin magis,
 » perituræ fuissent, tum quia imperium
 » hoc casu definit, & jure necessariæ de-
 » fensionis civis ea agere potest, quæ ad
 » sui, suarumque rerum conservationem
 » necessaria esse judicabit.

» Secus igitur se res habet si privatus
 » commercia cum hoste agit: ejusmodi
 » pacta enim, quæ hostis vires augent,
 » nostræ civitatis vires autem minuunt,
 » prohibita sunt. Vid. n. 5.

» An verò pactum militum captivorum,
 » quo promittunt, se non ulterius milita-
 » turos, valeat, videbimus §. 7. n. 1.

I Quousque se extendat privatorum in pa-
 ciscendo potestas] » Semper valet pactum si
 » de suo jure disponant.

Quod publicum est, a privato alienari
 non posse] » Quia de jure alieno, adeo-
 » que extra fines facultatis a creatore con-
 » cessæ disponderet.

Ne ducibus quidem belli id permissum
 est] » Scilicet, extra fines officii, &
 » mandati.

Modo probavimus] » Vid. c. 22. §. 7.
 » ubi dixit, ducem non posse de belli
 » causis, & consequentibus disponere.

De ipsorum actionibus, ac rebus queri
 potest] » Adeoque de jure eorum privato.

Hac quoque concedi non posse sine ali-
 quo damno partis] » Si enim pecuniam,
 » frumentum, &c. hosti promittit, vires
 » hostis augentur, & vires nostræ civitatis
 » minuuntur.

Illicita cum civibus ob jus superveniens
 civitatis] » Civitas enim jus in res civis

» hactenus habet, ut hic de iis in detri-
 » mentum civitatis disponere nequeat.

Tum conductis militibus ob fidem sacra-
 mento datam] » Miles enim sacramento
 » se obstrinxit, quod civitatem defendere
 » velit, violare id videtur si promittit, se
 » eam non defensurum. Add. infra §. 7.

Sed sciendum est] » Veram rationem, 2
 » cur fides a privato hosti data servari de-
 » beat, exposuimus initio b. §. Superest
 » ut dubia a Zasio supra §. 1. rubr. 2.
 » mota removeamus.

» Primo ait, militarem disciplinam, &
 » juramentum præstitum exigere, ne pri-
 » vatus ab hoste ullum lucrum acquirat.
 » Resp. si milites, & subditi liberi sunt,
 » omnino conventiones cum hoste prohi-
 » beri possunt: idque & disciplinæ mili-
 » tari, & juramento convenit, nihil enim
 » facere possunt, quo hostium vires auge-
 » antur. At si in hostium potestate sunt,
 » eisque ut hostibus quædam promittunt,
 » ea valent jure necessariæ defensionis. Vid.
 » §. 7.

„ Secundo opponit, captos postliminio sal-
 „ tem redire, adeoque eos contra jus pu-
 „ blicum postliminii nihil promittere posse.
 „ Resp. etiam ille, qui ab hoste demittitur,
 „ postliminio revertitur, l. 26 ff. capt. qui
 „ proinde aliquid pro illa dimissione promit-
 „ tit, nihil promittit contra jus publicum
 „ postliminii.

„ Tertio ait, hostem turpiter agere, quod
 „ a pagano contra juramentum militare, con-
 „ tra disciplinam militarem, contra obedi-
 „ tiam ducibus debitam, fidem exigat. At
 „ inepta est hæc ratio, uti infra §. 7, ubi
 „ hæc materia repetitur, demonstrabimus.

Quæ malum majus, aut certius evitant,
 magis utilia etiam publico censeri debere]

» Majus autem malum evitant qui certa
 » pecunia hosti promissa, incendia, & va-
 » stationem impediunt, qui capti, pro-
 » mittendo se nolle militare, a servitute
 » se liberant, &c.

Quia minus malum induit rationem boni]

» Hanc interpretationi regulam explicavimus,
 » & refutavimus supra l. 2. c. 23. §. 2. c.
 » 21. §. 5. n. 1.

Fides sola, quæ quis potestatem ipsam sui,
 & rerum suarum non abdicat] » Sensus
 » est, fidem hosti datam ideo effectu ca-
 » rere non debere, quia fides civitati de-
 » dit; per hanc enim fidem civem se,
 suaque

• suaque non subjecisse potestati civitatis;
 • adeoque eam non obtare, quo minus &
 • se, suaque a potestate hostis, alia fide
 • data, liberare, eoque majus periculum
 • evitare possit.

Neque utilitas publica] „ Sensus est, fi-
 • dem hosti d. t. m. nec ideo irritam reddi,
 • quod sine damno civitatis concedi non
 • possint ea, quæ promissa sunt; quia ea
 • fides itidem non impedit, quominus ad
 • evitandum majus malum contra officium
 • aliquid hosti promittere possimus. Nos
 • veram rationem jam exposuimus. *Add.*

§. 7.
Sine legis auctoritate] „ An ergo leges
 • adimere facultatem cum hoste paciscendi
 • possunt? *Vid. n. seq.*

3 *Lex quidem posset adimere subditis hanc
 potestatem*] „ Auctor dixit *n. preced. utili-*
 • tatem publicam sine legis auctoritate non
 • posse efficere ut id, quod contra offi-
 • cium fit, irritum sit, si facto illo majus
 • evitatur malum. Instat Auctor, legem citi-
 • vilem potestatem illam subditis auferre
 • posse, adeoque tunc saltem pacta subdi-
 • torum cum hoste non valere. Respondet
 • 1. legem id non semper facere; nec 2.
 • id facere semper posse, quia leges ad hu-
 • manum modum late saltem obligant,
 • non si onus injungant a natura, & ratio-
 • ne alienum. Vera ratio est, quod jus ne-
 • cessariæ defensionis nulla lege auferri pos-
 • sit, & quod imperium in hoc casu desi-
 • nat. *Vid. §. 7.*

*Non si onus injungant, quod a ratione,
 & natura, plane abhorreat*] „ Quale ex
 • hypothesi Auctoris esset, si subditus im-
 • pediretur majus, aut certius evitare ma-
 • lum: rectius, si jus necessariæ defensio-
 • nis ei auferretur.

Pro legibus haberi non debent] „ Quia
 • legibus naturæ aliquid contrarium præci-
 • piunt. *Vid. l. 2. c. 14 §. 12. n. 2.*

Ut casus summa necessitatis excludant] „
 • Toties hanc hypothesin generalem refuta-
 • vimus. *Vid. l. 2. c. 2. §. 6. n. 2. c. 6.*
 • §. 5. c. 18. §. 4. n. 6.

4 *Interdicit æquo jure potuit*] „ Uti si nihil
 • legibus naturæ contrarium statuitur.

Jam irritus erit actus privati] „ Quia
 • contra leges suæ civitatis pactus est.

Sed puniri tamen ideo poterit] „ Quia le-
 • gem violavit.

*Ideo quod promisit id, quod sui juris
 non erat*] „ Quod enim lege prohibente

„ fit, est extra jus nostrum; agimus enim
 „ ultra facultatem nobis jure concessam.

Si juratus] „ Nemo enim fidem juratam
 „ dare debet, si scit, se fidem dare non
 „ posse; esset hæc profanatio nominis divi-
 „ ni: adeoque tunc poena perfidiæ quoque
 „ obtinet.

A D §. VI.

De redeundo in carcerem] „ Si scilicet
 „ promissa non præstiterit.

*Neque enim deteriozem reddit captivi con-
 ditionem*] „ Atqui civitatis jus hoc casu mi-
 „ nuere videtur, utpote quam omnes cives
 „ defendere tenentur. Sed ei respondimus
 „ §. preced.

Sed & quod debebat] „ Factum hoc
 „ examinavimus supra L. 2. c. 15. §. 17.
 „ §. 1. 3. c. 22. §. 3.

*Nam & hoc fieri posse, jam scierat, cum
 promitteret*] „ Jure belli enim in captos,
 „ & servos sævire licet.

A D §. VII.

*Ne adversus eum, qui ipsos in potestate
 habet, militent*] „ Vera ratio est, quod
 „ captus non subit imperio pristinae civita-
 „ tis, quæ cum eum defendere amplius non
 „ possit, jus imperii amittit. Captus igitur
 „ jure necessariæ defensionis se quovis mo-
 „ do, etiam promittendo de non amplius
 „ militando, liberare potest: neque patriæ
 „ id præjudicat, cui æque periisse viderur,
 „ dum in potestate hostium constitutus ope-
 „ ram patriæ præstare nequit; neque desunt
 „ alii, qui militare poterunt. Sane, cum
 „ hosti in captum omnia liceant, cum oc-
 „ cidi quoque possit, &c. multo magis exi-
 „ gi ab eo potest fides ne militet. Confe-
 „ ratur supra §. 1. rubr. 2. §. 5. n. 2. rubr.
 „ 2. seq.

Nec unquam redituros] „ Hic non de
 „ pactis privatorum agitur, seu civitatis,
 „ & populi.

Posterius nunc frequens est] „ Exempla
 „ vide apud *Tbuam. Hist. l. 4. p. 70. &*
 „ 73. l. 14. p. 283.

*Quia sit contra officium, quod patria de-
 betur*] „ Cujus defensionis pacto renuncia-

„re non potest : sed respondimus supra
 „§. 5.
 „At non quicquid contra officium est, sta-
 „tim & irritum est] „ Immo contradictio
 „ est actum valere, & tamen legibus con-
 „ trariari. Sane, lege prohibente deficit fa-
 „ cultas moralis, Alias rationes modo pro-
 „ posuimus.

„ Ne contra officium quidem, libertatem
 „ sibi parere promittendo quod jam est in ho-
 „ stis manu] „ I. e. de redeundo in capti-
 „ vatem, in qua actu est.

„ Nihil enim deterior fit patriæ causa] „ Si
 „ captus mansisset, itidem defendere non
 „ potuisset patriam.

„ Jam periisse] „ Quia facultas defenden-
 „ di civitatem deficit. Immo jure Romano
 „ pro fero, & civiliter mortuo habitus
 „ fuit. Vid. l. 3. c. 9. §. 1.

A D §. VIII.

„ Non fugere] „ Qui non carceri inclu-
 „ duntur, sed fide data pro lubitu in ter-
 „ ra hostili commeari possunt.

„ Tenet hoc eos etiam si vinciti promiserint]
 „ Vis enim non impedit consensum, præ-
 „ fertim si sit vis hostilis, utpote quæ lici-
 „ ta est.

„ Contra, quam quidam sentiunt] „ Qui
 „ fidem in carcere datam injustam prædi-
 „ cant; quod verum non est, inprimis de
 „ carcere hostili. Vide late *Capyc. Dec.*
 „ 149. n. 3.

„ Ita demum liber erit si ideo promiserit,
 „ ne vinciretur] „ Si quis fidem dedit de
 „ non fugiendo, ea intentione ne vincire-
 „ tur, non violat fidem si postea contra
 „ fidem vincitus aufugiat. At si vincitus fi-
 „ dem talem dedit, aufugere absque per-
 „ fidia nequit.

A D §. IX.

„ An Qui captus est, alii dedere se possit]
 „ Recte id negat Auctor, quia disponeret
 „ de jure alieno.

„ Jus alteri quaesitum] „ Uti quaesitum est
 „ per deditionem.

„ Aut ipso belli jure] „ Quo captus fit ser-
 „ vus capientis.

„ Partim concessu ejus, qui bellum gerit]
 „ Si Princeps prædam subditis concedit,
 „ l. 3. c. 6. §. 24.

A D §. X.

„ An privati, si in fide præstanda negli-
 „ gentes sunt a suis potestatibus cogendi sint
 „ eam implere] „ Affirmatur. Nam omnium
 „ consensu constat, fidem hosti datam ser-
 „ vandam esse; adeoque hæcenus jus in
 „ hostem transfertur. Si proinde hostis po-
 „ testatem ejus, qui sub pacto dimissus est,
 „ implorat, cogere ea debet subditum ut
 „ pactis stet; si cogere nolit, causam suam
 „ facit, & nova est belli causa.

„ Cogendos, verius est, in bello duntaxat
 „ solemnem] „ I. e. in bello, quod inter duas
 „ summas potestates geritur, & indictum
 „ est: huic enim bello jure Gentium certa
 „ quædam privilegia indulta esse, statuit;
 „ quo etiam refert, quod promittentis ma-
 „ gistratus adigere subditos teneatur, ut
 „ promissa præstent. Aliud igitur obtinere,
 „ putat, in bello minus solemnem (quale
 „ autem id sit, vide *Dissert. Proæm IX.*
 „ *Secl. II.*) in quo tantum ei, qui justam
 „ causam habet, pacta esse servanda, ait,
 „ ut sæpius jam dictum est, bellum tale
 „ solenne non existere. In genere ergo di-
 „ cendum, inter duas gentes fidem a sub-
 „ ditis datam servandam esse. Sane, fides
 „ etiam prædoni qua prædoni data impleri
 „ debet, & Magistratus promittentis cogere
 „ hunc ad implementum potest; salva cæ-
 „ terum actione injuriarum contra prælo-
 „ nem, qui vi alterum ad promittendum
 „ induxit.

„ Ob jus gentium, quo bellum gerentes
 „ obstringuntur a ter alteri jus reddere] „ Im-
 „ mo id ex ipso jure naturæ est.

„ Etiam de factis privatorum] „ Ita ut vel
 „ eum dedere, vel adigere ad satisfaci-
 „ dum debeat. Vid. l. 2. c. 21. §. 4. n.
 „ I. l. 3. c. 20. §. 41. *Add. l. 1. c. 3.*
 „ §. 1.

„ Ut puta si a privatis violati essent ho-
 „ stium legati] „ Hoc enim utriusque par-
 „ tis consensu injustum est; adeoque hæc-
 „ nus non dissident.

A D §. XI.

DE interpretatione tenenda regula] Immo in pactis nulla valet interpretatio, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur. Si id dubium, nullum est pactum. Sane, in exemplis §. seq. allegatis de voluntate citra ullam interpretationem ex ipsis verbis satis constat.

Nisi absurdi vitandi causa] L. II. c. 16. §. 16. & 17.

Aut ex alia satis certa mentis conjectura] L. 2. c. 16. §. 5. seq.

Ut in dubio verba magis interpretemur] L. 2. c. 16. §. 32. & c. 20. §. 26.

A D §. XII.

VITAM pactus non etiam ad libertatem jus habet] Aliud enim est vita, aliud libertas; & illa salva esse potest, etsi hæc adimatur.

Vestium nomine arma non veniunt] Hæc enim sunt diversa: illæ corporis tegendi, hæc corporis defendendi causa adhibentur.

Nam ipsa presentia suam vim habet] Auxilia actu adsunt, adeoque pacti conditio existit.

A D §. XIII.

REDIISSE ad hostem non dicitur qui clam rediit] Respicit Auctor ad decem captos, quos Annibal post Cannensem pugnam juratos ad Senatum misit, in castra redituros nisi de redimendis captivis impetravissent. Horum unus paulo postquam egressus erat e castris rediit, quasi aliquid esset oblitus, & ideo Romæ remansit. Reditu enim in castra liberatum se esse jurando interpretatur. Cic. l. 3. off. c. 32. Vid. ad rubr. ab hac 3. & 4.

Ut in potestate hostium iterum sit] In eo statu se sistere debet, in quo fuit ante dimissionem.

Ciceroni] De iisdem decem captivis loquenti d. l. 3. c. 32.

Qua fraudem in se, & perjurium habet] Mera enim fuit cavillatio, & reservatio mentalis: atque hinc in allegato exemplo decrevit Senatus, ut ille verator, & callidus, victus ad Annibalem duceretur. Cic. d. l.

A Censore ignominie notata] Eos enim, qui ad Annibalem non redierunt, usque adeo intestabiles, invisosque fuisse, ut tedium vitæ ceperint, necemque fibi consciverint. Gell. l. 7. c. 18.

A D §. XIV.

SI ea advenerint, intelligi debent talia, quæ periculum cessare faciant] Si quis paciscitur cum hoste, se redditurum civitatem nisi auxilia certum intra tempus advenerint, sine perfidia differre deditionem nequit si talia advenerint auxilia, quæ periculum cessare non faciant, quia manet eadem dedendi necessitas.

A D §. XV.

SI dictum certo loco solvi, qui locus postea dominum mutaverit] Etsi igitur tuto in hoc loco solvi non possit, ideo pactum non deficit, nec obligatio tollitur, sed debitum manet.

A D §. XVI.

ACCESSIONEM esse principalis actus] Obsides enim dantur in securitatem ejus, quod promissum est, adeoque ad causam causam accedunt. Unde finita obligatione principali finitur quoque accessoria obsidum.

Ut disjunctiva sit obligatio] Hoc dependet a pacto partium, quæ prout de jure suo disponunt, ita jus est, neque tunc obsides obligantur ut accessio, sed ut principales: at vix exemplum tale adduci poterit.

Id est, ut accessio tantum credantur] Adeoque ut finita obligatione principali etiam liberentur obsides. Id enim natura negotii indigitat.

H h h 3

CAPUT

C A P U T X X I V.

De fide tacita.

- I. Tacite quomodo fides interponatur.
- II. Exemplum in eo, qui in tutelam recipi a populo, aut rege, expetit :
- III. Qui colloquium postulat, aut admittit :
- IV. Hinc tamen, dum collocutori non
- V. De mutis signis ex consuetudine aliquid significantibus.
- VI. De tacita approbatione sponsonis.
- VII. Pena quando tacite remissa.

^a L. ea
lege. 51.
D. locati.

^b Lib. II,
c. IV. §. 4.
^c L. III,
c. 1. §. 8.

^e Liv. lib.
I. c. 53.
^d Æneid.
II. v. 65.

^e Libro
XXXVIII
c. 25.

^a I. S ilentio ¹ quædam conveniri, non male a Javoleno ^a dictum est ; quod & ⁺ in publicis, & in ⁺ privatis, ⁺ & in mixtis conventionibus usu venit. Causa hæc est, ⁺ quod consensus, qualitercunque indicatus, & acceptatus, vim habet juris transferendi. Signa autem consensus sunt ⁺ & alia præter voces, & literas, ut non ^b semel jam indicavimus. ² ⁺ Quædam natura insunt actui.

II. Exemplum sit in eo, qui ⁺ aut ab hostibus, ⁺ aut ab externis veniens in alterius populi, aut regis fidem se dat. ⁺ nam hic quin tacite se obliget, ³ ne quid faciat adversus eum statum, in quo præsidium petit, dubitari non debet. Quare ⁺ sequendi non sunt qui ⁴ Zopyri factum a reprehensione remotum ajunt : neque enim fides ejus in regem, perfidiam in eos, ad quos confugerat, excusat. ⁺ Idem de Sexto Tarquinii filio, ^e qui ad Gabios se contulerat, dictum esto. De Sinone ^d Virgilius :

*Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab uno
Disce omnes.*

III. Sic & qui colloquium aut postulat, aut admittit, ^a ⁺ tacite pollicetur, collocutoribus id innoxium fore. Hostibus per colloqui speciem violandis ⁺ jus gentium violari, pronuntiat ^e Livius : addit, ⁵ colloquium perfidi-

G R O T I I.

² Tacite pollicetur, collocutoribus id innoxium fore] Merito Agathias Ragnarim Hunnum culpatur, quod abentem a colloquio Narsetem telo transigere voluerit. Agath. lib. II. (c. 7.)

G R O N O V I I.

¹ S ilentio quædam promitti] Quædam promissa intelligi, etiam nominatim designata non fuerint.

² Quædam natura] Et si nec dicto, nec scripto, nec alio signo externo exposita sint, tamen quia sine illis, in quod consensus est, constare non potest, pro expressis habentur.

³ Ne quid faciat] Moliatur adversus eam rempublicam.

⁴ Zopyri factum] Justin. 1, ult.

⁵ Colloquium perfide] Liv. 38. 25. Pauci ergo effugerunt, captus est nemo : major multa pars per fidem violati colloqui penas morte luerunt. Plautus Mœstell. 2, 2. 69. per fidem deceptus sum : hospes hic me necavit. Livius, I, 9. incusantes violati hospitii fœdus, Deumque invocantes, cujus ad solemne iudicium, per fœdus, ac fidem decepti venissent. Seneca de provid. cap. 3. multa milia civium Romanorum, uno loco, post fidem, immo per ipsam fidem trucidata. (Adde Cæsar. De Bell. Gall. Lib. I. c. 46. ibique iudicio, & eruditione præstantissimi Int. J. Davissii Notam. J. B.)

per fide violatum. nam *per fidem* mendose eo loco scribitur. Cn. Domitius eo quod Bituitum regem Arvernorum per colloqui simulationem accersitum, hospitioque exceptum vinxit, hoc a Valerio ^a Maximo iudicium refert: *Nimia gloria cupiditas* ⁶ + *perfidum* *existere* coëgit. Quamobrem mirari subit, cur scriptor libri ^b octavi belli Gallici Cæsaris, sive is Hirtius est, sive Oppius, simile factum T. ⁷ Labieni referens, adjecerit, *infidelitatem ejus* (Comii scilicet) *sine ulla perfidia* *judicavit* *comprimi* *posse*; nisi hoc Labieni magis, quam scriptoris iudicium est.

IV. At ⁺ non ultra tacita illa voluntas trahenda est, quam dixi. nam dum collocutores nihil patientur, ⁺ specie colloqui ⁸ avertere hostem a belli consiliis, sua interim promovere, perfidia vacat, & ⁺ dolis bonis annumeratur: quare qui deceptum spe pacis regem Perseum ^c arguebant, non tam juris, & fidei, quam animi excelsi, & gloriæ bellicæ habebant rationem, ut ex his, quæ de dolis bellicis ^d diximus, satis potest intelligi. Eiusdem generis erat fraus illa, qua Asdrubal ex Aufetanis saltibus exercitum servavit, & qua Scipio Africanus major situm castrorum Syphacis perdidit, utrumque narrante ^e Livio. Quorum exemplum imitatus ^b L. Sylla bello sociali apud Eferniam, ut apud ^f Frontinum legimus.

V. Sunt ⁺ signa quædam muta ex consuetudine significantia, ut olim ⁹ vittæ, & rami olivarum: apud Macedones ¹⁰ hastarum erectio: apud Romanos ^c ¹¹ scuta capiti imposita, ^d signa supplicis deditionis, ⁺ quæ proinde ¹² obligant ad arma ponenda. Qui vero deditionem accipere se significat, ⁺ an obligetur, & quatenus, ex his, quæ supra ⁸ dicta sunt, petendum sit. ^e ⁺ Hodie vela candida tacitum habent signum petiti colloqui: ⁺ obligabunt ergo non minus, quam si voce petitum esset.

+ VI. Spon-

G R O T I I.

^b L. Sylla] Et Cæsar Dictator adversus Tencteros, & Ulipetes. Appianus exc. legat. n. 16.

^c Scuta capiti imposita] Appianus civilium 11.

^d Signa supplicis deditionis] Apud Persas manus post tergum complicatæ. Ammianus lib. XVIII. (Cap. 8. pag. 222. ubi de Assyriis hoc dicitur.) ad quem locum notata Lindebrogii vide. scuta, & vexilla perverfa apud Romanos, notat idem Ammianus libro XXVI. (Cap. 10. p. 512. ubi vide Valesii notam.) Submittere vexilla, Latinus Pacatus panegyrico. (c. 36.) Apud Germanos, & eorum exemplo alios, herbam porrigere Plinius lib. XXII. c. 4. Qui victi se dedunt inermes supplicat, ait Servius ad 1. Æneid. (487.)

^e Hodie vela candida tacitum habent signum petiti colloqui] Ignis succensus petiti colloqui signum apud septentrionis populos. Meminit Johannes Magnus, & alii. Plinius lib. XV, 30. de lauru: ipsa pacifera, ut quam præten-

di etiam inter armatos hostes, quietis sit indicium. (Cap. 30.)

G R O N O V I I.

⁶ Perfidum existere] Florus Afinam Cornelium, qui simulato colloquio evocatus, atque ita oppressus fuit, vocat *perfidia* *Punica* *documentum*. 2, 2.

⁷ Labieni] Qui Comium pro rebelle, ingrato, & non semel perfido habebat.

⁸ Avertere hostem] Securum, & minus intentum rebus gerendis reddere, quum ipse interim diligenter comparet, ut apud Justinum Ptolemæus Philopator legationibus missis, quoad vires pararet morabatur Antiochum, lib. 30, 1.

⁹ Vittæ, & rami olivarum] Virgil. 8. 127, Optime Grajugenum, cui me fortuna precari. Et vitæ comtos voluit prætere ramos.

¹⁰ Hastarum erectio] Liv. 33, 10.

¹¹ Scuta capiti imposita] Appianus 2, civil. p. 454. de Afranianis interceptis.

¹² Obligant ad arma] Quæ signa si partis alterius præliatores edant, alterius partis, est inhibere hostilia.

^a Lib. IX,
^c 6. n. 3.
^b Cap. 23.

^c Liv. lib.
XLII. c.
47.
^d L. III,
c. 1. §. 6.
& seq.
^e Liv. lib.
XXVI. c.
17. & lib.
XXX. c. 4.
^f Lib. I,
c. 5. n. 17.

^g Lib. III.
c. IV. §.
12. & c.
XI. §. 15.

G R O-

Lib. II.
c. XV. §.
17. & Lib.
III. cap.
XXII. §. 3.

+ VI. Sponsio a ducibus facta quatenus tacite approbata a populo, aut rege censeri debeat, & hoc jam ^a supra diximus, + nimirum, ubi & actus fuit cognitus, & aliquid factum, aut non factum, ¹³ cujus rei alia causa extra voluntatem foederis probandi dari non possit.

VII. f. f. Pœnæ remissio + ex sola dissimulatione non potest colligi; sed + opus est accedat actus talis, qui aut amicitiam per se ostendat, + ut foedus amicitiae causa, + aut opinionem de tali virtute, cui merito antefacta condonari debeant, sive ea opinio verbis indicata est, sive rebus, quæ ex more institutæ sint ad talem significationem.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

f. Pœnæ remissio] Tractat Polybius servatus in excerptis legationum num. 122. an si remissa sit pœna iis, qui facinus fecere, simul remissa sit mandatoribus? non puto, singulos enim tenent sua delicta.

13 Cujus rei alia causa] Quod nemo intelligat aliam ob rationem vel factum, vel intermissum, quam quod ostenderint pacem a prefecto suo factam ratam haberi, aut quod nunquam facturi, vel intermissuri erant, nisi ratam habuissent.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. XXIV.

EX silentio neque consensus, neque dissensus sequitur, l. 142. R. J. c. 44. R. J. in 6. quia voluntas non est nisi declarata. Silentium enim est negatio actus, neque se declarat qui nihil dicit.

Aliud ergo est si ex ipso silentio appareat voluntatis declaratio: uti 1. ex facto, quo necessario elicitur voluntas: 2. ex signis, quæ vel natura significant voluntatem, ut nutus, vultus, &c. vel ex instituto: 3. ex iis, quæ necessario sequuntur ex verbis. Fide enim expressa omnia continentur, sine quibus fides illa explicari nequit: & sic ubi de colloquio convenit, tacite quoque pactum est id, sine quo colloquium tuto fieri nequit: v. g. commectus.

A D §. I.

PUBLICIS] „ Inter duas summas potestates initis.

Privatis] „ Quæ inter privatos celebrantur.

Et in mixtis] „ Quando summa potestas cum privato ita convenit.

Quod consensus quatercunque indicatus, &c.] „ Omnis consensus vel verbis, vel factis declaratur. Si prout voluntas illa æque ex factis, aut signis appareat, obligatio inde oritur, quia partes ita dispo-
nere.

Et alia præter voces] „ V. g. nutus, &c.
„ Vid. l. 2. c. 4. §. 4. n. 3. c. 6. §. 10.
„ l. 3. c. 1. §. 8. proleg. §. 8. l. 2. c. 11.
„ §. 11. c. 16. §. 26.

Quædam:

Quadam natura insunt alicui] » Si quis
» hostis fidei se tradit, promittit, se ei non
» nociturum: ita qui colloquium admittit,
» pollicetur securitatem, etsi id additum
» non sit, quia id ex natura actus sequi-
» tur. Vid. §. 2. & 3.

» rum occidit. At alia in hoc perfidiæ ra-
» tio fuit, ac in Zopyro; nam Sextus non
» ad hostes transfugit, sed ad socios, quos
» violare nefas erat.

A D §. II.

A U T ab hostibus veniens in alterius po-
puli fidem se dat] » Uti transfuga: aut ho-
» stis, qui per deditionem in nostram transfu-
» git potestatem.

Aut ab externis] » Qui hostes non sunt,
» sed cum quibus nec amicitia, nec hospi-
» tium est, adeoque cum quibus jus capi-
» endi, & postliminium obtinet. Vid. supra
» cap. 9. §. 18.

Nam hic quin tacite se obliget, ne quid
faciat adversus eum statum] » Jam enim
» alterius imperio subest, eoque tacite pro-
» mittit, se nolle lædere eum, cui se de-
» didit.

Sequendi non sunt qui Zopyri factum a
reprehensione remotum ajunt] » Factum hoc
narratur ab Herod. l. 3. hist. in f. & Just.
l. 1. c. f. Sed Ctesias id tribuit Megabyzo
Zopiri patri. Cæterum, factum ipsum male
ab Auctore improbari, puto; quia Zopyrus
fidem non dederat, sed se transfugam men-
titus erat; licere autem mendaciis quoque
hostem fallere, ipse Auctor supra statuerat.
Falsum autem omnino est, quod transfuga
tacite fidem obligare videatur. Nam 1. fru-
stra conjecturas, seu tacita promissa fingi-
mus, ubi contrarium evidens, & certum:
2. constat, Zopyrum non transfugisse ani-
mo præsidium quærendi, sed hostes dolo
fallendi; quod licitum: & 3. inepte colli-
gitur, eum tacite promississe, qui expresse,
& communicato cum rege consilio aliud agi-
tabat. Sibi ergo 4. imputent, qui hosti cre-
diderunt, nec sibi satis ab eo fide expresse
accepta caverunt. Vid. diss. de arm. illic.
§. P.

Additio:

» Zopyrus non ut transfuga saltem con-
» siderari debet, sed ut talis, qui fidem
» hostis imploravit, & suam dedit, ac NB.
» cui cura, & defensio civitatis commissa
» fuit, quam proinde injuria hosti tradidit.

Idem de Sexto Tarquinii filio] » Qui ad
» Gabios confugerat, & postea primates eo-
» rum. IV.

A D §. III.

Tacite pollicetur, collocutoribus id inno-
xium fore] Immo hæc non tacita est fides,
sed potius expressa; qui enim colloqui vo-
lunt, ea præstare ex mediæ necessitate de-
bent, sine quibus id fieri nequit: non pot-
est autem sine securitate. Unde ægerrime
induci potuit Carolus VII., ut Johannem
Burgundiæ ducem specie colloquii occide-
ret, factumque hoc ipsi amici ejus impro-
babant; de quo late Jean de Serre in an-
nal. franc. in Car. VI. ad an. 1519. &
Cominæus, mala fide ita agi, injurias, in-
fidiasque fieri: unde maxime sibi prospexif-
se Ludovicum (in colloquium cum Eduar-
do Rege Angliæ descensurum), ait l. 4.
Hist.

Jus gentium violari] » Intelligit ipsum
» jus naturæ, quia fides data violatur.

Perfidum existere cœgit] » Conf. Gron. b.
» Ludovicus Simplicis filius postquam suasu
» Hugonis a Normannis spe colloquii captus
» fuit, Hugonem ad Duellum provocat, &
» Hugo in Synodo damnatus, ac excom-
» municatus fuit. Masson. l. 2. p. 197.
» Conf. Liv. l. 32. c. 32. seq.

A D §. I V.

NON ultra] » Quam ad securitatem col-
» loquentium.

Specie colloquii avertere hostem a belli con-
siliis] » Vid. Gron. b. Conf. Liv. l. 30. c.
» 31. Thum. l. 15. p. 314. & 313; Gran-
» mond Hist. Gall. l. 8. p. 403.

Dolis bonis] » De quibus egimus l. 3. c.
» 1. §. 6. seq.

A D §. V.

SIGNA quadam muta ex consuetudine
significantia] » De quibus late egimus l. 2.
I i i 6. 4.

» c. 4. §. 3. c. 16. §. 1. Voluntas enim
 » æque signis, ac verbis declaratur. Conf.
 » Alex. ab Alex. l. 4. c. 7. p. 472. ibiq.
 » Tiraq.

[*Qua proinde obligant ad arma ponenda*]
 » Quia his signis declarant, se hostes am-
 » plius non esse, sed potestati victorum
 » sese tradere velle.

[*An obligetur, & quatenus, ex his, qua
 supra dicta sunt, &c.*] » Demonstravimus,
 » deditioem simplicem non inferre aliquam
 » promissionem, aut fidei dationem a parte
 » accipientis.

[*Hodie vela candida tacitum habent signum
 petiti colloquii*] » Plerumque pulsus tympa-
 » norum, sonus tubæ militaris, &c. indicia
 » sunt petiti colloquii. Vid. Thuan. l. 10.
 » p. 215. Unde Tubæ, &c. signa muta vo-
 » cantur apud Veget. de re milit. l. 3. c. 5.

[*Obligabunt ergo non minus*] » Ex his signis
 » enim de voluntate certo constat.

A D §. VI.

» De sponsonibus late egimus l. 2. c. 15.
 » §. 3. 16. §. 17. l. 3. c. 22. §. 3.

[*Nimirum, ubi & actus fuit cognitus, &
 aliquid factum, aut non factum, cujus rei
 alia causa*] » Sponso ergo obligat spon-
 » dentes, non vero summam potestatem,
 » nisi hujus voluntas accedat; ad quam ell-

» ciendam solum silentium non sufficere;
 » Auctor dixit l. 2. c. 15. §. 17. n. 1. &
 » 2. Sed si actus aliqui acceperint, qui ad
 » aliam causam probabiliter referri neque-
 » ant, tum recte intelligi, actum ratum
 » esse habitum, d. §. 17. n. 1. & 2.

A D §. VII.

[*Ex sola dissimulatione non potest colligi*]
 » Aliud est si cum malefico qua tali actum
 » est; tunc enim simul de remittenda ea
 » in re poena actum censeretur debet. Vid. l.
 » 3. c. 19. §. 3. n. 1.

[*Opus est accedat actus talis, qui aut ami-
 citiam per se ostendat*] » De quo late actum
 » est l. 3. c. 20. §. 16. seq.

[*Ut fœdus amicitia causa*] » Immo id
 » de omni fœdere verum esse, diximus su-
 » pra l. 3. c. 20. §. 40. quia sua natura
 » omni fœderi amicitia inest.

[*Aut opinionem de tali virtute, cui me-
 rito ante facta condonari debeant*] » Ex va-
 » gis ejusmodi conjecturis juris remissio pla-
 » ne non elicitur. Cum igitur ex tacita
 » voluntate nihil sequatur, nisi ipsi naturæ
 » negotii res, de qua agitur, insit, cer-
 » tum est, pleraque interpretandi regulas,
 » quas Auctor affert, nullius fere momen-
 » ti in disciplina juris naturalis esse; uti
 » plenius demonstravimus l. 2. c. 16. per
 » tot.

C A P U T X X V.

Conclusio, cum monitis ad fidem, & pacem.

I. Monita ad fidem servandam.

II. In bello pacem semper spectandam:

III. Et amplectendam etiam cum da-
 mmo, Christianis præsertim.

IV. Utile id victis:

V. Et victori.

VI. Et quorum res dubia sunt.

VII. Pacem factam summa religione
 servandam.

VIII. Votum, & finis operis.

+ I. I. **A**Tque hic finire me posse arbitror, + non quod omnia dicta
 sint, quæ dici poterant, sed quod dictum satis sit + ad ja-
 cienda fundamenta, + quibus si quis velit superstruere speciosiora opera,
 adeo

adeo me invidentem non habebit; ultro & gratiam referet. Tantum antequam dimitto lectorem, sicut, cum de bello suscipiendo agerem, + monita quædam bello quantum fieri potest declinando adjeci, ita nunc quoque monita pauca addam, + quæ in bello, & + post bellum valeant ad fidei curam, & pacis : + & fidei quidem + tum propter alia, tum ¹ ne spes pacis adimatur. Fide enim non tantum respublica quælibet continetur, ut Cicero ^a dicit, + sed & major illa gentium societas : hac sublata, ut vere ^b Aristoteles, ἀνήνται ἢ πρὸς ἀλλήλους χρεῖα τῶν ἀνθρώπων, + tollitur quod inter homines est commercium.

^a Off. II. 24.

^b Rhet. ad Theod. I, c. 15. c Orat.

pro Rosc. com. c. 6. d Epistola LXXXVIIII pag. 390. Ed. Gronov. maj.

2. Itaque merito idem ille Cicero ^c nefarium esse ait, fidem frangere, + quæ continet vitam : sanctissimum, ut ^d Seneca loquitur, humani pectoris bonum : + quam tanto magis præstare debent summi hominum rectores, + quanto cæteris impunius peccant : itaque fide sublata ^a feris erunt similes, + quarum vim omnes exhorrent. Et + justitia quidem in cæteris suis partibus ² sæpe habet aliquid obscuri : + at fidei vinculum per se manifestum est, immo + ideo quoque usurpatur, ut de negotiis omnium dematur obscuritas.

3. Quo magis regum est religiose hanc colere, + primum conscientiæ, deinde & ³ famæ causa, qua stat regni auctoritas. Ne dubitent igitur, + eos, qui ipsis fallendi artes instillant, + id ipsum facere quod docent. + Non potest diu prodesse doctrina, quæ hominem hominibus infociabilem facit : + adde & Deo invisum.

II. Deinde in tota belli administratione + non potest securus, & Deo fidens animus retineri, + nisi semper in pacem prospectet. Verissime enim dictum a ^e Sallustio : + sapientes pacis causa bellum gerere : cui congruit Augustini ^f sententia : non pacem quæri, ut bellum exercentur, sed bellum

^e Orat. ad Cæs. I. c. 40. Ed. Walf.

^f Epist. 205. ad Bonif.

geri,

G R O T I I.

^a Feris erunt similes] Legati Justiniani apud Procopium Perficorum II. Chosroën sic alloquantur : εἰ μὴ πρὸς παρόντα σὲ, ὃ βασιλεῦ, οἱ λόγοι ἐγίνοντο, ἔκ αν ποτε ὠμέδα Χοσρόην τῆ Καβάδα ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων ἐν ὅπλοις ἦκειν, ἀτιμώσαντα μὲν τῆς διοικουμένης σοὶ ἑνεργῆς ὄρκου, ὃ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀπάντων ὑσπτόν τε ἢ ἐχυρώτατον εἶναι δοκεῖ τῆς ἐς ἀλλήλους πίσεως τε ἢ ἀληθείας ἐνέχυρον διακλύσαντα δὲ τὰς σπονδὰς, ἃν ἢ ἐλπίς ἀπολέσεται μόνη τοῖς διὰ τὴν ἐν πολέμῳ κακοπραγίαν ἔκ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βιωτέυσθιν. ἢ γὰρ ἄλλο ἔδεν τὸ τοιοῦτον εἶποι τις ἂν εἶναι, ἢ τῶν ἀνθρώπων τὴν θάισαν ἐς τὴν τῶν θηρίων μεταβεβλήθαι. ἐν γὰρ τῷ μηδομῆ σπένδεισθαι, τὸ πολεμῆν ἀπέραντα λελεῖψεται πάντας πολεμῆ δὲ, ὃ πέραις ἐκ ἔχων, ἐξαικίζει τῆς φύσεως τῆς αὐτῷ χρωμένως ἐς αἰε πέφυκεν. Nisi ad te presentem, rex, hæc haberetur oratio, nunquam putassemus Chosroën Cabada filium cum armis intraturum in fines Romanos, contemptis prælium juramentis juratis, quod inter homines summum, firmissimumque creditur veritatem, & sulci pignus; ruptis præ-

terea federibus, quæ sola spes relinquitur iis, qui ob belli mala non in tuto vivunt. Quid enim hoc aliud esse dicamus, quam hominum vitam in ferarum vitam mutare? nam sublatis federibus sequetur ut omnes inter se æterna gerant bella. Bella autem sine fine hanc vim habent, ut homines perpetuo teneant naturæ suæ extorres. (Cap. 10.)

G R O N O V I I.

¹ Ne spes pacis] Nam quæ cum eo pax esse potest, a quo nulla securitas est, sed semper insidiæ, aut vis expectandæ sunt? Talis autem, qui fidem, & jusjurandum nullo tibi loco esse demonstravit.

² Sæpe habet aliquid obscuri] Non agnoscitur semper, sed plerumque ab utraque parte speciose prætenditur.

³ Famæ, quo stat] Tacit. 4, annal. 40. Cæteris mortalibus in eo stude consilia, quid conducere sibi putent, principum diversam esse sortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda.

⁴ Id ipsum facere] Ne ipsis quidem filios esse, quibus erga alios perfidiæ sunt auctores.

a VII, pol.
II. &
XIV.

geri, ut pax acquiratur. Ipse Aristoteles ^a non semel accusat gentes, quæ bellicas actiones ^s quasi pro ultimo (aa) fine sibi proponerent. + Ferinum quiddam vis est, quæ in bello maxime eminent: quo diligentius curandum est ut + humanitate temperetur, ne nimium feras imitando discamus hominem.

b Rom.
XII. 18.

c Immo
apud Cic.
Epist.
ad Famil.
IV. 7.

III. Pax ergo tuta satis haberi si potest, ⁶ + & malefactorum, & damnorum, & sumtuum + condonatione non male constat: + præcipue inter Christianos, quibus pacem suam ⁷ Dominus legavit. Cujus ⁸ optimus ^b interpret nos vult, quantum fieri potest, quantum in nobis situm est, cum omnibus pacem quærere. + Viri boni est, initia belli invitum suscipere, extrema non libenter persequi: ut apud ^c Sallustium legimus.

d Lib.
VII. Cap.
40.

IV. Satis quidem + hoc unum esse debet, + sed & plerumque utilitas humana eodem trahit: primum eos, qui minus valent: + quia periculofum est longum cum valentiore certamen, &, ut in navi sit, ⁹ + jactura aliqua redimenda major calamitas, + omiffa ira, ac spe fallacibus, ut recte ^d Livius dixit, auctoribus. Hunc sensum ^b + Aristoteles sic enuntiat: κρείττον τοῖς κρείττοσι μὲρ τι τῶν ἐπαρχόντων προέσθαι, ἢ πολέμῳ κρατήντας αὐτῶς αὐτοῖς χέρμασιν ἀπολέσθαι: *satius est his, qui plus polleunt, aliquid rerum suarum relinquere, quam bello victos cum rebus perire.*

e Lib.
XXX. c.
30.

V. + Sed & eos, qui validiores sunt: quia bonis suis rebus, ut idem + Livius ^e non minus vere ait, ¹⁰ + ampla, ac speciosa dantibus pax est: + ac melior, tutiorque, quam sperata victoria. Cogitandus enim ¹¹ Mars communis: διεξίτιον, ait Aristoteles, τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν πολέμῳ ὡς πολλὰ καὶ ἢ παράλογον γίνονται: *cogitandum in bello, quam multa, quamque improvisa mutationes accidere soleant.* In oratione quadam pro pace (bb) apud Diodorum

G R O T I I.

^b Aristoteles sic enuntiat] Philo vero de constitutione principis (pag. 733. D. Ed. Paris.) hunc in modum: εἰρήνη καὶ ἢ σφόδρ' ἐπιζημιῶ, λοιπὴ δὲ ἐστὶν πύλη. pax quamvis cum magno detrimento, bello utilior. (Locus ARISTOTELIS reperitur in Rhetor. ad Alex. Cap. 3. unde etiam petitus est alter, quem Auctor adfert in paragrapho sequenti. J. B.)

G R O N O V I I.

⁵ Quasi pro ultimo] Propter se expetendas quæ bellum gerent tantummodo, quia nihil præclarior, quam bellum gerere, putarent.

⁶ Et malefactorum] Etiam si pro injuriis, & damnis, & inpenfis parum fatiscat, non repudianda est.

⁷ Dominus legavit] Quasi testamento, & ultimis monitis, mandatque reliquit. (Joann. XIV. 27.)

⁸ Optimus interpret] Internuntius, apostolus.

⁹ Jactura redimenda] Uti tempestate orta jactis in mare mercibus oneribusque aliis le-

vatur navigium, & naufragium vitatur: sic concedendo aliquid potentiori exitium a bello imminens cavendum.

¹⁰ Ampla, & speciosa] Possunt dictare, ac præscribere condiciones, quæ ipsis plus commodi, & gloriæ adferunt. (Vide locum similem ARISTOTELIS, Rhetoric. Lib. I. Cap. 17. in fin. J. B.)

¹¹ Mars communis] Alca belli, quæ sæpe summa miscet imis.

(aa) Ante Stagyritam, Præceptor ipseus PLATO jam id vituperaverat, loco insigni, ubi boni Legislatoris esse ait, pacis causâ potius ea, quæ pertinent ad bellum, quam negotia pacis belli causâ ordinare, & ad bellicas rationes revocare: "Οὐτ' ἂν νομοθέτης ἀκριβῆς, εἰ μὴ χάριν εἰρήνης τὰ πολέμῳ νομοθετεῖ μάλλον, ἢ τῶν πολεμικῶν ἕνεκα τὰ τῆς εἰρήνης." De Legib. Lib. I. pag. 628. E. Tom. II. Ed. H. Steph. J. B.

(bb) Oratio illa erat contra Pacem, non pro Pace: nimirum Demagogi cujusdam Atheniensis Cleophontis, qui ipse rerum gestarum ab Atheniensibus magnitudinem extollebat, ut

dorum culpantur οἱ τὸ μέγεθος τῶν εὐημερημάτων προσφερόμενοι, ὥσπερ τῆς τύχης ἐκ ἐνάλλαξ εἰδισμένης βραβεύειν τὰ κατὰ πόλεμον προτερήματα qui rerum gestarum a se magnitudinem extollunt, plane quasi non is mos esset fortune belli ¹² prospera vicibus largiri. ^c Et maxime metuenda desperantium audacia, tanquam acerrimi ¹³ morientium belluarum morsus.

VI. Quod si uterque + pares sibi videantur, id vero, Cæsare * auctore, + optimum tempus de pace agendi, dum sibi uterque confidit.

VII. + Pax autem facta + qualibuscumque legibus, servanda omnino + ob eam, quam diximus, fidei sanctimoniam, sollicitè cavenda + non tantum perfidia, sed & quidquid ¹⁴ animos exasperat. Nam quod de privatis amicitiiis dixit ^b Cicero, ad has publicas non minus recte aptes: quæ cum omnes summa religione, ac fide tuendæ, tum ex maxime, + quæ ex inimicitiiis revocatæ sunt in gratiam.

VIII. Inscribebat hæc Deus (+ qui solus hoc potest) cordibus eorum, + quorum res Christiana in manu est, + & iisdem ¹⁵ mentem divini, humanique juris intelligentem duit, quæque semper cogitet, + lectam se ministram ad regendos ^d homines, + Deo carissimum animal.

* Bell. civil. lib. III. c. 10.

^b Apud Hieronym. Apol. adv. Ruffin. Lib. I. init.

vulgus ad bellum excitaret. Hujus autem argumenti imbecillitatem prudenter ostendit DIODORUS SICULUS, cujus ipsius verba illa sunt, ὥσπερ τῆς τύχης &c. Biblioth. Hist. Lib. XIII. Cap. 53. pag. 359. Ed. Hem. Steph. Unde patet, Auctorem nostrum, memorie vitio, aut festinantem, loco isto laudando lapsum esse. J. B.

G R O T I I.

Et maxime metuenda desperantium audacia]

Δεινὰ γὰρ ἢ κοῖται ἀποικομένοιο λείοντι.

Quippe timenda etiam morientis lustra leonis.

(Hunc versum, qui Veteris cujusdam Poetæ esse videtur, noster habet à PLUTARCHO, in Vit. *Marii*, sub finem, (pag. 432. C. Ed. Wech.) ubi alio ordine leguntur duæ voces. κοῖται ἢ, non ἢ κοῖται: & vox ἀποικομένοιο exponitur ab Interprete *abeuntis*, non *morientis*. Hæc tamen versio Auctoris nostri potest defendi. Vide quæ diximus in Notis Gallicis ad h. l. in *Addend.* J. B.)

^d Homines, Deo carissimum animal] Sic Chry-

ostomus sermone de eleemosyna (Tom. VI. pag. 927. Edit. Savil.) ἄνθρωπον τὸ περισπῆ-
δατον ζῶον τῷ Θεῷ. (Addamus hominis Eth-
nici testimonium. Is est SIMPLICIUS, qui
Hominem vocat, non inhonoratam neque vi-
lem Dei possessionem, ἐκ ἀτιμον ἢ ἐντελεῖς
τῷ Θεῷ κτήμα. Pag. 239. Edit. Lugd. B.
Salm. Ubi PLATONIS vestigia sequitur,
qui statuit, Homines esse ἐκ τῶν κτημάτων
τοῖς Θεοῖς. In PHÆDONE, pag. 62. B. Tom.
I. Edit. H. Steph. Difertè vero PHILO,
Judæus, Græcè idem, quod heic Aucto-
r noster Latine: Ζῶον τὸ θεοφιλέστατον ὁ ἄνθρω-
πος &c. De Somniis, pag. 581. E. Edit.
Paris. J. B.)

G R O N O V I I.

¹² Prospera vicibus largiri] Parvo intervallo, aut momento interpolito variare, & ex secundis adversas facere.

¹³ Morientium belluarum morsu] *Florus* 2, 15.

¹⁴ Animos exasperat] Contra amicitiam est, ut loquitur 3, 24. 40.

¹⁵ Mentem divini, humanique] Votum Tiberii apud *Tacit.* 4. annal. 38.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I. N.

HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. XXV.

AUCTOR hoc capite oratorem agit, & Coronidis loco causas affert, quibus reges, & alix summæ potestates a bello deterreri debeant; quæ legi omnino merentur. Hoc saltem monendum duximus, frustra Auctorem in §. 1. jactare, se fundamenta circa jura belli, & pacis suppeditasse; nam fragilia ea admodum esse, ex ipsa tractatione apparet. Econtrario vidimus, ex paucissimis positionibus nostris univèrsum jus naturæ per justas conclusiones adeo sequi, ut nullum caput tum belli, tum pacis superfit, quod exinde deduci non possit.

Additio.

„ Auctor finem hic imponit operi, & §. 1. commendat fidem tanquam vinculum humani generis; in §. 2. monet, pacem semper objectum belli esse debere, adeo ut si pax tuta haberi possit, libenter condonari debeant levia damna, §. 3. idque consilium inprimis suppeditat minus valentibus, §. 4. quin etiam potentioribus, ut pacem tutam præferre debeant speratæ victoriæ, cum hostes ad extrema redacti aliquando in desperationem adigantur, §. 5. Cæterum, nullum, inquit, melius esse tempus pacis faciendæ, quam ubi vires sunt æquales, §. 6. Tandem monet, pacem, utut duram, servandam esse ob fidem datam. §. 7. Denique subjungit votum, ut Deus hæc inscribat hominum cordibus. §. 8.

A. D. §. I.

2. NON quod omnia dicta sint, que dici poterant.] „ Auctor enim jus naturæ publi-

„ cum proprie tractavit, indeque opus sum; „ partem jurisprudentiæ longe nobilissimam: „ continere, dixit. *Proleg.* §. 31. & 32.

Ad jacienda fundamenta] „ Idem dixit: „ in *Proleg.* §. 39. pr.

Quibus si quis velit superstruere speciosiora opera] „ Id est, speciales jurisprudentiæ

„ naturalis partes; quod quomodo fieri possit, consilium suppeditat in *proleg.* §.

„ 31. Nos in ipso tractatu observavimus, „ ex principiis Auctoris, nimirum ex *jure*

„ *sociali*, ex *jure laxiori*, ex *jure gentium*:

„ *voluntario*, ex *jure divino voluntario*, ex „ *lege Evangelii*, ex *conjectura voluntatis*.

„ (hæc enim sunt fundamenta a Grotio „ laudata), nullam obligationem humani

„ generis sequi. Probavimus, vana, & non „ va hæc nomina esse jurium, quæ vel non

„ existunt, vel ad jurisprudentiæ disciplinam „ nam non pertinent.

Monita quadam bello quantum fieri potest declinando adjeci] „ *Vid. l. 2. c. 24.*

„ *per tot.*

Quæ in bello] „ Ut nimirum bello ex necessaria, & justa causa suscepto, non

„ tantum fides hosti data durante bello servetur, sed & pacis causa bellum geratur.

Post bellum] „ Ne pax, & fides ad faciendum bellum data temere violetur.

Et fidei quidem] „ In bello datæ.

Tum propter alia] „ Rationem, cur natura fides hosti data servanda sit, exposuimus *supra. l. 2. c. 11. §. 1. l. 3. c. 19. §. 1.*

Sed & major illa gentium societas] „ Unde jus gentium voluntarium deducit:

„ quale non existere, diximus in *Proleg.* „ §. 17. & *L. 1. c. 1. §. 14.*

Tollitur quod inter homines est commercium:

cium] „ Absque fide non subsistit commercium inter homines; adeoque servanda „ omnino est.

2 Quae continet vitam] „ I. e. Sine qua „ homines tuto vivere non possunt.

Quam tanto magis prestare debent summi hominum rectores] „ Fidem reges in „ primis decere, tum conscientiae, tum fa- „ mae causa, ait infra n. 3. Atque hinc „ statuit, regum fidem vim juramenti ha- „ bere, l. 2. c. 13. §. 22.

Quanto ceteris impunitius peccant] „ Quia „ superiore non habent, qui ab iis pœ- „ nam sumat.

Quarum vim omnes exhorrent] „ Quia „ promiscue in omnes sævire solent.

Iustitia quidem in ceteris suis partibus saepe habet aliquid obscuri] „ Quia uterque „ litigantium iustitiam causæ sibi vindicare „ solet.

At fidei vinculum per se manifestum est] „ Facile enim apparet, an aliquid contra „ id, in quod consensum est, committatur.

Ideo quoque usurpatur, ut de negotiis o- mnis dematur obscuritas] „ Ideo enim fi- „ des datur, ne dubium aliquid supersit.

Primum conscientia] „ Quia promissor „ ipsa ratione naturali jus dat ei, cui pro- „ mittitur, quod jus ei, cuius est, ex re- „ gula naturæ tribui debet, l. 2. c. 11. §. 1. & l. 3. c. 19. §. 1. n. 2. & 3.

Eos, qui ipsis fallendi artes instillant] „ I. e. ministros perfidiam suadentes.

Non potest diu prodesse doctrina, que ho- minem hominibus insociabilem facit] „ Nam „ etiam potentissimos aliorum ope indige- „ re, supra dixit. Proleg. §. 22.

Adde, & Deo invisum] „ Omnis enim „ perfidiae vindex est Deus.

A D §. II.

NON potest securus, & Deo fidens ani- mus retineri] „ I. e. cum pietate pugnat „ bellum.

Nisi semper in pacem prospiciet] „ Bellum „ enim geritur ut jus reparetur: & ex hac „ sola necessitate licitum est; quæ cessat si „ per pacem juris reparatio obtineri potest.

Sapientes pacis causa bellum gerere] „ Conf. „ l. 1. c. 1. §. 1. l. 3. c. 15. §. 2. Proleg. „ §. 25. junct. l. 1. c. 2. §. 1. n. 6.

Ferinum quoddam vis est] „ Vid. l. 1. c. „ 7. §. 1. n. 4. item §. preced.

Humanitate temperetur] „ Quam Au- „ ctor passim in bellis commendat. Vid. l. „ 3. c. 13. §. 4. l. 2. c. 2. §. 6.

A D §. III.

EX malefactorum, & damnorum, & sumptuum] „ Bellum enim agitur 1. ad inju- „ riæ illatæ, 2. ad damnorum bello dato- „ rum, 3. ad impensarum culpa alterius „ factorum reparationem.

Condonatione non male constat] „ I. e. re- „ mitti potius debet injuria, quam bello „ vindicari, si in posterum de securitate sa- „ tis caveatur. Vid. l. 2. c. 24. §. 2. seq.

Præcipue inter Christianos, quibus pacem suam dominus legavit] „ Et qui in eo per- „ fectissimum Christi imitantur exemplum, „ qui pro nobis adhuc impiis mori voluit. „ Vid. l. 2. c. 24. §. 1. n. 1.

Viri boni est, initia belli invitum susci- pere] „ Vid. l. 2. c. 24. §. 9.

A D §. IV.

HOC unum] „ Imitari exemplum Ser- „ vatoris.

Sed & plerumque utilitas humana eodem trahit] „ Pax victori, & victo utilis est.

Quia periculosum est longum cum valentio- re certamen] „ Prudentiæ ergo regula est, „ tempori cedere, l. 2. c. 24. §. 7.

Jaçtura aliqua redimenda major calamitas] „ Pars aliqua imperii cedi potest, & debet, „ ut totum servetur, l. 3. c. 20. §. 5. l. „ 2. c. 24. §. 5. & 6.

Omissa ira, ac spe, fallacibus, &c. aucto- ribus] „ Nam pax talis irrita per extentio- „ nem vis, & metus, reddi non potest.

Aristoteles sic enuntiat] „ Latus hanc „ doctrinam exposuit Auctor l. 2. c. 24. „ §. 6.

A D §. V.

SED & eos, qui validiores sunt] „ Pax „ etiam validioribus utilis est.

Livius] „ Sunt verba Annibalis apud Liv. „ l. 30. c. 30. Similia vide apud eundem „ l. 23. c. 13. Testim. b.

Ampla

Ampla, ac speciosa dantibus pax est] „Vid.
„ *Gron. b.* Unde alibi probavimus, pace
„ repudiata justitiam causæ in alteram par-
„ tem transire. *Prol. §. 24.*

*Ac melior, tutiorque, quam sperata vi-
„ gloria*] „ Utpote quæ incerta adhuc est.

A D §. VI.

P A R E S] „ Scilicet viribus.

Optimum tempus de pace agendi] „ Quod
„ latius exposuit Auctor *supra l. 2. c. 24.*
„ §. 9.

A D §. VII.

P A X autem facta] „ Hactenus Auctor
„ monita dedit, quæ *in bello* valent. Se-
„ quuntur nunc monita, quæ *post bellum*
„ commendat. *Add. supra §. 1. n. 1.*

Qualibuscunque legibus servanda omnino] „
„ Adeo ut nunquam exceptio vis, & me-
„ tus, paci opponi possit. *L. 3. c. 19. §.*
„ *12. l. 2. c. 17. §. 19.*

*Ob eam, quam diximus, fidei sanctimo-
„ niam*] „ Quia is, qui fidem dat, jus in al-
„ terum qua hostem transfert, quod ei

„ tribuere debet. Neque vis illa injusta di-
„ ci potest, quia alias posita perpetuum in-
„ ter homines bellum foret.

Non tantum perfidia] „ Hæc enim nun-
„ quam in hostem, nedum in amicum li-
„ cita est. *Vid. l. 3. c. 1. §. 22. c. 4.*
„ §. 18.

*Quæ ex inimicitis revocata sunt in gra-
„ tiam*] „ Ne refricentur vulnera antiqua,
„ incendiumque in majus excrescat.

A D §. VIII.

Qui solus hoc potest] „ A quo solo vera
„ pax proficiscitur. *Aug. de civ. Dei l. 3.*
„ c. 9.

Quorum res Christiana in manu est] „
„ Rectorum populorum, qui nomen Chri-
„ stianum profitentur.

*Et iisdem mentem divini, humanique-
„ juris intelligentem*] „ Intelligit jus natura.
„ *Vid. supra proleg. §. 2. Vid. Gron. b.*

*Letam se ministram ad regendos homi-
„ nes*] „ Principes enim sunt vicarii summi
„ numinis, ejusque nomine, ac jure, ho-
„ minibus imperant.

Deo charissimum animal] „ *Conf. pro-*
„ *leg. §. 6.*

Finis Librorum de Jure Belli, ac Pacis.

Ex vita S. LUDOVICI Regis Francorum descri-
pta a Joinvillio cap. LXXXIX.

QUI in magno erant regis consilio, saepe eum reprehendebant, quod tantum laboris sumeret ad pacem inter externos reponendam; mendose eum facere quod non eos bellare sineret; aliquanto post fore ut rectius transigatur. Respondebat rex, non recte eos loqui. Si, inquit, principes, & dynasta vicini regni mei viderent me facile perpeti, ut bella inter se gererent, dicerent inter se, Rex Francorum dolo malo nos bellare patitur, atque inde odium in me conciperent, & aliquando me incursarent, unde malum regno meo evenire posset. Præterea fieri posset ut & Dei iram in me accerferem, cum dicat Deus, benedictos esse, qui operam dant ut ad pacem, & concordiam revocentur discordantes. Affirmare possum, & Burgundiones, & Lotharingos inspecta regis bonitate, & justitia tam ejus fuisse amantes, eique obsequentes, ut causas controversiarum inter ipsos ortarum apud ipsum agerent. Vidi eos saepe venientes modo Lutetiam, modo Remos, Melodunum, modo in loca alia, in quibus rex erat.

Ex vita ejusdem juxta Mandata S. LUDOVICI
Regis data filio ex actis Collegii ra-
tionalium in urbe Parisiensi.

SI qua controversia, aut actio in te moveatur, inquire in veritatem tam contra te, quam pro te. Si quid alieni habere te animadvertas, quod aut te, aut majores tuos cepisse constet, fac illico restituatur. Cave bellum geras adversus Christianum quemquam, nisi ex multorum consilio, & ita si bellum evitare non possis. Quod si bellum habeas, abstine ab ecclesiasticis, & iis, qui tibi nihil nocere. Si inter subditos tuos bellum, aut rixa orientur, fac eos ad concordiam reducas quamprimum fieri potest. Sæpe specta quid Bailivi, Præpositi, & alii officiales tui faciant, & in eorum actus inquire, ut si quid corrigendum sit, id corrigas. Fac nullum turpe peccatum regnet in regno tuo.

HUGONIS

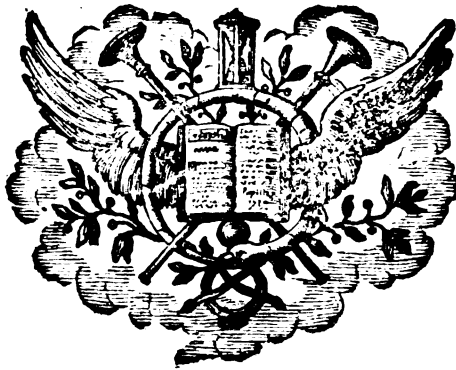
HUGONIS GROTII
MARE LIBERUM.

SIVE

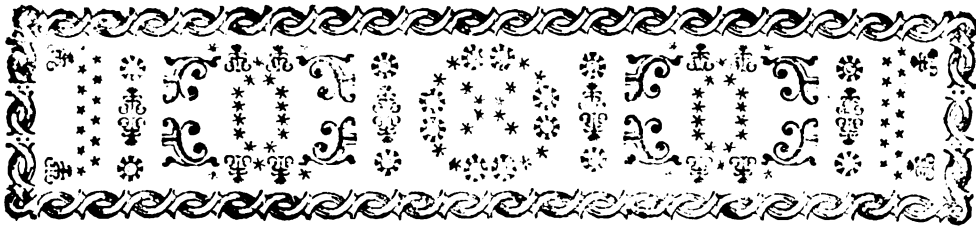
*De Jure, quod BATAVIS competit ad Indicana
Commercium,*

DISSERTATIO.

K k k 2

AD

A D

PRINCIPES, POPULOSQUE

LIBEROS ORBIS CHRISTIANI.

ERROR est non minus vetus, quam pestilens, quo multi mortales, et autem maxime, qui plurimum vi, atque opibus valent, persuadent sibi, aut, quod verius puto, persuadere conantur, justum, atque injustum non suapte natura, sed hominum inani quadam opinione, atque consuetudine distingui. Itaque illi & leges, & aequitatis speciem in hoc inventa existimant, ut eorum, qui in parenâi conditione nati sunt, dissensiones, atque tumultus coërceantur: ipsis vero, qui in summa fortuna sunt collocati, jus omne ajunt ex voluntate, voluntatem ex utilitate metiendam. Hanc autem sententiam absurdam plane, atque natura contrariam auctoritatis sibi nonnihil conciliasse haud adeo mirum est, cum ad morbum communem humani generis, quo sicut vitia, ita vitiorum patrocinia sectamur, accesserint adulantium artes, quibus omnis potestas obnoxia est. Sed contra extiterunt nullo non saeculo viri liberi, sapientes, religiosi, qui falsam hanc persuasionem animis simplicium evellerent, ceteros autem ejus defensores impudentia convincerent. Deum quippe esse monstrabant conditorem, rectoremque universi, imprimis autem humana natura parentem, quam ideo, non uti cetera animantia, in species diversas, variaque discrimina segregasset, sed unius esse generis, una etiam appellatione voluisset contineri, dedisset insuper originem eandem, similem membrorum compagem, vultus inter se obversis, sermonem quoque, & alia communicandi instrumenta, ut intelligerent omnes, naturalem inter se societatem esse, atque cognationem. Huic autem a se fundata aut domui, aut civitati, sum-

K k k 3

mum

mum illum principem, patremque familias suas quasdam scripsisse leges; non in aere, aut tabulis, sed in sensibus, animisque singulorum, ubi in-
 vitis etiam, & averfanibus legenda occurrerent. His legibus summos pa-
 riiter, atque infimos teneri. In has non plus regibus licere, quam plebi
 adversus decreta decurionum, decurionibus contra praesidium edicta, pra-
 sidibus in regum ipsorum sanctiones. Quin illa ipsa populorum, atque
 urbium singularum jura ex illo fonte dimanare, inde sanctimoniam suam,
 atque majestatem accipere. Sicut autem in ipso homine alia sunt, quae
 habet cum omnibus communia, alia quibus ab altero quisque distingui-
 tur: ita earum rerum, quas in usum hominis produxisset natura, alias
 eam manere communes, aliis cujusque industria, ac labore proprias fieri
 voluisse. de utrisque autem datas leges ut communibus quidem sine detri-
 mento omnium omnes uterentur; de ceteris autem quod cuique contigisset,
 eo contentus abstineret alieno. Hac si homo nullus nescire potest nisi
 homo esse desierit, hac si gentes viderunt quibus ad verum omne cacu-
 ticniibus sola natura fax illuxit, quid vos sentire, ac facere equum est,
 principes, populique Christiani? Si quis durum putat, ea a se exigere, quae
 tam sancti nominis professio requirit, cujus minimum est ab injuriis ab-
 stinere, certe quid sui fit officii scire quisque potest ex eo, quod alteri
 praecipit. Nemo est vestrum, qui non palam edicat, rei quemque sua esse
 moderatorem, & arbitrum: qui non fluminibus, locisque publicis cives om-
 nes uti ex aequo, & promiscue jubeat, qui non commeandi, commercan-
 dique libertatem omni ope defendat. Sine his si parva illa societas,
 quam rempublicam vocamus, constare non posse judicatur (& certe con-
 stare non potest) quamobrem non eadem illa ad sustinendam totius hu-
 mani generis societatem, atque concordiam erunt necessaria? Si quis
 adversus haec vim faciat, merito indignamini, exempla etiam pro fla-
 gitii magnitudine statuitis, non alia de causa, nisi quia, ubi ista pas-
 sim licent, status imperii tranquillitas esse non potest. Quod si rex in
 regem, populus in populum inique, & violenter agat, id nonne ad
 perturbandam magna illius civitatis quietem, & ad summi custodis spe-
 ctat injuriam? Hoc interest, quod sicut magistratus minores de vul-
 go judicant, vos de magistratibus, ita omnium aliorum delicta cogno-
 scenda vobis, & punienda mandavit rex universi, vestra exceptit sibi. Is
 autem quanquam supremam animadversionem sibi reservat, tardam,
 occultam, inevitabilem, nihilominus duos a se iudices delegat, qui re-
 bus humanis intersint, quos nocentium felicissimus non effugit, con-
 scientiam

*scientiam cuique suam, & famam sive existimationem alienam. Hæc
tribunalia illis patent, quibus alia præclusa sunt: ad hæc infirmi
provocant: in his vincuntur, qui vincunt viribus: qui licentia mo-
dum non statuunt, qui vili putant constare quod emitur humano
sanguine, qui injurias injuriis defendunt, quorum manifesta facinora
necesse est & consentiente bonorum judicio damnari, & sui ipsorum a-
nimi sententia non absolvi. Ad utrumque hoc forum nos quoque novam
causam afferimus; non hercule de stillicidiis, aut tigno injuncto, qua-
les esse privatorum solent, ac ne ex eo quidem genere, quod frequens
est inter populos, de agri jure in confinio harentis, de amnis, aut in-
sula possessione: sed de omni prope Oceano, de jure navigandi, de
libertate commerciorum. Inter nos, & Hispanos hæc controversa sunt—
Sitne immensum, & vastum mare regni unius, nec maximi accessio:
populone cuiquam jus sit volentes populos prohibere, ne vendant, ne
permutent, ne denique commeent inter sese: potueritne quisquam quod
suum nunquam fuit largiri, aut invenire quod jam erat alienum: an
jus aliquod tribuat manifesta longi temporis injuria. In hac disceptatio-
ne ipsis, qui inter Hispanos præcipui sunt divini, atque humani juris
magistri, calculum porrigimus, ipsius denique Hispania proprias le-
ges imploramus. Id si nihil juvat, & eos, quos ratio certa convincit,
cupiditas vetat desistere, vestram, Principes, majestatem, vestram
fidem quotquot estis ubique, Gentes, appellamus. Non perplexam,
non inirricatam movemus questionem. Non de ambiguis in religione
capitibus, qua plurimum habere videntur obscuritatis, qua tantis tam
diu animis decertata, apud sapientes hoc fere certum reliquerunt, nus-
quam minus inveniri veritatem, quam ubi cogitur assensus. Non de statu
nostra reipublica, & libertate armis haud parva, sed vindicata: de
qua recte statuere ii demum possunt, qui jura patria Belgarum, mores
avitos, & institutum non in leges regnum, sed ex legibus principa-
tum accurate cognoverint; in qua tamen questione aequis iudicibus ex-
treme servitutis depulsa necessitas; subtilius inquirentibus decreti tot
nationum publica auctoritas, infensis etiam, & malevolis adversariorum
confessio nihil dubitandum reliquit. Sed quod hic proponimus, nihil cum
istis commune habet. nullius indiget anxie disquisitionis. non ex divini
codicis pendet explicatione, cujus multa nulli non capiunt. non ex unius
populi scitis, qua ceteri merito ignorant. Lex illa, è cujus præscripto ju-
ra. an. lum est, inventu est non difficilis, utpote eadem apud omnes:*

&

& facilis intellectu, utpote nata cum singulis, singulorum mentibus insita. Jus autem, quod petimus, tale est, quod nec rex subditis negare debeat, neque Christianus non Christianis. A natura enim oritur, qua ex aquo omnium parens est, in omnes munifica, cujus imperium in eos extenditur, qui gentibus imperant, & apud eos sanctissimum est, qui in pietate plurimum profecerunt. Cognoscite hanc causam Principes, cognoscite Populi. si quid iniquum postulamus, scitis qua vestra, & e vobis eorum, qui viciniore nobis estis, apud nos semper fuerit auctoritas. monete, parcbimus. Quin si quid a nobis hac in re peccatum est, iram vestram, odium denique humani generis non deprecamur. Sin contra se res habet, quid agendum sit, vestra religioni, & æquitati relinquimus. Olim inter populos humaniores summum nefas habebatur, armis eos impetere, qui res suas arbitris permetterent. Contra qui tam equam conditionem recusarent, ii non ut unius, sed ut omnium hostes ope communi comprimebantur. Itaque eam in rem videmus ista federa, iudices constitutos. Reges ipsi, valideque gentes nihil aque gloriosum, ac magnificum deputabant, quam aliorum coercere insolentiam, aliorum infirmitatem, atque innocentiam sublevare. Qui si mos hodieque obtineret, ut humani nihil a se alienum homines arbitrarentur, profecto orbe non paulo pacatiore uteremur, refrigesceret enim multorum audacia, & qui justitiam utilitatis causa nunc negligunt, iniustitiam damno suo dediscerent. Sed hoc ut in causa isthac non frustra forte speramus, ita illud certo confidimus; bene rebus expensis existimatuos vos omnes, imputari nobis non magis posse pacis moras, quam belli causas: ac proinde uti hæcenus amici nobis, faventes, atque benevoli fuistis, ita vos aut etiam magis in posterum fore. quo nihil optatius iis potest contingere, qui primam partem felicitatis putant bene facere, alteram bene audire.

CAPUT I

Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem.

Propositum est nobis, breviter, ac dilucide demonstrare, jus esse Batavis, hoc est, Ordinum Federatorum Belgico-Germaniæ subditis ad Indos, ita uti navigant, navigare, cumque ipsis commercia colere. Fundamentum struimus hanc juris gentium, quod primum vocant, regulam certissimam, cujus perspicua, atque immutabilis est ratio: *licere cuiusvis genti quamvis alteram adire, cumque ea negotiari.* Deus hoc ipse per naturam loquitur, cum ea cuncta, quibus vita indiget, omnibus locis suppeditari a natura non vult: artibus etiam aliis alias gentes dat excellere. Quo ista? nisi quod voluit mutua egestate, & copia humanas foveri amicitias, ne singuli se putantes sibi ipsis sufficere, hoc ipso redderentur insociabiles? Nunc factum est, ut gens altera a terius suppleret inopiam, divinæ justitiæ instituto, ut eo modo (sicut Plinius dicit ^a) quod genitum esset uspiam, apud omnes natum videretur. Poetas itaque canentes audimus:

Nec vero terra ferre omnes omnia possunt.

Item:

Excudent alii ^b: & quæ sequuntur. Hoc igitur qui tollunt, illam laudatissimam tollunt humani generis societatem, tollunt mutuas benefaciendi occasiones, naturam denique ipsam violant. Nam & ille, quem Deus terris circumfudit, oceanus, undique & undique versus navigabilis, & ventorum statim, aut extraordinarii flatus, non ab eadem semper, & a nulla non aliquando regione spirantes, nonne significant satis concessum a natura cunctis gentibus ad cunctas aditum? Hoc Seneca ^o summum naturæ beneficium putat, quod & vento gentes locis dissipatas miscuit, & sua omnia in regiones ita descripsit, ut necessarium mortalibus esset inter ipsos commercium. Hoc igitur jus ad cunctas gentes æqualiter pertinet: quod clarissimi jurisconsulti ^a eo usque producant, ut negent, ullam rempublicam, aut Principem prohibere in universum posse, quo minus alii ad subditos suos accedant, & cum illis negotientur. Hinc jus descendit hospitale sanctissimum: hinc quæ ^c:

*Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.*

Et alibi ^f:

— *littusque rogamus*

Innocuum, & cunctis undamque, auramque pacem:

Et scimus, bella quædam ex hac causa cœpisse, ut Megarensibus in Athenienses ^g, Bononiensibus in Venetos ^b: Castellanis etiam in Americanos has justas potuisse belli causas esse, & cæteris probabiliores Victoria ^h putat, si

Tom. IV.

L I I

pere-

^a *Paucis*

^b *Virgil*

^c 3. 4.

Nat. qu.

^d *Inst.*

rerum dico.

^e 1. *Et L.*

nemo in-

itur. ff. col.

vide. Cont.

de Jur. bel.

l. 1. c. 19.

vid. E.

mercatores

C. de com.

e Virg. 1.

Æn.

f 7. Æn.

g Diod.

11. Plut.

Peric.

h Sig.

alt. de Reb.

Ital.

i Vict. de

Indis par-

te 2. n. 1,

2, 3, 4, 5,

6, 7. Adle.

Covar. in

e. pecca-

tum. S. 2.

n. 4. iei.

Quinta

2 Num.
 o. 20.
 1 Aug.
 1. 4. qu. 44.
 super Nu.
 Et est c.
 ult. 23, 4, 2.
 m Soph.
 Trachin.
 n L. 3.
 Conf. 293.
 o 4. Hist.
 p Alc. 7.
 Conf. 130.
 Covar. c.
 peccatum.
 p. 2. §. 9.
 Bart. ad
 L. 1. C. de
 Pagan.

peregrinari, & degere apud illos prohiberentur, si arcerentur a participatione earum rerum quæ jure gentium, aut moribus communia sunt, si denique ad commercia non admitterentur. Cui simile est quod in Mosis ⁴ historia, & inde apud Augustinum ¹ legimus, juxta bella Israelitas contra Amorrhæos gessisse, quia innoxius transitus denegabatur, qui *jure Humanae Societatis* æquissimo patere debebat. Et hoc nomine Hercules Orchomeniorum, Græci sub Agamemnone Myſorum Regi arma intulerunt ^m; quasi libera essent naturaliter itinera ut Baldus dixit ⁿ: accusanturque a Germanis apud Tacitum ^o Romani, quod colloquia, congressusque gentium arcerent, fluminaque, & terras, & cælum quodammodo ipsum clauderent. Nec ullus titulus Christianis quondam in Sarracenos magis placuit, quam quod per illos terræ Judææ aditu arcerentur ^p. Sequitur ex sententia, Lusitanos, etiam si domini essent earum regionum, ad quas Batavi proficiscuntur, injuriam tamen facturos si aditum Batavis, & mercatum præcluderent.

Quanto igitur iniquius est volentes aliquos a volentium populorum commercio secludi, illorum opera, quorum in potestate nec populi isti sunt, nec illud ipsum, qua iter est; quando latrones etiam, & piratas non alio magis nomine detestamur, quam quod illi hominum inter se comæatus obsident, atque infestant?

C A P U T I I.

Lusitanos nullum habere jus dominii in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.

NON esse autem Lusitanos earum partium dominos, ad quas Batavi accedunt, puta Javæ, Taprobanae, partis maximæ Moluccarum, certissimo argumento colligimus, quia dominus nemo est ejus rei, quam nec ipse unquam, nec alter ipsius nomine possedit. Habent insulæ istæ, quas dicimus, & semper habuerunt suos Reges, suam rempublicam, suas leges, sua jura: Lusitanis mercatus, ut aliis gentibus conceditur: itaque & tributa cum pendunt, & jus mercandi a Principibus exorant, dominos se non esse, sed ut externos advenire satis testantur: ne habitant quidem nisi precario. Et quanquam ad dominium titulus non sufficiat, quia & possessio requiritur, cum aliud sit rem habere, aliud jus ad rem consequendam, tamen ne titulum quidem dominii in eas partes Lusitanis ullum esse affirmo, quem non ipsis eripuerit Doctorum, & quidem Hispanorum sententia. Primum si dicent, inventionis præmio eas terras sibi celsisse, nec jus, nec verum dicent. Invenire enim non illud est oculis usurpare, sed apprehendere, ut Gordiani epistola ostenditur ^a: unde Grammatici invenire, & occupare ^b pro verbis ponunt idem significantibus; & tota Latinitas quod adepti sumus, id demum invenisse nos dicit, cui oppositum est perdere. Quin & ipsa naturalis ratio,

o. L. 6.
 B. v. sate
 rei n. c. de
 Ale. iust.
 b. Non
 Marc. c. 4.
 de verba
 o. repara.
 P. de Con-
 sum. cont.
 Juris. tv.
 l. 3. c. 1.
 in fine v.
 de Donell.
 de Jure
 Civ. l. 4.
 p. 10.

& legum diferta verba ^c, & eruditorum interpretatio manifeste ostendit, ad titulum dominii parandum eam demum sufficere inventionem, quæ cum possessione conjuncta est, ubi scilicet res mobiles apprehenduntur, aut immobili-
 bus terminis, atque custodia sepiuntur ^d: quod in hac specie dici nullo modo potest. Nam præsidia illic Lusitani nulla habent. Quid quod ne reperisse quidem Indiam ullo modo dici possunt Lusitani, quæ tot a sæculis fuerat celeberrima. Jam ab Horatii tempore :

*Impiger extremos currit mercator ad Indos.
 Per mare pauperiem fugiens. ^e*

Taprobanes pleraque quam exacte nobis Romani describere ^f? Jam vero & cæteras insulas ante Lusitanos non finitimi tantum Persæ, & Arabes, sed Europæi etiam, præcipue Veneti noverant. Præterea inventio nihil juris tribuit, nisi in ea, quæ ante inventionem nullius fuerant ^g. Atqui Indi, cum ad eos Lusitani venerunt, etsi partim idololatræ, partim Mahumetani erant, gravibusque peccatis involuti, nihilominus publice, atque privati rerum, possessionumque suarum dominium habuerunt, quod illis sine justa causa eripi non potuit ^h. Ita certissimis rationibus post alios auctores maximi nominis concludit Hispanus Victoria ⁱ: *Non possunt, inquit, Christiani seculares, aut ecclesiastici possessate civili, & principatu privare infideles, eo duntaxat titulo, quia infideles sunt, nisi ab eis alia injuria profecta sit.* Fides enim, ut recte inquit Thomas ^k, non tollit jus naturale, aut humanum, ex quo dominia profecta sunt. Immo credere infideles non esse rerum suarum dominos, hæreticum est: & res ab illis possessas illis ob hoc ipsum eripere furtum est, & rapina, non minus, quam si idem fiat Christianis. Recte igitur dicit Victoria, non magis ista ex causa Hispanis jus in Indos quaesitum, quam Indis fuisset in Hispanos, si qui illorum priores in Hispaniam venissent. Neque vero sunt Indi Orientis amentes, & insensati, sed ingeniosi, & solertes, ita ut ne hinc quidem prætextus subjiciendi possit desumi, qui tamen per se satis est manifestæ iniquitatis. Jam olim Plutarchus *πρόφασιν πλεονεξίας* fuisse dicit *ἡμερώσαι τὰ βαρβαρικά*, improbam scilicet alieni cupiditatem hoc sibi velum obtendere, quod barbariem mansuefacit. Et nunc etiam color ille redigendi invitas gentes ad mores humaniores, qui Græcis olim, & Alexandro usurpatus est, a Theologis omnibus, præsertim Hispanis ^m, improbus, atque impius censetur.

^c Instit. de Rerum divif. §. illud quaesitum est.
^d L. 3. §. Novatius in fine ff. de acq. posses.

^e Lib. 1. epist. 1.
^f Vide Plin. Nat. hist. l. 6. 1, 22.

^g L. 3. ff. de acquir. rer. dom.

^h Covarr. in c. peccatum §. 10. n. 2, 4. &

ⁱ De posses. civili, part. 1. n. 9. & 2, 2. quest. 10. artic. 12.

^k Vict. de Indis parte 1. n. 4, 5, 6, 7. & n. 19.

^m Vide Vasq. in pref. n. 10.

C A P U T I I I.

Lusitanos in Indos non habere jus dominii titulo donationis Pontificie.

SEcundo si Pontificis Alexandri Sexti divisione utentur, ante omnia illud attendendum est, volueritne Pontifex contentiones tantum Lusitanorum, &

^a Vide
Osorium.

^b Vide §.

40. *Inst.*

de rer. divo.

^c Luc. 12.

14. *Job.*

18, 36.

^d *Vict. de*

Indis. p. 1.

num. 25.

Vict. 16.

num. 27.

^e Vide

Vasq. c.

21. *contr.*

ill. Turre-

Crem. l. 2.

§. 113. *Hu-*

go 69. dist.

cum ad

Verum.

Bern. in 2.

lib. ad Eug.

Vict. de

Ind. p. 1.

n. 27. *Cov.*

in c. pecca-

tum §. 9.

num. 7.

^f *Matt.*

20, 26.

Joh. 6, 15.

27.

^g *Vit.*

Dist. n. 23.

Cov. de lo-

co 1. Cor.

§. in fine.

Thom. 2,

2. 12, 2.

Agula l. 1.

c. 2. num. 29. Vict. ibid. n. 30. Cov. d. loco.

b Vide locum Cajetani *infr. § Thom. 2, a. 9. 26. art. 3.*

Sylv. de infid. §. 7. Inn. in c. quod super bis de voto. Vict. n. 31.

Castellanorum dirimere, quod potuit sane, ut lectus inter illos arbitet; sed ut & ipsi Reges jam ante inter se ea de re federa quædam pepigerant^a: & hoc si ita est, cum res inter alios acta sit, ad cæteras gentes non pertinebit: non vero prope singulos mundi trientes duobus populis donare. Quod etsi voluisset, & potuisset Pontifex, non tamen continuo sequeretur, dominos eorum locorum esse Lusitanos, cum donatio dominum non faciat, sed secuta traditio^b: quare & huic causæ possessio deberet accedere. Tum vero si quis jus ipsum sive divinum, sive humanum scrutari volet, non autem ex commodo suo metiri, facile deprehendet, donationem ejusmodi ut rei alienæ nullius esse momenti. Disputationem de potestate Pontificis, hoc est, episcopi Romanæ ecclesiæ hic non aggrediar, nec quicquam ponam nisi ex hypothesis, hoc est, quod consententur homines inter eos eruditissimi, qui plurimum Pontificiæ tribuunt auctoritati, maxime Hispani: qui cum pro sua perspicacia facile vident, Dominum Christum omne a se terrenum imperium abdicasse^c, mundi certe totius dominium, qua homo fuit, non habuisse, & si habuisset, nullis tamen argumentis astrui posse jus illud in Petrum, aut Romanam ecclesiam Vicarii jure translatum: cum alias etiam certum sit, multa Christum habuisse, in quæ Pontifex non successerit^d, intrepide affirmarunt (utæ ipsorum verbis) Pontificem non esse dominum civilem, aut temporalem totius orbis^e. Immo etiam si quam talem potestatem in mundo haberet, eam tamen non recte exerciturum, cum spirituali sua jurisdictione contentus esse debeat, sæcularibus autem Principibus eam concedere nullo modo posse. Tum vero si quam habeat potestatem^f, eam habere, ut loquuntur, in ordine ad spiritualia. Quocirca nullam illi esse potestatem in populos infideles, ut qui ad ecclesiam non pertineant^g. Unde sequitur ex sententia Cajetani^b, & Victorix, & potioris partis tam Theologorum, quam Canonistarum^g, non esse idoneum titulum adversus Indos, vel quia Papa dederit provincias illas tanquam dominus absolute, vel quia non recognoscunt dominium Papæ: atque adeo ne Sarracenos quidem ista titulo unquam spoliatos.

C A P U T I V.

Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli.

^{ad. num.} **H**is igitur sublatiis cum manifestum sit, quod & Victoria scribit^a, Hispanos ad terras remotiores illas navigantes nullum jus secum attulisse occupandi eas provincias, unus duntaxat titulus belli restat, qui & ipse si justus esset, tamen ad dominium proficere non poterit, nisi jure præiæ, hoc est, post

post occupationem. Atqui tantum abest, ut Lusitani eas res occupaverint, ut cum plerisque gentibus, quas Batavi accesserunt, bellum eo tempore nullum haberent. Et sic igitur nullum jus illis quæri potuit: cum etiam si quas ab Indis pertulissent injurias, eas longa pace, & amicis commerciis remisisse merito censeantur. Quanquam ne fuit quidem quod bello obtenderent. Nam qui barbaros bello persequuntur, ut Americanos Hispani, duo solent prætexere, quod ab illis commercio arceantur, aut quod doctrinam veræ religionis illi nolint agnoscere. Et commercia quidem Lusitani ab Indis impetrarunt, ut hac in parte nihil habeant quod querantur. Alter vero ^b obtentus nihilo est justior, quam ille Græcorum in barbaros, quo Boëtius ^c respexit:

*An distant quia dissidentque mores,
Injustas acies, & fera bella movent,
Alternisque volunt perire telis?
Non est justa satis sevitiæ ratio.*

Ista autem & Thomæ, & concilii Toletani, & Gregorii, & Theologorum, Canonitarum, Jurisprudentiumque fere omnium conclusio est ^d: Quantumcunque fides annunciata sit barbaris (nam de his, qui subditi ante fuerunt Christianis Principibus, item de apostatis alia est quæstio) probabiliter, & sufficienter, & si noluerint eam respicere, non tamen licere hac ratione eos bello persequi, & spoliare bonis suis ^e. Operæ pretium est in hanc rem ipsa Cajetani verba describere ^f: Qui lam, ait, infideles nec de jure, nec de facto subsunt secundum temporalem jurisdictionem Principibus Christianis, ut inveniuntur pagani, qui nunquam imperio Romano subditi fuerunt, terras habitantes, in quibus Christianum nunquam fuit nomen. Horum namque domini, quamvis infideles, legitimi domini sunt, sive regali, sive politico regimine gubernantur: nec sunt propter infidelitatem à dominio suorum privati, quum dominium sit ex jure positivo, & infidelitas ex divino jure, quod non tollit jus positivum, ut superior in questione habitum est. Et de his nullam scio legem quoad temporalia. Contra hos nullus Rex, nullus Imperator, nec Ecclesia Romana potest movere bellum ad occupandas terras eorum, aut subjiciendos illos temporaliter: quia nulla subest causa justa belli, cum Jesus Christus, Rex Regum, cui data est potestas in celo, & in terra, miserit ad capiendam possessionem mundi, non milites armate militiæ, sed sanctos prædicatores, sicut oves inter lupos. Unde nec in testamento veteri, ubi armata manu possessio erat capienda, terræ infidelium inductionem lego bellum alicui propter hoc, quod non erant fideles: sed quia volebant dare transitum, vel quia eos offenderant, ut Madiantæ, vel ut recuperarent sua, divina largitate sibi concessa. Unde gravissime peccaremus, si jilem Christi Jesu per hanc viam ampliare contenderemus: nec essent legitimi Domini illorum: sed magna atrocitatem committeremus, & teneremur ad restitutionem, utpote injusti debellatores, aut occupatores. Mittendi essent ad hos prædicatores boni viri, qui verbo, & exemplo converterent eos ad Deum: & non qui eos opprimant, spoliarent, scandalizent, subjiciant, & duplo gehennæ filios faciant, more Phariseo-

^b Vite
Vasq. c. 24.
contr. ill.
IV. Et. de
Indis p. 2.
m. 10.

^c Metaph.
lib. 4. de
Consol.

^d Thom.

2, 2. q. 10.

art. 8. c.

de Judaic.

dist. 45. c.

qui sinceræ

eudem dist.

Innoc. d.

loco Bart.

ad l. 1. C.

de pag. Co-

vart. ad c.

peccatum.

p. 2. §. 9.

§ 10. Aya-

la de Jure

belli l. 1.

c. 2. n. 28.

urg.

^e Matt.

10, 23.

^f ad Sum.

Thom. 2, 2.

q. 66. art.

3.

rum. Et in hanc formam audimus sæpe a Senatu in Hispania, & Theologis, præcipue Dominicanis, decretum fuisse, sola verbi prædicatione non bello Americanos ad fidem traducendos: libertatem etiam, quæ illis eo nomine erepta esset, restitui debere, quod à Paulo tertio Pontifice, & Carolo V. Imperatore, Hispaniarum Rege, comprobatum dicitur. Omittimus jam, Lusitanos in plerisque partibus religionem nihil promovere, ne operam quidem dare, cum soli lucro invigilent. Immo & illud ibi verum esse, quod de Hispanis in America Hispanus scripsit, non miracula, non signa audiri, non exempla vitæ religiosæ, quæ ad eandem fidem alios possent impellere, sed multa scandala, multa facinora, multas impietates. Quare cum & possessio, & titulus deficiat possessionis, neque res, ditionesque Indorum pro talibus haberi debeant, quasi nullius ante fuissent, neque cum illorum essent, ab aliis recte acquiri potuerint, sequitur Indorum populos, de quibus nos loquimur, Lusitanorum proprios non esse, sed liberos, & sui juris: de quo ipsi doctores Hispani non dubitant &.

g. *Vit.*
in fine par.
a. 7. rele-
tione de
Indis.

C A P U T V.

Mare ad Indos, aut jus eò navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis.

SI ergo in populos, terrasque, & ditiones Lusitani jus nullum quæsierunt, videamus an mare, & navigationem, aut mercaturam sui juris facere poterint. De mari autem prima sit consideratio, quod cum passim in jure aut nullius, aut commune, aut publicum Juris gentium dicatur, hæc voces quid significant ita commodissime explicabitur, si Poetas ab Hesiodo omnes, & Philosophos, & Jurisconsultos veteres imitati in tempora distinguamus ea, quæ tempore forte haud longo, certa tamen ratione, & sui natura distincta sunt. Neque nobis vitio verti debet, si in juris a natura procedentis explicatione auctoritate, & verbis eorum utimur, quos constat naturali judicio plurimum valuisse. Sciendum est igitur, in primordiis vitæ humanæ aliud, quam nunc est, dominium, aliud communionem fuisse^a. Nam dominium nunc proprium quid significat, quod scilicet ita est alicujus ut alterius non sit eodem modo. Commune autem dicimus, cujus proprietas inter plures consortio quodam, aut consensu collata est, exclusis aliis. Linguarum paupertas coëgit voces easdem in re non eadem usurpare. Et sic ista nostri moris nomina ad jus illud pristinum, similitudine quadam, & imagine, referuntur. Commune igitur tunc non aliud fuit, quam quod simpliciter proprio opponitur: Dominium autem facultas non injusta utendi re communi, quem usum Scholasticis^b visum est facti non juris vocare, quia qui nunc in jure usus vocatur, proprium est quiddam, aut, ut illorum more

^a *Vide*
Glos. Et
Castr. in
lex hoc ju-
ro Et c. jus
nat. dist. 1.
^b *Vide*
Vasq. con-
trou. usu
freq. cap.
1. num. 10.
^c *exiit qui*
seminat. de
Verb. sig.
in 6. clem.
exiit de
paradiso de
verb. sign.

more loquar, privative ad alios dicitur. Jure primario Gentium, quod & Naturale interdum dicitur, & quod Poëtæ alibi ætate aurea, alibi Saturni, aut Justitiæ regno depingunt, nihil proprium fuit: quod Cicero dixit: *Sunt autem privata nulla natura.* Et Horatius:

*Nam propriæ telluris herum natura nec illum,
Nec me, nec quenquam statuit.*

Neque enim potuit natura dominos distinguere. Hoc igitur significato res omnes eo tempore communes fuisse, dicimus, idem innuentes quod Poëtæ, cum primos homines in medium quæsisse, & Justitiam casto federe res medias tenuisse dicunt: quod ut clarius explicant, negant eo tempore campos limite partitos, aut commercia fuisse ulla.

———— *promiscua vira per agros
Præstiterant cunctis communia cuncta videri.*

Recte additum est *videri*, propter translationem, ut diximus, vocabuli. Communio autem ista ad usum referebatur:

———— *per omnium cunctis iter,
Communis usus omnium rerum fuit.*

Cujus ratione dominium quoddam erat, sed universale, & indefinitum: Deus enim res omnes non huic, aut illi dederat, sed humano generi, atque eo modo plures in solidum ejusdem rei domini esse non prohibebantur: quod si hodierna significatione sumamus dominium, contra omnem est rationem. Hoc enim proprietatem includit, quæ tunc erat penes neminem.

Aptissime autem illud dictum est:

———— *omnia rerum
Usurpantis erant.*

Ad eam vero, quæ nunc est, dominiorum distinctionem non impetu quodam, sed paulatim ventum videtur, initium ejus monstrante natura. Cum enim res sint nonnullæ, quarum usus in abusu consistit, aut quia conversæ in substantiam utentis nullum postea usum admittunt, aut quia utendo fiunt ad usum deteriores, in rebus prioris generis, ut cibo, & potu, proprietates statim quædam ab usu non sejuncta emicuit. Hoc enim est proprium esse, ita esse cujusquam, ut & alterius esse non possit; quod deinde ad res posterioris generis, vestes puta, & res mobiles alias, aut se moventes ratione quadam productum est. Quod cum esset, ne res quidem immobiles omnes, agri puta, indivisæ manere potuerunt: quanquam enim horum usus non simpliciter in abusu consistat, eorum tamen usus abusus cujusdam causa comparatus est; ut arva, & arbusta cibi causa, pascua etiam vestium; omnium autem usibus promiscue sufficere non possunt. Repertæ proprietati lex posita

e Avienis
in Arat.

d Seneca
Octavo.

e Avienis

f. p. de
usuf. ear.
rer. que
usu conf.
Extrav. de
verb. sign.
ad condito.
nem q. quia
quorundam
Thom. 2. 71.

posita est, quæ naturam imitaretur. Sicut enim initio per applicationem corporalem usus ille habebatur, unde proprietatem primum ortam diximus: ita simili applicatione res proprias cujusque fieri placuit. Hæc est quæ dicitur occupatio, voce accommodatissima ad eas res, quæ ante in medio positæ fuerant: quo Seneca Tragicus alludit:

Sen.
Thyest.

———— in medio est scelus
Positum occupanti.

b Sen.
Ben. l. 7.
c. 12.
i Decl.
13.
k de Off.
1.

Et Philoſophus ^b: *Equeſtria omnium Equitum Romanorum ſunt: in illis tamen locus meus ſit proprius, quem occupavi.* Hinc Quinctilianus ⁱ dicit, quod omnibus naſcitur, induſtriæ eſſe præmium; & Tullius, ^k factas eſſe veteri occupatione res eorum, qui quondam in vacua venerant. Occupatio autem hæc in rebus, quæ poſſeſſioni renituntur, ut ſunt feræ beſtiæ, perpetua eſſe debet, in aliis ſufficit, corpore ceptam poſſeſſionem animo retineri. Occupatio in mobilibus eſt apprehenſio, in immobilibus inſtructio, aut limitatio: unde Hermogenianus cum dominia diſtincta dicit, addit, agris terminos poſitos, ædificia collocata ^l. Hic rerum ſtatus a poëtiſ indicatur:

l L. 5. ff.
de juſt. &
jur.

*Tum laqueis captare ſeras, & fallere viſco
Inventum:*

m Virg.
1. Georg.
n Ovid.
in Metam.

*Tuum primum ſubiſcere domos. m
Communemque prius, ceu lumina ſolis, & aura
Cantus humanum longo ſignavit limite meſſor. n*

Celebratur poſt hæc, ut Hermogenianus indicat, commercium, cujus gratia

o Ovid.
Metam. 1.

Fluctibus ignotis inſultavere carina. o

Eodem autem tempore & republicæ inſtitui ceperunt: atque ita eorum, quæ a prima communione divulſa erant, duo facta ſunt genera. Alia enim ſunt publica, hoc eſt, populi propria (quæ eſt genuina iſtius vocis ſignificatio) alia mere privata, hoc eſt, ſingulorum. Occupatio autem publica eodem modo ſit, quo privata. Seneca ^p: *ſines Athenienſium, aut Campanorum vocamus, quos deinde inter ſe vicini privata terminatione diſtinguunt.* Gens enim unaquæque

p De Benef. 7. 4.

*Partita ſines regna conſtituit, novas
Extruxit urbes. q*

q Seneca
Octav.

r Offic. 1.
s Lib. 1.
t Vide
Duar. in
tit. de rer.
div. &
qual.

Hoc modo dicit Cicero ^r, agrum Arpinatem Arpinatum dici, Tuſculanum Tuſculanorum, ſimiliſque eſt, inquit, *privatarum poſſeſſionum deſcriptio, ex quo quia ſuum cujusque ſit, eorum, quæ natura fuerant communia, quod cuique obſigit, ut quiſque teneat.* Contra autem Thucydides, eam terram, quæ in diſiſione populo nulli obvenit, ἀόριστον, hoc eſt, indefinitam, & limitibus nullis circumſcriptam vocat ^t. Ex his, quæ hæcenus dicta ſunt, duo intelligi

telligi possunt. Prius est, eas res, quæ occupari non possunt, aut occupatæ nunquam sunt, nullius proprias esse posse: quia omnis proprietas ab occupatione coeperit. Alterum vero, eas res omnes, quæ ita a natura comparatæ sunt, ut aliquo utenæ nihilominus aliis quibusvis ad usum promiscue sufficiant, ejus hodieque conditionis esse, & perpetuo esse debere, cujus fuerant cum primum a natura protitæ sunt. Hoc Cicero voluit ^u: *Ac latissime quidem patens hominibus inter ipsos, omnibus inter omnes, societas hæc est, in qua omnium rerum, quas ad communem usum natura genuit, est servanda communitas.* Sunt autem omnes res hujus generis, in quibus sine detrimento alterius alteri commodari potest. Hinc illud esse dicit Cicero, *non prohibere aqua profluente.* Nam aqua profluens qua talis non qua flumen est, inter communia omnium a Jurisconsultis refertur: & a poeta: *

u Qfco. 12

* Ovid.
lib. 6. *Metamorphos.*

*Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum est.
Nec solem proprium Natura nec aera fecit,
Nec tenues undas. in publica numera veni.*

Dicit hæc non esse natura propria, sicut Ulpianus, natura omnibus patere, tum quia primum a natura prodita sunt, & in nullius adhuc dominium pervenerunt (ut loquitur ^z Neratius) tum quia, ut Cicero dicit, a natura ad usum communem genita videntur. Publica autem vocat tralatitia significatione, non quæ ad populum aliquem, sed quæ ad societatem humanam pertinent, quæ publica juris gentium in legibus vocantur ^a, hoc est, communia omnium, propria nullius. Hujus generis est aer, duplici ratione, tum quia occupari non potest, tum quia usum promiscuum hominibus debet. Et eisdem de causis commune est omnium maris elementum, insuatum scilicet ita, ut possideri non queat, & omnium usibus accommodatum: sive navigationem respicimus, sive etiam piscaturam. Cujus autem juris est mare, ejusdem sunt si qua mare aliis usibus eripiendo sua fecit, ut arenæ maris, quarum pars terris continua littus dicitur ^b. Recte igitur Cicero ^c: *quid tam commune, quam mare fluuantibus, littus ejus?* etiam Virgilius auram, undam, littus cunctis patere dicit. Hæc igitur sunt illa, quæ Romani vocant communia omnium jure naturali ^d, aut quod idem esse diximus, publica juris gentium: sicut & usum eorum modo communem, modo publicum vocant. Quamquam vero etiam ea nullius esse, quod ad proprietatem attinet, recte dicantur, multum tamen differunt ab his, quæ nullius sunt, & communi usui attributa non sunt, ut feræ, pisces, aves: nam ista si quis occupet, in jus proprium transire possunt, illa vero totius humanitatis consensu proprietati in perpetuum excepta sunt propter usum, qui cum sit omnium, non magis omnibus ab uno eripi potest, quam a te mihi quod meum est. Hoc est quod Cicero dicit inter prima esse Justitiæ munera, rebus communibus pro communibus uti. Scholastici dicerent, esse communia alia affirmative, alia privative. Distinctio hæc non modo Jurisprudentibus usitata est, sed vulgi etiam confessionem exprimit: unde apud Athenæum

y L. 13. ff. com. præd.

z L. 14. ff. de acq. rer. dom. Loco citato. Vid. Com. com. civ. lib. 3. cap. 2. Donnell. lib. 4. cap. 2.

a L. ult. de usufructu.

b L. 10. de rer. div. c. Loco cit.

d §. 1. & 5. Inst. de rer. div. L. 1. l. 2. §. 1. 10. ff. eod. tit. L. 14. §. 1. 50. de acq. rer. dom. l. 12. §. ult. l. 14. de inj. L. 3. D. ne quid in loco publ. cum l. seq.

Tom. IV.

M m m

con-

convivator mare commune esse, dicit, at pisces capientium fieri. Et in Plautina Rudente servo dicenti, *mare quidem commune certo est omnibus*, assentit piscator; addenti autem, *in mari inventum est, commune est*, recte occurrit:

Meum quod rete, atque hami nacti sunt, meum potissimum est.

Mare igitur proprium omnino alicujus fieri non potest, quia natura commune hoc esse non permittit, sed jubet; immo ne littus quidem: nisi quod hæc addenda est interpretatio: ut si quid earum rerum per naturam occupari possit, id eatenus occupantis fiat, quatenus ea occupatione usus ille promiscuus non læditur. Quod merito receptum est: nam cum ita se habet, cessat utraque exceptio, per quam evenisse, diximus, ne omnia in jus proprium transcriberentur. *f* Quoniam igitur inædificatio species est occupationis, in littore licet ædificare, si id fieri potest sine cæterorum incommodo, ut Pomponius & loquitur, quod ex Scævola explicabimus, nisi usus publicus, hoc est communis, impediretur. Et qui ædificaverit, soli dominus fiet: quia id solum nec ullius proprium, nec ad usum communem necessarium fuit, est igitur occupantis: sed non diutius, quam durat occupatio, quia reluctari mare possessioni videtur, exemplo feræ, quæ si in naturalem se libertatem receperit, non ultra captoris est, ita & littus postliminio mari cedit. Quicquid autem privatum fieri occupando, idem & publicum, hoc est, populi proprium posse, ostendimus. *h* Sic littus imperii Romani finibus inclusum, populi Romani esse, Celsus ex stimat: quod si ita est, minime mirandum est, eundem populum subditis suis occupandi littoris, modum per Principem, aut Prætozem potuisse concedere. Cæterum, & hæc occupatio non minus, quam privata, ita restringenda est, ne ulterius porrigatur, quam ut salvus sit usus juris gentium. Nemo igitur potest a populo Romano *i* ad littus maris accedere prohiberi, & retia siccare, & alia facere, quæ semel omnes homines in perpetuum sibi licere voluerunt. Maris autem natura hoc differt a littore, quod mare nisi exigua sui parte nec inædificari facile, nec includi potest: & ut posset, hoc ipsum tamen vix contingeret sine usus promiscui impedimento. Si quid tamen exiguum ita occupari potest, id occupanti conceditur. Hyperbole est igitur:

*Contracta pisces æquora sentiunt
Jactis in altum molibus. k*

Nam Celsus jactas in mare pilas ejus esse, dicit, qui jecerit. Sed id non concedendum, si deterior maris usus eo modo futurus sit. Et Ulpianus eum, qui molem in mare jactat, ita tuendum dicit, si nemo damnum sentiat. *m* Nam si cui hæc res nocitura sit, interdictum utique, *Ne quid in loco publico fiat*, competiturum. Ut & Labeo, si quid tale in mare struatur, interdictum vult competere, *Ne quid in mari, quo portus, statio, iterve navigiis deterius sit, fiat*. Quæ autem navigationis, eadem piscatus habenda est ratio, ut communis maneat omnibus. Neque tamen peccabit si quis in maris diver-

*Vide
Don. l. 4.
c. 2.*

f §. 5.
*Inst. de rer.
div. l. 5.
§. 1. ff. de
rer. div.
l. 24. ff. de
damno inf.
§. L. 50.
de acq. rer.
dom. l. 4.
ne quid in
loco pub.
l. 10. de
rerum div.
l. 14. de
acq. rer.
dom.*

h d. l. 2.
*ne quid in
loco pub.
Donel. l. 4.
c. 2. §. c.
p. d. l. 50.
de acq. rer.
dom. l. 2.
in pr. §.
§. 10. §.
§. 16. ne
quid in lo-
co pub.*

i L. 4. ff.
*de er. div.
vis. Vide d.
l. 3. ff. ne
quid in lo-
co pub.*

k Horat.
*l. d. l. 3.
m* L. 2.
*§. 2. ne
quid in lo-
co publ.*

n L. 1. c.
*17. ff. de
summo.*

diverticulo piscandi locum sibi palis circumfepiat, atque ita privatum faciat: sicut Lucullus exciso apud Neapolim monte ad villam suam maria admisit^o. ^{o Plin. l. 9. c. 54.} Et hujus generis puto fuisse, piscinas maritimas, quarum Varro, & Columella meminerunt. Nee Martialis alio spectavit, cum de Formiano Apollinaris loquitur^p:

*Si quando Nereus sentit Æoli regnum,
Ridet procellas tuta de suo mensa.*

<sup>p Lib. 10.
Epig. 10.</sup>

Et Ambrosius^q Inducit mare intra prædia tua, ne desint bellua. Hinc apparere potest, quæ mens Pauli fuerit, cum dicit, r si maris proprium jus ad aliquem pertineat, Uti possidetis interdictum ei competere. Esse quidem hoc interdictum ad privatas causas comparatum, non autem ad publicas, (in quibus etiam ea comprehenduntur, quæ jure gentium communi facere possumus) sed hic jam agi de jure fruendo, quod ex causa privata contingat, non publica, sive communi. Nam, teste Marciano^s, quicquid occupatum est, & occupari potuit, id jam non est juris gentium, sicut est mare. Exempli causa, si quis Lucullum, aut Apollinarem in privato suo, quatenus diverticulum maris incluserant, piscari prohibuisset, dandum illis interdictum Paulus putavit, non solum injuriarum actionem, ob causam scilicet privatæ possessionis. Immo in diverticulo maris, sicut in diverticulo fluminis, si locum talem occuparim, ibique piscatus sim, maxime si animum privatim possidendi plurium annorum continuatione testatus fuerim, alterum eodem jure uti prohibebo: ut ex Marciano^t colligimus, non aliter, quam in lacu, qui mei domini est. Quod verum quamdiu durat occupatio, quemadmodum in littore antea diximus. Extra diverticulum idem non erit, ne scilicet communis usus impediatur^u. Ante ædes igitur meas, aut prætorium, ut piscari aliquem prohibeam, usurpatum quidem est, sed nullo jure, adeo quidem ut Ulpianus^v contemta ea usurpatione, si quis prohibeatur, injuriarum dicat agi posse. Hoc imperator Leo^x (cujus legibus non utimur) contra juris rationem mutavit, voluitque *πρόθυρα*, hoc est, vestibula maritima, eorum esse propria, qui oram habitarent, ibique eos jus piscandi habere: quod tamen ita procedere voluit, ut septis quibusdam remotoriis, quas *επὸχος* Græci vocant, locus ille occuparetur: existimans, nimirum, non fore ut quis exiguam maris portionem alteri invideret, qui ipse toto mari ad piscandum admitteretur. Certe ut quis magnam maris partem, etiamsi possit, publicis utilitatibus eripiat, non tolerandæ est improbitatis: in quam merito Vir Sanctus^y invehitur: *Spatia maris sibi vindicant jure mancipii, pisciumque jura sicut vernaculorum, conditione sibi servitii subjecta commemorant. Iste, inquit, sinus maris meus est, ille alterius. Dividunt elementa sibi potentes.* Est igitur mare in numero earum rerum, quæ in commercio non sunt^z, hoc est, quæ proprii juris fieri non possunt. Unde sequitur, si proprie loquamur, nullam maris partem in territorio, populi alicujus posse censeri. Quod ipsum Placentinus sensisse videtur, cum dixit: Mare ita esse commu-

<sup>q De Nat
buth. c. 3.
r L. 14. ff.
de injuriis.</sup>

<sup>s L. 4. ff.
de rer. div.</sup>

<sup>t L. 7. de
div. et
temp. præf.</sup>

<sup>u L. 45.
ff. de usu-
cap.
v L. 13.
§. 7. ult.
ff. de injur.
x Novella
Leon. 102,
103, 104.
Vide Cuj.
14. obs. 1.</sup>

<sup>y Ambros.
l. 5. Hex.
c. 10.</sup>

<sup>z Donell.
l. 4. e. 6.</sup>

a Job.
Faber. ad
d. §. 5.
Inst. de
rer. div.
ad l. DD.
ad l. 9. ff.
ad l. Rhod.
de iust.
b l. 7. ne
quid in lo-
co publ.

c V. l. 9.
ff. de iudi-
ciii. Vide
l. 15. ff. de
public.
Gl. ff. in l.
2. de ver-
divis. §. in
d. l. 3. §.
in §. 1.
Inst. de ver-
div. Bal.
in d. l. 2.

d Bal. in
c. in princ.
in 2. col.
Quibus
no. lib. sed.
ami. adde
l. n. c. C.
de clas. lib.
11. §. Ang.
in l. 14. ff.
de injur.
l. 13. ff.
Con. n.
præl. adde
l. 4. eod. tit.

e C. qua
sunt Regu-
lia in Reu-
di.
f Vide
Balbum
præscr. 4.
parte 5.
parte prim.
9. 6. n. 4.
§. d. l. 13.
§. 7. vers.
conductori.
ff. de injur.
l. 1. ff. de
hco publ.
fruendo.

ne, ut in nullius dominio sit nisi solius Dei: & Johannes Faber ^a, cum mare asserit relictum in suo jure, & esse primævo, quo omnia erant communia. Alioquin nihil differrent quæ sunt omnium communia ab his, quæ publica proprie dicuntur, ut mare a flumine. Flumen populus occupare potuit, ut inclusum finibus suis, mare non potuit. Territoria autem sunt ex occupationibus populorum, ut privata dominia ex occupationibus singulorum. Vidit hoc Celsus ^b, qui clare satis distinguit inter littora, quæ populus Romanus occupare potuit, ita tamen ut usui communi non noceretur, & mare, quod pristinam naturam retinuit. Nec ulla lex diversum indicat ^c. Quæ vero leges a contrariæ sententiæ auctoribus citantur, aut de insulis loquuntur, quas clarum est occupari potuisse, aut de portu, qui non communis est, sed proprie publicus. Qui vero dicunt, mare aliquod esse imperii Romani, dictum suum ita interpretantur, ut dicant, jus illud in mare ultra protectionem, & jurisdictionem non procedere: quod illi jus a proprietate distinguunt: nec forte satis animadvertunt id ipsum, quod Populus Romanus, clades præsidio navigantium disponere potuit, & deprehensos in mari piratas punire, non ex proprio, sed ex communi jure accidisse, quod & aliæ liberæ gentes in mari habent. Illud interim fatemur, potuisse inter gentes aliquas convenire, ut capti in maris hac, vel illa parte, hujus, aut illius reipublicæ judicium subirent, atque ita ad commoditatem distinguendæ jurisdictionis in mari fines describi, quod ipsos quidem eam sibi legem ferentes obligat ^d, ac alios populos non item: neque locum alicujus proprium facit, sed in personas contrahentium jus constituit. Quæ distinctio, ut natura i rationi consentanea est, ita Ulpiani responso quodam comprobatur, qui rogatus, an duorum prædiorum maritimarum dominus, alteri eorum, quod venderet, servitutem potuisset imponere, ne inde in certo maris loco piscari liceret, respondet: rem quidem ipsam, mare scilicet, servitute nullæ affici potuisse, quia per naturam hoc omnibus pateret, sed cum bona fides contractus legem venditionis servari exposceret, personas possidentium, & in jus eorum succedentium per istam legem obligari. Verum est, loqui Jurisconsultum de prædiis privatis, & lege privata; sed in territorio, & lege populorum eadem hic est ratio, quia populi respectu totius generis humani privatorum locum obtinent. Similiter redditus, qui in piscationes maritimas constituti Regalium numero censentur, non rem, hoc est, mare, aut piscationem, sed personas obligant ^e. Quare subditi, in quos legem ferendi potestas reipublicæ, aut principi ex consensu competit, ad onera ista compelli forte poterunt: sed exteris jus piscandi ubique immune esse debet, ne servitus imponatur mari, quod servire non potest. Non enim maris eadem, quæ fluminis ratio est ^f: quod cum sit publicum, id est, populi, jus etiam in eo piscandi a populo, aut Principe concedi, aut locari potest, ita ut ei, qui conduxit, etiam interdictum veteres dederint *de loco publico fruendo*, addita conditione, si is, cui locandi jus fuerit, fruendum alicui locaverit ^g: quæ conditio in mari evenire non potest. Cæterum, qui ipsam piscationem numerant inter Regalia, ne quidem illum locum, quem interpretabantur,

fatis

fatis inspexerunt; quod Iferniam, & Alvotum non latuit. Demonstratum est
 b, nec populo, nec privato cuiquam jus aliquod proprium in ipsum mare, ^{b Ad d.}
 (nam diverticulum excipimus) competere posse, cum occupationem nec ^{cap. Quæ}
 natura, nec usus publici ratio permittat. Hujus autem rei causa instituta ^{sint Reg-}
 fuerat hæc disputatio, ut appareret, Lusitanos mare, quo ad Indos navigatur, ^{lia.}
 sui juris non fecisse. Nam utraque ratio, quæ proprietatem impedit, in hac
 causa est, quam in cæteris omnibus, infinito efficacior. Quod in aliis dif-
 ficile videtur, in hac omnino fieri non potest: quod in aliis iniquum judi-
 camus, in hac summe barbarum est, atque inhumanum. Non de mari in-
 teriore hic agimus, quod terris undique infusum alicubi etiam fluminis la-
 titudinem non excedit, de quo tamen satis constat locutos Romanos juss-
 consultos, cum nobiles illas adversus privatam avaritiam sententias edide-
 runt: de oceano quæritur, quem immensum, infinitum, rerum parentem,
 cælo conterminum antiquitas vocat: cujus perpetuo humore non fontes tan-
 tum, & flumina, & maria, sed nubes, sed ipsa quodammodo sidera pasci,
 veteres crediderunt: qui denique per reciprocas ætuum vices terram hanc
 humani generis sedem ambiens, neque teneri, neque includi potest, & pos-
 sidet verius, quam possidetur. In hoc autem oceano non de sinu, aut fre-
 to, nec de omni quidem eo, quod e littore conspici potest, controversia
 est. Vindicant sibi Lusitani quicquid duos orbis interjacet, tantis spatiis
 discretos, ut plurimis sæculis famam sui non potuerint transmittere. Quod
 si Castellanorum, qui in eadem sunt causa, portio accedat, parvo minus
 omnis oceanus duobus populis mancipatus est, aliis tot gentibus ad septen-
 trionum redactis angustias: multumque decepta est natura, quæ cum ele-
 mentum illud omnibus circumfudit, omnibus etiam suffecturum credidit. In
 tanto mari si quis usu promiscuo solum sibi imperium, & ditionem excipe-
 ret, tamen inmodicæ dominationis affectator haberetur: si quis piscatu ar-
 ceret alios, insanæ cupiditatis notam non effugeret. At qui etiam naviga-
 tum impedit, quo nihil ipsi perit, de eo quid statuemus? Si quis ab igni,
 qui totus suus est, ignem capere, lumen suo de lumine, alterum prohiberet,
 lege hunc humanæ societatis reum peragerem: quia vis ea est istius naturæ,

Ut nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit. ^b

¶ Eodem.

Quidni enim, quando sine detrimento suo potest, alteri communicet in-
 sis, quæ sunt accipienti utilia, danti non molesta? hæc sunt, quæ phi-
 losophi ^l non alienis tantum, sed & ingratis præstari volunt. Quæ vero in ^{¶ Cicero de}
 rebus privatis invidia est, eadem in re communi non potest non esse imma- ^{off. 1.}
 nitas. Improbissimum enim hoc est, quod naturæ instituto, consensu gen- ^{1 Sen. lib.}
 tium, meum non minus, quam tuum est, id te ita interciperi, ut ne ^{3. cap. 28.}
 usum quidem mihi concedas, quo concesso nihilominus id tuum sit, quam
 antea fuit. Tum vero etiam qui alienis incumbunt, aut communia interci-
 piunt, certa quadam possessione se tuentur. Quia enim prima, ut diximus,
 occupatio res proprias fecit, idcirco imaginem quandam domini præfert

M m m 3

quævis

quamvis injusta detentio. At Lusitani num, sicuti terras solemus, sic mare illud impositis prædiis ita undique cinxerunt, ut in ipsorum manu esset quos vellent excludere? at vero tantum hoc abest, ut ipsi etiam, cum adversus alios populos mundum dividunt, non ullis limitibus aut natura, aut manu positus, sed imaginaria quadam linea se tueantur. Quod si recipitur, & dimensio talis ad possidendum valet, jamdudum nobis Geometræ terras, Astronomi autem cœlum eriperent. Ubi hic igitur est ista, sine qua nulla dominia cœperunt, corporis ad corpus adjunctio? nimirum apparet, in nulla te verius dici posse quod Doctores nostri prodiderunt ^m: mare cum sit incomprehensibile, non minus, quam aer, nullius populi bonis potuisse applicari. Si vero ante alios navigasse, & viam quodammodo aperuisse, hoc vocant occupare, quid esse potest magis ridiculum? nam cum nulla pars sit maris, in quam non aliquis primus ingressus sit, sequetur, omnem navigationem ab aliquo esse occupatam. Ita undique excludimur. Quin & illi, qui terrarum orbem circumvecti sunt, totum sibi oceanum acquisivisse dicendi erunt. Sed nemo nescit, navem per mare transeuntem non plus juris, quam vestigii relinquere. Verum etiam quod sibi sumunt, neminem ante ipsos eum oceanum navigasse, id minime verum est. Magna enim pars ejus, de quo agitur, maris ambitu, Mauritanix jam olim navigata est, ulterior, & in orientem vergens victoriis Magni Alexandri lustrata est usque in Arabicum sinum ⁿ. Olim autem hanc navigationem Gaditanis percognitam fuisse, multa argumento sunt. Cajo Cæsare Augusti filio in Arabico sinu regeunte, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis agnita. Et quod Cælius Antipater tradidit, vidisse se, qui ex Hispania in Æthiopiam commercii gratia navigasset. Etiam Arabibus, si verum est quod Cornelius Nepos testatus est, Eudoxum quendam sua ætate cum Lathyrum Regem Alexandrix fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum. Pœnos autem, qui re maritima plurimum valuerunt, eum Oceanum non ignorasse, longe clarissimum est, cum Hanno, Carthaginis potentia florente, circumvectus a Gadibus ad finem Arabix, præternavigato scilicet promontorio, quod nunc bonæ spei dicitur, (vetus videtur nomen *Hesperion ceras* fuisse) omne id iter, situmque littoris, & insularum, scripto complexus sit, testatusque ad ultimum non mare sibi, sed comœatum defuisse. Ab Arabico autem sinu ad Indiam, Indicique oceani insulas, & auream usque Chersonesum, quam esse Japanem credunt plerique, etiam re Romana florente navigari solitum, iter, a Plinio ^o descriptum, legationes ab Indis ad Augustum, ad Claudium etiam ex Taprobane insula, deinde gesta Trajani, & tabulæ Ptolemæi satis ostendunt. Jam suo tempore Strabo ^p Alexandrinorum mercatorum classẽ ex Arabico sinu, ut Æthiopiæ ultima, ita & Indiæ petiisse testatur, cum olim paucis navibus id auderetur. Inde magna populo Romano vectigalia. Addit Plinius ^q, impositis sagittariorum cohortibus piratarum metu navigatum: solamque Indiam quingenties sestertium, si Arabiam addas, & Seres, milies annis omnibus Romano imperio ademisse: & merces centuplicato venditas. Et hæc quidem vetera satis arguunt, primos non fuisse Lusitanos.

In

^m Joann.
Fab. ad S.
5. Inst. de
rer. div.

ⁿ Ex Plin.
l. 2. c. 69
& lib. 6.
c. 31. &
Mela l. 3.

^o Plin.
l. 6. c. 23.

^p Lib. 2.
c. 17.

^q Loco
cit. & l.
12. c. 19.

In singulis autem sui partibus oceanus ille & tunc, cum eum Lusitani ingressi sunt, & nunquam non cognitus fuit. Mauri enim, Æthiopes, Arabes, Persæ, Indi eam maris partem, cujus ipsi accolæ sunt, nescire nequam potuerunt. Mentiuntur ergo, qui se mare illud invenisse jactant. Quid igitur, dicet aliquis, parumne videtur, quod Lusitani intermissam multis forte sæculis navigationem primi repararunt, &, quod negari non potest, Europæis gentibus ignotam ostenderunt, magno suo labore, sumtu, periculo? immo vero si in hoc incubuerunt, ut quod soli reperissent id omnibus monstrarent, quis adeo est amens, si non plurimum se illis debere profiteatur? eandem enim gratiam, laudemque, & gloriam immortalem illi promeruerint, qua omnes contenti fuerunt rerum magnarum inventores, quotquot scilicet non sibi, sed humano generi prodesse studuerunt. Sin Lusitanis suus ante oculos quæstus fuit, lucrum, quod semper maximum est in prævertendis negotiationibus, illis sufficere debuit. Et scimus, itinera prima proventus interdum quater decuplos, aut etiam uberiores dedisse: quibus factum ut inops diu populus ad repentinam divitias subito prorumperet, tanto luxus apparatu, quantus vix beatissimis gentibus in supremo progressæ diu fortunæ fastigio fuit. Si vero eidem in hoc præiverunt, ne quisquam sequeretur, gratiam non merentur, cum lucrum suum respexerint, lucrum autem suum dicere non possunt, cum eripiant alienum. Neque enim illud certum est, nisi iussissent eo Lusitani, iturum fuisse neminem. Adventabant enim tempora, quibus ut artes pene omnes, ita & terrarum, & marium situs clarius indies noscebantur. Excitassent vetera, quæ modo retulimus, exempla, & si non uno impetu omnia patuissent, at paulatim promota velis fuissent littora, alio semper aliud monstrante. Factum denique fuisset quod fieri potuisse Lusitani docuerunt, cum multi essent populi non minus flagrantibus mercaturæ, & rerum externarum studio. Venetis, qui multa jam Indiæ didicerant, cætera inquirere promptum fuit. Gallorum Brittonum indefessa sedulitas, Anglorum audacia cepto non defuisset. Ipsi Batavi multo magis desperata aggressi sunt. Nulla igitur æquitatis ratio, ne probabilis quidem ulla sententia a Lusitanis stat. Omnes enim, qui mare volunt imperio alicujus subjici posse, id ei attribuunt, qui proximus portus, & circumjacentia littora in ditione habet. At Lusitani in illo immenso littorum tractu, paucis exceptis præsidiis, nihil habent, quod suum possint dicere. Deinde vero etiam qui mari imperaret, nihil tamen posset ex usu communi deminuere, sicut populus Romanus arcere neminem potuit, quo minus in littore imperii Romani cuncta faceret, quæ jure gentium permittebantur. Et si quicquam eorum prohibere posset, puta piscaturam, qua dici quodammodo potest pisces exhauriri, at navigationem non posset, per quam mari nihil perit. Cui rei argumentum est longe certissimum, quod ex Doctorum sententia ante retulimus, etiam in terra, quæ cum populis, tum hominibus singulis in proprietatem attributa est, iter tamen, certe inerme, & innoxium, nullius gentis hominibus juste negari: sicut & potum ex flumine. Ratio apparet, quia cum unius rei naturaliter usus essent diversi, eum dun-

*r Gloss. in
c. ibi peric.
§. porro.
super verbo
territorio
De elect. in
sexto & ibi
Can. Gloss.
in c. licet.
f. de feriis.
s. l. 4. ff.
de ver. div.
adde Alber.
Gentilem
de jure belli
l. 1. c. 19.
sub finem.*

taxat

† L. 2.
 §. 9. ne
 quod in lo-
 co publ.
 u. Gl. ad
 l. 1. ff. ut
 in fiam.
 publ.
 x Bal. in
 l. 3. col. 3.
 ff. de rer.
 div. Rod.

taxat gentes divisisse inter se videntur, qui sine proprietate commode haberi non poterit; contra autem eum recepiſſe, per quem domini conditio deterior non eſſet futura. Omnes igitur vident, eum, qui alterum navigare prohibet, nullo iure defendi, cum eundem etiam injuriarum teneri, Ulpianus dixerit †: alii autem etiam interdictum utile prohibito competere exiſtima- verint †. Et ſic Batavorum intentio communi jure nititur, cum fateantur omnes, permiſſum cuilibet in mari navigare, etiam a nullo Principe impetra- ta licentia: quod legibus Hiſpanicis diſerte expreſſum eſt †.

Zuar. Hiſpanus in conſilio 1. de uſu maris 3. partit. tit. 28. l. 10. §. 12.

C A P U T V I.

Mare, aut jus navigandi proprium non eſſe Luſitanorum titulo donationis Pontificia.

DONATIO Pontificis Alexandri, quæ a Luſitanis mare, aut jus na- vigandi ſolis ſibi vindicantibus, cum inventionis deficiat titulus, ſecundo loco adduci poteſt, ſatis ex iis, quæ ante dicta ſunt, vanitatis convincitur. Donatio enim nullum habet momentum in rebus extra commercium poſitis. Quare cum mare, aut jus in eo navigandi proprium nulli homi- num eſſe poſſit, ſequitur, neque dari a Pontifice, neque a Luſitanis accipi poſuiſſe. Præterea cum ſupra relatum ſit ex omnium ſani judicii hominum ſententia, Papam non eſſe dominum temporalem totius orbis, ne maris quidem eſſe ſatis intelligitur: quanquam etſi id concederetur, tamen jus an- nexum Pontificatui in Regem aliquem, aut populum pro parte nulla trans- ferri debuiffet. Sicut nec Imperator poſſet Imperii provincias in ſuos uſus convertere, aut pro ſuo arbitrio alienare †. Illud ſaltem nemo negaturus eſt, cui aliquid ſit frontis, cum jus diſponendi in temporalibus Pontifici nemo concedat, niſi forte quantum ejus rerum ſpiritualium neceſſitas re- quirat; iſta autem, de quibus nunc agimus, mare ſcilicet, & jus navigandi, lucrum, & quæſtum merum, non pietatis negotium reſpiciant, ſequi, nul- lam hac in re fuiſſe illius poteſtatem. Quid, quod ne Principes quidem, hoc eſt, domini temporales poſſunt ullo modo a navigatione aliquem pro- hibere, ſum ſi quod habent jus in mari, id ſit tantum jurisdictionis, ac prætectionis? etiam illud notiſſimum eſt apud omnes, ad ea facienda, quæ cum lege naturæ pugnant, nullam eſſe Papæ auctoritatem. † Pugnat autem cum lege naturæ, ut mare, aut ejus uſum quisquam habeat ſibi proprium, ut jam ſatis demonſtravimus. Cum denique jus ſuum auferre alicui Papa minime poſſit, quæ erit facti iſtius deſenſio, ſi tot populos immerentes, indemnos, innoxios ab eo jure, quod ad ipſos non mi- nus, quam ad Hiſpanos pertinebat, uno verbo voluit excludere? aut igitur

† Viſt.
 loco citato.
 p. 26.

† Sil. in
 verbo Pa-
 pa n. 16.

tur dicendum est, nullam esse vim ejusmodi pronuntiationis, aut quod non minus credibile est, eum Pontificis animum fuisse, ut Castellano- rum & Lusitanorum inter se certamini intercessum voluerit, aliorum au- tem juri nihil dimiautum.

C A P U T V I I.

*Mare, aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo
prescriptionis aut consuetudinis.*

U L T I M U M iniquitatis patrocinium in præscriptione solet esse, aut con-
suetudine. Et huc igitur Lusitani se conferunt: sed utrumque illis præsi-
dium certissima juris ratio præcludit. Nam præscriptio a jure est civili un-
de locum habere non potest inter Reges, aut inter populos liberos^a: mul-
to autem minus ubi jus naturæ aut gentium resistit, quod jure civili fem-
per validius est. Quin & ipsa lex civilis præscriptionem hic impedit^b. U-
sucapi enim, aut præscriptione acquiri prohibentur, quæ in bonis esse non
possunt, deinde quæ possideri vel quasi possideri nequeunt, & quorum alie-
natio prohibita est. Hæc autem omnia de mari & usu maris vere dicun-
tur. Et cum publicæ res, hoc est populi alicujus, nulla temporis pos-
sessione quæri posse dicantur, sive ob rei naturam, sive ob eorum privi-
legium adversus quos præscriptio ista procederet, quanto justius humano
generi, quam uni populo id beneficium dandum fuit in rebus communi-
bus? Et hoc est, quod Papinianus^c scriptum reliquit, *prescriptionem longæ
possessionis ad obtinenda loca juris gentium publica concedi non solere*: ejusque
rei exemplum dat in littore, cujus pars imposito ædificio occupata fuerat:
nam eo diruto, & alterius ædificio in eodem loco postea constructo, ex-
ceptionem opponi non posse: quod deinde similitudine rei publicæ illustrat:
nam & si quis in fluminis diverticulo pluribus annis piscatus sit, postea,
interrupta scilicet piscatione, alterum eodem jure prohibere non posse. Ap-
paret igitur, Angelum & qui cum Angelo dixerunt^d Venetis & Genuen-
sibus per præscriptionem jus aliquod in sinum maris suo littori præjacen-
tem acquiri potuisse, aut falli, aut fallere: quod sane jurisconsultis nimium
est frequens, cum sanctæ professionis auctoritatem non ad rationes & le-
ges, sed ad gratiam conferunt potentiorum. Nam Marciani^e quidem res-
ponsum de quo & ante egimus, si recte cum Papiniani verbis compare-
tur, non aliam accipere potest interpretationem, quam eam quæ Joanni
olim & Bartolo probata est, & nunc a doctis omnibus recipitur^f: ut sci-
licet jus prohibendi procedat quamdiu durat occupatio: non autem si ea

Tom. IV.

N n n

omissa

Com. l. 5. c. 22. in d. l. ult. n. 4. per l. 14. ff. de acq. rer. dom.

^a Vajz.
c. 51.

^b Vide

Donel. l. 5.

com. c. 22.

Et seq. l. 6.

ff. de contr.

ent. l. 9.

ff. de usu-

cap. l. 25.

ff. eod. c. si

ne poss. de

reg. jur. in

6. l. 28.

ff. de verb.

sign. l. 16.

ff. de fund.

dot.

^c l. 45. ff.

d. usucap.

l. 6. de o-

per. publ.

l. 9. c. de

aqueeductu.

l. 2. ff. de

via publ. Et

itin. l. ult.

ff. de usu-

cap.

d. Conf.

236. Tha-

ma tale est:

inter cæ-
tera

capitulo

pacis.

^e l. 7. ff.

de div. Et

temp. presc.

^f Duar.

de usucap.

c. 3. Cujac.

ad d. l. ult.

de usucap.

Donell.

omissa sit; omissa enim non prodest, nec si per mille annos fuisset continuata, ut recte animadvertit Castrensis. Et quamvis hoc voluisset Marcianus, quod minime credendus est cogitasse, in quo loco occupatio conceditur, in eodem præscriptionem concedi, tamen absurdum erat, quod de flumine publico dictum erat ad mare commune, & quod de diverticulo ad sinum proferre, cum hæc præscriptio usum, qui est jure gentium communis, impeditura sit, illa autem publico usui non admodum noceat.

Ex l. 4. C. de aqua d. l. 11. const. cum l. 9. eod. tit. Et cum l. 3. §. 4. ff. de aqua quot. §. est. b Ad c. accedentes de præscr. i De præscript. 4. part. 5. part. princip. q. 6. num. 8.

Alterum autem Angeli argumentum, quod ex aquæ ductu sumitur, eodem Castrensi monstrante, ut a quæstione alienissimum, ab omnibus merito exploditur. Falsum igitur est talem præscriptionem etiam eo tempore gigni, cujus initium omnem memoriam excedat. Ubi enim lex omnem omnino tollit præscriptionem, ne istud quidem tempus admittitur; hoc est, ut Felinus loquitur ^b. materia impræscriptibilis tempore immemoriali non sit præscriptibilis. Fatetur hæc vera esse Balbus [†] sed Angeli sententiam receptam dicit hac receptione, quia tempus extra memoriam positum idem valere creditur privilegio, cum titulus amplissimus ex tali tempore præsumatur. Apparet hinc, non aliud illos sensisse, quam si pars aliqua reipublicæ, puta imperii Romani, supra omnem memoriam usa esset tali jure, ei dandam præscriptionem hoc colore, quasi principis concessio præiisset. Quare cum nemo sit dominus totius generis humani, qui jus illud adversus homines omnes homini, aut populo alicui potuisset concedere, sublato illo colore, necesse etiam præscriptionem interimi. Et sic ex illorum etiam sententia inter reges, aut populos liberos prodesse nihil potest lapsus infiniti temporis. Vanissimum autem & illud est, quod Angelus docuit, etiamsi ad dominium præscriptio proficere non potest, tamen dandam esse possidenti exceptionem. Nam Papinianus [‡] disertis verbis exceptionem negat:

l. d. l. ult.

l. Par. 3. tit. 29. l. 7. in c. Placa. Rod. Zuar. d. cons. in 4. m Fasbin. l. 2. c. 26. Et c. 33. Cov. de præscr. part. 2, 2. n. 8. Et §. 3. n. 5. Et 6. n Fasbin. l. 2. c. 28. o Aret. in rubr. ff. de rer. divis. alleg. Balbus. d. loco n. 2. Vide Vasq. contr. d. c. 29. q. 28.

& aliter non potuit sentire, cum ipsius sæculo præscriptio nihil esset aliud, quam exceptio. Verum igitur est, quod & leges Hispanicæ expriment ^l, in his rebus, quæ communi hominum usui sunt attributæ, nullius omnino temporis præscriptionem procedere. Cujus definitionis illa præter cæteras ratio reddi potest, quod qui re communi utitur, ut communi uti videtur, non autem jure proprio, & ita præscribere non magis, quam fructuarius potest vitio possessionis ^m. Altera hæc etiam non contemnenda est, quod in præscriptione temporis, cujus memoria non extat, quamvis titulus, & bona fides præsumantur, tamen si re ipsa appareat, titulum omnino nullum dari posse, & sic manifesta sit fides mala, quæ in populo maxime quasi uno corpore perpetua esse censetur, & ex duplici defectu præscriptio corrui ⁿ. Tertia vero, quia res hæc est meræ facultatis, quæ non præscribitur, ut infra demonstrabimus. Sed nullus est finis argutiarum. Inventi sunt, qui in hoc argumento a præscriptione consuetudinem distinguere, ut illa scilicet exclusi, ad hanc confugerent. Discrimen autem, quod hic statuunt, sane ridiculum est: ex præscriptione, ajunt, jus unius, quod ab eo auferatur, alteri applicari ^o: sed cum aliquod jus ita alicui applicatur, ut alteri non auferatur, tum dici consuetudinem ^p quasi

quasi vero cum jus navigandi, quod communiter ad omnes pertinet, exclusis aliis ab uno usurpatur, non necesse sit omnibus perire quantum uni accedit. Errori huic ansam dederunt Pauli verba non recte accepta, qui cum de jure proprio maris ad aliquem pertinente loqueretur, fieri hoc posse, dixit Accursius ^p, per privilegium, aut consuetudinem: quod ad-

^p Ad
l. 14.

ditamentum ad jurisconsulti textum nullo modo accedens mali potius conjectoris esse videtur, quam boni interpretis. Mens Pauli supra explicata est. Cæterum illi si vel sola Ulpiani verba ^r, quæ paulo ante præcedunt, satis considerassent, longe aliud dicturi erant. Fatetur enim, ut quis ante æ-

^q In d. l. injuriarum §. ult.
^r Vide Gloss. eod. loco.

des meas piscari prohibeatur, esse quidem usurpatum ^r, hoc est, receptum consuetudine, sed nullo jure: ideoque injuriarum actionem prohibito non denegandam. Contemnit igitur hunc morem, & usurpationem vocat, ut & inter Christianos Doctores Ambrosius ^s: & merito. Quid enim clarius,

^s I. de offic. 28.
Gentil. l. 1. c. 19. sub finem.
^t Auth. ut nulli ju- dici. §. 1. c. cum tan- to. de con- suet.

quam non valere consuetudinem, quæ juri naturæ, aut gentium, ex ad- verso opponitur ^t? Consuetudo enim species est juris positivi, quod legi perpetuæ obrogare non potest. Est autem lex illa perpetua, ut mare omni-

^u Contro- vers. ill. c. 89. n. 12. Et seq.

bus usu commune sit. Quod autem in præscriptione diximus, idem con- suetudine verum est, si quis eorum, qui diversum tradiderunt, sensus excutiat, non aliud reperturum, quam consuetudinem privilegio parari. Atqui adversus genus humanum concedendi privilegium nemo habet pote-

^x Depo- sitione legu- penal. l. 2. cap. 14. part. 372. y Au. l. 14. ff. de acq. rer. dom. l. fin. in pn. ff. de usuc. §. 2. verba omnibus Inst. de rer. div. l. 7. ff. de dia. Et temp. præscr. l. 14. ff. de injuriis.

statem: quare inter diversas respublicas consuetudo ista vim non habet. Verum, omnem hanc quæstionem diligentissime tractavit Vasquius ^u, de-

te, puta quoad dominium, & proprietatem terrarum, quarum dominium jure natura commune, distinctum, & divisum, sicque ab illa communiione segregatum fuit: tamen diversum fuit, & est in dominio maris, quod ab origine mundi ad hodiernum usque diem est, fuitque semper in communi, nulla ex parte immutatum, ut est notum. Et quatenus ex Lusitanis magnam turbam sepe audiverim in hac esse opinionem, ut eorum Rex ita prescripserit navigationem Indici Occidentalis (forte Orientalis), ejusdemque vastissimi maris, ita ut reliquis gentibus aquora illa transfretare non liceat, & ex nostris Hispanis vulgus in eadem opinione fere esse videtur, ut per vastissimum, immensumque pontum, ad Indorum regiones, quas potentissimi Reges nostri subegerunt, reliquis mortalium navigare, praterquam Hispanis jus minime sit, quasi ab eis id jus prescriptum fuerit, tamen istorum omnium non minus insanæ sunt opiniones, quam eorum, qui quoad Genuenses, & Venetos, in eodem fere somnio esse adsolent, quas sententias ineptire vel ex eo dilucidius apparet, quod istarum nationum singula contra se ipsas nequeunt prescribere; hoc est, non respublica Venetiarum contra semetipsam, non respublica Genuensium, contra semetipsam, non regnum Hispanicum contra semetipsum, non regnum Lusitanicum contra semetipsum. Esse enim debet differentia inter agentem, & patientem. Contra reliquas vero nationes longe minus prescribere possunt: quia jus prescriptionum est mere civile, ut fuse ostendimus supra. Ergo tale jus cessat, cum agitur inter Principes, vel populos, superiores non recognoscentes in temporalibus. Jura enim mere civilia cujuscumque regionis, quoad exteros populos, nationes, vel etiam homines singulos, non magis sunt in consideratione, quam si re vera non esset tale jus, aut nunquam fuisset, & ad jus commune gentium primarium, vel secundarium recurrendum est, eoque utendum, quo jure talem maris prescriptionem, & usurpationem admissam non fuisse, satis constat. Nam & hodie usus aquarum communis est, non secus, quam erat ab origine mundi. Ergo & in aquoribus, & aquis nullum jus est, aut esse potest humano generi, praterquam quoad usum communem. Praterea de jure naturali, & divino est illud preceptum, ut quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Unde cum navigatio nemini possit esse nociva nisi ipsi naviganti, par est ut nemini possit, aut debeat impediri, ne in re sua natura libera, sibi quis minime noxia navigantium libertatem impediat, & ledat contra dictum preceptum, & contra regulam: presertim cum omnia intelligantur esse permessa, qua non reperiuntur expressim prohibita. Quinimo non solum contra jus naturale esset, velle impedire talem navigationem, sed etiam tenemur contrarium facere, hoc est, prodesse iis, quibus possumus, cum id sine damno nostro fieri potest. Quod cum multis auctoritatibus tam divinis, quam humanis confirmasset, subjungit postea: Ex superioribus etiam apparet, suspectam esse sententiam Johannis Fabri, Angeli, Baldi, & Francisci Balbi, quos supra retulimus, existimantium, loca juris gentium communia etsi acquiri non possint prescriptione, posse tamen acquiri consuetudine; quod omnino falsum est, eaque traditio cæca, & nubila est, omnique rationis lumine carens, legemque verbis, non rebus imponens. In exemplis enim de mari Hispanorum, Lusitanorum,

2 All. l. 5. ff. de iust. & jur. §. 2. vers. iu autem gentium Inst. de jur. nat.

a All. l. 4. §. 27. ff. de iust. §. si alique Inst. de act. Ut di. l. i. §. 1. 11. ubi multa per Bartol. & Jus. ff. de legat. 1. part. 1. in pr. q. 3. §. 4.

b L. libertas. ff. de statu hom. §. libertas. Inst. de jure pers. l. 1. §. 2. ff. de homine lib. exb. leg. 1. §. qua oneranda. ff. quar. rer. act. non dat. l. si quando §. illud. verb. astringendos. C. de ineffic. test. l. nec non §. quod non ff. ex quib. caus. maj. e. l. super

status C. de religio. si. d. Contra leg. a. cum vulgatis. C. summ. de hg

norum, Venetorum, Genuensium, & reliquorum, constat, consuetudine jus tale navigandi, & alios navigare prohibendi non magis acquiri, quam præscriptione. Utroque enim casu, ut apparet, eadem est ratio. Et quia per jura, & rationes supra relatas id esset contra naturalem equitatem, nec ullam induceret utilitatem, sed solam lesionem, sicque ut lege expressa introduci non posset, ita etiam nec lege tacita, qualis est consuetudo s. Et tempore id non justificaretur, sed potius deterius, & injuriosius indies fieret. Ostendit deinde, ex prima terrarum occupatione, posse populo ut venandi jus, ita piscandi in suo flumine competere; & postquam illa semel ab antiqua communione separata sunt, ita ut particularem applicationem admittant, præscriptione temporis ejus, cujus initii memoria non existet, quasi tacita populi concessionem acquiri posse. Hoc autem per præscriptionem contingere, non per consuetudinem, quia solius acquirentis conditio melior fiat, reliquorum vero deterior. Et cum tria enumerasset, quæ requiruntur, ut jus proprium in flumine piscandi præscribatur: quid autem, subdit, quoad mare? & in eo magis est quod etiam concursus istorum trium non sufficeret ad acquirendum jus. Ratio differentie inter mare ex una parte, & terram, & flumina ex altera, quia illo casu ut olim, ita & hodie, & semper, tam quoad piscandum, quam quoad navigandum mansit integrum jus gentium primævum, neque unquam fuit a communione hominum separatum, & alicui, vel aliquibus applicatum. Posteriore autem casu, nempe in terra, vel fluminibus, aliud fuit, ut jam differuimus. Sed quare jus gentium secundarium, ut eam separationem quoad terras, & flumina facit, quoad mare facere desit? respondeo, quia illo casu expediebat. Constat enim, quod si multi venentur, aut piscentur, in terra, vel flumine, facile nemus feris, & flumen piscibus evacuatum redditur, id quod in mari non est. Item fluminum navigatio facile deterior fit, & impeditur per adificia, quod in mari non est. Item per aqueductus facile evacuatur flumen: non ita in mari: ergo in utroque non est par ratio. Nec ad rem pertinet, quod supra diximus, communem esse usum aquarum, fontium etiam, & fluminum. Nam intelligitur quoad bibendum, & similia, qua fluminis dominium, aut jus habenti vel minime, vel levissime nocent^b. Minima enim in consideratione non sunt. Pro nostris sententiis facit, quia iniqua nullo tempore præscribuntur; & ideo lex iniqua nullo tempore præscribitur, aut justificatur. Mox: & quæ sunt impræscriptibilia ex legis dispositione, nec per mille annos præscriberentur: uod innumeris doctorum testimoniis fulcit^c. Nemo jam non videt, ad usum rei communis intercipiendum nullam quantivis temporis usurpationem prodesse. Cui adjungendum est etiam, eorum, qui dissentiunt, auctoritatem huic quæstioni non posse accommodari. Illi enim de Mediterraneo loquuntur, nos de Oceano; illi de sinu, nos de immenso mari, quæ in ratione occupationis plurimum differunt. Et quibus illi indulgent præscriptionem, illi littora maris continua possident, ut Veneti, & Genuenses; quod de Lusitanis dici non posse, modo patuit. Immo & si prodesse posset tempus, ut quidam posse putant, in publicis, quæ sunt populi, tamen non ea adsunt, quæ necessario requiruntur^d. Primum enim

e I. illa ff. ad l. Aquil.

f c. Erit autem len. 4. dist. l. 1. & 2. ff. de legib. l. de quib. cum seq. ff. de leg. c. fia. de præscr.

g Per tot. titul. ff. non quid in flum. pub.

h L. Scto ff. de minor. Vasaq. lib. 1. de foss. resp. cap. 7.

i. All.

Balhuon de præscr. 5.

in prin. qu. 11. illius 5.

quæst. pr. Gl. in cap.

inter cetera 16. q. 3.

Alph. de Cast. de pontest. leg.

pen. l. 2.

c. 14. Bal. in fine. &

ibi Aug. in l. omnes. C.

de præscr. 30. ann.

etc.

k d. loc. n. 38.

docent omnes, desiderari ut is, qui præscribit hujusmodi actum, eum exercuerit non longo duntaxat tempore, sed memoriam excedente: deinde ut tanto tempore eundem actum nemo alius exercuerit, nisi concessione illius, vel clandestine: præterea ut alios uti volentes prohibuerit, scientibus quidem, & patientibus iis, ad quos ea res pertinebat: nam etsi exercuisset semper, & quosdam exercere volentes prohibuisset semper, non tamen omnes; quia alii fuerunt prohibiti, alii vero libere exercuerunt, id quidem non sufficeret, ex Doctorum sententia. Apparet autem, debere hæc omnia concurrere, tum quia præscriptioni publicarum rerum lex inimica est, tum ut videatur præscribens jure suo, non autem communi, usus, idque non interrupta possessione. Cum autem tempus postulatur, cujus initii non exstet memoria, non semper sufficit, ut optime interpretes ostendunt, probare sæculi lapsum: sed constare oportet famam rei a majoribus ad nos transmissam, ita ut nemo supersit, qui contrarium viderit, aut audierit. Occasione rerum Africanarum in ulteriora primum Oceani inquirere cœperunt regnante Johanne Lusitani¹, anno salutis millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo: viginti post annis, sub rege Emanuele promontorium Bonæ Spei præternavigatum est, seriusque multo ventum Malaccam, & insulas remotiores, ad quas Batavi navigare cœperant anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, non dubie intra annum centesimum. Jam vero etiam eo, quod intercessit, tempore aliorum usurpatio, adversus alios etiam omnes impedivit præscriptionem. Castellani ab anno millesimo quingentesimo decimo nono possessionem maris Lusitanis circa Moluccas ambiguam fecere. Galli etiam, & Angli non clanculum, sed vi aperta eo perruperunt. Præterea accolæ totius tractus Africani, aut Asiatici, partem maris quisque sibi proximam piscando, & navigando perpetuo usurparunt, nunquam a Lusitanis prohibiti. Conclusum igitur sit, jus nullum esse Lusitanis, quo aliam quamvis gentem a navigatione Oceani ad Indos prohibeant.

¹ Osorius
l. 1.

C A P U T V I I I .

Jure gentium inter quosvis liberam esse mercaturam.

QUOD si dicant Lusitani, cum Indicis commercia exercendi jus quoddam proprium ad se pertinere, eisdem fere omnibus argumentis refelluntur. Repetemus breviter, & aptabimus. Jure gentium hoc introductum est, ut cunctis hominibus inter se libera esset negotiandi facultas, quæ a nemine posset adimi. Et hoc, sicut post dominiorum distinctionem continuo necessarium fuit, ita originem videri potest antiquiorem habuisse. Subtiliter enim Aristoteles *μεταβλητικὴν* dixit ^b *ἀναπλήρωσιν τῆς κατὰ φύ-*

^a Vide c.
2. l. ex
hoc jure ff.
de just. &
jur. & ibi
Bart.
^b l. 1. de
repub. c. 2.

σιν

ἢν αὐταρκείας, hoc est, negotiatione suppleri id, quod naturæ deest, quo commode omnibus sufficiat. Oportet igitur, communem esse jure gentium, non tantum privative, sed & positive, ut dicunt magistri, sive affirmative c. Quæ autem illo modo sunt juris gentium, mutari possunt: quæ hoc modo, non possunt. Id ita intelligi potest. Dederat natura omnia omnibus. Sed cum a rerum multarum usu, quas vita desiderat humana, locorum intervallo homines arcerentur, quia, ut supra diximus, non omnia ubique proveniunt, opus fuit trajectione; nec adhuc tamen permutatio erat, sed aliis vicissim rebus apud alios repertis suo arbitrio utebantur: quo fere modo apud Seres dicitur rebus in solitudine relictis sola mutantium religione petagi commercium d. Sed cum statim res mobiles, monstrante necessitate, quæ modo explicata est, in jus proprium transissent, inventa esse permutatio, qua quod alteri deest, ex eo, quod alteri superest, suppleretur e. Ita commercia victus gratia inventa, ex Homero Plinius probat f. Postquam vero res etiam immobiles in dominos distingui coeperunt, sublata undique communio non inter homines locorum spatiis discretos tantum, verum etiam inter vicinos necessarium fecit commercium: quod ut facilius procederet, nummus postea adinventus est, dictus ἀπὸ τῆς νόμῳ, quod institutum sit civile s. Ipsa igitur ratio omnium contractuum universalis, ἡ μεταβλητικὴ, a natura est: modi autem aliquot singulares, ipsumque pretium, ἡ χρηματιστικὴ, ab instituto b: quæ vetustiores juris interpretes non satis distinxerunt. Fatentur tamen omnes, proprietatem rerum, saltem mobilium a jure gentium primario prodire, itemque contractus omnes, quibus pretium non accedit i. Philosophi k τῆς μεταβλητικῆς, quam translationem vertere licebit, genera statuunt duo, τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν καπηλικὴν: quarum ἐμπορικὴ, quæ, ut vox ipsa indicat, inter gentes diffitas, ordine naturæ prior est, & sic a Platone ponitur l. Καπηλικὴ eadem videtur esse, quæ παράσις Aristoteli, tabernaria, sive stataria negotiatio inter cives. Idem Aristoteles m τὴν ἐμπορικὴν dividit in ναυκληρίαν, & φορηγίαν, quarum hæc terrestri itinere, illa maritimo mercus devehit. Sordidior autem est καπηλικὴ, contra honestior ἐμπορικὴ, & maritima maxime, quia multa multis impertit n. Unde navium exercitationem ad summam rempublicam pertinere, dicit Ulpianus: institorum non eundem esse usum: quia illa omnino secundum naturam necessaria est. Aristoteles o: ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ πάντων ἀρχαμένη, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῆς κατὰ φύσιν, τῷ τὰ μὲν πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἰκανῶν ἔχειν τῆς ἀνθρώπων. est enim translatio rerum omnium cæpta ab initio, ab eo, quod est secundum naturam, cum homines partim haberent plura, quam sufficerent, partim etiam pauciora. Seneca p: quæ emeris, vendere, gentium jus est. Commercandi igitur libertas ex jure est primario gentium, quod naturalem, & perpetuam causam habet, ideoque tolli non potest, & si posset, non tamen posset nisi omnium gentium consensu: tantum abest, ut ullo modo gens aliqua gentes duas inter se contrahere volentes juste impediatur.

o Vide Covar. in c. peccat. §. 8.

h Pomp. Mel. l. 3.

e Leg. 1. ff. de contrab. em. f. lib. 33. c. 1.

g. d. l. r. Arist. l. 5. de morib. c. 8. s. lib. 1. de rep. c. 9. h C. Jus naturale. dist. 1. Arist. d. c. 9. i Castr. ex Cyno & aliis in d. l. 5. ff. de just. & jur. η. 20. §. 28.

k Plato Sophista. l. Plato l. de rep. 2. qui loc. cit. in l. 2. ff. de numd. m Arist. l. 1. de rep. c. 11. n Cic. off. 1. Arist. l. 1. de rep. c. 9. o de loco. p de Ben. cap. 8.

CAPUT

C A P U T I X.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis.

a Vide
argum ut a
c. 2. & 5.
Primum inventio, aut occupatio hic locum non habet, quia jus mercandi non est aliquid corporale, quod possit apprehendi, neque prodesset Lusitanis, etiamsi primi hominum cum Indis habuissent commercia, quod tamen non potest non esse falsissimum. Nam & cum initio populi in diversa iere, aliquos necesse est primos fuisse mercatores, quos tamen jus nullum acquisivisse, certo est certius. Quare si Lusitanis jus aliquod competit, ut soli cum Indis negotientur, id exemplo cæterarum servitutum, ex concessione oriri debuit aut expressa, aut tacita, hoc est, præscriptione: neque aliter potest.

C A P U T X.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificia.

a Vide
arg. v. 3.
& c. 6.
Concessit nemo, nisi forte Pontifex, qui non potuit: nemo enim quod suum non est concedere potest. At Pontifex, nisi totius mundi temporalis sit dominus, quod negant sapientes, jus etiam commerciorum universale sui juris dicere non potest. Maxime vero cum res sit ad solum quæstum accommodata, nihilque ad spirituales procurationem pertinens, extra quam cessat, ut fatentur omnes, Pontificia potestas. Præterea si Pontifex solis illud Lusitanis jus tribuere vellet, idemque adimere hominibus cæteris, duplicem faceret injuriam: Primum Indis, quos ut extra ecclesiam positos Pontifici nulla ex parte subditos esse, diximus. His igitur cum nihil, quod ipsorum est, adimere possit Pontifex, etiam jus illud, quod habent cum quibuslibet negotiandi, adimere non potuit. Deinde aliis hominibus omnibus Christianis, & non Christianis, quibus idem illud jus adimere non potuit sine causa indicta. Quid, quod ne temporales quidem domini in suis imperiis prohibere possunt commerciorum libertatem, uti rationibus, & auctoritatibus ante demonstratum est? sicut & illud confitendum est, contra jus perpetuum naturæ, gentiumque, unde ista libertas originem sumsit in omne tempus duratura, nullam valere Pontificis auctoritatem.

CAPUT

C A P U T X I.

Mercaturam cum Indis non esse Lusitanorum propriam jure præscriptionis, aut consuetudinis.

RESTAT præscriptio, seu consuetudinem mavis dicere ^a. Sed nec hujus, nec illius vim esse aliquam inter liberas nationes, aut diversarum gentium Principes, nec adversus ea, quæ primigenio jure introducta sunt, cum Vasquio ostendimus. Quare & hic ut jus mercandi proprium fiat, quod proprietatis naturam non recipit, nullo tempore efficitur. Itaque nec titulus hic adfuisse potest, nec bona fides, quæ cum manifesto desit, præscriptio secundum canones non jus dicitur, sed injuria. Quin & ipsa mercandi quasi possessio non ex jure proprio contigisse videtur, sed ex jure communi, quod ad omnes æqualiter pertinet: sicut contra, quod aliæ nationes cum Indis contrahere forte neglexerunt, id non Lusitanorum gratia fecisse existimandi sunt, sed quia sibi expedire crediderunt: quod nihil obstat quo minus, ubi suaferit utilitas, id facere possint, quod antea non fecerint. Certissima enim illa regula a Doctoribus traditur ^b, in hiis, quæ sunt arbitrii, seu mere facultatis, ita ut per se actum tantum facultatis ejus, non autem jus novum operentur, nec præscriptionis, nec consuetudinis titulo annos etiam mille valituros: quod & affirmative, & negative procedit, ut docet Vasquius. Nec enim quod libere feci, facere cogor, nec quod non feci, ommittere. Alioquin quid esset absurdius, quam ex eo, quod singuli non possumus cum singulis semper contrahere, salvum nobis in posterum non esse jus cum illis, si usus tulerit, contrahendi? Idem Vasquius & illud rectissime, ne infinito quidem tempore effici, ut quid necessitate potius, quam sponte factum videatur. Probanda itaque Lusitanis foret coactio, quæ tamen ipsa cum hac in re juri naturæ sit contraria, & omni hominum generi noxia, jus facere non potest ^c. Deinde illa coactio durasse debuit per tempus, cuius initium non extet memoria: id vero tantum hinc abest, ut ne centum quidem anni exierint, ex quo tota fere negotiatio Indica penes Venetos fuit, per Alexandrinæ traiectiones ^d. Debuit etiam talis esse coactio, cui restitutum non sit ^e. At restiterunt Galli, & Angli, alique. Neque sufficit, aliquos esse coactos, sed ut omnes coacti sint requiritur, cum per unum non coactum servetur in causa communi libertatis possessio. Arabes autem, & Sineses a sæculis aliquot at hunc usque diem perpetuo cum Indis negotiantur. Nihil ergo prodest ista usurpatio.

^a Vide argumenta c. 7.

^b Gloss. Bart. in l. 2. ff. de via publ. Balb. in 4. par. 5. par. princ. qu. 1. Panorem in c. ex parte A. sens. de concess. practen. Doct. in l. 41. ff. de acq. poss. Et alleg. per Covar. in c. possess. parte 2. §. 4. Vas. contr. usu freq. c. 4. n. 10. Et 12. d. 2. 12. c. Vasq. d. loco n. 11. d. Guic. l. 19. histor. e. Vide l. c. 7. sub finem.

CAPUT XII.

Nulla aequitate nisi Lusitanos in prohibendo commercio.

EX his, quæ dicta sunt, satis perspicitur eorum cæca aviditas, qui, ne ququam in partem lucri admittant, illis rationibus conscientiam suam placare student, quas ipsi magistri Hispanorum, qui in eadem sunt causa, manifestæ vanitatis convincunt ^a. Omnes enim, qui in rebus Indicis usurpantur colores injuste captari, quantum ipsis licet, satis innuunt, adduntque, nunquam eam rem serio Theologorum examine probatam. Illa vero querela quid est iniquius, quod dicunt Lusitani quæstus suos exhausti copia contra licentium? Inter certissima enim juris enuntiata est, *ne in dolo eum versari, nec fraudem facere, ne damnum quidem alteri dari videri, qui jure suo utitur*. Quod maxime verum est, si non ut alteri noceatur, sed rem suam augendi animo quippiam fiat. Inspici enim debet id, quod principaliter agitur, non quod extrinsecus in consequentiam venit. Immo si proprie loquimur cum Ulpiano, non ille damnum dat, sed lucro, quo adhuc alter utebatur, eum prohibet ^b. Naturale autem est, & summo juri, atque etiam æquitati conveniens, ut lucrum in medio positum suum quisque malit, quam alterius, etiam qui ante perceperat ^c. Quis ferat querentem opificem, quod alter ejusdem artis exercitio ipsius commoda evertat? Batavorum autem causa eo est justior, quia ipsorum hac in parte utilitas cum totius humani generis utilitate conjuncta est, quam Lusitani eversum eunt ^d. Neque hoc recte dicitur ad æmulationem fieri, ut in re simili ostendit Vasquius: aut enim plane hoc negandum est, aut asseverandum, non ad bonam modo, verum etiam ad optimam æmulationem fieri, juxta Hesiodum; *ἀγαθὴ δὲ ἐστὶ ἡδὲ βροτέϊσι, bona λίσ mortalibus hæc est*. Nam etiam si quis pietate motus, inquit ille, frumentum in summa penuria vilius venderet, impediretur improba durities eorum hominum, qui sæviente penuria suum carius fuerant vendituri. Verum est, talibus modis minui aliorum reditus: nec id negamus, ait, *sed minuantur cum universorum hominum commodo: Et utinam omnium Principum, & Tyrannorum orbis reditus ita minuerentur!* Quid ergo tam iniquum videri potest, quam Hispanos vectigalem habere terrarum orbem, ut nisi ad illorum nutum nec emere liceat, nec vendere ^e? In cunctis civitatibus dardanarios odio, atque etiam pœnis prosequimur: nec ullum tam nefarium vitæ genus videtur, quam ista annonæ flagellatio ^f. Merito quidem. Naturæ enim faciunt injuriam, quæ in ^g commune fœcunda est: neque vero censeri debet in usus paucorum reperta negotiatio, sed ut quod

^a Vasq. cont. illust. c. 10. n. 10.

Vict. p. 1. de Indis.

rel. 1. n. 3.

l. 27. §.

pen. de rei vind. l. 55.

de reg. jur. l. 13. quæ in fraud.

cred. l. 24.

§. 12. de damno inf.

l. 151. de reg. jur.

Bart. in l. 1. n. 5.

ff. de sum. Cassr. in l. 10. c. de Servit. l. 1.

§. 12. de reg. & aq. pte.

^b Vide Vasq. cont. usuf. c. 4. n. 1. & seq. l. 26. de damn. inf.

^c Vasq. d. loco.

^d Ibid. num. 5.

^e l. 1. c. de monop. f. Cojet. ad sum. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1.

quod ad tertium.

^f Arist. l. 1. de rep. c. 8.

^g Ibid. num. 5.

^h Ibid. num. 5.

ⁱ Ibid. num. 5.

^j Ibid. num. 5.

^k Ibid. num. 5.

^l Ibid. num. 5.

^m Ibid. num. 5.

ⁿ Ibid. num. 5.

^o Ibid. num. 5.

^p Ibid. num. 5.

^q Ibid. num. 5.

^r Ibid. num. 5.

^s Ibid. num. 5.

^t Ibid. num. 5.

^u Ibid. num. 5.

^v Ibid. num. 5.

^w Ibid. num. 5.

^x Ibid. num. 5.

^y Ibid. num. 5.

^z Ibid. num. 5.

quod alteri deest, alterius copia pensaretur, iusto tamen compendio omnibus proposito, qui laborem, ac periculum transferendi in se suscipiunt. Hoc ipsum igitur, quod in republica, id est, minore hominum conventu, grave, & perniciosum iudicatur, in magna illa humani generis societate ferendumne est, ut scilicet totius mundi monopolium faciant populi Hispani? Invehitur Ambrosius in eos, qui maria claudunt^b: Augustinus in eos, qui itinera obstruunt: Nazianzenusⁱ in coemptores, suppressoresque mercium, qui ex inopia aliorum soli quaestum faciunt, & ut ipse facundissime loquitur, καταπραγματεύονται τῆς ἐνδοσίας. Quin & divini sapientis sententia publicis diris devovetur, sacerque habetur, qui alimenta supprimendo vexat annonam; ὁ συνέχων σίτον δημοκατάρῃ. Clament igitur Lusitani quantum, & quamdiu libebit: *lucra nostra deciditis*. Respondebunt Batavi: *inimio nostris invigilamus*. Hocne indignamini, in partem nos venire ventorum, & maris? & quis illa vobis luera mansura promiserat? Salvum est vobis, quo nos contenti sumus.

b 5. Her.
c. 10. l. 4
q. 44. sup.
Num.
i In fun.
Basilii.

C A P U T X I I I.

Batavis jus commercii Indiciani qua pace, qua induciis, qua bello retinendum.

QUARE cum & jus, & æquum postulet, libera nobis ita ut cuiquam esse Indiæ commercia, superest, ut sive cum Hispanis pax, sive induciæ fiunt, sive bellum manet, omnino eam, quam a natura habemus, libertatem tueamur. Nam ad pacem quod attinet, notum est, eam esse duum generum: aut enim pari federe, aut impari coitur. Græci^a istam vocant συνθήκην ἐξ ἴσων: hanc σπονδὰς ἐξ ἐπιλαγμάτων. illa viro- rum est; hæc ingeniorum servilium. Demosthenes in oratione de libertate Rhodiorum: καί τοι χρὴ τὰς βελομένους ἐλευθέρους εἶναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιλαγμάτων συνθήκας Φεύγειν, ὡς ἐγγύς δαλείας ἕστας: eos, qui volunt esse liberi, oportet omnes conditiones, quibus leges imponuntur, ita fugere, tanquam quæ proxima sunt servituti. Tales autem sunt omnes, quibus pars altera in jure suo imminuitur, juxta Isocratis definitionem. προς ἄγμαλα vocantis τὰ τῆς ἐτέρας ἐλαττώσεια παρὰ τὸ δίκαιον. Si enim, ut inquit Cicero^b, suscipienda bella sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur, sequitur eodem auctore, pacem esse vocandam, non pactionem servitutis, sed tranquillam libertatem: quippe cum & Philosophorum, & Theologorum complurium^c iudicio pax, & justitia nominibus magis, quam re differant, utque pax non qualiscunque, sed ordinata concordia. Induciæ autem si fiunt, satis apparet ex ipsa induciarum natura, non de-

a Thucyd.
Ijærat.
Andocides.

b Off. 1.
c Polus
Lucanus a-
pud Stob.
de just.
Clem. A-
lex. Strom.
4. August.
19. de Civ.
bere

bere medio earum tempore conditionem cujusquam deteriorem fieri, cum ferme interdicti *uti possidetis* instar obtineant. Quod si in bellum trudemur hostium iniquitate, debet nobis causæ æquitas spem, ac fiduciam boni eventus addere. Nam ὑπὲρ ὧν ἀν' ἐλαττώσιναι μέχρη δυνατόν πάντες πολεμῶσι, περὶ δὲ τῷ πλεονεκεῖν εἰς ἄνωγας: pro his, in quibus injuria afficiuntur omnes, quantum omnino possunt, depugnant: at propter alieni cupiditatem non item ^d, quod & Alexander Imperator ita expressit: τὸ μὲν ἀρχεῖν ἀδίκων ἔργων οὐκ ἀγνώμονα ἔχει τὴν πρόκλησιν, τὸ δὲ τὰς σκληρὰς ἐπεσεῖσθαι, ἐκτε τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ παρ' Ἀλέον, καὶ ἐκ τῷ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀμύνασθαι, τὸ εὐελπι. Ejus, a quo caput injuria, provocatio maxime invidiosa est: at cum depelluntur aggressores, sicut bona conscientia fiduciam secum fert, ita quia de vindicanda, non de inferenda injuria laboratur, spes etiam adsunt optima. Si ita necesse est, perge gens mari invictissima, nec tuam tantum, sed humani generis libertatem audacter propugna.

d Demosthenes.

*Nec te quod classis centenis remigat alii
Terreat (invito labitur illa mari.)
Quodve vehunt proæ Centaurica saxa minantes,
Figna cava, & pictos experire metus.
Frangit, & attollit vires in milite causa,
Quæ nisi justa subest, excutit arma pudor.*

a Propert.

l. 4. eleg. 6.

f Vide 5.

c. 1.

g l. 1. ff.

ut in flum.

pub. nav.

liceat.

h Gl. ibid.

i l. 1. in

pr. ff. de

flum.

k l. ead.

§. 17.

l. 1. §. 9.

ff. ne quid

in loco pub.

l. 13. §. f.

§ l. 24. ff.

de injur.

Sil. in

verbo resti-

tutio parte

3. sub fin.

alleg. Ge-

rar. Ol-

bradum &

Archid. ar-

gum. l. 2.

§. ad leg.

Jul. de an-

Si iusta multi, & ipse Augustinus ^f, arma crediderunt eo nomine fuscipi, quod per terras alienas iter innoxium negaretur, quanto illa erunt justiora, quibus maris, quod naturæ lege commune est, usus communis, & innoxius postulatur? si iuste oppugnatae sunt gentes, quæ in suo solo commercia aliis interdicebant, quid illæ, quæ populos ad se nihil pertinentes per vim distinent, ac mutuos earum comiteatus intercludunt? si res ista in judicio ageretur, dubitari non potest, quæ a viro bono expectari deberet sententia. Ait Prætor ^e: quo minus illi in flumine publico navem agere, ratem agere, quove minus per ripam exonerare liceat, vim fieri veto. De mari, & littore in eandem formam dandum interdictum, docent interpretes ^b, exemplo Labeonis, qui cum interdiceret Prætor ⁱ: Ne quid in flumine publico, ripave ejus facias, quo statio, iterve navigio deterius sit, fiat: simile, dixit, interdictum competere in mari: ne quid in mari, iterve littore facias, quo portus, statio, iterve navigio deterius sit, fiat ^k. Immo & post prohibitionem, si quis scilicet in mari navigare prohibitus sit, aut non permissus rem suam vendere, aut re sua uti, injuriarum eo nomine competere actionem, Ulpianus respondit ^l. Theologi insuper, & qui tractant casus, quos vocant, conscientiarum, concordēs tradunt, eum, qui alterum vendere, aut

novum § l. 6. de extraordin. crim. & ibi glaf.

aut emere impediat, utilitatemve propriam publicæ, ac communi præponat, aut ullo modo alterum in eo, quod est juris communis, impediat, ad restitutionem teneri omnis damni viri boni arbitrio. Secundum hæc igitur vir bonus judicans, Batavis libertatem commerciorum adjudicaret, Lusitanos, & cæteros, qui eam libertatem impediunt, vetares vim facere, & damna restituere juberet. Quod autem in judicio obtineretur, id ubi judicium haberi non potest, justo bello vindicatur. Augustinus ^m: *iniquitas partis adversæ justa ingerit bella*. Et Cicero ⁿ: *cum sint* ^{m De G.} *duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, con-* ^{lib. 4.} *fugiendum ad posterius, si uti non licet priore.* Et Rex Theodoricus: *us-* ^{n Off. 1.} *niendum tunc ad arma, cum locum apud adversarium justitia non potest re-* ^{Cassio. 3.} *perire* ^{Vac. 17-}. Et quod propius est nostro argumento, Pomponius eum, qui ^{o l. 50. ff.} *rem omnibus communem cum incommodo cæterorum usurpet, manu pro-* ^{de acq. rer.} *hibendum*, respondit. Theologi quoque tradunt, sicuti pro rerum cujus- ^{dom. Hen-} *que defensione bellum recte suscipitur, ita non minus recte suscipi pro* ^{rich. de bello} *usu earum rerum, quæ naturali jure debent esse communes. Quare ei,* ^{lo justo} *qui itinera præcludat, evictionemque mercium impediatur, etiam non ex-* ^{prop. 2.} *pectata ulla publica auctoritate, via facti, ut loquuntur, posse occurrere.* Quæ cum ita sint, minime verendum est, ne aut Deus eorum conatus secundet, qui ab ipso institutum jus naturæ certissimum violant, aut homines ipsi eos multos patiantur, qui solo quæstus sui respectu communem humani generis utilitatem oppugnant.

Cum sub hoc tempus plurima Regis Hispaniarum litera in manus nostras venissent, quibus ipsius, & Lusitanorum institutum manifeste detegitur, opera pretium visum est, ex iis, qua pleraque eodem erant argumento, binas in Latinum sermonem translatas exhibere.

DOMINE Martine Alphonse de Castro, Prorex amice, ego Rex multam tibi salutem mitto. Cum hisce literis perveniet ad te exemplum typis impressum editi, quod faciendum curavi, quo, ob rationes, quas expressas videbis, aliasque meis rebus conducentes, prohibeo commercium omne externorum in ipsis partibus Indiae, aliisque regionibus transmarinis. Quandoquidem res haec est momenti, atque usus maximi, & quae effici summa cum industria debeat, impero tibi, ut simulatque literas has, & edictum acceperis, publicationem ejus omni diligentia procures in omnibus locis, ac partibus istius imperii, idque ipsum, quod edicto continetur, exequaris sine ullius personae exceptione, cujuscunque qualitatis, aetatis, conditionisve sit, citra omnem moram, atque excusationem, procedasque ad impletionem mandati via merae executionis, nullo admisso impedimento, appellatione, aut gravamine in contrarium, cujuscunque materiae, generis, aut qualitatis. Jubeo itaque hoc ipsum impleri per eos ministros, ad quos executio pertinet, iisque significari, non modo eos, qui contra fecerint malam operam mihi navaturos sed eosdem me puniturum privatione officiorum, in quibus mihi serviunt. Quia autem relatum est mihi, commorari in istis partibus externos multos variarum nationum. Italos, Gallos, Germanos, Belgas, quorum pars major, quantum intelligimus, eo venit per Persida, & Turcarum imperium, non per hoc regnum, adversus quos si ex hujus edicti praescripto, ac rigore procedatur, posse inde nonnullas difficultates sequi, si illi ad Mauros inimicos perfugiant, vicinisque munitionum mearum dispositionem indicent, rationesque monstrant, quae rebus meis nocere possent; exsequi te hoc edictum volo, prout res, & tempus ferent, atque ea uti prudentia, qua illarum difficultates evitentur, curando ut omnes externos in potestate tua habeas, eosque custodias pro cujusque qualitate, ita ut adversus imperium nostrum nihil valeant attentare, utque ego omnino eum finem consequar, quem hoc edicto mihi proposui. Scriptae Ulyssipone 28. Novembris, Anno 1606. Subsignatum erat, rex, Inscriptio, pro rege; ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro consiliarium suum, & suum Proregem Indiae.

Prorex amice, rex multam salutem tibi mitto. Et si pro certo habes tua praesentia, disque viribus, cum quibus in partes Austrinas concessisti, perduelles Hollandos, qui illic haerent, nec minus indigenas, qui eis receptum praebent, ita castigatos fore, ut nec hi, nec illi tale quicquam in posterum audeant: expediet tamen, ad res tuendas, ut justam classem, ejusque operi idoneam, cum tu Goam redibis, in istis maris partibus relinquant, ejusque imperium, & summam praefecturam mandes Andree Furtado Mendosae, aut si quem ei muneri aptiorem judicabis, quemadmodum pro tuo in me affectu confido, ea in re non aliud te respecturum, quam quod rebus meis erit utilissimum. Scriptae Madriti 27. Jan. 1607. Signatum: rex. Inscriptio, pro rege; ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro suum consiliarium, & suum Proregem Indiae.

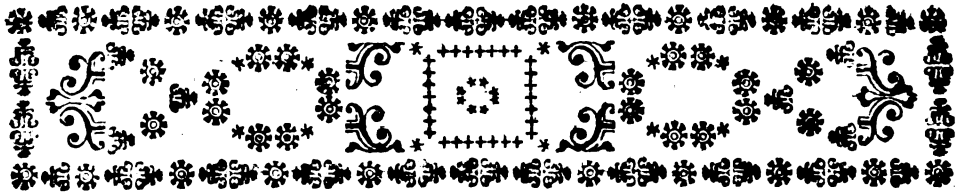
INDEX

INDEX CAPITUM

MARIS LIBERI.

I. <i>Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem.</i> 449	
II. <i>Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.</i> 450	VIII. <i>Jure gentium inter quosvis liberam esse mercaturam.</i> 470
III. <i>Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificie.</i> 451	IX. <i>Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis.</i> 472
IV. <i>Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli.</i> 452	X. <i>Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie.</i> ibi.
V. <i>Mare ad Indos, aut jus eo navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis</i> 454	XI. <i>Mercaturam cum Indis non esse Lusitanorum propriam jure prescriptionis, aut consuetudinis.</i> 473
VI. <i>Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie.</i> 464	XII. <i>Nulla equitate nisi Lusitanos in prohibendo commercio.</i> 474
VII. <i>Mare aut jus navigandi propriam</i>	XIII. <i>Batavis jus commercii Indicani, qua pace, qua induciis, qua bello retinendum.</i> 475

HUGO.

HUGONIS GROTII
 DE
 ÆQUITATE, INDULGENTIA,
 ET FACILITATE
 LIBER SINGULARIS.

C A P U T I

De Æquitatē.

1. CUM Justitia (universalis dicta) in legum observatione consistat, cum qua æquitas maxime pugnare videtur, ut & indulgentia atque facilitas: hæc quomodo inter se conveniant & distinguantur, viro bono & imprimis jurisconsulto intelligere necessarium est.

2. Et ut de æquitate primum loquamur, ejusque *ὁμοιοτητας* evitemus, scire oportet, æquitatem aut æquum de omni interdum jure dici, ut cum jurisprudentia ars boni & æqui dicitur: interdum de jure naturali absolute, ut cum Cicero ait, jus legibus, moribus & æquitate consistare; alias vero de hisce rebus, quas lex non exacte definit, sed arbitrio viri boni permittit: sæpe etiam de jure aliquo civili propius ad jus naturale accedente, idque respectu alterius juris, quod paulo longius recedere videtur ut jus Prætorium, & quædam jurisprudentiæ interpretationes.

3. Proprie vero & singulariter æquitas est virtus voluntatis, correctrix ejus in quo lex propter universalitatem deficit.

Æquum autem est id ipsum, quo lex corrigitur. Nominis sui originem a Græcis traxit, qui *εἰσός*, Dorice vero *αισός* dixere, id est, quod alicui congruit, ac respondet. Cum enim inæqualibus idem non possit esse æquale, res autem sæpe sunt inæquales, lex vero una semper atque eadem;

eadem ; necessario consequitur , alia virtute opus esse , quæ inæqualibus rebus suam cuique æqualitatem præstet , unde hæc virtus *æquitas* Latinis, Græcis vero *ἐπιείκεια* dicitur.

Est porro voluntatis habitus , non intellectus : Græcis enim intelligendi virtus, id quod æquum est, *εὐγνομοςύνη* dicitur , Latinis autem æqui prudentia vertitur , quæ sese ita ad æquitatem habet , ut jurisprudentia ad iustitiam.

Esse autem hanc virtutem necessariam , ita colligitur : quoniam vaga & lubrica hominum ingenia ad eum finem , quo vera natura ducit , dirigi non possent , nisi artis quibusdam regulis , quæ ex naturæ ipsius principis desumerentur : eæ autem regulæ ad coercendos homines cum finitæ esse deberent , ipsa autem rerum atque actionum materia infinita sit , sequebatur multa sæpe occurrere , quibus illæ regulæ non satis congruerent. In quibus oportuit non regulam , sed ejus qui regulam dedisset mentem atque propositum sequi , id quod erat omnia dirigere ex principis naturæ ; unde ad ipsa naturæ principia recurrendum fuit , ut ita ex infinito suppleretur quod finito deerat : perfecta etiam norma rei infinitæ finita esse non potest. Quo pertinet , quod philosophi & jurisconsulti dixere , leges , non his , quæ nunquam accidere possunt , sed illis , quæ plerumque accidunt , aptari.

Legem ergo cum dicimus (quæ æquitatis objectum est) late ejus vocem sumimus , & non tantum constitutiones civiles , sed & ipsas juris gentium atque ipsius naturæ notitias comprehendimus , quæ etsi nec scripto , nec jure proprie constant , universaliter tamen concipiuntur , ut : reddendum depositum : neque enim locum habet in furioso ense reposcente.

Quin illa etiam , quæ Deus extra ordinem vetat , aut præcipit , comprehendere non dubitamus : quia is defectus , quem æquitas corrigit , non semper est ex defectu auctoris , quanquam is in humanis legibus plerumque occurrit : sed ex defectu materiæ , quæ certæ & definitæ regulæ non est capax. Unde etiam Dei leges ex notitiis naturæ impressis ab ipso Deo supplere minime absurdum est , ut cum dicitur : non occides , supplebimus , nisi tuendæ vitæ , aut publicæ animadversionis causa.

Sed prima naturæ principia , & quæ leges virtutem ponunt , nihil nisi vitium tollunt , æquitatem non recipiunt : illa , quia id quod suppletur necesse est legibus præstantioribus suppleri : principia autem primæ naturæ leges sunt præstantissimæ , ut : Deum esse colendum , atque amandum. Hæc vero leges , quia virtutes ipsæ finitæ : vitia infinita , propter universalitatem non deficiunt , ut : non mœchaberis , non furaberis , vivendum pie , honeste , sobrie.

Cæterum & ad leges inferiorum potestatum , & ad patrum , maritorum , dominorum imperia , ad vota etiam , pacta , & testamenta æquitas pertinet : idque dupliciter , aut enim verba atque conceptus jubentium , votentium , pacifolentium , testantium , corrigit , prout casus ex ipsorum præ-

sumta mente poscit : aut etiam cum mens expressa est, legem ipsam ; quæ iussa, vota, pacta ; testamenta fervari jubentur, restringit ex superioribus. Prioris exemplum est : promisit quidam constituto die, certo loco adesse : si tempestas obest, æquitas supplet id, quod pacto deest. Si pactum est, ne quis de dolo teneatur, lex ipsa, quæ pactum fervare jubet, exceptionem patitur.

10 Cum autem æquitas frequentissime circa leges pœnales versetur, falluntur qui putant leges semper ita æquitate corrigi, ut pœna minuatur, cum etiam æquitate intendi illæ possint. Ut si lex sit de homicidii præscriptione post vicennium, excipiemus patricidium, & augebuntur legum supplicia ob circumstantias delictum gravantes, aut quia delictis grassantibus severiori exemplo opus est.

11 Correctionem cum dicimus ejus, in quo ob universalitatem lex deficit, primum excludimus eas leges, quæ inhonestum quid præcipiunt simpliciter, aut id, quod ex officio necessario faciendum est, vetant. Si dubitatio oriatur, quum tota lex, sumta secundum mentem claram legislatoris, pugnat cum lege naturæ, an non hic quoque æquitas locum habeat? nullus defectus ex universalitate est, sed sequenda lex hoc casu : quamquam enim de legis justitia dubitatur, non tamen & hoc dubitatur, an in dubio valere debeat legis auctoritas, quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est, inquit Jurisconsultus ; & plerumque habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod adversus singulos utilitate publica pensatur. Contra has enim, cum vim obligandi non habeant, æquitatis remedio opus non est. Ostendimus præterea eorum, quæ in lege obscure dicta sunt, interpretationem, aut productionem legis ad casus similes.

12 Fit autem hæc correctio, non tollendo legis obligationem, sed declarando legem in certo casu non obligare : quod si apparet, nemo ad contraria obligari potest. Unde leges, quæ ipsa intentione pugnant, altera per alteram necessario abrogatur. Fit autem interdum, ut non intentione, sed casu pugnent, quam *ἐκ περιστάσεως νόμων μάχην* Græci vocant : quod ubi fit, necessario in illo casu lex una per alteram exceptionem patitur. Ut augur collegam coram populo nœminet : damnatus publico iudicio, cum populo ne agat : si augur damnatus sit, addetur priori legi exceptio ex posteriori. Unde sequitur, omnes leges, quæ aliquo casu inter se committi possunt, ita subordinatas esse, ut altera alteri cedat : quæ autem cedere debeat, facile definiri non potest, sed hoc ipsum e naturalibus principiis pendet, quæ docent, fortiorem esse legem jubentem permittente : vetantem jubente, pœnalem non pœnali, generali particularem, statim implendam, ea quæ moram patitur : inprimis vero pertinentem ad majora pertinenti ad minora, ita in legibus, etiam divinis, cedunt spectantes ad proximum, spectantibus ad Deum : ceremoniales moralibus, & in humanis legibus eæ quæ ad privatam utilitatem pertinent, iis quæ ad publicam.

blicam ; unde lex ad reddendum depositum , exceptionem patitur in depositore , cujus bona publicata sunt ; & lex , capitalia crimina morte puniendi esse , intelligenda est , nisi magna pars populi , aut unus populo admodum & summopere necessarius peccaverit.

Idem sic quoque probatur : vis obligandi , ut in pactis ita in lege neque ex scriptura , neque ex verbis proficiscitur , sed ex ipsa mente & voluntate. Vult autem nemo contraria , & legislatoris voluntas fuit , ut omnes observarentur , quatenus fieri potest ; noluit ergo legislator suam valere , ubi exceptionem lex altera suppeditat , & consequenter eo casu non obligabit. Unde recte a nonnullis dictum est : æqui esse hominis non legem , sed legislatorem respicere. Hac de causa jus strictum quatenus opponitur æquitati , jus esse negamus , sed ita dici æquivoce , ut hominem pictum , hominem dicimus. Opponitur ergo æquitas stricto huic juri , ut bonum malo. Eo autem juri , quod lex ipsa dictat , in casibus non excipiendis opponitur , ut bonum diversum bono , & bonum bono melius.

Restat videre , quibus personis æquitate uti conveniat. Nos eam , cum justitiæ pars sit , omnibus & cuivis convenire posse non dubitamus adhibita tantum distinctione.

Aut enim evidens est exceptio , qua lex suppletur . ut in lege hac : cives omnes ad comitatum veniant : exceptio , nisi morbus impediatur : & hæc exceptio tum fieri potest a privato , tum a judice , si judicanda veniat.

Aut dubia est exceptio , quia ambiguum est , utrum æquius , utrumve publico utilius sit , legis verba sequi , aut non sequi. Sed iterum distinguendum : aut enim res moram patitur , aut non : si non patitur moram , faciet privatus id , quod in re dubia recte ratiocinando æquius & melius inveniet : ita tamen , ut si dubius maneat , nec se recte explicare possit , legis verba sequatur : quod & in judice , si res subito dijudicanda sit , locum habebit. Sin moram res patitur , consulendus est legislator , sive summus , sive inferior , qui legem posuit , ut ipse sit mentis suæ verique juris interpret. Et hæc de æquitate.

C A P U T . II

De Indulgentia.

Indulgentiam vocamus virtutem voluntatis in eo , qui potestatem habet ad tollendam legis obligationem in personis , factis aut rebus , particulare aut singularibus , quatenus id fieri potest sine immutatione justitiæ , aut publicæ utilitatis.

Hujus actio vulgo *dispensatio* , latine *lege solutio* vocari potest ; nomen autem

autem indulgentiæ a dulcedine deductum videri potest, quia leges omnes, buatenus libertatem impediunt, habent aliquid acerbi, contra iis liberari dulce est.

- 3 Dispensationem autem dictam credibile est, quia exemptio a legibus magno temperamento fieri debeat, expensa hinc legis necessitate, inde qualitate rei positæ.
- 4 Differt hæc ab æquitate multum, quod a viris doctis non recte negatur: hæc enim obligationem tollit, æquitas vero nullam esse legis obligationem declarat.
- 5 Quod ut recte intelligatur, sciendum est, mentem legislatoris dupliciter posse cessare in speciali casu sub verba legis cadente; aut enim cessat ita ut simul cum casu pugnet, aut sine pugna cessat: subtiliter loquendo, illud vocant cessare contrarie, hoc negative. Prioris sit exemplum: qui hominem occiderit, gladio feriat, si quis tuendi sui causa occiderit, mens legislatoris cum casu accipienda, est enim in hoc casu is, qui occidit, innocens, innocentem autem puniri cum iustitia pugnat & cum mente legislatoris. Posterioris exemplum tale: ante annos viginti quinque nemo magistratum gerat; movet legislatorem, quod juvenes plerumque destituant prudentia, & autoritas: itaque cessat hæc ratio in juvene, cui utrumque adfit; nihil tamen vetat eum æque excludi, si majores sint eique idonei. Immo quam hunc non aspexit legislator, neque ejus causa legem laturus fuerat, tamen maluit hunc comprehendere, quam a lege utili abstinere: neque mens legislatoris fuit tantum in imprudentes legem ferre, neque hanc restrictionem passus esset ad legem adscribi, quia oportuisset in singulorum prudentiam anxie inquirere, & ita lex fuisset inutilis. Posteriore igitur legis specie obligatio manet; prioris autem illa, nulla est obligatio: in prioris locum habet æquitas, in posteriore dispensatio.
- 6 Accidit, ut mens legis, aut ratio cesset duobus modis: aut specialiter, quia in hoc aut in illo non invenitur, quod movet legislatorem proprie: aut promiscue, quia talis est legis intentio, ut ei satisfieri possit, si non in omnibus, at in plerisque observetur: observari autem in plerisque qui potuit, nisi universaliter obligaret? ut, cum omnes excubias agant, non multum refert, utrum pauci ab excubiis eximantur: item nemo peregrinus magistratum capiat, nihil enim nocebit unum aut alterum idoneum admittere.
- 7 Virtus est hæc indulgentia, & beneficentiæ speciem habet, quia homines onere non omnino necessario sublevat.
- 8 Habet locum in legibus tum divinis tum humanis, nam & Deus ipse in lege sua quosdam solvit. Excipiendæ sunt leges, quarum mens & ratio in nullo cessant, quales sunt naturæ prima principia, & quæ inde necessario fluunt, ut decalogi præcepta moralia: in his enim Deum unquam dispensare negamus, ac ne tum quidem dispensat, cum Abrahamo immolare Isaacum aut Israelitas res Ægyptiorum præcipit auferre: hoc enim furari non fuit,

fuit, sed a Domino accipere; lex autem non occidendi in se exceptionem justæ auctoritatis continet. Unde falli eos putamus, qui docent, rationem legis injustos concubitus prohibentis in speciali cessare posse, ideoque & hanc legem dicimus indispensabilem, sicut & Legem de non mentiendo, etsi multi contrarium sentiant. Legem autem de indissolubilitate & matrimonii unitate esse dispensabilem, & a Deo olim dispensatam, in hac re asserimus.

Fit autem dispensatio per modum (ut diximus tollendæ obligationis, non in universum,) idem enim esset abrogare legem,) sed particulariter, aut singulariter unde dispensationem quidam privilegium dixere, cum tamen privilegium non a privanda lege dictum sit, ut illi crediderunt; sed quia lex est non in commune lata, sed in certos homines privatim, ita ut tantundem distent (si latine loquamur) lex & privilegium, quantum abrogatio & dispensatio.

Dispensare, hoc est, lege solvere, is solus potest, qui ferendæ abrogan- 10
dæque legis potestatem habet.

Deus igitur in omnibus hanc potestatem habet: in legibus, autem Dei 11
& naturæ nemo: atque adeo ne in istis quidem legibus, quæ ad gentium jus primarium pertinent. Iis autem in legibus, quas Deus populo Israëlitico tantum præscripsit, dispensatio locum habere non potest respectu aliarum gentium, cum nulla sit obligatio.

In jure gentium secundario jus est ut dispensetur, quia est de concessu 12
gentium, ut hoc ipsum vix apparere possit.

In legibus autem civilibus dispensare est ejus, qui summam habet pote- 13
statem, & minorum etiam magistratuum, quatenus ferendarum & abrogan-
darum legum potestatem acceperunt. In domesticis quoque legibus paterfa-
milias dispensat.

Cum maximus sit usus dispensationum circa leges poenales, sciendum est, 14
in iis delictis, quæ poenam ex sua natura commensuratam habent, ut est poena mortis in homicidio deliberato, dispensationem justam esse non posse: in aliis autem, quæ naturaliter illicita sunt, posse per dispensationem poenam alterari, dum ne æqua proportio & publici exempli ratio negligantur, tolli autem omnino non posse: in his autem, quæ sunt civiliter illicita, eatenus in poena posse dispensari, quatenus in ipsis legibus; si scilicet non sint tales, quæ semper, & in omnibus servandæ sint.

An dispensatio non justa de causa facta vim habeat, quæri potest? Distin- 15
guendum putamus: aut enim contra jus naturæ, gentium, & divinum facta est dispensatio, & vim nullam habet: non tamen possunt judices, (ve-
tante loqui, summam in republica potestatem habente) jus illud, super quo dispensatum est, exequi; cum vis omnis coactiva a summa potestate pendeat, neque contra ejus voluntatem debeat exerceri: aut vero contra jus civile & domesticum; & valere credimus dispensationem non juste factam. Sicut enim lex, quamvis utilis, non obligat, nisi lata sit; ita etiam non

obligat, quam legislator solvit; perinde enim est, ac si cum exceptione lata esset; neque tamen eos peccare negamus, qui principem inducunt aut orant, ut ipsorum aut aliena causa dispensationem non justam faciat.

- 16 Observandum est, in his legibus quæ in solius legislatoris utilitatem latæ sunt, puta de rebus ipsi propriis, dispensationem justam esse sine ulla causa: facit enim hanc non ut legislator, sed ut Dominus: ideoque hæc non dispensatio sed donatio est quædam; talis est multis in locis venationum permissio, confiscationum redemptio, & similia.

C A P U T I I I.

De Facilitate.

1 **F**ACILITAS virtus est voluntatis, prona ad remittendum jus sibi competens, pacis aut humanitatis causa; ducta autem videtur metaphora ab eo genere materiæ, quod opifici cedit & durum se non præbet: unde & homines juri suo non rigide inhærentes, sed aliquantum cedentes, faciles dici cœperunt.

2 Hæc cuivis competit, qui alterum sibi ex contractu aut delicto obligatum habet; maxime autem versatur circa leges, longius ab æquitate naturali recedentes, qualis est de jure belli, de præscriptionibus, de jure commisso, & similibus.

Facilitas autem, quæ circa poenas alicui debitas versatur, Clementia proprie dicitur, quam proinde etiam privatis competere affirmamus.

Apparet ex his quæ diximus, nullam harum trium virtutum cum Justitia pugnare. Non Æquitatem, quia Justitia legi obsequitur, non secundum verba, sed mentem legislatoris, & secundum verum ordinem legum. Non Indulgentiam & Dispensationem, quia lex cessat, ubi solvit legislator. Non denique Facilitatem, quia lex ei, cui tribuitur, eo jure uti non imperat,

F I N I S.

I N D E X

I N D E X R E R U M P R Æ C I P U A R U M, A C V E R B O R U M,

QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

*Prior numerus major Tomum, alter minor paginam, n. notas.
P. prolegomena, c commentarios denotant.*

A.

A A R O N leges summi sacerdotii a Mose accepit, eique subiectus fuit, *Tom. I.* pag. 218
c. Abderitarum excidium, & restitutio, IV. 183
Abdicari regnum an possit, II. 388.
c. 454. & an abdicando noceri filio, ibid. & c. 189, 413. Cum rege, qui regnum abdicavit, subditis bellum gerere licet tanquam cum privato, I. 350.
 Abdicato filio an quid debeatur, *II.* 373.
c. 414. Græcis usitata, 373. c. 413. Abdicatorum regnorum exempla, I. c. 374.
 A R G A R I litteræ ad Christum, & a Christo, *I.* 139
Abiecta habentur pro derelictis, sed cum exceptione, *II.* 165
c. Abigeatus in crimine cur jure Romano aliter honestiores, aliter viliores puniantur, *III.* 371
Abii Scythæ, *II.* 5
Abitus tutus quomodo sumatur, *IV.* 388
c. Aborigenes, I. 22. per familias regebantur, 360
 A B R A H A M U S bello adjuvit extraneos a fide, *III.* 97. res hostiles sibi acq̄sitas iudicat, & dedicat, *IV.* 25. ejus filii ex Cethura non habuerunt partem hereditatis, *II.* 375. uxorem vocat sororem, *III.* 562. ejus bellum pro Lotho, 523. cum rege Sodom laudatur, *I.* 80. ejus testamentum quale, si sine

liberis decessisset, *II.* 345
*c. Abraham, & Loth, quo jure utebantur, I. 22. ejus verba, Deum non posse occidere justum cum impio, quomodo intelligenda, 49. quo jure parricidium ei præceptum, 50 P. 95. cur decimas solvit Melchisedeche, 75. ejus bellum adversus quatuor reges, 123. jure naturæ licitum fuit, 130. de Abrahamo testimonia gentilium, 123. apud Indos hodieque veneratur, ibid. rex appellatus, 355. cum Cethura verum ei conjugium fuit, II. 417. nullum ei foedus fuit cum Sodomitis, III. 118. quo jure bellum suscepit pro Lotho, 534, 550. ultra quantitatem debiti prædam egit ab hoste, IV. 50. oblatam cur noluit acceptare, 279
Absentes an partem prædæ ferant, *IV.* 40.
c. 63. Absentium jus presentibus accrescit, *II.* 221. c. 325.
c. Absens possidere potest, *II.* 484
Absolvere cur satius, quam condemnare, *III.* 484. c. 494. Absolutio a juramento unde vim habeat, 14
c. Absolutio paribus calculis cur obtineat, vera ratio, *II.* 320. *Absolutum injuste natura manere debitorem,* quo sensu dicatur in *l. 60. ff. de cond. indeb. & in l. 8. §. 1. ff. rem rat. hab.* *III.* 501. 502
Abstinentia in solo pacatorum exempla, *IV.* 281. seqq.*

Grotius Cocceii, Tom. IV.

Q g g c Absti-

- c. Abstinendi ab alieno necessitas unde , *Achelous* amnis domitus ab Hercule , II. P. 51, 87. I. 121 — 130
- Abfurda* nemo credendus est velle, III. 124
- Abfurdus intellectus vitandus, 131, 133, 134
- Abusum* rei necessarius utentem obligat ad restitutionem pretii, IV. 291
- c. AGAMANTIS fata, I. 299
- c. *Acanthos* insula inique Andriis adjudicata, II. 188
- Acceptatio* an præcedere alienationem possit, II. 340. pro altero facta quid operetur, 592. 593. Acceptandi animus pro infantibus, & amentibus, lex supplet non naturalis, sed civilis, 592. immo naturalis, c. 643. Accipi plus potest, quam quod nostrum est, sed sub onere restituendi quod excedit, III. 556
- e. *Acceptatio* promissi in quo differat ab ea, quæ in domini translatione requiritur, II. 642. etiam per alium fieri potest, *ibid.* Acceptare hæres non potest promissum, quod defunctus non acceptavit, 645
- c. *Acceptationis* exemplo non probatur regula, cæteroquin vera, quod quis voluisse credatur, quod sufficienter significavit, II. 182. est juris gentium s. naturæ, *ibid.*
- Accessionis* jus quale, II. 474. *seqq.* Accessionis jus ob prævalentiam non est naturale, 469
- e. *Accessio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, II. 136. Jctos in ea respicere plusne fit pretii in opere, quam in materia, verum non est, 512. accessione quomodo acquiratur dominium jure naturæ, 514. Accessionem accessionis dari non posse, verum non est, 722
- Accusare* an Christiano conveniat, III. 284. filio patrem patriæ proditorem an liceat, 206. c. 230. Accusatio capitalis fit in quibusdam locis per publice ad id constitutos, & quare, 284. licita non est Christiano ex opinione Veterum, 276. *seqq.* injusta qui damnum dedit, in quantum teneatur, 184
- e. *Accusatores* Jure Romano quinam esse potuerunt, & ad quid tenebantur, III. 356
- Achai* dolis abstinabant, III. 575
- e. *Achai* perjuri non fuerunt mutatis eorum decretis contra Lacedæmonios, III. 27
- ACHILLES* culpatur, quod amicis captivorum sanguine litavit, IV. 204
- Acquisitio* rerum originaria, II. 119. Acquisitions imperii, sic dictæ juris gentium, 408. Acquiruntur res liberorum parentibus jure naturali, 201. Acquisitio naturalis in bello, IV. 25. c. 49. Acquiri bello non possunt, quæ penes hostes sunt, sed non hostium, 29. 48. excipiuntur casus aliqui, c. 53. Acquiruntur bello quoad jus externum quæ hostis noster bello acquisiverat, 29. Acquisita bello non nisi eadem vi male dicuntur possideri, 114. de rebus necdum actu acquisitis lex potest imperare, 44
- c. *Acquisitionem* rerum cui juri tribuant Jcti Romani, P. 67. Acquirendi modi omnes recte cum iisdem a natura derivantur, 99. Acquisitio imperii justo bello pro justo titulo habetur, I. 273. originaria, & derivativa Grotio quid, 132. derivativæ, quæ Grotio fiunt ex lege naturæ per expletionem juris, potius referendæ sunt ad eas, quæ fiunt facto hominis, II. 394. eæ, quas Grotius juri gentium tribuit, ex ipsa natura sequuntur, *ibid.* Acquisitio rei hostilis cur naturalis vocetur a Theophilo, IV. 51. rei nullius, quid differat ab acquisitione rei hostilis, 57. rei hostilis semper fit naturaliter, 58. Acquiri aliud naturaliter, aliud civiliter, quo sensu dicat Modestinus *in l. 53. ff. de acq. dom.* 57, 58
- Actio* injuriæ an Christiano conveniat, III. 276. injustarum gradus, 292. forensium, & belli, iidem fontes, II. 3
- c. *Actio* in jure Romano quomodo describatur, I. 24. ex damno cur data, 25. unâ cur Jure Rom. factum licitum, & illicitum vindicari possit, III. 187. aliqua potest esse mala, & tamen agens non male agere, IV. 210
- Actor*, ut bellum vitetur, re dubia potius cedere debet, III. 490
- Actus* res est, I. 189. c. 278. ex more communes nemini prohibendi, II. 124. humani quoduplices, 655. benefici, *ibid.* permutatorii, 656. diremtorii, *ibid.* communicatorii, 658. mixti, *ibid.* contractuum nomine qui veniant, 659. externi non possunt signum esse internorum sequentium, 595. interni non sunt congruentes

gruentes societati humanæ, II. 339. juris efficacia iis non tribuenda, 165. præcedanei, 659. simplices, 655. homini inevitabiles an puniri possint, III. 285. qui humanam societatem non spectant, puniendi non sunt, 287. interni an puniuntur inter homines, 285. imperfecti an puniantur jure gentium, 301. contra conscientiam illiciti, 482. positivi, & negativi quantum differant, 105. contra juramentum factus quando sit vitiosus tantum, quando & irritus, 14. bonæ fidei ad jus gentium non pertinent, 235. interni quomodo, & quatenus in ætimationem veniant, 285. juris stricti non pertinent ad jus gentium, 135. Vitiosi, qui non directe spectant societatem humanam, aut hominem alium, puniri nequeunt, 287. quomodo considerentur in pœnis, & ex quibus circumstantiis, 293. cujusque naturaliter sunt cuique homini, ut suum, 180. ideo in eos quisque par jus habet, ac in res suas, II. 584. non tamen plene sunt in nostra potestate, sed a superioribus nostris dependent, III. 14. regum distinguendi in regios, & privatos, 50. privati communem legum regulam sequuntur, 51. etiam oppidi eius, in quo vivunt, 52. regii eo loco habendi, quasi communitas fecisset, 50. an fiant irriti ex eo, quod parentes habeant, *vide* Rex. beneficorum hæc natura, ut non credendi sint quemquam ad magnum suum incommodum obligare, 145. publici, & privati in bello publico, IV. 32. communes a dividuis distinguendi circa restitutionem, *ibid* De actu qui tenetur, tenetur etiam de his, quæ ex vi actus sequuntur, III. 180.

c. Actus primus, & secundus, philosophis quid, II. 140. ex beneficiis, ubi dominium transfertur, non contrahitur, plane non oritur obligatio, 683. legibus contrarius nunquam valet, IV. 429.

c. A D A M O Deus ipsa naturæ jura per rationem declaravit, P. 59. ejus liberis incestus quo jure permissus, I. 50. ei jus naturæ sub figura arborum declaratum, 68. non concessum est a natura rerum omnium dominium, II. 74. ante lapsum cognitum jam fuit bonum, & malum, sed sensum mali non habuit.

78

Additorum servitus, II. 227. c. 337

Adiutoria, II. 471. quid, c. 488. cui cedant, I. c. 235. in ea populo ex occupatione generali, præter imperium, nullum jus competit, II. c. 488

c. *Adboha* quando præstetur, I. 395

c. A D I M A N T E S apud Platonem in utraque partem disputans, P. 43

Adjuvans tenetur de damno, III. 180

Administratores regni an jus, & imperium summum habeant, I. 189

c. Administratio imperii distinguenda ab imperio ipso, s. ejus jure, I. 378, 379

Admiralitatæ natura, II. 670. contractus, 658

c. Admiralitatæ origo, descriptio, jura, II. 687. Etymologia vocis, 688, 728

c. *Admissarii* equi. cur pro eorum usu aliqua merces solvi soleat, II. 508

A D O N I A a regno exheredatus, II. 387

Adoptionis vox modo laxiorem, modo strictiorem sensum admittit, III. 234, 235.

Adoptatus ex conjectura voluntaria succedit, II. 374. negatur, c. 416. Adoptivi non succedunt in regnis a populo delatis, II. 381

c. Adoptio: diversæ vocis significationes, I. 25. Adoptivus pater si alere filium nequeat, naturalis patris officium subsistit, II. 332. Adoptati non nisi ex pacto succedunt, 404, 415, 416. quid tunc requiratur, 416. Exempla, 438. non succedunt in regnis nisi populus consentiat, 416. Adoptari non potest Jure Romano filius naturalis, sed legitimitur, 416. Adoptivi cur per se succedere nequeant, vera ratio, 442. in privatis tantum juribus liberorum nomine comprehenduntur, in regnis nunquam, 461

Adscripti glebæ, II. 227

c. *Advena* quomodo subsint potestati territorii, ubi sunt, I. 235. an perpetua habitatio petentibus concedi debeat, jure, II. 110, 111. an & locus desertus, 111. in territorio hostis mei repertos quo casu jure belli occidere possim, III. 677, 678, 679.

Adulterium ut puniatur morte, lex vetus Noæ data, I. 86. negatur, c. 132. etiam accusari in concubina potest, II. 278. committit lege evangelica, qui uxorem non adulteram repudiat, aut divortio dimissam ducit, 205. ad injustitiam pertinet quod fit ex libidine, & injustitiam

Q q q z

tiam

- tiam continet prope maximam, II. I. 293. committi cum alienigena, Judæi non credunt, IV. 299. nec cum tyranni uxore aliqui, *ibid.* Adulter, vel adultera ad quam restitutionem teneantur, III. 183. divortio potius dimittitur a Christiano, quam punitur, 280. si occidatur permiffu legis, occidentem homicidii reum facit coram Deo, 284. in quantum teneatur conjugi, & liberis, 183
- c. Adulterium ad justitiam, non ad Ethicam pertinet, P. 91. ejus poena naturalis mors, I. 131. aliter pensari nequit, III. 327, 328. repugnat juri naturæ, II. 245. Adulteram accusantibus Christi responsum *Job. VIII. 5.* explicatur, I. 155. III. 336. Adulteræ occisio jure licita, II. 48. eam occidendo etfi imperfecte agat maritus, id tamen jure, non impune demum, facit, III. 357. eam occidens maritus humiliori loco natus cur Jure Romano relegatur in perpetuum, in dignitate constitutus ad tempus saltem, 371. Adulterini partus in familiam intrusio quomodo reparanda, 195. Adulteri capite plectebantur apud Hebræos, II. 255. Adulteria in fœminas hostiles nullo jure permiffa, III. 685
- Advocatus* jus, I. 205. ubi locum habeat, c. 321. armatæ quid, *ibid.*
- Edes* comburere an nefas in bello, IV. 222. c. 233. qui comburunt, ad quid teneantur justitia interna, 292. c. 296. qui diruunt in bello præter necessitatem, ad quid teneantur, *ibid.* pestilentes esse, prohtendum cum venduntur, II. 659
- Edificatio* in mari, aut littore, II. 69, 123
- c. *Edificium* in alieno positum non fit commune, sed cedit solo, jure naturæ, II. 516. si fit mobile, nec commune fit, nec cedit solo, *ibid.*
- c. *Edilitatem* cur Christianus non affectabat, I. 157
- Egyptiorum* polygamia, II. 206
- c. *Egyptiis* quo jure vasa ablata ab Israëlitis, P. 95. eorum sacerdotes cives erant, I. 239. factio suo (*Gen. XLVII. 19. 27.*) non veri servi facti sunt, nec libertatem amisere, II. 333. eorum agri omnes limitati erant, 497. cur pastores detestabantur, III. 120. eorum lex, qua sola bona, non corpus debitoris, creditori addici poterat, 629
- c. *ÆLIANUS*; de cygnis cum aquitis bellantibus, I. 129
- Æqualitas* in contractibus requisita quatuorplex, II. 659. exigendi in contractu qualis requiratur, & quare, 660. rei in contractibus qualis, 661
- c. *Æqualitas* quid sit Grotio, II. 691, 729. III. 645. is eam duplici sensu sumit, I. 34, 35. *Æqualitatis* in contractibus doctrina Grotii perobscura, & inusitata, II. 690, 691. in societate unde oriatur, I. 38. non est norma dominiorum, II. 573
- Æquitas* in arbitrio qualis intelligatur, IV. 339
- c. *Æquitatis* a jure stricte dicto differentia origo, III. 173
- Æquivocatio* quando fieri possit absque peccato, III. 567. c. 609. *vide* Locutio ambigua.
- c. *Aer* sua natura neque per se, neque jure terræ occupari potest, II. 87
- c. *Ærarium* quid differat a fisco, I. 297. II. 359. publicum, & privatum, *ibid.*
- Æs*, & aurum diduci possunt, II. 478. alienum civitatis facit quo minus uni, alterive ex civitate liceat discedere, 223. donavit Cæsar Dyrrachinis, & quo jure, IV. 97. c. 109. remisit Alexander Thebalis quod ipsi Thebanis debuerant, & quo jure, *ibid.*
- c. *Æs* non est materia adæquata mensuræ rerum, II. 713. alienum semper debetur a populo, etfi mutata regiminis forma, 545. etfi alio migrante, territorio sublato per inundationem, &c. *ibid.* etfi paucis supersticibus, reliquis fame, vel peste sublatis, *ibid.* etiam a victore, *ibid.* si populus extinctus sit, debent occupantes territorium, *ibid.*
- Æstimatio* rei fit ex eo, quanti omnibus valeret, II. 662. *vide* Mensura. Pretium.
- Furto ablatae quomodo fiat, III. 183
- Ætas* est quid personale, II. 382
- c. *Ætatis* humanæ tempora, II. 236
- Ætolorum* mos, IV. 332
- c. *Ætolis* cur bellum non indixerunt Romani, III. 652
- c. *AFFLICTIS* (*Matth. de*) decisiones controversiarum de debitis sub Alphonso solutis sub Carolo VIII, iterum solvendis sub Alphonso filio Ferdinando, IV. 333, 157, 158, 310.
- Affectus*

Affectus, qui ad vitandum malum oriuntur, minus mali, quam qui ad consequendas voluptates, III. 295

Afrorum mos circa prædam, IV. 36

AGAMEMNONIS juramentum de re illicita, III. 7

c. Agamemnonis votum irritum erat quia illicitum, III. 27. quo jure prædam dividebat, IV. 61

Ager potest vendi mensura nominata, non tamen ad mensuram, II. 475. arcifinius, 129. immetatus, 58. n. inundatus vel piscando retinetur in possessione, 474. privatus magis est ut arcifinius non credatur, 475. Agri divisi, sive assignati, sive limitati: mensura comprehensi, arcifinii, sive occupatorii, 129. Agros vastare in bello quando nefas, IV. 220. 224. capti quando intelligantur, 28. c. 52. capti publici fiunt, 32. de captis Hebræorum, Lacedæmoniorum, & Romanorum mos, & consuetudo, 33. postliminio recipiuntur, 119. Ager Bœotus fecundum fines, qui ante bellum erant, intelligendus, III. 134

c. Ager divisus, & assignatus quis vocetur, II. 156. quis limitatus, *ibid.* decumanus, *ibid.* arcifinius, 157. in arcifiniis nunquam mutantur imperii fines mutato flumine, 158. ager ad flumen in dubio omnis arcifinius putandus, 159. inter limitatum, & arcifinium distinctio Jctorum. rom. naturali rationi conveniens esse probatur, cum juribus inde oriundis, 491. ad flumen siti, & privatis assignati semper sunt arcifinii, 499. Agri non ferendi septimo anno lex Hebræorum non erat perfectionis, sed forensis, 696. inundati, & agri ab hoste occupati usum fructum diverso jure recipit fructuarius, IV. 165. *vide sub vocibus* Arcifinius. Limitatus.

Agricola in bello a cædibus immunus esse debent, IV. 200. eorumque boves, *vide* Bos.

c. Agricola occidi ut belli possunt, IV. 215. *vide* Rustici.

c. *Agricultura* male inter artes refertur, II. 79. ad *Agriculturam* damnati, *vide* Adscripti. Glebæ.

AGSILAI dictum, III. 561. cum improbo hoste sibi rem esse gaudet P. c. 78

Agri, III. 427

Agri injuste a quo etiam principium est

tionis, III. 541. qui quod imperatur injustum esse putat, etiamse non sit, agere non debet, 538. *seqq.* negatur, c. 548. Agendi impunitas an reddat justam actionem, quoad justitiam etiam internam,

284. c. 357

Agnatica successio linealis, II. 385

c. Agnationis, & cognationis nomina quid Jure Rom. denotent, II. 300

c. AHASVERI edictum de occidendis Judæis cur non revocatum fuit, I. 309

Alapam occidendo alterum arcere an liceat jure naturæ, an evangelico, II. 11. I. c. 146. *vide* Injuria.

c. Alapæ periculum ad arcendum occidere alium jure naturæ possum, II. 37. 39. hoc jus legibus civilibus quo casu restrictum, 37

c. Alchymistica an cur omnibus interdenda, II. 712

c. ALBERICI GENTILIS scripta. P. 83. de voce e cælo audita ob sæcularem Pontifici potestatem datam, I. 242

Alendi liberi, etiam vulgo quæsti; etiam ex incestis, II. 370. 371

c. Alendi ex ordine ad succedendi ordinem male argumentatur Grotius, II. 406. 412

ALEXANDER M. latro, & prædo dictus, II. 3. c. 21. 22. culpatur quod amicorum sanguine litaverit amicis, IV. 204. quod quibus aditum tutum promissit, in via jussit interficere, 388. III. c. 154. Expeditiones injustas in Persas, Branchidasque suscipit, III. 422. Poro regnum relinquit, 263. cum Scythis de fortitudine, non de imperio certat, libertatemque iis relinquit, IV. 254. ejus successores pleno proprietatis jure num successerint, I. 193. quid eum impulerit ad bellum cum Dario rege, III. 453

c. Alexander M. quo respectu summum Pontificem adoravit, I. 239. nautam ob regium diadema capite gestantem necari jubet, 373. non sibi, sed Macedonibus acquisivit, 299. iniquus, & curiosus vocatus ab Indis, II. 21. ejus bellum in Persas justum erat, etsi vitiosa intentione illatum, III. 480

c. ALEXANDER SEVERUS Christo, & Abrahamo divinos honores exhibuit, I.

123

Alexandrina merces, II. 664

c. ALFEMI VARI l. 38. ff. de aeq. rer. d. celebris textus de alluvionis jure, II. 505

Q99 3 c. Alge.

- c. Algerienses* cur non extirpentur a Christianis, III. 111
- Aliena res* occupari potest ad vitandum periculum, III. 555. ad debiti consecutionem accipi quando possit, II. 368. 369. accipi pro debito licite nequit, ubi debitum per iudicium consequi datur, *ibid.* ad ejus restitutionem unde, & quatenus teneamur, 558. eam reddens præmii inventionis non recte petit, 559. ejus dominum si quis ignoret, an eam pauperibus dare teneatur, 563. Alieni abilitentia est ex jure naturali, P. 5. Alieno uti quomodo liceat, II. 59-62. qui utitur in necessitate, tenetur ad restitutionem, 562. Alieno debito nemo obligatur naturaliter, nisi hæres, III. 54. 430. 618
- v.* Alienæ rei possessor ad quid teneatur, II. 569. 577. si mala fide possidet, obligatur ex delicto suo, & ex detentione rei, 570. Aliena num sit res dubitans, an eam possit accipere, retinere, alienare, &c. affirmatur, 576. *Vide* Necessitas. Restitutio.
- Alienandi* sua jus naturale, II. 339. Alienari res potest etiam sub conditione, & possessione retenta, *vide* Possessio, 344. 345. & revocabiliter, *ibid.* Alienatio requirit actum utentis ratione, 121. Imperii quando valida si a rege solo fiat, 340. IV. 324. Populi ex quo jure, & unde procedat, I. 191. Quid alienetur in alienatione populi, *ibid.* Regni facta a rege, qui id in patrimonio non habet, nulla, I. 350. III. 57. ut nec partis ejus *ibid.* nisi populus, aut corpus totum consentiat, II. 340. IV. 324. regalis patrimonii nulla, quæ sit a rege usufructuario, I. 350. III. 57. tacita in successione ab intestato, II. 521. alienati imperii exempla, I. 192. 193. 194. Alienatio requirit actum externum, & acceptionem, II. 339. 340. ejus requisita quæ jam mere sunt juris civilis, 339
- v.* Alienatio definitur ab H. Cocceio, II. 34. patris, etiam ex voluntate populi, an nocere possit nascituris, 189. rei domanialis nulla est, 360. etsi ob bene merita facta, *ibid.* in tempus mortis in quo differat a testamento, 363. Alienare ut possit dans, quid requiratur in eo, 346. quid in accipiente, 349. Alienare non potest imperator jura imperii, vi Capitula-
- tionis, 362. Alienans imperium ex voluntate populi delatum princeps esse definit, statum evertit, eique restitui potest, I. 374. 375. Alienari regnum bello quæsitum quo casu possit, quo non, IV. 349. Alienare pacis causa quamnam possit summa potestas, 348. 350
- Ἀλλοδορκεῖν*, III. 11
- Alii* prodesse, licitum, & honestum, I. 388. per alium facere quis potest J. N. quod per semetipsum, IV. 31. Qui facit quod est sibi liceat, alteri tamen non licet, peccat si eum cogat, III. 576
- Alimenta* an liberis debeantur, & quo sensu, II. 369. 371. præstare tenetur homicida injuste occisi liberis, & uxori, III. 183. Servis domini pro operibus, IV. 249. negatur, c. 257. Quanta Romæ singulis mensibus dabantur, *ibid.* ob præstita ab alio dominium non amittitur, II. 478. Ex alimentis jus nascitur soli domino, *ibid.* Pro iis obligantur servorum eorum liberi, qui pro debito suæ civitatis servi facti sunt, IV. 252. negatur, & vera supeditatur ratio, c. 260
- v.* Alimentorum voce quæ veniant jure, II. 408. e. liberis tantum ex honestate deberi, verum non est, 406. non debet pater mortem merito, 414
- Alodialia* regna quam successionem sequantur, II. 384
- Alluvio* cujus naturaliter, II. 474. 475. quando cedat proximorum prædiorum dominis, 475. 476. Alluvionis jus quale a Jure civ. romano proditur, an sit naturale, 472. 476. c. 493. 504. in sola imperii concessione non inest, 476. privatis prodect, si certo constat agrum esse arcifinium, 472. Vassallis quibus proficit, 476
- c.* Alluvionis, & desertionis alvei distinctionem ad jus civile refert H. Cocceius, II. 155. per eam species fluminis non interit, 158. Alluvio quid, 498. cedit agro vicino si est arcifinius, occupanti si limitatus, *ibid.* & 499. 501. Alluvionis lucra in agris arcifiniis sunt commoda ex re propria, non ex aliena, 502
- Alvei* mutatio an fines immutet, II. 128-130. siccatus cujus naturaliter, 472. siccatus privatis quando cedat, 475. 476. Alvei siccati cujus jure gentium, 472
- c.* Alveus mutato fluminis cursu cur ad vicinos dominos redeat, II. 134. quando æqualiter, & cur, *ibid.* ejusdem est juris, cujus

- ejus flumen, II. 144. ejus desertione cur imperii fines non mutantur, vera ratio, 158. 159. a flumine privato derelictus cedit ei, cui flumen assignatum est, 494. in agris arcifiniis est pars vicinorum agrorum, 495. Alvei fluminis publici usus et si publicus, potest tamen ejus proprietas in agris arcifiniis quoad usus privatos assignari vicinis, 496.
- c. *Amalecitas* cur excisi, I. 123.
- Audiprux* quid, IV. 187.
- c. *AMASIAS* cur noluit cum Israëlitis fœdus continuare, III. 119.
- Ambigua* vox quomodo interpretanda, III. 114. vide Interpretatio.
- Ambitio* generosius vitium, II. 56.
- c. *AMBROSIVS*. Christianos non militare, I. 156. de militibus pugnare Juliano recusantibus contra Christianos, 157. repellens Theodosium a liminibus Ecclesiæ, 160. electus Episcopus, 365. de veri investigatione, II. 314.
- Amens* promittendo non obligatur, II. 587. ei falsum dicere, non est mendacium, III. 569. Amentes populi an dominium habeant, 457.
- America* gentium communio in bonis, II. 54.
- c. *Americæ* populis quænam communia sint, II. 76. an a Christianis extra bellum in servitutem redigi possint, IV. 93.
- Amici* qui sint in jure postliminii, IV. 111.
- Amici reges quale jus habuerint apud Romanos, I. 205. 206. Amicos defendere nemo cogitur; habenda tamen ratio amicitia, III. 523. c. 534. Veniam meretur, etiam ubi est injustum, IV. 192. Amicorum causa bellum recte suscipitur, III. 523.
- Amicitia* non ex sola indigentia nascitur, II. 10. Amicitia conventio in pace quid operatur, IV. 334. c. 365. *seqq.* Amicitia regis in legato lædi potest, III. 207. Amicitiam ejus nemo ambit, cui videt jus, & fidem esse vilia, P. 16.
- c. Amicitiam veram quid constituat, II. 36. nuda distincta a fœdere amicitia, IV. 170. 366. sua natura omni inest fœderi, 434.
- Amissum* quando quid censeatur, II. 165. repetere dominus non tenetur, sed possessor restituere, 558.
- Amitam* uxorem ducere num liceat, II. 214.
- c. *Amitam* ducere, nefas est natura, II. 282. 302. ejus viduo nubere, non item, 288.
- Ammonitæ* nec fœderati, nec perpetui hostes Hebræorum, III. 97.
- c. *Ammonitæ* etsi Judaïsmum professi non admittebantur ad honores, I. 67. ab omni commercio cum Judæis exclusi, 123.
- c. *Amnestia* quid, IV. 135, olim inventa abolendis dissidiis civilibus, *ibid.* hodie recte, & pie etiam bellis, *ibid.* quid differat a pace, *ibid.* alia generalis, alia specialis, 136. alia, quæ paci adjicitur, alia, quæ extra pacem per se constituitur, *ibid.* quis eam constituere possit, *ibid.* ejus effectus, & jura, 137. regulæ, *ibid.* ea paci adjecta cessat totum jus postliminii, *ibid.* quænam delicta per eam remissa censeantur, 138. 143. non prodest delictis subditorum, vel vassallorum, *ibid.* ex causa amnestiæ quæ fit restitutio quantum differat ab ea, quæ fit ex causa pacis, 140. in quibus delictis, ac injurijs cesset, 142. 144. per eam an princeps jus subditis quæsitum auferre possit, affirmatur, 143. raro additur paci cum Turcis, 144. cessat in induciis, & armistitiis, *ibid.* cur, 393.
- c. *Amphyctiones*. cur apud eos fœderis violati rei fiebant, I. 324.
- c. *Amphissii* qui, I. 235.
- Ἀμφιβολία* apud Rhetores, III. 132.
- Anonymous* potestas apud Cnidios, I. 184.
- c. *Anabaptistarum* argumentum contra bellandi licentiam ex præcepto de non fundendo sanguine petiitum profligatur, I. 127. locum Pauli de potestate summa a Deo instituta eludentium confutatio, 139. error, *sola bella jussu Dei suscepta esse justa*, 144. *Rom. XII.* 18. verba urgentes notantur, 152. judicia improbantur refutantur, III. 353. *seqq.*
- c. *ANAXARCHI* allocutio ad Alexandrum P. 34. cur quid justum sit, 38. I. 62.
- c. *Ancilla* partus est servus, & in dominio domini ancillæ, II. 508. Ancillâ venditâ ea conditione, ne prostituatur, quid juris, III. 433.
- Angariatus* sequi quo sensu a Christo jubetur, I. 97.
- c. *Angaria* durante si navis pcreat, cui pcreat, II. 108. Angariz quomodo imponantur, 358.
- Angliæ* regni successio, II. 392. jus circa prædationes, quæ contra legem fiunt, III. 185.
- c. *Angliæ* reges quo jure imperium habeant, I. 265.

- I. 265. status qualis, 276. jus in Galliam, II. 176. 177. 181
 Ἀνδραφία quid, III. 620. c. 629
 c. *Anima* alterius periculum juri meo nil detrahit, II. 185. 186
Animakion mactatio num & ante diluvium usitata, III. 274. c. 345. alunt sobolem, II. 370. iis, quæ ruri inserviunt, parcendum, IV. 225
 c. Animal si occiderit aliud animal, tenetur agredientis dominus, I. 125
Animus vitiat actiones sua natura licitas, III. 98
 c. ANNA Borbonia, III. 465
Anni centum, tres fere ætates, II. 167
 ANNIBALEM Romani quo jure dedi sibi postularint, III. 413. IV. c. 131
 c. Annibalis laus, III. 592. serpentibus venenatis in Eumenum usus est contra morem belli, 587. an injussu senatus Saguntum oppugnaverit, Romani num jure quæfiverint, I. 228
 c. *Anniculus* lex ff. de V. S. explicatur, IV. 396
 c. *Ansibariorum* tristis exitus, II. 112
 Ἀνδροποπαθείας figura, III. 4
Anthropophagi, III. 240
 c. Anthropophagi an qua tales bello peti possint, III. 376. 377. 379
 c. *Antiatibus* quo jure præceperunt Romani ne Græcis bellum inferrent, III. 534
 c. *Antichresti* quando finitur, II. 686. quid sit, 719. ejus vera ratio, *ibid.*
 ANTIGONUS ridet aliquem sibi librum de justitia adferentem, P. 3
 c. Antigoni responsum de eo, quod regibus liceat, P. 35. cur bellum gessit cum sociis, II. 20
 ANTIOCHEUS, II. 167. an jus habuerit in Hebræos, I. 342
 c. Antiocho quo jure resisterunt Judæi, I. 370
 c. Antiochena Ecclesia olim fuit primaria, III. 400
 ANTONINI benignitas, I. 365. quo sensu dixerit, se esse mundi dominum, legem autem maris, in l. 9. ff. de l. Rbod. de jac. III. 475. 476. ejus constitutio contra dominos nimis duos in servos, IV. 80. ejus constitutio l. 17. ff. stat. bom. Nov. 78. c. 5. IV. 269. 270
 ANTONIUS an vera belli civilis cum Octavio causa fuerit, III. 454
 c. Antonio bellum justum, licet injussu se-
- natus illatum, I. 228
 AODBS quo jure tyrannum necavit, I. 354. c. 387
 c. *Apanagium* cur constituitur postgenitis, II. 49
 Ἀπαύτης quid, II. 55. c. 77
 Ἀποκέρυξις, v. Abdicatio. III. 301. c. 375
 Ἀποστρεψίς, III. 459
Apostolorum judicatio qualis, III. 459
 c. Apostolis qualis potestas data ad coercendos refractarios, I. 153. spicas alienas comedentes quo sensu Christus excuset, II. 97
 non *Apparere*, & non esse, tantundem valent quoad eum, cui non apparet, II. 563
Appellare a subditis interdum non licet, II. 173. Appellari ut ab aliquo nulla ratione possit, jus est folius imperii summi, *ibid.*
 Appellationis exemptio an a subdito acquiri possit, *ibid.*
Appetitus bonum desiderat, sive verum, sive imaginarium, III. 292. mali quoque declinandum studium in se comprehendit, *ibid.*
 c. Appetitus socialis an proprius humano generi, P. 43
 c. APPIANUS de populis dedicationem offerentibus, & non receptis, I. 261
 c. *Applumbatio* in quo differat a ferruminatione, II. 515
Apitudo juris species quid, I. 5. c. 26. III. 180. moralis non facit nasci obligationem restitutionis, III. 180. bene distinguenda cum proprie debito, ubi concurrunt, II. 369. ad rem, distinguenda a jure proprie dicto ad rem, III. 180. non enim jus dat dominium, *ibid.* sed occasionem tantum ad jus, 261
 c. APULJUS de diligendo inimico, I. 150
 c. *Apulejana* legis historia, III. 23
Aqua profluens quænam sit, II. 62. c. 102. Aquam, & terram dare, 227. n. Aquas corrumpere in bello an liceat, III. 667. c. 687
 c. Aqua ab haurienda cur nemo impediri possit, vera ratio, II. 102
 c. AQUILIUS veneno in hostem usus, III. 583
 c. *Aquila* legis ratio, II. 25
Ara misericordie apud Athenienses, III. 416. c. 440
 c. Ara

- c. Ara non proffit criminum reis in V. Test. I. 161
- c. Arabes. quomodo apud eos in regnum succedatur, II. 451
- ARATUS *Sicyonius*, II. 161. c. 187. IV. 275. c. 280
- Aratori bovi parcendum, IV. 225
- c. Aratrum apud Græcos prohibebatur addi creditoribus ob fœnus, III. 629
- Arbiter de bello lectus de possessione pronuntiare debet, IV. 340. c. 374. ejus officium quod, 339. c. 373. 374. Arbitri reges, vel judices, *ibid.* compromissarii pacis, 338. c. 371. 372. provocare de iis num liceat si iniquum statuerint, 338. eorum exempla, III. 486.-488. n. ad eos provocare licet, ne res metu censeatur derelicta, II. 166. Arbitrorum genera, IV. 338. c. 371. 372
- c. Arbitri quinam decident, quinam saltem æstiment, IV. 372. Arbitrorum tertium genus, *ib. vide* Mediatores. Ad Arbitros nemo tenetur provocare, neque propositos acceptare, 373. a quibus Jure Rom. provocare liceat, *ibid.* Arbitrio alterius se subicere, locutio explicatur, 375. Arbitrium boni viri quid Jcis Rom. 372
- c. Arbitraria negotia quænam dixerent Romani, III. 158
- Arbor vitæ, & arbor scientiæ boni, & mali, cujus rei symbolum, II. 55. c. 78. Arbores frugiferas in bello nefas est excindere, IV. 220. non si jaculatores impediant, 222. n.
- c. Arbor cedit solo, ex quo radices egit, jure nat. II. 515. 516. frugiferas in bello vastare jure nat. licet, steriles non item, IV. 7. cur id prohibitum in *Deut. XX.* 19. seq. *ibid.*
- c. ARCHELAI doctrina de justo, injusto-ve, P. 33
- c. Archicancellariorum Imperii origo, III. 493
- Arctiniæ agri, sive occupatorii, II. 129
- c. Arcifinius ager quid, II. 491. acquirit incrementa fluvialia, *ibid.* & omnes usus privatos fluminis, *ibid.* si vendatur adjecta mensura saltem demonstrationis gratia, tunc periculum, & commodum est emptoris, 500. quid si vero taxationis gratia, *ibid.* de arcifinii, & limitati distinctione quid sentiat H. Cocceius, 155. *Vide* Ager.
- c. ARBUS patruo suo Cleonymo antepositus, II. 463
- Grotius Coccei.* Tom. IV.
- c. ARIAS scriptor de bello, P. 82
- Argumentis* paribus pars utra præferenda, III. 92. qualia in judicandis moralibus, *ibid.*
- c. ARISTIPPI opinio de jure nat. P. 33
- c. Aristocratico in statu qualis libertas, I. 292
- ARISTOCRATIS Decretum pro Charidemo, III. 621. c. 629. 630
- c. ARISTOTELIS de justitia naturali, P. 35. de socialitate, 44. ubi amicitia, ibi jus, 74. ejus laus, 87. ejus assertum de virtute in medio consistente examinatur, & refutatur, 88. *seqq.* de veritate omnibus auctoritatibus præferenda, 92. quo sensu dicat, quædam esse, quæ statim, ac nominantur, cum malitia conjuncta sunt, I. 49. de pluribus civitatibus societatem ineuntibus, 325. imperium in quo consistat, 246. per, populos natura servos quid intelligat, 262. de Persarum in liberos suos imperio, II. 243. de pluralitate suffragiorum, 319. de hæreditate non testamento, sed agnatione deferenda, 363. 366. ejus locus de gratia referenda beneficiis male trahitur ad materiam successionis, 426. de motu, 538. de mutatione imperii, 544. de voluntate, 603. de indigentia, rerum mensura, 705. 706. quo sensu *Top. I.* 13. sumat justum, III. 501
- Arma apud Romanos postliminio cur non recepta, IV. 120. c. 167. hosti alicujus subministrare, hostis est, III. 557. adimi possunt populis subactis etiam jure mixti imperii, 95. Armis hostium an ad decipiendum uti licitum, 564. nomine quid veniat, 133. c. 154. 602
- c. Arma a Deo data, I. 115. eorum in carnalia, & spiritualia, distinctio Pauli explicatur, 153. illicitorum usus an justa belli causa 391. 377. Armorum sanctimonia, 582. licita quæ juxta H. Cocceium, 673. quæque illicita, 579. *seqq.* 590. & quando fiant licita, 580. 581. in dubio judicium est penes principem, 593. Jure nature vix dantur illicita, 685. durante bello semper sunt merces interdictæ, 601. Græci legislatores prohibuerunt addi creditoribus, 629
- c. Armatura Dei, quæ comendatur *Eph. VI.* 12. qualis sit, I. 153. 154
- c. Armorum lex cur naufragos bonis spoliabat, II. 296
- R I R *Arca*

- Arragonica successio*, II. 393
c. Arrhe circa dationem varii mores, II. 709
v. Arriani. quousque in eos sevitum sit, III. 405
Arrogatio, II. 223. definitur, c. 332 in quo differat ab adoptione, *ibid.* quatenus sit modus naturalis acquirendi juris in personam, *ibid.* per eam non amittuntur jura sanguinis, *ibid.*
c. Arsaces cur legatum suum capite punivit, III. 223
c. Artaxatorum vastatio, IV. 7
Artes gentium antiquissimæ, III. 55. sensum modo latum, modo strictum admittunt, III. 135. artium vocabula quomodo accipienda, 132. c. 152. 159
c. Artes non sunt causæ corruptionis humanæ, II. 79. Magicæ, *vide* *Magia*.
c. Artifices occidi possunt, jure belli, IV. 215
Arx quid, III. 132. & unde dicta, c. 153. structa a vicino, qui pactione nulla prohibetur, non dat jus ad bellum, etiam cum damnum dare possit, 456. rumpit pacem sub lege amicitiae initam, IV. 334. Arcem ne quis in confinio pati debeat, quale foedus, III. 94
Ἀρχιτεκτονική Aristoteli quæ, I. 173
c. Ascendentibus natura non quaesitum est jus succedendi, II. 401, 403, 430. nec alimenta a liberis, nec successio jure naturæ debetur, 411
c. Ascetica vitæ descriptio, II. 77
Ἀσκητική, *ibid.*
Asia mos circa prædam, IV. 36
c. Asmonæorum fata, III. 118. *vide* *Macabæi*.
Astissini, *vide* *Percussores*.
Affecurationis contractus, II. 658. natura, 669
c. Affecurationis origo, natura, definitio, II. 722. *seqq.* negotium ipsum, non vocabulum, cognitum Jctis veteribus, *ibid.*
Affectio a promissione multum distat, III. 574. mera futuri quid, & quam vim habeat, II. 585
c. Affectio nuda non obligat, II. 614. religiosa, *vide* *Jusjurandum*.
Affiorum jura quibus prosint, quibus non, III. 415. IV. c. 208
c. Asyli privilegium templis plurimis gentium tributum, I. 160. jus non competit legato in domo sua, III. 234. Asyla non profunt lædentibus, 437. 438. hi dedi debent, non vi extrahi, *ibid.*
Asylorum jus sublatum a Libero, 440. in lege Mosaicæ, exponitur, 439
c. ATALANICUS clericos ab inferiorum judicum potestate exemit, I. 242
c. ATHANASIUS de pietate officii etiam impiæ personæ cohærentis, I. 140
c. Athenagoras: Christianos judicio non contendere, I. 155
Athenienses Corinthios an vicerint, secundum Polybium, IV. 338. victoris quomodo usi sint, 265. eorum Resp. mixta ex Aristocratia, & Democratia, I. 204. an eadem manserit postquam in eam variæ gentes susceptæ, II. 523
c. Atheniensium ducibus non jure proprio, sed jure administrationis saltem potestas competiit, I. 272. Status mere popularis fuit, 319. nunquam socios ad se vocarunt, 326. excusantur quod in bello Mithridatico arma sumserint contra Romanos, 382. contra Syracusanos belli causæ, II. 20. non fuere foedifragi auxilia præstando Corcyrensis, III. 161. cur Spartanorum legatos captos occiderunt, 231, 232
c. Atheum inter, & providentiam negantem, fere nihil interest, P. 56. Atheismus peccat in defectu, 89, 92. an justa belli causa, I. 291. Atheos punire cuique non licet, III. 377. quatenus puniri possint in civitate bene constituta, 391. exempla, *ibid.*
Atlantici populi, II. 524
c. Atreni obsessi a Severe quoniam strategate se liberarunt, III. 587
Atrocitatem facinoris quæ habere dicuntur, III. 540
c. ATRALI hæreditas quo jure adita a Romanis, I. 299
Atticorum leges multæ ex legg. Mosaicis, I. 86. Lex de ἐπικληρίαις, II. 209. jus de captivis redemptis, III. 117
c. Atticarum legum cum Romanis, & Hebræis similitudo, I. 133. lex de capiendis tribus civibus alterius civitatis, quæ dedere, vel punire recusabat interfectorem civis Atheniensis, III. 628
c. Avarus qua talis puniri nequit, III. 360
Aucupia naturâ cuique licita, sed legem a terra accipiunt, II. 58, 59
c. Aucupia cur prohiberi possint lege civili, vera ratio, III. 87
Aves

- Adversus quorundam sint*, II. 59
e. Aves occupato territorio manent nullius, II. 9, 482
AUGUSTI Octavii bellum contra Antonium, injustum, I. 172. negatur, c. 228. *vide* Octavius.
AUGUSTINUM scholæ quædam solum sequendum sibi proposuere, & perperam, III. 573
e. Augustinus: in bello filere jura, P. 41. de jure etiam inter latrones, 74. num reum fieri possit pecus, I. 53. de lite legitima, 147. quo pacto meretrices ad baptismum admittendæ, 156. an fas sit Episcopo pro reis intercedere, 160. de termino cognationis, II. 273. de scenitorum verecundia erga parentes, 279. de nuptiis cum consobrina, 304. de jurante per lapidem, III. 35. de justo bello, 578. de mendacio, 608, 616
Auctores belli injulti ab aliis discernendi, IV. 192. Auctorum depravata, & sinistra quandoque de rebus judicia, I. 172
Auctoritas ab imperio differt, I. 188. nostram quibus impertimur, ea nostra facimus, 334
AURELIANUS primus Imperatorum regio ornatu usus, I. 271
e. Auri major copia inventis novis terris in Europam invecata an eam locupletiora fecerit, II. 712
Aurige Circenses S. Cœna prohibiti, I. 106. n.
e. Auspicia apud Romanos quis habebat, IV. 413
e. Austrasia regnum quo jure sibi vindicare voluerit Galliæ rex, II. 175
e. Autocheiria naturæ jure prohibita, I. 61. III. 383. nec non Jure Romano, II. 33. 255. male refertur ad judicium zeli, III. 347. est verum homicidium, adeoque illicita, 254. passim apud gentes pro licita habita, & a philosophis defensa, *ibid.* ex quo principio, 255
e. Autonomia quid, I. 290. ea sublata tollitur imperium salva cæterum civitate, II. 541
e. Avunculo nubere, prohibitum natura II. 278. 282. & ejus viduam ducere, *ibid.*
Avus, aviaque, quando nepotum curam agere teneantur, II. 372
e. Avus, aviaque, ut pro mortuo filio, filiaque, curam nepotum suscipiant, id ex jure naturæ est, II. 414
Auxilium ab una parte promissum intelligitur sumtu petentis, III. 136. mittere quis excusetur, 147. venisse quando dicatur, IV. 422. amicis præstandum si facile, & sine incommodo possit, III. 523. quo jure, c. 534. in bello ut præstetur cuius generis foedus, 94. cujus impendiis debeatur, 135. debitum ex jure proprie dicto qui non præstat ei, cui fit injuria, damni dati tenetur, II. 181. 182. foederatis quibus præstandum si bellum inter se ipsi gerant, III. 101. hosti quoquo modo præstitum causam dat ad bellum justum, 557. Sed ut de novo iudici oporteat, 641. c. 652. veniam meretur si ex officio sit præstitum, IV. 192. promissum quo casu foederato promissor mittere non teneatur, III. 145. in pacto non faciendæ deditiois si advenerit, quale intelligatur, IV. 423. c. 429. Sociis novis contra veteres an præstari possit, qui in foedere caverunt, ut utriusque populi socii ab utroque populo sint tuti, III. 136. in præstando non socius vetustior, sed justior causa præferatur, 523. negatur, c. 533
e. Auxilia ferre bellanti licet natura, I. 391. in ea quid juris hosti, *ibid.* non possunt bellum gerere si principalis nolet, *ibid.* in genere promissa non debentur socio meo bellum contra consortes religionis meæ, hujus extirpandæ causa, gerenti, III. 122. promissa simpliciter cujus sumtibus præstanda, 160. præstare licitum est naturâ juste bellanti, 529. quid si quis simpliciter promissit in casum existentis belli, *ibid.* 533
Ἀφ' ἑαυτοῦ quid, II. 55. c. 77
e. AXILLA quid contulerit ad jus naturæ, P. 83

B.

- B** *Alenarum* de captu controversia deciditur, II. 143
e. BALIONII casus, IV. 407
Bannitor occidere, num etiam interna iustitia, & coram Deo sit justum, III. 285
Barbaros prædationibus vexare, laudatum Aristoteli, & quare, III. 93. male a Græcis pro hostibus habiti, 457. nisi qui

- qui belluis, quam hostibus similiores sunt, III. 303
- c. *Barbarismus* quid sit Epiphonio, III. 211
- B**ARCLAI I sententia de jure resistendi, quod sit penes populum, vel majorem ejus partem, I. 341
- c. **BARIDAS** *Sclerius* perduellis, I. 366
- c. **BARONEUS** irascitur Episcopis Justiniano obsequentibus, I. 241. quam infeliciter probare conetur, Ecclesiam regibus non subesse, 244
- e. **BASILIDES** jurare nolens, I. 155
- e. **BASILIVS** quid opponebat Principi idololatriam jubenti, I. 357
- f. **Bavariz** Dux qua lege pacem ab Henrico Aucope accepit, I. 241
- Belgæ* agros vastari non permittunt in bello, sed sub tributo eos præstant tutos, & quamobrem, IV. 224
- e. **Belgium** in dotem datum, etsi non sit regnum patrimoniale, I. 299. Belgicæ societates mercatoriz, utut potentissimæ, alieno subsunt imperio, 278
- e. **BELISARII** cavillatio adversus Gothos de locis minus custoditis, IV. 386
- Bellandi* pro alio justæ causæ, III. 520. jus inferioribus potestatibus quibusdam concessum, I. 168, 169. Bellantium extra territorium quæ capiuntur, an jure belli acquirantur, IV. 48. Bellare quidam lege vetantur, I. 390
- e. *Bellandi* licentia probatur ex novo fœdere, I. 138. Belligerantium utriusque factum pro jure haberi, cur dicatur, IV. 146
- Bellum* a natura quo sensu, I. 79. juris gentium quo sensu, 81. an vetetur lege, quæ data est Noë, 82. an evangelicâ, 86, 89, 95. actionis nomen non est, sed status, 2. IV. 382. Christiani aliqui plane improbaverunt, & quare, I. 105. privatum publico res ipsa prius est, 2. injustum ex quibus causis dicatur, 95-105. aliquando idem est, ac non solenne, ut justum solenne, 168. Belli potestas regi concessa, de potestate externi belli intelligitur, 351. definitio, 2. vocis origo, *ibid.* an justum aliquod jure naturæ, 76. aliud privatum, aliud publicum, aliud mixtum, 161. privatum an licitum post constituta judicia, & quibus casibus, 164. privatum aliquod lege Mosis permissum, *ibid.* an cum Evangelio pugnet, *ibid.* Ambrosii, & Augustini dicta contra *Ilud*, 165. Cn. Manlii in Galatas an justum, 171. item Caji Cæsaris in Germanos, *ibid.* Octavii, & Decimi, nec non Cassii, an justa bella, 172. Publicum solenne, vel minus solenne, 168. gerere, reservatum habenti summum imperium, 171. quando, & quatenus ab inferioribus potestatibus geri possit; & an tale bellum publicum dicendum, 169. & an ab illis geri possit, ex conjectura voluntatis superioris, 171. civile an sit pejus tyrannide, 353, 354. Bellum pacis causa gerendum, 2. III. 521, ad injustum nemo obligatur, I. 211, II. 590. III. 8. 101. ejus efficientes causæ, principales, adjuvantes, instrumentales, I. 388. Bello qualita quædam Regis propria fiunt, 192. Bella pro aliis per naturam licita, & probata, 388. justa ante Mosen, 79, 80. justa Mosis extra causas a Deo justas, *ibid.* improba Hebræorum postremis temporibus, 103. Bellum incipit naturaliter ubi judicia deficiunt, P. 15. II. 3. Male geritur, nisi intra juris, & fidei modum, P. 15. justum esse non potest, nisi quod ob injuriam sit susceptum, II. 1. 3. sive eam, quæ fit contra J. G. sive eam, quæ contra J. N. III. 302. non licitum ob nimiam potentiam vicini tantum, II. 18. Belli causa justa injuria sola, 3. defensio vitæ, 5. Bella publica sine causa, injusta, 2. causæ suasoriæ, & justicæ, & principia illius, 1. 2. Bellum evitari quibus modis possit, III. 485. *seqq.* honestum non est, nisi summa necessitas, & vera charitas efficiat honestum, 511. suscipi non debet ob delicta quævis, 300. nec ob inchoata solum, nisi certo casu, 307. non nisi ad juris consecutionem, P. 15. II. 3. 4. in civilibus an sit jus legationis, III. 200. ad injustum nemo obligatur, 101, 523. ut justum sit J. G. quid requiratur, 637. justum dicitur interdum quoad effectus externos, 184. 490. nec fit injustum etiam si ex animo gerentis vitium accedat, 463. sic justum est quod reges suscipiunt in eos, qui nec se, nec suos, sed J. N. aut G. violant, 302. ex justo etiam magistratus subditis tenetur quatenus damno eos affecit, quod prævideri poterit, 511. solenne injustum esse potest

potest quoad justitiam internam, II. 3. III. 490. Belli solennis effectus alius est licentiæ, alius domini, 659. Belli si quæ sunt causæ tantum ad pœnam ab aliis sumendam injustitiæ suspensionem præbent, nisi ob scelus manifestum, & atrocissimum, 305. itaque non temere suscipiendum etiam cum justa punitio, 503. maxime contra eum, cui pares vires sunt, 510. Belli causa quibusdam ipsum bellum, id quod injustissimum, 454. Belli causæ justicæ, claræ, evidentesque esse debent, & quæ palam possint proponi, 543. cur publice proponantur, 558. his si quæ bella destituuntur, latrocinia sunt, 454. Omnes autem, qui bella suscipiunt, credi volunt sibi tales causas esse, IV. 113. itaque periculosum de iis inter duos pronuntiare, III. 659. suavoriæ causæ solæ, absque justiciis, latrocinium ex bello faciunt, 454. etiam conjunctæ justicæ bellum ab injustitia non vindicant quantum ad eum, qui suscipit, si ob solas suavorias ineatur, 463. Belli Punici secundi causa quo sensu fuerit justa, 184. Belli societas an cum infidelibus licite ineatur, 96. Bello multa mala etiam in innocentes veniunt, 485. justum, ac solenne quid, 634. Bellum ex edicto, 637. pro sociis, & pro amicis, 523. suscipi potest pro quibusvis hominibus, 524. an licitum pro subditis, & alienis, 524. 525. an in eos, qui in naturam delinquant, 302. an ut cogantur aliqui fieri Christiani, 313. geri potest per homines improbos, 545. 576. pro solo offensivo quando sumendum, 137. justum aliunde vitium habere potest, 463. an utrimque justum detur, 490. omittendum sæpe nostri, & nostrorum causa, 506. ob pœnam suscipere, debet esse validioris multo, 510. suscipiendum ex necessitate, aut occasione, 510. 511. pacis causa gerendum, 521. statim geri potest, ac indictum est, 643. Belli causæ justicæ debent publicari, 543. denunciandi formulæ, 639. indictio, 634, 637, 638, 639. circa eam instituta civilia, 641. Bello non indicto an capta capientium fiant, 642. injusto extortum secuta pace an repeti possit, 184. ex Bello irregularitas, 512. Bellorum mala, *ibid.* pro alienis subditis suscep-

torum exempla, 302. 525. Bello an peti possint persecutores Christianismi, 316. Bella sine ullis causis feritas, 454. ex causis suavoriis, non justiciis, prædatoria, *ibid.* Bella an suscipienda ob delicta in Deum, 305. pro subditis justa, & an necessario suscipienda, 520. ob leves causas vitiosa, 507. Bella ob legatos violatos, 210. ob sepeliendos mortuos, 248. ob pœnam, 300. Bellum finire quomodo possit, I V. 327. civile prædam plerumque militi omnem promiscue concedit, & quare, 46. injustum non nisi injustos prodit effectus, etiam si sit solenne, 175. nec a latrocinio differt quoad jus internum, 212. justo quantum quis consequatur J. N. 326. non solenni res quomodo acquirantur, 48. in Bello quæ capi, & non capi possunt, 237, 238, 239. injustum qui gessit, recte ad impensas solvendas cogitur, 238. Bellum pacis causa, 261. injusti effectus injusti, 175. Belli vindicta modum excedere non debet, 184. non justis causæ possunt esse probabiles, 192. Bello capta jure gentium acquiruntur, 26. 27. cui, 26, 29. ea singulorum fieri, frequens sententia, 11. civilium crudelitas, 72. injusto capta an restituenda ab eo, qui cepit, 175. & an restituenda ab eo, qui detinet, 176. & an tunc quid detrahi possit, 177. si consumpta sint, bonæ fidei possessor non restituit, *ibid.* Bello civili res quomodo acquirantur, 48. In Bellis civilibus quare occisi captivi, *vide* Captivus. quare in iis capta capientium non fiunt, *vide* Capta. Bellum defensivum, *vide* Defendere. Belli jure quinam occidi possint, *vide* Occidere.

c. Bellum definitur, I. 23, 24. vocis etymologia, 24, 25. Bellum inter, & pacem, non datur status medius, P. 33. I. 23. Bellum quando dici possit, III. 196. Belli liciti jure naturæ vera ratio, I. 119. 214. Bella approbasse Deum, certissimum indicium, 121. Evangelio non contraria, 160. Bellum ex quo jure sit, P. 69 quæ in eo jura silesnt, 75. ratio belli, *ibid.* Bellum est verum judicium, *ibid.* & I. 23. comparatur alicui, IV. 370 & cum lite privata, III. 500. an excludat jus, P. 41, 42. Belli jus esse, probatur ex effectu, 76. ab eius

definitione recte, an male Grotius excludat justitiam, I. 25. Bellum jure naturæ licitum esse, quomodo probet Grotius, 115. Vera juris Bellorum ratio, *ibid.* *seqq.* quale justum dici possit, 223. Belli causæ, initium, & occasio, quomodo differant, II. 19. Belli causæ quædam, I. 154. Belli tot fontes, quot actionum forensium, P. 81. Bellorum licentiam angustis admodum finibus circumscriptis Grotius, *ibid.* de Bello scriptores, 82. in omni Bello, sicuti in litibus privatis, tria consideranda veniunt, personæ, causa, & processus, III. 577. id demum licitum est, quod tendit ad reparationem juris nostri, *ibid.* & sine quo justa victoria obtineri nequit, 578. quamnam illicita, 579. *seqq.* Bellum est verissime Dei judicium, 581. in eo quantum liceat, systema Grotianum exponitur, 590. *seqq.* & refutatur, 596. Bella non nisi ad arcendam injuriam licita, II. 22. in Bello licita, & illicita quæ, III. 672. Bellum gerere non nisi summa Potestas potest, P. 81. idque recte docuere Jcti Romani, III. 674. Bella per quos gerat Princeps, I. 391. Belli actus sunt vel publici, vel privati, IV. 55. privatam Grotio quid, I. 24. 213. publici definitio adcurata, 212. Grotius id male jurisdictioni tribuit, *ibid.* mixtum non datur, *ibid.* quoque casus, quibus mixtum dari videtur, 214. inter gentes aliud non datur nisi utrinque publicum, IV. 346. privatam ex eadem ratione sequitur, qua publicum, *ibid.* in Belli causa duo sunt: justitia causæ præsentis, & qualitas, s. justitia bellum suscipientis, P. 76. Belli semper justus exitus, 77. sola justa causa quæ, III. 466. causa naturæ jure justa sit necesse est, 595. processus contra hostem in infinitum licitus, eodem jure, *ibid.* justum esse potest, etsi causa movens sit viciosa, 464. Bellum, cui justa subest causa, at illatum utilitatis ergo, non ideo definit esse justum, 480. Belli causam justam qui scit se habere, etsi documenta non habeat, licite bellum suscipit, 495. justum nullum est in causis dubiis, 492. Justum inter, & injustum; distinctio nullum usum habet, IV. 275. 279. inter summas potestates nec justum, nec injustum asseri potest, 315. est ju-

dicium rei controversæ, quò quæque pars sibi jus asserit, alteri negat, 123. justum sit, an non, cujus sit judicium, III. 602. causa tamen cur plerumque scriptis exponi soleat, 602, 603. injustum dici nequit ante ultimam victoriam, IV. 84. quia per eam demum de ejus justitia deciditur, III. 465, 498. de Belli inter gentes justitia pronuntiare, non periculosum solum, sed & illicitum est, 676. injustum gerens quando teneatur ad restitutionem, IV. 182. Bellum quo sensu utrinque justum dici soleat, 180. nullo sensu sic vocari potest, III. 594. ne quoad processum quidem, 497, 498, 500. Bellum solenne quale Grotio dicatur, I. 126. & quid in illo obtinere putet, P. 85. quale justum credat, I. 126. quale plenum, & minus plenum, *ibid.* Belli in solenne, & minus solenne, distinctio Grotiana explicatur, examinatur, & rejicitur, 221, 222, 223. II. 21. III. 498, 501, 643, 654. hujus inventi causa, 675. Bellorum ex mandato tacito gestorum ratio, & exempla, I. 226. Bellum qui scit se promeritum, licite se defendere nequit, II. 52. quid si contrarium bona fide putet, *ibid.* Bellum ne alter populus alterius injussu gerat, si pactum sit, an illi liceat se defendere contra illatum? affirmatur, III. 162. Bella ob stuporem, vel in pœnam aliarum gentium, an valeant, 329. punitiva Grotio quid, 373. Bello peti an, & quatenus gens possit ab alia ob injuriam aliis illatam, 376. *seqq.* Bellum pro aliis suscipi nequit, 528. at suscipientibus assisti potest, 529. pro salute patriæ sanctissima res est, 552. Bello cur gentiles tres Deos, quasi virtutes, præfecerint, 591. Bellum cur ex edicto gereretur apud Romanos, 646. cur denunciari debeat, *ibid.* in offensivo semper necessaria aut indictio, aut clarigatio; in defensivo neutra, 648. ne clam, vel dolo inferatur, id non ad fortitudinis præstantiam demum, sed ad jus pertinet, 653. Bella in prædones, subditos, cives, plane non dantur, indeque male vocantur minus solennia, 654. Bella civilia ad quem statum referenda, I. 23. naturaliter non sunt bella, 213. nec ullum in iis jus bellorum obtinet, III.

- III. 186 in bellis civilibus nec exercitum conscribendi, nec transeundi jus est, II. 105. & nemo libertatem amittit, III. 40. Belli iuris regula generalis, I. 117
- c. *Belluarum* usus in præliis illicitus, III. 588
- Beneficii* in negatione nulla est injuria, II. 72. ex beneficio damnum sentire neminem oportet, jure nat. 662. nec credendum est, quenquam eo se voluisse obligari, III. 245. Beneficio vicem rependere naturaliter nos obligari, quo sensu dicatur, 52. Beneficiorum ordo naturalis quis, II. 375. Beneficii actus quotuplices, 655. Beneficium a servis etiam potest proficisci, IV. 250. dejeratum huic, aut illi an contra juramentum juste præstetur, III. 7, 8. in Beneficiis conferendis gradus observandi, 99. Beneficia etiam malis debent Christiani, *ibid.* etiam ignotis tribuenda, 95. regum quotuplicia, 57. principis an durent post ejus mortem, *ibid.* & an semper revocari possint, *ibid.*
- c. Beneficium qui in me contulit si postea injuriam mihi fecerit, an tunc separatæ dentur actiones, an vero compensatio obtineat, IV. 319. *Beneficii debitor* quo sensu dicatur in l. 54. §. 1. ff. *furt.* III. 73. Beneficus ut accipiat, dignus est decipi, II. 424
- Benjaminitarum* cum cæteriis Israëlitis controverfia, III. 7. quo jure iis matrimonia negarint Hebræi, II. 72. cum raperè permiserint, an facti perjuri, III. 7
- c. *Berosi* testimonium de Abrahamo, I. 223
- Bestia* dominus an ex facto bestię teneatur, III. 435. in bestias proprie pœna non cadit, 446. bestiis quo sensu justitia tribuitur, I. 12. in bestiis quo jure puniatur concubitus cum eis, *vide* Concubitus. *Vide* Bruta.
- c. Dn. *BOCHATUS* de militia promiscua Helvetiorum, IV. 363
- c. *Bodemeria* quid sit, II. 689
- c. *BODINI* circa rationis insufficientiam error, P. 37. ejus opus de Republica laudatur, 101
- c. *Bœclere* tractatus ineptus de primis naturæ, I. 118
- c. *Bætorum* perfida cavillatio, III. 159
- c. *Bohemia* regis quæ sint partes in electione Romanorum regis, II. 321
- c. *BOMILCAR* cur non punitus ob cædem Massivæ, III. 225
- Bonum* publicum privato præhabendum, I. 335. Bona avita in succisione distinguuntur a noviter quæsitis, II. 375, 377. quibus naturaliter relicta censeantur, 375. noviter quæsitæ naturaliter creduntur proximo relicta, 377. legatorum an possint pro debito capi, III. 208. subditorum ex facto superiorum obligantur ex jure gentium, 619, 620. jure civili, aut jure gentium quæsitæ æque alienantur in pace, 53. IV. 326. Bona, & jura, non amittuntur ipso facto, nisi lex aliqua factum velit habere pro re iudicata, III. 415. imaginabilia falsi sunt, 293. regni quibus casibus alienari possint, vel non possint, IV. 324. Subditorum alienari, & perdi possunt a rege, jure supereminentiæ dominii, *vide* Dominium. Bona cur obligentur pro delicto imperantis, aut civitatis, III. 619. ut transeant cum oneribus, cum dominio rerum est introductum, 618. vera extra virtutes sunt aut delectantia, aut utilia, 292. in Bono profectum Deo debemus, ut nec libertatem ejus nobis valeamus eripere, 8. Bonorum electio quibus regulis ineatur, 507.
- c. Bona casu, & ad tempus saltém posita in territorio, quomodo subsint illius potestati, I. 235. mobilia, & immobilia, subsunt potestati territoriali, 234. Bonorum regis privatorum dominium esse dicitur, publicorum imperium, I. 284. Bonorum circa distinctionem acerrimæ fites Doctorum componuntur, II. 418. *seqq.* Boni si opprimantur, quid inde colligendum, P. 78. Bonitas intrinseca Juris naturæ non datur, 57. I. 43
- c. *Borussia* Regis decisio de redditibus domanialibus a Stanislaeo vindicatis, Augusto tradendis, l. 383 ejusdem jus in Silesiam II. 190. *vide* Silesia.
- Bor* arator injuste violatur in bello, IV. 222
- Βαλετυκία* quæ Aristoteli, I. 173
- Brabantorum* lex contra liberos ex secundis nuptiis, II. 375
- c. *Brabantiam* quo jure Gallię rex sibi devolutam contendebat, IV. 417
- c. *Bragantina* domus jus in Portugalliæ regnum, II. 176, 466
- c. *Brançbida.* in eos sævire jure potuit Alexander,

- xander M. III. 443
- B R A S I D E cavillatio III. 134. cur non admittenda, vera ratio, c. 155
- B R E N N I bellum cum Fano Apollinis, IV. 228. causa belli, III. 454
- c. B R E T I S L A U S, III. 646
- c. *Bruta* an ad utilitates suas natura ducente ferantur, P. 45. an obligentur ad id, quod natura æquum, & bonum est, I. 52, 53, 54, 55. an ratio brutis, & qualis, 53, 55. cur aliquando punita, 55. inter ea, & homines differentia Grotio quæ, 119. an injuriam faciant, 128. *vide* Pauperies. iis aliquis tribuitur cognitionis intellectus, II. 280. injuriam nec faciunt, nec patiuntur, III. 344. Bruta occidendi jus unde, *ibid.*
- c. B R U T O virtus quid, P. 34, 40. Brutus jure bellum movit contra Antonium, licet injussu Senatûs, I. 228. cur victus ab Octavio, *ibid.* ejus consilium, & factum in occisione Cæsaris cur improbatum, 265, 387
- c. B R U T U L I P A P I I deditio, I. 323. IV. 132
- C.
- c. *Cacodæmonas* adorans gens non ideo ab alia bello peti potest, III. 394.
- c. *Cadaverum* tactus, & esus, prohibitus Judæis, quo jure I. 69
- c. *Caduceus*, III. 651
- Cades* etiam justa ab antiquis Hebræis, Græcis, & Christianis punita, III. 513. *vide* Occidere.
- c. *Cædes* ad Justitiam, non ad Ethicam pertinet, P. 91. Cædium promiscua licentia non obtinuit, ante diluvium, I. 130. II. 8
- Celibatus* laudabilior conjugio, III. 657. non nisi excellentibus ingenii convenit, II. 72
- c. *Cælibatus* repngnat naturæ, II. 115
- C Æ S A R *Jul.* bello injusto petiit Ariovistum, III. 642. negatur, c. 653. laudatur ob spretas in se injurias, 505. piratas quo jure cruci affixit, cum tamen privatus esset, 272. c. 343.
- c. *Cæsar* Jus civile ad modum redigere voluit, P. 79. an petentibus Germanis dedendus fuisset, I. 227. Romuli nomen vehementer appetiit, 269. quæ lege imperium reliquit, & administra-
- vit, 266. privilegia ei tributa a populo, *ibid.* eo mortuo qualis status obtinuit, 267. belli inter eum, & Pompeium, causæ justitiæ, & moventes, II. 20. item belli cum Ariovisto, 51. cur noluit ad Pompeium legatos mittere, III. 214. quo strategemate Pompeii aciem fudit, 531. quo jure potuit donare Dyrachinis Flavii nomen, IV. 109. pacem cum Senatu facta, quo jure Marcellum, Ligarium, Dejotarum, &c. persecutus est, 131. regnandi causa jus violandum, dixit, II. 186. ex ejus Commentariis loca de Ambiorige, I. 277. de Germanis & Suevis, 285. de horum agris, II. 162
- c. *Cæsares* adoptati ab Augustis quo jure habebant summam potestatem, I. 251. 252. quo tempore plenam, & regiam, 269, 272. eorum potestas cujus naturæ, intuitu tum Imperatorum, tum populi, 278
- c. *Cæsari danda que Cæsaris sunt*, effatum male applicatur a Grotio, I. 362
- C A I N I vox post comminationem divinam, I. 83.
- c. de Caini signo fabula, I. 129. cur a talione liberatus, *ibid.*
- C A L A N I corium, IV. 264
- Calculus* Minervæ, *vide* Minervæ.
- c. *Caletum*. de eo Anglos inter, & Gallos controversia, II. 178
- c. C A L I G U L A non suo jure imperium tenuit, I. 270. quo titulo fructus ex regnis, belloque quæsitis perceptos victis regibus restituit, II. 578
- Cambium, II. 657. quid, & qualis contractus, c. 686
- c. C A M B Y S I S sacrilegium, IV. 14
- c. C A M I L L U S fortiori jus tribuit, I. 231. cur noluit pactum inter Sulpitium, & Brennum, ratihabere, III. 108
- c. *Campanis* sociis cur assistere contra Samnites Romani nolere, III. 122. an postea deditis jure astiterunt? negatur, 223. Campanorum dolosa pactio de dimidia armorum parte tradenda, III. 154
- Cananis* se deditibus parcere potuerunt Israëlita, III. 5. 6. c. 26
- c. C A N I I lis cum Pythio ob hortulos dolose venditos, II. 628
- Canones* quid constituant circa populationes, IV. 225. de servis quomodo intelligendi, 74
- c. Cano

& Canones conciliorum quantum suppeditent subsidit ad instruendum jus naturæ, P. 97. Canones Apostolici dicti, spurii, I. 161.
 e. *Cantzley-Sassen* qui, I. 235.
 c. *Canum* usus in præliis, III. 588.
 Capere bello, quomodo sit contra charitatem, IV. 238. homines in bello quatenus liceat, 244. Capienda non sunt bona innocentum, si ex debitoribus principalibus nostrum consequi possumus, 239. Capiendi jus esse potest sine acquisitione, 236. *Capta* acquiri capientibus, non solum belli est effectus, I. 170. sic enim J. G. dominus sit rei alienæ, qui cum suam, aut sibi debitam consequi non potest, eam sumit loco illius, III. 268. idque ipso facto, 624. sed hoc jus non primarium est, sed secundarium, III. 618. naturale jus quo sensu quidam dixerint, IV. 26, 27. *Capta* in bello solenni quo sensu dicantur, 26. quando acquirantur jure civ. gent. Europæ, *ibid.* acquiruntur eo modo, quo res, quæ sunt nullius, 27, 95-97. (*vide* Rapere) etiam incorporalia, 48, 71, 97. an etiam singulis J. G. ut statuunt interpretes Jur. Romani, 31. singulis quando acquirantur 33. acquiruntur, cum suo sumtu militant, & quo jure 45. *seqq.* quid interno jure ipsi acquiratur, 290. *Capta* Bello civili non acquiruntur quoad justitiam etiam externam, 48. in bello justo quatenus delictum excedunt, III. 624. IV. 236. (*vide* Pœna) & ad pœnam civis unius, aut magistratus suscepto, 237. aut a prædonibus gesto, III. 636. itaque hæ res redduntur, non donantur, IV. 121. nec acquiruntur *capta* bello non solenni, sed compensantur cum debito, *vide* Compensatio. *Capta* nec singulis acquiruntur, quæ ut publici ministri ceperunt, 34, 43. non compensari cum primario debito, quo sensu dicantur, 237. *Capta* civitates, populi, & id genus, olim patrimonialia regum fiebant, I. 192. IV. 95. n. *Captus* in bello injusto an licite fugiat, 72. item an captus in bello justo, 252. *Capti* quando possint interfici, 203. *Captivus* bello quando quis conseatur III. 28. dedere se alii, quam a quo captus est, an possit, IV. 422. fugitivus a Domino finito bello vindicari potest, etiam si ad suos fugerit, I. 172. *Captivi* cur occidantur potissimum in bellis civilibus, *ibid.* non occidendi secundum jus naturale, IV. 185. nisi crimen morte dignum ante, vel post commiserint, III. 203. permutari, aut pretio dimitti jure possunt, ubi servitus non est in usu, 253. pretium id unde definiatur, *ibid.* *vide* Redemptio. quo jure fiant, cum vix utrimque justum bellum esse queat, 244. quatenus tales etiam justitia interna fiant, ubi id per externam licet, 245. servi non sunt apud Christianos, & quare, 75. *Captivus*, & tamen non servus, ubi servitus in usu, 245. *Captivi* Duces cujus sint, IV. 76. n. occisi die triumphi apud Romanos, I. 664. *Captivi* reges pacem facere non possunt, si regnum habuerint ex consensu populi, IV. 322. non tamen jus imperii penes populum, sed tutela ejus, *ibid.* *Captivos* ob delictum carcere circa Pascha liberare, unde, I. 110. *Captivus* idem pluribus pretium debere potest, IV. 390. an redire debeat mortuo eo, quem redimere debebat, 391. *Captivi* promissum de reductu in carcerem valet, 421. ejus res nisi apprehensæ, non acquiruntur, 391. *Captivi* quorum in potestate nunc sint, 75. occidi belli jure possunt, III. 663. an quovis tempore occidi possint, *ibid.* de *Captivis*, & rebus cur specialiter conveniri debeat, IV. 113. *Captivorum* redemptio, permutatio, 253. redemptio quam favorabilis, 389. eorum posteri servi, 71. redemptionem quæ vetant leges an justæ, 390. bona Romano jure hæc cedunt, si hæres nullus sit, 118. *Capta* actu bellico quorum sint, 34. *Capta* bello quatenus conscientia pura acquirantur, aut retineantur, 236. bello injusto non sunt capientium jure interno, 272. prioribus dominis reddita, 273. *Capta* post pacem initam reddenda, 329. *Capti* bello servi sunt etiam citra delictum, 69. *Capti* censentur qui intra præsidia ducti sunt, *ibid.* gratis dimissi, 251. *Capti* quibus acquirantur, 72. *Captorum* bello liberi, & posteri an servi, & quatenus, 70., 81. *Captis* parcendum in bello, 200. *seqq.* exceptiones, quæ vulgo contra adferuntur, 203. quid iis faciendum.

S s s

Grotius Cocceii. Tom. IV.

- ciendum ubi servitus in usu non est, IV. 353. Captivitas jus etiam injuria dicitur, 73. non est jus gentium universale, 75. quale his temporibus, *ibid.* Cepisse bello rem quando quis dicitur, III. 638
- c. Capere quid sit, IV. 51. Capiendi in bello jus unde oriatur, 181. Captura sine justa causa jure naturæ illicita, III. 634. Capere in bello licet in infinitum, IV. 351. Capiendi *personas* jus a natura est, I. 59. III. 637. Captus quis dici possit, IV. 148. Captus hostis ex libero fit servus, 76. jure ipso naturæ, non aliquo demum gentium 79. Capti bello jure naturæ servi fieri, & occidi possunt, 215, 42. hujus licentiæ vera ratio, I. 141. IV. 92, 259, 260. eorum liberi cur servi fiant, 260. in Captos cur apud omnes fere gentes jus vitæ, & necis jure exerceri credatur, ratio, 78. Captos occidendi jus quando locum habeat, quando non, III. 632. Captura hostis in territorio pacato cur illicita, vera ratio, 680. Capti an licite fugiant, IV. 82. *seqq.* Captus quo jure, modoque se liberare possit promittendo, 427. Capti bello civili injuria occiduntur, & injuria servi fiunt, 82. Captus filius est capax successionis, II. 404, 437. Capta persona, an etiam quod secum habet captum videatur, IV. 406. dimissa sub pacto ut faciat dimitti aliam, quo casu redire debeat in carcerem, quo non, 407. Captorum personarum, & rerum conditio Jure Romano, 148, 161. Capti bello cur apud Romanos non nisi fictione legis Cornelie gaudebant jure postliminii, 146. Captos bello inter, & fato, distinctionis Jctorum Romanorum effectus singularis, ejusque vera ratio, 150, 151. *seqq.* Captus, & reversus, quod Jure Rom. rem rescissa usucapione petere possit, id fundatur in æquitate naturali, 161. Capti filius cur apud Romanos pro spurio habebatur, 147. in ejus debitis, creditisve quid juris sit, 155. postliminio invitus non redit, 127. Captivi redimii Jure Romano non vetantur, 404, 405. Captivitas jus quo intuitu injuria appelletur a Jctis Romanis, 179, 180. Captura rei hostilis est modus acquirendi naturalis, & licet in infinitum, 354, 355. Capta quando censeatur res hostilis, 445, 52. Capta mari fiunt capientis, II. 85. Capere jure nat. licet ultra summam debitam, III. 633. at re vendita, vel creditori addicta residuum restituendum domino, *ibid.* Capta extra territorium belligerantium cur non acquirantur belli jure, vera ratio, IV. 68. Capi res hostiles, & res pacatorum diversa ratione possunt, 240. Capta bello cedunt bellum gerenti, I. 291. Capiendi res hostiles ex consensu superioris jus plane differt a pignoratione, s. jure repressalium, IV. 295. de Captis bello rebus, vel personis ubi nihil in pace dictum est, quid juris, 358
- Capita rerum, auctores belli, IV. 192
- Capitalia quædam delicta post Evangelium prædicatum, I. 94. Capitales cognitiones cur defugerint Christiani, 109
- Capitatio exteris imponi nequit, quæ civibus ex causis Reipublicæ est imposita, II. 68
- Captio Romanorum adversus Carthaginenses, III. 138. Captionum exempla, 133
- Caput civitatis interitus, II. 524. c. 541
- c. CARACALLA quomodo fratricidium defendere nitatur.
- Carceris æstimatio non fit in libero homine ob id, quod in eum est conjectus, III. 183. Quæ carceris evitanti causa injuste fiunt, excusabilia, 292. de in carcerem redeundo promissio an sit justa, IV. 421. 422
- c. in Carcerem conjectio infantis quomodo reparanda, III. 194
- c. Cardio quid, II. 156
- c. CARFANIA, III. 170
- c. CARNEADES Romæ disputans, P. 42. an responsione Grotii confutetur, 43, 69. verior responsio, *ibid.* eius thesis de utilitate ubinam fallat, 46. Principia ejus an convenient cum principiis Grotii, Pufendorffii, Cumberlandi, &c. 49-50. cur jus gentium secundarium omiserit, 68. exempla, quibus probare conatur, justitiam esse stultitiam, 70
- Caro imbecillam corporis conditionem significat, I. 102
- c. Carne vescendi jus cum ipso genere humano originem cepit, III. 345. Carnis humanæ comestio an justa belli causa, I. 391
- Carnifices quomodo de justitia sententiæ instruendi,

- Arrendi, III. 545. munere suo abstinere tanquam periculoso, *ibid.* n. de iustitia sententiae intruendi, & quare, *ibid.* sanctiores tyranni, 558. & iis, qui mercedis solius respectu militant, *ibid.*
- CAROLI M. electio, II. 533
- c. CAROLO M. jus datum a populo ordinandi Episcopus, I. 245. Romam & Occidentis Imperium jure victoriae acquisivit, 300, 301. non ex concessione demum populi, II. 548. *seqq.* tria ingentia, atque inestimabilia beneficia, quae contulit in urbem Romam, 549. formula, quam dedit, Italici Regni, 550. cur Imperium Germanicum veteri nomine Romanum appellavit, 553. in Romam urbem imperavit etiam antequam Imperator esset, 555
- c. CAROLUS V. abdicans regnum, I. 34. ejus Decretum contra Pontificiam potestatem, 241
- c. CAROLUS II. a proceribus Angliae solenni edicto ad regnum revocatus, I. 379
- c. CAROLI Sapientis ultima voluntas in quantum valuit, I. 303
- c. CARTESIUS an inter Scepticos referendus, P. 83
- c. CARTHAGENA (*Job.*) de iuribus belli scripsit, P. 82
- Carthago cives, an urbem significet, III. 138. c. 162, 161.
- Castelle regni successio, II. 385
- Castigatio utilis ei, qui castigatur, III. 267. pro aetatis, aut qualitatis alterius ratione necessariae nil pugnant cum L. Evangelica, 276
- c. Castigatio verbalis poena non est, nisi a superiore fiat, III. 319. fieri potest ab aequae nocente, *ibid.* castigandi liberos jus a natura habent parentes, *ibid.* castigatio etiam ex dilectione fieri potest, 349
- c. Castrum pacati hosti oppignorum, vel ab eo occupatum, capi jure potest, IV. 53
- Casus improvisi conductorem non liberant, II. 666
- c. Casus quid, & cui noceat, 699.
- Casum probat is, qui allegat, 703
- CATONIS dolus III. 570. c. 613. ejus sententia Caesari se opponentis culpatur, 509
- c. Cato male suavit, Caesarem esse dedendum, III. 644
- c. *Catoniana* regula Jctis Rom. quae dicitur, II. 193. triplicem patitur exceptionem, *ibid.*
- Caudina sponso, III. 103. IV. 345, 411. ei satisfecerunt Romani, III. c. 103
- c. *Caupones* jure naturae tenentur ad restitutionem damni ab iis dati, quorum opera utuntur, III. 198
- Causas* quod habet, quod habet magis honestas, quod magis utiles, potius eo, quod non habet, III. 141. injustae, & suavoriae exempla, II. 1. III. 452. impellentes, quae peccatum excusant, 292. abstrahentes a peccato quae, 293. dispensandi intrinsecae, & extrinsecae, 290. subnascentes in bello, 556. IV. 217
- c. Causa quid Jctis Rom. II. 610 III. 71. Causae iustitia in bellis, & iudicii quousque suspensa maneat, 498. in Causis dubiis nullum jus belli est, 492. iustifica & suavoria Grotio quid, P. 102. II. 19. Causae iustae non tres, sed una saltem datur, 25
- Cautio innoxia adversus metus incertos, II. 308
- c. Cautionem exigere a vicina potestate, ne laedat, nulla sine injuria potest, II. 52 Cautiones de non offendendo, damni infelici, ne vis fiat, &c. sunt meri juris civilis, 23
- CROCOPIS lex de una uxore ducenda, III. 206
- Celare quid sit in Contractibus, II. 695
- c. Centum annorum non intelligitur communis vitae terminus apud Romanos, Jctos, II. 185
- c. Centuria quid, II. 156
- CERES legifera s. *θεομόδορος* cur dicatur, II. 57. c. 83, 84
- Certamina* singularia an permittenda ad bellum vitandum, II. 488. certo numero an licita, IV. 316
- c. Certamine in publico pro praemio qualis sit contractus, II. 685. singularia ad finiendum bellum Jure naturae licita, IV. 370. vide Duellum.
- c. *Certatio* quid Ciceroni, I. 24
- Certus* non est certiorandus, II. 666
- c. Certum jure naturae quid dicatur, II. 415
- c. *Cereus* occisus occasio belli Aeneae cum Turno, I. 19
- c. CHAMI delictum in quo constitit, II. 279.

- Charitas* multa vetat, quæ ex jure stricte sumto fieri possunt, III. 556. nos obligat sæpe ut clare loquamur, 563.
- c. *Charitatis* lex quid Grotio significet, P. 52. *Charitas* quatenus minuire pœnam possit, III. 371. *tertia* virtus a Servatore commendata, potest deflectere in vitium, I. 148.
- Chirographum* qui reddit, debitum remississe censetur, II. 165. ratio, III. c. 151. *Chirographi* Thessalorum controversia, IV. 97. c. 108. 109.
- CHRISTUS non est tantum interpretate legis per Mosem datæ, I. 87. ejus facta non omnia nos ad imitationem obligant, 167. ejus Passio non ex lege, sed ex pacto quasi, *ibid.* fabulis utitur, ut audientes eum non audiant, quo sensu, III. 567. legem implevisse quomodo intelligatur, I. 92. vim an exercuerit ad propagandam ecclesiam, ejiciendo vendentes e templo, 460.
- c. *Christus* præcepta sua Mosaicis non opponit, I. 135. sed interpretis saltem est legum Mosaicarum, P. 94. quo sensu ipsum jus naturæ præcepit, 95. leges non constituit, *ibid.* § I. 73. 134. 220. sed natura statutas inculcavit, illustravit, exposuit, *ibid.* idque Prophetarum more, 220. quo sensu dicatur legis finis, 74. quo sensu sumat legem, 136. implevit legem ceremoniam, 141. 144. nihil prohibet, quod lege Mosis permixtum fuit, 142. doctrinam suam non opponit legi Mosis, sed interpretationi iniquæ Pharisæorum, III. 350. jus plane non præscribit privatis, nedum magistratibus, 353. Christi, & Mosis plane diversa fuere officia, II. 257. ejus præceptis quid occasionem dedit, P. 96. *extra Christum nulla salus*, quo respectu, I. 64. *seqq.* Christus jura quæ sita subditis Romanorum auferre nec potuit, nec voluit, 145. non prohibet necessariam defensionem sui ipsius, 216. 219. Christi mors spontanea ex duplici capite licita, 220. Christus subiectus sæculari potestati, 243. quam caute regnum suum a mundano distinxerit, III. 478. 479. quo sensu adhibuit flagrum contra nundinatores; nec non sputum, & oleum in medendo, 479. vere, & recte simulavit cum comitibus Emauntinis, 607.
- Christiani* non resistunt malis Imperatoribus, etiam cum prætextus esset probabilis resistendi, I. 337. jurarunt per res creatas cum respectu ad Deum, III. 10. etiam sine armis militant, 545. tenentur auxilio esse Christianis periclitantibus ob religionem, 101. cogi non debent ad bellum etiam justum, 545. humanitatem majorem debent, quam alii, 225. præstare coguntur omnibus hominibus, quæ Hebræi circumcisus, II. 667. veteres sæpe consilia divina pro præceptis amplexi sunt, I. 187. P. c. 96. an resistere superioribus possint in summa necessitate, 337. 340. 350. veteres etiam in summa necessitate non resistunt cum potuissent, *ibid.* Christianorum fœderis inter se obligatio, III. 101. veterum sententia de juramento, 16. mos circa captos, IV. 75. Christianos an deceat ex præda quæstum facere, 291.
- c. *Christianus* non tenetur assistere Christiano bellum cum infidelibus gerenti, III. 120. 121. veteres quo sensu necessariam defensionem prohibere, I. 27. Christianorum veterum argumentum, omnia dogmata moralia Christi sparsa apud gentilium philosophos reperiri, P. 88.
- c. CHRYSIPPUS naturalem legem describens, P. 15. 37. 39. 40.
- c. CHRYSOSTOMUS de latius spargendis amicitiiis per affinitates, II. 296.
- Cibus* quibus caro humana est, jure bello petuntur, III. 303. *vide* Caro. Anthropophagi. In defectu ciborum cur quod quicque commune habet, in commune cogitur conferre, II. 60. Lex de cibus vetitis apud Hebræos exceptionem habet summae necessitatis, I. 341.
- Cicatricum* æstimatio non fit in homine libero, III. 183.
- c. CICERO Jurisprudentiam definit, P. 33. quadam ejus loca ad justitiam naturalem pertinentia, 35. 36. 37. jus a natura ortum probat, *ibid.* § 39. Stuprum Lucreticæ vel ex naturæ lege improbat, 38. 39. I. 22. loca de pœnis transgressorum legis naturalis, P. 40. veram differentiam agnoscit homines inter, & bruta, 46. ejus principia de socialitate, 48. leges utilitatis publicæ causa esse constitutas, 65. de lege naturæ una, immutabili, divina, 69. de justitia vel inter latrones, 74. Juris Romani disciplinam ex philosophia hauriendam, 79. ejus in artem redi.

- terius ditionis, I. 174. non interit ob injustitiam communiter admissam, III. 635. subiectum est summæ potestatis, I. 174. vitiosa, quamdiu maneat civitas, III. 624. *Civitatis* corpus quale, & quid propterea producat, II. 522. finis, P. 10. forma alia confociatio juris, & imperii, quam spectat *Jctus*; alia relatio partium inter se eorum, quæ regunt, & reguntur, quam spectat *Politicus*, II. 522. III. 422. Civitatis jus non amittitur ipso facto, sed decreto aliquo, aut iudicio, 415. spiritus, & vita quid, II. 522. jus in cives, *ibid.* *Civitates* fœderatæ imperio distinctæ, I. 174. immortales quo sensu, II. 522. c. 338. 539. desiscentes recipere, contra amicitiam est, IV. 335. Civitatis jus in magistratus quale, III. 180
- c. Civitatis definitio, I. 58. II. 246. 328. origo, I. 22. II. 246. domicilium, II. 246. jurisdictio fundata in personas, res, & actus personarum, 328. Civitates in quem finem constitutæ, III. 645. Civitatis alia jura, & bona, alia singulorum civium, I. 284. jus in res singulorum quo sensu majus, quam dominorum singularium, 33. Civitate sublata omne ejus jus tollitur, 71. Civitas in suos cives quantum juris habeat, 231. 232. 233. victa sit pars immediata civitatis victricis, etsi non æquo jure illi unita, 255. nulla tam valida, quæ aliarum ope non indigeat, P. 73. Civitatem deserere nequeunt oppida, aut magni cœtus, II. 330. Civitates semper unum quid sunt, & manent, surrogatione, 539. Civitas non definit, etsi municipalis civitas destructa sit, 540. non tollitur migratione, 542. Civitate deleta an æs alienum deletum sit? negatur, 545. Civitas læsa non solum civem punire nequit, III. 435. quomodo procedere debeat, *ibid.* Exempla, *ibid.* ab hoste occupata, postliminii jure reddit, & recipitur bello nondum finito; secus bello finito, IV. 156. *seqq.* & primo casu an subsistant actus victoris medii temporis, 157
- Clava* re quid geratur in bello, ad jus nil pertinet, III. 642. immo plane pertinet, c. 653
- Clarigatio*, III. 639. c. 650
- c. Clarigatio quid? ejusque differentia a denunciatioe, III. 647. alterutra semper necessaria in bello offensivo, 648. I. 127. 223. ubi deficit, non dicitur bellum minus solenne, sed publicum injustum, *ibid.* precedere bellum debet, III. 494. post eam tempus aliquod expectandum, 651. ubi cesset, 648. cur omissa in nupero bello Silesiaco, 649. 655
- Classis* quid, III. 132. c. 153
- c. CLAUDIANUS: de Imperatore populolum adorante, I. 277. de tyranno, 359. de armis veneno infectis, III. 584
- c. CLAUDIUS Imperium gessit sub officiorum titulis, I. 270
- Clausula*, ut cetera tamen rata maneant, IV. 333. *Clausula* si populus velit, quid operetur, 409
- c. *Clausula* rebus sic stantibus, III. 83-86
- CLEMENS *Alexandrinus* pro poenis, & militia, I. 180
- c. doctrinam Evangelicam in veterum philosophorum scriptis sparsam reperiri, P. 88
- CLEMENTIS constitutiones quando scriptæ, I. 108. n. suppositæ, c. 158
- Clementia* liberum arbitrium quando habeat puniendi, vel non puniendi, III. 283. locum quoties habere debeat, *ibid.* vim legis non nisi in probabilibus causis imminuere debet, 290. *vide* *Dilectio*. *Apta* per se frangendis, & conciliandis animis, IV. 230. *Clementia* in bello, 194
- c. CLEOPATRA inœstiosa, II. 285
- Clerici* bello arcentur, & quatenus, I. 112. a Clericis vitæ eximia puritas, & major, quam ab aliis requisita, *ibid.* Clero olim exclusi qui post baptismum militassent, aut magistratum gessissent, *ibid.*
- c. Clericos indigenas æque, ac transeuntes, subesse potestati territoriali, affirmatur, ex jure naturali, I. 237. divino veteri, 238. novo, *ibid.* gentium, 239. civili, *ibid.* Canonico, *ibid.* Decretis Conciliorum, 240. Decretis, & constitutionibus Europæ populorum, 241. usu Ecclesiæ sub Imperatoribus, *ibid.* summis inter Pontificios Theologis, *Jctis*, ac Politicis, 242. Pacis, & boni publici ratione, *ibid.* sana ratione, *ibid.* Refelluntur Pontificiorum argumenta pro negante, 243. *seqq.* Clerici a jure sequelæ immunes, 395. cur non militent, III. 552. Clericus ob latronis cædem interdictus, II. 48
- c. *Clientis* patrono non est subiectus, I. 327. ejus obsequium cujus naturæ, *ibid.* *Clientelæ* origo, & natura, 322
- c. *Clientelæ*

- c. Clusinarum* cum Gallis Senonibus de agro superfluo controversia, II. 111. 112
- C**LORELIÆ factum defenditur, IV. 206. quomodo, 343
- Coacti* non semper excusantur, III. 538. ad bellum, sunt inter infortunatos, *vide* Infortunati. itaque non iuste occiduntur, quantum ad iustitiam internam, IV. 187. *vide* Voluntas.
- c. Cocceii* (*Sam.*) novi systematis compendium, P. 48
- c. Codices*, Gregorianus, Hermogenianus, Theodosianus, & Justinianus, P. 98
- c. Cœlum* quid gentibus significabat, III. 32
- Coemptio* an licita, *vide* Monopolium.
- Cæsus* proborum hominum, & qui latere non quærunt, nisi cogantur, suspecti esse non debent, III. 315. at prohiberi possunt, c. 397
- Cogens* ad Religionem Christianam nemo, III. 314. cogens, & coactum requirit distinctas personas, 51. cogere alium ad id, quod ei non licet, non est concessum, 576. nec quisquam ita se cogi patiatur, 518. cogere par parem potest tantum ex jure naturæ, 53. negatur, c. 75 non potest nisi ad id, quod debet jure stricto, 522. superioris num semper sit cogere, I. 199. cogere pugnat cum statu inferioris, *ibid.* § III. 52
- Cogitationis penam nemo subit*, quomodo intelligendum, III. 285. 293. voces latum, & strictum significatum habere possunt, 134
- c. Cogitationes* plane non subjacent iudicio civitatis, II. 329. adeoque puniri nequeunt, utut pravæ, 180. III. 329. duobus casibus exceptis, 358
- Cognativa* successio linealis, & ejus fundamentum, III. 384
- c. Cognatio*. diversæ vocis significationes, I. 25
- c. Cognitio* theoretica, & practica, II. 77. utramque habuerunt primi mortaliū, *ibid.*
- c. Cohortalis* non is filius, qui patre nondum cohortali natus est, cur, II. 458
- c. Coitu* ex damnato nati. quid de iis statuat Jus naturæ, quid Romanum, quid Canonicum, II. 408. *vide* Incestus.
- c. Collaterales* naturaliter nec in bona avita, nec in noviter quæsitâ succedunt, II. 401. 403. 430. nec juxta affectum defuncti, 422. quo casu succedant Jure Romano, II. 412. 418. & quinam, *ibid.* nulla habita ratione distinctionis bonorum, *ibid.* *seqq.* in Collateralibus jus representationis locum habere nequit, 412
- Collegio* destructo an res maneat eorum, qui aliis supersunt, II. 524
- c. Collegium* ex pluribus licet compositum personis, unum tamen est corpus, II. 315. & manet surrogatione, 539. ad officiorum collegia an iterum admitti debeat criminis abolitionem impetrans, & famæ restitutus, III. 78
- Colloquium* postulans ad quid obligetur, IV. 430. c. 432. eo durante res suas promovere licet, *ibid.* Colloquii usus ad vitandum bellum, III. 485. qui tacite pollicetur, collocutoribus innocuum id fore, IV. 430. immo non tacite, sed expresse, c. 437. præmittendum antequam in bellum erumpatur, III. 485. qui colloquuntur, sibi invicem judicandi libertatem debent J. N. 568. negatur, c. 510. 511. 512
- c. Colloquium* accipere ad componendas lites Princeps non tenetur, III. 494. Colloquii petiti indicia, IV. 434
- Collybium* quid, II. 657
- Colonia* naturaliter non subsunt civitati matri, II. 526
- c. Colonia* missa auctoritate publica, manet sub potestate mittentium, II. 547. in vitis superioribus si exeat, & sedes figat in terris nullius, sit summa potestas, *ibid.* in alieno recepta subjicitur imperio recipientis, *ibid.*
- Comam alere natura turpe esse viro*, quo sensu dicatur a Paulo, II. 671. c. 730. idem mos apud alios populos improbat, c. 731
- Comites* legatorum an sint inviolabiles, III. 208
- c. Comites* rei publicæ, & privatæ qui, II. 359
- c. Comitatus* pleno jure non habentur, nec alienari possunt, I. 301. Comitatum in Germania origo, 304
- Comitia* ordinum non ubique demonstrant, regem esse absolutum, I. 188
- c. Comitum* convocandi facultas ad quale jus referenda, I. 237. populi sub Imperatoribus habita, 238
- Commandi* jus qualem interpretationem recipiat, IV. 387. c. 400. 401. Commandi secus-

- securitas etiam extra territorium dantis porrigitur, IV. 389. c. 403. an ad bona extendatur, *ibid.* morte dantis an extinguatur, *ibid.* in comiteatu comites qui, *ibid.*
- v. Comiteatum quomodo concedat Princeps, quomodo dux belli, IV. 400. peregrinis, vel nostris, viatoribus, vel negotii causa dati differentia, 401. item personis, vel rebus, 402. concessus patri an pro sit etiam uxori, & liberis, *ibid.* quid differat a jure eundi, & habitandi, *ibid.* vide Securitas.
- Commercia impedire; nemini jus est, II. 66 solent in foederibus stabiliri, & quare, III. 93. an prohiberi jure possint ab iis, qui bellum inter se gerunt, ita ut neutrius partis subditis uti iis liceat, aut etiam aliorum subditis in hanc, vel illam partem, II. 66. n. Commercia belli, IV. 381
- Commercii necessitas, P. 74. utilitas, II. 722. jura inter homines a natura sunt, 103. non a custodia demum societatis, 108. cum extraneis an publica lege interdici possit, 113. 114. Commercia qui cum hoste nostro agunt, quid in eos liceat, III. 599. *seqq.*
- Comminatio nemini jus dat, III. 5
- Comminationibus divinis quamnam conditio tacita insit, III. 24
- Commissioes, vide Dimissiones.
- Commissoriae legis origo, I. 309. locum habere potest in emtione, & venditione, locatione, 310. non vero in pignore, *ibid.* ex ea quando Princeps revertatur ad statum privati, 376. 377
- c. Commissio est species occupationis, adeoque modus acquirendi originarius, II. 136. per eam res non fit communis, 512. nec JCI Romani hoc statuerunt, *ibid.* vera principia hujus acquirendi modi, *ibid.*
- Commodatio quid, II. 656. gratuita natura sua, 666. an injustum si pro ea merces exigatur, 660. 666. Commodatarius ad quid teneatur, 662. rem commodatam refarcire tenetur si perierit, & quare, *ibid.* Commodator quando intra praedictum tempus rem repetere possit, III. 145
- c. Commodatum quid differat a mutuo, II. 718. Commodator quod rem, si ipse indigeat, ante finitum usum repetere possit, ad meri juris civilis est, III. 174. Commodatarius non potest conveniri a domino de casu, II. 699. 700. 701. cum exceptionibus, 699. qualem culpam praestet Jure Romano, 701. Vide Usura.
- Commodo Imp. vix quiquam scelerator, I. 337. suffocatus, c. 364
- Commodum ut sequatur enim, quem incommodum, quomodo accipiendum, II. 476. falsum, c. 504. nec JCI Rom. ullibi hanc regulam allegant ubi *ex re nostra* comoda existunt, sed ubi *ex aliena*, *ibid.*
- Communio quomodo introducta, quaeque jura dederit, I. 79. II. 55. duplex est, vel ex simplicitate, vel ex charitate, 54. an durare possit, *ibid.* quibus ex causis cessaverit, 55
- c. per Communionem humanae naturae quid Grotius intelligat, I. 392. quid intelligi debeat, *ibid.* rerum primæva nulla fuit, II. 81. Communio duplex, tum proprietatis tum facultatis agendi: priorem plane non, posteriorem non nisi improprie admitti posse, probatur, 74
- Communia distinguuntur a publicis populi, II. 120. in divisione civitatis qualia maneat, 526. judicantur non tantum attributive justitia, I. 95. praefenda privatis etiam ex lege dilectionis, & ejus ordine, *ibid.* Communibus, durante communiione bonorum, non minus huic, quam alteri licebat uti, servata quadam æqualitate, II. 54
- c. Communibus rebus utendi jus ante divisionem ubinam collocet Grotius, I. 45 Commune natura nihil est, 46. nec ab initio quidquam fuit, 51. Communia quomodo initio fuerint omnia, II. 76. Communes res quid Latinis significant, *ibid.* Communium rerum, & publicarum voces JCI Rom. promiscue sumere, 117
- c. Communitati jus competit in partes, & res partium, quo pacto, I. 33
- c. Commutanda de re ex dispositione inter plures facta quale jus competat, II. 608
- Comparatio finium bonorum, malorumque, quas normas habeat, III. 507
- Compensatio debetur subditis, quorum bona pace alienata sunt, IV. 325. quid sit, II. 368. IV. 306. promissi jurati cum eo, quod ante juris erat controversi, an valeat si promissio facta est post motam controversiam, III. 14. Compensatione non est lædendum jus tertii, IV. 307. Compensati non potest id, quod bello causam

- causam dedit, aut jure gentium factum est, IV. 306. Compensatur cum promissio res injuste detenta, 305. item debitum, *ibid.* item damnum datum, & poena, 306
- c. Compensatio quando locum habeat, IV. 317. ejus vera, & naturalis ratio, 317. 318. bene distinguenda a jure retentionis, 317. ob quodvis debitum fieri potest, 318. de quibus rebus fieri possit, 319. an & in bello inter summam potestates, 320
- Compromissi usus ad bellum vitandum, III. 408. Compromissarius arbiter, *vide* Arbitrator.
- c. Compromissum quid, III. 495. Compromisso jus suum submittere, invitus nemo tenetur, 494. 495
- Concedens aliquid, concedit etiam ea, quae necessario sequuntur, IV. 385. Concessio immunitatis a vectigalibus, & tributis, quomodo intelligenda, III. 146. Concessum an morte concessoris intereat, IV. 389
- Conciliis in Christianis unde alii aliis praecesserint, II. 221
- c. Concilia universalis s. *oecumenica* non nisi quatuor, P. 97. III. 397. 398. 399. nullam Pontifici Rom. tribuunt auctoritatem, 397. *Meldensis* sententia contra Christianos militantes, I. 156. *Turonense* Episcopos subjicit Imperatori, 241. *Pisanum* contra Julium Papam convocatum, 242. *Toletanum* Episcopos subjicit potestati Principum, 244
- Concubinatus quidam species matrimonii naturalis, II. 216. an omnis vitiosus lege n aut g. aut civ. 217. non est prohibitus nisi l. evangelica, I. 86
- c. Concubinatus natura licitus est, II. 307. qualis apud Romanos obtinuit, *ibid.* qualem Deus permisit, 308. qualis Jure Can. permittitur, 310. perpetuus nullo jure prohibetur, I. 133. nec lege Moysis, nec Evangelii, P. 95
- c. Concubina quo jure de adulterio accusari possit, II. 305. 310. quod non, ut uxor legitima, sit sociata omnium jurium, & fortunarum mariti, id non demum ex lege civili, sed a natura est, 305. Concubinæ, & uxoris differentia apud Romanos, 308. Concubinæ liberis debentur alimenta, non successio, 408
- Concubitus cum bestiis quomodo etiam in ipsis bestiis puniuntur, III. 425. incesti morte puniendi ex lege veteri Noë data, I. 86. inuptos L. N. repugnare, non satis constat, III. 304. serviles nec lege, nec certa custodia erant costricti, IV. 72
- c. Concubitus *promiscui* prohibiti, etsi in societatem homines non coivissent, II. 329. propagationem impediunt, 244. 309. exemplum Spartanorum, *ibid.*
- Concupiscere, in Decalogo quid, III. 301. c. 375
- Condicere, III. 640. conditiones, II. 4
- c. Condicere quid sit JCtis Romanis, III. 650. Conditionum natura, II. 24. Grotio cognita non fuit, 572. male referuntur ad jus in re, 24. non dantur domino civili, sed ei, qui, licet jure civili, dominus esse desiit, 572. Condicio rei furtivæ quo sensu datur, 24
- Conditio non impleta liberat fidem, IV. 305. casualis, 331. impleri diserte debet, III. 105. oblatio conditionis quomodo a promissione, differat, 148. proponi debet a potentiore, IV. 330. c. 359. an contra eum, qui elocutus est, interpretanda, *ibid.* si res maneant eodem loco, quando tacite insit, III. 144. Conditionem deferentis, an accipientis verba plus valeant, 148
- c. Conditio resolutive existens est justus titulus belli contra principem, I. 376. pendens, secus, 377
- c. Condominio in publico, & privato, quid juris, II. 327
- c. Conduclori non nocet casus, II. 699. 714. *seqq.* exceptiones, *ibid.* cur non agere possit ad rem locatam sibi praestandam, si perit, 699. damnum a locatore datum compensare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 319
- Confessionis diversa liberi quo casu a successione regni excludantur, quo non, II. 437
- Confiscatio bonorum patrimonialium liberis incommoda quidem, sed proprie poena non est, III. 423. c. 414. confiscatione singuli sua bona amittunt, 420
- c. Consideratio civitatum non tollit singulorum potestatem summam, I. 257
- c. CONFUCIUS: benefaciendum esse inimicis, I. 150

- c. *Confusio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, I. 136. per eam res non fit communis, II. 512. nec J.Cti. Rom. hoc docuere, *ibid.* hujus acquirendi modi vera principia, *ibid.*
- c. *Congi rex*. quo pacto ejus sint omnia, I. 285
- Conjectura* ad interpretationes, III. 141. extendentes, *ibid.* restringentes, 143. extendentes non temere admittendæ cum obligant, 141. favorabiles, quæ pro certitudine imperii adversus controvertentem faciunt, II. 168. restringentes quando procedant, III. 143. Conjecturæ unde sumantur, & ex quibus locis, 133. sumantur ex ratione movente ubi, & quando locum habeant, 134. Conjecturis quando opus sit, 132
- c. ex Conjecturis nullum jus deduci potest, IV. 357. nedum jus naturæ, II. 405. 485. 486. in Conjectura voluntatis non consistit naturalis ratio successione, 399. 400. Conjecturæ voluntatis ex materia, III. 153. effectu, 155. conjunctis, *ibid.* Conjecturæ voluntatis pugnant cum voluntate, 153
- c. *Conjugium* definitur, II. 415. quomodo describatur a J.Ctis Rom. 251. a natura est, 243. ejus finis proprius, 246. secundarius, *ibid.* æquale, & inæquale quid, 248. *seqq.* sua natura omne est æquale, *ibid.* non infert imperium, sed societatem, I. 273. ex eo natura sequitur unitas familiæ, II. 276. id est, ut cohabitent conjuges in una domo, 277. *Conjugia* omnia jure naturæ rata, nisi probentur prohibita, 268. 274. contracta sine consensu parentum an jure naturæ nulla sint, 270. affirmator, 271. cum infidelibus jure nat. licita, III. 119. talia cur Judæis interdicta, *ibid.* *Conjugium Morganaticum*, *vide* Morganatica. *Vide* Matrimonium.
- c. *Conjux* cur concumbere nequeat cum conjugii sanctis, II. 278. Conjuges an se invicem alere teneantur, 248
- Conjunctorum* locus ad interpretationem, III. 134
- c. *Conjunctio* maris, & fœminæ licita ex instinctu, I. 55. quænam licita, II. 306. *Quod Deus conjunxit homo non dividat*: an circa hanc Evangelii legem dentur casus excipiendi, 263. *seqq.*
- c. *Conscientia* quid supponat, P. 55. inepte vocatur imperium, *ibid.* neo ulli subiacet imperio, II. 404. IV. 15. Conscientiæ subditorum vim inferens Princeps ideo nequit ab aliis gentibus bello peti, III. 377
- c. *Consecrandi* res sacras jus cui competat, I. 248. Consecratio definitur, 249
- Consensus* unde appareat, IV. 409. gignit jus in rem, II. 200. & personam, 203. qualitercunque etiam indicatus, & acceptatus, vim habet transferendi juris, IV. 430. interponi potest etiam per ministrum, II. 593. populi unde intelligatur, 343. tacitus, *vide* Tacitus consensus. Consensus solus inducit obligationem, 339. III. 619. populi in rebus modicis sequi facilius præsumitur, II. 344. Consensum requisitum qui adhibent, tenentur de damno, III. 101. 408. Consensum in id intelligitur, sine quo id, quod officii est, geri commode nequit, IV. 410
- c. Consensus non est principium obligationis, P. 61. 65. 67. 68. Consensus gentium, magna in moralibus auctoritas, 82. indicium est juris naturæ constituti, 84. utut universalis, caute tamen adhibendus, I. 57. *Consensui nihil tam contrarium esse, quam vim, & metum*, quo sensu dicatur, II. 606. consentire non potest, qui nec dissentire, 607. Consensu quomodo jus in alterum transferatur, 691. Consentiens in universitatem, consentit in omnia, sine, quibus negotia universitatis expediri nequeunt, 317
- Conservatio* sui ipsius, I. 76. c. 118
- Consilia*, & præcepta, interdum indistincta offeruntur, I. 107. sapientum quantum valeant, III. 483. Consilium divinum sæpe pro præcepto amplexi sunt Christiani, *vide* Christianus. Consilium qui dat, tenetur damni dati, & quomodo, III. 181. 408
- Consita* an solo cedant, II. 478
- c. *Consociatio* quomodo fiat, P. 65
- Consortia* impiorum vitare, sapiens monitum, III. 99
- Constans*, & pertinax studium in partes suas supplicium, & mortem non meretur, III. 665. IV. 200. Constantiæ debitum quale, II. 586
- c. Constantia in quibus rebus virtus, in quibus vitium, P. 90
- c. CONSTANTINI M. vox: Deo infidelis, nec hominibus fidelis, I. 162. de ejus donatione fabula, 246. quo jure,

re, & quomodo mutavit sacra Imperii, IV. 15.
Constantinopolim an cum translatione sedis Imperatoriae simul Imperium sit translatum, II. 527. Constantinopolitani nullum jus ad eligendum Imperatorem habuerunt, quod non dependeret a populo Romano, 530
Constitutus non semper superior constituto, I. 184
c. Constitutum possessorium quid sit Jctis Romanis, II. 518
Consuetudo quomodo introducatur, II. 166.
 pro consensu populi in jure concedendarum jurisdictionum, 343. horum temporum de mobilibus bello captis, IV. 121. hodierna de recipiendis deditis, 202. ad æquitatem naturalem omnis trahenda est, quantum fieri potest, II. 59. interpret legum optima, I. 337. introduci potest a subditis contra imperantem, eo non repugnante, II. 166. juris effectum ut habeat, quantum temporis requiratur, *ibid.* n. natura altera esse, quo sensu dicatur, 671
c. Consuetudo contraria legi ubi introduci possit, ubi non, II. 183. eam allegans probare debet, 184
Consultatio est de finibus interjectis, III. 507. in ea comparatio finium fieri debet, *ibid.* Vide Comparatio.
Consumens numos furtivos ad restitutionem tenetur, II. 560
Contractuum quid, II. 659. Contractuum divisio, 655. innominati qui, & unde dicti, 657. Contractu populi facto cum liber esset, Rex postea factus tenetur, III. 55. Contractus vergens ad perniciem publicam an obliget, 56. Regum secum ferentes alienationem pecuniæ populi, regni, partis regni, patrimonii regalis, an valeant, 57. regis, an actionem pariant, 52 regis, subditus jus cogendi non dant *ibid.* regum, an leges dicendi, 53. & leges misceri possunt, *ibid.* Contractus perfectus sine scriptura, 148. regum, & populorum, an interpretandi ex Jure Romano, *ibid.* quinam actus sic vocentur, II. 659. æqualitatem omnes natura requirunt, *ibid.* feudales sunt actus mixti, 658. negatur, *c.* 688. inæquales obligant ex jure gent. voluntario, III. 249. sed ita, ut qui plus stipulatus est, teneatur ex officio probi hominis, IV. 176. innominati non minus

naturales, quam cæteri, II. 657. nominatos cur Jcti. distinguant a diremtoriis, 656. III. 148. cum rege initi an sint personales, *vide* Pacta regum. Contractus regum de regno quales sint si regnum in patrimonio non habeant, III. 50. qui contractui dolo, aut vi, aut metu injusto causam dedit, tenetur alterum in integrum restituere, 184. Contractui extrinseca non sunt indicanda, II. 659. in Contractibus vitium rei indicandum, & quare, 661. de Contractibus leges Romanorum, & Hebræorum, 662. invalorum, s. tyrannorum, populi non tenentur, III. 57. Contractuum natura repudiat ambiguas locutiones, 568. ad contrahendum nemo metu impellendus, II. 660
c. Contractus definitur, II. 673, 690. quænam inde oriatur obligatio, 596, 692. Contractuum origo, & quid differant a pactis, 673. origo realium, personalium, verbalium, & litteralium, *ibid.* quasi-contractuum, *ibid.* (*vide* Quasi-Contractus) nominatorum, & innominatorum, 674. de jure ponitendi in contractibus principia H. COCCERII, *ibid.* seqq. & SAM. COCCERII, 681. ex Contractu quod possit agi *de culpa*, *de dolo*, *de usuris*, *ex mora*, & *de eo*, quod *alias æquum*, & *bonum est*, id juris est positivi, 682. Contractus bonæ fidei qui dicantur, eorumque ratio, *ibid.* Contractus metu initus injusto, vel iusto, valet, 694. *ex Contractu inter contrahentes Actio*, quid, 640. *æstimatorium* unde dictus, 684. in æstimatorio possessor casum non præstat, 699. exceptiones, *ibid.* Contractus *diremtorii* non dantur, 683. nec Jctis Rom. cogniti fuerit, 684. inter *diremtorios*, & *communicatorios* discrimen, nullum in jure naturæ usum habet, 687. Contractus inter, & Pacta, distinctio ex Jure Rom. originem cepit; nam nat. jure nulla est, 682, 690. *nominati* quid differant ab *innominatis*, *ibid.* & 684. *innominati* naturali jure sunt omnes, 685. *beneficos* inter, & *perentorios* distinctio mere cerebrina est, 698. *benefici* quid Grotio sint, 700. in Contractibus cujus periculo sint res, quæstio difficillima, 698. Contractus regum non sunt leges, nec mixti legibus, III. 79. regum stultos tra-

- le Grotius comparat cum legibus stultis, III. 82. Contractuum inter *bonæ fidei*, *stricti juris*, & *arbitrarios* distinctio ex merito Jure Civili est, 157. Contractibus omnibus quæ inest clausula, *rebus sic stantibus*, explicatur, 83, 84. ejusque effectus, 85. *seqq.* Contractus cum usurpatore initi non obligant legitimum regem, I. 384. *Contrabentibus quod naturaliter se circumvenire liceat*, regula quomodo intelligenda, II. 697, 729.
- 730
- Contraria* uno tempore nemo potuit voluisse, III. 133. ad contraria non datur facultas moralis, 490
- c. *Contribuere* cives tenentur tum operas, proportionem arithmetica, II. 357. tum bona, proportionem geometrica, *ibid.*
- Controversiæ* quæ non teneantur J. C. I. 1. de bellis ex J. Civ. non definiuntur, II. 367. regum, populorumque, nunc Martem fere habent arbitrum, P. 3. *foederatorum* quatuor sunt generum, I. 204
- c. De *Controversiis Principum* iudicium ferre, periculosum, P. 102
- Contubernium* quid, II. 217. c. 305
- Contumeliam* ferre, magni animi est, II. 11. ob eam actio non instituenda lege evangelica, III. 276. eâ rumpitur pax amicitiae causa inita, IV. 334. ex ea nihil mali ad nos pervenit, I. 99. quo sensu ab injuria distinguatur, 98
- c. *Contumeliam* definitio, I. 149. contentæ exempla, II. 39
- Conventionum* divisio in publicas, & privatas, III. 90. IV. 323. publicarum divisio, III. 90. *Conventio* de redemptione an rescindi possit ob læsionem, IV. 390. *Vide* Contractus. *Fœdera.*
- c. *Conventionis* definitio *Harmoniopolis* examinatur, III. 106
- Conventus* quosdam Christianorum utile esset haberi, ubi per eos, quorum id non interest, controversiæ definiantur, III. 488. *Vide* Henricus IV.
- c. *Conversio* violenta gentium ad Christianissimum improbat, III. 395, 396
- Convictus* cum impiis, & contumacibus, quatenus sit illicitus, qualis prohibeatur, III. 99.
- Convicia* immania jus dant etiam captivum interficiendi, aut deditum, IV. 203
- Cornelia* lex, IV. 118. III. c. 62. ejus ratio, & effectus, IV. 146, 147, 161, 162
- CORNELIUS** mansit centurio post baptismum, I. 93
- c. *Cornelius* an animo judaizaverit, I. 67. e nobili *Corneliorum* gente ortus creditur, 68
- e. *Coronæ* Imperii Romano-Germanici liberæ: *Aquis-Grænanensis*, s. *Germanica*, II. 554. *Mediolanensis*, s. *Italica*, *ibid.* *Romana*, *ibid.* *Arelatensis*, *ibid.* omnes aureæ, *ibid.*
- Corpus* ad servitutem obligari potest, III. 104. naturale idem quamdiu dicatur, II. 522. ex terra ortum terræ debetur, III. 240. *Vide* *Sepultura*. humanum bestiis dari, miserandum, 241. naturaliter homini cuius suum est, 180. obligari pro debito num possit, *vide* *Debitum proprium*. *Corporis* quæ sunt, ea per primariam ejus personam possunt expediri, II. 534. *Corpora* hominum debent dissolvi extra conspectum, III. 242
- c. *Corpus* suum cuiilibet est res religiosa, III. 30. *Corpus* vel unitum, vel connexum, II. 514. *Corporis* alia sunt jura, alia partium, *ibid.*
- c. *Corpus Juris naturalis* componendi, consilium Grotii, P. 80. aliud *facilius*, *ibid.*
- Corcyrensis* controversia inter Athenienses, & Corinthios, III. 137
- Correria* quid, IV. 34. c. 60
- Corrumpere* rem alienam quibus casibus liceat, IV. 219. hostium an liceat, & quatenus, I.
- c. **CORYNETES** latro, III. 379
- c. **COTERREUS** de jure militari scripsit, P. 82
- c. **COVARREVIAS** male reprehensus a Grotio, II. 38. laudatur, P. 101
- c. **CRANTZIUS** dubiæ fidei scriptor, I. 300
- Creatum* mundum esse a Deo, si credatur, etiam civiliter prodest, III. 309
- Credens* pecuniam patri ad atendum filium, actionem habet in filium, II. 561
- Creditor* tenetur de perceptis fructibus supra usuram, II. 561. qui rem alienam pignori sibi ab eo datam, cujus ea res non erat, vendit, domino non tenetur, nisi in quantum creditum excedit, 562. mutuum a debitore tanquam non debitore sumens, tenetur ad illius restitutionem, *ibid.* opulentus, qui debitorem inopem omnibus bonis exuit, non quidem

- dem injustus est, sed peccat contra charitatem Christianam, IV. 238
- c. Creditor non habet jus cogendi debitorem, I. 311. Creditorum ubi major pars parte debiti contenta esse vult, dissentientibus aliis, quid juris sit naturalis, quid civilis, II. 328. Creditori res speciatim debita pereunt casu, 699
- Creditum*, de eo jus non dabatur apud quosdam populos, III. 209
- c. Creditum definitur, I. 31. non potest referri ad dominium minus plenum, 32. postliminio non redire, verum non est, IV. 159.
- Crepundia* feris alligata ad quid proficiant, II. 469
- Crimina* cujus generis sint, quæ obstringunt posteritatem, II. 427. in iis qui quocunque modo participant, tenentur de damno, III. 181. *Vid.* Peccata. Scelerata.
- c. Criminum rei quinam tempore Paschatis apud veteres Christianos e carcere emittebantur, I. 161. Criminis capitalis rei in regnis non succedunt, II. 437. Criminis reum se quovis alio inferiorem fecisse, verum non est, III. 344. Criminis postulati nomen militiae dare prohibentur, I. 396. Crimen ab hoste in nos commissum vindicare possumus etiam finito bello, IV. 357. qui impedire potest, nec prohibet, quatenus obligetur, 181
- c. CROMWELLUS Legati Lusitani fratrem jure multavit, I. 236
- c. *Cruciatibus* supplicia naturali etiam ratione augeri possunt, III. 370
- c. *Crista* cedit solo, ex quo coaluit, jure nat. II. 515. antequam coaluit, dominus eam vindicare potest, 498
- c. C U J A C I I querela de operositate commentatorum juris, P. 100
- Culpa* sine dolo sufficit ad restitutionis obligationem, IV. 176. media inter injuriam, & infortunium, 187. leviozem bonitas Christiani condonabit, III. 298. ex culpa quomodo quis obligetur, 179. non obligatur cujus sententia a meliore parte victa est, 421
- c. Culpa quid, III. 187. definitur, IV. 209. jure naturæ delictum est, *ibid* Culpam probat is, qui alteri imputat, II. 708. ob quamvis homo natura obligatur ad talionem, III. 320. inter latam, levem, & levissimam, distinctio est mere civilis, 432. cur non nisi lata quæ committuntur, Jure Rom. puniri soleant, 359
- Cultus* idolorum, falforumque deorum, Deus verus etiam in filiis peccantium punire solet, III. 427
- c. Cultui Dei oppositum vitium, P. 89. Cultum civitatis qui sequi nolunt, aut migrare, aut cogi debent, III. 397. Cultus divini modus, vel ratio extrinseca, in quantum dependeat a civili potestate, IV. 15
- c. CUMBERLANDI principium societatatis, P. 49
- c. CUMÆUS probat jus regum in sacra, I. 238
- Curatores* regni summum imperium habere possunt, I. 190
- c. Curatoris officium quando locum habeat, I. 329.
- Cura* Clericis interdicta, I. 113.
- c. *Curia* oblatio quid, II. 416
- c. *Curialia* onera, quinam ab iis immunes, II. 458
- c. *Custodia* triplex: publica, privata, & tertii, IV. 51. *Custodia societatis humane* non est fons juris naturalis, P. 43. ea Grotio quid, 47. quam infeliciter is ex ea jura in res, & personas, erueret conetur, 52
- c. *Custos* videns ingredientem, aut egredientem furem, nec impediens, damnum dat, III. 192
- c. *Cyclopes*, I. 22
- C Y R U S, II. 173 ejus, & Arsicæ controversiæ, 390. quo sensu juste ad certamen singulare provocavit regem Assyriorum, IV. 337
- c. Cyrus castigatus ob casum male decisum, I. 38. quo jure Chaldæorum montes occupavit, & retinuit, II. 100. laudatur, quod cuique licuerit secure iter facere, III. 197 quantum religioni tribuit, 384
- c. *Cythera* insula fuit Euryclis jure saltem domini privati, salvo imperio Lacedæmoniorum, I. 298

D.

- c. **D** *Ammanem* alium, *inexcusabilem esse hominem*, quo sensu dicat Paulus, (ad Rom. II. 21. 22.) III. 336
- Damnatos* inter se committere ut de vita

- puerent, injustum, II. 17
- c. Damnatis ad mortem quot dies indulgeantur ad poenitentiam, III. 334
- Dammum** quid, & unde dictum, III. 180
- contra honorem, & famam datum, 185.
- faciendo quomodo datur, 181. quomodo non faciendo, *ibid. seq.* quando obliget, 408. obligat interdum eum, qui delicto non tenetur, *ibid.* qui id etiam non per se dedit, 181. nisi is, qui sub auctoritate aliquid facit, id alias sine auctoritate fuit facturum, 182. quod si imperio eum impulit, tenebitur in solidum, *ibid.* Damni directe dati, & in consequentiam, distinctio, 423. c. 444.
- Damni causa qui dicantur, 182. dati consequentia quae censentur, *ibid.* in dubio pace remissa censentur, IV. 328. datum ob causam turpem retineri potest, II. 563. ob rem honestam, sed alioqui debitam, an retineri possit, *ibid.* datum ei, qui nec Judaeus est, nec Judaeis foederatus, dicunt non obligare Judaei, III. 96. datum induciarum tempore subditis, priusquam publicarentur, obligat contrahentes ad refarciendum, IV. 385. datum etiam dividitur in quibusdam casibus III. 185. datum in bello venit in aestimationem: ubi de acquisitionis iustitia interna quaeritur, IV. 236. 237. obligat interdum privatos ad restitutionem, etiam ubi iustum est bellum, 292. datum culpa obligat ad restitutionem J. N. P. 5. III. 179. datum paucis ob debitum universitatis, obligat ceteros ad restituendum, *vide* Poena. datum subditis a militibus ob stipendia non soluta, regem obligat, 182
- e. Damnum definitur, III. 189. ejus reparandi obligatio unde oriatur, 186. P. 51. datum dicitur etiam ab eo, qui causa est dati, III. 187. 192. sive sciens, s. dolo, s. ignorans, s. culpa, 187. datum in fructibus quoque restitendum est, 191. & in lucro, *ibid.* Damnum suadens, & probans, quando teneantur ad reparationem, quando non, 192. datum adversus honorem, & famam, tur verum delictum sit, 198. Damni qui causa est, puniri potest, 411. causa qui, & quibus casibus esse possint, 412. Damni obligatio ubi est, ibi semper delictum est, 412. Damnum etiam culpa levissima datum jure naturae est iniuria, & poenam meretur, *ibid.* a civitate illatum reparari debet etiam ab ejus successoribus, 442. Damna subditis suis ab hoste illata remittere Princeps pacis causa potest, IV. 350. durante bello subditis suis data refarcire non tenetur, 350, 351. exceptis duobus casibus, 351. de Damnis si pace facta nihil dictum sit, quid juris, 356
- c. **Danielis** vaticinium de termino medietate septimanæ, I. 140
- Dare omni petenti**, num sit præceptum universale, I. 166
- DAVID** Adoniam cur regno privavit, quod ei nativitate jure debebatur, II. 387. bellum gerit contra Ammonitas, I. 80. quomodo & quatenus Sauli restitit, 342, 343. c. 369, 372. res acquirit belli jure, IV. 30. a juramento illicito implendo abstinet, III. 7. ejus delictum quo jure Deus in populo puniverit, 430
- a. Davidem cur prohibuit Deus ne exstrueret templum, I. 155. inter eum, & Isobethum, bellum erat verum, & publicum, 356. ejus regnum non fuit patrimoniale, II. 453
- e. **Deastri**. per eos jurare quis licite possit, III. 33. *Vide* Deos.
- Debendi** vox diversas habet significaciones, II. 370. Deberi poena quo sensu dicatur, III. 261. Deberi servo num possit a Domino, IV. 249
- Debitum** non ex iustitia causam justam bello non dat, III. 462. Debita an remissa pace praesumantur, IV. 328. c. 356. omnia nascuntur ex charitate, *vide* Dilectio. vel ex honestate, id est, cum res non nisi inhoneste potest omitti, II. 370. III. 637. vel ex iustitia, *ibid.* Debito universalitatis an singuli obligentur, & quatenus, II. 218, 219. Debitum alienum naturaliter neminem obligat, (*vide* Haeres) III. 618. Debitum charitatis, & quae ei sunt similia, a superiore possunt exigi proprio quodam jure, 522. Debitum civitatis subditos J. N. non obligat, 622. si universitas habet bona, 619. obligat J. G. *ibid.* 622. etiam singulos, 620. quantum ad bona, & jura, raro ad vitam, 623. Ita ut ista capientium fiat, etiam iustitia interna, IV. 236, 237. peccante tamen contra charitatem qui id agit, cum a primario debitore debitum facile possit consequi, IV.

- IV. 238. tenentur porro singulis iterum , qui culpa sua ejusmodi debito causam dedere , III. 624 non desinunt hæc debita , cum alia reip. forma introducitur , II. 526. *vide* Constantiæ debitum. Debitum defuncti cur ad hæredem transeat , non pœna , III. 410 non transit , si quod ex officio pietatis gratiæ , aut fidei debent , *ibid.* Debita personalia obligant bona ejus , 54. regis qualia ad successionem non pertineant , *ibid. seqq.* Debitum justitiæ oritur vel ex lege , II. 4. III. 179. vel ex maleficio , *ibid.* quod vocatur debitum pœnæ , IV. 236. vel ex pactione , III. 179. omnia hæc debita jus dant naturaliter in eum , qui debet , 261. quod & bello licet persequi , ubi id aliter consequi non possumus , II. 4. sed ut necesse sit bellum prius indici , III. 638. & obligant naturaliter , etiam cum a iudice secus sit pronuntiatum , 622. aut debitor in pœnam creditoris sit liberatus , 52. debita sua legatus ut solvat , per ejus loci iudicem , in quo est , adigi non potest , ut ideo alia ratione cum eo sit agendum , & quali , 208. remissa censentur cum redditur chirographum , 165. universitatis , vel civitatis pro debito corpus an possit obligari , 620
- c. Debitum ad quod jus referatur a Grotio , I. 32. publicum prius solvendum privato , 34. privatum aliquando remitti potest a civitate , *ibid.* Debita publica regis hæres solvere tenetur , II. 445. privata non , si repudiet successionem in bonis privatis , *ibid.* Debitum , quo quis in pœnam creditoris erat liberatus , solutum cur condici nequeat , II. 73. Debita publica victor acquirit , aliisque donare potest , IV. 134. *Vide* Æs alienum. *Debitorem* carceri eximens creditori tenetur , III. 558
- c. Debitor cur obligetur ad solvendum , I. 51. quo casu a militia prohibeatur , 396. liberatur interitu rei speciatim debitiæ , II. 699. Debitoris corpus , si solvere nequeat , non obligari , id demum est ex jure civili , III. 629. mortui corpus quod legibus *XII. Tabb.* inter creditores dividi licuit , id non repugnat juri , 674 , 675. Debitorem nostrum ab hoste coactum solvere , vel liberatum , in territorio hostili , vel medio convenire ne-
- quimus , in nostro , vel amico possumus , IV. 133
- Decalogi* prima quatuor præcepta continent omnia veræ religionis membra , III. 308
- c. *Decalogi* lex quonam respectu obliget omnes homines , I. 65 , 66
- Decemvirorum* Romæ Juramentum de re illicita , III. 7
- Decent* non ea omnia , quæ licent , III. 657
- Decima* de præda consecrata , IV. 25
- c. *Decimarum* jus mere civile est , I. 61. 75. de ejus origine conjectura , *ibid.* Decimis præscribi potest jure civili , II. 199
- c. *D E C I U S M A G I U S* Annibali deditus , liberatus a Ptolemæo , I. 324
- c. *Decorum* quid Ciceroni , IV. 179
- Decreta* sua Deus non mutat , III. 4. *vide* Deus ,
- c. *Decurionatus* quasi supplicii loco habebatur , II. 458
- Dedere* , & donare , non sunt ejusdem modi , contra , quam putavit Cicero , III. 414. innocentem , quid sit , & quo jure concessum , *ibid.* an & is cogatur , ad quem post facinus commissum fugit , *ibid.* ob famem , aliasve similes necessitates , excusabile , II. 140. jure nat. urbes subdito non licet sine publico consilio , III. 576
- c. *Dedi* invitus , & innocens potest , si defendi nequeat , III. 530 , 531 , 532. quid si non certa persona , sed in genere unus , vel plures ex civibus postulantur , 531. viator a sociis nequit , *ibid.* advenæ possunt , 437. Dedentem se civem magistratus postliminio recipit , IV. 155
- Deditio* pura , IV. 340. II. 227. conditionata , & ejus effectus , III. 95. *Deditio* dat sponte quod vis ereptura esset , IV. 97. quamdiu admittebatur a Romanis , 200. repudiari potest jure belli , quo sensu , III. 664. non repudianda , IV. 202. sequitur cognitionem causæ , quæ semper , & necessario debet antecedere , III. 412. Jure naturæ ad quid obliget eum , cui fit ex justitia interna , IV. 343. spontanea tollit jus postliminii , 115. induciarum tempore non valet , 385. *Deditio* antequam murum aries percussit , 202
- c. *Deditio* quid , III. 416. uti donatio , si ne acceptione intelligi nequit , 437. *Deditionis* , & *interdictionis* differentia , III.

- III. 436. in Deditionem accepti, nulla salutis adjecta conditione, occidi jure nat. possunt, 683. Deditio bellica quid differat ab alienatione, & translatione juris, quæ sit ex transactionibus pacis, &c. IV. 125. Deditio eorum, qui vitam sibi salvam paciscuntur, repudiari potest jure nat. 215. Deditionis Campanorum formula, I. 256
- Deditus**, nec receptus, an civis maneat, III. 414. c. 436. Dediti sine conditione an occidi possint, 664. IV. c. 216. Dediti quando possint interfici, IV. 385. recipiendi, 203. Deditis pure quid faciendum sit, statuendum a rege, aut a populo, 412. Deditorum oppida incendi possunt jure belli, I
- d.** in Deditis eadem ratio est, quæ in hostibus captis, IV. 7. Dedita res acquiritur hosti, omnium judicio, quoad jura deditis propria; quoad jura vero tertii capta saltem res censetur, 125. Deditæ res, vel personæ, & reversæ, quibus casibus postliminio gaudeant, quibus non, 125. 126. Deditus homo postliminio invitus non redit, 127. urbes, provinciæ, redeunt etiam invitæ, *ibid.* Dediti an restituantur, si in pacis tabulis dictum sit, omnia in pristinum statum esse restituenda, 355. 356. Dedita urbe, etiam præsidium deditum censetur, 419. Deditiorum apud Romanos conditio, I. 256
- Defectio** subditorum efficit, ut in magistratu potentia puniendi eos non possit præsumi, IV. 331. *vide* Rebelles. Defectio ad hostem invalida tempore induciarum, 385. Spontanea ob tempora difficilia quomodo excusetur, 187. *vide* Dedere.
- Defendere** innocentem an teneamur, & quando, III. 521. Defendens se non opus habet denuntiatione, jure naturæ, 637
- d.** Defendere se licet quocunque modo, etiam contra aggressorem culpa vacantem, II. 27
- Defensio** an jus det in tertium, qui non invadit, II. 5. rerum, an jus det occidendi, 12. Defensio licita in aggressoris adjutores, III. 556. 558. ut necessaria habeatur, necesse est ut aliter vitæ periculum nequeat evitari, II. 5. *seqq.* & certo conficit de potentia, & animo alterius, III. 456. & tunc licita, etiam cum periculo innocentis, II. 5. III. 555. pro ultione sæpe ponitur a Christianis, I. 95. 165.
- Defensio aliorum, qui bellum sunt pro merito, injusta, II. 18. Defensio non est necessaria, cum non nisi morte invaloris possit fieri, III. 525. subditorum, etiam in bello injuncto aliquo casu justa esse potest, III. 545. (*Vide* Poena). Defensio sui in bello favorabilior, quam illatio belli, 135. indictione an indigeat, *vide* Bellum defensivum. A quibusdam Christianis habita pro illicita, I. 164. licita ut sit, & justa J. N., necessariam esse oportet, III. 456. id quod esse definit, simulatque judex potest adiri, II. 17. in vera defensione homo non occiditur, 5. Defensio sui aliquo casu licita, etiam cum vitæ periculum aliter evitari non potest, II. 14. cum interfectione, an licita sit jure divino, 12. contra armatum aggressorem licita, I. 164. & furiosum, aut insanum, II. 5. non vero contra magistratum in causa religionis, I. 344. Defensionis actus pacem non rumpit, IV. 333. 334. Defensio in bellis publicis quæ, & qualis, II. 17. in his, qui bello causam dederunt, non licita, II. 18
- d.** Defensio sui ipsius naturaliter licita, I. 115. necessaria non excusabilis saltem, sed justa, IV. 24. ad necessariam quid requiratur, I. 215. quibus in casibus licita, *ibid.* & II. 27. *seqq.* quando incipiat, 29. 30. an liceat eam omittere, 33. *seqq.* est juris præceptivi, 34. 35. ex quo jure deducatur a Jctis Romanis, I. 215. a Deo nobis injuncta, 217. Defensionis necessariae jus non competit subdito contra magistratum, 357. *seqq.* 367. Defensio non est ipsa belli justa causa, sed eam supponit, II. 25. 26. Defensio rerum ad interneccionem usque licet, 41. etiam in re minima, *ibid.* Defensio necessaria non prohibetur per clausulam, ne socii injussu bellare liceat, III. 162. Defensionis necessariae jus non auferitur periculo animæ invaloris, 514
- Deflorator** virginis ad quid teneatur, III. 183
- Defunctis** gratia redditur in liberis, II. 375
- d.** Defuncto succedere Jure nat. eum, quem probabiliter voluit, male finxit Grotius, II. 405. item, defunctum voluisse quod honestissimum, ac æquissimum est, *ibid.* item, voluisse gratiam referre defuncto, a quo beneficium accepit, 422. Defuncti nulla concipi potest voluntas post mortem,

- tem, & omne jus ejus, & dispositio, morte extinguitur, II. 424
- Dejectus* dicitur qui vetitus est accedere, III. 135. Dejicere quid interdum significet, *ibid.* § 143
- c. *DE JOTA RUS* ablata sibi a Cæsare, hoc mortuo, suo Marte vindicat, I. 384
- e. *Delatores* falsi. poenæ in eos statutæ, III. 356
- Deliberati*, & indeliberati actus distinctio, II. 587. super Deliberationibus politicis regulæ, III. 507. Deliberationum fines, & media inter se comparanda, & quomodo, *ibid.*
- e. *Deliberationes* aliæ theoreticæ, aliæ practicæ, II. 314
- Delicta* quomodo contractibus comparentur, III. 261. gignunt jus in rem, II. 200. negatur, c. 229. & jus dant ad poenam, III. 261. omnia an necessario, & ex J. N. punienda, 263. 287. puniuntur non ea tantum, quæ directe alios lædunt, sed & quæ per consequentiam, 306. aliena J. N. non obligant ad poenam, 425. possunt tamen liberis delinquentium honores, & id genus alia juste denegari, 424. 429. per ignorantiam commissa facile remittenda, quamvis culpa non omnino careant, 290. 305. ignorata eo tempore, cum pax iniretur, an post contra pactum excusabiliter puniri queant, IV. 382. inchoata contra pietatem an puniri debeant, III. 301. contra vitam hominis an extra judicium severe debeant puniri, *ibid.* per infirmitatem difficulter superabilem commissa non difficulter remittenda, 285. 290. quæ lædunt personam Principis, facile condonanda, 505. contra societatem humanam, a cujusque civitatis rectore puniri juste queunt, 412. negatur, c. 434. Delicta majorum posteros luere, creditum, non nisi de gravissimis criminibus, 2. a multis commissa, etsi digna quæ morte puniantur, morte tamen non puniri, æquum est, IV. 204. Delicta regis populum vere subditum non obligant ad poenam, 429. contrarium affirmatur, c. 450. 451. Delicta populum fuisse quando legitur, an ex eo concludi possit, datam in regem potestatem, 429. Delicta subditorum obligant civitatem, aut regem, si sciverunt, nec puniverunt, cum & pos-
- sent, & deberent, 409. unde hæc culpa præsumatur, IV. 311
- c. Delictum definitur, III. 186. ex delicto, & quasi delicto quænam oriatur obligatio, P. 51. II. 596. III. 187. 188. quid sit Jctis Romanis, II. 597. ex eo quis servus fieri potest, 338. Delictum quando cesset, III. 187. Delicta omnia quo sensu Stoici dixeræ æqualia, 331. Delicto ex alterius quibus casibus quis puniri possit, 431. ex singulorum non obligatio universitas, 432. ex subditi mei ut teneatur, quæ requirantur, 431. ex civitatis an teneantur singuli, distinguitur, 441. Delictum ob alienum cur nemo, ejus immunis, puniri possit, rationem verissimam adfert Paulus Jctus, 446. ut sit perfectum, quæ requirantur, IV. 210. sublata republica, quæ deliquit, successores non tenentur ex delicto antecessorum, II. 545
- Delinquentes* naturaliter se faciunt subditos omnibus hominibus, III. 263. negatur, c. 344. & in eo statu sunt ut puniri possint, 288. etiam a quovis, qui eis non est subditus, I. 207. absolvendi sunt in dubio, III. 484. resistendi jus non habent publicis ministris capere eos volentibus, metu ne plus æquo puniantur, II. 18. Delinquentes privatim in aliam civitatem, rectoremve ejus, is, apud quem agunt, dedere tenentur, aut punire, III. 412. aut si utrumque nolit, eum amovere, 418. Nemo gratis delinquit, sive malus est, 292. Consuetudo delinquendi quomodo spectetur in judicio, 298. *Vide Peccata.*
- c. Delinquens si ad extraneam civitatem profugiat, quid juris, III. 440. Delinquentem ad asyla confugientem magistratus punire in suo territorio potest, 437. 438. si plures deliquerunt, unius præstatione cæteri liberantur; non tamen a poena, 193
- Delphi* orbis umbilicus, III. 459
- c. *DEMETRIUS* cur bellum movit Antipatri, II. 20. Demetrius male bellum intulit Ariarati propter fastiditas nuptias, 116
- c. *Democraticus* status, nullus absolute talis, I. 263. in eo qualis civium libertas, 292. ex regio non fit præscriptione longi temporis, II. 194

- c. **DEMOCRITUS** de justitia, P. 34. omne regimen aliquid habere iniqui, 41
- c. **Demonstratio** verborum præcedere debet demonstrationem rerum, I. 47
- c. **DEMOSTHENES** de jurisjurandi sanctitate, III. 21. ejus de bello locus a Grotio male interpretatus, P. 75
- Denuntiatio** honesta, etiam ubi non necessaria, III. 638. in quibus bellis necessaria, *ibid.* pura, & conditionata, 639. immo semper est conditionata, c. 650. Denuntiatio ad proximum præsidium, 640. c. 651. Denuntiatio cur requiratur, 642. c. 653. Denuntiatione an opus, ubi legati violati sunt, 643. c. 655
- c. Denuntiatio cur requiratur, vera ratio, III. 647. differt a clarigatione, *ibid.* alterutra semper necessaria in bello offensivo, non demum ex ficto aliquo gentium, sed ex ipso naturæ jure originem trahit, 650. cui fieri debeat, 651
- c. **Deportatus** non gaudet postliminio, nec nisi a populo, vel principe, restitui potest, IV. 127
- Depositarius** ad quid teneatur, II. 662. rem, si perierit, non restituit, & quare, *ibid.* c. 699. 700. Exceptiones, 699
- c. **Depositarius** qualem præstet culpam Jure Romano, II. 701
- Depositum** est species mandati, II. 656. prædoni reddendum si dominus non appareat, III. 13. depositario interdum juste non redditur, si is non sit dominus, 145. interdum etiam cum sit dominus, *ibid.* Res furto, aut vi alicui ablata, & tertio deposita, cui restituenda si dominus appareat, II. 558. Deposito mercedem stipulari, an injustum, 660. Deposita bona post publicationem fisco, non priori domino, reddenda, & quare, 559. Depositam apud se rem suam nemo reddere tenetur, *ibid.*
- c. **Depositum** definitur, II. 683. quid differat a mandato, *ibid.* Depositum a latrone, repetitum a domino simul, & latrone, cui naturaliter restitui debeat, 570. quid si depositum sit apud rei dominum, 571. Depositum recipiendi jus naturali ratione non competit fisco, *ibid.*
- Derelictione** regna amittuntur, II. 170
- c. **Derelictio** tacita s. præsumta, an unquam allegari possit, II. 176. 178
- Derelictum** quid censetur spe recuperandi amissa, II. 166. Derelictum redit in statum suum naturalem, 137. ad Derelicti præsumtionem sufficit tempus excedens memoriam hominis, 166. jure civili, non naturæ, c. 184. ad derelicti regni, vel imperii præsumtionem non requiritur l. civ. definitum tempus, 172. pro Derelicto habere non censetur is, qui rem tractat negligentius, I. 350. ne pro Derelicto res habeatur, quid agendum, cum ob vim majorem deseritur, *Vide Arbitr.* An pro derelictis censenda quæ induciarum tempore sunt incustodita, IV. 386
- c. **Derelictum** quid, II. 159. non redit ad universitatem nisi quoad imperium, 162. Derelinquendo imperium, etsi volente populo, an pater nocere possit liberis nondum natis, 189
- Desertores** jus legationis non habent, III. 201. *Vide Transfugæ.*
- Desperatio** hosti eripitur, rebus servatis, IV. 229
- Despoliatio** quid, IV. 34
- c. **DEUCALIONIS** fabula unde, I. 22
- c. **Devotio** publica quid significet L. III. tit. 27. C. III. 357. apud Romanos quid differebat ab evocatione sacrorum, IV. 13
- Deus** *ἀυτοφύης* quo sensu, III. 264. propter se omnia fecisse, quo sensu dicatur, *ib.* an non possit agere, nisi ob finem, *ib.* cognosci ex natura quomodo possit, 309. coli nimium non potest, P. 15. dominium plenissimum habet, ut in res nostras, ita & in vitam, III. 427. majusque illud est, quam hominum in bestias, 662. igitur, quæ ex eo jure agit, nobis in exemplum non trahenda, 557. efficere quædam non posse, quo sensu dictus, l. 10. Deum negare, & negare eum rerum humanarum curam agere, moraliter idem valent, III. 311. Deus promittendo obligatur, II. 586. in juramento testis, & ultor, III. 9. c. 30. 389. probavit jus prædæ, IV. 25. nocentibus parit innocentum causa, III. 557. quo jure efficiat ut peccata posteris noceant, 427. *seq.* quo sensu dicatur mutare consilium, & pœnitentia duci, 4. quando dicatur improprie nos fallere, *ibid.* populo cladem immitit ob Regum facta, 430. de Deo notiones quædam minus evidentes, 312. de Deo perperam sentientibus an juste bellum inferatur ex hæc

- hac sola causa, III. 457. quæ sunt contra mandatum Dei, in iis non est magistrati parendum, 538. Dei jus in homines, 557. lenitas in novo fœdere, 280. Dei factum circa liberos peccantium cur hominibus non imitandum, 428. Deo mendacium non convenit, 571. Deo magis, quam hor in bus obediendum, agnoscunt & Philosophi, I. 339. III. 538. Diis adscripta quæ juris sunt gentium, 238
- c. Deus auctor juris naturæ, P. 37. violati vindex, 39. solus legislator hominum, jure, & effectu, 48. 49. eo remoto subsistere nequit obligatio naturalis, contra, quam sentit Grotius, 55. I. 42. ei parendum ut causæ primæ juris nat. non ut subordinatæ, P. 57. an jus hoc mutare possit, inanis quæstio, *ibid.* § I. 47. nunquam agnovit in actibus humanis malitiam, vel bonitatem intrinsicam, 49. norma, juxta quam de se judicari patitur, non est extra eum, 43. 50. hominibus legem dedit, non sibi, *ibid.* Deum ignorare, peccatum, P. 39. Deum esse, quibus argumentis evincatur, 56. 57. & esse unum, III. 386. & ab eo curari omnia etiam sublunaria, & res singulares, *ibid.* § P. 56. 57. atque æquissimis judiciis dijudicari, III. 387. Deum colere, naturæ lex est, I. 68. quomodo colatur, III. 385. honorandum, amandum, colendum esse, probatur, 389. nec non opificem esse rerum omnium extra se, 387. 388. Deum contradictoria non posse, explicatur, I. 44. 47. 48. Deum inter, & hominès an jus, & societatem quandam esse, dici possit, 29. Dei unius cultus in Jure Romano assertus, 67. Deus quod præscribit, id necessario quoque probat, 124. nil humano generi præcepit, quod non simul ex ratione probari possit, II. 299. Deo prohibente quidquid fit, injuria est, adeoque ab eo abstinendum, 565. Deum irasci non posse, male asseritur, III. 21. Deus nocere pro lubitu potest, non punire, 337. delicta a subdito in Deum commissa magistratus punire potest, 391. at gens in gentem id jus non habet, 382. 383. 391. ejus nominis violatores morte digni judicati in veteri Testamento, I. 131
- c. Deos alienos colere, illicitum erat Romæ, III. 33. 34. in Deos suos, vel Deum suum impia gens ideo bello peti nequit, 407. non suos tantum, sed & hostium Deos cur sibi propitios reddere ante bellum studebant Romani, IV. 10. *Deorum aliorum non memoraberis*, Exod. XIII. 13. legis sensus, IV. 20. Deos in alienos convitium vetuisse Deum, male tradunt Josephus, & Philo, *ibid.* cum Diis suis tamquam cum hominibus ipsis egere gentes, 12. de Diis bonis, & malis, doctrina omnibus fere gentibus idololatriæ cognita fuit, III. 394
- Dextera* datio in quibusdam locis vicem tenet jurisjurandi, & quare, III. 18
- c. Dexteris junctis fides data non est juramentum, nec vice juramenti, II. 48
- c. *Diabolus me abripiat*, verum est juramentum, III. 30
- DIAGORAS Melius quare sit punitus, III. 311. cur Atheus factus, c. 391
- Dicere* mihi non necesse est id omne, quod alteri est utile audire, II. 659
- c. *Dictata* naturæ rationalis, & socialis Grotio quid, III. 338
- Dictatoria* potestas, imperiumque, an mutaverit rempublicam quoties est introductum, I. 184. Dictatoris potestas aliquando summa, 189
- c. Dictatoris titulus est nomen officii, I. 279. Dictatorum potestas, utut illimitata, non fuit propria, sed saltem vicaria, 272. 278. Dictator idem, qui antiquioribus *magister populi* erat, 279. Dictatores apud Græcos, *ibid.*
- Dierum* vox in fœderibus quomodo intelligenda, III. 133. *ad eum diem*, exclusive, an inclusive intelligendum, IV. 384. c. 395. 396
- c. *Diem intra mortis* ut aliquid fiat, si quis dixit, cur ipse mortis dies numeretur *in l. anniculus ff. de V. S.* IV. 396
- c. *Digamiam* peccatum putarunt Patres, I. 158. Vide Polygamia.
- Dignitas* regis læditur in legato, III. 206
- c. Dignitas est pretium, s. æstimatio virtutis, II. 325. nulla est hæreditaria jure naturæ, *ibid.* alia privata, alia publica, quæ sola comparate ita dicitur, *ibid.* in collegiis parium non nisi a tempore sumitur ejus ordo, 326. Dignitates conferuntur a Principe pro suo arbitrio, III. 190. Dignitas eadem est in majestate temporaria, quæ in hæreditaria, I. 29

- c. Dignum* quid dicatur, I. 24
Δικαιοματια, I. 8
Δικαιοματια quæ Aristoteli, I. 173
Dilectionis lex distinguitur a lege evangelica, II. 11. vide *c. 38.* ad jus naturæ pertinet, 14. proprie tamen jus non dat ei, cui hinc aliquid debetur, 17. III. 182. itaque nec debitum hujusmodi armis exigere licet, 462. potest tamen a subditis magistratus deposcere proprio quodam jure, *vide* Debitum. An obliget omnes homines æqualiter, I. 500. non obligat in gratiam nocentis, II. 11. præcipit multa, quæ non tantum laudabilia sunt, sed etiam omitti sine culpa nequeunt, *ibid.* § III. 522. vetat multa, quæ ex jure stricto licita, II. 11. IV. 238. *ut* capere res subditorum pro debito magistratus, 239. coëmere res, quæ pluris vendantur, etiam pretio haud iniquo pro tempore, II. 665. non indicare, merces plures in via esse, quo tuas carius vendas, 659. persequi rem suam cum cæde alterius, III. 623. *Vide* Charitas. Christus. Evangelium &c.
c. Dilectio proximi. quid ex ea intulerint Judæi, I. 149. inimicorum jam commendabilis visã gentilibus, 150. proximi non impedit licentiam bellorum, *ibid.* Dilectionem nunquam per modum legis exegit Christus, III. 515
Diligere proximum juxta se, quomodo intelligendum, I. 165. lex Christi de diligendis singulis quam habeat exceptionem, 100. II. 99. Diligendorum gradus, I. 100
Dimicatio singularis quibus casibus licita, II. 17. III. 488. Dimicationes sine fructu illicitæ, IV. 206. *Vide* Certamen. Duelum.
Dimidium navium de integris intelligendum, III. 133
c. Dio Cassius de C. J. Cæsare, I. 266. Augusto, 267. 268. Tiberio, 269. 270. Caligula, *ibid.* Claudio, *ibid.* Vespasiano, & Trajano, 271. de Imperatoribus sui temporis, *ibid.* de Marco Antonino, 286
c. Diocletianus qua poena Cæsarem ob male rem gestam affecit, I. 252. ante ejus Constitutionem jam Pandectarum jure obtinuit restitutio ex enormi læsione, II. 729
c. Diodesius Siculus de Indiæ regno, I. 307. de Persarum, & Ægypti regibus, 309. de Cypri urbibus, 322. de foedere inter civitates Græcas, cujus caput Athenæ, 325. de belli Lacedæmoniorum in Helios initio, & occasione, II. 19. de Cere, 84
c. Diogeni Cynico omnia licita visa sunt, P. 14
c. Diogenis Babylonii disputatio cum Tripatro de mercatore, II. 696
c. Dion Prusænsis: quæ leges bello exulenti, P. 76. eius locus *Orat. XXXI.* male adfertur ad probandum dominium generale populi, II. 137
c. Dionysius Halicarn. In quo consistat imperium, I. 246. de soluto, & communi concubitu, II. 309
Directio prædæ qualis, IV. 41. Directio nis concedendæ, aut negandæ rationes, *ibid. seq.* quænam vitandæ Christianis, 230. *Vide* Præda.
c. Disceptatio quid Ciceroni, III. 494
Disciplina militaris an ea severitate custodiri possit, ut in itinere, in castris, & similibus, miles ne minimum quidem auferat, IV. 283. servatur provisione rerum necessariorum, & bene solutis stipendiis, *ibid.* ejus leges, II. 284. Romana, IV. 290
Dispensandi in lege poenali causæ quæ, III. 290. Dispensatio distinguitur ab æquitate, 291
c. Dispositio inter vivos in quo differat a testamento, II. 362. 364. ad justam dispositionem de transferendo jure in alterum quid requiratur, 597. inter plures, de re præstanda, nullum jus in re transfert, sed in personam, 608. non satis declarata, non est dispositio, neque jus inde oritur, III. 149. clara, & perspicua, utut gravis, & intolerabilis, natura nullam interpretationem patitur, 174
Dis simulatio an licita, III. 562
c. Dissimulatio quid, III. 604. differt a simulatione, & mendacio, *ibid.* per se non est illicita, 607. non semper est vitium, P. 89. 90
Diviso rerum, prima causa efficiens proprietatis, II. 57. Divisio rerum ad bellum vitandum, 4. 468. regni, aut populi, quibus modis fiat, 526. an per eam jus populi, aut imperii amittatur, *ibid.* *Vide* Imperium,
c. Di-

d. Divisio humani generis in populos, & imperia, terrarum finibus, non hominum numero fieri debuit, I. 233. *seq.* Divisionem imperii, & administrationis, confundit Grotius, 310. Divisionem summæ potestatis non infert promissum principis, se nihil sine Senatu facturum, 313. Divisio non est modus acquirendi domini originarius, II. 133. 137. Divisionem rei dubiæ recusanti bellum ideo justum inferri nequit, III. 497. Dividi res non potest vel natura, vel jure, II. 77.

Divitia supervacua nullum bonum in se continent, III. 265.

Divortia olim licita, Christianis prohibita, II. 204. Divortio amissam mulierem qua conditione alius possit ducere, 205.

e. Divortia ex justa causa nec a Mose, nec a Christo prohibentur, P. 95. ex injusta causa nec a Mose permittuntur, eorum permissio ex quo jure descendat, I. 73. Jure naturæ licita, 124. II. 268. modo justa adsit causa, III. 674. Divortium quo casu repugnet juri naturali, I. 133. non pugnat cum puritate mentis, 143. Divortia quo casu improbantur a Servatore, 148. Divortium quo casu licitum, II. 246. 252. *seqq.* an omne improbaverit Christus, & quo sensu, *ibid.* & 255. Divortii exempla inter reges Christianos, 253. quo sensu improbatum a Paulo, 257. quibus in causis ad normam Juris Can. Evangelici admitti possit, 258. an, & quatenus Princeps in Divortii dispensare possit, *ibid.* Divortio facto apud quem liberi educandi, 267.

Do ut des, II. 656.

Dogmata nova non sunt metuenda, si nil habeant quod honestati, & obedientiæ erga magistratum adversatur, III. 315.

Dolor non dat jus occidendi, IV. 204. dolore alieno satiari, contra jus est naturale, III. 265.

Dolus perfidia carens in bello licitus, IV. 5. eo non uti generosum est, non etiam necessarium, III. 574. necessarium est donec indictio facta sit, c. 653. Christiani in primis eo uti non debent, quantum fieri potest, 574. fecus si ad bonum tendat finem, c. 6. 7. Dolus quotupliciter dividatur, 562. malus interdum dicitur quod æquitati est contrarius, *ibid.* bonus quis, 561. an ex genere semper malorum, 562. in bello an licitus, &

quis, 560. *seq.* Doli mali vox, *ibid.* Dolo contrahens ad quam restitutionem teneatur, 184. Dolo res hostium capere licet, IV. 34. Dolis abstinere, generosum, III. 574.

c. Dolus quid, III. 187. Doli vox est mediæ significationis, 603. Dolus confunditur a Grotio cum errore, II. 622. nunquam vitiat negotium, nisi error accedat, *ibid.* quod cum dolo compensetur, item quod causam dans negotii bonæ fidei vitiet negotium, id ex Jure Romano venit, *ibid.* & 629. malus Jure Rom. semper supponit propositum lædendi, 574. de Dolo agere cur deceptus possit, vera ratio, I. I. 170. Dolum inter, & culpam etsi jure naturæ non intersit ratione disponentium, interest tamen ratione pœnæ, 188. Dolus non solum licitus in bello, 590. 603. sed præstat etiam armis, & vi, 591. 617. Dolo in hostem quando uti liceat, IV. 23.

Domanii fructus distinguendi a domanio, II. 344. *Vide* Patrimonium populi.

e. Domanium quid, II. 359. constituitur, vel pacto, vel ultima voluntate, vel usucapione, & præscriptione, *ibid.* ab antecessore alienatum revocari a successore potest, 360. at aliter ab hærede, aliter a non hærede, *ibid.* Domanii qualitas nec facto statuum mutari potest, *ibid.* Domanii non præscribitur, 195. 360. 361.

c. **Domicilium** duo requirit, I. 234. quique eligere potest, etiam in duobus locis, & mutata origine, nisi ex causa publica lex impediatur, II. 329. Domicilio constituto, jure nat. fit civis, 330.

Dominatio paucorum ad regnum accedit, IV. 265.

Dominium naturaliter, & per alium acquiratur, IV. 31. externum, 26. furiosi unde, II. 121. infantis unde, *ibid.* conditionatum, 128. Dominium quid, & quotuplex, I. 4. non amittitur ob alimentum præstitum ab eo, qui non est dominus, (*vide* Alimentum) nec jure naturali ob delictum per se, II. 478. nec ob possessionem amissam, licet ex possessione incipiat, 469. Dominium antevertere potest lex civilis, quod jure naturali licitum est, 59. ut auferatur alicui sine probabili causa, injuria est, 367. III. 53. non auferatur per adjectam conditionem, II. 131. ex quibus causis ali-

cui auferri possit, IV. 326. Dominium jure nat. iis tantum datur, qui utuntur ratione, II. 121. furiosis, aut infantibus datur, *ibid.* § 201. quando desinat, 521. per quid distinguatur ab imperio, 120. exceptionem habet necessitatis summæ, 59. 60. negatur, c. 96. (*Vide* Necessitas) & utilitatis innoxæ, (*Vide* Utilitas) fines, & effectus suos semper habet, sive ex civili jure, sive gentium, seu naturali oriatur, 559. IV. 326. idem est cum proprietate, II. 54. quare introductum, 56. si introductum non esset, an quis alteri injuriam inferre potuisset in bonis, I. 79. non minuitur per adjectam conditionem, II. 111. notum unde primum sit, & quomodo processerit, 56. non nascitur ex solo actu animi, *ibid.* nec ex aptitudine ad rem, III. 180. nec ex intellectus perfectione, 457. nec ex virtute sola mentis, aut religiosa, *ibid.* produci potest ex sola lege civili, II. 470. 478. sequitur jus possidenti ex jure gentium, IV. 340. transferri etiam potest in aliquem, necdum occupata possessione, II. 372. 388. ut totum, vel ex parte tantum transferatur, juris naturalis est, 339. an transferatur in eum, qui rem alienam loca suæ sibi debita cepit, 368. Dominii actus primus, & secundus, 121. vis, 558. ex Dominio nemo jus habet, præter dominum, 563. Dominium captarum rerum in bello solenni non est sine omni conditione, IV. 115. stare potest cum interna obligatione restituendi, si bellum fuerit injustum, 176. civile quid, I. 177. bello comparari potest, *ibid.* eminens quid, 4. 173. comprehendit cives, & res eorum, *ibid.* § IV. 325. imperii summa pars est, *ibid.* in res subditorum civitati competit jure gentium, 302. ut ex eo alienare res eorum liceat illi, & perdere, 325. & factum solum sufficiat ad rem transferendam, 427. utilitatis publicæ causa introductum est, III. 425. igitur non competit, nisi quatenus communiter expedit, 53. IV. 326. in regimine non dominico sed civili, aut regio, 302. supereminenti dominio beneficia subditis liberaliter concessa possunt auferri, III. 57. falsum ipsis dici, 571. jus ipsis quaesitum auferri, 53. quæ autem singulis sic auferuntur, eorum compensatio fieri debet ex communi, *ibid.*

modi ejus, IV. 325. *Vide* Poena. Dominium generale manere potest, etsi in partes sit distributum, II. 131. Dominium rerum, quæ pondere, mensura, & numero constant, quando transeat, 563. externum sine interno, IV. 73. Dominia quando intereant sublato subjecto, II. 521. Dominica potestas quid, I. 4
c. Dominium definitur, I. 281. unica species, naturaliter, juris in re, II. 161. de ejus origine variorum systemata, 73. 74. non introductum est placito hominum ad servandam æqualitatem, 573. non factio demum hominum, sed a natura constitutum est, III. 189. IV. 311. Dominia cum ipso genere humano orta sunt, I. 46. 51. Dominium rerum ex naturali possessione cepisse, quo sensu dicat Nerva l. 1. §. 1. ff. de acq. poss. IV. 51. Dominium restrictum, divisum, directum, utile, fictum, quid, II. 161. Dominii restrictio unde pendeat, 162. Dominium natura differt a possessione, 482. natura omne incipit a possessione, 485. Dominium acquirere, quid sit, 82. ejus acquisitio ex jure naturæ primævo oritur, 480. Dominium quinam naturaliter acquirere possint, 139. Distinguendum inter Dominium, & ejus administrationem, *ibid.* Dominium non pertinet ad imperii naturam, I. 307. pertinet ad jura realia, 30. 32. Dominii naturam non affectus est Grotius, II. 24. Dominium male distinguit in generale, & privatum, 160. item in plenum, & minus plenum, 32. eminens, vel supereminens Grotio quid, 33. 250. Imperium abusive vocatur *Dominium eminens*, 250. Dominii cujusdam externi figmentum Grotianum, IV. 182. Dominium aliquod generale, & privatum acquiri populo occupanti territorium, negatur, II. 493. 496. 498. 500. Dominium naturaliter acquirendum anteverti posse lege civili, quo sensu, & ubi, Grotius dicat, 87. 93. 482. 487. 488. IV. 65. Dominii usus vel civilis, vel naturalis, II. 347. exerceri potest vel sine re, vel non potest, *ibid.* Dominium tolli mutata specie, ratio naturalis dicitur, 536. finiendi Dominii modi, *ibid.* Dominium privatum nullius sit derelictione, & cedit occupanti, 162. 163. Dominium quarundam rerum ne occupent subditi, Princeps imperare potest, 490. Dominii transla-

- translatio fit naturaliter, II. 24. non per nudum pactum, nec sola voluntate, 612. sed per traditionem, 518. requisita ad hoc, *ibid.* effectus dominii cur Jcti Rom. quandoque tribuant etiam citra traditionem, *ibid.* nam naturaliter Dominium non transfertur sine traditione, 346. *seqq.* 405. 708. quomodo Jure Saxonico transferatur Dominium, 349
- Domini** vocabulum non admittebant humaniores ex prisca, IV. 249. Dominus rei preferendus ei, qui deposuit, & quare, II. 559. Dominus, qui denunciavit, ne servo crederetur, tenetur de peculio, aut in rem verso, 560. Dominus, qui in culpa non est, naturaliter ad nihil tenetur, III. 185. legitimus quibus modis fiat, IV. 41. n. qui cum possidente contrahit ut domino, dominium amittit, II. 165. etiam servo injuriam facere potest, 225. negatur, c. 334. Domino cognito rem non reddere, contra jus naturale est, III. 145. deficiente, res redit in statum suum naturalem, II. 131. 521. Dominum rei, quam possidet, ignorans, nemini tenetur, 563. Domini rerum, quæ de navi jactæ sunt, partem ab aliis repetunt, *ibid.*
- Domino** jus vitæ, & necis in servum naturæ jure quæsitum, I. 29. II. 334. III. 349. 350. IV. 256. Dominorum in servos sævitia non impunita solum, sed & licita jure naturæ, 80. Domini potestas in servum improprie regimen dicitur, I. 273. Dominus rem suam a possessore manu reposcens vim facere dicitur, II. 398. Dominum civilem eadem jura habere, quæ dominus naturalis, in genere verum est, 572. Dominus quæ talis imperii non est capax, I. 261
- Domos** incendere, inhumanum, IV. 222. Domus est pusilla respublica, 247. de domo constituere, jus est solius mariti, II. 203
- Domuscula** s. tugurium momentaneum in littore occupato ponere licet transeunti, II. 69
- Dona** & per internuntios absentibus mitti possunt, II. 340. n. § 593
- Donare** quid significet, III. 123. in bello quibus liceat, IV. 411. regna, & urbes licet, I. 190. Duci belli non licet si jam sint quæsitæ, si vero necdum quæsitæ, licet, IV. 411. Donare pro transigere, III. 133
- Donans** alienam rem donatam nihil alieni habet, II. 578. Donans, qui errat in causa, non repetit, 603
- Donatio** an acceptari possit mortuo donatore, II. 593. negatur, c. 646. accepta an vim habeat mortuo donatore, antequam rescivisset acceptam, *ibid.* quæ causam expressam non habet, naturaliter non est irrita, 595. ejus, qui jure civili non tenetur, interpretanda ex dicto, III. 135. inter odiosa refertur, *ibid.* prodiga habet effectum juris, 590. regis jure mixto imperantis, in quantum procedat, 54. in donatione omnia verba donantis strictius accipienda, 136. Donationes a magistris militum factæ, IV. 40
- Donatio**, & pactum de donando, plane non sunt contractus, nec pertinent ad contractus stricti juris, III. 158. ultra, 500. solidos non valet absque insinuatione judiciali, 159. Donatio nullibi pro transactione sumitur, 154. amborum differentia, *ibid.* Donatio propter nuptias futuras cessat his deficientibus, 156. inter conjuges, lege demum civili prohibita est, jure naturæ valet, II. 574
- Donator** si rem donatam a donatario conducit, quid juris, II. 519
- Dormiens** possidet, II. 484
- Δωροδότης** servi unde, IV. 249
- Dos** metu extorta ipso jure nulla est, II. 629. Dotis dominium civile mariti, naturale uxoris, 161. actio dotis in personam est, 162
- Druidum** officium apud Gallos, III. 488
- in Dubio** bello lex probabilem rationem habere censetur, II. 55. flumen occupasse, populus censetur, 474. pacis leges quædam, IV. 329. de sensu scripti alicujus quorsum respiciendum, I. 105. sequimur quod minimum est, IV. 340. & quod tutissimum, III. 484. 543. successioni vicariæ locus esse censetur, II. 391. quæ plus valeant, 147. in dubiis judicium actu, & experientia comparatur, 483. in dubio bello pax præferenda, 485
- Dubia** causa nunquam efficit justum bellum, III. 492. 494. Dubia voluntas, *vide* Voluntas.
- Dubitatio** unde in moralibus, III. 482. Dubitare quis potest contemplative, non active, 541. Dubitans subditus an recte militet, 544. Dubitans de jure quid facere

cere debeat, III. 483. 490. Dubitans quomodo ad judicandum dirigi possit, *ibid.*

484

c. *Ducatum* in Germania origo, II. 354

Duellum unde natum, III. 489. nil detrahit juri, quod est alterius, *ibid.* finem bello an possit imponere, IV. 336. non reparandum si parati sint certare, ubi alioqui totus populus gravissimis malis se implicaturus erat, III. 488. IV. 336. peccant autem certantes contra justitiam internam, uno casu excepto, 336. *Vide* Dimicatio. Certamen.

c. Duella omnia extra terminos necessariae defensionis illicita, II. 49. inter duos coreos cur liceant, *ibid.* horum alterutri victori quatenus gratia fieri possit, 50. ad componendas gentium lites dubias oblata, & repudiata, justam belli non dant causam, III. 496. quibus casibus, & conditionibus, a veteribus admissa fuerit, 343

c. *DUMONTIUS* legatus jure a Russis captus, III. 231

Duratio rei naturam non mutat, I. 190

Dux proprie quis, IV. 408. milites quatenus obliget, 410. de belli causis transigere non potest, *ibid.* inducias dare potest, 411. homines, imperia, agros, jam acquisita concedere non potest, *ibid.* condonare potest nondum quaesita, etiam qui summus dux non est, *ibid.* Ducis belli jus eximium in praeda, 39. Duces belli dispensatores praedae apud Romanos, 36. Duces Romani quomodo se gesserint circa praedam, 37. quidam de praeda nil decerpserunt, *ibid.* quomodo obligentur ex bello injusto, 175. Duces belli duorum generum, 408. minores an obligare possint summum, & quatenus, 96. pacem inire an possint, *vide* Pax. Ducum pacta quam recipiant interpretationem, 412

c. Ducis vox per se nullum infert jus imperii, I. 276. Dux belli si spondit injussu superioris, vel populi, quid juris, III. 108. *seqq.* quoties obligetur ex fide hosti data, IV. 413. 414. ex ejus pactis quatenus teneatur Princeps, 415. quatenus inferiores, *ibid.* Ducibus bellum, non pax commissa est, 417

E.

c. **E** *Brius* crimen committens cur non excusetur, III. 359

Ecclesia an jus habeat in infideles, III. 459. c. 477. 478

c. *Ecclesia* universalis interpres dubiorum, P. 97. *Ecclesiae* cur jus asyli sibi arrogent, I. 161. *Ecclesiis* onera ab Imperatoribus imposita, 239. *Ecclesiae* statum externum ordinandi jus competit potestati publicae, 247. in interno, s. ipso numinis cultu, nulla est potestas unius praeter alio, sed nudum ministerium, *ibid.* *Ecclesia* jus in actiones humanas externas non habet, III. 43. *Ecclesiae* bona, vasa, &c. licite secularisuntur a civili potestate, IV. 16. 17. 18. *Ecclesiae* bona Princeps alienare pacis causa potest, duplici jure, 143

c. *Ecclesiastici* a saecularibus negotiis abstineant, I. 162. v. Clericus. Sacerdos.

c. *Ecclesiasticis* effatum, non esto nimium justus explicatur, P. 90

c. *Ecclesiarum* philosophandi methodus, P. 87. 88

Edictum, III. 640

Educatio liberorum quare a quibusdam ad jus naturale referatur, II. 369

c. *Educatio* liberorum naturae lege est necessaria, II. 230. a natura injuncta est parentibus, atque in eo patriam potestatem constituit *H. COCCRIUS*, *ibid.* sub ea quae continentur, 234. 247. utriusque parentum communis, *ibid.* praecipue tamen sunt partes patris, *ibid.* quando finiatur, 235. 236. fieri nequit, nisi pater certus sit, 243. apud quem fieri debeat, divortio facto, 267

Edentes carnem humanam justo bello petuntur, *vide* Cibus. Caro. Anthropophagi.

Effectus ut non sequatur, satis est unicam deesse causam, III. 141. universalis causa requirit universalem, I. 12. c. 57

Egestatis evitandae causa quae injuste sunt, maxime sunt excusabilia, III. 292

c. *Ejurari* magistratus cur Latinis dicatur, I. 143

Exdicitur quid apud Paulum Apostolum, I. 166

Eximium quid, III. 93. c. 112

ELIAZARI factum, III. 668

Electio

Electio non semper infert subditorum libertatem civilem, I. 189. electorum regum est jus temporarium, *ibid.* eligens indignum, reipublicæ tenetur, III. 180. electus Imperator per legiones quo imperavit jure, *vide* Rom. Imp.

Electivis in Regnis cur liberorum defuncti ratio haberi solet, II. 446

Electorum Germania subditi ad judicia Imperii provocare nequeunt, II. 197

Elephantæ in prælium adducere an liceat, III. 579. & quatenus, 588. 589

Eleutherocilices, I. 191

ELISABETHA Angliæ Regina cur vectigali a Rege Daniæ imposito contradixit, II. 108. mutua defensionis pactum contra omnes, etiam religionis in causa, iniiit, III. 122. irrisit Papæ Hispanos novo orbe infeudanti, 478. quid regerit Batavis imperium offerentibus, 535

ELYMÆS, in eum quali potestate usus sit Paulus, I. 153

Emendatio peccantis quotuplex, III. 269

Emigrare subdito cuique licet jure nat. II. 329. quibus casibus hoc jus tolli possit, *ibid.* Emigrantes in suo territorio recipere vicini non tenentur, 330. ab iis jure naturæ licet censum exigere, *ibid.*

Emtio venditio quid sit naturaliter, II. 657. metu expressa potest jure naturali rescindi, 660. sine certo pretio a rege facta non valet, 663. rei alienæ quatenus obliget emtorem bonæ fidei, *ibid.* in Emptione venditione dominium etiam sine traditione transfertur, 663. jus emendi res ad vitam necessarias nemini negari potest, II. 70. immo potest, c. 114. Emens rem alienam restituere eam venditori non potest, 563. potest, c. 581. ementi pignus a creditore tenetur qui oppignoravit, etiam si res sit aliena, 560. Emtori rei alienæ quatenus obligetur dominus, 562. Emti pluris res potest in gratiam alterius, 666. Emtor rei captæ bello injusto, an quid impendii deducat, IV. 274

Emtio venditio qualis sit contractus, II. 686. Emtio tam sub conditione, quam pure contrahi potest, 194. coæva permutationi quoad obligationem, 685. rei vitiosæ valet, at actio datur ad rescipiendum damnum, 692. subsistit, etiam

res vendita pluris valeat, 695. item etiam multo minoris, 696. Emtor quando de dolo teneatur, *ibid.* quando possit agere ad id, quod interest, 697. periculum rei cur sit Emtoris, etiam ante traditionem 699, 700, 708, 714. Exceptiones, 708. Emtor dominus non fit sine traditione, 709. secundo emtori tradita res cur ei acquiratur, vera ratio, *ibid.*

Emphyteusis sine scriptura a rege facta non valet, III. 51

Emphyteusini leges civiles jus in re esse voluerunt, II. 160

Εμψυτευσια, III. 133

Εμψυτευστοι, III. 619

Εμψυτοι, I. 8

Emæ civium cædes a Pinario patrata, I. 225

ENNIVS juri opponit ferrum, P. 41

EPICHRAMI dictum contra litigantes, I. 147

EPICURETUS Stoicorum finem explicat, P. 37

EPICURI Systema de justitia, & injustitia, P. 34. doctrina ex Gassendo de legibus scriptis saltem ex metu injuriæ, 71. inepta conclusio ex vastitate orbis, III. 389

Epistorei cur ex bene moratis civitatibus ejecti, III. 310

Επιστοροι, III. 145. ejus fontes, & regulæ, *ibid.*

Επιστοροισι, III. 99

Επιστοροισιν, III. 11.

Episcopus qua talis jus non habet regendi humano more, III. 460. Episcoporum consilia circa bella, 484

Episcopo an fas sit pro reis intercedere, I. 160. Episcopi Romani privati quondam fuere, 241. Episcopi, & Abbates omnes fuere sub protectione statuum sæcularium, 321

Επισκοπι, II. 123. publicæ quid, c. 151. quidque juris circa illas, *ibid.*

Equi, & equæ, quæ postliminio apud Romanos recepta, IV. 120. c. 167. Equorum vectigal, II. 68. Equus scythicus, 211

ERASMUS Christianis arma interdicit, P. 17

Erasmii error: nullum bellum justum esse, P. 79

Error an irritum actum faciat, II. 583. X x x (quoties

- quoties liberet fide, IV. 420. Error circa pretium, resarciendus, si postea de eo constet. II. 661. Errans hosti obligatur ex pacto, IV. 420. Errantes in partem Christianæ religionis an puniendi, I. I. 316
- c. Error natura tollit consensum, eoque negotium, quatenus errat, II. 619. quid si in parte erratum sit, *ibid.* quid si alicujus culpa, *ibid.* si neutrius, vel utriusque, *ibid.* Error an sit, ignorare futurum, *ibid.* Jure Rom. cur non tollit substantiam actus, exceptis aliquot casibus, 620. de errore, ejusque effectu in contractibus juris gentium, doctrina H. COCCERII, *ibid.* in corpore si erratum est, adeoque vel in re, vel in persona, vitiatur pactum, 621. item si in substantia negotii, *ibid.* item si in qualitate personæ, quæ ad substantiam negotii necessaria est, *ibid.* item si in materia, non vero si in materiæ qualitate, *ibid.* nec si in nomine, 622. Error quod viciet negotium, verum saltem est intuitu errantis, non decipientis, *ibid.* Errorem cum dolo confundit Grotius, *ibid.* fundamentum doctrinæ de errore Grotius male in falsa præsumptione facti constituit, argumento ex lege defumto, 623. in errante plane non est consensus in negotium, nec conditionalis, 630. Errans in titulo cur Jure civili non ufucapiat, etsi revera justus titulus adfuerit, III. 493. Error juris an, & quatenus noceat Jure Romano, IV. 210
- c. ESAÏA, II. 4. vaticinii vera explicatio, I. 145. ejusdem LVIII. v. 6. sensus de creditorum injustorum jejuniis non affectus a Grotio, IV. 180
- Esseni* non jurabant, III. 17. cur, c. 46. gladiis armati incedunt, I. 166. cur, c. 218. Essencorum communio in bonis, II. 54. c. 76
- Evangelii* præcepta an contineantur in jure naturali, I. 86
- c. Evangelii lex pars est Juris naturalis, I. 63. quænam pars, II. 38. ejus præcepta duplicia, 47. Evangelium non inculcat majorem obedientiam erga Principem, I. 162. 373. *vide* Christus.
- c. *Evangelici* sunt plane sincera veræ Catholicæ Ecclesiæ membra, III. 399
- c. *Evocatio sacrorum* quid fuit apud Romanos, IV. 10. quando fiebat, II. differebat a devotione urbium, & exercituum hostilium, 13
- Ευφρασύ*, III. 11
- c. EUPHEMIUS quale jus admittat, P. 34
- c. EURIPIDES de belli, & pacis scientia perperam intellectus a Grotio, P. 37. de pœnis improborum, 40. de evidentia jurium naturæ, 84. de Cyclopihus, I. 160. quanti sit regnare, II. 185
- Exactiones* odiosæ, III. 619
- Εξίπτερον*, IV. 39
- Excellentia* super alios quatenus a virtute, & utilitate sejungitur, bonum est imaginabile, III. 293
- Exceptionem* habens jus habet ad pecuniam redactam ex bonis suis venditis, II. 561
- c. *Excommunicationis* pœna pertinet ad potestatem civilem, I. 248
- Excursus* inutiles in bello, id est, ii, qui tantum virium ostentationem habent, injusti sunt, IV. 206
- c. *Execratio* non omnis definit in juramentum, III. 30. Execrationes variz a genibus juramenti additæ, *ibid.*
- Executionis* ad modum quod pertinet, conditionem non facit, IV. 423
- Exercitoria* actio unde, II. 591. Exercitores an teneantur in solidum ex facto magistri, *ibid.*
- c. *Exercitoria* actio nititur naturali ratione, II. 640. triplex ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex contractu ipso, sed ex quasi contractu, 641. cur non detur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, *ibid.* Exercitor quis dicatur, *ibid.* Exercitores singuli quod ex facto magistri in solidum teneantur, id summa nititur æquitate, 642
- Exercitus* quid, III. 132. justus, *ibid.* Exercitus insolita conscriptio si justis indicibus appareat non fieri se tuendi gratia, rumpit pacem, IV. 335. cautio ne exercitus aliquo ducatur, quomodo intelligenda, III. 144
- c. *Exercitus* requisitum essentiale, III. 152. Exercitus peregrini, eorumque duces sunt sub potestate territorii, ubi degunt, vel transeunt, I. 237
- Exheredato* filio an quid debeatur, II. 373. Exheredatus tacite censetur qui grave crimen commisit in patrem, nisi adfuit

condonatae culpae indicia, II. 387. Exhæredari filius a patre in totum an possit, *ibid.* quando possit, *ibid.* an ne in regnum succedat, 387. negatur, 452.

c. Exhæredatio quid, ex quibus causis fieri possit, ejusque effectus, &c. II. 414. tacita nec jure nat. nec civili cognita est, 453.

Exilium fidejussoris damnati ex fidejussione proprie poena non est, III. 424.

Exis, II. 522.

Existimatio æquiparatur vitæ, I. 85. *vide* Fama.

Exitus liber cum itinere libero intelligendus, III. 133.

Explere latins quid, I. 36. per expletionem juris quo casu demum aliquid nostrum fiat, II. 397. Expletorium est omne jus, 406.

Exploratores graviter puniendi causa, III. 669.

c. Exploratores mittere, jure naturæ licet, III. 688.

Expugnationes urbium, & direptiones violentas, Christiani permittere non debent, IV. 320.

Exteri quomodo de rebus bello captis judicare debeant, IV. 48. Exteris quomodo jus nascatur ex lege civili, II. 479. Exteriorum res retinentur pro jure nostro, aut civis nostri, III. 622.

Externi testari non prohibentur jure naturali, II. 345. Externi juris qualis efficacia, IV. 74. Externum dominium sine interno, 72. *seqq.* Externi qui habendi, III. 207. olim habiti pro hostibus, II. 345. quod ne fieret, postea foederibus est cautum, III. 92. an teneantur legibus loci ejus, in quo degunt, II. 59, 587. an pro hostibus habendi si in loco hostili deprehendantur, III. 661. *c.* 677. 678. 679. *vide* Extranei.

c. **Extirpatio** populorum damnatorum quo jure præcepta, P. 95.

Extorsio violenta acceptatio est vitiosa, ex qua jus ei nascitur, cui extorquetur, II. 563.

c. **Extraneis** licebat adorare in templo Hierosolymitano, at non ritu Judaico, I. 69. Extraneis ne res vendantur, aut ab iis emantur, lege publica statui potest; II. 113, 114. ab aliis præterea jurbus excludi possunt, 117. lege publica an a conjugibus excludi possint, 115. Ex-

traneo jus quæsitum auferri nequit a Principe territorii, III. 78. *vide* Advenæ.

Extrinsæca contractui non sunt indicanda, II. 659.

Exules poenæ metu dedendi sunt, IV. 335. in exules alibi nullum jus est civitati, II. 223. IV. 335. penes reges exules manet jus regni, etiamsi possessionem amiserint, III. 140. Exules ejus suscipere, cum quo pax initur, an pacem violet, IV. 335. Exulibus pulsus sedibus suis habitatio non deneganda sub certa conditione, II. 69. nec transitus negandus ob querendas sedes alias, 63.

c. in Exules jus quo casu maneat civitatis, quo non, II. 331. Exulis regis liberi jus habent succedendi, 437.

EZECHIAS, II. 18.

F.

F **ABER** quid præstitit in Jure naturæ. P. 83.

FABIORUM deditio Gallis negata, III. 413. IV. *c.* 132.

c. **FABIVS Maximus** (*Quintus*) quomodo captivos redemit, III. 128. IV. 416. ejus elogium, III. 592. filio Consuli legatus datus, I. 33.

c. **FABIVS Rullus** filium triumphantem secutus, I. 34.

c. **Fabro** si promitto ut de suo auro mihi annulos faciat, id non est contractus mixtus, sed mera venditio, II. 688.

Faciendi cujus quis alii jus dat, ejus ipse auctor esse censetur, I. 170. Facio ut des, facias, II. 656, 658. Facio ut des, *ibid.*

Facinus, *vide* Scelus. Facinorosi an sepe liendi, III. 247.

Factum alienum jure naturali neminem obligat, nisi successorem bonorum, *vide* Delictum. Factum qui promisit, naturaliter non obligatur, si facere ex sua parte nil omiserit, II. 595. IV. 391. illicitum promissum, an valeat, *vide* Illicitum. Factum singulorum non obligat communitatem civilem, III. 409. utile nullum parit juris effectum, ex Facto obligatur quisque vel ad reparationem, vel ad poenam, III. 159. sub Factis comprehenduntur etiam non facta, quatenus conjecturam faciunt voluntatis, II. 474.

X x x a

c. Fa-

- c. Factis ex non probatis, & incertis, nullum jus oritur, III. 149. Facta dubia interpretandi regulæ, 150, 151. sub facto illicito etiam continetur non factum, quod fieri debuit, 186
- Facultas**, juris species, quid, & quatuorplex, I. 4. eminens quid, *ibid.* meræ facultatis quæ sunt, an tempore amittantur, II. 174. Facultatem qui dat, dat quantum in se est ea, quæ ad facultatem sunt necessaria, IV. 108
- e. **Facultas**, vocis etymologia, I. 31. vulgaris, & eminens Grotio quid, 26. per eminentem in specie quale jus intelligat, 32. moralis habendi, vel agendi objectum quod, 31
- Fallere** hostem quibus modis liceat, III. 564. suos quomodo liceat, 569. Fallendi artes qui instillant, fugiendi principibus, IV. 435
- Falsum dicere**, concedit Plato imperium habentibus, & quare, III. 571. quatenus non sit illicitum, 569. *seqq.* Falsum dicere amenti, & infanti, non est mentiri, stricte sumta voce, *ibid.* *vide* Mendacium.
- e. **Faliloquium** in bello licitum, III. 592. quatenus nec extra bellum prohibitum sit, *ibid.*
- Fama** naturaliter homini sumum, III. 180. *vide* Existimatio.
- c. **Fama** jus est, quod æque, ac vita, defendi potest, II. 39. Famæ restitutus an ad officiorum collegia iterum admitti debeat, III. 78. Fama quod mensurari, & reparari pecunia possit, id jure civili statutum cur sit, 199
- Famis** causa facta deditio, excusabilis, III. 509. n.
- e. **Fame** pressis navigantibus, quo jure quilibet cibaria in commune proferre cogi possit, II. 96
- Familia** fundamentum est matrimonium, III. 293
- e. **Familia** quid dicatur, II. 246. ejus essentia consistit in mare, & foemina, *ibid.* ex pluribus oritur civitas, *ibid.* Familiarum separatim habitantium exempla, I. 22. Familiarum olim controversiæ quomodo componebantur, 360. in civitatem coeuntes suo juri renunciant, 361. Familiae unitas, *vide* Unitas.
- c. **Famulus** ex quovis facto, et si jussu heri peracto, in solidum tenetur, III. 549
- c. **Fas**, & *nefas* quid dicantur in Jure Canonico, II. 302. Fas Deum quid sit, III. 585
- Fato** suo deprehensi in bello, IV. 33. dicuntur infortunati, *vide* Infortunati. Etiam servi sunt, 70. jus habent postliminii in pace, 112. c. 150. inter eos referuntur coacti, *ibid.* 185. *seqq.* Fato fieri quæ dicuntur, 184
- Favor** in promissis, III. 135. **Favorabilia** in dubio realia, 159. quomodo interpretanda, 136. extendenda ad proprietatem verborum, tam artificialem quam vulgarem, III. 136. IV. 327. sunt quæ a se in se habent, III. 135. quæ utilitatem spectant communem, *ibid.*
- c. **Favoris** præsumptio nullam habet effectum in jure naturali, III. 157
- FAVORINI** philosophi error circa jus talionis, III. 321
- Fecialium** usus Romæ, III. 484. collegium quare Romæ institutum, 484, 488
- c. **Fecialium** formula ad bellum indicendum, P. 76. institutio, collegium, munera, III. 107. Fecialem Gallum cum Senatus Parisiensis admittere noluit, 213. Feciales apud varios populos, 651. Feciale jus sanctissimum Romanis, 582
- Felonia** quid, I. 323, 329, 376
- Fera** quorum sint? lex, quæ eas regi addicit, non injusta, II. 470. in sylvis privatis non sunt nullius, 469. sunt Principum in Germania, 470. quamdiu nullius sint dicendæ, 469. Feras nullius esse, non simpliciter est ex jure naturali, sicut putat Jus civile Rom. 470. an dominus amittat si aufugerint, 469
- c. **Fera** cujus sint, I. 235. sunt res nullius, II. 91. etiam in solo occupato, 92. 482. etiam in sylvis circumseptis, non in vivariis, 484. ne capiantur, edicti effectus, 149. Ferae captæ, & evasæ possessio quando pereat, 484, 485. Ferae male comparantur cum lapidibus in Tiberim demersis, quorum dominium retinetur, non possessio, 485. & cum servo fugitivo, *ibid.* Ferae mansuetae, & crepundiis distinctæ quamdiu dominium retineantur, 486. Ferae captæ, etiam in alieno fundo, semper sunt capientis, 486, 487. non nisi in poenam auferuntur lege civili, *ibid.*
- FREDINANDUS** I. Rex Romanorum
600

- quo iure leges condidit, & comitia habuit, I. 252
- F. FERDINANDI Austriaci** uxor plebeia cum liberis cur a successione iure exclusa, II. 249
- Feritas** quid, P. 93
- Ferrum** quid significet, III. 133
- Ferruminatio** non facit confusionem, II. 478
- f. Ferruminatione** confusionem fieri, Paulus non ait, sed accessionem, II. 515. nec distinguit eam ab applumbatione quoad accessionem, *ibid.*
- f. FERUS (Job.)** omne bellum injustum declarat, P. 79.
- Feuda** longæva possessione acquiruntur, II. 269. longo tempore acquiri possunt, quæ deferuntur ex investitura primaria, *ibid.* deferuntur vel ex jure proximi possessoris, vel ex investitura primaria, *ib.* hæreditate adiri possunt, separatim ab aliorum bonorum hæreditate, 383. franca, sive libera, I. 211. Feudum ligium, *ibid.* Feudorum regionum tacita conditio, si bellum justum fuerit, *ibid.* Feudorum judicatio non semper facienda ex lege Longobardica, II. 384. nec pertinet ad Ecclesiam, III. 461. n.
- f. Feudum** per se non infert privationem summæ potestatis, I. 327. in Feudis francis quid remissum, 328. ligium quid, 329 in Feudi datione quale dominium supponatur populo danti, II. 160. Feudum a patre alienatum cur liberi vindicare possint, 190. Feuda antiqua longa possessione acquiri posse, in genere, & jure naturæ verum non est, 191. Feudum vindicans fitius, vel agnatus, ad id, quod interest, agere nequit, 192. Feuda femina quid, 445. Feudis minus proprie comparantur regna, nisi quoad successionem, quæ in utrisque linealis est, *ibid.*
- Feudale Jus** tantum Germanis usitatum, I. 211. in personam, & in rem, *ibid.* *seqq.* Feudalis obligatio non tollit summum imperium, *ibid.* Feudalia regna qua successione deferantur, II. 384. Feudalis rei concessio beneficium est, 658
- f. Feudale jus** apud plerasque Europæ gentes obtinet, sed inter singulas tanquam jus civile, H. 482. Feudalis contractus non est mixtus, 688
- Fides** in bello, IV. 297. prædoni, & tyranno debetur, 299. perfido an servanda, 304. compensando quomodo liberetur, 305. tacita quæ, 430, 431. Fides commendata in bello, 435. Fides, quæ vim habeat juramenti, III. 28. apud Paulum quid significet, 482. Fidem credendi Evangelio quod Deus quibusdam negat, sit ex causis incognitis, 314. per fidem debellasse regna, quo sensu quidam dicantur, I. 80. Fides si frangatur a rege, ut tunc regno cedat, hæc conditio non destruit summum imperium, 197. fundamentum est justitiæ, II. 585. promissa, dat jus ei, cui promittitur, IV. 298. servanda hostibus quibusvis, & quare, 304. privatis, 299. potest tamen his etiam non servari jure gentium voluntario, 301. servis etiam servanda, *ibid.* an ut serviant cogi possint a superioribus privati, si quam hosti dederunt, 422. quibus causis possit absque injustitia non servari, 305. *seq.* an ex jure supereminens dominii possit non servari quæ subditis est data, 302. Fides expressa, 32. Principum pro jurejurando, III. 18. publica quod duplex, *ibid.* tacita, *ibid.* in fide esse, quid, I. 206. Bona Fide rem alienam qui emit, pretium an repetat, II. 563. Fidei bellicæ partitio, IV. 322. c. 246. Fidei alicujus se permittere, *vide* Dederit. Qui se fidei civitatis, aut regis permittit, qualiter obligetur, *vide* Tutela.
- Bona Fidei**, & stricti juris discrimen an valeat inter populos diversos, III. 115. **Bona fidei possessor** non tenetur de re, quæ perit, II. 561. si rem alii donaverit, an teneatur, 562. si rem vendiderit, an, & quando teneatur, *ibid.* an naturaliter fructus suos faciat, 478. ad rei restitutionem tenetur, 561. recte impendia repetit, & quæ, 478. **Mala fidei possessor** quale jus tempore acquirat, IV. 73. an speciem perdat, II. 478. impendia repetit, 479
- c. Fidei sanctimonia** commendatur, II. 613. ea nil sanctius in bello, III. 592. hosti data succedenda, II. 626, 627, 630. IV. 424. etiam usurpatori, perfido, hæretico, prædoni, tyranno; idque ipso naturæ jure, I. 386. IV. 308, 314, 315. item rebellibus subditis, 312. data hosti a privato cur servanda, vera ratio, 426. Fidem quatenus minores potestates,

- testates, v. g. Dux, Magistratus, &c. dare possint de Republica, IV. 413. Fides data violari talionis jure nequit, 316. *ex Fide quidquid non fit, peccatum esse*, quo sensu Paulus *ad Rom. XIV.* dicat, 88. *seqq.* per Fidem suam jurantis Principis verum est juramentum, III. 48. *Bona Fide* formula interpretatur, IV. 89. *Bona fidei negotia* quænam dixerunt Romani, III. 157, 187. *Bona fidei possessor* quis dicatur, II. 517
- Fideicommissum* familiæ relictum quem ordinem sequatur, II. 387. Fideicommissio obnoxia longævo tempore acquiritur, 170
- c. *Fideicommissum* qui sub conditione expectat, plane jus in re non habet, II. 162. si pure, secus, quo jure, *ibid.* Fideicommissa facta patris liberis auferri nequeunt, 192. Fideicommissio familiæ relicto an censetur vocatus proximior ultimo possessori nominato, an vero proximior ipsi testatori, 434, 451
- Fidejussio* qualis actus, II. 658. Fidejubenens, & solvens pro aliquo contemplatione tertii, actionem habet in eum, qui liberatus est, 560. Fidejussor obligatur ex solo consensu, etiam sine causa, in id, quod fidejussit, III. 619. Fidejussionis periculum est miserabile, IV. 238. Fidejussor ad mortem obligari non potest, ad exilium potest, III. 424. *seqq.* Fidejussoris obligatio immediate unde, *ibid.*
- c. Fidejussio non est actus mixtus, II. 689. non semper mandatum est, *ibid.* Fidejussores cur teneantur, III. 628. Fidejussor pro alieno crimine intercedens ad quid teneatur, 445. in Fidejussorem hostem, & non hostem, quid liceat, IV. 218
- Filia* fratris majoris an præferenda fratri minori in regni successione, II. 393
- c. Filii regis, principis, &c. inferiori nupta qualia retineat jura, II. 249, 250. Filia nubendo exeunt e domo patris, filii non item, 276
- Filius* an debeat accusare patrem proditorum, III. 206. a patre rege in regno exheredari an possit, II. 387. natus patre jam rege an præferendus ante nato, 390 c. 457. instrumentum patris I. 389. patrem non sequitur, nisi in jure commemorandi, IV. 388. postliminio non redit in potestatem parentis jure civili, & quare, 116. Filio abdicato, & exheredato an quid debeat, II. 373. Filii naturales an succedant patri, & adoptari possint, 374
- c. Filius quo sensu sit instrumentum patris, I. 392. II. 234. ejusque pars, I. 392. est vera pars corporis paterni, & materni, II. 274. acquirit patri, etiam ignoranti, IV. 57. matri non acquirit II. 238. excedendo e domo patris non desinit in ejus esse familia, & potestate, 237, 238, 242. emancipatus non patri acquirit, sed sibi, 238. nuptias contrahere absque consensu patris nequit, 239, 242. monachus invito patre factus retrahi ab eo potest, 240. cur sequatur forum, & dignitatem patris, 246. etiam ex inæquali matrimonio natus, 249. Filium an excludere a successione patris rex possit? affirmat H. COCCREIUS de regnis noviter quæsitis, negat de avitis, 452. negat de utrisque Sum. COCCREIUS, *ibid.* cur, 454. Filius ante dignitatem patris editus cur privatus dicatur in L. 11. C. de dignit. 458. successor cur teneatur etiam ultra patrimonium defuncti, III. 80. *vide* Liberi.
- Finis* est semper bonum aliquod, aut declinatio mali, III. 507. ejus necessitas jus dat in moralibus, II. 223. finem rei non reperire in moralibus pro impossibili habetur, III. 131. quæ ad finem ducunt in morali materia æstimationem intrinsicam accipiunt, 555
- Finitious* status Rhetorum, III. 132
- c. *Finitor* Latinis quis, II. 158
- Finium* proferendorum studium reprehenditur, *vide* Imperii fines.
- Fisco* cedere bona captivi non capta, juris est civ. rom. IV. 118. bona naufragorum, est plane injustum, II. 367. & bona obfidis, IV. 343
- c. Fiscus quid differat ab ætario, I. 297. II. 359. Fisco naturali ratione non competit jus depositum recipiendi, II. 571. Fiscus acquirens hæreditatem vacuum cur teneatur ad ejus onera præstanda, III. 79
- FLACCUS dolus, III. 570. c. 613
- FLORENTINUS quid per naturalem inter homines cognationem intelligat, P. 44. 61. I. 28
- c. FLORENTINUS

- F. FLORIS** locus de veneranda majestate populi Romani male applicatus a Grotio, I. 321
- Flumen** totum interdum ripam alteram sequitur, II. 130. idem quo sensu, 523. quod mutavit alveum, an idem sit, 130. naturalis terminus est regionis, 129. obstructione fluminis qui tenetur, tenetur etiam de damno eum secuto, III. 182. *Flumina* quomodo occupentur, II. 123 non sunt nullius ideo quod singulos dominos non habeant, 59. sunt populi, 62. occupari quomodo poterint, 59. Fluminis cursu mutato an imperii fines mutantur, 129. c. 155
- c. Flumina occupari nequeunt**, II. 88, 91. quomodo nullius sint, 145. inter res communes referuntur a Jctis Rom. 148. eorum proprietas nullus est, indeque occupabilis, 144. usus communis, indeque non occupabilis, *ibid.* ad hunc usum quæ requirantur, *ibid.* Flumen quando aut pro indiviso commune, aut non, 159. pro transitu fluminum vectigalia imponi possunt, 109. Fluminis exsiccatio male distinguitur ab alvei derelictione, 159. Flumen privatum quid, 494. publicum est populi quoad imperium, non vero quoad dominium sive generale, sive particulare *ibid.* Flumina censitorum vice fungi, recte dixere Jcti Rom. 497. Flumen non definit esse publicum ideo, quod navigabile esse desinat, 501. Flumine an feudum dato, an & insulae in eo matæ acquirantur feudo? affirmatur, si vicini agri sint limitati; secus si arcifinii, 502
- Fluvialia incrementa**, *vide* Alluvio. Incrementa.
- c. Fœda cur non faciendæ, vera ratio**, P. 74.
- Fœdis** quid, III. 90. quando renovatum censetur, 102. an duret parte violata, *ibid.* antiquius quando præferendum, *ibid.* cum populo, reale, 138. cum rege, non semper personale, 139. jus dat regi, qui regno pulsus est, 140. cum populo, aut justo rege, non prodest invasori, sive tyranno, *ibid.* inæquale proprie jurisdictionem non dat, I. 205. inæquale quod, 204. Fœdus a sponsione quid differat, III. 90. *Fœdere* inæquali qui tenetur populus, liber esse non desinit, I. 206. II. 201. inæ-

quali qui tenetur rex potest summum imperium re inere, I. 206. in Fœdere superior quis dicatur, 205. 208. *Fœderis* rumpendi materia odiosa, III. 137. inæqualis pericula unde, I. 209. *seq.* Fœderis princeps imperium in quibus rebus habeat, 209. *Fœdera* realia, III. 139. promissa media, 125. quædam idem statuunt, quod jus naturæ, & quare, 92. *seq.* inæqualia contrahuntur etiam ubi bellum non fuit, 95. *Fœdera* an contrahi possint cum his, qui alieni sunt a vera religione, quæ, & quatenus iure naturæ, jure Hebræo, jure Evangelico, 95, 96, 99 cum quibusdam populis vetita lege Hebræa, 6. quæ favorabilia, quæ odiosa, 139. æqualia tum pacis, tum societatis, 49. c. 112. inæqualia, *ibid. seqq.* æqualia de commerciis, 94. personalia, 139. realia, *ibid.* Fœdera faciendi jus, pars est summæ potestatis, I. 173. in regno ad regem pertinet, III. 90. facta cum libero populo an maneant mutato statu ejus populi, 138. fieri necesse erat inter eos, qui nihil ante contraxissent, quibus id constitueretur, quod est juris gentium, 92. qui frangit, iræ divinæ obstringi ut, 190. liberat alterum obligatione, sed cum exceptione, 92. quæ jungunt arctissime duas civitates, an impediant quo minus status perfectæ civitatis retineatur, I. 174. inæqualia imperium minuunt, vel non, III. 95. ut eos hostes habeamus, quos pars altera, *ibid.* Fœdus ne injussu alterius bellum geratur, quomodo intelligendum, 138. *Fœderum* finis pax est, aut societas, 94. fundamentum non est iusjurandum, 140. species variaz, 93. *seqq.* divisio, 92. inæqualium divisio, 94. distinctio circa jus postliminii, IV. 122. c. 170. *Fœderibus* stare etiam post acceptam aliquam injuriam, animi est generosi, 307. ex iis etiam aliquem ex injusta causa juvasse, veniam meretur poenæ. 192. in omnibus præsumitur ratio habita prudentiæ, ac pietatis ejus, cum quo agitur, 94

c. Fœdus definitur, III. 106. in quo præcipue differat a sponsione, 107. sua natura reale est, & ad successores, in electivo quoque regno, pertinet, 164. casus excepti, *ibid.* Fœdera fiunt vel obligandæ, vel confirmandæ amicitiz causa,

- fa, III. 110. Fœderum regula generalis, 113. nocendi causa nullum valet jure naturæ, 114. quid per tale fœdus intelligat Grotius, 116. cum infidelibus licite contrahit Princeps juris sui tuendi causa, etiam contra Christianum, 114, 115. finito tempore tacite renovatum præsumi nunquam potest, 124. Fœdere violato, an altera pars quoque ab eo recedere possit, *ibid.* Fœdera subditi contrahere requeunt, exceptis tribus casibus, *ibid.* ex Fœdere a prædecessore inito tenentur successores, 125. a Fœdere an alius invito alio recedere possit? distinguitur, 125, 126. aliæ de Fœderibus quæstiones, 126. Fœdere violato non committitur crimen læsæ majestatis a parte fœderata, secus ab ejus cive, I. 323. inæquale non derogat promittentis summæ potestati, 219. *Fœdus amicitia* distinctum ab amicitia, IV. 170. quid fuerit Jctis Rom. 365. male Grotius opponit Fœderi sine amicitia, 366. Fœdus omne, quo bellum componitur, amicitia causa initur, 367.
- c. Fœderis antiqui* usus etiam post *novi* tempora, P. 95
- Fœderatus* an defendendus contra fœderatum, III. 101. Fœderatus utrisque cui auxilium præstare debeat, si bellum inter se gerant, *ibid.* c. 121, 122. Fœderati inæquales an jus legandi habeant, 201
- c. Fœderato* corpori an majestas competat, an vero singulis fœderatis liberis, I. 323. *vide* Socii.
- Fœmina* an promittendo obligetur, *vide* Promissio. Fœminæ occiduntur impune in bello, III. 662. sexu tamen vindicari debent ab injuria, IV. 197. captivæ, & Hebræorum lex pro illis, III. 671. succedunt in regnis patrimonialibus, II. 379. quomodo obnoxia bellico juri, IV. 197. iis parcendum, *ibid.*
- c. Fœmina* per nuptias transit in aliam familiam, II. 276. Fœminam, & marem, pro uno haberi naturale est, 275.
- Fœmina* jure naturæ capaces successione, 404. cur tamen a regnorum successione naturaliter excludantur, *ibid.* non habiles censentur succedendi, nisi in prima delatione imperii comprehensæ sint, 430. nec nisi extinctis masculis succedunt, si in genere vocatæ sint, 431, 433, 465. in successione præferuntur, prout vel magis, vel minus, vel nunquam exclusæ sunt, 434. præmortuæ jus suum transmittunt ad suos descendentes habiles, cum suo eventu, *ibid.* masculus ex iis natus non plus juris habet, quam fœmina, unde descendit, 435. præfertur tamen forori, *ibid.* cur masculis posthabeantur, vera ratio, 443. ex Fœmina regia nati cur in quibusdam Orientis regnis præferantur natis ex mare regio, 450. Fœminarum promissio valet jure naturæ, non civili, 617. Fœminæ puberes apud Colchos ante decimum annum, *ibid.* cur postulare prohibebantur apud Romanos, III. 170. immunes a jure sequelæ, I. 395. Fœminarum fortium exempla, II. 247. Fœminis fortibus uti in hostes omnino licet, non lue, vel peste infectis, III. 587. harum exempla, *ibid.* Fœminæ occidi in bello non impune solum, sed jure possunt, IV. 213
- Fœnus* juri naturali repugnare, non satis constat, III. 304. Locationi est adfne II. 666. *n.* fumitur in malam partem, 668. *n.* ad Fœneca improba quomodo, & quare leges civiles soleant connivere, IV. 5. adversus fœnebre malum reges sibi juris remediis consulere, 246. Fœnus nauticum, 225
- c. Fœnus* jure naturæ improbum non datur, IV. 23, 24. nauticum quid differat a mutuo, II. 688. non est contractus mixtus, 689. *vide* Usura.
- c. Fœtus* animalium cujus sit, II. 507
- 510
- Fontes* venenis inficere an liceat hosti, III. 667. an alio modo corrumpere, *ibid.* & quatenus, c. 582
- Forma* in moralibus solent habere interjectum aliquod, quod modo ad hoc, modo ad illud extremum propius accedit, III. 482
- c. Formæ* negotiorum pertinent ad jura publica, III. 44. Formam merito substantiæ prætulere fere omnes Jcti Rom. II. 512
- c. Fornicatio* nullo jure licita, IV. 23, 24
- Fortuna*, & injuria, quomodo distinguantur, III. 415.
- Franci* divisi in orientales, & occidentales, II.

- II. 533. Francici juris successio in Regnis, 384. *Francorum* imperium distinctum a Romano, 533. regum successio olim aliquatenus a populi voluntate pendit, *ibid.* jus de postliminio extra bellum publicum, IV. 123. jus circa servos, 75. mos ad bellum vitandum, III. 488. moderatio in bello circa res sacras, IV. 227. mos circa prædam, 37
- Francorum legibus cautum, ut regni sit quidquid rex acquireret, I. 296. reges non acceperunt Imperium a populo Romano, III. 301
- *Francie* in regno nunquam successio hæreditaria obtinuit, II. 462
- FRANCISCI I. foedus cum Turca cur illicitum, vera ratio, III. 115. pacem, quam inicit, cur status Gallie ratam habere noluerunt, IV. 347
- *Frater* minor an præferatur fratris majoris filio, II. 393. Fratris filius an patruo regis præferendus in successione, *ibid.* Fratris filiam uxorem ducere, non est prohibitum, 214
- Fratres jure nat. ab intestato non succedunt, II. 425. *vide* Collaterales. Frater cum sorore conjungi cur nequeat, 284. exempla in contrarium, 285. Fratris viduam ducere, nefas est natura, 278. 288. exempla in contrarium, *ibid.* cur id Hebræis licuit, 289. Fratrum voce quo jure & sorores comprehendantur, III. 159
- *Fraudantes* vectigalia ad quid teneantur, III. 183. in Fraudem quæ fiunt, quo pertineant, 142
- *Fretum* maris potest occupari, II. 57. quo jure, c. 154
- FRIDERICUS *Neapolitanus* quod Turcam contra Gallum imploraverit, excusatur, III. 120
- FRONTINUS de qualitate, II. 156
- *Fructus* ut uni populo vendantur, pactio an licita, II. 72. qui restituendi, 561. industriales rei non debentur, *ibid.* consumti an restituendi, *ibid.* in pace qui concessi intelligantur, IV. 329. cum re restituendi, II. 581. restituendi ex damno dato, III. 181. duplices, industriæ, & rei, II. 561. qui eum impedit recipere, qui percipiendi eos jus habet, tenetur dampni dati, etiam si ipse nihil percipit, III. 181. ut suos faciat possessor bonæ fidei, non est ex jure naturali,
- II. 478. *vide* Possessor b. f. quare teneatur restituere, *ibid.* *Fructuum* dominus est naturaliter qui dominus est rei, 561. in penuria, civis etiam vi cogi potest, ut quod habet conferat in medium,
- c. Fructus vel naturales, vel civiles, II. 718. ex re aliena percepti acquiruntur percipienti, at percipiens tenetur ad eorum æstimationem, III. 191. Fructus Principatus duplices, destinati ad sustentandam vel rempublicam, vel familiam principis, I. 296. 297. Fructus regni non sunt proprii regis, *ibid.* Fructuum perceptionem ex re aliena Jcti Rom. merito inter modos acquirendi juris gentium, s. naturalis retulerunt, II. 516. 517. neo interest quoad dominium, bona ne, an male fide fiat, *ibid.* extantes rei ut restituantur a bonæ fidei possessore, id non est ex dominio, sed ex obligatione, quæ in personam oritur, II. 277. pendentes sunt in dominio arborem possidentis, percepti sunt percipientis, *ibid.* etiam consumti restituendi sunt natura a bonæ fidei possessore, 578. ad percipiendos non tenetur bonæ fidei possessor, *ibid.* perceptorum, vel non, cujus sit periculum, 714. *seqq.* Fructus rei, pace facta, quando cum re restitui debeant, IV. 459
- c. *Frugifera* res ipso jure nat. vastari possunt, IV. 232
- c. *Frugum* vastatio in bello, IV. 7
- c. *Frustrum* hosti meo subvehere quatenus possit, vel non possit pacatus, III. 607
- *Fuga* an sit ignominiosa nobili, præsertim qua vitam servare studet, quam vi armata se servare posse confidit, II. 12. ficta, dolus est non injustus, III. 564.
- c. 607. fugam hostium quo jure dux falso militibus suis possit nunciare, 571. fugere num liceat captivo, bello injusto, *vide* Captivus.
- c. Fuga si pateat in vaso, an cesset jus necessariæ defensionis, II. 30. an si cum infamia conjuncta, *ibid.* § 40. quo jure licita capto, & servo facta, IV. 82. *seqq.* 90. 91
- c. FULVI Censoris sacrilegium, IV. 14
- *Functiones* res numero, & mensura constantes quomodo recipiant, II. 563
- c. *Funeraria* actio non datur jure nat. contra

- tra familiam defuncti, II. 580. lege civili datur etiam contra hæredem prohibentem, *ibid.*
- c. *Fungibiles* res quæ dicantur, II. 582. 586. earum dominium non transfertur invito domino, *ibid.*
- Fur* ad quid teneatur, III. 183. apud Lycios fiebat servus, II. 228. *n.* nocturnus quo jure possit occidi, 12. Furem fugientem cum re nostra juste occidi, falso quidam tradidere, 16. lex, quæ furem impune dicit interfici, non dat jus interficiendi eum, 17. nocturni, & diurni distinctio quo jure nitatur, 13. I. c. 56. 216
- c. Furem nocturnum, & diurnum, mihi incognitum, jure necessariæ defensionis occidere possum, II. 41. 42. distinctionis inter diurnum, & nocturnum, rationes variorum, 42. 43. vera, 43. nocturnum quando occidere non liceat, 44. interdium quando liceat, *ibid.* Furi intra, vel extra murum, quomodo resistendum, 46. Furis cædem quatenus Evangelium prohibeat, 47. Furis cædendi ex licentia verum jus oritur, non saltem impunitas, 48. etiam fugientem, si res nostras auferat, occidendi jus est, 48. 49. Fur si deposuit spoliū apud rei dominum, an furi reddendum sit, 571. Fures balnearii cur habita ratione conditionis puniantur Jure Rom. III. 371
- Furari* apud Spartanos licuit, & Ægyptios, III. 658. at id non verum furtum erat, nec fur rem sibi acquirebat, c. 674
- c. Furato bove cur quantuplum, ove quadruplum saltem restituatur *Exod. XXII.* III. 372
- Furiosus* promittendo non obligatur, II. 587
- c. Furiosus potest dominium habere, non vero ejus administrationem, II. 139. ei promitti natura nequit, 608. ejus promissum cur non valeat, 617. non est incapax successione, 404. 437
- c. *Furore* durante nec dominium, nec patria potestas quiescunt, sed sola administratio sopitur, IV. 395
- Furtum* naturali jure prohibitum, I. 9. quo sensu, 8. quomodo a Græcis, & Judæis punitum, III. 296. non semper committitur ereptione rei alienæ, 429. non committit is, qui bello injusto caprus personam subducit, IV. 74. subductio vasorum facta Ægyptiis ab Hebræis an furtum fuerit, II. 368. *n.* Furtum de pascuo, quam de domo, quare acrius puniatur, III. 298
- c. Furtum natura prohibitum est, citra voluntatem humanam, I. 46. permissum apud quasdam gentes, *ibid.* Furti damnatus ipso jure fit infamis, 47. verum committitur etiam ex necessitate, II. 95. 97. cum deposito compensari nequit, IV. 319
- de Futuris* tres loquendi gradus observandi, II. 585
- c. Futurum aliud est prædicere, aliud præcipere, I. 145. Futuri ignorantia non est error, II. 619
- G.
- G** *Gabaonitarum* controversia, III. 6
- c. Gabaonitis promissio facta jure naturali, II. 635. juramentum præstitum validum declaratum ab ipso numine, etsi injuste, errore, & dolo elicitum fuerit, III. 25. injuria iis facta a Saul vindicata a Deo, 27. servi veri Hebræorum non fuere, *ibid.* quomodo serviebant Israëlitis, IV. 107
- c. **G A J U S** de cive legibus naturæ æque, ac civilibus obnoxio, I. 22
- Galli* sunt Franci occidentales, II. 533. an juste a Romanis locum sedis constituendæ petierint, 70. Gallis Hercules justè bellum infert, quia carnes humanas epulabantur, III. 303. *Galicum* jus de præda maritima, IV. 47. Gallis jus circa prædationes, quæ contra legem publicam fiunt, III. 185. Gallis Senonibus an Rom. justè aurum negarint, quod dari ipsis polliciti erant, qui in Capitolio remanserunt, 91
- c. Galliarum rex merito primum inter reges sibi vindicat locum, II. 326. reginæ ad filium allocutio, I. 34
- c. *Gallina* nigra, concurrente Gallo rubro, posuit ovum in area Titii, pullum exclusit Gallina alba; quæritur cujus sit pullus, II. 509
- c. **G A N N A S C I** cædes, III. 689
- c. **G E L L I U S** de manûs confertione, P. 41. oratori concedit, falsis uti sententiis, 92
- Geldricum* jus de insula, & alluvione, II. 475
- Generatio* parit jus in rem, II. 200. & personam, 203
2. 60.

- a. *Generatio* quot annorum in Sacris, II. 185. inter homines natura licita non est, nisi per modum aliquem, quo mulier obligata est cohabitare uni viro, 243.
- Genero* cum focu matrimonium est illicitum, II. 212. c. 287.
- c. *Generi* non sunt una cum ascendentibus persona, II. 278.
- c. *Genitalibus* pudor a natura inditus, II. 275.
- c. *Gentes* quænam capita omnes agnoscant, P. 34. earum consensu de eodem & hominum, & juris eorum auctore, 36. 37. an pii ex gentibus esse possint, I. 68. Gens ob quæ crimina excidi possit, 132. omni rationis usu destituta nulla datur, III. 467. Gens a qualibet gente poenam deposcere nequit, 647.
- c. *Gentilibus* an ad salutem necessaria fuerit observatio legis Hebrææ, I. 63. an extra Christum nulla salus, 64. 65. conditio Gentilium tristis, 72. Gentiles reges, qui in Christianos sibi subditos faciunt, ideo bello peti nequeunt, III. 397.
- c. *Genuensis* decreti circa assecurationes æquitas, II. 726.
- Genus*. nomen generis sæpe adhæret speciei, III. 134.
- c. *Genus* humanum vere dissociatum initio fuit, I. 360. spectatum vel ut universum, vel ut singuli, II. 73.
- Germani* una uxore contenti antiquitus, II. 206. sunt Franci Orientales, 533. eorum lusus de libertate, 224. reges precarii, I. 188. Germania non fuit pars Rom. Imperii, II. 527. Germanica instituta vigent in Europa, 468. Germanorum veterum latrocinia, III. 636.
- c. *Germanis* antiquis incoctum natura jus, P. 36. Germani jus. posuerunt in armis, I. 231. Germani principes, deficientibus Carolingis, an jure pristinam libertatem intendere potuerunt, 257. Germani nihil in patrimonio privato habuerunt, 285. Germanorum Imperium semper fuit electivum, 300. Germaniæ status non est mixtus, 310. Electores, Principes, Comites, Barones, ex quo titulo terras suas teneant, II. 356. populus solus Imperatorem suum constituit, 543. Germanis Imperium non ex concessione populi Romani, sed jure victoriæ quaesitum est, 548. *seqq.* cur vetus nomen *Romanum* retinuerit. Carolus M. 543. Germania an locupletior facta sit post investam, novis terris inventis, tantam auri copiam 712. Germanici Imperii status licite fœdera contrahunt, III. 125. iidem cur habeant jus Legatorum, 213. Germania tempore Ulpiani non fuit in Provinciæ formam redacta, 644. Germanici Imperii Status sibi merito jus belli asserunt, 646.
- c. *Getuli*, I. 22.
- Gigantum* ætas, II. 56.
- c. *Gigantes* *Gener. VI.* 4. qui, II. 80. extitisse probatur, I. 130.
- c. *GIZERICUS* testamento suo successionem mere civilem introduxit, II. 461.
- Gladium* accipiens gladio peribit, quo sensu dictum, I. 167. gesserunt Apostoli quidam, 166. Gladio bella pro gloria quomodo gerenda, III. 513. minus acerbè gerenda, IV. 193.
- c. *Gladii* jus in S. scriptura quid significet, I. 138. usum non improbat Christus, 218. 219. *Gladio periturum qui gladio occiderit*, Apocal. XIII. 10. explicatur, 220.
- c. *GLAUCO* apud Platonem qualem justitiæ det originem, P. 34. 71.
- c. *GLAUCONIS* *Epycididis* historia, III. 25.
- c. *Gleba* adscripti qui, II. 337.
- Ἰσχυρ* Aristoteli quid, III. 145.
- c. *GORICHEMUS* quid præstiterit in materia de belli jure, P. 82.
- Gothorum* moderatio in bello circa res sacras, IV. 227.
- s. *Gothorum* regum in Papam Rom. imperium, I. 241. 242.
- GRACCHUS* (*Tib.*) Octavio male tribunatum abrogat, IV. 303.
- Gratus* in Levitico prohibiti an & nunc matrimonia impediant, II. 211. quinam in Levitico per interpretationem prohibiti censeantur, 213.
- c. *Gratus* cognationis, ubi prohibitio nuptiarum natura obtinet, II. 278. *seqq.* item affinitatis, 287. *seqq.* utrosque cur hodie extendant Pontificii, vera ratio, 304.
- Graci* aliquando plures uxores habuere, II. 206. Græcorum mos circa prædam, IV. 34. mos, bellorum causas certamini committere duorum, III. 489.
- c. *Græci* cur reliquas gentes barbaras vocant, Y y 2.

- runt, *P.* 92. cuius conditionis apud Græcos fuerunt Sacerdotes, I. 239 Græcarum rerum publicarum status qualis, 276. Græcos inter, & Persas, bellorum causæ iustificæ, & suasoriæ, II. 20. III. 381. Græci contra quæ jura peccabant, implorando auxilia barbarorum, III. 120. sub Alexandro in Persas justam belli causam habuerunt, 443. quantum abhoruerint a fraude, 645
- c. *Gracifmus* quid sit Epiphano, III. 111
- Gratia* mortuis quomodo reddatur, II. 376. ex Gratia quod debetur, armis peti iuste nequit, III. 462. *Vide* Beneficium. Gratiam referre prius, quam beneficium conferre, II. 376
- Gravia* supra modum eximenda a verborum universitate, III. 145
- Gravida* cur supplicio non adficiatur antequam enixa est, III. 429
- c. GREGORIUS M. improbat universalitatem prætenfam Papæ, III. 400
- e. GRONOVIVS defensor Aristotelicæ mediocritatis refutatur, *P.* 89. *seqq.* ejus error: extra fœdus Israëliticum gentilibus nullam fuisse salutem, I. 64. *seqq.* male Grotium carpit circa quæstionem, an populus summam potestatem alii concessam revocare possit, 258. 260. 262
- GROTIUS (*H.*) fœdera reprobatur cum Turca contra Christianos, & Christianos adhortatur ad bellum Turcicum, III. 101. Belli præsentis causas videtur statuere injustas, I. 104. queritur de ejectione sua e patria, *P.* 13. sequitur in iudicando, & eligendo, libertatem, *P.* 22
- e. Grotius totum jus naturæ incertum reddit, *P.* 80. ejus Operis de Jure B. ac *P.* elogium, 82. quid præcedaneis præstiterit, 83. quibus subsidiis usus, 84. Grotiani laboris successus, & ordo, 101. I. 23. styli elogium, *P.* 102
- Gubernandi* tres formæ, I. 175. 179
- e. Gubernationis in Monarchicam, Aristocraticam, & Democraticam, divisio claudicat, I. 251. varix ejus mixturæ, 252. *seqq.*
- e. GUNTRANNI cum Childeberto lis exponitur, & deciditur, II. 462
- e. *Guarantia* ab usurpatore promissa legitimum regem non obligat, I. 384

H.

- c. **H** *Abere* aliquid ultra sũum quis potest vel licite, vel illicite, II. 596
- Habitatio* an concedenda externis, & quibus legibus, II. 69. & convictus familiaris cum iis, qui alieni sunt a vera religione, an prohibitus lege Evangelica, III. 99
- c. HADRIANI de thesauris constitutio, II. 489. iudicium contra matronam crudelem in ancillas, IV. 80
- Hæres* non tenetur ex vi sola juramenti facti a defuncto, III. 13. an teneatur de poena, 430. personam refert defuncti, II. 535. in bonis tantum, non in meritis, III. 430. tenetur ex facto alieno, defuncti scilicet, 618. ex iurjurando ejus, si non personæ jus nascitur, sed Deo fides obstringitur, 13. non si vi expressum sit, IV. 301. an ex mandato teneatur defuncto facto, *vide* Mandatum. Hæres regni patrimonialis in quantum tenetur coheredibus, II. 380. in Hæredem transeunt earum rerum onera, quæ in humano sunt commercio, III. 13. ex primæva lege Dominii, IV. 301. *vide* Debita.
- c. Hæres ipso jure succedit in omnia jura defuncti, indeque & in dominium; adeoque acquirit originarie, II. 519. moriens ante acceptationem, non transmittit hæreditatem ad suos hæredes, 364. qui coactus adiit hæreditatem, voluit adire, 630. non tenetur si legatum casu pereat, 699. exceptiones, *ibid.* quatenus obligetur ex juramento defuncti, III. 39. quod *representet personam defuncti*, regula est mere civilis, 79. quatenus tamen dici possit naturalis regula, 80. quo respectu tenetur ad debita defuncti solvenda, 79. non tenetur ex delicto defuncti ad poenam, III. 446. IV. 311. excipe, si poena debetur ex patrimonio defuncti, III. 451. tunc enim poena non ex crimine, sed tum ex sententia, tum ex contractu post litem contestatam, debetur in delictis privatis, non in publicis, 452. Hæredem *cum defuncto naturali ratione esse eandem personam*, verisimum est in descendentiis successione, non vero in collateralium, II. 556.

II. 556. nec in regnorum successione, *ibid.* Hæredes si plures rem depositam repetant, ea jure civili restituitur majorem partem hæreditatis tenenti, 327. Hæredis fiduciarii cum rege comparatio claudicat, I. 297

Hæreditas in quibus casibus obligetur pro defuncto, III. 430. etiam recusari potest, II. 165. recte relinquatur liberis quibuscunque, etiam naturalibus, 371. sequitur liberos naturaliter, 372. an filios magis, quam filias, 371. hæreditatis, quæ restitui jussa, fructus non restituitur jure civili, I. 192. hæreditates quædam diversæ ab hæreditate bonorum, II. 383

Hæreditatis definitio vocis, I. 24. est species domini, & refertur inter jura in re, 31. quæ sit modus acquirendi domini, II. 161. 162. re quomodo recusari possit, 181. quid differat ab imperio, 445. quo respectu unum dicatur, 539. repudiari non potest nisi quæ & adiri, 607. 608. de Hæreditate viventis pactum cur non valeat, etsi juratum sit, III. 45. Hæreditates ipso jure naturæ ad liberos transeunt, 626

Hæresis nuda non est crimen in religionem commissum, III. 384. 401. contra eam quæ statuta sint jure, *ibid.* seqq.

Hæreticus Augustino quis, III. 316. quis sit proprie, *ibid.* Hæretici an juste possint bello impugnari, *ibid.*

Hæreticus jure quis dicatur, III. 399. 400. per se puniri nequit, nisi hæresin suam contra leges reipublicæ propelet, 358. Hæretici an a principe suo poenis capitalibus affici possint, 397. seqq. Hæreticis fides data servanda, IV. 308

Halecum de captu controversia Anglos inter, & Belgas, deciditur, II. 143

Halonesus insula redditane, an donata Atheniensibus a Philippo, IV. 168

Hanseatici foederis ratio, III. 125. cum Anglis controversia, 87

Harmonica proportio an in poenis locum habeat, III. 297

Massa sanguinea, III. 641. Mastarum erectio, IV. 431

Hebraei jussi sacra gentium abolere, IV. 4. an eis licuerit beneficia dare extraneis, aut ab iis accipere, III. 96. Hebræorum lex pro foeminis captivis, 671. mos de agris captis, IV. 33. de corona victi regis, 46. jus circa servos, 75. jus in

liberos, II. 202. lex de arboribus in bello, IV. 220. pro servis, 252. leges in contractibus, II. 662. sententia distinguens ea, quæ natura honesta sunt, III. 52. Hebræus deficiens a religione sua, a quolibet alio Hebræo potest interfici, 205. Hebræi odio habent omnes peregrinos, & quare, 96. jus ad bellum an ex eo tantum habuerint, quod terram Canaan deberent occupare, I. 94. *Vide* Judæus.

Hebræi quomodo jus distinguant, I. 40. Hebræorum reges quid in sepultura privati, 309. status sub regibus fuit mere Monarchicus, 315. reges sustigationis poenæ obnoxios fuisse, fabula, *ibid.* Hebræis duplex genus bellorum fuit, IV. 101. Hebræi interpretes commendantur, P. 95

Helvetii etsi foederati Pontifici, & Imperatori, cur noluerit signa revocare concessa Protestantibus Germaniæ, III. 22. Helvetiis cur transitus a Cæsare negatus, II. 104

HEMMINGIUS de Jure naturæ scripsit ante Grovium, P. 82

HENRICI IV institutum de communi aliquo Concilio Principum Christianorum, II. 495. Gallorum contra eum non erat bellum, sed rebellio, I. 294

HERACLIVS Imperator certamine singulari pugnat cum Cosroe filio, IV. 337

HERACLIDA qui, II. 463

HERCULES laudatur quod exciderit tyrannos, & quare, III. 302. Acheloum domat, II. 130

Hercules regnum Spartæ non alienavit, sed vero regi restituit, I. 299. quo jure monstra domuit, III. 379. quo jure Nessum spiculis infectis occidit, 585. Herculis assertum de virtute, P. 34. 40. plures hujus nominis, III. 378

HERMOGENIANUS in l. 5. ff. just. & jur. non loquitur de jure gentium secundario, I. 125

HERMOLAI in Alexandrum invectionio, I. 375

Hermici, Tarquinio ejecto, male foedus extinctum dixerunt, III. 166

HERODIS M. liberorum controversia, II. 390

Herodis oratio ad milites de justitia causæ belli, P. 17

- c. **HESIODUS**: de jure ab Jove profecto, P. 38. & vindicato, 40
- c. **HIERONYMUS** (S.) de naturali lege, P. 36
- c. **HIERONYMUS** Siciliae tyrannus jure, an injuria occisus sit, I. 358
- Hierosolyma** quo sensu dicatur in orbis medio sita, III. 459
- c. **Hierosolyma** capta prodigium relatum a Josepho, & Tacito, IV. 10
- Hispanicum** Jus de prædis terrestribus, & maritimis, IV. 74. de postliminio, comitatibus, & arcibus, 120. de navibus, quas piratae ceperunt, 121
- Historia** memorant non tantum quæ juste, sed & quæ iniuste, impotenter, iracunde facta sunt, III. 207.
- c. **Historia** usus laudatur, P. 92. 101
- c. **HOBBSIUS** denegat Juri nat. vindictam, P. 40. ejus principia an conveniant cum principio socialitatis Grotii, & aliorum, 49. 50. ejus figmentum de poenis, & nexu rerum, 55. sylvema de origine legum ex metu mali, 71. regna omnia patrimonialia esse, asserit, I. 288
- Hollandia** jus circa prædationes piraticas, quæ contra legem fiunt, III. 185. mos circa obligationes exercitorum, II. 592. jus de agris inundatis, 475. circa insulas, & alveos siccatos, 474. jus de exigendis octo numis in centum, an cum jure divino pugnet, 869
- c. **HOMERUS** de Jove ultore juris violati, P. 40
- Homicida** qualiscunque impurus habebatur apud Græcos, III. 659. injustus quis, 183. in quantum teneatur occisi parentibus, & uxori, & liberis, *ibid.* justus esse potest, & tamen peccare in charitatem, *ibid.* quid restituere teneatur, *ibid.* Homicidas occidere ut liceat, unde ortum habeat, I. 83. Homicidas primis temporibus capitis supplicio affici, Deus prohibuit, & quare, 82
- c. **Homicida** naturam nunquam occidi potuit a quocunque privato, I. 130. nec lege Noë infans fuit qui homicidam occiderit, *ibid.* in Homicidas capitis poena statuta in antiquo fœdere, 131. Homicida non nisi jure Romano familiae defuncti damnum dare censetur, III. 194. Homicida servi verum damnum dat domino, *ibid.*
- Homicidii** voce non quamvis hominis eadem intelligimus, I. 83
- c. **Homicidii** poena naturalis quæ, I. 128. Homicidium non nisi morte pensari potest, III. 327. 355. de ejus poena dispensare princeps nequit, 328. non semper est crimen, I. 128. nunquam crimen est si jussu principis in bello committitur, III. 550. quibus homicidiis amnestia non proficit, IV. 142. Homicidium sine homicidio, & vice versa, 211
- Homo** ad quæ jus habeat, III. 180. Homo homini instrumentum, I. 331. IV. 32. Homini homine non est prodige utendum, III. 513. Homo hominem ut adjuvet, juris naturalis est, 270. an ad hoc quis ita teneatur, ut omittere id juste nequeat, 254. c. 534. Homines in quibusdam casibus jus gentium æquavit rebus, IV. 28. 33. 71. natura omnium hominum interest, ut aliis hominibus consulatur, 303. Hominum reddendorum pactum de vivis intelligendum, III. 133
- c. **Homo** unde distet a brutis, P. 43. 45. 46. quid ab infante, secundum Grotium, 46. an ad utilitates suas natura ducente feratur, 43. Homini libero cur actio legis Aquilæ non detur, I. 289. Homines in regno patrimoniali plane sunt in commercio, 291. 295. Homo hominem quod non perdere, sed conservare debeat, id non sequitur ex jure aliquo sociali, sed naturali, IV. 213
- Honestatis** generale præceptum in Evangelio, I. 97
- c. ex **Honestate** nullum jus oritur, III. 647
- Honestum** quid, & quotuplex, I. 78. vel in puncto consistit, vel admittit quandam laxitatem, 77. c. 119
- c. **Honeste vivere**, juris præceptum, P. 94
- Honestas** etiam exequendi obligatio naturalis demonstratur, 96
- Honor** quid, II. 12. adversus honorem quibus modis damnum detur, & in quantum ex eo quisque teneatur, III. 185. naturaliter homini suum, 180. Honoris recuperandi gratia lædere alium an liceat, II. 12. Honoribus arcentur nocentum liberi, III. 429
- c. **Honor** quod pecunia mensurari, & reparari possit, id jure civili cur statutum sit, III. 199. Honorum contemptus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89
- c. **HONORIBUS**. Reipublicæ status sub eo, I. 271
- c. **HONORIBUS**

- * HORATIUS de jurium origine, P. 34. de Stoica delictorum, & poenarum paritate, 63. III. 331. de Epicuræ legum origine, P. 71. de Orpheo, 93. primum hominum vivendi ratione, I. 24. de naturali defensione sui, 121. de calculis, creta, & carbone, II. 319. de rege regum, III. 579. de verborum vicissitudine, 598
Horatorum, & *Curiatorum* duellum an fuerit justum, IV. 336
 c. HORMISDAS abnegare Christianismum justus, I. 162
 c. HORTENSIVS cur filium exhæredare noluit, vera ratio, II. 411
 c. HOSPITALIVS de Caletto, Aquitania, & Normannia ab Anglis possessa, I. 379
Hospites pellere, barbarum est, II. 69. *vide* Exules. *Hospitii* jus foederibus iniri solet, & quare, III. 93
Hostis est, qui facit quod placet hosti, IV. 285. jure gentium externo pro nullo habetur, 174. itaque ex eo in hostem omnia licent, III. 658. an privatim possit interfici, & quo jure, in territorio alieno, & pacato, 661. potest jure gentium, sed civili jure sæpe impedimentum injicitur, IV. 48. ex Hostibus Romani juste, & prudenter faciunt amicos, 262. Hostis quid antiquis, *ibid.* & III. 634. ejus occisio indistincta quo sensu licita, 660. *seq.* an offendi possit in solo pacato, 661. Hosti subministrans res an pro hoste habendus, 557. 558. c. 599. *seqq.* Hosti mentiri licere, qui senserint, 561. 572. Hostem spoliare an liceat, (*vide* Spoliare) IV. 1. c. 6. res ad Hostem misse quando, & quatenus intercipi possint, III. 557. 558. c. 599. *seqq.* Hostes sepeliendi, 243. apud Hostes esse possunt qui non hostili sint animo, IV. 185. *seq.* Hostes qui, III. 93. 634. sunt & qui pro parte summum imperium habent, 637. fiunt etiam qui inæqualiter foederati sunt, *ibid.* Hostium subditi hostes, 638. 641. Hostium subditi ubique offenduntur jure belli, 661
 a. Hostis quis dicatur Jure Rom. III. 111. quis veteribus Latinis, 112. Hostis definitio a Jctis Rom. ex ipso Jure naturæ desumpta, 644. in Hostem quid liceat, regula generalis, IV. 208. quantum in eum liceat naturâ, III. 599. in Hostem

jure nat. omnia licent in infinitum, I. 222. III. 596. tum ex necessaria defensione tum in poenam, IV. 269. Hostem interficiendi jus naturâ quibus principiis nitatur, juxta H. COCCIVM, III. 672. 673. Hostem occidere non humanæ solum, sed & divinæ leges permittunt, IV. 212. Hostium nemo est innocens, 217. 235. Hostis noster semper, & omnis mori meruit, IV. 375. eique omne jus quæsitum in poenam auferri potest, 232. Hostis civi nocere, cur nunquam injustum sit, III. 553. Hosti nocere cives duplici jure possunt: ut pars civitatis, & ut singuli, IV. 55. Hostem occidendi, vel capiendi jus male comparatur cum jure feræ cædendæ, vel capiendæ, 68. 69. Hostis quidquid ab hoste capit, id jure ei quæsitum est & in res, & in personas, 76. captus fit servus, *ibid.* & quidem ipso jure naturæ, 79. Hostis mei focis, & subditis, vim inferre possum, non ex causa aliqua subnascente, sed ex originaria, III. 597. Hostis an possit subornare hostis subditum, ut principem, ducem, &c. occidat, 617. Hostem meum, vel ejus rem, in pacato territorio cur nec capere, nec offendere queam, vera ratio, 680. IV. 68. an captum per tale territorium ducere liceat, quæritur, III. 680. Hostilis rei occupatio est justus titulus acquirendi domini, III. 597. Hostilis res capi potest in infinitum, 598. IV. 50. 51. quando capta videatur, 51. ejus proprietate jure naturæ acquiritur capienti, 240. in poenam retineri potest citra compensationem, 243. Hosti fides data servanda, 308. *seqq.* etsi mentiri liceat, *ibid.* Jura naturæ cum eo communia manent, 309

- c. HOTOMANNI scripta, P. 101. Humani quo jure utebantur, I. 22
 c. Hypotheca species juris in re constituta in jure Romano, II. 161

I.

- c. **J** Absentia non mentiti sunt Hammonitis, III 615
 JACOBUS Patriarcha probat jus acquirendi bello, IV. 25. foedus in init cum idolatra, III. 96. ejus filii ex ancillis ab ipso adoptati in jus succedendi, II. 374
 c. Jacobi

- c. Jacobi cum concubinis verum conjugium fuit, II. 417
- e. JACOBI *Apost.* IV. 1. locus, unde bella inter vos, &c. explicatur, I. 154
- c. JACOBUS II. *Scotia rex* sub tutela matris, I. 306
- a. JACOBI II. *Anglia regis* prætensus filius jure a regno vel eo ipso exclusus, quod neglectis cautelis lege fundamentali statutis editus fuerit, II. 441
- o. *Jactare neminem suum velle*, non ex præsumptione, sed ex ipsa regula naturæ oritur, II. 185. 186
- c. *Jactus mercium* ex navi cui aliquid abest, ei pro rata damnum restitui debet, II. 581
- c. JAMBELLI machina, III. 580
- c. *Idea* innatæ citra ratiocinationis vim non dantur, P. 37
- Idem* morali æstimatione censetur tantundem, II. 368. idem populus censetur etiam post multos annos, vide *Populus*.
- c. *Idem* quando quid videatur, quando diversim, II. 538
- Idola* hostium evertere, aut diruere an liceat iis, qui eadem religione tenentur, IV. 1. *seq.* Vide *Simulacra*. Idolorum cultores an hoc nomine bello possint impugnari, III. 312. qui puniri possint, *ibid.* natura vani esse, quo sensu dicantur, II. 671. quos morte puniat lex Hebræa, III. 312. *seq.* *Idololatris* species, & gradus, 310
- c. *Idololatris* qua talibus bellum inferri nequit, III. 392. 393. quid sub idolis adorant, 394. crimen eorum in quo consistat, *ibid.*
- e. *Idumai* quo tempore Judæi facti, I. 70. ad quatum gradum a commercio cum Judæis exclusi, 123
- JERU factum quale, I. 354
- JERUSA controverfia cum Ammonitis, II. 164. c. 176. 178. 179. & IV. c. 54
- e. JEREMIA illud, *constitui te super gentes* explicatur, I. 243. ejusdem C. XXXVIII. v. 5. ratio redditur, 318
- c. *Jesuitæ* recte in conciliis ultimo loco ponuntur, II. 327. eorum impia doctrina circa juramenta, III. 22
- Ignorantia* quæ delictum minuat, III. 305. 540
- e. Ignorare legem; naturali ratione injustum non est, III. 500. cui aliud obtineat Jure Romano, *ibid.* Ignorare Jus naturæ nunquam licet, IV. 210
- Ignoscere* an liceat interdum, III. 289. an liceat posita lege poenali, 289
- c. *Illegitimi* liberi non nisi matri succedunt, II. 403. in regnis succedere nequeunt, 435
- Illicita* eximenda verborum universalitate, III. 145. non obligant, *ibid.* illicitum factum non semper caret effectu juris, II. 590. ejus promissio non valet, & quare, *ibid.* etiam jurata, III. 7. verba, quæ illiciti quid continent, quomodo interpretanda, 145
- Illyrii* prædari soliti, triumphati, III. 636
- Imagines*. in iis gentes arbitrabantur habitare aut Dei spiritum, aut bonos angelos, aut vim astrorum, IV. 4
- Immemoriale* tempus, vide *Tempus*.
- c. *Immobiles* res æque, ac mobiles occupandi jus lege civili potest anteverti, II. 138
- c. *Immortalitas* animæ probatur ex naturæ rationibus, P. 58
- Immunitas* rerum ad agriculturam pertinentium, IV. 239. Immunitatis concessio quibus casibus definat, III. 146
- c. *Immunitas* non tollit summam potestatem, I. 264
- Impediens* aliquem a petendo munere quando teneatur, III. 181
- c. *Impedimenta* possessionis perpetua, temporaria, & dubia, quæ, eorumque effectus, II. 484
- Impendens* in rem alienam receptu difficilem, sumtus servat, II. 562. Impensorum loco juste retinentur quæ durante bello capta sunt ab iis, qui justum bellum gesserunt, IV. 237
- Imperare*, non semper involvit subditos, I. 209. Imperandi jus non semper subditorum arbitrio relinquatur, 167. Imperandi, & parendi ordo inservit nostro bono etiam tum, cum patimur injurias ab imperante, 208. 335. Imperantes in universum censendi quæzere tranquillitatem publicam, & quare, *ibid.* an utile esset ut unus aliquis toti mundo imperaret, III. 459
- c. Imperandi, & parendi ordinem consistere posse cum resistendi licentia, ex Grotio contra Grotium sequitur, I. 363
- Imperator* Romanus an in ea omnia jus nunc habeat, quæ quondam fuere populi Romani, III. electio ejus facta legionibus

bus an per se rata fuerit, II. 528. princeps fœderis electus contra Turcam, III. 101. Imperatores Romani cur episcoporum consilio usi sint, 484. Imperator Romanus an imperium habeat in omnes, 458. c. 469. *seqq.* qua talis unde jus suum habeat, Vicarium ei quis dare possit, II. 533, 535.

c. Imperator an leges interpretari, & abrogare possit, cur Justiniani temporibus dubitabatur, I. 268, 271. Imperatores populum adorabant, 271, 277. Imperatoribus competeat jurisdicção plenissima in Clericos, 239. etiam juxta Canones, 240.

c. Imperfectio nunquam obnoxia pœnæ, III. 329. 358. Imperfectus actus ex post facto an convalescere possit, II. 193. aliud quod imperfectum, aliud quod suspensum, *ibid.*

Imperium acquiri quatenus possit, IV. 261. in victos accipi recte ad sui tutelam, *ibid.* bello acquiritur, 95. ut in rege imperante alio est, bello acquiritur, 97. alienari potest a rege consensu populi, II. 340. acquiritur non nisi ex consensu, aut ex pœna, IV. 261. & jure naturali tamen non ultra, quam fert debiti modus, & periculi necessitas, *ibid.* alienari potest, I. 190. *seq.* II. 340. ut alienetur, quibus opus sit, 339. *seqq.* alienari nequit ex moribus Germanorum, I. 194. non amittitur delinquendo, nisi lex id statuatur, II. 9. arcifinium credendum est in dubio, 167. in certo esse, humanæ interest societatis, *ibid.* in corpore non est divisibiliter in plura corpora, 342. dati a Deo, utile est ut credatur, I. 179. 186. derelinquitur aliquando, & quare, II. 167. definit derelictione, 521. distinguitur interdum a dominio, 120. tale imperium continet jus eminens, 131. dividi potest, ut pars sit penes populum, reliqua penes regem, I. 199. quibus casibus, 205. a victore in securitatem suam, IV. 303. cum dividitur, utrique parti certi fines constituendi, qui cognosci queant, I. 187. 199. divisum an censeatur si rex irrita forte permiserit, in quæ senatus non consentiet, 200. Imperii divisi exempla, 201. male imperantis an recidat ad populum, *vide* Tyrannus. im-

perantis institutum non semper est tyrannicum, 174. n. an omne institutum sit ejus gratia, cui imperatur, *ibid.* proprietatis pleno jure potest haberi, 189. & quomodo, 190. hocque imperium patrimoniale dicitur, 190. IV. 96. opponitur ei, quod defertur voluntate populi, I. 194. quod per regem exercetur, non desinit imperium esse populi, III. 139. quod est in rege, ut in capite, in populo manet ut in toto, II. 525. res pia est, etiam cum ab impio tenetur, I. 90. vi partum ex voluntate, etiam tacita, potest jus accipere, II. 173. victis relinquere, æquum, *vide* Victus. Imperii forma qualiscunque fingatur, nunquam periculis, aut damnis caret, *vide* Status. Materia prima, & secunda, II. 120. Imperium herile, quod ad utilitatem regentis instituitur, quo jure haberi possit, IV. 96. mixtum idem est, ac divisum, I. 202. vel status mixtus, IV. 303. & est cum servitus miscetur cum personali libertate, 96. summum, res est nobilissima, II. 172. primum est, quod producit societas civilis, 522. tantum juri naturali subjacet, 172. quibus modis acquiratur, 170. non amittitur ab iis, qui acta sua a minoribus magistratibus volunt confirmari, I. 200. continet jus, ut in bona, sic in actiones subditorum, IV. 343. & potestatem eos judicandi, III. 525. habetur vel jure temporario, vel usufructuario, vel proprietatis, I. 189. habentes in quos bellare possint, 330. penes populum an semper sit, 174. an a populo omni constituatur, *ibid.* credit ad populum in regnis electivis mortuo rege, in hæreditariis extincta familia, II. 525. Imperii summi exempla, & testimonia per omnes rerumpublicarum formas, I. 180. signa quæ, III. 525. ejus summitas distinguenda ab habendi plenitudine, I. 195. II. 342. temporarium, I. 184. usufructuarium regi invito nequit auferri, II. 340. Imperii pars non potest recedere a corpore, nisi in extrema necessitate, 340. *seqq.* tunc enim valide imperium alterius in se recipit, IV. 324. Imperii societatem continentis reverentia æquiparatur vitæ, I. 85. Imperii termini qui, *vide* Termini.

Z z z

mini. translatio jus dat, & potestatem obligandi cœtum, II. 54. Imperii summi jus tam populo, quam regi, longa possessione acquiritur, II. 170. subiecta personæ, & territorium, 120. pars pignori dari nequit, 343. proprii exempla, I. 192. summi partitio quomodo fiat, 198. *seq.* vox improprie sumpta pro ductu, & pro postulato 208. Imperio partito singuli imperantes pro sua parte jus belli habent, 351. Imperia magna difficulter custodiuntur, III. 459. IV. 265. successiva non semper summa, I. 189. non summa plene haberi, & in patrimonio esse possunt, 195. electiva quedam summa, 189. quadam in patrimonio, & alienabilia, 195. Imperia quomodo intereant sublato subiecto, II. 521. profanorum, sponte non subeunda, III. 100. *Imperium Romanum* distinctum ab Imperio Francorum, & regno Longobardorum, II. 533. a Germania magna, I. 205. Imperii Romani nunc non sunt omnia, quæ olim fuerunt, III. 459. *Imperium, & majestatem conservare*, quid, I. 205.

2. Imperium summum quid, a quo, & in quem, P. 62. ejus partes necessariæ, II. 195. non nisi duabus partibus constat, I. 246. ejus partes recte comparantur, cum partibus corporis, contra, quam sentit Grotius, II. 251. Imperii, & domini differentia, I. 250. 281. ejus cum familia comparatio cavenda, 257. non tantum oritur ex subiectione, sed & ex pacto, & consensu, 325. 328. Imperia non civitatibus demum constitutis orta sunt, sed a natura jam patribusfamilias in membra familiaræ delata, II. 539. Imperium quomodo a familiis ad rectores civitatum translatum sit, III. 535. Imperium inter, & ejus administrationem, distinctionem quidam scriptores impugnant, I. 378. sed male, *ibid.* Imperia divisa, s. mixta non dantur, I. 376. Imperium dividi nequit, ejus administratio potest, IV. 314. in ejus occupatione quid requiratur, II. 154. transfertur in Principem vel jure proprio, vel jure administrationis. I. 265. Imperium universale, ex principiis H. COCCERII, concessum a natura toti humano generi, I. 213; 230, non fortiori cuique, 230. transit ad singulos populos liberos tum

pro diviso, tum *pro indiviso*, 214. Eupetium cur & bello quæri victori possit, vera ratio, IV. 269. ex victoria acquiritur Principi non suo jure, sed jure populi victoris, 104. alienari nequit a rege, II. 350. neque ejus pars, *ibid.* nisi consentiente populo, *ibid.* exempla, *ibid.* ejus partes quo casu ab eorecedere suo jure possint, quo non, *ib.* & 352 Imperii partem difficiliter alienari, quam totum Imperium, negatur contra Grotium, 351. 352. nam etiam invita potest, 353, 354. in feudum dari, vel oppignorari potest eodem modo, quo alienari, 354. 355. Imperium etiam in uno superstite ex populo subsistere potest, si animum continuandi imperii habet, 540, 541. adeoque & in paucis superstitis, 541. nunquam amittitur præscriptione, 192. quo casu redire possit ad populum, I. 359. Imperio mutato non mutatur conditio civitatum devictarum, III. 165. Imperii modus etsi mutetur, tamen non mutatur populus, II. 543. Imperium tolli mutata specie, ratio naturalis dicat, 536. Imperii finiendi modi, *ibid.* Imperiorum fines quomodo certi statuuntur, I. 234. Imperii status possunt rei fieri violati fœderis, 323. Imperium militare cum territoriali conciliatur, 237. Imperium in pares, 319. 320. Imperium in subditos, bellum in extraneos, 230. *Imperium pia res, etsi ab impio teneatur*: quo sensu hoc verum, 140. *Imperium Occidentis, & Orientis*, non duo, sed unum Imperium fuere, 251. *Imperium populi Romani* cur uni delatum fuit, causa, 266. *Imperii Romani* arcanum, 270. *Imperii Germanici* forma qualis, 276. ejusdem Statuum potestas cujus naturæ, intuitu tum Imperatoris, tum subditorum suorum, 278. ejusdem Decretum, contra Pontificiam potestatem, 241

Impietatis auctores jure gentium punibiles, III. 312. *seq.* *Impium Deus facit ad diem malum*, quomodo intelligendum, 264

c. *Impius* peccat in defectu, P. 89. 92. *Impossibile* dupliciter quid dicitur. III. 9. ad omnino impossibile nemo obligatur, *ibid.* Impossibilitas facti promissi excusat, ne pax rumpatur, IV. 314

s. *Impos.*

- c. Impotentes* natura, vel casu, non sceleris suo, matrimonia contrahere possunt, II. 264. Impotentis uxor adulterium jure naturæ non committit, 246
- Inachidarum* regnum Argis, I. 181
- Inæqualitas* in contractu naturaliter jus dat minus habenti, II. 659. locum facit rescindendi, aut reformandi contractum jure naturali, III. 13. non si in eum consensum est jure gentium, II. 670. III. 13. aut juramentum intercesserit, 7. Inæqualitas, quæ inest contractui, jure gentium non rescinditur II. 671
- c. Inæqualitas* Grotio improprie admodum significat id, quod injustum est, II. 691. in contractu non obligat ad restitutionem, IV. 232, 240, 311. ex Inæqualitate nemini jus nascitur, 357.
- c. Inaugurationes* omnes sunt arbitrariæ, & juris mere positivi, non præcisæ necessitatis, II. 553. Hodie Imperatores utuntur sola Aquisgranensî, semota Romana, 554
- Incarcerans* alterum injuste ad quid teneatur, III. 183
- Incidium*, in eo ædes vicinas quo jure liceat diruere, II. 60. c. 96. 99. in Incendio puniendo multorum etiam sunt spectandæ calamitates, III. 293
- c. Incendium* data opera qui fecit, si sit vilioris conditionis, cur bestiis objiciatur Jure Romano, si nobilioris, cur capite tantum plectatur, III. 371
- Incessum* jure gentium, II. 210
- c. Incestus* ex ipso naturæ lumine, citra revelationem, prohibitus esse probatur, P. 59. I. 61. III. 381. sub pœna capitis prohibitus a Deo, I. 131. 132. Incestus ratio tota consistit in triplici unitate naturali privata, quæ est inter homines, II. 277. cur non fuit in nuptiis primorum horum, 285. 301. Incestuosarum nuptiarum apud varios peccatos introductarum exempla, 301. Incestus Deorum gentilium, 286, 301. Incestuosos cur Canones saltem a Clero arceant, ratio, 303
- c. Incola* quo jure obligentur ad leges territorii, in quo commorantur, I. 69
- Incorporalia* cum persona acquiruntur, IV. 71, 97
- c. Incrementa* fluvialia naturali ratione cedere populo, si tuunt Grotius, & H. Coccius, II. 491. *Sant.*

Coccius cum JCræ Rom. ea nullius esse, ait, in agris limitatis, non vero in arcifiniis, *ibid.* § 492. an videantur concessa, concessio imperio, & jurisdictione, recte negatur, 501. secus si simul concessa sit universitas agrorum, nec possessores privati agros arcifiniis teneant, 502. acquisitionis per ea rationem naturæ afferunt JCræ Rom. *ibid.*

c. Indebiti conditionis duo casus, III. 73.

Indefinita pro universalis quando sumenda, III. 135

Indi plures uxores habebant, II. 206. Indis illata bella improbantur, 457. Indorum regis quo pacto sint omnia, I. c. 285

Indictio belli, III. 637. 638. *c. 646 seqq.* utrinque facta, 641. specialis requiritur si focii per se, & apud se bello impetantur, 641. c. 653. ad quos respiciat, 641. c. 652. in quem finem instituat, 642. c. 653. quotuplex, 641. *seq.* an necessaria post inducias, IV. 284. quando jure nat. aut gentium necessaria, vel non, III. 637. an statim post indictmentem bellum possit inferri, 641. c. 655. an hostium focii separatim bellum indici debeat, si cum iis solum instituitur, 641. c. 652. Indictum bellum incipi, simul indictum subditis, & focii, 641

c. Indictio necessaria in bello, I. 123. non in defensivo, *ibid.* Vide Denuntiatio. Clarigatio.

Indigentia, naturalis mensura ejus, quod res quæque valere debet, II. 662

c. Indigentiam, quo sensu verum sit, facere rerum mensuram, II. 705. 706. 707. publicâ, non privatâ, metitur rerum pretium, 707

Indicatum quod sufficienter est, adversus eum pro vero habetur, qui indicavit, II. 165

Indirecte licent quædam, quæ directe non licent, III. 556

Inducias quid, & unde dictæ, IV. 383. c. 394. quando incipiant obligare, 385. c. 396. ad certum finem, & earum effectus, 385. 387. a ducibus dantur, 411. non omnes, c. 417. per annos certum etiam esse possunt, 381. c. 394. dantur interdum rebus tantum, non etiam

- iam personis, & contra, IV. 387. c. 399. & opponuntur paci, 382. 383. c. 392. *seqq.* non rumpuntur a privatis, nisi publica auctoritas eis accesserit, 387. c. 400. vim omnem prohibent, 385. c. 397. Induciarum tempus an includat nominatum terminum, 384. c. 395. Induciarum tempore si quid convenit, idem valet, ac quod belli tempore, 382. c. 393. Induciarum tempore non est postliminium, 385. ultro deficientes suscipere non licet, nec relictos occupare, 385. in Induciis, quæ personis tantum dantur, res defendere etiam cum cæde personarum licet, 387. c. 399. Induciarum tempus an veniat sub belli, an pacis nomine, 383. c. 394. quomodo computandum, 384. c. 395. Induciis finitis nova indictione non opus, 383. earum tempore quid liceat, 385. 387. c. 397. 399. an deficientes, & relictos recipere liceat, 385. c. 398. Induciis elapsis, qui sine culpa penes hostem reperitur, an capi possit, 386. c. 398. ab altera parte ruptis indictione non opus, 387. c. 399. 400.
- c. Induciæ statum belli non tollunt, I. 23. quid differant a Pace, IV. 392. 397. earum essentia in quo consistat, 393. in iis non opus est clausula amnestiæ, *ibid.* aliæ universales, aliæ particulares, 399. iis durantibus quid facere cuique liceat, 398. speciatim in obsidione, 399. Induciis recte veteres tribuerunt *συμμαχίας*, non *ἐπίαιον*, 145. pendentibus, nullus est postliminio locus, 128. patris, quifnam dies computetur, III. 154. quomodo spatium triginta dierum, *ibid.*
- Inermes* per loca munita mittere, quibus transitus negari non potest, usitatum, II. 65. Inermibus parcendum, IV. 199
- Infans* promittendo non obligatur, II. 587. Infantes occiduntur jure belli, quo sensu, III. 662 quo sensu non occidi debeant jure belli, IV. 197. 198. Infantis dominium unde, & quale, II. 121. Infantium promissa acceptandi animum jus supplet, 592
- c. *Infans* cur ex promisso non obligetur, II. 617. Infantes jure naturæ successio- nis sunt capaces, 404. 437. & domi- nii, non vero ejus administrationis, 139. idque jus iis ex ipsa naturæ ratione, non demum ex aliquo jure gentium vo- luntario competit, III. 469. Infantis re- gimen concedi a natura occupanti idoneo, falsum est, *ibid.* Infantium actus duo, pacta, & delicta, considerantur, II. 237. Infantes ne exponere liceat, lex The- banorum, 241. & Romanorum, *ibid.* Infantes an occidi jure belli possint, IV. 213. Infantis tempus, II. 236
- Infeudatio* est alienatio, I. 343. Infeuda- tiones regnorum irritæ sine consensu po- puli, *ibid.*
- c. *Infideles*, in eos nulla jurisdictio compe- tit Christianis, III. 478
- c. *Infirmitas*. ex ea non sequitur commu- nitas inter homines, P. 65
- Infortunium* quid, IV. 187. & injuria, in quo distent, III. 415. IV. 185, 187. Infortunati in bello qui, *vide* Fatum. 185
- c. sub Infortunio certo modo culpa quoque continetur, IV. 209
- Ingrati* non puniuntur, III. 287. In- gratis pœna alicubi dicta, 523. n.
- c. Ingratitudo. ex ea naturaliter nullum jus oritur, III. 360
- Inbonesti* facti promissio an valeat, *vide* Illicitum.
- Inimici* qui Judæis, I. 88. iis beneficien- dum, III. 276. sepeliendi, 243. n.
- c. Inimici cibandi præceptum quale, I. 153. Inimicitia capitalis, justa divortii causa, II. 254. Inimicorum dilectio, *vide* Dilectio. Odium.
- Injuria* quid, IV. 187. Christiano qua- lis non repellenda, & an omnis I. 96. quæ in personam nostram committitur, spernenda, III. 505. quando alteri in persona alterius facta censeatur, IV. 334. Injuris vindicta jure naturali illi concessa, cui infertur, I. 331. sed pro- hibita est lege societatis, *ibid.* & sum- mis tantum potestatibus inter se conces- sa, ita ut hæc libertas nemini temere censeatur abdicata, III. 137. neglecta a summo magistratu an licita minoribus, I. 169. nimia si sit, fit injusta, IV. 184. Injuriam non facio cum utor meo jure, II. 14. facienti non resisti, an dicatur universaliter, I. 164. levem ju- dicio persequi, lege evangelica prohi- bitum, 95. *seqq.* subditis factam non o- portet trahere ad injuriam magistratus, nisi manifeste hoc appareat, IV. 334.

- ab Injuria imperantium subditos defendere alienos etiam vi, & bello, utrum liceat, III. 525. populus populum ab injuria defendere non tenetur, si manifestum sit periculum, 524. qui injuria me affecit, & ipse mihi naturale jus dat adversus se in infinitum, II. 11. Injuriz maximæ fiunt ex cupiditate excellendi, P. 23. Injuriz, culpæ, & infortunii discrimen, IV. 187. seq. quædam ferendæ, & quales, I. 98
- c. Injuriz suæ, & alienæ, unumquemque privatum vindicem esse, perpetuus error Grotii, P. 72. I. 24, 51, 130, 153, 215, 258, 324, II. 399. III. 335, 339, 341, 342, 344, 349, 356, 361, 378, 381, 435, 535, 597, IV. 293, 311, 425. Injuria non facta quid Grotio, II. 23. 72. Injuriz remissio jam a Gentilibus inter virtutes relata, I. 149. etiam reiterata ferenda est, *ibid.* Injuriam facienti non resistendi præceptum explicatur, 218. Injuria in genere quid, & quoties sit, II. 566. quænam obligatio ex ea oriatur, *ibid.* Injuriz æstimationem auget animus, s. propositum, III. 331. Injuriz factæ qui causa est, puniri potest, 431. quinam, & quomodo esse possint, 432. Injuriâ quid, & quomodo terreatur, P. 51. de Injuriis si pace facta nihil dictum sit, quid juris, IV. 356, 357. Injuria in parentes ex quo jure illicita, I. 55
- Injustum quid, I. 3. Injusti judices, testes, accusatores, ad quid teneantur, III. 184. Injuste nemo agit, nisi qui scit se agere, IV. 420. quædam injusta non sunt, & tamen cum charitate pugnant, II. 659, 665. Injustitia, admixta communiter, etiam a civitate, non facit ne sit justa societas, III. 634. eo major, quo majus alteri damnum inferatur, 293. committi potest in bello justo, IV. 184
- Innocens interdum non injuste occidi potest, II. 5. Innocens civis ut se hosti dedat eum petenti, etiam a civitate cogi potest; III. 521. Innocenti insultans princeps non ideo statim princeps esse definit, II. 9. Innocentem an teneamur defendere, & quando, III. 521
- Inobedientia interdum minus malum, adeoque boni vicem obtinet, III. 543
- Inopiam ob publicam peregrini semel admissi recte expelluntur, II. 70. in Inopia, s. defectu cibariorum, quo jure quod quisque habet conferre cogitur, 60
- c. Insidiari hominem homini cur fas non sit, vera ratio, P. 60, 61
- Insignia regia non semper demonstrant regiam potestatem, I. 187. seq. regiz potestatis, conceduntur principibus populi liberi, 188
- Institoria actio unde, II. 591. seqq. ex Institutoris actu cur teneatur qui eum præposuit, 569
- c. Institoria actio nititur naturali ratione, II. 640. triplexque ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex ipso contractu, sed ex quasi contractu, 641. cur non datur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, *ibid.* Institutor quis dicatur, *ibid.*
- Instrumenta ruris pignori capi vetita, IV. 225. Instrumentum etiam homo est, & quale, I. 389
- Insula quomodo distinguatur ab alluvione, II. 475. Insulæ cujus, *ibid.* seq. in Insulis vacuis cessat judicium, I. 164
- c. Insulæ sunt occupantis territorium, ubi sitæ, II. 144. Insulæ Italiæ cur pars Italiæ dicantur, 152. ex alveo maris natæ nullius sunt, & cedunt occupanti, 86. Insula in flumine nata cur vicinis pro rata cedat, 134 in flumine privato nata cedit ei, cui flumen assignatum est, 494. in publico nata cedit vicino agro, si est arcifinius, 501. Insulæ natantes cur vicinis non cedant, sed sint jure gentium publicæ, vera ratio, 495
- c. Integra res in contractibus quomodo dicitur, II. 685
- Intentio mala per se ad restitutionem non obligat, III. 663
- c. Interdictionis, & deditiois differentia, III. 436
- Interesse mercatorum an sit justum, & quatenus, II. 669
- Intersectio, vide Occisio.
- Interim, pro Interdum, III. 8
- Internecino bello pax qualiscunque præferenda, III. 507. vide Bellum.
- Interpellatio, vide Denunciatio. Clarigatio. Indictio.
- Interpretatio ea sumenda est, quæ cavet ne actus in vanum recidat, IV. 300.

ejus mensura quæ sit, III. 131. Interpretationis regulæ in conditionibus pacis, si dubia oriatur, IV. 329. *seqq.* c. 358. *seqq.* in pactis inter privatos tempore belli, 422. leges generales interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, ut casus summæ necessitatis excludant, 421. in Lege, quæ non ex æquitate naturalis, sed majoris mali evitandi causa lata est, ea non est sumenda Interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum, 73. Interpretationis fontes, III. 131. regulæ, *ibid.*

u. Interpretationis regulæ a Grotio traditæ non sunt naturales, III. 151. adeoque nullius momenti in demonstrando jure naturæ, & interpretanda voluntate Legislatoris, 624. Interpretationis principia H. COCCÉII, 149. *seqq.* Sam. COCCÉII, 151. Interpretatio, etiam in causis favorabilibus, naturali ratione jus non facit, II. 460. nam Interpretatio ex odio, vel favore, in jure naturæ nullum habet effectum, III. 157. 159. & favorabiles æque, ac odiosæ Interpretationes sunt ex mere jure civili, 157. IV. 242. Interpretatio contra quem contrahentium semper fieri debeat, III. 178. stricta, & laxior, jure naturæ cognita non est, IV. 418. nulla valet in pactis, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur, 429. dubiorum in facta historia non nisi universali Ecclesiæ competit, P. 97

v. *Interpres* primi Corporis Juris præferendi sequentibus, P. 100

Invasio alieni, si de pace rumpenda agatur, censetur magna esse cupiditas, IV. 314. *Invasor Imperii* populum obligare nequit, III. 57. præceptis suis quatenus obliget, I. 331. quomodo possit interficere belli jure, 352. & ex lege antecedente, *ibid.* & ex auctoritate jus imperandi habentis, 353. cur extra casus exceptos interficere a privato nequeat, *ibid.* *Invasorem* obligant actus ejus Imperii, 351. *Invasorem* bello petere an liceat populo, cui cum subditis *invasoris* foedus est, volente vero rege, III. 140. occidere non licet, si ei fides data sit, aut pactum intervenerit, I. 339

z. *Invasoris* animam perdendi metus non tollit jus se defendendi, I. 217, 218. nam *Invasoris* periculum qualecunque *invaso*

jus suum auferre nequit, III. 534. *Invasor Imperii*, I. 377. ejus acta nulla sunt omnia ipso jure, *ibid.* c. 379. ea tamen sæpe, varias ob causas, a populo, vel successore confirmari necesse est, 377. durante ejus possessione cives non tenentur parere regi legitimo, 378. privatus distinguendus ab eo, qui alias summam potestatem habet, 380. hic jure belli acquirit, ille ut prædo, *ibid.* ille occidi potest auctoritate legitimi magistratus, hic non potest, 386, 387. *Vide* *Ufurpator*. Tyrannus.

Inventionis titulus locum non habet in his, quæ jam possidentur, III. 457. *Inveniens* rem alienam ad quid teneatur domino, II. 559. an si dominum ignoret, rem teneatur dare pauperibus, *vide* *Aliena* res.

o. *Inventor* rei alienæ cur eam restituere debeat domino sine præmio, vera ratio, II. 572. *Inventio* novarum terrarum nunquam est justa occupationis, & belli causa, III. 467

c. *Invidia* semina an in infantibus existant, P. 46

Inundatione dominium naturaliter non amittitur, II. 473. ejus duæ species, *ibid.* *Inundatus* ager quando derelictus habeatur, 474. cujus sit Jure Romano, 472. *seqq.*

o. *Inundatione* non tollitur possessio, II. 347. *Inundationem* majorem dominium auferre, leviolem non item, nullibi Juri Romani tradunt, 492, 496, 497, 498, sed eam demum, qua alveus mutatur, & perpetuam, *ibid.*

Involuntarium ex voluntario habendum pro voluntario, III. 184

o. *Jobus* gentilis fuit, I. 65. eum cruciare cur Deus permittit Satanæ, 44 *Joca*, III. 573

c. *Jochabedam* non fuisse Amrami amitam, s. Levi filiam, probatur ex rationibus chronologicis, II. 282. *seqq.*

Johannis Baptista, & Christi doctrina, quatenus eadem, I. 91. cur ad eum usque durasse lex dicatur, c. 140

c. *Johannis Comneni* Imp. Oratio ad uxorem Irenen, II. 443

c. *Johannes Lugdunensis* asceticam communionem reducere voluit, II. 77

Josephi Patriarchæ dolus, III. 664 *monopolium*, II. 664

c. *Jose-*

- Josephus quomodo designatus a Justino, P. 33
- JOSSEPHUS (Fl.)** in legis expositione Romanis blanditur, IV. 4
- Josephus : de justitia, P. 36. Judæos legem servare usque ad mortem, I. 157. de missione Judæorum impetrata a Lentulo, *ibid.* de ejectione eorum ex urbe Roma, *ibid.* de latrocinii in Judæa commissis, 218. quo sensu dicat, Pontifices summos removeri non solere, 238. de variis gubernationum formis, 264. ejus locus de Syllæ male relatus a Grotio, 322. lex ficta de non blasphemandis Diis alienis, IV. 20
- JOSUAM C. I. v. 18.** de contumaci morte plectendo, I. 131
- Ira** quid, III. 265. IV. 188. in Deo quatenus, III. 2. homini cum bestiis communis, 265. quod ex ira committitur, magis excusabile, quam quod ex voluptate, 295. *Iracundi* sunt in quibus bilis prævalet, *ibid.* *Iracundiam* accendit recens, necdum sedatus dolor, *ibid.*
- Ira** per se res indifferens sæpe in virtutem, sæpe in vitium deflectit, P. 90. Ira Dei perfectio est, non vitium, III. 21. ad iræ essentiam non pertinet perturbatio, 22. *Ira filios naturæ* quo sensu homines nuncupet Paulus (ad Cor. XIII.) II. 731
- IRNERIUS** primus Corporis Juris glossator, P. 98
- Irregularitas* ex bello, III. 513
- Irreligiosi* etiam in falsos Deos juste puniuntur, bello impugnantur, III. 319. negatur, c. 407
- Irriti** actus quinam jure naturæ, II. 207. a lege civili non fiunt, nisi eorum, qui subsunt, 215. Irritum facere diversum est a prohibere, 218, quæ actum irritum faciunt, odiosa sunt, 135. Irritum facere aliquid rex antecedenter potest, non etiam consequenter, 51. ut aliquid consequenter irritum reddatur, quid requiratur, *ibid.*
- ISDIGETES** tutor Theodosii, I. 306
- ISIDORUS** de differentiis vocum belli, aciei, prælii, & pugnæ, I. 24
- ISOCRATES** de præscriptionibus, II. 179
- Israelita** cur se submittere profanorum Imperiis non potuerunt, vera ratio, III. 119. nec conjugia cum infidelibus contrahere, *ibid.* nec cum Ægyptiis habitare, 120. *vide* Hebræi, Judæi
- ITALIA** regnum ante, & sub Carolo M. diversum longe est ab Imperio post constituto Romano Occidentis II. 554. 555
- Iter* res est, I. 189
- Itus** quomodo reditum comprehendat, IV. 388. c. 401, 402
- Jubens** tenetur de damno facto ab eo, quem jussit, III. 181. 408. id, quod jubet, an id, quod promittit, in dubio præferendum, 147
- Judæa** quando in Provinciam redacta, I. 322
- Judæorum** opinio de necessitate restitutionis, IV. 175
- Judæi** jus naturæ agnoverunt, P. 36. tenebantur ex duplici vinculo, I. 66. partem legis moralem non plane negligebant, 135. iusto titulo Romanis parere, II. 198. potuerunt fœdera contrahere cum extraneis, III. 116. *Judæorum* leges, excepta caremionali, non sublata adventu Christi, sed secuta demum excidio, I. 141. respublica durabat vivente Christo, *ibid.* autonomia sub Artaxerxe, 370. sub Alexandro, *ibid.* sub Antiocho, 371. sub Romanis, *ibid.* usque ad novissimum cum his bellum, 372. generalis conversio an probabilis, 145, 146
- Judaismus** quid sit Epiphanio, III. 311
- JUDAS Maccabeus** ab innocentia causæ suæ victoriam expectat, P. 77
- Judex** quasi pater, III. 261. juste judicasse dicitur dupliciter, aut cum judicaverit ut decet, aut cum ex animi sententia, 490. ubi expectari non potest sine certo periculo, aut damno, cessare judicium intelligitur, I. 164. idem intelligitur, ubi rejicitur judicium, *ibid.* ejus auctoritas non idem valet in externos, quod in subditos, III. 622. Judices cur electi qui essent prudentissimi 273. plures ad vindicationem mali quare instituti, 271
- Judex** quid differat a rege, I. 362. naturaliter nemo in propria causa, 232, 311. id in genere verum est, 312. exceptiones, *ibid.* jus reddere cur dicatur etiam cum inique decernit, III. 503. male judicans Jure Rom. ad quid teneatur

- teneatur, III. 501. Judex quis sit inter summas potestates, 498, 499, 500. 579. Judices cur Dii vocati a Mose, I. 317. inferiorum constituti, cur, P. 49
- Judicare* an possit de regni successione sive rex, sive populus, II. 388. Judicandi libertas homini ab homine quomodo debeatur, III. 568. refutatur sententia Grötii, c. 610, 611, 614
- e. *Judicii recte conformati ad discernenda qua delectant, aut nocent*, figmentum Grotianum, P. 53, 54, 84, 85
- Judicium* respicit meritum personarum, non jus promiscuum, III. 662. activum, 481, 541. animi ad quid homini datum, 482. nunquam acquiescit in medio, sed alterum eligit, 483. capitale ex dilectione innocentium natum, I. 95. seq. coactivum humanum, IV. 73, 172. dicitur jus quoad effectus quosdam, vide infra. Commune populi, singuli ad se rapere non debent, I. 353. præsertim in re controversa, ubi possessionem sequi debent, 354. contemplativum, III. 541. injustum nec rem, nec rei estimationem immutat, II. 12. injusto Judicio qui damnum dedit, in quantum teneatur, III. 184. Judicii cessatio momentanea, aut continua, I. 164. jure, aut facto, *ibid.* *Judicium zeli*, III. 275.
- Judicia* in subditos cuique potestati, 525. criminalia quare instituta, 283. seq. capitalia an permessa Christianis? non sunt affectanda, 284. apud Hebræos quedam regis potestati exempta, I. 202. periculosa, III. 284. publica non a natura, sed a facto, I. 163
- e. *Judiciorum origo* juxta Grotium, I. 45. vera, 46. *Judicia* sunt a natura, non facto demum hominum introducta, 214. quænam Christus improbavit, III. 356. 357. privata quis Romanorum primus a publicis separavit, I. 247. publica quo sensu in s. scriptura mox divina, mox humana ordinatio vocentur, 368. *Judicia capitalia* inter omnes gentes obtinent, 131. probantur ex *Rom. XIII.* 139. cum Evangelii doctrina non pugnant, 141. cur tamen Christiani prius temporibus non libenter iis interfuerunt, vera ratio, 159. his positis, ponitur quoque bellum, 144. 158. *Judicia possessoria* cujus sint juris, IV. 374. naturali ratione distincta a petitoris, *ibid.* *Judicia expediuntur nomine principis*, I. 250. *Judicium domesticum* est a natura, III. 339. *Judicium zeli* Hebræis quid, ejusque ratio, II. 48. III. 345, 346. unde ortum, 347. *Judicium Vehmicum* male refertur ad *Judicium zeli*, 347, 348. unde sic dictum, *ibid.* *Judicium post hanc vitam probatur*, P. 57
- e. *Judiciaria potestatis origo*, I. 230
- Jurans*, non daturum se, potest repetitionem excepti omittere, III. 6. prædoni datum non recte repetit, 13. redire ad hostem, si clam redeat, non satisfacit, *ibid.* tenetur ex animo jurare, & re implere quod juravit, 3. 11. quando Deo tantum obligetur, quando & homini, 11. non tenetur si is, cui juratum est, eum liberet, 14. implere debet contractum, cui inest inæqualitas, 13. Jurantis verba quomodo accipienda, 3. 6. 17. Jurans deliberato animo se non obligandi, tamen obligatur, 3. Juravit Paulus, 16. Jurare liquido, quid, 4. Juratum pactum fortius non jurato, 148. Jurata promissio non est fundamentum fœderum, 140
- e. *Jurare possunt: omnes, qui pacifici*, III. 21. an etiam pro creaturas liceat, 30. affirmat id H. COCCRIUS de solis promissis; secus si de veritate asserenda agitur, 31. de utroque casu SAM. COCCRIUS, *ibid.* per falsos Deos quis possit, 33, 34. per lapidem jurandimos, 35. De quo juratum est, id remitti potest, 39
- Juramentum* a prisca sic non concipiebatur, ut expresse per Deum jurarent, III. 9. per cœlum, terram, & similia an a Christiano licitum, *ibid.* per falsos Deos a Christiano licite fieri, contendit Duarenus, 11. ab incredulo per falsos Deos conceptum an quis debeat accipere, 10. dissolvi an queat lege humana, 14. an superiorum actu, *ibid.* cum ab ecclesia dissolvitur, quomodo defendatur, *ibid.* in quibus casibus actus contra juramentum valeat, 14. exceptiones omnes excludit, quæ ex inæqualitate rei actum refovent, 13. aut ex persona ejus, qua cum agitur, peti possunt, 11. seq. & 574. omne quibusdam improbat, 16. an improbetur lege evangelica, *ibid.* seq. & I. 107. irritum

Irritum reddi potest antecederet a privato, & rege, III. 51. consequenter vero non nisi respectu superioris, 14. 51. omne Juramentum obligat naturaliter eum, qui jurat, 3. et si, qui jurat, se non velit obligari, *ibid.* aut jus non det ei, cui juratur, 12. 51. si quis non putans se jurare verba protulit jurantia, non obligatur, 3. Juramentum regem non obligat ex sententia Bodini, 49. sed falsa, 51. non obligat, cum impedit majus bonum morale, 8. repeti quotannis solet, ne mutatione personarum vis ejus intercidat, IV. 302. servandum prædioni, III. 12. qui prædioni non servat, poenam apud alias gentes non meretur, & quare, IV. 301. iuste prædioni non servari, statuit Cicero, III. 12. vim suam amittit mutata qualitate, cujus respectu quis juravit, 14. Juramentum duplex, assertivum, & promissivum, 574. Juramentum non intelligendum sub conditione tacita, 4. dolo elicitedum quam vim habeat, 5. regis irritum esse potest ob actum ipsius præcedentem, 51. non extendendum ultra consuetam significationem, 6. de re illicita non valet, 7. quomodo ex lege actui invalido validitatem conferat, 15. violatum, 2. *vide* Perjurium. Juramentum impediens majus bonum morale, non valet, 8. de re impossibili nihil operatur, 9. de re pro tempore impossibili quid operetur, *ibid.* per res creatas an licitum, & quo sensu, 9. per sceptrum, salutem, & similia, 9. 19. per salutem principis, & majestatem Imperatoris, 10. per Deos falsos an obliget, *ibid.* piratæ, aut tyranno præstitum obligat, 12. IV. 299. metu extortum obligat, & quatenus, III. 12. militare Romanorum militum, I. 109. III. 9. de præda non intervertenda, IV. 96. per juro datum an obliget, III. 13. Juramenti forma, 9. effectus, 11. *seqq.* efficacia quatenus pendeat a superiore, 14. vis, & interpretatio, 2. 574. violati poena ad posterum manet 2. Juramenti obligatio ex animo deliberato, 3. Juramento promissivum non potest retineri ob peccatum alterius antecedens, 15. IV. 300. Juramento convenit maxima simplicitas, III. 6. testis, & ultor Deus, 9. absolutio a juramento unde vim habeat, 14. circa

Juramenta quid possint superiores, *ibid.* *seq.* Juramento promissivum compensari nequit cum eo, quod ante erat controversum, 15. IV. 306. *seq.* Juramento fallere viros, ut talis pueros, III. 574. in jurejurando negotium cum Deo est, 12. an ex jurejurando hæredes etiam obligentur, 13. circa Juramenta quid statuant leges Romanæ, 15. a Christo quænam prohibita, 16. Juramenta regum, 14.

51
c. Juramentum confundit Grotius cum ipsa promissione, III. 35. per se non obligat, IV. 311. ejus nulla vis est circa pollicitationes, III. 21. ejus forma re non semper convenit, 30. omne continet executionem, non vice versa, *ibid.* dolo elicitedum valet æque, ac promissio, 24. & ad eam actio obtinet contra dolo agentem, *ibid.* de Juramentis duo textus l. 5. §. 1. & l. 5. §. p. de jur. conciliantur, 33. ad Juramentum verum quid requiratur Jure Canonico, 35. Juramentum nullibi nuncupatur voti nomine, 37. quod contra Juramentum fit, quo casu, & intuitu sit illicitum, quo irritum, quoque neutrum, 40. circa subditorum Juramenta quodnam regi jus competat, 41. *seqq.* a Juramento quis dispenset inter Protestantes, 43. qualia, & quo sensu improbet Christus, 45. *seqq.* Dexteras in fidem jungere, nec Juramentum est, nec vice Juramenti, 48. circa regum Juramenta obscuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. per Majestatem principis est verum Juramentum, I. 160. Juramentum militare Romanorum, 157. *Vide* Jusjurandum.

Jureconsultis Rom. parum credendum in decisione juris publicis, II. 343

c. *Jureconsultorum* tres Classes apud Grotium, P. 98. inter veteres, & recentiores multum interest, *ibid.* & 100. *JCIi Romani* optimi Jurium naturæ interpretes, II. 90. eorum definitiones Juris gentium, P. 35. 38. Belli jus a natura esse, iidem asserunt, I. 122

Jurisdictiones summâ inferiores concedi jure hæreditario possunt populi consensu, II. 343. Jurisdictio non est nisi apud superiorem, 389

c. Jurisdictio sacra omnis pertinet ad statum politicum, I. 248

A a a a

c. Ju

c. *Jurisprudentia* definitio, P. 94. III. 351
Jurisjurandi effectus est, præcidere contro-
 versias, III. 11. forma semper eadem,
 & qualis, 9. fundamentum quod, 209.
 obligatio personam tantum obstringere
 potest, promissio etiam ipsum hæredem,
 139. verba quomodo intelligenda, 6.
 Jusjurandum a civitate factum, & re-
 petitum, IV. 302. *Vide* Juramentum.
 Jurans.

d. Jusjurandum definitur, III. 19. 21. po-
 test fieri non tantum per Deum, sed &
 per quamlibet rem nobis sanctam, 20.
 duplex, assertorium, & promissorium,
ibid. & 35. illo factum jure naturæ pro-
 batum dici cur nequeat, *ibid.* exceptis
 tamen duobus casibus, *ibid.* voluntarium
 quod vocatur cur Jure Rom. instar trans-
 actionis sit, *ibid.* suppletorium quid,
ibid. per se nullum jus in alterum trans-
 fert, *ibid.*

Jus pro eo, quod justum est, I. 3. pro qua-
 litate sumtum quid sit, 4. pro lege, 7.
 pro lege, ad aliarum a justitia virtutum
 materiam pertinet, *ibid.* seq. distinguen-
 dum ab usu juris, 212. quo sensu dica-
 tur id, quod placet validiori, P. 12. di-
 cere sibi ipsi, vetitum, II. 369. aliquan-
 do dicitur id, quod sit impune, IV. 206.
 sed improprie, III. 658. aliquando id,
 quod est injustum, I. 333. strictum di-
 stinctum a justitia, IV. 172. seq. exte-
 ris quamdiu datur, manet civitas, *vide*
 Lex. non ex eo metiendum, quod est
 optimum, sed ex voluntate ejus, unde
 oritur, L. 166. seq. & 107. opponitur
 armis, P. 3. justitiæ, III. 658. ortum a
 Jove cur dicatur, P. 9. an metu injuriæ
 accipiendæ sit sancitum, 13. an utilitatis
 tractum gratia, quod Carneades putavit,
 10. subditis quæsitum an rex auferre pos-
 sit, III. 53. quæsitum in regem per pro-
 missionem, & similia, quo casu juste ipsis
 auferatur, *ibid.* seq. legitimo modo par-
 tum ne cui auferatur sine causa, juris
 naturalis est, *ibid.* cur in populo, aut
 rectore ejus, insuper quidam habeant,
 P. 13. Jus non est in brutis animanti-
 bus; de illis improprie quo sensu dica-
 tur, I. 11. sæpe remittendum ut bellum
 vitetur, III. 503. seq. Jus *necessitatis*, II.
 61. *personale*, 203. in personam ex qui-
 bus rebus, *ibid.* numeratur inter res,
 557. seq. præcipui, acquiri potest cum

hæreditate, etiam cum bonorum hæredis-
 tas non aditur, 383. Jus *prebensionis* non
 directe inter socios, I. 207. Jus *precurii*,
 190. III. 425. protectionis, I. 205.
Mundiburdii, *ibid.* *Hospitii*, *vide* *Hos-*
pitii Jus. Jus humanum constituere quod
 præter, non contra naturam, potest,
 II. 121. non obligat in summa necessita-
 te, III. 205. *vide* *Necessitas*. Jus luendi
pignoris an tempore amittatur, II. 174.
 Jus pignoris, retentionis, servitutis; an
 bello acquiratur, & quomodo, IV. 42.
captivitatis, etiam injuria dicitur, 73.
 Jus *exteriorum* supereminenti do-
 minio non subest, III. 53. regum, & populorum,
 quando pace remissum censeatur, IV. 328.
 supereminens regis, aut civitatis, an li-
 beret a fide subditis data, 302. gladii
 quid in sacris, & profanis literis, I. 189.
 Jus capax non est, nisi naturæ præceptis
 utens generalibus, I. 11. Juris effectus
 interni, P. 11. executio; in magna
 communitate difficilis, nemo plus juris
 in alium transferre potest, quam ipse ha-
 bet, IV. 272. Juris etiam alieni quis
 vindex, naturaliter, I. 4. quæsitum jure
 naturali ab jure civili distinctio repudian-
 da, III. 53. Juris ignorantia aut excusa-
 bilis, aut inexcusabilis, IV. 189. Jura
 quædam *realia* quo sensu dicantur, I. 4.
 Juris societas aliqua cum prædone, III.
 12. 634. IV. 299. Juris derelicti signa ex
 factis, & non factis, II. 165. Jura ac-
 quiri an possint bello solenni, IV. 97.
vide *Capere*. inalienabilia acquiri neque-
 unt, 71. introducta sunt natura exigen-
 te, & necessitate, III. 619. multa sunt,
 quæ tantum exterius judicium spectant,
 animo autem religionis vinculum non in-
 jiciunt, IV. 72. quædam ad summum
 imperium pertinent separabiliter, aut com-
 municabiliter, II. 173. Jus scriptum,
 non scriptum, P. 12. Jus *Belli* pro eo,
 quo naturaliter æquum est, & consuetum
 a mitius viventibus, IV. 292. seq. pro
 eo, quo sit impune, per se tamen
 non omni culpa caret, III. 659. est in-
 ter diversos populos, non ejusdem civi-
 tatis membra, IV. 325. spectatur non
 tantum ex principio, sed & ex causis
 subnascentibus, III. 556. Jus *cortum* mo-
 raliter quid dicatur, II. 368. *civile* quid,
 I. 14. favet his, qui parere necesse ha-
 bent, sed non iis, quæ atrocitatem ha-

beas

bent facinoris, III. 549. Jus oritur vel ex obligatione, vel ex consensu, P. 10. *seq.* ad quos non pertineat, I. 11. aliud, quod inter ejusdem tantum populi partes valeat, III. 13. aliud, quod civile dicitur plurimarum gentium, I. 15. II. 121. 468. hoc improprie etiam jus gentium vocatur, (*vide Jus gentium*). mutari potest, II. 468. etiam a singulis, 121. Jus quæsitum ex lege civili non magis, quam quod ex jure naturali, sine causa alicui auferri potest, III. 53. Jus *Commercii*, vide *Commercii*. Jus ex consensu in personam unde, II. 203. Jus *divinum* duplex, I. 15. quomodo differat a naturali, 18. *seq.* unde ortum, & cur homo ei subditus, P. 10. perfectius alio nomine lex evangelica vocatur, I. 164. eo omnes gentes tenentur, 15. & omnes reges, 196. quoad effectus quosdam, IV. 73. *eminens*, II. 131. *externum*, IV. 289. quod quasi ex fidejussione pro civitate, 236. non tam late patet, quam id, quod ex delicto, 245. Jus *advocacia*, I. 205. *Juris specialis* origo, III. 656. Jus *externum* quale, IV. 182. *seq.* III. 555. ejus efficacia qualis, IV. 74. Jus pro jure externo, III. 658. Jus gentium externum vetus, III. 199. *internum* ab externo distinctum, 657. IV. 72. *seq.* Jus *divinum Hebraicum* alios populos non obligat, I. 16. quoad nos abrogatum non recte dicitur, 20. quem usum nunc habeat, & quem in permissis, *ibid.* nihil continet juri nat. contrarium, *ibid.* Jus *rebellium*, & *æquatorium*, I. 4. Jus *strictum* usurpare non licet, nisi multo majus sit bonum, quo tendit nostra actio, quam malum, quod in omne futurum metatur, III. 556. *Juris sui remissio* refertur inter odiosa, 236. in ejus juris remissione quomodo intelligenda remittentis verba, *ibid.* *Juris sui naturaliter quisque vindex*, I. 4. immo & alieni, III. 520. *Juris temporarii effectus* tamen sunt temporarii, II. 543. Jus *vita*, § *necis* alteri in se dare, solo consensu nemo potest, IV. 205. in cives neminem Christianum decet magno conamine desiderare, III. 284. *capitale* quatenus lex civilis habere dicatur, II. 16. in *servo* unde videatur originem ducere, III 664. interna justitia dominum non habet, II. 225. IV. 246. nisi aliquo casu, & in quan-

tum ei exercere liceat, *ibid. seq.* Jus *utilitatis immoxie*, II. 68. Jus *publicum* circa quæ versetur, P. 2. Jus *in rem*, II. 200. originarie ex tribus causis, *ibid.* Rhadamanteum, I. 83. III. 259. Romanorum in socios quale, I. 205. Jus *voluntarium* duplex est, humanum, vel divinum, 14. voluntarium humanum civile, civili latius, civili arctius, *ibid. seq.* voluntarium divinum omnibus populis commune triplex, 15. voluntarium divinum aut est unius populi, aut omnium, 14. 15. Jus voluntarium, *τὸ ἐν νόμῳ*, 8. Jus *naturale* an sit aliquid, P. 4. quid sit, I. 8. III. 265. unde sit, P. 6. non confundendum cum jure civili plurimarum gentium, III. 304. quæ ei sint contraria, P. 8. 9. dicitur aliquando consuetudo, cui ratio naturalis inest, IV. 71. dicitur & divinum, quo sensu, I. 8. *seq.* § 15. quomodo a jure gentium distinguatur, P. 22. non omnia irrita facit, quæ ei repugnant, II. 207. quando irritum quid reddat, *ibid.* minui potest a Deo per leges, II. 11. immo contrarium quid poni, I. 82. mutari nequit, res tamen mutantur, I. 10. obliteratum quasi ex parte apud multos populos, III. 619. 635. obligat omnes reges, I. 196. contractus innominatos a nominatis non distinguit, II. 657. religionis discrimen ignorat, III. 95. aliud novum est, aliud sequitur dominium introductum, II. 468. hoc antecedit legem civilem, *ibid.* de iis agit, quæ voluntatis humanæ actum consequuntur, I. 9. qui Jus naturale immaniter violat, a quovis rege, aut eo, qui par jus habet, puniri potest, III. 302. naturaliter etiam a quovis homine, IV. 299. *seq.* *Juris naturalis communio* nem habent omnes homines, etiam tyranni, & piratæ, *ibid.* aliquid esse, unde concludatur, I. 12. quædam manifesta, quædam minus sunt, III. 305. negatur, c. 381. 382. quædam juris naturalis præcipientis, II. 121. quod requirit non tantum id, quod dicitur justitia expletrix, sed & quod aliæ virtutes, 9. quædam permittentis, id est ea, quæ societas humana proprie non requirit, 121. an quæ hujus juris sunt etiam a Deo permittantur, qui ipsa est natura, 11. consensu communi, aut jure gentium possunt impediri, 124. lege etiam civili,

civili, II. 121. Juris nat. quædam proprie sunt, quædam reductive, I. 9. principium est facultas moralis, cum sufficiente voluntate, II. 207. quæ juris naturalis non sunt, tamen fervari iis in locis, ubi obtinent, naturale est, 587. Jure naturali ut quid sit illicitum, satis est si repugnat non naturæ in genere, sed humanæ, 210. de jure naturali cum quæritur, hoc agitur, an quid fieri possit non injuste, 12. *seq.* Juris naturæ dictata alia magis, alia minus manifesta, III. 305. Juri naturæ non repugnant quædam, quæ vetita sunt lege divina, 304. Juris naturæ quædam sunt, quæ non ubique observantur, II. 210. Jus naturale, I. 8. quid, & quomodo differat a divino voluntario, 15. Jus naturale a Deo immutabile, & quare, 10. est aliquod consequens actum humanum, 9. sumitur aliquando pro eo, quod est honestum, *ibid.* videtur mutari propter materiam mutationem, 10. esse aliquid juris naturalis, probatur a priori, & a posteriori, quomodo, 12. Juris naturalis reductive quæ sint, 9. ejus juris permissive tantum quæ sunt, & præcipi, & vetari a Deo possunt, 82. Jus naturæ pro certo statu, 11. Jus naturæ, & gentium, quomodo a Romanis Jctis sumatur, & an recte, *ibid.* Jus naturæ moribus obliteratur, III. 92. *Jus Gentium* quid, I. 15. unde, P. 11. aliud naturale, aliud voluntarium, I. 82. II. 468. 593. III. 563. proprie dicitur quod habet vim pacti inter gentes, & quod pertinet ad societatem, II. 468. minus proprie dicitur quod multis quidem commune est, non tamen humanæ societatis vinculum constituit, 479. dicitur jus civile plurimarum gentium, *ibid.* Jus Gentium dicitur id, quod singulis gentibus placuit, sine mutua obligatione, & quod mutuam obligationem continet, III. 563. unde probatur, P. 22. qui violat, jus divinum violare cur dicatur, 307. *seq.* puniri potest a quovis rege, aut magistratu, 302. 412. etiam si deditus sit, aut captivus, IV. 193. Jus gentium non est commune omnibus populis, I. 15. Jus Gentium multa improprie dicuntur, II. 468. Juris Gentium dicuntur multa, quæ communia sunt populis, sine mutua obligatione, 121. III. 563. Jure Gentium bona subditorum obligantur ex facto supe-

riorum, 619. Jus Gentium de bello captis, IV. 16. *seq.* circa inæqualitatem in contractibus, II. 670. vetat permissa jure naturæ, & permittit vetita, III. 203. 566. Jus Gentium apud populos quosdam, 671. Jus Gentium improprie, quod multi populi usurpant sine mutua obligatione, 563. II. 122
c. Jus s. Justum quid, II. 564. Juris omnis ratio, ac substantia, 566. ejus variæ significationes, P. 80. variæ significationis, & divisiones Grotianæ, I. 26. 30. vanæ sunt, 27. Jus ipsum ab ejus exercitio recte distinguitur, 329. Jura inter Deum, & homines, P. 49. hominum inter se, *ibid.* Juri homines non obligantur, nisi quatenus innotuit, I. 61. Juris vinculum, *vide* Vinculum. Jus a natura humano generi concessum in terram, II. 71. vel qua tali, vel ut singulis, *ibid.* hisce vel communiter, vel seorsim, 74. Juris inter *permissionem*, & *præcepta*, discrimen Grotianum, I. 28. Juris in permissivum, & decretorium, s. præceptivum, distinctio H. COCCERII, 39. II. 564. *seqq.* permissivi, & præceptivi symbola, *vide* Arbor. Jus inter, & possessionem, discrimen est a natura, L. 377. Jura cuique sua quænam, P. 49. I. 27. & cujus intuitu, 27. Jus quælitum non auferatur, est lex naturæ, III. 76. 77. Jus alterius quando, & quomodo immi- nuatur, 567. Jus *strictè sic dictum* Grotio quid, I. 27. 36. Juris stricti negotia quænam dixerè Romani, III. 158. Juris divisio in *publicum*, & *privatum*, I. 32. Jura publica pactis privatorum mutari nequeunt, III. 44. Jura circa *sacra*, prima pars summæ potestatis, exponuntur, I. 247. *secularia*, altera pars summæ potestatis, 248. Jurium sacrorum, & secularium cura penes regem est, 317. Jus *personarum* male Grotius refert ad jura in re, II. 229. Juris in re natura cognita non fuit Grotio, 24. Jus in re semper supponit rem exstantem, *ibid.* Juris in re naturâ nulla species præter dominium, 160. Jus rerum ex simplicissimis principiis deducunt Jcti Rom. 73. Jus commune ad res Jctis Rom. incognitum, 25. & rationi repugnat, 94. Jus *rebellium* Grotio quid, I. 26. & æquatorum, *ibid.* 29. Jus *commentitium* quid sit Paulo Jcto, III. 451. Jus, & virtus, que-

quomodo hominibus a Deo injuncta, 478. *Jus esse, quod validiori placuit*, quo sensu intellectum ab auctoribus dicitur, P. 72. *Jus summum summam esse injuriam*, quomodo intelligendum, 90. *Jus eventuale* nascituris a natura quæsitum nec pater, nec populus auferre potest, II. 189. 191. Jura quibus in casibus dicantur cessare, P. 40. *Jus esse naturaliter* quot modis desinat, II. 535. 536. Jura imperii, civitatis, & singulorum, quomodo tollantur, 541. per Jura, quæ recta ex omni parte, pique, & vere jus sunt, quid Grotius intelligat, P. 86. quidque per ea, quæ externum duntaxat effectum pariunt, *ibid.* hanc distinctionem vanam esse, demonstratur, *ibid.* Jura tria, secundum Grotium, populos inter se obligantia, 32. *Juris universalis* quatuor species Grotianæ enumerantur, explicantur, & confutantur, 46. 52. 58. 66. *Juris universalis* non nisi una species est, 26. 83. *Juris distinctio in naturale, & civile*, 68. *Juris Natura* simplicissimum systema, 49. definitiones, I. 27. 41. 42. objectum, & effectus, 27. principium, voluntas Dei, 56. III. 384. *Juris Nat.* Regula generalis, s. propositio universalis, I. 57. *Juris nat.* principia, & illationes omnibus innotescent, III. 381. 382. Jura naturæ ignorari ab hominibus non possunt, P. 37. ex sola ratione cognosci possunt, 36. imponunt necessitatem agendi, 39. *Juris nat.* norma certa esse debet, II. 405. ejus immutabilitas unde procedat, I. 48. quo sensu immutabile dicendum, 43. 52. *Jus nat.* versatur circa tria objecta *Juris Rom.* P. 51. *Jurium nat.* quædam respiciunt homines inter se, quædam solum Deum, I. 142. *Jus naturæ inter, & gentium, vera, & realis* differentia non est, P. 68. 98. distinctum apud Romanos a *Gentium jure*, I. 52. ita tamen ut per hoc ipsum *Jus nat.* intelligant, 54. *Juri nat.* non inest intrinseca bonitas, vel malitia, P. 57. I. 42. 43. Jura nat. qui violat, majori utilitati renunciat, P. 70. *Juris nat.* quam partem plurimi intersit addiscere, 97. *Jus naturæ materiale* quid, I. 55. Jura naturæ probandi modi, juxta Grotium, 56. *Juris nat.* in statu integro, & in statu corrupto extenso, figmentum, 51. *Jus nat. improprie sic dictum*

Grotio quid, 31. *Juris nat. laxiori sensu sumti* definitio Grotiana examinatur, 41. *seq.* *Jus nat.* triplici sensu sumtum a Grotio, 39. Jura naturæ omnia ad duo capita referenda, 48. *Jus Adamiticum* Grotio quid, P. 58. eidem quid *Jus Noachicum*, *ibid.* *Jus Noacho datum*, somnium est Rabbiorum, I. 131. *Jus morale* Grotio quid, P. 32. quid *divinum voluntarium*, *ibid.* quid *universale distinctum a jure natura*, *ibid.* *gentium secundarii* descriptio, *ibid.* *Jus divinum morale* cur non pugnet cum *jure naturæ*, vera ratio, 95. *Jus divinum voluntarium*, seu *positivum universale* Grotio quid, 58. tale distinctum a *jure naturæ* non existere, probatur, *ibid.* *Jus voluntarium naturali* quo sensu opponat Aristoteles, I. 40. *Jus natura humana*, s. *laxius*, Grotio quid, P. 52. ejus objectum, & effectus, *ibid.* differentia a *jure sociali*, & *divino positivo universali*, 53. tale *Jus humanum* omnes gentes obligans non datur, 54. I. 58. *Jus naturæ sociale* Grotio quid, P. 47. unde ejus principia hauserit, 48. ejus ratio, 49. 50. etsi ex principiis internis fluat, cur tamen Deo adscribi possit, rationes Grotii, 57. 59. 60. ejus duæ species Grotianæ, I. 28. *Jus commune ad alius vel simpliciter, vel ex suppositione*, Grotio quid, II. 112. non datur, *ibid.* *Jus Gentium* quid sit *JCTis Romanis*, IV. 51. *Jus Gentium voluntarium* Grotio quid, P. 66. latius patens, *ibid.* arctius, 67. unde fictionem hanc hauserit, *ibid.* *Jure Romano* nonnisi id cognitum, quod a natura est, *ibid.* rationi contraria, 68. non existit, 80. 99. IV. 52. nedom recens, s. *Europæum*, IV. 52. *Jus Gentium universale* sensu Grotii non existit, I. 60. *Jus Gentium voluntarium*, s. *secundarium*, non datur, & incognitum fuit Romanis, P. 98. *Juris Gentium voluntarii effectus in bello* secundum Grotium, 81. *Jus Gentium improprie sic dictum* Grotio quid, 99. non datur, *ibid.* *Juris Civiliis* vox quid designet, 31. Commentatores, *ibid.* Epitomatores, *ibid.* ejus originem infeliciter investigat Grotius, 61. *Jus civile* cur obliget etiam in conscientia, vera ratio, 62. ejus Genealogia, juxta systema Grotii, 64. de eo in partem redigendo solliciti fuere Romani,

- P. 79.** Jus civ. collectum esse ex dictatis naturæ, probatur, *ibid.* Jura quædam civilia, quæ apud plures gentes æque obtinent, 99. Juris civilis quos tenet communio, silente eo, obligantur præceptis naturæ, I. 22. Jus *arctius* male distinguitur a Jure civili, 58. ad Jus *non scriptum civile* probandum quid requiratur, 59. *Juris Romani* tria objecta naturæ congrua, II. 22. Juris Romani fata, P. 98. Juris *Canonici* Corpus qua occasione congestum, 100
- e. Jussus** qui agit, culpa vacat si obedire tenetur, III. 549. excipe si scelus jubeatur, *ibid.*
- JUSTINIANI** consilium de Samaritanis, & Judæis vi ad religionem Christianam adigendis, improbat, III. 315
- e. Justinianus**: de duplici tempore, pacis, & belli, I. 23
- e. JUSTINUS Historicus**: de bello iusto, P. 77. de ultione vis illatæ regibus, I. 366. de Scythis, P. 36
- e. JUSTINUS Martyr**: bona quædam esse universali naturâ, & æterna, P. 36. Gentiles a salute non excludit, I. 65. ex ejus dicto erronea Grotii illatio ad legem naturæ diversam ab Evangelii lege, 134. Christianos non bellare, 156. de veritate, II. 314
- Justitia** definita ab Hierace *exaltio pœna*, III. 259. a Pythagoricis dicta τὸ ἀντιπροσῶπος. 296. exercenda solo metu pœnæ, secundum Epicurum, & quare, 307. in piratarum cœtu exercita an cœtum eum civitatem constituat, 634. hominis virtus est, qua est homo, 544. in medio non consistit, ut putavit Aristoteles, P. 24. pudoris comes est, IV. 172. *seq.* vim præcipue in bellis magnam habet, P. 16. *Justitia expletrix*, L. 5. *attributrix*, *dicomutrix*, *ibid.* attributrix an tantum circa res communes, expletrix circa res singulorum versetur, 6. *assignatrix* aptitudinem spectat, III. 180. 260. (*vide* Aptitudo) an locum toties habeat, quoties proportionem Geometrica sit opus, 291. hoc est, quoties inter terminos plures duobus æqualitas constituitur, 260. spectat, ut alteri quid accedat, *ibid. seq.* *Justitia gubernatrix*, 289. 291. obligat imperantem ad curam pro inferioribus, 511
- e. Justitia** definitur, P. 94. quomodo definiatur a Jcis Romanis, III. 351. quo sensu sumta ab Hebræis, 74. universalis philosophorum quid, 366. *Justitiæ* oppositum vitium, P. 89. *Justitia* non est medium inter plus, & minus, 90. non consistit in non violanda societate humana, contra Grotium, 91. *Justitiæ* naturalis executio familiis delata a Creatore, 72. 82. *Justitiæ* administratio, unicum imperii caput, I. 231. *expletrix*, & *attributrix* Grotio quid, 26. 36. 38. illa non versatur circa res singulorum, 38. nec hæc circa res communes, *ibid.* in *commutativam*, & *distributivam* distinctio, 35. *correctoria* Grotio, & Aristoteli quid, 36. *recloria*, s. *gubernatrix*, s. *architectalis* Grotio quid, III. 363. talis non admittitur, *ibid.* *Justitiæ interna*, & *externa*, s. *strictè dicta*, & *laxioris*, significationes Grotianæ rejiciuntur, IV. 207. 208
- Justum** aliud est ex æquo inter se viventium, aliud ejus, qui regit, & regitur, qua tales sunt, I. 4. *Justum*, id est, solenne, 168
- e. Justum**, & injustum Grotio quid, I. 28. qui ea inusitato sensu sumit, III. 501. *Justus* & apud Deum est qui suum cuique, etsi non amore virtutis, tribuit, IV. 179
- e. JUVENALIS**: de contumeliis fortiter ferendis, III. 37
- e. IZATES** circumciscus, I. 70.

K.

- e. K** Αἰθῶνος, qui, III. 33
- e. KENNETHI III.** lex de tuto-
re regis impuberis eligendo, I. 306
- e. Κορβῆν** esto, formula neque juramentum continebat, neque anathema, III. 28. 32. ejus verus sensus, 29. 32. 33. & cur improbata a Servatore, *ibid.*

L.

- e. L** ΑΒΑΝ ἰδολολάτρα non fuit, III. 35
- e. Labari** etymologia, & descriptio, I. 166
- Labor** injunctus an sit pœna, *vide* Pœna.
- Lacedæmone** filius rege patre natus præferbatur ante nato, II. 390. nepos ex filio majore filio minori natu in regno prælatus, 392. Lacedæmonii dolum in bello pluris, quam vim faciebant, III. 561. Lacedæ-

- Lacedæmoniorum mos de agris captis, IV. 33. Laconum jus in Messenam, II. 164
- c. Lacedæmoniiis furtum permissum, nec tamen impunitum, I. 46. eorum reges non Ephoris, sed ipsi reipublicæ subjecti erant, 276. quo jure exercebant imperium, 315. fuere nudi officiales, 374. Lacedæmoniorum legum cum Romanis convenientia, I. 133
- c. LACTANTIUS rationis aliquem gradum tribuit animantibus, P. 45. de Doctrina morali Christi sparsa in philosophorum veterum scriptis, 88. Bruta nescire, malum esse nocere, I. 55. de Præsumptione ex consensu gentium, 57. Defensionem sui omnibus animantibus connatam esse, 121. cur justus non naviget, 258. de Hercule, III. 378. de Dei existentia, 390. de Idololatriis, *ibid.* de Redemptione captivorum, IV. 404
- c. Lucus quid, II. 92
- c. Ledere hostem licet jure naturæ, P. 86. homo hominem cur nequeat, I. 28. Lædi alterum ab altero, nefas manet, etsi nulla cognatio inter homines statuatur, III. 110
- a. Lesionis modicæ, magnæ, & enormis effectus in jure, II. 697. ex enormi restitutio jam obtinuit jure Digestorum, 729
- LAMECHUS homicidii impunitatem sibi persuadet, I. 85
- c. Lamechus non negabat jus vindicandi necem Caini, sed saltem a se avertere studebat, I. 129
- c. Lancastris inter, & Eboraci familias controversia de successione regni, II. 449
- c. Landsassii qui, I. 235
- Lavista sacra cœna olim prohibiti, I. 106. n.
- c. Lares, & Lararium, IV. 9
- c. Latini inæquali foedere juncti Romanis, III. 162
- Latrocinari, olim licitum, & quare, III. 92. *seq.* apud Germanos, & Græcos sine infamia fuit, 635. ex latrociniiis tenetur magistratus, si ea remedia neglexerit adhibere, quæ poterat, 184
- c. Latrocinia promiscue nunquam gentes exercevere, IV. 171
- Latroni fides servata, IV. 299. Latrones jus legationis non habent, III. 201. Latrones qui, 634. civitatem non faciunt, *vide* Piratæ. qui ita invalere, ut formidabiles se fecerint, recte recipi, ac de-

- fendi a quovis possunt, quoad pœnam, III. 419. negatur, c. 440. 441. si quid prædando cepere, ejus domini non fiunt, 636. publici qui, 634. restituere non tenentur quod vi, aut metu expresserunt, si jusjurandum intercesserit, 184. societates legitimæ fieri possunt, 636. c. 646. qui laudat, tenetur damni dati, & quomodo, 181. 408
- c. Latro publicus jure occiditur a privato, non impune saltem, III. 357. Latro ex pacto vi, metuque extorto quale jus habeat, cui, & ad quid teneatur, IV. 425. *Vide* Prædo, Pirata.
- c. LAUDENSIS scripta de bello, P. 82
- c. LAURENTIUS Medicus quomodo recepit Legatum sibi a Bajacethe missum, III. 215
- c. LAZARUM dormire, quo sensu dixit Christus, III. 609
- Λάφυρα, IV. 46
- c. LEA. nuptiæ cum ea contractæ ipso jure nullæ fuere, II. 621
- Legata integra solvere, sine detractiōe falcidiæ, naturaliter quemque obligari, quo sensu dicatur, III. 52
- c. Legata testamento relicta ex lege civili sunt, II. 519. nam jure nat. plane non debentur, 646. Legata per præceptionem minus apte referuntur ad successionem, 445. Legatum si casu pereat, hæredi non perit, 699. exceptiones, *ibid.* integrum sine detractiōe Falcidiæ solutum cur condici nequeat, III. 73
- c. Legatarius jus in re habet, & fit ipso jure dominus, II. 162
- Legatio apud inimicos præsidium habet Juris Gentium, III. 207. Legationes a fidiæ rejici possunt, 202. c. 216. Legationis jus quid contineat, 201. *seq.* est inter eundem populum in bellis civilibus, 208. cur institutum, 203. introductum a jure gentium voluntario, *ibid.* *seqq.*
- Legati provinciales, & municipales non reguntur jure gentium, sed civili, III. 200. Legatus a pignorationibus subditorum pro civitate excipitur, 624. non excipitur, c. 632. puniri an possit ex omnibus causis, quæ sunt contra jus gentium, 202. *seq.* an si quid commiserit contra statum reipublicæ, *ibid.* ex nulla etiam necessaria causa puniri potest ab eo, ad quem mittitur, 204. *seq.* sed per eum, a quo mittitur,

- mittitur, poena exigi, aut belli peti, III. 204. Legatus rationem reddere factorum suorum nemini cogitur, nisi a quo mittitur, *ibid.* a subditorum numero excipitur jure gentium, 624. an jurisdictionem habeat, 208. si quid debeat, quomodo compellendus, *ibid.* quando sponte domum redire possit, 144. *Legati* mittentem obligant, etiam contra arcana mandata, II. 591. quinam jure gentium utantur, III. 200. in bellis civilibus quo jure sint, 201. an admittendi, *ibid.* ob quas causas possint non recipi; 202. quo casu mutabiles, *ibid.* referunt personam mittendis, 204. jure civili loci, ubi sunt, non tenentur, *ibid.* habentur quasi essent extra territorium, *ibid.* per modum detentionis occidi, aut repelli possunt, 205. an subiaceant juri talionis, 207. *Legati* delictum per quem puniendum, 202. 204. 205. domus an pro asylo, 207. capacitas jus quoddam est, quod qui impedit, damni dati tenetur, 181. *Legatorum* violatio durante bello compensari potest, IV. 307. eorum jus, III. 199. an valeat apud eos, ad quos non mittuntur, 206. valet in bello, 207. comites an inviolabiles, 208. bona an possint pro debito capi, *ibid.* Lex de *Legatis* non violandis pertinet ad *Legati* personam, etiam si is, qui misit, poenam meruerit, 207. Populus quod per *Legatos* partium integrantium fecit, ipse fecisse intelligitur, II. 343. ob *Legatos* violatos bella, III. 210.
- c. *Legatus* definitur, III. 213. alius, qui ad amicos, alius, qui ad hostes mittitur, *ib.* cum *Legatis* subditorum, vel extraneorum, quid obtineat, & quo jure tuti sint, *ibid.* *Legatorum* jus, sanctimonia, & inviolabilitas, est ex ipso jure naturæ, III. 210. *Legatus* etsi sanctus, tamen non impunis, 216. *seqq.* *Legati*, eorumque comites, & bona, subsunt potestati territorii, ubi sunt, I. 235. in eos cessant jura belli, non autem pacis, 235. punitorum, exempla, 236. III. 216. *seqq.* comites *Legatorum* eadem securitate gaudent, qua *Legati*, & iisdem legibus subiecti sunt, 233. *Legatum* delinquentem Princeps punit, ad quem missus est, 226. *Legati* repræsentativa qualitas ex ipsa naturali ratione sequitur, *ibid.* *seqq.* cui committi possit, 228. *Legatus* per alienum territorium transiens quo casu tutus sit, quo non, 230. apud hostem ex singulari jure naturæ tutus, 231. an jure talionis male tractari possit, affirmatur, *ibid.* cum exceptione tamen, 232. *Legato* non competit asylo jus in domo sua, 234. *Legati* jure naturæ ratione eorum, quæ alibi, vel in loco quidem *Legationis*, sed ante *Legationem* contraxerunt, ibi conveniri possunt, *ibid.* at jure civili jus revocandi domum habent, *ibid.* eorum violatio est iusta belli causa, 235. Exempla, *ibid.* quinam mitti possint, 236. an speculandi causa sub specie *legationis*, *ibid.* pluribus missis, uno impedito, aut mortuo, reliqui negotium expedire nequeunt, *ibid.* eorum securitas quando finiatur, *ibid.* an jura, privilegia, & prærogativæ tribui *Legatis* solitæ, ut jurisdictio in domesticos, reverentiæ signa, &c. *Legato* denegari possint, 237. *Legato* duplex mandatum datur, scil. *littera credentiales*, & *instrudoria*, II. 640. illæ exhibentur, non hæ, *ibid.* & tamen si hæ excedit, mandans obligatur ei, quicum *Legatus* contraxit, *ibid.* § III. 236. *Legatum* perduellionis reum mittere non licet, 215. *Legati* usurpatoris recipi debent a vicinis, I. 383.
- c. *Legio* plena quæ erat, III. 153.
- c. *Legislatores* non excludunt mentis puritatem a suis legibus, III. 375. leges suas semper perfectissimo modo statuunt, P. 94. III. 357. injuriam sibi illatam dissimulare possunt, non debent, 374.
- Legitima* an lege humana tolli possit, & quatenus, II. 371.
- c. *Legitima* in successione quid, II. 409. debetur jure naturæ liberis, uti tota hæreditas, *ibid.* introducto lege civili testamentorum usu pater tenetur liberis relinquere *legitimam*, tanquam portionem naturæ debitam, *ibid.* leges civiles patri permittere possunt ut etiam de *legitima* ista testari possit, *ibid.* *Legitima* non debetur parentibus jure naturæ, 411.
- c. *Legitimatio* cur inventa, II. 416. *Legitimati* jure naturæ omnes incapaces sunt paternæ successionis, 404. per subsequens matrimonium, an succedant jure naturali cum legitimis? negat H. COCCICIVS, 416. affirmat SAM. COCCIVS, II. 417.

II. 417. Legitimi succedere in regnis nequeunt, 436. Legitimos per subsequens matrimonium præferri jure in successione regnorum, & feudorum, liberis post eos, licet ex justis nuptiis, natis, probatur, 441. 442

b. *Legitimum* quid Aristoteli dicatur, I. 40
Alex, IV. 42

Lenitas in errantes circa divina, III. 316.
seq. I. 84. n.

c. *Lenitas Christiana* non impedit poenas, I. 151

d. *Leo Imperator* male absurditatis arguit Ulpiani doctrinam de jure piscandi ante ædes alienas, II. 151. Jus nat. reduxit circa jus postliminii, IV. 147. 162

e. *LEONIS M.* laus, I. 161

f. *LEONIS X.* consilium de ineundo fœdere contra Turcas, III. 495

g. *Leonina* societas, II. 727

h. *Levitas* an in Vet. Test. jus dixere, & judices fuere? negatur; & *Deut. XVII.* 9. explicatur, III. 478

Lex quid, I. 7. *seq.* dicitur commune pactum populi, II. 584. quo sensu, IV. 237. quo sensu dicatur regna divinarum, humanarumque rerum, III. 307. est in civitate ut mens in corpore, qua sublata interit, 636. facit ut quod per se laudabile tantum est, incipiat deberi, I. 77. iniqua quomodo tollat, II. 661. obligat, & ad quid, I. 7. sic obligat, ut inde jus suum cuique oriatur, III. 180. ut obliget extra jus naturæ, venit ex voluntate ferentis eam, I. 15. ut quem obliget, quid requiratur, II. 171. obligat, etiamsi causa particulariter cesset, III. 291. legis auctorem ut partem civitatis, II. 171. III. 289. principem per reflexionem, II. 171. non vero poenalis, III. 50. ea enim nec actus principis privatos obligat, *ibid.* ex Lege tamen nemini jus adversus principem, 53. Lex obligat subditos omnes, *ibid.* non obligat si palam absurda sit, aut stulta, aut de re illicita, 55. nec eum, qui a magistratu permittitur, aut imperatur id, quod nisi solutus facere non potest, II. 165. nec eos, quibus data non est, I. 15. Lex, quæ fundatur in præsumptione facti, non obligat si factum aliter se habeat, II. 588. tolli non debet, nisi probabili de causa, III. 289. tollendi eam,

aut mutandi jus habet auctor ejus, II. 171. III. 289. tollendo eam sive ex justa, sive injusta causa, aut revocando, rex nemini facit injuriam, 53. Lex non semper irritum facit quod vetat, II. 218. imperfecta Ulpiano quæ, *ibid.* Lex idem potest, quod consensus expressus, IV. 237. in præsumptione facti non existentis fundata an obliget, II. 588. occidi aliquem permittens an conscientiam liberet, & quando, 16. quæ feras, pisces, aves regi addicit, non injusta, 121. n. justa, quæ vetat quod jure naturæ licet, *ibid.* Lex de usucapione an pertineat ad summum imperium, aut ejus partes, 170. Lex regni, I. 197. Legis dispensatio ex quibus causis fiat, III. 291. an in iis tantum procedat, quæ lex tacite videtur excipere, *ibid.* non omnis referenda ad *extrinsecos*, *ibid.* ad sustinendam Legis efficaciam satis est ratio universalis, sine repugnantia rationis contrariæ, 290. Legis ignorantia inevitabilis excusat, 305. qui ob ejusmodi ignorantiam legem non observat, non agit injuste, 490. conjuncta cum negligentia minuit delictum, 305. Legis ratio differt ab ejus mente, II. 343. si cesset peculiariter in facto, de quo agitur, etiam poena per eam expressa mitigari potest, III. 290. Leges feruntur cum sensu imbecillitatis humanæ, I. 341. (*vide* Legislatores) quæ contra feruntur, pro nullis habendæ si sint speciales, IV. 421. sunt vel permittentes, vel prohibentes; silent in bello, & quales, P. 15. id respiciunt, quod plerumque accidit, I. 334. Legis ratio particulariter cessans casum a lege non eximit, 171. Legis dispensatio regem non obligat, III. 75. cessatio Legis in particulari dispositio est ad dispensationem, 290. Legis conditor an se obliget, & quatenus, II. 171. III. 289. in Lege poenali dispensandi causa quæ, 290. Leges poenales, aut coactivæ, locum non habent circa actus regum, 50. II. 171. Leges quæ obligent, IV. 421. Leges, & contractus misceri possunt, III. 53. non omnes obligant, IV. 421. quæ validiores, si casu consignant, III. 147. interficere aliquos permittentes quando jus internum dent, quando solam impunitatem, 284. an obligent summam potestatem,

B b b b

tem,

tem, II. 171. *seq.* III. 289. Leges quasi pacta, II. 584. Leges respiciunt id, quod plerumque accidit, I. 334. ferri possunt tempore, quo summum imperium amittatur, II. 172. de re promissa quæ obligant, 165. injustæ, quæ propinquos nocentium innocentes interfici jubent, III. 425. 429. Legum finis, & efficacia, II. 661. diversitas circa venditionem, & emtionem, 664. condendarum jus est pars summæ potestatis, I. 173. Lex *natura* pro lege consuetudinis generalis, IV. 72. circa naturæ leges par est eos excusari, quibus aut ratiocinationis imbecillitas, aut prava educatio obstat, III. 305. Lex *humana* quando obliget, IV. 421. a voluntate pendet in origine, & duratione, III. 289. si quæ prohibita humana tantum lege fiant, non sunt irrita, nisi lex hoc addiderit, II. 216. injusta etiam interdum non nisi malo publico tollitur, I. 352. Leges humanæ quædam præcipere possunt cum mortis periculo observanda, 341. humanius sunt interpretandæ, *ibid.* Lex *divina* vocatur interdum Jus gentium moratorum, 12. *seqq.* (*vide* Decalogus) Leges quædam Dei tacitam habent summæ necessitatis exceptionem, 340. *seq.* quædam data a Deo generi humano vel in prima creatione, vel in restauratione, 15. 86. Lex dilectionis, *vide* Dilectionis lex. Lex Evangelica, jus divinum voluntarium perfectius, 164. paulatim ad mores sæculi interpretari cepit, cum primum esset strictius, 21. exalceationis Lex, 202. Lex Dei de puniendo in filiis parentum delicto cur ultra abnepotes non extendatur, III. 427. Leges quædam etiam divinæ, tacitam habent exceptionem summæ necessitatis, I. 340. *seq.* Leges sacratæ quæ, IV. 303. scriptæ, ad sensum æquitatis naturalis trahendæ, II. 59. non scriptæ, scriptorum vinculis non tenentur, *ibid.* Lex *Mosaica* duo comprehendit, τὸ πνευματικὸν, καὶ τὴν ἐντολὴν σαρκικὴν, III. 301. consideratur dupliciter, I. 88. imperfecta respectu legis evangelicæ, 21. an sit eadem cum lege naturæ, P. 9. impleta a Christo quo sensu dicatur, I. 92. non habet prius, & posterius, II. 214. obligat etiam Christianos in iis, quæ moraliter honesta sunt, 568. non obligat peregrinos, & alios, quam Judæos,

I. 16. *seq.* ad quid profit iis, quos non obligat, 20. quando Israëlitas obligare desierit, *ibid.* sapientissima est, III. 416. est legum omnium exemplar perfectissimum, 296. est *ἄνευ προσωποληψίας*, 297. Legem Mosaicam an Christus tantum sit interpretatus, I. 87. sublatam esse, non opus est a Christianis probari, 20. Leges illæ tantum a Christo sublatae, quæ alias gentes ab Hebræis distinguebant, II. 212. Legem Hebræam transgredientibus poena fuit mors violenta, & similia, III. 280. *seq.* Lex Mosis judiciaria quando, & quomodo sublata, I. 96. *seq.* Lex de Sabbatho, & de decimis, quomodo ad Christianos pertineat, 21. Lex Hebræa an prohibeat divortia, & matrimonia plurium uxorum, II. 204. *seq.* Leges a Christianis ferri possent similes Hebræicis, nisi trium causarum aliqua obstat, I. 21. Lex *civilis* multarum nationum, II. 468. Leges civiles nihil agunt contra legem naturæ, 59. interdum dant, aut tollunt, interdum juri auxilium suum tantum negant, 661. jus vitæ, & necis non habent ex quovis delicto, 16. in promissionum materia quid efficiant, 587. qui legibus civilibus subiecti sunt, in quibus casibus eos æquitatem oporteat consulere, 651. qui subiecti non sunt, id sequi debent, quod æquum est, *ibid.* Leges civiles quædam plane injustæ, 367. III. 55. IV. 421. Leges civiles de promissis minorum, II. 587. Lex *Romana* non est sine nimio personarum, & qualitatum ad factum non pertinentium respectu, III. 297. Leges Romanorum poenales in quo iniquæ, *ibid.* Leges Rom. de contractibus, II. 661. Lex Rom. de læsis ultra dimidium pretii, *ibid.* commissoria, I. 198. Lex definitur, P. 33. ejus varia epitheta, I. 158. quomodo describatur a JCtis Romanis, 39. duplici sensu, coactivo, & perfectiori, optime a Grotio sumpta, 136. & a JCtis Romanis, *ibid.* Legis vox largiori sensu sumpta, nova est, & incognita, 39. 40. Lex prohibente quid sit, id ipso jure nullum est, II. 310. Leges qualia sint pacta, 612. Lex semper obligat, etsi fundetur in præsumptione facti, quod ita se non habet, 623. Lex dubia plane non est lex, III. 365. Leges poenales quatenus civiles sunt, *remitti*

remitti possunt, non eæ, quæ ab ipsa natura sunt, III. 363, 364, 365. a Legibus ad jura belli non valet argumentum, 374. Leges *naturæ* omnibus innotescunt, 382. Leges quænam, & cur *Sacræ* vocabantur apud Romanos, IV. 313. Legibus suis vivendi libertas, *vide* Autonomia. Legum a summa potestate statuendarum necessitas, non obstante jure a natura jam statuto, I. 229. 230. ex Lege *civili* quibus naturali ratione jus oriatur, II. 572. Leges civiles saltem, non naturales, in bello silent, P. 33. *Romana* mitissimæ fuerunt, I. 159. Lex non ante fuit, quam populus Rom. juberet, 292. Lex §. 2. ff. *Capt. & postl.* ubi pace quoque inter non hostes belli jura obtinent, explicatur, 23. Legem *Cornelium* inter, & L. 3. *ad L. Jul. Majest.* differentia ratio, 224. de Lege *regia* celebris quaestio, 264. nunquam talis lata fuit, qua populus Rom. jus proprium imperii in Imperatores transfulerit, 265. *seqq.* Lex *XII. Tabb.* de servis, naturæ juri est conveniens, II. 334. Lex *XII. Tabb.* de testamento, 624. Leges *divinæ morales* non differunt a jure naturæ, P. 60. Lege *Veteris Testamenti* ipsum jus naturæ continetur, 94. 95. ea non est sublata per novum foedus, 93, 94, 95, 96. variæ opiniones de discrimine utriusque legis, 94. vera differentia, *ibid.* Lex *ceremonialis* Judæorum desit obligare morte Christi, I. 71. Legis *de non usu sanguinis* ratio, 61. 68. Lex de Sabbatho est mere civilis, *ibid.* Lex *Num. XXXI.* 19. occisorem hostis impurum declarans explicatur, 154. Lex *Evangelii* apud Grotium ad quænam se extendat, P. 58. ad quænam jura ab eodem referatur, I. 74. an virtutes lege veteri præceptas majori gradu exigat, *ibid.*

b. *Liberalitas*, quarta virtus a Servatore laudata, potest in vitium deflectere, I. 148. quomodo gentiles eam pro virtute habeant, *ibid.* ei opposita vitia, P. 89. distincta est a parcimonia, contra, quam credidit Aristoteles, *ibid.* Liberalis in immerentes an peccet contra regulas justitiæ, I. 37

c. *Liberatio* rei tantundem præstando, ubi obtineat, II. 397

Liber homo postliminio sua recuperat: an & alienata, IV. 114. *seq.* postliminio quomodo redeat, *ibid.* Liber fit populus, cum quo rex ejus tanquam cum libero sciens contraxit, II. 165. aut tanquam legibus suis solutum longo tempore agere jussus est, 173. populus liber factus in quibusdam obligatur per regem, qui libertatem proxime antecessit, *ibid.* regis, & populi liberi, eadem est ratio, I. 205. *Liberam fore Carthaginem.* quomodo interpretandum, III. 138. liberorum servitus, II. 227

Liberi in materia favorabili, II. 391. etiam sub matris imperio sunt, 203. maternam sequuntur conditionem jure gentium, IV. 71. parentibus observantiam, ac pietatem debent, II. 202. ob parentum delicta non puniendi, III. 425. *seq.* ex quibusdam matrimoniis impediuntur succedere, II. 374. *seq.* pignori, ac vendi a parentibus quando possint, 202. horum jus in liberos, *ibid.* *seq.* Liberi filiarum alendi, 371. quo jure Deus innocentes liberos immatura morte soleat afficere, III. 427. liberorum res an jure naturæ acquirantur parentibus, *vide* Acquiri. Liberis an debeantur alimenta, & quo sensu, II. 369. an alendi vulgo quaesiti, & ex incesto nati, 371. Liberos cogendi jus, 202. Liberorum cum parentibus matrimonia contra jus naturæ, 209

c. Liberorum nomine qui veniant in Jure, I. 25. Liberis nihil sanctius corpore parentum, II. 275. natura necessitatem imponit habitandi cum parentibus, 277. Liberorum officium erga parentes, 234. Liberi naturali ratione sunt instrumentum patris, eique acquirunt, &c. 235. 338. ut succedant, æquissimum, ac honestissimum esse, male fingit Grotius, 405. succedunt in omnia jura parentum, etiam eventualia, 402. ex delicto patris puniri nequeunt, III. 446. Liberos interficiendi jus improbatum a melioris notæ JCtis, 243. Liberi regulariter in regnis non succedunt, II. 429. omnes jure naturæ æquales sunt in juribus privatis; in publicis vero præfertur mas, & is natu major, 439. quo sensu vivente patre dicantur domini bonorum paternorum, I. 32. duorum fratrum, vel sororum, nubere invicem jure nat.

- & Romano possunt, II. 304. Liberi naturales qui, 238. hos inter, & spurios, legitimosque, discrimen a natura est, *ibid.* item inter emancipatos, & non emancipatos, *ibid.* Liberis ex concubina natis quid debeatur, 307. Liberi ex vere servis nati cur servi nascantur, vera ratio, 335. 336. *Vide* Pater. Filius.
- Libertas* quo sensu naturalis, III. 457.
- IV. 69. dicitur dupliciter, *κατὰ φύσιν*, *καὶ κατὰ ἐπιχώριον*, III. 458. opponitur rebus, I. 191. victis merito aliqua relinquatur, etiam imperium ipsis auferatur, IV. 266. restituenda cum injuste erepta est, etiam ab his, qui eam iusta ratione ab ereptoribus capiunt, 275. servo data pro oculo, & dente excusso, 248. debetur servo post longas operas, & valde magnos labores, 251. Libertatis nomen inanis umbra, I. 210. Libertatem uni penitus tradere populus utrum possit, 175. pro libertate pugnare, etiam cum injuste fiat, veniam meretur, IV. 192. Libertate vita potior, *vide* Vita. Libertas quando iusta belli causa, II. 173. 457. Libertas, an pax placeat, gravis interdum deliberatio, III. 509. *seq.* I. 353. Libertati præferenda vita totius populi, III. 509. Libertas populi quid significat, I. 190. *seq.* subditorum obligatur ex facto superiorum, III. 619. Libertas bellandi non præsumitur abdicata, 137. Libertas *civilis*, I. 191. est jus regendæ per se reipublicæ, III. 509. sine summo imperio intelligi non potest, I. 164. 351. non iusta 168. *n. naturalis* facit ne quis cogatur absque culpa, III. 184. pars ejus retineri potest, non retenta parte imperii, I. 351. *tacita*, ut a quibusdam vocatur, non semper retinetur a populo in reges delinquentes, 349
- c. Libertatis status quid Grotio significet, I. 31. Libertas definitur 290. II. 605. III. 468. a natura indulta est, I. 290. parilis civium in statu regio, & populari, 291. *seq.* inter publicam, & privatam, multum interest, 289. publica bello victis auferatur, privata non nisi bello captis, 256. Libertas civitatis in quo consistat, 294. (*vide* Autonomia) Libertati suæ cur quis renunciare possit, vera ratio, II. 333. Libertas differt a voluntate, 603. *seqq.* non amittitur subjectione, 338. quando iusta belli causa, III. 468. quibus modis auferri possit, *ibid.* § 469. jure naturæ in penam auferri potest, IV. 78. Libertatem ab oneribus publicis ad defensionem civitatis destinatis an quis per præscriptionem temporariam acquirere possit? negatur, II. 195. Libertas agendi bonum non est ex decreto, sed a voluntate hominis, assistente Deo, III. 29
- c. *Liberti* qui, IV. 209
- Licere*, vox ambigua, quas significationes habeat, III. 657. *seq.* accipitur dupliciter, vel sensu exteriori, vel interiori, IV. 172. interdum dicitur, ubi nullum contra proditum est remedium, II. 671. quædam indirecte licent, quæ directe non licent, III. 100. *seq.* quantum liceat in bello, partim nude spectatur, partim ex promisso antecedente, IV. 297. Licere, pro jure externo, II. 671. III. 658. IV. 172. Licere quædam dicuntur, quæ rectius aliter sunt, III. 657. quædam dicuntur, ob impunitatem, 658. IV. 174. Licere oppositum ei, quod decet, aut oportet, III. 658. IV. 172. *seq.* II. c. 565
- c. LICINIUS Imperatoris historia, I. 161
- c. *Licitatio* in ea cedit fundus naturaliter ei, qui plus, at jure civili creditori, qui idem offert, II. 327. 328. *Licitando pluris, vel minoris, partes circumscribere se posse*, quo sensu JCI dicant, 697
- c. *Ligatio* Apostolis concessa a Christo qualis, I. 244
- c. LIGNANO (*Job. de*) scripta de bello, P. 82
- c. *Ligures* cur a Romanis restituti, IV. 183
- Limen*, & *limes*, idem, IV. 110
- c. *Limis*. *Limus*, IV. 148
- Limitati* agri, II. 129. 474
- c. *Limitatus* ager quid, II. 491. non acquirit incrementa fluvialia, *ibid.* sed cedunt occupanti, 492. *Limitatum* jure naturæ omne territorium asserit H. COCEIUS, 155. *vide* Ager.
- c. *Linea* prima in successione regnorum habet jus actuale, reliquæ eventuale, H. 447
- c. *Lingensis* controversia, I. 383
- c. *Linguarum* de confusione Babylonica *varia*

ræ sententiæ , II. 80. 81
Literis belli denunciatio fieri potest , III.
 643. per literas inter absentes pacta nu-
 da quo jure judicentur , *vide* Pacta. *Li-*
tera Marca , III. 622. c. 630. *Litera-*
si excepti a pignorationibus subditorum
 pro civitate jure civili , 624
 c. *Literarum* cultores occidi jure belli pos-
 sunt , IV. 214
Liter Christiani quidam plane improbarunt ,
 I. 107. omnes an lege evangelica pro-
 hibitæ , 96. *seq.* damnum etiam injustum
 ferre prius oportet , quam litigare , II.
 16. Lites juris controversi ex utraque
 parte non sunt improbæ , III. 491. Li-
 tigare Christianis quo sensu vetitum , I.
 96. III. 504. *seq.*
 e. *Litium* privatarum eadem ratio est , quæ
 bellorum , III. 500. Litem contestantes
 quasi contrahere dicuntur , 501
Littus quorum , II. 122
 c. *Littera* quo sensu JCtis dicantur res
 nullius , II. 143. & jure gentium pu-
 blica , 147. quo sensu esse populi Ro-
 mani , dicantur a Celso , 149. cur qui-
 libet in iis ædificare possit , 90. cur o-
 mnibus pateant , 110. in iis ut non nisi
 ex Prætoris decreto liceat ædificia pone-
 re , quomodo potuit statui , 149. de lit-
 toribus pugna Neratium inter , & Celsum ,
 componitur , 148, 149
 e. *L I V I U S* : de eventu bellorum , P. 75,
 78. de bello justo , I. 122. III. 578.
 ejus locus de jure gentium male a Gro-
 tio ad jus gent. secundarium applicatus ,
 I. 126. de lenitate legum Romanarum ,
 159. de Dictatoria potestate , 272. de
 provocatione ad populum a regibus ,
 319. de Senatu subordinato imperio po-
 puli , *ibid.* de pudicitia , II. 32. de
 transitu Pœnorum per Gallias , 103.
 quibus rebus amicitia violetur , III. 533
Locatio conductio facta a rege sine ex-
 pressa mercede an valeat , III. 51. in
 Locatione conductione casus , qui usum
 impediunt , damno sunt conductoris ,
 II. 666. Locationis conductionis natura ,
ibid. Locans pluribus operam , an a sin-
 gulis mercedem in solidum exigere pos-
 sit , *ibid.* Locator tertio rem locans ,
 conductori tenetur de eo , quod per-
 cipit , *ibid.* Locator operæ ad quid te-
 neatur , *ibid.* Locator jus habet exi-
 gendæ pecuniæ promissæ , etiam si nihil

conductor utilitatis ex ea re perceperit ,
ibid.
 c. *Locatio conductio* ad quod genus con-
 tractuum referri possit , II. 686. defini-
 tur , 713. Locatio quid differat a ven-
 ditione , 713. 714. *Vide* Relocatio. Lo-
 cata re , vel ejus usu , vel fructibus ,
 vel pecudibus , vel operâ , vel opere ,
 cujus horum omnium periculum sit , 714.
 Locator si damnum det conductori , his
 id compensare nequit cum eo , quod lo-
 catori debet , IV. 319. *vide* Conductor.
 c. *Locorum* perfida cavillatio , II. 152
Locupletatus ex re aliena , eatenus ad
 restitutionem tenetur , & quare , II.
 559. *seq.*
 c. *Locupletior* factus ex re aliena cur te-
 neatur ad refarciendum , vera ratio ,
 P. 51. II. 573. Error Grotii circa hanc
 materiam , P. 51
Locus incultus non censetur occupatus ,
 nisi quoad imperium , II. 69. sive sa-
 cer , sive profanus , postliminio rece-
 ptus cujus sit , IV. 119. qui contrahit
 in loco , legibus ejus loci subjicitur ,
 II. 587. quo loco in conventibus fede-
 re debent qui populo olim libero impe-
 rant , 526. Loca in solo pacato posita
 quo casu recte occupentur a bellante , 61
Locutio de futuro nostræ potestatis quotu-
 plex , II. 585. Locutionis ambiguae u-
 surpatio quando licita , III. 567. 570
 c. 609. 613
 e. *Lubecenses* , orto bello inter Suecos , &
 Danos , commerciorum cum Suecis liber-
 tatem , ut jure gentium receptam , fla-
 gitantes , III. 599
 c. *LUCANUS* : de bello , & jure ,
 oppositis invicem , P. 41. de Justitia
 causæ in bello , 77
 e. *LUCIANUS* de tyrannicida , III.
 178
 e. *LUCRETIA* apologia , III. 256
 e. *LUCRETIVS* de belluarum usu in
 præliis , III. 588. 589
Lucrum alter alteri potest prævertere , ma-
 xime si causa sublit , II. 72. ex re a-
 lienâ restitui oportere , juris est naturæ ,
 P. 21. II. 559. ob Lucrum cessans per
 solutionem tardiores res pluris vendi
 potest , 663. & ex pecunia mutuo data
 merces juste exigere , 669. cui lucrum spe-
 ratum , sed non debitum decedit , de
 damno agere non potest , 66
 B b b b 3 c. Lu

- c. Lucrum percipi potest vel ex re, vel ex opera, s. actione, II. 727. ejus cessatio quomodo æstimetur, III. 191
- c. LUCULLI æstuarium quid, II. 151
- c. LUCUMI testamentum, II. 624
- LUDOVICI, & Galeatii controversia de Mediolano, II. 390
- c. LUDOVICI Pii donatio, fabula, I. 300
- c. LUDOVICUS excusare tentavit Grotii fictionem de Deo semoto ab obligatione juris, P. 55
- c. Lupanaria nunquam licita, sed saltem quibusdam in locis impunita, III. 674
- c. LUPPI (Job.) scripta ad jus belli spectantia, P. 82
- c. LUTATI sponsio irrita cur fuit, III. 129
- c. Luxus prætextus egenis nullum jus dat in res divitum, II. 95
- c. LYCURGUS. Polybitæ tutor, I. 304. Carillo regnum restituit, II. 462
- c. Lytron exigendi jus a natura est, IV. 405. ante mortem non solum an ab hærede debeatur, 406

M.

- M** Accabæi bello adjuvarunt extraneos III. 97. (vide Asmonæi) Maccabæorum resistentia qualis, I. 342. fœdus ineunt cum Romanis, & Lacedæmoniis, III. 98. fratrum innocentum necem Sabbatho ulciscuntur, 270. Maccabæorum arma quomodo defendi possunt, I. 342
- c. Maccabæi jure restiterunt Antiocho, I. 370. seqq.
- Macedonum lex quædam injusta, III. 429
- c. Machina bellicæ quænam, & quatenus licitæ, III. 579. 580
- c. Macula levis notæ quænam dicantur, I. 69
- c. Magia ludibria a bello procul esse jubentur, III. 589
- Magi post baptismum artem suam cogebantur deferere, I. 106
- c. Magister quo jure castigare possit discipulum III. 350. Magister navis quis dicatur, II. 641
- Magistratus naturaliter jus habet belligerandi, I. 168. non est in statu Deo, aut legi evangelicæ contrario, 90. minister est iræ divinæ, 102. bonus ad

militiam usurpare potest voluntatem non bonam modo aliorum, sed & malam, III. 545. minor bella gerere num possit, I. 168. an contra majorem, si injuste agat, 338. seq. (vide Necessitas.) ei contra majorem parendum non est, etiam cum bona imperare videatur, *ibid.* naturalis, & perpetuus est vir bonus, III. 273. magistratus non obligat, ubi imperium summum est penes populum, 91. obligatur populo interdum, & ex quibus causis, 184. seq. cui magistratus collatio mandata est, tenetur eligere eos, qui digni sunt, 180. Magistratum suscipere, Clericis prohibitum, & quare, vide Clericus. Magistratum nemo multo conamine debet affectare, & quamobrem, 284. 290. a magistratu res publica, vel singuli, etiam exactam requirere possunt diligentiam, si lex id jubeat, 180. Magistratus inferiores summum imperium habenti juste resistere non possunt, I. 338. seq. Magistratus Christiani Pauli tempore, 89. Hebræi non restiterunt malis regibus, 339. seq. Magistratus ex quibus damnis teneatur, III. 184. seq. Magistratus an teneantur eo, quod a nautis cautionem non exegerint, *ibid.* oppidanos quatenus obliget magistratus, IV. 410

c. Magistratus a Deo institutus, I. 139. in quem finem, 115. non puniendo malos damnum dat, III. 197. nec expellere, nec retinere absque justa causa invitos cives potest, II. 330. ejus potestas cessat in alieno territorio, I. 234. quo jure conscribat copias in subditos refractarios, 225. Magistratum inter, & subditos, status belli per naturam rerum intelligi nequit, 357. Magistratus ob privatos excessus non desinit esse magistratus, 358. nec ob publicos, utut manifestos, *ibid.* secus si evertere velit Rempublicam, 359. (Vide Rex. Princeps. Subditi.) Magistratus constituendi jus pertinet ad jura publica, 250. Magistratus inferior si bellum gerat, an id possit dici minus solenne 223. suo jure nunquam jus belli inferendi habet, 224. 225. jure tamen necessariæ defensionis privatum bellum gerere potest, 224. Magistratibus inferioribus nunquam licitum est bellum contra superiores, 365. vera ratio, *ibid.* Magistratus civiles a jure

- jure sequelæ immunes, I. 395. a Magistratu subdito ut provocare, f. appellare non liceat, non pugnat cum persona subditi, II. 197
- c. MAHARBALIS factum, IV. 411
- c. MATHUMEDS Eubœa capta quomodo proditorem circumvenit, III. 152
- Mabunatistarum* opinio de necessitate restitutionis, IV. 175
- Majestas* pro dignitate imperantis sumitur, I. 205. quid sit, *ibid.* cur tot legibus munita, 331. *seq.* major ex nobilitate generis, II. 381. foedus, ut majestas alicujus comiter colatur, quale, III. 95. in majestatis controversia, quis vocabulum ejus interpretari debeat, 132. contra majestatis legem peccat, qui injussu principis alteri bellum facit, I. 168
- c. Majestatis vox quid denotet, III. 152
- radix, f. stirps Majestatis, I. 232. inter realem, & personalem, distinctio Doctorum absurda, 257. Majestas tribui potest & domino, & vasallo, 323. an corpori foederato, an singulis foederatis, *ibid.* Majestas læsa, primum crimen, 361. idque morte puniri, non repugnat rationi naturali, 131. Majestatis judicium, f. lex, quibus poenis sæviat in perduelles, III. 448. Majestas populi Romani quando læsa videbatur, 108
- c. MAIMONIDES: de non esu sanguinis, I. 61. quibus legibus gentiles teneri crediderit, 63. de Pontifice subiecto regi, 238. ea, quæ virtutis sunt, distinguit a debito juris, III. 74
- Majoratum* jura tempore amittuntur, II. 169. Majoratum successio in regno Castellæ, 385
- c. Majoratus quid, II. 192. longo tempore non possunt acquiri, *ibid.*
- c. *Majores* inter, & *Minores*, distinctio est a jure civili, II. 236
- c. MALDONATUS quas causas divortii ex decretis Ecclesiæ notavit, II. 255
- Malefici* atroces, qui pullius civitatis partes sunt, a quovis puniri possunt, IV. 300. negatur, c. 309
- Maleficium* quid, III. 179. quæ quasi ex maleficio, II. 4
- c. *Malitiam* ad plenam quænam concurrant, IV. 210
- Malorum* opera uti aliquando cogimur, III. 185. uti licet, sed consistit hoc jus intra interficiendi alterius licentiam, 669
- c. *Malorum* opera in re justa uti licet, III. 587. ex Malorum impunitate quid concludendum, P. 78
- Malum* declinare, est ex appetitu naturali, & honesto, III. 292. non est faciendum ut inde eveniat bonum; hoc in iis locum habet, quæ semper mala sunt, 562. qui malum facit, malum ferat, 259. quantum quisque mali fecit, tantum eum pati, naturaliter justum, I. 82. III. 259. quæ ad declinandum malum male fiunt, maxime sunt excusabilia, 292. Malum minus, ubi electio nequit evadere, rationem boni induit, 483
- c. Malum per se, & intrinsece, non datur, I. 49
- c. MANCINUS ex sponsione Numantinis deditus, & reversus, jure postliminii in omnia jura sua restitutus, III. 126
- c. *Mancipatio* quid, II. 499
- Mandantis* morte an pereat mandatum, II. 593. Mandator ad quid teneatur, 662
- c. Mandans factum illicitum, tenetur etiam ad damna ex eo secutura, I. 193
- Mandatarius* mandatum excedens quando nos obliget, II. 593. a sumtibus factis indemnis præstari debet, & quare, 662. in quantum teneatur ex culpa, & dolo, IV. 410. obligat mandatorem, etiam cum mandatum excedit, II. 591. obligatus contra mandatori, IV. 408. *seq.* cum Mandatario qui contrahit, etiamsi mandatarius mandatum excedat, obligatur, II. 593. *seq.*
- c. Mandatarius cur sumtus in negotio mandato repetere possit, vera ratio, II. 700. non potest conveniri a domino de casu, 699. exceptiones, *ibid.* ejus morte finitur mandatum, 647. 648
- Mandatum* quid, II. 656. contra mandatum principis arcanum agens legatus principem obligat, sed se principi, (*vide Legatus*) IV. 409. Mandati actio an detur in hæredem, II. 592. Mandata publica, quæ nautis dantur adversus piratas, III. 184. Mandatum generale, & speciale in bello, IV. 290. Mandatum excedens, & sic cum alio contrahens, ad quid obligatur, 409. 410. an impleri possit per æquipollens, III. 143
- c. *Manda-*

- c. Mandatum definitur, II. 683. quid differat a deposito, *ibid.* qualis sit contractus, 651. non est contractus mixtus, 689. Mandatum suscipere non posse servos, & filiosfamilias, leges Romanæ nullibi statuunt, *ibid.* etiam deportati suscipiunt, *ibid.* impleri nequit per æquipollens, III. 171. Mandati actio quid, II. 640. datur tantum intra contrahentes, 574
- c. Manes quid antiquis, III. 251
- c. Manichæi qui, III. 406. quatenus accusari poterant, 402. Manichæorum hæresis crimen publicum declaratum in l. 4. §. 1. C. de her. III. 386
- MANLI (Cn.) bellum Gallo-Græcis injussu Senatus illatum, quale, III. 642. c. 653. l. c. 227
- MANLIUS (L.) tribunos plebis jurejurando etiam in re injusta obstringit, IV. 302
- Manliana imperia, IV. 290
- Manusctudo secunda virtus a Christo præcepta, etiam Jure Romano commendata, I. 147
- Manubia quid, IV. 37. c. 62
- Manus mortuæ II. 227. c. 337. Manibus initium sit possidendi res mobiles, 471
- c. Manum conferere quid, P. 41
- Mannissio jure gentium voluntario introducta, & quare, IV. 251. facta ab hoste nobis nihil detrahit, 118. interdum omitti sine peccato nequit, 251
- c. Manumissio quid, IV. 259. tum publica, tum privata, apud Romanos quomodo fiebat, II. 336. 337. facta a filio ignorante mortem patris mandantis cur valeat jure civili, 646
- MARCELLI (M.) moderatio in victoriis, IV. 228
- c. MARCELLI distinctio non intellecta a Grotio, IV. 179
- c. MARCELLINUS de defensione sui ipsius, I. 122
- Marchionatus facilius testamento relinquitur, quam alia ditio, & quare, I. 195
- c. MARCULPHI formula de rescindendo matrimonio, II. 262
- Mare commune cum dicitur, an intelligi debeat civibus Romanis, II. 122. continet terram, 58. forum mundi, *ibid.* per contractum ne ab altera parte navigetur, pars altera non occupat, 127. sinus, & pars Maris occupari potest est, 121. quomodo, & quamdiu duret ista occupatio, 124. Maris imperium, non dominium occupatur, *ibid.* seq. Mare nec a privatis, nec a populo possideri potest, 57. Romanorum, Græcorum, Sinopensium, quo sensu dicitur, 122. 126. in Mari cessat judicium, l. 164. Mare an proprium fieri possit, an terra contineatur, 57. seq. non divisum, 58. in fundum admissum, 124. occupatione omissa ad naturam redit, 124. navigandi jus in Mari, *ibid.* impetium in mari quorum sit, *ibid.* seq. Maris pars quatenus occupari possit, 121. seq. 123
- c. Mare constat tribus partibus, II. 85. ejus substantia diversa ab ejus usu 84. 141. hic usus duplex, 87. vel proprius, & naturalis, vel accidentalis, 141. quoad substantiam, & proprietatem, occupari posse, quoad usum non, ait H. COCCREIUS, 142. ejus proprietas, s. dominium occupari nequit, 85. 145. neque proprietas ejus alvei, quamdiu aqua tegitur, 86. neque littorum, *ibid.* occupari tamen potest quoad imperium, *ibid.* §. 88. quo sensu Jctis dicitur res communis, & publica, 143. 147. in usu Maris communi præventioni locus est, 143. jus proprium maris ad aliquem pertinere dicitur intuitu usus, non proprietatis, 150. Mare quomodo sit res nullius, 146. male comparatur aëri, *ibid.* male dicitur res liquida, 88. Mari cur terram contineri, crediderint veteres, *ibid.* Mare non occupatum intelligitur occupata terra, 152. nec quoad imperium, nec quoad proprietatem, *ibid.* Maris termino mutato, an etiam imperii fines mutati videantur, 155
- Mares fœminis præferuntur in regnis a populo delatis, II. 381
- c. Marem, & fœminam pro uno haberi, naturale est, II. 275
- Mariandyni, IV. 249
- Maritus caput uxoris quo sensu, II. 203. jus habet naturaliter in corpus uxoris, 205. jus habet rescindendi factum juramentum ab uxore sua ex L. Hebræa, III. 14. seq. II. 230. cui lex permittit uxorem adulteram occidere, an si occidat, justus sit coram Deo, III. 284. ne maritus pro uxore conveniatur, 618. ma-

- maritale imperium , III. 185
- c. Mariti jus in uxorem probatur , & exponitur , II. 247. Marito quæ jura in uxorem naturâ competant , 251. Maritus non potest conveniri si dos casu percat , 699. exceptiones , *ibid.*
- MARIUS præ armorum strepitu leges non audit , P. 3
- c. MARS ut belli arbiter , ita & vindex , P. 41
- c. MARTINI Arragonia regis consilium de eligendo successore , I. 303
- c. MARTINI Episcopi elogium , IV. 16
- c. Martyrum exempla non probant jus non resistendi principi , I. 364
- Masculina pro communibus , III. 135
- c. Masculinus sexus potior fœminino , II. 443, 444, 450. Masculinum genus quod etiam fœminas complectatur , id civili demum jure obtinet , non ergo inter Principes , III. 159
- c. MASINISSÆ quo jure Sophonisbe denegata fuit a Scipione , IV. 54. 59
- c. Massienses cur pro lubitu vectigal fœdam suam transeuntibus imponere potuerunt , II. 109
- Mater quomodo certior patre , II. 374
- c. Matrem esse dominam partus sui jure soli , negatur , II. 231. Mater , & filius non habentur pro una persona , 238. cur semper alere liberos , vel legitimos , vel spurios , teneatur , 404.
- c. Materteram non ducere potest ex fore re filius , II. 284. 302. 304. ejus viduo nubere licet , 288. uxoris materteram ducere licet , 293
- c. Matricis jus , vide Colonia.
- MATHATHIAS quo jure Judæum Græcis ritibus se polluentem occidit , III. 275
- Matrimonium cur institutum naturaliter , II. 304. 372. exterorum , Judæi pro nullo habent , IV. 299. familiæ fundamentum est , III. 293. non justum etiam inter cives , I. 168. n. promissum ab eo , qui conjugem jam habet , an , & quatenus valeat jure naturali , II. 590. contrahere , III. 657. ad quos gradus liceat , II. 208. seq. an cum infideli liceat ex lege evangelica , III. 100. cum pluribus lege evangelica non licet , I. 87. Matrimonium quid sit ex jure natura , II. 204. an irritum , deficientis consensu parentum , 207. seq. irritum cum alterius viventis conjuge , 208. apud veteres Romanos postliminio non restituebatur , IV. 116. Matrimonium ad *Morgengabicam* , II. 375. Matrimonii petitio , injusta belli causa , III. 475. contrahendi libertas nemini debet adimi , nisi præcesserit delictum , II. 72. vicinis negari non debet , *ibid.* leges , quæ exteris matrimonia negant , quid negent , *ibid.* Matrimonii fides æquiparatur vitæ , I. 85. jura ejus ex lege Christiana , II. 204. seq. *Matrimonia* non ineunda cum profanis , III. 100. quædam talia sunt ex lege , ut liberi ad hæreditatem non admittantur , II. 375. plurium uxorum olim licita , 206. cum propinquis sanguine , aut affinitate , unde , & quatenus illicita , 208. 212. parentum cum liberis , & liberorum cum parentibus , contra jus naturæ ; & unde illicita , 209. seq. an licita in gradibus expressis in Levitico , 212. fratrum , & sororum , quo jure vetita , & unde illicita , 214. Matrimoniorum contrahendorum libertas quibus , & quatenus debeatur , 72
- c. Matrimonium quid efficiat , IV. 82. quid naturâ ad illud requiratur , II. 306. absque benedictione nuptiali contractum non rescinditur , 310. metu contractum ipso jure nullum est , 629. non tamen patre cogente initum , 630. etsi daretur esse Sacramentum , dissolvi potest , 253. Matrimonia redintegrantur postliminio , IV. 159. ob denegata bellum nunquam inferri potest , III. 466. cum extraneis , vide Extranei. Vide Conjugium. Nuptiæ.
- c. *Matthæi cap. V.* contenta , quibus bella , & judicia capitalia improbari videntur , explicantur , I. 146
- c. MAURITIUS *Elector Saxe.* non violavit fœdus Chamborticum , III. 87. cur noluit adherere fœderi Smalcaldico a patre inito , 125
- Maxillam* obvertere , Hebræis quid , I. 99. c. 149
- Maximus natu* in regnis a populo delatis præfertur inter pares sexu , II. 384
- c. MAZARINI *Card.* sententia de Pontificia potestate , I. 242
- c. *Mediatio* quid , III. 495

- e. Mediatores* qui, IV. 372. qui constitui possint, & soleant, III. 495. eorum officium, *ibid.*
- Medii* in bello quando fiant hostes, III. 557. *seq.* IV. 285. ad quid teneantur, *ibid.*
- c. Medii* neutrius iudicium in bello sequuntur, sed utriusque bellantis factum pro iusto habent, naturali ratione, IV. 124. 149. 277. 286. neutri injuriam faciunt præsentem possessionem sequentes, 286. *Vide* Neutrales. Pacari. Vicini.
- e. Mediolanensium* sub Frid. I. impia sententia de juramento, III. 22
- c. Medium* rationis, & rei, Gronovio quid, P. 90
- c. MELCHISEDECHUS* cur Abrahamo benedixit, I. 123
- e. Melitenfium* controversia de piratis, §. 12. *ff. rer. div.* IV. 51. 52
- Membra* naturaliter homini suum, III. 180. in membra sua homini jus nullum, nisi corporis servandi gratia, 425. Membri conservandi causa interfectio licita, II. 7
- e. MENANDRI* monitum de se invicem tuendo, I. 391
- Mendacium* prohibitum, III. 565. quoniam auctores certis casibus admittant, *ibid. seq.* Mendacium dicere, & mentiri, apud Gellium quomodo distinguantur, 566. a Deo alienum, 571. strictè dictum quid, 568. an committatur respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur, 570. c. 613. dicitur multipliciter 566. quid sit, 562. alii laudant, alii vituperant, 565. ad Mendacium confugere, nota est infirmitatis, 571. *seq.* Mendaciorum inculpatorum exempla, *ibid.* Mendacii, qua illicitum naturaliter, quid materiale, 566. *seq.* quid formale, *ibid.* de Mendacio, & æquivocatione, Scholasticorum sententia, 573. c. 616. Mendacium pro vita, 572. *vide* Mentiri.
- e. Mendacium* an, & quatenus sit verum delictum, & obliget ad reparationem, III. 605. per se non est illicitum, 607. 610. sed res media, 608. omne licitum, quo jus alterius non læditur, 592. 614. in bello, & extra bellum licitum, 592. Mendacio quando in hostem uti liceat, IV. 23. Mendacium dicere, & mentiri, 1582. differunt apud Gellium, 609. Mendacii ratione non plus juris habet superior, quam alius homo, III. 615.
- c. MENDOZÆ* Legati Hispanici in Anglia casus, I. 236
- c. MENIPPUS* optime foedus divisit, I. 109. 114
- Mensura* ejus, quod res valent, II. 662
- c. Mensurâ* quæ res metiantur, II. 702. Mensura rerum omnium vel intrinseca, vel extrinseca, 703. ad rerum mensuram universalem quid naturaliter requiratur, 711
- Mentiri*, & occultare verum, distincta, III. 562. *n.* quando liceat, 569. *seq.* cur non mentiatui qui falsum dicit, quod verum esse putat, 566. c. 609. Mentitur qui dicit quod falsum putat, licet verum sit, 567. Mentiri apud volentem an liceat, 570. & cur, c. 614. hosti licere qui senserint, 572. & quidem rectè, c. 615. 616
- c. Mentiers* quando, & cur teneatur, vel non teneatur, III. 612. 613. 614
- Mercatores* in bello ab injuriis vindicari debent, IV. 200. laborum, & expensarum rationem habere possunt in constituendis rerum pretiis, II. 663
- ¶* Mercatores quinam occidi jure belli possint, qui non, IV. 215
- Mercatura* apud Hollandos pridem maxime viguit, II. 592. *vide* Commercio.
- Mercenarii*, II. 227
- c. MERCERUS* pirata, III. 146
- Merces* excepta a pignorationibus subditorum pro civitate, III. 624. exoticas olim Belgæ non emebant, II. 72
- c. MERCURIUS* furtorum protector, I. 46
- ad *Meretricium* civiles leges quomodo, & quare soleant connivere, IV. 5
- c. Meretrix* an possit, secuta copula, mercedem promissam petere? affirmatur, II. 576
- Meritum* ex libera voluntate, III. 425. omne est personale, *ibid.* universitatis quale, 422. ob meritum poena remitti debet, 290
- c. Messeniorum* cum Lacedæmoniis bella, II. 542. cur a Sacramento exclusi ab Agefilao, 543. eorum civitas semel extincta pristina jura non recepit, sed nova extitit civitas, IV. 161
- c. Metatores* qui, I. 356. a quibus expelli potuerunt, *ibid.*
- ¶* M. R.

e. **METELLUS** maluit exulare, quam pejerare, III. 23
 e. **M. templyphoseos** dogma causa fuit, cur autocheirian pro licita habuerint plurimæ gentes, & philosophi, III. 255
Metus a tercio illatus an actum vitiet, II. 589. alterius, an tollat jus transire volentis, 65. a vicino, an justa belli causa, 17. III. 456. solus non sufficit ad jus interficiendi alterum, II. 6. *seq.* Metus exceptio non liberat a religione jurisjurandi, IV. 301. qui pro justo habeatur in bello publico, 304. perpetuo durare non censetur, II. 7. incertus non est sufficiens causa ad cædem, III. 426. adversus hos metus quale petendum sit præsidium, II. 18. injustus quidam est quoad justitiam internam, quem tamen jus genium non improbat, IV. 304. ut is, qui infertur bello solenni utrinque, III. 184. & quare, IV. 303. an ut metus aliis injiciatur, senes, feminae, & impuberes, juste possint occidi, 202. *seq.* in contractu injectus an demi debeat, II. 660. Metus exceptio jurejurando eliditur, IV. 302. 420. ad bellum solenne non pertinet, si eo pax sit induta, 303. 420. quod metu belli justis exprimitur, non admittit restitutionem, III. 184. Metu expressum a latrone, & pirata, potest repeti, nisi jusjurandam accesserit, *ibid.* quod fit metu, magis excusabile, quam quod ob voluptatem, 295. metu qui promissit, si alter restitutionem denegat, ipse se potest restituere, IV. 420. an etsi jurata fuerit promissio, III. 11. 184. an hoc casu rex se ipse possit restituere, ut Bodinus censuit, 49. 51. qui ipse in causa fuit ut metu ad promissum cogeretur, jus amittit restitutionis, 184. ex Metu plurimæ nascuntur injuriæ, II. 6. Metu promittens an teneatur, II. 589. Metu quid faciens, absolute velle dicendus, *ibid.* Metu causam dans contractui quando ad restitutionem teneatur, III. 12. Metum inferens tenetur ad restitutionem, II. 589
 e. Metu injusti inventa non sunt jura, P. 70. is est saltem causa accidens justitiæ, 71. Grotius secus sentientibus non sufficienter respondet, 72. Metus non tollit voluntatem, sed libertatem saltem aliter agendi, II. 623. gravis quis dicatur, 629. justus quis, *ibid.* ab alio, quam

cui promissum est, illatus si sit, quid juris, *ibid.* quid si promissor inde lucretur, *ibid.* Metus utut injustus non vitiat negotium, II. 694. metu justo contractum negotium cur subsistat, vera ratio, *ibid.* Metus belli jure naturæ semper justus est, 695. in justum, & injustum distinctio juris civilis inter gentes bellum gerentes allegari nequit, IV. 315. Metus solus non dat jus vim hosti inferendi, II. 30. vicinæ potentia non dat justam belli causam, 50. III. 466. duobus casibus exceptis, II. 51. Metus non impedit consensum, III. 195. necum justus, 196. Metu qui rem extorquet, sit ejus verus dominus, at tenetur ex delicto ad reparandum, II. 582. Metu qui peccat, æque reus est, at minuitur quodammodo æstimatio injuriæ, III. 366. Metus quatenus excuset a delicto, 369
Meum vi possum repetere, etiam cum periculo innocentum, III. 556. plus, quam meum, accipere possum, si meum consequi nequeo, *ibid.* sed sub onere restituendi ejus, quod plus est, *vide* Debitum. pro meo, quod consequi non possum, aliud æquivalens juste possum capere, 555

c. **Meum** quid sit, II. 567. *vide* Nostrum. Suum.

c. **MEZENTIUS** cur a populo in judicium raptus, I. 374

Migratio in locum alienum, populum non immutat, II. 525. subditorum, in terram ejus, quicum pax inita, eam non dissolvit, IV. 335

c. Migratione non definit esse civitas, populus, rex, II. 542. quid si pars populi migret, *vide* Colonia.

Miles quid in largissimo significatur, IV. 388. Milites sacri possunt natura omnes subditi, 334. *seq.* scribere licet tempore induciarum, 384. qui suo sumtu militant, quantum justitia interna capere possunt ex præda, 290. c. 294. an si qui partis ejus hostibus, cum qua nobis pax est, militant, pax censeatur rupta, 321. Miles de incendiis, & raptu sine jure publico, an teneatur, 176. Milites Christiani sub Juliano, I. 113. sub Diocletiano, *ibid.* Militis Christiani officium, 114. Milites Judæi externis militabant, 91. Militi quæ ex præda cederent apud Romanos, IV. 46. Milites ab Ecclesia non excommu-

- nicati, I. 108. quomodo tenentur ex bello injusto, IV. 175. Militibus datus com-
meatus prodest & duci, 388. Militum
nomine qui veniant, *ibid.*
- c. Miles contumax cur capite puniatur,
I. 261. Milites quo casu sint instrumenta
civitatis, quo non, IV. 55. Miles ne
sine mandato pugnet, id non Romano
demum jure statutum est, sed ex ipsa
naturali ratione sequitur, 292. 293. pri-
vatum, absque jussu, & necessitate hosti
damnum dans, cui inde teneatur, 296.
Milites olim tituli dicti, III. 465. bapti-
zati, I. 158. sacrificantes, & postea pœ-
nitentes occidere noluit Julianus, 159.
Milite Christiano usi plerique principes
gentiles, 160. Milites Romani non suo
jure fecerunt Imperatores, II. 551. duo
uterum plenum quomodo diviserunt, III.
154
- Militare* propter prædam, aut stipendium
præcipue non licet, III. 528
- c. Militare alii, non habita ratione justitiæ
causæ, & propter stipendium præcipue,
an liceat, III. 536. 537. 546. 547
- Militia* pœnitentibus olim interdicta, &
quare, I. 112. interdicta clericis, *ibid.*
eam ecclesia vetus probat, *ibid. seq.* mer-
cenaria, sine delectu causæ, improbat,
ibid. Militiæ repetitio qualis damnata Sy-
nodo Nicænsi, 110, *seq.* Militiam con-
cedit Origenes internum Christianis, 105.
Militiam, & capitalia supplicia, concedit
illis Tertullianus, *ibid.* ob quas causas
Judæi detrectaverint, 106. quas ob cau-
sas olim etiam Christiani, *ibid. c.* 155. &
quo casu, *c.* 155
- c. Militiæ deserendæ præceptum Christi nul-
lum extat, I. 143
- c. MILTONI sententia injuriosa de pri-
morum Christianorum patientia, I. 373
- MINEVÆ calculus, II. 219. *c.* 318. ejus
vera ratio, *c.* 320
- Ministorum* ex facto aliquem obligari si
quid utiliter sit gestum, quo sensu acci-
piendum, IV. 409. obligatur summa po-
testas, etiam cum minister fecit contra
mandatum arcnum, *ibid.* sine sua culpa
ut quis obligetur, non est juris gentium,
III. 185
- Minor* annis hosti obligatur, IV. 70. Mi-
nor an promittendo obligetur, II. 587.
Minorum beneficia sunt ex jure gent.
non civ. *ibid.* Minoris imperium quare
sit invifum, P. 12
- c. Minores XVII. annis excluduntur a se-
quela bellica, I. 395. Minorum promissio
valet jure nat., non civili, II. 617
- c. MINOS ab aliis justus, ab aliis crude-
lis vocatus, P. 75
- c. *Minutianum* exercitum cur a præda ex-
cludit Cincinnatus, IV. 63
- c. *Miracula* existentiam, & providentiam
Dei probant, P. 57
- Miraculosam* potestatem primæ Ecclesiæ cur
Deus dederit, eandemque postea sustu-
lerit, I. 102
- Miser cordia* Dei an nos doceat supplicia
capitalibus non uti, III. 280. quæ pec-
cata præcipue respiciat, 281. ejus præ-
termissio puniri non debet, 287. quod
ex Misericordia debetur, id armis juste
deposci nequit, 462. Misericordia digni,
qui bello capiuntur, IV. 245. Misericor-
diæ ara apud Athenienses, III. 416
- c. Misericordia juxta quam justitiam exer-
cenda, I. 37
- Missilia* quomodo fiant capientium, IV. 44
- c. Missilium acquisitio est originaria, II.
519
- c. MITHRIDATIS oratio ad milites,
III. 342. quo sensu dixit, *paucos liber-
tatem velle*, I. 291
- c. *Moabitæ* etsi Judaismum professi non ad-
mittebantur ad honores, I. 67. eorum
arbores cur excisæ ab Israëlitis, non vero
arbores Cananæorum, IV. 233
- Mobiles* res quando fiant singulorum ca-
pientium, IV. 33. Mobilia generaliter
postliminio non recipiuntur, 120. immo
utique recipiuntur, *c.* 165
- c. *Mobiles* res æque, ac immobiles, non
in præda sunt, sed postliminio redeunt,
paucis exceptis, IV. 165. 166. 167. Mo-
bilia non sunt accessio personæ, non
magis, quam immobiles, III. 234. Mo-
bilibus de rebus restituendis cur vix ulla
pace caveri soleat, IV. 358
- c. *Moderamen inculpatae tutelæ*, vide De-
fensio. Fuga.
- Moderatio* in belli jure circa personas, IV.
194. in bello ad quid etiam civiliter pro-
fit, 229
- c. *Modestia* opposita vitia, P. 89
- Modus* in præna unde petendus, III. 291.
- Modi habendi imperium qui, I. 189
- Mœnia* urbis, sive muri, cum diruuntur,
an intreat jus civitatis, II. 525. reficere
muros

- muros licet tempore induciarum, IV. 385. ne quis locus muris cingatur, quomodo intelligendum, III. 142. fœdus de diruendis muris quale, 95. *vide* Muri.
- c. Mola* in mare jactæ cui cedant, II. 86
Monachi a cæde liberi esse debent, IV. 199
- s. Monachi* præfecto Prætorio subjecti, I. 239. occidi jure belli possunt, IV. 214.
- c. Monarchæ* plures ejusdem regni esse possunt, I. 251, 254. vocis etymologia, 252
- s. Monarchicum* statum qui populi prætulerunt populari, I. 262. in eo qualis libertas, 293. variæ causæ cur hic status passim inter populos prælatus fuit, *ibid.* in eo exercitium, non jus imperii restringi potest, 308
- s. Monasteriensis Pacis* elogium, IV. 140. sedis Romanæ contra eam absurda protestatio, 18. 19
- s. Moneta* valor, II. 712. Monetam cudendi jus cui competat, I. 388
- Monomachiâ* bellum finire an liceat, IV. 336. Monomachiæ de regno quis effectus, 337. *vide* Certamen singulare. Duellum.
- Monopolia* quæ licita, quæ contra jus, & quæ contra charitatem, II. 664. *seq.* *vide* *Coemptio*.
- s. Monopolia* jure nat. licita, II. 118. 710. cur in bene ordinata rep. prohiberi soleant, 118. 119. 710
- c. Montibus* discretâ imperia, II. 157. Montes asperi sunt res nullius, 92
- Mors* purgatio in pace an admittenda, IV. 333. Morari in territorio alieno an licitum, II. 68. Morandi jus per aliquod tempus, inter utilitates innoxias refertur, *ibid.*
- s. Moræ* licentia in territorio, ubi transitur, cujus sit juris, II. 109. aliquando tempus ejus definiri solet, 110
- Moralia* non consistunt in puncto, I. 97. Moralium incertitudo unde, III. 482
- c. Moralium* rerum natura non cognoscitur ex operationibus, sed ex causa, I. 279
- Morbi* contagiosi an proprie sint poenæ, qui nominantur in libro Moïsis, III. 259
- c. Morbus Gallicus*, justa divortii causa, II. 254
- Mores* generales in aliqua parte mundi non faciunt jus naturæ, III. 304
- c. Mores*, & Jus naturæ, Jctis Rom. synonima sunt, II. 301. per Mores quid Gro-
- tius intelligat, III. 645. *contra bonos mores nihil faciendam*, regula Juris Romani, P. 94
- c. Morganatica* lex, vocis origo, II. 305. eadem, quæ Salica, 306. Morganaticum conjugium quid, 417
- Mori* Hebræis dimitti vocatur, III. 247
- c. Mori* pro patria non solum licet, II. 34. sed & lex naturæ est, I. 134
- Mors* quid significet, III. 135. in materia favorabili, II. 391. ejus, qui acceptare promissum debuit, non transfert jus ad ipsius hæredes, 593. mandantis, tollit præsumptionem, quod mandatum implere voluerit, 593. scelerati, quo sensu ipsi melior sit vitâ, III. 267. universitatis quid, 421. deportationem quando comprehendat, 135. pro vera religione quanti facienda, I. 349. 346. quæ Mortis vitandæ causa injuste sunt, levius puniende, III. 292. Mortem pro aliis oppetere, lege evangelica præceptum, I. 87. ad mortem damnare an liceat etiam ex iis delictis, quæ in lege Moïsaica morte non puniuntur, *vide* Supplicium. Mortem meritos committere in pugnam, contra officium est boni magistratus, II. 17. Mortem inferre sibi, utrum liceat, III. 246. qui sibi intulere, prohibentur sepultura, *ibid.* quare, cum tamen inde non lædantur, 306. quidam eo malitiæ processere, ut non nisi morte emendentur, 281. *seq.* Mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, quando non, II. 8. *seq.* Mortem æternam aggressoris an quis sua morte cavere debeat, I. 165. *Mortis casus* expressio quando extendatur ad casum non nati, III. 142. Mortuorum corpora male tractare, contra jus est gentium, III. 240. *seq.* IV. 5
- c. Mortem* inter, & delictum, extra homicidium, nulla est proportio, III. 355. Mors concupisci potest, nec tamen evitari, II. 606.
- c. Mortuos* sepeliendi necessitas, III. 249. non est a natura, 250. *vide* Sepultura.
- c. Morticini* tactus, & esus, prohibitus Judæis, quo jure, I. 69
- Mors* s bellum infert Amalecitis, I. 85. Amorrhæis ob transitum prohibitum, II. 64
- c. Moïsis* leges morales duo continent, P. 94. etiam ea, quæ perfectionis sunt, comprehendunt, *ibid.* Et 95. adeoque

- prohibet etiam actus internos vitiosos , at non punit eos , III. 375. Moses virtutes quatenus in puritate animi consistunt , nec legibus præcepit , nec poenis munivit , I. 4. Moses in lege cur temporariæ saltem poenæ , ac præmia continentur , III. 406. ejus leges forenses quatenus hodieque statui possint , P. 9. II. 84. Moses lex per se ad salutem non fuit necessaria , I. 69. desit obligare mortem Christi , 71. Mosaicum jus triplex , 63. Mosaicæ legis triplex usus adhuc obtinet , 72. quo sensu dici possit imperfecta , 74. hujus legis tempus quo sensu imperfectius nuncu , et Christus , III. 351. Moses , & Christi , plane diversa fuere officia , II. 257. Moses non fuit Nepos Levi , 284. pro quam aqua pretium obtulit Edomitis , 102. quomodo exercitum Pharaonis per desertum serpentibus foeda traduxit , III. 587
- c. MOSES-BAR-CEPHU : de duplici lege Adamo agnita , P. 36
- c. MUCIANUS nutantem Vespasianum firmat ex justitia causæ , P. 77
- Muli* qui apud Romanos postliminio recepti , IV. 120. c. 166. 167
- Mulier* , vide *Fœmina*. Mulieres jure civili plurimum , jure gent. non tenentur ex debito civitatis , III. 624 tenentur jure nat. c. 632. jure belli possunt occidi , 662. occidi non debent , nisi virilia officia usurpent , aut quid peculiariter vindicandum committant , IV. 197. Mulierum imperia Romanis incognita , II. 532
- c. Mulieri partum enixæ , si capite damnata sit , quantum temporis indulgeri soleat antequam supplicio tradatur , III. 450. Mulieres regum impuberum tutrices , I. 303. at non jure , *ibid.* facilius admitti possunt ad successorem , quam ad tutelam , *ibid.*
- Multitudini* etiam in delicto parcendum , IV. 206
- c. MUNATII FLACCI in fœminas , & infantes , crudelitas , IV. 214
- Mundibardii* jus , I. 205. cujus naturæ , c. 321
- c. *Muniri* locus si prohibitus sit , quid intelligatur prohibitum , III. 170
- MURENÆ controversia cum Mithridate , III. 148
- Muri* faciendi prohibitio quando ad aggeres extendatur , III. 142
- c. *Muri* non constituunt civitatem , II. 542
- c. *Mysicam* cur sectati sint sapientes veteres , P. 93
- quæ *Mutant* priora , nisi ad ingens bonum , ea odiosa sunt , III. 135
- c. *Muti* immunes ab onere sequelæ , I. 395
- MUTII SCÆVOLÆ factum , III. 668
- Mutilatio* membri , quod est e præcipuis , vitæ æquiparatur , II. 8. etiam intentata jus dat occidendi eum , qui intentat , *ibid.* mutilationem Indi supra talionem puniunt , & quo jure , III. 297. qui mutilavit aliquem , in quantum teneatur , 183. Mutilator quid restituere teneatur , *ibid.*
- c. Mutilationis periculum a se avertere , vel cum internecione aggressoris , quis potest , II. 30. Mutilatio quomodo reparanda , III. 194
- Mutuuum* quid , II. 656. 658. non omne usurarium , 669. commodato affine , 666. n. an illicitum pro usu pecuniæ mercedem exigere , vide *Usura*. Fœnus. Mutuum gratuitum quo sensu , *ibid.* Mutuum accipiens pecuniam a debitore meo , mihi tenetur , 561
- c. Mutuum quid differat permutatione , II. 686. & a commodato , 718. in eo usuræ non exhibentur pro usu rei , sed pro usu quantitatis , 719. Mutuum accipere , etiam ab improbo , est actus licitus , III. 551
- c. *Mythologia* antiquæ sensus mysticus , P. 92

N.

- c. NABISANI Syri historię verus sensus , I. 69
- NABIS. ejus controversia cum Romanis , III. 140. responsum , cum tyrannus ei obijceretur , IV. 300. c. 310
- c. Nabidi ad fœdus provocanti Quintii responso , II. 181. III. 166. Romanis fœderatus , post ab iisdem expulsus , I. 380
- c. NACHOR non duxit fratris filiam , II. 302
- Nati* vel quid , III. 16. vel quid significet , *ibid.* vel vel , & s' , quid significet , *ibid.*
- Nati* qui nondum sunt , an jus suum amittant , & quomodo , II. 169. leges possunt eorum jus conservare , *ibid.*
- Natura* jus dat ad id omne , sine quo obtineri non potest quod imperat , II. 202. sub

- sub Natura interdum comprehenduntur mores naturali rationi consentanei, III. 237. Naturæ prima, & consequentia quæ, I. 76
- c.* Natura humana diversa Grotio a natura sociali, P. 54. humana non est fons juris, 64, per Natura principia quid Grotius intelligat, 85. quid per Natura prima, I. 118. quid per Naturam rationalem, 120. & socialem, ibid. Naturæ in rationalem, & socialem, distinctio examinatur, 57. Natura naturans, & naturata, 42. humana quomodo corrupta, 78. 79. Naturæ eadem, quæ Juris Rom. regulæ, 252. præter Naturam plura possunt constitui, contra eam nihil, II. 93. Naturæ vocis variæ acceptiones in sacris, profanisve, 730. 731
- Naturale*, vox, pro solito fieri, II. 671. Naturalia pro certo statu, 470. Naturalis æquitas satis habet, ut pro suis partibus singuli conveniantur, 592. Naturales filii succedunt patri, nisi lex impediat; & adoptari possunt, 374. non succedunt in regnis a populo delatis, 381
- c.* Naturales liberi legitimati, vide Legitimati.
- Naturaliter* licita an omnia etiam apud Deum licita, II. 11. seq. naturaliter circumvenire quid, 671. c. 697. 729. 730
- c.* Naturaliter vocis variæ acceptiones apud Jctos Rom. II. 730, nunquam sumitur pro consuetudine passim recepta, ibid. Naturaliter resolvi obligatio quæ sensu dicitur, 182
- Naufragio* quando res censeantur amissæ, II. 165. Naufragorum bona confiscare, injustum, 367
- c.* Naufragium non mutat titulum possessionis, II. 396. Naufragorum bona fisco ad dici nequeunt, 395. nisi jure talionis, vel in pœnam, vel si dominus non appareat, 396. hic mos abrogatus apud plerasque gentes, ibid. at pro opera, & impensis, certum pretium domino littorum jure solvitur, ibid.
- Navigatio* inermis, & innoxia, nullibi impediri potest, II. 124. Pactum, ne quis ultra certos terminos, & certum numerum navium naviget, an occupationem maris demonstrat, 127. Navigaturi instituantur certis mandatis a potestate publica, ad persequendos piratas, III. 184. seq. Navigandi libertas pactis imminui potest,
- II. 124
- c.* Navigare cur Christianus non debuit, I. 158. Navigandi in mari cuilibet jus est, II. 85. 87. ne navigetur ultra certum terminum, populus pacisci potest, 154. quo jure, ibid. Navigaturis contra piratas cur dentur literæ publicæ, III. 356
- Navis* quæ apud Romanos postliminio recepta, IV. 120. si cui nocuit, an dominus teneatur, III. 185. in qua innocentes sunt, an peti tormenti possit, 556. rostrata vi ventorum delata in portum, IV. 386. Naves alienæ quomodo in necessitate capi possint, II, 61. amicorum, in prædam non veniunt ob res hostiles, quas vehunt, III. 557. seq. n. captæ quando jure belli censeantur, IV. 28. nunc nullæ postliminio redeunt, 121. Navium expugnatio, & captura, ad quos pertinet, secundum variarum gentium mores, 47. Navalis societas, II, 670. Vide *Συμμαχία*. Admiralitas.
- c.* Navis levandæ causa quod jactatur, quo casu habeatur pro derelicto, quo non, II. 159. 180. 183. Naves amicæ ad litus ne accedant, prohiberi nequeunt, nedum invitæ accedentes confiscari, 395. Navibus longis, atque onerariis cur Jus Rom. postliminium tribuat, non verò piscatoriis, & lusoriis, IV. 166. Naves sectæ non sunt naves, III. 154
- c.* *Nauta* quod teneantur ad restitutionem damni ab illis dati, quorum opera utuntur, id a natura est, III. 198
- Necessaria* ad finem licitum licita, III. 555
- Necessitas* jus non dat, si sit evitabilis, II. 60. IV. 281. non excusat, nisi summa, I. 340. quæ excusat, ea non plane vitio caret, sed pertinet ad culpabilia, IV. 287. 190. ejus exempla, II. 341. n. IV. 184. n. summa, generalis legum exceptio, 59. humanarum, I. 340. & multarum etiam divinarum, ibid. seq. jus dat etiam minoribus magistratibus defendendi se contra injuriam majorum, 341. suscipiendi belli, non expectato majorum consensu, 169. res reducit ad merum jus naturæ, II. 202. IV. 281. permitti res alterius occupare, sed sub onere restitutionis, III. 558. perdere, II. 60. sed sub onere refarciendi damni, IV. 219. quando valeat jus hoc, II. 60. jus non dat alienandi imperii partem, sine consensu

- sensu populi, II. 343. *Necessitas* excepta videtur in lege domini, 59. quod jus det in pacatos, IV. 281. *Necessitate* factum pacem non rumpit, 334. *Necessitate* pari possessor præferendus, II. 61. in *Necessitate* non ultra sumendum, quam ea exigit, IV. 281
- c. *Necessitas*, etiam summa, nullum jus dat in res alienas, II. 94. 352. 355. 361. III. 602. IV. 210. 287. nec alium lædendi, 210. nec plenum, nec restrictum, II. 99. at excusari potest, & debet is, qui ea inductus alterius jus violat, 95. 97. *Necessitas* non tollit voluntatem, III. 518. *Necessitatis* tacita conditio non inest Dei legibus, IV. 211
- Neglectus* puniendi punibilis, III. 410. *seq.*
- Negotium* alienum gerens sui lucri causa, repetit impensas, in quantum alter est locupletior, II. 562. *Negotiorum* gestorum actio tantum est ex jure civili, *ibid.*
- c. *Negotii* alieni in gestione an præcise requiratur ut gerens animum habeat ut domino restitueretur, II. 580. *Negotiorum* gestorum actio oritur ex ipso jure naturæ, *ibid.*
- c. *Neoburgensis* Ducatus quo jure regi Borussiae adjudicatus, II. 175
- Nepos* ex filio priore an filio posteriori præferendus in regno, II. 391. ex filio, an filio præferendus, *ibid.* minor ex filio, an præferatur nepoti majori ex filia in regni successione, 393. *Nepotes* alendi, 371
- c. *Nepotis* corpus non est pars corporis aviti, II. 274. *Nepotes* succedere in locum filiorum, vice alimentorum, male fingitur a Grotio, 405. *Nepos* subit in locum præmortui patris, 412. in lineali successione, quæ sola in regnis naturalis est, semper præfertur patruo, 459. 460. 461
- Nepotis* ex primogenito an filium alterum excludat, II. 393
- c. *NERO* ex decreto senatus summam reip. obtinuit, I. 270
- Nescio*, quomodo quidam interpretentur, III. 573. nescientis non agere, caret effectu, II. 166
- c. *Neutrales* sequuntur possessionem, I. 378. 383. cum invasore regni jura pacis, & belli recte exercent, *ibid.* *Neutralium* urbes, arces, & terræ, quo jure, & causa occupari in bello possint, II. 99. quæ jure, & casu, & quomodo restitui debeant, 100. *vide* Vicini. Pacati. Medii.
- Nexorum* servitus, II. 227
- c. *Nexi* qui dicantur, II. 137
- c. *Nicaensis* Synodi canon puniens immiscentem se bello, & sæcularibus negotiis, explicatur, I. 161
- c. *NICOLAUS* Papa male Lotharium titulo regis indignum judicavit, III. 86
- c. *NIMROD* primus regum, I. 394
- NINUS* primus imperium ampliavit, IV. 95
- c. *NOB* Deus ipsa naturæ jura per rationem declaravit, & verbis revelavit, P. 59. præter legem de vitanda idololatria, alia data non est, I. 68. quo sensu agrum colere, & vineam plantare coepisse dicitur, II. 80
- c. *Noachidarum* præcepta septem, I. 62. fabula, 63
- c. *Nobilis* quidquid est, id non sequitur etiam sit superius, I. 273
- Nobis* potius, quam aliis juste consulimus, ubi par malum imminet, I. 165
- Nocere* homini homo non debet, nisi boni alicujus consequendi gratia, III. 264. hoc enim jure naturæ, 265 per naturam innocens quisque nocentem punire potest, 262. 272. an nocentes omnes puniendi, *vide* Delinquens. Deus sub multis nocentibus aliquando & innocentes punit, sed inde nobis exemplum capere non licet, 557. *Nocumentum*, quod ex occasione peccati, non ob peccatum sentitur, poena proprie non est, 425. *Nocentibus* sæpe parcendum ob multos innocentes, 557. IV. 197. *vide* Lædere.
- c. *Nomades* nulla judicia habuisse, verum non est, III. 343
- Nomina* regionum in pace quomodo accipienda, IV. 329
- Nostrum* quibus ex causis quid dicatur, II. 53. *Nostrum* aliquid dupliciter, *ibid.* *Nostra* etiam sunt quæ sub certa lege, ut ne vendere ea liceat, sint nostra, 70. nostra esse desinunt, si scientes ab alio teneri, ei non contradicimus, 165. non desinunt, nisi facto nostro, aut lege, 468. *seq.*
- c. *Nostrum* sine facto nostro non desinit esse nostrum, II. 177. 180. 187
- Nobis* etiam succedere potest in regno patrimoniali, II. 379. *non* in eo, quod populæ

- pöpli consensu delatum est, & quare, II. 381
- c. *Notiones* innatae Grotii, P. 84
- Notitia* de Deo quæ, & qualis data hominibus naturaliter, III. 308. *seq.* de Deo, quod inconspicuum, *ibid.* quod unus, *ibid.* quod omniscius, *ibid.* quod creator, 309. activæ notitiæ de Deo, *ibid.* Notitiæ de Deo quomodo probentur, *ibid.* quæ maxime universales, 310. quæ obliteratæ, 312. *vide* Deus.
- Novercam* ducere illicitum, II. 212. c. 287
- Noxæ* caput sequitur, II. 223. Noxæ delictio est ex jure civili, non naturali, III. 185. c. 198
- v. *Nuditas*, simplicitatis primævæ indicium, II. 77
- Nulla* quæ sunt, nullum habent effectum juris, I. 350
- c. *Nulla* quæ sunt ab initio, post factum non convalescunt, *vide* Catoniana regula.
- c. *Nullius* ab initio, & naturâ, res omnes, I. 121. II. 73. 76. 83. 85. Nullius adhuc res omnes in singulos non descriptæ, 90. Nullius quædam ita sunt, ut nee occupari sua natura possint, 146. quoad res nullius effectus imperii, 92
- c. *NUMA* quo pacto constituit Pontificem, I. 239. ipse sacra obivit, 249. quo præcipue jure firmavit rempublicam, III. 354
- Numantina* sponso, III. 103
- c. *Numero* quæ res metiantur, II. 702
- Nunus* mercis loco, II. 657. n.
- v. *Numum* sponforem vocat Aristoteles, II. 713. Numerorum usus, *vide* Pecunia.
- v. *Numulariorum* ejectio a Christo facta pertinet ad iudicium zeli, III. 348
- v. *Nuncius* quid differat a procuratore, II. 645 Nunciis iudiciorum quo casu litigantes mercedem itineris pro rata solvant, 716
- Nuptias* repetere an liceat, III. 657. alienas attentare, scelus gravissimum, 101. adversus Nuptias incestas lex vetus Noë data, I. 86. *vide* Noe.
- v. *Nuptiæ* quomodo desinantur a Jctis Rom. II. 243. 253. per eas contrahitur communio bonorum, 248. Nuptias intery & contubernium, differentia, I. 222. Nuptiæ tamdiu licitæ sunt, donec appareant prohibitæ, II. 274. inter quos naturâ prohibitæ sint, 278. naturâ prohibita ob affinitatem cum quibus, 287. Nuptiarum cum parentibus prohibitarum vera ratio, 296. Nuptiæ *secunda* a Patribus improbatæ, I. 158. at injuriâ, *ibid.* nam æque laudabiles sunt ac priores, III. 674 in secundarum poenam quid statuatur jure civili, II. 417. Nuptiæ Judæis præceptæ cum fratris vidua, I. 50. cum extraneis Jure Rom. non simpliciter prohibebantur, II. 117. *vide* Extranei. Conjugium. Matrimonium.
- c. *Nurus* cur duci nequeat ab ascendente, II. 278. 287. 287
- Natus* interdum signum voluntatis sufficiens, II. 591
- c. *Nutu* olim homines locuti, II. 639

O.

- O** *Obduratio* cordis facta a Deo qualis poena, III. 264
- Obedientia* sæpe illicita, III. 538. *seq.* 658. hoc negatur in casu injusti belli, de quo agitur, c. 550. debetur Magistratui, I. 90. ex jure societatis, 334. *seq.* etiam malo, *ibid.* nisi quid contra justiciam, & pietatem imperent, III. 538. debetur parentibus infinita, sed sui generis, P. 10
- x. *Inobedientia* semper crimen est in iis rebus, quorum arbitrium in superiorem est delatum, III. 550. *vide* Obsequium.
- Oblatio* conditionis ante acceptationem non obligat, III. 148
- Obligatio* naturalis quotuplex ex mente J. C. Rom. III. 52. civilis quotuplex, *ibid.* ex culpa qualis, 179. *seqq.* ex dominio, II. 557. *seqq.* ex facto alieno, III. 184. (*vide* Factum) ex rebus, II. 557. obligatio potest esse in nobis, & nullum jus in eo, cui obligamur, 586. nos cogendi, III. 209. summæ potestatis per minores quibus casibus valet, IV. 408. ad poenam unde oriatur, III. 425. quod fit animo non deliberato, obligare non potest, II. 587. ex actibus mere internis ut jus, aut obligatio nascatur inter homines, naturæ humanæ non est congruum, III. 285. sub imperio eminenti comprehenditur potestas obligandi subditos, IV. 325. non tamen infinita ejusmodi potestas requiritur ad imperium recte exercendum, III. 54. *seq.* an hæc potestas, sive jus, ad naturam negotiorum gestorum exigenda

D d d

exigen-

exigendum sit, III. 54. Obligandi se jus cœtus in alium transferre potest vel expresse, vel per consequentiam, *ibid.* an quis per alium obligari possit a se actioni præpositum contra voluntatem suam, II. 591. an per invasorem, aut tyrannum populus, aut rex obligentur, *vide* Contractus. an a rege nunc regnante successor possit obligari, 389. an per obligationem ab universitate factam partes universitatis obligentur, 218. verba obligationis is interpretari debet, cui est promissum, III. 131. contra obligationem agendo nemo sese obligationi eximit, IV. 334. ad Obligationem requiritur animi deliberatio, II. 586. *seq.* Obligatio ex facto ministrorum cuius sit juris, III. 185. Obligationis sine coactione exempla, 209. ex culpa qualis, 179. ex dominio, II. 558. ex rebus extantibus, & non extantibus, 557. *seq.* Obligatio interdum est in nobis ita, ut alteri jus nullum quæratur, 586. cadit in actum, aut facultatem; & quomodo hæc differant, I. 197. feudalis non tollit summum imperium, 211. (*vide* Feudalis Obligatio). Obligari naturaliter quis quot modis dicatur, III. 52. civiliter quot modis, *ibid.* nemo obligatur ad bellum injustum, 101. quomodo per alium obligemur, II. 591. obligatur valide prædoni is, cui metus incussus non est, IV.

301

c. Obligatio definitur, I. 139. ejus causa prima, & adæquata quæ, II. 564. 565. causa generalis, 566. Obligatio est effectus juris, non causa, P. 64. præter naturalem inter gentes nulla agnoscitur, III. 647. eaque omnis ad duo capita refertur, II. 311. Obligationis omnis fontes duo, an tres, III. 188. oritur vel ex facto licito, vel illicito, II. 567. Obligationum substantia in quo consistat, 610. Obligatio ex contractu differt toto cœlo ab obligatione ex delicto, III. 334. an nulla alia sit, quam ex consensu, P. 64. Obligatio personæ bene cum Jctis Rom. ex tribus causis deducitur, II. 25. Obligationis personæ causa ex simplicissimis principiis deducitur, 596. naturalem quo sensu acceperunt Jcti Rom. III. 73. ex pactis, & promissis oriundæ vera ratio, P. 51. 65. Obligationem civilem triplici sensu sumserunt Jcti Rom. III. 74. Obligatio ex pacto, & propria dispo-

sitione, non infert subjectionem, I. 319. Obligatio ex variis causarum figuris quæ dicatur, II. 579. 596. ex contractu, & quasi-contractu, delicto, & quasi-delicto, 596. quæ ex quasi delicto, & quasi contractu oriuntur, non pertinent ad acquisitiones legis civilis, III. 189. re non extante Obligatio non oritur ex dominio, II. 568. 573. sed occasione saltem domini, 573. *ad antidorum* quænam vocetur, III. 73. Obligatio ex perfectionum regulis, intuitu Dei, est pars juris naturalis, I. 34. Obligandi se modus inter homines præcise necessarius non est, P. 61. nec constitui potest, nisi ex causa aliqua extra hominem, *ibid.* quæ est natura, & Dei voluntas, *ibid.*

c. *Obsequium* superiori, & parentibus præstandum, patitur exceptionem, I. 224. *Obses* an teneatur mortuo qui misit, IV. 344. c. 379. qui fugit recipi a civitate non potest, 343. c. 378. datus pro altero, si is mortuus sit, liberatur, 344. c. 379. an ex alia causa possit retineri, 344. c. 378. Obsidi fugere an liceat, 343. c. 378. Obsides an occidi possint jure belli, 202. an jure interno, 205. III. 665. servi non sunt, IV. 343. c. 377. accessio plerumque sunt actus, 423. c. 429. non tamen semper, 344. c. 379. bona habere, & de hæreditate sua disponere possunt, *vide* Testamentum. nam ut bona ipsorum fisco cadant, juris est Rom. 343. cur, c. 377. dantur aut sua voluntate, aut ejus, qui imperium habet, & quo jure hoc postremum, 343. c. 377. occidi non possunt jure gentium nisi ex proprio quodam delicto, 343. immo possunt ipso jure nat. ob violatam a principe suo fidem, c. 377. quo respectu olim occisi, 205. a pignoribus quomodo differant, 345. c. 380. cum aufugiunt, civita i ipsorum recipere eos non licet, 343. c. 378. quid debeatur Obsidibus a civitate, aut rege, a quo mittuntur, 343. Obsidum bona cui cedant, 343. c. 377. Obsidum obligatio odiosa, 344. immo nec odiosa, nec favorabilis, c. 378. eorum obligatio interdum principalis, 344. 423. Obsidum alter an ex facto alterius teneatur, 345

c. Obsides jure nat. eur occidi possint, si hostis fidem datam violat, IV. 217. non tenentur ex solo consensu, sed ut hostes

IV. 218.

- IV. 218. non in pœnam, sed ut hostes, & servi, jure belli occidi poterunt apud Romanos, III. 127
- Obstinata* resistētia non sufficit ad jus internum occidendi, IV. 203. *vide* Resistētia.
- c. *Obtestatio* Latinis quid, III. 31
- a. *Occidentis Imperium* jure surrogationis in Germaniam translatum, II. 550. male confundit Grotius cum regno Italiae Caroli M. II. 554-555
- Occidere* hostem, jus belli dicitur, III. 659. mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, & quando non, II. 8. *seq.* Occidere quis injuste potest aliquem, etiam in justo bello, quoad justitiam internam, IV. 185. qui occidit in bello, non fit impurus, III. 659. si teneatur sacramento militari, IV. 289.
- seq.* Occidere ex proposito neminem licet, nisi is capital commiserit, II. 225. licet, ut servetur vita, aut pudicitia, 14. 15. IV. 185. & res nostra, si aliter servari nequeat, IV. 185. idque jure naturali, II. 11. etiam in bello, IV. 196. non tamen si re ista facile possumus carere, 336. ubi non quidem contra justitiam stricte dictam peccatur, II. 12. sed contra charitatem, IV. 185. Occidere ita, ut alter copiam sui defendendi habeat, non debetur ei, qui mori meruit, III. 666. Occidere si quem licet, is gladio, an veneno interficiatur, nihil interest jure naturali, sed jure gent. *ibid.* Occidere num liceat, qui arma contra nos tulerunt, 661. aliquem si Deus præcipiat, an tunc homicidium fiat quid licitum, I. 10. a privato potest occidi qui in legem quid peccat, quæ peccantem jubet interfici, 352. Occidere se an unquam liceat, III. 247. (*vide* Autocheiria) supplices an liceat, 664. an obides, 665. IV. 205. Occidendi deditos, aut captos, an justa causa talio, aut resistendi pertinacia, III. 665. Occidi possunt jure belli qui intra hostium fines sunt, 661. an possint, qui ante bellum aliquo venerunt, *ibid.* Occidantur senes belli jure *ibid.* item infantes, *ibid.* mulieres, *ibid.* *Occiso* quando licita jure interno in bello justo, IV. 185. quatenus in repressaliis, III. 623. hostis indistincte, quo sensu licita, 658. extra propositum, sive indirecte, quando licita, 556. pro vitæ defensione quomodo vitiosa, II. 8. *seq.* Occisio ne fugere cogamur, pro tuenda existimatione, & pro rebus, an licita, 12
- c. Occidere innocentem necessitate coactus an jure suo quis possit, II. 27. 28. Occidi injuriâ an laudabilis sit, quam jure occidere? negatur, 32. *seqq.*
- Occupabilia* sua natura non sunt dominia in personam, aut populum, II. 521
- c. *Occupabilia* juxta principia Grotii, sunt tria, II. 137
- Occupare* facinus an liceat, II. 6. Occupandi jus in statu rerum communium, 54. Occupatum esse, in odiosis quid significet, III. 136
- c. Occupatum quid dicatur, II. 482. Occupandi jus ubi cesset, 75. 84. Occupantis conditio melior, 75. Occupari in bello loca pacata an salva amicitia possint, 99. *vide* Neutrales.
- Occupatio* alia per universitatem, alia per fundos, II. 58. *seq.* post omnissam communionem, *ibid.* non est nisi in re terminata, *ibid.* imperii, 120. dominii, *ibid.* an sit juris gent. ut Rom. Jcti dicunt, 367. fieri potest etiam sine sublatione dominii, 61. est tamen prima causa efficiens proprietatis, 54. loci in pacato quando justa, 62. IV. 290 non valet tempore induciarum, sive perusalis iis, qui tenent, sive ultro non defendentibus, 385. in non occupatis judicia cessare censentur, I. 164
- c. *Occupatio* definitur, II. 84. 85. in quo consistat, 152 est unicus, & originarius acquirendi dominii modus, 133. publica, & privata quid differant, 90. rerum derelictarum est originaria, 159. sub Occupatione generali nihil in dubio nisi imperium continetur, 498
- c. OCTAVIUS Augustus cur continuo *statum presentem* commendavit, II. 187. quo jure injussu Senatûs Antonium bello reprimere potuit, I. 228. qua ratione Imperium suscepit, & administravit, 267. honores ei decreti a populo, *ibid.* varia, quæ gessit, officia, 268. vi cujus potestatis omnem suam potentiam exercuit, 270
- Odiûm* in promissis, III. 136. Odio carentia quomodo intelligenda, 135. Odiosum, quo altera pars, aut plus alterâ generatur, *ibid.* Odiosa quomodo interpretatur, *ibid.*

- pretanda, III. 136. in dubio, personalia, 139. Odiosa quantum esse dicantur, 135
- c. Odium, vel Favor naturam nullam juris gignunt differentiam, IV. 380. 396. Odii præsumptio nullum habet effectum in jure naturæ, III. 157. Odium per se non infert contemptum, s. contumeliam, II. 113. Odium inimicorum nimium extendebant Judæi, I. 150. 151
- c. *Olyrises*, I. 22
- Officium*, quicquid est contra illud, non statim est irritum, IV. 422. ad Officium aliquod jus proprium civis non habet, III. 180. qui quod ex Officio facere tenebantur, nisi pecunia accepta non faciunt, tenentur lætos restituere in integrum, 184
- Ὀνομασία*, III. 564
- Ὀνομασία*, III. 458
- Olivarum* rami, & similia supplicum signa, num obligent, IV. 411
- c. *Omisso* ejus, quod fieri debuit, est delictum, III. 186. 192
- c. *Onusticum* crimen gravissimum, II. 245
- Onus* vitandum in verbis interpretandis, III. 136. promissis adjici quando possit, II. 594. Onera regis dignitatis a rege alienari non possunt, 344
- Opera*, & pecunia, quot modis inter se comparentur, II. 669. seq. vix gratis præstatur, IV. 45. an proprie sit poena, III. 259. cum ratione, & modo, servis imperanda, IV. 248. Operas qui promittit, quibus ex causis excusetur, III. 146
- c. *Operis* mei valor nullum mihi jus dat in rem alienam, II. 511
- Opificibus* parcendum in bello, IV. 200
- c. *Opifices* occidi possunt jure belli, IV. 215
- c. *Optimus* quod occiderit Flacci filium, cur improbandum, III. 214
- Oporet*, & *licet*, sæpe opponuntur, III. 698
- Oppidum* tradere qui promittit, potest præsidium dimittere, IV. 412
- c. *Oppugnari* imperium, vel ejus pars, quo pacto possit, II. 354. 355
- in *Oppugnatione* urbis Hebræi partem liberam relinquebant, quo confugere cuique licebat, IV. 202
- Opulentia* fere causa bellorum, I. 104
- c. *Oratoribus* quantum auctoritatis tribuendum, P. 92

- Orbis* pro Romano dictus, III. 458. *Orbi* toti an unum imperium expedit, 499. IV. 264
- Ordinare*, I. 208. n.
- Ordo* in confessu æqualium dignitate habetur ex ætate, II. 221. eorum, qui damnum dederunt, in debito restitutionis, III. 181. seq. qui servandus inter socios, II. 221. confidendi inter reges Christianos, *ibid.* inter eos, qui partes in re di pares habent, *ibid.* Ordinum conventus populum referunt, I. 188. II. 341. Ordinum conventus alibi alios usus habent, I. 188
- Ordinatio* divina esse regia potestatis quo sensu dicatur, I. 90. 333
- Oriens* suctus regibus, I. 201
- c. *ORIGENES* multa singularia docuit, & fecit, I. 156
- c. *Originis* jus apud Romanos mere positivum est, II. 329
- Ornamenta* corrumpere in bello, iniquum, IV. 225. seq.
- c. *ORPHI* laus, P. 93. fabula unde, I. 22. testimonium de Abrahamo, 123
- c. *OSIANDE* negat, de animæ immortalitate solo naturali lumine constare posse, P. 58. *ejus* error de lege Hebræa gentilibus ad salutem necessaria, I. 63. 64. dubium de circumcissione solvitur, 70. sententia de stupratore non occidendo a virgine, rejicitur, II. 32. notat Patres a secundis nuptiis dehortantes, I. 158
- c. *OSIUS* non fuit Legatus Pontificis Romæ, III. 197
- c. *Osabrug.* laudatur, IV. 140. quorum intuitu dicitur ut pax, quorum ut lex, III. 79. contra eam absurda protectio sedis Romanæ, IV. 18. 19
- Ostiois* poena dicta, III. 521. n.
- OTRYADES* an vicarit Argivos, IV. 337. seq.
- c. *OTTO* I. tabule in gratiam Se-dis Romanæ, II. 549. suspectæ, 550. reservatum tamen in ipsis jus summi Imperii, *ibid.*
- c. *OVIDIUS*: de primis mortalibus, P. 36. *nitimur in vetitum*, &c. l. 232. de homine mundi domino, II. 71. de aqua communi, 85. de Nyctimene, & Myrrha, 281. & aliis incestuosis, 297. 299. de calculis albis, & nigris, 319. de talione, III. 325. de jure armorum in armatos, 579. de armis veneno infectis.

ctis, III. 584. quænam victoria digna triumpho, 591
 'Ov' ev quid, III. 16

P.

P *Acatorum* quod officium circa bellantes, IV. 284
 f. Pacatus cum hoste meo commercia agere potest, non vero ei assistere, III. 600. quod utriusque belligerantis factum pro jure habeat, id valet in territorio suo, non ultra, 602. Pacato in territorio capi cur nequeat hostis, 680. an nec jam captus per id duci possit, quaeritur, *ibid.* Pacati res apud hostem meum inventa quando possit occupari, IV. 53. Pacati utrique bellantium præstare debent jus transitus, commercia, &c. 287. nihil facere debent, quo juvetur alter præ altero, *ibid.* vide *Medii. Neutrales.*
 c. **ПАОНУМЕРИУС** contra litigantes, I. 147
 f. *Pacisci* quo sensu alii possimus, IV. 364. & per alium, 639. alii nemo potest, nec ex alterius pacto actionem quaerere, 648. excipiuntur casus, *ibid.*
Pacta quæ pactis aliis prævaleant, si casu collidantur, III. 147. quibus imperii mixtura sit, I. 198. *seq.* IV. 303. nuda an obligent jure nat. & gent. II. 583. *seq.* in mari, in vacua insula, aut inter diversarum civitatum cives per literas facta, reguntur jure nat. & gent. II. 588. regum, quo jure regantur, *ibid.* errantium, *ibid.* Pacta ut obligent, non ex lege tantum est, sed ex voluntate, 584. *seq.* ut serventur, juri nat. convenit, P. 10. errantis quomodo queant convalescere, II. 595. quomodo dijudicanda, 588. IV. 420. Jurata non juratis præferenda, III. 148. quomodo intelligi debeant, *ibid.* Magistratum, cives in onerosis obligant, non etiam in iis, quæ alias imperantur, IV. 410. regum privata discernuntur a publicis, III. 90. privata quo jure judicentur, II. 587. *seq.* III. 49. 52. 135. vide *Contractus.* Pacta publica solo jure naturali reguntur, II. 587. III. 310. vim habent etiam si nihil adhuc ex iis sit præstitum, II. 584. in prima delatione imperii cum rege facta, si ab

eo violentur, regem faciunt privatum, I. 351. specialia potiora generalibus, III. 147. vetantia potiora jubentibus, *ibid.* a *Pactis* posterior discedens non est perfidus, IV. 305. bellum finire quibus liceat, 323. populus de jure sibi proprie competenti in gratiam ejus, cujus interest, potest decedere, II. 128. de statu puro in mixtum transferri potest, IV. 303. ex *Pactis* retinere aliquid, cum pactum improbatum, injustum est, 409. *Pactorum* personalium, & realium discrimen, III. 138. *seq.* *Pactorum* jus naturale non mutatum jure gentium voluntario, nisi in quaestione de inæqualitate rerum, II. 670. Pactum ut quid belli tempore valeat, valet etiam cum sint induciæ, vide *Induciæ.* Pactum ut res maneant eo loco, quo sunt, quomodo intelligendum, IV. 327. ut res turbata ex antiquo jure componantur, quomodo intelligendum, 326. *seq.* an ad eos quoque pertineat, qui se sponte parti alicui subjecere, 327. dubius hujuscemodi pacti intellectus contra quem explicandus, 330. cum quædam præstari nequeunt, quæ ex hoc pacto præstari debent, quid agendum, 334. *Pactiones* de rebus reddendis quæ magis, minusque favorabiles, 329
 f. ex pacto quænam obligatio oriatur, II. 596. *Pactis* standi obligationis vera ratio, P. 51. Pacta in quo differant a stipulationibus, II. 600. *seqq.* Pacta de contrahendo, & de permittendo, an vim pacti habeant, 600. 601. *Pactis* quo casu plenam obligandi vim tribuant Juri Rom. 609. cur quibusdam nullam 611. Pactum definitur, 610. quando obliget, 614. obligatio ex pacto definitur, 615. Pacta jure saltem civili, non naturali, differunt a *Contractibus*, 682. 690. (ex *nudo* etiam pacto obligatio in alterum transfertur, P. 65. ex *Pactis* nudis nec jure naturæ, nec civili, obligationem oriri, statuit H. COCCBIUS, II. 599. casus aliquos excipit Connanus, 608. ex quovis pacto, etsi causa non subsit, s. synallagma, jure nat. plenissimam oriri obligationem cum Grotio asserit Sam. COCCBIUS, 609. *seq.* Pacta nuda etiam Principes obligandi vim habent, 612. ex *Pactis* nudis cur actio detur Jure Rom. 616. præter stipulationem
 D d d d 3 nem

- nem tamen alii insuper ibi modi statuuntur, quibus datur actio ex iis, II. 616. Pacta *personalia*, & *realia* in jure quæ dicantur, III. 164. Pacta in mari obligant jure naturæ, II. 618. exceptis duobus casibus, ubi valent juxta leges civiles, *ibid.* item in insula vacua, *ibid.* item summarum potestatum, *ibid.* Pacta cum hoste inita valent jure naturæ, non gentium demum aliquo, IV. 155. & semper subsistunt, II. 630. Pactorum commercium non esse cum quibusdam populis, verum non est, III. 468. Pactum inter plures civitates non tollit singularum potestatem summam, I. 257. jure nat. omne valet, etsi alterius non interfit, IV. 314. nullo jure vi, & metu infirmatur, *ibid.* Pacto si unus stare nolit, cur alter ab eodem absque perfidia resistere possit, vera ratio, 316. Pacta erronea, *vide* Error. Pacta vi, metuque extorta, *vide* Promissio. Vis. Metus. Voluntas.
- Paganus* an hostem licite occidat, IV. 289
- Palatinatus*. in eo templa bello tricennali male sibi arrogarunt Pontificii, II. 101
- Pandectarum* contenta, & usus, P. 98
- Panem* in stationes hostium injicere licet, ne fame premi videamur, III. 564. in summa inopia cum quis alteri surripit, furtum non committit, II. 60
- Papa* sustinet personam populi Romani, I. 195. negator, c. 301. sub titulo ecclesie universalis an bella possit inferre, III. 459. *seq.*
- Papa* non potuit concedere Hispanis Indiarum dominium, II. 153. Papæ legatos cur noluit recipere Daniæ rex, III. 215. quo pacto ingressus in Angliam iis permittebatur, *ibid.* Papæ nullæ sunt partes in electione regis Romanorum, II. 321. quæ ejus partes scire in constitutione Imperii Germanici, 552. Papæ prætensus vicariatus Italiæ, Germaniæque, 556. Papam universalem statuere, nefas, III. 400. Papæ nullum jus habet in populos ignotos, adeoque imperium in eos conferre nemini potest, 477. 478. Papæ protestatio absurda contra pacem Monasteriensem, & Osnabrugensem, IV. 18. 19. *vide* Pontifex.
- PAPINIANUS* per commune parentum votum quid intelligat, II. 411.
- c. P A P Y R I U S* *Cursor* Dictator, I. 278
- Par* pari referre, juris gentium quo sensu, III. 270. pares sententiæ nihil agunt, II. 219
- c. Par* pari imperare potest, I. 320. *Par* in patrem plane jus non habet, III. 319. 532. uno casu excepto, 532
- Παράδειγμα*, III. 273
- Parcere* Stoicorum nihil differt ab ignoscere vulgi, III. 287
- Parentes* alendi, II. 371. liberos pignorrare, ac vendere quando possint, 202. dii quidam inter homines, P. 10. magistratus naturales sunt, III. 293. utrique jus habent in liberos jure naturali, II. 200. non regendi tantum eos, sed & coercendi, 202. & oppignorandi, *ibid.* Es 226. Parentibus debetur reverentia, *vide* Reverentia. in iis, quæ sunt contra jus divinum, aut humanum, non obtemperandum, III. 538. in eos, qui in parentes impii sunt, justum bellum est, 303. Parentum jus in liberos secundum tempus distinguitur, II. 201. *seq.* Parentum cum liberis matrimoniis contra jus naturæ, 208. *seq.*
- c. Parentes* quo jure colendi a liberis, P. 61. & quomodo, *ibid.* Parentum corpus sanctum liberis, II. 275. Parentes, & liberi, cur invicem nubere nequeant, 278. *seqq.* 300. neque qui parentum, & liberorum loco, s. caro carnis sunt, 278. 281. 300. Parentibus deberi successionem liberorum ex æquitatis, & alimenterum necessitate, male fingit Grotius, 405. Parentibus alimenta a liberis jure naturæ non debentur, 410. Parentes ex qua ratione Jure Rom. succedant liberis, 423. quod castigare possint liberos, id est ab ipsa natura, III. 339. quatenus teneantur ex delicto filiorum, 433
- Parere* quomodo dicantur, qui potioribus tenentur inæquali fœdere, I. 208. Christiani quomodo debeant magistratui, 333. subditi an debeant in dubio, justumne, an injustum sit, quod imperatur, III. 541. parendi, & imperandi ordinem Deus approbavit, I. 334
- c. Parendi* obligatio unde oritur, I. 207
- c. P A R I S* etsi non interfectus, tamen victus a Mênelao, III. 155
- Parlamentum*, *vide* Comitia Ordinum. c. P A R.

f. Parrhasio lis mota propter servum Olynthium, IV. 154
g. Parricidii vox quid denotet in jure, III. 152. in Parricidas cur antiquis temporibus poena nulla statuta, I. 159
Partis major jus habet universitatis, II. 218
c. Parfymonia opposita vitia, P. 89. in quo differat a liberalitate, *ibid.*
c. Partbenii qui, 414
Participes delicti qui, III. 408. *seq.*
Partus an ventrem sequatur, & quo jure, II. 477. matrem naturaliter non magis, quam patrem sequitur, 226
o. Partum servilem sequi ventrem, juris naturæ verissima est regula, II. 335. 505. *seqq.* IV. 79. Partus reginæ, neglectis solemnibus lege fundamentali regni statutis editus, jure excluditur a successione, II. 440. 441
c. Pascere oves, quo sensu Christus præcepit Petro, I. 243
c. Pastoritia vita male ad artes refertur, II. 79
Pater jus suum in filium an possit alienare, II. 202. 224. non æque certus de prole sua esse potest, ac mater, 374. tenetur ex delictis filiorum, si in potestate eos habet, III. 410. non tamen si in ipso nihil vitii sit, *ibid.* Patris imperium naturaliter præfertur imperio matris, II. 200
c. Patri jus in filium quæsitum, unde, I. 29. Patris jus in liberos non oritur ex eo, quod nostrum est, sed ex jure personarum, II. 229. Patris jura potiora maternis, 236. Pater, & filius, habentur pro una persona, 238. ei soli competit imperium familiæ, 250. Pater judex controversiarum domesticarum inter liberos, 239. ejus jura antiqua, & hodierna, 240. a Patris potestate in filium inceptit prima jurisdictio mundi, III. 340. Pater egenus jure nat. & Romano vendere, & oppignorare liberos potest, at non in servitutem dare, II. 241. 242. Pater liberorum vota dissolvere potest, *ibid.* jus eventuale filii nascituri derelinquere nequit, 190. Patrem certum esse, natura voluit, 243. Patris consensus in nuptias filii jure nat. an sit necessarius, 270. affirmatur, 271. ejus jus omne finitur morte, 400. Patrem perduellem filius accusare jure naturæ tenetur, III. 230. etiam vitato

periculo, *ibid.* Pater quod non teneatur ex tutela, vel negotio gesto filii, nisi de peculio, vel in rem verso, I. 1. *C. quod cum eo*, &c. id ex ipso jure naturæ est, IV. 59. Pater in potestate regia filii, I. 33. *Vide* Liberi. Filius. Patria potestas.
c. Patris patrati munus, III. 107
Paterfamilias quid significet, IV. 248
c. Paterfamilias qua talis imperii in alienos non est capax, L. 261. indeque imperii jus in eos sibi stipulari nequit, 273. Patrifamilias soli in familiam suam jus, & imperium competit, III. 381. naturæ jure, I. 360. Patresfamilias suæ cujusque familiæ reges, 312. Paterfamilias unusquisque naturalis judex suæ familiæ, III. 335. 337. 349. ex duplici capite, 350. Jure Rom. etiam mortis poenam statuere potuit in liberos, & conjugem, 340. jura suæ familiæ defendere potest, & debet, 367. Patribusfamilias solis, non cuique privato, a natura concessum est jus vim vi arceendi, poenam deprecandi, & rem suam propria auctoritate vindicandi, 647
Patientia interdum in jus transit, L. 210 obligat magistrum ex delictis singulorum, III. 409. *seq.* quæ punibilis in rectore, aut republica, *ibid.* ad Patientiam Christi exemplo invitatur, I. 349
c. Patientia, prima virtus a Servatore commendata, quando perfectio, quando imperfectio, 146. non præcipitur a Christo per modum legis, 149. nec saltem in injuriis tolerabilibus, *ibid.*
Patria potestas quid, I. 4
c. de Patriæ potestatis origine, & fundamento, principia, H. COCCERII, II. 230. *seqq.* Hobbessii, & aliorum, 231. Sam. COCCERII, 233. Patriæ potestatis privilegia, 232. & jus, 233. Patria potestas quando, & quomodo desinat, 242. nec jure naturæ, nec Romano, finitur pubertate, 235
pro Patria civis, etiam innocens, se tenetur hosti dedere, & mori, III. 522
c. Patriæ longe major ratio habenda, quam parentum, III. 230. IV. 160
c. Patrum Ecclesiæ consensus quousque valeat, P. 97. Patres cur prohibuerint militiam, & judicia, præcipua causa, L. 155. poenas, & bella non improbantur, 158. Patrum nulla auctoritas in ad.

- adstruendo jure naturæ, I. 217
- Patrimonium* populi rex alienare non potest, II. 344. illius pars, id est domini, a rege oppignorari cur possit, *ibid.*
- c. *Patrimonii* populi inter res, & fructus, differentia II. 361. rex pro lubitu disponere de neutris potest, *ibid.* nisi de fructibus iis, quæ ad ejus familiam sustentandam pertinent, *ibid.* ad *Patrimonium* populi oppignoratum reluendum quo jure rex populo tributa imponere possit, 362. *Patrimonii universitas* quid in Jure Romano, 162
- c. *Patrimonialia regna* intuitu regis non dantur, IV. 371. dividi nequeunt, nisi consensu (expresso, vel tacito) populi victoris, II. 437. hæreditas dici nequeunt, nisi intuitu ejusdem populi, 445
- Patrocinium* non tollit libertatem ejus, cui patrocinamur, I. 205
- Patrocinatus* jus per hæreditatem adiri potest, etiam cum bonorum hæreditas non aditur, II. 283
- Patruelium* conjugia vetita, II. 216
- c. *Patruo* nubere, naturæ illicitum, II. 281. 302. exempla hujus legis violatæ, 282. ejus viduam ducere, nefas, 278. 287
- Paucorum* dominatio, *vide* Dominatio.
- PAULUS *Apostolus* non improbat præsidium militare, I. 93
- c. Paulus jure maledixit Ananiæ, I. 147. ejus verbis *Rom. XIII. 2.* infeliciter utitur Grotius, 362. ejus locus de lege naturæ, P. 36
- c. PAULUS ÆMILIUS cui Phoenicibus libertatem reddidit, IV. 182
- c. PAULUS *Jctus* jus ad duo capita refert, P. 68. quo sensu bona paterna, & avita alleget, II. 423 Imperatorem, etiam legibus solutum, decere eas servare, I. 268
- c. *Pauperes* an iniquum sit excludi a jure terræ, II. 95. Privilegia lege divina pauperibus concessa, *ibid.* ex quo jure ea sint, 96. Pauperibus dare rem, cujus dominus ignoratur, cur naturaliter nemo teneatur, vera ratio, 581
- c. *Pauperiem si quadrupes fecerit*, legis mere civilis ratio, III. 198
- Pax* quid, IV. 332. dicitur de pluribus, 382. an amicitiae tantum causa sit, 334. bello favorabilior, III. 135. ideoque ei præferenda, 485. etiam qualiscunque,

- IV. 436. Christianis qualis fuerit in primitiva Ecclesia, I. 106. ut ab aliquo cum aliis juste meatur, summam requiritur ut is habeat potestatem, 173. IV. 323. itaque nec duci eam inire concessum est, etiam cum summo jure bello præest, 410. quibus rationibus iniri possit inter eos, qui ambo justam belli causam habuisse volunt videri, 326. c. 322. 533.
- Pax, an libertas præferenda, III. 509. prodest iis volentibus, quos & obligat IV. 324. religiose servanda, 434. 437. utilis validioribus, invalidioribus, & paribus, 436. 437. rupta quando censeatur, 330. c. 360. *seqq.* an rumpatur ab eo, qui ex veteri causa vim infert, 330. c. 361. Pax alienans bona imperii, regni, coronæ, 324. c. 349. qua imperium, aut pars imperii alienatur, 324. c. 348. Pacis causa an bona subditorum valide alienentur, 325. Pacis conventionum interpretationes, 326. in Pacis conditionibus utile fuerit adjecisse ne etiam in minoribus capitibus rupta censeatur, nec rupta, nisi arbitrio prius adito, 333. si in iis hæc sit, ut possessio bello turbata restituatur, qualis spectanda sit possessio, *vide* Pactum.
- Pacis* capita a distinguenda in majora, & minoræ, 333. c. 365. ineundæ jus cui competat in imperio procerum, aut populi, 324. rege adhuc pupillo, aut mentis non compote, 323. quodnam optimum sit tempus, III. 524. n. *Pace* non reddi civitates liberas, quæ se sponte subjecerunt, IV. 327. regis, an teneantur successores, & populus, 325. *Pacem* servare qui vult, postquam ab adversario rupta est, potest, 334. c. 365. facere, cujus sit, 323. *seq.* major pars faciens obligat universitatem, 324. vix habemus confessione injuriæ, 326. ad pacem quid invalidos movere debeat, 436. quid validiores, *ibid.* an *Pacem* facere possit rex, aut minor, aut captivus, aut exul, 323. c. 346. 347
- c. *Pax* definitur, IV. 128. 129. quid per eam significetur, 345. est vel a natura, vel ex pacto, *ibid.* Pacis essentia quæ, 393. 394. Pax tantum est transactio de causa, non decisiõ de justitia belli, III. 86. IV. 129. *Pacem* faciendi jus penes quem sit, 348. de quibus rebus fieri

- fieri possit, *ibid.* § 350. Pace facta non cessat postliminium, *ibid.* aliaque jura nobis salva sunt, 131. nisi amnestiæ clausula adjecta sit, 135. Pace ab uno rupta, alteri quoque jus est ab ea recedendi, 361. Pax an rumpatur si socius meus, vel subditi mei, aliquid articulis pacis contrarium agunt, 361. 362. Pacis articulo uno rupto, an tota pax rupta videatur, 364. Paci poenâ adjectâ, an liberetur violans inferendo poenam, 365. Pacis, & induciarum differentia, 392. 397. de Pacis dubiæ interpretatione, 352. *seqq.* 358. *seqq.* Pax temporalis improprie sic dicta, 393
- Peccare**, agnatum humanæ naturæ, III. 285. qui peccavit, naturaliter est in eo statu, ut puriri possit, *vide* Delinquens. peccandi causam qui dat, peccat & ipse, 576. ideo nec ex alieno delicto punitur, 408. duo invitamenta sunt, consuetudo, & facilitas, 298. Peccandi facilitas, causa non minuendæ poenæ, 267. Peccatum esse non potest, nisi quod liberare fit, 285. quod per legis ignorantiam committitur, etiam contra legis verba, levius puniri potest, 290. an quod ex generali imbecillitate humana committitur, rite peccatum nominari debeat, 286. inevitabile humanæ naturæ non punitur, *ibid.* neque & id, quod huic tantum, aut illi inevitabile, *ibid.* non punitur quod paucis cognitum, 288. remittere omnibus, quo sensu jubetur a Christo, 279. remitti debet ob acceptum beneficium, 288. Peccatum ad mortem, 268. Peccata quæ facile condonanda, 290. quæ excusabiliora, 287. 298. Peccatis ignoscere, sive poenam meritam remittere, an liceat, 287
- c. **Peccare ad mortem**, quo sensu s. Job. V. *ibid.* dicatur, III. 341
- c. **Peccidem injuriam facere non posse**, I. 53. 54
- Peculatus** non est, nisi in republica sacra aut religiosa, IV. 44. committitur circa prædam, *ibid.*
- Peculium** quid, IV. 250. c. 257. II. c. 162. quatenus domini, quatenus servi, *ibid.*
- Pecunia** communis mensura II. 665. III. 186. quanti æstimanda, II. 665. steri-
- lis quo sensu, 667. functionem quomodo recipiat naturaliter, 665. eadem cur nunc plus, nunc minus valeat, *ibid.* pecuniâ rependi potest damnum adversus honorem, & famam datum & quare, III. 185. *seqq.*
- c. **Pecunia**, rerum universalis mensura, II. 711. *seqq.* hosti meo credita quatenus sit, aut non sit justa belli causa, III. 601
- Pedibus** fit initium possessionis in rebus immobilibus, II. 471
- c. **Pegasiani**, II. 511
- c. **Pejerans** cui teneatur, III. 20. Exempla, 23
- c. **PELAGIUS** Papa abominatus est Patriarchatûs universalis vocabulum, III. 400
- c. **Penates Dii** unde sic dicti, IV. 10
- c. **Penatiger**, IV. 10
- Penestiarum** servitus apud Thessalos, II. 227. c. 337
- Penstatio** non repugnat cum summo imperio, I. 210
- Percussorem** immittere an liceat in bello, III. 668. c. 585. 617. Percussores duplicis generis, *ibid.* an liceat immittere hosti, jure gentium, *ibid.*
- c. **Percussor**, etiam perfidus, jure naturæ immitti potest in hostem, III. 685. Percussorum illustrium, & infamium exempla, 585. 586
- Perdere** rem alienam, *vide* Corrumperere.
- Perduellium** liberi juste arcantur honoribus, III. 429
- c. **Perduellis** quis fuit veteribus, III. 37. Perduellium liberi extorces, & infames fieri absque ratione poenæ possunt, 447 etiam post mortem perduellis judicium inchoari potest, 428. & in absentem, 447. 448. poenæ præcipuæ, quibus lex contra eos munita est, *ibid.*
- c. **Perduellio** quando committatur, I. 323
- Perduellionis in crimine quid fiat, 226
- Peregrini** tenentur legibus loci, in quo contrahunt, II. 587. *vide* Exteri. Advenæ.
- Perfectionis** ratio in quo consistat, P. 91.
- Perfectionum regulæ unde sequantur, 53. & Hebræis, & toti humano generi commendatæ, I. 137. Perfectionis fines semper rite distinguendi, 220
- Perfidia** aliena uti non licet in bello, III.

- III. 669. *seq.* Perfidia usus in defectores, piratas, latrones, jure gentium dissimulatur, 670
- c. Perfidia, uti alibi, ita & in bello semper detestanda, III. 592
- Perfidorum* opera qualium uti contra jus gentium, III. 669. *seq.*
- c. Perfido fides simpliciter data servanda, III. 38. IV. 308 315
- c. PERIANDER incestuosus, II. 297
- c. PERICLIS argutia circa vocem ferri, III. 154
- Periculum* non censetur in moralibus, in quod quis sua sponte se injicit, I. 165. Periculi pretium in contractu assicuracionis unde aestimandum, II. 669. summi vitandi causa modum prescribit imperandi populo subacto, IV. 261. quae vitandi ejus causa injuste fiunt, maxime excusabilia, III. 292
- c. Periculum semper est ejus, vel eorum, quorum jus est, II. 714. exemplum, *ibid.* est res aestimabilis, 725. de periculi praestatione doctrina ex simplicissimis naturae, & Romani Juris principiis deducitur, 698. *seq.* *Vide* Casus. Periculi avertendi contractus, *vide* Assuratio.
- quod *Perit*, domino perire naturale est, II. 476
- Perjurii* poena posteritatem contingit, III. 2. voluntas punitur, *ibid.* Perjurium an committatur ab eo, qui in falsos Deos jurat, 10. hoc ipsum verus Deus punit, & quare *ibid.* Deus etiam in filiis punire solet, 427. *Perjuris* poenam imminere, omnes homines credidere, 1. *seq.* Perjurus in piratam, aut latronem, non punitur, IV. 301
- Permissio* quotuplex, I. 20. ex more, distinguitur a permissione ex beneficio, 72. a permissione ex beneficio, 72. an legis sit actus, 7. legalis quid, *ibid.* aut plena est, aut minor, 20. id, quod permittit, an id, quod jubet, in dubio praerendum, III. 147. Permittere se arbitrio aliorum, quid sit, IV. 340
- c. Permissio est pars legis, ejus actio, non species juris, I. 19. Permissio juris est vera, & praecipua juris naturalis pars, 127. distinctio permissionis in plenam, & minus plenam, rejicitur, 73
- Permutatio*, contractus antiquissimus, II. 657. in permutatoriis, quod altera pars amplius promittit, non debet donatum censeri, 661
- c. Permutatio est verus contractus innominatus, II. 684. ejus antiquitas, 706. non est antiquior emtione, quoad obligationem, 685. definitur, 686. quid differat a venditione, *ibid.* & a mutuo, *ibid.* incipit a datione, 708
- Persae* immerito puniuntur ab Alexandro ob illatum olim Graeciae bellum, III. 422. (*vide* Alexander.) Persarum jus, filiam, aut matrem capiendi in matrimonium, II. 210. jus filios, aut propinquos delinquentium interficiendi, iniquum, III. 429. jus vitam anteriorem in delicti aestimationem ponendi, & quare, 294. in Persas male Aristoteles dixit, naturaliter jus belli esse, 303. Persae multas uxores habebant, II. 206. Persarum opinio de Deo, IV. 4. mos in judiciis criminum, III. 294. lex quaedam injusta, 429. jus in liberos, II. 203
- c. Persarum reges adorabantur, I. 308. 309. incestae nuptiae, 297. Persae quibus committebant supplicium delinquentium, 232. injuria imperarunt Graecis, ne canina vescerentur, & ut mortuos sepelirent, III. 381. alios Deos, praeter solem, habuere, IV. 14. 21
- Persecutio* difficilis praesumi facit derelictionem, II. 469. jus *persequendi* eum, qui rectorem alicujus civitatis, aut eam ipsam laesit, nulla alia civitas, apud quam nocens degit, rectorve ejus, debet impedire, III. 412. *persequi* res eas, quae non sunt in bonis, quisque sine damno potest omittere, IV. 237
- PERSEI *Macedonis* controversia cum Romanis, III. 139. Perseo cur Macedones praetulerint Demetrium minorem in delatione regni, II. 381
- c. Perseus quid de jure naturae crediderit, P. 35. ejus oratio de jure necessariae defensionis, III. 162. Perseo cur bellum indixerunt Romani, 373
- Persepolis* injusto incendio vastata, III. 422
- c. PERSIVS de creta, & carbone, II. 319
- Personarum* aptitudo ad causas peccandi impellentes, & abstrahentes, III. 295
- c. Personarum respectus, *vide* ΠΡΟΣΩΠΩΝΥΜΙΑ. Personarum jus, *vide* Jus.
- c. PETRINUS BELLUS, scriptor de bello, P. 82. P E T R A

PETRI *Apostoli* factum gladio utentis cur improbatum, I. 165. 167. c. 154, 217, 219, 220, 243.

c. Petrus manducare jussus immunda, I. 71.

Petrus, *Eph.* II. 17. 18. loquitur de patientiæ virtute, non de resistendi jure 363. nimium judaizans vere, non fictè reprehensus a Paulo, III. 614.

c. **P**ETRUS *de Ferrariis* improbat asylo- rum abusum, I. 161. & Papæ præten- sam in terris jurisdictionem, 242. ejus consilium ad Papam, *ibid.*

PHANEM legati Ætolorum oratio, IV. 342

c. **P**HARAONI quo respectu terræ Æ- gypti cessæ fucere, I. 285. 286

PHILIPPUS *Macedo* injuste Thraciæ reges regno expellit, II. 3

c. Philippus quo jure in collegium Amphy- ctionum cooptatus sit, II. 546. justum bellum intulit Phocensibus, III. 481

PHILIPPUS *Macedo posterior*, II. 164. an vicerit capta Attali nave, IV. 338

c. Philippus commendat proceribus Mace- donum successorem Antigonom, I. 303. omnes familias e civitatibus maritimis ex- ulare facit, 376. cur ei negatus transi- tus per terras Scytharum, II. 104

c. **P**HILIPPI IV. *Gallia* Regis Decre- tum contra Pontificiam potestatem, I. 241

c. **P**HILIPPUS I. *Hispania* Rex regno cessit, I. 34

c. **P**HILIPPUS II. *Hispania* Rex pessime creditoribus suis decexit, & novas cum iis tabulas facit, III. 66. 69

c. **P**HILLO: de lege naturali, P. 36. 38. de ciconiis, 45. de canibus, *ibid.*

c. *Philosophi* veteres quid per *rationem* in- telligant, P. 37. quid per *naturam* 38. Philosophorum secta triplex, 42

PHINEAS, quo jure deficientem a lege Hebræa privatus ipse occiderit, III. 275

c. *Phaniceses* templum Delphicum spolian- tes, II. 27

Pilluras corrumpere in bello, injustum, IV. 225

c. Picturæ ut cedat tabula, id juris civi- lis est, II. 115

Pietate sublata tollitur justitia, III. 307

Pignorationes jure civili vetitæ, III. 619. introductæ ad exemplum onerum, 624. Pignoratio valida, etiam cum ea res datur, quæ mihi est oppignorata, II.

344. valida etiam quæ sit ab alio pro meo debito, III. 618. *seq.* invalida cum pars imperii oppignoratur populo non consentiente, II. 343

Pignus accipiens ad quid teneatur, II. 662.

Pignoris datio qualis actus, 658. Pigno- rum conventio quam interpretationem re- cipiat, IV. 345. Pignora distinguuntur ab obsidibus, & in quibus, *ibid.* Pignus rei alienæ, & a creditore venditæ, domino restituendum, II. 560. Pignoris luitio ne sit, tempus nullum potest effi- cere, si præstatur id, pro quo pignus est oppositum, IV. 345. c. 380. jus Pignoris luendi non amittitur per præ- sumtam derelictionem, II. 174. luitio rei, quæ est ex patrimonio populi, aut regis, ex causa pignoris, opposita quæ- dam est tributi species, 344. pignoris retentio non injusta est ex alio, & su- perveniente debito, IV. 345. nisi con- trarium expresse cautum sit, c. 380. ut pignus retineri possit jure gentium, non requiritur ut quis antea id a iudice, aut magistratu petat, III. 624

c. Pignus definitur, I. 31. an possit referri ad dominium minus plenum, 32. Pi- gnoris datio non est actus mixtus, II. 689. 690. Pignoris constitutio non est acquisitio originaria, 113. Pignus refe- rendum ad jura personalia, non ad rea- lia, 136. species juris in re constituta a Servio, 161. Pignore redditus non ip- sum debitum, sed sola securitas remis- sa censetur, 181. III. 151. Pignoris re- luendi juri præscribi potest jure civili, II. 198. 199. Pignori dare non potest Imperator jure Imperii, vi Capitulationis, 362. Pignore vendito a creditore, quis plus suo habeat, an creditor, an debitor, casus propositus l. 12. §. 1. *ff. distr. pign.* explicatur, 575. Pignus ca- su perit domino, & pignoratitia actio creditori, 701. Jure Rom. qualis culpa tunc præstetur, *ibid.* Pignus cur libera- tur, debitore injuria absoluto, III. 501. Pignoris obligatio per liberam personam acquiri cur nequeat, possessio autem possit, IV. 58. Pignus ex una causa da- tum retineri ob aliud debitum quod pos- sit, id meri juris civilis est, 378. Pi- gnoris causa non magis est favorabilis, quam obsidum, 380

Pii inter Judæos non circumcisi, I. 17. *seq. n.* E c c s s a *Pila*

- Pila*, vide *Mola*.
- Pilagium* quid, IV. 47
- Pipini* factum, III. 668
- c. *Pipinus* regnum non a Papa, sed ab electione Procerum obtinuit, I. 245
- Pirata* qui, III. 634. civitatem non faciunt, 201. ceteri forte justitiam quandam inter se servant, 634. defendi a quovis possunt, si ita invaluere ut formidabiles se fecerint, quoad poenam, III. 419. negatur, c. 440. 441. restituere non tenentur quod mere expressere, si jusjurandum intervenerit, 184. non triumphantur, 636. quae capiunt, non mutant dominium, IV. 121. c. 167. 168. jus legationis non habent, I. 1. 201. Piratae datum repeti potest, 184. Piratae jusjurandum est servandum, 12. ex Piratica tenentur Magistratus, si non ea, adhibuerunt remedia, quae possent, ac deberent, 148
- c. *Pirata* quid differat ab hoste III. 37.
- Piratae* jure nat. repelli possunt a quovis navigante, 356. Romanorum cum Piratis bellum verumne erat, I. 356. Piratae a Romanis semper capite plectebantur, IV. 130. Vide *Prædo*. *Latro*.
- Piscatio* cuius licita, sed impediri potest ab eo, qui fluminis imperium habet, II. 59. quae in mari sit, longo tempore fuit communis, 122. Piscatione dominium agri inundati servari potest, 474. Piscandi jus in mari quorum sit, 122. in diverticulo fluminis occupari potest, 124
- Piscandi in mari cuilibet jus est, II. 85. 87. quo jure prohiberi possit, 93. ne occupari possit, id sequitur ex ipsa ratione naturali, 146. Piscantem ante aedes meas quo jure possum prohibere, quo non, 151
- Pisces* quorum sint, II. 59. in stagno privato non sunt nullius, 469
- c. *Pisces* sunt res nullius, II. 91. etiam in loco occupato, 92. 482. etiam in stagnis circumseptis, non in piscinis, 484
- c. *Piscina* quid sint JCtis Romanis, II. 484
- c. *Pistorum* magister suspensus ob furtum, I. 131
- Plantata* solo naturaliter non cedunt, II. 478
- c. *Plantationum* pessima cavillatio circa reddendos captivos, III. 154
- c. *PLATO*: de Deo vindice juris laesi, P. 40. ubinam leges, & jura didicerit, I. 132. legem de bello non nisi a summa potestate gerendo a natura deducit, 224. qualem reipublicae formam reliquos praeferat, 262. de tribus regniis mutuo jurejurando constitutis, 313. de jurisjurandi sanctitate, III. 21. comparat animam militi, II. 33. de partu incestuoso, 297. de incestuosis, 302. de mendacio, 608. 615
- c. *PLAUTUS* de verbo ejurare, I. 143
- Plebs* in Aristocratico regimine exors omnis potestatis civilis, I. 177. n.
- c. *PLINIUS*: an sit excessus in virtute, P. 90. de natura Deo, I. 42. de offensione, & defensione animalium male intellectus a Grotio, 125. de verbo ejurare 143. de fisco, & ærario Trajani, 297. melius omnibus credi, quam singulis, II. 313. 315. de dubia voluntate testatoris, 406
- c. *Plutarchus*: de Jove, & justitia, uno, eodemque, P. 37. belli leges esse, 76. quid convitiis opponendum, II. 37. ejus locus de judiciis male applicatus a Grotio ad victoriam jus, III. 156
- Pœna* definitur, III. 259. justa nulla, nisi ob culpam, *ibid.* deberi quo sensu dicatur, 261. divina qualis, & quem ob finem, 264. quò sensu ad naturam contractuum dicatur accedere, 261. cur a Papiniano æstimatio dicta, 291. omnis habet quod charitati repugnet, 288. an determinetur a natura, II. 478. an ob delictum universitatis semper possit exigi, III. 421. IV. 237. ob delictum universitatis non exigenda a singulis, qui in id non consentire, jure naturali, III. 430. IV. 291. a paucis exactum ob delictum tale obligat reliquos ad refarciendum damnum, 325. 326. exigi potest etiam si non omnes fines concurrant, III. 283. potuit etiam ante legem poenalem 288. in quibus vitiosis actibus non sit exigenda, 285. *seqq.* non exigenda quam bonum publicum non vult exigi, 280. 283. punit tamen nonnunquam Deus nocentium liberos, & quo jure, vide *Liberi*. Pœna mitigari semper debet, si comparata ad factum dura sit, 290. si delictum sit ex infirmitate animi difficulter superabili perfectum

ctum, etiam contra legis verba, *ibid.* si spes sit melioris vitæ, *ibid.* modum Pœnæ sine injuria non licet excedere, IV. 184. 219. adeo ut qui excedit, vi possit inhiberi, II. 18. III. 545. *seq.* modus iste unde metiendus 291. Pœna an extendi possit ad majus nocumentum, quam datum sit. 297. remitti ex quibus causis possit, II. 670. an ex iis tantum, quæ per modum tacitæ exceptionis legi insunt jure gentium, III. 291. *n.* libenter remittenda ob delictum, quod in nos commissum, 505. remissa iis, qui delicta perpetrarunt, an mandanti, censeatur remissa, 510. *seq. n.* tacite remissa quoties censeatur, *ibid.* an omnis ex toto veniat ad partes, 260. quæ a Christo sublata, quæ non; 276. *seq.* coactiva, I. 202. emendatoria quando licita, III. 287. justa ut sit, opus est ut delictum antecedit, 259. & is ipse deliquerit, qui punitur, 422. ut tanta pœna dignus censeatur, apud judicem æquum, IV. 185. fidejussorum, & similibus, proprie pœna non est, III. 422. parentum pœna liberis non aufert ea, quæ a rerum naturâ ad ipsos erant perventura, 423. Pœna cum benefactis compensatur, 288. potest esse citra legem pœnalem, *ibid.* an semper præquirat jurisdictionem, 304. an transeat in eos, qui non deliquerunt, 425. *seq.* accepta aufert jus belli movendi, IV. 387. modus in Pœna unde petendus, III. 291. Pœna proprie dicta in bestias non cadit, 425. c. 446. an delictum excedere possit, 297. remittenda, ne ad bellum veniatur, 504. maxime remittenda ab eo, qui læsus est, etiam rege, 505. pace remissa, quæ censeatur, IV. 328. Pœnæ privatæ remissio, III. 272. 276. *seq.* Pœnæ exactio an evangelio permessa, 276. exactio ad quam justitiæ speciem spectet, 260. *seq.* Pœnæ improprie irregularitates, 259. in Pœnis æqualitas primo, ac per se quæ spectetur, 261. Pœnæ in mari, 272. finis Pœnæ, 263. *seq.* Pœnæ omittendæ causæ, 288. fines quomodo cessent, 288. *seq.* Pœnæ quomodo ab aliis in alios transeat, 408. 410. Pœnæ civitatum distinctæ a pœnis singulorum, 421. c. 442. Pœna obligatio in universitate quamdiu duret, 421. *seq.* remissio qui-

bus signis intelligatur IV. 432. minuendæ, aut non minuendæ causæ, III. 293. *seq.* mensura, 291. 297. jus remissum, ubi actum est cum tyranno, quasi tali, aut cum prædone, IV. 300. Pœnam qui sumit sustinet aliquo modo personam superioris, III. 504. ut quis possit sumere, jus ad puniendum habere debet, 261. id omnibus magistratibus jure gentium datum certis casibus, *vide* Jus gentium. Hinc & contra eos præsumitur, nisi diversum appareat, IV. 331. non est tamen proprius effectus jurisdictionis civilis, III. 304. unde oritur, 266. 304. id jus naturaliter quisque habet, qui nihil simile commisit, 262. *seq.* 412. an valeat post constituta nunc judicia, I. 163. restrictum est 164. *seq.* ad proximos affectus, & summam potestatem, 337. III. 302. valet adhuc ubi judicia sunt nulla, 272. ubi nulla civilis societas, 304. hinc, ubi valet, non civitas esse, sed dissoluta multitudo præsumitur, I. 331. Pœnam sumere de improbo, privatis intutum est, etiam ubi licet, III. 283. in Pœna duo spectantur, id, ob quod, & cujus ergo, 291. spectatur proportio arithmetica, 297. non hoc primo spectatur, ut magis nocentes gravius, minus nocentes levius puniantur, 260. persona quomodo consideretur, quæ puniri debet, 295. Pœnarum partitio, fines, 267. Pœnale pactum, aut lex, fortior non pœnali, 147. Pœnalia quando ad hæredes transeat, 431. sunt odiosa, 135. ad regum actus non pertinent, 50. Pœna legatorum, 202. *seq.* regum, qui absolutum habent imperium, I. 197. *seq.* ob delicta impunita, ad res magistratuum, non subditorum, IV. 291. cœtibus, aut functionibus arceri, proprie non est pœna, III. 259. c. Pœna definitur, P. 51. III. 320. 333. Pœnarum vera origo, tam publicarum, quam privatarum, *ibid.* vera, & unica ratio, I. 151. Pœna ex voluntate Dei originem capit, P. 52. non ex nexu rerum, 55. Pœnæ etiam apud primos homines locum habebant, II. 77. Pœnarum non nisi unicus finis, III. 336. 338. 341. 355. hic finis non est utilitas, s. emendatio rei, 339. nec utilitas læsi, 341. 375. nec exemplum, E e c o 3 344.

344. in Poenis recte cum Saturnino considerantur causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus, 373. Poena unde mensuram accipiat, 445. intra jus talionis fines nec charitati repugnat, 362. sumi nequit nisi ab iis, qui jus nostrum laeserunt, 377. Poenas statuere, soli civitati, ejusque rectori, non extraneis, competit, 434. Poena jure naturæ tantum statuitur pro injuria facta, 328. 329. 358. non pro imperfectione, 329. 358. nec in cogitationes, etsi pravas, *ibid.* nec in id, quod viribus humanis impossibile est, *ibid.* Poenæ civili demum jure augeri, minuique, ob malitiam vel majorem, vel minorem possunt, 365. Poenam, quæ ultra talionem infertur ad emendationem vel ipsius lædentis, vel tertii, esse juris mere civilis, 331. negatur, 332. Poena finitur tum morte, tum remissione, 331. 332. Poenas quoque temporarias Deus aliquando vitiosis imponit, P. 73. Poenæ, in l. 45. ff. de injur. cur extra ordinem ex causa, & persona statui soleant, III. 371. Poena universitatis nocet etiam successoribus, 442. non poena singulorum, *ibid.* Poenæ debitæ belli tempore non condonantur censentur, si nihil de earum remissione in pace dictum sit, IV. 357. 358. *Panarum capitalium* justitia probatur, P. 95. origo secundum Grotium, I. 131. vera ratio, *ibid.* de naturalibus princeps dispensare nequit, Poenis capitalibus positis, ponitur & bellum, 158. Poenæ capitales Evangelio non contrariæ, 160. an in subditos hæreticos statui possint, III. 397. Poena mortis quo casu cruciatibus, etiam naturali ratione, exasperari possit 370. *Pœna culei* in parricidas, I. 160. jam ante Constantinum nota fuit, *ibid.* Poenarum symbolum, *vide Arbor. Vide Talio.* Punire.

Pœnitentia concessa in iis quæ ex voluntate profecta, vera, si tempus, & copia suppetit, requirit ut is, qui damnatum dedit, id resarciat, IV. 175. eorum qualis esse debeat, qui injusta bella intulere, *ibid.* Pœnitentia ductis non semper omnem poenam remittit Deus, an iis a magistratu Christiano danda sit impunitas, *ibid.* ab iis, qui pœnitentiam agebant, olim vita puritatis eximie re-

quirebatur, III. 294. hinc clericis, & similibus annumerati, Pœnitentibus an poena omnis condonanda, 281. *seq. militia olim interdicta, & quare,* I. 112

Pœnitentiæ quot gradus in veteri Ecclesia, I. 161. Pœnitendi jus in contractibus exponitur, II. 604 *seqq.* Pœnitendi quando sit jus in contractibus, ex principiis H. COCCERII, 674. & Sam. COCCERII, 681. 685

Pœsîn cur sectati sint sapientes veteres, P. 92

Pœtæ quantum auctoritatis tribuendum, P. 92. Pœtæ primi justitiam docuerunt, *ibid.*

Πόλις unde dictum, I. 2

Πολιτική ars quæ Aristoteli, I. 173

Politica distincta a jure naturæ, P. 101. definitur, *ibid.*

Politici Scriptores magis spectant quotidianam administrationem, quam jus imperii, I. 200

Polizza quid, H. 725

Pollicitatio quid, & quem effectum habeat, II. 586

Pollicitatio quid sit, II. 615. in quo differat a pacto, *ibid.* nullam producit obligationem, 614. duo casus, in quibus Jure Romano jus ex ea transferatur, 643

POLYBIUS: fortiori imperium natura competere, I. 231. ejus locus, ubi agitur de mixtura non statûs, sed administrationis Reip. Rom. 314. comparatio statûs Rom. cum Lacedæmonio, 315. de judicio in fœderatos, 324

POLYCARPUS cur jurare noluit per genium Principis, I. 155

Polygamia naturaliter licita, II. 204. cur prohibita lege Evangelica, 208

Polygamia plurium fœminarum nec veteri, nec nova lege prohibita, P. 95. Polygamia fœminæ contrariatur juri naturæ, II. 343. 273. viri, non item, *ibid.* 251. Polygamiam an princeps christianus lege publica introducere possit, 245. 253

POMPEIUS bellum piratarum finit pactio- nibus, IV. 299. templum Hierosolymarum ingressus contra legem, 3. 4

Pompeius triumphavit de prædonibus, piratis, & servis, III. 645. excelluit in cognitione juris naturalis, P. 33. ejus mores

- mores ex Seneca, Plinio, & Sallustio, 41
- c. POMPONIUS *Jctus* quando vixit, I. 265. de forma Reip. Rom. paulatim mutata, *ibid.*
- c. POMPONIUS *tribunus* quam sancte servavit juratam promissionem, III. 36
- c. *Pondere* quæ res metiantur, II. 702
- c. *Pontaticum* quid, II. 109
- Pontifex* Romanus coronat Imperatorem qua Romanus est Imperator, II. 533. *seq.* pronunciavit electionem factam a populo Rom. *ibid.* vacante Imperio feudorum investituras quo jure tribuat, 534. ficto, *ibid.* n. 78. *seq.* c. 556
- c. Pontificis Romani quæ partes fuerint in eligendo Imperatore, I. 248. Pontifices, etiam maximi, omnem potestatem sibi commissam a potestate civili tenent, ejusque saltem sunt ministri, *ibid.* vide *Papa*. Pontifex summus Hebræorum post tempora captivitatis quo respectu præfuit populo, II. 552. Pontifices Hebræorum regibus subjecti, I. 238
- c. *Pontificia* potestas præterita subordinatur, & restituitur potestati sæculari, I. 237. *seqq.* vide *Clerici*.
- PONTIUS Samnis, II. 18
- c. Pontius suis læta vaticinatus ob justitiam causæ, P. 77. quid ei justum bellum, I. 115
- Populus* potest jus se regendi totum alienare, I. 176. eorum exempla, qui se aliis subjecerunt, *ibid.* Populus liber factus magistratuum sine mandato non obligatur, II. 218. 343. Romanus jus Imperatorem eligendi semper retinuit, 527. *seq.* Romanus idem, qui olim, *ibid.* Populus, regimine mutato, tenetur de debito ante contracto, 526. liber factus sedet eo loco, quo ante rex, aut princeps, *ibid.* idem sub Monarchico, Aristocratico, Democratico regimine, 525. migrans idem, *ibid.* Populus idem quamdiu, *ibid.* quomodo intereat, 524. subditus an ob regis delictum puniri possit, III. 429. Populus quibus modis dividatur, intereat, uniat, *vide* *Civitas*. Populus idem manet post annos mille, II. 522. *seqq.* etiam si in alium locum sedem suam transfudit, 525. alios populos sub se habere potest, & in eos jure absolute imperare, I. 178. redactus ad paucos, qui populum facere nequeunt, id

jus tantum retinet, quod erat privatorum, II. 524. tenetur partibus suis conservare id, cujus gratia in societatem civilem ventum est, 343. Populi ob regum peccata puniti, quare, I. 186. Populi pars alienari non potest, nisi & ipse consentiat, II. 140. nec ipsa potest recedere a populo, nisi ex summa necessitate, *ibid.* ne quidem ex necessitate, 342. *Populi* consensus circa alienanda imperia quomodo intelligatur, 343. testimonium de jure successionis quid valeat, 389. Populi minor pars populum non obligat, III. 91. Populi an postliminio a regibus recipiantur, IV. 119. Populo destructo an res maneat eorum, qui populo supersunt, II. 524

c. *Populus victor*, & *populus victus* coalescunt in unam civitatem, I. 255. alterius potestati subjectus quo jure suis legibus, & judiciis uti possit, *ibid.* penes populum an detur summa potestas, non obstante majestate in regem translata, 258. *Populus* de suo jure vel ad tempus, vel in perpetuum disponere potest, 272. constituens regem an sit superior regi, 273. 274. cur puniatur ob regis peccata, 274. ei non competit judicium de factis regis cognoscendi, 275. si in unius dominium, & patrimonium transiret, privata efficeretur domus, 281. *Populi* bello victi status, & conditio, 289. *Populus* alius, alii singuli e populo, 291. *Populus* quo sensu, & casu, desinat esse sui juris, 295. *Populus*, ejusque patrimonium, non sunt in usufructu regis, 296. 297. *Populus* pro lubitu de suo jure imperii disponere potest, 313. per occupationem generalem, præter imperium, dominium aliud generale, & privatum, acquirere nequit, II. 90. 92. non habet jus in re, si generaliter saltem occupavit territorium, 160. imperio in principem collato cur poenitere nequeat, vera ratio, 198. imperium occupat singuli dominium, 494. 496. 498. 500. esse non definit, etsi modus imperii mutetur, 543. *Populo* extincto æs alienum non extinguitur, 545. etsi alio migret ob territorium sublatum inundatione, &c. nihilominus obligatur ob æs alienum, *ibid.* etiam ille, qui alius migrantis sedem occupat, *ibid.* etiam pauci, reliquis fame, vel peste sublatis, *ibid.* etiam victor de-

bita.

- bita populi victi solvere tenetur, *ibid.* populo vera delinquente sublato non tenetur populus successor ex delicto antecessorum, *ibid.* plures populi in unum coalescere possunt, si ita, & quatenus disponunt, 546. quoad jura publica non quoad privata, *ibid.* dividi Populus potest, *ibid.* Populus ob delicta principis in homines commissa puniri, ob delicta in Deum, saltem calamitatem pati in poenam principis dicitur, III. 451. Populus dari, cum quibus non sit pactorum commercium, verum non est, 468. Populus per ultimam victoriam totus in hostis potestatem pervenit; nec gaudet jure postliminii, IV. 128. ab hoste occupatus quo casu postliminio gaudeat, quo non, 156. *Seqq.* & primo casu an subsistant actus victoris mediis temporis, 157. *Populi Romani majestatem comiter conservare*, quid, I. 319. 320. Populorum septem excisioni mandatorum nomina, 123
- c. Popularis Status, vide Democraticus.**
- Populatio** plerumque fit ex odio, IV. 219. *Seq.* justa ea est, quæ ad pacem hostem cogit, *ibid.* ex quibus etiam politicis causis ea abstinendum, 229. milites populantes an juste etiam coram Deo possint interfici, si id permissum lege humana, III. 385. Populatio inutilis, ubi hostis aliunde ali potest, IV. 224. quibus ex causis inhibenda, 220. quæ utilis, & quæ inutilis, *ibid.* Populatione abstinendum, ubi spes est celeris victoriæ, 223. inhibita conciliantur hostium animi, 230. in Populationibus inhibendis, Belgarum, & Indorum mos, 224. *Vide Vastatio.* Hostilis res, &c.
- c. Popria** quid in sacris significet, II. 255
- c. Portus** sunt populi territorium occupantis, II. 144. eorum usus proprii, & non proprii, cuius sint juris, *ibid.*
- a. Possesse, & non posse**, verborum abusus, I. 47
- Possessio** per alium acquiritur, IV. 31. in re dubia imperii sequenda privato, I. 354. ferarum per instrumenta quomodo quærantur, II. 470. longæva inter reges, & populos, 164. non acquiritur jaculi immisione, 409. rei alienæ justa, quæ in bello fit ex necessitate, *vide* Occupatio. Possessio de sultoria nil efficit ad jus proprietatis, 168. ut ad dominium jus faciat, corporalis requiritur, 469. facti
- sufficit in bello, IV. 327. longi temporis allegari solet etiam inter populos diversos, aut reges, II. 164. videtur valere, non tantum ex conjecturis, sed & jure gentium voluntario, 168. III. 249. Possessionis longæ favor circa imperia, II. 168. *Seq.* 469. immemorialis quæ vis jure gentium, 168. Possessionem in re controversa privatus sequatur,
- c. Possessio** est naturalis facultas rem tenendi, cum animo sibi habendi, II. 482. Possessionem inter, & jus, discrimen a natura est, I. 377. Possessio naturæ differt a dominio, II. 482. Possessionis, & proprietatis jura differunt, IV. 374. Possessio quatenus dicatur aliquid ex jure mutari, III. 502. naturalis quomodo acquiratur, II. 153. ad quam juris speciem referri possit, *ibid.* naturæ jure tamdiu defendi potest, donec de jure causa cognita statuatur, *ibid.* quando pereat, *ibid.* quando amissa censeatur, IV. 52. bellica non tollit jus, nisi finito bello, III. 155. longi temporis, *vide* Præscriptio.
- Possessor** necessitate præferendus, II. 61. *mala fidei*, quando jus acquirat, IV. 73. *bona fidei*, rem possessam tenetur restituere, II. 588. etiam cum fructibus, 561. etsi casu aliquo consumserit, *ibid.* 559. restituere non tenetur si perierit, 561. quid si vendiderit, 562. retinere rem possessam potest ob impendia, & utilem operam non restitutam, 478. Possessor *mala fidei* impendia, & utilem operam imputare potest, 479. tenetur ultra rei rationem etiam ex facto, 561
- c. Possessoris conditio** cur melior sit, vera ratio, III. 496. Possessor rogatus de possidendi causa quo casu eam probare teneatur, quo non, 465. in contractu æstimatorio non potest conveniri ob casum, II. 699. exceptiones, *ibid.* Possessor *bona*, & *mala fidei*, ad quæ teneantur, 569. *Seqq.* 577. *Seqq.*
- c. Possessum** jure cur injuria auferatur, vera ratio, II. 83
- Possidere** nequit qui nescit, IV. 391. igitur nec infantes jure naturali possident, II. 592. Possideri potest etiam res alienata per solam alienationem, non traditionem, 344. qui possidetur, sibi nihil potest possidere, IV. 97. Possidentis jus, II. 61. melior conditio in re dubia, III. 490
- c. Pos**

s. Possidere etiam per alium possumus ,
 II. 347. 483
Posteri captivorum , servi , IV. 70
 c. Posteris an pater , etiam volente populo ,
 jus eventuale naturâ quæsitum auferre
 possit abdicando , vel alienando , vel de-
 relinquendo , II. 189
Posteriora prioribus derogant , III. 133. for-
 tiora prioribus , 147
Posthumus si mortuus fuerit , quomodo in-
 telligendum si non fuerit natus , III.
 142
Postliminium jure gentium est , & quare ,
 IV. 111. 113. durat etiam hodie quibus-
 dam casibus , IV. 122. evanuit inter Chri-
 stianos , & Mahometistas , *ibid.* non est
 apud eos , quibuscum pax nobis est ,
 partes tamen nostras non sequuntur ,
 111. in pace tantum captis fato suo com-
 petit , *vide* Fatum. & iis , qui pactis
 comprehenduntur , 112. *seq.* 327. Postli-
 minii res sunt pro non captis , 272. Post-
 liminio non omnes res redeunt , 115. res
 rediisse quando censetur , 28. Postli-
 minium quid , & illius vocis origo , 110.
 Postliminium apud socios , & amicos ,
 111. in bello , & pace , 112. Postliminii
 species , *ibid.* *seq.* Postliminium an dediti
 habeant , 115. extra bellum , unde or-
 tum , & apud quos locum habeat , 121.
 Postliminii non est jus durantibus indu-
 ciis , 115. Postliminio quæ dicantur re-
 cepta , 112. c. 149. pace qui Postliminio
 redeant , qui non , 112. *seq.* qui Postli-
 minio rediit , jura in eum restituuntur ,
 114. Postliminio an aliquando populi se ,
 suaque recipiant , 115. civitas Postlimi-
 nio quomodo redeat , *ibid.*
 s. Postliminii jura in genere ex juris natu-
 ralis principis illustrantur , P. 99. excep-
 tis quibusdam , ubi ob utilitatem publi-
 cam Romani recesserunt a jure naturæ ,
ibid. Postliminium definitur , IV. 165.
 168. cum quibusnam sit , 168. 169. vo-
 cis varæ significationes ex Ælio Gallo ,
 169. 170. 171. etymologia , 148. Postli-
 minium quid vocetur , 124. de jure Post-
 liminii systema Grotii obscurum exponi-
 tur , 145. ejus vera ratio ex naturæ prin-
 cipis adstruitur , 146. Postliminii jus ori-
 tur ex ipsa natura , 148. l. 59. Postlimi-
 nium duplex , vel *persona* , *reive* , vel
civitatis nostræ , IV. 148. Postliminio re-

diisse res , vel persona , quando dicatur ,
 52. Postliminium esse etiam cum *sælerati-*
tis , & *liberis populis* , ac *regibus* , ut
cum hoste , quod ait Gallus Ælius , quo
 sensu admittendum , 150. tres casus ,
 ubi etiam in pace obtinet , *ibid.* cur ne-
 gatum a Romanis bello , non fato ca-
 ptus , 150. 151. 152. *seqq.* eo cur non
 gaudebant cives Romani bello capti , nisi
 ex fictione *legis Cornelia* , 146. jus na-
 turæ circa illud reduxit Læo Imperator ,
 147. Jure Rom. illis demum captivis cur
 sit , de quibus in pace mentio facta fuit ,
 vera ratio , 353. quando competat Mag-
 gistratui in civem , qui se dedit , 155.
 quando capto creditori , vel in captum
 debitorem , *ibid.* quo casu eo gaudeant
 civitates , provinciæ , vel integri populi ,
 quo non , 156. *seqq.* & quid primo casu
 juris sit circa actus victoris mediæ tem-
 poris , 157. Postliminium crediti , 159.
 matrimonii , *ibid.* servorum , 162. rerum
 mobilium , & immobilium , 164. *seqq.*
 circa Postliminium jus civile in paucissi-
 mis mutavit jura naturæ , 159. Postlimi-
 nii jure gaudent , & subsunt urbes , pro-
 vincia etiam invitæ , 127. Postliminio
 an pristina jura recipiat servus venditus
 ab hoste amicis , & ab his profugus re-
 versus ad suam civitatem , 169. Postlimini-
 um ab utraque bellantium parte , non at-
 tenta justitia , injustitiave belli , ipsa ra-
 tione naturali obtinet , 276. 277. Post-
 liminium finitur quoties judicium partis
 cessat , 127. exempla , 128. non finitur
 pace facta , 128 *seqq.* cessat si captæ res ,
 vel personæ , ad gentes medias transeant ,
 124. *Postliminio restitui solum littori* ,
adificio occupante collapso , quo sensu di-
 catur in l. 6. pr. ff. rer. div. 164.
 c. ПОТЛМОН Eclecticæ sectæ auctor ,
 P. 87.
Potestas est jus stricte dictum , I. 4. estque
 duplex , vel in se , vel in alios , *ibid.*
 item vel vulgaris , vel eminentis , *ibid.*
 civilis quæ 14. qui non est suæ pote-
 statis , nil in potestate habet , IV. 97. quod
 est in potestate , oppositum ei , quod est
 in fide , 205. quæ in alia potestate est ,
 non est civitas , 174. *Potestas civilis* in
 quibus rebus consistat , 172. humana or-
 dinatio Petro , Paulo divina , quo sensu ,
 321. *Potestas summa* quæ , 173. illius sub-

- subjectum, 174. non est semper penes populum, 174. 176. temporaria aliqua, 183. per consensum, aut res, quomodo obligetur ex pacto minorum potestatum, IV. 409. & ex eo, quod contra arcana mandata factum est, *ibid.* Potestas *regia*, *patria*, *herilis*, I. 5. *regia* quo sensu bono nostro inservire, a Paulo dicatur, 333. *seq.* *patria* quædam ex jure civili, II. 202. *seq.* Potestates minores quibus modis summam obligent, IV. 408. *Seq.*
- e. Potestatis *summæ* origo, & necessitas, I. 231. *seqq.* exercetur vice ipsius Dei, 232. originarie competiis patribus familias non humano generi, 337. ejus præcipua pars, 116. vis gemina, *ibid.* non potest simul esse pars, & iudex, *ibid.* alia simpliciter talis, alia respectu quorundam jurium, s. personarum, 278. Potestas summa an dividi possit, 310. *seqq.* ejus concursus inter populum, & regem, nullus, 311. distinguenda ab ejus administratione, 276. ex hac distinctione sequuntur varæ mixturæ, *ibid.* in quæstione de vere summa quid inspiciendum, *ibid.* non ab exercitio, nec a nomine, sed a solâ causâ dijudicanda, *ibid.* § 277. quæ sit, & cui competat, systema Grotianum, 229. refutatur, *ibid.* juris tantum tuendi causâ constituta est, *ibid.* legislativa, judiciaria, & deliberativa, *ibid.* § 230. summa potestas definitur, *ibid.* naturâ tantum competit generi humano juxta principia *H. C. O. C. C. R. I. I.*, *ibid.* eo diviso singulis civitatibus, 231. sed sub varia forma, prout bello, aut pactis decisum fuerit, *ibid.* vel omnibus inhærens, vel pluribus, vel uni, 251. differentia inter eam, quæ omnibus aliis, & eam, qua nulla alia est superior, *ibid.* duæ vere summæ esse possunt, etsi inæqualiter, *ibid.* quænam sit vere summa potestas, late examinatur quæstio, 252. refellitur definitio Grotiana, 254. & comparatio summæ potestatis cum visu, *ibid.* ejus translationem in alium, vel alios, an populus revocare possit, 257. *seqq.* Potestates summæ inter se quo jure teneantur, 22. Potestas *civitatis* si concurrat cum *patriâ*, *maritali*, *dominica*, quænam potior, 34. *regia*, & *patria*, differunt modo, objecto, & effectu, 33. *patria* subest *regiæ* 237. *inferior*, *injussu principis*, si res moram fert, cur bellum inferre nequeat, 226. 227. in Potestatem nostram quomodo res redigantur, II. 85
- c. *Præadamitarum* figmento quid ansam dedit, II. 301
- c. *Præcedentia*, vide *Regum Ordo. Dignitas. Præceptum* Christi de non resistendo quem sensum habeat, I. 164. 166. Præcepta evangelii an contineantur in jure naturali, vide *Evangelii præcepta. Præceptorum ordo* secundæ tabulæ in Decalogo, III. 293
- c. Præcepta virtutis inter obligantia, & honesta, distinctio Grotiana examinatur, III. 96
- Præda. Græcorum*, *Asiæ*, *Afrorum*, *Francorum*, & *Romanorum* mos circa eam, IV. 34. *seq.* militibus interdum data, & quibus ex causis, 38. eadem in diversos usus distributa, 42. in solum concedi solet, *ibid.* militi dari quando cœperit apud Romanos, 46. de ea lex civilis statuere potest, 44. interdum subditis conceditur, 45. focii aliquando partem habent in ea, *ibid.* quomodo fiat capientium jure gentium, 26. concedi potest, etiam ante ejus acquisitionem, 44. *Præda* decima consecrata, 25. jus probavit Deus, *ibid.* nomine urbes, & agri veniunt in piis causis, 42. genera, *ibid.* divisio quot modis facta, 38. pars data iis, qui non misissent, 42. pars data miserabilibus personis, 44. *Prædam* cogere, jure naturali licet, 25. c. 49. lege charitatis non licet, nisi faciat ad notabile momentum, 291. dare militibus, ambitiosum apud Romanos, 38. dividere, quibus concessam, 34. quomodo apud Romanos duci concessam, 43. quomodo dividi oporteat militibus, 38. *seq.* exercere in barbaros, cur laudatum Aristoteli, III. 93. ex præda duci quid debeat, IV. 38
- c. Prædam agere ex hoste, naturâ licet in infinitum, IV. 295. cedere ei, cujus nomine bellum geritur, vult *H. C. O. C. C. R. I. I.*, 54. singulis capientibus, cum distinctione, *Sam. C. O. C. C. R. I. I.*, 55. & quidem jure naturæ, non ficto illo gentium, 56. jure, an injuriâ capta sit, asseri durante bello nequit, *ibid.* Prædam focii semper in ministerio publico capiunt, 66. Prædæ jus apud Hebræos, 67. de præda si controversia sit

inter

- inter hostes, ea apud medios decidi nequit, *ibid.* nec si inter populum, & subditos, 68. Prædam quo jure inter milites dividebant Imperatores Romanorum, 61. Præda aut dividebatur, aut diripiebatur, 62. quomodo inter socios navales dividatur, II. 728. ex amicis, vel sociis acta quomodo reparanda, III. 197.
- Prædari* vetitum manente periculo, IV. 47. prædandi licentia olim inter populos diversos, III. 92. *seq.*
- c. Prædandi jus in hostem naturâ competit in infinitum, & ultra quantitatem debiti, IV. 49. post fœdus, quo bellum componitur, salvum esse, cum ratione pugnat, 366.
- Prædictio* divina an jus det, III. 462.
- c. *Prædium* inferius teneri recipere aquam ex superiori an id sit servitus naturalis, II. 133. 134.
- Prædoni* fides debetur, IV. 299. *seq.* etiam cum prædone nobis quædam est societas, contra, quam putavit Cicero, III. 12. an quod prædoni jurato promissum est, momento possit repeti, 13. Prædones duces facti, 636.
- c. cum Prædonibus non est bellum, I. 213. in Prædonis persona jus deficere, verum non est, III. 37. Prædonum integre gentes, 110. Prædonum gentes in omne genus humanum promiscue armatas bello petere, cuique licet naturâ, 377. 379. 380. cum Prædonibus bellum non est, 654. Prædoni fides data servanda, IV. 308. 311. *Vide* Latro. Pirata.
- c. *Præjudiciales* actiones non sunt reales, II. 229.
- Prælia* extra ordinem inita quo sensu injusta, IV. 290. supervacua, id est, quæ ad virium tantum ostentationem faciunt, injusta, 206.
- c. Prælia species fortis sunt, IV. 369. & instrumenta divini judicii, 370.
- Premium* cui debeatur, si duo simul impleverint conditionem, III. 141. c. 167. est quid favorabile, *ibid.*
- c. Præmia minus merito dans quale jus lædat, P. 54. Præmiorum symbolum, *vide* Arbor.
- c. *Præponens* quod teneatur ex actu institutoris servi, id non oritur ex eo, quod præponens locupletior factus sit, sed ex consensu, II. 573. contra eum, qui cum præposito contraxit, agere ex contractu, & vice versa, nequit, 641.
- Præscriptio* locum non habet in agris, aut locis postliminio acceptis, IV. 119. probatur contrarium, c. 164. Præscriptor mala fide quo jure dominus maneat, 73.
- c. Præscriptio naturali jure nulla datur, neque ex lapsu longi temporis, neque immemorialis, II. 175. 177. 188. ex lege civili demum inter privatos introducta, 177. 178. 195. quo casu locum habere possit jure civili in juribus negativis, 199. Præscriptionis causæ, & fines, IV. 87. in immemoriali an bona fides requiratur, inepta quæstio, II. 185. Præscriptione sola longi temporis, non attentâ bona fide, quod res aliena acquiritur, id peccatum esse, male asseritur in Jure Canonico, IV. 85. *seqq.* conciliari tamen circa hanc quæstionem potest Jus Can. cum civili, 90.
- c. *Præscriptis verbis* actio unde, II. 684.
- Præsentem* reip. statum tueri, civis boni est, II. 168.
- Præsidiorum* impositio quibus casibus laudata, IV. 264.
- c. Præsidii jus, quod ex pacto est, non infert imperium, I. 326.
- Præsumtio* in acceptatione promissorum qualis, II. 587. in contractibus permutatoriis ea non est, quasi donatum sit, quod plus promissum est, quam par erat, 661. facta in lege unde colligenda, 588. præsumitur populus id voluisse, quod maxime expedit, 380. præsumitur in dubio pax inita hoc sensu, ut res maneat in statu, in quo postremo erant, IV. 325. *seq.*
- c. Præsumtio nullum jus efficit, II. 696. nec tollit, 497. Præsumtio falsa facti male Grotio est fundamentum doctrinæ de errore, 623.
- c. *Prævalens* res quo sensu dicatur JCrus Romanis, II. 512. 513.
- Prævenire* facinus meditantem an liceat, *vide* Occupare. IV. 251.
- Præcarium* jus, vel imperium, I. 190.
- c. *Præcario* res quomodo habeatur, I. 280. Præcario possidens rem non potest conveniri a domino, si ea casu pereat, II. 699. exceptiones, *ibid.*
- Præbensois* jus socius in socium directè non habet, I. 163.
- Prætia* rerum unde, II. 662. *seq.* *Præmium* inæ.

- inæquale, sive minus justo, jure gentium nemo cogitur supplere, IV. 390. quia pro æquali habetur, & quare, II. 670. ad quid quisque ex eo teneatur jure naturali, 661. ut naturaliter sit justum, unde censeri debeat, 662. *seq.* in constituendis rerum precii quæ sit justa mensura, *vide* Necessitas. Laborum, & expensarum ratio haberi potest, 663.
- a.* Pretii inæqualitas jure nunquam vitiat negotium, II. 697. de vero rerum pretio, 702. *seqq.* vera utilitas est naturale pretium omnium rerum, 704. Pretium quarundam rerum augetur in vita civili vel difficultate, vel cupiditate, 705. in Pretio affectionis quid juris, 707. Pretium rerum cur indies crescat, 712. *Pretium periculi*, 725
- Primi* vox quid significet, III. 141
- c.* Primus duplici sensu, I. 251
- a.* *Primicerius* quis, I. 373
- c.* *Primogenito* naturâ quæsitum jus pater auferre nequit, II. 439. *Primogenitura* jus apud Hebræos, *ibid.* transmittitur ad descendentes liberos, 460. etiam in hæreditaria successione, 461
- Princeps* an legibus sit subjectus, II. 171 obligatur per legatum, etiam arcana mandata supergressum, 591. privatus sit si imperium pro derelicto habeat, I. 350. perturbari potest, & e regno ejici, si in reges populi liberi, cui præest, peccet, 349. *seq.* rex summo cum imperio potest, si populus partem suam imperii derelinquat, II. 170. noviter factus sedet eo loco, quo ante populus, 526. *Vide* Rex. Potestas summa. *Princeps* populi liberi vi reprimi possunt, II. 149. *seq.*
- e.* *Principis* vox per se nullum imperii jus infert, I. 276. *Principes* æque juri naturæ parere debent, ac privati, P. 73. *Principes* Christianus quales leges ferre nequeat, I. 73. *Princeps* legibus a se latis non obligatur, 325. leges a se latis mutare, & tollere potest, 314. quoties de jure suo privato disponit, subest legibus civilibus, II. 618. ejus rebus privatis præscribi potest, 195. de pœnis capitalibus naturâ statutis an dispensare queat, I. 131. in alieno territorio privatus, 236. pro lubitu an jus singulis quæsitum auferre possit, 33. nec naturalia, nec civilia jura subditis quæ-
- sita ex plenitudine potestatis auferre potest, III. 75. 76. *seqq.* exceptis quibusdam casibus, 75. 77. 78. IV. 60. 312. extraneo jus quæsitum nec in poenam, nec ob utilitatem publicam, ex plenitudine potestatis auferre potest, III. 78. res judicatas cur evertere nequeat, 76. *Principi* quibus in casibus parere non teneatur subditus, I. 356. non parendum in eo, quo efficitur ne princeps sit, 375. cur resistere non liceat, vera ratio, 363. vitam nobis eripienti ex qua causa resistere non liceat, II. 35. 36. notorie injuriam facienti an, & quatenus resistere liceat, I. 357. jus vitæ, & necis in subditos competit jure imperii, adeoque saltem ob crimen, IV. 256. *Princeps* læsus a privato sibi non subdito, quomodo jus suum vindicare possit, I. 213. 223. 355. injuriam illatam a subdito suo non vindicans imploratus, ipse injuriam infert, III. 623. bellum gerit non ut judex, sed ut pars, I. 117. non sibi acquirit, sed populo, cujus causam gerit, 281. nihil alienare potest absque consensu vel expresso, vel tacito populi, *ibid.* non potest derelinquere provinciam injuriâ ablatam, II. 178. in subditos nunquam agit jure belli, III. 380. male administrans an removeri a populo possit, I. 274. an ob crimina privata, *ibid.* malus si imperium teneat, an sit defectus providentiæ divinæ, *ibid.* per Principem pejerans perjuri vere reus est, 160. *Princeps* pro parte testatus, pro parte intestatus decedere an possit, II. 364. 365. an valcat ejus emtio sine pretio, locatio sine mercede, stipulatio sine verbis, 365. *Principe* mortuo ab intestato, & sine liberis, cur ejus proximis deferatur successio bonorum, vera ratio, 427. *Principum* cognati, fratres, filii, uxores, parentes subsunt summæ potestati, 237
- Privatus* non debet ad se rapere judicium, quod est populi, I. 353. se obligans hosti an contra rempublicam faciat, IV. 420. *c.* 426. *Privati* an cogendi a superioribus ad implendum, quod hosti promiserunt, 422. *c.* 428. pactis cum hoste obligantur, & quo sensu etiam piratis, & latronibus obligentur, 420. *c.* 425. quatenus capta sua faciant, 290. de bello captis quando hosti, quando civitati

tati teneantur, 290. *seq.* *Privatis* bellum gerere contra quos liceat, I. 330. defendere se contra magistratus licet in ultima necessitate, 340. Privatis Christianis an liceat punire maleficos, III. 284. Privatorum pacta cum hostibus quæ irrita, IV. 421. c. 427. Privata quæ dicantur, I. 173. Privata causa cum publica in bello conjungi potest, 169. *seq.* Privatæ interfectionis exempla, III. 275.

• Privatus quo casu contra principem extraneum jus suum vindicare possit, I. 355. cur in usurpatorem iudicium sibi sumere nequeat, 387. Privatorum non est iudicium, quid ad finem universalem pertineat, 362. Privato qua tali nihil in hostem licet, IV. 292. 293. Privati quibus lege concessum est jus interficiendi certum genus hominum, verum jus habent id faciendi, non saltem impunes sunt, III. 357. Privata auctoritate jus suum vindicare quis potest vel jure, vel facto, II. 398. Privata vi agendi juris incommoda, I. 363.

• *Privigna* jungi non licet naturâ, II. 287. nec privigno, *ibid.*

Privilegia quomodo interpretanda, III. 203. quæ late interpretanda, IV. 387.

c. *Privilegium* quid, III. 89. quænam *Privilegia* princeps ab antecessoribus concessa revocare possit, quæ non, 88

Probatio optima in moralibus a fine, II. 368

• *Probatio* ubi deficit, res manet in statu quo, II. 184

c. *PROBUS Imp.* sub eo *Senatus* auctoritas, I. 271

▲ *Probus* Latinis quis, P. 41. *Proborum* bona existimatio de iis, qui iustitiam colunt, insignem in republica effectum habet, 73

c. *PROCULI* l. 7. §. 1. *ff. capt. & postl.* responsum explicatur, I. 323

c. *Proculejani* qui, II. 511. 535

• *Procurator* quid differat a nuncio, II. 645

c. *PROCURTES* latro, III. 339

c. quod *Prodest mihi, tibi non nocet, aequitatem* permittere, L. 2. §. 5. *ff. aq. pl.* explicatur, II. 101

Prodigis poena olim irrogata, III. 523. n.

c. *Prodigus* qua talis puniri nequit, III. 360. *Prodigus* quibus bonis interdiceba-

tur Jure Rom. II. 423

Proditores olim infepulti abjecti, III. 248

Πρόδωρα maris quorum sint, II. 123

c. *Πρόδωρα* quid, & quid ibi juris, II. 151

Prohibere qui debet, nec prohibet, damni tenetur, III. 181. *seq.* *Prohibita* non semper etiam irrita, II. 218. *Prohibitio* in dubio potior iustione, III. 147. vim suam exerit per poenam, II. 218. quæ poenam adjunctam habet, potior ea, quæ non habet, III. 147

Promissio non omnis tollit summum imperium, I. 196. ut valeat, acceptanda, II. 592. illius acceptatio quomodo fiat, & an innotescere debeat promissori, ut perfectam vim habeat *promissio*, *ibid.* *Promissio* an revocabilis ante acceptationem? & mortuo ante acceptationem promissario, *ibid. seq.* an revocari possit mortuo internuncio? item mortuo tabelario, 593. per ministrum facta quando revocabilis *ibid.* facti alieni, quid operetur, 595. *Promissio* requirit usum rationis in promittente, 587. in errore fundata quando dicatur, & quid operetur, 588. rei illicitæ non valet, 590. facti, quod nunc in potestate promittentis non est, quid valeat, *ibid.* ex metu, 589. ob causam ante debitam, an obliget, 591. perfecta quid, & quam vim habeat, 586. *Promissio* & alienatio, *ibid.* *Promissio* ut acceptari semper possit, est ex jure civili, 592. omnis conditionem tacitam continet, III. 4. an eam, *freres, quo loco sunt, manebunt*, 144. ut impleatur, juris naturalis est, P. 7. II. 586. *Connanus* id negat, 583. 585. *Promissio* jus dat ei, cui promittitur, I. 197. II. 586. an id jus ad hæredem transeat, 593. *Promissio* obligat propter societatem naturalem, IV. 298. an solus promittentis actus faciat ut obliget, II. 592. *promissio* quando non obliget, III. 145. *seq.* & promittentem tamen perfidum non reddat, IV. 305. an omnis non obliget, quæ promissori nocet, III. 146. ut non obliget, jus civile potest efficere, II. 589. vim accipit si res officiosa sit in jure promittentis, 590. si non est, *promissio* censetur esse conditionata, *ibid.* *Promissio* ex animo deliberato, sed non eo, ut jus alteri concedat, quatenus obliget, 587. non deliberato, an jus det alteri, *ibid.* ad bellum

lum defensivum, favorabilis, III. 135. conditionata, II. 586. 588. errans, *vide* Pactum expressa, III. 574. foeminae ut sit, irrita non est jure naturali, II. 587. imperfecta quae sit, quodque jus det, 586. jurata obligat promissorem etiam nocenti, si ut tali ei sit juratum, III. 15. IV. 112. alias Deo, per quem juratum est, III. 11. *seq. n.* IV. 301. (*vide* Jusjurandum.) Promissio quoties promissorem non obliget, III. 7. *seq.* an in promissionibus, quae hosti fiunt, falso loquium admittatur, 574. IV. 298. *seq.* Promissio liberalis, III. 135. ejus, qui lege civili non tenetur, interpretanda ex dicto, *ibid.* is, cui metu promissum est, ut liberare promittentem teneatur, opus est ut ipse metu injusto causam promisso dederit, IV. 300. Promissio non militandi adversus certam partem an obliget, 421. 422. Promissio minoris valet jure gentium, si actum intelligat, 420. Promissio ut sit irrita, non est ex jure naturali, II. 587. ad pacem est favorabilis, III. 135. privati an valeat, si sit contra utilitatem publicam, *vide* Publica utilitas, aut contra officium, IV. 421. Promissio regis facta aliis quatenus populum obliget, 325. sine causa facta an eum obliget, *ibid.* de aliquibus ad imperandi modum pertinentibus, non facit quo minus summum habeat imperium, I. 199. facta subditorum ipsi obligat, III. 52. Promissio tacita, III. 574. eorum, qui in civitatem coivere, P. 10. Promissio venditoris non adimit ei omnem facultatem moralem in rem, II. 664. Promissio novum jus confert, III. 574. de non fugiendo a victo facta valet, IV. 422. de non redeundo in certum locum, & de non militando, hosti facta valet, 421. Promissionis materia qualis esse debeat, II. 590. Promissionis vis, 585. *seq.* Promissioni onus adjici quando possit, 594. Promissiones causam expressam non habentes naturaliter valent, 595.

b. Promissio rei an rem ipsam afficiat, II. 568. Promissionum tres gradus Grotiani rejiciuntur, 614. Promissio perfecta quae, 615. ejus objectum, *ibid.* ad perfectam vim quænam requirantur, 617. Promissio facti illiciti nulla est, 631. de re aliena, valida est, *ibid.* alium facturum,

quo casu obliget, quo non, 653. Promissio ut valeat, quid requiratur, 638. 642. (*vide* Acceptatio) quatenus obliget facta sub conditione potestativa, 631. futuri matrimonii facta ab eo, cave, qui nunc conjugem habet, jure naturæ valida, cur improbata civili lege, 632. ob causam vitiosam, injustam, turpem facta an valeat, *ibid.* negat H. COCCÆIUS; 633. affirmat, Sam. COCCÆIUS, distinguendo inter promissionem, & causam, 634. 635. de actu perfectioni repugnante facta juri naturæ non repugnat, *ibid.* Promissionis facta ob causam turpem vim esse pendente usque ad tempus impleri sceleris, hoc vero perpetrato jam obligationis vim exerceri, assertum Grotianum merito carpit Pufendorfius, 636. Promissio vi extorta, jure naturæ valida, cur jure prætorio rescindatur, 630. ex errore facta quomodo convalescere possit, 652. (*vide* Error.) Promissionibus juratis Dei tacita inerat conditio, III. 24. Promissiones juratæ etsi de eo factæ, quod cum perfectione pugnat, jure naturæ obligant, 28. Promissioni onus quamdiu adjici possit, 652. adjectum in favorem Ecclesiæ, vel pauperum, an revocari possit, *ibid.* Promissionem confundit Grotius cum ejus confirmatione, s. juramento, 35. Promissio an extendi aliquando possit, ad non dicta, 167. de non militando, cur licite fiat a milite capto, vera ratio, IV. 427. *Vide* Dispositio.

Promissum ob causam turpem an præstandum, II. 590. ex Promisso juris capaces sunt omnes, qui ad rationis usum pervenere, IV. 300, jure gent. etiam infantes, & amentes, II. 592. Promissi onus in commodum tertii adjunctum quid operetur, 594. Promissa multa, quæ naturam valent, lex civilis irrita facit, 590. quæ plus nocent promittenti, quam alteri profunt, an præstanda, 588. *seq.* III. 146. favorabilia, odiosa, mixta, vel media, 135. Promissa regum, *vide* Reges.

c. Promissis vel Deus ipse non potest non stare, II. 615. ex iis quando incipiat obligatio omnis, 671. hæc obligatio quomodo definiatur a J.C. Romanis, 616. Promissa non servanda esse, quæ sint iis, quibus promiseris, inutilia, in genere

- nere verum non est, 609. item ea non servanda esse, quæ promissori plus noceant, quam alteri profint, pugnat cum ratione, & æquitate, *ibid.* Promissa vi, & metu extorta an valeant jure naturæ, 625. *seqq.* 653. (*vide* Metus. Vis illicita.) ex tali promisso obligatur promissor ad præstandum; ex vi agit ad reparationem damni sibi dati, IV. 310. Promissis nunquam tacitæ conditiones insunt, nisi quæ ex ipsa rei natura sequantur, III. 23. Promisso per litteras facto, negotium adjudicandum est ex legibus loci, ubi acceptans moratur, II. 618. Promissa dubia quomodo interpretanda, III. 149. Promissum principis non derogat ejus potestati, I. 307
- Promittendi* modus quis, II. 591. Promittens metu an teneatur, 589. Promittente captivus an possit, se non pugnatum contra hostem patriæ, ut liberetur, IV. 421. 422
- s.* Promittentis, & cogentis actus confundit Grotius, II. 630. si tertius, cui promittitur, postea acceptat promissum annuente promissore, quomodo valeat negotium, 649. Promittere nemo potest, alium daturum, *ibid.* excipiuntur casus, 649. 650. Promittere princeps etiam sine causa potest, & tamen promisso stare tenetur, 612
- c.* *Propagationis* negotium naturâ facit unum ex mare, & foemina, II. 275. Propagationem non tantum singulorum, sed & familiarum, intendit natura, 276
- c.* *PROPERTIVUS* de suffragiis per tabellas, II. 319. de manibus, III. 251
- Prophetarum* dicta de pace sub Evangelio quem sensum habeant, I. 95
- Proportio* arithmetica, & geometrica, an proprie distinguant justitiam explettricem, & attributricem, I. 6. harmonica Bodini nulla, III. 297
- c.* *Proportio* arithmetica, & geometrica quid Grotio, & Aristoteli significant, I. 35. ille merito hanc distinctionem a jure nat. removet, *ibid.* Proportionum in jure nullus usus, 38. III. 334
- Propositi*, impetûs, & casus distinctio, IV. 189
- Propria* sunt occupatione quæ in prima divisione divisa non sunt, II. 58. Proprium servus an habere possit, IV. 250. *seqq.*
- c.* Proprium quando quid cuique factum juxta Grotium, I. 45. *Proprii* homines qui vocentur, II. 508
- Proprietas* non acquiritur solo actu animi, II. 57. cessat in ultima necessitate, 59. ejus vice antea communis usus universalis juris fuit, 54. Proprietatis exordium, 53. *seqq.*
- c.* Proprietas in quibus rebus alii competere possit, alii usus, II. 141
- Profelytus*, I. 19
- c.* Profelytorum apud Judæos origo explicatur, I. 66. 67. differentia inter profelytos justitiæ, & indigenas, 67. Profelyti justitiæ, & domicilii, 71
- Προσάγωγα*, III. 95
- c.* *Προσωποληψία* qualis admittatur Jure Romano, III. 370
- Protectionis* jus non aufert, aut minuit summum imperium ei, in quo est, I. 205
- c.* Protectionis jus ubi locum habeat, I. 321
- Protestatio* de jure facit, ne res ob metum non recuperandi censeatur derelicta, II. 166
- c.* *Proverb. XXIV. 11.* verba, *eripe raptos ad mortem*, explicantur, I. 151
- Providentia* divina, remedium adversus metus incertos, II. 18
- c.* absque Providentia jus naturæ concipi nequit, P. 55
- Provincia* Romanæ non sunt civitates, I. 174. populi in Provinciæ formam redacti quale jus habuerint, II. 525
- c.* Provinciæ plures si non vera unitate jungantur, sed saltem ut habeant communem regem, commune concilium, quid juris, II. 546. Provincia ab hoste occupata quo casu jure postliminii redeat, vel recipiatur, quo non, IV. 156. *seqq.* & quid juris circa actus victoris medii temporis, 157. Provinciæ Romanorum, *vide* Redigere.
- Provisi*, & *improvisi* distinctio, IV. 188. *seqq.*
- Provocatio* non datur ab arbitris lectis inter summas potestates, IV. 339. differt ab appellatione. II. 173. per supplicationem, *ibid.* ut ab aliquo nulla ratione possit provocari, cum persona subditi pugnat, *ibid.*
- Proximus* quis in lege Hebræa? & quis in Evangelica, I. 99. *seqq.* quis in materia favorabili, II. 391
- c.* Proximus

- c. Proximus duplici sensu, I. 251
Prudentia, virtus imperantis, III. 544
Psalmus II. solitarie de Christo agit, I. 138
Ψευδῆα, in sacris literis quid, III. 5
Ψευδοπῶν, III. 11
c. *Ptolemæus* subditum se fecit filio, I. 33
c. *Pubertas*. & *impubertas*, II. 336
Publicum quid, I. 169. sumitur interdum pro eo, quod est commune, II. 62. frequentius autem distinguitur, 122. alienari a privato non potest, 344. Publica non sunt singulorum capientium in bello, sed publico cedunt, IV. 46. *Seq.* subditi, qui aliquid contra inducias faciunt eo tempore quo nondum sunt publicatæ, non tenentur, 385. Publica utilitas ad alienanda, &c. *vide* Utilitas publica.
- e. Publicum omne dicitur in patrimonio populi, I. 286. Publica Jctis Rom. quædam jure gentium, quædam jure populi, II. 102. Publicas jure gentium res sub communibus Jcti Romani comprehenderunt, 147
- c. *Publicano* solvunt subditi ex lege superioris, non vi contractus, quem is cum principe fecit, III. 79
- Pudicitia* vitæ æquiparatur, I. 85. II. 8. etiam in hoste servari debet jure gent. III. 671. *Pudicitia* conservandæ causâ interfectio licita, II. 8
- e. *Pudicitia* duplex, animi, & corporis, II. 31. huic vim inferentem occidere licet, *ibid.* *Seq.* non vero perpetrato facinore, *ibid.*
- Pudor* quid, ubi de jure agitur, IV. 173. c. 178
- e. per *Pudorem* quid Grotius intelligat, P. 52. *Pudor*, & *Jus naturæ*, synonyma in Jure Romano, II. 297. *Pudor* naturalis inest membris generandi causa conditis, 275
- e. *Puella* vi stuprata, *vide* *Virgo*. *Pudicitia*. Puellam *Lotharingicam* cur Angli cremarunt, III. 590
- Pueri* ob ætatem in bello liberi a cede, IV. 197. ratione uti quando incipient, II. 587. Pueris nemo mentitur, & quare, III. 569. *Pueri*, id est, servi, IV. 249
- e. *PURENDORPII* principium socialitatis, P. 49. confictum regnum patrimoniale evertitur, I. 287. regulæ de interpretatione nullo modo applicari possunt ad pacta dubia, III. 178
- Pugna* inutiles serio præcavendæ, IV. 206. *Pugnare* in hostem qui miles non sit, quo jure vetetur, 289
- Punctum* in moralibus non invenitur sine quadam latitudine, II. 6
- Punici* belli secundi controversia, III. 184
- c. *Punici* belli primi, & secundi, causæ justificæ, & suasoriæ, II. 20. secundi justitia a parte Romanorum, III. 128. 129. 160. 161. 197. 481
- Puniri* an possint qui in falsos Deos impie agunt, III. 319. *Punitio* exemplaris, 273. *Puniunt* sæpe potentiores, non quia æquum est, sed quia hoc ipsis expedit, IV. 74
- c. *Puniendi* licentiam Deus nullo edicto repressit, I. 129. jus non competit privato, sed soli magistratui, III. 331. 335. potestas non sublata per Evangelium, 349. *Puniri* suo merito quid sit, 335. quales actus nequeant, & cur, 358. 359. potest etiam qui damni, vel injuriæ factæ causa est, 431. *Punire* Deus pro lubitu nequit, 337. par parem naturâ nequit si superior adest, *ib.* *Puniturum* se parentes in sobole, quo sensu Deus *Deut. V.* minetur, 446. *Puniturum* civitatum exempla, 442. *Vide* *Pœna*.
- Pupillus* ex commodato tenetur in quantum locupletior, II. 560. capax domini ex jure gentium. *vide* *Dominium*. *Pupillus* in tutorem jus habet exigendi exactam diligentiam, III. 180
- e. *Pupillus* ex pacto suo non obligatur, II. 237. *Pupillorum* promissa jure nat. sunt irrita, 617. quid juris sit circa eorum delicta, 237. an teneantur ex culpa, *ibid.* *Pupillus* jure nat. domini, ejusque exercitiu partis est capax, non administrationis, 238
- e. *Purus* locus quis dicatur, IV. 9
- e. a ПУРГО (*Parisius*) de bello scriptus, P. 82
- e. ПУРВНОНИ nil injustum, vel injustum, P. 34. ejus secta, 87
- ПΥΘΑΓΟΡΕΑ philosophia ab Hebræis, III. 17. n. *Pythagorei* imitatores *Essenorum*, 543. arborem frugiferam vellent excindere, IV. 220. *Pythagoristæ*, II. 54. n.
- e. *Pythagoras* an apud Judæos institutus, I.

I. 132. quo sensu discipulis suis juramentum dissuadebat, III. 47. de lege naturæ, P. 38. 39. *Pythagoræi* ex quo principio bella fugiebant, 550

Q.

QUÆSTORUM apud Romanos officium, IV. 62

Quæstus ex sola temporum infelicitate indignus homine Christiano, IV. 291

Quæstus ex re hostili unde oritur, IV. 295. 296

Qualitas moralis perfecta, & imperfecta Grotio quid, I. 26. 30. 34. 35

Quantitas rerum quot modis exquiratur, II. 702. æque, ac res, in dominio est, 582

Quasi-Contractus an oriuntur ex conventionione a lege præsumpta, vel ficta, II. 580. quænam obligatio inde descendat, 596

Quasi-Delictum quid, III. 138. quid JCtis Romanis, II. 597. obligatio inde oriunda, 596

QUINTII Consulis salubre mendacium, III. 571

QUINCTILIANUS: cur animalia irrationabilia vocentur, P. 46. contra Legatorum impunitatem, I. 236. pauperi quidquid aufertur, magni esse, II. 41. de fame, 98. quo sensu commendet jus testandi, 365. de forma loquendi, 598. e duobus malis quale eligendum, III. 493. de mendacio boni viri, 592

Quiritari unde dictum,

Quirites Byzantini, II. 531

R.

RAB-ASAR: de Adamo imbutæ lege naturali, P. 36

RABIRII factum, IV. 412

RAHABA profelytha justitiæ facta, III. 26

Rami olivarum, IV. 435

Rapere hosti omnia licet jure gentium, IV.

1. quæ bellum alere possunt justitiæ interna, sed sub onere restituendi quod plus est, 291. quæ subditis hostium eri-

Grotium Coccei. Tom. IV.

piuntur, hosti erepta consentur, 27. res aliis injuste ereptæ restituendæ etiam ab iis, qui eas istis justo modo eripuerunt, 272. an cum interfectione erectoris possint repeti, II. 12. rem vi ereptam an is, cui erepta est, ab eo, qui ipsam erit, pecuniâ redimere cogatur, an gratis possit accipere, IV. 274. adversus *Rapinas* violentas lex vetus naturæ data, I. 86. *Raptor* in quantum teneatur naturaliter, III. 183. ex facto militum qui res amicorum rapuerunt, in quantum reges, sive magistratus teneantur, 185. *Vide* Capere. Hostis.

Ratam rem haberi. qualis obligatio, III. 91. *seq.* Ratihabitione summa potestas quomodo obligetur, IV. 409

Ratio, juris fundamentum, I. 11. adæquata quæ, III. 141. sæpe consideranda secundum potentiam, non secundum existentiam, 144. Ratio legis non plane idem cum mente, 134. adæquata quid operetur, *ibid.* recta, I. 77. non omnem vim prohibet, *ibid.* Rationis utrum qui habent, eis libera debet utilium esse, & inutilium electio, III. 458. Ratione omnino destituti populi dominium non habent, sed tales non inveniuntur, III. 457. Rationis identitas, quando inducat extensivam interpretationem, 141

Rationis humanæ præcipuum in quo consistat, P. 45. Ratio humana omnino sufficit juri universali cognoscendo, 59. recta Grotio quid, I. 41. 118. 121. Ratio male inter conjecturas refertur, III. 156

RAZIS mors, III. 248

Rebellibus subditis fides servanda, si ut talibus ipsis data sit, o. IV. 301. c. 311

Rebus ablati non extantibus dominus non potest actione reali agere, sed personali, II. 568. 573. *Rebus sic stantibus* clausula explicatur, III. 83. *seqq.* ejusque effectus, 85. *seqq.* præcipue in obligatione subditorum, 86

Recepti, IV. 112. receptos in prælio hostes interficere injustum est, 201. *seq.* *Receptum* qui præstat, tenetur de damno facto, III. 181

Recipiatorum apud Romanos officium, I. 324

Reclorij officium magis circa totum, quam circa

G g g g

- circa partes versatur, III. 521. ad Rectorem regula non pertinet, qua laudabilius dicitur occidi, quam occidere, II. 8. a Rectore populi aliqui justitiam non vehementer exigunt, & quare, F. 12. Rectores aliorum in crimen ex duabus rebus maxime veniunt, patientia & receptu, III. 409
- e. Rectores populorum cur non nisi naturæ jure obligentur, P. 32
- c. *Rectum* Grotio quid, I. 26. 34. 40
- Recuperatio*, justa belli causa, II. 4. Recuperatorum munus apud Romanos, I. 207
- c. *Recuperatio* non est ipsa belli justa causa, sed eam supponit, II. 25. 26
- Redemptio* captivorum, belli commercium, IV. 381. *Redemptionis* pretium quantum apud Græcos, & vulgo, 253. quo casu debeatur, vel non debeatur mortuo captivo, 391. an in alium jus exigendi ejus possit transferri, 390. an ad ejusmodi pretium captivus pecunia uti possit, quam etiam secum habuit, 391. *Redempti* ex captivitate redemptori quomodo teneantur 117. c. 160. servire coguntur redemptori, donec pretium restituant, lege Attica, & Romana, 117. n. Redimi captivos, & servos factos, æquum, 390
- c. *Redemptio* captivorum pie, non ex necessitate jus nat. suscipitur IV. 404. Jure Rom. non vetita, *ibid.* *Redemptionis* pretium licite exigitur, 405. (*vide* Lytron.) & pro lubitu statui potest a victore, 260. *Redemptus* quod serviro cogatur Jure Rom. redemptori ad extinctionem usque Lytri, si aliter satisfacere nequit, id nihil detrahit juri naturali, 160. 163. *Redemptis* postliminium est, P. 99
- c. *Redigere in provinciam*, quid Romanis significabat, I. 255
- Redisse* ad hostem quis dicendus, IV. 422. c. 429
- c. *Reditus* regni sunt populi, II. 357. 358. de *Reditibus* ad usus publicos destinatis an princeps rationem reddere debeat populo, 357. 358. an, & quos alienare possit, *ibid.* an *reditus mensæ*, & quos, *ibid.* *Reditus ærarii*, & fisci qui, 359. *Reditibus* annuis præscribi potest jure civili, 199. *Vide* Fructus.
- c. *Reductive* quando quid fiat juris naturalis, juxta Grotium, I. 120
- c. *Reformandi* jus quomodo, & contra quos concessum imperio civili per Pacem Onabr. IV. 15
- c. *Regalia* majora, & minora, quid, II. 356. quo pacto utraque alienari possint, *ibid.* minora acquiri possunt, - 197
- c. *Regere* nescia gens an detur, I. 262. *Regendi* jus an semper subditum sit judicio populi, 258
- Regimen* non omne ejus causa, qui regitur, I. 184
- c. *Regiminis* forma est species saltem accidentalis, & mutari potest salva civitate, II. 544
- Regiones* non aptius distinguuntur, quam eo, quod non facile transiri potest, II. 131. *Regionum* nomina quomodo accipienda in dubio de conditionibus pacis, IV. 329. c. 359
- c. *Regnandi* onus quantum, II. 186
- Regnum* quomodo dividatur, & quo effectu, II. 526. patrimoniale, si sit individuum, debetur maximo natu, 379. 390. a populo delatum est hæreditas separata a cætera hæreditate, 383. *Regnum* abdicari an possit pro liberis, 388. pro derelicto ex quibus causis habeatur, *ibid.* hæreditarium non illud tantum dicitur, quod est in patrimonio, sed & illud, quod consensu populi ad aliquem delatum est, ut sit ejus summo jure 378. *Lacomicum*, I. 200. patrimoniale quando fiat, 189. differt ab aliis patrimonialibus bonis, II. 387. dividi potest, cum jure hæreditatis adiri debet, *ibid.* nisi aliud expresse cautum sit, 379. in regnis patrimonialibus rex alienare potest imperium, IV. 324. *Regni*, & principatus voces, significata proprio, & improprio, I. 187. pleni, sive absoluti exempla, 179. a populo delati successor non tenetur ad onera hæreditaria, II. 383. *Regna*, quæ regem unum habent, non vere unita, 526. media inter absolutum, & *Lacomicum*, I. 200. *seq.* a populo delata, in dubio individua, II. 380. a populo delata non deferuntur ad eos, qui a primo rege non descendunt, 381. non veniunt ad naturales, nec ad adoptivos, *ibid.* a populo delata ad mares veniunt potius, quam ad foeminas, *ibid.* quomodo deferantur per successionem ab intestato

- testato , 377. patrimonialia pervenire possunt ad eos , qui a primo rege non descendunt , 379. Regnum Italiae , 533. Regni curatores , vide Tutores regni. *Vide Imperium.*
- r.** Regnum non excludit libertatem , I. 297. nunquam in Patrimonio regis est , III. 80. Regnum affectare quid significet , I. 276. Regno constituto , an semper tamen summa potestas maneat populi , 259. *Regna* a populo delata cur alienari nequeant vera ratio , 300. vi quaesita cur dissolvi nequeant , vera ratio , II. 198. Regna dividi nequeunt , nisi consensu populi , 438. voluntate populi delata nullo sensu haereditas dici possunt , 445. omnia , etiam bello quaesita , sunt individua , 458. 461. plura uniri possunt aut vera unitate , aut ut saltem communem habeant regem , 546. nec non dividi ita , ut quaedam indivisa maneant , 547. distinguuntur in *avita* , & *noviter quaesita* , 452. in his , non in illis patrem excludere posse filium a successione , sentit H. COCCREIUS , *ibid.* in neutris , *Sum. COCCREIUS* , *ibid.* Regna *caesitica* summo gaudent imperio , I. 326. cur invidiosum hoc nomen , *ibid.* Regna *feudalia* summam habent potestatem , 327. eorum origo , *ibid.* Regnorum origo , II. 439. Regni bona distinguenda a redditibus , 357. 358. Regnorum in *patrimonialia* , & *usufructuaria* , distinctio I. 280. hujus distinctionis varii effectus juxta Grotium enumerantur . *ibid.* quo sensu admitti possit , quo non , 281. patrimonialia dari , negatur absolute ab H. COCCREIO , *ibid.* *seqq.* conceditur a *Sum. COCCREIO* intuitu populi victoris , non vero intuitu regis , 289. eaque ab arbitrio hujus populi dependent , II. 350. suntque pars regni vincens , I. 207. Regnorum successio , vide Successio.
- Regula** , secundum naturam esse , ut quem sequuntur incommoda , & commoda sequantur , quomodo intelligenda , II. 476. *Regula* de eo , quod licet in bello , III. 555. *seq.* Super deliberationibus politicis , 507. *seq.*
- REGULUS** in carcerem quare debuerit redire , III. 12. an redeundo gloriose tantum fecerit , IV. 421. Senatorem se negat , 323.
- r.** Reguli Historia , III. 36. fidem hosti datum jure servavit , II. 626. 627
- Relatum* in referente , IV. 329 c. 359
- c.** *Relegatus* perpetuo , domicilium non amittit , I. 234
- Religio* quo sensu juris gentium , III. 309. Christiana , qua talis proprie , naturalibus argumentis non nititur , 213. *seq.* Religio habet suos speciales effectus in societate humana , 306. avita victis , nisi persuasis , non eripienda , IV. 267. an justa vi induci possit , III. 313. *seq.* exemplum Christi venditores e templo ejicientis quomodo accipiendum , 460. docentes eam juste nequeunt puniri , 315. falsa si exerceatur severe , in paganis & Deus , aliquo modo remuneratur , 319. an ob eam bello peti quis possit , 305. naturalis , & primæva , in quibus consistat , 308. 313. sua cuique optima , videtur , 312. *seq.* unde nec ob id cuiquam vis est inferenda , etsi falsa esse possit demonstrari , 316. vera , omniumque ætatum communis quibus partibus absolvatur , 308. eam ne victi impediunt , victori providere licet , IV. 267. Religionis curam quare Aristoteles præcipiam esse in republica voluerit , III. 307. cujus neglectus cur puniri possit , 310. Religioni si quæ indirecte nocent , ad ea committenda non jus quodvis sufficit , 100. *seq.* quæ contra religionem errantur excusabilia , & quare , 301. Religionis publicæ status apud Hebræos a rege pendebat , I. 340. Religionis jus ad societatem humanam , III. 305. Religionem multi affectu , non judicio sequuntur , 316
- c.** Religio quid , III. 385. non est medium inter superstitionem , & impietatem , P. 92. crimina in eam commissa gravissime vindicari possunt a magistratu , III. 384. non ab aliis , 385. Religionis conservandæ causa subditi licite fœdera contrahere possunt , 125. Religionem victor suam religioni victorum sutrogare jure potest , IV. 16. non successor , 17. Religionis abusus tollendi potestas qualis competat Imperio civili per pacem Osabr. 15. Religio Christiana cur vi , & pœnis obtrudi gentibus nequeat , veræ rationes , III. 395. *Religione liberare locum* , quid significabat apud veteres , IV. 10
- Religiosa* belli jure destruuntur , IV. 4
- Religiosa* loca hostibus religiosa non sunt ,
- G g g g 2 5.

5. Religiosis locis parcendum in bello , 228
- c. Religiosum in jurejurando quid intelligatur , III. 19 Religiosa affirmatio , *vide* Jusjurandum. Religiosæ res quænam , & cur nullius dicantur , IV. 21. *seqq.*
- c. *Relocatio*. quod in ea tacite renovatum intelligatur pactum , id ex mero jure civili est , III. 124
- c. *Remissio* juris sui etiam Jure Rom. laudata I. 147. potest in vitium degenerare , *ibid.* non sequitur ex longæva inactione , II. 184. *Remittere* jus suum dominus potest , non rex , 181 *Renunciatio* de regno an noceat liberis natis , & an nascituris , II. 388. *vide* Abdicare.
- ad *Reparationem* damni ut jus sit , requiritur jus proprium , III. 182
- c. *Reparationis* obligatio oritur ex duplici capite , II. 596. Reparandi injuriam necessitas quoties hominibus incumbat , 23. lege naturæ injuncta remitti nequit , III. 354. *Reparatio* injuriæ , s. talio , unicus pœnarum finis , 336. 338. quomodo fiat , 332. fit vel per idem , vel per tantundem , II. 566. ad juris nostri reparationem quid licitum sit , quid non , III. 579
- Repetitio* rerum , III. 639. repeti nequeunt jure gentium , quæ bello solenni sunt erepta , 184. si res bello repetuntur , post indictionem ejus tempus postulatur , 643. non repetere , aliud , quam dare , 7
- Representatio* apud Hebræos , II. 373. *Repræsentationis* jus unde , *ibid.* *Repræsentatio* Germanis sero cognita , 391. in dubio admittenda , *ibid.* non surrogat in privilegium , quod sexûs , aut ætatis erat proprium , 382. 391
- c. *Repræsentandi* jus in descendantibus unde oriatur , II. 403. principia Grotiana exponuntur , & refelluntur , 412. vera succeduntur , *ibid.* in regnorum successione quatenus admitti possit , 443. in limite transverso , cognitum non fuit in jure antiquo Romanorum , 464
- Repressalia* quid , III. 622. rectius *Repressalia* , 619. *n.* earum jus , II. 369. III 622. earum facultas impetrari a principe solet , 624. *Repressaliis* qui culpa sua causam dederunt , tenentur eos , qui damnum passi sunt , indemnes præstare , *ibid.* obnoxii qui sint , 623. non subsunt Legati , & res eorum , 624. immo subsunt , c. 632. eximi lege civili solent mulieres , infantes , res studioforum , aut ad nundinas missæ , 624. non eximuntur , c. 632. *Repressalium* jura alia sunt juris gentium , alia juris civilis , 624
- c. *Repressaliæ* quid , III. 626. ad quam belli speciem relatæ a Grotio , I. 126. eodem jure licitæ sunt , quo bellum , i. e. jure nat. III. 627. quid differant a bello , *ibid.* quid requiratur ad id , ut justæ sint , *ibid.* sunt veræ pignorationes , 626. male definitæ a Triboniano , 628. male comparantur cum dejussione , *ibid.* jussu publico fieri debent , 630. 633. quando fieri possint , *ibid.* *Repressalium* jus bene distinguendum a jure capiendi res hostiles ex consensu superioris , IV. 296
- c. *Repudium* an invitæ mitti possit , II. 254. modus , 266
- Repugnantia* casus emergentis cum voluntate quomodo intelligenda , III. 144
- c. *Repugnantia* si inveniatur in eadem lege , in eodem contractu , testamento , &c. neutra dispositio valet , III. 153
- Res* repetita quid significet , III. 639. *Res* rapere , quid veteribus Latinis , 656. *Res* reddere pro quavis satisfactione , *ibid.* possunt capi , etiam in compensationem debiti in bello subnascentis , 556. IV. 237. hostium perdere , quousque liceat justitiâ internâ , 219. amicorum , quæ reperiuntur in navibus hostium , an belli jure acquirantur , 29. *Res* , & modus , circa imperium distinguuntur , I. 189. *Res* non perductæ intra præsidia dominium non mutant , 28. 121. *Res* non obligat , nisi aliena , II. 563. aliena possidentem ad id obligat , ut eam domino reddat , 558. captivi alienata a Domino , an repeti postliminio queat a possessoribus , IV. 114. civium bello amissas , civitas tenetur restaurare , si ob delictum civitatis captæ fuerint , 325. an *Res* civium , quas gentium jure habent , eis sine causâ , & compensatione , possint auferri jure supereminentis dominii , 326. quæ hostium non sunt , etiam si intra præsidium eorum venerint , ipsorum non fiunt , 29. 48. incorporales quomodo teneantur in bello , *vide* Incorporalia. mobiles

- biles captæ quando intelligantur , 28. alio modo a singulis capiuntur , alio ab universis , 38. postliminio non accipiuntur , 120. singulorum non solum expletrice iustitia dijudicantur , I. 7. subditorum hostium acquiri nequeunt pœnæ nomine , ut crimen sit alienum , IV. 237. concedi possunt a Magistratu jure supereminentis dominii ad recuperandam pacem , sed sub damni restituendi conditione , 325. obligantur jure gentium ex facto regis , aut supremi magistratus , 326. quæ usu pereunt , earum rerum usufructus non est , est tamen id jus æstimabile , II. 667. utiles ad bellum , postliminio recuperantur etiam mobiles , IV. 120. Rebus ad bellum non facientibus parcendum , 225. Rerum defensio an jus det occidendi , II. 12. Rerum servandarum causâ vis per evangelium an , & quatenus licita , I 5
- c. Res sacræ , in iis tres actus distinguendi , I. 248. notatur Grotius negans , eas revera eripi humanis usus , 249. Res nullius , vide Nullius.
- Rescissoria* actio ex postliminio apud Romanos , IV. 117
- c. *Reservations mentales* quoties prohibentur , III. 616. in causis religionis improbilissimæ , 22. nullum jus tribuunt ei , qui iis utitur , II. 180
- Resistere* an liceat superiori in summa necessitate , I. 341. *seq.* Resistendi jus promiscuum iis , qui faciunt injuriam , est a natura , 76. 331. sublatum per societatem civilem , 331. 351. lex de non resistendo Magistratui pendet ab iis , qui se primum in societatem civilem conficiarunt , 341. Resistentia obstinata non sufficit ad jus internum occidendi resistentem , IV. 203. III. c. 683. 684. Resistentia aliqua in delatione imperii reservari interdum solet , I. 351
- e. Resistit quo jure non possit summæ potestati , P. 86. legem de non resistendo Deus non probavit ut humanam , & humano modo , I. 367
- Respublica* non tenetur ex facto subditi , III. 409. Rempubicam sine injuria geri non posse , vulgata vox , P. 2. Reip. forma , vide Status. Reip. bonum an nostri tantum causâ desideremus , II. 10. Reip. forma mutata apud victos , & an recte , IV. 265
- c. Reipublicæ forma , summa potestas , I. 276. salus , est ultimus imperii finis , IV. 18
- Restituere* qui teneantur faciendo , aut non faciendo , III. 181. Restitutum debitum ex quo jure oriatur , *ibid.* *seq.* ut restitui quid debeat , sine dolo culpa sufficit , IV. 176
- c. Restituendi rem alienam dominò necessitas Grotio ex falsissimis oritur principiis , II. 569. *seqq.* verum & simplicissimum principium , 576
- Restitutio* quas actiones producat in foro , II. 3. *seq.* rerum captarum in justo bello , an ab iis possit exigi , qui eas justo titulo possident , IV. 176 274. & quamdiu , 275. damni in justo bello illati a quo fieri debeat , 175. earum rerum , quas necessitas communes nobis fecit , fieri debet necessitate sublata , II. 61. promissa in conditionibus pacis , si qua necessitate fieri nequeat , an propterea pax censeatur rupta , aut quid agendum , IV. 334. non pertinet ad eos , qui se sponte parti alicui subjecere durante bello , 327. non debetur ex bello justo ob vitiosam intentionem , III. 463. rerum captarum in bello , in jure dubio quomodo interpretanda , IV. 275. eorum , quæ hosti injuste tenenti erepta sunt , 272. Restitutionem qui debeant in solidum , vel ex parte , III. 182. IV. 175. *seq.* Restitutionis obligatio ex bello injusto , IV. 175. *Restitutio in integrum* non est ex jure naturali , II. 587. sed civili , III. 49. 50. an ad regem pertineat qualis , *ibid.* pertinet ad actus ejus privatos , si velit , 50. *seq.*
- c. Restitutio juris læsi ubi fieri nequit , qualis reparatio obtineat , P. 51 Restitutionem alieni unde Grotius deducat , 87. Restitutio damni dati quomodo fiat , III. 332. ex causa amnestiæ , quantum differat ab ea , quæ fit ex causa pacis , IV. 140. circa eam regulæ , 142. rei bello captæ , & venditæ , cujus fiat periculo pace facta , 141. & an etiam ad fructus medii temporis extendatur , *ibid.* ad eam quando demum teneatur bellum injustum gerens , 181. *Restitutio in integrum* beneficia an competant regi , principia Grotii , H. & Sam. COCCERORUM , III. 58. *seqq.* 67. Restitutio in integrum ex causa enormis læsionis Digestorum ju-

- re jam obtinuit, II. 729. Restitutiones ob lubricum ætatis, & ob læsionem enormem, jure naturæ cognitæ non sunt, III. 68
- Resurrectionis spes an causa sepelendi*, III. 241
- Retentio rei promissæ ex parte ejus, cui promissa est, sufficit ad significandum consensum*, II. 595
- c. Retentionis jus distinctum a compensatione, IV. 317. rei alienæ pro re nostra, *ibid.* pro debito ex contractu, 318.
- Reverentia* debetur parentibus maxima in iis rebus, quæ ad totam pertinent familiam, II. 207. Reverentiæ officium non facit, ut nullus sit actus, qui ei repugnat, *ibid.*
- e. Reverentia sola non pugnat cum matrimonio, II. 297. 298. 100. parentibus, & magistratui debita in quo differant, 279
- Revocatio promissionis, vide Promissio.*
- Reum* judici eximens crimen committit, III. 558
- e. Reus criminis recipi potest, at non defendi, III. 630. ab hoste in occupatis locis damnatus conveniri potest in territorio hostili, non vero in nostro, & confœderato, IV. 134
- Rex* unus esse potest plurium regnorum distinctorum, I. 174. an se adversus contractum restituere possit, III. 50. *seq.* an juramento teneatur, 51. actus suos privatos a lege potest eximere, 50. subdito suum auferens debet compensationem facere ex communi, 53. populum, aut successores non obligat in infinitum, 54. 57. & quatenus obliget, *ibid.* stipendia non solvens tenetur vicinis de damnis datis, IV. 284. minor an pacem facere possit, 323. c. 346. an captivus, 321. c. 347. an exul, 323. c. 347. privatus fit vi legis commissoriæ, I. 351. partem populi alienare non potest, II. 340. hostis totius populi, regnum amittit; & quomodo hoc capiendum, I. 350. *seq.* regno pulsus jus habet ex fœdere, III. 140. subditis jus suum auferre potest in pœnam, & ex vi domini supereminentis, 53. imperium derelinquens privatus fit, I. 350. Rex quid in fœderibus significet, III. 140. imperans non videtur uni populo in exitum ejus ferri animo hostili, I. 350. *seq.* an vi pelli, & supplicio affici possit, & a quo, *ibid.* potest, si regnum alii tradere molitur, *ibid.* absolutus, 179. electitius similis usufructuario, 189. impius etiam amandus, 89. *seq.* injustus non facit ut nulla sit respublica, III. 634. limitata potestate imperans damni tenetur, si jus subdito sine causa auferat, *vide* Subditus. tenetur populo ad exercendum per se summum imperium, II. 343. precario non habet jus summi imperii, I. 189. *seq.* pupillus si quos fecit contractus, an possit rescindere per restitutionis beneficium, III. 49. *seq.* jus habet, sed non ejus usum, I. 212. pacem contractu facere non potest, IV. 323. (*vide* Pax). Rex usufructuarius, II. 340. quæ in Regis personam committuntur, facile, ac libenter debet condonare, III. 505. Regis vita ante omnium aliorum defenditur, 666. Rex temere bellum suscipiens ad restitutionem subditis tenetur, 511. regno ejectus an jus legandi habeat, 201. jus Regis apud Samuelem, I. 333. Regis persona inviolabilis, 343. Regi regnum alienanti quatenus resistere liceat, 351. nihil inhonestum esse, quod sit utile, vulgo dicitur, P. 2. curæ esse debet regum salus, III. 660. Regem occidere subdito non licet, 576. Reges possunt esse Christiani; & servire Christo debent qua reges sunt, I. 89. quidam non subsunt populo etiam universim sumto, 179. improprie dicti, 187. non omnes constituuntur a populo, 184. Reges Persarum summum imperium habebant, quædam tamen facere juste non poterant, 197. Æthiopum, summi, adstricti promissis, *ibid.* Hebræi summum imperium habebant, 201. *seq.* nec non Orientis, Ægyptii, Syri, Asiatici reges, *ibid.* veteres Germaniæ, & Galliæ, non habebant, *ibid.* Romani cum populo partiti summum imperium, 204. Ægypti summi adstricti promissis, 197. Reges cum acta quædam sua ab aliis expendi volunt, aut etiam rescindi; non eo partiuntur summum imperium, 200. creduntur in dubio velle sequi successionem, qualis in usu est in suis locis, II. 178. medii deberent cogere bellantes ad accipiendum æquam pacem, III. 488. minores in actibus publicis cum effectu obligantur, 50. Reges etiam cum homini non obstringuntur, Deo obstringuntur, 51. tenentur ex promisso

promisso etiam causa non expressa, *ibid.* ex contractibus naturaliter, an civiliter obligentur, §2. an ex militum, aut nautarum facto teneantur, III. 184. *seq.* quomodo obligentur ex bello injusto, IV. 175. *Regum fides pro juramento*, III. 18. *judez solus Deus*, I. 186. actus non sunt irriti contradictione parentum, II. 202. *memoria damnata*, I. 197. actus privati legibus communibus civitatis reguntur, III. §1. *seq.* non plene regnantium actus possunt irriti fieri per legem populi, 50. *cura generalis pro societate humana*, 306. *res fiunt regis victoris*, IV. 46. *inter Regem, & populum, mutua subjectio non est ordinarie*, I. 187. IV. 97. *Regibus captis an parcendum*, 194. *seq.*

c. *Regis vox per se nullum imperii jus infert*, I. 276. *jus in subditos unde oritur*, 29. *quomodo subdito obligetur*, 307. *Regis jura ex Samuele*, 358. 361. *vera describuntur Deut. XVII. ibid.* *Rex, & Judex in quo differant*, 362. *Rex in patria potestate privati*, 33. *duplici modo considerandus, ut homo, ut rex*, 139. *Reges cur Dii vocentur*, 233. 238. *male comparantur cum Dominis*, II. 334. *Rex male dicitur fructuarius patrimonii populi*, 361. *est in regno, quod populus, ejusve magistratus in statu populari*, I. 286. *verus in statu Monarchico aliquando nihil suo nutu agere potest*, 277. *Regis est regnum, non regni proprietates*, 284. *quæ Regis, quæ regni sunt, probe distinguenda*, 285. *Reges toti humano generi ad certa officia obligantur*, P. 74. *Regum controversias ex jure civili decidere, absurdum*, 100. *Rege constituto, eadem illa potestas, quam populus habuit in omnes, & singulos, non major, minorve, transit in regem*, I. 292. *Rex quidquid statuit, judicio populi statuere censetur*, 294. *Reges obligantur ad ea, quæ jus naturæ præcipit*, 308. 356. *Regum ordo, s. præcedentia, non nisi a tempore sumitur, nisi aliud jus rite quæsitum sit*, II. 326. *Rex a libero populo electus quo loco sedeat*, *ibid.* & *quo inferior occupans superioris regnum*, *ibid.* *Rex agit aut ut rex, aut ut privatus*, 196. *adeoque ejus actus alii qua regis, alii qua privati*, III. 60. *priores solo jure naturæ reguntur*, 61.

posteriores civili, *ibid.* *de regis actibus privatis tum circa statum hominum, s. jus personarum*, 62. *qua capti, qua patris, qua filii, qua mariti, qua agnati*, 63. *tum circa jus rerum*, 64. *tum circa obligationes personales, s. contractus, & quasi-contractus*, 65. 66. *tum denique circa delicta, quasi-delicta, & poenas*, 66. 67. 69. *Rex si ut rex justo bello, vel extra justum bellum aliquid coactus, vel dolo inductus promisit, restitutionem petere nequit*, 67. *nec minor, si ut rex contrahens læsus sit*, *ibid.* *si ut rex contrahat ante ætatem legibus fundamentalibus constitutam, non valet negotium*, 68. *si in usus publicos pecuniam sumsit, & immodicas usuras promisit, ex promisso suo tenetur*, 69. *si ad usus privatos, remediis juris civilis ipsi succurritur*, *ibid.* *Rex quid possit, quid non possit, dependet totum a forma imperii*, 68. *formam negotiis lege civili præscriptam negligere potest quando agit ut rex, non quando ut privatus*, 71. 72. *Rex ut rex sine causa promittens obligatur*, 71. *non ut privatus*, *ibid.* *Regum pacta cur interpretari nequeant ex Jure Romano*, 178. *Rex bello sibi ut privato acquirere nihil potest*, I. 296. *etsi suis sumptibus, vel aliorum operâ bellum gerat*, *ibid.* *nedum fructus regni sibi acquirit*, 297. *Regum contractus nunquam sunt leges*, III. 79. *nec legibus mixti*, *ibid.* *Regi quid liceat circa actus successoris*, *ibid.* *quoad patrimonium publicum, & privatum*, 80. 81. *de Regum juramentis obscuritas doctrinæ Grotianæ*, 69. 70. *Rex an plures simul uxores ducere possit*, 63. *Rex alienare nequit imperium, nec ejus partem*, II. 350. *nisi populus consentiat*, *ibid.* *exempla*, *ibid.* *nec infeudare, & oppignorare*, 354. *quosnam redditus, vel terras possit pro salario assignare, & infeudare*, 356. *nec alienare regnum bello quæsitum potest, nisi consensu populi victoris*, I. 298. *Regis bona distinguenda a bonis regni*, II. 357. 358. *Rex an obligetur ex testamento antecessoris valido*, 364. 365. *capere an possit etiam ex invalido*, *ibid.* *testamento de rebus suis prout lubet an disponere possit*, *ibid.* *Regi legitimo ab invasore expulso non tenentur parere subditi*, I. 378. *Regis ejcti jura late exponuntur*, *ibid.*

- ibid. seqq.* Rex eiectus retinet imperii jus, 379. 381. effectus hujus juris ratione tum regis, tum subditorum, tum vicinorum, *ibid.* § 180. non dedi potest inavatori petenti, 381. ejus liberi succedenti jus conservant, 437. Rege eiecto respublica obligatur ad debita ab illo contracta solvenda, 545. Reges victi, & expulsi an habeant jus Legatorum, III. 2. 3. 24. Reges *temporarii* vere sunt reges, I. 280. Rex *regni secularis* quando perdat regnum, 376. & quid juris in eum, *ibid.* Rex populo Romano inæquali fœdere junctus an Romæ potuerit fieri reus violati fœderis, 322. *Regis Romanorum* sub Imperatore summa potestas, 252. 278. Regem Romanorum si pars una hunc, altera alium eligere vult, quid juris sit, II. 321. *Regium nomen* cur gentes pro Deo coluerint, I. 317. *Regis* in *actibus* quæ regula obtineat, III. 72. *vide* Princeps.
- e. RHADAMISTI in Mithridatem perfidia, III. 154
- e. Rheda currente quod excidit, non habetur pro derelicto, II. 159
- e. Rhœni quatuor alvei, II. 158
- Ripa privatis quando cedat, II. 475. Ripæ, cujus, Jure Rom. 472. cujus naturaliter 473
- e. Ripæ sunt territorium occupantis, II. 144. in dominio vicinorum sunt, si ager est arcifinius, 495. 500. ubi incipiant, 495
- e. ROBERTUS, quomodo prælatus sit in Sicilia Martelli filio, II. 461
- Roma quondam communis patria, IV. 262
- e. Roma utriusque regni urbs, I. 251. subfuit Carolo M. etiam cum nondum Imperator esset, II. 555. Romæ perditæ causa, III. 477. Romæ urbis nomen latinum, & Deus tutelaris ne vulgaretur, cur tantopere solliciti fuerunt, Romani, IV. 13
- Romani cur stipulationibus plus tribuant, quam pactis, II. 587. asperi in victoria, IV. 196. veteres dolis abstinebant, III. 576. sibi vindicant, quæ hostis imperii aliis eripuerat, IV. 30. duri in captivos populares, 390. eorum instituta ad res bellicas directa, *ibid.* Romani cives Antonini constitutione effecti quid juris habuerint, II. 530. IV. c. 269. dictatores quale imperium habuerint, I. 189. reges an absolute imperaverint, 203. *Romanorum* jus in liberos, II. 203. controversia cum Latinis, & alia de duratione fœderis, III. 137. *seqq.* jus de postliminio, IV. 116. 117. 118. mos de agris captis, 33. & circa prædam, 36. jus pro iis, qui postliminio redierunt, 117. Itatus tempore interregni, & primorum Coss. ex Democratia, & Aristocratia mixtus, I. 204. Sub Consulibus popularis, 200. 204. sub Augusto herilis, 177. Romanorum lex circa res captas, IV. 239. mos circa reges captos, 194. *seqq.* *Romanum Imperium* a posterioribus scriptoribus Romania vocatum, III. 458. divisum in Orientale, & Occidentale, idem mansit, I. 199. quæ ejus quondam fuere, cujus nunc sint, II. 527. *Romani Imperatoris* eligendi jus ad quem pertinuit, *ibid.* electio facta a Legionibus an rata fuit per se, *ibid.* Vide *Imperium. Populus.*
- e. Romani primi quantum naturæ juri tribuerint, P. 36. eorum justitia in suscipiendis bellis, 76. cur reliquas gentes barbaros vocarunt, 92. eorum mos fuit, assistere sociis suis sumtibus, I. 325. per quos sacra fieri curabant, 239. liberâ republicâ incolumes esse nequiere, 262. non possunt dici inavores Judææ, 388. Romanis, præter naturale, jus gentium cognitum non fuit, III. 628. *Romana respublica* non erat mixta, I. 378. *Romanum Imperium* non tenent Germaniæ reges ex concessione populi Romani, sed jure victoriæ, II. 548. *seqq.* *Romanus Populus* quatenus dici potest defuisse, 551. quo tempore electio Imperatoris ad eum pertinebat, *ibid.* § 552
- e. *Romana ecclesia* male sibi arrogat titulum Catholicæ, III. 399. ipso jure est hæretica, 400. non fuit primaria, *ibid.*
- e. ROMULUS, sub eo fuit status mere monarchicus, I. 318
- e. Rosa rubræ, & albæ, factiones in Angliâ, II. 449
- RUBEN exheredatus a jure primogenituræ, II. 387
- e. Rustici cur parcius ad bellum vocentur, I. 396
- SABBATUM cur institutum, III. 309. IV. 248. qui violasset, capite puniebatur

- niebatur, & quare, III. 309. Sabbathi lex exceptionem habet summæ necessitatis, I. 340. cuius rei sit symbolum, III. 309. Sabbathi lex pro servis, IV. 248
- c. Sabbathi lex mere civilis, I. 75. Sabbathum non statim ab initio sanctificavit Deus, 61. quando institutum, III. 389. violantes cui poenæ obnoxii, *ibid.*
- c. *Sabinarum* de raptu quid statuendum, II. 115
- v. *Sabiniani* qui, II. 511. 535
- Sacerdotibus*, & eorum affectis parcendum in bello, IV. 199
- c. Sacerdotes occidi jure belli possunt, IV. 214. Sacerdotum vocatio pertinet ad potestatem politicam, I. 248. auctoritas apud veteres Germanos, & Gallos, III. 493. *Vide Clerici.*
- Sacra* sunt res Deo dicatæ, IV. 1. *seq.* a fine sic dicuntur, revera autem publica sunt, *ibid.* non eripiuntur usibus humanis, *ibid.* necessitate, & usu postulante in profanos usus converti possunt, *ibid.* & plane alienari 2. capiuntur, 1. *seq.* capta fiunt profana, *ibid.* deduntur, *ibid.* vastantur licite quoad jus gentium absolutum, *ibid.* injustum id tamen quoad justitiam internam, 226. *seq.* quo sensu publica, 2. in deditione comprehenduntur, 2. I. 176. hosti an sacra sint, IV. 4. populi voluntate profana facta, 2. 3. 4. 228. leges de Sacris pertinent ad curam civitatis, I. 173. IV. 2. de rebus sacris rex apud Hebræos nequit judicare, I. 203
- c. Sacræ res cur dicantur nullius, IV. 8. 22. cur vastari possint in bello, 8. differunt a publicis, *ibid.* si dedantur, quid tradatur, 9. Sacra quænam dicantur publica, quæ privata, *ibid.* quando desinant esse, 9. 10. quando Jure Rom. 11. 12. an per præscriptionem immemorabilem? negatur, jure naturæ, 21. quid juris circa ea habeat civilis potestas, 15. 17. de rebus sacris etiam pacisci potest civilis potestas, 348. *Vide Evocatio. Res sacræ.*
- Sacramentum* militare non amplius obligat, duce capto, aut capite demittuto, III. 14. Sacram. militare post Constantinum, 10. I. 109. Sacram. militaris formula apud Romanos mutata, & quando, *ibid.* *Sacra Scriptura*, vide *Scriptura.*
- Sacrificia* humana etiam bello puniri possunt, III. 312. *seq.* negatur, c. 395
- Sacrilegia*, Deus etiam in filiis punire solet, III. 427. Sacrilegi abjecti insepulti, 248
- Sagmina*, III. 641. c. 651
- Saguntina* controversia inter Romanos, & Carthagenenses, III. 137. IV. c. 296
- c. Saguntus injusto bello petita, & everfa a Carthagenensibus, II. 599. III. 128. 129. 160. 161. utut diruta cur civitas non esse desit, IV. 158
- c. SALADINI nefandum stratagema contra Christianos, III. 587
- c. *Salica* lex prætenfa, perperam intellecta qua excluduntur in æternum foeminae a fucessione Gallia regni, II. 450
- c. SALLUSTIUS: quid nobis cum Diis, quid cum belluis commune I. 119. de defensione sui ipsius, 122. de non nimium ignoscendo, 145. de paupertatis amore in urbem reducendo, 154. consilium Liviae datum, 266. vinci satius, quam male vincere, III. 584. ejus locus de Sulla male applicatus a Grotio, 676
- c. SALOMO quales urbes Hiromo vendidit, I. 298. & in quem finem, *ibid.* ejus effata de sorte lites principum componente, 117. in Abiatharem judicium, 238. *Eccl. VII. 30.* dictum explicatur, II. 79. cur Cananæorum reliquias accepit sub imperium, III. 26. quo sensu dehortetur a confortiis impiorum, 119. non dubitavit de immortalitate animæ, 253
- c. *Salus* populi, suprema lex, I. 230. 232
- SAMSON quo jure malum malo reddiderit, III. 270. ejus mors, 248
- c. Samson quo jure mortem voluntarie obijt, III. 256. injuriæ privatæ sibi illatæ a focero poenam male a tota Philistæorum gente sumfit, 342
- Sanari* qui prohibet ægrotum, tenetur quasi vulnerasset, III. 409. n.
- Sanctio* in dubio potior permissione, III. 147
- c. *Sanctum* quid dicatur, III. 211. apud probatos auctores, & JOTOS quid intelligatur, 19. *Sanctitatis* varii gradus, 20. de *Sanguine* non effundendo interdictum quomodo accipiendum, I. 83
- H h h h . . . c. de

- c. de Sanguine idoli non comedendo unica lex Noë data, I. 128. 132. 133. cur, 61. Sanguinis efus an omnibus gentibus prohibitus, 68. de sanguine non fundendo legis Noachidis datæ verus sensus, 128. *seqq.* de Sanguine vicissim fundendo legis interpretatio Grotiana, 129
- Sapiens* naturâ magistratus, quo sensu, III. 273. *seq.*
- c. *Sapientia* vox omnes perfectiones complectitur, P. 94
- c. *SARA* non fuit soror, sed sobrina, vel consobrina Abrahami, II. 285. 287. 302
- c. *Sarepta* vidua, I. 65
- c. *Sarmazeni*, I. 22
- c. *Saba* ut statim cedant solo, id ex natura est, II. 515
- c. *Satana* tradere, quid Apostolis significabat, I. 152
- c. *Satellites* sibi comparare, solius principis est, I. 386
- Satisfactio* offerenda ab eo, qui deliquit, antequam justum bellum gerere possit, II. 18
- c. *SATURNI* appellatione quid veniat, I. 394. plures hujus nominis, *ibid.*
- c. *SATURNINUS* male carpitur a Grotio circa ea quæ in pœnis consideranda sint, III. 373
- SAUL* an in impietate mortuus, III. 248
- c. Saul qua ratione se forti subjecit violato jejunio, II. 196. ejus posterii cur excisi, III. 21. 26
- Scelus* pessimi exempli poenâ omnino adficiendum, III. 289. qui ad scelus aliquod aliquem impulere pretio, aut vi aliâ, de damno tenentur in solidum, 182. an ob cogitatum scelus quis puniri possit, 285. aliud est sceleratus populus aliud ii, quicum populus non sine sceleris causâ coeunt, 634. *seq.* vide *Delictum*.
- c. *Scepticorum* tres gradus, P. 88
- Sceptrum* regium olim pro jurejurando, III. 19
- Scholasticorum* Sententia de mendacio, & æquivocatione, III. 573
- c. Scholastici parcissime jura naturæ tractarunt, P. 97. subtilitatibus suis omnia conturbarunt, 100. Scholasticæ personæ a jure sequelæ immunes, I. 395
- c. *Schrieff-Sassen* qui, I. 235
- Sciens*, præfens, & tacens, quando consentire credatur, II. 165. qui scit, & prohibere debet, ac potest, delinquit, nisi prohibet, III. 409
- Scientia* quando præsumatur, III. 412. cum puniri jubetur, sumitur pro patientia, 409. *seq.* præsumitur in iis rebus, quæ sunt conspicua, & frequentia, *ibid.* *Scientia* magistratûs in sceleribus subditorum unde appareat, IV. 371
- c. *Scientia* quænam alias omnes complectatur, P. 33
- c. *SCRIPTIO* ex justitia causæ argumentum victoriæ petit, P. 77. quo sensu scriptis fratri, transitum per Macedoniam pendere a voluntate Philippi, II. 104. ex quo capite reddidit prædam siculis olim a Carthaginensibus ereptam, IV. 278
- c. *SCYRON* latro, III. 179
- c. *Scorta* læ, vel peste infecta in hostem immittere, illicitum, III. 587
- Scortatio* apud quasdam gentes licita, III. 658. immo apud nullas licita, sed saltem impunita apud quasdam, c. 674
- c. *Scortatio* ipsa naturæ ratione vetita, P. 59. III. 381
- Scriptura* in dubio ad monumentum contractûs adhibita censetur, III. 184. *Scripturæ*, & *picturæ* eadem ratio, II. 478. Sacræ *Scripturæ* sensus in dubio unde non incommode discatur, I. 105. 337. 340. *seq.* de *Scripti* sensu cum quæritur, quid sit spectandum, 105. *Scripti*, & *sententiæ* locus apud Rhetores, III. 133
- c. *Scriptura* per se contractum non perficit, nisi partes id expresse velint, III. 178
- Σκῆλα*, IV. 46
- c. *Scythæ* solis naturæ dictatis usi, P. 36. mala denuntiant Alexandro injustum bellum moventi, 77. justitiam ingeniis coluerunt, non legibus, I. 70. qualis apud eos rerum communio obtinuit, II. 76. virtutum, & vitiorum habebant cognitionem, 77
- Σκυδιμός*, III. 92. c. 111. I. c. 231
- c. *Secularisatio* quid, IV. 18. res sacræ, & terræ Ecclesiasticæ, licite secularisuntur a civili potestate, *ibid.*
- Securitas* plena nunquam in vita humana, II. 18. securitati suæ victor merito consulit, etiam justitiâ internâ, IV. 264
- c. *Securitas* data eundi ad alium locum an competat urbe interim capta, IV. 404

404. data tempore induciarum an tollatur iis ruptis, *ibid.* vide *Commeatus*.
Sedis mutandæ amor, injusta belli causâ,
 III. 457
- c. **SILDENUS**: de jure Hebræorum,
 P. 95. rationi nimium detrahit, 37. de
 mari clauso, II. 141. de numulariis e
 templo ejectis a Christo, III. 348
- c. **SEMI** jure plexus capite a Salomone,
 III. 81
- c. *Semen*, vocis etymologia, & explicatio,
 II. 506. jus feminis definitur, *ibid.* cedit solo, s. corpori, cui immixtum est, cum suo fructu, 507. quid si furto alteri surreptum sit, *ibid.* quid si bona fide aliquis solum meum conleverit, sed viliori femine, cum nobiliori illud destinassent, *ibid.* patrem liberos ex suo femine natos suo jure vindicare, quo sensu dicat *Jctus*, 510
- Semipravi*, IV. 189
- c. **SEMI**RAMIS causam dedit successioni foeminarum in Oriente, I. 75
- c. **SEMPRONII** sponsio cum Philippo, & Græcis, III. 108
- Senatus* Romanus aliquo tempore partitus summum imperium cum populo, I. 204
- c. *Senatus* Rom. quo jure imperium habuit, I. 314
- c. **SENECA** a natura jus deducit, P. 35. brutis intellectum tribuit, 45. ejus loca ad jus sociale spectantia, 48. in virtute nihil esse nimium, 90. de præsumptione ex consensu gentium, I. 57. de instinctu se conservandi, 218. virtutem omnes videre, 137. de pecunia belli causâ, 154. de Caligula, 274. de tyranno, 376. de fure, II. 42. de telo, 45. de oceano, 89. quo sensu dicat, non esse beneficium, *lumen de lumine accendere*, 101. ejus locus de *Benef. VII.*
4. male trahitur ad probandum dominium generale populi, 137. quo sensu comparet dominum, & regem, 334. de incestuosus, 281. 299. numerandas esse sententias, non ponderandas, 313. juvenem non esse eundem, qui senex est, 538. de promissis 616. de talione, III. 325. male comparat gratiæ relationem cum depositi redditione, 360. de *Claudii* apotheosi, 395. quomodo Deorum providentiam excuset, 443. de regno regnorum, 579. sapientem injuria affici non posse, IV. 190. *Seneca* jurisprudentiæ parum peritus, 318
- Senes* excipiuntur bellicis calamitatibus, IV. 199
- c. *Senes* immunes ab onere sequelæ, I. 395. occidi jure belli possunt, IV. 214
- c. *Senioratus* quid, II. 445
- c. *Senones* fuere Germani, II. 26
- Sententia* jus proprie non dat, III. 622. quæ *Sententia* dividendæ, aut conjungendæ, II. 220. quomodo numerandæ inter eos, qui dispares partes in re habent, 221. judicariæ vim habent contractus, III. 431. etiam injuste a subdito vi impediri non debent, & quare, 623. non ab extero, *ibid.* *Sententiarum* pari numero reus absolvitur, & possessor vincit, II. 219. in ferendis sententiis jus absentium præsentibus accrescit, 221
- c. *Sententia* judicis decedit de justitia causæ, III. 498. etsi iniqua, cur habeatur, pro veritate, 501. vide *Suffragia*.
- c. *Separationis* sententia lata a principe non possit ab eodem in plenariam matrimonii dissolutionem converti, *Responsum H. COCCERII*, II. 258
- Sepeliendi* jus quale, III. 237. *seq.* mos unde ortus, 240. *seq.* hostes, & inimici sepeliendi, 243. *seq.* ob sepeliendos mortuos bella, 249
- c. *Sepeliendi* jus non est a natura, III. 377. 379
- Sepultura* an debeatur his, qui se occiderunt, III. 246. *seq.* Jus est ex jure gentium voluntario, 237. cur institutum, 240. debetur etiam hostibus, 243. *seq.* *Sepulturam* prohibere, furor dicitur, 239. concedere, an sit nota victoriæ, IV. 338. negare, causâ justâ belli, III. 249. negare, unica pœna regum absolutorum, I. 198
- c. *Sepulturæ* necessitas an sit a natura, III. 249. negatur, 250. *seqq.* unde hic mos ortus sit, *ibid.* § 253. ex quo principio a Romanis, & Græcis ad jus naturæ relata sit, 251. ex rationibus mere politicis introducta, & legibus civilibus munita, 252. in pœnam auferri potest, *ibid.* § 254
- c. *Sepulchra* cur dicantur divini juris, & res nullius, IV. 22. publica, & privata, *ibid.* hæreditaria, & familiaria, *ibid.* eorum violatio non pugnat cum naturæ jure, 23. hostium devictorum

- cur religiosa esse desinant, 12. non sunt religiosa, nisi lege civili, 21. hostium jure belli violari possunt 234. Sepulchrum violantes viliores Jure Rom. cur capite plectantur, honestiores cur saltem deportentur, III 371
- c. *Sequela* jus ex naturæ rationibus deducitur, I. 393. duplex: alterum ad legum executionem, alterum ad bellum pertinens, *ibid.* alia jura specialiora. *ibid.* Sequela bellica dispescitur in universalem, & particularem, s. pactitiam 394. quoniam immunes ab hac lege, 395
- c. *Sequestrum* quid supponat, IV. 393
- SERGIVS PAULUS in magistratu manet factus Christianus, I. 93
- Sermo instrumentum societatis*, P. 6. ambigens est circumstantiis vel licitus est, vel non est, II. 567. *vide* Colloquium. Sermonem cogere, mutare, pars mixti imperii, IV. 96
- c. Sermo an sit instrumentum societatis, P. 46. ejus varius usus, III. 611
- c. *SERVIANA actio*, II. 161
- c. *Serviles* inter, & liberas personas discrimen non in jure demum civili, sed in ipsa ratione naturali fundatur, IV. 58. Servilis concubitus requisita jure naturali, 81. 82
- c. *Servire* quando dicatur populus, s. servitus publica quid, I. 293
- Servitus* ex voluntate, II. 223. neutquam pugnat cum jure naturali, 224. ex poenâ, 228. perfecta, & imperfecta quæ, 224. 227. quo sensu contra naturam dicatur, IV. 70. annorum septem, II. 227. ob redemptionem ex captivitate quando Jure Rom. desinat, 117. oritur ex pacto, aut ex delicto justo, IV. 70. a Deo aliquando in beneficium hominibus conceditur, III. 509. præfertur inter necioni populi, *ibid.* eorum, qui bello capiuntur, continet perpetuam obligationem operarum pro alimentis, IV. 245. eorum, qui in servitutem se dederunt, qualis, & quale jus dominis dederint, *ibid.* civilis jure victoriæ imperari potest, I. 185. IV. 95. *seq.* ex quibus causis libertati etiam ab ipso populo anteponatur, I. 176. quo casu desinat, II. 521. fit, cum populus in provinciæ formam redigitur, III. 421. personalis, 6. imperfecta, II. 227. perfecta est, quæ debet operas perpetuas pro victu, 224. poenalis duplex, singulorum, & universitatis, 228. singulorum personam non egreditur jure naturali, 221. jure gentium etiam in filios derivatur, & qua ratione, IV. 252. universitatis est perpetua, II. 228. Servitutis plures gradus, 224. *seq.* IV. 250. instrumenta, reges, 266. in servitute privatam licet cuique se addicere, I. 176. 189. parentes filios vendere possunt aliquo casu, IV. 253. Servitus an mari possit imponi, II. 128. prædiorum Servitus jus est personale, I. 4. Servitutis imperfectæ genera, II. 227. bellicæ causa, IV. 71
- c. Servitus definitur, I. 289. 290. a gentibus demum constituta est, *ibid.* mediata, & immediata, 295. imperfecta Grotio quid, II. 336. jure naturæ talis non datur, *ibid.* Servitutes ad quædam jura pertineant naturaliter, I. 30. Servitutis constitutio non est acquisitio originaria, II. 133. an dentur naturales servitutes, regulariter negatur, *ibid.* unam speciem excipit H. COCCREIUS a natura constitutam, quamque originariam videri posse, ait, *ibid. seq.* quod negat SAM. COCCREIUS, 135. Servitus male refertur cum Grotio ad jura in re, s. ad id, quod nostrum est; melius jura personalia, s. ad id, quod nobis debetur, 136. Servitutes a natura sunt, II. 333. Servitutis jus non est ex justitia aliqua externa, sed ex ipso jure naturæ, IV. 92. 93. non pugnat cum Christianismo, 93. Servitus quænam naturali justitiæ conveniat, 79. naturâ cognita non esse, quo sensu dicatur a Jctis Rom. 77. circa Servitutes reales, & quatuor *personales*, quid obtinuit Jure Rom. II. 161. Servitutibus *discontinuis* præscribi potest jure civili, 199. Servitus consistit in potestate in operas, & res servi, quas ex operis acquirit, IV. 77. 78. immo & in ejus vitam, 78. Servitus ex bello etiam injusto cur, & quamdiu justa dicatur, 179. non opponitur æquitati naturali a Jctis Rom. *ibid.* non consistit in solis operis, 259. vera Servitus jure nat. etiam in liberos transit, II. 338. III. 450. non constituitur pacto sed captivitate, vel in poenam II. 339. Servitus privata lege mari imponit, 85. Servitus *propositus*, 707

Servus

Servus instrumentum domini , I. 389. membrum minus dignum familiæ , subdito similis quo sensu dicatur , IV. 245. *Seq.* efficere ea non cogitur , quæ sunt contra jus divinum , & humanum , III. 538. fugere an possit , si immanis Domini sit sævitia , II. 226. quorum pertineat Apostolorum monitum , ne fugiant , IV. 74. in sui venditionem hoc casu proclamare poterat apud Græcos , apud Latinos ad statuas confugere , 251. *Servus* naturâ , I. 176. nemo est , IV. 69. nemo tamen jus habet , ne unquam seruiat , III. 458. injustum bellum , quod aliquibus infertur quasi naturâ sint , *ibid.* *Servus* mercedem laboris sui an sumere possit , IV. 74. resistere an licite possit domino , *ibid.* cognosci debet , ut postliminio recipiatur , 118 recipitur , etiam si animum res nostras sequendi non habet , *ibid.* mercenario comparatur , 246. in *Servum* quidvis licet , 70. *Seq.* *Servi* fratres nostri , 246. naturaliter philosophi qui , III. 458. ad operas urgendi moderate , 248 quo casu fugere possint , II. 226. IV. 72. transfugæ recipiuntur postliminio , 118. quando postliminio recipiantur , 119. etiam manumissi postliminio recipiuntur , *ibid.* etiam vocabulo servi olim humaniores abstinebant , 248. *Servi* redempti quod jus apud Romanos , *ibid.* § 174 *Servi* dicuntur populi subjecti , I. 191. *Servi* pro dominis bellant , 389. *Servi* res fiunt domini , IV. 71. *Servo* dominus quæ præstare debeat , 248. *Seq.* in *Servo* vis deliberatrix plena non est , III. 541. in *Servum* jure gentium omnia licent , IV. 70. *Seq.* non etiam justitiâ internâ , *vide* jus vitæ & necis. *Servi* quo casu fiant liberi , II. 521. *Servorum* nati matrem sequuntur , IV. 70. deliberatrix facultas imperfecta , III 541. filii an naturaliter servi , & quatenus , II. 225. filii qui , & quatenus domino teneantur , IV. 252. *Servis* injuria si quæ infertur , non statim domino censetur illata , 334. ex *Servis* servi nascuntur jure gentium , 70. & quare , 71. in *Servos* lenitas adhibenda , 247. jus vitæ , & necis in eos quale , 71. 246. II. 225. *Servos* Romana lex bello arcebat , I. 390. circa *Servos* Francorum jus , & Hebræorum , IV. 75

c. *Servus* instrumentum domini , I. 392. non pars , *ibid.* nullum jus neque in res , neque in actiones suas retinet , II. 233. in quosnam *servos* naturâ dominis competat jus vitæ , & necis , 233. 324 & quorumnam liberi sequantur conditionem matris , *ibid.* in *Servum* jus vitæ & necis , unde dominus habet , III. 349. 350. in *Servum* jus vitæ , & necis competit jure talionis , IV. 77. 78. *Servus* heri potest ex delicto , II. 338. sublato domino fit nullus , & cedit occupanti , 337. *Servum* non fieri nisi bello captum , recte docuerunt JCTi Rom. III. 654. *Servus* domino acquirit etiam ignoranti , IV. 57. non naturaliter tantum , sed & civiliter , 58. *Servo* quid licuit Jure Rom. & Græco sub domino nimis severo , 80. *Servus* quantum jura retineat , *ibid.* & cur , 81. *Servi* nomen ex injuria ortum esse , quatenus recte concludat Seneca , 180. *Servus* cum domino quo jure contrahere possit , 258. quando resistere domino possit , 92. an , & quo jure licite fugiat , 82. *Seqq.* 90. 91. *Servo* suadere ut dominum deserat , cur Canones prohibeant , 92. lex qua *Servus* non nisi per tormenta testimonium dicere potuit , quibus in causis , & personis obtinuerit , ejusque ratio , I. 159. ex delicto *Servi* quod dominus teneatur , id juris est civilis , III. 433. *Servus* ex scelere , etsi jussu domini patrato , obligatur in solidum , 549. cur ex criminibus publicis obligetur , *ibid.* *Servo* naturaliter in corpus suum *servare* licere quo sensu dicatur in l. 9. §. 7. de pecul. II. 33. III. 255. *Servi* utilitas quo sensu adventitia dici possit , I. 273. *Servi* olim a militia arcebantur , 396. *Servum* inter , & ancillam , est verum conjugium , II. 205. at hujus effectus quoad commoda cessant in his , *ibid.* *Servi* filius quo jure sit *servus* , IV. 79. 81. *Servus* meus ab hoste captus quando postliminio receptus videatur , 162. 163. *Servus* Romanorum , raptus a latronibus , translatus ad Germanos , receptus a Romanis , & venditus Romæ , an restitui pristino domino debeat ? affirmant merito JCTi , 277. 278. *Servi* sunt omnes homines in regno patrimoniali , I. 291

H h h h

Serv

- Severitas* laudabilis Dei, Moſis, Chriſti, & Apoſtolorum, I. 100. ſeq.
- SEVERUS Septimius*, I. 317
- Sexus* eſt quid perſonale, II. 382. *Sexus* privilegium majus, quam ætatis, in regnorum ſucceſſione, *ibid.* *Sexus* privilegium eſt, ubi jus æquale, 391. 393
- a. *SFONDRA TI* hæreſis circa Dei cognitionem, P. 39
- Sicula* ſucceſſionis controverſia, II. 392
- Signa* voluntatis, II. 165. animi quæ, *ibid.* & III. 131. certitudinem habent probabilem, non mathematicam, II. 165. deliberati animi plura præter ſtipulationem eſſe poſſunt, 587. muta quædam obligant, IV. 431. voluntatis ſufficientia, *vide* Voluntas. Signis hoſtium uti, licitum, III. 564
- a. *Signa* inter gentes non recepta ſunt cum mutua obligatione, III. 606. 607. 608. 610. 611
- Significatio* impropria quando admittenda, III. 136. ſtrictior, laxior, & media, 134. 135. c. 156. 157
- Silvanianum* Sctum, I. 109. iniquum non eſſe, probatur, c. 159
- Silvus* non ſemper præſumitur conſentire, II. 165. aut velle, III. 105
- a. qui ſilet longo tempore, non conſentit tacite, II. 194
- Silentium* non liberum nihil operatur, II. 166. quando conſenſum probet, III. 105. quale requiratur ad præſumendum conſenſum ejus partis, quæ alienari debet, II. 343. quale & ad præſumendam derelictionem, 166. obligat ſi in ea re fit, quam quis aperire jure aliquo tenetur, III. 409. *Silentio* an conveniri quædam poſſint, IV. 430
- a. *Silentium* non infert remiſſionem, II. 184. quando habeatur pro conſenſu, III. 128. ex ſilentio per ſe neque conſenſus neque diſſenſus ſequitur, 167. 169. IV. 432. exceptis quibusdam caſibus, III. 168. IV. 432
- a. *Sileſia* olim fuit feudum Ligium, I. 329. ſucceſſio in ea allodialis, ſ. hæreditaria, jure obtinet, II. 446. *Sileſiam* cur abſque indictione, aut clarigatione occupavit Boruſſiæ rex, III. 649. 655
- a. *SILIVS Italicus*: de fide, II. 613. de venenis, III. 583. de Fabio, & Annibale, 592
- a. *Silvitarum* raptus non pro jure habitus, ſed ſaltem excuſatus, II. 178
- c. *SIMON* defenſor Grotiani erroris de Deo ſemoto a juris naturalis imperio, & obligatione, P. 55
- c. *Simulacra* gentium abolendi licentia naturalis fulcita *Deut. VII. 5*, & 25. juſſu Dei, IV. 20
- Simulatio* quid, III. 562. c. 604. an ſemper injuſta, adeoque e vitâ tollenda, ut putavit Cicero, 562. quæ licita, *ibid.*
- a. *Simulatio* quid differat a diſſimulatione, & mendacio, III. 604. per ſe non eſt illicita, 607. ſed res media, 608
- a. *SINANIS* barbari dictum, IV. 216
- Singularium* certaminum origo, III. 272
- Singularium* licet, quod gregatim non licet, II. 222. ſeq.
- Singuli* quando punibiles ex facto univerſitatis, III. 421. ſeq.
- c. *SINIS* latro, III. 379
- c. *Sifacchia* lex, III. 618
- a. *Smalealdicum* foedus male improbatum, III. 125
- a. *Socero* nubere, non eſt licitum naturâ, II. 287.
- c. *Socialis affectus* nullus ſequitur ex ortu hominum ab uno omnium, P. 60
- Societas* quid, II. 658. quoduplex, I. 3. quomodo à civitate differat, 208. boni, non mali cauſa contrahitur, III. 523. jus dat in perſonam, II. 203. an nobis nulla ſit cum privatis, aut prædonibus, ut putavit Cicero, IV. 299. (*vide* Prædo) an cum tyranno, *ibid.* an cum infidelibus foedere contrahi poſſit, III. 96. ſeq. bellica injuſta, quæ nullo cauſæ diſcrimine initur, 527. (*vide* Foedus) *Societas* civilis utilitatis cauſa cœpit, P. 10. proprii commodi cauſa ab unoquoque initur, I. 79. III. 522. naturalis quæ dicatur, IV. 298. inita fuiſſet etiamſi nulla re indigniſſemus, P. 10. ejus vis pridem in multis gentibus extincta, IV. 115. ſeq. maxime naturalis eſt conjugium, II. 203. navalis, 658. unde utilitatis portio æſtimanda, quæ ex ea ad partem unamquamque pervenire debet, 670. *Societas* publica qualis, 218. ejus effectus, ut pars minor majorem ſequatur, *ibid.* an morte finiatur, III. 139. civilis ab humano inſtituto cœpit, I. 341. cum quibus illicita Hebræis, III. 96. ſeq. cum profanis quæ, & quatenus periculofa, & quomodo periculis occurrere poſſit, 99. ſeq.

seq. negotiatoria an iniri possit, ut alter damni immunis sit, II. 670. Societas, ubi opera, & pecunia inter se comparantur, *ibid.* n. Societas, ex qua alter nihil lucri sperat, non valet, 670. bonorum uniuersorum qualis, *ibid.* navalis, *vide* Admiralitas. Societatem morte finire, non est juris naturalis, aut gentium, III. 139. Societatis bellicæ divisio, 94. *Societatis appetitus* homini proprius, P. 7. Societatis jus cum quibuscumque an amittatur derelictione, II. 174. Societatis respectus minor apud naturam, quam propriæ salutis, 5. cuius gratiâ in Societatem coitum est, id populus partibus suis tenetur conservare, 340. in Societate partes æquales quomodo intelligendæ, 669

c. Societatem humani generis aliquam dari, probatur, P. 43. 44. negatur in genere, & restringitur ad domesticam, *ibid.* per appetitum Societatis excellentem quid Grotius intelligat, 46. ubi Societas, an ibi & jus, 48. causa Societatis est Dei voluntas, contra Grotium, 57. ad Societatem ferimur instinctu, non obligatione, 62. 63. Societas necessario infert jus, 74. humana, s. populorum, uniuersalis non datur, 91. I. 28. dogma illud ex impio principio originem duxit, *ibid.* Societatis custodia non est verum juris naturæ principium, II. 28. ex publica Societate singuli participant pro modo suo, 311. in privata nunquam, & in publica non semper major pars obligat, sed melior conditio est prohibentis, 311. 312. in inæquali quænam sententia præualeat, 327. 328. Societas ubi bonorum uniuersalis contracta est, in ea fictio traditionis mere civilis est, 519. Societas de communicando invicem rei, vel negotii lucro, vel damno, 687. 688. Societas cur solvatur re amissâ, cuius causa inita est, 699. Societas est vel bonorum, vel negotiationum, 726. in illa fors ipsa communicatur, in hac lucrum saltem, & damnum, *ibid.* & quidem pro rata, sive ex opera, 727. non valet si alter de damno tantum, non de lucro participat, *ibid.* neque si nimis exiguum lucrum respectu damni promittitur, *ibid.* pacisci tamen potest, si nullum lucrum sit, sed solum damnum, id alter solus ferre debeat, 728.

Societates privatæ quod morte finiantur, id juris est naturalis, III. 165. Societas civium quid differat a Societate latronum, 644. Societas navalis, *vide* Admiralitas. Συμπλοκή.

Socius focium cogere potest ut stet fœderi, I. 207. Socius quis in bello, IV. 385. n. defendere Socium quibus causis non cogatur, *vide* Auxilium. Socii quando defendendi, III. 523. c. 533. qui sint in iure postliminii, IV. 111. quando partem habeant in præda, 45. Sociis illa vis quando pacem rumpat, 332. Socii in bello iniusto de damnis tenentur, interdum & puniri possunt, III. 556. Socii Romanorum quales fuerint, 637. Sociis hostium an bellum sit indicendum, 641. c. 652. Socii ejus, cum quo pax inita, rebellantibus, an rupta pax censeatur, IV. 331. c. 361. in Sociis, qui in pace comprehensi sunt, an pax rumpatur si invadantur, 332. c. 363. in Sociis hostium quo jure pœna exercentur, 556. Sociorum jus proxime accedit ad jus subditorum, 523. ad quos eorum pax inita pertineat, 333. Sociorum controversiæ judicari quomodo soleant, I. 206. *seq.* a sociis oppressorum exempla, 209. *seq.* plurium quis præferendus, III. 101. *seq.* Sociorum nomine an futuri veniant, 136. *seq.* c. 159. 160. 161. Socios in fœdere non nominatos adjuvare, non est contra fœdus, 137. n.

c. Socius focii subditum contra fœdus agentem quomodo puniat jure, I. 324. Sociorum controversiæ ad conventum non pertinent, *ibid.* nisi id in specie statutum sit, *ibid.* Socio civis non nocet, II. 699. exceptiones, *ibid.* Socius invito socio an possit a fœdere recedere? distinguitur, III. 125. 126. Socius hostis mei et si causam ejus justam crediderit, cur tamen victus æque ad reparationem teneatur, 598. Socii belli an prædæ pars debeatur, id totum dependet a fœdere, IV. 66. Socius in bello sequitur iudicium focii sui, 123. in bello componendo quorum Sociorum rati habitio necessaria sit, quorum non, 364

c. SOCRATES inter scepticos a quibusdam refertur, P. 88. polygamus, II. 268. quo sensu dixit, ex adulto semine non posse robustam procreari sobolem, 298

c. So-

- a. Solomia* etiam rationis lumini, semota revelatione, repugnat, P. 59. I. 61. III. 383. prohibita, etsi in societatem homines non coissent, II. 329
- a. Sol.* ad eum omnes gentium Dii referuntur, IV. 14
- c. Solennitas* una saltem est in bello, I. 222 in *Solitudine* cessat iudicium, I. 164
- Sollicitare* subditos alienos non licet, III. 576
- Solo* cedere plantata, confita, & ædificata, non est juris naturalis, II. 478. *Vide Semen.* Solum incultum an concedendum externis, 69
- a. Solon* quid per vim intelligat, P. 72. eius lex de fure nocturno, & diurno, II. 42. de aqua haurienda etiam ex puteo alieno, 98. quo sensu jurare noluit Athenienses, III. 47
- c. Solvens* indebitum repetit, II. 603
- Solutio* ut in certum tempus differatur, jus est æstimabile, II. 667. cum differtur, lucri cessantis ratio haberi potest, 663. minus solvit, qui tempore minus solvit, 667
- c. Solymanus* jure punivit prædicatorum arcis Budensis perfidiam in præfectum suum, IV. 100
- a. Sophocles:* de legibus naturæ, P. 35. juris nat. descriptio, I. 38. de defensione sui ipsius, 122
- Sorores* duas ducere, olim licitum, II. 215
- a. Sotoris* cum viduo nuptiæ cur licitæ sint, II. 289. 203. circa hanc quæstionem *H. Cocceii* Responsum, 289. *seqq.*
- Sorte* amplius quando aliquid licite exigi possit, II. 669. Sorte bellum finiri potest, III. 488. quibus casibus, IV. 335. c. 368. 369
- a. Sors* quid sit, IV. 369. Sorti jus suum submittere invitus nemo tenetur, III. 494. 496. IV. 369. Sorte ut bellum finiat, solus rex, absque consensu populi, discernere nequit, IV. 369
- c. Spadones* sunt habiles militiæ, I. 395
- a. Spartani* justitiæ non nisi erga suos observatores, P. 74. *vite* Lacedæmonii.
- c. Spartianus* de Hadriano, I. 286
- Specialia* efficaciora generalibus, III. 147
- Species* pars substantiæ, II. 478. populi quomodo tollatur, 524. Species, id est, formæ plures unius rei artificialis, 525. Species interit, sublata aut omni, aut perfecta juris communitate, 524
- c. Species* quid Peripateticis, II. 538. nova cur cedat ei, qui fecit etsi mala fide, vera ratio, 513. cur secus in jure civili statuatur, *ibid.* Specie mutata & dominium, & imperium tollitur, 536
- Specificatione* an res acquirantur, II. 477. *seq.* Specificationis jus naturale quale sit, *ibid.*
- a. Specificatio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, II. 136. Specificatione quæ fit acquisitio recte tribuitur a Jctis Romanis juri gentium, s. naturæ, 511. ejus vera ratio, *ibid.* per eam nova species non fit communis, 512
- Spes* lucri quando veniat in restitutionem, III. 182
- Spiritus*, id est, forma, II. 522
- c. Spiritualia* potiora esse secularibus, quid inde inferatur, I. 243
- Spolia* hosti detracta quorum sint, IV. 34. Spoliare hostem licet jure gentium, I. immo ipso jure naturæ, c. 7
- Spoudai* quid, III. 93. 94. c. 112
- Sponsio* quid, III. 90. quotuplex, 105. ad nihil obligat eum, qui summum habet imperium, 103. nisi tacite, IV. 432. vel ex notitia, & silentio, III. 105. publica quæ, 90. quomodo a fœdere differat, *ibid.* 103. Caudinæ, & Numaninæ Sponsionis controversia, 103. item Lutanianæ, 105. quot Sponsionum sint materiæ, 103. c. 126. Sponsoris periculum miserabile, 665. *m.* Sponsores ad quid teneantur si improbetur Sponsio, 103. tenentur in id, quod interest, 91. eorum bona ad id, quod interest, obligata, 104
- c. Sponsio* definitur, III. 106. 126. a quonam fiat, *ibid.* in quo præcipue differat a fœdere, 107. quos obliget, IV. 434. summam potestatem non obligat ex notitia, & silentio, III. 128. Caudinæ Sponsioni satisfecerunt Romani, 109
- c. Spuriæ* prædictio de periculo Cæsaris, IV. 396
- c. Spurii* qui vocentur, II. 338. eorum conditio apud Spartanos, 243. spurium alere jure civili tenetur, stuprator, vel ejus pater, avus, avia paterna, hisque deficientibus stupratoris mater, & materni ascendentes, donec probet se patrem non esse, 408. Spurii non succedunt, etsi de certo patre constet, 414. nec matri reginæ

- ginæ in regno succedere possunt, II. 436.
 Spurius cur sequatur matrem, non patrem, vera, & naturalis ratio, §10. vide Nothus.
- c. *Stabularii* jure nat. tenentur ad restitutionem damni ab iis dati, quorum opera utuntur, III. 198
- c. *Stagnum* quid, II. 92. in Stagnis etſi circumſeptis cur piſces nullius dicantur a JCTis Rom. II. 484
- de *Statione non deferenda* lex quomodo accipienda, I. 341. naturalis eſt, c. 367
- c. **STATIUS**: de Oedipo inceſtuoſo, II. 281. de rege ſpurio, 436
- Statu liberorum* ſervitus, II. 227
- r. *Statuliberi* qui dicantur, II. 317
- Status* miſcetur aliquando, vide Imperii diſviſio. Status optimatum, III. 509. popularis, *ibid.* qualiscunque fingatur, ſua habet incommoda, I. 175. pactis mutari poteſt, IV. 303. mutato ſtatu caput non corpus mutatur, III. 139. Reip. præſentem ſtatum tueri, boni viri eſt, II. 168
- c. Status rerum in contractibus quando mutatus videatur, III. 83. *ſeqq.* quoad ſubſtantialia, & accidentalia, 84
- c. **STENELAIDA** Ephori ſententia male intellecta a Grotio, III. 649
- СТЕРЖАНИ** lapidatio quo jure inſtituta, III. 276
- Sterilitas* locatori utrum obſit, an conductori, II. 666
- Stipendium* accipere, licitum militi, III. 525. bene ſolutum, militem modicum efficit, IV. 283. ob ſtipendium non ſolutum rex tenetur militi. & ſubditis, quibus ea occasione damnum datum eſt, *ibid.* ſœdus de ſolvendo ſtipendio quale ſit, III. 95
- c. Stipendio non ſoluto ad quid rex teneatur militibus, IV. 288
- Stipulatio*, ſignum animi deliberati lege civili, II. 587. Stipulari pro tertio naturaliter licet, & quo effectu, §93. *ſeq.* Romanæ leges circa ſtipulationem, aut acceptationem pro tertio, 594
- c. Stipulatio quid differat a pacto, II. 600. *ſeqq.* cur ex ea Jure Rom. antiquo obligatio non oriebatur ſine cauſa, 611. inutilis an valcat ad effectum exceptionis, 182
- Stoicarum* diſputationum magna pars circa voces confumitur, III. 289
- c. Stoicis lex quænam princeps, P. 27. Stoici a Jove juris originem petunt, §9. qualem cognitionem inter homines fingant, 61. virtutem quomodo definiant, 94. in quam re vitam beatam poſuere, I. 118. Stoicis quid libertas fuit, 289. quid ſpiritus, f. 255, II. 538. 539. mundum hominis cauſa factum credidere, 73. eorum doctrina de æqualitate delictorum, III. 331. quid intellexere per divinarum, humanarumque rerum ſcientiam, 351. & per virtutem, *ibid.* quid per formulam, ſecundum rationem, f. honeſte vivere, 382. Stoicis quatenus omnia delicta ſint æqualia, 361
- c. **STRABO** de Indiæ regno, I. 287. 307. de ſucceſſionis in regno more apud Arabes, male intellectus a Grotio, II. 451
- c. *Stratagemata* in bello licita, III. 579. 590. 603
- STRATOCLIS** lex de placitis Demetrii, III. 539
- Studioſis* literarum parcendum in bello, IV. 200
- c. Studioſi occidi jure belli poſſunt, IV. 214. nec non eorum res pignori capi, 633
- c. *Stuporis* cauſa bellum populo inferri nequit, III. 380. 467. Stupidioreſ naturaliter ſervire debere prudentioribus, falſum, I. 233
- Stupra* cum ſœminis hoſtium quo jure permiſſa ſunt, quo non, III. 671. an contra jus gentium in bello, *ibid.* Stuprata per vim non clamans, II. 15
- c. Stupra in ſœminas etiam jure belli illicita, III. 685. 689
- Suaſor* ſceleris tenetur damni dati, III. 181. etiam ſi alii non deſuturi erant, quidem ſuaſiſſent, 182
- Subditi* instrumenta ſunt imperantium, I. 389. 390. & quaſi partes, *ibid.* liberi quibus caſibus ſiant, vide Liber, non obligantur ex contractu magiſtratum ante ejus publicationem, IV. 385. non tenentur ex delicto civitatis, in qua commorantur, III. 627. injuriam potius tolerare debent, quam vi imperanti reſiſtere, I. 331. obedire non debent magiſtratui, ſi quid juri naturali, aut divino adverſum ſtatuat, *ibid.* hoſti militantes an pacem rumpant, IV. 331. *ſeq.* Subditus cogi poteſt ut obſes eat, & quomodo, 343. c. 377. dubitans an recte militet, III. 545. Subditi alieni an bello deſendi poſſint, §25. eos ſollicitare non licet, 576. Subditi quando juſte bellum gerant, §37. *ſeq.* Subditi qui, *ibid.* n. hoſtium, ubique offendantur jure belli, 661. reddendi ſuperioribus, ſi bello injuſto abſtracti ſint, IV. 275. quomodo ſiant partici-

cipes delicti superiorum, III. 420. an semper se in libertatem vindicare possint, II. 173. bellare possunt in magistratus, summæ potestatis iussu, I. 330. *seq.* resistere imperantibus prohibentur ex ipsa natura civilis societatis, 331. *seq.* eorum resistentia est vetita jure Hebræo, & Evangelico, 337. pro imperantibus bellant, 170. Subditis illata vis pacem rumpit, IV. 332. c. 363. Subditis alterius, qui piratæ sint, vis illata pacem non rumpit, *ibid.* bellantibus promissa tenent, 301. c. 311. etsi non jurata, e. 312. dubitantibus tributa potius imperanda, quam onera militaria, III. 545. Subditis interdum præda conceditur, IV. 45. *seq.* Subditorum bona obligantur jure gentium pro debito civitatis, 307. 236. Subditorum jus si rex sine causa auferat, tenebitur de damno, III. 53. *Subditis* bellare non licet, si sciant bellum esse injustum, etiam cum hoc ipsis indicatur, 538. bellare contra magistratum, nullo jure licet, I. 331. *seq.* IV. 301. in extrema necessitate licet eis se ab injuria defendere lege naturali, & Hebræa, vix Evangelica, I. 340. *seq.* etiam bellare, quatenus magistratus in certa pacta in prima imperii delatione inita peccat, 350. bella pro Subditis gerere, vitamque eorum defendere, civitas, & rex tenetur, III. 520. *seq.* magis, quam ut eas rationes possit omittere, quæ ad ipsorum tutelam maxime sunt naturales, IV. 335. pro ipsis gerere contra ipsorum improbum magistratum, etiam privatis licet, si imperio ejus magistratus non sunt subditi, I. 330. *seq.* etiam si daretur, subditos in summa necessitate contra imperantem se defendere non debere, III. 526. negatur, c. 536. non tamen gerenda hujusmodi bella, nisi id sine omnium, aut plurium subditorum incommodo fieri possit, 521. Subditis cogere imperantem non licet, I. 339. *Subditorum* facultas deliberatrix imperfecta, III. 541. Subditorum ratione an bellum utrinque justum, 542. defensio an aliqua justa in bello injusto, 545. libertas obligatur ex facto superiorum, 619. factum an pacem rumpat, IV. 331. c. 362. innocentium res in poenam non recte capiuntur, 237. Subditos suscipere migrantes, non est contra pacem, quæ amicitiam complectitur, 315. c. 368. Subditus est instrumentum non pars magistratus, I. 197. sed volens; in quo differt a servo, *ibid.* differentia inter obsequium

subditorum, & servorum, 363. 364. item inter subditorum erga principem, & liberorum erga parentes obedientiam, 364. Subditorum intuitu semper bonum est quicquid rectori placet, 362. eorum res, & actiones, subjacent bono communi, 32. Subditi etsi absint, sunt subditi, 234. Subditi regis cur in S. Script. servi vocentur, 291. tenentur ex debito, vel delicto principis, vel civitatis suæ, III. 431. 433. 434. 441. 442. 628. idque ipso jure naturæ, IV. 241. 242. Subditorum non est. judicare de justitia, vel injustitia causæ belli, III. 550. 552. Subditi triplici sensu veniunt, 546. proprii sequi principem tenentur, etiam in bello injusto, 547. 548. 552. adeoque pro ejus arbitrio ad arma coire, I. 393. ex crimine in solidum obligantur, etsi jussu superioris patrato, III. 549. quo jure, quoque casu resistere Principi possint, P. 86. I. 311. 313. Subditus an, & quatenus principi suo notorie injuriam facienti resistere possit, 357. potest non obedire regi impia jubenti, at non vim inferre, 275. Subditi non eadem ratione magistratui resistere nequeunt, qua capti, & servi facti domino, IV. 92. Subditus non parere tenetur magistratui supra jurisdictionem suam jus dicere volenti, I. 365. quibus in casibus principi suo parere non teneatur, 356. Subditi cur de injuria regis queri nequeant, 362. Subditis contra principem nunquam competit bellum, ne quidem jure necessariæ defensionis, 357. sive singulis, sive pluribus, si injuriæ sint privatæ, 367. 368. Subditi an se in libertatem vindicare possint, II. 197. non manent obstricti principi notorie tyranno, i. e. evertente statum publicum, III. 86. cum Subditis bellum nunquam est, III. 654. Subditi contumaces non coercentur jure belli, sed vi jurisdictionis, I. 225. 226. Subditi quomodo annuat petitis, 325. Subditus si migrare velit, retineri nequit, II. 330. quid liceat Subditis, si a principe contra extraneos defendi nequeant, I. 216. pro Subditis bellum suo jure gerit princeps, III. 529. Subditus etiam innocens, & invitus deferi, vel dedi potest, & debet, si defendi nequit, 530. 531. 532. Subditis jus quæsitum princeps pacis, & salutis publicæ causâ auferre potest, IV. 143. singulorum subditorum res alienare pacis causâ quo pacto possit summa potestas, 350. Subditi foedera contrahere nequeunt,

venant, exceptis tribus casibus, III. 125. Subditi etsi usurpatori fidem dederint, non liberantur ab homagio vero regi præstito, I. 379. an huic ejecto alimenta subministrare, vel commercium cum eo habere possint, *ibid.* an usurpatorem occidere possint, 380. 382. durante hujus administratione cur teneantur ei parere, non regi ejecto, 382. an teneantur sequi illum in bello contra hunc, *ibid.* tributa usurpatori solvere tenentur, *ibid.* Subditus per præscriptionem jure civili statutam imperium, vel ejus partem acquirere nequit, II. 195. Subditi duorum regnorum inter se quo jure teneantur, I. 22. Subdito principis læso ab alio principe summo ad quem recursus pateat, 213. 223. Subditis quo casu assistere liceat, quo non, III. 535. 536. Subditum hostis sui nequit subornare hostis ad occidendum principem suum, vel ducem, 617. Subditi hostis nostri omnes morte digni sunt, IV. 212. adeoque jure nat. occidi possunt, etsi acta non militantes, III. 677. 683.

Subjectio civilis, IV. 94. ex pœna, II. 228. herilis, IV. 94. mixta, *ibid.* populi perfecta, & imperfecta, II. 227. Subjectio jus est in personam, 223. (*vide Lex.*) quotuplex, *ibid.* fit vel ex consensu, *ibid.* vel ex delicto, 218. Christianorum, qua subfunt magistratui, quanta, I. 333. *seq.* privata, II. 201. 223. quid contineat, II. 224. publica quæ, 227. continet necessitatem non resistendi, I. 333. vocatur & civilis, IV. 94. an subjicere se liceat lege evangelica magistratui infideli, III. 99.

Subjectio quomodo fiat, P. 65. mutua inter regem, & populum, non datur, I. 275. omnis cessat mutato domicilio, 329.

Subordinationis natura, & effectus, I. 339.

Substantia vox pro more perpetuo, II. 672.

Substantiam negotii JCTis Rom. semper intelligunt naturalem, H. 731. *Substantiam juris regulariter non tolli mutatâ formâ*, regula patitur exceptionem, 336.

Successio titulum veterem continuat, I. 189. cur magis descendat, quam ascendat, II. 372. non semper infert summum, & absolutum imperium, I. 189. nam ab omnibus constitui potest, qui ejus habent potestatem, II. 386. & sic etiam a populo, & quare ab eo solet institui, 381. *seq.* non est sub jure imperii, 188. *seq.* in bona ab intestato quid, 377. & vade, 169. oritur ex jure gentium voluntario, 383. *seq.* na-

tura quoque ei favet, 391. fratrum, 376. eorum, qui summum habent imperium, si de eorum voluntate non expressa extant judicia, 378. *linealis* cur instituta, 384. opposita hæreditariæ, 393. qualis, *ibid.* duplex, *cognatica*, & *agnatica*, 385. *seq.* agnatica cur instituta, *ibid.* linealis nullis gradibus terminatur, 384. *n.* in eadem spes semel parta jus facit, 390. itaque nec peccatum patris filio nocere potest, 388. in regno *ex consensu populi delato* quæ velit observari generaliter, 380. *seqq.* quæ in sexu, ætate, & qualitate, 381. est quali ea, quæ fit ab intestato, 388. regi dat jus temporarium, 341. imperium ad eum non ab eo, qui decessit, sed a populo defertur, III. 54. tantum defertur, quantum prima electio tribuerat, I. 189. in regno *alodiali* opponitur ei, quæ fit ex lege, II. 384. *Successio* in regnis *patrimonialibus*, 378. an ætatis prærogativam admittat, & quando, 393. de *Successionis* in imperio controversia quis judicare possit, 388. *seq.* an in ea liberi ante adaptionem regni nati postponantur iis, qui post nati, 390. *Successionis* ab intestato post liberos duo præcipui fontes, 375. 378. *Successionem* quisque elegisse creditur, quæ in more patriæ est, 378. *Successionum* leges diversæ, *ibid.* *Succedens* in regno patrimoniali individuo debet aliis hæredibus id ipsum rependere, 380.

Successio parentum natura debetur liberis, II. 243. at verum tamen non est, eam citra factura hominum sola naturæ lege deferri, 394. 397. nam jure naturæ, spectato ejus statu primævo, nulla, nec necessaria, 75. 400. nec liberorum est, nisi per surrogationem, & ne illis auferatur jus occupandi, 400. 422. *Successio* igitur descendentiæ, non aliorum, introducta est necessario in statu terræ prope occupatæ, in locum juris occupandi post mortem, 400. & hoc sensu JCTis vocatur debita naturæ, 401. non potest liberis auferri a parentibus, *ibid.* nisi ob utilitatem publicam, vel in pœnam, *ibid.* non incipit, nisi post mortem parentum, 402. extenditur ad omnia jura parentum, etiam eventualia, *ibid.* *Successio* in stirpes quid, 403. 413. *Successionis* qui incapaces sint jure naturæ, 403. qui non, *ibid.* *Successionis ab intestato* principia Sam. COCCENII, 404. *revertantur* principia Grotii, 405. *Successio* non dependet ab alendi jure, 406. 412.

415. naturalis sequitur jus, & modum propagationis, 414. Successio *vicaria* in bonis privatis, 411. 412. in regnis quatenus admitti possit, 443. nunquam, 460. Successiones ab intestato collateralium unde Grotius deducat, P. 54. *Successionis regnorum* systema Grotii exponitur, II. 428. vera principia proponuntur, 429. *seqq.* successio naturalis tantum pertinet ad patrimonialia, & bona privata, non ad regna, nisi populus ea familiæ, vel descendenti- bus, expressa dispositione detulerit, *ibid.* tunc enim jus inde quæsitum est omnibus, qui sunt de familia, eo modo, ac ordine, qui placuit eligentibus, *ibid.* si in genere delatum est imperium, & præterea nihil dictum, successio fit juxta ordinem, quem natura surrogata in familiis constituit, inter capaces, 430. & quidem ita ut soli descen- dentes succedant, non ascendentes, & col- laterales, *ibid.* nec foeminae, nisi in prima delatione comprehensæ sint, *ibid.* nec nisi extinctis masculis, si in genere vocatæ sint, 431. 465. inter masculos succedit Primo- genitus, 432. quid si gemini nascantur, *ibid.* primogenitus præmortuus transmittit jus suum eventuale ad suos descendentes habiles, 433. iis deficientibus succedit ex prima delatione alter filius, ejusque de- scendentes, pari ratione ut primus, tunc tertius, &c. *ibid.* masculis deficientibus, & admissis in prima delatione foeminis, fi- lia ultimi regis præfertur filiabus cætero- rum semel exclusis, *ibid.* hac deficiente præfertur foemina novissimo regi proxima, v. g. soror, amita, 414. præmortuæ trans- mittunt jus suum, cum suo eventu, ad omnes suos descendentes habiles, *ibid.* ita tamen ut filius præferatur filiæ, 435. ad Successionem regnorum *inhabiles* qui, *ibid.* a Successione regni jure excluditur partus editus sine *solemnibus* lege fundamentali imperii statutis, 440. 441. Successio omnis regnorum naturâ est *linealis*, quam Gro- tius vocat *agnaticam*, 444. nisi ea lege de- lata sint, ut juxta proximitatem gradus suc- cedatur, 447. cum igitur, præter linealem, naturâ nulla cognita sit in regnis, reliquæ omnes oriri necesse est vel ex dispositione majorum, vel ex jure belli, vel ex usurpa- tione, 451. 463. 464. 465. 467. Succes- sionis igitur lex, & exempla ubi deficient in regno, tunc obtinet *linealis agnatica*, non *cognatica*, 449. Successio in regnis ea obtinet, quæ fuit tempore instituti regni,

446. sive *allodialis*, sive *feudalis*, *ibid.* si dubia sit Successio, nec regis viventis, nec populi, nec successorum est judicium, sed armis res committenda, 455. 456. exem- pla, *ibid.* refellitur Gronovius, qui regi viventi id tribuit, *ibid.* nam causa succes- sionis non pertinet ad administrationem regni, 457

c. *Succedendi* jus incipit in momento nati- vîtatis, & transfertur in nepotes, II. 403. Succedendi jus in imperio collato impe- rantis corpori familiæ perpetuatur cum corpore, & nascituris in infinitum quæsi- tum est, 189. nec eis auferri potest, *ibid.*

Successor in foederibus quid significet, III. 140. an obligetur per constituta antecesso- rum, & an ea ipsi mutare non liceat, I. 173. Successores regni tantum qui, III. 54. mixto jure qui, *ibid.* jure hæreditario non succedunt in ætatis privilegium, II. 391. quid accipiant per ejusmodi hæreditatem, 54. an foedera etiam ad Successores perti- neant, III. 138. *seqq.* Successores regum quando, & quatenus teneantur, 54

c. Successorem continuare dominium, vel imperium defuncti, ex tacita ejus præsum- ta voluntate, male supponit Grotius, II. 537. Successor regni non succedit ex jure defuncti, sed ex jure primorum disponen- tium, 556. quatenus defuncti debita pub- lica, & privata solvere teneatur, *ibid.* rem domanialem alienatam revocans quo casu possessorem teneatur indemnem præ- stare, quo non, 360. tenetur ad contractus antecessoris, publicos, III. 81. 88. nisi no- torie, non dubie, ad detrimentum Reip. vergant, 81. 82. acta publica, transacta, & judicata antecessoris rescindere nequit, nisi ipso jure nulla sint, 89

c. SUBRONIUS: *Roma domus fet*, &c. I. 281

c. *Suevicum sedus* cur initum, III. 125. 495

Suffetes Carthagenensium, I. 188

c. *Suffragiorum* circa numerum quid justum sit, II. 312. pluralitas ubi, & quando va- leat, 313. *seqq.* exempla variorum popu- lorum, 316. 318. Suffragis paribus nihil agitur, 317. Paritas suffragiorum, *vide* Minervæ Calculus. Suffragandi modus apud Romanos, 319. in diversitate suffragiorum, quid justum sit, 322. Suffragium absentium quando necessarium sit, quando non, 325. foederatarum civitatum valet pro earum nu- mero, non pro quantitate terrarum, & o- nerum cujusque civitatis, 328

Suici.

Suicidium, vide Autocheiria.

SULLA quo jure proscriptorum liberos ad nullos honores admiserit, III. 429. leges ejus quare Cicero servandas censuerit, et si iniquas, I. 352. c. 187. 385

SULPICIUS contra Antiochum disputans, II. 164. c. 179

a. Superfœtatio quid, II. 244. 309

Superficies an solo cedat, II. 478

Superior an, & quomodo in subditum mendacium committat, III. 571. *seq.* non is semper, cujus utilitati regimen inservit, I. 124. quid possit circa juramentum, III. 14. *seq.* subditum cogere potest ad ea, quæ non ex justitia, sed ex alia virtute debentur, 523. Superioris præceptum quando excuset, 541. quando non, 538. 540. 544

c. Superioritas non infert subjectionem, I. 322

Superstitio num dicenda, Deam nimium colere, P. 25

c. Superstitio peccat in defectu, P. 89. 92

Supplices ut defendantur, est ex jure gentium, III. 620. hoc jus ad eos tantum pertinet, qui immerito odio laborant, 415. qui fortuna tales sunt, non culpâ suâ, 620. *Supplices*, dum causa cognoscitur, defendendi, 419. *Supplicibus* parcendum, IV. 203. *Supplicum* jus in bello quale, 185. quibus debeatur, III. 415. 419. defensorum, & non defensorum exempla, *ibid.* *Supplices* an belli jure occidantur, 664. *Supplicum* causa ex quo jure cognoscenda, 420

c. Supplicum jura quid, III. 438. in bello occidi jure naturæ possunt, 682

Supplicia naturaliter unusquisque de nocente sumere potest, III. 269. *seq.* (*vide* *Vindex*. *Injuria*.) hoc jus nat. mansit in quibusdam, *ibid.* *Supplicia* ad propinquos damnatorum injuste extenduntur, 425. capitalia anti-quissima, & in quibus criminibus, I. 85. *seq.* an prohibita lege evangelica, 90. *seq.* III. 280. *seq.* an magistratus Christianus jure possit exercere, 381. prohiberi nequeunt, nisi cum summa scelerum permissio-ne, I. 91. prohibita dicuntur in iis delictis, quæ a Mose capite non puniuntur, III. 428. prohibita si eo fine instituantur, quasi melius sit fonti mori, quam vivere, 268. *Suppliciis* cruciatus quo jure addantur, 297. *Supplicio* afficiendis quare tempus aliquod indulgeatur, antequam puniantur, 281. cur testes primi olim accedere debebant, cum quis lapidibus esset obruendus, 545. *Supplicio* affecti reges, IV. 194. *seq.* *n.* *Supplicio* affectis sepultura negata, III. 245

e. Supplicium fumendi a reis modus *Deut. XIII. 9.* explicatur, III. 345. *Supplicio* afficiendi incapaces sunt successione, 404. 437

c. Surdi non tenentur ad sequelam bellicam, I. 395

c. Surrogatione justa semper una manet civitas, unum collegium, 539

Suum naturaliter quid, III. 180. quisque abdicare potest jure naturali, II. 165. ut quisque consequatur, jus est favorabile, IV. 326. nemo temere credendus est jactare, 324. Suo minus sumere, an pugnet cum justitia, P. 24. in dubio ad eam partem magis inclinandum, quæ alteri, quam quæ sibi consulit, III. 556

c. Sui nomine quid intelligatur, I. 31. *Suum* quot modis cuique competat, *ibid.* *Suum consequi*, *recipere*, *vindicare*, *ad suum pervenire*, formulæ quid denotent, *ibid.* *Suum* ut quisque habeat sequitur ex voluntate Creatoris, II. 573

c. Sylva sub occupatione domini generalis non continentur, II. 92. in Sylvis est circumseptis cur feræ nullius dicantur a Jctis Rom. 484

c. Συμμοχία quid, III. 165. - IV. 144. 145

c. СΥΜΜΑСНУS de pluralitate suffragiorum apud Romanos, II. 317

c. Synallagma quid, P. 64. I. 36. II. 600. 675. sine eo nullam induci obligationem, statuit *H. Coccivus*, 596. 608. excipit tamen casus aliquot, 608. 609. *Sam. Coccivus* obligationem plenissimam, ait, etiam sine eo oriri, 608. 609. *seq.* *Synedrii* potestas apud Hebræos, I. 202

c. Synedrium sub regibus Hebræis plane non fuit, I. 315. *seqq.*

c. Syrophœnissa apud *Matth. XV. 22.* ex posteritate credita viduæ Sareptæ, I. 67

Syrtes an cuiquam propriæ, II. 58

c. Syrtes quid, II. 87. cur occupari nequeant, *ibid.*

T.

T *A C I R U S* de primis mortalibus; P. 36. de eventu belli, 41. de Anfibariis, & Tenchteris, I. 231. II. 73. de Tiberio, I. 269. de Germanis, 285. de Judæis a simulacris abhorrentibus, IV. 21

c. T A C I T U S *Imp.* Scto Imperium obtinuit, I. 271

Tacitus consensus populi quis, II. 343. *seq.* jus dat ad alienandas minores ejus jurisdictiones, *ibid.* *tacita* voluntas potest imperium

- rium vi partum justum efficere, II. 173. non omnia, quæ tacentur, etiam celantur, 659
Tale naturâ esse quomodo quid dicatur, IV. 69
- Talio* pro se, id est, ob vulnus, non nisi per judicem exigi poterat, I. 89. III. 272. quæ in bellis sic vocatur, plerumque injusta, 665. justa non est, cum postularur ex odio, 279. non transit personam, IV. 203.
 c. 217. Talionis postulatio Hebræis quo sensu licita, III. 280. usus qui apud Hebræos, & Romanos, *ibid.* Talionem in judicio exigere, Hebræis indultum, I. 98
- c. Talio quid, III. 320. 322. quomodo fieri possit, 321. 323. Talionis jus inviolabile, & sacrosanctum, 324. ejus varia nomina, I. 129. probatur auctoritatibus, & exemplis sacris & profanis, III. 325. 326. quousque valeat, 327. fit vel in eadem persona, 330. vel in alia, quæ pro altera tenetur, *ibid.* privatione vel juris ejusdem, vel per tantundem, *ibid.* non potest fieri idem crimen committendo, *ibid.* ultra eam quæ pœna infertur, an sit meri juris civilis, 331. negatur 332. Talio, s. reparatio injuriæ, unicus finis pœnarum, 336. 338. crudel summa nullibi obtinuit, 352. an remitti possit, 350. 363. justa charitati non repugnat, 362. justa in homicidio, & adulterio quænam, 327. Talionem qui statuit, non imitatur, sed punit delinquentes, IV. 217. Tallonis jure fides violari nequit, 316. Talio non est ipsa belli justa causa, sed supponit eam, II. 25. 26
- c. TANAUS Scythiæ rex antiquissimus, I. 395
- c. *Tantundem* quomodo, & ubi præstetur, II. 397.
- TARQUINIUM factum in Gabiis an justum fuerit, IV. 430. c. 433
- c. Tarquinii legati jus gentium indultum, I. 236
- c. TAURUS *philosophus* differens de concursu potestatis civilis, & patriæ, I. 33. ejus sententia de pœnis explicatur, III. 353
- Tellus* quid Jure Romano, II. 14
- c. *Tempestate impediit ne recedat*, cur non videatur contra legem fecisse in l. 15. ff. de public. IV. 398
- Templa* vastare, injustum jure naturali, est ab his fiat, qui in quibusdam circa religionem dissentiunt, IV. 226. licet vastare jure belli, 1. seq. an jure talionis liceat, 229. gentium a Judæis incensa, 4. Templis parcendum, 226. Templum Hierosolymorum intravit Pompeius, Incendit Titus, 4. & jusdem religio, *ibid.*
- Tempus* immemorabile in dubio sufficit ad derelictionis præsumptionem, II. 166. seq. a centenario differt, *ibid.* Tempus, quod possessori jus dat dominii in quæstione de imperio derelicto, unde numerandum, 172. memoriam excedens infinitum est moraliter, 166. ad præsentiam dandum his, qui supplicio afficiuntur, III. 281. Temporis duratio naturam rei non mutat, I. 190. Temporis quæ vis ad præsumendam derelictionem, II. 166
- c. Tempus longum Jure Rom. quid, II. 183. (*vide* Præscriptio.) Tempore non minuitur injuria, sed augetur, 177. Tempus non est modus naturalis finiendæ obligationis, IV. 380. duo Tempora omnem Gubernationem absolvunt, P. 33. I. 23
- Teneri* bello quæ intelligantur, IV. 327
- c. Tenere rem instrumentis, s. e. per alios quo possidere possumus, II. 483. Tenendi facultas definere quando in vita civili videatur, *ibid.*
- c. TERNITUS: de Φλαυρία, I. 312 de orba a proximo ducenda, II. 296
- Terminus* naturaliter is est, qui pars est rei, IV. 384. a quo, non est intra mensuram naturaliter, ut alter, *ibid.* Imperiorum Termini naturales qui, II. 129. seq. quare constituantur, 130. seq. promoveri injuste possunt, etiam in justo bello, IV, 261. seq. non semper promovendi, quoties etiam juste possunt promoveri, 264. Terminorum duo genera, 384. *Termini sacra* sine sanguine, 264. a Termini sacris Numa quare sanguinem abesse voluit, *ibid.*
- Terra* continetur a mari, II. 58. negatur, c. 88. 89. Terram, & aquam dedere, quid, 227. & in n. Terræ hostili quare parcendum, IV. 219. seq. ad 230
- c. in Terram jus a natura humano generi concessum, II. 73. vel qua tali, vel ut singulis, *ibid.* hisce vel communiter, vel seorsim, 74. Terræ usus naturalis duplex, 79. Terra post confusionem linguarum non divisa, sed varie occupata, 80. Terrarum mediarum, & immediatarum origo, I. 295
- Territorium* unde dictum, IV. 28. c. 53. Territorii pars populo vacua alienari potest, II. 342.
- c. Territorio in alieno cur vi agere non liceat, vera ratio, III. 680
- Terror* non sufficit ad jus internum occidendi, IV. 204. *Tertio*

- Tertio*, qui metum non incussit, facta promissio tenet, IV. 301
- c. **TERTULLIANUS**: leges gentilium a divina mutatas esse, I. 132. Christiani quid precari soliti fuerint Imperatoribus, 138. de Tertulliano iudicium, 156
- Testamentum* solemnitate aliqua defectum quem effectum habeat, IV. 73. Caroli M. de regno quale, I. 195. Testamenti factio an prohibeantur obfides, IV. 343. nullum esse quo iure dicitur id, quod solemnitatibus quibusdam caret, 73. an ex tali, salva pietate, quid possit capi, *ibid.* quasi Testamentum, cujus faciendi jus servis dabatur, 251. Testamenti factio est juris naturalis, quo sensu, II. 344. Testamenta de regnis patrimonialibus, I. 193. *seq.* de regnis non patrimonialibus non valent, nisi ex populi consensu, 194. *seq.* in Testamentis clausula derogatoria, quantum valeat, 200
- Testamentum definitur, II. 362. quomodo differat a dispositionibus inter vivos, *ib.* & ab alienatione, quæ fit in tempus mortis, 363. & a Codicillo, I. 222. iure naturæ nullum, nec civili validum nisi quatenus hæres acceptat, III. 363. Testamenta non sunt modus acquirendi naturalis, I. 299. plerisque gentibus, qui Græcis, vel Romanis non parvire, incognita fuerunt, III. 363. ab ipso testatore pro lubitu mutari possunt, 364. circa Testamenta principum quid juris, 364. 365. Testamenti substantia cognata non est dominio, *ibid.* per Testamentum non fit alienatio, neque ullo sensu dici potest esse juris naturalis, *ibid.* Testamentum, quo filius excluditur, quomodo audiatur in iure Rom. 407. 409. Testamentis Episcoporum, ac Clericorum, forma legis præscripta ab Imp. I. 239. Testamentis clausula *de non revocando* addita nullius est valoris, 314. Testamentum imperfectum ut valeat saltem pro codicillo, quid requiratur, II. 602. ex Testamento imperfecto non oritur naturalis obligatio hæredis, ad præstanda legata, IV. 85. Testamenta militum quomodo iure militari valeant, II. 602. Testamentum apud hostes confectum cur Jure Rom. nullum fuit etiam post legem Corneliam, IV. 147
- c. *Testamenti Veteris, & Novi*, distinctio in versiculos, I. 153
- Testari* non prohibentur externi iure naturali, II. 345. Testari quem impediens quando, & cui teneatur, III. 181
- c. Testandi libertas quantum introduxerit malorum, II. 353. 364. 366
- Testatoris* libertatem qui impedit, damni dati tenetur, III. 181
- c. Testator si vi, vel dolo impeditus fuit ne quid legaret, quid juris, III. 191. qui juravit se testamentum non mutaturum, si novum condatur, an hoc sit illicitum, & irritum? negatur, 40
- Testimonium* servus, nisi tortus, dicere non poterat apud Romanos, I. 109. n. c. 159. qui testimonio injusto damnum dat, in quantum tenetur, III. 184
- c. Testimonium falsum est delictum consummatum, III. 370
- THAMAR** ad mortem damnata a Socero ob adulterium, I. 131. Thamari pro stupro promissio facta, iure nat. valebat, II. 634. 637
- c. **THAMAR** quo sensu monuit fratrem stupratorem, ut se peteret a patre, non negaturo, II. 286
- c. *Theatri* occupatio male trahitur ad similitudinem occupationis rerum, II. 76
- Thebanorum* martyrum historia, I. 113. 347.
- Thebanorum* bella cum Lacedæmoniis, II. 18. n. lex de vendendis liberis, 202
- THEODORI** Ætoli factum, III. 668
- c. **THEODORI** sententia circa fas, & nefas, P. 33. responsum ad Lyfimacum, III. 215
- c. **THEODORICUS** quo iure Italiani occupavit, II. 99. Papam milit legatum, I. 242
- c. *Theologia* qualia docent jura, II. 577
- c. **THEODOSIUS** majus imperium ratus, submittere legibus principatum, I. 268. ejus lex de non vendendis liberis, II. 242
- Theaurus* in multis regnis regi cedit, II. 471. iure nat. est ejus, qui invenit, *ibid.* hodie Theauri sunt principum, quasi gentium iure, *ib.* de Theauris varie leges, *ib.*
- c. Theaurus quid, II. 488. 489. est res nullius, 91. etiam in solo occupato, 92. adeoque iure naturæ cedit inventori, 489. cur id legibus civilibus immutatum sit, *ibid.* cui cedat iure Saxonico, & Suevico, 490. aliarumque gentium, *ibid.* in loco sacro inventus cujus sit, IV. 22
- c. **THESEI** labores, III. 379
- Tesmopheria* cur Cereris sacra dicantur, II. 57
- c. *Tbracum* gens ferissima, I. 57
- c. **THEASSIULUS** cur vetuit occidere cives

- cives pro tyrannis pugnantēs , I. 382
- c. **THUANUS**: de Ecclesiasticis personis a summā rerum arcendis , I. 162. religionem non imperari , III. 405. IV. 15. 16
- c. **THUCYDIDES**: de jure propriæ defensionis , I. 122. de imperii natura , & nota characteristica , 246. de civitate negotiosa in otiosam mutata , I. 187
- Tibarenorum** generositas , III. 576
- c. **TIBERIUS** Augusti successor non proprio jure imperium sibi arrogavit , I. 269
- c. **TIBULLUS**: de Cerere , II. 83
- Τιβῶν** , pro benefacere , III. 9
- Τιμορίας** quid , III. 267
- TIMOTHEI** ducis moderatio , IV. 222
- c. **Titulus** quid , & unde sic dictus , II. 464
- TIRTUS** templum incendit , IV. 5
- c. Tolosanum aurum , III. 449
- Tradere se in fidem** , quid , IV. 342
- c. Tradita res naturali ratione quando videatur , II. 518
- Transitio** non requiritur. naturaliter ad perficiendam alienationem , II. 339. naturaliter ad translationem domini non requiritur , 479. ad eandem in quibus casibus etiam jure civili non requiritur , *ibid.*
- c. **Transitio** definitur , II. 347. 518. est modus acquirendi vere naturalis , 349. sine ea non transfertur dominium , 405. ejus necessitas ad domini translationem probatur ex ipsa domini voce , & effectu , 518
- TRAJANI** dictum ad præfectum prætorio exponitur , I. 140
- c. Trajanus qua ratione imperavit , I. 271
- Transfuga** Jure Rom. postliminium non habent , IV. 116. servi postliminio recipiuntur , 118. *seq.* ab his , a quibus transfugerunt , occidi solent , 203. belli jure recipiuntur , 327. in dubio non reddendi , *ib.* Transfugas admittere licet , III. 576
- c. **Transfuga** liber quod non gaudeat jure postliminii , nec amnestiā , id sequitur ex ratione naturali , P. 99. IV. 128. 160. ex eadem ratione nec a patre recipi potest , *ib.* servus a domino potest , 163. **Transfugam jure belli recipi** , quo sensu *in l. 51. ff. A. R. D.* dicat Celsus , 354. Jure naturæ transfugæ non reddi debent , nisi aliter pax obtineri nequeat , *ibid.*
- Transfundi** jus per alienos fines , II. 63.
- Transfundum** qua sit , 63-66
- c. **Transfundi** jus cur commune sit , II. 84.
- Transfundi** cur venia petenda sit , 106.
- exercitus transiens navibus loci uti potest , 208. & vice versa transcentium navibus princeps loci , *ibid.* Transiens per territorium an , & cur ibi aliquando commorari possit , 109. & tugarium ponere momentaneum , 110. Transfuentes territorium quomodo subsint potestati illius , I. 235. *Vide* Advenæ. Externi.
- Transitus** per terram nostram quibus , & quamobrem negari non debeat , II. 63. *seq.* quibus rationibus tutior reddatur , *ibid.* in transitu concessio vis omnis abesse debet , IV. 281. Transitus non debetur injustum bellum moventi , II. 66
- c. **Transitus** personarum liber est jure gentium. I. 235. cuique debetur ipso jure nat. IV. 287. quid differat ab itinere , 401. Transitus per terras , maria , & flumina occupata , ex innoxia utilitate deduci non posse , probatur , II. 103. simulque vera hujus juris ratio affertur , 103. 105. Transitus debet esse innoxius , 104. si lis de eo sit , quis judex , 104. 107. responderetur Gronovii objectionibus contra jus transitus , 104. 105. Transitus hosti meo permittere absque mea injuriā potest pacatus , I. I. 601
- Transmissio** linealis differt a Repræsentatione , II. 384. *seq.*
- c. **TRIBONIANUS** causam dedit distinctioni inter jus gentium primævum , & secundarium , P. 67. definitione ineptā , 68. vapulat distinguendo res communes a publicis , II. 147. 148. item circa jus patriæ potestatis , 242. item adjudicando picturæ tabulam , 515
- Tribuni** sacrosancti quomodo facti , IV. 303
- c. **Tribunorum** jus vetandi , I. 319
- Tributa** solvere , honestum , I. 94. retro debita an peti possint ab eo , qui pacto quodam successit in jus ejus , cui debebantur , IV. 329. juste imponuntur devictis gentibus , tam ad securitatem , quam ad restitutionem sumtuum , 264. subditis cum ob dubium de belli justitia bellare nolunt , III. 545. **Tributorum** finis quis , I. 94. indictio ad victoris utilitatem IV. 264. **Tributaria** Medorum nationes an ejus conditionis manserint , translato ad alios imperio , III. 140
- c. **Tributum** solvere , non derogat summæ potestati , I. 327. Tributa cur a subditis præstentur , II. 109. quo jure rex populo imponat ad relucenda oppignorata , 362
- c. **Trismegisto** quid Deus , & mens , P. 38
- c. **Triumviratu** post Cæsarem stante qualis status Imperii Rom. fuit , I. 267
- c. **TRYPHO** tutor Antiochi , I. 302
- c. **TRYS**

- T R Y P H O N I N I** casus, l. 31. ff. *depositi*, de deposito a latrone explicatur, P. 76. II. 570. 571. item de spolio deposito apud ipsum rei dominum, 571
- Turundi** sese iustus modus, etiamsi in iusto bello, difficulter tenetur, aut cognoscitur, III. 659
- TULLII HOSTILII** dolus, III. 571
- c. Tunetani** cur non exciscantur a Christianis, III. 111
- c. Tunicas** duas habenti præceptum a Christo datum explicatur, I. 140
- Turcam** contra an sit fœdus incundum, III. 101
- c. Turcis** cur transitus denegetur, II. 105
- Turpem** ob causam qui quid accipit, non tenetur ad restitutionem, II. 563. quia non tenet, rem alienam, c. 581. 582
- Turris** Babylonica, II. 56
- Tutelam** natura occupanti, & idoneo concedit, III. 458. negatur, c. 469. aliam requirit regnum patrimoniale, aliam non patrimoniale, I. 196. in Tutelam receptus nihil debet agere noxium statui ejus, a quo receptus est, IV. 430. pactum militaris operæ pro tutela quale, III. 658
- c. Tutelæ** summam potestatem principia **H. COCCII**, I. 302. *seqq.* jure naturæ agnatis, eisque deficientibus civitati incumbit, 306. etiam ad regna ex voluntate populi delata extenditur, *ibid.* quando finitur, a natura definitum non est, *ibid.* legitima agnatorum, immo & dativa, a natura originem habet, II. 234. 236. Tutelæ jus armis vindicari potest, 186. Tutelæ eadem ratio in regnis patrimonialibus, ac in regnis ex voluntate populi quæsitis, I. 307
- TUTOR**, qui jus etiam incertum pupilli defendit, non agit injuste, III. 491. regni, an rege pupillo, aut captivo, summum habeat imperium, I. 190. Tutores a quo dandi in regnis patrimonialibus, & non patrimonialibus, 196
- c. Tutorum** potestas cuius sit naturæ, I. 279
- Tutoribus** ipso jure naturæ data est facultas administrandi res pupillorum, II. 6: 3. & castigandi pupillum, III. 350. Tutor ad quid teneatur ex facto licito & illicito, 190. ex quam culpa teneatur Jure Rom. *ibid.* non potest conveniri si res pupilli casu pereant, II. 699. exceptiones, *ibid.*
- Tyrannus** judiciorum jus, ut nec aliarum rerum non habet, I. 185. 351. an obliget

populum, aut verum regem per contractus, *vide* Contractus. Obligat iis actionibus, quæ ad imperium pertinent, & quatenus, 351. *seq.* Tyranni imperium ferendum, 185. *seq.* Tyranno fides debetur, IV. 299. *seq.* (*vide* Jusjurandum.) Tyrannum vi dejicere, aut occidere, num liceat privatis, I. 353. Tyrannorum liberi injuste afficiuntur pœnis, metu ne similes evadant, aut cædem suorum vindicent, III. 426. an in uxores eorum adulterium committatur, IV. 299. **Tyrannicum** imperium, & id, quod imperantis causa institutum, sibi invicem opposita, I. 185. 351. Tyrannici imperii destructio seditiosa esse potest, 353. nam & in Tyrannide multæ bonæ leges esse possunt, IV. 636. quo sensu, c. 645. an ut tyrannide liberetur, patriæ bellum possit inferri, I. 353. tyrannice imperans princeps an subditis ipso facto subjicitur, 187. an ab iis imperio dimoveri possit, 185. non definit esse princeps, contra, quam alii putarunt,

II 9

- c. Tyrannus** in exercitio, & tyrannus in occupatione, I. 377. acquisitione, & administratione, qui dicantur, III. 89. & rex quomodo differant, I. 281. definit esse princeps, 369. 375. plurimorum exempla, *ibid.* ob jus naturæ violatum tyrannorum furis agitatorum exempla, P. 72. de cæde tyranni auctores citari, I. 386. in Tyranno personæ jus dicere, verum non est, III. 37. contra tyrannos acquisitione, & administratione, subditi licite fœdera contrahunt, 124. 125. Tyrannus non potest qua talis bello peti ab alia gente, 377. vere talis occidi semper potest, IV. 143. Tyranno fides data servanda, 308. 309. 310. Tyranno ejecto an respublica æs alienum ab eo contractum solvere teneatur, II. 545. ex contractu Tyranni civitas locupletior facta cur teneatur ad restitutionem, III. 89. *vide* Usurpator.
- c. Tyriis** bellum intulit Alexander ob transitum denegatum, II. 106

V.

- V A D E S**, II 424
- c. Vagina** gladiatorum veniunt, sub generali denominatione *armorum*, I. 602
- c. VALENTINIANUS** polygamus, II. 244
- Valere** non semper nequeunt ex post facto

K k k k quæ

- quæ non valent ab initio, II. 170
V A L E R I I *Levini* dolus, III. 572
c. V A L E R I U S Consul regni affectati suspitionem quomodo amovet, I. 315. ejus lex de provocatione ad populûm, *ibid.*
Validiorum omnia esse, male dicitur, III. 455
c. V a l o r rerum vel intrinsecus, vel extrinsecus, II. 703
Vandalica successionis controversia, II. 392
Vaniloquentia interdicta Christianis, III. 576
c. V a r n e n s i s pugna cur exitiosa Christianis, IV. 144
c. V a s a l l a g i u m per se non facit subditum, I. 327. 328
V a s a l l u s, qui non idem subditus, cogi non potest ut eat obles, IV. 343. **c. 377.** Vassallorum jus circa alluviones, II. 476
v. V a s a l l u s qui fit, pristina jura sibi reservare potest, II. 446. sequi principem tenetur etiam in bello iniusto, I. I. 547. vitio aliquo laborans per alium militare tentare tenetur, aut *adhobam* præstare, I. 395. Vassallus *ligius* quis esse possit, 328. ad quid tenetur, 329
V A S Q U I libertas sentiendi notatur, II. 35. error de Principe insontem insultante, P. 101
v. V a s t a t i o rerum hostilium, IV. 6. in pœnam semper, & ipso jure nat. licita est in infinitum, 7. 231. id est, ultra, non intra modum debiti, & delicti, 232. etiam rerum sacrarum, 8. *vide* Populatio. Hostilis res.
V a t i c i n i a accipienda vel sub conditione, vel simpliciter, I. 95. ad bellum jus nullum dant, nisi expressum adfit mandatum Dei, III. 462. **c. 479.** intelligi nequeunt, donec ad tempus impletionis, 462. *n.* Vaticiniorum veterum explicatio magnum olim malum concitavit, *ibid.*
v. V a t i c i n i a non sunt leges, sed narrationes futuri, I. 145
V a t u m nomen qui sibi falso induunt, recte puniuntur, III. 319. *n.*
c. U D A L R I C U S *Bobemia Dux* filiam rusticæ duxit, II. 248
V e d i g a l i a ex quibus causis constitui possint, II. 67. *seq.* ut constitui possint, requiritur summâ potentiâ ut sit præditus is, qui constituit, I. 173. qui fraudat, in quantum teneatur, III. 183. pro transitu mercium imponi quæ possint, II. 67. mari imponi an possint, 126. Vectigalium immunitas qualis, quæ in foedere comprehenditur, III. 94. si conceditur, eorum non intelligitur quæ summa exigit necessitas, 146
c. V e d i g a l i a imperii patrimonium vocantur, II. 357. transeuntibus imponi possunt, 108. cur, 109. & præternavigantibus, 154. *c.* exempla, *ibid.* Vectigalis equorum apud Ægyptios ratio, 109
c. V e j o r u m expugnatio, IV. 10
V e l a candida, IV. 431
V e l l e censor quod in alterius voluntate posui, I. 200. Deus velle ea, quomodo dicitur, quæ tamen non efficit, III. 564. nemo sibi male vult, I. 334
V e n a t i o an tantum sit juris gentium, II. 469. legem accipit a terra, 59. cur principibus proprie assignata, 470. Venantes rusticos morte punire, injustum, 16. *n.*
c. V e n a n d i jus est a naturâ, II. 138. 139. etiam in alieno, 487. & lege demum civili potest aliter statui, *ibid.* quomodo singulis auferri possit, 92. 93. *Venationem* esse fructum fundi, recte negat Julianus, 482. ejus usum quoque pertinere ad fructuarium, recte asserunt Celsus, & Tryphoninus 482. 484. *Vide* Feræ.
V e n d e n d i libertas an alicui debeatur, II. 72. qui vendit, obligat se ad omnia ea, quæ in venditione sunt necessaria, 661. 663. *seq.* pluris vendi, quam emptum quoties quid possit, 663. vendita re, nec tradita, cujus sit periculum, 664. si cujus latitantis bona vendita sunt, is admittitur ad pecuniam ex iis redactam, 561
c. V e n d e n s alienam rem bona fide emptam plus suo non habet, adeoque non tenetur domino, II. 579
V e n d i t i o captivi an vim habeat si in locum pacatum vendatur, & an ei jus sit postliminii, IV. 111. quid si ad suos venditione pervenerit, 114. Venditio frumenti prohiberi solet in summa penuria, II. 70. Venditio potest dominium transferre ante traditionem, 663. *seq.* negatur, *c.* 708
c. in Venditione quando detur pœnitendi libertas, II. 685. quid differat a permutatione, 686. Venditio rei, etsi jam alteri etiam cum juramento venditæ, non irrita est, III. 41. *vide* Emptio-venditio.
c. V e n d i t o r i s quibus casibus sit periculum rei venditæ, II. 708. cur actio saltem in ejus personam derur, & quod teneatur ad evictionem, ratio naturalis, *ibid.*
V e n e n u qui struere compertus est, an possit interfici, II. 7. Veneno interficere, jure gentium veritum. III. 665. inficere tela an liceat, 667. aquas an liceat, *ibid.*
c. V e

- heno in hostem uti nullo jure licere statuit
H. COCCBIUS, III. 582. *seqq.* excepto
 casu unico, 584. Veneno hostem jure
 naturæ necari posse, affirmat, **SAM. COC-**
CEBIUS, 685. cur aquas corrumpere non
 æque liceat, 686
- e. Veneta** reip. Status qualis, I. 276. Venetia-
 rum dux pernoctare extra urbem nequit,
 309. Venetos inter, & Tridentinum prin-
 cipem controversia, IV. 355. 397
- Veniâ** digna quæ, IV. 188. 190. Veniam da-
 re an liceat, III. 287
- Venire**, & mittere, diversa, IV. 388. Ve-
 nire cui permissum, an quem secum du-
 cere possit, *ibid. seq.*
- Venus**, ad eam proni sunt, in quibus sanguis
 prævalet, III. 295
- v. Venus** Tanais, IV. 21
- Verba** intelligenda secundum substratam ma-
 teriam, III. 144. c. 153. 172. ex proprie-
 tate in dubio sumenda, 131. Verborum
 obligatio interna ex mente, *ibid.* externa,
 secundum interpretationem probabilem, *ib.*
- c. Verba**, si dubia sunt, interpretandi regu-
 læ, III. 149. regula generalis, 151. in-
 ter gentes non recepta sunt cum mutua
 obligatione, 606. 608. 610. 611
- c. Verbenarius** quis apud Romanos, III. 107
- Verberibus** adfecti reges, sed absque infam-
 ia, I. 202. negatur, c. 315. servi non
 nimium adficiendi, IV. 247
- v. Verberibus** emendare peccantem, naturâ
 non licet unicuique, III. 339
- Veriloquium** quo sensu ad justitiam a quibus-
 dam referatur, III. 569. non ita neces-
 sarium ad justitiam, ut magnanimum,
 574. *seq.* bello tolli fortasse aliquatenus po-
 tuit, IV. 298
- Veritas**, i. e. locutio aperta, III. 4. ju-
 stitiz pars, 569
- a. Veritas** non recte definitur a Gronovio,
 P. 89. potest in vitium degenerare, 90.
 omnibus auctoritatibus præferenda, 92.
Veritates rerum esse æternas, quid inde
 sequatur intuitu Dei, I. 44
- v. VESPASIANUS** summam Imperii in
 pacis, & belli statum dispescit, I. 23. a
 militibus Imperator salutatus, Senatûs de-
 creto saltem jus imperii nactus est, 270.
 hujus decreti contenta, *ibid.*
- Vestis** apud Romanos postliminio non rece-
 pta, IV. 120. Vestium nomine arma non
 veniant, 422
- Vetans** fortius, quam jubens, quare, III.
 147
- Veteribus est dictum**, quid significet in ver-
 bis Christi, I. 87
- c. Vetulam** ducere, juveni licet, II. 293
- c. VEXOR** Ægypti rex antiquissimus, I. 395
- Via publica** an alluvionem impediât, II. 477
- c. Via publica** alluvionem non impedit, II.
 505. non amittitur, non utendo, 199
- c. Viatores** unum e fociis dedere prædonibus
 absque perfidia nequeunt, III. 531
- c. Vicinus** videns ingredi fures, vetare non
 tenetur, III. 192. Vicini populi assistere
 ex fœdere tenentur regi contra invasorem
 vel subditum, vel extraneum, I. 380.
 non vero contra subditos, *ibid.* ad quid
 teneantur invasori, *ibid.* hunc apud se fu-
 gitivum dedere debent justo regi petenti,
 381. non vero hunc invasori, *ibid.* possessi-
 onem sequuntur, 383. *vide* Neutrales.
 Medii. Pacati.
- c. Victimæ** humanas immolans gens ideo ab
 alia bello persequi nequit, III. 395
- c. VICTORIA** (*Fr*) Jurium belli scrip-
 tor, P. 82. ejus sententia inepta de ju-
 re bellandi penes subditos, I. 225
- Victoriâ** unde censenda, IV. 337. Victoriæ
 jus an justitiâ internâ non extendi possit
 ultra modum debiti, & periculi necessita-
 tem; 261. Victoriâ non voluit furari A-
 lexander, III. 575. post eam res eorum,
 qui victi sunt, vastare, injustum, IV. 223
- v. Victoria** gloriosius paratur ingenio, quam
 vi, III. 590. 591. 603. Victoriæ jura ex-
 ponuntur, IV. 99. *seqq.* 104. 105. 106.
 ad obtinendam victoriâ quæ licita sint,
 quæ non III. 579. ex Victoriâ demum ul-
 tima constat de justitiâ causæ, I. 228. II.
 52. III. 498. 499. per ultimam Victoriâ
 jus acquiritur non tantum in imperium,
 sed & in jura singulorum, IV. 106. 107.
 Victoria cur sæpe injustam causam sequa-
 tur, P. 77
- Victor** quis dicendus, IV. 337. III. c. 155.
 curare debet ut religio vera libere prædice-
 tur, IV. 267. Victoris officium in eos,
 qui se dedunt, 341
- c. Victoris** jus in victos, III. 110. licentia
 naturalis, IV. 269. Victori qualem im-
 perium acquiratur, 104. Victor prælio,
 & bello, differunt, 371
- Victus** quis dicendus, IV. 337. c. 100.
Victi bello solenni jure gentium nihil non
 habent patiendum, 341. legationis jus a-
 mittunt, III. 201. clementer habendi, IV.
 267. permixti victoribus, 262. **Victis** ni-
 hil eripere, nisi quod pacem impedit,
 K k k k 2 lauda-

- laudabile, 251. *seq.* Relictum suum imperium, 264. imperium relinquere, generosum est, 263. imperium relinqui solet, locis quibusdam detentis, 264. imperii pars relictæ, 266. permissæ suæ leges, & magistratus, *ibid. seq.* suaque religio, 267. Romani nihil adimere solebant præter injuriæ licentiam, 261. 342
- c. *Vidua* cur non statim, & quando ad secunda vota convolare possit, II. 244. 267. Viduam fratris ducendi lex cur inter Christianos abrogata, I. 73
- c. *Vincere* quid significet, III. 155. IV. 98. quid certo actu, 98. quid toto bello, 99
- c. *Vinculum* juris quid sit Jctis Romanis, I. 566. 567
- Vindex* sui juris quisque naturalis, I. 77. *seq.* *Vindex sanguinis* apud Hebræos, 85. III. 272. I. c. 130. III. c. 439. 440
- c. *Vindicem* unumquemque privatum suæ, & alienæ injuriæ esse, perpetuus error Grotii, P. 72. 86. I. 24. 51. 130. 153. 215. 258. 324. II. 399. III. 335. 339. 341. 342. 344. 349. 356. 361. 378. 381. 435. 535. 597. IV. 292. 311. 425.
- Vindicatio*, II. 4. rei nostræ cum cæde alterius, nisi ejus rei, ex qua vita pendet, quæque judicio recuperari nequit lege evangelica illicita, 16. *vide* Ultio.
- Vindicta* bonum est imaginabile, III. 293. concessa potestati publicæ cum jure defensionis, II. 17. injusta lege nat. & evangelii, I. 166. III. 265. quatenus tantum animus dolentis exsatiat, 276. quo sensu Deus vindicando scelera impiorum ridere dicitur, 254. justa ex jure naturali, quo sensu, 269. ea est, quæ fit magni boni publici causa, I. 102. etiam justa non semper concessa lege evang. III. 276. *seq.* ea, quæ sumitur in posteris nocentum, an exemplo Dei possit defendi, 423. *Vindictæ* privatæ exempla, 270. ad vindictam quisque promprior, quo ratione minus valet, 266. *Vindicantis* animus non debet in malo acquiescere, quo sensu, 264
- c. *Vindicta* expleudi doloris vitiosa jam ante adventum Christi, I. 143. *Vindictæ* maximum genus, 150. *Vindicta* omnis Dei est, non hominis, 152. *Vindictam* privatam Paulus non interdicit tanquam legibus, sed tanquam perfectioni contrariam, 153. *Vindicta* quousque liceat in bello, II. 52. *Vindictam* solam si sibi proponat puniens, vitiose agit, non injuste, III. 138
- c. *Vinea* septimo anno non putandæ lex Hebræorum erat forensis, non perfectionis, II. 696
- Violare* legatos quæ prohibet lex non pertinet ad eos, ad quos non mittuntur, III. 205
- Vir bonus* naturaliter perpetuus Magistratus, III. 273
- c. *Vir* per nuptias non transit in aliam familiam, sed novam constituit, II 276. *Vir bonus* quis sit Jctis Rom. IV. 372
- c. *VIRGILIUS*: de Saturno, I. 394. *Georg. I. vers.* 126. explicatur, II. 81. de Cerere, 83. de Manibus, III. 251. de fœminarum cæde, 214
- Virginalis* pudor æquiparatur vitæ, I. 85. an qui violare eum cupit, possit occidi, ut defendatur, II. 8. *vide* Pudor.
- Virginem* vi corruptam corruptor non tenetur ducere jure naturali, III. 183. vi corruptæ cur credi lex velit in agro, non in urbe, II. 15
- c. *Virginem* qui violat, naturæ jure capite plectendus, I. 131. de Virgine stupranda antequam supplicio afficiatur, lex universalis nunquam lata est, 159. Virgini in urbe, & in agro vi stupratæ æque creditur, II. 46. *vide* Pudicitia.
- c. *VIRGINIUS* filiam interimens, II. 27
- VIRIATI* moderatio, IV. 225
- c. *Viriatius* nunquam justus belli dux fuit, III. 645
- Virtutis* actus, quos jus Hebræorum exigit, exiguntur & nunc a Christianis, I. 21
- c. *Virtus* Grotio quid, P. 91. an sit in re an in opinione, 40. non consistit in medio, sed in perfectione, 88. opposita Virtutum quæ, & quot, *ibid.* Virtutum unica, & sola ratio, I. 151. Virtus in quo consistat, III. 360. Virtutum mensura, II. 703. Virtutum inter se consensus quid, III. 366. Virtutis, & juris differentia, P. 55. Virtus, & jus, diversimode hominibus a Deo injuncta, III. 478. Virtutes qui negligit, quo sensu justus non sit, I. 34. Virtus per se non præcipitur lege Mosis, sed saltem ejus actus, 137. nec præcipitur a Christo in vim legis, *ibid.* nec inculcatur ab eodem majori gradu, *ibid.* Virtutis quæ sunt, si lege imperentur, vel pacto promittantur, quatenus homines ad ea cogi possint, III. 480. Virtutes, quæ aliis utilitatem non afferunt, an ad jus naturæ referendæ, I. 39. 45.
- Vis*, ac terror, propria bellorum, III. 560. justa, quæ jus alterius non violat, I. 79. ubi justa est puniatio, II. 555. major, liberat a poena, IV. 386. injusta naturaliter quæ, I. 79. justa naturaliter quæ, *ibid.* justa testi-

monis probatur, *ibid.* *seq.* iusta in bestiis quo sensu, 81. poenæ ergo, licita, III 555. *seq.* Vim qui infert, saepe iniuste occiditur, II. 9. etiam nec dum præsentem prævenire licet magistratui, II. 17. per vim jus suum consequi, quo sensu juris naturalis esse dicitur ante positas leges, I. 11. Vi resistere summis magistratibus, licitum, piisque non est, IV. 75. non utendum in rep. etiam si iusta sit, I. 353. Vi, hominibus armatis, coactisve, quid significet, III. 142. *seq.*

c. Vis quando licita, III. 578. quando unicum, & licitum remedium sit jus nobis ablatum recuperandi, 672. ea, qua magistratus utitur in subditos, imperium est, non bellum, I. 224. Vis non impedit consensum, III. 195. illicita si fiat, qualis sit obligatio coacti, qualis cogentis, II. 626. Vi privata agendi jus ante institutas civitates unde sit juxta Grotium, I. 45. Vis hostilis jure naturæ licita est, II. 630. bellica inter duas summas potestates nunquam iniusta est, III. 67. Vi quod repetitur, si aliter repeti nequit, defenditur, 115. *Vires corporis* cur data a natura, I. 231

Vita fundamentum est omnium bonorum temporalium, & æternorum, III. 509. anterior ut cum delicto veniat in æstimationem, quantum naturaliter sit æquum, 294. c. 368. hominis Christiani pluris esse debet, quam res sua, 624. innocentis recte servatur per mendacium, 572. Vita in statu innocentia, II. 54. *seq.* populi, præferenda libertati, III. 509. 510. Vita an obligari possit, 623. & quo casu, c. 632. tota reorum an examinanda, 294. Vitam valide obligari, antiquorum sententia, 104. Vitæ tuendæ causa mentiri an liceat, 572. 623. Vitæ æstimatio non fit in homine libero, 183. jus plenum nemo habet in se, 424. 623. ita ut eam sibi adimere possit, aut hoc sine pro alio obligare, 424. sua enim cuique est, sed non ad perdendum, 180. suæ quemque esse summum dominum, gentium est opinio, 623. IV. 336. Vitæ pactio libertatem non comprehendit, 422. Vitam servare si nequam aliter, licet mihi eam impotentem arcere vi quacunq; II. 5. III. 555. etiam si sit innocens, 555. in vitam nostram Deus plus juris habet, quam nos ipsi, I. 164. jus etiam habet sine intuitu culpæ, III. 427. Vitam multitudinis innocentis suæ unusquisque tenetur præferre, 522

c. in Vitam nostram quale jus nobis competat,

I 217. quo casu eam negligere liceat, 217. 220. Vitæ periculum non dat facultatem resistendi superiori, 366. *seqq.* Vitam exponere pro alterius salute, lex est naturæ, 134. Vitam alterius quando suæ præferre liceat, II. 14

Vitia, quæ ex corporis mixtura originem trahunt, facillime remittenda, III. 295. non omne, quod fit vitiose, caret effectu juris, II. 590. Vitia quælibet imunita esse debeant, III. 285. *seq.* 287. Vitiolitas actûs ab effectu discernenda, 185. Vitium rei in contractibus indicandum & quare, II 659. vera ratio, c. 693

c. *Vitrico* nubere, nefas naturæ, II. 287

Vitta, IV 431

c. *Vivaria* quid sint Jctis Rom. II. 484

c. *VIVES* (*Lud.*) de origine proverbii: *sine injustitia ne Jovem quidem principem* agere, P 41

c. *ULADESLAI* ob fidem Turcis violatam strages, & epitaphium, IV. 44. 308

c. *ULPIANUS* quo sensu distinguitur jus gentium a jure naturæ, P. 68. 85. qua ratione ad legem regiam provocet, I. 267. 269

Ultio an juri nat. conveniat, III. 265. *seq.* an licita jure nat. & gent. 269. *seq.* an Christianis permessa, 276. 279. Ultionis restrictio unde, 271. *Ulcisci*, quid significet Augustino, II. 4. *vide* *Vindicare*.

c. *Ultio* ubi judicis copia non est, licita est, II. 50. Ultionem quo sensu improbet Christus, III. 350. 351. 352. *vide* *Vindex*. *Vindicta*.

c. *ULYSSES* quo jure Polyphemum occidit, II. 29

Unio populorum, aut regnorum, quid operetur, II. 526

c. *Unitas* aliqua naturalis est in omni universitate, II. 317. relata, vel a natura est, vel ab instituto, 538. vel constituitur destinatione, 539. Unitas ab instituto fit vel situ, vel arte, vel jure, vel dispositione hominum, vel iusta surrogatione, *ibid.* naturalis privata triplex inter homines, 277. maris, & foeminae, a natura est. 275. familiaris, sequitur naturaliter ex conjugio, 276

Universitas obligat singulos, II. 218. *seq.* manet, etiam cum singuli intereunt, 522. 523. 524. jure gentium voluntario, III. 619. (*vide* *Debitum*) non qua singuli, sed qua pars sunt universitatis, 618. *seq.* ut tamen singuli bona sua ex delicto ejus amittant, in quod non consenserunt, injustum, 420. *seq.* Universitatis res cui acquirantur

- in bello, IV. 96. de Universitate quædam dicuntur primo, quædam non nisi derivatione a singulis, III. 421
- c. Universitati quod debetur, singulis non debetur, I. 284. Universitas occupat, non singuli, 285. Universitatis jure cessante, extinguitur etiam jus singulorum, III. 444. 451. alia jura Universitatis, alia singulorum, 626. *vide* Populus. Civitas.
- c. *Unum* quid Aristoteli, II. 538. in materia juris quid intelligatur, *ibid.*
- Voces* naturaliter nihil significant, III. 562. multæ aliam latam, aliam strictam habent significationem, 134. omnes ambiguitatem admittunt, 573. repetæ sunt ad significandum cum obligatione mutua, 563. *Vocum* ambiguarum is sensus sumendus, qui vitio caret, 134. sensus improprius sumendus, cum aut absurdum alias sequeretur, aut pactum redderetur inutile, 136. in pactis populariter sumendus, 131. de vocibus meris disputatio cavenda, 289. *vide* Verba.
- c. *Volontia* lex, II. 417
- Voluntas* unde colligatur, III. 145. naturaliter sufficit ad obligationem, 584. *seq.* etiam sine causa obligationis, III. 141. accipientis, potest traditionem antecedere, II. 340. in contractibus ex utraque parte requiritur æqualis, 660. in dubio creditur sibi esse contentiens, III. 134. hominum, potest esse mensura ejus, quod res quæque valet, II. 652. (*vide* Pretium) malefaciendi, si per externa signa de ea constiterit, puniri potest, III. 300. mandantis in dubio censetur ut servetur mandatum, II. 593. pejerandi etiam occulta punitur a Deo, III. 2. populi quæ præsumatur, *vide* Præsumptio. Voluntas ejus, qui nunc est, quando non pro alia, quam primæva populi voluntate accipitur, II. 389. regis se in integrum restituere cupientis unde præsumatur, vel cognoscatur, III. 51. Voluntas jure mutabilis, II. 585. defuncti pro lege, 369. quæ punibilis, III. 285. Dei nominatur, ubi causæ non apparent, 314.
- Voluntatis* conjectura cessat, cum causa alia apparet, II. 166. an ad bellum suscipiendum sufficiat minori magistratui, I. 170. *seq.* defectus originarius unde queat intelligi, III. 144. internum differt a tabelario, II. 593. ratio in testamento quomodo judicari debeat, III. 145. signa sufficientia quæ, II. 591. quomodo voluntas ex iis dijudicanda, III. 145. *Voluntatem* domini rem suam ad alium transferre cupientis servari, jure naturali æquum est, II. 585. ut mutet animus humanus, non potentiam modo habet, sed & jus *ibid.* Voluntate cessante non manet dominium, 521. Voluntate nostra etiam per alium obligamur, 591. quod ex voluntate profectum, in eo poenitere licet, 173. *Volenti* mentiendi an injuria fiat, III. 570. *Voluisse* in dubio quisque censetur quod est æquisimum, II. 369
- c. de Voluntatis declaratione vel verbis, vel factis, ejusque interpretatione si dubia est, II. 597. *seqq.* Voluntas definitur, 603. ab ea differt libertas, *ibid. seqq.* Voluntatis appellatione regulariter intelligitur voluntas libera, 607. aliud Voluntas, aliud libertas volendi, 625. Voluntatem cogi non posse, quo sensu verum sit, 626. (*vide* Vis. Metus) Voluntas æque, quam magis movetur necessitate, quam voluptate, 630. quænam Voluntas sit causæ obligationis, 674. Voluntas non est, nisi rite declarata, III. 153. Voluntatem non tollit necessitas, 518
- Voluptatis* desiderio quæ non recte fiunt, minus excusabilia, quam quæ ex metu, aut ira, III. 295
- c. Voluptatis contemptus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89
- c. *Votum* quo casu Jure Rom. jus transferat, II. 643
- Urbes* quædam a Deo excidio damnatæ, quare, IV. 223. a Salomone Hiromo datæ quales, I. 192. Urbium matricum jus in colonias apud Græcos, 205
- c. Urbs ab hoste an diripi possit, IV. 63
- Ufucapio* locum non habet inter duos populos aut reges, II. 163. *seqq.*
- c. Ufucapiones inventum sunt Juris Rom. II. 195. *vide* Præscriptio.
- Usura* in bonam partem accipitur, II. 669. non illicita jure naturali, sed lege evangelica, 666. Usuram non esse cum quis mercedem paciscitur pro periculo amissionis pecuniæ ejus, quam mutuo dedit, 669. negatur, c. 720. leges humanæ de usuris latæ quid efficiant, 669. Usuræ quo jure vetitæ, 666. *seq.* vetitæ lege Hebræa, *ibid.* n. Christianis illicitæ, *ibid.* Usuræ crimen quibus casibus non admittatur, 668. *seq.* circa Usuras legum civilium efficacia, 669. Hollandicum jus circa ipsas, *ibid.*
- c. Usura definitur, II. 716. licita est jure naturæ, etiam in infinitum, & maxima, *ibid. seqq.* 721, III. 551. quomodo moderata jure

jure civili, II. 718. 726. *Ujura usurarum* jure nat. debitæ: cur civili prohibitæ, 721. Usuræ non sunt accessio fortis, *ibid.* natura licitæ quo jure israhælitis interdictæ, III. 381

Ujurator regni non habet jus, sed saltem administrationem imperii, I. 378. 381. an occidi a quolibet privato possit, 380. dedi debet a vicinis justo regi petenti, 381. effectus, qui ex ejus administratione sequuntur, ratione tum ipsius personæ, *ibid.* tum subditorum, 382. tum vicinorum, 383. eo ejecto quid juris circa gesta medii temporis, 383. 384. Usurpator nunquam longo tempore jus acquirit, nisi populi voluntas sufficienter declarata accedat, II. 194. obligatur ex foederibus civitatis, III. 123. cur foedus cum eo irritum sit, vera ratio, 167. *vide* Invasor. Tyrannus.

Ujus, II. 667. rerum naturalis, 54. rei in abusu consistens æstimabilis extra rem, 667. Usus auctoritas in explicandis legibus, I. 105

Ujus in quibus rebus separari possit a substantia, in quibus non, II. 141. ubi alii competere possit Usus, alii proprietas, *ibid.* inter Usum, & Usumfructum, differentia, 686

Ujusfructus proprie ita dictus non est earum rerum, quæ usu pereunt, jus tamen utendi iis est æstimabile, II. 667. *Ujusfructuarius* si suum jus extraneo concedit, nihil agit, I. 350

Ujusfructus vox definitur, I. 24. 31. Ususfructus ad jura privata, non ad publica pertinet, 297. Ususfructus jus finitur cessione, 375. Ususfructus non constitui potest in pecunia, vino, &c. II. 719. at in quantitate, *ibid.*

Ubi operâ oblatâ licet, etsi offerenti illicitâ, III. 576. 545

Utile factum, *vide* Factum. Non mihi statim licet per vim imponere id, quod alteri est utile, III. 458. quod minus utile, non statim est illicitum, II. 209

Utilitas sola non est justa belli causa, III. 457. 459. nec cædis, IV. 204. nec corruptionis rerum, quæ sunt alterius, nisi justitia accedat. Innoxia dat jus contra proprietatem singulorum, II. 61. *seq.* privata ut ced. t. publicæ, vid. ntur voluisse qui cœtus civiles instituere, IV. 325. publica jus dat in bona privatorum, *ibid.* non dat jus alienandæ partis imperii sine

consensu ejus, II. 343. si in quibusdam casibus spectanda, quibus eam spectare jus sit, IV. 326. servi subest utilitati domini, 251. publica, alienando bona subditorum pacis causâ, quo sensu requiratur, 325. *seq.* Utilitas belligeranti ex abtinentia populationum, 229. Utilitatis innoxie jus, II. 61. *Utiliter* quod gestum est valere, quomodo intelligendum, IV. 409

Utilitati quibus casibus renunciandum, P. 44. Utilitas non est naturalis norma æstimationis pœnarum, III. 366. 375. *Utilitatis innoxie* casus nullum jus dat in rem alienam, II. 101

Vulnera ad mensuram non dantur, IV. 209

Uxor in corpus mariti jus habet ex lege evangelica, II. 205. rem vindicat emtam pecuniâ suâ, quam repetere potuisset, 560. pars est familiæ maritalis, 203. virum non sequitur, nisi in jure commorandi, IV. 388. (*vide* Domus) Uxores an plures habere licitum sit: qui plures habuerint, qui unâ contenti: & an licitum sit eas deferere, II. 204. 205. 206. Uxor bona vendendi jus non a natura est, 203. ne uxor pro marito conveniatur, III. 618

Uxor sit socia divinorum, humanorumque mariti jurium, II. 248. cur sequatur forum, & dignitatem mariti, 246. etiam in inæquali matrimonio, 248. Uxoris vota rescindi possunt a marito, 251. Uxoris etsi jurata promissio cur irrita sit, III. 42. Uxor plebeia, post mortem mariti illustis, quibus utatur juribus, II. 249. *Uxorem a marito postliminio recuperari non posse*, uti filium a patrefamilias, quo sensu dicitur in l. 14. §. 1. de Captivo. IV. 159

W.

W *Ebriicium* judicium quid, III. 347. 348

Wildfangii qui vocentur, II. 508. Wildfangiale bellum in Palatinatu, IV. 132

WINKLERUS juris naturæ principia posuit ante Grotium, P. 32. 82

Wisbernarium jus, III. 622

X.

X *Enodosio* quod debetur, cur & futuris pauperibus proprium sit, II. 190

X EMOFNON: de legibus non scriptis, P. 182

630 INDEX RERUM AC VERBORUM.

- P. 38 de defensione sui ipsius, 121. de propulsanda vi, 122. de jure comæatûs, II. 98. bello victum, & subditum factum non posse se in libertatem vindicare, 198
XERXIS, & Artabazanis controverfia, II. 390
Συμμαχία, III. 94. vide *Συμμαχία*.
 Y.
Υ *παλιολισμός*, I. 339
Υπερβολή figura qualis, III. 530
Υπερσις, III. 16
 Z.
Z *ALBUCCI* lex de non bibendo vino, ad quod jus pertineat, I. 40
Zelandorum jus circa alluviones, II. 476
Zeli judicium, III. 275
 c. *Zeli* judicium Hebræis quid ejusque ratio, II. 48. III. 345. 346. unde ortum, 347
 c. *ZENONIS* sententia circa naturæ legem, P. 35. 37. 38. 39
Zizania sinenda ad messam, III. 557. c. 599
ZOPYRUS perfidia non caruit ob fidem regi suo præstitam, IV. 430. c. 433
 c. *Zopyri* factum an cum perfidia conjunctum sit, III. 593
 c. *ZOSIMUS*: de causa perditæ Romæ, III. 477

C A P I T A

TOMI TERTII.

- XIII. **D** *De jurejurando*. Tom. III. Pag. 1
 XIV. *De eorum qui summum imperium habent promissis & tractatibus & juramentis*. 49
 XV. *De fœderibus ac sponsionibus*. 89
 XVI. *De interpretatione*. 130
 XVII. *De damno per injuriam dato, & obligatione qua inde oritur*. 179
 XVIII. *De legationum jure*. 199
 XIX. *De jure sepultura*. 237
 XX. *De penis*. 257
 XXI. *De panarum communicatione*. 407
 XXII. *De causis injustis*. 452
 XXIII. *De causis dubiis*. 481
 XXIV. *Monita de non temere etiam ex justis causis suscipiendo bello*. 502
 XXV. *De causis belli pro aliis suscipiendi*. 520
 XXVI. *De causis justis ut bellum geratur ab his, qui sub alieno imperio sunt*. 537

LIBRI TERTII.

- I. **Q** *Uantum in bello liceat, regula generales ex jure natura: ubi & de doctis & mendacio*. 554
 II. *Quomodo jure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repressaliis*. 618
 III. *De bello justo sive solenni jure gentium: ubi de indictione*. 633
 IV. *De jure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in corpus*. 656

TOMI QUARTI.

- V. *De rebus vastandis eripiendisque*. Tom. IV. Pag. 1
 VI. *De jure acquirendi bello capta*. 24
 VII. *De jure in captivos*. 69
 VIII. *De imperio in victos*. 94
 IX. *De postliminio*. 110
 X. *Monita de his, que sunt in bello injusto*. 172
 XI. *Temperamentum circa jus interficiendæ in bello justo*. 183
 XII. *Temperamentum circa vastationem & familia*. 219
 XIII. *Temperamentum circa res captas*. 236
 XIV. *Temperamentum circa captos*. 244
 XV. *Temperamentum circa acquisitionem imperii*. 261
 XVI. *Temperamentum circa ea, que jure gentium postliminio carent*. 273
 XVII. *De his qui in bello medii sunt*. 281
 XVIII. *De his qui in bello publico privati sunt*. 289
 XIX. *De fide inter hostes*. 797
 XX. *De fide publica qua bellum finitur: ubi de pacis pactione, de sorte, de certamine condictione, de arbitrio, deditioe, obsidibus, pignoribus*. 321
 XXI. *De fide, manente bello: ubi de induciis, comæatu, captivorum redemptione*. 381
 XXII. *De fide minorum potestatum in bello*. 403
 XXIII. *De fide privata in bello*. 419
 XXIV. *De fide tacita*. 430
 XXV. *Conclusio cum monitis ad fidem & pacem*. 434

FINIS.

LOCI

LOCI SCRIPTORUM

In Tomo III. & IV. specialiter explicati, aut examinati, aut emendati.

TOMO TERTIO

Ex Sacris Litteris :

VETERIS TESTAMENTI.

	Caput	Verf.	Pag.		Caput	Verf.	Pag.
<i>Genefis</i>	XVIII.	24. & seq.	557	<i>Jofue</i>	IX.		6
————	XX.	12.	562	<i>I. Reg.</i>	XI.		572
<i>Exodus</i>	XX.	2. & seq.	308	————	XXV.		7
————	—	5.	427	<i>IV. Reg.</i>	VI.	18. & seq.	572
————	—	12. & seq.	293	————	XVIII.	36.	202
————	—	17.	301	<i>II. Paralp.</i>	XVI.	2. 7.	98
————	XXI.	14.	416	————	XIX.	2.	<i>ibid.</i>
————	XXII.	1. 7. 9.	298	————	XX.	37.	<i>ibid.</i>
<i>Numer.</i>	XIV.	30.	5	<i>Jerem.</i>	XXXVIII.	25.	562
<i>Deuter.</i>	XIX.	19.	297	<i>Ezech.</i>	XVIII.		294
————	XX.	10.	638	<i>Ecclef.</i>	XII.	9.	240
————	XXII.	1.	96	<i>Proverb.</i>	XVI.	4.	264
————	XXIII.	6.	97				

NOVI TESTAMENTI.

<i>Matth.</i>	V.	23.	10	<i>Joh.</i>	VIII.	7.	263
————	XXIII.	21.	<i>ibid.</i>	————	XVIII.	36.	460
————	XXIV.	51.	16	<i>Act. Apost.</i>	XVI.	3.	564
————	XXVI.	29.	567	<i>Ad Rom.</i>	I.	25.	312
<i>Marc</i>	VI.	48.	564	————	XIV.	23.	482
————	X.	19.	301	<i>Ad Hebr.</i>	VI.	17.	4
<i>Lucas</i>	II.	1.	459	————	XI.	6.	310
————	XIV.	23.	315	<i>Jacob.</i>	I.	15.	292
————	XVII.	3.	279	————	V.	12.	16
————	XXII.	30.	567	<i>I. Joh.</i>	II.	16.	293
————	XXIV.	28.	564	————	V.	18.	269
<i>Joh.</i>	IV.	7.	97				

Ex Theologis.

<i>Augustinus quest. X. super Jofue.</i>	561	<i>Dominic. Soto de Just. & Jure l. V. c. 1.</i>	521
———— <i>de Mendacio.</i>	562. & seq.		
<i>C. de Judeis dist. 45.</i>	314	<i>Franciscus Victoria relectione de Indis: &</i>	
<i>Adrianus quodlibet 2.</i>	543	<i>de Jure belli.</i>	426

Grotius Coccej, Tom. IV.

LIII

Ex

Ex Digestis.

<i>De pactis. l. conventionum.</i>	90	<i>l. Proculus.</i>	423
<i>De conditione indebiti. l. Julianus.</i>	622	<i>De acquirendo rerum Dominio l. trans-</i>	
<i>De lege Rhodia de jactu. l. 2. §. cum in</i>		<i>fugam.</i>	576
<i>eadem 211. l. ἀξιωματικῶν.</i>	458	<i>De penis. l. aut facta.</i>	298
<i>Depositi l. bona fides.</i>	12	<i>———— l. crimen.</i>	428
<i>De distractione pignorum. l. rescriptum</i>		<i>De jure fisci l. Imperatores.</i>	262
<i>§. 1.</i>	622	<i>De captivis & de postlimin. l. hostes.</i>	634
<i>De damno infecto l. Fluminum §. ult. &</i>			

Ex Codice.

<i>De Judeis. l. nulli.</i>	272	<i>Ad legem Juliam Majestatis. l. ult.</i>	262
<i>Quando liceat unicuique vindicare se,</i>		<i>De emendatione propinquorum.</i>	268
<i>vel publicam devotionem.</i>	284		

Ex Jurisconsultis.

<i>Bartholus in l. hostes. D. de captivis.</i>	458	<i>6. 46.</i>	291
<i>Did. Covarruvias in c. peccatum p. 11.</i>		<i>II. c. 51. n. 34</i>	51
<i>§. 9. 10.</i>	305. & 458	<i>Joannes Bodinus de republ. l. 1. c. 8.</i>	
<i>Ferdin. Vasquius Menchacensis contro-</i>		<i>49. & 57</i>	
<i>versar. illustr. l. c. 13.</i>	522	<i>———— V. c. ult.</i>	140
<i>c. 25.</i>	304	<i>———— VI. c. ult.</i>	297

Ex Philosophis.

<i>Plato, Gorgia.</i>	264	<i>M. Tullius Cicero de Officiis I.</i>	508
<i>———— de legibus IX.</i>	263	<i>———— ——— III.</i>	562
<i>Aristoteles Nicomachiorum 15.</i>	246	<i>———— ad Atticum IX. 14.</i>	509
<i>———— Topicorum I.</i>	484	<i>———— ——— XIII. 27.</i>	ibid.
<i>———— Problematum Sectione XXI X.</i>		<i>L. Annas Seneca de beneficiis IV. 15. &</i>	
<i>ibid.</i>			146

Ex Historicis.

<i>• Polybini.</i>	414	<i>Appianus Methridatico.</i>	148
--------------------	-----	-------------------------------	-----

Ex Aliis.

<i>Demosthenes V.</i>	621	<i>Festus Pompeius.</i>	16
<i>Virgilius</i>	201	<i>Dantes.</i>	459
<i>Rhilo de legibus specialibus.</i>	428		

TOMO QUARTO.

VETERIS TESTAMENTI.

	Cap.	Verf.	Pag.	Cap.	Verf.	Pag.
<i>Genesis</i>	XIV.	16. & seq.	274	I. Reg.	X.	5. 10. 199
—	XLVIII.	22.	25	—	XIX.	18. <i>ibid.</i>
<i>Deuter.</i>	XX.	19.	220	IV. Reg.	III.	19. 223

Ex Theologis.

<i>Augustinus de Civitate Dei.</i>	227	C. 2. de Treuga & Pace.	200. &
<i>C. Si quis servum XVII. quest. 4.</i>	74		225.

Ex Digestis.

<i>De Justitia & Jure, l. 1. §. hujus studii.</i>	2	<i>De captivis & de postlimin. l. navibus & seq.</i>	116—120
<i>De Religiosis & sumptibus funerum l. cum loca. 2. &</i>	120	— <i>l. postliminii §. in pace.</i>	122
<i>De acquirendo rer. Dominio, l. transfugam. 33</i>		— <i>l. non dubito.</i>	<i>ibid.</i>
<i>De acquirenda vel amittenda possessione. l. 1. §. 1.</i>	27	— <i>l. in bello.</i>	33. & 114
<i>De sepulchro violato, l. sepulchra. 5</i>		— <i>l. postliminium. §. postliminio.</i>	111. & 112
		— <i>§. filius quoque.</i>	116—118
		— <i>l. si captivus.</i>	113
		— <i>l. si quid bello.</i>	<i>ibid.</i>

Ex Codice.

<i>De postliminio reversis, l. ab hostibus.</i>	121.
---	------

Ex Jurisconsultis.

<i>Bartholus in l. conventionum. D. de pa-</i>	—	III. c. 3.	324
<i>Etia. 419</i>		<i>Menochius arbitrariarum questionum.</i>	205
<i>Lazius Apologia contra Eckium. ibid.</i>		<i>Plato, de Legibus XII.</i>	173
<i>Ferdin. Vasquius Menchacensis controversar. illustr. l. c. 9. 176</i>		<i>Aristoteles Nicomachiorum V.</i>	187

Ex Historicis.

<i>Polybius. 196</i>	<i>Justinus ex Trogo.</i>	344
<i>Livius XXXIV. 92</i>	<i>Valerius Maximus.</i>	304
<i>Appianus civilibus. 340</i>		

Ex Aliis.

<i>Scriptor ad Hieremium IV.</i>	194
<i>Panegyricus dictus Constantino Constantii filio.</i>	<i>ibid.</i>

S E R I E S

DOMINORUM PRÆNUMERATORUM,

*Quorum Nomina, ipsis permittentibus, sub finem hujus
Operis apponuntur.*

M I L A N O.

Illmo. Sg^{re}. Teodoro Alesandro Marchese di Trivulzo.
Monsignor Vicario Generale Don Gio-Batta. Provini-Sarzana.
Illmo. Sg^{re}. Marchese Don Giacomo Remedi.
M. Reycend & Colomb Libraires. ○

T O R I N O.

l'Abbé Pafini Conseiller du Roi, Bibliothecaire en chef
dans la Royale Université.
l'Abbé Rivautea second Bibliothecaire.
l'Abbé Berta sous-Bibliothecaire.
le Marquis de Mouroux, Chevalier Grand-Croix de
l'ordre des SS. Maurice & Lazare, Reformateur dans
la Royale Université.
le Comte Alfieri de St. Martin, Marquis de Sostegno,
Reformateur dans la Royale Université.
Mrs. le Comte Martini, Censeur dans la Royale Université.
le Commandeur Platzaert, Substitut du Procureur Gé-
néral de Sa Majesté.
Felix Durando, Docteur en Droit Civil & Canon.
le Commandeur Graneri, Doct. en Droit Civil & Canon.
l'Abbé Colomba, Professeur de Philosophie dans le Col-
lege Royal de Saluces.
le Comte Corte.
les Heritiers Pasquini,
les freres Reycend, Guibert & Sylvestre, } Libraires.
la Veuve Moran & fils,

R O M A.

R O M A.

Son Eminence Monseigneur le Cardinal Passionei.
Le R. P. Lazari, Jéfuite & Bibliothécaire du Collége Romain.
M. les Heritiers Barbiellini, Libraires.

N A P O L I.

S. E^a. Il Sig^{re}. Principe di San Severo.
Don Romualdo Sterlich Marchese di Cermigna.
Don Silvio Lettieri.
Don Domenico San Severino.
Don Pietro Inglese.
Don Antonio Ciarnieri.
Don Bellifario de Bellis.
Don Giuseppe Abbate Maturi.
Don Felippo M^a. Laurenzis de Solis.
Don Giuseppe Cufari.
Don Filippo Guerra.
Don Mariano Vitozzi.
S. E^a. Il Sig^{re}. Duca delle Grottaglie.
Illmo. Sig^{re}. Marchese di Sessinori.
Don Giuseppe Toscano.
Il R. Padre Priore Amico Cassinenze.
Don Giuseppe Pecci.
Don Vito Antonio Capone.

D. { Benedeto Gessari,
Domenico Terres,
Ignazio Gessari,
Giuseppe Ponzelli,
Rafaele Gessari, } Mercanti di Libri.

P I S A.

Monfignor Cerati.
M. Ch. Teodore Verzani, Docteur Medecin, & Professeur dans
l'Université.
M. Du Four.

L I I I 3

L U C Y.

(636)

L U C C A.

Il Rever. Padre Manfi.

G E N O A.

Il Sig^{re}. Giulio Ludovico Baillieu, Mercante di Libri.

F I R E N Z E.

M. Joseph Bouchard, Libraire.

F E R R A R A.

S. E^a. Monfig. Francesco Caraffa Vice-Legato.

Il R. P. Alessandro Guarnieri Minimo.

Il Sig^{re}. Dottore Gio Batta. Filloni.

Il Sig^{re}. Bernardino Pomatelli, Mercante di Libri.

P I A C E N Z A.

Illmo. Sig^{re}. Mic - Ang. Faconi, Dottore nell'una e l'altra Legge, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, Confegliere del Supremo e Ducal Configlio, e Presidente della Reale e Ducale Camera.

Illmo. Sig^{re}. Marchese Francisco Cafati, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, &c. &c. &c.

E R R A

E R R A T A.

- Proleg.* pag. 64. col. 2. lin. 8. *habeant*, leg. *habeat*.
- Tom. I.* p. 16. n. c. 1. l. 36. *instituta*, l. *injustitia*.
 61. c. 1. l. 24. *Atque*, l. *At qua*.
 263. c. 2. l. 11. *Grotis*, l. *Grotius*.
 279. c. 2. l. 16. *omnio*, l. *omnino*.
 304. c. 2. l. 39. *eternam*, l. *atatem*.
 339. n. c. 2. l. 5. *tamdium*, l. *tandiu*.
 343. l. 16. *tribuuit*, l. *tribuit*.
 277. c. 1. l. 15. *de vi Conf.* l. *de VI. Conf.*
ibid. - - - l. 19. *connexum*, l. *connixum*.
ibid. - - - l. 21. *fregor*, l. *fragor*.
 297. c. 1. l. 1. *occafionum*, l. *accessionum*.
 298. c. 1. l. 23. *Pbœnicia*, l. *Pbœnicis*.
ibid. - - - l. 37. *diffliciebat*, l. *difflicebat*.
- Tom. II.* pag. 26. c. 1. l. 28. *repetitionis*, l. *repetitionis*.
 46. c. 1. l. 45. *Deut. 12. 15.* l. *Deut. 22. 23.* עֵרָא
 30. c. 2. l. 8. *invasorem*, l. *invasum*.
 31. c. 1. l. 9. *si membrum*, l. *si ob membrum*.
 51. c. 1. l. 30. *Antioebium*, l. *Antioebum*.
 80. c. 1. l. 10. *χαροδινας*, l. *χαροδινας*.
ibid. c. 2. l. 23. *splendissimis*, l. *splendidissimis*.
 73. c. 2. l. 28. *nullas*, l. *nullius*.
 81. c. 1. l. 20. *femi*, l. *Chami*.
 87. c. 1. l. 17. 18. *in in abusu*, l. *in usu*.
 92. c. 1. l. 44. *tum tum subditos extraneos*, l. *tum subditos, tum extraneos*.
 93. c. 1. l. 40. *alio*, l. *alia*.
ibid. c. 2. l. 4. *primavo*, l. *primavo*.
 68. n. c. 1. l. ult. *iteris*, l. *itineris*.
 110. c. 2. l. ult. *illi*, l. *illos*.
 116. c. 2. l. 35. *probiberia*, deoque, l. *prohiberi, adeoque*.
 118. c. 1. l. 43. *libertalis*, l. *libertatis*.
 136. c. 1. l. 25. *ordinarios*, l. *originarios*.
 138. c. 2. l. 7. *inte*, l. *inter*.
 282. c. 2. l. 26. *רָדַךְ*, l. *רָדַךְ*.
 317. c. 1. l. 23. *consultat*, l. *consulta*.
 451. c. 2. l. 31. *Prop. II.* l. *Prop. XI.*
 485. c. 2. l. 42. *ita*, l. *uti*.
 l. 25. *uti*, l. *ita*.
 515. §. 22. l. 2. & 3. *arbor vero ex quo coaluit*, עֵרָא *crusta ex quo radices egit*,
 l. *arbor vero ex quo radices egit*, עֵרָא *crusta ex quo coaluit*.
- Tom. III.* pag. 21. c. 2. l. 15. *delectis*, l. *delictis*.
 73. c. 2. l. 5. a fine, *antidores*, l. *antidoris*.
 74. c. 2. l. 18. *צָרְקָה*, l. *צָרְקָה*.
 120. c. 2. l. 30. *detestabantur*, l. *detestabantur*.
 604. c. 1. l. 6. *Modum*, l. *Dolum*.
- Tom. IV.* pag. 14. c. 1. l. 9. *regularum*, l. *regularum*.
 88. c. 1. l. 21. *fatuum*, l. *fatuum*.
 163. c. 1. l. 3. *millies*, l. *milites*.
 392. c. 1. l. ult. *χαίδας*, l. *χαίδας*.

BIBLIOPOLÆ MONITUM.

UT meum solvam promissum, quod videre est sub finem *Tomi II. pag. 732.* hujus Operis, non abs re mihi visum est monere, etiam *Tomus tertius ac quartus*, quos juris publici nunc facio, quatuor folia plus quam duo priores contineant, foliaque Voluminis Indicem copiosissimum exhibentis, pluris constant quam cætera, ipsorum pretium tamen L. 16. 10. f. monetæ Genevensis fore :

Adeoque quatuor Tomi constabunt	-	-	-	-	-	L. 33 :
Tomus Introductionem <i>Dr. Samuel. de Cocceii</i> continens, qui <i>Grotii</i>	-	-	-	-	-	„ 7 : 10 f.
Operibus additur, & ab illis separari nequit	-	-	-	-	-	„ 7 : 10 f.
In toto	L. 40 : 10 f.					

Attamen Operis hujus quinque Voluminibus constantis pretium erit;

In Gallia	-	-	-	L. 60 :	} {	In Anglia	-	-	L. St. 2 : 12 : 6
In Pedemontio	-	-	„ 53 :	In Germania		-	-	Fl. 26 :	
Mediolani	-	-	„ 80 :	In Hollandia		-	-	Fl. 33 : monetæ usu receptæ	
Neapoli. Ducat. de Regno	„ 15 :			Cæteris Italiæ locis; Paul. five Jul.		114 :			

Bene autem notandum est, hoc pretio Librum venundari *Lausannæ* præsentæ pecuniæ, sumptibusque emtoris exportandum.

A V I S D U L I B R A I R E.

Pour exécuter la promesse que j'ai faite à la fin du *Tome II. pag. 732.* de cet Ouvrage, j'avertis ici, que, quoique les *Tomes III. & IV.* que je publie aujourd'hui, contiennent 4. feuilles de plus que les *Tomes I. & II.*, & que celles de l'ample Table des Matières aient considérablement plus coûté que les autres, cependant je ne les vendrai pas davantage, savoir L. 16 : 10 f. argent courant de Geneve.

Ainsi donc les IV. Tomes couteront	-	-	-	-	-	L. 33 :
Le Tome d'Introduction de <i>Mr. Sam. de Cocceii</i> , qui va avec <i>Grotius</i> ,	-	-	-	-	-	„ 7 : 10 f.
& qui en est inséparable	-	-	-	-	-	„ 7 : 10 f.
Complet, en total	L. 40 : 10 f.					

Cependant nous donnerons cet Ouvrage ainsi complet en V. Volumes, en monnoye étrangère, savoir

En France	-	-	-	L. 60 :	} {	En Angleterre 2. Guinées & demi,
En Piémont	-	-	„ 53 :	ou L. 2 : 12 : 6 Sterlin.		
A Mil. n	-	-	„ 80 :	En Allemagne Flor. 26 d'Empire.		
A Naples 15. Ducats del Regno.				En Hollande Flor. 33 courant.		
						Dans tous les autres endroits d'Italie 114 Paoli o Giulti.

Le tout argent comptant, pris à *Lausanne* aux fraix des acheteurs.

NB. Le Tome de l'*Introduction* se vendra séparé du grand Ouvrage, en faveur de ceux qui ont le *Grotius* d'anciennes Editions.

F I N I S.

